



Property of

CLgA

Please return to

**Graduate Theological
Union Library**

IUS DECRETALIUM

TOMUS II.

PARS SECUNDA

WERNZ, FRANZ XAVER

IUS DECRETALIUM

AD USUM

PRAELECTIONUM IN SCHOLIS TEXTUS CANONICI
SIVE IURIS DECRETALIUM

AUCTORE

FRANCISCO XAV. WERNZ S. I.

TOMUS II.

IUS CONSTITUTIONIS ECCLES. CATHOLICAE

PARS SECUNDA

TERTIA EDITIO EMENDATA ET AUCTA



Property of
CLgA

Please return to
Graduate Theological
Union Library

PRATI

EX OFFICINA LIBRARIA GIACHETTI, FILII ET SOC.

1915
22553

BX
1935
W42
1911
v.2:2



INDEX ANALYTICUS

PARS SECUNDA

DE HIERARCHIA IURISDICTIONIS.

SECTIO I.

De Hierarchia iurisdictionis in genere.

CAPUT I.

DE STATU SIVE CONSTITUTIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XII.

DE INSTITUTIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	Pag.	2
§ 1. Notio, divisio, historia institutionis officiorum ecclesiasticorum	"	10
§ 2. De potestate erigendi officia ecclesiastica	"	14
§ 3. De conditionibus requisitis ad erigenda officia ecclesiastica.	"	18

TITULUS XIII.

DE INNOVATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	"	19
§ 1. De translatione officiorum ecclesiasticorum	"	22
§ 2. De transformatione officiorum ecclesiasticorum	"	24
§ 3. De divisione officiorum ecclesiasticorum	"	26
§ 4. De unione officiorum ecclesiasticorum	"	33

TITULUS XIV.

DE SUPPRESSIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	"	43
§ 1. De potestate supprimendi officia ecclesiastica	"	44
§ 2. De conditionibus requisitis ad suppressionem officiorum ecclesiasticorum	"	45
§ 3. De effectibus suppressionis officiorum ecclesiasticorum	"	46

CAPUT II.

DE ACQUISITIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XV.

DE COMMUNI PROVISIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	Pag.	48
§ 1. De potestate concedendi officia ecclesiastica	"	51
§ 2. De qualitatibus praeficiendorum officiis ecclesiasticis	"	60
§ 3. De conditionibus requisitis in concedendis officiis ecclesiasticis	"	76
§ 4. De conditionibus requisitis ad actum provisionis canonicae officiorum ecclesiasticorum	"	95

TITULUS XVI.

DE LIBERA COLLATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	"	103
§ 1. De libera collatione officiorum ecclesiasticorum per Romanum Pontificem	"	105
§ 2. De libera collatione officiorum ecclesiasticorum per Episcopos	"	117
§ 3. De libera collatione officiorum ecclesiasticorum per alios Praelatos	"	121

TITULUS XVII.

DE ELECTIONE ET CONFIRMATIONE PROMOVENDORUM
AD OFFICIA ECCLESIASTICA.

Praenotiones	"	124
§ 1. De electoribus	"	128
§ 2. De eligendis et electis	"	133
§ 3. De praeparatione, loco, tempore electionis	"	136
§ 4. De forma electionis	"	138
§ 5. De intimatione et confirmatione electionis	"	144
§ 6. De consecratione vel benedictione Praelati electi	"	150

TITULUS XVIII.

DE POSTULATIONE ET ADMISSIONE PROMOVENDORUM
AD OFFICIA ECCLESIASTICA.

Praenotiones	"	153
§ 1. De postulatoribus atque postulandis et postulatis	"	154
§ 2. De forma postulationis	"	158
§ 3. De intimatione et admissione et effectibus postulationis	"	160

TITULUS XIX.

DE PRAESENTATIONE ET INSTITUTIONE PROMOVENDORUM
AD OFFICIA ECCLESIASTICA.

Praenotiones	<i>Pag.</i>	162
§ 1. Principia fundamentalia et historia iurispatronatus . . .	"	166
§ 2. De acquisitione iurispatronatus.	"	170
§ 3. De iuribus et obligationibus patroni.	"	181
§ 4. De amissione iurispatronatus	"	190
§ 5. De institutionibus	"	194

CAPUT III.

DE COMMUNIBUS IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS
MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XX.

DE MAIORITATE ALIISQUE IURIBUS MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	"	207
§ 1. De iuribus et obligationibus magistratuum ecclesiastico- rum cum ordinatis clericis communibus . . .	"	208
§ 2. De propriis iuribus magistratuum ecclesiasticorum . . .	"	209

TITULUS XXI.

DE PROFESSIONE FIDEI, OBEDIENTIA, RECITATIONE OFFICII DIVINI,
SUSCEPTIONE ORDINIS MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XXII.

DE RESIDENTIA MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	"	214
§ 1. De obligatione residendi magistratuum ecclesiasticorum universim spectata.	"	216
§ 2. De residentia Romani Pontificis	"	219
§ 3. De residentia Cardinalium	"	220
§ 4. De residentia Episcoporum	"	222
§ 5. De residentia curatorum inferiorum	"	225
§ 6. De residentia canonicorum	"	229

CAPUT IV.

DE AMISSIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XXIII.

DE RENUNTIATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	<i>Pag.</i>	236
§ 1. De subiecto renuntiationis	"	238
§ 2. De obiecto renuntiationis	"	239
§ 3. De causis renuntiationis	"	240
§ 4. De forma renuntiationis	"	241
§ 5. De admissione renuntiationis	"	243
§ 6. De effectibus renuntiationis	"	244

TITULUS XXIV.

DE PERMUTATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	"	246
§ 1. De subiecto permutationis	"	249
§ 2. De obiecto permutationis	"	251
§ 3. De conditionibus permutationis.	"	253
§ 4. De effectibus permutationis	"	255

TITULUS XXV.

DE TRANSLATIONE MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM.

Praenotiones	"	257
§ 1. Principia fundamentalia de translatione	"	258
§ 2. Notae historicae de translatione	"	260
§ 3. Disciplina vicens de translatione	"	263

TITULUS XXVI.

DE ABLATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM
EX FACTO NON CRIMINOSO.

Praenotiones	"	269
§ 1. De ablatione officiorum ecclesiasticorum per ipsam iuris dispositionem.	"	270
§ 2. De ablatione officiorum ecclesiasticorum per revocationem competentis Praelati ecclesiastici	"	273

TITULUS XXVII.

DE PRIVATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM
EX FACTO CRIMINOSO.

Praenotiones	<i>Pag.</i> 275
§ 1. De delictis ipso facto privatione officiorum ecclesiasticorum punitis	" ib.
§ 2. De delictis per sententiam condemnatoriam iudicis privatione officiorum ecclesiasticorum puniendis	" 278

CAPUT V.

DE VICARIIS ET DELEGATIS MAGISTRATIBUS ECCLESIASTICIS.

TITULUS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

Praenotiones	" 282
§ 1. De constitutione et concessione officii Vicarii.	" 286
§ 2. De iuribus et oneribus Vicariorum eorumque cessatione	" 288

TITULUS XXIX.

DE OFFICIO DELEGATI.

Praenotiones	" 289
§ 1. De acquisitione iurisdictionis delegatae	" 293
§ 2. De iuribus et obligationibus delegatorum	" 297
§ 3. De cessatione iurisdictionis delegatae.	" 298

*SECTIO II.**De Hierarchia iurisdictionis in specie.*

CAPUT I.

DE ORDINARIIS ET DELEGATIS MAGISTRATIBUS ECCLESIASTICIS.

TITULUS XXX.

DE ROMANO PONTIFICE.

Praenotiones	" 302
§ 1. De institutione primatus Romani Pontificis	" 303
§ 2. De electione Romani Pontificis	" 306
§ 3. De officio et potestate Romani Pontificis	" 324
§ 4. De restrictione et cessatione potestatis Romani Pontificis	" 345

TITULUS XXXI.

DE CARDINALIBUS ET CURIA ROMANA.

Praenotiones	<i>Pag.</i> 359
§ 1. De Cardinalibus S. R. E.	" 360
§ 2. De Praelatis Curiae Romanae.	" 377
§ 3. De inferioribus Curialibus	" 382
§ 4. De Collegio et Congregationibus Cardinalium.	" 385
§ 5. De tribunalibus Curiae Romanae	" 439
§ 6. De officiis Curiae Romanae	" 449
§ 7. De Praelatis aliisque Clericis et Officialibus Palatinis.	" 456
§ 8. De Vicariatu Urbis sive de Curia dioecesis Romanae.	" 457

TITULUS XXXII.

DE LEGATIS ET NUNTIIS SEDIS APOSTOLICAE.

Praenotiones	" 460
§ 1. Principia fundamentalia	" 461
§ 2. Notae historicae	" 465
§ 3. Disciplina vigens	" 471

TITULUS XXXIII.

DE DELEGATIS SEDIS APOSTOLICAE.

Praenotiones	" 480
§ 1. De Episcopis tanquam Delegatis Sedis Apostolicae.	" 482
§ 2. De Vicariis et Administratoribus Apostolicis	" 485
§ 3. De iudicibus delegatis Sedis Apostolicae.	" 491
§ 4. De executoribus delegatis Sedis Apostolicae	" 494

TITULUS XXXIV.

DE PATRIARCHIS, PRIMATIBUS, METROPOLITIS.

Praenotiones	" 495
§ 1. Principia fundamentalia	" 499
§ 2. Origines et vicissitudines historicae	" 501
§ 3. Disciplina vigens	" 511

TITULUS XXXV.

DE EPISCOPIS.

Praenotiones	<i>Pag.</i> 531
§ 1. De institutione officii Episcoporum	" 537
§ 2. De concessione officii Episcoporum	" 544
§ 3. De iuribus et obligationibus Episcoporum	" 561
§ 4. De restrictione et amissione officii Episcoporum	" 579

TITULUS XXXVI.

DE CAPITULIS CANONICORUM.

Praenotiones	" 583
§ 1. De constitutione capitulorum	" 591
§ 2. De provisione dignitatum et officiorum in Capitulis	" 599
§ 3. De iuribus et obligationibus canonicorum atque Capitulo- rum	" 607
§ 4. De amissione dignitatum et officiorum in Capitulis	" 632

TITULUS XXXVII.

DE VICARIIS EPISCOPORUM.

Praenotiones	" 633
§ 1. De Vicariis generalibus	" 634
§ 2. De Vicariis in pontificalibus	" 654
§ 3. De Coadiutoribus Episcoporum	" 662
§ 4. De vicariis foraneis	" 671

TITULUS XXXVIII.

DE PRAELATIS INFERIORIBUS.

Praenotiones	" 675
§ 1. Principia fundamentalia	" 677
§ 2. Notae historicae	" 678
§ 3. Disciplina vicens	" 680

TITULUS XXXIX.

DE PAROCHIS ET VICARIIS PAROCHIALIBUS.

Praenotiones	" 684
§ 1. De parochis	" 685
§ 2. De vicariis parochialibus	" 706

CAPUT II.

DE CONCILIIS ET SYNODIS ECCLESIASTICIS.

TITULUS XL.

DE CONCILIIS OECUMENICIS ET PARTICULARIBUS.

Praenotiones	<i>Pag.</i>	716
§ 1. De Conciliis oecumenicis	"	720
§ 2. De Conciliis particularibus	"	735

TITULUS XLI.

DE SYNODIS DIOECESANIS.

Praenotiones	"	749
§ 1. De convocatione Synodi dioecesanae.	"	753
§ 2. De constitutione Synodi dioecesanae.	"	757
§ 3. De celebratione Synodi dioecesanae	"	758
§ 4. De competentia et decretis Synodi dioecesanae	"	760

PARS SECUNDA

DE HIERARCHIA IURISDICTIONIS

SECTIO I.

DE HIERARCHIA IURISDICTIONIS IN GENERE
SIVE DE OFFICIIS ECCLESIASTICIS UNIVERSIM SPECTATIS

CAPUT I.

DE STATU SIVE CONSTITUTIONE
OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM

TITULUS XII.

DE INSTITUTIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

(*Lib. I. tit. 31. de offic. iud. ordinarii; lib. III. tit. 5.
de praeb. et dignit.*)

239. Fontes: Decret. Grat. D. 21. 22. 60. sq.; C. I. — XV.; C. XXI. — XXVI. — Cpl. I. II. IV. V. I. III. t. 5. t. 4. t. 2. t. 4. de praeb.; cpl. III. I. III. t. 5. de praeb. et dign. clericor. — Decret. Gregor. IX. l. c.; Decret. Bonifac. VIII. l. I. t. 16. de officio ordinarii, l. III. t. 4. de praeb. et dign.; Const. Clement. V. l. III. t. 2. de praeb. et dign.; Extravg. Ioann. XXII. t. 3.; Extravg. com. I. III. t. 2. — Lib. Sept. lib. I. tit. 10. de beneficior. collatione et impetratione tit. 11.-15. incl. — Conc. Trid. Sess. VII. cap. 2. 3. 4. 5. 6. de ref., Sess. XIV. cap. 9. 10. 11. de ref., Sess. XXI. cap. 4. 5. 6., Sess. XXIV. cap. 13. 14. 15. 17. de ref.; Sess. XXV. cap. 5. 7. 14. 16. de ref. — Const. Sed. Apost. post Conc. Trid. apud *Sentis*, Decret. Clem. P. VIII. p. 62. sq. v. g. Pii V., Gregor. XIII., Innoc. XI., Benedict. XIV. — Cfr. de iure particulari: *Nussi*, *Conventiones* p. 19. sq. 29. sq. 63. sq. 95.; *Collect. Lac. v. v. Clerici, Sacerdotes, Beneficia, Bona Ecclesiae*. — Cfr. de causis practicis: Act. S. Sed. v. *Beneficia*; *Causae selectae* S. C. C. ed. *Lingen et Reuss*; Conc. Trid. cit. Sess. ed. Lips. vel Neap., quam cur. *Richter et Schulte*.

Scriptores: Commentat. iur. Decret. in h. t. — *Sanguinetti*, *Inst. iur. eccl.* n. 285. sq. 453. sq. (1); *Phillips*, *Kirchenrecht* t. VII. §§ 378. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 403. sq. 21.; *Saegmueller*, *Lehrb. d. k. K.* §§ 57. sq.; *Ph. Hergenroether*

(1) *Devoti*, *Instit. canon.* l. II. t. 14. de praebendis et beneficiis; *Zech*, *De iure rerum ecclesiastic.* sect. III. tit. 8. de benef. ecclesiast. tit. 9. sq., ut ex contextu quoque patet, universam istam disputationem minus recte remittunt ad titulos de *bonis temporalibus* Ecclesiae.

Hollweck, Lehrb. d. k. K. n. 512. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 364. sq.; *Friedberg-Ruffini*, Trattato del diritto ecclesiastico §§ 112. sq.; *Garcias*, Tract. de benef.; *Leurenus*, Forum benefeciale (opus insigne) praesertim P. I. q. 1. sq. 11. sq.; *Squanin*, Tractatus beneficiarius; *Ferraris*, Bibl. v. v. Beneficium, Cappellania; *D'Annibale*, Summula theol. mor. P. III. n. 18. sq. — *Thomassin*, l. c. P. II. l. 1. cap. 15. sq. 33. sq. l. 3. cap. 1. sq.; *Phillips* l. c.; *Stutz*, Gesch. d. kichl. Benefizialwes. v. s. Anfaeng. b. auf d. Zeit Alex. III., Die Eigenkirche, Lehen u. Pfruende; *Imbart de la Tour*, Les origines religieuses de la France, Les paroisses du IVe au XIe siècle. — *Pyrrhus Corradus*, Praxis beneficiaria; *Pichler*, Ius canonicum practice explicatum h. t. — *Giobbio*, Lezioni di diplomaz. eccl. vol. I. n. 51. sq. vol. II. n. 569. sq.

Praenotiones.

240. I. Connexio materiae (2). Absoluta universa disputatione de *hierarchia ordinis* disserendum est de *hierarchia iurisdictionis*. Illa enim *supponit* hierarchiam ordinis, quia nemo promovetur ad gradum quendam in hierarchia iurisdictionis, nisi iam sit *clericus* sive in aliquo gradu hierarchiae ordinis constitutus. Ob amplitudinem autem materiae consultum est, ut in propria *sectione* agatur *primo loco de hierarchia iurisdictionis* in genere, quam sequetur *altera sectio de hierarchia iurisdictionis in specie*. Quae disputatio de hierarchia iurisdictionis in genere reducitur ad disquisitionem *de officiis* ordinariorum et delegatorum magistratuum ecclesiasticorum universim spectatis. Cfr. lib. I. tit. 23. sq. *de officiis* in specie v. g. Archidiaconi etc.

Pro divisione autem recepta in explicanda hierarchia ordinis generatim disputandum est 1) de *statu* (3) sive *constitutione* officiorum ecclesiasticorum, 2) de *acquisitione* officiorum ecclesiasticorum, 3) de *iuribus* et *obligationibus* ex acquisitione officiorum ecclesiasticorum ortis, 4) de *amissione* officiorum ecclesiasticorum.

Quae quatuor quaestiones licet partim ad ius *constitutionis* partim ad ius *administrationis* Ecclesiae pertineant, tamen ob connexionem materiae in *diversos libros* non videntur discernendae.

II. Nomen et definitio. Vocabulum *praebendae* in rubrica tit. 5. l. III. opponitur *dignitatibus*, et in rubrica tit. 8. l. III. praebendae distinguuntur ab *ecclesiis* (curatis), frequenter tamen cum verbo *beneficii* praesertim *minoris* promiscue adhi-

(2) Cfr. supra h. tom. II. n. 8.

(3) *Sanguineti* l. c. n. 285. sq.; *Scherer* l. c. t. I. § 73. p. 403. sq.

betur (4), quandoque autem strictiorem habet significationem v. g. *canonicatus* vel *portionis* ex massa communi, quae *dotatio* propria et independens alicuius officii ecclesiastici (beneficium) non est. Nomen vero *dignitatum* saepe denotat beneficia maiora sive Praelaturas v. g. dignitates episcopales „*culmina dignitatum* „ et praesertim dignitates *minores* in Capitulis (5). Similiter *beneficium* et *officium* ecclesiasticum modo a scriptoribus confunduntur modo accuratius et melius in fontibus distinguuntur v. g. praesertim in quaestionibus criminalibus (6); etenim duo illa vocabula denotant in una eademque re partes distinctas, imo quandoque separabiles v. g. in *canonicatu* (officio), cui praebenda (beneficium sive dotatio propria) non est adnexa. Quodsi in beneficio ecclesiastico attendatur imprimis pars *spiritualis* et *causa* sive fundamentum iuris, recte definitur: *Officium sacrum* sive *spirituale*, cui ab auctoritate ecclesiastica adnexum est *ius perpetuum* percipiendi redditus *ex bonis Ecclesiae*: beneficium enim ecclesiasticum dicitur dari *propter* officium sacrum. Cfr. cap. 15. de rescr. l. 3. in Sext. Quodsi beneficium ecclesiasticum magis consideretur secundum partem *materialem* atque *directam* et *historicam* et *formalem* suam notionem, melius definitur: *Ius perpetuum* percipiendi *redditus* ex bonis Ecclesiae *officio sacro* sive *spirituali* ab auctoritate ecclesiastica adnexum (7).

(4) Cfr. c. 1. 2. 3. 4. 7. 9. 15. C. I. q. 3. v. g. cit. c. 2. „*Ecclesiastica beneficia, quae quidam praebendas vocant* „ (auct. incert. forte ex tempore Gregor. VII.); cit. c. 9. „*Beneficium Ecclesiae, quod quidam canonicam vel praebendas vocant seu etiam ordines* „ (Alex. II. scr. a. 1068.); cit. c. 15. „*Si quis praebendam vel prioratum seu decanatum etc.* „ (Innoc. II. a. 1139.); Maschat, Inst. can. l. III. t. 5. n. 1.; Zech l. c. tit. 8. § 102.; Scherer l. c. p. 404.

(5) Cap. 32. X. de V. S. V. 40.; cap. 12. X. de off. iud. ord. l. 31.; cap. 1. de consuet. l. 4. in Sext.; cap. 8. 13. 14. 37. X. h. t.; cap. 44. § 1. X. de elect. l. 6.; Schmalzgr. l. III. t. 5. n. 33.; Scherer l. c. p. 407. n. 22.; Hinschius l. c. t. II. p. 110. sq. — Cathrein, Moralphil. t. II. p. 622. sq.; Holtzendorff, Rechtslex. v. Staatsamt.

(6) Cfr. c. 3. C. I. q. 3.; c. 10. D. 32.; c. 2. D. 28.: „*Decernimus ut hi, qui in ordine subdiaconatus et supra uxores duxerint aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant* „ (Innoc. II. a. 1139.); cap. 1. X. de maledicis V. 26.: „*Clericus.... verba quaedam in depressionem officii et beneficii nostri protulit* „; Garcias l. c. P. I. cap. 1.; Kober, D. Suppens. p. 24. 88.; Hinschius l. c. t. II. p. 366. sq.

(7) Suarez, De censur. disp. 25. sect. 2. n. 11.; Schmalzgr. cit. t. 5. n. 2. sq.; Leuren. l. c. P. I. q. 1. sq.; Act. S. Sed. vol. IV. p. 170.; Arch. f. k. K. t. 61. p. 285. sq.; Putzer, Comment. in facult. apost. n. 112. sq., ubi recte

Quod ius licet ratione *fundamenti* sive radicis et connexionis cum officio sacro atque *personae* concedentis et recipientis, in qua supponit *clericatum*, pariter spirituale dici possit, tamen natura sua est secundarium, et utpote in se *temporale*, sed spirituali adnexum potius pertinet ad disputa-

doet in America septentrionali nec beneficia proprie dicta nec veras parochias existere; *Georges*, Lex. v. Beneficium v. g. "*liber beneficiorum*" i. e. agrorum, qui a Statu militibus fuerunt concessi; *Hinschius* l. c. p. 367. not. 3. Beneficium ecclesiasticum cum hoc loco non designet *bona beneficialia* eorumque fructus, sed *ius* a re, in quam datur, distinctum, inter *res incorporales* continetur. Quod ius in beneficio est *duplex* scil. unum est *spirituale* ratione officii ad exercendas functiones sacras, alterum *temporale* in redditus. *Utrumque* ius in beneficio ecclesiastico *essentialiter* debet esse *unum*, ita ut, licet per se separari possit v. g. in simplice canonica vel stipendio studiorum, tamen uno deficiente verum beneficium ecclesiasticum non amplius habeatur.

Nihilominus beneficium *formaliter* constituitur per *ius ad percipiendos redditus*, non per ius ad functiones sacras exercendas. Quod ius imprimis debet esse *obiective perpetuum* in ipso beneficio, quatenus illud, si semel auctoritate ecclesiastica constitutum fuerit, semper maneat, ita ut sublatum ab uno sive voluntate Superioris sive morte possessoris, non *pereat*, sed *vacet* et alteri denuo constanter sit conferendum, cum v. g. pensio cum pensionario *extinguatur*; praeterea idem ius etiam *subiective* perpetuum sit oportet in *beneficiato*, cui non datur ad tempus, sed in titulum perpetuum, ita ut ipsi auferri non possit absque legitima causa et forma canonica non servata, si beneficium sit *strictum* sive titulatum, non mere *manuale*.

Deinde redditus illi, quos beneficiatus facit suos, necessario sunt percipiendi *ex bonis de iure ad Ecclesiam pertinentibus* sive ex communibus fundis ecclesiasticis sive ex rebus temporalibus in *dominio particularis* officii vel ecclesiae, non ipsius beneficiati constitutis sive ex aliis bonis certis et stabilibus v. g. Status forte Ecclesiae tantum *hypothecatis* vel aliunde *debitis*. Cfr. S. Poenitent. 19. Ian. 1819.; *Leuren*. l. c. q. 5. 6. 7. 8. Quare si quis *patrimonio privato* sibi constituit titulum sacrae ordinationis, inde nequaquam efficitur beneficiatus.

Porro ut genuina notio beneficii habeatur, ius illud ad redditus est dandum ratione officii vere spiritualis, non muneris cuiusdam vel servitii temporalis v. g. sacristani, organistae, custodis, quod nonnisi remote spirituale dici potest.

Tandem omnino requiritur, ut non solum institutio sive erectio officii spiritualis, sed etiam adnexio illius iuris perpetui in redditus ab ecclesiastica auctoritate i. e. a R. Pontifice vel Ordinario facta sit. Nam laicus quemadmodum nequit erigere officium spirituale, ita etiam eidem non potest adnectere ius percipiendi redditus ex bonis ecclesiasticis. Quare si quis laicus vel etiam clericus privatus assignet in perpetuum bona, ex quorum redditibus persolvantur stipendia ad celebrandas Missas, non habetur beneficium ecclesiasticum, sed *pia quaedam fundatio*, nisi ab auctoritate ecclesiastica erigatur officium spirituale in titulum, cui ius illud in stabiles redditus ex bonis ecclesiasticis adnectatur. Hinc piae fundationes vel

tionem de *bonis* temporalibus Ecclesiae (8); elementum autem spirituale (9) et principale beneficii ecclesiastici est ipsum *officium* ecclesiasticum. Quare optimo iure recentiores canonistae utrique materiae distinctum locum tractationis assignarunt, ut omnis species perversae confusionis *officiorum* spiritualium cum temporalibus redditibus vitetur et *officiis ecclesiasticis* in ordine disputationis scholasticae ex natura rei et ipso ordine *legali* titulorum *libri primi* commendato principalis vindicetur dignitas; etenim ibidem in rubricis constanter adhibetur vocabulum "*officii* „, non beneficii v. g. de officio Archidiaconi (10).

Denique si *officium sacrum* vel spirituale, quod in notione beneficii ecclesiastici fuit expressum, accuratius sit definendum, sane *latiori sensu* potest designare etiam *officium* iudicis *delegati* vel parochi inamovibilis, qui ex *delegatione* et nomine Episcopi, non iure nomineque proprio v. g. in America septentrionali curam agit animarum (11).

Porro officium quoque ecclesiasticum minus stricte denotat *ius illud perpetuum* cum adnexis *obligationibus* exercendi nomine proprio functiones sacras tantum potestatis *ordinis* et merae *administrationis legibus ecclesiasticis* definitas v. g. officium clerici recitandi horas canonicas et celebrandi Missas, officium sacristae vel custodis.

Quodsi *officium* ecclesiasticum *stricte* et *obiective* accipiamur, prout opponitur *ordini* ecclesiastico (cfr. cap. 1. X. de

capellaniae ecclesiasticae solis clericis concedendae, licet ab Episcopo *acceptentur*, sed non *erigantur* in beneficia, multoque magis capellaniae *laicales*, in quibus erectio et collatio Episcopi positive excluditur, imo forte laici vel mulieres et infantes ad possessionem admittuntur, nullo modo inter beneficia ecclesiastica recenseri possunt. Cfr. *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. p. 424. sq. 434. 436. 451. 464.; *Leuren*. l. c. q. 10. 85. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 393. sq.

(8) Cfr. c. 25. C. XXIII. q. 8. Elementum materiale beneficii ecclesiastici *obiective* spectatum sunt ipsa *bona Ecclesiae frugifera*, quae constituunt *dolem* propriam et distinctam officio ecclesiastico tanquam *subiecto domini* adnexam, et in cuius *reditus* sive fructus, non in *substantiam* existit illud *ius subiectivum* et *perpetuum* beneficiati.

(9) *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. vol. IV. p. 187. sq.; *D'Annibale* l. c. n. 18.

(10) Cfr. lib. I. tit. 23. sq.; *Sanguineti* locis cit.; *Scherer* l. c. t. I. §§ 73. sq. alique scriptores.

(11) *Suarez* l. c. n. 11., De leg. l. VI. cap. 15. n. 1., De virt. et statu relig. tract. VII. l. 8. cap. 4. n. 11.; l. I. t. 29. de *officio et potestate* iudicis *delegati*, t. 26. de *officio* sacristae, t. 27. de *officio* custodis; *Hinschius* l. c. t. II. p. 366. not. 4.

schism. V. 8.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 6. de ref.), est *gradus* quidam *iurisdictionis ecclesiasticae* quoad personas, causas, locum legibus Christi vel Ecclesiae in perpetuum ita institutus, ut iura et onera *spiritualia* (12) ipsi adnexa *nomine proprio* et *ratione* quadam stabili sint exercenda. Hinc officium ecclesiasticum *subiective* spectatum est *ius* nomine proprio et *ratione* quadam stabili exercendi iura et onera spiritualia ex legibus Christi vel Ecclesiae alicui gradui iurisdictionis ecclesiasticae in perpetuum adnexa. Quare gradus quidam iurisdictionis ecclesiasticae cum adnexis iuribus et obligationibus spiritualibus non solum ex mandato hominis, sed etiam ex *iuris* dispositione in perpetuum et ad ipsam universalitatem causarum concessus, nequaquam autem *nomine iureque proprio*, verumtamen ex *commissione alterius* exercendus, non constituit verum atque proprie dictum officium ecclesiasticum.

De ratione igitur stricti officii ecclesiastici est *ordinaria* quaedam *potestas* ecclesiastica iure divino vel ecclesiastico definita, non arbitrio Superioris, ecclesiastici praesertim in collatione officii diminuenda vel augenda, nisi specialis quaedam exceptio possit probari, ut accidit in officio (mandato generali) Vicarii generalis mandatis specialibus restricto vel aucto. Quae potestas, quamvis *primo loco* et propriissime in officio ecclesiastico comprehendat *iurisdictionem*, tamen iura quoque *ordinis* et administrationis adnexa includit, si verbum officii ecclesiastici *absolute* et *simpliciter* adhibeatur (13).

Non minus essentialis est officio ecclesiastico illa *obiectiva perpetuitas* institutionis; *subiectiva* autem *perpetuitas* in vero officio ecclesiastico et ius perpetuum ad reditus v. g. in Vicario generali, Vicario foraneo, parochis deservitoribus multisque Superioribus regularibus (cfr. *Thesaur.*, De poen. eccles.

(12) Quare *Hinschius* l. c. t. II. p. 364. sq. nimis latam proponit notionem officii ecclesiastici i. e. servitii vel negotii ecclesiastici (cfr. *Scherer* l. c. p. 403. not. 2.), quam alii velut *Schulte*, *System* p. 239. nimis restringunt ad merum ius exercendi *potestatem* in sacra *ordinatione* acceptam. Similiter legumlatores et principes civiles non raro in suis codicibus, legibus, edictis, ubi officia ecclesiastica subsumunt inter officia *Status* vel *publicorum magistratuum*, suppeditant omnino falsam aut nimis vagam et ancepittem notionem officii ecclesiastici. Cfr. *Scherer* l. c. p. 408. sq.; *Friedberg-Ruffini* l. c. § 57.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 369. sq.

(13) Cap. 1. de sent. II. 14. in Sext.; *Suarez*, De cens. disp. 25. sect. 2. n. 11., disp. 26. sect. 1. n. 3. sq.; *Kober*, D. Suspens. p. 88. sq. 111. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 67. 589. sq. 595. sq.

v. Simonia cap. 2. n. 10.) semper et essentialiter non requiruntur. Quod ius perpetuum ad redditus si officio ecclesiastico desit, sane *beneficium* ecclesiasticum non est (cfr. lib. I. tit. 23. sq. v. g. de *officio* archidiaconi, archipresbyteri etc.); at verum officium manet (14). Denique quamvis officium quoque ecclesiasticum necessarie sit perpetuae institutionis, tamen non exigit, ut absque ulla interruptione *continuo* alteri concedatur, sed sufficit, ut saltem in certis circumstantiis velit officium Legati vel Vicarii capitularis conferatur.

Scholion. Exposita notione *beneficii* et *officii* ecclesiastici indicari potest illius differentia a *canonia*, *capellania*, *vicaria*, *coadiutoria*, *commenda*, *praeceptoris*, *pensione*, *clericatu*, *praestimonio*, *hospitali*, *militia* atque aliis institutis ecclesiasticis, quae aliquam similitudinem cum beneficiis ecclesiasticis videntur habere (15).

III. **Divisio.** Officia et beneficia ecclesiastica dividuntur:

I. Ratione *potestatis* ecclesiasticae et *dignitatis*:

1. In *maiora* et *minora*. Illis sensu stricto adnumerantur omnes et solae *Praelaturae* maiores cum speciali praeceminentia honoris, quae *plenam* sive *perfectam* (i. e. legiferam, iudiciariam, coercitivam sive *vere episcopalem*) iurisdictionem *ordinariam* in foro *externo* obtinent veluti Episcopi, Praelati nullius, alique superiores Praelati v. g. Archiepiscopi, Patriarchae.

At non raro sensu latiori dicuntur Praelati, qui solummodo gaudent speciali illa praeceminentia honoris sive Praelatura honoraria v. g. in Curia Romana. Similiter Abbates alique praepositi ecclesiastici v. g. Archidiaconi, quibus *aliqua* potestas ordinaria atque adeo quasiepiscopalis in foro *externo* competit, inter Praelatos recensentur (16). Qui Praelati rectius vocantur *Praelati minores*.

Minora sive inferiora officia dicuntur, quae speciali illa praeceminentia honoris et *perfecta* iurisdictione *ordinaria* in

(14) *Schmalzgr.* c. t. 5. n. 4.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 4.; *Bouix*, De parochia p. 198.; *Scherer* l. c. p. 406.; *Santi* l. c. l. III. t. 5. n. 6. 7.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 366.

(15) Quam materiam nostra aetate saltem ex parte non iam admodum practicam fuse explicant: *Garcias*, De benef. eccl. P. I. cap. 2. n. 65. sq. P. IV. cap. 5.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 85. sq.; *Schmalzgr.* l. III. t. 5. n. 6. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 404. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 109.

(16) Cap. 2. X. de iud. II. 1.; cap. 1. X. de eo, qui furtive V. 30.; cap. 3. X. de off. iud. ordin. I. 31.; cap. 1. 37. X. de elect. I. 6. in summario; *Bouix*, De parochia p. 161. sq.

foro *externo* carent v. g. officium canonici vel parochi. Cfr. cap. 4. X. de cleric. aegr. III. 6., ubi vel ipse parochus qui vera iurisdictione in foro externo destitutus est, dicitur fungi praelationis officio (17).

2. In *simplicia* et *duplicia* (18). Illa *praeter* recitationem horarum canonicarum tantum obligant forte ad assistentiam in choro vel ad celebrationem Missae vel servitium altaris, atque certe sunt sine iurisdictione in foro externo vel cura animarum, vel administratione vel speciali honoris praeminentia. Insuper non raro ex communi usu loquendi et praxi nunc recepta beneficia simplicia dicuntur omnia beneficia *non residentialia*, quorum obligationes *ubique* impleri possunt. *Duplicia* (residentialia) dicuntur officia, quibus cura animarum *vel* administratio quaedam ecclesiastica, *vel* iurdictio in foro externo Ecclesiae, *vel* specialis honoris praeminentia coniuncta est velut dignitates sive Praelaturae *minores* et personatus in Capitulis, beneficia parochialia, officia theologi et poenitentiarii.

3. In *curata*, quae curam actualem animarum habent adnexam, et in *non curata*, quae sunt sine illa cura (19).

II. Ratione personarum, quibus conferuntur:

1. In *saecularia* et *regularia* (20), quae aut ex natura sua aut ex lege foundationis aut ex statuto canonico vel legitima consuetudine solis clericis *saecularibus* aut solis clericis *regularibus* ordinarie et seclusa exceptione legitima conferri possunt.

2. In *patrimonialia* et *non patrimonialia*. Illa tantum membris certae familiae vel incolis determinatae regionis, haec omnibus clericis alias idoneis concedi possunt (21).

3. In *eminenter sacra* et in *sacra communia*, quatenus in beneficiato ordinem quendam *sacrum* requirunt vel suppo-

(17) Cfr. I. I. t. 5. de postul. praelatorum; cap. 41. 44. X. de elect. I. 6. et ibid. summar. cap. 23. 30. 45. 51.; cap. 8. X. h. t.; cap. 32. X. de V. S. V. 40.; Scherer I. c. p. 406. sq.; Devoti I. c. I. II. tit. 14. § 9.

(18) Cap. 38. X. h. t. 5.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. 17. de ref.; Leuren. I. c. q. 32.; Reiffenstuel h. t. 5. n. 31.; Santi h. t. 5. n. 14. sq.; Bouix, De Capit. p. 68. 474. sq.

(19) Cap. 28. X. h. t. 5. et Conc. Trid. Sess. VII. cap. 4. 5. de ref.; cap. 4. h. t. III. 2. in Extrav. com.

(20) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 10. 11. de ref.; cap. unic. de postul. I. 2. in Extrav. com.; cap. 1. de elect. I. 3. in Clem.; Leuren. I. c. q. 32. q. 35. sq.; Schmalzgr. h. t. 5. n. 13. sq.

(21) Riganti I. c. Reg. Canc. Apost. 17. n. 123. sq.; Schmalzgr. h. t. 5. n. 39. sq.; Hinschius I. c. t. II. p. 374.

nunt, aut solummodo primam *tonsuram* vel ordinem *minorem* exigunt. Quacum divisione connexa est illa in officia *sacra* et in officia *praelatitia* (praeposituras), e quibus priora potissimum referuntur ad exercitium potestatis *ordinis* v. g. Vicarius in principalibus, posteriora principaliter ordinantur ad exercendam *iurisdictionem* v. g. Vicarius generalis.

III. Ratione modi, quo acquiruntur:

1. In *collativa*, quae a competente *Superiore* ecclesiastico sine praevia electione vel praesentatione a tertia persona facta *libere* conceduntur.

2. In *electiva*, quibus providetur praevia *electione* canonica et accedente *confirmatione* competentis Superioris ecclesiastici.

3. In *patronata*, quae quis post praemissam *praesentationem* patroni *institutione canonica* consequitur.

4. In *consistorialia*, de quibus provisio fit a Romano Pontifice in Consistorio.

5. In *reservata*, quorum collatio spectat ad Romanum Pontificem (22).

IV. Ratione *obligationum specialium* ipsis adnexa et mutuae *relationis*:

1. In *residentialia* et *non residentialia*.

2. In *compatibilia* et *incompatibilia*.

V. Ratione *possessionis iure*, quo tenentur, distinguuntur beneficia *titulata* sive titularia et *manualia*.

Illa sunt officia, quibus competit tum *perpetuitas obiectiva* ipsius officii tum *perpetuitas subiectiva* ratione beneficiati: manualia vero dicuntur beneficia, quae in se sive *obiective* sunt perpetua, sed subiective sive ratione beneficiati ad nutum competentis Superioris ecclesiastici *ex causa iusta* licite et valide sunt (ad manum) revocabilia; nihilominus *vera*, etsi non stricta beneficia censentur saltem in favorabilibus, nisi specialis probetur exceptio v. g. quoad titulum ordinationis (23).

241. Scholion. Praeterea sunt aliae divisiones vel denominationes beneficiorum ecclesiasticorum velut beneficium *monoculum* vel *monoculare*, *nominatum* et *innominatum*, *sin-*

(22) *Garcias* l. c. P. I. cap. 8. n. 14. sq.; *Schmalzgr.* h. t. n. 38.; *Santi* h. t. n. 19.

(23) Cap. 16. X. de V. S. V. 40.; *Reiffenstuel* h. t. 5. n. 52.; *Leuren.* l. c. q. 61. 72. 84.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 4. 34. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 506. sq.; *Bouix*, De paroco p. 198. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 373.

gulare vel *collegiale* vel conventuale, quae interdum apud scriptores cum exigua utilitate scientiae canonicae occurrunt (24).

§ 1. NOTIO, DIVISIO, HISTORIA INSTITUTIONIS
OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

242. Cum de *statu* officiorum vel beneficiorum ecclesiasticorum est disputandum, antequam varii modi proponantur, quibus status primitivus officii ecclesiastici innovetur sive immutetur v. g. per divisionem, principem locum occupat inquisitio de origine et *institutione* officiorum ecclesiasticorum.

243. Quae *institutio* duplici ratione fieri potest scilicet *erectione*, quae est institutio officii ecclesiastici plane nova atque integre facta, et *restaurazione*, quae est officii ecclesiastici olim erecti et postea extincti iterata institutio.

244. Inter officia ecclesiastica profecto *officium Romani Pontificis* in his, quae ad substantiam eius pertinent, habet *immutabilem* potestatem ex immediata *institutione divina* tum ex parte subditorum et territorii tum ex parte causarum in ultima specie determinatarum (25).

In *genere* etiam *officium Episcoporum* ab ipso Christo Domino quoad substantiam institutum esse dici potest, licet singuli Episcopatus iure tantum ecclesiastico sint erecti. Nam Christus Dominus *generale* dedit *praeceptum*, ut praeter S. Pontificem in Ecclesia sua crearentur Episcopi, qui essent *ordinarii pastores principales* animarum, non meri *delegati* vel vicarii *Papae*: at *specialem determinationem* quoad subditos, causas, territorium et modum collationis potestatis episcopalis prudenti iudicio R. Pontificis reliquit (26).

Reliqua officia ecclesiastica, tum Praelaturae illae mediae inter Romanum Pontificem et Episcopos, tum gradus ecclesiastici infra dignitatem episcopalem sola auctoritate eccle-

(24) Scherer l. c. p. 407. sq.

(25) Cap. 1. X. de maled. V. 26.; Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 1. 2.; *Granderath*, Constitut. dogmatic. Conc. Vatic. p. 125. sq. 215. sq.; *Suarez*, De leg. l. VI. cap. 4. n. 17. 11.; *Wilmers*, De Christi Ecclesia p. 148. sq.; *Billot*, De Ecclesia Christi t. III. p. 32. sq. 37.; infra h. tom. II. n. 566.

(26) *Granderath* l. c. p. 132. sq.; *Suarez* l. c. n. 2. 13. 14. sq. 18. 19. 23. 26.; *Wilmers*, De Ecclesia Christi p. 285. sq.

siaistica quoad ambitum iurium et obligationum sunt instituta (27).

Qua in re unice varietas quaedam disciplinae existit circa interventionem potestatis ecclesiasticae in erigendis dioecesibus et officiis quibusdam maioribus intra dioeceses sitis.

Nam licet R. Pontifex pro suo supremo plenoque iure sibi vindicet erectionem dioecesium, tamen inde a primis saeculis nequaquam illam potestatem in singulis casibus immediate exercuit, sed Metropolitae, Vicariis Apostolicis sive Primatibus, Legatis reliquit (28). Primis illis temporibus legislatores ecclesiastici potius in eo fuerunt, ut normas quasdam generales stabilirent in erigendis novis dioecesibus (29). Ex saeculo autem quinto prima occurrunt vestigia interpositae auctoritatis Romanorum Pontificum, cum novae dioeceses erigerentur (30). Quae interventio etiam in eo manifestatur, quod Romani Pontifices v. g. iam Innocentius I. a. 415. omnino damnarent perversam illam praxim in Ecclesia orientali receptam (31), vi cuius cum divisione provinciae *civilis* etiam provincia *ecclesiastica* pariter censeretur divisa.

Quodsi in Hispania et in Gallia reges quoque suas habuerunt partes in erigendis dioecesibus, id nequaquam probat ipsorum ius proprium et nativum in huiusmodi negotio ecclesiastico. Etenim illorum interventio exinde sufficienter

(27) Thomassin. l. c. P. I. l. 1. cap. 1. sq. 7. sq. 54. sq.; Phillips l. c. t. V. p. 311. sq. t. VII. § 378.; Hinschius l. c. p. 378. sq.

(28) S. Clem. epist. I. ad Corinth. cap. 44.; c. 36. Apost.; c. 13. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.); c. 4. Conc. Carthag. (a. 407.); Euseb., Hist. eccl. l. III. cap. 37.; Suarez l. c. n. 24. sq.; Thomassin. l. c. cap. 54. sq.; Phillips l. c. t. V. § 219. p. 314. sq.

(29) Cfr. c. 5. (Conc. Laodic. a. 343.-383. c. 57.) D. 80.; c. 6. Conc. Sardic. (c. a. 343.) cum explicatione, quam dat Hefele l. c. t. I. p. 578. sq.; cit. c. 4. Conc. Carthag. (a. 407.).

(30) Cfr. c. 4. D. 80. (S. Leo ad Episc. Afr. a. 446.) iunct. c. 6. (S. Gregor. M. ad S. Aug. Angl. Ep. a. 601.) D. 80.

(31) Cfr. c. 9. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 12. 17. 28. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 38. Conc. Trull. (a. 692.); Hefele l. c. t. I. p. 382. sq. t. II. p. 517. 462. sq., ubi arbitrarie interventiones Imperatoris a Concilio Chalcedonensi reprobantur. Quas interventiones Hinschius l. c. p. 380. confundens *facta* et *usurpationes* cum iure legitimas fuisse existimat. Cfr. de praerogativis *honoris* et *iurisdictionis* Patriarchis Constantinopolitanis paulatim vindicatis ob translatam residentiam Imperatorum in novam Romam: C. 3. Conc. Constant. (a. 381.); c. 28. Conc. Chalced. (a. 451.); Hefele l. c. t. II. p. 17. sq. 529. sq.; Hergenroether, Photius t. I. p. 32. sq.

explicatur et intra certos limites legitima habetur, quod cum Episcopatibus ibidem feuda regni fuerunt coniuncta (32).

Inde ex saeculo octavo et nono Romani Pontifices iam crebrius saltem principales partes habuerunt in erectione dioecesium (33), atque ex saeculo undecimo nullum dubium existere potest, quin erectio novarum dioecesium exclusis Archiepiscopis et Episcopis vel Conciliis provincialibus soli Romano Pontifici fuerit reservata. Quae praxis hisce verbis ab Urbano II. (a. 1092.) in epistola ad Rainaldum, Archiepiscopum Remensem, enuntiata: “ *Solius enim Apostolici est Episcopatus coniungere, coniunctos disiungere aut etiam novos constituere* „, postea etiam in iure Decretalium confirmata est (34) atque etiam nunc viget (35).

Quoad officia ecclesiastica minora in dioecesibus sita nunquam in dubium vocatum est ius Episcopi erigendi *parochias*, in quibus simul antiquissima reperitur forma strictorum beneficiorum (36).

At fundatio ecclesiarum collegiatarum, quae tempore medii aevi Episcopis non fuit negata (37), ex saeculo decimo sexto Romano Pontifici reservari coepta est (38). Id, quod multo magis valet de erectione Capitulorum ecclesiarum cathedralium (39) atque etiam de singularibus dignitatibus Capitulum noviter erigendis. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 1. n. 8.

245. *Beneficia ecclesiastica*, quatenus sunt ius quoddam ad sustentationem sive *reditus propter officium ecclesiasticum*, generatim ex ipso *iure naturali* suam repetunt originem. Cfr. cap. 16. X. h. t. 5. Nam, ut scribit S. Paulus (I. Cor. IX. 13. . “ *Qui altari deserviunt, cum altari participant* „. Quodsi sustentatio illa clerico debita spectetur quoad *modum* et *for-*

(32) *Thomassin*. l. c. cap. 5. 55.; c. 4. Conc. Tolet. XII. (a. 681.); c. 11. Conc. Paris. (a. 614.); *Hefele* l. c. t. III. p. 66. 317.

(33) *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 22. n. 88. 92.; *Hinschius* l. c. p. 382.

(34) Cap. 1. X. de transl. I. 7.; cap. 4. X. de off. leg. I. 30.; cap. 16. X. de maior. I. 33.; cap. 5. 6. de praeb. III. 2. in Extrav. com.

(35) *Nussi*, Conventiones p. 19. sq.

(36) Cfr. c. 3. D. 24. (Gelas. a. 492.-496.) apud *Thiel*, Epist. Rom. Pont. p. 485. sq.; c. 73. (Conc. Tolet. a 589.) C. XII. q. 2.; *Stutz*, D. Beneficialwesen p. 52. 68.

(37) *Hefele* l. c. t. III. p. 584. t. IV. p. 510.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 51. 385.

(38) Cfr. decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 350. n. 1. 2.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 964.; *Bouix*, De Capit. p. 189. sq.

(39) Cfr. c. 7. Conc. Roman. (a. 826.); *Hefele* l. c. t. IV. p. 48. 55. 117.; *Nussi* l. c. p. 49. sq.; Collect. Lac. t. III. col. 684.

nam est iuris mere positivi et *humani* ab Ecclesia constituti. Nam nequaquam inde a primis saeculis clericis eodem modo concessa est, etiamsi ex bonis Ecclesiae dari potuit. Reditus enim ecclesiastici antiquitus ut plurimum constabant oblationibus fidelium, quae in tres vel quatuor partes pro Episcopo et clero, pro ecclesia et pauperibus distribuebantur (40). Quae ratio administrandi et dispensandi bona ecclesiastica per Episcopos diu in Ecclesia conservata est (41), crescente vero numero clericorum et multiplicatis immobilibus quoque bonis Ecclesiae diu in praxi non amplius retineri potuit.

Hinc iam *ex saeculo sexto* exempla occurrunt, quod clericis saltem *personaliter* et per modum *prearii* agri quidam in usum dati fuerint non obstante prohibitione ecclesiastica. Cfr. c. 23. C. XII. q. 2. Quae praxis praesertim in Gallia (42) magis magisque fuit recepta neque ab Ecclesia Hispaniae (43) aliena exstitit. Denique Symmachus Papa pariter permisit (a. 513.), ut clericis vero iure usufructuario bona ecclesiae concederentur (44). Quae iura clericorum ad vitam concessa in usumfructum bonorum stabilium, quae in perpetuum cum *officiis* ecclesiasticis fuerant coniuncta, ex saeculo nono ad instar feudorum dicebantur *beneficia*, quibus etiam perpetuitas *subiectiva* fuit propria. Multo magis iste usus ex saeculo undecimo invaluit (45). Quod in Ecclesiis ruralibus et *parochialibus* (46) iam fuerat institutum, id post obrogatam ubique fere vitam communem in ipsis Capitulis est introductum, et separatione facta inter mensam episcopalem et mensam capitularem mox *praebendae* distinctae et officiis ecclesiasticis adnexae etiam singulis canonicis concedebantur (47).

(40) Cfr. c. 23. 26. 27. C. XII. q. 2.; *Hefele* l. c. t. IV. p. 127.; *Stutz*, *Gesch. d. k. Beneficialwesens* p. 38.

(41) Cfr. c. 5. 7. 8. C. X. q. 1.; c. 23. C. XII. q. 1.; *Thomassin*. l. c. P. III. l. 2. cap. 12. sq.; *Sentis*, *De iure testament.* p. 14. sq.

(42) Cfr. c. 11. C. XVI. q. 3. = c. 59. Conc. Agath. a. 506.; c. 7. 8. C. X. q. 1. = c. 16. 17. Conc. Aurel. a. 511.

(43) Cfr. c. 4. Conc. Tolet. II. (a. 527.-531.).

(44) Cfr. c. 61. C. XVI. q. 1.; c. 24. 25. C. XXIII. q. 8.; *Stutz* l. c. p. 78. sq.; *Gross*, *Das Recht an der Pfruende* p. 30. sq.

(45) Cfr. c. 9. (Alex. II. a. 1068.) C. I. q. 3.; *Thomassin*. l. c. P. III. l. 2. cap. 16. sq.; *Sentis* l. c. p. 15. sq.; *Phillips* l. c. t. VII. § 378. p. 251. sq.; *Santi* l. c. l. III. t. 14. de precariis n. 2. sq. t. 20. de feudis n. 3. 4.

(46) Cfr. c. 25. (cap. 10. Conc. Aquisgran. a. 817.) C. XXIII. q. 8.

(47) Cap. 8. X. de conc. praeb. III. 8.; *Thomassin*. l. c. cap. 23. 35.; *Schneider*, *D. bisch. Domkap.* p. 41. sq. 61.

Cum iure antiquo nemo ordinaretur, qui servitio determinatae ecclesiae non esset adscriptus, illius sustentationi ipsa adscriptione satis fuit provisum. Introductis autem (contra sacros canones) ordinationibus *absolutis* (48) maior fuit necessitas atque difficultas clericis ordinatis procurandi titulum sive honestam sustentationem. Qui scopus praesertim obtentus est per collationem *beneficiorum* simplicium, quibus in subsidium accesserunt *pensiones* vel etiam bona *patrimonialia*. Cfr. cap. 2. 4. 23. X. h. t. 5.

§ 2. DE POTESTATE INSTITUENDI OFFICIA ECCLESIASTICA.

246. Officium ecclesiasticum sive spectetur ut *ius* perpetuum in redditus ex bonis ecclesiasticis sive ut officium *sacrum*, ob quod ius illud perpetuum conceditur, sub *utroque* respectu per expressum vel tacitum vel praesumptum consensum auctoritatis ecclesiasticae constitutum sit oportet. Nam bona etiam a fundatore oblata non sunt in *dominio* Ecclesiae sine ipsius *consensu*, neque quisquam in bona ecclesiastica *ius* quoddam perpetuum acquirere valet absque interventu auctoritatis ecclesiasticae, multoque minus Ecclesia ad certa *officia sacra* a suis clericis obeunda per fundationem factam *obligari* potest, nisi consentiat et negotium ratum habeat. Maxime vero officium sacrum, cum sit ius ad exercendam potestatem iurisdictionis vel ordinis vel saltem functionis sacrae nomine Ecclesiae v. g. recitandi horas canonicas, sola auctoritate ecclesiastica constitui potest.

Speciatim *Romanus Pontifex solus* (49) ex disciplina nunc vigente est iure proprio (50) competens ad erigenda *officia maiora* velut Episcoporum, Metropolitanorum aliorumque superiorum Praelatorum. Quae erectiones in provinciis Sedis Apostolicae praeparantur a S. C. Consist. (51); si agatur de terris missionum, a S. C. de Prop. F. Si universum nego-

(48) Cfr. c. 1. (c. 6. Conc. Chalced. a. 451.) c. 2. (Urban. II. in Conc. Placent. a. 1098.) D. 70.

(49) Cfr. c. 1. D. 22.; cap. 1. X. de transl. I. 7.; cap. 4. X. de off. leg. I. 30.; cap. 5. 6. de praeb. III. 2. in Extrav. com.; Nussi, Conventiones p. 19. 21. 23. 27.; Riganti l. c. Reg. Canc. Apost. 22. n. 80. sq.; Leuren. P. I. q. 13.; Lingen et Reuss, Caus. select. S. C. C. p. 425. sq.; Cavagnis, Inst. iur. eccl. publ. P. II. p. 24. sq. 396. sq.

(50) Cfr. concord. austr. (a. 1855.) art. 18.

(51) Sixt. V. Const. « Immensa » 22. Ian. 1588. § 1.; Leuren. l. c. P. III. q. 961. sq.; Hinschius l. c. t. II. p. 385. sq.

tium connexum sit cum concordatis, vel alia causa extraordinaria subsit, praeparatio committitur etiam S. C. de negot. eccles. extraordinariis.

Praeterea nunc Sedi Apostolicae reservata est erectio *Capitulorum cathedralium* et *collegiatorum* (52). Quodsi Capitula cathedralia in provinciis sedis Apostolicae sint erigenda, praeparatio spectat ad S. C. Consistor. (53), in terris vero missionum ad S. C. de Prop. F. (54). Preces de erigendo Capitulo collegiato S. C. C. erant proponendae, ut ab illa examinarentur et expedirentur, quae res iam transiit ad competentiam S. C. Consist. (55); ex terris missionum S. C. de Prop. F. precibus ad instituenda Capitula collegiata vix molestabitur. Si singularis *dignitas* in *Capitulis* de *novo* sit instituenda, non tantum *redintegranda*, pariter intercedat necesse est auctoritas Romani Pontificis (56), praesertim si dignitas quaedam inusitata et in iure non expressa forte esset erigenda. Denique simplices quoque canonicatus supranumerarii cum *iure* expectativae sive succedendi in praebendam vacaturam (57), aut canonicatus *honorarii cum specialibus privilegiis* a iure communi alienis (58) cum sola approbatione Romani Pontificis erigi possunt.

247. *Episcopus* sive Ordinarius loci, quo nomine etiam Praelati nullius comprehenduntur, ad erigenda omnia alia beneficia vel officia ecclesiastica inferiora, quae secundum disciplinam Ecclesiae nunc vigentem institui solent, solus competens est (59), non alii inferiores Praelati etiam exempti

(52) S. C. C. l. c. supra in ed. *Richt. Conc. Trid.*; *Bouix*, De Capit. p. 190. sq.; *Ferraris* l. c. v. Collegium n. 18. sq.; *Nussi* l. c. p. 49. sq.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 281. vol. XXI. p. 537.; *Ph. Hergenroether-Hollweck*, l. c. n. 521. not. 2.

(53) Sixt. V. cit. Const. « *Immensa* ».

(54) Collect. Lac. t. III. col. 684. sq. 955. sq.

(55) *Ferraris* l. c. n. 21.; *Phillips* l. c. § 380.; *Hinschius* l. c. p. 387.; Const. « *Sapientis consilio* » et « *Normae peculiari* », ipsi adiectae cap. VII. art. II. n. 6.; *Ferreres*, La Curia Romana n. 346.; *Smier*, La Curie Romaine pag. 22.

(56) S. C. C. a. 1732. apud *Benedict. XIV.* l. c.

(57) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 19. de ref.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 62. n. 27.; *Schneider* l. c. p. 62. 66. 213. sq.; *Bouix* l. c. p. 195. sq.

(58) *Bouix* l. c. p. 127. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 87. 83. sq. 388. Quae necessitas erectionis pontificiae ad omnes canonicatus honorarios non est extendenda. Aliter opinatur *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 521. not. 2.

(59) Cap. 3. X. de eccles. aed. III. 48.; cap. 8. X. de excess. Prael. V. 31.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 13. de ref.; *Schmalz-gr.* l. c. I. III. t. 48. n. 1. sq.; *Phillips* l. c. p. 286.; *Ferraris* l. c. v. Beneficium art. 2. n. 5.

absque suffragio Episcopi dioecesani aut sine speciali privilegio Sedis Apostolicae (60). Quae interventio auctoritatis Ordinarii non solum requiritur, si ipse libere et motu proprio officium erigit, sed etiam si laicus vel clericus foundationem ecclesiae offerat. Quo in casu facile tacita quoque approbatio Episcopi sufficit atque in officiis iam diu existentibus merito praesumitur (61).

Hinc Episcopi est erigere *parochias* aliaque *officia minora* in dioecesi sita, item novos canonicatus simplices etiam honorarios in Capitulo per Sedem Apostolicam iam legitime erecto, dummodo servet conditiones a iure praescriptas v. g. de consensu Capituli in erigendis novis canonicatibus vel parochiis, atque ius concordatarium non exigit interventionem Sedis Apostolicae et consensum gubernii. Episcopus quoque non prohibetur in redintegranda dignitate Capituli antiquitus ibidem existente, si accedat consensus Capituli (62).

In erigendis aliis officiis ecclesiasticis velut Vicarii generalis, consiliariorum Curiae episcopalis, vicariorum foraneorum, coadiutorum parochialium multo maiore libertate utitur Episcopus (63).

248. *Fundatores beneficiorum* vel officiorum ecclesiasticorum etiamsi potestate ecclesiastica omnino carent, tamen ex benigna *concessione Ecclesiae* in limine foundationis et de consensu Ordinarii non prohibentur suae donationi apponere *conditiones* (64) praeter ius vel contra ius commune, dummodo illae non sint impossibiles vel turpes vel naturae beneficiorum repugnantes vel alias tanquam violantes nervum ecclesiasticae disciplinae in iure *nominatim* reprobentur (65). Quae conditiones legitime appositae ita sancte et religiose servandae sunt (66), ut fundatio ab Ecclesia acceptata et approbata postea neque ab ipso fundatore neque a patrono

(60) Cap. 4. de privileg. V. 7. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 13.

(61) *Leuren.* l. c. q. 14. 15. 16. P. III. q. 929. 930.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 456., ubi parum accurate disputat.

(62) Cap. 8. X. de const. I. 2.; *Bouix* l. c. p. 127. sq.; *Act. S. Sed.* vol. III. p. 138. vol. IV. p. 177. 584.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 13.; *Schneider* l. c. p. 361. sq.

(63) *Schneider* l. c. p. 377. sq.

(64) Cap. 11. X. h. t. 5.

(65) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. de ref.; *Reiffenstuel* h. t. 5. n. 105. sq.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 29. 30.; *D'Annibale* l. c. n. 20.; *Santi* h. t. 5. n. 38. sq.; *Act. S. Sed.* vol. II. p. 226. vol. X. p. 232.; *Hinschius* l. c. p. 392.

(66) Conc. Trid. Sess. XXX. cap. 5. 9. de ref.; cap. 2. de relig. dom. III. 11. in Clem.

neque a successoribus vel haeredibus mutari possit (67). Quamprimum enim fundatio est perfecta (68), urget lex Tridentina (Sess. XXV. cap. 5. de ref.) de conditionibus sancte servandis. Quare cum Episcopo vel patrono omnis facultas sit adempta immutandi ius commune et ultimas voluntates, sola Sedes Apostolica ad immutandam fundationem est competens (69), nisi agatur de casu excepto (70). Quae immutatio a Rom. Pontifice non censetur esse concessa, nisi expresse de hac re mentio fiat.

249. *Potestas civilis* ex natura rei nullum habet ius interveniendi in erectione officiorum vel beneficiorum ecclesiasticorum, utpote causa mere ecclesiastica, imo nec personalitatem iuridicam officiis vel beneficiis ecclesiasticis *concedit*, sed *ab Ecclesia datam* etiam in suo foro admittit atque admittere *tenetur* (71). Quodsi gubernii civilis consensus sit requirendus, id aut ex speciali concessione Ecclesiae v. g. in concordatis (72) facta est repetendum aut ex tolerantia quadam Superiorum ecclesiasticorum (73), qua ad maiora mala vitanda leges iniustae (74) *de facto* servantur. Qua in re fatendum est vel ipsos canonistas catholicos interdum parum accurate loqui.

(67) S. C. C. apud *Fagnan.* in cap. 6. de cleric. non resid. n. 22.

(68) Act. S. Sed. vol. VII. p. 614.

(69) *Leuren.* l. c. P. I. q. 28.; *Santi* h. t. 5. n. 40.; Act. S. Sed. l. c.; *Hinschius* l. c. p. 393.

(70) *Reiffenstuel* h. t. 5. n. 112. 113.

(71) *Schmalzgr.* l. III. t. 29. n. 20. 21.; Act. S. Sed. vol. VIII. p. 161.; cod. civ. Ital. art. 433. iunct. *Giobbio*, *Lezioni di diplomaz. eccl.* vol. II. n. 582. (de personalitate iuridica dioecesis in Italia); *Hinschius* l. c. t. II. p. 464. sq. iunct. p. 369. sq. huiusmodi iura potestatis civilis asserit et inefficacibus argumentis probare tentat.

(72) Cfr. *Nussi* l. c. in font.; *Giobbio* l. c. vol. II. n. 64. sq. 570. sq. 594. sq.

(73) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref. Episcopis, non guberniis civilibus tribuit definitionem limitum parochiarum.

(74) Cfr. catalogum illarum legum ab *Hinschius* l. c. et *Giobbio* l. c. n. 570. sq. concinnatum; cfr. de legibus italicis hac de re latis: Arch. f. k. K. t. 55. p. 3. sq. et *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 472.

§ 3. DE CONDITIONIBUS REQUISITIS
AD INSTITUENDA OFFICIA ECCLESIASTICA.

250. *Causa iusta* (75) imprimis requiritur; omne enim officium ecclesiasticum non arbitraria ratione, sed propter *necessitatem* vel *utilitatem* Ecclesiae vel cultus divini augmentum est erigendum. Cui legi ex natura rei petita vel ipse R. Pontifex v. g. in erectione dioecesium vel capitulorum (76) est subiectus, sed maiore libertate suo iure utitur quam alii Praelati, atque penes ipsum est supremum iudicium de sufficientia causae. Quae iusta causa multo magis ab Episcopo est attendenda, qui de sufficientia causae iuri communi requisitae iuxta *disciplinam vigentem* (77) iudicet necesse est.

251. *Locus congruus* est alterum requisitum. Hinc *sedes Episcoporum*, ecclesiarum et Capitulorum cathedralium in frequentioribus civitatibus constitui solent (78). Porro erectionem quoque ecclesiae *collegiatae* S. C. tum solum R. Pontifici commendat, cum locus est dignus, clerus populusque numerosus, ecclesia ampla cum necessariis paramentis instructa, tres saltem sunt canonicatus atque Ordinarius loci non est invitus (79). Similiter aliis officiis inferioribus et imprimis *parochiis* locus ipsorum naturae congruus iudicio Episcopi est assignandus.

(75) Cfr. c. 6. D. 70.; cap. 5. de praeb. III. 2. in Extrav. com.; cap. 16. X. de maior. I. 33.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 22. n. 96.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 7.; *Martin*, Collect. docum. Conc. Vatic. p. 175.

(76) Cfr. de erectione Capitulorum cathedralium: Collect. Lac. t. III. col. 684. 686. 730. 955. In Capitulis autem collegiatis erigendis principia iuris canonici (cfr. *Ferraris* l. c. v. Collegium n. 21.; *Suarez*, De virt. et stat. rel. tract. IX. l. I. cap. 6.), non iuris italici (cfr. Arch. f. k. K. t. 55. p. 237.) consulenda sunt.

(77) Cfr. c. 10. D. I. de consecr.; cap. 3. X. de eccl. aed. III. 48.; cap. 1. de V. S. V. 12. in Sext.; cap. 1. IV. in Extrav. Ioann. XXII.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 13. de ref.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 22. n. 94. sq.

(78) Cfr. c. 4. 5. 6. D. 80.; c. 53. C. XVI. q. 1.; cap. 1. X. de privil. V. 33.; *Leuren.* l. c. q. 18. 19. 20. Cfr. *Granderath*, Constit. dogmat. Conc. Vatic. p. 137. sq. 145. sq.; *Wilmsers*, De Christi Eccl. p. 205. sq. 251. sq.; *Hollwech*, Der Apostol. Stuhl u. Rom. (a. 1895.) de quaestione, num primatus iurisdictionis cum *Romana sede* ex iure divino sit indissolubiliter connexus; *Suarez*, De leg. l. IV. cap. 4. n. 22., De fide theol. disp. 10. sect. 3. n. 8. sq.; infra h. tom. II. n. 566.

(79) *Ferraris* l. c.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 386. sq.

252. *Dos sufficiens* tertio loco requiritur tum ad sustentationem beneficiati tum ad ferenda onera fabricae ecclesiae et cultus divini, si istis oneribus aliunde non iam sit provisum (80). Qua in re ex c. 1. C. I. q. 2. et cap. 1. X. de censibus III. 39. atque ex recentioribus quoque concordatis (81) facile patet, dotationem factam ex bonis stabilibus et immobilibus ipsi officio ecclesiastico tanquam subiecto domini concessis iuri communi quam maxime esse conformem (82).

253. *Solemnitates* quoque sunt servandae. Et profecto Rom. Pontifex quamvis in erigendis officiis ecclesiasticis solummodo illis solemnitatibus adstringatur, quae *ex natura rei* exiguntur, tamen de facto pro suaviore regimine et ex aequitate canonica ordinarie stabilem quandam determinatamque formam servat, atque quantum fieri potest, consensum eorum, quorum interest, obtinere studet (83). Episcopi vero est in erigendis officiis inferioribus diligenter inquirere, num conditiones requisitae sint servatae, vocare et audire omnes, quorum interest, si qui sint, deinde per instrumentum publicum foundationem acceptare atque erigere in titulum (84).

TITULUS XIII.

DE INNOVATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Fontes et Scriptores. Cfr. tit. XII.

Praenotiones.

254. I. **Definitio.** Innovatio officii ecclesiastici (1) est omnis immutatio status primitivi alicuius officii ecclesiastici sive quoad iura spiritualia vel temporalia sive quoad obligationes sive quoad situm vel ambitum vel speciem (2).

(80) Cfr. c. 9. D. I. de consecr.; cap. 8. X. de cons. eccl. III. 40.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.; *Fagnan.* in cap. 3. X. de eccl. aed. III. 48. n. 7.; *Reiffenstuel* l. c. I. III. t. 48. n. 9.; *Leuren.* l. c. q. 21. sq.; *Hinschius* l. c. p. 390. 391.; *Stutz* l. c. p. 95. sq.

(81) *Nussi* l. c. p. 245. sq.; *Giobbio* l. c. vol. II. n. 570. sq.

(82) *Leuren.* l. c. P. I. q. 8.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 386. 389.

(83) Cap. 1. X. ne sede vacante III. 9.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 22. n. 88. sq.; *Nussi* l. c. p. 19. sq.

(84) *Leuren.* l. c. q. 30. 31.; *Santi* h. t. 5. n. 38.; *Hinschius* l. c. p. 391., ubi nullitatem actus erectionis sine solido fundamento in fontibus ad nimis multos casus extendit.

(1) Cap. 1. X. ne sede vac. aliq. innov. III. 9.; l. III. t. 12. ut ecclesiastica benef. sine diminut. confer.

(2) Act. S. Sed. vol. VII. p. 508. 560.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 749. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 417. sq. n. 526. sq.

II. **Divisio.** Officii ecclesiastici innovatio distinguitur in innovationem factam:

a) Per *translationem*, qua officium ecclesiasticum alia ratione non mutatum in novam sedem vel ecclesiam transfertur (3).

b) Per *transformationem*, quae est mutatio speciei beneficii vi primae erectionis receptae (4).

c) Per *divisionem*, quae habetur, si redditus, iura, obligationes, populus, territorium unius officii ita separantur, ut iam duo vel complura officia ecclesiastica *saltem distincta* ex illo unico officio formentur atque instituantur (5). Quae divisio in *distincta* beneficia est *aeque principalis*, si novum beneficium per divisionem recenter erectum ab antiquo beneficio est plane independens; si aliquam retinet dependentiam, divisio est *minus principalis*.

Porro divisio dicitur *plena*, si totum officium i. e. iura, obligationes, populus, territorium etc. dividitur, *partialis* audit, si tantum pars officii v. g. pars iurium, obligationum, reddituum vel populi vel territorii separatur ab officio. Huc referri possunt *dismembratio* sensu stricto (6), qua pars bonorum aut reddituum beneficialium aut territorii vel populi ab uno beneficio separatur et alteri beneficia iam esistenti vel ecclesiae vel causae piae etc. in perpetuum applicatur; item *pensio* in perpetuum *beneficio* imposita; denique divisio, qua in uno eodemque territorio ratione diversorum rituum vel populorum complura beneficia vel officia eriguntur.

d) Per *unionem*, quae est realis duorum vel plurium officiorum ecclesiasticorum in perpetuum facta coniunctio.

Quae unio dividitur a) in unionem *aeque principalem*, per quam duo vel plura beneficia *realiter* et in *perpetuum* coniuncta *uni* rectori ita subiiciuntur, ut beneficia inter se sint plene coordinata, neque unum alteri sit subiectum, sed salva maneant et distincta officiorum unitorum nomina, bona, iura nihilque commune habeant praeter rectorem;

b) in unionem per *confusionem* sive extinctionem, quae habetur, si plura officia in unum novumque officium ita

(3) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.; Act. S. Sed. vol. I. p. 217. sq.

(4) *Leuren*. I. c. P. III. q. 966.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 8. sq.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 395. sq.

(5) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 204.; *Leuren*. I. c. P. III. q. 957.

(6) Arch. f. k K. t. VII. p. 400. sq.

conflant, ut singula quidem existere desinant, tamen omnia iura et privilegia in novum officium ex prioribus ortum transferantur;

γ) in unionem *accessoriam* sive per subiectionem, qua duo vel plura officia ecclesiastica non solum *uni rectori* subiiciuntur, sed etiam *inter se* realiter et in perpetuum ita coniunguntur, ut nequaquam coalescant in unum officium distinctaque maneant, sed unum sit principale, cui alterum tanquam accessorium vere et proprie velut ecclesia filialis ecclesiae matri subordinetur (7).

Scholion. Singularis quaedam *species unionis* officiorum est *incorporatio*, quae in eo consistit, quod officium quoddam ecclesiasticum collegio vel instituto (8) v. gr. monasterio, seminario, Capitulo (vel praebendae et dignitati) realiter et in perpetuum cum certis effectibus uniatur.

Quae incorporatio *dividitur* α) in *non pleno* iure factam, si sola temporalia bona officio ecclesiastico adscripta v. g. monasterio assignantur, obligationes vero et iura spiritualia officii v. g. cura animarum, exercentur a vicario perpetuo, quem ordinarie praesentat et sustentat subiectum, cui incorporatio facta est v. g. monasterium, et Episcopus concedit institutionem canonicam;

β) in *pleno* iure factam, qua iura tum spiritualia tum temporalia officii ecclesiastici cum adnexis obligationibus novo subiecto iuris v. g. monasterio uniuntur, penes quod est cura habitualis officii incorporati, cum cura actualis exercentur per vicarium quandam temporalem;

γ) in *plenissimo* iure factam, qua Praelatus monasterii vel Capituli, quibus beneficium ecclesiasticum pleno iure est incorporatum, insuper accipit iurisdictionem quasiepiscopalem in clerum et populum ecclesiae incorporatae et a potestate Ordinarii eximitur (9).

III. Conditiones generales. Cum omnis officii ecclesiastici innovatio variis de causis sit res odiosa, nonnisi per *legitimum Superiorem* ecclesiasticum (10) vel ad ipsam erectionem

(7) Cfr. c. 48. 49. C. XVI. q. 1.; *Santi* h. t. 5. n. 91. sq.

(8) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 165. 191.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 166. sq.; *Santi* l. III. t. 37. de capellis monach. n. 2. sq.

(9) *Leuren.* l. c. P. I. q. 166. P. III. q. 878. sq.; *Foesser* in Arch. f. k. K. t. 21. p. 353. sq. 363. sq. 414.; *Hinschius* l. c. p. 395. sq. 417. sq. 436. sq.

(10) Cap. 8. X. h. t. 5.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 5. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 14. sq.

competentem fieri potest. Quare primatus iurisdictionis *spiritualis* Romani Pontificis, cum ab ipso Christo Domino in perpetuum institutus et definitus sit, a nulla potestate humana innovari i. e. augeri vel minui in se potest. Officium quoque Episcoporum in genere certe ex Christi institutione est repetendum ideoque nunquam *universim* ita imminui potest, ut Christi institutio sit illusoria. Quae res non impedit, quominus iura Episcoporum per R. Pontificem in universa Ecclesia augeantur vel minuantur, multoque magis officium *particularis* Episcopi innovationi est obnoxium (11).

Porro Superior ecclesiasticus non procedat ad innovationem absque *iusta causa*. Qua in re rationem habeat oportet *necessitatis* vel *utilitatis* Ecclesiae (12) atque *iurium* tertiarum personarum praesertim fundatorum simulque *vocet audiatque* personas, quarum interest, aliaque *solemnitates* a iure praescriptas observet, v. g. de constituendo defensore beneficii in casu vacationis, salvo iure recursus ad superiorem instantiam, si quis sese laesum esse existimat (13). Quae solemnitates profecto minore rigore servandae sunt, si in terris S. C. de Prop. F. subiectis stationes vel missiones aliaque officia ecclesiastica, quae *stricta beneficia ecclesiastica* non sunt, innovationi subiciantur (14).

§ 1. DE TRANSLATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

255. *Legitima potestas transferendi* officia ecclesiastica est penes illos Praelatos ecclesiasticos, quibus competit ius *erigendi* officium ecclesiasticum, de cuius translatione agitur. Quare v. g. Episcopus etsi titulum ecclesiae cathedralis in

(11) Conc. Vatie. Sess. IV.; Suarez, De leg. l. IV. cap. 4. n. 2. sq. 7. sq. 18. sq. 26.; Wilmers, De Christi Eccl. p. 188. sq. 260. sq. 304. sq. 328. sq. 355. sq.

(12) Cap. 33. X. h. t. 5.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 5. de ref.; Sess. XXIV. cap. 13. de ref.; S. C. C. 23. Aug. 1755.; S. C. C. 27. Ian. 1877. in Act. S. Sed. vol. X. p. 260. sq.; Lingen et Reuss, Causae select. S. C. C. p. 317. sq. 436. sq.

(13) Cap. 1. 2. X. de nov. oper. V. 32.; Act. S. Sed. vol. III. p. 396. sq. (de parochi popularique consensu in paroecciarum dismembratione) vol. X. p. 265. sq., ubi magno rigore ab actore urgetur necessitas *solemnitatum* ad ipsum *valorem* dismembrationis; at ex resp. ipsa S. C. C. in cit. causa 27. Ian. 1877. nihil colligi potest in favorem rigidae istius theoriae.

(14) Leon. XIII. Const. « *Romanos Pontifices* » 8. Maii 1881. pro Anglia data et deinde ad nonnullas alias quoque regiones successive extensa; Leuren. l. c. P. III. q. 900.

aliam ecclesiam etiam intra eandem dioecesim vel civitatem sine R. Pontificis consensu transferre non potest, tamen a translatione beneficiorum simplicium vel parochialium servatis servandis non prohibetur (15).

256. Causa iusta, quae ad translationem officii ecclesiastici omnino requiritur generatim est *necessitas* vel *evidens utilitas* ecclesiae. Hinc v. g. causa sufficiens, at certe non unica est habenda, si ecclesia ob vetustatem vel alias rationes collapsa sit et propter inopiam restaurari nequeat, vel situs antiquae ecclesiae cathedralis vel parochialis sit plane inconveniens (16).

257. Locus, in quem officium ecclesiasticum est transferendum, pariter congruus sit oportet, et in *solemnitatibus* eadem valent normae, atque de ipsa erectione officii ecclesiastici. Quibus solemnitatibus et conditionibus sine dubio Romanus Pontifex non eo rigore adstringitur, quo Episcopus tenetur ex iure communi (v. g. quoad consensum Capituli cathedralis, nisi procedat tanquam Delegatus Sedis Apostolicae) (17) vel particulari v. g. vi concordatorum (18).

258. Dos nova in mera translatione officii ecclesiastici non est procuranda, quoniam iura spiritualia et temporalia officii ecclesiastici per translationem non alterantur, sed in novam sedem sequuntur officium translatum (19).

259. Scholion. Ne ex effectu illo translationis omnium iurium in novo loco oriantur difficultates, haud raro translatio cum

(15) Cap. 1. X. de transl. Episc. I. 7.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.; decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 120. sq. et apud *Lingen et Reuss* I. c. p. 436. sq.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 476. sq.; cfr. de translatione primatus Summi Pontificis a Sede episcopali Romana et Urbe in aliam civitatem sedemque episcopalem: Syllab. Pii IX. prop. 35.; supra h. tom. II. tit. XII. not. 78.; *Hollweck* I. c. p. 1. sq. 5. sq.; *Card. Hergenroether*, *Photius* t. I. p. 35. sq. 176. sq. 602. sq. 656. sq. 670. t. III. p. 806. 813.

(16) Conc. Trid. I. c.; Act. S. Sed. I. c.; S. C. C. 22. Iun. 1861. et 4. Sept. 1869. in Act. S. Sed. vol. V. p. 184. sq.

(17) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.; *Schneider* I. c. p. 360. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 396. sq. vol. X. p. 260. sq., unde patet *Hinschius* I. c. p. 399. nimis generaliter et facile propter omissas certas solemnitates translationis nullitatem sustinere.

(18) Conc. prov. Westmonast. II. (a. 1855.) in Collect. Lat. t. III. col. 981.; Leon. XIII. Const. cit. « *Romanos Pontifices* ». Quare de officiis exemptis vel potius exemptorum *Hinschius* I. c. innixus suae theoriae ex parte novae de sensu formulae Tridentinae: « *Etiā tanquam Apostolicae Sedis delegati* » nimis generales proponit assertiones.

(19) Conc. Trid. I. c.; Act. S. Sed. vol. I. p. 217.

unione vel transformatione coniungitur etiam forte reservatis antiquis iuribus, si forte denuo officium ecclesiasticum transferatur (20). Quosnam autem effectus translatio producat in ecclesia derelicta, non unica responsione definiri potest. Interdum enim ecclesia derelicta et diruta in usus profanos non tamen sordidos iuxta ordinationem Conc. Trid. l. c. poterit converti, aut non raro speciali competentis Superioris ecclesiastici decreto in simplicem ecclesiam collegiatam vel parochialem convertetur.

§ 2. DE TRANSFORMATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

260. Cum *transformatio* officii ecclesiastici *duplici* constet actu scilicet *suppressione* et *erectione*, solus ille Superior ecclesiasticus ad transformationem competenti potestate instructus est, qui et *suppressionem antiqui* officii et *erectionem novi* perficere potest (21). Quare transformatio quaedam officii sive primatus R. Pontificis, qui ex ipsa institutione Christi immutabilis et perpetuus est, a nulla auctoritate humana fieri potest v. g. in monarchiam constitutionalem vel in aristocratiam quinque Patriarchatum coordinatorum. At R. Pontifex licet in *universa* Ecclesia officium Episcoporum suppressere et in officium Vicariorum Apostolicorum transformare non valeat, tamen in *casibus particularibus* necessitate suadente ab ista transformatione non prohibetur. Cfr. h. tom. II. supra n. 244.

Porro Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 16. de ref. statuit, ut ecclesiastica beneficia *saecularia* quocunque nomine appellentur, quae *curam animarum* ex *primaeva* institutione aut aliter quomodocumque retinent, in *simplicia* beneficia deinceps non converterentur; hinc certe saltem *Episcopis* aliisque inferioribus Praelatis ad huiusmodi transformationem omnis potestas est adempta. Pari modo Episcopus nequit convertere ecclesiam *regularem* etiam inferiorem in *saecularem* et *vicissim*, vel regularem ecclesiam *unius ordinis* in regularem *alterius ordinis*. Obstant enim exemptio regularium. ius commune de ecclesiis non paucis soli clero saeculari reservatis, necessitas beneplaciti apostolici in alienationibus

(20) *Nussi* l. c. p. 57. art. 6. 12. concord. Helvet. (a. 1828.).

(21) *Leuren*. l. c. P. III. q. 964. n. 2. 3. 4. 5. q. 966. n. 2.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 5.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 9.; *Schneider* l. c. p. 50.

faciendis (22), item non raro ultima voluntas fundatorum, quam mutare Episcopus nequit (23). In transformandis aliis quoque officiis inferioribus v. g. simplicibus in curata stante declaratione S. C. C. (24) et periculo agendi sine iusta et necessaria causa aut sine legitima potestate mutandi ultimas fundatorum voluntates Episcopus magna cum cautela procedat necesse est.

261. Cum transformatio beneficii ecclesiastici imprimis sit vera *erectio officii* ordinarie *perfectioris* v. g. simplicis in curatum, parochialis in episcopale (cfr. cap. 16. X. de maior. I. 33.) atque tantum secundario suppressio parum odiosa *principaliter statuta canonica de erectione* officiorum ecclesiasticorum quoad locum congruum, dotem, iustam causam, solemnitates necessario sunt servanda. Hinc v. g. consensus Capituli est necessarius, nisi agatur de transformatione ipso iure peracta aut praescripta (25).

262. Transformationis is est *effectus*, ut obligationes et iura officii suppressi v. g. ius patronatus (26), quatenus ipsa suppressione non cessarunt aut cum novo officio incompatibilia sunt, in officium transformatum transeant, nisi competens Superior ecclesiasticus rem alio modo ordinaverit (27).

(22) *Leuren*. l. c. q. 964.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 15. sq. Quare quae veteres et novi scriptores (cfr. *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 20.; *Hinschius* l. c. p. 456.) ex cap. 5. X. de relig. dom. III. 36. deducunt de potestate Episcopi reducendi v. g. monasterium ad statum clericorum saecularium, nostra aetate sunt plane antiquata, ut recte animadvertit *De Angelis* l. c. t. III. t. 36. n. 5.; huiusmodi enim negotium ex disciplina vigente Romano Pontifici est reservatum. Cfr. S. C. Ep. et Reg. 9. Iul. 1880. in Act. S. Sed. vol. XIII. p. 356.; S. Poenit. 12. Febr. 1872. in Act. S. Sed. vol. VII. p. 147.; *Scherer* l. c. t. II. p. 853. sq. not. 67. sq. 70.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 328. sq. (de antiquis transformationibus in Urbe).

(23) Cfr. de transformatione officii saecularis in regulare et vicissim per legitimam praescriptionem: Cap. 5. h. t. III. 4. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 14. sq.; *Hinschius* l. c. p. 456. sq.

(24) *Garcias* l. c.; *Leuren*. l. c. q. 964. n. 5.

(25) Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. de ref.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 965.; *Sentis*. D. Praeb. theol.

(26) *Leuren*. l. c.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 8.; *Hinschius* l. c. p. 455.

(27) *Analect. ecclesiast.* a. 1895. p. 161.; *Bauduin*, De consuetudine p. 207. sq., ubi recte exponit atque probat vim et ambitum extinctionis antiquae hierarchiae in Gallia ineunte hoc saeculo a Pio VII. factae; *Convent. Leon.* XIII. p. 44. sq., ubi gubernium gallicum a. 1886. consentit in suppressionem *Praefecturae Apostolicae de Pontichery eiusque unionem cum Vicariatu Apostolico de Pontichery* simulque agnoscit ius S. Sedis laudatum *Vicariatum Apostolicum convertendi* in dioecesim vel archidioecesim.

§ 3. DE DIVISIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

263. *Potestas* ad dividenda officia ecclesiastica eadem requiritur atque in erectione. Quare solus *Romanus Pontifex* est competens, qui *maiora officia* et imprimis dioeceses dividat (28). At ipsum officium *primatus* R. Pontificis neque unquam *de facto* ex Christi ordinatione inter complures fuit divisum i. e. inter S. Petrum, S. Paulum, S. Iacobum, neque *de iure* a Romano Pontifice vel a Concilio oecumenico *dividi potest*. Cfr. *Wilmers*, De Christi Eccles. p. 188. sq., 202. sq.

Episcopis vero, quibus Praelati nullius aequiparantur, divisio *aliorum* officiorum ecclesiasticorum velut *parochialium* vel *simplicium* ex iuris communis sanctionibus est permessa, dummodo servatis conditionibus canonicis perficiatur (29).

264. *Ordinariis causis canonicis* (30) in divisione officiorum etiam maiorum *Romanus Pontifex* rigore non est adstrictus, sed attenta Ecclesiae necessitate et utilitate pro suprema plenaeque sua potestate ad dividenda officia maiora et praesertim ad dioecesium divisionem procedit.

Episcopi sive ut Ordinarii sive tanquam Delegati Sedis Apostolicae v. g. parochias veri nominis (31) aliaque officia ecclesiastica inferiora sibi subiecta dividunt, tantum ob causas canonicas id facere possunt. Nam per divisionem mutatur status ecclesiae vel officii, quod sine iusta causa fieri non debet (32). Quae iusta causa generatim ad hanc unicam reducitur, quod sine divisione obligationibus officio eccle-

(28) Cfr. cit. epist. Urbani II. (a. 1092.) ad Rainoldum Arch. Remens.; cap. 5. 6. h. t. III. 2. in Extrav. com.; Reg. Canc. Apost. 13. 22.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apostol. 22. n. 88. sq.; *Leuren* l. c. P. III. q. 961.; Act. S. Sed. vol. II. p. 293. vol. VI. p. 588.; *Phillips* l. c. t. V. § 220.; *Hinschius* l. c. p. 400. sq.

(29) Cap. 8. 20. 26. 36. X. h. t.; cap. 3. X. de eccles. aedif. III. 48.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.; Leon. XIII. Const. « *Romanos Pontifices* »; *Leuren* l. c. P. I. q. 155. P. III. q. 957. sq.; *Bouix*, De parocho p. 246. sq.; Analect. iur. pont. (a. 1853.) col. 487. sq.; Act. S. Sed. vol. X. p. 262. 264. 273. vol. XII. p. 292.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 14.; *Schmalzgr.* h. t. n. 204. sq.; *Hinschius* l. c. p. 401. sq.

(30) *Schmalzgr.* l. III. t. 48. n. 8. sq.

(31) Cap. 3. X. de eccl. aed. III. 48.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.; Leon. XIII. Const. « *Romanos Pontifices* »; *Bouix* l. c. p. 250. sq.

(32) Cap. 8. X. h. t. 5.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 204. 205.

siastico adnexis convenienter satisfieri non possit (33). Speciatim in parochiis dividendis huiusmodi iusta causa habenda est *aut nimia distantia locorum, aut difficultas magna parochianorum accedendi ecclesiam parochialem ad percipienda sacramenta et divina officia audienda, aut nimia multitudo parochianorum* (34), qui requirunt *specialem* curam animarum.

265. *Dotatio*, quae ad novum officium ecclesiasticum ex divisione ortum requiritur, si a benefactore vel fundatore non concedatur, in *officiorum maiorum* divisione secundum prudens arbitrium *Romani Pontificis* desumenda est ex redditibus sufficientibus antiqui officii aut alio modo per ordinationem pontificiam sustentationi novi beneficiati v. g. Episcopi atque oneribus officii est providendum, v. g. per oblationes fidelium secundum analogiam decreti Tridentini Sess. XXI. cap. 4. de ref., ut fit v. g. in Anglia (35).

Similiter ab *Episcopo* in divisione parochiarum novo officio parochiali sufficiens dotatio est assignanda (36), quae desumi debet aut ex liberali donatione benefactoris (37), aut ex bonis et redditibus ecclesiae matricis (38), si illa ad novam dotationem sufficiant, aut ex oblationibus et contributionibus fidelium (39). Quodsi ex bonis ecclesiae matricis nova parochia dotetur, *ius patronatus* in ecclesiam parochialem dismembratam *rectori ecclesiae matricis* est reservatum (40). Praeterea honor quidam pro facultate loci matri ecclesiae

(33) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 205. Cfr. quoque cap. 26. X. h. t. iunct. *Ph. Hergenroether-Hollweck* de divisione unius beneficii nimis abundantibus redditibus praediti in duo, ex quibus duo clerici commode sustentari possint, et simul habeatur cultus divini augmentum per frequentiore celebrationem officiorum divinatorum omnino necessariam.

(34) *Decis. S. C. C.* in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 117. sq.; *S. C. C.* 28. Mart. 1903.; *Act. S. Sed.* vol. X. p. 260. sq.; *Bouix* l. c. p. 253. sq., ubi nonnullis nimis rigidis opinionibus non paucorum canonistarum, v. g. nimiam multitudinem parochianorum non sufficere, recte contradicit (cfr. *S. C. C.* in caus. Verul. 22. Maii 1784.); *Schmalzgr.* l. III. t. 48. n. 7. sq.; editores *Act. S. Sed.* vol. XIII. p. 307. Ex Pii VI. Const. « *Quod aliquantum* » 10. Mart. 1791. (in Galliam missa) parochia non deberet habere ultra 6000 fidelium.

(35) *Nussi* l. c. p. 245. sq.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 946. sq.; *Hinschius* l. c. p. 400.

(36) Cap. 8. 26. X. h. t. 5.

(37) *Act. S. Sed.* vol. III. p. 354. vol. IV. p. 264.

(38) Cap. 3. X. de eccl. III. 48.; *Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.; Leuren.* l. c. P. I. q. 159.; *Bouix* l. c. p. 273. sq.

(39) *Conc. Trid.* l. c.; *Bouix* l. c. p. 275.

(40) Cap. 3. X. de eccl.; cap. 25. X. de iurep. III. 38.; *Conc. Trid.* l. c.;

servandus est. qui ex vigente Ecclesiae disciplina moderatam quandam annuam praestationem v. g. candelae vel exigui census excedere nequit (41). In aliis quoque inferioribus officii divisio fieri non potest, nisi cuilibet officio portio assignetur, quae ad honestam sustentationem sufficiat, aut aliunde suppleatur, quod desit (42). Secus iuxta c. 26. X. h. t. Episcopo incumbit onus praebendas redintegrandi ex redditibus mensae episcopalis; ipse enim commisit culpam per illegitimam praebendae divisionem.

266. *Romani Pontificis* est in divisione officiorum *maiorum* novo officio *congruum locum* aptumque territorium accurate circumscriptum assignare. *Ab Episcopo* praesertim *parochia* dismembrata in congruo loco est erigenda ipsique concedendum est territorium bene circumscriptum et ab omni alia parochia distinctum cum sufficienti numero incolarum (43), nisi forte ob diversitatem rituum et notionum personarum in eodem territorio complures parochiae vel quasi parochiae sint constituendae (44).

267. *Solemnitates* quaedam in divisione beneficiorum ecclesiasticorum ex ipsa natura rei requiruntur. At *Rom. Pontifex* sicut in usu valido plenitudinis suae potestatis etiam hac in re a nullius personae pendet consensu, ita etiam solemnitatibus iure positivo praescriptis in divisione officiorum maiorum vel dioecesium non adstringitur. Hinc pro suprema sua potestate sequitur solemnitates receptas aut pro prudenti suo arbitrio immutatas (45). Quodsi in concordatis promissit (46) se in circumscriptione novarum dioecesium nonnisi collatis consiliis cum gubernio civili processurum, *fides publica* a Sede Apostolica interposita profecto exigit, ut Roma:

Bouix l. c. p. 277.; *Arch. f. k. K. t.* 36. p. 307. sq. t. 38. p. 472. sq.; *Hinschius* l. c. p. 408.

(41) Cap. 3. X. de eccl.; S. C. C. 24. Apr. 1880. in Act. S. Sed. vol. XIII. p. 514. sq.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 438. sq.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 157. n. 7.; *Scherer* l. c. § 92. p. 640. not. 46.

(42) Cap. 26. X. h. t. 5.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 206.

(43) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref. iunct. Sess. XIV. cap. 9. de ref.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 160.; *Bouix* l. c. p. 269. sq.; Act. S. Sed. vol. V. p. 637.; *Hinschius* l. c. p. 407.

(44) S. C. de Prop. F. 8. Nov. 1882. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 212.; Collect. Lac. t. II. col. 278. sq. t. III. col. 1230.; *De Angelis* l. c. I. III. t. 29. n. 2.; *Scherer* l. c. § 92. p. 636. sq.

(45) *Riganti* l. c. Reg. Cane. Apost. 22. n. 77. sq.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 961.

(46) *Nussi* l. c. p. 19. sq.

nus Pontifex antequam sua potestate pro supremo gradu utatur (47), revera consilia cum gubernio conferat.

Maiore rigore *Episcopo* incumbit obligatio servandi solemnitates iure communi praescriptas, si procedat ad divisionem officii ecclesiastici sibi competentem, ne forte nullitatis vitio laboret actus.

Quare Episcopus imprimis per processum quendam canonicum simplici ratione, non secundum subtilitates iuris exactum inquirere debet de iustis causis atque legitimis conditionibus ad divisionem requisitis (48). Porro consensus Capituli sub poena nullitatis est requirendus (49), nisi forte v. g. in divisione parochiarum etiam exemptorum regularium procedat tanquam *Delegatus* Sedis Apostolicae vel consuetudine aliud obtineat (50). Citandi atque audiendi sunt, quorum interest, velut rector parochiae dividendae, parochiani, patroni (51). Minime vere huiusmodi citationi et auditioni vis solemnitatis *substantialis* videtur esse tribuenda, ut illis omissis etiam veris existentibus causis actus divisionis dicendus sit ipso iure nullus et irritus (52). Multo minus illorum dissensus, saltem si agitur de parochiis dividendis (53), valorem divisionis impedire potest. Nam Episcopus ipsis invitis parochis (54) et parochianis et patronis ad divisionem parociae alias legitimam procedere non prohibetur (55).

(47) Cfr. clausulas finales Bullarum pontificiarum in divisione dioecesium; *Riganti* l. c. n. 87.

(48) *Leuren*. l. c. p. I. q. 157. n. 2., ubi allegatur decis. S. C. C. in caus. Tolet. 19. Nov. 1601.; *Bouix* l. c. p. 266.

(49) *Fagnanus* in cit. cap. 3. X. de eccles. III. 48. n. 49. sq.; *Bouix* l. c. p. 270. sq.; *Schneider* l. c. p. 360. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 400.

(50) Arg. ex decis. S. C. C. in caus. Caesenat. 17. Iul. 1723.; S. C. C. 27. Ian. 1877. in Act. S. Sed. vol. X. p. 269. sq.; *Bouix* l. c. p. 272. sq. cum *Fagnano* l. c., cuius verba refert; *Hinschius* l. c. p. 404.

(51) *Schmalzgr.* l. III. t. 48. n. 18.; *Fagnanus* l. c. n. 29. 30., ubi pro citatione parochi etiam allegat declar. S. C. C.; *Bouix* l. c. p. 267. sq.

(52) Ita verius Act. S. Sed. vol. III. p. 396. sq. (cfr. quoque vol. X. p. 271. sq.) et *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 528. contra antiquos et recentiores scriptores v. g. *Fagnan*. l. c. n. 29.; Arch. f. k. K. t. II. p. 29. sq. secundum Anal. iur. pontif. a. 1853.; *Hinschius* l. c. p. 406., quorum argumenta in favorem nullitatis actus ex iure antiquo scripto et consuetudinario non sunt satis firma et a recentiori praxi S. C. C. aliena. Cfr. *Schmalzgr.* l. III. tit. 10. n. 16. 17.

(53) *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 528.; *Hinschius* l. c. p. 410.

(54) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.; Act. S. Sed. vol. III. p. 396.

(55) *Hinschius* l. c. p. 406. aliique ex cap. 3. X. de eccl. aed. sine solido fundamento deducunt necessitatem assensus patroni laicalis ecclesiae ma-

Universa inquisitione peracta omnibusque solemnitatibus completis *instrumentum* divisionis in forma legitima est con-
ficiendum, quod ad *valorem* actus non requiritur, sed ad
probationem divisionis factae inservit.

Contra decretum divisionis ab Episcopo peractae datur
recursus cum effectu tantum *devolutivo*, saltem si *parochiae*
divisio sit impugnanda (56). Si *Episcopus* processerit sive ex
potestate sua ordinaria sive ex potestate sua delegata in cau-
sis *etiam* ordinariae suae iurisdictionis subiectis, iste recursus
tum apud Metropolitam tum etiam directe apud S. C. C. pro-
poni potest (57); quodsi processerit tanquam Delegatus Sedis
Apostolicae et in causis divisionis alias sub potestate *sua or-
dinaria non* comprehensis, recursus ad solam Sedem Apostoli-
cam v. g. ad S. C. C. est permissus (58).

268. *Effectus* divisionis officii ecclesiastici postquam decre-
tum competentis Superioris ecclesiastici fuit rite promulga-
tum et executioni mandatum (59), alii ex ipsa natura rei et
iure communi ipso facto sequuntur (60), alii haud raro specia-
libus dispositionibus (61) in instrumento divisionis definiendi
sunt. Id, quod valet tum de iuribus spiritualibus tum de iu-
ribus temporalibus novi beneficii ecclesiastici (62).

269. *Scholion.* *Dismembratio* beneficii ecclesiastici sensu
stricto habetur (63), si manente unitate beneficii pars *substan-*

triciis. Cfr. Arch. f. k. K. t. 36. p. 310. sq.; *Bouix* l. c. p. 269. Cfr. de as-
sensu gubernii civilis forte requiringdo: *Nussi* l. c. p. 96. sq.; *Bouix* l. c.
p. 278. sq.

(56) Cap. 3. X. de eccles. aedif. III. 48. iunct. cap. 53. X. de appell. II. 28.;
Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref., Sess. XXII. cap. 7. de ref. cum declar.
S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 166.; Benedict. XIV. Const. « *Ad mili-
tantis* » 30. Mart. 1742. §§ 11. 38.; Leon. XIII. Const. « *Romanos Pontifices* »;
Bouix l. c. p. 280. sq.; Act. S. Sed. vol. X. p. 260. sq.

(57) S. C. C. in causis alleg. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 166. n. 2.; *Bouix*
l. c. p. 281. sq.

(58) *Fagnanus* in cit. cap. 3. X. de eccles. aed. III. 48. n. 45. sq., ubi
allegat decisionem S. C. C. Cfr. quoque Act. S. Sed. vol. X. p. 262. sq.

(59) Cfr. v. g. recentem erectionem et circumscriptionem dioecesium
in India, Iaponia, Bosnia, Scotia etc.; *Giobbio* l. c. n. 570. sq.

(60) Iura singularia antiqui officii per se in novum divisione separatum
non transeunt, sed penes antiquum remanent.

(61) Cfr. v. g. Conc. prov. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 34.; *Fagnan.* in cit. cap. 3.
X. de eccles. aed. n. 32. et in cap. 29. X. de decim. III. 30. n. 31. sq. 47.;
Leuren. l. c. P. I. q. 157. 353.; *Hinschius* l. c. p. 400. sq. 407. sq.

(62) *Fagnan.* in cit. cap. 3. X. de eccles. n. 8. 10.; *Ferraris* l. c. v. Dis-
membratio n. 21. sq.; *Scherer* l. c. § 92. p. 634. sq. 640.

(63) Cap. 10. X. h. t.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 201. sq.; *Leuren.* l. c. P. III.

tiae bonorum beneficialium aut saltem reddituum beneficialium ab eo in perpetuum separatur et sine ulla novi beneficii erectione iam existenti alteri beneficio vel causae piaae vel fabricae ecclesiae indigenti applicatur. Quae dismembratio reducitur ad *alienationem bonorum ecclesiasticorum* ex causa necessitatis vel evidentis utilitatis Ecclesiae factam. Quare eadem requiritur competentia Superiorum ecclesiasticorum, aequitas causarum, conditionum et solemnitatum necessitas v. g. beneplaciti Sedis Apostolicae quoad res *praetiosas* alienandas atque in aliis alienationibus bonorum ecclesiasticorum. At vix admitti potest antiquorum et recentiorum canonistarum (64) sententia, in beneficiis inferioribus v. g. parochialibus, sed non in favorem beneficiorum *simplificium* (65), huiusmodi dismembrationem generatim ab *Episcopo* absque beneplacito Sedis Apostolicae fieri posse (66). Nihil enim efficitur, si quis provocet ad argumenta ex antiquis capitibus iuris Decretalium v. g. cap. 10. X. de praeb. III. 5. petita. Nam saeculo decimo quinto a Paulo II. Const. "*Ambitiosae* „ de alienatione bonorum ecclesiasticorum novae sanctiones publicatae sunt. Neque urgeri potest altera ratio in alienationibus rerum *praetiosarum* inter ipsa instituta ecclesiastica non requiri beneplacitum Sedis Apostolicae. Nam haec opinio cum iteratis decisionibus S. C. C. conciliari nequit; argumentum vero ex *principali*, sed tantum *partiali fine* Const. "*Ambitiosae* „ petitum scil. impediendi transitum bonorum ecclesiasticorum ad usus profanos ex sese est inefficax.

Cui dismembrationi affinis est *separatio partis territorii* et *populi* ab uno officio ecclesiastico, quae sine novi officii ecclesiastici erectione cum alio officio ecclesiastico iam existente coniungitur.

Haec separatio in iis officiis ecclesiasticis, quorum *erectio*

q. 946. sq.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 3. n. 3.; *Molitor* in Arch. f. k. K. t. VII. p. 400. sq.; *Hinschius* l. c. p. 410. sq.

(64) Cfr. cit. auctores not. 63. h. tit.; *Kollweck*, D. k. Strafg. § 158. nota 13.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 529. p. 420. not. 1.

(65) S. C. C. in caus. Foropomp. 23. Aug. 1834., in caus. Ascul. 25. Iun. 1836. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 366.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 2. n. 87. iunct. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 16. de ref.

(66) S. C. C. 10. Iun. 1865. apud *Lingen et Reuss* l. c. p. 818. sq. Cfr. de impositione pensionum: L. III. t. 12. X. ut eccl. benef. sine diminut. conferantur; *Schmalzgr.* eod. tit. 12. n. 2. sq.; *Santi* eod. tit. 12. n. 10. sq.; infra h. tom. II. t. XV. § 3. III. de pens.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 412. sq.

spectat ad *Romanum Pontificem*, profecto a sola Sede Apostolica fieri potest. Cfr. Pii VII. Breve “*Inter multiplices*”, 20. Sept. 1819. (de parochiis separatis ab archidioecesi Chamber. et unitis dioecesi Lausan.); decret. S. C. Consist. 29. Aug. 1870. (de simili separatione parochiarum a dioecesi Herbipolensi in favorem dioecesis Fuldensis). *Episcopi* quoque ab ista dismembratione inferiorum officiorum ecclesiasticorum v. g. parochialium, si iusta causa adsit, non prohibentur (67), etiamsi parochi sint inviti. Id, quod obtinet praesertim in terris missionum ne ipsis quidem parochiis regularium etiam exemptionum exceptis (68).

Quemadmodum iura quaedam temporalia vel pars territorii et populi (69) ab officio ecclesiastico dismembrari vel separari possunt omitta novi officii ecclesiastici erectione, ita etiam *iura spiritualia* variis modis ab officio ecclesiastico *seungi* atque adeo forte *alteri officio coniungi* possunt. Qua in re suprema potestate utitur Romanus Pontifex, qui per concessionem privilegii *exemptionis* vel per *reservationes* iurisdictionem *ordinariam* officii inferiorum Praelatorum *limitare* sive restringere potest, quemadmodum eam non raro *auxil.* Episcopi autem cavere debent, ne immutent iura officiorum ecclesiasticorum iure communi constituta (70). Denique praescriptioni sive *consuetudini* in immutandis iuribus etiam spiritualibus officiorum sua vis non est neganda (71).

(67) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref. i. f. et Sess. XXI. cap. 4. de ref. iunct. rationibus iuridicis Act. S. Sed. vol. VIII. p. 155. 158.; *De Angelis* l. c. I. III. t. 5. n. 28., ubi Episcopis hoc ius absque ulla haesitatione vindicat; quare *Bouix* l. c. p. 265. cum Fagnano videtur esse nimis rigidus. At Episcopi hac in re nullibi expresse constituti sunt etiam Delegati Sedis Apostolicae ideoque ab obtinendo consensu Capituli non gaudent eadem libertate.

(68) Leon. XIII. Const. “*Romanos Pontifices*”; decret. S. C. pro neg. eccl. extr. 14. Mart. 1883.

(69) Cap. 4. X. de paroch. III. 29. et c. 34. Conc. Tolet. IV. a. 633. (ubi dioecesis = parochia; cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 83. t. II. p. 658.) et *Schmalzgr.* l. III. t. 29. n. 23. 24. (de praescriptione limitum dioecesium et parochiarum); S. C. C. in caus. Aversana 18. Sept. 1824. apud *Lingen et Reuss* p. 749. sq.

(70) *Bouix* l. c. p. 231. sq.

(71) Cap. 4. X. de cons. I. 4.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. VII. cap. 7. sq.; cap. 15. 18. X. de praescript. II. 26.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 33.; Act. S. Sed. vol. XI. p. 75. vol. IX. p. 116. 281.; *Scherer* l. c. § 92. not. 38.; *Hinschius* l. c. p. 456. sq. cum delectu legendus. Cfr. quoque l. III. t. 12. ut eccles. benef. sine *diminut.* conferantur.

§ 4. DE UNIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM (72).

270. Unio officiorum ecclesiasticorum, quorum erectio vel divisio *Romano Pontifici* est reservata, pariter ab ipso solo perfici potest (73). Alia officia *inferiora* generatim (74) per *Ordinarium* loci, Legatum, Vicarium capitularem, dummodo iuri episcopali nihil detrahatur, Vicarium generalem, si mandato speciali sit munitus (75), uniri possunt, nisi propter specialem iuris prohibitionem unionis sint incapacia (76).

Quare Episcopus nequit unire officium rei ecclesiasticae v. g. sacristiae, mensae Episcopi vel Capituli, quae non est officium, nisi in casibus a iure expressis secundum receptam praxim Ecclesiae (77). Item Episcopi potestas uniendi sese non extendit in officia *exempta* (78) aut in *perpetuum* Sedi Apostolicae *reservata* (79), neque in officia vel instituta *diversarum dioecesium*, etiamsi dioeceses istae eundem haberent Antistitem (80), neque in ecclesias *parochiales* cum monasteriis quibuscunque aut abbatiis aut dignitatibus vel praebendis ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum aut cum aliis beneficiis simplicibus aut seminariis aut hospitalibus vel militiis (81), neque in officia *regularia* cum praebendis

(72) *Leuren.* l. c. P. III. q. 877. sq.; *Phillips* l. c. t. VII. p. 315. sq.; *Foesser* in Arch. f. k. K. t. 21. p. 353. sq.; *Bouix*, De parcho p. 283. sq.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 675. 138. sq. vol. X. p. 410.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 417. sq.

(73) Cap. 8. X. de excess. Prael. V. 31.; cap. 2. h. t. in Sext.; Lib. Sept. l. I. t. 13. de unionibus beneficiorum; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 170.

(74) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref. iunct. *Fagnan.* in c. 7. X. V. 31. n. 17. 18.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 180.

(75) Cap. 8. X. V. 31.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. n. 172. sq.; *Bouix*, De parcho l. c. p. 284. 286. sq.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 887. sq.

(76) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 9. de ref.; Sess. XXIII. cap. 18. de ref., Sess. XXIV. cap. 15. de ref., Sess. XXV. cap. 9. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 165. sq.

(77) Cap. 2. de reb. Eccles. III. 4. in Clem.; S. C. C. 24. Febr. 1872. in Act. S. Sed. vol. VII. p. 138.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 165.; *D'Annibale* l. c. n. 22.

(78) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 172. 174.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 886. 902.

(79) Reg. Canc. Apost. 4. 13. 22.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 2. n. 90. 91. 92.; *Fagnan.* in cit. cap. 8. X. V. 31. n. 20. 30.

(80) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 9. de ref.; Act. S. Sed. vol. II. p. 553.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 890.

(81) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. 15. de ref., Sess. XXIII. c. 18. de ref.; decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 367.; *Leuren.* l. c. q. 89.

ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum. ut ipsarum tenues redditus augeantur (82), neque in officia *libera* cum ecclesiis iurispatronatus.

Denique ne Episcopus transgrediatur limites suae potestatis, unionem perficere debet *citra praeiudicium tertiae personae* atque in *perpetuum*, non ad tempus, ne tecta habeatur pluralitas beneficiorum.

271. *Causa iusta*, quae ad valorem unionis officiorum ecclesiasticorum omnino requiritur, generatim est aut ecclesiae necessitas aut evidens utilitas velut nimia beneficii paupertas (83), status desolatus ecclesiae quae reparari nequit (84), defectus populi sufficientis (85), compositio litium (86), augmentum cultus divini, si beneficia *simplicia* uniantur seminariis vel Capitulis vel conventibus (87).

Quae iure communi *de loco congruo et dotatione* sufficienti officii ecclesiastici praescribuntur, etiam in unione officiorum ecclesiasticorum sunt observanda.

272. *Solemnitates* in unione officiorum ecclesiasticorum servandae sunt.

I. *Causae cognitio* unioni praecedat necesse est (88). Quae si omittatur, neque postea causa iusta probetur, nulla et ir-

(82) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref. iunct. cap. 33. X. h. t. 5. et Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 5. de ref. et S. C. C. 12. Iul. 1735. in Act. S. Sed. vol. VII. p. 137.

(83) Cap. 33. X. h. t. 5.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 6. de ref., Sess. XXI. cap. 2. 5. de ref., Sess. XXIV. cap. 17. de ref.; decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 118. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 181. 185. 186.; *Gargias* l. c. P. XII. cap. 2. n. 113.; *Riganti* l. c. Reg. 22. Cane. Apost. n. 2.

(84) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.

(85) Arg. ex cap. 2. X. de relig. dom. III. 36.

(86) S. C. C. in caus. Novar. 17. Dec. 1762. l. c. in ed. *Richt.* Conc. Trid.

(87) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. de ref. iunct. Benedict. XIII. Const. « *Credita Nobis* » 9. Maii 1725., ubi normae speciales praescribuntur de unionem beneficiorum simplicium cum seminariis; scil. illa unio fiat *a'* *post* solutam taxam ab omnibus et singulis beneficiatis ad tramites cit. Const. Benedict. XIII.; *b'* seminario iam *erecto* cum consensu commissionis quatuor deputatorum ad administrationem temporalem seminarii; *c'* *aliquot*, non omnium vel plurium beneficiorum simplicium dioecesis; *d'* solummodo in *subsidiu*m, quamdiu alia media non suppetunt, quibus obtentis *rescindi* debet; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref.; cap. 2. de reb. eccl. non alien. III. 4. in Clem. Cfr. quoque *Lingen et Reuss* l. c. p. 439. sq.; *Leuren* l. c. P. III. q. 909. sq.; *Foesser* l. c. p. 367. sq.

(88) Cap. 2. de reb. Eccles. non alien. III. 4. in Clem.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 182.

rita est unio, etiamsi a Romano Pontifice concedatur; cense-
tur enim laborare vitio subreptionis (89).

II. *Vocandi* sunt ii, quorum interest, i. e. de quorum prae-
iudicio agitur (90), nisi forte Romanus Pontifex unionem
concedat in forma gratiosa (91). Hinc imprimis vocandi *pos-
sessores* beneficiorum, si ipsis *vivis* unio debeat effectum sor-
tiri. Imo eo in casu requiritur beneficiati *consensus*; nullus
enim beneficiatus propter unionem peragendam invitus ad
dimissionem cogi potest. Quodsi unio nonnisi *post mortem*
beneficati, qui actu officium ecclesiasticum obtinet, effectum
sortiatur, neque consensus neque vocatio illius requiritur;
attamen audiendus est, si sponte sese sistat. Item *defensor*
beneficii neque constituendus neque vocandus est, si tem-
pore beneficii *vacantis* facienda sit unio. Quodsi quis defen-
sor iam existat et sponte compareat, audiendus est (92). *Pa-
rochiani* nequaquam vocandi sunt, ut *consensum* suum prae-
stent; iste enim consensus nullo iuris textu dicitur exigen-
dus (93). Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref. statuit vocandos
esse, quorum interest, et de facto parochiani causam habere
possunt, ob quam sese unioni opponant; ipsi quoque vete-
res canonistae tenent parochianos audiendos esse, si quid
contra unionem *allegent*. Quam ob rem ad vitandas inutiles
controversias post unionem factam aequum omnino videtur,
ut parochianis detur *notitia* de futura unionem atque oppor-
tunitas contrarias suas rationes allegandi (94). Inde autem
minime sequitur, ut putat *Hinschius* (95), unionem omissa
vocatione parochianorum esse nullam et irritam; nullo enim
iuris textu probatur nullitas unionis factae, cui *vera causa*
subest, propter solam omissionem illius vocationis parochia-
norum, quasi illa vim et valorem solemnitatis *substantialis*
habeat.

(89) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 6. de ref.; Reg. Canc. Apost. 22.; *Ri-
ganti* l. c. Reg. 22. Canc. Apost. n. 25.; *Leuren*. l. c. q. 911.; *Foesser* l. c.
p. 388. sq.

(90) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 5. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 183.;
Leuren. l. c. q. 918. sq.

(91) *Riganti* l. c. n. 35.

(92) Conc. Trid. l. c.; cit. cap. 2. de reb. Eccles. non alien. in Clem.;
Schmalzgr. h. t. 5. n. 190.

(93) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 190.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 533.

(94) S. C. C. in caus. Montis Alti 5. Dec. 1744. in cit. ed. *Richt.* Conc.
Trid. p. 119.; S. C. C. in caus. Fulginat. 11. Nov. 1722. et *Riganti* l. c.
Reg. 22. Canc. Apost. n. 39. 40. 60. 61.

(95) L. c. t. II. p. 424.

III. *Consensus* obtinendus est *Capituli ecclesiae cathedralis* (96), *patronorum* praesertim laicorum (97), item inferioris *Praelati*, si forte ad illum spectet collatio beneficii uniendi (98). Denique vi concordatorum aut ad maiora mala vitanda haud raro etiam expetendus est consensus *gubernii civilis*, ut beneficia uniri possint (99).

IV. Sub poena nullitatis in unione facienda exprimendus est *verus annuus valor* secundum communem aestimationem tam beneficii uniendi quam illius, cui uniri petitur, iuxta Regulam 22. Cancellariae Apostolicae, ut iudicium ferri possit de necessitate vel utilitate unionis. Quae norma servanda est, si a *Rom. Pontifice* vel a *Legato* unio in forma gratiosa petatur; illi enim possunt facile ignorare valorem. Valor ille *Ordinario* loci, cui omnino perspectus esse censetur, exprimi non debet (100).

V. Universo negotio unionis peracto authenticum conficitur *documentum*, ut secura habeatur unionis *probatio*, non forma *substantialis* ad valorem actus requisita. Quibus formalitatibus completis proceditur ad *executionem* unionis, ad quam nequaquam denuo sunt vocandi, qui iam in forma legitima suum consensum vel consilium praestiterunt, sed attendenda est Regula decima tertia Cancellariae Apostolicae (101).

273. *Effectus* unionis officiorum ecclesiasticorum multiplices sunt pro triplice specie unionis supra commemorata.

(96) Cap. 2. de reb. Eccl. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXI. c. 5. de ref.; S. C. C. in caus. Caesenatensi 17. Iul. 1723.; S. C. C. 18. Dec. 1773.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 187.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 2. n. 145. sq.; *Bouix* l. c. p. 290. sq.; *D'Annibale*, l. c. n. 22. Secus unio est irrita, nisi Episcopus procedat tanquam Delegatus Sedis Apostolicae, vel aliud de consuetudine sit statutum.

(97) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref.; cap. 20. X. de iure patr. III. 38.; *Riganti* l. c. n. 41. sq.; *Bouix* l. c. p. 292.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 188.

(98) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 187. sq. Qui consensus *postea* etiam a *Capitulo* *suppleri* potest, ut contra *Leurenium*, *D'Annibale* l. c. recte tenent *Pirhing*, *Reiffenstuel* aliique.

(99) *Bouix* l. c. p. 294.; *Nussi* l. c. p. 19. sq. p. 96. (art. 12. concord. Bavar. a. 1817.) p. 105. sq.; *Hinschius* l. c. p. 464. sq. 470. sq., ubi falsa sua principia applicat.

(100) *Riganti* l. c. n. 33.

(101) Quare *Leuren.* l. c. q. 926. aliique nimis rigidam sequuntur sententiam. Cfr. *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 198.; *Ferraris* l. c. v. Unio benef. n. 81.; *Riganti* l. c. Reg. 13. Canc. Apost.; *Leuren.* l. c. q. 924. 928.; *Hinschius* l. c. p. 432. sq.

I. *Unio aequae principalis*, quae plerumque tantum inter ecclesias cathedrales locum habet, imprimis efficit, ut *rector unius ecclesiae* sit etiam *rector* alterius, atque ut quaelibet ecclesia maneat ab altera *plane distincta* quoad sua iura, privilegia, bona temporalia, redditus, administrationem et debita.

Praeterea *collatio*, resignatio, vacatio *unius officii ecclesiastici* necessario inducit *collationem*, resignationem, vacationem alterius *officii uniti*, ita ut unum sine altero conferri vel resignari nequeat; secus unio illa perpetua dissolveretur. Cum autem ecclesiae aequae principaliter unitae retineant distincta Capitula distinctosque patronos, illorum communis requiritur concursus in eligendo vel praesentando novo rectore utriusque ecclesiae (102).

II. *Unionis subiectivae* (103) *praecipuus effectus* in eo habetur, quod officium ecclesiasticum ita unitum proprium titulum et nomen amittat, et naturam, qualitates, privilegia officii principalis acquirat. Hinc v. g. ecclesia non exempta fit exempta, si subiective uniatur ecclesiae exemptae; ecclesia regularis fit saecularis, atque viceversa saecularis transit in regularem. Nunquam per se et *vere vacat* beneficium accessorie unitum mortuo possessore officii principalis. Nam beneficium, quod non iam est *sui iuris*, sed alteri adnexum, vere vacare non potest; beneficium autem quod per se nunquam vere vacat, independentem ab altero conferri nequit.

Inde quoque efficitur, in collatione beneficiorum ita unitorum quoad *qualitates* in persona promovenda *unice* attendendas esse conditiones requisitas pro officio *principali*.

Ex praemissis quoque colligitur, quod *ius conferendi* vel *praesentandi* ad officium accessorie unitum in collatore vel patrono exstinguatur. Etenim officium, quod non vacat, nequit conferri vel institutione obtineri; deficiente igitur obiecto, in quod potestas exerceri possit, ipsa potestas conferendi vel praesentandi et instituendi cessat.

Iura et officia spiritualia v. g. applicatio Missae transeunt in rectorem officii principalis, bona autem temporalia manent distincta; sed in unione accessoria beneficium accessorium servire debet principali et principale accessorio.

(102) *Schmalzgr. h. t. 5. n. 152. sq.; Leuren. l. c. P. III. q. 883. sq.; Foesser l. c. p. 393. sq.; Hinschius l. c. p. 424.; Schmalzgr. h. t. 5. n. 156. 157. 158. 159.*

(103) *Leuren. l. c. P. III. q. 883.; Schmalzgr. h. t. 5. n. 153. 154.*

III. Unio per *confusionem* facta efficit, ut *iura* et privilegia uniendis officiis propria transeant in novum officium ex confusione ortum, nisi sibi sint contraria; quo in casu manent saltem iura favorabilia. *Obligationes* autem v. g. debita certe in novum officium transferuntur (104).

274. Scholion I. Ut rescissio *divisionis* beneficii ecclesiastici etiam legitime factae in iure est permissa, dummodo canonice fiat, ita unio quoque beneficiorum ecclesiasticorum canonice facta denuo suspendi vel per dissolutionem unionis revocari potest (105) sive ipso iure sive decreto speciali competentis Superioris ecclesiastici et servatis conditionibus in iure praescriptis (106).

Scholion II. a. Vestigia *incorporationis* (107) officiorum ecclesiasticorum, quam supra diximus esse *speciem* quandam unionis, saltem saeculo nono iam occurrunt. Etenim monasteriis liberalitate fidelium fundatis haud raro etiam *cura animarum* pro fidelibus eo in loco existentibus fuit commissa. Praeterea monasteriis atque deinceps etiam Capitulis vel eorum dignitatibus saepius *ecclesiae* parochiales iam *fundatae* earumque *bona* per modum *restitutionis* ad augendam dotem sunt concessa, praesertim postquam laici maiore cum rigore a dominio ecclesiarum per Alexandrum III. fuerunt exciusi.

Quae distinctio inter elementum spirituale et temporale incorporationis in praxi non summo rigore retenta certe iure Decretalium fuit recepta et aptis quoque verbis expressa. Distinguebatur enim incorporatio *pleno iure* sive utroque iure i. e. in spiritualibus et temporalibus, et *non pleno iure* i. e. tantum in temporalibus facta (108).

(104) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 152.; *Act. S. Sed.* vol. I. p. 602. 606. vol. V. p. 131.

(105) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 199. 200.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 934. sq.; *Foesser* l. c. p. 410. sq.; *Hinschius* l. c. p. 434. sq.

(106) Cap. 1. X. ne sede vac. III. 9.; S. C. C. in caus. Montis Alti 5. Dec. 1744. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 119.; auctores citati notis praeced. h. tit.

(107) Cfr. c. 68. C. XVI. q. 1. (caput incertum); cap. 2. X. de suppl. negl. I. 10.; cap. 2. de reb. eccl. non alien. III. 4. in Clem.; *Thomassin.*, Vet. et nov. eccles. discipl. P. I. l. 2. cap. 25. l. 3. cap. 22. P. III. l. 1. cap. 10.; *Phillips* l. c. t. VII. §§ 384. sq.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 162. sq.; *Bouix*, De iure regular. t. II. p. 15. sq.; *Foesser* l. c. p. 363. sq. 373. sq.; *Hinschius* l. c. p. 436. sq.; *Stutz*, Eigenkirche p. 24.

(108) Cap. 31. X. h. t. 5. iunct. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref., Sess. XXIII. cap. 18. de ref.

Quamvis incorporationes ex antiquo iure nonnisi cum consensu Episcopi essent permissae (109), paulatim nimis frequentes factae sunt. Cum inde non levia damna quoad provisionem parochiarum per idoneos clericos orirentur, iam in Concilio Constantiensi Sess. 43. cap. 2. reformatio decreta est, et tandem Concilium Tridentinum Sess. XXIV. cap. 13. de ref. non sublatis antiquis incorporationibus legitime factis et ab Ordinario revisioni subiectis (110) novas *uniones* ecclesiarum *parochialium* cum *monasteriis* quibuscunque aut abbatiis aut dignitatibus vel praebendis ecclesiae cathedralis vel collegiatae aut cum aliis beneficiis simplicibus aut hospitalibus vel militiis penitus interdixit. Quare post Concilium Tridentinum sola Sedes Apostolica incorporationes ecclesiarum parochialium decernere potest. Quo iure Romani Pontifices post Concilium Trid. raro usi sunt.

b) Incorporationes, quarum *notio* et *divisio* supra fuit tradita, imprimis fiant necesse est a Superiore ecclesiastico ex nunc vigente disciplina competente potestate praedita.

a) Quare incorporatio plenissimo iure a solo Romano Pontifice fieri potest. Nam episcopus et quicunque Praelatus inferior iurisdictionem sibi commissam sine consensu Superioris illam committentis abdicare nequit multoque minus Praelaturam nullius cum territorio separato erigere valet. Praeterea ista incorporatio si Praelato regulari sive monasterio fiat, haud raro coniuncta est cum mutatione status officii saecularis, item cum translatione parochialis officii in regulares. Quae causae iurisdictioni Episcoporum sunt subductae (111).

Porro incorporationes *pleno iure* vel minus pleno iure ecclesiarum parochialium sive cum piis collegiis sive cum beneficiis simplicibus pariter *Romano Pontifici* sunt reservatae. Nam Concilium Tridentinum Sess. XXIV. cap. 13. de ref. indiscriminatim illas uniones prohibet (112).

Denique incorporationes sive uniones *beneficiorum simplicium* secundum normas stabilitas cap. 2. de reb. III. 4. in Clem. et Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 5. de ref., Sess. XXIII.

(109) Cap. 11. X. de iure patr. III. 38.; cap. 12. X. h. t. 5.

(110) Sess. VII. cap. 6. de ref.

(111) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 193.

(112) Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 366. sq. n. 2. 3.; *Bouix*, De iure regular. t. II. p. 53 sq.

cap. 18. de ref., Sess. XXIV. cap. 15. de ref. *Episcopis sunt permissae* (113).

β) *Conditiones*, quae requiruntur, ut legitima sit incorporatio officii ecclesiastici, eadem sunt atque in unione officiorum ecclesiasticorum. Quare *causa iusta et solemnitates iure praescriptae omnino sunt necessariae*.

γ) *Effectus* autem incorporationis *minus pleno iure factae* (114) imprimis est translatio bonorum temporalium beneficii in collegium vel beneficium, cui fuit incorporatum, tanquam in verum et proprie dictum *subiectum* dominii (115), salvis oneribus pro sustentatione vicarii vel similibus expensis persolvendis, quae ad instar *servitutis* bonis incorporatis inhaerent. Quare omnino expedit, ut bona illa servantur *distincta cum propria administratione*, ne in casu solutae incorporationis praeter confusionem et iuris incertitudinem inducatur violatio iustitiae. At officium spirituale retinet independentem existentiam et statum proprium neque ex saeculari sit regulare, si forte monasterio facta sit incorporatio. Unde facile patet *vicarium* beneficii incorporati, cuius nominatio spectat ad subiectum, cui facta est incorporatio, accedente approbatione et institutione Episcopi assumendum esse ex clericis *saecularibus* et in *perpetuum*, non ad tempus esse constituendum (116).

Incorporatio *pleno iure* facta efficit (117), ut non solum iura temporalia, sed etiam spiritualia officii in subiectum, cui incorporatum est, *plene transeant*. Inde fit, ut officium *saeculare* monasterio incorporatum mutet suum statum et in regulare transformetur. Praeterea quia persona moralis v. g. monasterium vel dignitas non moritur, ideo officium incorporatum *nunquam vacat*. Patronus, si quis fuit officii incorporati, *amittit* ius praesentandi. Inde quoque efficitur *principalem* curam officii esse penes subiectum, cui incorporatum est, merumque vicarium existere, qui administrationem

(113) Reg. Canc. Apost. 13. et *Riganli* l. c. Reg. 13. Canc. Apost. n. 88. sq.

(114) *Leuren*. l. c. P. I. q. 167. n. 2. P. III. q. 878.

(115) Decis. S. C. C. in ed. *Richl.* Conc. Trid. p. 366. sq.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 889.

(116) Cap. 31. X. h. t. 5.; cap. 1. X. de capell. monach. III. 37.; cap. unie. de capell. monach. III. 18. in Sext.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7. de ref.; *Bouix*, de iure regular. t. II. p. 15. sq.

(117) Cap. 2. 5. X. de stat. monach. III. 35.; cap. 4. X. de capell. monach. III. 37.; *Santi* l. III. t. 37. n. 3.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 878. 879. 883.; *Bouix* l. c. p. 26. sq.

actualem officii obtinet, eique non institutionem collativam tituli, sed meram institutionem autorizabilem ab Episcopo concedi, postquam idoneus fuerit repertus.

Denique incorporatione *plenissimo iure* excluditur iurisdictio Episcopi in aliquam parochiam. Hinc Capitulum vel monasterium vel ipsorum Praelati independenter ab Episcopo loci vicarium in ecclesia incorporata instituere, visitare, destituere valent. Nam hac incorporatione parochia facta est territorium quoddam *separatum* a dioecesi, quod regitur a Praelato nullius plane independenti ab Episcopo (118). Quae independentia a iurisdictione Episcoporum in iis, quae spectant ad curam animarum et disciplinam ecclesiasticam, ad officia pleno iure aut minus pleno iure incorporata extendi nequit (119).

275. Scholion III. Tit. 36. "*de religiosis domibus, ut Episcopo sint subiectae* „ libri III. disputatum est imprimis de monasteriis sive conventibus formatis, in quibus regulares ordinarie de facto degunt et de iure degere debent. Sequenti tit. 37. "*de capellis monachorum et aliorum religiosorum* „ (120) disseritur de capellis regularium dependentibus a monasteriis principalibus, penes quae regulares pauci vel singulares in parvis prioratibus sive conventibus tanquam in *membris* principalis monasterii habitabant, et plerumque etiam ut parochi curam animarum exercebant. Hinc titulus ille 37. in quo praesertim agitur de incorporatione ecclesiarum parochialium cum monasteriis, sese habet ad instar appendicis tituli quinti de praebendis, ubi de unione atque incorporatione beneficiorum ecclesiasticorum actum est. Quacum incorporatione capellarum monachorum haud raro ius patronatus in ecclesias parochiales fuit coniunctum, quare connexio quaedam intercedit tituli 37. cum titulo 38. "*de iure patronatus* „.

Capellae vocabulum, quod aliis atque aliis derivationibus haud raro satis miris (121) ab auctoribus explicatur (122), ge-

(118) Cap. 21. X. de privil. V. 33.; *Santi* l. c. n. 4.

(119) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 11. de regul.; Benedict. XIV. Const. "*Firmandis* „ 6. Nov. 1744. §§ 2. sq. 12. sq.; Leon. XIII. Const. "*Romanos Pontifices* „; decis. S. C. C. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 52. sq. 413. sq.

(120) Decret. Grat. C. XVI. q. 1. 2.; in compil. I. II. III. V. lib. III. idem titulus occurrit cum rubrica aliquoties immutata, item in Decretalibus Gregorii IX. l. c. et in Decretal. Bonifac. VIII. l. III. t. 18. de cap. monachorum; in reliquis collectionibus iste titulus omnino deest.

(121) *Schmalzgr.* l. III. t. 37. n. 1.

(122) *Ducange*, Glossar. v. Capa, Capella, Capellanus; *Kraus*, Real-Encykl. t. I. p. 192.

neratim significat *oratorium* (123) vel sacram aediculam sive ab ecclesia separatam sive cum illa coniunctam. In rubrica autem huius tituli 37. denotat aedem sacram *extra monasterium* sitam atque ab eo dependentem, cui addicti sunt pauci quidam monachi vel religiosi ad servitium divinum et ut plurimum (124) etiam ad curam animarum. Quare capella monachorum, si attendantur communiter contingentia et disciplina vicens, hoc loco intelligitur ecclesia parochialis monasterio unita vel incorporata (125).

Monachi, qui in rubrica h. t. 37. ab "*aliis religiosis* „ distinguuntur, sunt regulares vitae *contemplativae* atque solitariae dediti et opponuntur regularibus vitam *activam* sive mixtam profitentibus veluti canonicis regularibus, fratribus mendicantibus, clericis regularibus.

At vocabulum monachi, ut interdum sensu latiori omnes regulares complectitur, ita sensu strictissimo verificatur de illis monachis, qui vitam solitariam et contemplativam profitentes (126) ab omni cura animarum et parochiarum regimine sive intra monasterium sive extra illud plane abstinent velut Carthusiani. Ab illa strictissima acceptatione monachus alieni sunt ii monachi, qui non obstante professione vitae contemplativae curae animarum et operibus apostolicis sese ex *caritate* superabundanti dedicant. Quorum in numero continentur potissimum Patres ex O. S. Benedicti.

Quae isto titulo 37. de incorporatione sive unione ecclesiarum parochialium cum monasteriis earumque dependentia a iurisdictione Episcoporum continentur, satis superque h. tit. § 2. IV. et scholion II. sunt explicata (127). Reliquae ordinationes huius tit. 37. de vicariis regularibus eorumque sociis (cfr. cap. 3. 4. X. h. t. 37.) potius ad provisionem parochiarum atque ius regularium spectant (128).

(123) *Van Gameren*, De oratoriis publicis et priv. p. 1. sq. 16. sq. 27. sq. 96; *Many*, De locis sacris p. 3. sq.

(124) Cap. 3. 4. X. h. t. 37. et praesertim cap. 1. l. III. t. 19. in compil. V.

(125) Cfr. de iure erigendi capellam, in qua celebretur sacrificium Missae: *Schmalzgr.* h. t. 37. n. 3.; *Van Gameren* l. c. p. 58. sq.; *Many*, De locis sacris p. 125. sq.

(126) Quodsi cap. 1. X. h. t. 37. populus non per monachum, sed per capellanum dicitur regendus, id ex alio capite est repetendum. Cfr. c. 8. Cone. Chalced. (a. 451.); cap. 1. § 8. de statu monach. III. 10. in Clem.; *Schmalzgr.* h. t. n. 4.; *Van Gameren* l. c. p. 16. sq.

(127) *Schmalzgr.* h. t. 37. n. 5. 9. sq.

(128) *Schmalzgr.* h. t. 37. n. 5.; *Bouix*, De iure regul. t. II. p. 2. sq. 15. sq.

TITULUS XIV.

DE SUPPRESSIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

Fontes et Scriptores. Cfr. tit. XII.

Praenotiones.

276. I. Definitio. *Suppressio* est totalis extinctio officii ecclesiastici. Per illam officium ecclesiasticum simpliciter desinit esse in rerum natura suamque amittit personalitatem iuridicam; consequenter ipsius *bona* et *ius* in redditus beneficiales carent *subiecto* et *fundamento* et aliis officiis ecclesiasticis vel causis piis sunt applicanda (1). Quare vera et proprie dicta suppressio locum habere non potest in ecclesiis *non numeratis*, in quibus nequaquam pro more ecclesiarum numeratarum *certae* et *distinctae* existunt *praebendae*, sed tot nominantur canonici, quot pro maiori minorive quantitate *redituum communium* sustentari possunt.

II. Divisio. *Suppressio* dividitur in *temporalem* et *perpetuam*. Prior haud raro non est vera suppressio, quia non est extinctio *ipsius* officii, sed potius *suspensio collationis* officii, *sive nominationis saltem beneficiati titularis* v. g. ob defectum reddituum ad congruam beneficiati sustentationem vel clerici expetentis concessionem officii (2). Altera tum solum perfecta suppressio dici potest, cum officium mox non denuo erigatur sive restauretur, sed ipsius iura et redditus alteri loco pio vel officio in perpetuum applicentur. Quodsi suppressio perpetua subdividitur in *extinctivam* tituli et *non extinctivam* tituli, facile patet posteriorem non esse suppressionem veram, priorem autem pariter a perfecta suppressione deficere. V. g. officium si *accessorie* sive *subiective* alteri unitum

(1) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref.; *Leuren* l. c. P. III. q. 963. sq. 966. 972. n. 15.; Act. S. Sed. vol. IV. p. 373.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 1.; *Schmalzgr.* l. c. l. III. t. 12. n. 53. 54.; *Phillips* l. c. t. VII. p. 293. sq.; *Henschius* l. c. t. II. p. 439. sq.

(2) Cap. 3. de elect. l. 3. in Extrav. com.; S. C. C. in caus. Lauret. 28. Iul. 1838. et in caus. Fulginat. 22. Maii 1842. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 121. n. 12.; *De Angelis* l. c. l. III. t. 5. n. 28. i. f. Qua suspensione collationis perdurante *redditus* accrescunt beneficio, ut inde obtineatur augmentum dotationis, salvis expensis, quae fieri debent ad explenda onera spiritualia v. g. curae animarum beneficio adnexa.

amittit proprium nomen et titulum officii, sed cum officio principali non coalescens aliquam *existentiam propriam* retinet, nequaquam *simpliciter* exstinguitur.

§ 1. DE POTESTATE SUPPRIMENDI OFFICIA ECCLESIASTICA.

277. *Potestas supprimendi officia ecclesiastica* iisdem Superioribus ecclesiasticis competit, quibus innovatio vel erectio officiorum ecclesiasticorum est concessa vel reservata. Hinc officium R. Pontificis ab ipso Christo Domino immediate institutum suppressioni per potestatem humanam non est subiectum atque propter promissionem divinam usque ad consummationem saeculorum perdurabit. Officium quoque Episcoporum, quod Christus ad cooperationem cum S. Pontifice instituit in *universa Ecclesia*, vel ab ipso Romano Pontifice supprimi non potest (3).

Ceteroquin in genere solius Romani Pontificis est suppressio *officia maiora* velut particulares dioeceses (4), Capitula, dignitates (5) in Capitulis. Episcopi competentes sunt ad suppressio *officia minora* in casibus a iure permissis (6). Quae potestas supprimendi ad Capitulum vel Vicarium capitularem sede vacante non est extendenda neque Vicario generali competit sine speciali mandato (7). Multo minus potestati civili in suppressendis officiis ecclesiasticis ulla concessa est auctoritas (8), nisi concordatis vel legitima consuetudine

(3) Cfr. supra h. tom. II. tit. XII. not. 25. 78.; *Granderath* l. c. p. 132. sq.

(4) *Nussi* l. c. p. 20. 21. 22.; Pii VII. Const. « *Qui Christi* » 29. Nov. 1801. (de suppressione dioecesium in Gallia).

(5) Reg. Canc. Apost. 4. et *Riganti* l. c. in h. Reg.; *Garcias* l. c. P. XII. cap. 2. n. 91. 92. 93.; cap. 2. X. de const. l. 2. iunct. *Fagnam*. in. cit. cap. 2. n. 5. sq.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 972. n. 7. 16. Neque distinctio et assertio *Schmalzgr.* l. c. n. 54. satis videntur esse fundatae.

(6) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.; cap. 12. X. de const. l. 2. et *Gonzalez Tellez* l. c. in h. cap.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 972. Cfr. S. C. C. in caus. Caesenaten. 25. Sept. 1728. et in caus. Zamoren. 19. Apr. 1738. in ed. *Richtl.* Conc. Trid. p. 369. sq. Cfr. de reservationibus pontificiis, quatenus illae impediunt suppressionem beneficiorum; *Garcias* l. c.; *Fagnan*. in cap. 8. X. de excess. Praelat. V. 31. n. 22. sq.; *Hinschius* l. c. p. 419. 461.

(7) *Barbosa*, Collectanea doctor. in Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref. n. 5. sq.

(8) Quid de facto praetendant gubernia civilia, exponit *Hinschius* l. c. p. 471. sq. Cfr. *De Angelis* l. c. l. III. t. 5. n. 28. i. f. Sedes Apostolica post promulgatam legem gubernii italici 15. Aug. 1867. (Della liquidazione dell'asse ecclesiastico) procedere solet in casu impossibilis reintegrationis ad perfectam *suppressionem* beneficiorum, soluta tamen Episcopo summa

ab Ecclesia aliqua interventio potestatis civilis sit permissa (9).

§ 2. DE CONDITIONIBUS REQUISITIS AD SUPPRESSIONEM
OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

278. Ut suppressio officiorum ecclesiasticorum legitime fiat, requiritur *causa necessitatis* vel *evidentis* ecclesiae utilitatis v. g. deficientia reddituum locorum obscuritas, nimia angustia territorii dioecesani vel parochialis (10).

Sane *Romanus Pontifex* in valido usu suae supremae potestatis certis causis non adstringitur atque licite etiam *ob alias causas rationabiles* supra non commemoratas ad suppressionem officiorum ecclesiasticorum procedere potest.

Qua in re certe *Episcopi* magis limitati sunt. Hinc v. g. facultas Episcopis Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref. concessa, vi cuius suppressere valent aliquos canonicatus in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis insignioribus, ubi multae, sed adeo tenues sunt praebendae, ut pro decenti canonicorum sustentatione non sufficiant, omnino strictae est interpretationis neque secundum analogias extendenda (11).

279. Inter *solemnitates* (12) ad suppressionem officiorum ecclesiasticorum requisitas primo loco recensenda est *inquisitio* canonica de sufficientia causae. Cui solemnitati accedat necesse est *vocatio* illorum, quorum consensus requiritur, aut consilium est audiendum (13). Hinc exigendus est consensus actualis *possessoris* officii ecclesiastici, *si ante ipsius mortem* suppressio officii effectum sortiri debeat. Nam beneficiatus nequit invitus suo officio privari propter causam suppressionis in iure non expressam (14). Item requiritur consensus *collatorum inferiorum*, qui forte sunt in possessione officii

necessaria ad explenda onera beneficii, aut, si spes redintegrationis affulgeat, tantum concedit *suspensionem* pensionis beneficii etiam reductis ad tempus oneribus beneficio adnexis. Cfr. *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 694. sq. 711. sq.

(9) *Nussi* l. c. p. 106.

(10) *Nussi* l. c. p. 22.; cap. 12. X. de const. l. 2.; cap. 33. X. de V. S. V. 40.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 967.

(11) *Fagnan.* in cit. cap. 8. X. de const. n. 7. 8.

(12) *Nussi* l. c. p. 19. 20. 21. 22. de solemnitatibus servatis a Romano Pontifice vi concordatorum.

(13) *Leuren.* l. c. q. 968. sq.

(14) *Nussi* l. c. p. 22. de iusta compensatione concessa in concord. Italiae (a. 1803.) art. 3.

conferendi, porro *electorum* et etiam *patronorum* saltem laicorum, denique *Capituli ecclesiae cathedralis* (15). Qui personarum consensus si irrationabiliter denegaretur, certe a competente auctoritate ecclesiastica, etiamsi agatur de consensu patroni laici, legitime suppleri potest v. g. per recursum ad S. C. C. (16).

280. Si agatur de suppressione *canonicatus* in ecclesia *collegiata*, profecto vi decreti Tridentini Sess. XXIV. cap. 15. de ref. non excluditur necessitas petendi consensum *Capituli ecclesiae cathedralis*. Attentis verbis Concilii Tridentini l. c. et declaratione S. C. C. allegata a *Gallemart*, et haud neglectis rationibus intrinsecis et auctoritate doctorum, consensus quoque *Capituli collegiatae* ecclesiae atque generatim illius *Capituli*, in quo fit suppressio, videtur esse requirendus (17). Quare ne valor suppressionis a *Capitulo* ecclesiae *collegiatae* impugnetur, non solum ut *praevis illius consilium* audiat, sed etiam *consensus* exigatur, omnino praeferendum est.

Parochiani nulla lege ecclesiastica obtinuerunt ius, ut ipsorum quoque consensus sit expetendus. Verum cum agatur de supprimendo officio *parochiali* in ipsorum commodum erecto, antea vocandi et informandi esse videntur ut *audiri* possint, si quid habeant opponendum aut proponendum v. g. augmentum dotationis ad suppressionem avertendam (18).

§ 3. DE EFFECTIBUS SUPPRESSIONIS OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

281. *Effectus principalis* suppressionis officii ecclesiastici in hoc consistit, quod omnia *iura* spiritualia et temporalia ipsius officii *suppressi* cessent (19). At bona temporalia illius,

(15) Conc. Trid. l. c. cap. 15.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 970.; *D'Annibale*, Summula theol. mor. P. I. n. 22.

(16) Conc. Trid. l. c. consensum patroni laici non ita absolute requirit, ut vel ipsa auctoritas pontificia ad supplendum consensum excludatur. Cfr. *Hinschius* l. c. p. 461. iunct. 423.

(17) *Leuren*. l. c. q. 968. 969. 970.; *Barbosa*, Collectanea doctor. in Conc. Trid. in cit. cap. 15. Sess. XXIV. de ref. n. 8., quibus frustra contradicit *Hinschius* l. c. p. 461. not. 6.

(18) S. C. C. in caus. Montis Alti 5. Dec. 1744. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 119.; Regul. Canc. Apost. 22. et *Riganti* l. c. Reg. 22. n. 60. sq.

(19) *Nussi* l. c. p. 20.; *Bouix*, De Episcopo t. I. p. 364. sq. p. 443. sq.; *Van de Burgl*, De eccles. p. 443. sq. 448. sq.

ne sint quasi res nullius, a Superiore ecclesiastico, qui suppressionem pro sua competentia legitime decrevit et executus est, etiam ex iuris dispositione novo subiecto et scopo ecclesiastico applicari possunt et debent. Multo magis curandum est, ut officia spiritualia v.g. cura animarum cum officio suppresso coniuncta a competente Superiore ecclesiastico in alia officia ecclesiastica iam existentia aut denuo erecta transferantur (20). Item debita ex bonis residuis officii suppressi solvenda sunt.

Suppressio officio omnia *iura collatorum*, electorum, patronorum quoad collationem, electionem, praesentationem vel institutionem illius officii *cessant* et penitus extinguuntur; deest enim *obiectum*, in quod illa iura exerceri possent.

Iura officii in suppressione ita perfecte extinguuntur, ut nequaquam *ipso facto* reviviscant, si forte postea idem specie officium restauretur sive denuo erigatur; sed iura officii restaurati nituntur aut concessionibus iuris communis cum erectione novi officii coniunctis aut plane nova et speciali concessione (21).

282. Scholion. Quemadmodum divisio vel unio beneficiorum ecclesiasticorum rescindi sive revocari possunt, ita etiam suppressiones beneficiorum, praesertim si nondum sortitae sunt effectum (22), rescissioni sive revocationi per competentem Superiorem ecclesiasticum sunt obnoxiae (23).

(20) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref. et Sess. XXI. cap. 7. de ref. cum declar. S. C. C. cit. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 369. sq. 121. n. 12.; *Nussi* l. c. art. 3. conv. Ital. (a. 1803.) Cfr. de ecclesia officii suppressi: Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.; S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 121. n. 10.; Act. S. Sed. vol. II. p. 461. vol. V. p. 184. 189.

(21) *Bouix* l. c. p. 443. sq.; *Bauduin*, De consuet. p. 207. sq. (de iuribus extinctis dioecesium in Gallia a Pio VII. suppressarum).

(22) Regul. Canc. Apost. 13. et *Riganti* l. c. Reg. 13. Canc. Apost.; *Hinschius* l. c. p. 463.

(23) Reg. Canc. Apost. 22. et *Riganti* l. c. Reg. 22. Canc. Apost. n. 62. sq.

CAPUT II.

DE ACQUISITIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

TITULUS XV.

DE COMMUNI PROVISIONE OFFICIORUM
ECCLESIASTICORUM.

(*Lib. III. tit. 5. de praeb. et dig. tit. 8. de conc. praeb. non vac., tit. 9. ne sede vac., tit. 12. ut eccl. benef. sine dimin. conf.; lib. I. tit. 14. de aet. et qual. et ord. praefic.*)

283. Fontes : Cfr. fontes citatos titul. XII.; infra §§ 2. 3. h. tit.

Scriptores : Cfr. tit. XII. commentatores iur. Deeret. etiam in cit. tit. 8. 9. 12. l. III. et t. 14. l. I. — *Zech*, De iur. rer. eccl. sect. III. t. 9. de acqui- rend. vel am. benef., t. 12. ut eccl. benef. s. dim.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 5. 6. 7.; *Phillips* l. c. t. VII. p. 481. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollwech* l. c. n. 539. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 240. sq.; *Bargilliat*, Praelect. iur. can. n. 183. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 474. sq. 649. sq. t. III. q. 1. sq. — *Garcias* l. c. P. IV. VII. VIII. IX. X.; *Leuren* l. c. P. I. q. 212. sq. P. II. q. 1. sq.; *Passerinus*, De elect. canon. cap. 1. sq. 24. 39.; *D'Annibale*, Summula P. I. n. 67. sq. — *Thomassin* l. c. P. II. l. 2. cap. 1. sq.; l. 1. cap. 33. sq. 15. sq.; *Giobbio*, Lezioni di diplom. eccles. vol. II. n. 64. sq.

Praenotiones.

284. I. Connexio materiae. Absoluta disputatione de statu sive constitutione officiorum ecclesiasticorum ex naturali re- rum ordine etiam praxi optimorum canonistarum probato (1), inquirendum iam est, qua ratione *officia ecclesiastica* in sese plene constituta a magistratibus ecclesiasticis rite et valide per provisionem *canonicam acquirantur*, quemadmodum expo- sita doctrina de *ordinibus* ecclesiasticis disputari coeptum est de *acquisitione* ordinum ecclesiasticorum sive de *sacra ordinatione* (2).

(1) *Lib. Sept. l. I. t. 10. de beneficiorum collatione ed impetratione; Zech* l. c. in font. t. 8. 9.

(2) *Wernz*, Ius Decretal. t. II. n. 6. sq. 12. sq. 25. sq.; *Gasparri*, De sacr. ordin. n. 13. sq.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 4. quibus modis potestas *ordinis* acquiritur, t. 5. quibus modis potestas *iurisdictionis* et *omnia ecclesiastica beneficia* acquirantur, t. 6. quibus *ecclesiastici magistratus* et *beneficia* recte tribuantur.

II. Definitio. *Provisio* (3) officii ecclesiastici dicitur concessio (assignatio, collatio, donatio, institutio) officii ecclesiastici vacantis per competentem Superiorem ecclesiasticum personae idoneae canonice facta (4).

Quae provisio triplicem complectitur actum:

a) *Designationem personae* officio ecclesiastico praeficiendae, quae fit vel libera (5) Superioris ecclesiastici nominatione, vel electione vel postulatione collegii ecclesiastici, vel praesentatione sive nominatione patroni vel alias ab Ecclesia privilegiatae personae vel quandoque mera *supplicatione* vel *commendatione* v. g. in Cardinalibus coronae (6).

b) *Concessionem tituli* sive *ipsius officii* ecclesiastici cum suis iuribus et obligationibus in spiritualibus et *temporalibus* (7). Quae *concessio tituli* si fit personae libere a Superiore ecclesiastico praesertim ab Episcopo nominatae, *collatio* (8) (*libera*) appellatur, si clerico a collegio ecclesiastico *electo*, dicitur *confirmatio* (9), si postulatione collegii ecclesiastici designatio personae facta est, *admissio* (10) audit, si vero praesentatione vel nominatione patroni vel personae privilegiatae, *institutio canonica* sive *collativa tituli* (11) vocatur.

c) *Introductionem* in possessionem officii ecclesiastici,

(3) Cap. 42. de reser. l. 3. (Greg. IX.); cap. 13. X. de concessione praeb. III. 8. Praeterea ad significandam provisionem canonicam in genere etiam alia verba occurrunt v. g. concessio, donatio, assignatio, collatio, institutio canonica. Cfr. v. g. cap. 1. de reg. iur. in Sext.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 649. sq.

(4) Cap. 1. X. de appell. II. 28.; rubric. l. III. t. 8. X. de concessione praebendae et ecclesiae non vacantis; cap. 4. de conc. praeb. III. 8.; cap. 28. de praeb. III. 5.; cap. 8. X. de const. I. 2.; R. I. in Sext.; cap. 8. X. de const. I. 2.

(5) *Leuren* l. c. P. II. q. 8.; *Giobbio* l. c. n. 189. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 568.

(6) Cap. 8. X. de iurepatr. III. 38.; cap. 17. de praeb. III. 4. in Sext.; *Schmalzgr.* l. III. t. 7. n. 4.; *Gross*, D. Recht a. d. Pfruende p. 274. sq. Cfr. quoque *Card. Hergenroether* in Arch. f. k. K. t. 39. p. 193. sq.; *Leuren* l. c. q. 10. et infra h. tom. II. n. 352. de differentia inter nominationem et praesentationem.

(7) Cap. 17. de praeb. III. 4. in Sext.; concord. austr. (a. 1855.) art. 27.; *Schmalzgr.* l. c. n. 6.; *Gross* l. c. p. 302. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 652.

(8) Cap. 16. § 2. de praeb. III. 4. in Sext.

(9) Cap. 11. 32. de elect. I. 6.

(10) Cap. 3. X. de postul. I. 5.

(11) Cap. 1 de reg. iur. in Sext. Cfr. l. III. tit. 7. de institutionibus, ubi triplex institutio scilicet collativa sive canonica, autorizabilis, corporalis ab auctoribus distingui solet. Cfr. *Schmalzgr.* l. III. tit. 7. pr. et n. 1.; *Leuren* l. c. q. 7.; *Hinschius* l. c. p. 650. sq.

quae etiam institutio *corporalis* (12) vel installatio (13) vel investitura (14) vel inthronizatio appellatur.

Personae designatio electione, praesentatione, collatione nondum acceptata, iure optandi (15) pinguorem praebendam, coadiutoria cum iure successionis ad summum tribuit *ius ad rem*, quod alteri valide concedi nequit, imo in superiore instantia urgeri potest; sed confirmatio electionis, admissio postulationis, institutio praesentati, collatio acceptata, optio actualiter secuta *ius in re* et actionem in rem conferunt (16); supplicatio vero et commendatio nec personae expetitae vel commendatae concedunt ius ad rem nec superiori ecclesiastico imponunt obligationem conferendi officium.

III. Divisio. Provisio dividitur:

a) *In ordinariam et extraordinariam.* Illa est concessio officii ecclesiastici, quae fit per unum ex consuetis quatuor modis scilicet collationis, electionis, postulationis, praesentationis ab eo, cui vi iuris communis atque ex communiter contingentibus competit. V. g. ordinaria provisio officiorum maiorum sive per liberam collationem sive saltem per confirmationem vel admissionem vel institutionem spectat ad Romanum Pontificem, minorum ad Episcopum (17) sive Ordinarium. Altera habetur, si ex titulo iuris specialis concessio officii spectat ad *tertiam* personam, vel ex iure devotionis ad *al-tiorem* Superiorem ecclesiasticum transit, vel *praeter regulam* per modum exceptionis Romano Pontifici reservatur v. g. certorum beneficiorum minorum vel fiat *extraordinario modo* v. g. per adoptionem sive nominationem praedecessoris vel per praescriptionem vel expectativam vel sortem (18).

(12) Cap. 7. § 5. de archid. I. 23.; *Leuren*. I. c. P. II. q. 8. 798. sq., ubi fuse agit de acquirenda vel amittenda possessione beneficiorum eiusque vi et effectibus.

(13) Cap. 7. X. de conc. praeb. III. 8.

(14) *Schmalzgr.* I. c. et n. 48.; *Phillips* I. c. t. VII. p. 498. sq. 524. sq.; *Hinschius* I. c. p. 654. not. 7.

(15) Cap. 4. de cons. I. 4. in Sext.; *Bouix*, De Capit. p. 147.; *Sentis*; De praebend. p. 39.; *Hinschius* I. c. p. 615. 701.

(16) Cap. 8. de conc. praeb. III. 7. in Sext.; cap. 13. 17. 18. 40. de praeb. III. 4. in Sext.; Reg. Canc. Apost. 35. 36.; Act. S. Sed. vol. XV. p. 57. sq. (de casibus optionis); *Garcias* I. c. P. IV.; *Leuren*. I. c. q. 1. sq. 828. sq.; *Riganti* I. c. Reg. Canc. Apost. 35. 36.; *Sanguineti* I. c. n. 465. sq.; *Hinschius* I. c. p. 652. sq.

(17) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref.

(18) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; cap. 3. X. de sortileg. V. 21.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 5. de ref.

b) In provisionem *plenam et minus plenam*. Prior habetur, si omnes tres actus, quibus provisio canonica absolvitur, ad unam eandemque personam spectant; posterior in eo consistit, quod quis tantum ad unum vel alterum ex tribus illis actibus provisionis perficiendum, non ad omnes sit competens.

c) In *necessariam*, quae est concessio officii ecclesiastici facta propter ius quaesitum vel ex electione vel praesentatione canonice facta vel ex mandato Superioris ecclesiastici vel ex causa permutationis beneficiorum, et in *liberam*, quae ita fit solo iure Praelati ecclesiastici, ut in clerico promovendo neque ex electione vel praesentatione, neque ex ullo alio capite *ius quoddam* ad officium iam supponatur.

285. **Scholion.** A provisione canonica, qua ipse titulus sive proprietas et possessio beneficii ecclesiastici *definitive et perpetuo* et absolute iam actu confertur, bene distinguenda est concessio *temporanea* sive *provisoria* merae *administrationis* alicuius officii ecclesiastici *vacantis* vel ob aegritudinem beneficiati vel propter aliam causam *impediti* (19).

§ 1. DE POTESTATE CONCEDENDI OFFICIA ECCLESIASTICA.

I. Principia fundamentalia.

286. Quodsi de provisione canonica officiorum ecclesiasticorum disputandum est, manifeste primo loco quaeritur, quanam sit *causa efficiens* sive *potestas* concedendae provisionis canonicae. Cui quaestioni respondendum est, licite et valide officium ecclesiasticum tantum ab illo concedi posse, qui competente potestate ecclesiastica ad hoc est praeditus. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 7. 8.

Nam ut ex theologia fundamentali et publico iure ecclesiastico constat, Ecclesia catholica est societas *perfecta*: sed societati perfectae planeque independenti omnino repugnat quod ipsa invita extranei veluti infideles, magistratus civiles *ut* magistratus civiles in societate ecclesiastica conferant officia (20).

(19) Cfr. lib. III. tit. 6. X. de cleric. aegrot. vel debil.; l. I. t. 10. de suppl. neglig., t. 28. de off. vicar., t. 29. de off. et pot. iud. deleg.; Scherer l. c. t. I. p. 415. sq. 586. sq. 652. sq.; Bouix, De Episc. t. I. p. 501., De paroch. p. 629. sq.; Hinschius l. c. t. II. p. 249. sq. t. III. p. 318. sq.

(20) Syllab. prop. 19. 20.; Tarquini l. c. p. 30. sq.; Pesch, Praelect. dogm. t. I. n. 379. sq.; Cavagnis l. c. P. II. p. 24. sq.; Wilmers, De Christi Ecclesia p. 133. sq.; Giobbio l. c. n. 65. sq.

Porro Ecclesia catholica ex ipsa voluntate Christi Domini est societas *inaequalis* sive *hierarchica*, in qua regimen est penes Apostolos eorumque legitimos successores, non penes populi multitudinem. Concessio autem officiorum publicorum est pars quaedam principalis regiminis ecclesiastici. Nemo igitur ad huiusmodi concessionem competens est, qui sacrae hierarchiae neque adscriptus est neque ab illa legitime deputatus (21).

Denique iuxta institutionem Christi Ecclesia est societas vere perfecteque *monarchica* (22), quam suprema pleneque potestate regit Romanus Pontifex. At in vera perfectaue monarchia suprema et plena dispositio de publicis officiis praesertim primariis est penes supremum principem. Qui licet forte non pauca officia inferioribus magistratibus distribuenda relinquat, certe se invito et contradicente neminem ad ullum munus publicum pervenire patietur. Hinc evidenter sequitur supremam plenamque dispositionem de officiis ecclesiasticis spectare ad Romanum Pontificem eoque invito concessionem officii ecclesiastici valore esse destitutam.

Quod ex natura Ecclesiae catholicae deductum est, id luculenter comprobatur positivis Ecclesiae (23) declarationibus. Etenim cap. 1. de reg. iur. in Sext. legitur: "*Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri*...". Cap. 2. de praeb. III. 4. in Sext. hisce verbis incipit: "*Licet ecclesiarum, personatum, dignitatum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere*...". Concilium autem Trident. Session. XXIII. can. 7. definivit: "*Si quis dixerit.... aut eos, qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum mini-*

(21) *Pesch* l. c. n. 333. sq., ubi n. 356. sq. recentiora figmenta virorum aetholicorum in Anglia et Germania de constitutione primitiva Ecclesiae Christi, quae etiam manifestis contradictionibus laborant, evidenter diluuntur. Cfr. quoque *Cavagnis* l. c. P. I. p. 481. sq.; *Wilmers* l. c. p. 38. sq. 285. sq. Quare cum *Hinschius* l. c. t. II. p. 512. sq. 616. uni ex istis theologis protestantibus *Ritschl* nimis fidat, praeposteras conclusiones canonicas et historicas ex falsis deducit principiis.

(22) *Syllab. prop.* 34.; *Pesch* l. c. n. 364. sq.; *Wilmers* l. c. p. 260. sq. 347. sq.; *Bouix*, De Papa t. I. p. 213. sq.

(23) Cfr. de canon. Ecclesiae antiquae: C. 4. Conc. Nicaen. I. (a. 325.) (*Hefele* l. c. t. I. p. 383. sq.); c. 12. 13. Conc. Laod. (a. 343.-387.) (*Hefele* l. c. p. 759.); c. 3. Conc. Nicaen. II. (a. 787.) (*Hefele* l. c. t. III. p. 476.) iunct. c. 31. (29.) Apost. (*Hefele* l. c. t. I. p. 809.); c. 22. Conc. Constantinop. IV. (a. 869.).

stros, anathema sit „. Cfr. quoque can. 8. eiusdem Sess.; Sillab. prop. 50. 51.

287. Quo principio generali stabilito facile patet Imperatores Byzantinos in instituendis et deponendis Episcopis suae potestatis limites esse transgressos (24), erroneam fuisse theoriā et praxim regum occidentalium de investituris tempore medii aevi propugnatam et exercitatam, quam potissimum Gregorius VII. solemniter condemnavit atque omni vi eliminare studuit (25). Neque minus erroneae fuerunt conclusiones, quas Marsilius Patavinus deduxit ex spurio suo principio de suprema potestate ecclesiastica penes populum sive Imperatorem residente, de institutione pastorum Ecclesiae atque ipsius Romani Pontificis (26).

Quae doctrinae perversae Marsilii veriores factae non sunt, quod haeresiarchae saeculi decimi sexti illas adoptarent. Isti enim pariter divinam institutionem hierarchiae ecclesiasticae negantes etiam populo vel principibus saecularibus ius inesse opinati sunt nominandi magistratus ecclesiasticos, utpote iure tantum humano constitutos (27).

Iisdem falsis doctrinis inhaeserunt Edmundus Richerius, Marcus Antonius de Dominis, Van Espen eiusque discipulus Febronius (28). Quare ius regaliū sive regaliae et collationis laicae privilegio pontificio destitutum, sed a Ludovico XIV. praetensum et a canonistis gallicanis et aulicis defensum, fuit iniustissima iurium usurpatio et violatio constitutionis et legum Ecclesiae (29). Iosephinismi placita in Italia, Austria, Germania etiam circa provisionem canonicam officiorum ecclesiasticorum erroribus abundant et iniustis ordina-

(24) Cfr. cit. can. Conc. Nicaen. II. et Constant. IV.; *Card. Hergenroether-Kirsch*, Handb. d. allg. Kircheng. t. II. p. 14. sq. 234. sq.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 497. sq.

(25) Cfr. can. 5. 10. Conc. Lateran. I. (a. 1123.) et *Denzinger* l. c. n. 303. 305.

(26) Ioann. XXII. Const. „*Licet*“ 1327. et *Denzinger* l. c. n. 425.; *Wilmers* l. c. p. 239.; *Tarquini* l. c. p. 86. sq.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 443. sq.; *Card. Hergenroether-Kirsch* l. c. p. 754. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 175. sq., ubi historiam et praxim „*cooperationis*“ (verius usurpationis) potestatis civilis in provisione canonica refert.

(27) Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 3. 6. 7. 8.; *Wilmers* l. c. p. 38. sq.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 543.

(28) Pii VI. Const. „*Auctorem fidei*“ 28. Aug 1794. prop. 2. 3. et *Denzinger* l. c. n. 1365. 1366.

(29) Cfr. c. 12. Conc. Lugd. a. 1274.) = cap. 13. de elect. I. 6. in Sext.; *Cavagnis* l. c. P. II. p. 29. sq.

tionibus ansam dederunt (30). Ultimo saeculo praesertim in America meridionali propugnatus est error, quod laica auctoritas haberet per se ius praesentandi Episcopos et posset ab illis exigere, ut inirent dioecesium procuracionem, antequam ipsi a S. Sede institutionem et Apostolicas Litteras acciperent. Cfr. Syllab. prop. 50. (31). Cui errori affinis est praxis Capitulorum tum a Gregorio XVI. in Capitulo Coloniensi tum a Pio IX. in nonnullis Capitulis dioecesium Neapolitanarum reprobata, vi cuius illa Capitula eo audaciae deveniunt, "*ut viventibus licet Episcopis, quin eos e suis sedibus turpiter eiectos aliquo modo solarentur eisque firmiter adhaerere, spreta illorum eorumque delegatorum auctoritate ad electionem Vicarii capitularis temerario ausu procederent* „ (32).

Denique nostra aetate electiones *parochorum* per plebem in Italia, Helvetia, Borussia attentatae vel saltem legibus civilibus probatae ex mira confusione idearum originem ducunt (33). At certe in inveniendis absonis theoriis palma tribuenda est iis, qui hisce ultimis temporibus electionem *Romani Pontificis* vindicarunt populo Romano.

Tandem nullo modo quis *privata* auctoritate sine ulla legitima provisione sese in officium ecclesiasticum per usurpationem *intrudere* potest.

Quibus assertionibus *positivis* et *negativis* principia in hac materia tenenda sufficienter videntur esse exposita.

II. Notae historicae.

288. Quamvis disquisitiones historicae de potestate conferendi officia ecclesiastica ex professo forte melius proponantur, ubi de provisione singulorum officiorum ecclesiasticorum v. g. de electione Romani Pontificis vel Episcoporum est disserendum, tamen hoc loco saltem generales quaedam animadversiones non videntur esse omittendae.

289. Quemadmodum Christus Dominus, fundator et legislator Ecclesiae, *immediate* Apostolos elegit atque officio et

(30) Pii VI. Const. "*Auctorem fidei* „ l. c.

(31) Pii IX. Alloc. 15. Dec. 1856.; *Giobbio* l. c. n. 100. sq.

(32) S. C. Episc. et Reg. 3. Maii 1862. apud *Sentis* l. c. p. 64. sq.; Pii IX. Const. "*Romanus Pontifex* „ 28. Aug. 1873.

(33) Pii IX. Encycl. "*Etsi multa* „ 21. Nov. 1873.; decret. S. C. C. 23. Maii 1874.; Arch. f. k. K. t. 39. p. 265. sq. (de intrusis); *Hinschius* l. c. t. III. p. 192. sq. absurdas et iniquas leges hac de re latas recenset.

potestate muneris apostolici instruxit (34), ita etiam Apostoli praepositos primorum christianorum instituerunt suisque discipulis mandarunt, ut ipsi pariter antistites sive Episcopos constituerent (35). Qui in institutione Apostoli (36) pro plena sua potestate a Christo accepta nequaquam de iure a populi consensu dependebant, neque de facto semper huiusmodi consensum vel testimonium populi requirere solebant (37). Quodsi successores Apostolorum secundum ordinationem apostolicam in eligendis Episcopis etiam suffragiorum populi rationem habuerunt (38), quaestio est *facti* non adeo magni momenti, utrum in singulis casibus atque pro diversitate regionum suffragium populi vim *simplicis testimonii*, an *veri consensus* habuerit. Nam cum participatio illa populi ex concessione pastorum sit repetenda, non ex iure quodam proprio et nativo fidelium, parum refert, si populus interdum etiam verum ius suffragii et consensus in eligendis Episcopis habuit (39).

Cum in Ecclesia orientali electio Episcoporum ad Episcopos eiusdem provinciae ecclesiasticae certe iam ex Concilio Nicaeno de iure spectaret, in Ecclesia occidentali potius clero dioecesis sive presbyterorum collegio fuit reservata (40). Post gravissimas vicissitudines et controversias tandem ex saeculo duodecimo in Ecclesia occidentali ad Capitula ecclesiarum cathedralium exclusivum ius eligendi Episcopos est delatum (41). Quae electiones Capitulorum cum ab initio

(34) Matth. XXVIII. 18.; *Suarez*, De leg. l. IV. cap. 3. n. 1. sq. 4. sq., De fide theolog. disp. 10. sect. 1.

(35) Act. Apost. XIV. 22.; Tit. I. 5.; *Wilms* l. c. p. 287. sq.

(36) Tit. I. c.

(37) Act. Apost. I. c.; Tit. I. c.; *Euseb.*, Hist. eccl. l. III. cap. 4.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 481. sq.

(38) S. Clem. epist. ad Corinth. cap. 44.; *Hefele* l. c. t. I. p. 7. 382. sq.; *Thomassin.*, Vet. et nov. Eccl. discipl. P. II. l. 2. cap. 1. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 512. sq., ubi insistens vestigiis *Ritschl* principatum Episcoporum tertio saeculo ortum esse falso asserit neque ullo solido argumento probat.

(39) Electiones Romanorum Pontificum antiquissimo tempore ab electionibus aliorum Episcoporum essentialiter non discrepabant. Cfr. *Thomassin.* l. c. cap. 16. 25. 36.; *Cavagnis* l. c. p. 512. sq.; *Phillips* l. c. t. V. p. 320. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 217. sq. t. II. p. 512. sq.

(40) Cfr. c. 4. Conc. Nicaen. I. (a. 325); *Hefele* l. c.

(41) Decret. Greg. IX. l. I. t. 6: de elect.; *Cavagnis* l. c. p. 469. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 513. sq. *facta* cum iuribus confundit et in Romanis Pontificibus *motiva* sinistra agendi supponit, sed non probat.

per Metropolitae fuissent confirmandae (42), postea ex saeculo decimo quarto *sine confirmatione* Romani Pontificis effectum sortitae non sunt (43). Imo ex saeculo decimo quarto paulatim Romani Pontifices sibi *collationem* omnium Episcopatuum reservare coeperunt, atque ita *ius commune* in Decretalibus (44) de electione Episcoporum constitutum vim habere desiit, eiusque in locum successit *novum* ius commune (45) de libera collatione omnium Episcopatuum per Romanum Pontificem, nisi alicubi ex approbatione Sedis Apostolicae alia provisionis forma vigeat.

290. Cum primis temporibus ordinationes absolutae non existerent, concessio officii ecclesiastici *inferioris* coincidere solebat cum *ordinatione*. Quae cum in potestate Episcopi esset, sane etiam provisio canonica officii a vero et proprio suffragio populi vel principum civilium consensu non pendebat (46).

Quae praxis in Ecclesia *orientali* certe iam ex saeculo 5. et 6. immutari coepta est, cum post finitas persecutiones non pauci fideles sua bona liberaliter Ecclesiae donarent et templa vel basilicas vel alia pia instituta aedificarent fundosque ad cleri sustentationem suppeditarent (47). Prima vestigia eiusdem disciplinae reperiuntur saeculo quinto etiam in Ecclesia *occidentali*, ubi c. 10. Conc. Arausicani (a. 441.) Episcopus, qui in aliena dioecesi ecclesiam aedificat, illa donatur gratia, ut secundum ipsius desiderium pro ecclesia aedificata clerici ab Episcopo *loci* ordinentur vel instituantur.

Inde paulatim ortum est *ius patronatus* fundatoribus ecclesiarum in beneficia parochialia aliaque officia ecclesiastica

(42) Cap. 11. 20. 32. X. de elect. I. 6.; cap. 10. X. de off. iud. ord. I. 31.

(43) Cap. 18. 28. X. de elect. I. 6.; cap. 16. de elect. I. 6. in Sext.; *Nussi* l. c. p. 30.

(44) Cap. 3. de elect. I. 3. in Extrav. com.; cap. 3. de praeb. III. 2. in Extrav. com.

(45) Reg. Canc. Apost. 2. iunct. *Riganti* l. c. in h. Reg. 2.; Epist. Secret. Status 20. Iul. 1900. in Anal. eccl. t. IX. p. 321. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 439. not. 3., ubi pariter sententiam supra in textu propugnatam recte defendit.

(46) Cui assertioni non obstat, quod populi testimonium et placitum de dignitate ordinandi et promovendi clerici expetitur fuerit. Cfr. c. 20. Conc. Hippon. (a. 393.) = c. 2. D. 34.; *Thomassin* l. c. P. II. l. 1. cap. 33. n. 16.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 616. sq. De consensu autem vel consilio Capituli petendo cfr. cap. 4. X. de his, quae III. 10.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 4. n. 234. sq.

(47) Nov. 123. cap. 18.; Nov. 131. cap. 10.; Novell. 57. cap. 2.; *Zhishman*, Das Stifterrecht in der orient. Kirche.

concessum et potissimum ab Alexandro III. (a. 1159.-1181.) sapienter ordinatum. Quae sanctiones Alexandri III. in libr. III. t. 38. X. de iure patronatus fuerunt translatae, ubi quoad substantiam ius de hac re etiam nunc vigens continetur, cuius historia et praxis sub alia rubrica explicantur (48). Nihilominus concessionibus illae prudenti moderatione ab Alexandro III. quoad officia iuris patronatus factae non eo fuerunt extendendae, quasi officia inferiora praesertim curata sine consensu et approbatione Episcopi potuissent obtineri (49).

Postquam Capitula (50) ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum cum vita communi inde ex saeculo octavo fuerunt constituta, admissio clericorum ad gremium Capituli praepositis ecclesiarum est permissa (51). Quodsi ista praxi iam ex natura rei in collegiis canonicorum potestas Episcoporum in concedendis canonicatibus esset imminuta, id multo magis post dissolutam vitam communem Capitulum locum habuit (52).

Inde factum est, ut paulatim in ecclesiis cathedralibus dignitates per *electionem* canonicam Capituli, canonicatus vero per *simultaneam* collationem Episcopi et Capituli concederentur, in ecclesiis autem collegiatis per *electionem* Capituli confirmatam ab Episcopo fierent provisiones dignitatum et canonicatum (53).

Quibus formis provisionis canonicae haud raro in Capitulis iam inde ex saeculo decimo tertio accessit *optio* (54).

Denique ex saeculo decimo quarto iura inferiorum collegiorum vel electorum per *reservationes* Romanorum Pontificum in Regulis Cancellariae Apostolicae praesertim quoad

(48) Cfr. interim *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 29. sq.; commentatores in l. III. t. 38. de iurepatr.; *Hefele* l. c. t. V. p. 355. sq.; *Phillips* l. c. t. VII. p. 669. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 618. sq. t. III. p. 6. sq.

(49) Cfr. c. 4. Conc. Later. I. (a. 1123.) = c. 11. C. XVI. q. 7.; c. 3. X. de inst. III. 7. (Alex. III.); cap. 12. i. f. X. de haeret. V. 7.

(50) *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 36.; *Phillips* l. c. t. VII. p. 474. sq.; *Schneider*, D. bisch. Domkap. p. 108. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 613. sq.

(51) C. 118. reg. Aquisgr. a. 817.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 563. sq.

(52) Cfr. de variis formis provisionis: Cap. 5. 8. 15. 31. X. de conc. praeb. III. 8.; *Schneider* l. c.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 2. § 3. n. 31. sq.

(53) Cap. 1. X. de elect. I. 6.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 4. n. 4. sq. 58. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 614. sq.

(54) Cap. 4. de consuet. I. 4. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 147. sq.; *Schneider* l. c. p. 112. sq.; *Sentis*, D. praeb. theol. p. 39.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 615. sq. 701.

primam dignitatem in Capitulis et per menses papales (55) haud leviter fuerunt limitata (56). Quibus limitationibus non obstantibus iam ab antiquissimo tempore usque ad nostram aetatem saluum mansit principium: Episcopos in collatione et provisione officiorum suarum dioecesium habere *intentionem in iure communi fundatam*, contra quam tertiae personae probare debeant sibi competere ius interveniendi in provisione canonica officiorum (57).

III. Disciplina vigens.

291. De potestate concedendi officia ecclesiastica secundum sanctiones iuris communis *nunc* vigentis generatim illud principium statui potest, quod provisio canonica officiorum *maiorum* sive per *liberam collationem* sive per *confirmationem* vel *admissionem* vel *institutionem* fiat, *Romano Pontifici* sit reservata (58).

Inferiorum autem officiorum concessio, quae modo libera est collatio, modo confirmatio electionis canonicae, modo institutio canonica clerici legitime praesentati, generatim ita *soli Episcopo* est propria, ut ipse habeat *intentionem in iure fundatam* quoad *liberam* officiorum inferiorum collationem aut saltem quoad *confirmationem* vel *institutionem* concedendam, si quae personae ius eligendi vel praesentandi sibi competere legitime probaverint (59).

Imo ex iure Tridentino *nunc* vigente etiam in casu *fundationis* aut *dotationis institutio Episcopi*, non *alteri inferiori*

(55) Reg. Canc. Apost. 1. 3. 4. sq.; cap. 4. X. de elect. l. 3. in Extrav. com.; cap. 2. 3. de praeb. l. 4. in Sext.; cap. 1. 13. 14. de praeb. III. 2. in Extrav. com.

(56) Ius primarum precum, quod pariter coarctavit collationem liberam inferiorum officiorum et ab antiquis scriptoribus fuse explicatum est, in se fuit ius mere particulare et nostra aetate est omnino antiquatum. Cfr. *Schmalzgr.* l. III. t. 5. n. 324. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 639. sq., ubi iuridicam originem huius iuris pro suis falsis notionibus de iure consuetudinario ecclesiastico et constitutione Ecclesiae catholicae perperam explicat.

(57) Cap. 6. X. de except. II. 25.; *Garcias* l. c. n. 4. 235. sq.

(58) *Garcias* l. c. P. V. cap. 1. sq., ubi etiam disputat de potestate Concilior., Colleg. Card., Legator. a. lat., Nunt. Apost. libere *conferendi* officia eccles. Quae quaestio ad solam potestatem *conferendi* non est restringenda, sed ad potestatem *confirmandi* vel *admittendi* vel *instituendi* extendatur necesse est.

(59) *Garcias* l. c. cap. 4. n. 1. sq. n. 64. sq. n. 72. sq.

Praelato reservatur. Praeterea non licet patrono cuiusvis privilegii praetextu aliquem ad officia sui iuris patronatus quoquo modo praesentare, nisi Episcopo loci ordinario, ad quem provisio seu institutio ipsius officii, cessante privilegio, iure pertineret; alias praesentatio ac institutio forsitan secutae nullae sunt. Cfr. Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref. (60).

292. Quod principium generale in singulis officiis ecclesiasticis non leves subito mutationes, atque iure particulari complures limitationes sunt introductae.

Quare *electio Romani Pontificis* ex disciplina nunc vigente *soli Collegio Cardinalium* etiam in Concilio oecumenico (ceteroquin ipsa morte Rom. Pontificis suspenso) est reservata (61) et *acceptatione* electi completur, quoniam Superior Rom. Pontificis, a quo confirmatio electionis factae peti possit et debeat, omnino non existit.

Cardinales S. R. E. libere creantur a *Romano Pontifice*, neque ulla electio vel praesentatio in novis Cardinalibus nominandis de iure requiritur (62). *Episcopi* cuiuscunque gradus etiam patriarchalis, quamvis ex iure communi nunc vigente per solam *collationem liberam* R. Pontifici reservatam suis dioecesibus praeficiantur (63), tamen non raro ex concessione Sedis Apostolicae sive in concordatis sive specialibus privilegiis impertita tantum promoventur, postquam a tertiis personis facta est electio canonica vel praesentatio vel nominatio (64).

Prima dignitas in Capitulis pariter *liberae collationi Romani Pontificis* ex iure communi est reservata (65), aut si libere non conferatur, saltem confirmationem vel institutionem Romanus Pontifex sibi reservare solet (66). Cfr. de aliis

(60) Cfr. *Garcias* l. c. cap. 7. 8., quae sit potestas Capituli vel Vicarii capitularis sede episcopali vacante et Vicarii generalis sede plena tum quoad confirmationem vel institutionem canonicam. Cfr. de aliis inferioribus Praelatis: Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. de ref.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 718.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 173. sq.

(61) Pii IX. Const. - *Rom. Pontificib.* - 4. Dec. 1869.; *Vering* l. c. § 126.

(62) De iure *optionis* Cardinalium consuli possunt: *Cardinal. Laur. Brancatius*, De iure optionis sex Episcopatum (Rom. a 1672.); *Hinschius* l. c. t. I. p. 339. sq. t. II. p. 615. sq. 701. Qua in re nunc habenda est ratio Const. Pii X. " *Edita a Nobis* " 5. Maii 1914.

(63) Regul. Canc. Apost. 1. 2. et *Riganti* l. c. in cit. Reg. 2.

(64) *Nussi* l. c. p. 29. sq.

(65) Reg. Canc. Apost. 4. et *Riganti* l. c. in cit. Reg. 4.

(66) *Nussi* l. c. p. 133.; *Schneider* l. c. p. 227. sq.

beneficiis Rom. Pontifici reservatis: Reg. Canc. Apost. et praesertim Reg. 9. de alternativa mensium (67).

293. Ex officiis dioecesanis Romano Pontifici non reservatis *Episcopus* maxima cum libertate confert officia *Vicarii generalis*, vicariorum foraneorum atque officialium Curiae episcopalis.

In provisione *canonicatum* ecclesiae cathedralis, qui neque Romano Pontifici sunt reservati neque iuri patronatus vel electioni canonicae obnoxii, *Episcopus* ex iure communi adstringitur simultaneae collationi.

Canonicatus ecclesiarum *collegiarum* per liberam electionem Capituli accedente *Episcopi* confirmatione conceduntur (68).

Quae iuris communis sanctiones consuetudine legitima aut specialibus iuris dispositionibus v. g. in concordatis haud raro sunt immutatae (69).

Officia parochialia, nisi incorporatio vel iuspatronatus vel alii tituli speciales obstant, *liberae* collationi *Episcoporum* sunt permissa (70). Verumtamen ius Ordinariorum lege Tridentina (71) de concursu parochiali arctioribus limitibus fuit circumscriptum.

A fortiori provisio aliorum inferiorum *officiorum* tum *simplicium* tum *curatorum* spectat ad *Episcopum* sive *Ordinarium* loci (72). Quae provisio fit per liberam collationem *Episcopi*, cum ipse habeat etiam quoad ista officia conferenda intentionem in iure fundatam, contra quam stricte probandum est, quod tertiae personae sive ex iure patronatus sive ex alio iusto titulo ius in provisione competat.

§ 2. DE QUALITATIBUS PRAEFICIENDORUM OFFICII ECCLESIASTICIS.

(*Lib. I. tit. 14. de aet. et qual. et ord. praefic.*) (73).

294. Soli *clerici* ad officia ecclesiastica sunt assumendi; omnes igitur, qui digni ac idonei censentur ad sacros ordi-

(67) *Riganti* l. c. in Reg. 9. Canc. Apost.; *Garcias* l. c. P. V. c. 1.

(68) *Garcias* l. c. P. V. cap. 4. n. 1. sq. 5. sq. 58. sq.

(69) *Garcias* l. c. n. 72. sq.; *Nussi* l. c. p. 119. sq. 125. sq.

(70) *Garcias* l. c. n. 1. sq.; *Nussi* l. c. p. 128. 130. 134. 135.

(71) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. de ref.

(72) *Garcias* l. c. cap. 1. n. 51. 52. cap. 4. n. 4. 324. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 1. sq.

(73) Decret. Grat. Dist. 23. sq. 49. sq. 78. — Cpl. I. II. IV. V. l. I. t. 8.

nes suscipiendos, *generatim* etiam digni et idonei reputantur ad officia ecclesiastica (74), nisi post ordinationem nova causa superveniat, quae legitime ordinatum reddat inhabilem vel indignum ad officium ecclesiasticum, aut ratio et qualitas officii ecclesiastici maiorem dignitatem vel aptitudinem requirat (75). Quare quae de qualitatibus requisitis in promovendis ad *statum clericalem* in tractatu de hierarchia *ordinis* disputata sunt, *a fortiori* de promovendis ad officia ecclesiastica valent. Universim autem loquendo is tanquam dignus et idoneus officio ecclesiastico praefici potest, qui *omnes* habet *qualitates* tum *absolute* ad officia ecclesiastica in genere, tum *relative* ad officium illud, de cuius provisione agitur iure communi et iure speciali requisitas (76). Quae qualitates inhaerendo verbis rubricae h. t. 14. speciatim sunt enumerandae.

I. De aetate requisita in promovendis ad officia ecclesiastica.

295. Quamvis in provisione officii ecclesiastici ex natura rei illa *aetas* solummodo requiratur, quae ad convenienter *exequendum officium* datum necessaria est (77), tamen iure positivo pro diversitate officiorum ecclesiasticorum ordinarie certa determinataque aetas sive *directe* et per se sive *tantum consecutive* propter *ordinem* requisitum est praescripta etiam sub poena nullitatis.

I. In eo, qui eligendus est *Romanus Pontifex*, iure positivo *certa* aetas non est definita. Quare ad *validam* electionem sufficit ea aetas, quae ex *natura rei* requiritur; etenim

de aet. et qual. et ord. praef.; cpl. III. l. I. t. 9. — Decret. Bonif. VIII. l. I. t. 10.; Const. Clem. V. l. I. 6.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 1. 3. de ref., Sess. XXII. cap. 2. 4. de ref., Sess. XXIII. cap. 6. de ref., Sess. XXV. cap. 21. 22. de regul., Sess. XXV. cap. 7. de ref. — Decret. Clem. P. VIII. ed. *Sentis* p. 21. sq. — Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. post cit. Sess. — Collect. S. C. de Prop. F. n. 216. sq. 293. sq. — *Nussi*, Conventions p. 50. sq. 119. sq. — Comment. in cit. tit. 14.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. t. 6. 7.; *Sanguineti* l. c. n. 289. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 476. sq. — *Garcias* l. c. P. VII.; *Leuren*. P. I. v. g. q. 212. sq.; *Ferraris* l. c. v. Beneficium art. 5.; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. mor. vol. IV. p. 207. sq.

(74) Cap. 4. 13. X. l. 14.; cap. 29. X. III. 5.

(75) *Pirhing* l. I. tit. 14. § 1.

(76) Cap. 1. de aet. l. 6. in Clem.; *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 36.

(77) Cap. 3. X. cit. tit. 14.; *Phiring* l. c. § 2.

cum electus hoc officium valide obtinere non possit, nisi electionem de se factam *acceptet*, is saltem ad annos sufficientis discretionis pervenerit necesse est. Procul dubio autem ad *licitam* electionem perfectior aetas est necessaria, et decet, ut electus saltem in aetate Episcopi iam sit constitutus (78).

II. *Cardinales* creandi omnes sive Episcopi sive Presbyteri sive Diaconi ex Conc. Trid. in eadem aetate sint oportet atque Episcopi promovendi; sed post Sixti V. Const. "*Postquam*", 3. Dec. 1586, § 6. in *Diaconis* Cardinalibus assumendis sufficit annus vicesimus secundus inchoatus (79), ita ut ipsi intra annum possint recipere ordinem Diaconatus.

III. *Episcopi* sive Patriarchae sunt sive Primates sive Metropolitae, annum *tricesimum completum* habeant oportet, cum ad dignitatem pontificalem eliguntur vel nominantur, nisi iure speciali v. g. pro Patriarchis maior requiratur aetas (80).

IV. *Vicarii generales* (81), *dignitates* (82), *personatus* vel beneficiati, quibus principaliter cura animarum est adnexa (83), in adeptione officii annum *vicesimum quintum inchoatum* habere debent, atque adeo in poenitentiario ecclesiae cathedralis ordinarie annus *quadragesimus inchoatus* requiritur (84).

V. Ad *dignitates* vero vel *personatus* ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum, quibus cura animarum nulla subest aut ad summum accessorie vel secundario est adnexa, ex iure Tridentino annus *vicesimus secundus completus* re-

(78) Cap. 6. X. de elect. I. 6.; *Schmalzgr.* cit. t. 14. n. 1.; *Camarda*, Const. Apost. dissert. 31.; *Wilmers* l. c. p. 256.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 279. sq.

(79) Sess. XXIV. cap. 1. de ref.; *Ferraris* l. c. v. Cardinalis n. 36.

(80) Cap. 7. X. de elect. I. 6. iunct. cap. unic. de postul. I. 2. in Extravg. com.; *Nussi* l. c. p. 33. 39.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 2. n. 12. sq. Cfr. Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 219.; "*Non licet ad Patriarchatum eligere, nisi clericum habentem saltem ordinem presbyteratus. Non sit minor quadraginta annis aetate*".

(81) Arg. cap. 7. § 2. X. de elect. I. 6. iunct. *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 134.

(82) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.

(83) Cap. 7. § 2. X. de elect.; cap. 14. de elect. I. 6. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.

(84) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref. iunct. decis. S. C. C. in caus. S. Iacobi. 25. Ian. 1890. in Act. S. Sed. vol. XXII. p. 603. sq. Qua declaratione certe rigidior et communior sententia (cfr. *Garcias* l. c. P. VII. cap. 4. n. 35.; *Bouix*, De Capit. p. 111.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 122.) probabilitatem amisit.

quiritur et sufficit (85). Ad simplices *canonicatus* ecclesiarum *cathedralium* ea aetas necessaria est, quam ordo sacer canonicatui ex iure communi vel particulari adnexus postulat (86). Simples *canonicatus* ecclesiarum *collegiatarum* etiam insignium, cum de his singulare ius non existat, reguntur *iure communi* de beneficiis simplicibus statuto, i. e. ad illorum adeptionem per se requiritur saltem annus *decimus quartus inchoatus*, nisi ex conditione in limine foundationis apposita vel vi consuetudinis immemorialis etiam minor aetas sit permissa (87), salvo tamen decreto Tridentino, vi cuius quicumque in cathedrali vel collegiata saeculari vel regulari ecclesia divinis mancipatus officiis saltem in *subdiaconatus* ordine constitutus non sit, *vocem* in *Capitulo* huiusmodi ecclesiarum non habet, etiamsi hoc sibi ab aliis libere fuerit *concessum* (88).

IV. Ad obtinenda *officia regularia*, quae solis regularibus sunt concedenda, *indirecte* tum ratione professionis religiosae omnino requisitae, ut quis fiat regularis, tum ratione *curae* animarum vel quasiepiscopalis iurisdictionis forte officio adnexae, vel *sacerdotii* requisiti, vel *directe* sive ex Constitutionibus Romanorum Pontificum sive ex statutis particularibus ordinum religiosorum *aetas* necessaria satis accurate est definita. Cfr. *Ferraris* l. c. v. Aetas n. 26. 27., ubi refert decis. S. C. C., quae requirit 30. annos completos ad Generalatum, Provincialatum, Abbatiatum aliasque Praelaturas regulares cum quasiepiscopali iurisdictione.

296. *Dispensatio* super aetate ex iure *communi* in promovendis ad *officia ecclesiastica* requisita ab *Episcopo* concedi nequit, sed R. Pontifici est reservata, qui illam concedere solet v. g. per S. C. C. vel Datariam Apost. nisi forte alia ratione provideat v. g. ex praxi recepta per *suspensionem collationis*

(85) Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; S. C. C. 4. Sept. 1591, in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 351. n. 12.

(86) Conc. Trid. l. c. cap. 12.; S. C. C. 12. Febr. 1644. in cit. ed. *Richt. Conc. Trid.* l. c. n. 13.; *Ferraris* l. c. v. Aetas n. 23.

(87) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. de ref.; cap. 3. X. l. 14.; *Ferraris* l. c. v. Aetas n. 10. sq. cum alleg. decis. S. C. C.; *Schmalzgr.* cit. tit. 14. n. 6.

(88) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 4. de ref.; *Piat*, Praelect. iur. reg. t. II. p. 268. sq., ubi simplicem privationem « *vocis* » sine addito « *activae et passivae* » restringit ad solam *vocem activam* v. g. in electionibus. Aliter *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 547. p. 433. not. 3., qui privationem etiam extendit ad *vocem passivam*.

officii ecclesiastici. Imo permissio data cap. unic. de aet. I. 10. in Sext., ut Episcopi cum iis, qui vicesimum annum compleverint, ad obtinendas dignitates et personatus, quibus cura animarum non imminet, possint libere dispensare, si aliud impedimentum non obstat, per Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref. est sublata (89).

297. Concessio officii ecclesiastici facta personae non habenti aetatem a iure requisitam sine dispensatione pontificia est *invalida*, etiamsi de brevi defectu aetatis agatur, aut bona fides ob ignorantiam intercedat; neque *tractu temporis* convalescit, si invalide promotus postea aetatem legitimam attingat (90).

II. De morum honestate et scientia litterarum.

298. Promovendus ad officium ecclesiasticum generatim saltem illa morum probitate et *vitae honestate* insignitus sit oportet:

I. Ut non sit *criminosus* i. e. talis criminis reus, quod depositione dignum est aut censuram, irregularitatem, infamiam, publicam apud alios offensionem post se habet (91). Imo si tale crimen *publice* notum sit neque emendatum fuerit, non solum impedit a licita, sed etiam a *firmiter* valida consecutione officii ecclesiastici, utpote saltem irritanda, nisi provisio ex *speciali* iuris dispositione sit iam ipso nulla (92).

II. Ut non laboret *infamia* sive iuris sive facti; infamibus enim non debent patere portae dignitatum (93). Hinc qui de aliquo crimine *accusatur* vel denuntiatur, pendente causa ad officia ecclesiastica promoveri non potest (94).

(89) S. C. Ep. et Reg. 15. Mart. 1844. in *Bizzarri*, Collectan. p. 546.; *Schmalzgr.* cit. tit. 14. n. 10.

(90) Cap. 7. X. de elect. I. 6.; cap. 14. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 29. de praeb. I. 4. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 11.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 210.

(91) Cap. 7. § 2. X. de elect. I. 6.; cap. 4. X. h. t. 14.; cap. 29. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 3. de ref.; *Garcias* l. c. P. VII. cap. 8.; *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 28.

(92) Cap. 11. X. de excess. praelat. V. 31.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 3. de ref.; *Garcias* l. c. n. 38. sq. 47. 48. sq., ubi severior sententia Panormitani et distinctio *Schmalzgr.* l. c. n. 29. refutatur.

(93) R. I. 87. in Sext.; *Garcias* l. c., ubi de *valore* provisionis pro infamibus eandem regulam tenet atque de criminosi. Cfr. quoque *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 211.

(94) Cap. 4. X. de accus. V. 1.; *Garcias* l. c. n. 5. 6. 7.

III. Ut non sit *censura* (95) aliqua ligatus vel irregularis vel alia quadam *inhabilitate* sive absoluta sive relativa propter *delictum* proprium vel alienum notatus. Hinc praesertim excommunicati sive vitandi sive tolerati, suspensi, personaliter interdicti ad officia ecclesiastica obtinenda inhabiles sunt, eorumque provisio est nulla et irrita (96).

299. In promovendis ad officia ecclesiastica ea requiritur generatim *scientia*, quae ad officium rite obeundum est necessaria atque indirecte ad susceptionem legitimam ordinis officio adnexi aliunde iam est praescripta (97). In specie:

I. *Episcopi* cum insigni quadam ratione habeant officium docendi et regendi fideles, sacrae theologiae et iurisprudentiae pro munere suo periti sint necesse est. Ideo ex iure Tridentino requiritur, ut antea in publica et approbata universitate studiorum magistri sive doctores aut licentiatii in sacra theologia vel iure canonico rite sint promoti, aut publico alicuius academiae testimonio idonei ad alios docendos ostendantur; si autem regulares fuerint, a *supremo* suae religionis Superiore similem fidem habeant (98).

II. *Archidiaconus* (99), *scholasticus* (100), *poenitentiarius* ecclesiae cathedralis (101), *Vicarius capitularis* (102) per se gra-

(95) Cap. 7. 10. X. de cler. excom. V. 27.; cap. 17. de praeb. III. 4. in Sext.; *Suarez*, De censur. disp. 13. sect. 1. n. 2. sq.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 339. sq.; *Garcias* l. c. P. VII. cap. 12. 14.; cap. 8. X. de consuet. I. 4. (de suspensis); cap. 18. de sent. exc. V. 11. in Sext. (de personaliter interd. et viol. interdictum locale); *Leuren*. l. c. P. I. q. 331. sq.

(96) Cfr. infra h. tit. n. 300. sq. de ordine requisito. Cfr. quoque *Santi* I. I. t. 6. n. 11.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 297. sq.; *Thesaurus*, De poenis eccl. P. I. cap. 30.; *Camarda*, Const. Apost. de elect. R. Pontificum disp. 35. sq.; *Hollweck* l. c. § 84.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 487. sq. t. V. p. 542. sq. 584. sq.

(97) Cap. 7. X. de elect. I. 6.; cap. 4. 14. 15. X. de aet. I. 14.; c. 29. X. de praeb. III. 5.; cap. 1. de aet. I. 6. in Clem.; *Garcias* l. c. cap. 7.; *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 24. Hinc collatio beneficii *penitus illiterato* facta ipso iure dicitur invalida; at provisio clericus non penitus illiterati, carentis tamen requisita scientia solummodo est *irritanda*, nisi iure speciali nullitas provisionis sit statuta. Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 3. de ref.; *Garcias* l. c. n. 12. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 25.

(98) Sess. XXII. cap. 2. de ref. iunct. Pii V. Const. « *Quamvis a sede* » 1. Iun. 1568. et decis. S. C. C. in caus. Fanen. 5. Iun. et 26. Nov. 1723. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 150. et Greg. XIV. Const. « *Onus apostolicae* » 15. Maii 1591. § 9.

(99) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.

(100) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. i. f. de ref.

(101) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref.

(102) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 16. de ref. Cfr. de Vicario generali, qui hac in re Archidiacono et Vicario capitulari aequiparari solet: *Schmalzgr.*

dibus academicis doctoratus vel licentiatus in sacra theologia vel saltem in iure canonico a Conc. Tridentino l. c. requisitis instructi sint oportet. At nisi excipias officium scholastici, quod sub poena nullitatis graduatis clericis conferendum est, Concilium Tridentinum gradus academicos in illis officiis non adeo rigore exigit et Sess. XXIV. cap. 12. de ref. solummodo *hortatur*, ut dignitates omnes et saltem dimidia pars canonicatum in ecclesiis cathedralibus et collegiatis insignibus conferantur tantum magistris vel doctoribus aut etiam licentiatis in theologia vel iure canonico (103). Praebenda canonici theologi sive lectoris sacr. theologiae ex decreto Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. de ref. conferatur nonnisi personis *idoneis*, et *quae per se ipsas id munus explicare possint*: secus provisio facta est invalida. Cfr. decis. S. C. C. in ed. *Richt. Conc. Trid. p. 18. n. 7. sq.* (104).

III. Speciatim si contingat tam in Curia Romana quam extra illam alicui personae de parochiali ecclesia vel quovis alio beneficio exercitium curae animarum parochianorum quomodolibet provideri, nisi ipsa persona intelligat et intelligibiliter loqui sciat idioma loci, ubi ecclesia vel beneficium huiusmodi consistit, ex Regula 20. Cancellariae Apostolicae “*de idiomate*”, provisio seu mandatum et gratia desuper quoad parochialem ecclesiam vel beneficium huiusmodi nullius sunt roboris vel momenti (105). Cfr. quoque cap. 14. X. de off. iud. ord. I. 31.

III. De ordine requisito in promovendis ad officia ecclesiastica.

300. Cum universim loquendo ex disciplina nunc vigente *laici* (106) a consecutione qualiscunque officii ecclesiastici

l. c. n. 26.; schemata Conc. Vatic. apud *Martin*, Collectio docum. Conc. Vatic. p. 134. 139.

(103) *Garcias* l. c. n. 33. sq.

(104) Pro Ital. et insul. adiac. *Benedict. XIII. Const. “Pastoralis”* 19. Maii a. 1725. voluit praebendam theologalem semper conferendam esse doctori in sacr. *theologia* vel ei, qui infra annum doctoralem lauream in eadem facultate suscipiat; alioquin collatio nulla est.

(105) *Riganti* l. c. in cit. Reg. 20. Canc. Apost.; *Symerski* in Arch. f. k. K. tom. 33. p. 243. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 312. 315. de cognitione linguarum indigenorum missionariis inculcata et n. 217. 219. 221. 228. de motivis clerum indigenum promovendi.

(106) Cfr. c. 1. sq. D. 61; cap. 6. X. de transact. I. 36.; cap. 2. X. de inst. I. 7. Cfr. de historia: *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. c. 85. n. 12. 13.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 480. sq.

proprie dicti excludantur, generatim nemo licite et valide officium ecclesiasticum etiam simplex obtinere potest, qui saltem prima tonsura recepta non iam *actu factus est clericus* (107).

I. Ab ista regula generali excipitur *officium Romani Pontificis*, cuius electio etiam de laico vel uxorato facta per exceptionem nullitatis impugnari nequit (108).

II. *Cardinales S. R. E.* cum ad dignitatem cardinalitiam assumuntur, saltem in quatuor ordinibus minoribus sint constituti. Praeterea necesse est, ut saltem per annum iam gestarint tonsuram et habitum clericalem (109), etiam subiiciuntur sanctioni iuris communis ordinem gradui suo competentem (Diaconi, Presbyteri, Episcopi), quem forte nondum habent, infra tempus legitimum recipiendi (110).

III. Quicumque ad dignitatem *Episcopi* est assumendus, antea saltem sex mensium spatio iam ad minimum in sacro *subdiaconatus* ordine etiam ex disciplina nunc vigente constitutus sit oportet (111); si quis tempore electionis iam fuerit presbyter, post promotionem suam in Consistorio munus consecrationis episcopalis intra trimestre a iure Tridentino

(107) *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 13. 19.; *Garcias* l. c. P. VII. cap. [1. n. 1. sq. Dissentit *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 206.

(108) Cap. 6. X. de elect. l. 6.; *Wilmers* l. c. p. 256.; *Schmalzgr.* l. c. n. 13.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 244. t. II. p. 481.

(109) Sixt. V. cit. Const. "*Postquam*" § 15. iunct. § 6., ubi inter Cardinales Episcopos et Presbyteros et Diaconos quoad illud requisitum non distinguitur.

Quodsi a Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref. requiritur, ut quicumque ad Ecclesiam cathedrallem assumendus, in sacro ordine (subdiaconatus) antea saltem sex mensium spatio constitutus sit, Cardinales Episcopi, ut fit in Sess. XXIII. cap. 2. de ref., expresse non commemorantur, et generi per speciem derogatur.

(110) *Schmalzgr.* l. c. n. 14. ubi pro omnibus tribus gradibus tempus illud legitimum dicit esse annum. Qui annus indubitanter est legitimum tempus, si Cardinales Presbyteri et Diaconi ordinem suo gradui competentem debeant recipere. At in Concilio Tridentino Sess. XXIII. cap. 2. de ref. statuitur: "*Ecclesiis cathedralibus seu superioribus quocunque nomine ac titulo praefecti, etiamsi Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructum perceptorum restitutionem teneantur; si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso iure sint privati*". Cfr. infra h. tom. II. n. 387.

(111) Cap. 9. X. h. t. 14.; quo ius antiquum (c. 4. D. 60.) mutatum est, atque Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref. cit. cap. 9. X. accuratorem illam definitionem *temporis* adiiciens disciplinam etiam nunc vigentem neque a Gregorio XIV. correctam constituit.

praescriptum recipere tenetur (112). Quod tempus Tridentinum non adstringit illos, qui tempore promotionis ad dignitatem episcopalem nondum sunt presbyteri, sed proxima tempora legitima ad suscipiendos ordines diaconatus vel presbyteratus expectare possunt (113).

IV. *Dignitates ecclesiasticae inferiores* dignitate pontificali, quibus iurisdictio in foro externo aut cura animarum incumbit velut Praelatis nullius, Abbatibus, Archipresbyteris, requirunt in promovendis ordinem *presbyteratus* aut actu iam obtentum aut saltem habilitatem infra annum eundem ordinem acquirendi. Quodsi promotus ordinem presbyteratus intra annum recipere culpabiliter omittat, iure quaesito ex provisione canonica ipso facto privatur (114).

V. Promovendus ad *officium parochiale* vel curatum ordinem presbyteratus aut actu iam habere debet (115) aut saltem clericus tonsuratus (116) existat necesse est, qui aptus sit intra annum suscipere ordinem presbyteratus (117). Quod si cessante legitimo impedimento intra annum a die pacificae possessionis accepti officii computandum neglexerit, ipso iure privatur officio suo (118). Imo si quis promoveri ad sacerdotium non intendens parochialem receperit ecclesiam, ut fructus ex ea per annum recipiat, ipsam postmodum dimisurus (nisi voluntate mutata promotus fuerit), etiam ad restitutionem eorundem fructuum fraudulenter perceptorum tenetur (119).

VI. *Canonici ecclesiarum cathedralium et collegiatarum*, sive saecularium sive regularium, ut *vocem* in Capitulo ha-

(112) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. de ref.

(113) Cfr. c. 12. D. 76.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 1. n. 14. sq.; *Gasparri*, De sacra ordinat. n. 86. 87.

(114) Cap. 1. X. h. t. 14.; cap. 2. de aet. I. 6. in Clem.; *Schmalzgr.* l. c. n. 16.; *Hollweck* l. c. § 249.

(115) Cap. 7. § 2. X. de elect. I. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 17.

(116) Cap. 8. de praeb. III. 4. in Sext. et cap. 2. de inst. III. 6. in Sext., quibus sublata est maior severitas cap. 5. X. l. 14. requirentis subdiaconatum aut cum dispensatione Episcopi saltem ordines minores, dummodo tamen promovendi tales essent, qui intra breve tempus possent in presbyteros ordinari. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 17. 20.; *Fagnan.* in cap. 5. X. l. 14. n. 2. sq.

(117) Cap. 14. 35. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 2. de aet. I. 6. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 319. n. 2.

(118) Cap. 14. 35. de elect. in Sext.

(119) Cap. 35. de elect. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 320.; *Gasparri*, De sacra ordin. n. 650. sq.; *Bucceroni*, Inst. theol. mor. vol. II. p. 51. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. q. 217. sq.

bere possint, saltem in sacro subdiaconatus ordine constituti esse debent (120).

Verum in *canonicis ecclesiarum collegiatarum* ad acquirendum canonicatum et *alia* iura praebendae exercenda ordo sacer etiam ex novo iure Tridentino non requiritur, sed ex iure *communi* prima tonsura sufficit (121).

In ecclesiis *cathedralibus* omnes canonicatus ordinem presbyteratus vel diaconatus vel subdiaconatus adnexum habeant necesse est secundum distributionem ab Episcopo cum consilio Capituli factam, ita tamen ut dimidia saltem pars presbyteri sint, ceteri diaconi vel subdiaconi; laudabilior vero consuetudo, vi cuius plures vel omnes sint presbyteri, *omnino est observanda*. Itaque *canonici ecclesiarum cathedralium* ordinem sacrum suae praebendae adnexum habere debent aut in tali aetate sint constituti, ut infra annum ordine sacro sibi competente initiari valeant (122). Quodsi distributio illa a Conc. Trid. cit. cap. 12. praescripta non sit facta, saltem ordinem subdiaconatus habere tenentur. Canonici vero et beneficiati Sess. XXII. cap. 4. de ref. enumerati, si iusto impedimento cessante infra annum ordines sacros requisitos suscipere recusant, *poenas* cap. 2. de aet. I. 6. in Clem. a Conc. Trid. l. c. renovatas incurrunt scilicet amittunt vocem et dimidiam partem distributionum et in casu ulterioris contumaciae etiam beneficio privari possunt (123).

301. Hinc optimo iure Episcopus clericos sibi subiectos *compellere* potest, ut nullo existente impedimento ordines officiis, de quibus provisi sunt, adnexos rite recipiant, aut iisdem beneficiis resignent (124). Si impedimentum iam *ante* promotionem exstitit aut *post* promotionem ex culpa contractum est, potius *privatio officii est decernenda*. Clerici iam provisi, quibus *absque culpa* impedimentum supervenit, neque ad ordines suscipiendos sunt compellendi neque officiis pri-

(120) Cap. 2. de aet. I. 6. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXII. c. 4. de ref.; supra h. tit. not. 88.

(121) *Schmalzgr.* l. c. n. 18. 19.

(122) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref. iunct. Sess. XXII. cap. 4. de ref.

(123) Cfr. de poena privationis officii per *ferendam* sententiam infligenda: S. C. C. in caus. Hildes. 16. Dec. 1730. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 160. n. 1.; *Fagnan.* in cap. 7. § Inferiora X. n. 23. sq. 35. sq. 41.; *Schmalzgr.* l. c. n. 19.; *Hollweck.* D. k. Strafg. § 249. p. 315.

(124) *Schmalzgr.* l. c. n. 21.; supra h. tom. II. n. 84.

vandi (125). Quodsi clericus nullum habeat officium aut tale, cui certus ordo non est adnexus, saltem regulariter ad suscipiendos ordines *maiores* cogi non potest, nisi in casibus utilitatis vel necessitatis Ecclesiae cap. 6. X. l. 14. exceptis atque servata forma cit. c. 6. X. praescripta (126) et attentis iis, quae supra h. tom. II. n. 84. disputata sunt.

302. Super iure communi (127), quod in promovendis exigit aut certum ordinem iam revera obtentum aut saltem intentionem et habilitatem intra annum requisitum ordinem actu suscipiendi, solus *Romanus Pontifex* per se et regulariter *dispensare* potest (128). At super statuto dioecesano vel consuetudine particulari, quibus rigor iuris communis in exigendo ordine sacro *auctus* est, Episcopos saltem cum consilio vel consensu Capituli dispensare non prohibetur (129).

303. Cum nemo ad *officium* ecclesiasticum promoveri possit, qui saltem per primam tonsuram statui *clericali* non sit adscriptus vel haud raro etiam Ordinibus minoribus vel maioribus initiatus, manifeste sequitur omnes *irregulares* etiam ex defectu vel aliis prohibitionibus canonicis a statu clericali exclusos indirecte ab officiis quoque ecclesiasticis saltem licite obtinendis arceri (130). Quodsi nihilominus irregulari officium ecclesiasticum concedatur, *generaliter nullitas* concessionis sane ex natura rei non constat; at licet ex argumentis quibusdam haud improbabiler impugnetur (131), *probabilioribus* argumentis positivis etiam a multis et gravibus auctoribus merito defenditur (132). In specie ad valide acquirenda

(125) Cap. 1. X. h. t. 14.; *Schmalzgr.* l. c.; *Fagnan.* in cap. 1. X. l. 14. n. 33. 34. 35. et in cap. 6. X. eod. tit. 29. sq.

(126) *Fagnan.* in cit. cap. 6. X. l. 14. n. 25. sq. 42. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 22.

(127) Quodsi iure speciali ex privilegio, concordato, statuto, consuetudine et praesertim ex fundatione ordo quidam *superior* v. g. in beneficiis simplicibus exigatur, diligenter inquirendum est, utrum ordo iam *actu* requiratur tempore praesentationis vel collationis, an *habilitas* sufficiat intra tempus legitimum suscipiendi ordinem requisitum ad *exercitium* officii concessi. Cfr. *Leuren.* l. c. P. I. q. 311. 312.; *Fagnan.* l. c. in cap. 7. X. l. 6. n. 43. et in cap. 1. X. l. 14. n. 43. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 19.

(128) *Fagnan.* in cap. 5. X. de magistr. V. 5. n. 10. sq. iunct. *Schmalzgr.* l. III. t. 4. n. 61. 62. 63.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 483. n. 8.

(129) *Schmalzgr.* l. I. t. 14. n. 20.

(130) *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 31.

(131) *Gasparri*, De sacra ordinat. n. 173.

(132) *Schmalzgr.* l. c.; *Garcias* l. c. P. VII. cap. 11. n. 1. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 207.; *Gasparri* l. c. n. 173.; supra h. tom. II. n. 104.

officia ecclesiastica imprimis inhabiles sunt *illegitime* nati (133), item *legitimi filii* clericorum ab *immediata* successione in officia ecclesiastica a suis patribus obtenta omnino excluduntur (134). Porro *coniugati* cum ipsi quoque ordinari prohibeantur, ad consequenda officia ecclesiastica incapaces existunt. Id, quod multo magis *de bigamis* (135) est dicendum.

IV. De civitate et incardinatione aliisque qualitatibus relativis clericorum praeficiendorum.

304. Ex natura rei atque iure divino et canonico minime requiritur, ut clericus alias idoneus in illa regione sit natus et civitate praeditus, in quo officio ecclesiastico est praeficiendus (136). Multo minus legibus *civilibus* huiusmodi conditio in promovendis ad officia ecclesiastica exigi potest (137). Nihilominus dubitari nequit, quin summopere expediat et moraliter necessaria sit cleri *indigeni* institutio, ut ex indigenis clericis sacerdotes et ministri et missionarii ad firmitatem et incrementum religionis christianae assumantur (138). Cui institutioni iam multum favet lex ecclesiastica in Regula 20. Cancellariae Apostolicae de idiomate condita (139). Imo Romani Pontifices haud difficulter iam inde ex saeculo decimo quinto *privilegia* concesserunt et concordatis quoque confirmarunt, quod nonnisi indigeni et cives regni ad officia ecclesiastica ibidem promoverentur (140), aut saltem nemo

(133) Cfr. c. 1. 12. 13. D. 56.; cap. 1. 11. 14. 15. 16. 18. X. de fil. presbyt. I. 17.; cap. 7. 20. X. de elect. I. 6.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 15. de ref., ubi filii illegitimi clericorum aucto rigore iuris Decretalium cap. 9. X. de fil. presbyt. I. 17. etiam a *mediata* successione in officia ecclesiastica a patribus incontinentibus obtenta prorsus excluduntur; S. C. C. in caus. alleg. apud *Richt.* in ed. Conc. Trid. p. 465. sq.; *Garcias* I. c. cap. 2.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 476. sq.

(134) Cap. 11. 12. X. I. 17.; *Fagnan.* in cap. 5. X. I. 17. n. 1. sq. n. 21. sq.

(135) Cap. 2. 5. X. de cleric. coniug. III. 3.; *Garcias* I. c. cap. 5. 6.

(136) Cap. 5. X. de inst. III.; *Garcias* I. c. cap. 9. « *De naturalitate* » n. 4.; *Riganti* I. c. Reg. Canc. Apost. 20. n. 64. sq.; *Analecta ecclesiastica* t. II. p. 122. sq. de la liberté de l'Eglise et l'indigénat du Clergé.

(137) *Riganti* I. c. Reg. Canc. Apost. 17. n. 123. 124.; *Thomassin.* I. c. P. I. 1. 1. cap. 103. n. 7. sq.; *Sentis*, D. Monarchia Sicula p. 103.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 503. sq.

(138) S. C. de Prop. F. 23. Nov. 1845. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 228.

(139) *Riganti* I. c. Reg. 20. Canc. Apost.; *Symerski* in Arch. f. k. K. t. 33. p. 241. sq. de necessitate, ut gregis sui linguam calleat pastor.

(140) *Riganti* I. c. Reg. 17. Canc. Apost. n. 125. sq. et n. 137. sq., ubi etiam fuse agit de privilegio a Leone X. Romanis concesso, quod beneficia

dignitati ecclesiasticae praeficeretur, qui populo non esset acceptus (141) aut forte etiam gubernio minus gratus existeret (142).

305. Quodsi quaestio movetur, num clericus officio ecclesiastico praeficiendus debeat esse civis illius regionis, in qua est promovendus, potiore iure videtur inquiri de necessitate *adscriptio* inter clericos *dioeceseos*, ut quis ad officium ecclesiasticum dioeceseos promoveatur (143). Profecto attenta praxi antiquissima ordinationum clerici in illa ecclesia etiam ad munera et officia ecclesiastica assumebantur, cui per ordinationem fuerunt adscripti. Quare transitus praesertim Episcoporum, presbyterorum, diaconorum de una civitate vel dioecesi in aliam severe fuit interdictus (144). Alii quoque clerici derelicta propria dioecesi non frequenter in aliena dioecesi fuerunt incardinati licet illa incardinatio servata forma canonica non esset penitus exclusa (145). Post introductas ordinationes absolutas iure antiquo severe prohibitas (146) multo minus quis vi solius ordinationis stabili illa ratione clero dioecesano fuit adscriptus, nisi expresse pro servitio dioecesano esset ordinatus (147). Ipsa quoque norma antiqui iuris (148) saltem in Ecclesia occidentali recepta nonnisi ex clericis dioecesanis eligendi Episcopum, si inter illos digni et idonei invenirentur, inde ex saeculo decimo tertio in desuetudinem abiit. Hinc electio vel provisio canonica eam ob

ecclesiastica in Urbe et in illius districtu existentia exceptis titulis cardinalitiis, archipresbyteratibus trium maiorum Basilicarum Urbis etc. nonnisi *Romanis civibus* conferri possint, ita ut provisiones aliter etiam Motu proprio factae sint *invalidae*, nisi *expresse* huic privilegio Romanorum *derogetur*; *Garcias* l. c. cap. 9. n. 1. sq.; *Nussi* l. c. p. 39. sq. 125. 130. 132.; *Giobbio* l. c. II. n. 197.

(141) Conventiones initae sub Pontificatu Leonis XIII. p. 99. in nota Card. Rampolla 20. Mart. 1890. ad Generalem Simmons, Plenipot. Britannic., de elect. Episc. in insul. Melit.

(142) *Nussi* l. c. p. 56. 129. 131.; Conventiones Leonis XIII. l. c.

(143) *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 38.; *Garcias* l. c. n. 7. sq.

(144) Cfr. c. 15. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 19. 23. C. VII. q. 1.; *Hefele* l. c. t. I. p. 419. sq.

(145) Cfr. c. 20. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 4. D. 71.; *Hefele* l. c. t. II. p. 523.; c. 19. Conc. Hippon. (a. 393.); c. 12. Conc. Tolet. (a. 400.); c. 11. Turon. (a. 461.); c. 5. Conc. Epaon. (a. 517.).

(146) Cfr. c. 6. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 1. D. 70. iunct. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. de ref.; *Hefele* l. c. p. 510. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 491.

(147) Conc. Trid. l. c.

(148) Cfr. c. 12. 13. 15. 16. § 1. c. 17. D. 61.; cap. 41. X. de elect. I. 6.

causam per appellationem non amplius potuit impugnari, quod forte clericus de aliena ecclesia fuisset electus vel promotus (149). Illa enim conditio, tantum ex aliqua decentia attendenda est (150), nisi speciali iure v. g. lege foundationis, aliud cautum sit. Cfr. *Garcias* l. c. P. VII. cap. 15. n. 1. 2. Imo nostro saeculo Greg. XVI. approbavit epistolam S. C. Ep. et Reg. sub die 17. Dec. 1839. (151) ad Metropolitanum missam, in qua praxis aliquarum dioecesium secundum facultatem quandam Episcopis tributam clericos extraneos hac *solummodo* ex ratione in illis dioecesibus non recipiendi, quod ad easdem *non pertinerent*, tanquam canonico argumento destituta ac iuri ecclesiastico contraria fuit reprobata, nisi aliae essent rationes exclusionis vel remotionis extraneorum clericorum (152). Cfr. quoque decr. S. C. C. 22. Dec. 1894.

306. *Clerici regulares*, qui, utpote exempti, clero dioecetano non sunt adscripti, a certis officiis ecclesiasticis simplicibus et duplicibus clero saeculari reservatis ob naturam illorum officiorum et disciplinam religiosam et speciales iuris dispositiones penitus excluduntur (153). Quae exclusio nequit extendi ad regulares legitimis dispensationibus vel privilegiis munitos (154) multoque minus ad officia in prohibitione iuris non comprehensa velut ad dignitatem *Romani Pontificis* vel *Cardinalis* vel *Episcopi* (155). Vicissim

(149) Cap. 21. X. de elect. I. 6.; *Innoc. IV.*, Comm. in cit. cap. 21. X. de elect. n. 4.

(150) *Garcias* l. c.; *Riganti* l. c. Reg. 17. Canc. Apost. n. 121. 122.

(151) *Bizzarri*, Collectanea cit. p. 97.

(152) *De Angelis* l. c. I. I. t. 22. n. 6.

(153) Cap. 1. de elect. I. 3. in Clem.; cap. unic. de supplend. I. 5. in Clem.; cap. unic. de postul. I. 2. in Extravg. com.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 14. de ref.; respons. S. C. C. approb. a Gregor. XIII.; Benedict. XIV. Const. " *Quod inscrutabili* " 9. Iul. 1745., Const. " *Oneroso* " 1. Sept. 1750. (de Praemonstrat.); Const. " *Cum nuper* " 8. Nov. 1751.; Leon. XIII. cit. Const. " *Romanos Pontifices* " ; resp. S. C. Ep. et Reg. 21. Febr. 1899., unde constat saecularizatos clericos regulares non esse habiles ad beneficia saecularia; *Garcias* l. c. P. VII. cap. 10.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 46. sq.; *Bouix*, De iure regular. t. II. p. 3. sq. 9. sq. 55. sq.; *Putzer* l. c. n. 158. de facultate apostolica certis Episcopis concessa praeficiendi regulares parochiis etiam ut vicarios in defectu sacerdotum saecularium; at ista facultas sese non eo extendit, ut Episcopi in perpetuum ordinibus religiosis possint concedere parochias saeculares; *Piat* l. c. t. I. p. 188. sq.

(154) Decret. S. Poenitent. 18. Apr. 1867. § 16. in Act. S. Sed. vol. III. p. 155.; *Bouix* l. c. p. 46. sq.

(155) Cap. 28. de elect. I. 6. in Sext.; cit. cap. 1. de elect. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref. iunct. Clem. XIII. Const. " *Acceptis* " 2. Ian. 1762.

clerici saeculares ad officia regularia promoveri nequeunt; imo etiam Episcopi regulares, si post renuntiationem ad conventum suae religionis redeunt, incapaces sunt ad officia proprii ordinis (156).

307. Si iudex ecclesiasticus fert sententiam privationis officii ecclesiastici, ipsius *nepotes, consanguinei, affines, procuratores, familiares* ad valide acquirendum officium propter illam sententiam privationis vacans omnino inhabiles sunt (157). Porro consanguinei, affines, familiares *collatoris et beneficiati* resignantis (158) pariter officium ecclesiasticum resignatione vacans valide consequi non possunt (159).

308. *Scholion.* Quemadmodum haud raro requiritur, ut clericus praeficiendus sit indigena regni, ita aliae quoque qualitates licitae et honestae et praxi Ecclesiae probatae (160) vel ipso *foundationis instrumento* (cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 5. de ref.) vel particulari statuto vel legitima consuetudine in clericis promovendis ad certa officia ecclesiastica exigi possunt velut *parentela* cum fundatore, *origo* ex certa familia vel civitate, *nobilitas* natalium. Quodsi veteres scriptores fusius inquirunt, num per *consuetudinem* vel statutum decerni possit, ut *soli* nobiles ceteroquin idonei *exclusis* ignobilibus admittantur ad *omnes* dignitates et canonicatus in ecclesiis cathedralibus et collegiatis (161), quaestionem movent *nostris* temporibus democraticis non iam practicam (162) atque ex mente Ecclesiae iam cap. 37. X. de praeb. III. 5. clare decisam.

(156) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 10., Sess. XXV. cap. 21. de reg.; Pauli IV Const. „*In sacra*“.

(157) Pii IV. Const. „*Cupientes unicuique*“ 11. Oct. 1560. § 1.

(158) Pii V. Const. „*Quanta Ecclesia*“ 1. Apr. 1568. § 5.

(159) Cfr. de aliis inhabilitatibus relativis iure communi statutis supra de filiis legitimis, et de inhabilibus ob delictum simoniae ab aliis commissum iuxta cap. 12. 59. X. de elect. I. 6. iunct. cap. 27. 33. X. de simon. V. 3.

(160) *Garcias* l. c. P. VII. cap. 15.; *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 32.

(161) *Schmalzgr.* l. c. n. 33. sq.

(162) Cfr. concord. austr. (a. 1855.) art. 22. et *Vering*, Lehrb. d. K. § 142. III. not. 19. sq.; Arch. f. k. K. t. 14. p. 95. sq. t. 46. p. 157. sq., ubi referatur decretum S. C. pro negot. eccl. extraord. 17. Iun. 1880. de Capitulo Olmucensi.

V. De dignis vel dignioribus ad officia ecclesiastica promovendis.

309. *Dignus* censetur is, in quo nulla qualitas vel ex natura officii ecclesiastici vel iure communi vel iure speciali sive vi foundationis sive privilegii sive consuetudinis sive statuti requisita vere deest. *Dignior* autem sive *dignissimus* est, qui non solum omnes qualitates absolute et relative requisitas habet, sed *omnibus consideratis* tam *prae excellenti* modo, ut cum ceteris comparatus ad officium ecclesiasticum, de cuius provisione agitur, rite administrandum *notabiliter magis* idoneus vel aptissimus *certo* reputetur (163).

310. Quibus definitionibus praestitutis dubium non est, quin grave delictum ecclesiasticum severis poenis castigandum committatur, si quis ad quaecunque officium ecclesiasticum **praetermisso digno indignum scienter eligat**, nomet vel praesentet, vel libera collatione, confirmatione, admissione, institutione titulo officii ecclesiastici donet (164). Quodsi clericus praeficiendus officio ecclesiastico propter defectum *alicuius* qualitatis sive iure communi sive iure speciali requisitae non dignus vel non idoneus sit, generatim provisio facta videtur esse tantum irritanda (165), non ipso iure irrita, nisi nullitas provisionis ipso facto incurrenda specialibus iuris dispositionibus statuta sit (166), aut propter veram *incapacitatem* vel inhabilitatem v. g. ob defectum clericatus ex natura rei sequatur.

311. Quodsi *complures* sunt *digni*, qui ad officium ecclesiasticum generatim promoveri possint, non solum in provisionibus vel electionibus vel nominationibus etc. superiorum praelatorum et dignitatum (167) cum iurisdictione quasi episcopali, sed etiam *inferiorum* officiorum curatorum (168)

(163) *Schmalzgr.* h. t. 14. n. 36. 44.; *Bucceroni*, Inst. theol. moral. vol. II. p. 53. sq.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. vol. I. n. 971. sq.; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 37. sq.

(164) Cap. 7. § 3. cap. 25. X. de elect. I. 6.; cap. 29. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 3. de ref. iunct. cap. 14. de elect. I. 6. in Sext.

(165) Conc. Trid. l. c.; *Garcias* l. c. P. VII. cap. 8. n. 52.

(166) Cap. 14. de elect. in Sext.; *Garcias* l. c. cap. 15. n. 6. 7. 10.

(167) Cfr. c. 19. D. 63. (S. Leo I.); c. 15. C. VIII. q. 1. (S. Hieron.); Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 1. de ref. iunct. prop. 47. damn. ab Innocent. XI. 2. Mart. 1679. apud *Denzinger* l. c. n. 1064.; *Schmalzgr.* l. c. n. 39. 40.

(168) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; Pii V. Const. « *In conferendis* » 18. Mart. 1567.; Benedict. XIV. Const. « *Cum illud* » 14. Dec. 1742.; *Schmalzgr.* l. c. n. 41.

atque adeo officiorum non curatorum et simplicium *dignior* necessario dignis est praefendus (169). Nihilominus electio vel provisio *digni* scienter praetermisso *digniore*, quamvis pro qualitate beneficii vel frequentia actus magis vel minus *illicita* sit (170), tamen irrita *ipso iure* non est nec per sententiam rescindenda (171), nisi *speciali iure* de contrario expresse caveatur. Id, quod factum est de officiis parochialibus per concursum Tridentinum conferendis atque pro Italia et insulis adiacentibus de officiis canonici poenitentarii et canonici theologi ex lege Bened. XIII. pariter concursui obnoxiiis, quae praetermissis dignioribus etiam simpliciter dignis *invalidè* conceduntur (172).

312. Scholion. Quoniam *potestas civilis* omnino non competens est ad *condendas leges de qualitatibus requisitis in clericis promovendis ad officia ecclesiastica*, omnes leges civiles hac de re latae ex sese *nullae* et *irritae* sunt neque ullam inducunt obligationem. Quare si tales leges civiles interdum *de facto* servantur, id ex tolerantia Ecclesiae, non ex iuris necessitate est repetendum (173).

§ 3. DE CONDITIONIBUS REQUISITIS IN CONCEDENDIS
OFFICIIS ECCLESIASTICIS.

I. De vacatione officiorum ecclesiasticorum.

(*Lib. III. tit. 8. de conc. praeb. et eccles. non vac. (174), tit. 6. de cler. aegrot.; lib. I. t. 10. de suppl. neglig. Praelator.*).

313. Nomen, notio, divisio vacationis.

I. *Ecclesia* in rubrica h. t. 8. designat imprimis ecclesiam episcopalem sive *officium Episcopi*, deinde generatim *omnem*

(169) Cap. 2. X. de off. cust. I. 27.; cap. unic. de benef. III. 12., quibus textibus *Garcias* l. c. P. VII. cap. 16. n. 16. sine solido fundamento opponit cap. 29. X. de praeb. III. 5. et Conc. Trid. Sess. VII. cap. 3. de ref. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 42. sq.; *Bucceroni* l. c. p. 54.

(170) *Schmalzgr.* l. c. n. 38. 44., ubi etiam enumerat casus magis specie quam re a regula generali exceptos; *Ballerini-Palmieri* l. c. t. IV. p. 211. sq.

(171) *Schmalzgr.* l. c. n. 41.

(172) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref., Pii V. Const. « *In conferendis* »; *Schmalzgr.* l. c.; Benedict. XIII. Const. « *Pastoralis* ». Aliter opinatur *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 219.

(173) *Riganti* l. c. Reg. 17. Cane. Apost. n. 123. 124.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 64. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 249. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 503. sq., ubi recenset leges civiles, quibus etiam sub poena nullitatis (!) certae conditiones in praeficiendis clericis requiruntur; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 481. sq.

(174) Cfr. Decret. Grat. C. VII. q. 1. v. g. c. 5. 10. 18.; C. VIII. q. 1. —

ecclesiam, cui quis praeest ut *praepositus*: ideoque denotat etiam officium Abbatum et similium Praelatorum, item parochorum. Quodsi *praebenda* opponitur ecclesiae tanquam res distincta, potissimum significat *canonicatus* et sensu latiori officium in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis, imo sensu latissimo praebendae simpliciter confunduntur cum *officiis* sive beneficiis ecclesiasticis universim spectatis (175).

II. *Vacare* dicitur ecclesia vel praebenda, cum *proprietaryo* aut *possessore* caret.

Quodsi *nec titulus proprietatis* (i. e. ius in re, non merum *ius ad rem*) in officium ecclesiasticum neque *possessio* actualis penes quemquam existit v. g. in vacatione per mortem beneficiati, officium vacat *plene*, sive ut dici solet, *de iure et de facto*.

Si quis *titulum* quidem proprietatis (i. e. ius in re, non tantum ius ad rem) in officium *habet*, sed *possessionem* nondum obtinuit aut iam obtentam denuo v. g. per violentiam usurpatoris amisit, officium vacat *de facto tantum, non de iure*.

Denique si quis v. g. intrusus *caret titulo proprietatis* in officium, aut titulum legitime acquisitum sive ipso facto ex iuris dispositione sive per sententiam iudicis ecclesiastici iterum amisit, nihilominus tamen *possessionem* beneficii retinet, beneficium dicitur vacare *de iure tantum, non de facto* (176). Quare ecclesia vel praebenda *tamdiu* vacat, *quamdiu* proprio rectore titulari vel saltem commendatario caret. Id, quod accidit in dignitate episcopali aliisque officiis ecclesiasticis cap. 1. de elect. l. 3. in Extrav. com. recensitis usque ad legitimam praesentationem litterarum Apostolicarum de promotione facta in Curia Romana, in aliis autem officiis ecclesiasticis usque ad legitimam tituli et possessionis concessionem a competente Superiore ecclesiastico factam.

Compilationes antiquae, ubi in singulis compilationibus hic titulus occurrit, sed rubrica aliquoties immutata — Decretal. Greg. IX. l. III. t. 8.; Decretal. Bonif. VIII. l. III. t. 7.; Const. Clem. V. l. III. t. 3.; Extrav. Ioann. XXII. t. 4. — Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 19. de ref., Sess. XXV. cap. 7. de ref.; Decretales Clem. Pap. VIII. ed. *Sentis* p. 6. — Comment. iur. Decret. in h. t. 8. et lib. III. t. 6. de cleric. aegrot. ubi commentatores v. g. *Santi* l. c. l. III. t. 6. n. 4. sq. agere solent de *coadiutoribus* temporaneis et perpetuis.

(175) Scherer l. c. t. I. p. 404. not. 4. 5.

(176) *Schmalzgr.* h. t. 8. n. 1. 2.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 1.; *Hollweck*, D. k. Strafg. §§ 243. sq. 256. (de intrusis et usurpatoribus beneficiorum ecclesiasticorum).

III. Vacatio officii ecclesiastici fieri potest:

a) *Per mortem naturalem* beneficiati (177), dummodo non agatur de casibus potius apparenter quam vere exceptis (178).

b) *Ex ipsa iuris dispositione* vel extraordinaria Superioris competentis provisionis ob factum, quod culpa omnino caret v. g. per professionem solemnem in ordine religioso, per matrimonium a beneficiario clerico minorum ordinum etiam invalide celebratum, nisi nullitas proveniat *ex defectu consensus*, per officii incompatibilis pacificam et utilem assecutionem, per non susceptum sacerdotium intra annum post acceptum beneficium parochiale.

c) *Per depositionem* aut *privationem* ipso iure aut per sententiam iudicis factam, ob crimen admissum, cui a iure poena depositionis aut privationis statuta est velut haeresi vel homicidio.

d) *per liberam resignationem* a legitimo Superiore ecclesiastico acceptatam, item *per translationem* Praelati ad aliam ecclesiam.

e) *Per mortem*, *resignationem*, *depositionem* vel similem *immutationem Superioris* deputantis ad *certa* officia ecclesiastica, v. g. in *Curia Romana* officiales quidam per mortem Romani Pontificis, vel *Vicarius generalis per mortem*, *depositionem* etc. *Episcopi* amittunt sua munera. Cfr. infra h. tom. II. n. 489. sq.

314. Notae historicae. Concessio officii ecclesiastici nondum vacantis turpem videtur adducere expectationem mortis alterius periculumque includit machinationis contra vitam beneficiati in proprietate et possessione officii adhuc constituti, aut saltem turpem nutrit ambitionem et haereditariam (179) successionem, aut non raro graviter impedire potest administrationem Praelati, cuius successor aliis forte imbutus principiis cum iure ad rem iam est institutus. Ideirco a primis saeculis (180) promotio ad ecclesiam nondum vacantem constanter fuit reprobata.

(177) Cap. 6. de rescript. l. 3. in Sext.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 2.; *Schmalzgr.* l. c. n. 3. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 235.

(178) Cap. 10. X. h. t. 8.; cap. 25. X. de praeb. l. 5.; *Schmalzgr.* l. c.

(179) Cfr. c. 76. (75.) Apost.

(180) S. Cyp. in c. 6. C. VII. q. 1.; Gelas. in cap. 1. X. h. t. III. 8.; Gregor. M. (a. 603.) in c. 7. § 1. C. II. q. 1. et (a. 592.) in c. 40. C. VII. q. 1.; c. 17. (Zachar. Pap.) c. 10. (Leo IV. c. a. 850.) c. 4. (Nicol. M. a. 858.-867.) ead. C. et q.

Non minore severitate iam antiquis temporibus interdicta fuit *nominatio successoris per praedecessorem* (181).

At negari nequit illarum ecclesiasticarum *regularum* iam primis saeculis partim de iure partim de facto non paucas occurrere *exceptiones*.

V. g. a. 212. Narcisso, Episcopo Hierosolymitano, seni annorum 116., Alexander tanquam Coepiscopus fuit ordinatus (182). S. Augustinus quoque Valerii Episcopi et coadiutor et successor factus est (183).

Quod in regimine dioecesium accidit, id a Capitulis, Episcopis ipsisque Romanis Pontificibus usu receptum est per concessionem expectatarum in canonicatus vel alia officia inferiora. Quae expectatarum concessiones et officiorum promissiones ab Alexandro III. Concilio Lateranensi III. (a. 1179.) approbante (184) et a Bonifacio VIII. (185) fuerunt prohibitae, salva tamen Sedis Apostolicae auctoritate super iure communi dispensandi. At inveterata praxis exspectatarum toto medio aevo nunquam penitus fuit extirpata. Ipsi quoque Romani Pontifices tristi conditione Sedis Apostolicae diraque necessitate compulsi non raro plures dederunt exspectativas vel litteras cum mandato de providendo quam Praelatis inferioribus placuit (186).

Tandem Concilium Tridentinum Sess. XXIV. cap. 19. de ref. mandata de providendo, exspectativas etc. penitus abrogavit et pro futuro tempore prohibuit, salvis tamen limitationibus eidem prohibitioni Sess. XXV. cap. 7. de ref. ap-positis, et imprimis salva auctoritate Sedis Apostolicae etiam ex cap. 21. eiusdem Sess. Nihilominus abusus exspectatarum usque ad revolutionem gallicam nequaquam ubique fuerunt sublati (187), atque etiam nostra aetate praeter casus a

(181) Cfr. c. 23. Conc. Antioch. (a. 341.) in c. 3. C. VIII. q. 1.; c. 4. (Martin. Brac.) c. 5. (Synod. Roman. a. 465.) c. 14. (Gregor. M. a. 602.) cit. C. et q.; Arch. f. k. K. t. 72. p. 409. sq.; Scherer l. c. t. I. p. 601. not. 19.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 521. sq.

(182) *Eusebius*, Hist. eccl. l. IV. cap. 11.

(183) Cfr. c. 12. C. VII. q. 1.; praeterea cfr. c. 2. Conc. Paris. V. (c. a. 614.); c. 14. 17. C. VII. q. 1.; c. 5. Conc. Lugd. (a. 517.) et *Hefele* l. c. t. II. p. 688.

(184) Cap. 2. X. h. t. III. 8.

(185) Cap. 2. h. t. III. 7. in Sext.

(186) *Phillips* l. c. t. VII. p. 501.; *Schneider* l. c. p. 117.

(187) *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 26. n. 8.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 14. n. 3.

Concilio Tridentino exceptos quaedam coadiutoriae interdum ob speciales rationes conceduntur (188).

315. Disciplina vicens. I. Officium ecclesiasticum *de iure* nondum vacans alteri a quocunque collatore Romano Pontifice inferiore *valide* conferri nequit (189). Quae collatio officii ecclesiastici nondum vacantis etiam si fiat clerico ignaro vacationis nondum secutae, prorsus irrita est neque subsequente vacatione convalescit (190). Quodsi quis clericus *scienter* se institui passus est, non solum ab illo officio nondum vacante depellendus est, sed etiam subiicitur excommunicationi (191) ferendae sententiae, et officium illud postea revera vacans absque dispensatione Sedis Apostolicae obtinere nequit (192); ad instar enim impedimenti criminis a coniugio spirituali arcetur.

Officium autem de *iure tantum*, non de facto vacans, in quo alius est in colorata possessione, impetrari vel conferri tantum potest servata *forma* cap. 6. X. h. t. 8. i. e. facta *mentionem possessionis* coloratae in rescripto et praecedente *summaria cognitione* causae possessionis et *cassata* possessione colorata. Quae duplex conditio non requiritur, si possessor officii *titulum coloratum* non habet, sed manifesta et notoria carentia tituli laboret. Eo enim in casu de *contraria* voluntate Romani Pontificis non est praesumptio, et in *notoriis* ordo iuris non est servandus (193).

II. Multo minus *beneficiatus vivens ipse sibi successorem cum iure ad rem* designare potest (194). Nam ista praxi facile introducerentur haereditariae successiones in officiis ecclesiasticis tantopere reprobatae ab ecclesia, ambitiosa cupiditas, neglectus pauperum, promotio indignorum clericorum.

Clericus spectatae virtutis et aptitudinis a praedecessore sane ad successionem *commendari* potest (195). Ipsi vero *Romani Pontifices* non prohibentur, quominus *aliis* Praelatis

(188) Anal. iur. pont. (a. 1860.) col. 1761.

(189) Cap. 2. X. h. t. III. 8.; cap. 4. de donation. III. 24.; *Garcias* l. c. P. X. cap. 1.; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 239.

(190) *Schmalzgr.* h. t. 8. n. 18.

(191) Cap. 1. X. h. t. 8.

(192) Cap. 7. X. h. t. 8.; *Schmalzgr.* l. c. n. 1. sq. 15. sq. Cfr quoque Reg. Canc. Apost. 21. et *Riganti* l. c. Reg. cit. Canc. Apost. n. 17. sq.

(193) Cap. 18. 28. de praeb. III. 4. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 13. 14.

(194) Cfr. c. 3. 4. 5. 6. C. VIII. q. 1.; cap. 1. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 7. de ref.

(195) Cfr. c. 12. 13. 14. C. VII. q. 1.

sibi subiectis Coadiutorem etiam cum *iure successionis* concedant (196) vel facultatem designandi successorem indulgeant iustis concurrentibus causis v. g. ad vitanda pericula imminencia ex vacatione secutura (197). Num lex prohibens et irritans, qua omnes Praelati et beneficiati infra Papam constituti impediuntur a nominatione successoris cum *vero iure* ad successionem in nominato clerico et stricta *obligatione* aliis imposita illum acceptandi ut successorem, sese extendat ex iure naturali vel saltem ex iure divino positivo per traditionem *divinam* nobis manifestato etiam ad Romanum Pontificem, est controversia inter doctores catholicos agitata. Quae quaestio, in qua haud raro ex utraque parte argumentis quidem multis, sed saepe plane inefficacibus pugnatum est, in propria sede materiae de *electione* Romani Pontificis est resolvenda (198).

III. *Coadiutoria* i. e. facultas clerico idoneo ex legitima causa a competente auctoritate ecclesiastica concessa adiuvandi Praelatum vel alium beneficiatum in administrando officio nondum *vacante* sane a nullo inferiore Praelato concedi potest, si sit *perpetua* sive cum iure successionis, sed soli Rom. Pontifici est reservata. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 7. de ref., Sess. XXIV. cap. 19. de ref. At coadiutoria *temporalis* sive absque iure succedendi in officium postea vacans ab Episcopis *in inferioribus beneficiis* propter morbum, senectutem aliasque causas canonicas concedi potest. Cfr. cap. 3. 4. 6. X. de cler. aegrot. III. 6.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. 6. de ref. Quodsi *Episcopis* aliisque superioribus Praelatis dandus sit Coadiutor etiam temporalis sine iure successionis, cum huiusmodi negotium causis maioribus adnumeretur ad Sedem Apostolicam est recurrendum iuxta normas statutas cap. unic. de cler. aegr. III. 5. in Sext. iunct. cap. 5. X. de cler. aegr. III. 6. Quibus Coadiutoribus ex fructibus beneficii, ad cuius administrationem assumpti sunt, portio congrua est assignanda vel aliunde supplenda, si redditus beneficii ad solam sustentationem coadiuti beneficiati sufficiant.

(196) Conc. Trid. l. c. et Sess. XXIV. cap. 19. de ref.

(197) Cfr. c. 17. C. VII. q. 1.; Scherer l. c.

(198) *Camarda* l. c. dissert. 1.; *Saegmueller* l. c. p. 317.; *Hollweck* in Arch. f. k. K. t. 74. p. 329. sq., ubi cum aliis defendit R. Pontifici competere ius sibi successorem servatis servandis valide et licite designandi. Aliter *Holder* in Arch. f. k. K. t. 72. p. 409. sq. t. 74. p. 329. sq. cum aliis. Cfr. infra h. tom. II. n. 567.

Cfr. cap. 3. X. de cleric. aegr.; cap. unic. de cler. aegr. in Sext.; Conc. Trid. l. c.

IV. Licet iure antiquo *promissio* officii nondum vacantis sive *indeterminati* sive *determinati* iam fuerit prohibita, tamen *promissio* officii pro *data opportunitate* concedendi nondum fuerat interdicta. At per Bonifacium VIII. cap. 2. h. t. III. 7. in Sext. non solum omnis *promissio* officii ecclesiastici nondum vacantis sive *determinati* sive *indeterminati*, quod primo vacaverit, sed etiam illa, quae forte facta est de officiis nondum vacantibus, cum *facultas* sese obtulerit, penitus fuit reprobata (199). Nam istis *promissionibus* foveatur improba ambitio clericorum et cupiditas optandae mortis alienae, et gravamina ecclesiis et personis ecclesiasticis afferuntur (200).

Quae nullitas *promissionis* factae non impeditur, si possessor officii, de cuius successione agitur, consentiat (201), aut *promissarius* addat iuramentum vel scripturam *promissioni* (202).

Scholion. Quaestio de canonicis supernumerariis, quam hoc tit. 8. antiqui et recentiores commentatores iuris Decretalium examinare solebant (203), nostra aetate non iam videtur esse practici momenti. Nam veri canonici supernumerarii, quibus conceditur canonica sine praebenda, nunc de facto ordinarie non amplius existere solent (204) et de iure communi non amplius existere possunt (205). Altera autem quaestio de institutione canonicorum *honorariorum* (206), qui aliqua ratione in locum illorum supernumerariorum canonicorum successerunt, potius ad disputationem de Capitulis est remittenda.

(199) Cap. 3. X. h. t. 8.; cap. 19. X. de praeb. III. 5.

(200) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 19. de ref.; Reg. Canc. Apost. 21. 30. et *Riganti* l. c. Reg. cit. Canc. Apost.; *Schmalzgr.* l. c. n. 19. sq.; *Santi* l. c. h. t. 8. n. 7. 8.; *Hollweck* l. c. § 239.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 64. sq.

(201) Cap. 2. 13. X. h. t. 8.; cap. 2. h. t. III. 7. in Sext.

(202) Cap. 28. X. de iureiur. II. 24.; R. I. 84. in Sext.

(203) *Santi* h. t. 8. n. 11. 12. 13.; *De Angelis* eod. tit. n. 3.; *Schmalzgr.* cod. tit. n. 33. sq.; *Bouix*, De Capitulis p. 124. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 571. not 21.

(204) *Scherer* l. c.

(205) *Schmalzgr.* l. c. n. 35.; *Santi* l. c. n. 12. 13.; *Scherer* l. c.

(206) Cfr. interim de canonicis honorariis: Decretum S. C. C. 16. Sept. 1884.; Decretum Leonis XIII. per S. R. C. 29. Ianuar. 1894. datum; *Santi* l. c. n. 14. sq.; *Scherer* l. c. p. 593. sq.; *Bouix* l. c.

V. Denique neque *Episcopus* neque alius Praelatus Romano Pontifice inferior alteri valet concedere *delegationem* ad conferendum officium proxime vacaturum; censetur enim pariter dari occasio captandae mortis alienae (207).

Quae prohibitio autem non obstat, quominus Episcopus per mandatum *speciale* Vicario suo generali concedat *in genere* collationem officiorum, quae vacaverint (208).

Propter eandem rationem supra insinuatam promissiones quoque *patronorum* (scilicet se praesentaturos esse aliquem ad officium vacaturum) de non vacantibus officiis, in quae ius patronatus obtinent, et *donationes* eorum in manibus alienis sive *delegationes* aliquem praesentandi ad officium nondum vacans, omni valore destituuntur (209). At patronus non prohibetur deputare aliquem procuratorem cum mandato *generali* ad praesentationes in *omnibus* futuris vocationibus officiorum, quae ad suum ius patronatus spectant, quemadmodum Episcopus suum Vicarium generalem ad collationem officiorum generaliter deputare potest (210).

316. Scholion. Libri III. tit. 9. *ne sede vacante aliquid innovetur* (211) sese habet ad istar appendicis ad tit. 8. *de conc. praeb. et eccles. non vac.* Quae rubrica t. 9. cum sensum habeat perfectum, evidenter continet legem universalem Ecclesiae.

Quamvis verbum *sedis* in rubrica t. 9. principaliter denotet sedem episcopalem, tamen sensu latiori etiam alias dignitates et praeposituras minores, imo omnis officia minora comprehendit.

Innovatio autem prohibita intelligitur omnis immutatio *status* temporalis vel spiritualis officii ecclesiastici, ex qua

(207) Cap. 2. 11. X. h. t. 8.

(208) Cap. 3. de off. vicar. I. 13. in Sext.

(209) Cap. 16. X. h. t. 8.

(210) *Schmalzgr.* l. c. n. 25. sq.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 99.; *Friedle* in Arch. f. k. K. t. 23. p. 4. 5., quorum sententiam communiter receptam *Hinschius* l. c. t. III. p. 75. not. 1. sine ullo solido argumento allato vocat ratione destitutam.

(211) Cfr. c. 38. sq. C. XII. q. 2.; cpl. III. l. III. t. 9. ead. rubr.; cpl. V. l. III. t. 7. ut sede vac. nihil innovetur; Decret. Gregor. IX. l. III. t. 9.; Decret. Bonif. VIII. l. III. tit. 8.; Const. Clem. V. l. III. t. 5.; Extravg. Ioann. XXII. tit. 3. — Conc. Trid. Sess. VII. cap. 10. de ref., Sess. XXIII. cap. 10. de ref., Sess. XXIV. cap. 16. de ref.; Decret. Clem. Pap. VIII. ed. *Sentis* p. 64. sq. — Pii IX. Const. — *Romanus Pontifex* — 28. Aug. 1873. — Comment. in h. t. 9.; *Zech*, Hierarchia ecclesiastic. tit. 29.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 3. §§ 61. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 586. sq.

ecclesiae vel praebendae vel successori *praeiudicium* sequi potest. Cfr. supra h. tom. II. tit. XIII. de innov. off. eccl.

Cum universa fere materia h. t. 9. referatur ad prohibitas *innovationes* tempore vacantis sedis episcopalis, disputatio canonica reducitur ad disquisitionem de limitatione iurium Vicarii capitularis; propria autem sedes materiae de iuribus et obligationibus Vicarii capitularis alibi reperitur in lib. I. t. 28. X. de officio vicarii vel titulo speciali de Capitulis (212).

II. De compatibilitate vel incompatibilitate officiorum ecclesiasticorum.

317. Notio et divisio compatibilitatis. I. *Compatibilia* dicuntur officia ecclesiastica, quae quamvis realiter inter se unita non sint, neque ex natura officiorum neque ex iure communi neque statuto aut consuetudine particulari neque lege foundationis *simul ab uno* clerico haberi prohibentur, eo quod in illis deficiat cura animarum aut obligatio residentiae aut existentia sub eodem tecto aut ratio dignitatis vel personatus. Hinc incompatibilia dicuntur illa officia *realiter* inter se non unita, quae sive ex natura officii ecclesiastici sive ex iure ecclesiastico sive ex lege foundationis ab uno clerico simul haberi non possunt (213).

II. A canonistis antiquioribus incompatibilitas officiorum ecclesiasticorum dividebatur in incompatibilitatem *simpliciter* dictam sive *primi generis*, secundum quam *ipso iure* vacat primum officium obtenta pacifica possessione secundi, et in incompatibilitatem *secundum quid* sive *secundi generis*, quae licitam quidem possessionem simultaneam certorum officiorum incompatibilium excludit, attamen obtenta pacifica possessione novi officii vacationem prioris *ipso iure non inducit*, sed requirit *privationis sententiam* per competentem Superiorem ecclesiasticum latam (214). Quae divisio, cum saltem post Concilium Tridentinum tantum videatur existere incompatibilitas illa *primi generis* (215), in praxi non iam videtur esse multum attendenda.

(212) *Santi* h. t. 9. n. 6.; infra h. tom. II. n. 795.

(213) *Mendoza*, De beneficiorum incompatibilitate et compatib.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 61. sq.; *Schmalzgr.* l. III. t. 5. n. 84. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 243. sq.

(214) Ita *Pirhing* l. III. t. 5. n. 124. 146. 170. alique.

(215) Quae sententia contra cit. opinionem *Pirhing* aliorumque recte tenetur a *Schmalzgr.* l. c. n. 84. 115. sq. aliisque multis velut a *Garcia*

318. Origo et historia. I. *Incompatibilitas* officiorum ecclesiasticorum cum principaliter oriatur ex lege residentiae, cui multa officia sunt subiecta, aut ex indecentia, quod quis novum officium quaerat retento priori ad honestam sustentationem sufficienti, aut ex ipso numero excessivo officiorum etiam non sufficientium aut ex aliis causis, manifeste partim ex iure *divino* partim ex iure *ecclesiastico* est repetenda (216).

II. Cum primis saeculis neque ordinationes absolutae existerent, neque distincta haberentur beneficia, sed unusquisque clericus suae ecclesiae esset incardinatus et ex communibus redditibus suam reciperet sustentationem, procul ab Ecclesia abfuit periculum cumulationis beneficiorum incompatibilium in uno clerico (217).

At reddita Ecclesiae pace iam saeculo quinto prima occurrunt vestigia, quod clerici ambitione et avaritia ducti in duabus ecclesiis sibi quaesierint honores et commoda (218). Qui abusus pluralitatis officiorum ecclesiasticorum altiores egit radices, postquam inde a saeculo sexto et septimo paulatim distinctae possessiones concederentur in usumfructum (219), neque iteratis prohibitionibus Ecclesiae plene tolli potuit (220). Imo istud malum incrementa cepit, cum post dissolutam vitam communem in Capitulis saeculo undecimo una cum vitio clerogamiae simoniaca labes inficeret clerum (221).

Finita controversia de investituris et disciplina ecclesiastica reformata quoad coelibatum cleri per Gregorium VII. eiusque immediatos praedecessores et successores, tandem saeculo duodecimo praesertim ab Alexandro III. in Concilio Lateranensi III. (a. 1179.) severiores sanctiones contra pluralita-

I. c. P. XI. cap. 5. n. 79. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* I. c. n. 579. not. 9.; *Hinschius* I. c. t. III. p. 260. Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 17. de ref.

(216) Conc. Trid. Sess. XXIV. l. c.; ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 377. n. 8. sq.; *Schmalzgr.* I. c. n. 102.; *Leuren.* I. c. q. 62. 63. 66. 94.

(217) *Thomassin.* I. c. P. II. l. 3. cap. 1. sq.; *Phillips* I. c. t. VII. § 390.

(218) Cfr. c. 10. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 3. C. XXI. q. 2. et c. 2. C. XXI. q. 1.; Gregor. M. in c. 1. D. 89.; c. 15. Conc. Nicaen. II. (a. 787.) = c. 1. C. XXI. q. 1. iunct. *Hefele* I. c. t. III. p. 480. Cfr. quoque c. 57. Conc. Agath. (a. 506.) = c. 4. C. XXI. q. 1.; c. 9. Conc. Epaon. (a. 517.).

(219) Cfr. c. 5. Conc. Tolet. XVI. (a. 693.) = c. 3. C. X. q. 3.

(220) Conc. Paris. (a. 829.) l. I. cap. 49.; Conc. Aquisgran. (a. 836.); Conc. Metens. (a. 888.).

(221) Cfr. c. 2. Conc. Pictav. (a. 1078.); c. 15. Conc. Placent. (a. 1095.) = c. 2. § 1. D. 70.; c. 12. 14. Conc. Claromont. (a. 1095.); *Hefele* I. c. t. V. p. 223.

tem officiorum ecclesiasticorum promulgatae sunt (222). Innocentius III. quoque in Concilio Lateranensi IV. (a. 1215.) (223) eundem abusum non permisit abire immunem. Bonifacius VIII. vero in Sexto, si excipias extensionem iuris constituti ad certa officia regularia, disciplinam suo tempore legibus ecclesiasticis probatam magis applicavit quam immutavit vel ampliavit (224). In Clementinis (225) potius interpretationes iuris antiqui quam novae reperiuntur leges contra abusus inveteratos cumulationis officiorum denuo Ioannes XXII. (226) disciplinam ecclesiasticam suis Constitutionibus promovere studuit, neque alii Romani Pontifices eodem saeculo decimo quarto suo defuerunt officio (227).

Orto autem magno *schismate occidentali* negari nequit malum istud pluralitatis officiorum potius auctum fuisse quam imminutum (228). Tandem post tentamina reformationis in Conciliis Constantiensi et Lateranensi V. (229) facta Concilium Tridentinum (230) suis decretis falcem ad radicem misit; sed in non paucis regionibus ius Tridentinum in praxim non fuit deductum. Quam perversam praxim decretis Tridentinis contrariam Urbanus VIII. et Clemens XII. suis Constitutionibus denuo reprobarunt (231); at de facto efficacius sustulerunt revolutio gallica et direptiones bonorum ecclesiasticorum praesertim ineunte ultimo saeculo patratae. Et profecto nostra aetate propter multiplices rationes leges ecclesiasticae contra pluralitatem officiorum incompatibilium latae maiore quam unquam religione a clero observantur.

319. *Disciplina vigens.* I. Incompatibilia sunt:

a) Omnia officia *curata* velut Episcopatus, parochiae etc.,

(222) Cfr. c. 13. = cap. 3. X. de cleric. non resid. III. 4. et c. 14. = cap. 5. X. de praeb. III. 5.; *Schmalzgr.* l. c. n. 105. sq.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 123.

(223) Cfr. c. 29. = cap. 28. X. de praeb. III. 5.

(224) Cap. 19. 21. 23. 26. 28. 32. de praeb. III. 4. in Sext.

(225) Cap. 1. 3. 4. de praeb. III. 2. in Clem.

(226) Cap. unic. tit. de praeb. in Extrav. Ioann. XXII.; cap. 4. eod. III. 2. in Extrav. com.

(227) *Hefele* l. c. t. VI. p. 556. 605. 805.; *Hinschius* l. c. t. III. v. g. p. 250. 252. Romanos Pontifices perversis motivis ductos fuisse asserit, sed non probat.

(228) *Hefele* l. c. p. 617. 688.

(229) Leon. X. Const. "*Supernae*" in Sess. IX.

(230) Sess. VII. cap. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 17. de ref.

(231) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 8. n. 8. 9.

item *dignitates* et *personatus* propter legem residentiae (232), nisi realiter sint unita (233).

b) Officia quoque *saecularia* etiam simplicia, si sint *uniformia* et sub *eodem tecto* velut duo canonicatus in eadem ecclesia collegiata (234).

c) Alia quaecunque officia simul cum alio officio obtineri non possunt (235), nisi unum officium ad vitam eius, cui collatum est, honeste sustentandam non sufficiat (236). Quo in casu aliud simplex (237) beneficium, dummodo utrumque beneficium personalem residentiam non requirat, eidem beneficiato conferre licet. Quodsi duo officia ad honestam sustentationem non sufficiant, nequit Episcopus *tertium* officium concedere absque dispensatione Sedis Apostolicae (238).

d) Denique duo aut plura officia *regularia* etiam eiusdem ordinis ab eodem clerico regulari obtineri non possunt (239).

II. Quamvis *collatio* secundi officii cum primo iam obtento incompatibilis nequaquam sit interdicta aut irrita, tamen simultanea *possessio* duorum officiorum ita a iure prohibetur, ut post obtentam pacificam possessionem secundi officii primum ipso iure vacet (240). Quodsi beneficiatus etiam primum officium simul cum secundo retinere praesumat, ipso iure utroque officio i. e. primo et secundo privatus existit (241).

(232) Cap. 5. 7. 13. 14. 18. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 2. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 17. de ref.

(233) Cap. 6. de praeb. III. 4. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 116.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 5. n. 187. sq.; Act. S. Sed. t. IV. p. 401.

(234) Cap. 28. X. III. 5.; cap. 9. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 6. de praeb. III. 2. in Clem.; cap. 1. de consuet. I. 4. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 129. 130. sq. 142.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 5. n. 182. sq.

(235) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 17. de ref.

(236) Cap. 6. X. de praeb. III. 5.; *Leuren.* l. c. q. 66.

(237) *Leuren.* l. c. q. 64. n. 2. q. 91. n. 2. 3.; *Santi* l. c. l. III. t. 5. n. 86. *Garcias* l. c. P. XI. cap. 5. n. 303. sq.; *Schmalzgr.* l. III. t. 5. n. 94. sq.

(238) S. C. C. in caus. Alexan. 14. Nov. 1654, et in aliis resol. apud *Richt.* in ed. Conc. Trid. p. 377. n. 5. 8. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 98. 102.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 91.

(239) Cap. 32. de praeb. in Sext.; cap. unic. de suppl. negl. I. 5. in Clem.; S. C. C. in caus. Bamberg. 23. Febr. 1715. apud *Richter* l. c. p. 50. n. 9.; *Leuren.* l. c. q. 143. sq.

(240) Cap. 28. X. de praeb.; cap. 3. 6. de praeb. III. 2. in Clem.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 4. de ref.; S. C. C. in caus. Aquilan. 14. Aug. 1632.; *Leuren.* l. c. q. 101. sq. Cfr. Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 225.

(241) Cap. unic. t. 3. de praeb. in Extrav. Ioannis XXII.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 4. de ref.; decis. S. C. C. apud *Garcias* l. c. n. 91.; *Leuren.* l. c. q. 123. sq.

III. *Dispensandi* potestas ad acceptanda complura officia incompatibilia propter necessitatem vel utilitatem Ecclesiae aut praerogativas meritorum amplissima est penes *Romanum Pontificem* (242).

Eadem vero potestas dispensandi, si de incompatibilitate iure communi stabilita agatur, *Episcopis* simpliciter et *absolute* videtur neganda; nam ex duabus conditionibus, quas complures canonistae ad probandam exceptionem a regula statuta requirunt, vix una nostra aetate unquam verificatur (243).

Quodsi quis a Romano Pontifice *petat* complura officia, in supplicatione mentionem facere debet de officio prius obtento, etsi modicum omnino est (244).

Cum dispensationes omnes sint odiosae, rescripta, quibus plura officia conceduntur, sunt strictae interpretationis (245).

Quae leges de incompatibilitate in rigore iuris valent solummodo de iis officiis ecclesiasticis, quae simul sunt vera et proprie dicta beneficia. Quare unum officium ecclesiasticum, quod verum beneficium *non* est, cum alio eiusmodi officio vel cum alio vero beneficio est de se compatibile, nisi specialis prohibitio obstet, v. g. si uniatur officium Vicarii generalis cum beneficio parochiali. Cfr. *Leuren*, l. c. P. III. q. 106. At si mens legislatoris et ratio legis attenduntur, certo parum congruit, si in una eademque persona cumulantur plura officia ecclesiastica, quae licet stricta beneficia non sint, tamen habent redditus longe superantes congruam sustentationem unius clerici. Quare Leo XIII., ut melius provideret tot clericis egentibus, etiam in Urbe sapienter studuit abrogare quandam cumulationem officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum in una eademque persona.

(242) Cap. 28. X. de praeb.; cap. unic. t. 3. in Extravg. Ioann. XXII.; *Leuren*, l. c. q. 73. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 138. sq.

(243) *Leuren*, l. c. q. 79.; *Schmalzgr.* l. c. n. 145. sq.

(244) Cap. 23. de praeb. in Sext.; cap. 2. de off. iud. ord. l. 9. in Clem.; *Leuren*, l. c. q. 84. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 148. 149.

(245) Cap. 19. 21. 23. de praeb. in Sext.; cap. 3. 4. de praeb. in Clem.; *Schmalzgr.* l. c.

III. De officiis ecclesiasticis sine diminutione conferendis.

(Lib. III. tit. 12. ut ecclesiast. beneficia sine diminutione conferantur) (246).

320. Notio et divisio diminutionis. I. Diminutio beneficii ecclesiastici h. t. 12. intelligitur omnis *innovatio* officii occasione *collationis* sensu lato (247) acceptae facta, propter quam officium illud fit *gravius* et minus appetibile et difficilius de beneficiato providetur.

II. Cum omne beneficium ecclesiasticum constet elemento spirituali et temporali, duplici quoque ratione diminutio illius fieri potest: *a) Impositione novi oneris spiritualis* iisdem manentibus redditibus *temporalibus*; *b) iisdem manentibus*, imo forte auctis oneribus *spiritualibus* redditus *temporales officii* per fructuum reservationem, pensionum vel solutionum impositionem aliosque modos *imminuuntur*, sive una tantum vice occasione collationis beneficii sive ad certum tempus v. g. ad vitam beneficiati sive in perpetuum propter onus ipsi beneficio impositum (248).

321. Speciales modi diminutionis. I. *De novis oneribus spiritualibus in collatione officii non imponendis.*

a) Collatores beneficiorum Romano Pontifice inferiores ex iure communi saltem ordinarie *nova onera spiritualia* vel personalia in instrumento foundationis non contenta officio vacanti vel eius futuro possessori in collatione imponere non possunt; multo minus *derogare* valent obligationibus, quae in limine foundationis beneficiato fuerunt impositae (249).

(246) Novell. 123. cap. 3. 16. (a. 546.); c. 15. (Conc. Later. II. a. 1139.) C. I. q. 3. — Cpl. III. l. III. t. 10. ut e. b. s. d. c. — Decretal. Gregor. IX. l. c.; cap. 7. (Conc. Later. III. a. 1179.) X. de censib. III. 39. — Leon. X. in Conc. Later. V. Sess. IX. Const. *Supernae* n. 5. Maii 1514. — Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. 14. de ref. iunct. decis. S. C. C. apud *Richt.* ed. Conc. Trid. p. 368. sq. — Act. S. Sed. vol. II. p. 214. vol. IX. p. 396. et aliis loc. — Commentator. iur. Decret. in h. t. 12.; *Zech*, De iure rer. sect. III. t. 12.; *Devoti*, Inst. can. I. I. t. 5. sect. 3. l. II. t. 14. sect. 4.; *Phillips* l. c. t. V. §§ 235. sq. t. VII. p. 303.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 412. sq. t. III. p. 107. 108. — *Card. De Luca*, De pensionib.; *Tonduti*, De pens. eccles. — *Thomassin*, l. c. P. III. l. 2. cap. 29.

(247) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 14. de ref. et *Richter* ed. Conc. Trid. l. c.

(248) *Reiffenstuel* h. t. 12. n. 1. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 12. n. 1., ubi simul mirabilem pontem construxit cum titulo 11.

(249) Cap. unic. X. h. t. 12.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 6. de ref.,

b) Speciatim autem Episcopis subducta est potestas *augendi onus celebrationis Missarum* sive quoad numerum Missarum sive quoad dies et horas celebrationis (250). At Episcopi non prohibentur, *quominus* beneficiatos ad huiusmodi nova onera suscipienda *hortentur*; imo cogere quoque possunt, siurgens necessitas servitii ecclesiastici, propter quod officia tandem aliquando fundata sunt, novum illud onus saltem transeunter omnino requirat (251).

II. De praestationibus in collatione beneficiorum non exigendis.

a) Deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationes, turnorum lucra semel pro una vice *occasione provisionis* canonicae cuiuscunque, cum simoniaca labis aut sordidae avaritiae suspicionem habeant, omnino prohibentur (252), nisi huiusmodi praestationes *moderatae* sint, quae congruam portionem beneficiato relinquunt et insuper sine formali *pacto* cum clerico providendo *in usus pios*, non in *commodum* collatoris vel electorum vel patronorum etc. convertantur.

b) Qua in prohibitione nihil exigendi *occasione provisionis* canonicae non continentur *annatae* sive certa illa pars fructuum sive valoris illorum, quae in collatione officiorum quorundam *Romano Pontifici* solvenda est (253).

Annatis adnumeranda sunt *quindennia*, quae sunt taxa quaedam annatis aequivalens singulis quindenniis solvenda ex fructibus officiorum incorporatorum monasteriis vel officiis ecclesiasticis. Illa enim officia incorporata nunquam vacant. Hinc ne Sedi Apostolicae subducantur redditus ex

Sess. XXV. cap. 4. 5. de ref. cum decis. S. C. C. apud *Richter* l. c. p. 161. sq. 443.; *Fagnanus* in cap. 11. X. de praeb. III. 5. n. 3. sq.; *Reiffenstuel* l. c. n. 6. 7.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. V. cap. 10. 11. 12.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 426. 436. sq. 161. sq.

(250) S. C. C. in caus. Pisaur. 6. Apr. 1647.; S. C. C. 18. Apr. 1863. 9. Dec. 1865. iunct. Act. S. Sed. vol. II. p. 297. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. t. IV. p. 247. n. 144.

(251) Cap. 11. X. de praeb.; *Bouix*, De Episcop. t. II. p. 288. sq.; Act. S. Sed. vol. II. p. 297. sq.

(252) Cap. 9. X. de off. ordinarii l. 16. in Sext.; cap. 40. X. de elect. l. 6. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 14. de ref.; Pii V. Const. « *Durum nimis* » 31. Maii 1570.; Innoc. XII. Const. « *Ecclesiae* » 22. Sept. 1695.; decis. S. C. C. apud *Richter* l. c. p. 368. sq.; Act. S. Sed. vol. II. p. 93. sq.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 248.

(253) Cap. 2. tit. 1. de elect. in Extrav. Ioann. XXII.; cap. 11. de praeb. III. 2. in Extrav. com.; *Ferraris* l. c. v. Annatae; *Phillips* l. c. t. V. §§ 235. sq.; *Clergeac*, La Curie et les bénéficiers consistoriaux, pag. 44. sq.

annatis, in ordine ad solvendam illam taxam secundum plurimum minimumque numerum annorum post singulos elapsos quindecim annos *censentur vacare* et taxae aequivalenti ad instar aliorum officiorum *vere vacantium* subiiciuntur (254).

Huc quoque spectant solutiones, quae fieri solent et debent occasione *pallii* recepti (255).

III. De pensionibus (256) in collatione officiorum imponendis (257).

a) **Notio, divisio, notae historicae.** a) Pensio ecclesiastica, de qua praecipue hoc loco agendum est, dicitur ius percipiendi singulis annis partem fructuum ex alieno beneficio auctoritate competentis Superioris ecclesiastici iusta de causa constitutum. Differt igitur pensio ecclesiastica a pensione laica, quae datur *laicis* ex bonis *ecclesiasticis* propter officium sive servitium potius *temporale* quam spirituale v. g. organistae; e contra pensio ecclesiastica datur tantum *clericis*, atque iusta illa causa saltem *potest* esse ministerium quoddam spirituale praestandum, cui beneficium non est adnexum v. g. munus praedicandi; at aliae causae non excluduntur veluti ministeria spiritualia *iamdiu praestita* vel causa studiorum.

β) *Dividitur* autem pensio ecclesiastica in pensionem datam solummodo ad *tempus vitae beneficiati* aut ad vitam *pensionarii* aut absolute in *perpetuum*.

Prima pensio est onus mere *personale*, quod personae beneficiati, non ipsi officio est impositum, ideoque personam beneficiati non egreditur, et tanquam onus temporaneum cum morte beneficiati extinguitur.

*Alter*a pensio est onus *reale* ipsi officio impositum; etenim transit etiam ad successorem beneficiati, quia sola morte pensionarii cessat; quamvis igitur habeat *relativam* quandam

(254) Paul. II. Const. « *Decet* » 6. Ianuar. 1469.; *Leuren.* I. c. P. III. q. 939. sq.; *Clergeac* I. c. p. 52. sq.

(255) *Clergeac* I. c. p. 208. sq. Cfr. de taxis quibusdam permissis Archiepiscopo Cameracensi 12. Aug. 1882. occasione provisionum canonicarum; *Gasparri*, De matrim. n. 424., De sacr. ordin. n. 1121. 1122. 1128.

(256) Lib. Sept. I. I. t. 12. de pensionibus; *Leuren.* I. c. P. III. q. 428. sq.; *Garcias* I. c. P. I. cap. 5.; *Ferraris* I. c. v. Pensio; *Schmalzgr.* I. c. b. t. 12. n. 2. sq.; *Thomassinus* I. c. P. III. l. 2. cap. 29. sq.; *Ballerini-Palmieri* I. c. p. 244. sq.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 412. sq.

(257) Cfr. de reservatione fructuum: *Santi* I. c. h. t. 12. n. 6. 7.; *Benedict.* XIII. Const. « *Pius et misericors* » 12. Maii 1725. (pro Ital. et insul. adiac.); S. C. C. in caus. Aquil. 27. Apr. 1630.; Act. S. Sed. vol. II. p. 93. sq.

perpetuitatem, tamen *simpliciter* oneribus *temporaneis* est adnumeranda.

Tertia est onus pariter *reale* ipsi officio, sed *absolute* et in *perpetuum* impositum, ita ut ad omnes successores transeat et mortuo pensionario in novum pensionarium sit transferendum.

γ) Quodsi spectetur *origo historica* pensionum, prima illarum vestigia certe iam occurrunt in Act. X. et XII. Concilii Chalcedonensis (a. 451.) (258). Ibidem enim Episcopis quibusdam redditibus suis privatis ex bonis Ecclesiae sustentatio fuit concessa. Quae pensiones, cum nondum existerent vera beneficia, ex bonis communibus Ecclesiae fuerunt solvendae. Praeter causam illam sustentationis clerici depositi etiam iura dubia in officium ecclesiasticum, expulsio ex propria sede vel resignatio legitime facta tanquam iustae causae concedendi pensionem iam in antiqua Ecclesia fuerunt admissae.

Cum paulatim *distincta beneficia* fuissent introducta, frequentius *pensiones beneficiis* sunt impositae. Non leves exinde abusus orti sunt; etenim sub praetextu pensionum leges ecclesiasticae contra simoniacas provisiones et pluralitatem beneficiorum nefando ausu violabantur. Quare saeculo duodecimo et decimo tertio novae leges in ingravescentes abusus latae sunt (259), quos vel ipsum Concilium Tridentinum (Sess. XXIV. cap. 13. de ref.) non penitus auferre potuit. At nostra aetate consuetudo illa imponendi pensiones, si paucas excipias regiones, generatim laudabiliter extincta est.

b) *Disciplina vigens.*

a) *Potestas* concedendi pensiones ecclesiasticas sive temporaneas sive perpetuas est penes *Roman. Pontificem* (260); *Ordinariis* autem locorum tantum permissum est, ut ex causa legitima et in casibus a iure expressis beneficiatis ad *vitam beneficiati* imponant pensiones. Quae permissio ad impositionem pensionis *ipsis beneficiis* faciendam neque *ad vitam pensionarii* neque in *perpetuum* Episcopis est concessa (261).

(258) *Hefele* l. c. t. II. p. 490. sq. 496. sq.

(259) Cap. 21. X. de praeb. III. 5.; cap. 3. 4. X. de cleric. aegrot. III. 6.; cap. 7. X. de cens. III. 39.; *Hefele* l. c. t. V. p. 754. 1010.

(260) Cap. 2. de praeb. III. 4. in Sext.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 443.

(261) Cap. 21. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. 6.; cap. 3. 4. X. de cleric. aegr. III. 6.; *Ferraris* l. c. v. Pensio n. 14. sq. 20.; *Fagnan*. in cit. cap. 21. X. de praeb. n. 14. sq.; *Leuren*. l. c. q. 444.; *Reiffenstuel* l. III. t. 12. n. 89.; *Ballerini-Palmieri* l. c. vol. IV. p. 246. sq.

At quoad pensiones ab Episcopis ad vitam *onerati beneficii* imponendas praxis quaedam tolerata est interdum mitior (262).

β) *Subiectum* capax *recipiendae* pensionis ecclesiasticae est solus clericus *coelebs*, non bigamus neque excommunicatus, suspensus vel interdictus, saltem prima tonsura initiatus, septennio maior et secundum praxim Curiae Romanae in *eadem aetate* constitutus sit oportet, quae ad officium simplex obtinendum requiritur (263).

γ) *Obiectum*, cui pensio ecclesiastica saltem a Romano Pontifice imponi potest, per se est *omne officium* tum curatum tum non curatum (264). Verum ex iure communi ne temporanae quidem pensiones iis officiis imponi possunt, quae redditus sufficientes ad honestam sustentationem rectori non suppeditant. Aliis officiis, quae redditus superfluos habent, pensiones ita moderate imponendae sunt, ut certa et sufficiens et congrua sustentatio beneficiato non desit, ideoque in praxi solummodo tertia pars reddituum *stricte* beneficialium pensionibus gravari potest (265). Ex iure vero Tridentino (Sess. XXIV. cap. 13. de ref.) (266) pensiones nequeunt imponi *ecclesiis cathedralibus*, quarum redditus summam mille ducatorum non superant, neque officiis parochialibus, quorum redditus centum ducata non excedunt. At per Decretum Innocentii XII. 11. Nov. 1692. approbatum et perpetua firmitate munitum a Benedicto XIII. Const. " *Quanta pastoribus* ", 24. Sept. 1724. prohibitum est, ne Ordinarii aut alii collatores ecclesiarum *parochialium* etiam iuris patronatus laicalis ullo modo *pensiones* imponerent, et ne earundem

(262) S. C. Ep. et Reg. 15. Mart. 1889. in Act. S. Sed. vol. XXI. p. 550. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 955.; *Putzer* l. c. n. 249. p. 427. sq. de facultate apostolica Episcopis Canadensibus concessa: " *Assignandi pensiones parochis vel missionariis ex infirmitate resignantibus paroeccias seu missiones, in quas per decem annos incubuerunt solvendas, annuatim a successore non excedentes tertiam partem fructuum quolibet modo provenientium ex paroeeciis vel missionibus* " iunct. Collect. Lac. t. III. col. 621., ubi refertur indultum a S. C. de Prop. F. 6. Iul. 1852. iisdem Episcopis ad sustentationem concessum onerandi pro decima parte reddituum parochos vel missionarios vices parochorum habentes.

(263) Pii V. Const. " *Sacrosanctum* " 9. Sept. 1568.; Sixti V. Const. *Cum sacrosanctam* " 9. Ian. 1589. § 2.; *Leuren*. l. c. q. 510. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 21. sq.

(264) *Schmalzgr.* l. c. n. 17.; *Leuren*. l. c. q. 464. sq.

(265) Cap. 30. X. de praeb. III. 5.; *Leuren*. l. c. q. 466.

(266) *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 530. 592.

resignationes aut permutationes admitterent cum reservatione pensionis favore cuiuscunque et quovis titulo etiam alimentorum (267).

δ) *Solemnitates* et formalitates (268) in ipso actu impositionis pensionum pariter servandae sunt. Quare Ordinarius requirat necesse est *consensum Capituli*, quoniam impositio pensionis est species quaedam alienationis. Porro beneficiato *viventi* nequit imponi pensio *sine ipsius consensu*: invito enim beneficiato non potest *imminui* perceptio fructuum, nisi agatur de casu a iure excepto, quo v. g. beneficiato inhabili constituendus esset *coadiutor*. Denique si ipsi *officio* patronato imponenda sit pensio, consensus patroni requiritur; ipsum enim officium fit minus appetibile.

ε) *Obligationes* et *iura*, quae ex receptione pensionis ecclesiasticae oriuntur, maxime in hoc consistunt, quod clericus pensionarius debeat recitare quotidie saltem *officium parvum B. V. Mariae*, nisi iam ex alio titulo obligetur ad recitandum officium divinum (269), porro gestare *habitum clericalem* et *tonsuram*, si pensiones simul sumptae excedant sexaginta ducata aurea (270). Pensio concedit ius *personale*, quod personam pensionarii non egreditur. Hinc pensionarius pensionem suam sive in toto sive in parte absque venia Romani Pontificis *alteri clerico concedere* sive *transferre* non potest (271). Quae indulta transferendi vel etiam redimendi pensiones per anticipatas solutiones secundum *terminos* in indulto apostolico expressos et per *actus legitimos* ibidem permissos sunt exequenda. Cfr. decis. S. C. C. in caus. Rom. 31. Iul. 1897. et Benedict. XIV. Const. „*In sublimi* „ 29. Aug. 1741.

§) Denique *extinguitur* vel *amittitur* pensio

1) *morte* pensionarii aut beneficiati, si solummodo ad vitam illorum pensio fuit concessa;

(267) *Ferraris* l. c. v. Pensio n. 26. sq.; *Leuren.* l. c. q. 466. 467.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 414.

(268) *Schmalzgr.* l. c. n. 12. sq.; *Leuren.* l. c. q. 465. 494.; *Hinschius* l. c. p. 415.

(269) Pii V. Const. „*Ex proximo* „ 20. Sept. 1571.; *Hollweck* l. c. § 287. not. 6.

(270) Sixt. V. Const. „*Pastoralis* „ 31. Ian. 1589.; *Ferraris* l. c. n. 45. sq.; *Leuren.* l. c. q. 534.; *Fagnanus* in cap. 31. X. de rescript. l. 3. n. 50. sq.

(271) S. C. Ep. et Reg. 28. Ian. 1871.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 325. vol. X. p. 246. sq.; *Leuren.* l. c. q. 607. sq.; *Ferraris* l. c. n. 74. sq.; *Hinschius* l. c. p. 416.; *Santi* l. c. l. III. t. 12. n. 21. sq. Cfr. quoque de impositione et reductione pensionis: S. C. C. 26. Apr. 1902. in *Analect. eccl.* t. X. p. 166. sq.

2) elapso *tempore*, ad quod pensio beneficio erat imposita v. g. finitis studiis;

3) *resignatione* expressa pensionarii (272);

4) *matrimonio* saltem valido a pensionario celebrato (273);

5) *voluntaria* susceptione *status militaris* (274), saltem si monitus ab illo non recedat;

6) per *professionem solemnem* in ordine religioso approbato (275);

7) *dimissione tonsurae* et *habitus clericalis*, nisi agatur de pensione ab ista obligatione speciatim excepta (276);

8) *promotione ad Episcopatum residentialem* capta possessione, nisi accedat indultum pontificium v. g. pro Cardinalibus Episcopis Suburbicariis (277);

9) *perpetratione criminum*, quibus poena amissionis officiorum ipso iure aut per sententiam incurrenda statuta est v. g. crimini haereseos (278).

Scholion. Quodsi *reservatio fructuum* (cfr. *Schmalzgr. h. t. 12. n. 46.*) iam iure antiquo ut plurimum fuit prohibita, id multo maiore rigore nostra aetate videtur esse tenendum.

§ 4. DE CONDITIONIBUS REQUISITIS AD ACTUM PROVISIONIS CANONICAE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

322. Praenotiones. Quodsi hoc loco de qualitatibus sive conditionibus requisitis *actus provisionis* canonicae agitur, principaliter ille intelligitur actus, quo a competente *Superiore ecclesiastico* *titulus* officii ecclesiastici sive per liberam collationem sive per aliam formam conceditur. Nihilominus iura constituta de actu collativo tituli servata proportionem etiam ad *alios actus*, qui in provisione canonica haud raro

(272) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref.; decis. S. C. C. apud *Richter* l. c. p. 112. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 44.; *Ballerini-Palmieri* l. c. p. 235.

(273) *Schmalzgr.* l. c. n. 41.; *Ferraris* l. c. n. 61. sq.

(274) *Ferraris* l. c. n. 59.; *Schmalzgr.* l. c. n. 43.

(275) Cap. 4. de reg. III. 14. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 43.

(276) Sixt. V. Const. *« Pastoralis »*; *Ferraris* l. c. n. 72.; *Schmalzgr.* l. c. n. 45.

(277) *Schmalzgr.* l. c. n. 42.

(278) Cap. 9. X. de haeret. V. 7.; cap. 5. de poenis V. 9. in Sext.; cap. 1. de poenis V. 8. in Clem.; *Schmalzgr.* l. c. n. 45.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 376. 380. sq.; *Leuren.* l. c. q. 638. sq.; *Hinschius* l. c. p. 416. sq.

intercedunt, velut ad electionem, postulationem, praesentationem, institutionem autorizabilem vel corporalem sunt extendenda, nisi specialis quaedam exceptio sit statuta. Denique ut perfecta sit provisio canonica, non solum actus personarum *providentium*, sed etiam *provisarum* velut *consensus* in electionem vel *acceptatio* collationis rite positi sint necesse est.

323. Disciplina vigens. Actus provisionis canonicae fieri debet:

I. *Deliberate et libere* i. e. sine vi ac metu vel dolo; secus provisio facta saltem firmiter valida non est, sed rescindibilis. Cfr. cap. 2. 3. 4. 6. X. de his. quae vi I. 40.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 775.; *Garcias* l. c. P. VIII. cap. 1. 3.; *Passerin.*, De elect. canon. cap. 2. 3. 4. 5.; *Schmalzgr.* l. III. t. 5. n. 74.; *Pirhing* eod. tit. n. 60.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 105.

II. *Uni certae* determinataeque *personae*. Quare collatio officii duabus personis sive copulative (cfr. cap. 20. 25. X. de praeb. III. 5.) sive alternative (cfr. cap. 2. de elect. I. 6. in Sext.) facta non tenet. Cfr. *Leuren.* l. c. q. 772.; *Pirhing* l. c.; *Schmalzgr.* l. c. n. 77.; *Garcias* l. c. cap. 2.

III. *Absolute et pure*, non conditionate iuxta R. I. 50. in Sext.: omnis igitur conditio externa sive suspensiva sive resolutive a provisione canonica est exclusa. Cfr. *Pirhing* l. c. n. 63. sq.; *Leuren.* l. c. q. 769. 774.; *Schmalzgr.* l. c. n. 76. Item modus, pactum, onus spirituale vel temporale, quae non iam ex natura rei provisioni canonicae insunt, sed extrinsecus ad instar conditionis apponuntur, pariter prohibentur. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 78.

IV. *Aperte et palam*, non clandestine. Quamvis enim actus occultus provisionis canonicae generatim (cfr. cap. 42. X. de elect. I. 6.) irritus non sit, tamen suspectus est de fraude et simonia et difficulter *probari* potest. Cfr. cap. unic. X. ut eccl. benef. III. 12.; *Leuren.* l. c. q. 773.; *Garcias* l. c. cap. 4. n. 3. sq. Quare etiam curandum est, ut provisio canonica et imprimis electio canonica vel institutio corporalis fiant *in loco* decenti et honesto iuxta probatam Ecclesiae disciplinam. Cfr. *Passerin.* l. c. cap. 13.

Scriptura autem aliaque singularia signa externa vel *symbola* ad validam concessionem officii generatim (279) ex iure

(279) Cfr. cap. 1. de elect. I. 3. in Extrav. com. de exhibendis Litteris Apostolicis provisionis canonicae factae apud Sedem Apost. ab *Episcopis*

communi non sunt praescripta (280): requiritur tamen ordinarie scriptura, ut collatio sive institutio collativa tituli authentico et securo modo *probari* possit, reservatis symbolis quibusdam ad institutionem *corporalem* apte perficiendam.

V. Servata *forma*, quae iure communi vel statutis et consuetudinibus particularibus vel lege foundationis requiritur (281). Qua in re potissimum attendenda est *forma concursus* in conferendis parochiis a Conc. Trid. praescripta. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; Benedict. XIV. Const. "Cum illud", 14. Dec. 1742. (282). Qui concursus ex iure particulari etiam in collatione *aliorum* officiorum ecclesiasticorum observandus est. Cfr. Nussi l. c. pag. 134. 136.; Benedict. XIII. Const. "Pastoralis", 19. Maii 1725. Porro praesentati seu electi vel nominati (a) quibusvis ecclesiasticis personis etiam Sedis Apostolicae Nuntiis ad quaevis ecclesiastica beneficia non instituantur nec confirmentur neque admittantur etiam praetextu cuiusvis privilegii seu consuetudinis etiam ab immemoriali tempore praescriptae, nisi fuerint prius a locorum *Ordinariis examinati* et idonei reperi. Et nullus appellationis remedio se tueri potest, quominus examen subire teneatur, praesentatis tamen, electis seu nominatis ab universitatibus seu collegiis generalium studiorum exceptis. Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 13. de ref. iunct. *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. II. sect. 27. (283).

Scholion. Cfr. de *consensu* vel *consilio* tertiae personae forte in provisione exigendo: Cap. 52. X. de elect. l. 6. et *Leuren.* l. c. P. II. q. 779. sq., de acceptatione clerici provisi: Cap. 17. de praebend. III. 4. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 794.; *Passerin.* l. c. cap. 20.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 2. Interdum clericus provisus antequam officio suo fungatur, gubernio

aliisque Praelatis ecclesiasticis; *Leuren.* l. c. P. II. q. 786.; *Benedict.* XIV., De Synod. diöec. lib. II. cap. 5. n. 7.

(280) *Pirhing* l. III. t. 5. n. 62.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 2. 106.

(281) Cfr. de forma servanda in provisione canonica: *Garcias* l. c. P. IX. cap. 1. sq., ubi tamen nimis generaliter nimioque rigore omnes formas a iure praescriptas ad ipsum valorem provisionis canonicae videtur requirere; *Passerin.*, De elect. can. cap. 9. sq.

(282) *Leuren.* l. c. P. I. q. 179. sq.; *Garcias* l. c. cap. 2.; *Santi* l. III. t. 5. n. 60. sq.; *Wernz*, Votum in caus. S. Pauli in Brasil. discuss. in S. C. C. 3. Aug. 1889.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 474. sq.

(283) *Leuren.* l. c. P. II. q. 778.; *Aichner*, Compend. iur. eccl. § 83. de examine promovendorum ad officia ecclesiastica; *Hinschius* l. c. t. II. p. 699.

civili iuramentum praestare debet. Cfr. v. g. art. 6. 7. concord. Galliae (a. 1801.); Cavagnis l. c. P. II. p. 27. sq.; Hinschius l. c. p. 194. sq.

VI. *Gratis et absque simonia* (284), secus qui confert, et qui accipit *beneficium* ecclesiasticum eorumque complices incurrunt censuras et poenas vindicativas sive ferendae sive latae sententiae in iure statutas (285) v. g. excommunicationem simpliciter R. Pontifici reservatam propter simoniam realem saltem in provisione beneficiorum strictorum; item qui beneficium aut officium ecclesiasticum simoniace adipiscitur, illis ipso iure est privatus, fructus perceptos restituere tenetur, inhabilis est perpetuo ad ea et quaecunque alia beneficium ecclesiastica obtinenda, neque simoniaco possessori beneficii suffragatur Regula Cancellariae Apostolicae de trienniali possessore; imo qui simoniace adeptus est beneficium, per ferendam sententiam etiam privari potest beneficio antea legitime acquisito. Quae prohibitio non excludit occasione collationis beneficiorum ecclesiasticorum in casibus a iure permissis vel praescriptis solutionem quorundam vectigalium ad causas pias et ad utilitatem Ecclesiae aut exactionem taxarum pro scriptura iuxta decretum Innoc. XI. a. 1678. nunc reformandum vel specialia indulta Sedis Apostolicae. Hinc in praxi attendenda sunt statuta dioecesana, quibus taxae illae ex novo decreto S. C. C. 20. Iun. 1896. accuratius definiuntur (286).

VII. *In perpetuum* sive ad vitam clerici in *titulum* (287), nisi in casibus a iure probatis velut in *officiis regularium* et in beneficiis manualibus vel in officiis quoque parochialibus deservitorum in Gallia et Belgio aliisque in regionibus. Quare secundum disciplinam vigentem officia ecclesiastica

(284) Cap. 8. 9. 16. 23. 34. X. de simon. V. 3.; cap. 2. de simon. V. 1. in Extrav. com.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 14. de ref.; decis. S. C. C. apud Richter l. c. p. 368. sq.; Collect. Lac. t. I. col. 147. sq.; Passerin. l. c. cap. 7.; Schmalzgr. l. c. n. 74.

(285) Pii IX. Const. "Apost. Sed. "; Thesaurus, De poenis eccl. v. Simonia cap. 2. sq.; Bucceroni, Comm. de Const. Apost. Sed. n. 62. 63.; Hollweck l. c. §§ 116. sq. praesertim de poenis vindicativis simoniae in materia beneficiaria; Wernz tom. VI. n. 347. sq.; Putzer l. c. n. 111. sq. p. 169. sq. de facultate apostolica: "Absolvendi et dispensandi in quacunque simonia etc. "; Hinschius l. c. t. V. p. 703. sq. 712. sq.

(286) Gasparri l. c.; Leuren. l. c. P. II. q. 777. 863.; Bouix, De Episcop. t. II. p. 307. sq.

(287) Cap. 15. de elect. I. 6. in Sext.; Leuren. l. c. q. 772.; Schmalzgr. l. c. n. 75.; Hinschius l. c. t. III. p. 108. sq.

in meram commendam (288) vel indefinitam administrationem provisoriam dari non possunt, exceptis paucis casibus nostra aetate practicis aut extraordinariis concurrentibus circumstantiis (289).

VIII. *Intra tempus* a iure definitum. Qua in re generatim illa regula est tenenda, quod officia ecclesiastica ultra sex menses vacare non debeant (290); speciatim vero electio ad ecclesias cathedrales intra tres menses fiat necesse est (291), collatio *libera* aliorum officiorum intra sex menses (292), praesentatio ad officia iuris patronatus ecclesiastici intra sex menses, iuris patronatus laicalis intra quatuor menses post *acceptam notitiam* de vacatione officii ecclesiastici (293). Quodsi collatores vel electores vel patroni ob culpam et negligentiam ius suum aut intra tempus praescriptum omnino non exercent (294) aut scienter indignum elegerint (295) aut contra formam a iure statutam electionem attentarint (296), provisio canonica saltem pro illa vice ad proximum Superiorem ecclesiasticum competentem devolvitur (297). Quare leges civiles de tempore provisionis officiorum non solum irritae et iniustae, sed etiam plane superfluae fuerunt (298).

(288) Cfr. de commendis: Cap. 2. de praeb. III. 2. in Extrav. com.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 21. de regular. iunct. Sess. XIV. cap. 10. de ref.; *Devoti* Inst. canon. I. II. t. 14. sect. 3.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 43. n. 46. sq.; *Garcias* l. c. P. I. cap. 4. P. V. cap. 4.; *Thomassin* l. c. P. II. l. 3. cap. 10. sq.; *Hinschius* l. c. p. 109. sq.

(289) Cfr. de commendis Cardinalium: Act. theol. Oenip. t. I. p. 284.; *Hinschius* l. c. p. 113. sepositis falsis insinuationibus.

(290) Cap. 2. 5. 12. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. unic. de suppl. negl. I. 5. in Clem.; *Garcias* l. c. P. X. cap. 1. 2.; *Leuren* l. c. P. II. q. 739. sq. 787. sq.; *Schmalzgr.* lib. III. t. 8. n. 36. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 103. sq.

(291) Cap. 41. 42. X. de elect. I. 6.; cap. 12. X. III. 8.; c. 11. (Gregor. M.) D. 50.; *Passerin.*, De elect. canon. cap. 13.

(292) Cap. 2. X. de conc. praeb. = c. 2. Conc. Later. III. (a. 1179.).

(293) Cap. 22. X. de iure patr. III. 38.; *Leuren* l. c. P. II. q. 135. sq.; *Nussi*, Convent. p. 29. sq. 48.

(294) Cap. 2. 10. 15. X. de conc. praeb.; cap. 18. de elect. I. 6. in Sext.; cap. unic. de suppl. I. 5. in Clem.

(295) Cap. 7. 25. X. de elect. I. 6.; *Passerin* l. c. cap. 29. n. 73. sq.; *Leuren* l. c. P. II. q. 764.; *Garcias* l. c. P. X. cap. 3. n. 2. 3. Cfr. tamen de patronis laicis: *Leuren* l. c. q. 153.

(296) Cap. 42. X. de elect. I. 6. iunct. cap. 18. de elect. I. 6. in Sext.; *Passerin* l. c. cap. 9. n. 61. sq.

(297) Cap. 3. 4. 5. X. de suppl. negl. I. 10.; Synod. Sciarf. Syron. (a. 1888.) p. 214. de supplenda per Patriarcham negligentia Episcoporum, si illi presbyteros non constituent; *Garcias* l. c. cap. 3.

(298) *Gobbio* l. c. t. II. n. 258.; *Hinschius* l. c. p. 189.

324. Scholion. I. Notio, divisio, historia devolutionis. a) *Devolutio* est translatio iuris *conferendi* officium in immediatum Superiorem ecclesiasticum ipso iure facta ob culpam vel negligentiam in provisione admissam ab alias competente collatore vel collegio electorum vel patrono (299).

b) Quare *attenta causa* devolutionis *triplex* devolutio *distingui* potest scil. devolutio ob *lapsum temporis*, devolutio ob *nullitatem provisionis* de *persona* indigna scienter facta, devolutio propter *nullitatem* provisionis ex *defectu formae* cuiusdam substantialis. Etenim actui qui omnino non ponitur, merito aequiparatur actus *invalidè* factus (300).

c) Canones de devolutione iuris conferendi officia ecclesiastica *primis saeculis* non occurrunt. Ex saeculo autem quinto iam prima vestigia huius disciplinae ecclesiasticae reperiuntur, ut patet ex c. 26. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 4. D. 89. et c. 21. C. XVI. q. 7.

Gregor. M. a. 601. (cfr. c. 2. D. 89. iunct. dict. Grat.) Episcopo commisit institutionem Vicedomini, si clerus illius electionem omitteret, atque Conc. Nicaen. II. (a. 787.) c. 11. constituit, quod Metropolitanus deputaret oeconomum bonorum temporalium, si Episcopus id negligeret, et si Metropolitanus in sua Ecclesia esset negligens, idem negotium concessit Patriarchae Constantinopolitano.

Cum praesertim (301) ex saeculo duodecimo (cfr. c. 2. Conc. Later. III. a. 1179. = cap. 2. X. de conc. praeb. III. 8.) (302) *tempora* provisionis canonicae officiorum ecclesiasticorum magis fixa et determinata essent introducta, illico orta est quaestio, ad quem in casu negligentiae elapso legitimo tempore spectaret illa provisio canonica. Responsa doctorum huic quaestioni data iure Decretalium fuerunt approbata. Idcirco praesertim inde ab Innocentio III. et compilationibus authenticis una cum accuratiore terminologia etiam accuratior et perfectior habetur doctrina et legislatio canonica de devolutione.

(299) *Leuren*. l. c. P. II. q. 737.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 167. sq. Cfr. quoque de devolutione iuris conferendi officia ecclesiastica: *Pirhing* l. 1. tit. 10. de supplenda neglig. Praelatorum n. 1. sq.; *Schmalzgr.* eod. tit. n. 1. sq.; *De Angelis* eod. tit. n. 4.; *Santi* eod. tit. n. 2. sq.

(300) *Passerin.*, De elect. can. cap. 31. n. 17. Cfr. quoque cap. 18. de elect. l. 6. in Sext.; Reg. 1. Canc. Apost.

(301) Greg. M. iam a. 597. in c. 11. D. 50. docet: "*Ultra tres menses ecclesiam vacare Pontifice statuta sacrorum canonum non permittunt* "; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 51.

(302) Cfr. quoque cap. 5. 10. 12. 15. X. eod. tit. 8.

Post ius Decretalium certe celeberrimum decretum de devolutione conditum est a Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 16. de ref. (cfr. decis. S. C. C. apud *Richter* l. c. p. 370. sq.), quo devolutio iuris deputandi *Vicarium capitularem*, si Capitulum sit negligens, accurate definitur. Nostra aetate non pauci gradus intermedii inter Romanum Pontificem et Episcopos ad meros titulos honorificos sunt reducti, atque generatim Praelati ecclesiastici inferiores suo officio in provisione minorum beneficiorum ecclesiasticorum deesse non solent; hinc ius devolutionis etsi theoretice non abrogatum, raro erit practici momenti, salvis semper iuribus Rom. Pontificis et Episcoporum in casibus extraordinariis negligentiae collatorum vel electorum et praesertim *patronorum* (303).

II. Disciplina vigens devolutionis.

a) Devolutio ad eas tantum *personas* fieri potest, quae sunt *immediati* Superiores negligentis provisoris, non ad *aequales* vel *inferiores*. Si immediatus Superior competens denuo sit negligens, ius providendi devolvitur ad altiore Superiorem, cui tempus pariter currit a die habitae notitiae. Qui altior Superior nostra aetate unice est Romanus Pontifex, quoniam Primates et Patriarchae cum media quadam *iurisdictione* inter Metropolitam et Romanum Pontificem non amplius existere solent (304). Quare ex disciplina vigente devolutio tantum fieri potest ad *Episcopum*, si agitur de personis et officiis ipsius iurisdictioni subiectis; ad *Metropolitam*, si Episcopus forte simul cum Capitulo in provisione fuerit negligens, nisi in favorem R. Pontificis statuta fuerit exceptio (cfr. infra h. tom. II. n. 445.), vel Capitulum sede vacante intra octo dies neglexerit deputare *Vicarium capitularem*; ad *R. Pontificem*, si Metropolitae vel Praelati exempti fuerint negligentes, vel ob naturam beneficii.

b) Devolutioni *subiecta* sunt a) omnia *officia collativa*, quae aut quotiescunque vacant aut propter praeviam quandam culpam et negligentiam alterius v. g. patroni in casu particulari sunt *liberae collationi* inferioris Superioris ecclesiastici

(303) *Nussi*, Conventiones p. 29. 33. 37. 43. 46.; *Convent. Leon. XIII.* p. 7. art. 12. *convent. cum republic. Aequat.* (a. 1881.): « *Quod nisi praestiterit* (praeses reipublicae intra annum a vacatione sedis episcopalis clericum a S. Sede instituendum praesentare debet), *electio S. Sedi devolvetur* », p. 48. art. 7. *concord. pro Indiis orientalibus* (a. 1886.).

(304) *Leuren.* l. c. P. II. q. 743. 745. sq.; *Garcias* l. c. P. X. cap. 3. n. 1. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 270. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 168. sq. 171. sq.

reservata (305); — β) officia *electiva*, quae, si fuerint Praelaturae electivae et consistoriales, immediate ad Romanum Pontificem devolvuntur; in alia autem officia electiva non exempta generatim Episcopus iure devolutionis obtinet ius conferendi (306), vel Metropolita vel Episcopus antiquior ex suffraganeis vel propinquior (in dioecesi exempta), si Capitulum in deputando Vicario capitulari fuerit negligens; — γ) *patronata* officia, quae ad eum Superiorem devolvuntur, qui habet ius concedendi *institutionem* canonicam (307) v. g. R. Pontifex in sedibus episcopalibus vel primis dignitatibus in Capitulis, Episcopus pro beneficiis parochialibus.

c) Conditiones ad devolutionem requisitae sunt a) officium *vere vacare* debet; — β) *tempus* provisioni canonicae praefixum *elapsum* sit necesse est, non ex ignorantia vacationis vel ob aliud legitimum impedimentum, sed propter culpam et negligentiam, secus provisio saltem a Praelato inferiore facta nulla et irrita existit; sicut vicissim collatio vel electio post devolutionem facta pariter est invalida (308); — γ) non requiritur *sententia iudicialis*, sed devolutio fit *ipso iure*, si tempus legitimum sit elapsum (309); — δ) provisio canonica ad superiorem Praelatum devolvitur cum *iisdem conditionibus*, quae iure communi vel iure speciali in prima collatione sunt servandae (310).

(305) Cap. 7. X. de elect. I. 6.; Cap. 2. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 18. de elect. I. 6. in Sext.; cap. unic. de suppl. negl. I. 5. in Clem.; *Leuren.* I. c. q. 745. 754.

(306) Cap. 41. X. de elect. I. 6.; cap. 18. de elect. I. 6. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 16. de ref.; *Garcias* I. c. n. 35. sq. 41.

(307) Cap. 2. X. de suppl. I. 10. iunct. *Lingen et Reuss* I. c. p. 471.; cap. unic. de suppl. negl. I. 5. in Clem.; *Leuren.* I. c. P. II. q. 177. 135. Cum confirmatio electi et institutio canonica praesentati generatim tempus praefinitum a iure non habeant, salva exceptione pro beneficiis parochialibus statuta (cfr. infra h. tom. II. n. 445.), ex nimia illarum dilatione devolutio ipso iure non fit, sed aliis iuris remediis utendum est, ut tandem aliquando in casu negligentiae rite obtineantur. Cfr. *Garcias* I. c. cap. 4.; *Hinschius* I. c. p. 173. 55.

(308) Cap. 4. X. de suppl. I. 10.; *Leuren.* I. c. q. 740. sq. 744. Cfr. autem cap. 3. de praeb. III. 4. in Sext., quo statuitur, si Papa beneficia vacantia in Curia non conferat infra mensem a die vacationis, illos, ad quos collatio pertineat, posse illa conferre.

(309) Cap. 3. X. de suppl. negl. I. 10.; cap. 41. X. de elect. I. 6.; *Reiffenstuel* I. I. t. 10. n. 23. Cfr. de casu excepto, quo praevia sententia iudicialis requiritur: Cap. 18. de elect. I. 6. in Sext.; *Passerin.*, De elect. canon. cap. 31. n. 23.; *Hinschius* I. c. p. 170.

(310) *Passerin.* I. c. n. 53.; *Leuren.* I. c. q. 743.

Scholion. Post concessum et acceptatum titulum proprietatis in beneficio per legitimam provisionem canonicam reliquum est, ut etiam possessio beneficii concessi capiatur (311).

TITULUS XVI.

DE LIBERA COLLATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

(*Lib. III. tit. 5. de praeb. et dignit.*)

325. Fontes: Cfr. font. cit. supra tit. XII. iunct. Libr. Sept. l. 1. t. 10. de benef. coll. et impetr., t. 11. de reservat.

Scriptores: Comment. iur. Decretal. in l. III. t. 5. v. g. *Schmalzgr.* n. 40. sq. 209. sq. 277. sq.; *Pirhing* eod. tit. 5. sect. 2. 3. 4. 7. sq. — *Zech*, De iure rer. eccl. sect. 3. tit. 9. de acquirend. vel am. benef., tit. 10. de provisione pontif., tit. 11. de ordinari. et infer. collator., Hierarchia eccl. tit. 18. sq.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. t. 5. sect. 3. de collat.; *Sanguineti*, Inst. iur. eccl. n. 310. sq.; *Saegmueller* l. c. § 76.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 1. sq. 113. sq. — *Garcias* l. c. P. IV. cap. 1. P. V. cap. 1. sq.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 1. sq. 512. sq.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 1. sq. — *Thomassin.* l. c. P. II. l. 2. cap. 33. sq. — *Phillips* l. c. t. V. p. 311. sq. 470. sq.; *Eubel*, Zum paepstl. Reservations-u. Provisionswesen (Roem. Quartalschr. t. VIII. p. 169. sq.).

Praenotiones.

326. I. Connexio materiae. Finita disputatione de provisione canonica in genere ex naturali rerum ordine ad singulares species sive formas descendendum est, quibus clerici ad officia ecclesiastica assumuntur. Ex quatuor formis magistratum creandorum (1) scilicet collatione sive institutione, electione, adoptione, haereditaria successione, imprimis haereditaria successio in Ecclesia novi testamenti penitus excluditur (2); adoptio quoque, qua Praelatus moriturus ipse sibi successorem designat, a foro ecclesiastico aliena est, nisi Episcopus speciali indulto apostolico munitus sit, aut ipse R. Pontifex in casu extraordinario suum sibi designet successorem (3); de-

(311) Cfr. de acceptione collationis et ademptione possessionis: *Leuren.* l. c. P. II. q. 794. sq. 798. sq.; infra h. tom. II. n. 336. 448. sq.

(1) *Passerin.*, De elect. canon. cap. 1.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 1. sq.

(2) Cfr. c. 3. sq. C. VIII. q. 1.; cap. 7. 10. 11. 13. X. de fil. presbyt. l. 17.; cap. 5. X. de instit. III. 7.; cap. 15. X. de decim. III. 30.; cap. 6. 15. X. de iurepatr. III. 38.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 7. de ref.

(3) Cfr. c. 76. Apost.; c. 23. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 7. C. VII. q. 1.; infra h. tom. II. n. 567.

nique *usus sortis* etiam inter candidatos ceteroquin dignos in provisionibus canonicis omnino prohibetur (4). Universa igitur disputatio ad *collationem* et *electionem* (sensu latiori acceptam) restringitur.

Collatio sive voluntaria institutio fit per solos *Superiores ecclesiasticos*, *electio* autem sensu latiori accepta perficitur a *subditis* atque comprehendit *electionem* stricte dictam *postulationem*, *nominationem* vel *praesentationem*,¹ quibus ex parte Superioris ecclesiastici accedunt confirmatio, admissio, institutio canonica. Cum Ecclesia sit societas perfecte *monarchica*, profecto libera *collatio* officiorum ecclesiasticorum ipsius constitutioni quam maxime est *conformis*, si excipias dignitatem Romani Pontificis, qui ab hominibus quidem eligitur et designatur, sed a solo Deo immediate accipit potestatem officii sive primatum iurisdictionis. Quare *electio* est forma provisionis canonicae *universalior*: nam vel ipsam provisionem Sedis Apostolicae complectitur, quae denuo differt ab ordinariis Praelatorum *electionibus*, quoniam *confirmationem* Superioris ecclesiastici non obtinet neque obtinere potest. Quodsi antiqui commentatores iuris Decretalium in libro primo omissis titulis de libera *collatione*, *iurepatronatus*, *institutionibus* ex variis formis provisionis canonicae unice explicant titulos de *lectione* et *postulatione*, id fit ob rationes practicas et nimium studium retinendi ordinem *legalem*. At diversae illae *formae* provisionis intime inter se connexae parum opportune ex ordine mere legali in *diversos libros* distrahuntur, sed melius *uni* libro i. e. primo reservantur (5).

II. **Definitio.** *Collatio libera* est provisio (concessio sive donatio) officii ecclesiastici vacantis de clerico idoneo a competente Superiore ecclesiastico (liberaliter) pleno iure canonicè facta (6).

(4) Cap. 3. X. de sortileg. V. 21.; cap. 42. X. de elect. I. 6.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 353. sq.; S. C. C. 2. Maii 1857. iunct. *Santi* l. I. t. 6. n. 16., unde constat S. C. C. sustinuisse *electionem* ad *canonicatum* in Urbe ex unanimi consensu electorum per *sortem* factam, postquam in triplici scrutinio duobus candidatis *merito paribus aequalia* suffragia favissent.

(5) Cfr. de meliore ordine auctores *Institutionum canonicarum* v. g. *Sanguineti* l. c.; *Bargilliat* l. c. n. 183. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 551. sq.; *Saegmueller* l. c. §§ 72. sq. 76. sq.

(6) Cap. 51. X. de elect. I. 6.; cap. 5. X. de *iurepatr.* III. 38.; cap. 5. X. de cone. III. 8.; *Zech*, l. c. tit. 11. § 157.; *Card. Hergenroether* in *Arch. f. k. K. t.* 39. p. 193. sq. de notione *nominationis*; *Leuren*. l. c. P. II. q. 3.,

III. **Divisio.** Collatio *libera*, quae opponitur collationi *necessariae* sive melius *institutioni* canonicae sensu stricto, duplex distingui potest; sit enim aut iure *proprio* et ordinario qui ex titulo *speciali* sive singulari privilegio et iure extraordinario. Priori modo inest Romano Pontifici, Episcopis, Praelatis nullius, qui ea in re merito Episcopis adnumerantur, altero modo Cardinalibus in suis titulis atque Praelatis quibusdam inferioribus.

§ 1. DE LIBERA COLLATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM
PER ROMANUM PONTIFICEM.

I. Principia fundamentalia.

327. Romano Pontifici vi primatus iurisdictionis potestas libere conferendi omnia officia ecclesiastica totius Ecclesiae amplissimo modo competit. Nam qui suprema pleneque potestate constitutus est pastor ordinarius universalis Ecclesiae, is etiam pleno iure est supremus et universalis collator omnium officiorum ecclesiasticorum. Qua in re neque undeterminataeque formae collationis adstringitur, sed praeventione vel reservatione aliisque legitimis modis iure suo conferendi uti potest (7). Quam potestatem Romani Pontifices in universalibus Ecclesiae legibus iampridem disertis verbis sibi vindicarunt (8), atque Concilium Lugdunense II. (a. 1274.) ratam habuit. Cfr. cap. 3. de praeb. in Sext. Optimo igitur iure de illa praerogativa Romani Pontificis inter theologos et canonistas catholicos non exceptis Gersone et Petro de Alliaco perfectus viget consensus.

328. Quare perperam Gallicani asseruerunt ius providendi Romani Pontificis esse accidentalem quandam praerogativam Sedis Apostolicae (9). Porro reservatio quoque officiorum ec-

quomodo *optio* ad collationem ex lege factam vel quasi ad mandatum quoddam de providendo vel gratiam quandam expectativam reducat; *Passerin.* l. c. cap. 1. n. 25. sq.

(7) Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 8.; Conc. Vatic. Sess. IV. Const. "*Pastor aeternus*"; *Leuren.* l. c. P. II. q. 512.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 1. 2.; *Phillips* l. c. t. V. p. 361. sq., cuius doctrinam *Hinschius* l. c. t. II. p. 512. sq. t. III. p. 113. sq. argumentis inefficacibus impugnat; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 571.

(8) Cap. 2. (Clem. IV. a. 1265.) de praeb. III. 4. in Sext.; cap. 1. (Bonif. VIII. a. 1295.) de praeb. III. 2. in Extrav. com. Cfr. de collatione canoniceatum: Act. S. Sed. vol. 36. p. 35. sq.

(9) *Hinschius* l. c. t. I. p. 201. sq. t. III. p. 165.

clesiasticorum per Romanos Pontifices facta nequaquam nititur inani iuris titulo neque fraudulentis innovationibus fuit introducta, ut opinati sunt *Boehmerus* et *Febronius*, neque multum abest *Hinschius* l. c. t. III. p. 114., sed fuit legitima iuris certi exercitatio. Denique nulla ratione sustineri potest reservationes pontificias fuisse et esse Ecclesiae *exitiiales*. Quamvis enim negandum non sit in casibus particularibus excessus fuisse commissos, tamen moderatus reservationum usus et saeculis elapsis et nostra aetate omnino *conveniēns* et opportunus est dicendus et ad efficacem et suavem Ecclesiae gubernationem multum accommodatus.

Summopere enim Ecclesiae interest, ut omnes clerici centro unitatis ecclesiasticae arcte devinciuntur; propter sollicitudinem omnium Ecclesiarum Romanus Pontifex indiget ministris, quos honoribus et muneribus afficere oportet; clerici pauperes forte sedibus suis pulsati sublevandi; viri docti et periti praemiis sunt donandi. Haud raro tempore medii aevi socordia et negligentia inferiorum Praelatorum fuit supplenda, qui non vere pios et doctos clericos, sed consanguineos forte mero nobilitatis titulo commendatos (10) ad dignitates et praebendas ecclesiasticas promovebant neque a simoniacis artibus abhorrentes nimium indulgebant guberniorum praetensionibus. Mirum igitur non est, quod viri docti in universitatibus sese ab Episcopis negligi publice conquererentur et v. g. in Constantiensi Concilio aperte faverent Romanorum Pontificum reservationibus (11).

II. Notae historicae.

329. In primordiis Ecclesiae catholicae Apostoli constituerunt Episcopos (12). Post aetatem apostolicam potissimum per Episcopos comprovinciales facta est electio Episcoporum (13); Romani autem Pontifices iam primis saeculis illi

(10) Cap. 37. X. de praeb. III. 5., *Schneider*, D. bisch. Domkap. p. 120. sq.

(11) *Leuren*. l. c. p. II. q. 525.; *Hefele* l. c. t. VII. (ed. I.) p. 336.; *Ph. Herogenroether-Hollweck* l. c. n. 572. p. 451.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 134.

(12) Act. Apóst. XIV. 22.; Tit. I. 5.; *Irenaeus*, Adver. haer. l. cap. 3.; *Euseb.*, Hist. eccl. l. III. cap. 37.; *Innoc.* I. in epist. ad Decent. Eugub. n. 2. iunct. S. Clem. Rom. in ep. I. ad Corinth. cap. 44.; S. Cypr. v. g. in epist. 43. cap. 1., epist. 67. cap. 4. 5.; c. 4. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Hefele* l. c. t. I. p. 382. sq.; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 2. cap. 1. sq.; *Saegmueller* l. c. § 71.

(13) *Phillips* l. c. t. V. § 222. p. 371. sq. § 230. p. 488. sq., quem *Hinschius* l. c. t. III. p. 114. sq. rationibus non fundatis refellere tentat.

negotio electionis invigilare non omiserunt, atque adeo saltem in casibus particularibus non solum in provisione dioecesium, sed etiam inferiorum officiorum ecclesiasticorum quandoque suam interposuerunt auctoritatem. Tandem ad Capitula ecclesiarum cathedralium tempore medii aevi delata est electio Episcoporum exclusa qualibet interventione populi. Quod ius in authenticis compilationibus iuris Decretalium lib. I. tit. de elect. continetur. Inde autem ex saeculo decimo quarto Clemens V. et Benedictus XII. provisionem ecclesiarum cathedralium ita sibi reservare coeperunt, ut non solum *confirmatio* electionis, sed etiam libera collatio ad solum Romanum Pontificem spectaret. Quae *libera collatio Romani Pontificis* ex iure *communi nunc vigente* est forma ordinaria provisionis *dioecesium* (14), et nonnisi ex iure speciali nominatio Episcoporum fit per electionem Capitulorum ecclesiarum cathedralium aut per praesentationem patronorum vel guberniorum civilium (15).

330. Pontificiae reservationes officiorum inferiorum, quarum vestigia quaedam iam ante saeculum duodecimum occurrunt, tamen stabili quadam ratione atque ex iuris communis dispositione antiquis illis temporibus non reperiuntur. Quae res exinde manifeste probatur, quod in Decreto Gratiani inter a. 1142.-1151. compilato canones vel dicta de veris reservationibus non existant. Id, quod veteres canonistae iam passim concesserunt velut *Leuren.* l. c. P. II. q. 526.; *Zech* l. c. sect. III. tit. 10. p. 222. alique, quippe qui opinati sunt, nonnisi saeculo post Gratianum reservationes fuisse introductas aut saltem ante Alexandrum III. (a. 1159.-1181.) non reperiri. At certum est iam Innocentium II. a. 1137. et Eugenium III. a. 1152. concessisse rescripta de providendo (16). Frequentius factae sunt reservationes non solum *per preces*, sed etiam per stricta *mandata* (per litteras monitorias, praeceptorias, executorias) circa beneficia *vacantia* vel nondum vacantia suoque tempore *vacatura* inde ab Alexandro III., salvis tamen

(14) Reg. Canc. Apost. 2.; Conc. plen. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 483.

(15) *Nussi*, Conventiones p. 29. sq.; Epist. Secret. Stat. 20. Iul. 1900. in Anal. eccl. t. IX. p. 413.

(16) *Thomassin.* l. c. P. II. l. 1. cap. 41. sq.; *Phillips* l. c. t. V. p. 438. sq.; *Schneider* l. c. p. 114. sq.; *Hinschius* l. c. p. 114. sq., qui difficultates movet non fundatas atque verba et facta Rom. Pontificum detorquet in falsum sensum, ut recte monet *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 571. 572. not. 2. 4.

privilegiis a Sede Apostolica contra huiusmodi mandata de providendo concessis. Denique Innocentius III. disertis verbis ius reservandi officia repetit ex plenitudine suae potestatis. Quod ius Romani Pontificis adeo in praxi fuerat receptum, ut cum a. 1234. Gregorius IX. suam publicaret collectionem Decretalium, in novam compilationem authenticam non paucae Decretales de reservationibus pontificiis fuissent insertae (17). Post Gregorium IX. maxime liberalis in reservandis beneficiis etiam per mandata de providendo et concessionem expectatarum fuit Innocentius IV. Qua in re usus est iure suo et ad maiora illa onera imponenda tristi conditione Sedis Apostolicae necessario adactus est (18), eiusque exemplum multo magis secuti sunt R. Pontifices Avenione residentes et in magno schismate inter se contententes.

331. Quodsi Romani Pontifices hucusque recensiti solummodo reservationes *particulares* statuerunt, Clemens IV. a. 1265., ut eliminaret varias artes ab inferioribus collatoribus ad eludenda iura Sedis Apostolicae excogitatas, primus fuit ex Romanis Pontificibus, qui insistens *antiquae consuetudini* lege universali et perpetua generales promulgaret reservationes de beneficiis vacantibus in Curia Romana propter mortem beneficiatorum ibidem secutam. Cfr. cap. 2. de praeb. III. 4. in Sext. Idem negotium reservationum etiam in Libro Sexto et Extrav. com. (19) fuit novis legibus ordinandum. Tandem a Clemente V. (a. 1305.) prima vice generaliter *ecclesiae* quoque *cathedrales*, quae apud Sedem Apostolicam vacarent, toto sui Pontificatus tempore reservatae fuerunt. Auxerunt numerum reservationum ecclesiarum cathedralium Ioannes XXII. (a. 1316.-1334.) (20) et Benedictus XII.

(17) Cap. 6. 37. 38. X. de praeb. III. 5.; cap. 4. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 30. 37. 38. 40. X. de rescript.

(18) Cap. 3. 4. de conc. praeb. III. 8. in Sext.; *Phillips* l. c. t. V. p. 470. sq. 476.; *Schneider* l. c. p. 120., ubi exceptiones *Hinschius* solido fundamento destitutae recte reiiciuntur.

(19) Cap. 34. (Bonif. VIII.) de praeb. III. 4. in Sext., quo reservatio extenditur etiam ad beneficia morientium in loco vicino Curiae Romanae per duas diaetas legales, salvo limitationibus cap. 3. 35. l. c. in Sext. (supra h. tom. II. n. 324. not. 308.) et iure consuetudinario (de beneficiis patronatus laicalis) admissis; cap. 3. (Clem. V.) de praeb. III. 2. in Extrav. com.; *Phillips* l. c. t. V. § 231. p. 508. sq.

(20) Cap. 4. de elect. l. 3. in Extrav. com., ubi Ioann. XXII. Const. « *Ex debito* » a. 1316. omnia beneficia ibidem recensita reservantur, quae per mortem vel depositionem ac privationem, per electionum cassationem, postulationum repulsionem, renuntiationem, quorumlibet provisionem, trans-

(a. 1334.-1342.) (21), Clemens VI. (a. 1342.-1352.), Urbanus V. (a. 1362.-1370.). Inde ex saeculo decimo quarto paulatim etiam illae reservationes pontificiae ortae sunt, quae continentur in Regulis Cancellariae Apostolicae. Ex istis Regulis praeter Regulam secundam de reservatione ecclesiarum cathedralium praesertim Regula nona de mensibus papalibus (orta ex singulari interpretatione concessionis a Martino V. in Concilio Constantiensi facta) et Regula quarta de reservatione primae dignitatis in Capitulis videntur (22). Quae Regulae Canc. Apost. per alios Romanos Pontifices non raro immutatae in rigore iuris continent disciplinam etiam nunc vigentem, quatenus mitiori praxi et antiquis vel novis concordatis et indultis apostolicis non sunt emollitae vel immutatae v. g. in concordato Vindobonensi (a. 1447.) vel Galliae (a. 1516.). Denique praeter reservationes in corpore iuris et in Regulis Canc. Apost. contentas aliae generales reservationes pontificiae non existunt, nisi quae statuuntur in poenam certorum delictorum (23).

III. Disciplina vigens.

332. De obiecto et ambitu liberae collationis pontificiae.

Officia Ecclesiastica, in quibus Romanus Pontifex exercet suum supremum ius liberae collationis, sunt imprimis *Episcopatus* cuiuscunque gradus etiam patriarchalis, ut constat ex secunda Regula Cancellariae Apostolicae (24). Qua Regula antiquum ius Decretalium de electione Episcoporum fuit abrogatum (25), atque ubicumque nostra aetate *electio* canonica Epi-

lationem, sive per susceptionem muneris consecrationis vel benedictionis apud Sedem apostolicam vacant; cap. unic. tit. 3. de praeb. in Extrav. Ioann. XXII. = cap. 4. de praeb. III. 2. in Extrav. com. = Ioann. XXII. Const. „*Exsecrabilis*“ a. 1317., qua reservantur etiam omnia beneficia ipso iure vacantia propter adeptum secundum beneficium incompatible, item beneficia, quae vacant propter mortem Cardinalis vel quorundam Curialium.

(21) Cap. 13. de praeb. III. 2. in Extrav. com. = Benedict. XII. Const. „*Regimen*“ a. 1335.

(22) *Leuren*. I. c. P. II. q. 539. sq.; *Riganti* I. c. Reg. cit. Canc. Apost.; *Phillips* I. c. t. V. p. 521. sq.; *Hinschius* I. c. t. III. p. 133. sq.

(23) *Nussi*, Conventiones; *Leuren*. I. c. P. II. q. 589.; *Saegmueller* I. c. p. 273.

(24) *Riganti* I. c. Reg. 2. Canc. Apost.

(25) *Nussi* I. c. p. 29. sq.; Collect. Lac. t. II. col. 546. sq. 568. sq. 301. sq. 341. sq. de electionibus Episcoporum in Ecclesia orientali; Collect. Lac. tom. III. col. 429. 483. 686. 831. 924.; *Zitelli*, Apparatus iur. eccl. p. 4. sq. de provisione canonica diocesium in regionibus S. C. de Prop. F. subiectis. Cfr. quoque Collect. S. C. de Prop. F. n. 39. sq.

scoporum aut nominatio vel praesentatio gubernii civilis aut plena provisio alicuius Praelati ecclesiastici (26) v. g. Archiepiscopi Salisburgensis quoad aliquas dioeceses etiam nunc vigent, id iure speciali et privilegiis pontificiis nititur. Porro ius liberae collationis Romani Pontificis sese etiam extendit in officia inferiora dioecesium iuxta normas stabilitas in Regul. 1.-9. incl. Canc. Apost.; v. g. in Regula quarta *prima dignitas* Capitulorum, ex Regula nona canonicatus et generatim omnia officia ecclesiastica cum cura et sine cura, saecularia et regularia in mensibus papalibus vacantia (27) cum limitationibus iam supra in notis historicis apposis R. Pontifici reservantur. Denique in compluribus casibus collatio certorum officiorum inferiorum in *poenam* alicuius delicti vi legum generalium Romano Pontifici est reservata (28).

333. De modis exercendi liberam collationem pontificiam.

Quatuor modis Romanus Pontifex uti potest plenitudine suae potestatis in libera collatione officiorum ecclesiasticorum.

I. *Iure praeventionis* per expectativas, quibus determinati clerici sive *directis concessionibus* sive *mandatis* apostolicis de providendo ad officia *nondum vacantia*, sed vacatura sive determinata sive indeterminata promoventur (29). Quod ius concedendi expectativas non obstante abrogatione expectativarum a Concilio Tridentino (Sess. XXIV. cap. 19. de ref. et Sess. XXV. cap. 7. de ref.) facta salvum permansit in Romano Pontifice (Sess. XXV. cap. 21. de ref.). Post Concilium Tridentinum vel ipsi Romani Pontifices nonnisi raro expectativas concesserunt (30) praeter coadiutorias Episcoporum aut Praelatorum regularium iam ab ipso Concilio Trid. Sess. XXV. cap. 7. de ref. exceptas. Imprimis officia iurispatronatus laicalis vel mixti a gratiis expectativis sunt exempta (31).

II. *Iure concursus*, vi cuius Romanus Pontifex cum inferioribus collatoribus officiorum ita concurrat sive *cumulativam* iurisdictionem exercet, ut etiam officium ecclesiasticum

(26) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 7. n. 4.

(27) *Riganti* l. c. in cit. Reg. Canc. Apost.; Collect. Lac. t. III. col. 923. 949. 989. 956. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 372. p. 451. not. 4. 452. not. 10.

(28) *Nussi* l. c. p. 63. sq. 95. sq. 119. sq.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 589.

(29) Cap. 2. 36. de praeb. III. 4. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 628. sq.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 1. n. 148.

(30) *Riganti* l. c. Reg. 26. Canc. Apost. n. 8. sq.

(31) *Riganti* l. c. Reg. 1. Canc. Apost. § 1. n. 328. sq.

vere vacans ante ordinarium collatorem sive directa concessione sive per mandatum apostolicum de providendo alteri datum conferri possit. Quodsi Ordinarius loci praevenit Romanum Pontificem vel Legatum Sedis Apostolicae, sustinenda est collatio *Ordinarii* (32); si a Sede Apostolica vel Legato ipsius uni et ab Ordinario alteri eodem die idem officium conferatur neque appareat, quae collatio fuerit primo facta, erit potior conditio legitime *possidentis*: si vero neuter possideat, is, cui *Sedes Apostolica* aut Legatus contulit, propter conferentis ampliorem praerogativam erit ceteris praefendus (33).

III. *Iure devolutionis* Romanus Pontifex certa officia confert, quorum provisio a legitimo collatore vel provisoro intra *tempus* legitimum est omissa aut facta *scienter* de *indigno* aut non servata *forma canonica*; hinc collatio aut *immediate* aut negligentibus quoque *mediis* collatoribus mediate tantum ad Romanum Pontificem defertur. Qua de devolutione cum satis superque h. tom. II. n. 324. sit disputatum, hoc loco a fusiore expositione abstinendum est (34).

IV. *Iure reservationis*.

a) Reservatio in genere intelligitur (35) officii ecclesiastici *vacaturi* (quo verbo maxime differentia ab expectativa insinuatur) per competentem Superiorem ecclesiasticum ad se facta avocatio. Quare reservatio pontificia, de qua hoc loco unice agitur, cum sola fere nunc sit practici momenti, definiri potest: Officii ecclesiastici *vacaturi* per Romanum Pontificem ad se facta avocatio. Quae reservatio pontificia sensu stricto habetur, si omnes in *perpetuum* collationes alicuius officii ecclesiastici, quotiescunque illud vacaverit, Romanus Pontifex ad se avocat exclusis ordinario collatore inferiore aliisque personis ad provisionem canonicam illius officii forte concurrentibus. Quodsi pro unico casu vacationis reservatio officii decernatur, id potius fieret iure "*affectionis* „ vel *specialis reservationis*. Quo nomine affectionis generatim ab an-

(32) Reg. iur. 54. in Sext.; cap. 14. de praeb. III. 4. in Sext.

(33) Cap. 31. de praeb. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 514. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 17. Canc. Apost. „ de concurrentibus in data „; *Hinschius* l. c. t. III. p. 157. sq.

(34) *Schmalzgr.* l. I. t. 10. de supplend. negl. prael. n. 1. sq.; *Garcias* l. c. P. X. cap. 3.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 167. sq.; supra h. tom. II. n. 324.

(35) *Schmalzgr.* lib. III. t. 5. n. 209.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 522. sq.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 1.; *Hinschius* l. c. p. 140. sq.

tiquis canonistis intelligitur omnis appositio manus per Romanum Pontificem ad aliquod officium, *non vi alicuius expressae Constitutionis generalis vel Regulae Cancellariae Apostolicae*, sed *vi alicuius facti ea intentione*, ut de illo officio ecclesiastico per collationem disponat pro *ea tantum vice* (36). Cfr. Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 5. de ref., Sess. XXIV. cap. 15. de ref., ubi discrimen illud inter reservationem et affectionem ex saeculo decimo quinto (cfr. cap. 14. (Paul. II. a. 1467.) de praeb. III. 2. in Extrav. com.) magis magisque introductum pariter probatur. Quatenus sint illa discrimina, ex ipsa definitione affectionis facile iam maxima ex parte deducitur; speciatim autem commemoranda est differentia maioris efficaciae, quae inest affectioni. Illa enim etiam *sine addito decreto irritante* actus in contrarium gestos irritat et ligat *ignorantes*; reservatio autem ignorantes non ligat neque ex sese irritat actus in contrarium gestos, nisi expresse addita sit clausula irritans (37).

b) Reservationes dividuntur 1) in *generales*, quibus plura officia in communi, et in *speciales*, quibus certum officium Romanus Pontifex sibi reservat (38); 2) in *temporaneas* v. g. ad beneplacitum Rom. Pontificis et in *perpetuas* v. g. ad beneplacitum Sedis Apostolicae (39); 3) in *reales*, quae factae sunt ratione officii (40), et in *personales*, quae ratione personarum (41) decretae sunt; 4) in *clausas* in corpore iuris canonici et in *vagantes* extra corpus iuris canonici scilicet in Reg. Canc. Apost. vel aliis Constitutionibus Romanorum Pontificum inde ex saeculo decimo sexto; 5) in *absolutas* sive fixas, quae certa officia absolute afficiunt, et in *conditionatas* sive eventuales, quae ratione temporis pendent ab incerta vacatione officiorum in certis mensibus v. g. papalibus (42); 6) in

(36) *Schmalzgr.* l. c. n. 210. 211.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 1. n. 62.; *Leuren.* l. c. q. 523.; *Hinschius* l. c. p. 142. sq.

(37) Cap. 20. de praeb. III. 4. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 215. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 1. Canc. Apost. § 1. n. 71. sq.

(38) Ita recte *Zech* l. c. sect. 3. t. 10. p. 225.; *Santi* l. c. I. III. t. 5. n. 49., cum alii v. g. *Schmalzgr.* l. c. n. 217.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 1. n. 58. alique alias afferant huius divisionis explicationes.

(39) Cfr. reservationes factas per Const. Apost. et per Regul. Canc. Apost.

(40) Reg. 24. Canc. Apost. et *Riganti* l. c. in h. Reg.

(41) V. g. Reg. 7. 32. Canc. Apost. et *Riganti* l. c. in h. Reg.

(42) Reg. 9. Canc. Apost. et *Riganti* in h. Reg.

poenales (43), quae ratione delicti statutae sunt, et in *favorabiles* et gratiosas, quae propter singularem reverentiam Sedi Apostolicae debitam (44) introductae fuerunt.

c) Ex *particularibus* reservationibus commemorandae sunt:

1) *Unica* reservatio in *corpore iuris clausa* est illa, quae vi legis generalis et perpetuae etiam per mortem Romani Pontificis non sublatae collatio omnium officiorum ecclesiasticorum apud Sedem Apostolicam vacantium eidem Rom. Pontifici reservatur (45).

2) Reservationes in Const. Apostol. extra stricte authenticas collectiones corporis iuris canonici vagantes vel in *Regulis Cancellariae Apostolicae* contentae (46).

Prima Regula innovat omnes reservationes, quae a Benedicto XII. Const. „*Ad regimen* „ et a Ioanne XXII. Const. „*Exsecrabilis* „ statuuntur, et adiungit reservationem omnium officiorum, de quibus Ordinarii et alii collatores contra decreta Concilii Tridentini disposuerunt. *Secunda Regula* imprimis generaliter reservat omnes ecclesias patriarchales primatiales, archiepiscopales, episcopales.

Quarta Regula generaliter reservat omnes dignitates maiores post pontificales in ecclesiis cathedralibus etiam metropolitans et patriarchalibus necnon.... principales in collegiatis ecclesiis.

Omissis sequentibus Regulis, quae potius agunt de officiis Curialium et Urbis Romae, *Regula nona* reservantur Romano Pontifici certa officia v. g. canonicatus ecclesiarum cathedralium octo mensibus papalibus i. e. Ian., Febr., Apr., Mai., Iul., Aug., Oct., Nov. vacantia. In favorem Episcoporum *residentium* (id, quod nostra aetate sine dubio regulariter obtinet) *simpliciter alternativa* mensium inter Rom. Pontificem et Episcopos est introducta, ita ut Rom. Pontifici collatio competat mensibus Ian., Mart., Maii, Iul., Sept., Nov., reliquis autem mensibus Episcopis sit propria. Cfr. Act. S. Sed. vol. 36. p. 35. sq.: De collatione canonicatum.

Denique ex Regulis Canc. Apost. hac in re attendendae

(43) Pauli IV. Const. „*Cum ex Apostolatus* „ 15. Febr. 1559.

(44) Cap. 13. de praeb. III. 2. in Extrav. com.

(45) Cap. 2. 3. 34. 35. de praeb. III. 4. in Sext.; *Riganti* l. c. Reg. 1. Canc. Apost. § 1. n. 38. sq.

(46) *Riganti* l. c. prooem. n. 26. sq. 73. sq.; *Devoti* l. c. § 33. 35. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 529. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 143. sq.

sunt Reg. 30. „ *de verosimili notitia* „ et Regul. 68. „ *reservatio beneficiorum vacantium Sede Apostolica vacante* „.

3) Quibus reservationibus in corpore iuris canonici atque in Reg. Canc. Apost. contentis ex saeculo decimo sexto adiungendae sunt illae reservationes *poenales*, quae a compluribus Romanis Pontificibus factae sunt. Hinc reservantur

officia eorum, qui offendunt litigantes, iudices, causidicos Curiae Romanae (47), aut simulato nomine subeunt examen, ut pro aliis officium obtineant, aut pensiones offerunt officii obtinendi causâ (48);

officia vacantia propter crimen *haereseos* (49) aut recepta per *simoniam* confidentialem (50);

officia parochialia, quae *concursu* Tridentino non servato fuerunt collata (51);

officia vacantia ex resignatione, in qua publicatio resignationis iuxta formam a Gregorio XIII. praescriptam non fuit observata (52);

denique officia illorum clericorum, qui contra sanctiones canonicas tonsuram et habitum clericalem non deferunt (53).

334. Scholion. Quo ambitu in singulis regionibus etiam nostra aetate reservationes pontificiae vigeant, maxime ex concordatis (54) et probatis scriptoribus canonicis de iure particulari (55) est eruendum. In universum autem reservationes pontificiae saltem in regionibus extra Curiam Romanam et Italiam, ubi etiam nunc sunt in vigore, secundum disciplinam vigentem ad angustos limites sunt redactae. Imo iam pridem multa officia propter benignam vel verius fictione quadam

(47) Alex. VI. Const. „ *In eminenti* „ 13. Apr. 1502.

(48) Pauli IV. Const. „ *Inter ceteras* „ 23. Nov. 1557.

(49) Pii V. Const. „ *Cum ex Apostolatus* „ 27. Ian. 1567.

(50) Pii V. Const. „ *Intolerabilis* „ 11. Ian. 1569.

(51) Pii V. Const. „ *In conferendis* „ 18. Mart. 1567.

(52) Greg. XIII. Const. „ *Humano via iudicio* „ 5. Ian. 1584. confirm. a Benedict. XIV. Const. „ *Ecclesiastica* „ 25. Iun. 1746.

(53) Sixt. V. Const. „ *Cum sacrosanciam* „ 9. Ian. 1589. confirm. a Benedict. XIII. Const. („ *Apostolicae Ecclesiae* „) - *Catholicae Ecclesiae* „ 2. Maii 1725.; *Devoti* l. c. § 34.

(54) Nussi l. c. p. 134. sq. de reservationibus vigentibus in Hispania, Austria aliisque regionibus.

(55) Bouix, De princip. iur. canon. p. 326. sq. de iure et praxi in Gallia, ubi reservationes non vigent, sicuti etiam in Lusitania sublatae sunt; Vering, Lehrb. d. k. K. § 119. de Germania v. g. in Bavaria et Borussia; Collect. Lac. t. III. col. 923. de Anglia; Hinschius l. c. p. 166. sq.

iuris probatam computationem valoris beneficiorum indirecte reservationi pontificiae fuerunt subducta.

335. *De qualitatibus personarum et conditionibus requisitis in collatione pontificia.*

I. Romanus Pontifex in exigendis *qualitatibus* iure communi ad liberam collationem requisitis rigore non adstringitur, nisi quatenus subsit obligatio iuris divini, aut prout legislator humanus suis quoque legibus ligatur, aut ipse sapienti constantique traditioni ecclesiasticae sponte et prudenter insistit. Et revera de facto Sedes Apostolica a sanctionibus iuris communis et particularibus non facile in libera collatione officiorum ecclesiasticorum recedere solet.

II. Quoad *formas* et *solemnitates* servandas in libera collatione pontificia notandum est, quod collatio officiorum maiorum per S. C. Consistorialem praeparetur atque expediatur, inferiorum autem officiorum inde ex saec. decimo quarto et decimo quinto Datariae Apostolicae (56) tanquam proprio et a Cancellaria Apostolica distincto tribunali sit reservata.

Quae *Dataria Apostolica* praeter leges generales de rescriptis pontificiis (57) atque de rescriptis beneficialibus latas (58) maxime in collationibus pontificiis attendit Regulas Cancellariae Apostolicae ad materiam beneficiale spectantes et formas proprio suo stylo (59) probatas. In specie autem diplomata pontificia conceduntur aut “ *in forma gratiosa* „ aut “ *in forma dignum* „ aut “ *in forma commissoria* „. Litterae Apostolicae “ *in forma gratiosa* „ datae continent directam concessionem officii factam clerico, qui exhibito sua Episcopi testimonio suam dignitatem antecederet probavit; “ *in forma dignum* „ dicuntur fieri collationes pontificiae propter exordium rescripti apostolici. In hac enim collatione ex testimonio Episcopi de dignitate clerici provisi Romano Pontifici non constāt. Ideirco Episcopo mandatur, ut officium clerico in rescripto expresso non tribuat, nisi postquam ille dignus et idoneus repertus fuerit. Denique “ *in forma commissoria* „

(56) *Riganti* l. c. prooem. n. 132. sq.; *Bangen*, D. Roem. Curie p. 410. sq.; *Bouix*, De Curia Rom. p. 274.; *Scherer* l. c. t. I. p. 497.; *Hinschius* l. c. p. 159. sq.

(57) Lib. I. t. 3. X. de rescript.

(58) Cap. 2. 3. de praeb. III. 4. in Sext.

(59) *Amydenus*, De off. et iurisd. Datarii necnon stylo Datariae (Quod opus ex Indice libror. prohib. est deletum).

fiunt collationes liberae, si Litterae Apostolicae per modum *mandati* vel commissionis dantur; at clericus providendus non obstante testimonio Episcopi in supplicatione exhibito coram executoribus designatis multa alia docere debet, antequam officium consequatur. Quare huiusmodi rescripta in forma commissoria non continent collationem directam clerico factam, sed potius mandatum de clerico providendo.

Clausulae quoque, quae diversis rescriptorum formis apponuntur, ratione habita Regularum Cancellariae Apostolicae diligenter examinandae sunt.

336. *De acceptatione collationis pontificiae.* Libera collatio rationem quandam habet *donationis*, donatio autem perfecta non est, nisi accedat consensus donatarii; ergo libera quoque collatio pontificia, ut plenum et perfectum consequatur effectum, consensu clerici provisi est complenda, secus est actus imperfectus. Quae collatio nondum acceptata profecto iam dat clerico proviso *ius ad rem, non ius in re*, quod tantum acceptatione acquiritur (60). Quam ob rem saltem inferiores collatores arbitrarie collationem factam revocare non possunt, sed consensum collatarii inter terminum legitime statutum exspectare tenentur. Quamvis enim donatio liberalis ante acceptationem revocari possit, eo quod sit actus ex mero beneplacito donatoris positus, tamen collatio libera fit ex aliqua necessitate. Collator enim non *sibi* officium ad instar liberalis elargitionis retinere potest, sed ex iuris dispositione necessario *alteri* concedere debet. Hinc quoque sequitur per collationem nondum acceptatam priorem officii *vacationem* non cessare. Nam prima vacatio officii tantum cessat per secundam *provisionem perfectam* inde fit, ut officium non *vacet* in mense *papali*, si collatarius ante acceptationem provisionis in mense papali moriatur; verum collatio spectat ad *ordinarium* collatorem, qui statim post vacationem *nondum* finitam fuit competens ad provisionem.

(60) Cap. 17. de praeb. III. 4. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 3. 122. sq. 215. sq. 382. sq. 794. sq.; *Arch. f. k. K. t. X.* p. 266.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 144.

§ 2. DE LIBERA COLLATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM
PER EPISCOPOS.

I. Principia fundamentalia.

337. Episcopi in suis dioecesibus inter ordinarios collatores officiorum ecclesiasticorum proximum post Romanum Pontificem occupant locum. Ipsi enim positi a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei in locum Apostolorum successerunt et tanquam veri pastores assignatos sibi greges singuli singulos pascunt et regunt (61). Quo in officio regendi maxime ius suos sibi ministros et cooperatores libere assumendi continetur. Neque opus est ad exercendum ius liberae collationis, ut Episcopi pleno iure provisi etiam sint *consecrati* (62); collatio enim libera non est actus ordinis, sed iurisdictionis voluntariae, qui etiam extra dioecesim poni potest. Episcopi vero tantum *electi* vel *praesentati* antequam a Romano Pontifice sint confirmati vel instituti, officia ecclesiastica libere conferre omnino non valent (63). Omnes denique Episcopi qualicunque ratione fuerint provisi, Litteras Apostolicas suae provisionis Capitulo ecclesiae cathedralis exhibeant necesse est (64), secus ad liberam collationem non sunt capaces. Qua exhibitione Litterarum Apostolicarum rite peracta nequaquam per se exspectanda est solemnis Episcopi inthronizatio ut valide ab ipso officia ecclesiastica in dioecesi conferri possint (65).

338. Episcopus si cum Vicario suo generali ius libere conferendi officia dioecesana communicare vult, id per mandatum *speciale* faciat necesse est; etenim in mandato *generali huiusmodi* facultas non continetur (66). Cuius rei ratio non solum est positiva iuris dispositio, sed etiam exinde est repetenda, quod libera collatio habeat rationem donationis;

(61) Conc. Vatic. Sess. IV. Const. " *Pastor aeternus* " cap. 3.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref.

(62) Cap. 1. X. de transl. I. 7.

(63) Cap. 9. 15. 17. 44. X. de elect. I. 6.

(64) Cap. 1. de elect. I. 3. in Extrav. com.; Pii IX. Const. " *Apost. Sed.* " (a. 1869.), Const. " *Romanus Pontifex* " 28. Aug. 1873. Cfr. *Leuren. l. c. P. II. q. 664. sq.*

(65) *Leuren. l. c. q. 668. 692.*

(66) Cap. 3. de off. vicar. I. 13. in Sext.; *Leuren. l. c. q. 681. sq.*

donare autem quis non potest, etiamsi ex mandato generali liberam habeat administrationem. Praeterea in mandato generali ea non veniunt, quae magnam habent specialitatem, et quae quis in specie verisimiliter non esset concessurus.

339. Episcopali sede vacante Capitulum ecclesiae cathedralis vel Vicarius capitularis officia libere conferre saltem ordinarie non possunt (67). Id enim ex positiva iuris sanctione deducitur et rationibus quoque intrinsecis suadetur. Nam Capitulum et Vicarius capitularis tantum provisoria quadam ratione dioecesim administrant, et libera collatio est actus gratiae liberalitatis, non iustitiae et necessitatis; sed actus liberalitatis reservantur soli Episcopo. Imo Pius V. Const. "*Sanctissimus in Christo*," officia liberae collationis, quae vacant tempore sedis episcopalis vacantis, Sedi Apostolicae reservavit. Quae Constitutio quamvis ultra montes non vigeat, tamen in Italia etiam nunc est recepta (68).

II. Notae historicae.

340. Cum iure antiquo (69) ius ordinandi clericos dioeceseos Episcopo esset reservatum, neque quisquam ordinaretur absolute, sed ut certo fungeretur officio ecclesiastico, nominatio quoque et provisio clericorum ad officia ecclesiastica dioecesis unice ad Episcopum spectabat. Quodsi Episcopus in eligendis clericis suum consuluit presbyterium et populi testimonium audit, in libero sui iuris usu minime fuit coarctatus. Illa enim interventio populi, cuius vestigia usque ad saeculum nonnumquam occurrunt, ex concessione Ecclesiae fuit repetenda, sive inter limites meri testimonii constiterit sive propius accesserit ad verum consensum.

341. Imprimis Episcopi de duobus nobilissimis officiis presbyterii i. e. de *Archipresbyteratu* et *Archidiaconatu* libere disposuerunt. Item ad Episcopos spectabat deputatio sacerdotum ad curam animarum in ecclesiis ruralibus. Quodsi in his provisionibus locum habuit aliqua interventio presbyterii, in ipsius locum quoad consilium vel consensum dan-

(67) Cap. 2. X. ne sede vac. III. 9.; cap. unic. eod. III. 8. in Sext.; *Leuren.* I. c. q. 698. sq.

(68) Act. S. Sed. vol. VII. p. 378.; *Leuren.* I. c. q. 709.

(69) *Thomassin.* I. c. P. II. lib. 1. cap. 33. sq. 15. sq.; *Phillips* I. c. t. VII. p. 460. sq.; *Schneider* I. c. p. 106. sq.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 616. sq.

dum successit Capitulum ecclesiae cathedralis (70); at ex saeculo decimo tertio etiam interventio Capituli sublata est. Inde ortum est generale principium, quod Episcopus ad liberam et ordinariam collationem officiorum ecclesiasticorum suae dioecesis habeat intentionem in iure fundatam (71).

342. Cum in Capitulis inde ex saeculo octavo vigeret vita communis, provisio quaedam singulorum *canonicatum* per liberam collationem Episcopi concludentibus argumentis nequit probari (72). Dissoluta vita communi in Capitulis maxima varietas in conferendis dignitatibus et canonicatibus Capitulorum orta est (73). Profecto fuerunt Capitula, in quibus Episcopi ius quoddam liberae collationis canonicatum exercerent aut propriis foundationibus vel donationibus fundatorum acquirerent; at in plerisque Capitulis non pauci canonicatus obnoxii fuerunt *iuripatronatus*, vel ad Capitulum *pleno iure* spectabat provisio, vel saltem simultanea tantum provisio Episcopi et Capituli locum habuit. Quare ex antiquo iure Decretalium de uniformi quadam provisione canonicatum non constat, multoque minus Episcopus quoad liberam collationem canonicatum obtinuit intentionem in iure fundatam. Ubique canonicatus reservatione pontificia inde ex saeculo decimo quarto per Regulas Canc. Apost. provisioni Episcoporum non fuerunt subducti, per praxim, non iure scripto, sed potius *consuetudine* probatam *simultanea* illa *provisio* introducta est, nisi speciali iure aliud cautum fuit.

III. Disciplina vicens.

343. Episcopus ex iure communi etiam nunc vigente habet potestatem libere conferendi *omnia officia ecclesiastica suae dioecesis* exceptis iis, quae Sedi Apostolicae sunt reservata aut ex titulo speciali stricte probando ad alios collatores inferiores spectant. Item habet intentionem in iure fundatam, contra quam omnes, qui sive electione sive praesentatione vel nominatione liberam collationem Episcopi sese limitare

(70) Cap. 4. X. (Alex. III.) de his, quae fiunt III. 10.

(71) Cap. 1. de praescript. II. 13. in Sext.; *Leuren*. I. c. P. II. q. 670.

(72) *Schneider* I. c. p. 106. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* I. c. n. 563.; *Saegmueller* I. c. § 73.

(73) Cap. 2. 8. 15. X. de conc. praeb. III. 8.

posse praetendunt, iura sua allegata concludentibus argumentis probare debent, secus in officiis dioecesanis pro pleno iure Episcopi ad provisionem est ferenda sententia (74).

344. Quae intentio in iure fundata in favorem Episcopi sese nequaquam extendit ad *dignitates, personatus canonicatus* Capitulorum sive cathedralium sive collegiatarum. Nam illorum officiorum provisio iure communi et praxi probata (75) legibus singularibus fuit ordinata, quibus standum est, nisi probetur exceptio legitima ab illo iure communi.

Speciatim Episcopi est libere designare canonicum *theologum* (76) et *poenitentiarium* (77), nisi praebendae erectae in theologalem vel poenitentialem sint iuris patronatus laicalis (78).

Denique Episcopus ex iure communi non prohibetur, quominus canonicos mere *honorarios* in ecclesiis cathedralibus et collegiatis nominet, dummodo accedat consensus Capituli et recentiora decreta Sedis Apostolicae hac de re lata sedulo observentur (79).

345. *Reliqua officia ecclesiastica* praesertim parochialia libere confert Episcopus, nisi privilegio pontificio vel antiqua (80) lege foundationis vel praescriptione immemoriali (81) collatio ad aliam personam ecclesiasticam delata sit, vel designatio clericum promovendi ex titulo canonico stricte probando v. g. ex electione canonica vel iurepatronatus tertiae personae competat.

346. Scholion. De *qualitatibus* promovendorum et *condi-*

(74) Cap. 6. X. de except. II. 25.; cap. 7. X. de conc. praeb. III. 8.; *Leuren.* I. c. P. II. q. 664. sq.

(75) Cap. 15. X. de conc. praeb. III. 8.; *Garcias* I. c. P. V. cap. 4. n. 11.; *Leuren.* I. c. P. II. q. 670. sq. 696. sq.; *Riganti* I. c. Reg. 2. Canc. Apost. § 3. n. 324.; *Bouix*, De Capit. p. 197. sq.; *Schneider* I. c. p. 108. 227. sq.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 614. 694.

(76) Cap. 4. X. de mag. V. 5.; Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. de ref.; decis. S. C. C. in cit. ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 18. n. 14. sq.

(77) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref.; decis. S. C. C. I. c. p. 17. n. 5.

(78) *Leuren.* I. c. P. II. q. 705.; *Bouix* I. c. p. 96. sq. 113. sq.; *Sentis*, D. praeb. theol. u. poenit. p. 27. 38. 49. 51.; *Nussi* I. c. p. 134.; Act. S. Sed. vol. VIII. p. 350.

(79) *Fagnan.* in cap. 27. X. de praeb. III. 5.; epist. Secretar. S. C. C. 16. Sept. 1884.; *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 135. 156.; *Schneider* I. c. p. 207. sq.; *Bouix* I. c. p. 127. sq.

(80) Cfr. de iure novo per Conc. Trid. condito: Sess. XIV. cap. 12. de ref.; Act. S. Sed. vol. III. p. 86.

(81) *Leuren.* I. c. q. 718. 720.; *Santi* I. III. t. 5. n. 56.

tionibus, formis, solemnitatibus liberae collationis officiorum ecclesiasticorum per Episcopum factae valent eadem leges, quae de communi provisione canonica iam fuerunt explicatae. Maxime vero Episcopus in libera collatione parochiarum attendat necesse est legem Tridentinam de *concursu* parochiali latam (82). Qui concursus in *propria sede materiae* i. e. in titulo de parochis ex professo est explicandus.

§ 3. DE LIBERA COLLATIONE OFFICIORUM
ECCLESIASTICORUM PER ALIOS PRAELATOS.

347. *Legati a latere* ex ipsius Legationis officio sive ex potestate ordinaria in sua provincia (83), non vero *Legati nati vel missi*, nisi id specialiter a Sede Apostolica eisdem fuerit indultum (84), libere officia ecclesiastica conferre possunt (85). Quod ius Legati a latere, cuius exercitium oritur a die, quo is Urbem egressus est, et finitur ipso facto cum Legatione per reditum in Urbem (86), sese extendit in vacantia officia liberae collationis Ordinariorum, patronorum ecclesiasticorum (87), exemptorum, devolutorum (88), tum iure concursus (89) tum iure reservationis (90), salvis limitationibus cit. cap. 3. et cap. 4. § 1. de off. leg. in Sext. statutis. At etiam Legatus a latere exclusus est a collatione officiorum ecclesiasticorum generaliter vel specialiter Romano Pontifici reservatorum (91), electivorum (92), patronatus laicalis ex fundatione vel dotazione (93), litigiosorum lite pendente (94).

(82) *Santi* l. c. n. 75. concedit contra istud decretum Tridentinum posse constitui consuetudinem *immemorialem* vel *centenariam*, dummodo ex circumstantiis peculiaribus loci abusus non secum ferat.

(83) Cap. 6. X. de off. leg. I. 30.; cap. 31. de praeb. III. 4. in Sext.; *Thomassin.* l. c. P. II. l. 1. cap. 52.

(84) Cap. 1. de off. leg. I. 15. in Sext.; *Riganti* l. c. Reg. 9. Canc. Apost. § 4. n. 30. sq.

(85) *Leuren.* l. c. P. II. q. 649. sq.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 3.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 514. sq.

(86) Cap. 3. de off. leg. I. 15. in Sext.

(87) Cap. 6. X. de off. leg.; cap. 28. X. de iure patr. III. 38.

(88) Arg. cap. 37. X. de praeb. III. 5.

(89) Cap. 31. de praeb. III. 4. in Sext.; cap. 6. X. de off. leg.

(90) Cap. 3. de off. leg. I. 15. in Sext.

(91) Arg. cap. 4. X. de off. leg.

(92) Cap. 4. de off. leg. I. 15. in Sext.

(93) *Garcias* l. c. n. 63. sq.

(94) Rubr. l. II. t. 16. *ut lite pend. nihil innov.*; *Garcias* l. c. n. 56. sq.

348. *Cardinales* vere et proprie in Curia Romana *residentes* fruuntur iure conferendi officia vacantia in suis *diaconiis* vel *titulis* vel *Episcopatibus* suburbicariis iuxta indultum a Romano Pontifice singulis Cardinalibus Regul. 8. Canc. Apost. concessum, salvis tamen limitibus et exceptionibus Regulis prima et quarta et octava Cancellariae Apostolicae statutis (95) et favoribus Regula nona Canc. Apost. concessis (96). Quod ius Cardinalium libere conferendi officia ecclesiastica in Urbe, ubi potius *ipse Romanus Pontifex* est ordinarius collator, ex singulari privilegio est repetendum. Quodsi Romanus Pontifex in Reg. octava Canc. Apost. dignitates et canonicatus trium maiorum Basilicarum in Urbe sibi reservat, id non fit ob strictam necessitatem, sed ad cautelam, ne Cardinales, qui illarum Basilicarum Archipresbyteri sunt, etiam in illa officia suum privilegium extendant (97).

At in tribus Basilicis maioribus S. Ioann. Later., S. Petri, S. Mariae maioris, quae titulis cardinalitiis non adnumerantur, Cardinales Archipresbyteri et Capitula libere conferre possunt alia officia minora illarum Basilicarum ex Reg. octava Canc. Apost. non reservata. Quae collatio officiorum minorum pro maiore commoditate illorum Archipresbyterorum et Capitulorum ordinarie fit per turnum iuxta consuetudinem cuiusque Basilicae maioris (98).

Quodsi Cardinales Archipresbyteri in laudatis Basilicis officia minora libere conferunt, non requiritur, ut in Curia Romana sint praesentes (99).

349. *Praelati inferiores* tum privilegio apostolico tum consuetudine sive praescriptione immemoriali suis qualitatibus vestita tum ex *antiquis* tabulis foundationis pariter ius libere conferendi officia ecclesiastica habere possunt (100).

(95) *Riganti* l. c. Reg. 8. Canc. Apost. § 1. praesertim n. 33. sq. 36. 44. sq. 142. 144. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 1. Canc. Apost. § 4. n. 13. sq.; Reg. 4. Canc. Apost. § 1. n. 38. § 3. n. 24. sq.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 639. sq.

(96) *Riganti* l. c. Reg. 9. Canc. Apost. § 3. n. 8. 40. sq.; *Santi* l. III. t. 5. n. 53.

(97) *Riganti* l. c. Reg. 8. Canc. Apost. § 1. n. 27. sq.

(98) *Riganti* l. c. n. 13. sq.

(99) *Riganti* l. c. n. 37 sq.

(100) *Leuren.* l. c. P. II. q. 718. 720. 735.; *Santi* l. c. l. III. t. 5. n. 56. iunct. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref. et Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref., quorum sententiam *Hinschius* l. c. t. II. p. 458. sq. sine solidis rationibus impugnat.

Inter illos Praelatos inferiores sane principem locum occupant *Praelati nullius*.

Quodsi officium parochiale saltem a Praelato inferiore *intra* dioecesim (101) constituto sit conferendum, concursus ab Episcopo dioecesano est instituendus, quo peracto inferior collator ei beneficium conferre tenetur, quem Episcopus ceteris magis idoneum iudicavit (102). Cfr. de iure collationis forte *a laico* acquisito: *Leuren*. l. c. P. II. q. 726. (103); *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 54. 55.

Extraordinariis collatoribus etiam illi Praelati ecclesiastici adnumerandi sunt, ad quos in casibus particularibus ius liberae collationis propter negligentiam inferiorum provisorum *devolutum* est. Cfr. supra h. tom. II. n. 324. de devolutione.

350. Scholion. Quid iuris sit, si *dubius* sit *collator* propter incertitudinem de existentia vel saltem de extensione iuris conferendi, definiendum est secundum principium in rubrica lib. II. tit. 16. X. statutum: “ *Ut lite pendente nihil innovetur* „ (104). Quodsi quis collator revera *proprietaem* iuris conferendi non habeat, sed bona fide est in *possessione* illius iuris, licite et valide utitur iure liberae collationis (105). Imo collationes factae a Praelato *putativo* saltem cum *titulo colorato* et *errore communi* sunt tanquam validae sustinendae iuxta communem sententiam veterum canonistarum, quam *Hinschius* l. c. t. III. p. 175. inefficacibus argumentis impugnat. Cfr. *Leuren*. l. c. q. 9. 725.; *Bargilliat* l. c. n. 203. sq.

TITULUS XVII.

DE ELECTIONE ET CONFIRMATIONE PROMOVENDORUM AD OFFICIA ECCLESIASTICA.

(*Lib. I. tit. 6. de elect. et electi potestate*)

351. Fontes: Decret. Grat. Dist. 60. 61. 62. 63.; C. I. q. 6.; C. VIII. q. 1. 2. 3.; C. XVIII. q. 2. — Cpl. I. l. I. t. 4. “ d. el. et el. p. et iuramento „; epl. II. V. l. I. d. el. et el. p.; epl. IV. l. I. t. 3. de electione. — Decret. Gregor. IX.

(101) Cfr. de iure Praelati nullius instituendi concursum parochialem: Decis. S. C. C. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 379. n. 3.

(102) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref. et S. C. C. l. c. apud *Richter* in caus. Cassin. Febr. 1588. et in caus. Theatin. 26. Sept. 1615.

(103) *Hinschius* l. c. t. III. p. 98. sq., de “ *nominazione* „ certorum capellanorum v. g. militarium plane spuria defendit principia.

(104) *Leuren*. l. c. P. II. q. 793.

(105) Cap. 3. X. de caus. poss. II. 12.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 729. sq.

et Bonif. I. VIII. l. c.; Const. Clem. V. l. I. t. 3. ead. rubr.; Extravg. Ioann. XXII. tit. 1. ead. r.; Extravg. com. l. I. t. 3. ead. r. — Conc. Trid. Sess. VII. cap. 1. 3. 13. de ref., Sess. XXII. cap. 2. de ref., Sess. XXIV. cap. 1. 12. de ref., Sess. XXV. cap. 6. 7. de reg. — Decret. Clem. Pap. VIII. ed. *Sentis* p. 8. sq.; Act. S. Sed. in ind. gener. v. Electio.

Scriptores: Commentat. iur. Decret. in h. t.; S. Raym., Summa l. III. t. 27. de *elect.*, *postul.*, *confirm.*, et usu pall.; Bernard. Pap., Summa h. t. — Zech, Hierarch. eccl. tit. 18. 19. 22.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 5. sect. 1. de elect.; *Sanguineti* l. c. n. 297. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 183. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 232. sq.; *Garcias* l. c. P. IV. cap. 1. sq.; *Thesaurus*, De poenis eccles. v. Electio; *Passerinus*, De elect. canonic.; *Ferraris* l. c. v. Electio.; *Piat*us Montensis (Piat), Praelect. iuris regul. t. I. p. 495. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 240. sq. — *Thomassin*. l. c. P. II. l. 2. cap. 2. sq.; *Phillips* l. c. t. VIII. p. 481. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 512. sq. 649. sq. 657. sq.

Praenotiones.

352. I. Connexio materiae. Ecclesia catholica quamvis sit perfecta *monarchia*, cui libera *collatio* officiorum maxime sit conformis, tamen *haereditariam* successionem in suis magistratibus omnino respuit. Hinc universalissimus et aptissimus modus provisionis canonicae, qui vel ipsi supremae dignitati Romani Pontificis convenit, est *electio canonica* (1).

II. Definitio. *Electio canonica* si sensu latiori accipiatur, denotat aut quamlibet formam provisionis canonicae aut primum ex tribus actibus, quibus provisio canonica officii ecclesiastici absolvitur i. e. quamlibet *designationem personae* ad officium ecclesiasticum promovendae legitimo quodam modo factam (2), sensu autem proprio et stricto, sed *generico* (ut opponitur collationi, postulationi, praesentationi, ut hoc titulo (3) ordinarie intelligitur) est (unius) personae *idoneae* ad ecclesiasticum officium vacans per eos, quibus ius suffragii competit, canonicè facta vocatio; denique sensu proprio atque stricto, sed *specifico* (4) est personae idoneae ad

(1) *Passerin*. l. c. cap. 1. n. 1. sq.; *Hollweck* in Arch. f. k. K. t. 74. p. 329. sq. 341. sq.

(2) *Card. Hergenroether*, in Arch. f. k. K. t. 39. p. 193. sq. 212. de sensu "*nominationis*".

(3) R. I. 70. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 6. n. 1. 2. iunct. n. 65.; *Passerin*. in cap. 2. h. t. in Sext. n. 16.; *Passerin*., De elect. can. cap. 1. n. 25. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 232. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 658. sq., ubi p. 659. in favorem guberniorum deducit conclusiones non fundatas atque libertati Ecclesiae manifeste contrarias.

(4) *Schmalzgr.* l. c. n. 1.; Act. S. Sed. vol. VIII. p. 401.

viduatam ecclesiam sive *vacantem Praelaturam pastoralem* per eos capitulares, quibus ius suffragii competit, canonice facta vocatio. Cfr. cap. 7. 42. X. de elect. I. 6. Quodsi electio appellatur vocatio, praesertim illud enuntiatur, quod non det ius in re, sed ius ad rem, et fiat a collegio clericorum sive vocalium, qui vocem (activam) sive ius suffragii habent.

Quare *libera collatio* et electio canonica differunt, quod *illa* sit actus Superioris ecclesiastici, qui concedit beneficium, altera sit actus subditorum, qui eget Superioris confirmatione. Collatio acceptata dat ius in re, electio vero acceptata solummodo concedit ius ad rem; unde electus ante confirmationem sine consensu Superioris suo iuri renunciare potest, id quod a collatario post collationem acceptatam fieri nequit; item electus sua beneficia certe ante confirmationem non amittit, imo si ante confirmationem moriatur, non per ipsius, sed prioris beneficiati mortem vacat beneficium, sive prior vacatio continuatur; denique electus ante confirmationem nequit beneficium vel Praelaturam administrare, nisi in casibus iure exceptis.

Porro *postulatio* est modus provisionis *extraordinarius* personae de iure impeditae sive non idoneae et ob meram *gratiam admittendae*, neque postulatus ullum ius ad rem vel in re acquirit, ita ut postulationi de se factae nonnisi sub *conditione* dispensationis sive admissionis consentire possit. At electio est *ordinarius* quidam modus provisionis, innititur *iure* ideoque *confirmatur* a competente Superiore ecclesiastico, ius tribuit *ad rem* atque electo est permissum, ut *absolute* electioni suae *consentire* valeat. Postulatio vero et electio in hoc conveniunt, quod fiant a collegio clericorum per suffragia.

Deinde electio distinguitur a *praesentatione*, quod *ius eligendi* concedatur clericis solis, nunquam vero *laicis*, quibus tantum datur ius *nominandi* vel praesentandi; in praesentatione clericus praesentatus non semper acquirit *ius ad rem*, quia saltem patronus laicus habet ius cumulativum variandi sive post unius praesentationem alios praesentandi, e quibus Superior libere uni confert institutionem. Praesentatio non requirit necessario praevium *consensum praesentati*; deinde electionem sequi debet *confirmatio*, cum praesentato danda sit *institutio*; tandem electio necessario fit a collegio clericorum, praesentatio ab uno fieri potest.

Nominatio (5) frequenter cum *praesentatione* confunditur, interdum denotat actum scrutinii sive *electionem* proprie dictam, imo quandoque *collationem liberam*. Strictiore vero sensu *nominatio* significat aut *designationem personae* promovendae, quae *formali praesentationi* personae Superiori factae praecedit aut *exercitationem iuris praesentandi*, quatenus illud nititur *privilegio apostolico*, non iure patronatus. *Praesentatio* sensu strictissimo dicitur illa designatio et exhibitio personae, quae fundatur in *vero iure patronatus*. Denique *supplicatio*, qua quis a Superiore competente *petit*, ut is certam personam ad officium ecclesiasticum promoveat, per se absque ullo privilegio apostolico antea concesso praesentari potest; at huiusmodi *supplicatio* maiorem habet vim et efficaciam, si nitatur *iure supplicandi* (vel *commendandi*) *expresse dato*.

Maximi momenti sunt *duae nominationes proprie dictae*, quae cum *electione* concurrere possunt.

Prior dicitur *nominatio consultoria* vel minus solemnis, atque est scrutinium quoddam *electioni proprie dictae praecedens* (tractatus praevius, Aufstellung der Liste, terna), quo *complures viri boni et idonei* proponuntur, e quibus a Capitulo *postea* fieri possit *vera electio*.

Altera vero *nominatio* est *solemnis*, per quam a collegio *electorum duo* vel *plures* magis digni proponuntur et *Superiori praesentantur*, ut is ex illis unum promoveri velit. Cfr. c. 28. X. de elect. l. 6., ubi ista *nominatio* *expresse commemoratur*. Cfr. quoque Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 187. sq. de nominandis Sedi Apostolicae tribus candidatis pro Patriarchatu. Quare *nominatio proprie dicta* in eo maxime differt ab *electione*, quod *de pluribus* fiat, in *electione* vero et *postulatione unus tantum* designetur. Porro *nominatio* potest fieri *alternative*, *electio* et *postulatio* semper *determinative* fiant necesse est. Denique *nominati* etiam per *nominationem* *solemnem ius ad rem* (sicut *acceptantes electionem*)

(5) Cfr. de canonica nominatione: Cap. 28. X. h. t. 6.; cap. 3. X. de postulat. l. 5.; Leuren. l. c. q. 200. 236.; Card. Hergenroether l. c.; Schmalzgr. l. c. n. 2. atque de *illegitima* quadam *nominatione*: Cap. 14. X. h. t. 6. et de commendatione in America septentrionali aliisque in regionibus usitata: Collect. Lac. tom. III. col. 48. 622. sq. 831. 924. 950. 959. et de nominatione regia: Molitor in Arch. f. k. K. t. 34. p. 367. sq.; Oberkamp, D. kgl. Nomination d. Bisch. in Bayern.; Lehmann, D. Nominationsrecht d. Landesh.

omnino non acquirunt, nisi quatenus capitulares post praesentationem solemnem nominationis variare non iam possunt, ne videantur illudere Superiori.

III. *Divisio*. Electio canonica dividitur: 1) In *solemnem*, in qua servantur omnes formalitates sive solemnitates (unde nomen accepit), quae praescribuntur in electione *Praelatorum* ecclesiasticorum sive saecularium sive regularium, et in *simplicem*, in qua omnes et singulae solemnitates pro electionibus Praelatorum statutae non sunt necessario servandae, sed solummodo substantiales formalitates electionis canonicae vel *actus capitularis*. 2) Secundum *formam*, qua electio fit, *dividitur* in electionem per *scrutinium*, per *compromissum*, per *quasi Dei inspirationem* (6).

IV. *Notae historicae* (7). Quemadmodum Christus Dominus plena libertate vocavit Apostolos (Matth. XXVIII. 18.) ad onus Apostolatus, ut ipsi essent primi Ecclesiae pastores, ita etiam Apostoli libere constituerunt praepositos ecclesiarum a se fundatarum. Cfr. Act. Apost. XIV. 22.; Tit. I. 5. Cum autem Apostoli praeviderent pericula schismatum, ipsi modum quendam definiverunt in designandis suis successoribus servandum (8). Qui modus quam maxime obvius fuit electio per clerum ecclesiae viduatae. In reliquis officiis concedendis penes Episcopos fuit ius liberae collationis (9). Quare electiones canonicae ad designandos successores S. Petri et ad nominandos Episcopos fuerunt limitatae.

Modus naturalis et ordinarius designandi Superiores *regulares* est electio canonica. Quae praxis retenta est, cum viri regulares frequenter essent sacerdotes atque privilegio exemptionis muniti proprios sibi nominarent Praelatos.

Imo quod in monasteriis regularium fuerat receptum, id etiam in Capitulis clericorum saecularium est introductum. Etenim Capitula ecclesiarum cathedralium non solum obtinuerunt exclusivum ius eligendi Episcopos, sed etiam aliis dignitatibus et officiis capitularibus per electionem canon-

(6) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 16. de ref., ubi Capitulum dicitur « *constituere* » Vicarium capitularem; *Hermes*, De Vicar. capitul. p. 85. sq.; *Passerin*. l. c. cap. 1. n. 54. sq. cap. 10. n. 1.; infra h. tom. II. n. 371. i. f.

(7) Cfr. supra h. tom. II. n. 288. sq.

(8) *S. Clem.* epist. ad Cor. cap. 44.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 481. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 382. sq.; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 2. cap. 1. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 512. sq.

(9) *Thomassin*. l. c. l. 1. cap. 33. sq. 15. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 238. sq.

cam saepe provisum est. Similiter in Capitulis collegiatis non solum Praepositi, sed etiam canonici fuerunt electi.

Ex disciplina quoque vigente electiones canonicae a foro canonico nondum penitus recesserunt. Nam non solum Romani Pontifices, sed etiam complures Episcopi per electionem canonice assumuntur. Item electione quadam canonica a Capitulo ecclesiae cathedralis sede episcopali vacante *deputandus* est Vicarius capitularis. Praesertim vero in ordinibus et congregationibus religiosis electiones canonicae sunt in viridi observantia (10).

§ 1. DE ELECTORIBUS.

353. Cum Ecclesia sit societas perfecta, certe omnes, qui *absolute* extra Ecclesiam sunt constituti, iure nominandi ad officia ecclesiastica carent. Praeterea penes solam *hierarchiam* iurisdictionis est potestas regendi Ecclesiam; ergo etiam intra Ecclesiam tanquam societatem inaequalem nemo potest designare personas, quibus officia ecclesiastica concedantur, nisi iure ordinario competentem gradum in hierarchia iurisdictionis obtineat aut extraordinaria delegatione sit instructus. Denique Ecclesia Christi est societas vere monarchica; etenim Romanus Pontifex pro suprema et plena sua potestate fonte omnis iurisdictionis ecclesiasticae, illam gubernat ideoque ex iure divino habet facultatem libere instituendi quoscunque Praelatos vel ministros Ecclesiae.

Quicumque igitur in *collegio* quodam *ecclesiastico* obtinet *ius eligendi* ad officia ecclesiastica, is huiusmodi favorem tantum ex *concessione Ecclesiae* sive iure communi sive iure speciali illi collegio facta consequitur (11). Quare vel in ipso Collegio Cardinalium ius exclusivum eligendi Romanum Pontificem ex iure divino non est repetendum (12). Ubi provisio canonica Episcopatum per electionem conservata est (13), ordinarium ius eligendi omnibus et *solis* canonicis ecclesiae cathedralis competit, nisi iidem specialiter prohibeantur (14).

(10) *Passerin.*, De elect. can. cap. 1. n. 1. 23.; *Nussi* l. c. p. 29. sq.; *Piat* l. c. in font.

(11) *Passerin.*, De elect. can. cap. 1. n. 2. sq. 12. sq. cap. 3. n. 4. 5.

(12) *Hollweck* l. c. in Arch. f. k. K. p. 393. sq.

(13) *Nussi* l. c. p. 29. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 257. sq.; infra tom. II. n. 752. sq.

(14) Cap. 24. 55. et cap. 1. 14. X. h. t. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 3. 8.

Electio sive ius eligendi directe et primario spectat ad collegium clericorum, pro quo Praelatus vel officialis vel confrater est eligendus. Collegium vero ecclesiasticum non constituunt complures et *singulares* clerici, qui in una ecclesia faciunt multitudinem et numerum, sed importat multitudinem ordinatam clericorum sub uno capite et per certas leges colligatam. Hinc generatim ad electionem canonicam habilis existit, qui est *membrum* collegii ecclesiastici iure eligendi praediti et insuper omnibus qualitatibus gaudet ex iure communi vel particulari consuetudine ad eligendum requisitis (15).

354. Ab electione canonica excluduntur *clerici extranei*, qui de Capitulo non sunt (16), nisi ex *privilegio* apostolico (17) vel *consuetudine* legitime praescripta ius eligendi obtinuerint (18). Capitulares quoque non prohibentur, quominus *unanimes consensu* saltem pro *una vice* clerico extraneo et alias legitimis qualitatibus praedito ius eligendi concedant (19), dummodo a Sede Apostolica electio canonica certo numero capitularium absolute definito non sit reservata (20). Id. quod maxime permissum est, si electio fiat per *compromissum* (21), nisi iure speciali forma electionis per compromissum sit interdicta (22). At ius eligendi unanimi consensu capitularium *in perpetuum* clerico extraneo etiam alias habili sine consensu Romani Pontificis concedi nequit. Quodsi veteres canonistae ex cap. 23. 25. X. de iure patr. III. 38. deducunt in *foundatione* ecclesiae (collegiatae) ius eligendi etiam clericis *extraneis* a fundatore posse *reservari*, huiusmodi theoria non amplius videtur esse practici momenti, cum vel in ipsis Capitulis *collegiatis* erigendis ex disciplina nunc

(15) *Passerin*. l. c. cap. 3. n. 5. 17. sq. 34. sq. 48. sq. cap. 10.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 237. sq.

(16) Cap. 8. X. de consuet. l. 4.; *Passerin*. l. c. cap. 3. n. 17. sq. cap. 10. n. 3. sq. 20. sq.

(17) Cap. 8. X. de consuet.; *Nussi* l. c. p. 37. sq. 42. sq. de iure suffragii canonicorum honorariorum in electione Episcoporum (at non in deputatione Vicariorum capitularium) pro Borussia a. 1821. et Helvetia a. 1845. concesso; *Schmalzgr.* l. c. n. 7. 8.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 659. sq.

(18) Cap. 50. X. h. t. 6.; *Leuren*. l. c. q. 243. sq.; *Passerin*. l. c.

(19) Cap. 40. X. h. t. 6. iunct. Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 4. de ref.; *Schmalzgr.* l. c.

(20) *Passerin*. l. c. cap. 3. n. 34. 35. 36.; *Nussi* l. c.; *Hinschius* l. c.

(21) Cap. 8. 21. 32. 42. X. h. t. 6.

(22) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de regul.; *Passerin*. l. c. cap. 1. n. 54. sq.

vigente necessario intervenire debeat auctoritas Sedis Apostolicae.

355. Multo magis *laici* tanquam incapaces ab electionibus canonicis prohibentur (23), ita ut nec pacto capitularium nec concessione Praelati inferioris nec consuetudine etiam immemorialis, sed ex solo privilegio apostolico habiles reddantur (24).

Quare vel in ipsis ordinibus religiosis, nisi agatur de institutis religiosis, quorum socii sunt *laici* v. g. in ordinibus hospitalariis vel militaribus, fratres laici electionibus canonicis intervenire nequeunt (25).

356. Imo etiam clerici, qui saltem in ordine subdiaconatus nondum sunt actu constituti, in Capitulo cathedrali vel collegiato, saeculari vel regulari *vocem* non habent, etiamsi hoc sibi ab aliis capitularibus libere fuerit concessum (26).

357. Denique inhabiles ad electionem canonicam sunt ex ipsa natura rei *furiosi* vel *amentes* (27), ex lege autem ecclesiastica *impuberes* (28), qui non solum *directe*, sed haud raro iam aliis praescriptionibus *indirecte* arcantur, insuper notorii et vitandi *excommunicati* maiore excommunicatione (29),

(23) Cap. 56. X. h. t. 6.; *Passerin*. l. c. cap. 10. n. 17. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 4. sq.; decretum S. C. C. 23. Maii 1874. de Helveticorum atque Itatorum quorundam usurpatione proprios sibi *eligendi* animarum curatores (Arch. f. k. K. t. 32. p. 246. sq.); *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 502. sq.

(24) Cap. 51. X. h. t. 6.; *Leuren*. l. c. q. 246. sq.; *Passerin*. l. c. cap. 10. n. 16. sq.

(25) *Passerin*. l. c. n. 50. sq.; *Leuren*. l. c. q. 246.

(26) Cap. 32. h. t. 6. in Sext. iunct. cap. 2. de aet. I. 6. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 4. de ref.; *Passerin*. l. c.; *Schmalzgr.* l. c. n. 11.; *Piat* l. c. t. I. p. 498. sq.

(27) *Passerin*. l. c. n. 11. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 9.; *Leuren*. l. c. q. 254. 256.

(28) Cap. 32. h. t. in Sext.; *Leuren*. l. c. q. 255.

(29) Cap. 23. X. de appell. II. 28.; cap. unic. ne sede vac. III. 8. in Sext.; *Passerin*. l. c. n. 64. sq.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 368. sq.; *Suarez*, De cens. disp. 14. sect. 2. n. 1. sq. 6. sq.; *Leuren*. l. c. q. 269. sq. Quare excommunicati maiore excommunicatione etiam notorii, sed *tolerati valide* suffragia ferunt, nisi per *exceptionem* ab electione repellantur. Nam per decretum Martini V. excommunicatis etiam toleratis directe quidem favores non sunt concessi, sed fidelibus data est facultas cum istis excommunicatis communicandi; at in casu, nisi actus electionis valeret frustra pro fidelibus esset licitum cum talibus excommunicatis communicare. Insuper iidem excommunicati non privantur *officio* et *iurisdictione*, priusquam denunciati fuerint; electio autem est officium quoddam, unde *valida* est nemine

suspensi absolute et simpliciter aut saltem ab universo officio (30), personaliter *interdicti* (31), *privati* voce *activa* (32), *infames* infamia iuris saltem post sententiam declaratoriam, quia ad actus legitimos incapaces sunt (33). At irregulares (34) etiam ex *delicto* vi solius irregularitatis ab electione canonica non impediuntur, nisi huiusmodi inhabilitas aliunde prove-niat, aut delicto cuidam tanquam *poena* specialis sit adiuncta; id, quod obtinet in solis duobus casibus scilicet temerariae celebrationis in loco interdicto et diffamationis vel condemnationis ex homicidio (35).

358. Similiter *capitulares*, qui ad Episcopatum *scienter* actu completo postularunt vel elegerunt indignum (36), vel attentarunt innovare postulationem a Superiore iam cassatam (37), vel sponte et voluntarie per abusum potestatis saecularis electionem celebrarunt (38), vel intra tempus a iure statutum nullo legitimo impedimento detenti Praelatum non elegerunt (39), saltem pro *ea vice* potestate eligendi sive voce activa ipso iure privantur. Quodsi electores contra formas cap. 42. X. h. t. ipsis praescriptas eligere attentant, per fe-

reclamante, licet taliter excommunicati sese *illicite* negotio electionis immisceant.

Quae distinctio de toleratis et non toleratis excommunicatis etiam ad suspensos et interdictos est applicanda. Cfr. *Leuren*. l. c. q. 270. sq.; *Kober*, D. Kirchenbann p. 371. sq.; aliter *Hinschius* l. c. t. II. p. 660., qui inefficaci argumento ex decreto Martini V. petito impugnatur hanc doctrinam de valore suffragii etiam a *Schmalzgr.* aliisque admissam.

(30) Cap. 16. X. h. t.; *Passerin*. l. c. n. 87. sq.; *Kober*, D. Susp. p. 107.; *Suarez* l. c. disp. 26. sect. 1. sq.; *Leuren*. l. c. q. 276.

(31) Arg. cap. 16. X. h. t. 6. iunct. *Passerin*. l. c. n. 99. sq.; *Leuren*. l. c. q. 277.; *Hinschius* l. c. p. 659. not. 6.

(32) Cap. 43. 40. 41. 42. X. h. t. 6.; cap. 2. X. de postul. l. 5.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 2. de reg.; *Passerin*. l. c. n. 126. sq.; *Leuren*. l. c. q. 280.; *Piat* l. c. t. I. p. 502. sq. t. II. p. 268. sq.

(33) Cap. 2. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Passerin*. l. c. n. 141. sq.; *Leuren*. l. c. q. 279.

(34) *Passerin*. l. c. n. 102. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 14.; *Leuren*. l. c. q. 278.

(35) Cap. 18. § 2. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Leuren*. l. c. q. 278.; *Piat* l. c. t. I. p. 502.

(36) Cap. 25. 26. 40. X. h. t. 6.; cap. 7. h. t. I. 6. in Sext.; *Passerin*. l. c. cap. 29. n. 79. sq. cap. 30.; *Leuren*. l. c. q. 284.; *Schmalzgr.* l. c. n. 20.; *Hollweck* l. c. §§ 240. 248.; *Piat* l. c. t. I. p. 553. sq.

(37) Cap. 2. X. de post. l. 5.; *Leuren*. l. c. q. 219. 220.

(38) Cap. 43. X. h. t. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 68.; *Leuren*. l. c. q. 282.; *Hollweck* l. c. § 241., ubi tamen poenam privationis vocis activae pro *ea vice* statutam perperam dicit valere *per triennium*.

(39) Cap. 41. X. h. t.; *Schmalzgr.* l. c. n. 37.

rendam sententiam ea vice privantur potestate eligendi; hinc si ante sententiam privationis denuo eligerent, ipsorum suffragium esset validum, et electio subsisteret (40).

Absentes quoque capitulares *et* legitime non impediti electioni intervenire prohibentur, ita ut neque per litteras transmissas (41) neque per procuratorem (42) in electione suffragium ferre ex iure communi valeant, nisi iure speciali (43) absentes quoque vota scripto transmittere non impediuntur. At absentes in loco, ex quo *vocari debent*, et legitimum habent impedimentum, ex iuris communis concessione per procuratorem missum eligere possunt (44).

359. Denique in electione canonica nemo potest *sibi ipse* suffragium dare (45).

360. Quodsi quis interveniat in electione canonica, qui voce *activa caret*, eius suffragium simpliciter non est numerandum (46); at ipsa electio non est invalida (47), nisi in casibus a iure speciatim expressis. Quare si *scienter* laicus (48) ad electionem canonicam admittitur aut excommunicatus, qui etiam post Martini V. decretum "*Ad evitanda* „ fuisset *vitandus*, *ipso iure nulla* et irrita est electio (49). Si ex capitularibus complures fiunt inhabiles ad eligendum vel iuri suo cedunt, in reliquis consolidatur ius eligendi, etiamsi unus tantum supersit ex Capitulo, qui eligere velit et iure speciali aliter non sit cautum (50).

(40) *Leuren*. l. c. q. 281.; *Schmalzgr*. l. c. n. 50.

(41) Cap. 46. § 3. de elect. in Sext.; *Leuren*. l. c. q. 262.

(42) Cap. 42. § 1. X. de elect.; *Leuren*. l. c. q. 264. sq.

(43) *Passerin*. l. c. cap. 10. n. 31. sq.; *Piat* l. c. t. I. p. 500. sq.

(44) Cap. 41. 42. X. de elect.; *Passerin*. l. c. n. 35. sq.; *Schmalzgr*. l. c. n. 9.

(45) Cap. 7. X. de inst. III. 7.; *Schmalzgr*. l. c. n. 9.; *Leuren*. l. c. q. 296.

(46) *Passerin*. l. c. n. 12. 145. cap. 3. n. 36. Suffragium autem illius capitularis repelli nequit, qui bona fide adhuc est in *possessione* iuris eligendi. Cfr. cap. 24. X. de elect.; *Schmalzgr*. l. c. n. 10.; *Hinschius* l. c. p. 659. sq.

(47) R. I. 37. in Sext.; *Passerin*. l. c. cap. 3. n. 36. sq.

(48) Cap. 51. 56. X. h. t. 6.

(49) Cap. 15. X. de procur. I. 38.; *Schmalzgr*. l. c. n. 13.; *Passerin*. l. c. cap. 10. n. 64. sq.; *Fagnan*. in cap. 56. X. de elect. n. 31. sq.; *Leuren*. l. c. q. 273. sq. cum *Suarez*, Navarro, Barbosa; *Piat* l. c. t. I. p. 501. 509.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 368. sq. 371.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 660.; aliter Laymann et Castropal., qui putant huiusmodi electionem solummodo esse irritandam.

(50) *Passerin*. l. c. n. 3. sq.; *Schmalzgr*. l. c. n. 8.

§ 2. DE ELIGENDIS ET ELECTIS.

(*Lib. I. tit. 14. de aet., qualit. et ord. praef.*).

361. Ut quis *eligi* possit ad officium ecclesiasticum debet esse persona *idonea* et *digna* sive omnibus illis *qualitatibus* praedita, quae tum in genere ad officia ecclesiastica tum in specie ad illud officium ecclesiasticum, de cuius provisione per electionem agitur, ex iure communi et speciali *requiruntur*. Praeterea eligendus nullo ligatus sit *impedimento*, ob quod a *valida* vel saltem a *licita* consecutione officii ecclesiastici ex iuris communis vel specialis dispositione *arceatur* (51).

362. Qualitates *positivae* in eligendis praesertim quatuor (52) recensentur:

I. *Aetatis maturitas* pro diversitate graduum officiorum ecclesiasticorum velut in Episcopo eligendo aetas triginta annorum completorum, in parcho annus vicesimus quintus saltem inchoatus.

II. *Litterarum scientia* officio ecclesiastico proportionata v. g. gradus doctoris vel licentii in theologia vel iure canonico.

III. *Morum gravitas*, qua quis non solum fide orthodoxa commendatur, sed ea honestatis et virtutum laude, quae singulis gradibus hierarchiae iurisdictionis convenit. Quare *Episcopi* cum sint in statu perfectionis exercendae, maxime *morum* honestate iam excellere debent, cum ad dignitatem pontificalem sunt assumendi. Proxime ad illos accedant necesse est, quicumque eliguntur ad officium *curatum*. Denique cum ab ipsis magistratibus Ecclesiae inferioribus pro ratione status clericalis merito exigatur perfectior vita honesta quam in laicis, simplices quoque beneficiati tempore promotionis suae sint clerici honesti et digni.

IV. *Legitimi natales*, qui eo maiore rigore requiruntur, quo altior est gradus officii ecclesiastici. Quare si quis est

(51) Cfr. supra h. tom. II. n. 294. sq.; cap. 7. X. h. t. 6.; cap. 29. X. de praeb. III. 5.; cap. unic. X. ut eccl. III. 12.; cap. 1. de aet. I. 6. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 1. de ref.; *Passerin.* l. c. cap. 25. 29. 30.; *Schmalzgr.* l. c. n. 15. sq.; *Hollweck* l. c. §§ 240. 248.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 667. sq.

(52) Cap. 7. 14. 19. 20. X. h. t. 6.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. de ref., Sess. XXIV. cap. 12. de ref., Sess. VII. cap. 1. de ref.

dispensatus super illegitimis natalibus quoad beneficia *simplicia* vel *curata*, huiusmodi dispensatio non suffragatur ad obtinendas *Praelaturas* (53).

363. Propter *impedimenta* canonica ineligibiles sunt:

I. *Ex defectu* amentes, infantes, pueri, illiterati, infideles sive non baptizati, laici canonica aetate vel requisito ordine clericali destituti atque generatim omnes irregulares ex defectu (54).

II. *Ex delicto* haeretici et schismatici etiam post absolutionem obtentam (55), sacrilegi (56), ambitiosi, qui suae electioni absolute consentiunt ante publicatum decretum electionis, vel qui consentiunt in electionem de se factam per abusum saecularis potestatis (57), falsarii Litterarum Apostolicarum (58), usurarii manifesti et notorii, publicique aleatores (59), periuri (60), simoniaci (61), retinentes complura beneficia incompatibilia absque dispensatione pontificia (62) aliique (63) omnes, qui *irregulares* sunt ex *delicto* aut in poenam criminis declarati sunt *inhabiles* ad officia ecclesiastica vel *privati* voce *passiva* (64) vel semel iam *relecti* in alia electione ob vitium *personae* (65).

III. *Ex censuris* vel *poenis vindicavit* ineligibiles sunt excommunicati, suspensi, personaliter interdicti, violatores interdicti localis per celebrationem, depositi, degradati. Imo

(53) *Leuren*. l. c. P. I. q. 212. sq. P. II. q. 286. sq.; *Piat* l. c. t. I. p. 509. sq., ubi disserit de qualitatibus in eligendis ad *Praelaturas regulares* v. g. de professione solenni ex declar. S. C. Ep. et Reg. 16. Ian. 1891., aetate, annis religionis, ordine.

(54) Cap. 7. X. h. t. 6.; cap. 3. X. de aet. I. 14.; *Passerin*. l. c. cap. 25. n. 2. sq. 15. sq. 55. sq. 107. sq. 316. sq. 503. sq.

(55) Cap. 5. X. h. t. 6.; cap. 2. 15. de haer. V. 2. in Sext.; *Passerin*. l. c. n. 64. sq.; *Piat* l. c. p. 512. sq.

(56) Cap. 34. X. h. t. 6.

(57) Cap. 7. 26. 43. 46. X. h. t. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 68.; *Hollweck* l. c. § 241.

(58) Cap. 7. X. de crim. fals. V. 20.

(59) Cap. 11. X. de exc. Prael. V. 31.

(60) Cap. 10. X. de iureiur. II. 24.

(61) Cap. 12. X. h. t. 6.; cap. 23. 27. X. de simon. V. 3.; *Passerin*. l. c. cap. 7.; *Pirhing* h. t. 6. n. 96. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 19.

(62) Cap. 54. X. h. t. 6.

(63) *Schmalzgr.* l. c. n. 17.

(64) *Passerin*. l. c. n. 597. sq.; *Piat* l. c. t. II. p. 630. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 542. sq. 581. sq. 584. sq.

(65) Cap. 12. X. h. t. 6.; *Passerin*. l. c. n. 630. sq.

qui de aliquo gravi crimine accusatur, pendente causa eligi nequit, licet semiplena tantum habeatur probatio (66).

Cum Martinus V. decreto "*Ad evitanda*„ ipsis toleratis excommunicatis etc. nullum concesserit favorem, etiam tolerati excommunicati etc. eligi non possunt.

364. Si indignitas electi oriatur *ex defectu*, electio est ipso iure nulla, atque servatis servandis sola postulatio promovendi clerici est permissa (67).

Si *ex delicto* quis sit ineligibilis, certe electio ipso facto est invalida, quotiescunque illa nullitas in iure expresse statuta est. Ubi vero simplex tantum prohibitio intercedat, electio saltem est irritanda (68).

Denique electio, a qua quis per censuram vel poenam vindicativam prohibetur, ipso iure est irrita, nisi electus fuerit ligatus excommunicatione minore, ob quam electio ex iure antiquo tantum dicitur irritanda (69).

Electio, quae ex iuris canonici sanctione in foro *externo* est nulla, etiam in foro interno pro irrita est habenda. Nulla enim est ratio, propter quam quis in foro interno possit acquirere ius ad officium ecclesiasticum, a quo in foro externo ex intentione Ecclesiae est exclusus (70). Si praetermisso digniore vere dignus fuerit electus, nullitas electionis non est asserenda, nisi speciali iure de contrario expresse cautum sit (71).

Multo minus valor electionis canonicae in dubium est vocandus, quod extraneus fuerit electus. Quamvis enim ceteris paribus electio ex proprio gremio sit praeferenda (72), tamen generaliter extranei non sunt ineligibiles, nisi de iure speciali v. g. pro regularibus aliter statutum sit (73).

(66) *Passerin.* l. c. n. 444.; *Schmalzgr.* l. c. n. 18.; cap. 4. X. de accusat. V. 1.; *Piat* l. c. t. I. p. 515.

(67) Cap. 20. de elect.: *Zech*, Hierarch. eccles. t. 19. § 213.

(68) *Passerin.* l. c. cap. 29. n. 63. sq.; *Zech* l. c.; supra h. tom. II. n. 298. sq.

(69) Cap. 10. de cler. exc. V. 27.; *Schmalzgr.* l. c.; *Passerin.* l. c. cap. 25. n. 444. sq.; *Piat* l. c. t. I. p. 553. sq.

(70) *Zech* l. c., Praecognita iur. can. § 131.

(71) Arg. cap. 19. § Illius; cap. 30. X. h. t. 6.; *Passerin.* l. c. cap. 30. n. 3. 42.; supra h. tom. II. n. 309. sq.

(72) Cap. 41. X. h. t. 6.; *Passerin.* l. c. cap. 25. n. 647. sq.

(73) Cap. 21. 27. 49. X. h. t. 6.; cap. 24. 28. h. t. 6. in Sext. iunct. cap. 1. 5. 8. 6. de elect. l. 3. in Clem. et cap. 1. de regular. III. 9. in Clem.; cap. unic. de postul. l. 2. in Extrav. com.; Clem. XIII. Const. "*Acceptis secundis*„ 2. Ian. 1762.; *Leuren.* l. c. q. 297. sq.

§ 3. DE PRAEPARATIONE, LOCO, TEMPORE ELECTIONIS.

365. Priusquam capitulares ad electionem procedant, officium ecclesiasticum, cui providendum est, de facto et de iure *vacet* (74) necesse est; secus electio ante vacationem celebrata est ipso iure nulla. Quare *vivente* Praelato vel beneficiato, licet de ipsius vita iam conclamatum sit, circa futuram novi Praelati vel beneficiati electionem nihil a capitularibus *tractari* potest. Quodsi secus factum fuerit, huiusmodi tractatus est ipso iure nullus, et electio vi istius tractatus facta *casari* debet. Tempus vero utile a iure statutum ad eligendum incipit electoribus currere, non a momento, quo Praelatura vel officium revera vacat, sed quo vacatio innotescit aut innotescere potest et debet; at sufficit notitia certa vacationis undecunque hausta, ideoque intimatio electoribus facta per publicum quoddam testimonium de vacatione licet ad vitandas lites summopere conducatur, tamen in rigore iuris non requiritur (75).

At quamvis non deceat tractatus et electionem celebrare *ante sepulturam* sive tertium depositionis diem Praelati defuncti, tamen id absolute non prohibetur, sed licite fieri potest, si necessitas urgeat (76). Multo minus capitulares prohibentur, quominus post sepulturam praefigant *terminum*, quo intra tres menses a die notae vacationis fiat electio in loco assignato.

366. Electio praesertim *praeparanda* est per legitimam *vacationem* omnium capitularium, qui *debent* et *volunt* et *possunt* commode electioni interesse (77).

(74) Cap. 36. 42. X. h. t. 6.; cap. 1. 2. X. de conc. praeb. III. 8.; supra h. tom. II. n. 313. sq.; *Leuren.* l. c. q. 324. 325.

(75) Cap. 36. X. h. t. 6.; c. 7. D. 79.; *Passerin.* l. c. cap. 13. n. 1. sq. 9. sq.; *Leuren.* l. c. q. 326.

(76) *Passerin.* l. c. cap. 13. n. 13. sq.

(77) Cap. 19. 42. 35. 36. 55. X. h. t. 6.; cap. 32. h. t. 6. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 300. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 22. sq.; *Passerin.* l. c. cap. 11.; *Piat* l. c. t. I. p. 506. sq. (de *obligatione* electorum *regularium* conveniendi ad electionem); *Hinschius* l. c. t. II. p. 660. sq. *Debent* interesse omnes, qui de iure communi vel ex consuetudine vel privilegio vel alio speciali iuris titulo *ius habent* eligendi; etenim vocabulum "*debent*" hoc loco non tam significat *obligationem* quam *facultatem*. Quare vocari non debent electores, qui ad eligendum inhabiles sunt vel iure eligendi sive voce activa carent vel privati sunt. Hinc nolim consentire *Leurenio* l. c. q. 202., quod *tolerati* excommunicati (suspensi, interdicti) sint vocandi; illi enim fir-

Si ex his *unus* vel complures vocati non fuerint, illi intra tempus a iure ad electionem concessum agere valent de *contemptu*, ut electio forte iam confirmata *irritetur*. Quodsi electores contempti intra tempus debitum non petant irritationem, ipsa electio manet valida (78).

Elector *absens* quominus procuratorem constituat, a iure non prohibetur, dummodo eo in loco sit absens, e quo vocari *debet* et *legitimo* detineatur *impedimento*. Qua de re, si opus fuerit, fidem faciat per iuramentum; procuratorem autem constituat oportet de gremio Capituli, nisi capitulares *unanimes* consensu etiam extraneum procuratorem admittant (79).

367. Electio celebranda est a capitularibus congregatis collegialiter in unum *locum* statuto vel consuetudine determi-

num *ius* ad electionem non habent, sed per *exceptionem* repelli possunt. Cfr. Kober, D. Kirchenb. p. 371. Nam excommunicatis etiam toleratis a Martino V. non sunt concessi *favores*, neque aliis est imposita *obligatio* illos vocandi; *exceptio* vero certe a praeside Capituli per omissam vocationem satis insinuat, ut in analogo casu concedit *Leuren.* l. c. q. 309.

Porro verbis "*qui volunt*" illud insinuat, quod electores *non sint cogendi* per edictum poenale, ut ad electionem faciendam conveniant, nisi specialiter intersit ecclesiae, vel consuetudo aut statutum collegii exigant, ut omnes electores, qui venire possunt, etiam adsint. Certe supposita institutione electionis canonicae ex natura rei quilibet elector aliquo modo obligatur ad eligendum; nam *ius publicum* electionis canonicae a *Sede Apostolica* concessum, cum det facultatem ad aliquid, quod bono communis est necessarium, eoipso etiam obligat ad illius iuris exercitium, quatenus bonum commune id postulat. Quare haec obligatio est maior vel minor, prout eligendi ad bonum commune magis vel minus necessarii sunt, imo per accidens quandoque cessare potest.

Denique si dicuntur vocandi, qui *commode* interesse possunt, illud verbum "*commode*" imprimis refertur ad bonum *ecclesiae*, ideoque intelliguntur illi, qui *absque incommodo ecclesiae* vocari possunt, v. g. si ob periculum schismatis vel abusus saecularis potestatis electio sine mora esset celebranda. Quodsi grave damnum ecclesiae non imminet, ex absentibus electoribus omnes et soli illi *commode* interesse possunt ideoque vocari debent, qui versantur in loco, unde *commode* vocari et intra tempus statutum ad locum electionis pervenire possunt, salvo specialibus legibus et consuetudinibus, quibus quandoque distantia accuratius definitur v. g. ex universis provinciis regni vel imperii.

Ipsa vocatio est *legitima*, si fiat a competente Superiore ecclesiastico, absentibus electoribus personaliter intimetur, si scitur, ubi degunt, secus per edictum publicum, praesentibus autem in loco viva voce vel alia convenienti ratione.

(78) Cap. 28. 36. X. h. t. 6.; *Leuren.* l. c. q. 314. sq.; *Passerin.* l. c. cap. 11. n. 110. sq.; *Piat* l. c. p. 500.

(79) Cap. 42. X. h. t. 6.; cap. 46. h. t. 6. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 27. sq.; *Leuren.* l. c. q. 264. sq.

natum (80). Quamvis electio Episcopi, si fieri potest, in *ecclesia cathedrali* sit celebranda, tamen etiam extra ecclesiam in conclavi honesto iuxta loci consuetudinem ex sententia Capituli valide et licite celebratur. Id, quod a fortiori valet de electionibus aliorum *inferiorum* magistratuum ecclesiasticorum (81).

368. Post sepulturam Praelati defuncti *quolibet die* etiam feriato sive festivo intra tempus a iure concessum electio canonica fieri potest, at non *de nocte*: secus enim, licet ipso iure irrita non sit, tamen ob suspicionem fraudis rescindibilis est (82).

Tempus, intra quod electio est perficienda, in provisione ecclesiarum viduatarum sive cathedralium sive regularium decurrit per tres menses a die cognitae *vacationis* computandos. Quodsi intra tres menses *ipso impedimento cessante* electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate *pro ea vice carent*, et ipsa eligendi potestas *ad proximum Superiorem* devolvitur, penes quem est ius electionem confirmandi (83). In aliis Praelaturis, dignitatibus, officiis vel beneficiis ecclesiasticis electio ultra *sex menses* eodem modo computandos non est differenda, salvo dispositionibus specialibus, quibus generalibus statutis est derogatum (84).

§ 4. DE FORMA ELECTIONIS.

369. Omnibus rite praeparatis ipsum negotium electionis est inchoandum. Qua in re observentur imprimis certae *formalitates*, quae sunt *accidentales*, eamque ob causam, si omisae fuerint, electionem factam non reddunt irritam. Huc spe-

(80) Cap. 14. X. h. t. 6.; *Passerin*. l. c. cap. 12. n. 1. sq.; *Leuren*. l. c. q. 320. sq.

(81) Cap. 28. X. h. t. 6.; *Schmalzgr*. l. c. n. 30.; *Piat* l. c. t. I. p. 517. sq.

(82) *Passerin*. l. c. cap. 13. n. 45. sq.; *Schmalzgr*. l. c. n. 33.; *Leuren*. l. c. q. 327. 333.

(83) Cap. 41. X. h. t. 6. iunct. cap. 18. de elect. l. 6. in Sext., ubi statuitur decisionem cit. cap. 41. X. h. t. datam de devolutione provisionis ad proximum Superiorem (i. e. illo tempore ad *Metropolitam*) ob tempus debitum non servatum ad alios casus non posse extendi, in quibus potius ad *Rom. Pontificem* potestas providendi devolvatur. Cfr. quoque *Boeckenhoff* in Arch. f. k. K. t. 80. p. 305. sq. (de Capitulis impeditis per tarditatem guberniorum in suo iure intra legitimum tempus eligendi).

(84) Cap. 2. X. de concess. III. 8.; *Schmalzgr*. l. c. n. 34. sq.; *Passerin*. l. c. cap. 13. n. 16. sq.; *Leuren*. l. c. q. 328. sq.; *Piat* l. c. p. 518. sq.

tant celebratio Missae de Spiritu Sancto in die electionis, communio electorum, invocatio Spiritus Sancti, protestatio contra eos, qui ius eligendi non habent, absolutio a censuris, examen electorum (85), iuramentum de digniore eligendo, praevis tractatus, in quo complures candidati apti nominantur (86).

Qui tractatus praevis quamvis utiliter adhiberi possit, tamen de iure non est praescriptus (87). Capitulationes vero praeviae etiam iuratae, quibus ad instar pacti promissorii per varios articulos de regimine ecclesiastico et iuribus capitularium frequenter iurisdictio Episcoporum et suprema Romani Pontificis potestas a Cardinalibus in conclavi est ligata, ex disciplina vigente absolute sunt interdictae et omnino nullae et irritae (88).

370. Praeter istas formalitates accidentales *triplex* est *forma substantialis* a sacris canonibus statuta scilicet forma scrutinii, compromissi, quasi inspirationis. Una ex tribus illis formis in electionibus, quibus viduatis ecclesiis cathedralibus providetur, adeo necessario adhibenda est, ut secus electio sit nulla et irrita (89).

In reliquis electionibus magistratuum ecclesiasticorum una ex tribus istis formis in rigore iuris ad valorem actus non est praescripta, sed laudabiliter adhiberi *potest*, nisi iure speciali de contrario cautum sit. V. g. forma *scrutinii* per *secreta* suffragia in electionibus *regularium* est *exclusive* praescripta (90).

I. De forma scrutinii.

371. Electio per *scrutinium*, ut sit *valida* et *legitima*, hisce quinque actibus est absolvenda. Requiritur enim:

(85) *Passerin*. l. c. cap. 14. de Capitulo electionis, cap. 15. n. 1. sq.; *Piat* l. c. p. 520. sq.

(86) Cap. 28. X. h. t. 6.; *Passerin*. l. c. cap. 15. n. 7. sq.

(87) *Schmalzgr.* l. c. n. 39.; *Piat* l. c. p. 521. sq.

(88) Innoc. XII. Const. « *Ecclesiae catholicae* » 22. Sept. 1695.; Benedict. XIV. Const. « *Pastoralis regiminis* » 15. Iul. 1754., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 13. n. 11. sq. Quare *Schmalzgr.* l. c. n. 41., ubi illas capitulationes defendit, plane antiquatam et improbabilem sustinet sententiam. Cfr. *Zech* l. c. § 215.

(89) Cap. 42. X. h. t. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 43. sq.

(90) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de regular.; *Passerin*. l. c. cap. 17. n. 1. sq.; *Pirhing* h. t. 6. n. 123.

I. *Deputatio scrutatorum*. Id est assumendi sunt ab electoribus per actum capitularem *tres viri* de collegio fide digni, qui singulorum suffragia exquirere debent ideoque *scrutatores* vocantur (91).

II. *Suffragiorum inquisitio* sive scrutinium. Quod scrutinium ut sit legitimum, debet fieri

a) *secreto* i. e. *singuli* electores *verbis* aptis v. g. eligo N. vel nomino N. vel consentio in N. **aut** *secrete* suum suffragium scribunt clausumque scrutatoribus tradunt, **aut** non audientibus reliquis electoribus viva voce coram tribus scrutatoribus dant suffragium saltem ab uno ex scrutatoribus scripto adnotandum; ex duobus illis modis prior in se est aptior iurique conformior et etiam in praxi saltem ordinarie usitatus (92);

b) *ordinate* seorsim *singuli*, non turmatim bini vel terni, i. e. imprimis exquiritur suffragium ab eo, qui toti collegio praeest, deinde a seipsis mutuo scrutatores exquirunt suffragia, si iure eligendi gaudeant, denique ab aliis electoribus pro illorum praerogativa aut recepta consuetudine atque etiam ab infirmis in eadem domo vel civitate;

c) *diligenter* i. e. singula suffragia data a scrutatoribus sunt inquirenda et saltem ab uno ex ipsis scripto adnotanda, nisi id fiat forte a proprio notario;

d) *libere* i. e. independentem ab arbitrio tertii praesertim *saecularis potestatis*; secus ipso iure nulla et irrita est electio; imo qui electioni de se factae per saecularis potestatis abusum consentire praesumpsit contra canonicam libertatem electionis commodo caret et in perpetuum ineligibilis fit nec absque dispensatione ad aliquam *dignitatem* (sed ad alia beneficia inferiora) valet eligi (93); quodsi electores ex metu

(91) Cap. 42. X. h. t. 6.; *Passerin*. l. c. cap. 16.; *Schmalzgr.* l. c. n. 44. sq.; *Leuren*. l. c. q. 334. sq.; *Pial* l. c. p. 524. sq.

(92) Cap. 42. X. h. t. 6.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de reg.; *Passerin*. l. c. cap. 17. 18.; *Leuren*. l. c. q. 343. sq.; *Pial* l. c. p. 526. sq. Quae secreta suffragia stricto iure requiruntur, si ecclesiis *viduatis* vel officiis *regularibus* per electionem canonicam sit providendum; at in deputatione Vicarii capitularis, licet forma secreti scrutinii non sit ad valorem necessaria, tamen consultius adhibetur. Cfr. S. C. C. 25. Ian. 1862.; *Hermes*, De Vicario capitulari p. 85. sq.

(93) Cap. 14. 43. X. h. t. 6.; epist. Secret. Stat. 20. Iul. 1900. ad Episc. et Capit. German.; *Passerin*. l. c. cap. 8.; *Schmalzgr.* l. c. n. 65. 68. sq.; *Leuren*. l. c. q. 351. sq. 363. sq.; *Pial* l. c. p. 541. sq.; *Hollweck* l. c. § 241.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 438. not. 3. p. 441. not. 5. (de regio commissario); *Giobbio* l. c. t. II. n. 160. sq.

gravi extrinsecus et iniuste incusso ad *determinatam* personam eligendam compellerentur, ex complurium doctorum sententia pariter electio ipso iure valore destituitur. At cum illa nullitas ipso iure statuta neque ex natura rei neque ex certis textibus iuris communis comprobetur, non est asserenda (94); sed huiusmodi electio solummodo *irritanda* est, nisi ex iure *speciali* ipso facto declaretur nulla. Si ex *compluribus* personis determinatis vel ex integro quodam *genere* personarum ab electoribus per vim iniustam adactis electio celebratur, nullitas electionis *certe ipso iure* non est statuta; attamen huiusmodi electio, utpote contra sacros canones facta, firmiter valida non est ideoque sine ullo dubio a legitimo Superiore ecclesiastico pariter *rescindi* potest.

e) per *suffragia certa, absoluta, determinata* de persona eligibili, ita ut vota incerta, alternativa, vere conditionata, indeterminata sint prorsus invalida (95).

III. *Scrutinii* sive *suffragiorum publicatio*. Collectis suffragiis omnium electorum et in scripturam redactis statim sine interpositione alterius actus extranei, ut *valida* sit electio, facienda est *publicatio votorum* coram omnibus a scrutatoribus vel ab uno ex illis nomine aliorum vel ab iis, qui consuetudine aut statuto Capituli canonice ad hoc substituti sunt. Quae publicatio votorum sive nominum eorum, qui suffragia *acceperunt*, eo fine fit, ut accurate sciatur, quis vel qui nominati fuerint. Publicationis factae is est effectus, quod electores, utpote iam functi suo officio, nullam amplius habeant mutandi sive *variandi* facultatem (96).

IV. *Collatio suffragiorum*. Statim post publicatum scrutinium aut ab ipsis scrutatoribus aut ab aliis, qui expresse

(94) Ita *Innoc. IV.* in comment. cap. 28. X. de elect. 6. n. 10. 11.; *Pirhing* h. t. 6. n. 237. 435.; *Passerin.* l. c. cap. 4. n. 9. 10. sq. contra *Schmalzgr.* l. c. n. 66. Cfr. quoque de aliis vitiis suffragiorum: *Passerin.* l. c. cap. 5. sq.; *Piat* l. c. p. 531. sq.

(95) Cap. 2. de elect. I. 6. in Sext.; R. I. 50. in Sext.; *Passerin.* l. c. cap. 18. n. 13. sq.; *Leuren.* l. c. q. 353. sq.; *Piat* l. c. p. 528. sq. Licet ex natura rei omnibus in casibus electio per sortes facta non sit illicita praesertim in casu necessitatis, si humana prudentia deficiat, et duo vel tres omnibus examinatis videantur aequaliter digni, tamen iure positivo regulariter est prohibita, nisi adsit indultum apostolicum vel legitima consuetudo, imo *saltem* in electionibus ad tramites cap. 42. X. h. t. 6. et a regularibus faciendis etiam irrita. Cfr. cap. 3. X. de sortileg. V. 21.; *Leuren.* l. c. q. 353. sq.

(96) Cap. 42. 46. 58. X. de elect.; *Passerin.* l. c. cap. 18. n. 30. sq. cap. 19.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 235. 362. 367. sq.

vel tacite, statuto vel consuetudine a Capitulo deputati fuerint, suffragia sunt conferenda, ut constet, quis a parte absolute maiore et vere saniori electus sit (97). Quae collatio ex iure antiquo fuit triplex scl.

a) *numeri ad numerum*, ut appareat, quod quis suffragia absoluta et certa retulerit; nam suffragia conditionata, alternativa, dubia vel incerta non numerantur;

b) *zeli ad zelum*, scl. capitularium *eligentium* prudentia, probitas, motiva sunt consideranda, ut inde eruatur, quae fuerit sanior pars;

c) *meriti ad meritum*, i. e. virtutes, scientia, prudentia eorum, qui suffragia *retulerunt*, examinantur et inter se comparantur.

At in electionibus canonicis, quae ex disciplina vigente etiam nunc celebrantur, *sola fit comparatio numeri* (98), cum praesertim comparatio zeli ad zelum propter legem de secretis suffragiis aut omnino fieri non possit aut ab arbitrio scrutatorum nimium dependeat aut alia habeat incommoda.

V. *Electio sollemnis* sive communis. Facta collatione suffragiorum, ex qua constat, in quem maior et sanior pars consenserit, statim, antequam ad alia negotia divertatur, nomine omnium ab eo, qui Capitulo praest, vel ab alio iuxta consuetudinem vel statutum Capituli, publice in communi coram electoribus, sive Capitulo expressis verbis decretum quis sit electus v. g.: *Ego Benedictus..... nomine praesentium electorum eligo Carolum.....*, est promulgandum: secus electio est nulla atque nominatus in scrutinio nequit confirmari (99).

Quo decreto electionis coram Capitulo publicato altera *publicatio* coram *populo* vel toto conventu omnino fieri debet, sed *non est sollemnitas substantialis* ad valorem electionis requisita (100). Ab illis decretis vel publicationibus electionis probe distinguendum est *instrumentum* electionis. Quo nomine intelligitur *scriptura* continens ab initio ad finem totam seriem electionis atque praesertim decretum, quo nomine

(97) Cap. 42. 50. 53. 55. X. h. t. 6.; cap. 2. 23. 29. h. t. 6. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 47. sq.

(98) Cap. 6. 9. 43. h. t. 6. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 48.; *Passerin.* l. c. cap. 19. n. 20. sq.; *Leuren.* l. c. q. 370. sq.

(99) Cap. 42. 46. 48. X. h. t. 6.; cap. 21. h. t. 6. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 49.; *Passerin.* l. c. cap. 19. n. 20. sq. cap. 21.; *Leuren.* l. c. q. 372. sq.

(100) Cap. 42. § 2. X. h. t. 6.; *Passerin.* l. c. cap. 12. n. 19. sq. 23. sq. de clandestina electione; cap. 19. n. 34. sq.; *Leuren.* l. c. q. 379. sq. 381.; *Schmalzgr.* l. c. n. 32.

omnium unus nominatum in scrutinio elegit. Quod instrumentum ad *substantiam* electionis *non* requiritur, neque ut *fidem faciat*, necessario ab omnibus electoribus vel a notario est subscribendum, sed sufficit, ut subscribatur a scrutatoribus, nisi aliud iure speciali cautum sit.

II. De forma compromissi.

372. Post complura scrutinia inutiliter tentata vel ad componenda dissidia aliasque ob causas forma compromissi ab electoribus in subsidium adoptari potest, nisi iure speciali sit prohibita v. g. in electionibus regularium. Electio autem per compromissum fieri censetur, cum illi, quibus ius eligendi competit, facultatem eligendi Praelatum vel magistratum ecclesiasticum *expresso* et *unanimi consensu* (cfr. R. I. 29. in Sext.) in certos viros idoneos transferant, qui tanquam compromissarii nomine ac iure omnium electorum officio vacanti de magistratu provideant (101).

373. *Compromissarii* debent esse viri idonei, i. e. clerici, non laici; nam laicis huiusmodi iura sine indulto apostolico concedi non possunt. De gremio Capituli necessario assumendi non sunt (102), neque *complures* numero sint oportet, cum *unus* sufficiat. Cfr. cap. 8. X. h. t. 6. Neque numero *impares* sint necesse est, quamvis ad multa incommoda vitanda dispar compromissariorum numerus sit praeferendus. Cfr. cap. 52. X. h. t. 6.

374. Quodsi compromissarii vel maior ipsorum pars servata compromissi *forma* dignum et idoneum Praelatum nominarunt et per unum nomine omnium tanquam electum publicarunt (cfr. cap. 21. de elect. in Sext.), capitulares, qui compromissum inierant, illum ut a seipsis electum admittere debent. Cfr. cap. 8. X. h. t. 6.

375. *Cessat* compromissariorum potestas, atque compromissum ad instar mandati expirat, si electio aut postulatio a compromissariis iam facta sit, licet ob quaecunque causam effectum non sortiatur, vel si tempus a compromittentibus aut a iure ad electionem praescriptum elapsum sit, vel compromissum re adhuc integra legitime ab iisdem revocetur. Cfr. cap. 30. X. h. t. 6.; cap. 21. 23. 37. h. t. 6. in Sext.

(101) Cap. 30. 42. X. h. t. 6.; *Passerin*. l. c. cap. 1. n. 54. sq. cap. 22. n. 1. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 51. sq.; *Leuren*. l. c. q. 393. sq.

(102) Cap. 42. X. h. t. 6.; cap. 37. h. t. 6. in Sext.

376. Electio per compromissum fieri potest

a) *absolute*, si potestas eligendi in compromissarios *sine ulla conditione* restrictiva est translata, salvis tamen conditionibus essentialiter ad legitimam provisionem requisitis (103);

b) *limitate*, si facultas eligendi cum certa restrictione v. g. quoad *personam* eligendam vel *formam* electionis etc. tribuitur. Cfr. cap. 52. X. h. t. 6.; cap. 23. 29. h. t. 6. in Sext.

377. Si compromissarii *negligentes* intra *tempus* a iure statutum eligere praetermittant, ad proximum Superiorem ecclesiasticum devolvitur potestas providendi; si vero *scienter* vel *ignoranter* eligant *indignum*, potestas eligendi libere revertitur ad compromittentes, nisi etiam ipsi talem electionem ratam habuerint. Praeterea compromissarii *scienter* eligentes Episcopum indignum, nisi sint *Episcopi*, incurrunt *poenas* statutas in scienter eligentes indignos. Cfr. cap. 37. 26. h. t. 6. in Sext.; cap. 7. 8. 11. X. h. t. 6.

III. De forma quasiinspirationis.

378. *Duplex* distinguitur *inspiratio*, per quam electio personae ad officium ecclesiasticum fieri potest. *Una* est vera inspiratio, qua persona promovenda a Deo per proprie dictam revelationem designatur veluti S. Mathias.

379. *Altera* dicitur *quasiinspiratio* vel communis inspiratio. Quae existere censetur, cum nullo praecedente tractatu *speciali* de certa persona eligenda omnes electores in loco electionis congregati unanimiter simul in unum absque ulla contradictione vel haesitatione statim consentiunt et conclamant. Huiusmodi enim unanimis consensus proficisci praesumitur ex instinctu Spiritus Sancti, qui unitatis et concordiae est auctor (104).

§ 5. DE INTIMATIONE ET CONFIRMATIONE ELECTIONIS.

380. Electione celebrata *electores* debent ipsam electionem *infra octo dies*, postquam commode potuerunt, electo forte *absenti* praesentare eiusque petere consensum. Cfr. cap. 16. § Caeterum h. t. 6. in Sext.

(103) Cap. 21. 37. h. t. in Sext.; cap. 7. X. de inst. III. 7.; cap. 30. 33. X. h. t. 6.; *Passerin*. l. c. cap. 22. n. 5. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 55. 59. 60.

(104) Cap. 42. X. h. t. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 43.; *Leuren*. l. c. q. 407. sq.; cap. 23. iunct. cap. 1. n. 54. sq., quod in electionibus *regularium* forma *quasiinspirationis* sit *exclusa*.

Quodsi electus sit *praesens*, statim post solemnem vel communem electionem, *non antea* v. g. post publicationem scrutinii, per se consensum praestare potest. Cfr. cap. 46. X. h. t. 6.

Electus infra mensem a die praesentatae vel cognitae electionis illam acceptare vel eidem renuntiare tenetur, si sui iuris sit (cfr. cap. 5. 6. 8. de elect. I. 3. in Clem.); secus sui absque iusto impedimento consensum diutius distulerit, *ipso facto privatus* est iure ad rem ex electione sibi quaesito (105). At si electus consensit suae electioni, solummodo re adhuc integra eidem *ante confirmationem* renuntiare potest, scilicet quamdiu instrumentum electionis nondum ad confirmatorem missum est, ne electus videatur illudere confirmatori; ipsi vero electores tunc absque licentia confirmatoris non possunt procedere ad novam electionem.

381. Quo iure ad rem minime includitur ius quoddam *electi* sese immiscendi *administrationi* officii ecclesiastici sive in spiritualibus sive in temporalibus *ante confirmationem* legitime obtentam, nisi ex privilegio pontificio id permittatur. Cfr. cap. 9. X. h. t. 6.; cap. 42. h. t. 6. in Sext. Si electus etiam sub oeconomi aut procuratoris titulo ante confirmationem *administrationi* rerum ecclesiae ultro sese immisceat, in *poenam* criminis iure per electionem quaesito ex Constitutionibus Apostolicis *eo ipso privatus* existit, ideoque ipsius electio *cassari* debet. Cfr. cap. 12. 17. X. h. t. 6.; cap. 5. h. t. 6. in Sext. Imo quamvis Capitulum ecclesiae cathedralis Vicario et oecono *administrationem* dioecesis vacantis concedere potuerit et ex iure Tridentino servatis servandis debeat, tamen in *fraudem* legis illam *electo* a se Episcopo concedere nequit ex novo titulo *post electionem quaesito*. Hinc si quis a Capitulo *primum* electus est Vicarius capitularis et *postea* etiam eligitur Episcopus, in *administrationem* dioecesis dimittere *non* tenetur. Nam rigor in schemate Concilii Vaticani propositus (cfr. *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 139.) a Pio IX. Const. „*Romanus Pontifex*“, 28. Aug. 1873. non est approbatus.

(105) Cap. 6. h. t. 6. in Sext.; cap. 8. h. t. I. 3. in Clem.; cap. 2. h. t. I. 3. in Extrav. com.; *Schmalzgr.* l. c. n. 70. 71.; *Passerin.* l. c. cap. 20.; *Leuren.* l. c. q. 382. sq.; *Piat* l. c. p. 546. sq., quomodo viri religiosi ad valide acceptandam electionem pro Praelatura extra ordinem indigeant licentia sui Superioris et quandoque Sedis Apostolicae. Cfr. cap. 27. h. t. 6. in Sext.; Urbani VIII. Const. „*Honorum*“, Quodsi religiosus absque huiusmodi licentia electionem de se factam acceptet, non solum invalidus est eius consensus, sed in poenam praesumptionis electio ipso facto omnino viribus vacatur.

Porro difficilior quis excidit iure iam legitime *quaesito*, quam arcetur a iure noviter *quaerendo*. Denique mitiori sententiae consona est *praxis* communiter recepta. Praeterea Bonifacius VIII. cap. 1. de elect. I. 3. in Extrav. com. statuit, ut nullus Episcopus aut superior Praelatus, nullus Abbas aut cuiusvis ordinis Praepositus, qui apud Sedem Apostolicam promovendus, confirmandus aut consecrandus aut benedicendus est, *administrationem* temeraria praesumptione suscipiat, nisi *Litteras Apostolicas* promotionem eius vel confirmationem continentes obtinuerit easque Capitulo presentaverit. Cui disciplinae latinae etiam conforme est ius Ecclesiarum orientalium quoad Patriarchas et Episcopos electos (106).

Quare profecto ex cap. 44. X. h. t. 6., qui ad Romanum Pontificem immediate pertinebant, ad percipiendam officii sui confirmationem et valde remoti erant videlicet ultra Italiam, si electi fuerunt in concordia, potuerunt dispensative illico in spiritualibus et temporalibus *administrationem* ita suscipere, ut de rebus ecclesiasticis nihil plane alienarent. Quae concessio nunc subsequentibus Constitutionibus Rom. Pontificum indubitanter est revocata (107).

382. Omnes electi ad ecclesiam *viduatam* vel officium ecclesiasticum a competente Superiore ecclesiastico v. g. a R. Pontifice, Episcopo, Generali *post* electionem factam petere debent *confirmationem* i. e. approbationem electionis canonicae ad Praelaturam vel officium per Superiorem habentem ad id potestatem (108), nisi ex natura rei confirmatio haberi

(106) Collect. Lac. t. II. col. 343. 571. 575.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 222. sq.; *Piat* l. c. p. 548. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. §§ 244. sq.

(107) Cit. cap. 1. de elect. I. 3. in Extrav. com.; Iul. II. Const. « *Rom. Pontificis* » 5. Iul. 1505.; Pii IX. Const. « *Romanus Pontifex* » 28. Aug. 1873. iunct. Pii IX. Syllab. prop. 50. et Const. « *Apost. Sed.* » susp. lat. sent. Sum. Pont. simpl. reser.; *Passerin*. l. c. cap. 33. n. 1. sq.; *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. I. sect. 47.; *Devoti*, Ius can. univers. l. I. t. 6. § 23.; *Bucceroni*, Comment. Const. « *Apost. Sed.* » n. 96. Hinc si *Schmalzgr.* l. c. n. 72. alique pro regionibus septentrionalibus valorem illius concessionis cap. 41. X. h. t. 6. etiam sua aetate defenderunt, huiusmodi sententia opinionibus antiquatis et improbabilibus est adnumeranda neque denuo probabilis facta est per argumenta ab *Hinschius* t. II. p. 671. sq. allata. Cfr. *Zech*, Hierarchia eccles. tit. 19. § 224.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 5. n. 67.; *De Angelis* l. c. t. I. P. I. p. 141. sq.

(108) Cap. 3. X. h. t. 6.; cap. 5. de elect. I. 6. in Sext. Cfr. Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 118.: « *Horum Vicariorum* (i. e. Vicar. capit. in spirit. et Oeconom. in temp.) *confirmatio a Metropolitana petenda est* »; *Passerin*. l. c. cap. 33. sq.; *Leuren*. l. c. q. 412. sq. 446. sq.; *Piat* l. c. p. 550. sq.

non possit velut in electione R. Pontificis, vel ex speciali iure non exigatur, sive iam *antecedenter* a Superiore competente *per legem scriptam* vel legitimam *consuetudinem* electioni *rite celebratae* data sit. Qua ratione v. g. Vicarius capitularis canonice electus vel potius a Capitulo deputatus in Ecclesia *latina* non est confirmandus. Item non raro Abbates exempti vel Generales complurium ordinum religiosorum eoipso, quod canonice sunt electi, ex speciali privilegio S. Sedis censentur confirmati et illico plenam administrationem obtinent. Quo in casu potius habetur *collatio* electiva quam *electio* confirmativa (109). Quae confirmatio necessario ex iustitia electo est concedenda legitimo tempore et loco, si neque in persona electa neque in actu electionis vitium quoddam deprehendatur, aut Romanus Pontifex ex plenitudine suae potestatis officio vacanti alio modo non duxerit providendum. Quare si iniuste confirmatio denegetur vel differatur, patet recursus ad Superiorem confirmatoris, qui potest et debet confirmatorem compellere, vel ipso iure devoluto concedere confirmationem. At si indignus fuerit electus, vel vitiata fuerit forma electionis, confirmatio potest et debet negari; secus qui confirmavit indignum, perdit potestatem confirmandi primum successorem et a perceptione proprii beneficii suspendendus est (110).

383. Ex iure ordinario confirmatio electionis canonicae spectat ad *immediatum Superiorem ecclesiasticum* (cfr. cap. 32. X. h. t. 6.); verum ex disciplina vigenti saltem *Episcopi electi* per *Romanum Pontificem* sunt confirmandi. Cfr. *Nussi*, *Convent.* p. 29. 38. sq. Intra *tres menses* a die acceptatae electionis computandos electus sive per se sive per procuratorem confirmationem electionis suae ex iure communi petere debet, sed si confirmatio ad S. Pontificem spectat, infra mensem post datum consensum vel post obtentam electionis suae notitiam. Quod si intra tempus a iure praescriptum negligat, *omne ius ex electione quaesitum amittit* (111).

384. Ipsa confirmatio danda non est, nisi prius instituaturs inquisitio de *meritis electi* et de *forma electionis*. Cfr. cap. 44.

(109) *Ferraris* l. c. v. Abbas n. 14. sq.; *Pirhing* h. t. 6. n. 398.; *Leuren.* l. c. q. 413. sq.

(110) Cap. 3. 44. X. h. t. 6.; *Leuren.* l. c. q. 419. sq. 456.; *Piat* l. c. p. 551. sq.

(111) Cap. 44. h. t. 6.; cap. 6. 16. h. t. 6. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 450. sq. 455. 459. sq.; *Piat* l. c. p. 551.

X. h. t. 6. Nostra aetate inquisitio de electione Episcopi fit per processum informativum extra Curiam Romanam ad normam Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref., Sess. XXIV. cap. 1. de ref., Gregor. XIV. Const. " *Onus* „ 15. Maii 1591., Instr. Urb. VIII. a. 1627. factum (112). Quem processum informativum sequitur in ipsa Curia Romana per S. C. Consistorialem inquisitio et sententia definitiva de actis transmissis. Si sententia electo est favorabilis, in Consistorio fit praeconizatio Bullaeque Apostolicae expediuntur. Cfr. Arch. f. k. K. t. 55. p. 327. sq. Confirmatio si in forma *iudiciali* et *solemni* sit danda, ab inferiore confirmatore extra proprium territorium concedi nequit, secus si *sine strepitu iudiciali* fiat.

385. Confirmatio facta sive in *forma communi*, quae valorem electioni non tribuit, sive in *forma specifica*, qua ex certa scientia et voluntate valor electioni tribuitur supplendo et sanando defectus in electione commissos, quatenus id a confirmatore fieri potest, hos producit *effectus*:

I. Electus acquirit *ius in re* et facultatem petendi *instituitionem corporalem* aut immediate per se capiendi possessionem officii sibi concessi et non amplius vacantis salvis consuetudinibus specialibus (113). Hinc etiam sine consensu competentis Superioris ecclesiastici suo officio acquisito *renuntiare* non amplius potest (114).

II. Inter Episcopum confirmatum et ecclesiam ipsi concessam oritur *spirituale* quoddam *matrimonium* ratum, quod sola auctoritate Rom. Pontificis solvi potest. Cfr. cap. 2. X. de transl. I. 7.

III. Episcopus vi iniunctionis per confirmationem factae acquirit potestatem *iurisdictionis* sive ius administrationis in spiritualibus et temporalibus, imo rite praesentatis in Capitulo Bullis Apostolicis etiam plenum validumque *exercitium* huius iuris exceptis iis, quae ministerium consecrationis re-

(112) Concord. Vindobon. (a. 1447.): " (Electiones Episcoporum) *si canonice factae sunt, Papa eas confirmet, nisi ex causa rationabili evidenti et de fratrum consilio de digniore et utiliore persona duxerit providendum* „; Conc. Trid. ed. Richt. p. 489. sq. 494. sq.; Benedict. XIV. Const. " *Gravissimum* „ 18. Ian. 1757.; Leuren. l. c. q. 476. sq.; Piat l. c. p. 550. sq.; Bangen, D. roem. Curie p. 87. sq. 468.; Saegmueller l. c. p. 264. not. 1. 2.; Giobbio l. c. t. II. n. 204. sq.

(113) Cap. 18. de praeb. III. 4. in Sext.; cap. 1. de elect. I. 3. in Extrav. com.; Pirhing h. t. 6. n. 341. sq.; Leuren. l. c. q. 414. sq. 423. sq.

(114) Cap. 2. X. de transl. I. 7.; cap. 6. X. de renunt. I. 9.; Schmalzgr. I. I. t. 9. n. 19.

quirunt (115). *Archiepiscopus* vero sive Metropolitanus etiam postquam electus et confirmatus est, actus *iurisdictionis* et ordinis etiam proprios dignitatis *episcopalis*, qui cum usu *pallii* coniuncti esse *debent*, exercere nequit, nisi post consecrationem *pallium* quoque a Sede Apostolica acceperit (cfr. cap. 28. § 1. X. h. t. 6.); alios vero actus iurisdictionis vel ordinis episcopalis, in quibus usus pallii intervenire non debet exercere potest (116). Cfr. de Patriarch. et Episc. orientalibus: Collect. Lac. t. II. col. 343. 571. 575.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 222.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 118., ubi Metropolitanæ Ruthen. ex indulto apostolico vindicatur ius suis duobus Suffraganeis dandi confirmationem et institutionem atque consecrationem.

IV. Accepta confirmatione Episcopus fruitur reliquis *honoribus et privilegiis* dignitatis suae exceptis iis, quae soli Episcopo *consecrato* competunt. Quare iam merito utitur *titulo* Episcopi electi et confirmati, gaudet *privilegio* cap. 4. de sent. excom. V. 11. in Sext., vi cuius Episcopi et alii Praelati superiores nullius Constitutionis occasione, sententiae sive mandati ipso facto incurrunt *interdicti* vel *suspensionis* poenam; item uti potest iure sibi eligendi *confessorem* et praerogativa celebrandi in *altari portatili*.

386. Quamvis per se quilibet clericus factam provisionem ecclesiae, cuius membrum est, per *appellationem* apud Superiorem ecclesiasticum impugnare possit (117), tamen huiusmodi ius ipsis *electoribus* post promulgatam electionem non competit, nisi ex *nova* causa aut *noviter cognita*. Cfr. cap. 8. h. t. 6. in Sext. Neque ille, qui *renuntiavit* electioni de se factae, potest *appellare* ad impediendam *novam* alterius Praelati electionem. Cfr. cap. 16. X. h. t. 6. Electio autem facta *post* appellationem et prima non cassata, et contra privilegia ecclesiae, *cassanda* est. Cfr. cap. 10. X. h. t. 6. Quodsi in electionibus Episcoporum, quae nostra aetate non iam frequenter in usu sunt, fiant appellationes ad Sedem Apostolicam, ex iure anti-

(115) Cap. 15. X. h. t. 6.; cap. 1. h. t. I. 3. in Extravg. com.; Kober, D. Depos. p. 334.; *Pirhing* h. t. 6. n. 338. sq.; *Leuren*. l. c. q. 443. sq.

(116) Cap. 11. X. h. t. 6.; *Pirhing* l. c. n. 333. sq. et l. I. t. 8. n. 16. sq.; *Benedict*. XIV. De Synod. dioec. l. XIII. cap. 15. n. 6. sq.; infra h. tom. II. tit. 34. de Patriarchis n. 711. sq.

(117) Cap. 21. X. h. t. 6.; *Pirhing* l. c. n. 160. sq.; *Passerin*. l. c. cap. 32. 34.; *Leuren*. l. c. q. 496. sq.

quo praesertim complura capita h. t. in Sexto v. g. cap. 1. 4. 10. 19. 20. 38. 41. 44. fuerunt attendenda (118).

§ 6. DE CONSECRATIONE VEL BENEDICTIONE
PRAELATI ELECTI ET CONFIRMATI.

387. Confirmationem Episcopi electi sequi debet *consecratio* (119), quae ex disciplina nunc vigente Romano Pontifici in Ecclesia *latina* est reservata, ideoque ut per alium Episcopum fieri possit, mandato apostolico opus est (120).

Ecclesiis cathedrâlibus sive superioribus quocunque nomine ac titulo praefecti etiam Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, si munus consecrationis intra *tres menses a die acceptae* notitiae de confirmatione obtenta computandos non suscipiant, ad fructuum receptorum restitutionem ante omnem sententiam declaratoriam tenentur. Si intra totidem menses postea id facere negligant, ecclesiis ipso iure sunt privati (121), verumtamen ad privationem officii episcopalis sententia declaratoria merito requiritur (122).

Consecratio vero si extra Curiam Romanam fiat, in *ecclesia*, ad quam illi Episcopi promoti fuerunt, aut in *provincia*, si commode fieri potest, celebretur. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. de ref.

(118) *Pirhing* l. c. n. 168. sq., ubi illa capita explicantur.

(119) Cap. 44. X. h. t. 6. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. n. 76. sq.

(120) Benedict. XIV. Const. « *In postremo* » 20. Oct. 1756., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 13. n. 4.; *Zech* l. c. tit. 22. de consecratione Episcoporum §§ 246. sq. Cfr. de iure Ecclesiarum orientalium ad *consecrandos Patriarchas statim* post electionem et *ante* confirmationem a R. Pontifice datam: Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 221. sq., ubi tamen *Episcopi* nonnisi *post* obtentam confirmationem *pontificiam* dicuntur consecrandi (a Patriarcha vel ab Episcopo per ipsum deputato). Cfr. quoque Collect. Lac. t. II. col. 343. 571. 575.; Synod. prov. Ruth. (a. 1891.) p. 118.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 187. sq., ubi Patriarcha ipse non striete eligitur, sed a R. Pontifice designatur *ex tribus* candidatis a Synodo Patriarchatus nominatis; ideoque consecratio nequit praecedere designationem et collationem pontificiam.

(121) Cap. 7. § 1. X. h. t. 6.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. de ref. iunct. Sess. VII. cap. 9. de ref.; Benedict. XIV. Const. « *Pastor bonus* » 13. Apr. 1744. § 21.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 193., ubi Episcopis ius Tridentinum applicatur.

(122) *Thesaurus*, De poenis eccl. P. II. v. Episcopus cap. 2.; *Hollweck* l. c. § 249.

Consecrationis episcopalis imprimis is est effectus, ut Episcopus ob plenitudinem sacerdotii *omnes actus etiam ordinis* episcopalis exercere possit, *exceptis Archiepiscopis*, qui nonnisi obtento *pallio* plenum exercitium suae potestatis consequuntur. Cfr. cap. 15. 11. X. h. t. 6. Porro *matrimonium spirituale* inter Episcopum et ecclesiam suam, quod per confirmationem factum est ratum, consecratione fit *consummatum*. Cfr. cap. 2. X. de transl. I. 7. Inde a tempore consecrationis Praelatus promotus simpliciter *appellatur Episcopus*.

Ex capite 7. X. h. t. 6. *nonnisi post consecrationem et pacificam possessionem* omnia officia et beneficia, imo vel ipsae pensiones Episcopi promoti *vacarunt*. Atin Ecclesia latina (123) iuxta Regulam primam Cancellariae Apostolicae et praxim Curiae Romanae nunc illa beneficia et pensiones ipso facto vacant per *promotionem in Consistorio* et *ante consecrationem* et captam possessionem (124), nisi ob speciales rationes a Romano Pontifice aliud sit statutum v. g. in favorem Episcoporum titularium. Ita v. g. in Italia ex praxi Datariae Apostolicae inductum fuit, ut clericus provisu de beneficio incompatibili cum priore iam possesso nihilominus possit *continuaré* in possessione prioris beneficii, donec assecutus fuerit *civilem possessionem* secundi beneficii per regium Exequatur. Cfr. *Santi* l. c. I. III. t. 7. n. 32.

388. *Abbatés* regulares licet perpetui tantum ratione administrationis, infra annum a die *electionis* computandum solemnem benedictionem solis Episcopis consecratis, in quorum dioecesibus monasteria consistunt, non ab alio Abbate etiam proprii ordinis, iuxta ritum in Pontificali Romano praescriptum convenientius die dominica vel festiva omnino suscipiant vel saltem eam ter humiliter postulent iuxta formam cap. 1. X. de suppl. I. 10. Qui semel benedicti, si po-

(123) In Ecclesia orientali Synodus Sciarfensis (a. 1888.) p. 225. haec decrevit: „Episcopus, qui iurisdictionem habens super aliquam ecclesiam ad aliam eligitur, statim ac pontificiam confirmationem obtinuit et novae sedis canonicam possessionem cepit, omnem iurisdictionem super priorem amittit Sedesque eius prior vacans evadit. Similiter si electus est presbyter officium ac iurisdictionem habens super aliquem populum, statim ac ad ordinem episcopalem elevatur Sedisque suae rite possessionem apprehendit, cadit ab officio et iurisdictione, quam habebat in statu presbyteratus „. Synod. Alex. (a. 1898.) p. 191.: „Ubi novus Patriarcha **intronizatus fuit, vacat sedes episcopalis, quam antea habebat** „.

(124) Cfr. *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. I. § 7. n. 1. sq. 69. sq. Quare *Schmalzgr.* h. t. n. 83. alique scriptores ius per se antiquatum referunt.

stea ad monasterium alterius dioecesis transferantur, iterum benedictionem petere non tenentur. Cfr. Benedict. XIII. Const. " *Commissi nobis* „ 6. Maii 1725. Quodsi Abbates habeant privilegium *directe* a Sede Apostolica concessum, non ex communicatione quaesitum suscipiendi benedictionem *a quocunque Antistite* communionem cum Sede Apostolica habente, in usu huius privilegii sequi debent modum expressum a Benedict. XIII. Const. " *Commissi nobis* „ (125). Cfr. de iure antiquo: Cap. 1. X. de suppl. neglig. l. 10.; cap. 11. X. de act. l. 14.; *Pirhing* h. t. 6. n. 399. sq.; *Leuren* l. c. q. 445.

389. **Scholion.** Antiqui commentatores iuris Decretalium post disputationem de electione canonica in genere vel potius de electione Episcoporum mox in specie tractare solent de electionibus regularium, de electione Romani Pontificis (126) et Regis Romanorum et Imperatoris vel senatorum Romanor. (127). At disquisitiones canonicae de electione Imperatoris nostra aetate eam solummodo habent practicam utilitatem, ut quis *iustum iudicium* de *factis* et *documentis historicis* praesertim Rom. Pontificum ferre possit (128). Ius constitutum de reliquis electionibus canonicis, quatenus h. tit. nondum est explanatum, melius reservatur *specialibus titulis* tanquam propriae sedi materiae.

TITULUS XVIII.

DE POSTULATIONE ET ADMISSIONE PROMOVENDORUM AD OFFICIA ECCLESIASTICA.

(*Lib. I. tit. 5. de postul. Praelator.*)

390. **Fontes:** Decret. Grat. c. 10. sq. D. 61.; c. 5. D. 71. — Cpl. III. l. 1. t. 4. de postulatione; cpl. V. l. 1. t. 4. d. post. Prael. — Decret. Gregor. IX. l. c.; Decret. Bonif. VIII. l. 1. t. 5. d. p. Pr.; Extrav. com. l. 1. t. 2. d. p. pr.

(125) Decret. auth. S. C. R. n. 648. 3162. 3905.; *Ferraris* l. c. v. Abbas n. 12. sq.; *Biederlack* in Act. theol. Oenip. t. 19. p. 748. sq.; *Ojetti*, Synopsis rer. mor. et iur. pontif. v. Abbas.

(126) *Schmalzgr.* l. c. n. 84. sq.; *Pirhing* h. t. 6. n. 353. sq.

(127) *Pirhing* l. c. n. 453. sq.

(128) Cap. 34. X. h. t. (Innoc. III. scrips. a. 1202.); cap. unic. de iureiur. II. 9. in Clem. (Clem. V. a. 1314.); cap. 17. de elect. l. 6. in Sext. (Nicolaus III. ser. a. 1278.). Quo in capite 17. certe pars historica continet falsas allegationes; at genuina principia de independentia Romani Pontificis in alma Urbe a *quacunque dominatione politica principum civilium* praeclare explicantur practiceque applicantur et nostra aetate plenum retinent valorem. Cfr. quoque *Hefele* l. c. t. V. p. 775. sq. de epistol. Innocent. III.

Scriptores: Comment. iur. Decret. in h. t. — *S. Raym.*, Summa l. I. t. 26. de electione, postulatione, confirm.; *Zech*, Hierarch. eccles. t. 20. de post. Prael.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 5. sect. 2. de postul.; *Sanguinetti* l. c. n. 303. sq. — *Passerin.*, De elect. caff. cap. 24. de postulatione; *Leuren.* l. c. P. II. q. 198. sq.; *Wagner*, De postul. Praelat.; *Boenninghausen*, De post. Prael.; *Piat* l. c. t. I. p. 555. sq. — *Hinschius* l. c. t. II. p. 677. sq.

Praenotiones.

391. I. Connexio materiae. Postulatio cum in *subsidium* electionis canonicae inducta sit, “ *spectato ordine doctrinae* „, ut ipse *Pirhing* h. t. pr. fatetur, et exemplum *S. Raymundi* l. c. confirmat, *post* titulum de electione est explicanda. Quodsi in Decretalibus Gregorii IX. titulus de postulatione praecedat titulum de electione, id magis ex rationibus *historicis* quam ex “ *gratia* „, cui postulatio innitatur, est repetendum. Imo *monarchica* Ecclesiae constitutio exigit, ut potius primo loco de *libera collatione* agatur.

II. Definitio. Postulatio sensu stricto in materia de provisione canonica (1) officiorum ecclesiasticorum est petitio *collegii electorum* competenti Superiori ecclesiastico praesentata. ut is certam personam, quae de iure communi propter defectum sive impedimentum canonicum ad officium ecclesiasticum *eligi non potest*, per dispensationis gratiam, concedi tamen *solitam* admittat. Attentis verbis huius definitionis et iuris sanctionibus de personis, forma, effectibus postulationis facile deducitur, inter electionem canonicam et postulationem intercedere multiplices differentias, e quibus praesertim illa commemoranda est, quod electio innitatur *iure*, quippe quae dat ius ad rem, quod sine iniuria reiici nequit, postulatio vero nititur gratia, quia postulatus non acquirit ius ad rem, sed ex gratia admittitur et sine iniuria reiici potest (2).

III. Divisio. Duplex praesertim distinguitur postulatio *solemnis* et *simplex*. Illa sola est postulatio proprie dicta, cui *unice* conveniit definitio data. Altera est tantum petitio *licentiae*, ut competens Superior ecclesiasticus *consentiat* in *electionem* factam vel faciendam de persona sibi subdita (v. g. de Cardinali Presbytero vel Diacono, clerico alienae dioecesis, viro religioso) *nullo* alias impedimento *canonico* ligata. Quare

(1) Cfr. de iure postulandi in iudicio vel in foro: Lib. I. tit. 37. de postulando; *Passerin.*, De elect. can. cap. 24. n. 3.

(2) *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 1.; *Pirhing* h. t. 5. n. 1. 2.; *Passerin.* l. c. n. 1. 2.; *Leuren.* l. c. q. 198. sq.; *Piat* l. c. p. 555. sq.

haec divisio ad rigorem logicae non est exacta, et inter utramque illam postulationem non leves intercedunt differentiae. Praeterea distinguitur postulatio, quae innititur *iure communi*, et postulatio, quae fundatur *specialibus privilegiis* v. g. apud regulares (3).

IV. **Notae historicae.** *Nomen* postulationis in antiquis Ecclesiae canonibus non eam strictam habet significationem, quam nunc sortitur ex rubrica h. t., sed haud raro denotavit vel ipsam electionem canonicam vel etiam petitionem principi *saeculari* praesentatam; ut electioni canonicae *iam factae* suum praestaret assensum (4). Gratianus vero in suis dietis ad c. 10. et 11. D. 61. discrimen quoddam iuridicum inter electionem et postulationem insinuat. *Aliud est inquit postulari, aliud eligi.*

Canonistae deinceps Gratiani opinionem adoptatam paulatim per distinctionem inter postulationem *solemnem* et *simplicem* ad accuratiores terminos redegerunt (5). Id. quod potissimum factum est in iure Decretalium. Etenim in antiquis compilationibus prima vice occurrit rubrica “*de postulatione*”, in tertia compilatione authentica (Innocentii III. a. 1210.) quam deinde secuta est compilatio quinta (Honor. III. a. 1226.-1227.), ubi est tit. “*de post. Praelat.*”. Primae quoque Decretales, quae reperiuntur in Decretalibus Gregorii IX., sunt Constitutiones Innocentii III. Pauca de postulatione reperiuntur in Sext. et in Extrav. com. h. t. atque etiam in Clement. I. I. t. 3. de elect. Quod ius Decretalium generalibus Constitutionibus posterioribus non est immutatum, neque in Concilio Tridentino vel recentioribus decretis Sedis Apostolicae nova iura universalialia de postulatione inveniuntur.

§ 1. DE POSTULATORIBUS ATQUE POSTULANDIS ET POSTULATIS.

392. I. *Postulare possunt* omnes iique soli, qui *eligere* valent (6). Postulatio enim ad eundem scopum tendit atque

(3) Cap. 27. 28. 36. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 1. 5. 6. 8. de elect. I. 3. in Clem.; cap. unic. de postul. I. 2. in Extrav. com.; *Passerin.* l. c. n. 1. 2. 3. 4. 5. n. 64. sq.; *Leuren.* l. c. q. 201. 203.

(4) Cfr. c. 11. 16. D. 61.; c. 14. D. 63.; c. 10. Conc. Sardic. a. 343. = c. 10. D. 61. iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 590. sq.

(5) *Bernard. Pap.*, Summa p. 308. sq.; *S. Raym.* l. c.; *Goffred. de Trano*, Summa h. t. n. 1. sq.; *Hostiensis*, Summa h. t. n. 1. 2.

(6) Cap. 1. i. f. 4. h. t. 5.; cap. 20. X. de elect. I. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 5. 12.; *Passerin.* l. c. n. 7.; *Leuren.* l. c. q. 217. sq. Principes civiles,

electio et in subsidium supplementumque electionis concessa est, ut propter necessitatem vel utilitatem Ecclesiae electores officio vacanti de Congruo Praelato providere possint. At concessio iure principali etiam concessum est ius accessorium sive subsidiarium. Cfr. R. I. 42. in Sext.

Quare ius *postulandi* competit etiam illis extraneis, qui consuetudine vel privilegio in aliquo collegio electorum ius *eligendi* obtinuerunt. Ipsi quoque *compromissarii* postulare non prohibentur, nisi in compromisso *expresse aliter* statutum sit (7).

II. Qui *scienter* ad Praelaturam ecclesiasticam (etiam Episcopatu inferiorem) postulant impostulabilem propter defectum indispensabilem, pro ea vice *ipso facto privati* sunt potestate eligendi et postulandi (8).

Eandem poenam privationis incurrunt, qui postulationem personae indignae *temere factam* et a Superiore ecclesiastico ob vitium personae reprobatae denuo *repetunt*. Quo in casu pro illa vice ius postulandi aut eligendi *devolvitur* ad eos electores Capituli etiam numero minores, qui in postulationem indigni aut in renovationem postulationis reprobatae *non consenserunt*, sed *expresse* contradixerunt (9).

Denique *scienter* postulantes ad dignitatem episcopalem aliquem clericum, qui *annum 27. nondum attigit*, aut religiosos mendicantes ad ecclesias cathedralibus *inferiores* vel ad monasteria *extra* suos ordines, *pro illa vice ipso iure privantur* potestate postulandi et eligendi (10). At *suspensio* per triennium a beneficiis eodem cap. unic. inflicta propter silentium Pii IX. Const. "Apost. Sed." est abrogata.

393. I. *Possunt solemniter postulari*, qui *digni* quidem sunt sed utpote non *plane habiles* sive idonei vere et proprie *eligi*

licet non raro obtinuerint ius praesentandi vel nominandi Episcopos, tamen non gaudent iure eligendi vel postulandi, quod soli collegio *clericorum* competere potest. Hinc si nihilominus *designent* personam impedimento canonico detentam v. g. vinculo alterius ecclesiae, huiusmodi designatio non vocatur postulatio nec stricta praesentatio vel nominatio, sed potius *petitio*. Cfr. *Giobbio* l. c. t. II. n. 95. sq.; *Séparation de l'église et de l'état in France in Act. S. Sed.* vol. 38. p. 73. sq. 83. sq.

(7) Cap. 30. X. de elect. I. 6.; cap. 11. X. de renunt. I. 9.; *Nussi, Conventiones* p. 39.

(8) Cap. 1. 2. X. h. t. 5.; cap. 7. 40. X. de elect. I. 6.; *Leuren.* l. c. q. 219.; *Piat* l. c. p. 557. sq.; *Thesaurus*, De poenis eccl. v. Electio cap. 3.

(9) Cap. 2. X. h. t. 5.; cap. 23. X. de elect. I. 6.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 15.

(10) Cap. unic. de post. I. 2. in Extrav. com.; *Piat* l. c. p. 558.

prohibentur propter *defectum* vel impedimentum canonicum in quo tamen competens Superior ecclesiasticus *potest et solet* dispensare (11).

Huiusmodi impedimenta sunt *defectus natalium* in progenitis ex simplici fornicatione, defectus legitimae *aetatis* vel *ordinis* (12), vinculum veri *matrimonii spiritualis* cum aliqua ecclesia v. g. Episcopi saltem confirmati, etsi nondum consecrati, ipsis Episcopis *titularibus* non exclusis (13), defectus *solemnis* et expressae *professionis* religiosae, si quis ad veram Praelaturam regularem est assumendus (14).

Quodsi quis in istis casibus inhabilitatis a Rom. Pontifice ante electionem obtineat ex indulto apostolico Breve eligibilitatis (15), aut speciali lege pontificia discrimen inter electionem et postulationem sit sublatum (16), non obstantibus illis impedimentis vere eligi potest.

II. Non possunt solemniter postulari,

a) qui laborant impedimento *iuris naturalis* et *divini*, ob quod Ecclesia aut *absolute non valet* aut *licite non potest* admittere petitionem collegii electorum. Huiusmodi homines impostulabiles sunt omnes, qui ex natura rei iureque divino non sunt *habiles* et *idonei* vereque *digni* ad officia ecclesiastica velut *infantes*, *mulieres*, *amentes*, *furiosi*, *plane rudes* et *illiterati* (17), homines *criminosi* sive *indigni* ex delicto veluti haeretici, schismatici, simoniaci, usurarii, falsarii, item excommunicati, suspensi, interdicti, infames propter delicta (18);

b) qui irretiti sunt *impedimento iuris ecclesiastici*, in quo Ecclesia dispensare *non solet*, eo quod utiliter et honeste ministeriis ecclesiasticis fungi non possint velut *bigami* (19), *spurii* sive damnato coitu procreati (20), vitio *corporis* valde

(11) Cap. unic. h. t. 5. in Sext.; *Passerin* l. c. n. 24. sq.; *Pirhing* h. t. 5. n. 4. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 6. sq.; *Leuren* l. c. q. 218. sq.

(12) Cap. 20. X. de elect. l. 6.; cap. 19. X. de elect.; cap. unic. de post. l. 2. in Extrav. com.; cap. 22. X. de elect.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref.

(13) Cap. 6. X. h. t. 5.; cap. 2. 4. X. de transl. l. 7.; *Leuren* l. c. q. 221. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8. sq.; *Zech* l. c. § 229.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 677.

(14) Cap. 13. de elect. l. 6.; S. C. Ep. et Reg. 16. Ian. 1891.

(15) *Zech* l. c. §§ 229. 233. (de Brevi eligibilitatis).

(16) *Nussi* l. c. p. 38.; *Saegmueller* l. c. p. 263.

(17) Cap. 22. X. de elect.; cap. 15. X. de aet. l. 14.; *Leuren* l. c. q. 423.

(18) Cap. 12. 59. X. de elect.; cap. 7. X. de crimine falsi V. 20.; cap. 16. X. de temp. l. 11.; R. l. 87. in Sext.

(19) Cap. 2. X. de big. l. 21.

(20) Cap. 10. § 6. de renunt. l. 99.

notabili laborantes (21), Episcopi, qui propter *delictum commissum ad vitam migrarunt regularem* (22);

c) qui *speciali et expressa lege Ecclesiae postulari prohibentur velut violatores interdicti* (23), qui (sive saeculares sive regulares) nondum attigerunt annum *vigesimum septimum*, si ad dignitatem Episcopi sint promovendi, *professi* cuiusvis ordinis *mendicantium*, si ad ecclesias *cathedralibus inferiores* et ad monasteria *extra* suos ordines petantur. Quinimo illi postulati, qui negotium postulationis de se factae atque cit. cap. unic. de postul. I. 2. in Extravg. com. prohibitaee per se vel per alium in Curia Romana quocunque modo cit. cap. interdicto *prosequuntur*, si se annum 27. non attigisse sciant, usque ad annum 35.; ceteri vero saeculares et religiosi *extra* suorum ordinum administrationes sunt *perpetuo* ineligibiles ac *impostulabiles* ac prorsus inhabiles ad quascunque dignitates ecclesiasticas et beneficia quaelibet obtinenda (24).

394. *Simplex* postulatio requiritur et sufficit, si *Cardinalis*, qui Episcopus suburbicarius vel residentialis non est, ad sedem episcopalem non suburbicariam sit eligendus. Nam Cardinales Presbyteri et Diaconi vinculum matrimonii spiritualis cum suis titulis vel diaconiis in Urbe non contrahunt, ergo *solemnis* postulatio non est necessaria. At cum Romano Pontifici assistere debeant in regimine universalis Ecclesiae, absque ipsius *licentia* a Curia Romana discedere nequeunt (25). Quare per simplicem postulationem *licentia* Romani Pontificis est requirenda, ut electio possit sortiri effectum.

Similiter *Abbas* vel *Praelatus exemptus* Sedique Apostolicae *immediate* subiectus eligi in Episcopum non prohibetur, ideoque solemnem postulationem opus non est, sed *licentia* deserendi monasterium et transeundi ad ecclesiam cathedralem a Romano Pontifice vel Legato a latere fuit petenda, cum

(21) *Schmalzgr.* I. I. t. 6. n. 18.

(22) Cap. 11. X. de renunt. I. 9.

(23) Cap. 1. X. h. t. 5.; *Zallinger* h. t. 5. § 253.

(24) Cap. unic. de post. I. 2. in Extravg. com. iunct. cap. 1. de elect. I. 3. in Clem. et cit. Clem. XIII. Const. " *Acceptis secundis* " 2. Ian. 1762.; *The-saurus*, De poenis eccl. v. Electio cap. 3. n. III., ubi textus ille cit. cap. unic. h. t. in Extravg. com. videtur ipsi esse " *satis obscurus* " ideoque putat in ultima parte verbum " *saeculares* " esse mendum, cum non possit illa poena adaptari saecularibus.

(25) Cap. 3. X. h. t. 5.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 9.; *Scherer* I. c. t. I. p. 475. not. 10. i. f.; *Henry*, De residentia beneficiat. p. 27. sq.

confirmatio Episcoporum electorum nondum R. Pontifici, sed Metropolitae esset reservata (26).

Multo magis sufficit *licentia* a competente Superiore ecclesiastico per simplicem postulationem obtenta, si *alius Prae-latus* inferior vel *regularis* vel *clericus* beneficiatus alienae dioecesis ad dignitatem *episcopalem* rite eligatur (27).

§ 2. DE FORMA POSTULATIONIS.

395. Quae de *praeparatione*, *loco*, *tempore* electionis canonicae in iure ecclesiastico statuta sunt, eadem etiam in postulatione merito requiruntur. Profecto postulatio *simplex* speciales solemnitates non requirit; est enim formaliter spectata nihil aliud quam *petitio consensus* competentis Superioris ecclesiastici in *veram electionem* iam factam vel faciendam. Quae *petitio consensus* ex necessitate iuris ad legitimam electionem *accedere* debet, at nequaquam iisdem solemnitatibus atque electio est obnoxia. Postulatio autem *solemnis*, si fiat *a collegio electorum* alias in suis electionibus uni ex tribus formis cap. 42. X. de elect. l. 6. *adstricto*, iuxta probabiliorum opinionem non tantum *tutius*, sed *necessario* iisdem formis atque electio est absolvenda, in quantum natura postulationis non obstat (28). Nam electio et postulatio in iure aequiparantur; hinc quod dispositum est, de una, valet etiam de altera, ubi aliunde nihil adversatur. Porro postulatio est electioni subsidiaria, imo in eodem tractu concurrit cum electione, quae vincit postulationem licet a maiore parte factam; at electio informis certe talem vim non haberet. Denique vix credi potest ius formam postulationis in se extraordinariae arbitrio postulantium reliquisse. Hinc praesertim suffragia *secreta* in certis electionibus praescripta etiam in postulatione sunt adhibenda; item in postulatione *publicatio*

(26) Cap. 36. de elect. l. 6. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 10.

(27) Cap. 24. 27. 28. X. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 1. 5. 6. 8. de elect. l. 3. in Clem.; c. 37. C. VII. q. 1. ex stat. Eccles. antiq.; *Zallinger* h. t. 5. § 256.; *Passerin.* l. c. n. 37.; *Leuren.* l. c. q. 222. sq.

(28) Ita *Innoc. IV.* in comment. cap. 30. X. de elect. n. 1.; *Panormit.* in cap. 42. X. de elect. n. 9.; *Schmalzgr.* l. l. t. 5. n. 17. 20.; *Zech* l. c. §§ 230. 231. contra *Hostiens.*, *Fagnanum*, *Passerin.* aliosque v. g. *Leuren.* l. c. q. 205. non obstante sua sententia postea q. 219. propugnata, scilicet quod electio et postulatio etiam quoad *poenas* aequiparentur per iuris dispositionem (cap. 1. X. h. t. 5.) expressam.

scrutinii, collatio votorum, decretum postulationis, publicatio postulationis Capitulo et populo facta omnino requiruntur.

396. I. Cum is, qui eligi debeat, postulari non possit, aut qui postulari debeat, non possit eligi, formae postulandi ambiguae v. g.: "*Postulo eligendo, vel eligo postulandum* „ a iure prorsus reprobantur et nullam atque irritam reddunt postulationem et electionem.

Imo vel ipsa forma: "*Eligo et postulo, prout potest melius de iure valere* „, viribus caret, nisi quando probabiliter ignoratur, quis sit eligendus vel potius postulandus (29).

II. Quodsi omnes electores postulant, *requiritur et sufficit* ad valorem postulationis *absolute maior pars suffragiorum* (30). Si per *compromissarios* fiat provisio canonica, pariter absolute maior pars suffragiorum a compromissariis *postulantibus* data ad valorem postulationis sufficit, etiamsi minor pars compromissariorum vere *eligat*. Cfr. cap. 30. X. de elect. 1. 6.

At si ex universo collegio electorum una pars *postulat*, altera pars *eligit*, tum solum postulatio electioni praevallet, cum in *postulandum duplo maior* suffragiorum numerus i. e. ($\frac{2}{3}$) quam in *electum* consentiat. Cfr. cap. 40. X. de elect. I. 6.

Ea autem est praerogativa electionis, ut, si suffragia capitularium *eligentium* per unum votum superent *tertiam* partem suffragiorum collective sumptorum, quae inelectum et postulatum conspirant, omnino *praevaleat electio* vincatque postulationem pluribus suffragiis innixam (31) v. g. in Capitulo 24 canonicorum 9 vota electiva *uni* data contra 15 vota *postulantium*.

III. Capitulares postulantes *variare* sive a sua postulatione recedere possunt, salva aequitate naturali, si illa competenti Superiori ecclesiastico actu *nondum* est praesentata. Nam huius variationis nulla existit prohibitio sive ex natura rei sive lege positiva, neque ius tertiae personae laeditur, cum postulatus sola postulatione *nullum ius* acquirat. Postquam autem postulatio Superiori est praesentata, *postulantibus* capitularibus recessus a postulatione non amplius est permissus

(29) Cap. unic. de post. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 5. n. 18.; *Passerin.* l. c. n. 24. sq. et n. 64. sq.

(30) Cap. 1. X. de his, quae III. 11.; *Schmalzgr.* l. c. n. 19.; *Passerin.* l. c. n. 9. 10.

(31) Cap. 40. X. de elect. I. 6. iunct. decisioni Innoc. XI. in caus. Colon. 20. Sept. 1688. datae.

sine consensu Superioris (32). Quae prohibitio est statuta, ne capitulares per praesentatam postulationem videantur *illudere Superiori* eiusque iudicium arbitrio postulantium subordinare.

§ 3. DE INTIMATIONE ET ADMISSIONE ET EFFECTIBUS
POSTULATIONIS.

397. Postulatio legitime facta intra idem tempus, quod pro electione est praescriptum, *postulato est intimanda*, ut ipsius consensus exquiratur. Qui consensus a solemniter postulato tantum *conditionate*, a simpliciter vero postulato rite obtenta licentia Superioris ad acceptandam *electionem absolute* praestari potest (33).

398. Deinde postulatio sollemnis ut *admittatur, praesentanda* est illi Superiori ecclesiastico, penes quem sive ex iure ordinario sive ex speciali privilegio vel legitima consuetudine est *potestas dispensandi* super impedimento canonico postulati et simul ius confirmandi electionem, si electores usi essent sua facultate eligendi.

Quare solemnes postulationes saltem ordinarie *Romano Pontifici* sunt praesentandae, qui de iure divino supra ius commune est constitutus et iure ordinario super impedimentis mere canonicis dispensare potest. Postulatio vero *simplex* illi Superiori est praesentanda, cui postulatus immediate est subiectus, salvo iure speciali (34). Supplicatio illa, ut postulatio admittatur, *a collegio* electorum, *non a postulato* est praesentanda competenti Superiori ecclesiastico i. e. ex communiter contingentibus Sedi Apostolicae. Qua in supplicatione motiva postulationis et impedimenta canonica accurate sunt iudicanda (35).

Admissioni postulationis etiam *processus* quidam informatiorius est praemittendus, atque pendente universo negotio

(32) Cap. 4. 5. X. h. t. 5. iunct. R. I. 33. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 21.; *Passerin.* l. c. n. 16. sq.

(33) Cap. 6. 16. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 4. 5. X. h. t. 5.; *Zech* l. c. § 234.; *Schmalzgr.* l. c. n. 14.; *Passerin.* l. c. n. 12. sq.; cfr. quoque cap. 24. 27. 28. de elect. l. 6. in Sext., cap. 8. de elect. l. 3. in Clem.

(34) Cap. 27. de elect. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 13.; *Zallinger* h. t. 5. § 268.; *Passerin.* l. c. n. 46.; *Leuren.* l. c. q. 228.

(35) Cap. 16. de elect. in Sext.; *Passerin.* l. c. n. 23.

postulatus sicut electus officium ecclesiasticum *administrare* prohibetur (36).

Postulatio a competente Superiore ecclesiastico *ex iustitia* non est necessario admittenda, innititur enim *gratia*; at ratio boni *publici* interdum exigere potest, ut postulatus, quamvis ipse verum *ius ad rem* et actionem non habeat, *ex debito officii* a Superiore admittatur (37).

Si *postulatio reiiciatur*, ius providendi v. g. ecclesiae cathedrali per se et ordinarie *devolvitur* ad *Sedem Apostolicam* (38), nisi Romanus Pontifex ex speciali privilegio vel indulto etiam post reiectam postulationem vel electionem alteram postulationem vel electionem concedat (39).

399. *Effectus* admissionis postulationis *solemnis* est, quod vim habeat *electionis confirmatae* et postulato det *ius in re*. Si *simplex* postulatio fiat *ante* electionem, postulatus obtenta licentia illico vere et simpliciter *eligi* potest; si vero *post* electionem petatur et obtineatur, postulatus electioni de se factae *statim* consentire et illius confirmationem implorare potest. Quodsi postulatus *ante* *admissionem* postulationis suscipiat administrationem (ecclesiae), ipso facto omni commodo postulationis privatur, et si postulantes admiserint postulatum ad huiusmodi administrationem, pro illa vice ipso facto privantur suo iure eligendi; at num etiam ipso facto incurrant excommunicationem speciali modo Romano Pontifici reservatam, non est concors doctorum opinio. Certe electio et postulatio ex ipsa iuris dispositione etiam in poenalibus aequiparantur (40). Concessio vero licentiae *generalis* a Superiore data *religioso*, ut electioni vel provisioni de se factae vel faciendae suum dare possit assensum, non valet. Cfr. cap. 8. de elect. l. 3. in Clem.

(36) Cap. 23. X. de elect.; cap. 5. de elect. in Sext.; *Passerin*. l. c. n. 53. 54.

(37) Cap. 3. 5. X. h. t. 5.; cap. 16. de elect. in Sext.; *Passerin*. l. c. n. 47. sq.; *Zech* l. c. § 235.; *Leuren*. l. c. q. 229.

(38) Cap. 23. X. de elect. l. 6.; cap. 18. de elect. l. 6. in Sext.

(39) *Nussi* l. c. p. 40. sq.

(40) Cap. 1. 3. 4. X. h. t.; cap. 23. X. de elect. l. 6.; Pii IX. Const. « *Rom. Pontifex* » 28. Aug. 1873., ubi poenae quaedam etiam infliguntur « *episcopali character* » insignitis, cui *eligi* non possunt, sed *postulari*, nec *stricto iure* valent *praesentari* vel *nominari*, verumtamen per *supplicationem* proponi; *Schmalzgr.* l. c. n. 3. sq.; *Leuren*. l. c. q. 203. 219.; *Piat* l. c. p. 555. sq.; *Hollweck* l. c. § 244. sq.

TITULUS XIX.

DE PRAESENTATIONE ET INSTITUTIONE
PROMOVENDORUM AD OFFICIA ECCLESIASTICA.*(Lib. III. tit. 38. de iurepatron. tit. 7. de institutionibus)*

400. Fontes: Decret. Grat. C. XVI. q. 5. 7. (1) — Compl. I. l. III. tit. 33. de iurepatronatus et ecclesiis a laicis concessis; epl. II. III. V. lib. III. t. 24. resp. 30. 22. de iurepatronatus. — Decretal. Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonifac. VIII. l. III. t. 19. de iurepatr.; Const. Clem. V. l. III. t. 12. eod. — Conc. Trid. Sess. VII. cap. 13. de ref., Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref., Sess. XXII. cap. 11. de ref., Sess. XXIV. cap. 3. de ref., Sess. XXV. cap. 9. de ref. cum declar. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. — Benedict. XIV. Const. „*Redditae nobis*“ 9. Apr. 1746. — *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. p. 463. sq.; Act. S. Sed. in indic. gen. v. Iuspatronat.; *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 178.

Scriptores: Commentator. iur. Decret. in cit. tit. — *Zech*, De iur. rer. sect. 3. §§ 158. sq.; *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 5. sect. 4. de inst. et iurepatron.; *Phillips* l. c. t. VII. p. 669. sq.; *Vering* l. c. §§ 87. sq.; *Saegmueller* l. c. §§ 77. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 599. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 618. sq. t. III. p. 6. sq. — *Caes. Lambertin.*, De iure patron.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 9.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 11. sq.; *Fargna*, Comment. in singul. can. de iurepatr.; *Ferraris* l. c. v. Iuspatronatus; *D'Annibale*, Summ. theol. mor. P. III. n. 23. sq. — *Thomassin*, l. c. P. II. l. I. cap. 29. sq.; *Schindler*, Zur gesch. Entw. d. Laienpatr. u. d. geistl. Patr. in Arch. f. k. K. t. 85. p. 489. sq.; *Stutz*, Gesch. d. k. Benefizialw., D. Eigenkirche; *Imbart de la Tour*, Les paroisses rural.; *Phillips* l. c.; *Hinschius* l. c.; *Zhishman*, D. Stifterrecht in d. morgenl. Kirche — *Giobbio*, Lezioni di diplom. eccl. t. II. n. 65. sq. 107. sq.; *Calchi-Novati*, Il diritto eccl. d. Stato Ital. p. 240. sq. (2).

Praenotiones.

401. I. Connexio materiae. Explicatis tribus modis legitimis provisionis canonicae i. e. liberae collationis, electionis, postulationis, reliquum est, ut de ultimo modo ordinario provisionis, qui praesentatione et institutione absolvitur, ex professo agatur. Quae disputatio reducitur ad explanationem tituli 38. de iurepatr. et tit. 7. de instit. l. III. Etenim principalis praerogativa iurispatronatus est praesentatio atque inter „*institutiones*“, de quibus agit cit. tit. 7., principem locum oc-

(1) L. 15. (Zeno) C. de ss. eccl. l. 2.; L. 46. (45.) C. de Episc. l. 3.; Novell. 131. cap. 10.; Novell. 123. cap. 18.; Novell. 57. cap. 2. Cfr. de recentioribus legibus civilibus v. g. Italiae: Arch. f. k. K. t. 54. p. 167. t. 55. p. 47. sq.; *Friedberg-Ruffini* l. c. §§ 119. sq.

(2) Fontes et scriptores de instit. infra h. tit. § 5. supplentur.

cupat institutio canonica; duabus autem aliis institutionibus sel. autorizabili et corporali universa doctrina canonica de provisione apte completur et absolvitur. Quare optimo iure uterque titulus in unum coniungitur communemque sortitur rubricam (3).

II. **Definitio.** *Iuspatronatus* secundum partem principalem definitur: Ius ab Ecclesia datum *praesentandi* Superiori ecclesiastico ad concessionem tituli competenti clericum idoneum instituendum ad vacans officium ecclesiasticum (4); accuratiore autem *descriptione* dici potest: Ius singulare ab ecclesiastica auctoritate ex gratitudine concessum (5); quo

(3) *Devoti*, Inst. can. I. I. t. 5. sect. 4. de inst. et iurepatr.

(4) *Devoti* l. c. § 48.; *Zech* l. c. § 158.; *D'Annibale* l. c. n. 23.; *Leuren*. l. c. q. 11. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 276.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 600.; *Nasoni*, Comp. iur. eccl. p. 423. Alii scriptores aliter iuspatronatus definiunt (cfr. *Giobbio* l. c. n. 109.) v. g.: "*Ius quoddam singulare certis honoribus commodisque consistens* (circa quam rem?), cui etiam certa onera cohaerent concessum iis, qui beneficia vel ecclesias fundarunt, aedificarunt et (?) dotarunt (vel ex alio titulo?) vel etiam iis, qui ab iisdem causam habent .. Quae definitio a *De Angelis*, Praelect. I. III. t. 38. n. 1. priori praefertur, licet nonnullis nimis vaga appareat nec honorum, commodorum, onerum qualitas exprimitur; in priore autem definitione reprehendit, quod unum tantum indicet, licet alia quoque sint emolumenta, et deinde quod in definitione id exprimitur, quod iuripatronatus non sit *essentiale*, cum existere possit iuspatronatus sine iure praesentationis, ut patet ex cap. 25. X. h. t. 38. ("*Ceterum in conventuali ecclesia, non electioni Praelati faciendae, sed iam factae honestus patroni postulatur assensus*"); denique maxime urget, quod hac non vera definitione gubernium Italiae abusum sit, cum post apprehensionem bonorum pertinentium ad beneficia ecclesiastica noluerit considerare haec beneficia affecta iurepatronatus ad permitendam bonorum redemptionem, nisi quando patroni habuissent hoc ius praesentandi clericum in iisdem beneficiis aut ecclesiis.

Quae opinionum diversitas facile videtur posse eliminari, si ob oculos habeatur divisio iurispatronatus infra allata in *plenum* et *minus plenum*. Profecto a iurepatronatus minus pleno abesse potest ius praesentandi re-tentis maiore minorive numero reliquis iuribus, v. g. si patronus iuri praesentandi renuntiet, aut transformata ecclesia parochiali in collegiatam amisso iure praesentandi solummodo conservet ius praestandi assensum in electionem Praepositi Capituli ab aliis factam. Cfr. cit. cap. 25. X. h. t. 38. At iuspatronatus *plenum*, prout de communiter contingentibus existere solet (definitiones autem dantur de re *plene* et de *more* constituta), necessario includit ius praesentandi, secus non est plenum, sed capite et corona diminutum. Cfr. cap. 41. X. de test. II. 20., ubi fundatores ecclesiae ipso fundationis tempore eam liberam esse voluerunt et nihil iuris retinere dixerunt.

(5) Cap. 16. X. h. t. 38.; cap. 2. X. de iudic. II. 1.; *S. Thomas*, Summa theol. II^a, II^{ae}. q. 100.; *Suarez*, De virt. et stat. religion. tr. III. l. 4. cap. 28.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 2. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 14. sq. 25. sq. 28.;

certis personis ecclesiasticis sive physicis sive moralibus (patronis) ab ordinariis vel extraordinariis collatoribus hierarchicis distinctis propter causas in iure expressas praerogativae quaedam honorificae et utiles atque onera etiam circa *statum* officiorum ecclesiasticorum eorumque *provisionem* et *administrationem* competunt.

III. **Divisio.** Iuspatronatus dividitur:

a) In *ecclesiasticum*, *laicale*, *mixtum*.

Ecclesiasticum (6) vocatur, quod ordinarie competit personae ecclesiasticae sive physicae sive morali et extraordinarie etiam laicis ex *titulo ecclesiastico* v. g. ratione officii ecclesiastici aut ratione foundationis factae ex bonis stricte ecclesiasticis, de quibus libera disponendi facultas non fuit data.

Laicale est, quod laicis vel clericis competit, non ex titulo ecclesiastico, sed ex *titulo laicali* v. g. ratione foundationis ex bonis mere laicalibus v. g. patrimonialibus vel ex bonis ecclesiasticis, de quibus data est potestas libere disponendi, aut ratione successionis ex titulo privato v. g. consanguinitatis vel haereditatis.

Mixtum vocatur, quod partim ex titulo ecclesiastico partim ex titulo laicali v. g. foundatione ex bonis ecclesiasticis et laicalibus ortum est. Quare non ex *persona*, sed ex *titulo* eruendum est, utrum iuspatronatus sit ecclesiasticum, an laicale (7).

b) In *haereditarium* et *familiare* sive gentilitium et *mixtum*. Quae divisio est subdivisio patronatus *laicalis*; nam ius patronatus ecclesiasticum successionis secundum leges haereditatis vel consanguinitatis est incapax (8).

Et *haereditarium* quidem est illud iuspatronatus, quod ad omnes et solos haeredes sive naturales et legitimos sive mere testamentarios transit; *familiare* sive gentilitium iuspa-

Cavagnis, Inst. iur. eccl. publ. vol. II. (ed. 3.) p. 195. sq. de falsa notione iurispatronatus praesertim apud regalistas Hispaniae iunct. *Nussi*, Conventiones p. 126. art. 7. concord. (a. 1753.), quod regius patronatus nullam regibus Hispaniae conferat iurisdictionem super eccles. etc.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 14.

(6) Cap. 6. X. de off. leg. I. 30.; cap. 28. X. h. t. 38.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 15. 16. 17.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 6. sq. 18. sq.; *Schindler*, D. rechtl. Unterschiede zwischen d. Laienp. u. d. geistl. Patron.

(7) Cap. 2. de iurep. III. 12. in Clem.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8. 10.

(8) Cap. 15. X. h. t. 38.; *Leuren*. l. c. q. 20. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 12.

tronatus vocatur, quod tantum in illas personas transit, quae sive ut *agnati* sive ut *cognati* sunt de familia fundatoris vel alterius personae ab ipso fundatore nominatae (9). Denique *mixtum* habetur, quod a nemine obtineri potest, nisi is simul sit verus *haeres et descendens naturalis* et legitimus ipsius fundatoris vel personae ab ipso designatae. Iuspatronatus laicale etiam *personalissimum* esse potest, quod fundator in limine foundationis sibi soli reservat omnique transmissione haereditaria exclusa post suam mortem laudabiliter relinquit Ordinario liberam beneficii a se fundati collationem.

c) In *personale* sive *principale*, quod immediate competit determinatae personae sive physicae sive morali ut personae v. g. ratione privilegii apostolici vel foundationis officii independenter a possessione rei temporalis vel ab universitate huiusmodi temporalium rerum et iurium (10), et in *reale* sive *accessorium*, quod proprium est personae alias habili ratione rei temporalis legitime possessae, cui ex privilegio Ecclesiae iuspatronatus inhaeret (11).

d) In *privatum*, quod hominibus *privatis* ab Ecclesia est concessum, et in *regium sive publicum*, quod regibus aliisque principibus et guberniis civilibus competit et pariter in favorabili concessione Ecclesiae, non in praerogativis coronae vel iuris civilis fictitiis titulis vel saecularizatione bonorum ecclesiasticorum fundatur. Quare iuspatronatus regium, quod una cum iurepatronatus privato ad iuspatronatus *laicale* revocatur, merito quidem admittitur et propter aliquas *differentias* (magis assertionibus doctorum et quadam tolerantia, quam claro certoque iure scripto vel non scripto fundatas) a iurepatronatus privato recte distinguitur (12).

(9) Cfr. de aliis subdivisionibus et distinctionibus iurispatronatus familiaris universim spectati: *Santi* h. t. 38. n. 9.; *D'Annibale* l. c. n. 25. 26.

(10) *Schmalzgr.* l. c. n. 15.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 24.

(11) Cap. 13. X. h. t. 38.; S. C. Ep. et Reg. 15. Iun. 1850. in Arch. f. k. K. t. 10. p. 380.; *Vering* l. c. § 89. n. 1. absonam illam sententiam, quod iuspatronatus reale fuerit effectus iuris dominii in rebus temporalibus, recte reiicit.

(12) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref., ubi iurapatronatus a supremis principibus etiam per privilegia obtenta non abrogantur, aucto tamen rigore quoad *probationem*; *Riganti* in Reg. Cane. Apost. 2. § 1. n. 141., ubi tradit hanc Regulam non derogare iurapatronatus vel nominandi vel supplicandi supremorum principum ad ecclesias cathedrales, in Reg. 42. n. 42., ubi docet (ob rationes non omnino concludentes) patronos regios non ligari tempore *quatuor* mensium ad praesentationem pro more aliorum patronorum laicorum; *Giobbio* l. c. t. II. n. 108. 110. sq.; *Vering* l. c. n. VI

e) In iuspatronatus *plenum*, quod omnia iura patronis ex iure communi vel legitimis consuetudinibus propria comprehendit, et in *minus plenum*, quod certis iuribus patronorum v. g. iure praesentandi caret.

f) In iuspatronatus *singulare*, quod uni personae sive physicae sive morali soli competit, et in *compatronatum*, quod a pluribus personis in *solidum* tenetur et exercetur.

g) In ius patronatus *iustitiae* et *gratiae*, quatenus ntitur vera et reali *fundatione* iureque communi aut mero *privilegio apostolico*.

402. Scholion. Quodsi iuspatronatus interdum etiam dividitur in *activum* et *passivum*, hisce verbis utilis quaedam distinctio significatur, sed *vera* et *adaequata* divisio iurispatronatus non continetur. Nam iuspatronatus *activum* est illud, quod a *patrono tenetur et exercetur*, et quod supra definitum est; iuspatronatus *passivum* est potius *ius*, quod inest *certae familiae* vel *communitati*, ut *ex illis* solis omnino exclusis extraneis *clerici praesentandi a patrono* seligantur. At vera et obvia notio iuspatronatus tantum verificatur in iurepatronatus *activo*. Quare ista divisio solummodo admitti potest, quatenus iuspatronatus *passivum* reducitur ad ius illud onerosum et restrictum patroni. Qua significatione admissa ius patronatus secundum analogiam collationis liberae et necessariae in iuspatronatus *liberum* et in iuspatronatus *necessarium* distinguí potest.

§ 1. PRINCIPIA FUNDAMENTALIA ET HISTORIA IURISPATRONATUS.

I. Principia fundamentalia.

403. Potestas unice competens ad leges ferendas de iurepatronatus est *potestas ecclesiastica*. Etenim iuspatronatus est ius spirituale sive spirituali adnexum. Id, quod potissimum

solide refutat absurdas theorias doctorum et iniustas praetensiones nonnullorum guberniorum de iure quodam patronatus ob *saecularizationem* i. e. *usurpationem bonorum* ecclesiasticorum in gubernia translato. Cfr. quoque *Friedberg-Ruffini* l. c. § 123. Il diritto patronato dei Sovrani, ubi *Ruffini* not. 7. fuse et sinistre agit de iurepatronatus regio in Italia; Arch. f. k. K. t. 61. p. 372. sq. et t. 78. p. 56. sq. de iurepatronatus regis Hungariae, ubi multa iura mirabilia allegantur, sed certis argumentis allatis non probantur; *Cavagnis*, Inst. iur. eccl. pub. vol. II. (ed. 3.) p. 198. n. 123. praeter favorem patronorum regiorum, quod non adstringantur *determinato tem-dori* (?) etiam recenset illum, quod ex non usu non amittant ius praesentandi, sicut amittant privati, etsi longissimo tempore illud non exercuissent (?).

valet de iure *praesentandi*. Porro iura *utilia* patroni sunt concessionibus Ecclesiae quoad bona temporalia officii patronati; iura autem *honorifica* intime connexa sunt cum cultu divino sacraque liturgia. At in haec obiecta potestas civilis non est competens ideoque omni potestate legifera de iurepatronatus est destituta. Porro iura patronorum cum quoad substantiam iure communi aut specialibus legibus pontificiis in concordatis definita sint, manifeste sine interventione auctoritatis pontificiae mutari non possunt, neque sufficit auctoritas Episcoporum multoque minus principum civilium (13).

404. Item *iudex unice competens* in omnibus causis iurispatronatus etiam bonorum beneficialium per se est solus *iudex ecclesiasticus*, nisi praesertim quoad quaestiones *facti* sive ex consuetudine ab Ecclesia tacite approbata sive expressa Romani Pontificis concessionem cognitio iudicialis saecularibus iudicibus sit indulta. Quae assertio tum illatione ex potestate legifera Ecclesiae de iurepatronatus unice competente tum ex natura obiecti cognitionis iudicialis et positiva iuris sanctione cap. 3. X. de iud. II. 1. (14) manifeste probatur.

405. Denique *potestas civilis* nequit punire patronos propter delicta forte in usu iurispatronatus commissa multoque minus eosdem valet *directe* iurepatronatus privare. Id, quod evidenter deducitur ex praecedentibus. Quare etiam iurisdictio *criminalis* de iurepatronatus est penes *solam* Ecclesiam (15).

(13) Concord. Austr. (a. 1855.) art. 12. 24. 25.; S. C. C. 22. Iun. 1872. et Act. S. Sed. I. c. in font.; *Nussi*, Conventiones I. c. in seq. nota. Quare *Hinschius* I. c. t. III. p. 7. sq. 63. 97. errat et praesertim p. 8. et p. 63. leges ecclesiasticas de iurepatronatus v. gr. art. 25. Concord. Austr. per legem civilem a. 1874. esse abrogatas falso asserit. Quidquid enim leges civiles *directe* statuunt de iurepatronatus v. g. de eius acquisitione per praescriptionem immemoriam, de numero annorum praescriptionis ordinariae a sanctionibus canonicis diverso etc., in foro ecclesiastico vi et auctoritate ex sese carent. Cfr. *Schindler* in Arch. f. k. K. t. 82. p. 437. sq.; *Saegmueller* I. c. p. 282. n. 3.; *Cavagnis* I. c. p. 195. sq. (de exorbitantibus assertionibus regalistarum Hispaniae).

(14) *Nussi* I. c. p. 151. 171. 173. 178. 200. 202. et praesertim p. 197. sq. de singulari concessionem facta in concord. inito cum Magno Duce Etruriae a. 1851. art. 8., ubi tum in *possessorio* tum in *petitorio* iudiciis *laicis* relinquatur iudicium, si de iurepatronatus *laicali* agatur; *Schmalzgr.* h. t. n. 244. sq.

(15) Cap. 4. X. h. t. 38.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 11. de ref.; *Pirhing* h. t. 38. n. 57.; *Hollweck* I. c. §§ 156. 256.; *Cavagnis* I. c. vol. II. p. 193. sq.

II. Historia iurispatronatus.

406. *Vestigia* quaedam iurispatronatus iam primis saeculis occurrunt (16). Ecclesia enim suis benefactoribus gratam sese ostendere voluit. Hinc *nomina fundatorum* ecclesiis (v. g. Romae titulus S. Laurentii in Damaso, titulus Pammachii, titulus S. Laurentii, quem *Lucinae* dicunt, Basilica Constantiniana sive Lateranensis) imposita sacrisque dyptichis inscripta et publice in ecclesia recitata esse constat. At perfectum quoddam plenumque iuspatronatus, quo praesertim ius praesentandi continetur, illis temporibus non invenitur.

407. Verum in Oriente saltem ex saeculo sexto qui ecclesias aedificaverunt vel clericis in eis ministeria obeuntibus annonas suppeditarunt, praesertim legibus Iustiniani Imperatoris illud consecuti sunt, ut clerici digni ab ipsis vel haeredibus eorum *nominati* accedente Episcopi approbatione ibidem fuerint constituendi. Si vero ab iisdem clerici indigni nominati fuerunt, Episcopus loci, quos putavit meliores, libere constituere potuit et debuit (17). Praeterea iidem fundatores eorumque haeredes etiam in administratione *bonorum temporalium* illarum ecclesiarum suas partes habere poterunt. Cfr. L. 46. Cod. de Episc. I. 3.

408. In Ecclesia autem *occidentali* Concilium Arausicum I. (a. 441.) c. 10. = c. 1. C. XVI. q. 5. ius praesentandi Episcopi, qui in aliena dioecesi ecclesiam aedificavit, ratum habuit, et paulatim eadem facultas praesentandi etiam ad *laicos* fuit extensa (18).

Maxime autem iuspatronatus, quod dicitur *reale*, cum suis abusibus tempore medii aevi ortum est ex nonnullis institutis civilibus populorum germanicorum. Vigebat enim apud illos populos *vestitura* (Gewere) (19) sive ius quoddam

(16) Thomassin. l. c. P. II. l. 1. cap. 29. sq.; Phillips l. c. t. VI. p. 21.; Hinschius l. c. t. II. p. 618. sq.

(17) Novell. 57. cap. 2.; Novell. 123. cap. 18.

(18) Cfr. c. 26. C. XVI. q. 7. iunct. c. 10. D. 54. et c. 32. C. XVI. q. 7. = c. 2. Conc. Tolet. IX. (a. 655.); c. 19. Conc. Emerit. (a. 666.) (nomina eorum, qui ecclesiam aedificaverunt vel donarunt, inter Missam ad altare sunt legenda); Hinschius l. c. p. 619. sq., ubi contra tenorem verborum (cfr. cit. c. 26. C. XVI. q. 7.) in favorem *laicorum* insufficientibus argumentis nimium probare studet. Cfr. Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. n. 599.

(19) Walter, Deutsche Rechtsgesch. t. I. n. 528.; Gerber, System. d. deutsch. Privatrechts § 72.

perfectum hominis ingenui libere disponendi de suo fundo et omnibus rebus immobilibus et mobilibus in illo existentibus. Viri nobiles hanc investituram extendebant ad ipsas ecclesias a se in suis fundis aedificatas atque adeo ad *institutionem* et *depositionem clericorum* illarum ecclesiarum (20).

Praeterea magni momenti fuit alterum quoddam ius, quod vulgo *mundium* appellabatur (21). Nam vi huius iuris omnes *personae* ipsis clericis non exceptis, quae in aliquo fundo habitabant, domino illius fundi tanquam *advocato* fuerunt subiectae. Graves abusus ex duplici illo iure civili in re nostra orti sunt (22), et ex falsa extensione huius iuris civilis ad causam mere ecclesiasticam in *officiis minoribus* similia pericula imminebant atque ex perversa *investitura Episcoporum* per annulum et sceptrum regis. Quare Ecclesia postquam per concordatum Wormatiense consuluit liberae electioni *Episcoporum*, prudenti (23) constantique studio istos abusus etiam quoad officia *inferiora* eradicare studuit (24). Quem scopum ut obtineret, fundatoribus et patronis concessit, quae servatis cautelis necessariis tuto concedere potuit v. g. *ius* quoddam limitatum *designandi* (offerendi, praesentandi) *clericum* instituendum in officio et alia iura minoris momenti, penitus vero reiecit, quae causa fuit abusu, i. e. *plenum dominium ecclesiarum* a fundatoribus vel patronis retentum. Quae reformatio post finitum dissidium de investituris potissimum per decreta Conc. Later. III. (a. 1179.) et Conc. Later. IV.

(20) Cfr. c. 6. Conc. Bracar. II. (a. 572.); c. 19. Conc. Tolet. III. (a. 589.); c. 33. Conc. Tolet. (a. 633.); cap. 1. 2. X. h. t. 38.

(21) Gerber l. c. § 243.; Waller l. c. n. 448.; Friedberg-Ruffini l. c. p. 501. not. 8.

(22) Cfr. c. 7. 26. Conc. Aurel. IV. (a. 541.); c. 14. Conc. Cabil. (c. a. 644.); c. 12. 16. 17. 20. 38. C. XVI. q. 7.; cap. 1. X. h. t. 38. = c. 26. Conc. Cabil. a. 813., non Conc. Mediolan., ut falso legitur in inscriptione h. cap.; cap. 2. X. t. 38. = c. 32. Conc. Tribur. a. 895.; cap. 4. X. h. t. 38.; Stutz, Gesch. d. Benefizialw. p. 138. sq. 237. sq.; Hinschius l. c. p. 622. sq.

(23) Hefele l. c. t. V. p. 355. sq. Quibus ex factis historicis illud quod consequitur iuspatronatus ex iure communi non obtineri quoad sedes episcopales, sed tantum quoad officia minora.

(24) Cfr. Aquisgranensia capitula propria ad Episcopos (a. 817.) capit. 9.; c. 21. Synod. Roman. (a. 826.); cap. 22. Synod. Paris. (a. 829.); c. 9. Synod. Pistr. (a. 869.); cap. 13. Synod. Selligenst. (a. 1022.); cap. 14. 17. Conc. Lateran. III. (a. 1179.), ubi in textu originali cap. 17. *tres* menses commemorantur; at nunc cap. 3. X. h. t. 38. ex cit. cap. 17. Conc. Later. III. de sumpto *quatuor* mensium fit mentio; cap. unic. h. t. in Sext.; cap. 1. 2. h. t. in Clem.; Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.

(a. 1215.) effectum sortita est. Universae autem novae legislationis canonicae de iurepatronatus principalis auctor est Alexander III. (a. 1159-1181.). Ius hucusque constitutum deinde quoad substantiam transit in collectionem authenticam Gregorii IX. et factis paucissimis explicationibus et additamentis praesertim de discrimine inter iuspatronatus ecclesiasticum et laicale in Decretalibus Bonifacii VIII. et in Const. Clem. V. et in Conc. Trid. etiamnunc constituit disciplinam vigentem in Ecclesia. Quae disciplina ecclesiastica iniustis legibus civilibus paulatim ex saec. 17. latis valide mutari non potuit (25).

§ 2. DE ACQUISITIONE IURISPATRONATUS.

I. De subiecto, obiecto, solemnitatibus acquisitionis iurispatronatus.

409. *Subiectum activum* iurispatronatus acquirendi capax est omnis fidelis, qui generatim ad ius ecclesiasticum acquirendum habilis est neque speciatim legibus ecclesiasticis prohibetur (26). Quare etiam *laici* (27), *foeminae* (28), *infantes*, *impuberes* (29), *illegitime nati* (30) patroni fieri possunt. Neque excluduntur *personae morales* ecclesiasticae sive laicales. *Repelluntur* autem a iurepatronatus acquirendo infideles sive homines non baptizati velut Hebraei (31). Denique inhabiles quoque ad *acquirendum* iuspatronatus sunt apostatae, haeretici, schismatici (32), excommunicati sive *vitandi* sive *tolerati*, quorum conditio quoad gratias ecclesiasticas recipiendas a

(25) S. C. C. 22. Iun. 1872. et. Act. S. Sed. vol. VIII. p. 512. sq. p. 514. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 7. sq.; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 502. not. 13.

(26) *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 65. sq.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 69. sq.

(27) Cap. 7. X. h. t. 38.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 72.

(28) Cap. 16. X. de conc. praeb. III. 8.; *Schmalzgr.* l. c. n. 80. sq.; *Leuren.* l. c. q. 73.; Arch. f. k. K. t. 23. p. 16.

(29) Cap. 32. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 3. de iudic. II. 1. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 74. sq.; *Leuren.* l. c. q. 71. sq.

(30) Arg. cap. 25. X. h. t. 38.; *Leuren.* l. c. q. 74.

(31) Cfr. *Pirhing* h. t. 38. n. 20.; S. C. Inq. 31. Maii et 21. Dec. 1873. ad Episc. Neutr. in Hungaria (in Arch. f. k. K. t. 37. p. 361. sq.).

(32) Cap. 19. de haeret. V. 2. in Sext.; *Pirhing* l. c.; cfr. tamen de tolerantia Ecclesiae: *Schmalzgr.* l. c. n. 68. atque de extraordinariis indultis a Sede Ap. concessis; *Nussi* l. c. App. p. 34.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 32. sq., ubi de hac re pro suis acatholicis principiis disputat.

Martino V. non facta est melior (cfr. cap. 1. de rescript. I. 3. in Sext. iunct. *Hollweck* l. c. § 46.) (33), infames iuxta R. I. 87. in Sext. (34).

410. Praeterea ad acquisitionem iurispatronatus requiritur *obiectum*, in quod iurispatronatus existere et exerceri possit. Quod obiectum est omne et solum *officium* ecclesiasticum (cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. de ref.), dummodo ex iuris dispositione iurispatronatus non sit subductum (35). Quare iurispatronatus acquiri nequit in *pavimentum* pretiosum, in *sepulchrum* vel *coemeterium* (36). Item ex iuris communis concessionibus nullum existit iurispatronatus in electione *Romani Pontificis* (37) vel in creatione *Cardinalium* (38). Dignitates quoque *episcopales*, si iuris communis in collectionibus authenticis Decretalium contenti ratio habeatur, iurispatronatus, ex quo *ius praesentandi* in illas ecclesias cathedrales oriatur, capaces dici non possunt, nisi vel ad ipsam fundationem vel dotationem *speciale* privilegium apostolicum accedat (39). Quodsi in Concilio Tridentino Sess. XXV. cap. 9. de ref. et Consti-

(33) Aliter *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 620.; *Kober*, D. Kirchenbann p. 372. sq. iunct. p. 339. 349. ubi non agit de inhabilitate excommunicati ad *acquirendum* ius patronatus, sed de *privatione* vel impedito *exercitio* iurispatronatus ab excommunicato iam *possesso*; *Saegmueller* l. c. p. 279., ubi excommunicatum saltem *vitandum* dicit esse incapacem ad *acquirendum* iurispatronatus, non *toleratum*; similiter *Leuren*. l. c. q. 75. cum aliis putat excommunicatum toleratum posse saltem *acquirere* iurispatronatus, sed non *exercere*.

(34) Cfr. de monachis: *Pirhing* h. t. 38. n. 59.

(35) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref.

(36) S. C. Ep. et Reg. a. 1712.; *Pitonus*, De controv. patr. t. I. alleg. 43. t. II. alleg. 77.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 42. Quodsi quis habeat ius quoddam protectionis vel advocatae in aliquod *altare* vel *ecclesiam* quandam, huiusmodi « *iurispatronatus* » ad hanc disputationem de *officiis* ecclesiasticis non spectat nisi quatenus beneficium cum ecclesia convertatur. Cfr. Trid. Sess. XXII. cap. 11. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 262.; *Cavagnis* l. c. t. II. p. 186. sq. n. 105. 112.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 600. 603.; *Hollweck* l. c. § 156.

(37) *Hefele* l. c. t. III. p. 713. de iure Henrici III. designandi illum, qui eligendus sit Romanus Pontifex.

(38) Praxis quorundam guberniorum *commendandi* Romano Pontifici Episcopos ad dignitatem cardinalitiam (Cardinales coronae) non nititur iurepatronatus.

(39) Lib. I. t. 6. de elect. X.; cap. 25. X. h. t. 38.; *Riganti* l. c. Reg. 1. Canc. Apost. § 1. n. 291. 292.; *Cavagnis* l. c. vol. II. p. 188. sq.; *Giobbio* l. c. vol. II. n. 110. sq.; *Hinschius* l. c. p. 39. sq.

tutionibus pontificiis et concordatis recentioribus (40) commemoratur iuspatronatus principum civilium cum facultate praesentandi etiam Episcopos ad ecclesias cathedrales, id *ex accedente* concessione speciali Romani Pontificis, non ex solo iure communi est repetendum. De facto quoque iuspatronatus in sedes episcopales solis supremis moderatoribus civitatum, non *aliis laicis* reperitur concessum. Et revera *nullibi* in iure communi legitur, quod quicumque fundavit, aedificavit, dotavit ecclesiam cathedralem, is iuspatronatus cum facultate praesentandi in illam Episcopum ipsa iuris communis dispositione et absque privilegio apostolico consequatur. Quae praetensio communitatis laicalis in causa Savonensi 29. Febr. 1744. fuit reiecta (41). Illud vero omnino concedi potest ius praesentandi (42) vel nominandi ad sedes episcopales, si *propter foundationem* vel *dotationem* datum sit, *maiores* habere *firmitatem*, quam si ex solo et puro *privilegio* apostolico sit concessum. Id videtur posse colligi ex verbis Clementis XI. Const. " *In supremo* „ 7. Nov. 1716. § 10., ubi iuspatronatus " *ex privilegio apostolico* „ opponitur *firmiori* iuripatronatus " *ex vera, primaeva, reali et actuali, plena... dotatione* „ (43).

Praelaturae sive *dignitates primae* in *Capitulis* cathedralibus et collegiatis et in ecclesiis conventualibus (44) a iuripatronatus saltem *laicali*, quatenus ius praesentandi continet (45), sunt exclusae (46), nisi patronus aliter de sua iurisdictione obtineat, i. e. aut ex speciali privilegio Sedis Apostolicae aut vi expressae reservationis in limine foundationis *cum assensu* Romani Pontificis factae aut ex consuetudine immemoriali cum fama privilegii (47). In reliqua vero officia

(40) *Nussi* l. c. p. 34. 44. 46.; *Conventiones Leonis XIII.* p. 25. 108.

(41) Conc. Trid. ed. *Richter* p. 450. n. 2.

(42) Cfr. de primis vestigiis huiusmodi privilegiorum: *Sentis*, De Monarchia Sicula p. 101. sq.

(43) Act. S. Sed. vol. IV. p. 177.; *Cavagnis* l. c. p. 191. sq. 202. sq.

(44) Cap. 25. X. h. t. 38.; cap. 8. X. de consuet. l. 4.; cap. 14. 51. X. de elect. l. 6.; *Leuren.* l. c. q. 47. 77. 97.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 602.; *Nussi* l. c. p. 21. 37.

(45) Cap. 25. X. h. t. 38.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 33.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 61. sq.

(46) Innoc. VIII. Const. " *Cum ab Apostolica Sede* „ 23. Aug. 1485. § 2.; *Leuren.* l. c. q. 33.; *Pirhing* h. t. 38. n. 33. 34.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 46. sq.; *Ferraris* l. c. v. iuspatronatus art. 1. n. 28.

(47) *Leuren.* l. c. q. 47.; *Reiffenstuel* h. t. 38. n. 68.; *Fagnanus* in cit. cap. 25. X. h. t. n. 14.; Act. S. Sed. vol. XXI. p. 537.

ecclesiastica velut in simplices canonicatus ecclesiarum cathedralium et collegiatarum ne exceptis quidem praebendis theologi et poenitentarii (48), item in ecclesias parochiales aliaque officia curata et simplicia, etiamsi illa sint ad nutum revocabilia, iuspatronatus tum ecclesiasticum tum laicale etiam cum vero iure praesentandi acquiri potest (49).

Non pauca *officia* ecclesiastica, quae beneficia non sunt, velut officium Vicarii generalis, decani ruralis, iudicum Curiae episcopalis, promotoris fiscalis, defensoris matrimonii aliaque similia munera ex disciplina vigente et probata in Ecclesia iuripatronatus obnoxia esse non solent. Quare Episcopi cum nequeant recedere a praxi probata Ecclesiae certe iam ob hanc solam rationem in haec officia iuspatronatus cum gravi damno liberae administrationis dioecesis ex potestate sibi propria et sine interventione Sedis Apostolicae extendere non possunt.

411. Scholion. In terris *missionum*, ubi beneficia ecclesiastica sensu stricto non reperiuntur, neque ius commune viget, et magna libertas in eligendis et removendis ministris Ecclesia omnino est necessaria, ius quoddam patronatus in officia ecclesiastica ibidem instituta ordinarie non admittitur (50). Quare optimo iure Concilium prov. Baltimorese I. (a. 1829.) declaravit: “ *Nullum ius patronatus cuiuscunque generis, quod sacri agnoscant canones, competere nunc alicui personae laicorum congregationi, aedituorum coetui seu aliis quibuscunque personis in hac provincia* „ (51). Eodem iure ut plurimum utuntur etiam aliae regiones S. C. de Prop. Fide subiectae v. g. *Anglia*. Imo in provinciis quoque Sedis Apostolicae *Gallia* (salvo iure praesidis *catholici* nominandi Episcopos) atque *Belgium iurepatronatus* carent; at *Italia*, *Hispania*, *Lusitania*, complures civitates *Americae meridionalis*, *Germania*, *Austria*, *Hungaria*, *Polonia* ancipite praerogativa iurispatronatus gaudent (52). In Gallia iura *veterum patrono-*

(48) Arg. cap. 25. X. h. t. 38.; Act. S. Sed. vol. IV. p. 177. sq. 353. sq.

(49) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref.; *Lingen et Reuss*, Causae selectae S. C. C. p. 256.

(50) Quare v. g. Collect. S. C. de Prop. F. de iurepatronatus documenta pontificia non afferunt; cfr. tamen de iurepatronatus in dioecesim Nanking regibus Lusitaniae ob fundationem vel dotationem concessio: *Alexandri VIII. Const. „ Romanus Pontifex „* 10. Apr. 1690. § 1. 5. 6.

(51) Collect. Lac. t. III. col. 27.; *Cavagnis* l. c. vol. II. p. 192. sq.

(52) *Nussi* l. c. p. 128. sq.; *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 178., ubi reformatio iurispatronatus laicalis ab Episcopis Germaniae ea ratione

rum a. 1801. per extraordinariam provisionem apostolicam Pii VII. abrogata sunt, nova vero iurapatronatus quamvis acquiri *possint*, tamen de facto non videntur fuisse introducta. At supremo moderatori catholico reipublicae Gallicanae concessum est vi concordati a. 1801. ius nominandi ad sedes episcopales (53).

412. Quoad *solemnitates* in acquirendo iurapatronatus imprimis *Episcopus* aut Superior ecclesiasticus alias competens accurate *examinare* debet *subiectum*, quod iurapatronatus obtinere vult, *beneficium* fundandum, *conditiones*, quas fundator pro suo iure fundationi opponere exoptat (54). Quo examine finito, si iusta et sufficiens causa non obstat, suum consensum sive tacitum sive expressum rite praestet necesse est, ut fundatio fiat perfecta et iurapatronatus oriatur (55). Qui consensus etiam a Vicario generali dari potest, dummodo mandato *speciali* sit munitus (56); sede autem episcopali vacante etiam Vicarius capitularis (57) ad eundem consensum praestandum competens est.

II. De modis originariis et derivatis acquirendi iurapatronatus.

413. *Modi originarii* acquirendi iurapatronatus dicuntur illi, quibus iurapatronatus primum constituitur, et ordinarie *tres* recenseri solent (58).

414. *Primus modus originarius*, qui tanquam ordinarius a iure communi approbatur, est *fundatio aut constructio aut dotatio* ecclesiae (59). Sensu stricto *fundat* ecclesiam, qui dat fundum, ut ibidem ecclesia construi possit (60); ecclesiam vero *construere* dicitur is, cuius sumptibus cum consensu Ordinarii ecclesia aedificatur (61) denique *dotat* eccle-

petitur, „ *ut patronus laicus inter tres ab Ordinario designandos sacerdotes praesentandum eligere teneatur* „ Cfr. quoque Arch. f. k. K. t. 53. p. 229. sq.

(53) *Deshayes*, Memento iuris eccles. n. 2150. sq.; *Bargilliat*, Praelect. iur. can. n. 195.

(54) Cap. 8. X. de consecr. eccles. III. 40.

(55) *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 39. sq.; *Leuren.* I. c. P. II. q. 36. sq.

(56) *Garcias* I. c. P. V. cap. 9. n. 75.

(57) *Schmalzgr.* I. c. n. 38.; *Ferraris* I. c. v. Vicar. cap. art. 2. n. 27.

(58) *Leuren.* I. c. P. II. q. 29. sq.

(59) Cap. 25. X. h. t. 38.; *Ferraris* I. c. v. Iurapatronatus art. 1. n. 19. sq.

(60) *Leuren.* I. c. q. 39.

(61) Cap. 25. X. h. t.; cap. 4. de priv. V. 7. in Sext.

siam, qui redditus assignat sufficientes ad conservationem ecclesiae, cultum divinum, ministrorum congruam substantiationem (62).

Si *unus idemque* benefactor ecclesiam fundavit, construxit, dotavit, ipse est *unicus patronus*, sed ex tribus titulis. Si complures haec praestiterint, ita ut unus fundarit, alter construxerit, tertius dotarit ecclesiam, unusquisque ex speciali titulo est patronus sive tres sunt *compatroni* vel etiam complures in solidum, qui ad eundem titulum concurrebant (63). Controvertitur autem, utrum tres illi tituli *copulative* requirantur, ut defendunt *Panormitanus*, *Fagnanus*, *Phillips* alique, an *disiunctive* unusquisque titulus in se sufficiat v. g. titulus foundationis, *dummodo* reliqua v. g. constructio et dotatio ab aliis quoquo modo suppedientur, ut tenent communiter doctores (64). Sane in controversiam adduci non potest *dotationem solam* ex sese iam sufficere, ut quis acquirat iuspatronatus in officium, quod *in ecclesia constructa et dotata* fuerit erectum (65). At licet vix negari possit istam controversiam ex fontibus *iuris scripti* certo dirimi non posse (66), tamen spectata doctrina communi canonistarum et decretis particularibus etiam *sola fundatio* vel *sola constructio* ecclesiae ad acquirendum iuspatronatus videntur sufficere (67).

Fundationi, constructioni, dotationi aequiparanda est *re-aedificatio* ecclesiae plane dirutae cum consensu Episcopi, item *redotatio* Episcopo approbante, si priores redditus omnino perierint. Quodsi ius antiqui patroni unico forte nitatur titulo v. g. aedificationis atque reaedificationem detrectet, excidit iurepatronatus, et novus ille benefactor, qui v. g. reaedificationem vel redotationem curavit, in eius locum succedit. At si iuspatronatus *tribus titulis* nitatur, novus patronus

(62) Cap. 8. X. de consecr. eccl. III. 40.

(63) *Pirhing* h. t. 38. n. 6.

(64) *Ferraris* l. c. n. 20. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 30.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 52. alique multi.

(65) Caus. select. S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* p. 254. 256.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 476.; S. C. C. 5. Apr. 1895. in Act. S. Sed. vol. XXVII. p. 686. sq.

(66) Cap. 25. X. h. t.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. de ref., Sess. XXV. cap. 9. de ref.

(67) *Ferraris* l. c.; Concord. Bavar. (a. 1818.) art. 14. " *Rex Bavariae ad ea beneficia tam parochialia quam curata ac simplicia praesentabit, ad quae ex legitimo iure patronatus sive per dotationem sive per foundationem sive per constructionem acquisito eius antecessores duces et electores praesentabant* "; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 260. sq.

ex titulo reaedificationis aut redotationis solummodo fit compatronus (68). *Intentio* autem *fundandi* requiritur, ut quis iuspatronatus acquirat, neque sufficit animus solummodo *benefaciendi* Ecclesiae. At fundatores minime disertis verbis sibi *reservent* necesse est iuspatronatus; ipsa enim iuris dispositione per fundationem legitime factam illud acquirunt, dummodo *expresse* iuripatronatus *non renuntient* (69).

415. *Secundus modus* acquirendi iuspatronatus est *privilegium* vel indultum apostolicum. Qui modus potius extraordinarius est dicendus; iure enim communi non nititur.

Ex praxi antiqua *Episcopi* quoque non solum propter titulum legitimae fundationis, sed etiam in vim *privilegii* iuspatronatus concesserunt. Cum illa privilegia non raro ob leves causas ab Episcopis concederentur, iam Gregorius X. a. 1274. in Concilio Lugdunensi II. (70), istam praxim Episcoporum, nisi certis servatis conditionibus, severe prohibuit. Innocentius VIII. vero Const. „*Cum ab Apost. Sede* „ 23. Aug. 1485. omnia huiusmodi privilegia etiam ab ipsa *Sede Apostolica* concessa paucis tantum factis exceptionibus omnino revocavit. Quam revocationem Hadrianus VI. Const. „*Accepto* „ 9. Dec. 1522. extendit ad nova privilegia inde a primo anno Innocentii VIII. iterum data, salvo tamen privilegiis ratione ereptionis locorum e manibus infidelium concessis. *Denique Concilium Tridentinum* Sess. XXV. cap. 9. de ref. omnia iurapatronatus, de quibus ex fundatione vel dotatione authentice probata aut per immemoriam consuetudinem rite non constabat, sublatis quibuscunque privilegiis etiam Sedis Apostolicae prorsus abrogavit exceptis tantum privilegiis patronatus super ecclesiis cathedralibus competentibus et aliis, quae ad supremos principes iura imperii in dominiis suis habentes pertinerent, et quae in favorem studiorum generalium essent concessa. Quo decreto Episcopis omnimoda subducta est potestas concedendi iuspatronatus in vim privilegii episcopalis. Ipsi quoque Romani Pontifices licet non obstante decreto Tridentino salva permaneret illorum suprema potestas per privilegium concedendi iuspatrona-

(68) *Pirhing* h. t. 38. n. 7. sq.

(69) Arg. cap. 41. X. de testib. II. 20.; cap. 25. X. h. t.; *Schmalzgr.* l. c. n. 42. sq.; *Leuren.* l. c. q. 35.

(70) Cap. 2. de reb. alien. III. 9. in Sext.

tus, tamen post Concilium Tridentinum rarius usi sunt (71) iure suo.

416. *Tertius modus*, qui non raro inter modos originarios et extraordinarios acquirendi iuspatronatus recensetur (72), est *praescriptio immemorialis* v. g. contra ecclesiam liberam. Qui modus quoad *effectus* modis originariis aliqua ratione equiparari potest; constituit enim *praesumptionem*, sed non iuris et de iure legitimae acquisitionis ex titulo foundationis vel privilegii apostolici. Nihilominus *verus* et *proprius* quidam modus originarius *acquirendi* iuspatronatus a duobus aliis supra commemoratis diversus saltem ex iure nunc vigente non est, sed potius est modus quidam *probandi*, non *constituendi* titulum legitimi iurispatronatus (73). Nam Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 9. de ref. sublata omni vi et efficacia *ordinariae* praescriptionis ad ordinariam et primitivam acquisitionem iurispatronatus secundum tenorem verborum exhibet praescriptionem *immemorabilem* tantum ut *modum probandi*. Praescriptio enim immemorialis praesumptionem constituit *tituli* sive est *indicativa tituli*. At *contra* istam praesumptionem *admittitur probatio*, et si efficaciter ostendatur iuspatronatus niti spurio titulo v. g. privilegio mere episcopali, iuspatronatus non obstante praescriptione immemoriali atque praxi 140. annorum cassatur (74), licet forte *leges civiles*, v. g. in Austria et Borussia talem praescriptionem tanquam verum titulum acquisitionis iurispatronatus admittant.

417. *Scholion*. Cum praescriptione immemoriali, quae interdum dicitur modus originarius acquirendi iuspatronatus, intime connexa est quaestio de *probatione* iurispatronatus legitime constituti (75). Nam in dubio praesumitur officia ecclesiastica potius *liberae* collationi quam servituti iurispatronatus esse obnoxia. Quare quicumque vi iurispatronatus

(71) *Leuren*. l. c. q. 45. 46.; *Giobbio* l. c. n. 69. sq.; *Cavagnis* l. c. p. 191. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 31.

(72) *Leuren*. l. c. q. 47.; *Devoti*, Inst. can. l. I. tit. 5. sect. 4. § 54.; *Ferraris* l. c. art. 34. sq.; *Schiappoli*, La prescrizione del patronato (a. 1894.).

(73) *De Angelis* h. t. 38. n. 4. p. 220.; *Santi* h. t. 38. n. 17.; *Saegmueller* l. c. p. 281. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 477.; *Schindler* in Arch. f. k. K. t. 82. p. 437. sq.

(74) *Garcias* l. c. P. V. cap. 9. n. 119. 128. 131.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 241.; *Leuren*. l. c. q. 47. 78. sq.

(75) *Schmalzgr.* l. c. n. 233. sq.

sibi praesertim ius praesentandi vindicat, illud concludentibus argumentis probare debet. Concilium autem Tridentinum Sess. XXV. cap. 9. de ref. *duplicem* modum probandi praescripsit, e quibus unus observandus est a patronis *privatis*, alter plenior ab illis patronis *publicis*, in quibus iuspatronatus plerumque potius ex usurpatione quaesitum praesumi solet. Qui probandi modus a Concilio Tridentino praescriptus *solummodo* exigendus est, si iuspatronatus probandum est adversus illum, qui officium *liberum* esse contendit. Neque "*plenior* „ probatio in patronis requiritur, si illi sint personae vel communitates *ecclesiasticae*; cessat enim praesumptio usurpationis.

418. *Derivati modi* acquirendi iuspatronatus vocantur illi, quibus iuspatronatus per unum ex duobus modis originariis obtentum in aliam personam capacem *transfertur*. Quae translatio si *ipso iure* fiat, consensu Episcopi non est approbanda; secus si *directe consensu partium* nititur. Inter modos autem derivatos potissimum recensentur:

419. *Successio haereditaria*. Iuspatronatus ad quosvis patroni haeredes iurispatronatus capaces cum universitate bonorum, quibus est adnexum, transire potest. Quae successio non restringitur ad solos haeredes testamentarios vel ab intestato vel ad proprios descendentes originarii patroni, sed etiam ad *extraneos* porrigitur, *nisi* iuspatronatus ex ipsis fundationis tabulis sit mere gentilitium (76) aut tantum ex privilegio quaesitum, quod strictae interpretationi subiicitur. Ceteroquin ut facilius provideatur ecclesiis vacantibus, et lites vitentur, ipso iure permissum est, ut *haeredes*, qui patroni facti sunt, inter sese libere dividant ius praesentandi sive ratione *temporis* sive ratione *locorum*. Quodsi plures sint haeredes plurium patronorum originariorum, non succedunt in iure praesentandi per *capita*, sed per *stirpes*, ita ut haeredes unius patroni v. g. fundatoris vel constructoris unum solummodo suffragium habeant in praesentatione (77). Si iuspatronatus sit *familiare*, extincta familia iuspatronatus non transit ad haeredes, sed officium ecclesiasticum patronatui hucusque obnoxium fit liberae collationis. Id certe obtinet, si patronus

(76) Cap. 1. X. h. t. 38. iunct. *Pirhing* h. t. 38. n. 44. et *Ferraris* l. c. v. Iuspatr. art. 2. n. 2.; cap. 41. X. de testib. II. 20.; cap. 2. de iurepatr. III. 12. in Clem.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 48. sq.

(77) Cap. 2. h. t. in Clem.; *Pirhing* h. t. 38. n. 47. sq.; *Ferraris* l. c. n. 3. sq. 7. sq.

originarius in ipsa fundatione *expresse* statuit, iuspatronatus ad solos posse transire agnatos. Quae clausula taxativa si non fuerit apposita, iuspatronatus extincta familia ex dispositione iuris communis transit etiam ad haeredes extraneos (78).

420. *Contractus*. I. *Donatio* iuspatronatus fieri potest a patrono *laico* libere et non requisito consensu Episcopi in favorem *ecclesiae*, monasterii, loci pii vel officii ecclesiastici; salva tamen maneat necesse est *ius Episcopi ad institutionem* canonicam (79). At *laicus* patronus non potest *laico* vel clerico ut personae privatae *sine consensu Episcopi* donare suum iuspatronatus (80), nisi donatio fiat *compatrono* (81), aut agatur de iurepatronatus *reali* (82). Denique si *ipse fundator* certas personas certoque ordine ad iuspatronatus vocasset, patronus, qui in iuspatronatus successit, iuri suo *personaliter*, sed non cum praeiudicio *aliarum* per donationem liberalem renuntiare potest (83). Patronus autem *ecclesiasticus* sine licentia Romani Pontificis *laico* iuspatronatus *ecclesiasticum* donare non potest (84). Quodsi huiusmodi iuspatronatus donandum sit ecclesiae vel alteri instituto vel officio ecclesiastico, consensus competentis Superioris ecclesiastici et solemnitates requisitae interveniant necesse est; habetur enim alienatio iuris ecclesiastici, de quo patronus ecclesiasticus nequaquam ad instar *domini* disponere valet (85).

II. *Venditio et emptio*. Iuspatronatus directe et in se sine crimine *simoniae* (86) neque *vendi* neque *emi* potest. Quare iuspatronatus *personale* absolute ab emptione et venditione excluditur; at iuspatronatus *reale* per emptionem et venditionem *rei temporalis*, cui accessorie est adnexum, per acci-

(78) *Pirhing* l. c. n. 52. 53.; *Ferraris* l. c. n. 11. sq., quorum doctrinam inefficaci ratione impugnat *Hinschius* l. c. t. III. p. 85. Cfr. quoque Act. S. Sed. vol. VII. p. 476. sq.

(79) Cap. unic. de iure p. III. 19. in Sext.; Cfr. quoque cap. 8. 14. 17. X. h. t. 38.; *Ferraris* l. c. art. 2. n. 25. 27.; *Leuren*. l. c. q. 62. sq.

(80) Arg. cap. unic. h. t. in Sext.; *Ferraris* l. c. n. 26.

(81) Arg. cap. 2. h. t. in Clem.; *Pirhing* h. t. 38. n. 63.; *Ferraris* l. c. n. 30. 31.

(82) Arg. cap. 13. X. h. t.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 146.

(83) *Leuren*. l. c. P. II. q. 64. sq.

(84) *Ferraris* l. c. n. 29.

(85) *Ferraris* l. c. n. 28. 32. sq.

(86) Cap. 16. X. h. t. 38. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref.; *Ferraris* l. c. n. 51. sq.; *Leuren*. l. c. q. 67. sq.

dens et concomitanter, sed *non aucto pretio* propter iuspatronatus adnexum in alium transferri potest (87).

Scholion. Per alios quoque *contractus* vel similia negotia iuris pariter iuspatronatus vel saltem *exercitium* iuspatronatus in alios transferri potest (88) velut in *maritum* propter iuspatronatus bonis dotalibus uxoris adnexum, in *tutorem*, in *emphyteutam*, in *vasallum*, in *usumfructuarium* omnium bonorum (cfr. cap. 7. X. h. t. 38.), in *sequestrium* (89), in *fiscum* (90), in possessorem bonorum *oppignoratorum* (cfr. c. 27. Conc. Mogunt. a. 1233.).

III. *Permutatio.* Iuspatronatus *personale* cum alio iurepatronatus personali (91) permutari potest, dummodo accedat *consensus competentis* Superioris ecclesiastici (92). Superioris enim est examinare, utrum permutatio cedat in utilitatem Ecclesiae; et ipse curare debet, ut solemnitates requisitae in permutatione iurium patronorum ecclesiasticorum serventur.

Permutatio autem iuspatronatus *personalis* cum *re* vel *iure temporali* penitus est interdicta. Cfr. cap. 9. X. de rer. permut. III. 19. Iuspatronatus reale ratione permutationis rei temporalis, cui adnexum est, per accidens et concomitanter permutationi potest fieri obnoxium, dummodo res illa temporalis propter iuspatronatus adnexum maiori pretio temporali non commutetur (93).

421. Praescriptio ordinaria. Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 9. de ref. quamvis praescriptionem *ordinariam* ut modum *originarium acquirendi* iuspatronatus omnino *abrogarit*, tamen vim *transferendi* iuspatronatus iam *constitutum* praescriptioni *ordinariae* non ademit. Quodsi iuspatronatus sit *reale*, eodem modo per legitimam praescriptionem transfertur in novum patronum, quo bona laicalia vel ecclesiastica praescriptione obtinentur (94). Si *personale* sit iuspatro-

(87) Arg. cap. 7. 13. X. h. t. 38.; S. C. C. in caus. Macerat. 13. Iul. 1789.; Ferraris l. c. n. 59. sq.

(88) Ferraris l. c. n. 65. sq.; Leuren. l. c. q. 50. sq.

(89) S. C. Ep. et Reg. 15. Iun. 1850. in Arch. f. k. K. t. 10. p. 370.

(90) Pirhing l. c. n. 57.; Hinschius l. c. t. III. p. 85. sq. 83. 76. sq.

(91) Arg. cap. 6. X. de rer. permut. III. 19. Cfr. de permutatione cum alia re spirituali: Resp. S. C. C. in caus. Pampilon. a. 1723. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 454. n. 10.; Ferraris l. c. n. 47.; Leuren. l. c. q. 66.

(92) Cap. 5. X. de rer. permut. III. 19.; Ferraris l. c. n. 48. sq.

(93) Schmalzgr. h. t. 38. n. 161. sq.; Ferraris l. c. art. 2. n. 43. sq.

(94) Cap. 20. X. de praescr. II. 26.; cap. 1. eod. tit. II. 13. in Sext.; Schmalzgr. l. c. n. 166.; Leuren. l. c. q. 47.; Schindler l. c. t. 82. p. 437. sq.

natus, imprimis *laicale* cum titulo inter praesentes decem annis, inter absentes viginti annis, sine titulo triginta annis praescribitur; ecclesiasticum vero quadraginta annis cum titulo, tempore immemoriali absque titulo saltem in clericos per praescriptionem transfertur⁹⁵).

422. Corollarium. Ergo inter *legitimos titulos*, quibus iuspatronatus sive personale sive reale ex iure ecclesiastico in hac re unice attendendo legitime acquiritur, *spoliatio bonorum ecclesiasticorum* et *usurpationes* et *revolutiones politicae*, quocunque demum pulchro nomine cohonestentur, nullo modo reperiuntur. Quare iuspatronatus sive realia sive personalia in novos possessores bonorum ecclesiasticorum et rectores principatuum usurpatorum de iure non transferunt v. g. in Germania ineunte ultimo saeculo per "*saecularizationem*" (96), nisi postea in concordatis vel aliis indultis pontificiis novus iuris titulus fuerit concessus. In Italia eadem quaestio saltem quoad praxim definita est per Epist. Leonis XIII. ad Card. Secretarium Status 27. Aug. 1878. (97).

§ 3. DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS PATRONI.

423. Iuspatronatus constituitur complexu quodam iurium et obligationum circa ipsa officia ecclesiastica eorumque statum et provisionem et administrationem canonicam. Quae *iura* sunt aut *honorifica* aut *utilia* aut *onerosa*. Inter illa iura principalem locum occupat *ius praesentandi*. Quod ius licet vere honorificum sit, tamen *mere* honorificum (98) et exter-

(95) Cap. 8. X. de praeser. II. 26.; *Reiffenstuel* h. t. n. 15.; *Ferraris* l. c. v. Iuspatronatus art. 1. n. 39. sq.; *Schindler* l. c. p. 440. sq.

(96) *Vering* l. c. § 89. n. VI., ubi genuinam tradit doctrinam, quam inefficacibus argumentis impugnat *Hinschius* l. c. t. III. p. 180.; *Saegmueler* l. c. § 82.; *Cavagnis* l. c. p. 194. sq.; *Giobbio* l. c. n. 69. sq. 97. sq.

(97) *De Angelis* l. c. h. t. 38. p. 227. sq. 257., ubi tenet gubernium italicum non tantum *usum* iuspatronatus non habere, sed etiam ipsa *iurapatronatus* ex decreto Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 11. de ref. amisisse; *Geigel* in Arch. f. k. K. t. 55. p. 211.; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 515. not. 7. Specialis controversia excitata est de iurepatronatus regio in Patriarchatum Venetum. Cfr. *Civiltà Cattolica* (a. 1893.) vol. VIII. p. 129. sq. 257. sq. Del regio patronato sulla chiesa patriarcale di Venezia; *Giobbio* l. c. n. 131. sq.

(98) *Schmalzgr.* h. t. n. 93. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 42. sq. Ius praesentandi est participatio quaedam in *designatione* clericorum officiis ecclesiasticis praeficiendorum, quae per se est exercitatio *iurisdictionis* ecclesiasticae solis Praelatis propria, ideoque in se est potius ius spirituale nec iuribus *mere* honorificis vel utilibus potest adnumerari. Cfr. *Leuren.* l. c. q. 25. sq.

num ornamentum dici nequit; reliqua enim iura patroni adeo superat, ut ex eo non raro secundum partem potiore universum iuspatronatus denominetur. Obligationes autem patroni iuribus onerosis comprehenduntur, atque vel ipsum ius praesentandi non leves obligationes habet adiunctas, si legitime sit exercendum (99). Unde facile universa disputatio de iuribus et obligationibus patroni ad duplicem revocatur quaestionem *de iure praesentandi et de iuribus mere honorificis, utilibus, onerosis patroni*.

I. De iure praesentandi patroni.

424. *Praesentatio* (100) est *ius designandi et offerendi* (101) clericum idoneum (102) ab Episcopo vel competente Praelato (cfr. cap. 8. 10. 15. 25. X. h. t. 38.) in officio ecclesiastico vacante (103) necessario instituendum. Cfr. cap. 14. 18. X. h. t. 38.

Imprimis praesentatio fieri debet a *patrono habili et competente* sive per se sive per procuratorem; at si patronus sit adhuc impubes aut sub curatore constitutus, per tutorem et curatorem praesentatio est facienda (104). Quodsi plures sint patroni, qui verum constituunt *collegium* per vota *absolute maiora* unus est designandus, qui praesentetur (105). Si autem ad complures patronos ut singulos pertinet ius praesentandi, *singuli* praesentare possunt, et vota relative maiora sufficiunt (106). Quo in casu si suffragia sint *aequalia*, libere

(99) *Friedle* in Arch. f. k. K. t. 23. p. 3. sq.; *Leuren*. l. c. q. 94. sq.

(100) *Schmalzgr.* l. c. n. 112. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 121. sq.; *Friedle* l. c.; *Hinschius* l. c.

(101) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; cap. 25. X. h. t. 38.; *Pirhing* h. t. 38. n. 33.; *Hinschius* l. c. p. 61. sq.

(102) Cap. 18. X. h. t. 38.; *Leuren*. l. c. q. 152. sq.; *Schindler* l. c. t. 82. p. 446. sq.

(103) Cap. 8. 18. X. h. t. 38.; cap. 16. X. de conc. III. 8.; *Leuren*. l. c. q. 98.; *Friedle* l. c.

(104) Cap. 19. X. h. t. 38.; cap. 32. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 3. de iud. II. 1. in Sext.; *Leuren*. l. c. q. 99. 71. sq.; *Friedle* l. c. p. 5. sq.; *Hinschius* l. c. p. 73. sq.

(105) Cap. 28. 32. X. de elect. I. 6.; cap. 6. X. de his, quae fiunt III. 10.; S. C. C. 19. Iun. 1790. in ed. *Richt.* Conc. Trid. q. 456. n. 19. (de parochianis iurepatronatus praeditis); *Friedle* l. c. p. 12.

(106) Cap. 3. X. h. t. 38.; *Pirhing* h. t. 38. n. 48.; *Leuren*. l. c. q. 131.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 7. n. 6.; *Friedle* l. c. p. 9. sq.; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 502. sq.; *Hinschius* l. c. p. 56. sq.

Episcopus vel Praelatus competens eligit ex praesentatis clericum instituendum. Quae electio post praesentationem factam a patronis *ecclesiasticis* statim fieri potest, imo *etiam* post praesentationem patronorum *laicorum*, qui ius *variandi* habent, *in rigore iuris* lapsus quadrimestris non est expectandus, donec aliquis ex praesentatis ab Episcopo eligatur et instituatur (107). Si is, qui tulit suffragia, idoneus non sit, Episcopus vel Praelatus competens potest, per se autem ordinarie *non tenetur* instituere clericum a minori numero compatronorum praesentatum (108). Compatroni non prohibentur, quominus inter se constituent turnum; at res per sortem non est dirimenda (109).

425. Praeterea praesentatio fiat necesse est de *persona digna et idonea* (cfr. cap. 5. 18. X. h. t. 38.) et *ipso iam tempore* praesentationis *capaci* institutionis canonicae iuxta sanctiones iuris communis et legem foundationis et statuta particularia (110). Patronus laicus clericum *saltem* simpliciter *dignum* et idoneum praesentare debet, ecclesiastico vero patrono *generatim* incumbit obligatio *digniore* praesentandi (111). Patronus *laicus* etiamsi *scienter* praesentet clericum indignum, infra tempus legitimum praesentare valet novum clericum idoneum: at patronus *ecclesiasticus*, si sciens pariter indignum praesentet, pro ea vice iure praesentandi *privatur* (112).

Patroni etiam ecclesiastici (113) *complures* clericos collatori competenti praesentare possunt, ut is unum ex illis seligat (114).

(107) Cap. 24. X. h. t. 38.; *Schmalzgr.* l. III. t. 7. n. 26. 27. Cfr. quoque *Leuren.* l. c. P. II. q. 194. n. 3.

(108) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 7. n. 6.

(109) Cap. 2. h. t. III. 12. in Clem.; S. C. C. 17. Febr. 1821. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 456. n. 20., ubi inde a p. 450. sq. aliae quoque decisiones controversiarum huc spectantes afferuntur.

(110) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 13. de ref., Sess. XXV. cap. 9. de ref.; La séparation de l'égl. et de l'état en France chap. 7. (de praesentatione, quae vim *postulationis* habet); *Leuren.* l. c. q. 152. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 167. sq.; *Friedle* l. c. p. 18. sq. 23. sq.; *Hinschius* l. c. p. 42. sq.

(111) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref., Sess. XXV. cap. 9. de ref.; *Benedict.* XIV. Const. « *Reddita nobis* »; S. C. C. 10. Maii 1680.; *Friedle* l. c. p. 28. sq.; *Leuren.* l. c. q. 154.

(112) Cap. 24. 29. X. h. t. 38.; *Schindler* l. c. t. 82. p. 446. sq.; *Hollweck* l. c. § 240.

(113) Cap. 2. h. t. in Clem.

(114) *Friedle* l. c. p. 33. sq.

Patronus vero licet idoneus sit, nunquam *seipsum* neque per procuratorem praesentare potest (115); at non prohibetur, quominus a competente collatore *petat* institutionem canonicam aut *consentiat* praesentationi a compatronis in suum favorem factae aut acceptet officium sponte a collatore oblatum; in his enim casibus ratio prohibitionis scl. suspicio ambitionis cessat (116).

426. Intra *tempus* a iure concessum praesentatio est perficienda. Et patroni quidem *laici quatuor menses* ad praesentationem sibi habent concessos (117); imo intra illud tempus ante institutionem canonicam habent ius *variandi*. Quod ius variandi patronorum laicorum est *cumulativum*, non *exclusivum*, i. e. clericis iam praesentatis, non exclusis prioribus alii *addi* possunt (118).

Qui *ecclesiasticum* vel *mixtum* habent iuspatronatus, saltem inter *sex menses* clericum idoneum praesentare debent (119). Si patroni sive ecclesiastici sive laici intra tempus a iure sibi concessum praesentationem neglexerint, ea vice excidunt iure suo, et locum habet libera collatio per Praelatum alias ad *institutionem* canonicam competentem. Cfr. cap. 3. X. h. t. 38.

Quod tempus patrono currit non *a die vacationis* officii, sed *a die habitae notitiae* de vacatione secuta. At licet tempus illud sit *continuum* et dies quoque feriatos comprehendat, tamen legitime impedito non currit (120). Etenim privatio iuris praesentandi introducta est in *odium negligentiae*, sed qui ignorantia vel legitimo impedimento ab usu sui iuris arcetur, is poenam negligentiae pati non debet.

427. *Forma legitima* in praesentatione est observanda. Quare clericus a patrono praesentandus est *Episcopo* (121)

(115) *Pirhing* h. t. 38. n. 89. sq.; *Leuren*. l. c. q. 164. sq.

(116) Cap. 15. 26. X. h. t.; S. C. C. in caus. Barensi 21. Nov. 1739. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 455. n. 17.

(117) Cap. 3. 27. X. h. t.; cap. un. h. t. in Sext.; *Leuren*. l. c. q. 135. sq.; *Friedle* l. c. p. 35. sq.

(118) Cap. 24. X. h. t.; Arch. f. k. K. t. 61. p. 5. sq.; *Leuren*. l. c. q. 145. sq.

(119) Cap. 22. X. h. t.; cap. unic. h. t. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 222.; *Friedle* l. c. p. 35.

(120) Arg. cap. 5. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 3. X. de suppl. I. 10.; *Garcias* l. c. P. X. cap. 2. n. 34. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 139. sq.

(121) Cap. 4. 5. 21. X. h. t. 38.; cap. 3. X. de inst. III. 7.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref.; *Leuren*. l. c. q. 123. sq.

vel Vicario generali (122) vel Vicario capitulari (123) vel alii competenti collatori ordinario vel extraordinario (124), *oretenus* vel *scripto* (125), *per se* vel per procuratorem (126), quacunque *die* vel *loco* (127), *terminis aptis*, quibus praesentatio, non usurpata potestas “ *eligendi* „ vel “ *conferendi* „ enuntiatur (128), *gratis* et sine simonia (129). Quodsi praesentatio facta sit simoniace, *ipso iure* est nulla et irrita; eodemque nullitatis vitio inficitur institutio secuta, sed patronus propterea non penitus amittit iuspatronatus (130).

428. *Effectus* praesentationis si in praesentato clerico spectentur, maxime in hoc consistunt, quod *clericus praesentatus* acquirat *ius ad rem*. Quod ius a clerico praesentato post perfectam et acceptatam praesentationem *statim* acquiritur, si praesentatio facta sit a patrono *ecclesiastico*, si autem a patrono *laico*, solummodo termino praesentationis elapso. Nam finito demum tempore legitimo praesentandi, multoque magis post datam ab Episcopo *institutionem* canonicam patrono laico non amplius competit variandi potestas (131). Eadem praesentatio perfecta et acceptata efficit, ut *patronus ecclesiasticus* nullam habeat potestatem variandi (132). Praesentatio enim patronorum ecclesiasticorum *vim habet electionis* canonicae; electio autem canonica postquam facta est perfecta i. e. post publicata vota, ab electoribus non iam mutari potest. Patronus laicus non obstante una praesentatione iam facta retinet ius variandi. Quod ius patroni laici est cumulativum, non privativum (133) et toto praesen-

(122) Cap. 3. X. de inst.

(123) Cap. 1. de inst. III. 6. in Sext.

(124) Conc. Trid. l. c.; *Friedle* l. c. p. 41. sq.

(125) Cap. 6. X. de his, quae III. 10.; *Friedle* l. c. p. 42. sq.

(126) Cap. 16. X. de conc. praeb. III. 8.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 114. sq.

(127) *Friedle* l. c. p. 42.

(128) Cap. 5. 10. 31. X. h. t. 38.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 125. Arch. f. k. K. t. 39. p. 195.; *Saegmueller* l. c. p. 290. not. 5.; La sépar. de l'égl. et de l'état en France chap. 6. La question du Nobis nominavit.

(129) Cap. 12. 19. 27. X. de simon. V. 3.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 14. 18. de ref.; *Hollweck* l. c. §§ 116. sq.

(130) Cap. 13. 27. X. de simon.; cap. 59. X. de elect. I. 6.; *Friedle* l. c. p. 43.; *Hinschius* l. c. p. 56. 91.

(131) Cap. 24. 29. X. h. t. 38.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 26. 27.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 121. 122.; *Friedle* l. c. p. 43. sq.

(132) Cap. 24. X. h. t. 38.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 194. sq.; *Friedle* l. c. p. 44.

(133) Arch. f. k. K. t. 61. p. 5. sq.; *Friedle* l. c. p. 45. sq.

tationis tempore elapso vel data ab Episcopo institutione illico post primam praesentationem deinceps non amplius exerceri potest. Nequaquam enim Episcopus alias praesentationes patroni laici aut lapsum temporis legitimi ex iuris praescriptione exspectare tenetur, sed primo clerico digno sibi praesentato statim institutionem canonicam dare valet. Cfr. *Schmalzgr.* l. III. tit. 7. n. 26. 27.

429. Scholion. Facta praesentatione, ut clericus praesentatus *ius in re* consequatur, *institutio canonica* accedat necesse est. Quae institutio vim habet confirmationis atque concessionem tituli continet, ut infra h. t. § 5. latius explicabitur.

II. De iuribus mere honorificis et utilibus et onerosis patroni.

430. Inter iura mere honorifica patroni partim iure communi partim consuetudinibus potius particularibus concessa haec potissimum recensenda sunt:

a) Honor processionis (134) sive ius praecedentiae in processionibus vel similibus functionibus ecclesiasticis suae ecclesiae patronatae prae reliquis laicis, qui non sunt supremi principes. Etenim in ipso Pontificali Romano (De ecclesiae dedic.) Episcopus ad fundatorem dicit: “*Scias, ut (Ecclesia) gratitudinem ipsam ad fundatores ostendat, quod a sanctis patribus statutum est, in diei dedicationis anniversario solemni fundatores et eorum haeredes in processionibus primos esse debere* „.

b) Sedes honoratior in ecclesia patronata, sed extra presbyterium et sine baldachino, etiamsi patronus sit dominus temporalis (135).

c) Honor aquae benedictae et solemnis receptio per clerum ad portam ecclesiae patronatae, dummodo imprimis servetur rubrica de aspersorio, et patronus *simul* sit supremus princeps regni (136).

(134) Cfr. c. 26. 27. C. XVI. q. 7.; cap. 25. X. h. t. 38.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 93. sq.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 103. n. 1. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 619. 620. t. III. p. 64.

(135) Cap. 1. X. de vita et hon. III. 1.; S. C. C. 21. Aug. 1587. apud *Pignatelli*, Consult. t. IV. consult. 16.; decret. generale S. R. C. 13. Mart. 1688. pro regn. Neap. in Collect. Lac. t. I. col. 108. 109. et in Dechr. auth. n. 1792. 1793.; *Kihn* in Arch. f. k. K. t. 71. p. 34. sq.; Synod. Sciarf. Syr. (a. 1888.) p. 261.; *Gasparri*, De ss. eucharist. n. 937. sq.

(136) S. C. C. 2. Aug. 1698., 11. Iul. 1857.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 94.; *Leuren.* l. c. n. 3.

d) *Ius precum* sive honor recitationis nominis in ecclesia patronata inter publicas preces (137).

e) *Honor thurificationis* inter officia divina, saltem si patronus sit masculus, et simplici, non triplici ductu neque a sacerdote pluviali induto (138).

f) *Osculum pacis* (139) in Missa solemnī per instrumentum i. e. per oblationem crucifixi factam ab aliquo ministro cotta induto, et postquam pax omnibus de choro data est.

g) *Ius cerei* et palmarum, vi cuius patrono in festo purificationis B. V. Mariae traditur candela benedicta, et dominica palmarum similiter benedicta palma donatur (140).

h) *Ius lystrae* sive honor arma et insignia sive stemmata familiae, si iuspatronatus sit *laicale*, *officii ecclesiastici*, si sit ecclesiasticum, intra ecclesiam patronatam sive extra illam apto loco una cum inscriptione nominis apponendi, ut posterī ad eadem pietatis opera et ad orandum pro *fundatoribus* defunctis excitentur (141).

i) *Ius sepulturae* in ecclesia patronata. Imo fundatores sibi suisque successoribus in limine foundationis *exclusive* illud ius reservare possunt. Quam reservationem si omiserint ius reservare possunt. Quam reservationem si omiserint, ius exclusivum sepulturae postea praetendere non amplius possunt (142). Cum nostra aetate ab auctoritate civili sepulturae in ecclesiis ut plurimum impediuntur, huiusmodi ius patronorum est exigui momenti practici neque secundum analogias arbitraria ratione potest extendi.

k) *Ius luctus ecclesiastici* i. e. in ecclesia patronata campanae statis temporibus pulsandae sunt vel officium fune-

(137) Cfr. c. 19. Conc. Emerit. (a. 666.); Pontif. Rom. l. c. in rubrica post allocut. fund.: « *Deinde Pontifex iubet Deum deprecari pro eo, qui ecclesiam construxit et dotavit et pro eo, qui eam consecrari petiit, et concedit illis partem in omnibus bonis, quae ibi fieri continget* ».

(138) Missale, Ritus celebr. Miss. VII. 10.; Caerem. Episc. l. I. cap. 23. n. 24.; S. R. C. 2. Iun. 1685., 23. Mart. 1686. in Decr. auth. n. 1751. 1763.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 1977. de thurificatione consulis gallici in Oriente; *Schmalzgr.* h. t. n. 95.; *Aichner*, Compend. iur. eccl. § 89.; *Thalhofer*, Liturgik t. I. p. 697.

(139) Caerem. Episc. l. I. cap. 24. n. 6.; S. R. C. 13. Mart. 1688. l. c.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 95.; *Thalhofer* l. c. p. 657. sq.

(140) *Heiner*, K. Kirchenrecht t. II. p. 178.

(141) *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 94.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 607. not. 6., ubi ius lystrae explicat de iure muros ecclesiae patronatae in casu luctus exornandi velis nigris.

(142) Cfr. c. 5. Synodi dioec. Cisterc. (a. 1292.) et *Hefele* l. c. t. VI. p. 278.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 104.

bre est celebrandum, saltem si fundator vel ipsius successor in iurepatronatus mortuus sit (143).

431. Scholion. Patronatus quamvis etiam extra ecclesiam patronatam a rectore debito cum honore sit tractandus, tamen nequaquam illud ius praetendere potest, quod a rectore ecclesiae patronatae propter venerationem sibi debitam absque venia speciali legitime obtenta *in ius vocari* non possit (144).

432. Iura utilia patronorum dicuntur illa, quae ipsis tribuunt facultatem percipiendi certos *reditus temporales* vel emolumenta ex bonis foundationis suae.

Huc spectant: *a) Ius patroni alimenta percipiendi* ex bonis ecclesiae patronatae, si *verus* illius fuerit fundator vel a fundatore *descendat* atque *vergat* ad inopiam veram, *non* culpabilem, quae *aliunde* tolli non potest, et deductis expensis necessariis pro cultu et ministris *superflui* existant *reditus* (145).

b) Praeter ius alimentorum patronus nihil sibi vindicare potest ex bonis vel redditibus ecclesiae patronatae, nisi *in limine foundationis* sibi moderatam *pensionem* vel similia iura competente Superiore ecclesiastico consentiente et approbante expresse reservavit (146).

c) Patrono ex iure communi non competit ius administrandi bona temporalia officii patronati, nisi fundator in limine foundationis patrono ius quoddam interveniendi in administratione illorum bonorum reservavit (147). Quare patronus caret iure disponendi, qua ratione *reditus* ecclesiae patronatae sint expendendi. Item sibi vindicare nequit ius visitandi bona beneficalia et exigendi minutas rationes administrationis ad instar legitimi *visitoris*. Multoque magis exclusus est ab actibus *alienationis*.

Quae exclusio patroni ab administratione non obstat, quo-

(143) *Heiner* l. c.; *Aichner* l. c.

(144) *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 96. sq.

(145) Cfr. c. 38. Conc. Tolet. IV. (a. 633.) = c. 30. C. XVI. q. 7.; cap. 25. X. h. t.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 250. 259.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 695. sq. vol. XXI. p. 536. 545. 546.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 105. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 105. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 67. sq.

(146) Cap. 23. X. h. t. 38.; cap. 15. X. de cens. III. 39.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref., Sess. XXII. cap. 11. de ref., Sess. XXIV. cap. 3. de ref.; *Leuren*. l. c. q. 100. 95. 96.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 110.

(147) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref., Sess. XXIV. cap. 3. de ref.; *Vering* l. c. § 93.

minus curam quandam beneficii patronati habeat et detectam negligentiam deferat ad Episcopum (148).

d) Iuribus utilibus patroni illa quoque adnumerari possunt, quae ipsi tribuunt aliquam facultatem interveniendi etiam forte per consensum in *innovatione* vel *suppressione* (149) officii patronati.

433. *Iura onerosa* sive *obligationes* patroni sunt:

a) Obligatio quaedam *reparandi* et *reaedificandi* ecclesiam patronatam forte collapsam. Qua obligatione patronus non ligatur *absolute*; sed tantum *conditionate*, scilicet si vult retinere iuspatronatus ex solo titulo *constructionis* ecclesiae ortum. Quare si patronus reaedificationem ecclesiae detrectet, ex iure communi per actionem iudicalem ad huiusmodi opus compelli non potest; sed terminus ipsi est praefigendus, intra quem aut reaedificationem sese suscipere delectet et spondeat, aut iuripatronatus renuntiet. Quo termino inutiliter elapso patronus ipso facto suo iurepatronatus excidit, si ex *sola* constructione illud habuit, atque adeo cogi potest, ut ab exercitio praetensi iurispatronatus absterneat (150). At destructa ecclesia ab uno patrono aedificata duo alii, qui foundationem et dotationem dederunt, iuspatronatus retinent, sed si alius loco primi patroni reaedificet ecclesiam, tanquam tertius patronus duobus aliis accedet.

b) Patronis, qui ex praxi antiqua cum iurepatronatus etiam *ius advocatae* coniunctum tenuerunt (151), etiam defensio ecclesiae patronatae eiusque honorum contra praepotentium hominum oppressionem fuit commissa. Quae defensio nunc brachio saeculari principis civilis i. e. ordinariis tribunalibus et gubernatoribus saecularibus est propria, nisi ipsi gubernatores saeculares partes oppressorum Ecclesiae agant. Cura beneficii, quae etiam nostra aetate patronis dicitur convenire atque ut animadvertit *De Angelis* h. t. 38. n. 8. "*modo.... vocatur ius, modo officium et onus* „, secundum partem prin-

(148) *Leuren*. l. c. P. II. q. 95.

(149) Cfr. supra h. tom. II. de *innovatione* et *suppressione* officiorum ecclesiasticorum n. 254. sq.; *Leuren*. l. c. q. 108. 109.

(150) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.; S. C. C. 3. Aug. 1686. apud *Richter* ed. Conc. Trid. p. 121.; praesertim *Pirhing* h. t. 38. n. 8. 9.; *Santi* h. t. 38. n. 45.; *Ruffini* l. c. § 122. n. 1.

(151) Cap. 23. 24. X. h. t. 38.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 101. sq.

cipalem potius iuribus patroni est adnumeranda, si legitimo nititur titulo (152).

434. Scholion. Patroni praeter iura recensita alia sibi vindicare non possunt. Quare in iis, quae ad administrationem sacramentorum spectant (153) aliaque munia spiritualia officii patronati sese ingerere non praesumant. Neque ipsis patronis regiis propter iuspatronatus ulla iurisdictio ecclesiastica in patronatas ecclesias competit (154). Item solido fundamento caret, si iurapatronatus hominum privatorum indiscriminatim tanquam a regio iurepatronatus dicuntur derivata (155).

§ 4. DE AMISSIONE IURISPATRONATUS.

435. Iuspatronatus duplici ratione amitti potest, scilicet si

I. quoad *substantiam* totaliter vel partialiter, absolute vel relative tantum in certo subiecto *cessat et exstinguitur*;

II. quoad *exercitium* in casu particulari vel ad certum vel indeterminatum tempus totaliter vel partialiter *suspensitur* (156) vel *derogatione* (157) tollitur (158).

I. De cessatione vel extinctione iurispatronatus.

436. Iuspatronatus exstinguitur ex *natura rei ipsoque facto*:

a) *Interitu completo subiecti* competentis, cui iuspatronatus inhaerere potest velut morte patroni, si iuspatronatus ipsius fuerit personalissimum; extinctione familiae in casu iurispatronatus stricte gentilitii, legitima suppressione monasterii (159), Capituli, officii ecclesiastici, quibus inhaeserat

(152) *Geigel* in Arch. f. k. K. t. 55. p. 49. de iure (?) patronis vel gubernio in Italia tributo administrandi bona beneficalia tempore beneficii vacantis; *Ruffini* l. c. § 181. not. 30. § 180. p. 776. sq.

(153) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 3. de ref.

(154) *Nussi* l. c. p. 126. concord. Hisp. a. 1753.

(155) Arch. f. k. K. t. 73. p. 188. t. 78. p. 56. sq. de Hungaria; *Ruffini* l. c. p. 502. not. 13. de decreto Leopoldi I., Magni Ducis Etruriae, quo a. 1789. multa beneficia iurispatronatus privati convertit in beneficia iurispatronatus regii.

(156) *Suarez*, De cens. disp. 14. sect. 2. n. 21. sq.; *Leuren*. l. c. q. 112. sq.

(157) Cap. 28. X. h. t.; Reg. Canc. Apost. 42. et *Riganti* l. c. Reg. 42. Canc. Apost.

(158) *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 247. sq. 260. sq.

(159) *Card. Rauscher* in epistola "Ecclesiae" 18. Aug. 1855., quae est pars concord. austriac., art. 18. haec scribit: "Si forsitan eveniat, ut corporatio quaedam ecclesiastica legitime supprimatur, beneficia, ad quae prae-

iusepatronatus; absoluta destructione rei temporalis, quacum iusepatronatus reale fuerat coniunctum.

b) *Interitu obiecti* sive officii ecclesiastici, quod iuripatronatus est obnoxium v. g. per suppressionem vel unionem extinctivam officii patronati.

437. Praeterea cessat iusepatronatus *per liberam resignationem* (160) fundatoris vel successorum eius in iurepatronatus, quatenus illi liberae resignationis faciendae *capaces* sunt. Hinc si quis obtinet iusepatronatus gentilitium, sane *iuri suo* personaliter renunciare potest, sed *aliis* descendentibus, qui *directe* a fundatore ad successionem vocati sunt, resignatione praeiudicare *non valet* (161). Quodsi cui patrono praesertim ex iurepatronatus *reali* certa onera directe et absolute iuxta statuta particularia regionis sint imposita, is nequaquam pro suo arbitrio et cum effectu excutiendi onera libere iuripatronatus renunciare potest; talis enim renuntiatio involveret prohibitam alienationem bonorum ecclesiasticorum (162), quae absque consensu competentis Superioris ecclesiastici fieri nequit.

438. Denique ex ipsa *legis ecclesiasticae dispositione* iusepatronatus variis modis cessat:

a) *Per praescriptionem*. Cfr. cap. 20. X. de praescr. II. 27. Iusepatronatus in se non exstinguitur *per simplicem non usum*, quo solummodo in casu particulari *exercitium* iuripatronatus ob lapsum temporis cessat. Nam generatim iura per simplicem non usum non amittuntur, neque specialis quaedam lex Ecclesiae de iurepatronatus contrarium statuit. Quodsi cum non usu concurrat (163) *praescriptio acquisitiva* tertiae

sentaverat, liberae collationi episcopali redduntur, in quantum id canonum sanctiones praescribunt „ Cfr. quoque Aichner l. c. § 90. i. f.; *Giobbio* l. c. vol. II. n. 134. sq. (de iurepatronatus in Patriarchatu Venetum).

(160) Arg. cap. unic. h. t. III. 19. in Sext.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 120.; *Giobbio* l. c. n. 131. sq. (de renuntiatione gubernii Italiae quoad ius nominandi, non quoad iusepatronatus); *Hinschius* l. c. p. 88. sq.

(161) S. C. C. in caus. Tyburt. 23. Ian. 1838. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 454. n. 12.

(162) *Aichner* l. c. § 90.; *Ruffini* l. c. § 122. not. 1. de iure civili in Italia vigente.

(163) Veteres auctores indiscriminatim ex solo non usu amissionem iuripatronatus repetere non solent; v. g. *Leuren*. l. c. P. II. q. 120. n. 6. scribit: „ *Licet enim ex sola negligentia non praesentando iusepatronatus de iure communi competens non amittatur, tamen ubi datur formalis praescriptio contrarii status...* „ Quare ipsorum sententia ab opinione recentiorum canonistarum (cfr. *Aichner* l. c.) vix discrepat.

personae aut usucapio libertatis Ordinarii legitimis conditionibus vestita, ex ipsa iuris ecclesiastici dispositione iuspatronatus etiam in patrono invito cessat et in novum patronum transfertur, vel denuo succedit libera Ordinarii collatio.

b) Per *extraordinariam provisionem* canonicam ex iusta causa et sine ullo delicto interveniente a competente Superiore ecclesiastico factam. Huc spectat *directa suppressio* iuspatronatus a Concilio oecumenico v. g. a Concilio Tridentino Sess. XXV. cap. 9. de ref. vel a Romanis Pontificibus v. g. ab Innocentio VIII. et Adriano VI. et a Pio VII. facta. Item iuspatronatus saltem quoad partem principalem extinguitur, si Romanus Pontifex in perpetuum liberae suae collationi sibi *reservat* beneficium patronatum. Cfr. Reg. Canc. Apost. 42. Quae suppressiones vel reservationes ad iurapatronatus praesertim laicorum, quae nituntur vera et reali dotatione aut concessionibus concordatorum, nisi concludentibus argumentis probentur, non sunt extendendae (164).

c) Per *sanctionem poenalem* ob crimina in iure expressa. Quae crimina, quibus ipso iure etiam poena amissionis iuspatronatus in patronos delinquentes (165) statuta est, haec sunt:

1) *Apostasia, haeresis, schisma* (166).

2) *Simoniaca* iuspatronatus translatio venditione aut alio quocunque titulo in alios contra canonicas sanctiones a patrono facta (167).

3) *Caedes* aut *mutillatio* rectoris vel alterius clerici ecclesiae patronatae a patrono sive per se sive per alios commissa (168). Quae poena patronum ita afficit, ut etiam eius haeredes de iurepatronatus nihil percipiant (169).

(164) *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 261. 250.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 112. sq.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 8. 42.

(165) Quare poenam amissionis iuspatronatus non incurrunt innocentes *compatroni* vel *successores* in officio vel *consanguinei* post reum ex lege foundationis ad iuspatronatus gentilitium vocati vel *domini* sive *mandantes* delinquentium procuratorum. Cfr. *Thesaurus*, De poenis eccl. v. v. Patronatus, Patronus; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 84.

(166) Cap. 13. § 5. X. de haeret. V. 7.; cap. 19. eod. V. 2. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 120. n. 7.; *Hinschius* l. c. p. 92.

(167) Cap. 6. X. h. t. 38.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 262.; Act. S. Sed. vol. XXI. p. 541. sq.

(168) Cap. 12. X. de poenis V. 37.

(169) *Leuren.* l. c. P. II. q. 120. n. 8.; *Schmalzgr.* l. c. de sentent. declarat.

4) *Usurpatio* bonorum et iurium ecclesiae *patronatae* contra sanctiones Concilii Tridentini Sess. XXII. cap. 11. de ref. a patrono patrata. Neque ullum iuspatronatus in *detentores* illorum *usurpatorum* bonorum ecclesiasticorum *transfertur* (170).

Iure antiquo haud raro in certa crimina fuerat statuta poena *confiscationis bonorum*, quae nostra aetate a codicibus criminalibus aliena esse solet. Quodsi elapsis temporibus confiscatio bonorum iuste fuerat inflicta, iuspatronatus *reale*, quod illis bonis accessorie fuit unitum, transiit in *fiscum* vel alium novum *dominum* iurispatronatus capacem (171).

Alia delicta, quibus poena amissionis iurispatronatus ipso facto incurrenda sit statuta, in iure non sunt expressa. Quare *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 262.; *Pirhing* h. t. 38. n. 138. alique canonistae communiter ab arbitraria extensione huius poenae ad alia delicta recte abstinere. At plane falso *Hinschius* l. c. t. III. p. 97. dispositionem *legis civilis* tanquam causam abrogationis iurispatronatus recenset, et etiam *Ruffini* l. c. §§ 122. et 123. not. 7. p. 515. eundem errorem adoptavit.

II. De suspensione et derogatione exercitii iurispatronatus.

439. *Exercitium* iurispatronatus saltem quoad praerogativa praesentandi in casu *singulari* vacationis officii patronati cessare potest, si *terminus* praesentationi iure communi vel iure speciali determinatus *elapsus est* (172), aut si patronus *ecclesiasticus* (173) *scienter indignum* praesentavit.

440. Per certum autem incertumque *tempus suspenditur* exercitium iurispatronatus, quamdiu v. g. patronus excommunicatione maiore irretitus est. Nam ligatus excommunicatione maiore, quamvis *non amittat* iuspatronatus, quod *ante* excommunicationem habuit, tamen eius usu et exerci-

(170) *Aichner* l. c.; *Giobbio* l. c. n. 134. sq. 146. (de amissione iurispatronatus eiusque exercitio in Italia).

(171) *Schmalzgr.* l. c.; *Aichner* l. c.; *Hinschius* l. c. p. 83.

(172) Quodsi antiqui et recentiores canonistae haud raro tenent (cfr. *Riganti* l. c. Reg. 42. Canc. Apost.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 135. n. 2.; *Friedle* l. c. p. 37.; *Ruffini* l. c. § 123. not. 7. p. 515.) patronos *regios* minus rigo-rose *tempori* legitimo esse adstrictos, assertionem istam debilibus argumentis atque recentioribus concordatis minus conformibus videntur probare. Cfr. *Nussi* l. c. p. 46.; *Giobbio* l. c. n. 144.: " *Indultum concedimus* (Imper. Austr.) *nominandi infra tempus a iure praefinitum* ".

(173) *Thesaurus* l. c. v. Patronus cap. 6. cum notis *Giraldi* iunct. *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 7. n. 6.; *Aichner* l. c. i. f.

tio privatur, donec fuerit absolutus. Quare praesentatio ab excommunicato sive vitando sive tolerato facta certe est illicita, imo a *vitando* fit *invalide*, quam Episcopus nec potest nec debet admittere, sed a tolerato *potest* secluis specialibus circumstantiis recipere praesentationem, at *non tenetur* (174). Insuper haud raro exercitium *personale* iurispatronatus in patrono potest cessare vel suspendi vel limitari velut in patrono amente, infante, impubere (175). Quae limitatio exercitii iurispatronatus ad *puberes minores* nequit extendi (176).

441. Quodsi *Romanus Pontifex* ipsum iurispatronatus quoad substantiam abrogare potest, a fortiore competens est, ut in casibus particularibus *exercitium* iurispatronatus per praesentationem tollat sibi que liberam collationem officii patronati reservet. Quo in casu *exercitium* iurispatronatus dicitur *derogari*.

At *usus* huius iuris Romani Pontificis quoad officia ecclesiastica iurispatronatus laicalis in Reg. 42. Canc. Apost. tot clausulis limitatus est, ut praesertim nostra aetate tales derogationes pontificiae vix iam habeant practicam utilitatem (177).

§ 5. DE INSTITUTIONIBUS (178).

(*Lib. III. tit. 7. de institutionib.*) (179)

Praenotiones.

442. *Institutio* licet sensu latiori sumatur pro quovis modo canonico officium ecclesiasticum acquirendi (180), tamen sensu

(174) *Suarez* l. c.; *Pirking* l. c. n. 21. 22.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 372., qui illam quaestionem accuratius solvunt quam *Leuren*. l. c. P. II. q. 75. n. 7.; *Schmalzgr.* h. t. 38. n. 69. sq.

(175) Cap. 32. de elect. l. 6. in Sext.; *Friedle* l. c. p. 5.

(176) Cap. 3. de iudic. II. 1. in Sext.; *Friedle* l. c. p. 6. contra paucos canonistas dissentientes.

(177) *Riganti* l. c. Reg. 42. Conc. Apost.; *Schmalzgr.* h. t. n. 247. sq.; *Leuren*. l. c. q. 112. sq.; *Hinschius* l. c. p. 94. sq.

(178) Cfr. c. 9. sq. C. XVI. q. 7. — Cpl. I. III. l. III. t. 7. de inst.; epl. II. l. III. t. 6. eod. — Decret. Greg. IX. l. III. t. 7. de inst.; Decret. Bonif. VIII. l. III. t. 6. eod. — Conc. Trid. Sess. VII. cap. 13. de ref., Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref., Sess. XXIV. c. 18. de ref., Sess. XXV. cap. 9. de ref. — Act. S. Sed. vol. III. p. 65. sq. 86. — Comment. iur. Decret. in h. t. 7.; *Sanguineti* l. c. n. 317. sq.; *Phillips* l. c. t. VII. §§ 399. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 654. sq. t. III. p. 4. sq. — *Garcias* l. c. P. X. cap. 4.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 169. sq. q. 798. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 35. 36. Canc. Apost.; Arch. f. k. K. t. 58. p. 459. sq. t. 61. p. 285. 313. sq.

(179) Cfr. praenot. h. tit. n. 401. sq.

(180) R. I. 1. in Sext.: « *Beneficium ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri* ».

stricto denotat *concessionem tituli* officii ecclesiastici a competente Superiore ecclesiastico factam, sed a libera collatione, confirmatione, electione, admissione postulationis omnino distinctam. Quae institutio sensu stricto, ut ab aliis institutionibus distinguatur, dicitur *collativa tituli* atque definitur concessio necessaria tituli officii ecclesiastici vacantis praecedente aliqua *praesentatione* sive nominatione patroni vel alterius privilegiati a competente Superiore ecclesiastico alicui clerico idoneo canonice facta (181).

Praeterea habetur *institutio corporalis* (182), quae est immissio clerici, cui *titulus* officii cum iure in re iam est concessus, in actualem *possessionem* a competente Superiore ecclesiastico canonice facta.

Denique recensetur etiam *institutio autorizabilis*, in cuius notione determinanda auctores non omnino concordare videntur (183); et recte videtur posse definiri approbatio *Episcopi*, qua *cura animarum exercenda* committitur clerico ad officium curatum dioeceseos ab alio inferiore Praelato (184) per institutionem collativam *tituli* iam promoti.

I. De institutione collativa tituli.

443. *Potestas instituendi* clericos praesentatos ex iure communi nunc vigente in officiis ecclesiasticis *maioribus* est penes solum *Romanum Pontificem*, in officiis autem *minoribus* intra dioecesim sitis spectat ad *Episcopum* dioecesanum, etsi nondum consecratum (185), vel ad ipsius *Vicarium generalem* etiam sine mandato speciali (186), vel sede vacante ad *Capitulum ecclesiae cathedralis* et suo tempore ad *Vicarium capitularem* (187), vel ad *Praelatum* (188) nullius, salvo iure Ro-

(181) *Leuren*. l. c. P. II. q. 169. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 1.

(182) *Zallinger* h. t. 7. § 118.; *Phillips* l. c. p. 498. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 654.

(183) *Zallinger* l. c.; *Schmalzgr.* h. t. 7. prooem. et n. 40.; *Phillips* l. c. p. 488.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 650.

(184) Cap. 4. X. de off. archid. l. 23. cum summario; Conc. Trid. Sess. VI. cap. 13. de ref.

(185) Cap. 3. X. h. t. 7.; cap. 4. 21. X. de iurepatr. III. 38.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 13. de ref.; Sess. XXV. cap. 9. de ref., Sess. VII. cap. 13. de ref.; cap. 9. X. de elect. l. 6.; *Schmalzgr.* h. t. 7, n. 7. 32.; *Pirhing* h. t. 7. n. 2. sq.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 169. 177.

(186) Cap. 3. X. h. t. 7.; *Leuren*. l. c. q. 171.

(187) Cap. 3. X. h. t. 7.; cap. unic. h. t. III. 6. in Sext.

(188) *Schmalzgr.* h. t. n. 10.; *Leuren*. l. c. q. 172.

mani Pontificis per reservationes constituto, aut in casibus extraordinariis forte etiam a Metropolita per devolutionem quaesito (189).

Aliis *inferioribus Praelatis* potestas institutionis concedendae omnino non competit, nisi ex antiqua fundatione *ante* Concilium Tridentinum facta et *postea* non immediata aut ex legitima praescriptione aut ex singulari privilegio Sedis Apostolicae (190).

Multo magis *laici* (191) ab institutione collativa tituli concedenda sunt exclusi. Nam huiusmodi institutio est exercitatio potestatis spiritualis, cuius laici ex iure communi sunt incapaces. Hinc efficitur laicos solo privilegio apostolico ius illud instituendi consequi posse, non nuda praescriptione etiam immemoriali. Nam quod privilegio obtinetur, tum solum *praescriptione* acquiri potest, cum subiectum illius iuris acquirendi est *capax*. Quae conditio in *laico* non verificatur. Quare quamvis ex immemoriali praescriptione oriatur, *praesumptio* privilegii, tamen illa praesumptio non est iuris et de iure atque detecto errore etiam post longissimum tempus cedere debet veritati.

444. *Personae instituendae* in officiis ecclesiasticis sunt solummodo illi, qui iam actu sunt *clerici*. Quare *laico* institutio collativa tituli *dari* non potest (192). Clericus autem in ordinibus *minoribus* constitutus et forte praesentatus ad officium ecclesiasticum, cui adnexus est ordo sacer, institutionis obtinendae incapax non est, dummodo alias sit idoneus et intra *annum* a die obtentae pacificae possessionis officii computandum (193) ad sacrum ordinem officio suo adnexus promoveri valeat. At legi speciali (194) aut instrumento fun-

(189) *Leuren*, l. c. q. 176. 177.

(190) Cap. 15. X. de off. et. p. iud. del. I. 29.; cap. 15. 18. X. de praescr. II. 26. iunct. Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. de ref.; S. C. C. in caus. Sarzanen. 13. Sept. 1883. in Act. S. Sed. vol. XVII. p. 570. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 10. 45.; *Pirhing* h. t. 7. n. 6. Cfr. Act. S. Sed. vol. XVII. p. 570. sq., ubi affertur causa, in qua paterfamilias habuit ius *praesentandi* et Capitulum cathedrale ius *instituendi* praesentatum.

(191) Cap. 4. 8. 9. 10. 15. 21. 31. X. de iurepatr. III. 38.; cap. 2. X. de iud. II. 1.; cap. 7. X. de praescr. II. 26.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 11. 12.; *Leuren*. l. c. P. II. q. 173. 174.; *Sentis*, D. Monarchia Sicula p. 23. sq.

(192) Cap. 2. X. h. t. 7.; arg. cap. 6. X. de transact. I. 36.; *Schmalzgr.* h. t. n. 15.; *Santi* h. t. 7. n. 12.; *Scherer* l. c. t. I. § 90. not. 122. de canonicatibus (honorariis) regum Galliae et Hispaniae et Imperat. Rom.

(193) Cap. 14. 35. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 2. de aet. I. 6. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 319.

(194) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref.

dationis omnino standum est, si ordo ipso tempore *praesentationis* vel institutionis actu iam receptus expresse requiratur. Minime vero in ecclesiis vel officiis ecclesiasticis institui possunt clerici unius *originis* vel *nationis* aliis de iure exclusis, sed generatim instituendi sunt clerici litterati et idonei ex sanctionibus iuris communis, ex lege foundationis atque iure speciali, nisi in limine foundationis officium clericis tantum idoneis certarum familiarum vel regionum fuerit reservatum, aut Sedes Apostolica v. g. in concordatis singularia dederit privilegia vel consuetudines ratas habuerit (195).

Denique in officio ecclesiastico nemo *seipsum* instituere potest (196); etenim ad vitandam speciem turpis ambitionis inter Praelatum instituentem et clericum institutum tanquam inter personam dantem et accipientem distinctio intercedat necesse est.

445. *Conditiones* in institutione servandae sunt:

I. Intra *legitimum tempus* institutio fiat necesse est. Quod tempus iure communi ita determinatum est, ut institutio collativa tituli *ante* exhibitam praesentationem per competentem patronum vel personam privilegiatam concedi nequeat; alias saltem ad instantiam patroni est irritanda (197). *Post* praesentationem factam certum quoddam tempus iure communi non est definitum, intra quod competens Superior ecclesiasticus institutionem concedere debeat clerico sibi praesentato. Quoad officia autem *parochialia* Pius V. Const. "*In conferendis*", 18. Martii 1567. § 4. eam statuit exceptionem, ut institutio canonica infra duos menses a die factae praesentationis necessario sit danda. Quibus mensibus inutiliter elapsis provisio ecclesiarum parochialium *reservatur S. Sedi*, data tamen *optione*, ut patroni, si institutio ad Ordinarios spectet, a negligentibus Ordinariis pro institutione obtinenda possint recursum habere ad Metropolitanum *vel* viciniorem Ordinarium *aut* ad Sedem Apostolicam.

Quodsi Superior ecclesiasticus in aliis officiis ecclesiasticis nimis differat institutionem, Superior illius Praelati negligentis est adeundus, ut termino praefixo v. g. duorum mensium tergiversantem Praelatum ad institutionem dandam

(195) Cap. 5. X. h. t. 7.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 16.

(196) Cap. 7. X. h. t. 7.

(197) Cap. 8. X. de iurep. III. 38.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 4. 24. 32.; *Leuren.* c. P. II. q. 113. 181.

compellat. Quo tempore denuo inutiliter elapso Metropolitani vel Legatus a latere vel ipse Romanus Pontifex adiri possunt, ut ipsi per se institutionem concedant (198).

II. Institutio canonica quolibet *die* etiam *feriato* et *extra dioecesim* vel territorium Superioris competentis fieri potest; est enim ordinarie actus iurisdictionis *voluntariae*, non contentiosae cum figura et strepitu iudiciali peragendus (199).

III. Antequam ad institutionem canonicam procedatur, argumento ducto ex cap. 47. X. de elect. l. 6. in Sext. *per edictum* ad valvas ecclesiae providendae vel alio consueto loco affixum citandi sunt omnes, quorum interest, ut intra terminum in edicto statutum exceptiones suas contra praesentationem vel institutionem clerici promovendi coram Ordinario deponant (200). Quod edictum si neglectum fuerit, aut ante terminum elapsum institutio data sit, provisio facta nullitatis vitio non paucis canonistis laborare videtur (201). At certe ille rigor iuris non est servandus, ubi publicatio illa edicti contraria *consuetudine* omnino est sublata, aut agatur de institutionibus *apostolicis*, multoque minus ad alias provisionis species est extendendus (202).

IV. *Praesentati* ad quaevis officia ecclesiastica *institui* non possunt etiam sub praetextu cuiusvis privilegii vel consuetudinis etiam immemorialis, nisi *prius* fuerint a locorum Ordinariis *examinati* et *idonei* reperti, praesentatis tamen, electis seu nominatis ab universitatibus seu collegiis generalium studiorum exceptis (203). Quae exceptio favorabilis ab ipso Concilio Tridentino statuta nequaquam modernis universitatibus acatholicis est applicanda neque ad examen parochiale Sess. XXIV. cap. 18. de ref. requisitum potest extendi. Merito autem admittitur, quod Ordinarius ante institutionem illud examen *exigere possit*, sed in *rigore iuris non debeat*, si approbatio in ipsa nominatione iam sufficienter contineatur, aut aliunde v. g. de proprio dioecesano informatio necessaria habeatur (204).

(198) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 25.; *Leuren.* l. c. q. 177.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 55.

(199) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 28.; *Leuren.* l. c. q. 183. 190.

(200) *Leuren.* l. c. q. 192.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 33.; *Arch. f. k. K.* t. 36. p. 55. t. VII. p. 130. § 9.

(201) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 34. 37.

(202) *Leuren.* l. c. q. 192. n. 3. 4. 8.; *Act. S. Sed.* vol. X. p. 551.; *Caus. select.* S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* p. 467.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 53.

(203) *Conc. Trid. Sess. VII.* cap. 13. de ref.; *Leuren.* l. c. q. 185.

(204) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 47.; *Act. S. Sed.* vol. III. p. 75. sq.

V. Institutio quamvis licite et valide *sine scriptura* fieri possit, tamen ad faciliorem et securiorem *probationem* ex consuetudine passim recepta scripto datur (205).

VI. Quodsi *Episcopus* expresse et directe *recuset* institutionem clerici praesentati, causas, ob quas id fiat, cum patrono vel alia persona ad nominationem competente communicet oportet. Quae communicatio necessaria est, ut patronus deliberare possit, num propter malitiosam clerici praesentati reiectionem iure suo *appellandi* uti velit. Interposita appellatione *Episcopus* impeditur, quominus pendente lite ad *definitivam* officii ecclesiastici provisionem procedat (206). At patronus etiam omissa appellatione illico alium clericum ad officium vacans praesentare potest (207), dummodo id faciat, antequam terminus legitimus temporis sibi assignati elapsus sit. Quodsi *Episcopus* clericum secundo loco praesentatum institutione canonica donavit, is officio obtento non privatur, etiamsi clericus ab initio praesentatus et recusatus appellavit causamque obtinuit. Si complures *aeque digni* a patrono eodem tempore praesententur, *Episcopus* pro suo prudenti liberoque arbitrio, quem maluerit, instituere potest, neque ab huiusmodi gratificatione datur appellatio (208). At ex pluribus forte clericis dignis sibi praesentatis competens Superior ecclesiasticus illum instituere tenetur, qui omnibus circumstantiis expensis notabiliter ceteris est certo dignior; quod si neglexerit, profecto delinquit, sed institutio est *valida* (209).

II. De institutione corporali.

446. *De necessitate institutionis corporalis.* Spectato iure communi electus post confirmationem, postulatus post admissionem, praesentatus post institutionem collativam, collatarius post acceptatam liberam collationem obtinet quidem *ius in re* una cum actione in rem, in actualem autem *possessionem* officii vel dignitatis saltem *minoris* ordinarie nequaquam per apprehensionem *propria auctoritate* factam, sed per

(205) *Leuren.* l. c. q. 186. n. 1.; *Schmalzgr.* h. t. n. 7. 39.; *Bouix*, De paroch. p. 671.; *Hinschius* l. c. p. 2.

(206) *Leuren.* l. c. q. 153. n. 2.; *Hinschius* l. c. p. 52. 54.

(207) Cap. 5. 29. X. de iurepatr. III. 38.

(208) Cap. 24. X. de iurepatr.; *Leuren.* l. c. q. 193. n. 2.

(209) *Leuren.* l. c. n. 3.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 3.

introductionem a competente Superiore ecclesiastico peractam immitti solet (210). Quodsi clericus obtenta institutione collativa tituli absque ulla institutione corporali possessionem officii sibi *collati* et *etiam de facto vacantis* propria auctoritate contra praxim receptam capiat, a Superiore ecclesiastico competente optimo iure condigna poena castigari potest. Imo si officium illud de facto *nondum* vacans, sed ab alio possessum per *violentiam* occupet, eo ipso *ius*, quod *in* officio taliter occupato vel *ad* illud ipsi forsitan competit, omnino amittit (211).

Similiter si quis beneficii a R. Pontifice sibi collati *possessionem apprehendat ante expeditionem* Litter. Apost., vacat ipso iure beneficium hoc obtentum, imo et *reliqua*, si quae habeat. Cfr. Iulii III. Const. 27. Maii 1553.; *Bouix*, De parochia p. 371.

447. *Personae*, quibus *ius* intromittendi clericum provisum in possessionem competit, nequeunt esse *laici*, nisi speciale habeant indultum apostolicum. Nam illa institutio corporalis est officium quoddam spirituale. Hinc laici ne in temporalia quidem officii ecclesiastici clericum provisum introducere possunt (212).

Iure Decretalium institutio corporalis in minora officia et dignitates minores inter iura et officia *Archidiaconi* recensabatur (213). Qua ordinatione Episcopus a concedenda institutione corporali non fuit exclusus. Cfr. cap. 28. de praeb. III. 4. in Sext. Postquam Archidiaconi cessarunt esse Praelati vera et ordinaria iurisdictione praediti, ius ad institutionem corporalem concedendam translatum est ut plurimum in Vicarios generales vel in alios clericos ab Episcopo sive generaliter sive specialiter deputatos velut in Vicarios foraneos (214).

Si officium quoddam inferius ab ipsa Sede Apostolica fuerit collatum, ius introducendi clericum provisum datur

(210) Cap. 7. § 5. X. de off. archid. I. 23.; cap. 28. de praeb. III. 4. in Sext.; *Leuren*. I. c. P. II. q. 798. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 62. sq.; *Arch. f. k. K.* t. VII. p. 130. § 13.; *Hinschius* I. c. p. 4.

(211) Cap. 18. de praeb. III. 4. in Sext.; *Leuren*. I. c. q. 798. n. 3.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 65.

(212) Cap. 7. § 5. X. de off. archid. I. 23.; *Leuren*. I. c. q. 806.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 53. 57. 58.

(213) Cap. 7. § 5. X. de off. archid. I. 23.

(214) *Leuren*. I. c. q. 817.

alicui Praelato vel Vicario generali Episcopi vel canonico seniori vel etiam duobus canonicis antiquioribus (215).

Inter *conditiones* requisitas ad institutionem corporalem imprimis recensenda est *citatio* illius, qui *amisso titulo* nihilominus *actu* retinet officium, nisi *notorium* sit possessori officii nullum ius retinendi competere, aut contra possessorem iam ante collationem citatum praevia cognitione iudiciali fuisset sententia lata (216).

Porro possessio officii capi potest sive *personaliter* per clericum provisum sive per *procuratorem* speciali mandato munitum. Qui procurator etiam laicus esse potest (217).

Iure communi certum quoddam *tempus* ad capiendam possessionem non est praescriptum, nisi excipias *resignantes*, de quibus Gregorius XIII. disposuit, ut illi intra *tres menses* a die provisionis sibi factae possessionem caperent (218). At certe tempore litis pendentis aut pendente appellatione cum effectu *suspensivo*, institutio corporalis fieri nequit (219). Denique possessio capiatur *gratis* et absque *simonia* (220).

Non paucae aliae formalitates in institutione corporali servandae iure particulari, non iure communi sunt praescriptae; ratio igitur habenda est consuetudinum particularium (221).

448. *Effectus* institutionis corporalis sunt:

I. Ut non solum acquiratur *possessio iurium* spiritualium, sed etiam temporalium officii ecclesiastici (222). Quare clericus provisos a die captae possessionis, *non antea*, fructus novi officii sibi concessi facit suos (223).

II. Post obtentam pacificam et utilem possessionem novi officii *ipso iure vacat* officium incompatible a clerico proviso antea possessum (224).

(215) *Santi* h. t. 7. n. 27.

(216) Cap. 28. de praeb. III. 4. in Sext.; *Leuren*. l. c. q. 809. Cfr. de nullitate captae possessionis: *Aichner* l. c. § 85. q. 294.; *Ferraris* l. c. v. Canonici art. 2. n. 15. sq.

(217) *Leuren*. l. c. q. 810.

(218) *Leuren*. l. c. q. 818.

(219) *Leuren*. l. c. q. 811.

(220) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 14. de ref.; *Ferraris* l. c. n. 32. sq.

(221) *Leuren*. l. c. q. 804. 818.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 52.; *Santi*, h. t. 7. n. 27.; *Hinschius* l. c. p. 4.

(222) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 56. 57. 58.; concord. austriac. (a. 1855.) art. 27.

(223) *Santi* h. t. 7. n. 29.; Arch. f. k. K. t. VIII. p. 130. § 15.

(224) Cap. 28. X. de praeb. III. 5.; cap. 3. 6. de praeb. III. 2. in Clem. iunet. *Santi* h. t. 7. n. 32. de stylo Datariae a iure communi aliquantisper recedente et nova praxi in Italia. Cfr. quoque *Hinschius* l. c. p. 295. sq.

III. Praeterea post captam possessionem clericus institutus fruitur omnibus illis iuribus, quae generatim oriuntur ex *titulo possessionis* et *proprietas*, ita v. g. possessio dat fundamentum et initium *praescriptionis* (225).

IV. Speciatim vero per possessionem officii legitime captam clericus provisu acquirit *favores* Reg. Canc. Apost. 35. de *annali* possessione et Reg. 36. de *triennali* possessione (226). Qua Regula 35. statuitur, quod quicumque beneficium per annum immediate ipsam datam impetrationem praecedentem pacifice possessum, et quod certo modo vacare praetenditur, deinceps impetraverit, ea adducere debet, ex quibus clare constet, nullum ipsi possessori in dicto beneficio ius competere. *Deinde* actualem possessorem *intra sex menses* computandos *a die* impetrationis datae ad iudicium evocare tenetur atque *intra annum a die citationis* exercitae usque ad definitivam sententiam causam prosequi in possessorio. Quodsi *uni* ex his *duabus* conditionibus non satisfecerit, impetratio declaratur nulla, atque impetrans debet resarcire damna possessori.

Ex Regula autem 36., si quis quaecunque beneficia ecclesiastica *absque simoniaco* ingressu ex quovis *titulo* apostolica vel ordinaria collatione etc. per *triennium* pacifice possederit, dummodo in beneficiis huiusmodi, si dispositioni apostolicae ex reservatione generali in corpore iuris clausa reservata fuerint, *se non intruserit*, super eiusdem beneficiis taliter possessis *molestari nequit*, nec non impetrationes quaslibet de beneficiis ipsis sic possessis factas omnino irritas censendas esse decernitur, atque antiquae lites super illis motae penitus extinguuntur. Quibus ex effectibus institutionis corporalis facile patet, quaestionem de ipsius *nullitate* v. g. in ordine ad percipiendos redditus non levis esse momenti; actus enim nullus nullum producit effectum, nisi speciatim in iure de contrario caveatur.

449. **Scholion.** Quodsi quaeratur, utrum quis vi Reg. 36. de *triennali* possessione per *veram* praescriptionem *acquisitivam* obtineat beneficium, dummodo *titulum* habeat *saltem coloratum* et *bonam fidem*, an tantum liberetur a litibus *priorum*, profecto multi scriptores affirmant priorem partem quaestionis et negant secundam (227). At magis fundata vi-

(225) Cap. 28. de praeb. III. 4. in Sext.

(226) *Riganti* l. c. Reg. 35. 36. Canc. Apost.; *Leuren* l. c. q. 827. sq.

(227) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 59.; *De Angelis* h. t. 7. n. 4.

detur esse *Leurenii* (P. II. q. 827. n. 1. 2. q. 857. 858.) sententia, secundum quam triennalis possessio tantum ad *securitatem* contra querelas ob *mandata apostolica* et actiones *tertia*e personae sive in possessorio sive in petitorio *suffragatur*, sed ipsum *titulum* beneficii non concedit sive tantum defendit quoad possessionem, non quoad proprietatem. Quare non obstante triennali possessione inquisitio *ex officio* per competentem Superiorem ecclesiasticum fieri potest, et deprehensa nullitate tituli, beneficiatus a suo beneficio est removendus. Porro ad *veram* praescriptionem necessaria est bona fides, sed ad effectum huius regulae in triennali possessione bona fides saltem probabilius non requiritur. Id, quod fieri non posset, si vera praescriptione acquisitiva titulus fuisset obtentus. Cfr. quoque *D'Annibale*, Summula theol. mor. P. III. n. 48. sq.; *Zitelli*, Appar. iur. eccl. p. 21. sq.; *Schmalzgr.* I. II. t. 26. n. 29.; *Ballerini-Palmieri*, Opus. theol. mor. vol. II. p. 136.

III. De institutione autorizabili.

450. Verbum illud institutionis *autorizabilis* occurrit in summario cap. 4. X. de off. archid. I. 23., ubi sensus capitis hisce verbis enuntiatur: “ *Archidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum, id est non habet institutionem autorizabilem* „ (228). Item Glossa in R. I. 1. in Sext. v. *Beneficium* docet: “ *Dicendum, quod triplex est institutio. Quaedam est tituli collativa, alia est autorizabilis, quoad commissionem curae animarum, alia est institutio realis et actualis, quae vocatur investitura vel inductio in possessionem realem et corporalem* „. Quae distinctiones et terminologiae de-

(228) Quae *distinctio* institutionis *autorizabilis* ab institutione *collativa*, quam insinuat summarium, in ipso textu cit. cap. 4. nullum habet fundamentum, et ab Innocentio IV., uno ex antiquissimis commentatoribus Decretalium Gregorii IX., neque in comment. ad cit. cap. 4. neque tit. 7. de inst. ulla ratione commemoratur, sed Archidiacono *simpliciter* negatur ius *conferendi* ecclesias (curatas) vel praebendas, nisi hoc habeat tanquam vicarius ex consuetudine vel privilegio sive auctoritate generali vel speciali Episcopi. Hinc etiam *Goffredus de Trano*, Summa h. t. 7. n. 1. et *Hostiensis*, Summa h. t. 7. n. 1. 2. 3. tantum *duplicem* distinguunt institutionem scilicet collativam tituli et corporalem sive investituram, tertiam autem illam institutionem autorizabilem neque quoad rem neque quoad nomen recensent et cum Innocentio IV. in interpretando cap. 4. X. de off. archid. conveniunt.

inde passim a canonistis sunt receptae (229), atque procul dubio institutio *autorizabilis* potest denotare actum vere distinctum ab institutione collativa (230). Quamvis enim Archidiaconi paulatim etiam obtinerent potestatem *concedendi curam animarum*, tamen antiquo iure Decretalium (cfr. cit. cap. 4. X. de off. archid. l. 23.) huiusmodi potestate carebant (231). Quare sapienti consilio Synodus Tridentina quoad rem ad antiquiorem illam distinctionem rediens, potestatem inferiorum collatorum praesertim in officiis parochialibus concedendis multum limitavit (232). Quae disciplina Tridentina postea a Gregorio XV. Const. "*Inscrutabili* „ et a Benedicto XIV. Const. "*Firmandis* „ praesertim quoad parochos regulares accuratius definita est.

451. *Institutio autorizabilis*, quae nostra aetate non iam frequenter est practici momenti, secundum disciplinam vigentem habet maximam similitudinem cum *approbatione* data regularibus ad confessiones audiendas vel Episcopo in Consistorio iam promoti ante Bullas apostolicas rite Capitulo praesentatas (233). Etenim consistit in *iudicio authentico* Episcopi competentis de aptitudine clerici provisi vel providendi ad *universam curam animarum* exercendam. Quod iudicium ut tuto ferri possit, ex communiter contingentibus supponit *examen rite superatum* (234). Praeterea ad iudicium authenticum de aptitudine accedat necesse est *licentia* et *deputatio* Episcopi ad *universam* illam *curam animarum exercendam*, etsi institutio *collativa tituli* spectat ad *Praelatum* inferiorem vel Capitulum vel regulares (235). Quare optimo iure insti-

(229) *Schmalzgr.* h. t. 7. prooem. et n. 40. sq.; *Gonzalez Tellez* in cit. cap. 4. X. de off. archid. n. 3.

(230) Cfr. v. g. *approbationem*, quae datur regularibus ab Episcopo loci ad confessiones audiendas vel praedicandum verbum Dei, quamvis illi a suis Superioribus regularibus iam acceperint *iurisdictionem* et *missionem* canonicam; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 40.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 650. 651. not. 1.

(231) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 42.; *Hinschius* l. c. p. 194. 197. not. 7. Cfr. *Goffred. de Trano* l. c.; *Innoc. IV.* l. c.; *Hostiens.* l. c.

(232) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref., Sess. VII. cap. 13. de ref., Sess. XXV. cap. 11. de regular.

(233) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 15. de ref.; *Zallinger* h. t. 7. § 118.; *Bouix*, De iure regul. t. II. p. 18.

(234) Conc. Trid. Sess. VII. et Sess. XXIII. et Sess. XXIV. l. c.

(235) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 15. de ref. Sess. XXV. cap. 11. de regul.; Gregor. XV. Const. "*Inscrutabili* „ (a. 1622.) § 4.; Benedict. XIV. Constit. "*Firmandis* „ (a. 1744.) §§ 3. sq., "*Apostolicum ministerium* „

tutio autorizabilis vocatur *approbatio* (236); complectitur enim pariter duplicem actum, qui intervenit in allegata approbatione regularium i. e. iudicium authenticum *intellectus* atque licentiam et deputationem, quae est actus voluntatis. Cfr. cit. Benedicti XIV. Const. " *Apost. minist.* „ § 8. Porro institutio autorizabilis adeo necessaria est, ut sine illa clericus provissus vel providendus v. g. curam animarum in foro poenitentiali *valide* exercere non possit (237), ut accidit sacerdoti *regulari*, qui absque approbatione Episcopi loci audiat confessiones saecularium personarum. At ea intercedit differentia, quod iudicium illud et licentia regularium refertur ad *solam* administrationem sacramenti poenitentiae, in institutione autem autorizabili ad *universam* curam animarum et omnia sacramenta a parochis administrata extendatur (238).

Quodsi institutio collativa tituli spectat ad Episcopum, ut de iure communi et ordinarie pertinet, utraque institutio i. e. collativa et autorizabilis *uno eodemque* actu fieri solet (239).

452. *Potestas* concedendi institutionem autorizabilem est penes *Episcopum* vel *Praelatum nullius* vel *Vicarium generalem* etiam sine mandato speciali. Nam huiusmodi concessio non est libera collatio, sed iurisdictionis necessariae exercitatio. Propter eandem rationem sede vacante institutio autorizabilis etiam a *Capitulo cathedrali* et suo tempore a *Vicario capitulari* concedi potest. *Aliis* autem *Praelatis inferioribus* haec facultas sine speciali privilegio apostolico non competit (240), neque *praescriptione* etiam immemoriali, quamdiu

(a. 1753.) §§ 7. sq.; *Leuren.* l. c. P. II. q. 7.; *Pignatelli*, Consult. t. VIII. consult. 44. n. 20. 21.; *Gonzalez Tellez* l. c. n. 3. i. f. " *Nam ille, cui commissa est parochialis ecclesia, non habet potestatem conferendi sacramenta et administrandi cum cura, nisi Episcopi licentia mediante hac institutione (autorizabili) detur* „.

(236) *Santi* h. t. 7. n. 4. 8. 19.

(237) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 40.

(238) *Zallinger* l. c.; *Schmalzgr.* h. t. 7. prooem.

(239) Ita recte *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 40. Quare si in nonnullis regionibus vel ipsis parochis legitime ab *Episcopo* provisus distinctis verbis et specialibus documentis conceditur cura animarum, id fit ad *superabundantiam*, non propter iuris necessitatem. Cfr. *Arch. f. k. K.* t. VII. p. 130. § 11.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 3.

(240) *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 41. Quare *Santi* h. t. 7. n. 20. de Vicar. gen. non satis fundatam videtur tenere sententiam. Cfr. de institutione autorizabili spectante ad *Episcopum*, non ad *Capitulum*: S. C. C. 27. Nov. 1856. in *Act. S. Sed.* vol. XVII. p. 579.

Episcopi superioritas manet (241), neque *reservatione* in limine foundationis facta iisdem *nunc* obvenire *potest* (242).

453. *Omnibus illis* institutio autorizabilis est danda, qui non ab Episcopo, sed *ab* alio Praelato inferiori vel Capitulo vel a monasterio institutionem collativam tituli obtinere debent (243).

454. Inter *conditiones*, quae ad institutionem autorizabilem requiruntur, maxime commemorandum est *examen* ipsi institutioni praemittendum (244).

455. *Scholion I.* Ad institutionem autorizabilem aliqua ratione revocari potest *approbatio* pro cura animarum, quae pro diversitate regionum datur sacerdotibus, qui veri beneficiati vel parochi non sunt et ad *certum* tempus v. g. duos, quatuor vel sex annos ad curam animarum exercendam legitimantur. Quae legitimatio sive *approbatio* fit per *examen*, quo *digni* atque *idonei* ad curam animarum renuntiantur. Cui testimonio authentico accedit *participatio* necessariarum facultatum, ut in determinata parochia curam animarum exercere possint. Quare non solum datur *licentia*, ut quis iurisdictione aliunde iam acquisita licite et valide utatur, sed ipsa *potestas* iurisdictionis ad instar officii ecclesiastici communicatur (245). Episcopus quoque non prohibetur, quominus parochum in perpetuum de officio parochiali provisorium et ad curam animarum approbatum ex iusta causa superveniente denuo *ad examen* revocet atque in eum, probata ignorantia et imperitia, procedat secundum normam Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 6. de ref. (246).

Scholion II. Quodsi beneficium *vacat*, aut beneficiatus in implendis functionibus officii sui *impediatur*, antequam ad novam provisionem definitivam beneficii vacantis vel ad remotionem beneficiati *impediti* procedatur, pro diversa *natura*

(241) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 13.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 42. sq. Cui sententiae minus accurate contradicit *Hinschius* l. c. t. II. p. 458. not. 7.

(242) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 45.

(243) Act. S. Sed. vol. III. p. 75. sq. 77. 82. Cfr. de casu quodam practico institutionis autorizabilis pro missionariis regularibus, qui debent fieri parochi: *Zitelli*, Apparatus p. 140. sq.

(244) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 13. de ref., Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 46. sq.

(245) *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 180. postul. Episc. Belg.; Notific. Cardinal. Vic. in Urbe 24. Sept. 1894.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 3. sq.

(246) Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 119. sq.; discept. in caus. 22. Iun. 1863. a S. C. C. decis. in Act. S. Sed. vol. V. p. 17. sq. 19. sq.

officii a competente Praelato ecclesiastico provisorius et idoneus *administrator* officii vacantis vel coadiutor sive *vicarius* impediti magistratus est deputandus. Qui administrator vel vicarius sive coadiutor *tamdiu* officio suo vicario fungitur, donec officio vacanti per novam *plenamque* collationem sit provisum, aut in magistratu coadiuto impedimentum ex prudenti iudicio Superioris ecclesiastici cessarit.

De administratoribus vel vicariis in specie eorumque *institutione* (nequaquam pro omnibus officiis ecclesiasticis vacantibus vel impeditis vicarii deputari solent), *nominatio*, *iuribus et obligationibus*, *cessatione* ex professo in illis titulis disputandum est, ubi singula officia explicantur v. g. *Romani Pontificis*, *Episcopi*, *parochi*. Non pauca vero, quae huc spectant, praesertim ab antiquioribus canonistis tractantur l. I. tit. 28. de officio vicar. et tit. 29. de off. et pot. iud. deleg. Cfr. scriptores citatos supra h. tom. II. n. 285.

CAPUT III.

DE COMMUNIBUS IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM

TITULUS XX.

DE MAIORITATE ALIISQUE IURIBUS MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM

(*Lib. I. tit. 31. de off. iud. ordinarii, tit. 33. de maiorit. et obed.*)

456. Fontes : Decret. Grat. c. 6. D. 4.; c. 7. D. 17.; c. 14. 20. D. 93.; c. 8. 10. D. 95. — Cpl. I. l. I. t. 23. de *off. et potestate Praelati et iudicis ordinarii*, tit. 25. de maior. et obed.; cpl. V. l. I. t. 16. de off. et potestate iud. ord.; cpl. II. III. IV. ead. rubr. atque supra — Decret. Gregorii IX. l. c. supra; Decret. Bonif. VIII. l. I. t. 16. de off. ordinarii, t. 17. de maior.; Const. Clement. V. l. I. t. 9.; Extravg. Ioann. XXII. t. 2.; Extravg. com. l. I. t. 7. 8. — Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 17. de ref. iunct. Decretal. Clem. Pap. VIII. ed. *Sentis* p. 25. sq. 33. sq. — Collect. S. C. de Prop. F. v. Praecedentia.

Scriptores : Commentatores iur. Decret. in cit. tit. — *Phillips* l. c. t. II. §§ 78. 79.; *Scherer* l. c. t. I. § 77. — *Garcias* l. c. P. II. cap. 1. sq.; *Leuren.* Forum benef. P. I. q. 363. sq. 434. sq. — *Hinschius* l. c. t. III. p. 198.; *Friedberg-Ruffini* l. c. § 74.

Praenotiones.

457. Connexio materiae. Quemadmodum in priore parte huius libri de *hierarchia ordinis post* disputationem de *insti-*

tutione et collatione ordinum ecclesiasticorum exposita sunt iura et officia tum communia tum specialia singulis ordinibus adnexa (1), ita nunc in parte altera de *hierarchia* iurisdictionis absolutis disquisitionibus de constitutione et provisione *officiorum ecclesiasticorum* disserendum est de *iuribus et obligationibus*, quae *officiis ecclesiasticis* adnectuntur (2) vel potius eadem officia ecclesiastica *constituunt* vel, ut aliis placet, ad instar *effectuum* ex provisione canonica oriuntur (3). Qua in re illa intercedit differentia, quod ob rationes supra insinuat tantum de iuribus et obligationibus magistratuum ecclesiasticorum ex ordinatione canonica *communibus* hoc loco sit disputandum, remissa explanatione iurium et obligationum, quae *singulis* officiis hierarchiae iurisdictionis ex iure communi et particulari vel ex fundatione sunt propria, ad alteram *sectionem* huius partis.

§ 1. DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS MAGISTRATUUM
ECCLESIASTICORUM CUM ORDINATIS CLERICIS
COMMUNIBUS.

458. Cum nemo *officium* vel *beneficium* ecclesiasticum obtinere et retinere possit, qui non iam actu sit *clericus*, evidenter omnia *iura* (4) et *officia* (5) *clericis* vi status clericalis

(1) Cfr. supra h. tom. II. n. 156. sq.

(2) Cum provisio canonica officiorum ecclesiasticorum nonnisi per captam possessionem censeatur esse completa, etiam *iura et obligationes*, quae *officium ecclesiasticum obiective* constituunt (cfr. *Santi* l. c. I. l. t. 23. n. 1. 4. t. 29. n. 2. 18.), tantum a die *possessionis* captae non a die *collationis* officii ecclesiastici plene perfecteque a *subiecto* proviso etiam quoad *exercitium* acquiruntur, nisi ex natura rei vel speciali iuris dispositione exceptio probetur. Cfr. de Rom. Pontifice iam ante coronationem et captam possessionem plena iurisdictione instructo: Cap. 4. de sentent. excom. V. 10. in Extrav. com. Porro de aliis iuribus et obligationibus beneficiatorum consuli potest: *Garcias* l. c. P. II. et P. III. v. g. P. II. cap. 2. n. 8. sq.

(3) *De Grassis*, De effectibus clericatus; *D'Annibale*, Summ. theol. mor. P. III. n. 62. sq.; *Phillips* l. c. t. I. § 60.

(4) Huc spectant: ius praecedentiae vi status clericalis, privilegium canonis, privilegium fori, privilegium immunitatis personalis et realis, privilegium competentiae, favores quidam forte iure civili concessi. Cfr. L. I. tit. 33. de maiorit. et obed.; L. II. tit. 2. de for. comp.; L. III. tit. 49. de immun.; L. III. tit. 23. de solutionibus; comment. iur. Decret. in cit. t.; supra h. tom. II. P. I. cap. III.; *De Grassis* l. c.; *Antonellus*, De iuribus et onerib. clericor.; *Zech*, Hierarchia eccl. tit. 5. de privil. clericor.; *Scherer* l. c. § 71.; *Hinschius* l. c. t. I. § 16.

(5) Inter illa officia recensentur v. g. obligatio gestandi *habitus* cle-

vel sola prima tonsura suscepti *communis* etiam beneficiatis et magistratibus ecclesiasticis sunt *propria* (6). Quodsi cum *officio* vel beneficio ecclesiastico specialis quidam *ordo* sive minor sive maior sit coniunctus velut ordo subdiaconatus vel presbyteratus, saltem *indirecto* propter ordinem magistratus vel beneficiati ecclesiastici omnibus iuribus gaudent atque obligationibus sunt obnoxii, quae ex *ordine* illo suscepto derivantur (7). Quae iura et officia *clericorum* ordinatorum cum sacra quadam ordinatione nitantur, in priorie parte libri *primi* Decretalium de *hierarchia ordinis* proprium habent locum (8) ideoque ibidem ex professo fuerunt explicata; secundum ordinem vero *legalem* minus apte in diversos libros distrahuntur et inter titulos libri primi et tertii Decretalium recensentur.

Quare ne acta agamus, omnia illa iura et officia magistratibus ecclesiasticis cum *clericis* ordinatis *communis* hoc loco supponuntur nec denuo sunt examinanda.

§ 2. DE PROPRIIS IURIBUS MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM.

459. Iura omnibus magistratibus ecclesiasticis *propria*, sed a communibus clericorum ordinatorum iuribus et privilegiis (9) *diversa* breviter recenseri possunt. In genere unicui-

ricalem et tonsuram, vitandi illicitum consortium *mulierum*, abstinendi a negotiis *saecularibus* clericis interdictis. Cfr. lib. III. t. 1. de vit. et hon. cler., t. 2. de cohab., t. 3. de cler. coniug., t. 50. ne clerici; comment. iur. Decr. in cit. tit.; supra h. tom. I. c.; De Grassis et Antonellus l. c.; Phillips l. c. §§ 61. sq.; Scherer l. c. § 70.; Hinschius l. c. § 17. sq.

(6) Scherer l. c. §§. 77. 78.; Cavagnis. Inst. iur. eccl. publ. vol. II. (ed. 3.) p. 209. sq. (de immunitate ecclesiastica).

(7) Lib. III. tit. 3. de cleric. coniug. (*de coelibatu*), tit. 41. de celebr. missar. et sacram. euch. et div. off. (*de breviar.*).

(8) Cfr. supra h. tom. II. P. I. cap. III. scriptores Inst. canoniar. v. g. Zech, De Hierarch. eccles. t. 3. de vit. et hon. cler., t. 4. de coel. cler., t. 5. de privil. cleric.; Sanguineti l. c. n. 180. sq.

(9) *Privilegia* illa clericorum ordinatorum, quatenus competunt veris beneficiis vel magistratibus ecclesiasticis, interdum ratione *beneficii vel Praelaturae* ecclesiasticae augentur. Cfr. v. g. *de foro privilegiato beneficiatorum*: Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 6. de ref. et Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XII. cap. 2. 6. n. 4. sq.; Garcias l. c. P. II. cap. 2.; *de privilegio canonis* auctoque rigore contra insequentes *Episcopos, Cardinales, Legatos*: Pii IX. Const. "Apost. Sed." 12. Oct. 1869. inter excom. speciali modo R. P. reserv. n. 5. iunct. Bucceroni, Comment. de Const. "Apost. Sedis" n. 32. 48. 82.; cap. 5. de poen. V. 9. in Sext.; cap. 2. de poen. V. 2.

que magistratui ecclesiastico *vi officii collati* competit ius ad *liberum exercitium facultatum spiritualium et temporalium et omnium obligationum*, quibus officium ecclesiasticum obiective *constituitur*. Quare imprimis iura *spiritualia* unicuique officio ecclesiastico ex natura rei vel iure communi et particulari vel statuto foundationis adnexa et provisione canonica obtenta non sunt *imminuenda, impedienda, suspendenda, tollenda*, nisi in casibus *a iure expressis et forma canonica servata*. Cfr. decr. generale S. R. C. 10. Dec. 1703. confirmatum a Clemente XI. 12. Ian. 1704. in Decr. auth. n. 2123.

460. Speciali modo commemoranda sunt *iura iurisdictionis*, quibus constituitur perfecta *maioritas*, et ius ad exigendam a subditis *obedientiam* (10) continetur. Quemadmodum clerici ordinati per privilegium immunitatis a *foro civili* sunt exempti, ita etiam in *foro ecclesiastico* fieri potest, ut Praelatus gaudeat *iure exemptionis* a suo *ordinario et immediato* Superiore v. g. Primas a Patriarcha, Metropolitana a Primate, Episcopus a Metropolitana, Praelatus nullius vel conventualis vel Capitulum vel Vicarius castrensis ab Episcopo loci (11). Quibus in casibus ius ordinarii Superioris ad exigendam obedientiam ab exempto restringitur ad casus in iure exceptos.

461. Si quis magistratus ecclesiasticus, licet sit clericus tantum minorum ordinum, habeat verum *beneficium* ecclesiasticum, ex iure *Tridentino* (cfr. Sess. XXIII. cap. 6. de ref.) *vi solius* beneficii ecclesiastici etiam tenuis (cfr. decl. S. C. C. 11. lun. 1587.) et saltem collati nec actu ob intrusum iam possessi (cfr. decl. S. C. C. 16. Iul. 1587.) et *absque gestatione tonsurae et habitus clericalis* gaudebat *privilegio fori in causis civilibus et criminalibus*. At cum Sixtus V. Const. "*Cum sacrosanct.*", 9. Ian. 1589. omnes clericos beneficiatos ince-

in Clem. Cfr. quoque de poenis *patronorum*, qui occidunt *rectorem vel clericum ecclesiae patronatae*: Cap. 12. X. de poenis V. 39.; Scherer l. c. § 71.

(10) L. I. tit. 33. de maiorit. et obed. iunct. commentator. in eund. tit. de maior.; Zech, Hierarch. eccl. tit. 40. de maiorit. et obed.; Ferraris l. c. v. Praecedentia; Scherer l. c. § 77.; Phillips l. c. t. II. §§ 78. sq.; Bargilliat l. c. v. Praecedentia iunct. cap. 7. § 2. X. de off. archid. l. 23.; cap. 1. X. de off. archipresbyt. l. 24.

(11) Lib. V. X. tit. 31. de excess. Praelat., tit. 33. de priv.; Lib. Sext. l. V. t. 6. 7.; Clem. l. V. t. 6. 7.; Chokier, De iurisdic. Ordinar. in exemptos; Prosperis, De territorio separato; Thomassin. l. c. P. I. l. 3. cap. 26. sq.; Cavagnis l. c. vol. III. (ed. 3.) p. 261. sq.; Scherer l. c. t. I. § 76.; Hinschius l. c. t. II. p. 329. sq.; infra h. tom. II. n. 814. sq.

dentes sine tonsura et habitu clericali ipso facto suis *beneficiis privasset*, et Pius IX. per S. C. Imm. 20. Sept. 1860. huiusmodi clericos minores in causis civilibus et criminalibus *laicis* equiparasset, illud forum privilegiatum in *solo beneficio ecclesiastico* fundatum etiam ex iure canonico vigente non amplius videtur subsistere. Cfr. *Garcias* l. c. P. II. cap. 3. n. 4. sq., ubi non obstante cit. Const. Sixti V. putat illud privilegium beneficiato clerico minori incidenti *sine tonsura et habitu clericali* nondum esse ademptum; *Scherer* l. c. p. 430.

462. Ratione veri beneficii ecclesiastici rite collati et pacifice *possessi* magistratus ecclesiasticus *praeter favorem legitimi tituli* ad sacrum ordinem subdiaconatus suscipiendum etiam illud consequitur *ius*, quod *Episcopum*, in cuius dioecesi beneficium situm est, quoad *ordines suscipiendis* aliasque gratias ad ordinationem forte necessarias libere *adire possit*; etenim vi beneficii ecclesiastici eiusdem Episcopi verus fit *subditus* (12).

463. Porro recensenda sunt iura *honorifica*, quae nituntur *maioritate iurisdictionis* atque proprium et a potestate ordinis distinctum suppeditant titulum (*praecedentiam*) postulandi *reverentiam*. Qua ratione v. g. diaconus, qui tanquam diaconus in hierarchia ordinis locum cedere debet presbytero et Episcopo, postquam factus est Cardinalis vel Legatus vel Nuntius Sedis Apostolicae, vel ipsi Episcopo praecedit (13).

464. Denique magistratus ecclesiasticus per beneficium sibi collatum et pacifice possessum acquirit ius ad integram *perceptionem fructuum* sui beneficii; etenim beneficium ecclesiasticum praecise consistit in iure perpetuo percipiendi fructus propter officium sacrum. Hinc illud ius arbitrarie ob *causas* in iure *non expressas* atque *forma canonica* non servata impediri, suspendi, per privationem tolli nequit (14).

465. Iuribus iurisdictionis, utilibus, honorificis magistratum ecclesiasticorum illae quoque *praerogativae* adnumerari possunt, quibus ipsis etiam in *foro civili* aliquis gradus *iurisdictionis saecularis* competit, aut *reditus* quidam vel ex-

(12) Cap. 3. de temp. ordin. l. 9. in Sext.; *Garcias* l. c. P. II. cap. 4. 5.

(13) Cap. cit. de off. archid. et archipresb.; cap. 11. X. de off. et pot. iud. deleg. l. 29.; cap. 6. X. de maior. l. 33. iunct. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 11. de ref.; *Phillips* l. c. praesertim § 79.; *Scherer* l. c. III.

(14) S. C. C. 23. Dec. 1873., 20. Ian. 1880. in Act. S. Sed. vol. VIII. p. 193. sq. vol. XIV. p. 560. sq.; *Garcias* l. c. cap. 1.

ceptio ab oneribus aut *honores* et *tituli honorifici* conceduntur (15).

466. In universum autem notandum est, non pauca iura beneficiorum sive magistratuum ecclesiasticorum esse iura *onerosa*, quorum usus comprehendit obligationes non leves. Id, quod vel de ipsis iuribus honorificis valet, quae nequaquam mero arbitrio beneficiatorum sunt relicta. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 17. de ref.

TITULUS XXI.

DE PROFESSIONE FIDEI (1), OBEDIENTIA (2),
RECITATIONE OFFICII DIVINI (3), SUSCEPTIONE
ORDINIS (4) MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM.

(*Lib. I. tit. 1. de summ. Trinit. et fide cath., tit. 13. de aet. et qual. et ordine praeficiendorum, tit. 31. de off. iud. ordinarii, tit. 33. de maior. et obed.; lib. III. tit. 41. de celebr.... et divin. offic.*).

467. Finita explicatione *iurium (potestatis)* magistratuum ecclesiasticorum unice restat disputatio de eorundem *obligationibus*, quae interdum sensu strictissimo nomine "*officii*" (cfr. lib. I. tit. 29. de off. et potestate iud. deleg.) designantur, quatenus officium *opponitur potestati* sive iuribus nec communi significatione adhibetur, qua potius *complexum iurium et obligationum* denotat.

Obligatio gravissima omnibus magistratibus ecclesiasticis communis est illa, quod officia suo beneficio vel magistratu i ex iure communi vel particulari vel ex fundatione adnexa *rite et fideliter* impleant. Quibus officiis magistratus ecclesiastici personaliter per se, non *per alios* fungantur necesse est.

(15) Scherer l. c. IV.; Friedberg-Ruffini l. c. § 54. not. 23. 27. § 57.

(1) Wernz l. c. h. tom. III. tit. 1.; Garcias l. c. P. III. cap. 3.; comment. iur. Decret. lib. I. tit. 1. v. g. Schmalzgr. h. t. n. 7. sq.; Hinschius l. c. t. III. p. 218. sq.

(2) Wernz l. c. h. tom. II. n. 190. sq.; Claeys-Bonnaert, De canonica cleri saec. obed.; commentatores iur. Decret. lib. I. tit. 33. v. g. Schmalzgr. eod. t. 33. n. 13. sq.; Pirhing eod. t. 33. n. 7. sq.; Phillips l. c. t. II. p. 171. sq.; Scherer l. c. § 77.; Saegmueller l. c. § 61.; Hinschius l. c. p. 199. sq.

(3) Wernz l. c. n. 193. sq.; Garcias l. c. cap. 1.; comment. iur. Decret. l. III. t. 41. v. g. Schmalzgr. eod. t. 41. n. 51.

(4) Wernz l. c. n. 300. sq.; Garcias l. c. cap. 4.

nisi ex iusta gravique causa sibi vicarium vel adiutorem assumant. Etenim officia ecclesiastica non quibuscunque clericis, sed inter *dignos dignioribus* conferri solent. Quare *industria personae* prorsus singulari ratione censetur esse electa; quo in casu officium commissum arbitrarie per substitutum exerceri nequit.

Reliquae obligationes, quae magistratibus ecclesiasticis ut clericis sunt propriae, iam in hierarchia ordinis fuerunt explicatae. Alia officia magistratuum ecclesiasticorum in rubrica huius tituli recensita aut iam alibi ob *connexionem materiae* pariter sufficientem explanationem nacta sunt aut in commentariis lib. III. tit. 1. de symb.... et professione fide cath. nanciscuntur. Quam ob rem hoc loco illas obligationes denuo breviter propositas fusius explanare non convenit; ex professo autem lex *residentiae* magistratibus ecclesiasticis lata accurate commentanda est. Qua cum disputatione intime connexa est singularis obligatio vitandi *pluralitatem incompatibilium* officiorum ecclesiasticorum. Cfr. supra h. tom. II. n. 317. sq.

TITULUS XXII.

DE RESIDENTIA MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM

(*Lib. III. tit. 4. de cleric. non resid. in eccles.
vel praebenda*) (1)

468. Fontes: Decret. Grat. C. VIII. q. 1. — Cpl. I. l. III. t. 4. de cleric. non resid. in eccl. praebendata; cpl. II. l. III. t. 3. de cler. non resid. in eccl. praebendaria; cpl. V. l. III. t. 4. de cler. non resid. in eccl. — Decret. Gregor. IX. l. III. t. 4.; Decret. Bonif. VIII. l. III. t. 3. ead. rubr. — Conc. Trid. Sess. VI. cap. 1. 2. de ref., Sess. VII. cap. 5. de ref. Sess. XIII. cap. 1. de ref., Sess. XXI. cap. 3. de ref., Sess. XXII. cap. 3. de ref., Sess. XXIII. cap. 1. de ref., Sess. XXIV. cap. 12. de ref. — Pii IV. Const. « *In suprema* » 25. Nov. 1564., Const. « *Cum tam per sacrosanctum* » 1565.; Pii V. Const. « *Cupientes* » 13. Iul. 1568.; Urban. VIII. Const. « *Sancta Synodus* » 12. Dec. 1634.; Benedict. XIV. Const. « *Ad universae* » 3. Sept. 1746., Const. « *Praeclara* » 29. Ian. 1748. — Decis. S. C. C. in ed. *Richt. Conc. Trid.* v. g. p. 34. sq. 37. sq. et apud *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. n. 358. sq. 461.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 84. sq. 189. 244. 275. sq.; Act. S. Sed. vol. XVII. p. 140. sq. vol. XVIII. p. 275.; Schema Conc. Vatic. apud *Martin* l. c. p. 129. sq.

(1) Cfr. quoque L. 42. § 10. Cod. de Ep. l. 3.; Novell. 123. cap. 9., Novell. 67. cap. 3., Novell. 6. cap. 2.; articles organiques (a. 1802.) art. 20. 29.; Arch. f. k. K. t. 55. p. 5.: *Scherer* l. c. t. I. p. 451. sq.

Scriptores: Comment. iur. D. in h. t. 4. — *Bargilliat* l. c. n. 617. 756. sq. 869. sq. 1408.; *Scherer* l. c. t. I. p. 435. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 198. sq. — *Garcias* l. c. P. III. cap. 2.; *Campegius*, De resid. Episc.; *Stefanucci*, De clericor. resident.; *Henry*, De resident. beneficiat.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 363.; *Thesaur.* l. c. v. Resident.; *Ferraris* l. c. v. Resident. — *Thomassin*. l. c. P. II. l. 3. cap. 30. sq. 58. sq.; *Pallavic.* Storia del Conc. di Trento l. VII. c. 8. VIII. 2. 18. XVI. 4. sq. XVII. 1. sq. XIX. 7. sq. XXI. 11. sq. — *Theiner* Act. Conc. Trid. t. I. p. 358. sq. t. II. p. 161. sq.; *Scherer* in Arch. f. k. K. t. 46. p. 168. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. §§ 290. sq.

Praenotiones.

469. I. Connexio materiae. *Residendi* obligatio, de qua in titulo quarto (2) libri tertii iuris Decretalium disputari solet, per se solummodo certis *beneficiatis* est *propria* (3). Disputatio vero de *adscriptione clericorum*, qui beneficio carent, certae *ecclesiae* vel *dioecesi* rite facta eorumque iure et dioecesi discedendi sensu latiori sub rubrica “ *de residentia* „ clericorum comprehendi potest (4).

II. Definitio. *Residentia* est (5) commoratio *assidua* magistratus ecclesiastici vel beneficiati in loco muneris vel beneficii causa *officii* ecclesiastici *personaliter* praestandi (6).

III. Divisio. *Residentia* dividitur:

I. In *materialem* sive passivam et in *formalem* sive activam. Illa consistit in *sola praesentia* magistratus ecclesiastici sive clerici beneficiati in loco muneris vel beneficii *absque* proprii *officii* executione, altera est vera praesentia in loco beneficii, quae adiunctam habet *laboriosam* proprii officii executionem atque unice vera residentia dici potest.

II. In *veram*, qua beneficiatus in loco beneficii vere praesens est et onera officii realiter et personaliter implet, et in *fictam*, quae consistit in *vera absentia* beneficiati ob legitimam causam, sed ex aequa *iuris* dispositione in ordine ad quosdam effectus *censetur* residentia (7).

III. In *absolutam* (necessariam, praecisam), qua quis vi sui officii graviter obligatur etiam sub poena amissionis ipsius

(2) Cfr. de sensu et ambitu rubricae: Cpl. antiq. in font. cit.; *Schmalzgr.* l. III. t. 4. prooem. n. 1. sq. 14. 39.; *Santi* h. t. n. 3.

(3) *Schmalzgr.* l. c. n. 4. 5. 7. sq.; *Scherer* l. c.; *Hinschius* l. c.

(4) *Stefanucci* l. c. n. 14.; *Scherer* l. c. p. 449. sq.

(5) *Maschat* h. t. 4. n. 1.; *Schmalzgr.* l. c. n. 1. sq.

(6) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.; cap. 13. X. de praeb. III. 5.; cap. 3. 4. X. h. t. 4.; *Schmalzgr.* l. c. n. 10.; *Henry* l. c. p. 7. 63.

(7) Cap. 15. X. h. t. 4.; cap. unic. h. t. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref.

beneficii, ut *personaliter*, non per alium in loco beneficii, obligationibus eiusdem satisfaciat, et in *conditionatam* (voluntariam, causativam), ad quam quis non tenetur *vi officii* et *sub poena* amissionis ipsius beneficii, sed tantum sub poena amissionis *fructuum*, insuper *per*, *alium* obligationibus beneficio suo impositis satisfacere potest (8).

IV. *Notae historicae.* Primis temporibus cum ordinationes absolutae non existerent, *omnes clerici* cum ipsa ordinatione simul servitio determinatae ecclesiae fuerunt adscripti. Quod servitium procul dubio praestare non potuerunt, si arbitrarie a loco officii sui discesserunt. Hinc iam S. Cyprianus saeculo tertio vituperat pravam illam consuetudinem non paucorum Episcoporum Africanorum instituendi itinera per provincias, ut negotia saecularia curent. Similiter Episcopi, presbyteri, diaconi a Patribus Conc. Illiber. c. 19. (a. 300.-306.) reprehenduntur, quod derelictis "*locis suis* „ provincias circumveant et quaestuosas sectentur nundinas. Synodus autem Nicaena c. 16. (a. 325.) (9) omnibus presbyteris, diaconis aliisque clericis arbitrarias transmigrationes in alias ecclesias severe prohibet. Ad impedienda inutilia itinera et otiosam commorationem Episcoporum in aula Imperatorum Synodus Sardicensis (a. 343.-344.) c. 8. 9. 11. 12. denuo Episcopos admonuit de officio suo residendi in propria ecclesia. Eandem obligationem Concilium Carthag. III. (a. 397.) c. 28. 37. Episcopis aliisque clericis inculcat. Cum in Ecclesia occidentali c. 5. Conc. Valentiani in Hispania (a. 524.) ab Episcopis congregatis antiqua lex residendi pro clericis etiam pro presbyteris et diaconis innovaretur, in Ecclesia orientali secundum mores Byzantinos *Imperator Iustinianus* Novell. cit. in not. 1. h. tit. disciplinam ecclesiasticam residentiae severis poenis promovere studuit. Neque minore zelo Concilia provincialia in Gallia (10) iam inde ex saeculo quinto et sexto Episcopos et clericos ad servandam residentiam canonicam induxerunt. Romani quoque Pontifices (11) iisdem saeculis pro suo officio non destituerunt in urgenda lege residentiae.

(8) *Riganti* l. c. Reg. 1. Canc. Apost. § 8. n. 18.; *Schmalzgr.* l. c. n. 6.; *Henry* l. c. p. 7.

(9) Cfr. c. 3. D. 71.; c. 23. C. VII. q. 1.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 221. sq.

(10) Cfr. c. 13. Conc. Arelat. II. (a. 443.-452.); c. 15. Conc. Aurel. III. (a. 538.); c. 5. Conc. Lugdun. III. (a. 583.).

(11) S. Leo (a. 446.); Gelas. I. (a. 492.-496.); Gregor. I., de quo Ioannes Diaconus scribit: „ *Neminem sane a Pontificum a parochia sua saltem ab aque inevitabili prorsus necessitate discedere Gregorius permittebat* „.

Postquam canones antiqui de residentia per insertionem in Decretum Gratiani non levem nacti sunt divulgationem, tandem in Concilio Lateranensi III. (a. 1179.) c. 13. = cap. 3. X. h. t. 4. lex *generalis* de residentia omnium beneficiatorum lata est. Quae lex aliis Romanorum Pontificum Decretalibus fuit confirmata et applicata. In quinque compilationibus antiquis et in collectionibus authenticis corporis iuris canonici propria illa rubrica de residentia clericorum iam constanter occurrit.

Gregor. XI. Const. "*Sollicitudo ecclesiarum*," 25. Ian. 1372. et Patres Concilii Constantiensis in promovenda residentia clericorum adlaborarunt. Id etiam maiore vi et efficacia a Concilio Tridentino l. c. factum est, cuius decretis quoad substantiam (12) disciplina etiam nunc vigens nititur.

§ 1. DE OBLIGATIONE RESIDENDI MAGISTRATUUM
ECCLESIASTICORUM UNIVERSIM SPECTATA.

470. Spectato antiquo iure communi obligatio formaliter et personaliter residendi in loco officii ecclesiastici affecit omnes beneficiatos vel magistratus ecclesiasticos, sive officia curata sive non curata, duplicia vel simplicia habuerunt (13). Universali autem consuetudine ecclesiae effectum est, ut *beneficia simplicia* eximerentur ab onere residentiae *exceptis canonicatibus* ecclesiarum *cathedralium* et *collegiatarum* et illis beneficiis simplicibus, quibus ex voluntate *fundatorum*, statuto Ecclesiae vel consuetudine particulari obligatio residentiae personalis adnexa est (14).

471. Clerici, quibus concessa sunt *beneficia non curata* quidem, legi tamen residendi obnoxia, ad residentiam personalem tenentur ex *sola constitutione ecclesiae* aut ex intentione fundatorum per sacros canones approbata (15).

Beneficiati vero *curati* velut Episcopi et parochi, quoad substantiam et in genere *divino* et naturali obligationi resi-

(12) Cfr. text. cit. in font., ubi etiam Const. Apost. post Conc. Trid. de residentia publicatae allegantur.

(13) Cfr. c. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 3. D. 73. et c. 23. C. VII. q. 1.; Henry l. c. p. 8. sq.

(14) Thomassin. l. c. P. II. l. 3. cap. 34. n. 3.; Garcias l. c. P. III. cap. 2. n. 8. sq.; Henry l. c. p. 16. sq.

(15) Cap. 16. X. h. t. 4.; Reg. Iur. 58. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; S. C. C. 14. Dec. 1833.; ed. Richt. Conc. Trid. p. 37. n. 6.; Schmalzgr. l. c. n. 25.; Henry l. c. p. 23.; De Angelis h. t. 4. n. 3.

dentiae (16) recte dicuntur esse subiecti (17). Nam praecepto *divino* mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas cognoscere, pro his sacrificium offerre verbiq; divini praedicatione, sacramentorum administratione ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere et in cetera munia pastoralia incumbere. Quae omnia nequaquam ab iis praestari et impleri possunt, qui gregi suo *per se* vel *per idoneum vicarium* non invigilant neque adstant, sed mercenariorum more *deserunt*. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref. At affirmativa illa lege divina non *absolute*, sed *conditionate* ita sunt obstricti, ut propter iustam et proportionatam causam ab onere residentiae *personalis excusentur*. Denique *iure Ecclesiae* obligatio residendi est *extensa* ad mansionem sive residentiam *personalem iure divino non comprehensam* et quoad *tempus* aliasque *circumstantias* accuratius est determinata (18).

472. *Legitimae causae*, ob quas magistratus vel beneficiatus ecclesiasticus generatim ab obligatione residendi excusatur (19), sunt: *Christiana caritas* (20), *urgens necessitas* (21), *debita obedientia*, *evidens Ecclesiae vel reipublicae utilitas* (22).

Quae *causae*, nisi periculum sit in mora, *necessitatem petendae licentiae* vel dispensationis a competente Superiore ecclesiastico *ordinarie* non excludunt.

Manifesta autem est facultas Ecclesiae *dispensandi* super lege residentiae beneficiis *non curatis* imposita; ipsa enim dispensat *in iure suo* aut in voluntate fundatoris a se approbata. Pariter Ecclesia beneficiatis *curatis veram dispensationem* super residentia omnibus in casibus concedere valet, quibus obligationem residendi ultra terminus iure divino

(16) *Schmalzgr.* l. c. n. 25. sq. et praesertim n. 29. 54.; *Cavagnis* l. c. P. II. p. 71.; *De Angelis* h. t. 4. n. 3. et *Santi* h. t. 4. n. 7.

(17) *Schmalzgr.* l. c. n. 26. 34.; *Henry* l. c. p. 18. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. Dioec. l. VII. cap. 1. n. 3.; *Zallinger* h. t. 4. § 27. not. a.; *Scherer* l. c. t. I. p. 435.; *Hinschius* l. c. p. 225.

(18) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.; *Schmalzgr.* l. c. n. 27. 34.

(19) Cap. 4. 17. X. h. t.; cap. unic. h. t. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.

(20) Cap. 9. X. de vot. III. 34.; *Santi* h. t. 4. n. 13. sq.; *Scherer* l. c. p. 436.

(21) Cfr. c. 46. sq. C. VII. q. 1.; S. C. C. 20. Iul. 1878. in Act. S. Sed. vol. XI. p. 589. sq.

(22) Cap. 7. X. h. t.; Urban. VIII. Const. " *Sancta Synod.* " 12. Dec. 1634.

constitutos *extendit* et accuratius *definivit*, aut beneficiatus curatus aequè bene vel melius *per alium* suo officio satisfaciat, et iusta causa sufficiens accedat; in aliis casibus dispensatio Ecclesiae rectius vocatur *declaratio iuris divini* (23).

473. Ex iure Decretalium beneficiatus, qui per *sex menses* residentiam non observavit, postquam aut personaliter aut per edictum legitime monitus est, suo beneficio in poenam contumaciae privari potest (24).

Praeterea iam ante lapsum sex mensium beneficiati non residentes poenis prudenti arbitrio competentis Superioris ecclesiastici infligendis atque post monitiones frustra datas etiam per censuras cogi possunt, ut obligationi residendi satisfaciant (25).

At poena degradationis clericis non residentibus infligi nequit. Cfr. cap. 11. X. h. t. 4.

Convenienter autem a Concilio Tridentino (Sess. XXIII. c. 1. de ref.) privatio quaedam fructuum beneficialium beneficiatis non residentibus pro gradu delicti commissi est statuta; recte enim ei negantur fructus beneficii, qui onera beneficii sive officium non implet.

Poena spoli (26) omnium bonorum temporalium inflicta clericis beneficiatis, qui non servata lege Tridentina extra residentiam decedunt, non iam videtur esse practici momenti omnibus in regionibus, in quibus *ius spoli* Camerae Apostolicae generatim non amplius viget (27).

474. Contra ordinationem Episcopi sive extra visitationem sive tempore visitationis in clericos non residentes promulgatam *appellatio* cum effectu *suspensivo* non admittitur, sed solummodo effectum *devolutivum* habet (28). Quare beneficiatus tali ordinationi datae omnino *obedire* tenetur. Id, quod potissimum obtinet, si in ipsa visitatione praeceptum imponatur (29).

(23) *Schmalzgr.* l. c. n. 29. 34. 66.; *Suarez*, De leg. l. II. cap. 14. n. 3. 21. 22.

(24) Cap. 8. 11. X. h. t.; *Giraldi*, Exposit. iur. pont. P. II. sect. 88.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 682.

(25) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref., Sess. VI. cap. 2. de ref.

(26) Pii IV. Const. « *In supremo* » 25. Nov. 1564.

(27) S. C. Ep. et Reg. 4. Ian. 1862, in Decret. Clem. P. VIII. ed. *Sentis* p. 69.

(28) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref., Sess. XIII. cap. 1. de ref.; Benedict. XIV. Const. « *Ad militantis* » 30. Mart. 1742. § 14.

(29) S. C. C. 8. Iun. 1595.; *Scherer* l. c. p. 438.

§ 2. DE RESIDENTIA ROMANI PONTIFICIS.

475. Cum de residentia Romani Pontificis agitur, quaestio de iure, unde repetatur obligatio quaedam Romani Pontificis *residendi in Urbe* sive in dioecesi Romana, sedulo distinguenda est a disputatione *de iure*, quo nitatur *coniuncto* primatus iurisdictionis cum Sede Romana. Quae coniunctio si iure divino facta sit, nunquam a Romano Pontifice vel a Concilio oecumenico multoque minus a Concilio oecumenico *sine* Romano Pontifice vel a Concilio nationali solvi, neque ulla auctoritate humana primatus iurisdictionis in *aliam* sedem episcopalem *transferri potest* (30). At ipsa quoque coniunctio iure divino facta non obstat, quominus Romanus Pontifex ex causis suo iudicio probatis transferat saltem ad tempus suam *residentiam* in aliam civitatem extra dioecesim Romanam (31).

476. Romanus Pontifex non solum est Episcopus Romanus, sed etiam Metropolitanus provinciae Romanae, Primas Italiae, Patriarcha Ecclesiae occidentalis et *principaliter* Ecclesiae universalis *supremus* pastor cum *plena* potestate regendi. Quare obligatio Romani Pontificis residendi in Urbe essentialiter *subordinata* est sollicitudini omnium ecclesiarum totius orbis catholici (32). Hinc lex Ludovici Bavari (a. 1328.), qua Romano Pontifici residentiam in Urbe *praescribere* attentavit, imprimis nulla et irrita fuit, utpote ab incompetente potestate lata. Insuper ipsa materia illius legis est aperta iuris et libertatis Romani Pontificis violatio; ea enim potest esse *conditio temporum*, ut Romanus Pontifex ad tuendam suam et Ecclesiae libertatem extra Urbem sibi residentiam pro suo prudenti arbitrio quaerere cogatur.

477. Quodsi in Concilio Tridentino Sess. XXIII. cap. 1. de ref. Episcopi a residentiae lege dicuntur immunes, cum

(30) Pii IX. Syllab. prop. 35.; *Alphons. Mendoza*, An Papatus esse extra Romam possit?; *Grunderath*, Const. dogmat. Conc. Vatic. p. 137. sq.; *Hollweck*, D. apostol. Stuhl u. Rom. p. 3.; *Wilmers*, De Christi Ecclesia p. 251. sq.; infra h. tom. II. n. 516.

(31) Qua in re *Stapleton* minus feliciter disputat, cum videntur confundere translationem *residentiae Rom. Pontificum* cum translatione *Sedis Romanae* in civitatem Avenionensem. Cfr. *Hollweck* l. c. p. 75.

(32) *Augustinus Triumphus* († a. 1328.), De summa potestate ecclesiastico q. 21. (de obligatione R. Pontificis residendi Romae); *Hollweck* l. c. p. 20. sq.; *Suarez*, De fide theol. disp. 10. sect. 3. n. 11.

ipsorum absentia incidat propter aliquod munus reipublicae cum Episcopatibus coniunctum, a fortiori Romano Pontifici, cuius officio supremus principatus civilis in Statum ecclesiasticum est unitus, eadem immunitas est vindicanda.

§ 3. DE RESIDENTIA CARDINALIUM.

478. Notae historicae. Iure antiquo omnibus Cardinalibus incumbere obligatio in *suis titulis Urbis Romae* residenti (33). In illis enim titulis Cardinales habuerunt curam animarum et iurisdictionem quasiepiscopalem, et nisi in Curia Romana residerent, vix Romano Pontifici videbantur esse pro officio suo utiles adiutores. Quicumque igitur olim ad dignitatem cardinalitiam promovebatur, in rigore iuris suis beneficiis cum nova residentiae obligatione incompatibilibus nuntium mittere debuit. Cum crescente dignitate cardinalitia ex saec. 12. et 13. etiam *Episcopi residentiales* fierent Cardinales Presbyteri, imo interdum *Diaconi* (34), ipsi quoque per se antiquum titulum in sedes suas episcopales amiserunt.

Qui rigor disciplinae ecclesiasticae quoad Episcopos residentiales statim ab initio non plene et universaliter observatus praesertim *ex saeculo decimo quinto* emolliiri coeptus est. Ad concilianda iuris principia cum practica indulgentia Episcopi residentiales ad ecclesiam cardinalitiam in Urbe promoti *inprimis* ad instar *commendae* vel administrationis sedes suas episcopales ad tempus, *deinde* etiam in *perpetuum* retinuerunt. Denique ex *administratoribus* perpetuis iterum veri *titulares* suarum sedium effecti a vinculo obligationis residendi in Urbe absoluti sunt (35).

Quam praxim retinendi dignitatem cardinalitiam cum una saltem sede episcopali plane legitimam esse Concilium Tridentinum Sess. VI. cap. 1. de ref. et Sess. XXIII. cap. 1. de ref. indubitanter *supponit*, neque ulla hac in disciplina postea inducta est immutatio.

479. Disciplina vicens. Cardinales ad sedem episcopalem *non suburbicariam* assumpti et *Episcopi residentiales* inter

(33) Cap. 2. X. h. t.; cap. 3. X. de postul. l. 5.; *Thomassin.* P. II. l. 3. cap. 5. n. 7. 12. 15. 16.; *Henry* l. c. p. 28. sq.; *Saegmueller*, D. Cardinale p. 203. sq.

(34) Cfr. *Saegmueller* l. c. p. 201. sq. de Episcopis residentialibus olim interdum ad dignitatem Cardinalium Diaconorum promotis.

(35) *Thomassin.* l. c. n. 13. 14.; *Henry* l. c. p. 28. sq.

cardinales (*Presbyteros*) nunc adlecti, si sedem suam episcopalem retineant, ex disciplina nunc in Ecclesia vigente ad personalem residentiam *in suis dioecesibus*, non in Urbe obligantur. Episcopi igitur residentiales ad Cardinalatum promoti non iam indigent dispensatione, ut sedem suam episcopalem retineant (36).

Cardinales sex dioecesibus *suburbicariis* praefecti apud Romanum Pontificem *in Urbe* residere *debent* neque ad *habitua-lem* residentiam in suis suburbicariis dioecesibus tenentur (37).

Quodsi Cardinalis praeter dioecesim suburbicariam, quam habet in titulum, *dispensatione* pontificia *alteram* dioecesim tenet in *commendam* velut administrator, is *non in Urbe* neque in dioecesi suburbicaria, sed in *dioecesi commendae* vel administrationis nomine retenta residere debet (38). *Reliqui Cardinales* omnes, qui neque Episcopi suburbicarii sunt neque Ordinarii alterius dioecesis, sed tantum ad titulum Cardinalis Presbyteri vel Diaconi fuerunt promoti, *in Curia Romani Pontificis* pro suo officio assidue explendo residere debent atque sine licentia Romani Pontificis Curiam Romanam et Statum pontificium relinquere et alibi commorari non possunt (39).

Cardinales, quibus extra Curiam Romani Pontificis in suis dioecesibus obligatio residentiae incumbit, si legem residendi violent, a poenis Tridentinis in alios Episcopos non residentes statutis minime sunt exempti. Quodsi alii Cardinales, qui ad residentiam in Urbe obligantur, sprete monitione Romani Pontificis officio suo residendi in Urbe desint, per sententiam iudicalem a solo Romano Pontifice ferendam (40) poena suspensionis et privationis dignitatis suae plecti possunt.

(36) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.; Benedict. XIV. Const. « *Cum a nobis* » 4. Aug. 1747.; Henry I. c. p. 34. sq.

(37) Benedict. XIV. Const. « *Ad ordinandum* » 15. Feb. 1753. § 15., De Synod. dioec. l. VII. cap. 1. n. 7. l. XIII. cap. 14. n. 8.; Schema Conc. Vatic. apud Martin I. c. p. 129. De novo modo regendi illas dioeceses suburbicarias cfr. duplicem Const. Pii X. « *Apostolicae Romanorum* » 15. Apr. 1910. et « *Edita a Nobis* » 5. Maii 1914.

(38) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 2. de ref.; Clem. XII. Const. « *Pastorale officium* » 10. Ian. 1731.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 8. n. 3. 4. 5.

(39) Leon. X. Const. « *Supernae* » 5. Maii 1514. § 28. in Conc. Later. V. Sess. IX.; Sixt. V. Const. « *Postquam verus* » 3. Dec. 1586.; Innoc. X. Const. « *Cum iuxta* » 19. Febr. 1646.

(40) Cap. 2. X. h. t.; Innoc. X. cit. Const.; Act. S. Sed. vol. III. p. 322. sq. 380. sq.

§ 4. DE RESIDENTIA EPISCOPORUM.

480. Notae historicae (41). Obligatio residendi Episcoporum adeo evidens est, ut c. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.), quo presbyteris, diaconis aliisque clericis lex residentiae inculcabatur, ne mentio quidem fieret Episcoporum. Severioribus legibus opus fuit, cum Episcopi inutilia facerent itinera et commotionem in aula Imperatorum praeferrent residentiae in propriis dioecesibus. Quae severiores sanctiones latae sunt c. 8. 9. 11. 12. Conc. Sardic. circ. a. 343. et cit. Novellis Imperatoris Iustiniani (42).

Neque minor fuit severitas Romanorum Pontificum praesertim in urgenda residentia Episcoporum (43). Tempore medii aevi praesertim saeculo octavo in Episcopos vagantes explicatus est rigor ecclesiasticae disciplinae (44). Qua in re Francorum reges suis capitularibus Ecclesiae subsidio venerunt (45). Ipse vero Carolus M., ubi utilitas Ecclesiae relaxationem rigoris disciplinae videbatur exigere, a *Sede Apostolica petiit* et obtinuit *dispensationem* (46).

Cum introducti fuissent Vicarii generales in spiritualibus aut in pontificalibus, non pauci fuerunt Episcopi, qui toto medio aevo legem residentiae graviter negligenter (47). Hinc toties in Conciliis atque etiam in decretis pontificiis obligatio residendi Episcopis in memoriam revocata est.

Cui abusui non residendi inveterato et ob nimiam *cumulationem* beneficiorum multum aucto Concilium Tridentinum l. c. in font. fortiter resistens radicem mali scl. cumulationem beneficiorum et sedium episcopalium amputavit. Quod ius Tridentinum a Gregorio XIII., Clemente VIII. magis fuit explicatum et tandem ab Urbano VIII. ex parte immuta-

(41) *Henry* l. c. p. 40. sq.

(42) Cfr. quoque c. 11. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 20. Conc. Milevit. (a. 402.).

(43) Cfr. Gelasii statutum in c. 26. C. XXIII. q. 8. (a. 496.) et Gregor. M. (a. 596.) in c. 20. C. VII. q. 1.

(44) Cfr. c. 4. Conc. plenar. German. (a. 742.); c. 5. Conc. Suession. (a. 744.).

(45) Cfr. c. 6. Conc. Tolet. VIII. (a. 646.), quo praxis longe diversa in Hispania stabilitur; ipsi enim Episcopi iubentur singulis annis per mensem in civitate Toletana apud regem et Primatem residere.

(46) *Henry* l. c. p. 44.; *Scherer* l. c. p. 439.

(47) Synod. Francoford. c. 55. (a. 794.).

tum. Benedict. XIV. Const. " *Ad uniuersae* " 3. Sept. 1746. (48) est principalis lex pontificia hac de re saeculo decimo octavo lata (49).

481. **Disciplina vigens** (50). I. *De subiecto residentiae*. Episcopi quicunque etiam Patriarchae, Primates, Metropolitae, quibus hac in re merito aequiparantur Praelati nullius, ex Concilio Trid. Sess. VI. cap. 1. de ref. et Sess. XXIII. cap. 1. de ref. obligantur ad personalem residentiam in sua ecclesia vel dioecesi.

II. *De loco residentiae*. Cui obligationi Episcopi saltem ad effugiendas poenas decretis Tridentinis de residentia satisfaciunt, si intra fines dioeceseos vere resideant (51). Ad stricta quoque est obligatio Episcoporum residendi prope ecclesiam cathedralem saltem tempore adventus, nativitatis Domini, quadragesimae, resurrectionis Domini, Pentecostes et corporis Christi diebus, nisi episcopalia munia in sua dioecesi eos alio vocent (52). Quae residentia prope ecclesiam cathedralem in palatio episcopali, non in domo quadam consanguineorum est servanda (53).

III. *De tempore residentiae*. Concilium Tridentinum Sess. XXIII. cap. 1. de ref. concedit, ut Episcopi singulis annis per duos aut ad summum per tres menses sive continuos sive interruptos extra proprias dioeceses commorari possint dummodo id aequa ex causa et absque ullo gregis detrimento fiat, et praeterea absentia non incidat in anni tempora ab ipso Concilio Tridentino l. c. *excepta* (54). Quae aequa causa quamvis ad legitimam illam absentiam per duos vel tres menses omnino requiratur (55), tamen a Superiore ecclesiastico

(48) Cap. 9. X. h. t. 4.; Const. " *Sollicitudo* " Gregor. XI. 25. Ian. 1372.; c. 22. Conc. Londin. (a. 1237.).

(49) Ultimo saeculo praesertim etiam *Vicariis Apostolicis et Praefectis* missionum antiqua decreta de ipsorum residentia lata denuo fuerunt a Sede Apostolica inculcanda. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 103. 105. iunct. n. 84. 87. 244.

(50) Henry l. c. p. 57. sq.; Hinschius l. c. t. III. p. 225. sq.

(51) Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 8. n. 10. iunct. decis. S. C. C. 18. Iun. 1624. et 11. Ian. 1783. et *Santi* h. t. 4. n. 32.; Henry l. c. p. 97. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 290.

(52) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.; S. C. C. 3. Sept. 1622. et alias apud *Ferraris* v. Residentia n. 19.

(53) S. C. C. 8. Apr. 1603., 26 Aug. 1616.

(54) Benedict. XIV. Const. " *Ad uniuersae* ".

(55) Benedict. XIV. l. c., Encycl. " *Ubi primum* " 3. Dec. 1740. § 4.; Henry l. c. p. 68. sq.

Episcoporum v. g. a Metropolitano vel a Romano Pontifice etiam post Urbani VIII. Const. *non* est necessario approbanda, sed Episcoporum abscedentium *conscientiae* diiudicanda relinquitur (56).

IV. *De causis excusationis et dispensationis.* Ut Episcopi ultra tempus a Concilio Tridentino l. c. concessum extra suas dioeceses commorari possint, legitimae requiruntur causae excusationis.

Ex illis causis *visitatio* ss. liminum, assistentia in Concilio provinciali aut in comitiis politicis ex officio cum *sede* episcopali coniuncto sunt *ipso iure* approbatae (57).

Reliquae causae v. g. christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiae vel reipublicae utilitas in casibus particularibus a competente Superiore ecclesiastico sunt approbatae.

Qui Superior competens *non* iam est *Metropolitanus* vel eo absente antiquior et residens Episcopus suffraganeus, ut statuerat Concilium Tridentinum l. c., sed ex novo decreto *Urbani VIII. unice est Romanus Pontifex* (58).

V. *De poenis Episcoporum non residentium.* Episcopi non residentes praeter poenas in Concilio Tridentino Sess. VI. c. 1. de ref. et Sess. XXIII. cap. 1. de ref. statutas incurrunt

a) poenam *privationis* ferendae sententiae a *regimine* et administratione suarum ecclesiarum et amissionis facultatis testandi (59);

b) *inhabilitatem* ad maiores dignitates et ecclesias (60);

c) *privationem gratiae* alternativae super provisione beneficiorum iuxta Regulam nonam Cancellariae Apostolicae denuo a Benedicto XIV. approbatam;

d) *privationem ipso facto* inflictam omnium et singulorum *indultorum*, quae ipsis tanquam solio pontificio *assistentibus* concessa fuerunt (61).

(56) S. C. C. 3. Febr. 1635.; *Ferraris* l. c. v. Episcopus art. 3. n. 30.

(57) Urbani VIII. Const. " *Sancta Synodus* " 12. Dec. 1634.; Benedict. XIV. l. c.

(58) Urbani VIII. cit. Const. " *Sancta Synodus* "; Benedict. XIV., De Synod. dioec. lib. XIII. cap. 6. n. 19.; *Henry* l. c. p. 71. sq.; *Santi* h. t. 4. n. 21. 22.

(59) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 1. de ref. i. f.; Pii IV. Const. " *In summa* " 25. Nov. 1564.; Benedict. XIV. Const. " *Ad universae* "; cap. 9. X. h. t. 4.

(60) Clem. VIII. decret. consistor. confirmatum a Benedicto XIV. Cfr. *Henry* l. c. p. 96.

(61) Benedict. XIV. Const. " *Ad universae* "; *Henry* l. c.

Huc quoque spectat, quod soli Episcopo residenti a Concilio Tridentino Sess. XIV. cap. 4. de ref. concedatur facultas corrigendi saeculares clericos *exemptos*.

482. Scholion. Inter cit. cap. I. Sess. VI. et cap. 1. Sess. XXIII. Concilii Tridentini antinomia non est admittenda, sed illa conciliatio utriusque capituli, quam suo tempore iam proposuerunt *Lessius*, De iust. et iure l. II. cap. 34. dub. 29., *Reifensstuel* h. t. 4. n. 54. 55. alique (cfr. Arch. f. k. K. t. 46. p. 168. sq. et *Santi* h. t. 4. n. 29.) (62), historiae documentis et principiis canonicis est conformior. Neque cum *Henry* l. c. p. 94. ad opinionem *Pirhing* h. t. 4. n. 74. videtur esse confugiendum scilicet *praeter* fructus pro rata temporis illegitimae absentiae *etiam* amitti quartam partem fructuum unius anni, si quis per sex menses continuos a sua dioecesi abfuerit. At hoc est bis in idem, et aliunde poena Sess. XXIII. satis est aucta; nam si per *alios* sex menses Episcopi non resident, non tantum aliam *quartam* partem fructuum (Sess. VI.) amittunt, sed omnes fructus *sex* illorum *mensium*. Quare quoad poenam amissionis fructuum practice solummodo attendendum est cap. 1. Sess. XXIII., i. e. Episcopus non residens pro *rata* temporis absentiae illegitimae sive infra sex menses sive ultra sex mensium spatium fructus non facit *suos* nec tuta conscientia etiam alia declaratione non secuta illos sibi retinere potest, sed ipse vel ipso cessante Superior ecclesiasticus tenentur illos fabricae ecclesiarum aut pauperibus loci erogare, prohibita quacunque conventionem vel compositionem, ex qua etiam praedicti fructus in totum aut pro parte ei remitterentur (63).

§ 5. DE RESIDENTIA CURATORUM INFERIORUM.

483. Notae historicae. Primis saeculis clerici cum sua ordinatione determinatae ecclesiae servitio adscriberentur, nec distincta beneficia haberentur, ex massa communi ecclesiae

(62) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref. statuit per tres menses Episcopos legitime posse abesse; hinc si per sex menses continuos absunt, solummodo absentia *trium* mensium est illegitima, ideoque merito sola quarta fructuum privantur; at ne absentia illegitima per quatuor vel quinque menses maneat impunita, optima et simplicissima norma est illa pro rata illegitimae absentiae. Quibus attentis vocabula "*praeter poenas Sess. VI.*" sufficienter verificantur. Cfr. *Scherer* l. c. t. I. p. 440.; *Hollweck* l. c. § 290.

(63) *Schmalzgr.* h. t. 4. n. 35. sq.

et fidelium oblationibus suos perceperunt redditus. Hinc clerici ne redivis plane carerent, ad residentiam in suis ecclesiis maiore vi fuerunt compulsi. At post inductam beneficiorum distinctionem iam a saeculo 12. multi orti sunt abusus; idcirco Alexander III. in Conc. Lateran. III. (a. 1179. c. 13. = cap. 3. X. h. t. 4. denuo districtius inhibuit, ne quis plures ecclesias parochiales contra sacrorum canonum statuta acquirere niteretur. Quas sanctiones Alexandri III. approbarunt et explicarunt Innocentius III. (a. 1206.) in cap. 10. X. h. t. 4. et praesertim Gregorius X. in Conc. Lugdun. II. (a. 1274.) in cap. 13. de elect. I. 6. in Sext. Quae Constitutio Gregorii X. cum difficilem redderet parochis usum privilegii studiorum (cfr. *Henry* l. c. p. 105. 151.) a Bonifacio VIII. (cfr. cap. 34. de elect. in Sext.) ita immutata est, ut Episcopus servatis quibusdam conditionibus potuerit parochis concedere licentiam per septennium non residendi.

At indulta illa absentiae nimis frequenter data paulatim veram laxitatem in servanda residentia induxerunt; v. g. a. 1518. in una dioecesi ex 249 parochis 101 parochi indulta absentiae habuerunt. Optimo igitur iure Concilium Tridentinum severiores leges de residentia Episcoporum latas etiam parochis applicavit et abrogatis omnibus indultis *perpetuis* non residendi vel ipsas *dispensationes* ex legitimis causis concessas approbationi Ordinariorum subiecit iisdemque tanquam *Delegatis Sedis Apostolicae* iniunxit, ut idonei vicarii cum congrua pensione instituerentur. Cfr. Sess. VI. cap. 2. de ref., Sess. XXIII. c. I. de ref.

484. Disciplina vicens. I. *De subiecto residentiae.* Concilium Tridentinum Sess. XXIII. cap. 1. de ref. declarat statuta contra Episcopos non residentes lata quoad culpae gravitatem, amissionem fructuum aliasque poenas etiam valere de curatis inferioribus et aliis quibuscunque obtinentibus beneficium ecclesiasticum *cum cura animarum*. Quibus verbis comprehenduntur *parochi* proprie dicti, eisdem aequiparantur *deservitores* sive succursalistae et illi *vicarii* perpetui vel temporanei sive ad nutum amovibiles, qui vices gerunt parochi cuiusdam habitualis. Huc quoque spectant vicarii, quibus vacante parochia vel absente paracho cura animarum est commissa. Denique eadem lege residentiae adstricti sunt parochi coadiuti eorumque coadiutores (64).

(64) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 2. de ref.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 363. sq.; *Henry* l. c. p. 158.; *Bouix*, De paroch. p. 518. sq. 522. sq.; *Hollweck* l. c. § 292.

II. *De qualitate residentiae.* Cum generatim loquendo omnis residentia beneficiatis imposita debeat esse laboriosa, manifeste parochus legi residentiae personalis non satisfacit, si omnia munia parochialia suis vicariis committit. At quamvis huiusmodi parochus otiosus graviter peccet, tamen residet et *per alios* saltem quoad substantiam, etsi non secundum modum legitimum, officio suo fungitur ideoque fructus facit suos neque ad ullam restitutionem tenetur. Quare parochus sane notabilem partem laboris in sese suscipere tenetur, sed nequaquam *personalis* ipsius industria ita est exageranda, ut vicarii sive coadiutores illius otiosi existant (65).

III. *De loco residentiae.* Parochus residere debet intra *limites* suae parochiae, secus incurrit poenas a Concilio Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref. statutas. Obligationi autem residendi non rite satisfacit, si ubilibet intra parochiam commoretur, sed in *aedibus parochialibus*, non in *domo paterna* vel consanguineorum stabilem residentiam habeat necesse est, ut saepe a S. C. C. est declaratum (66). Quodsi parochus *intra parochiam*, sed *extra domum* parochialem resideat, profecto ab Episcopo compelli potest, ut in *domo parochiali* residentiam observet, attamen *poenas* Tridentinas non incurrit.

IV. *De tempore residentiae.* Concilium Tridentinum cum Sess. XXIII. cap. 1. de ref. ipso iure et sine speciali licentia *Episcopis* concedat facultatem singulis annis per tres menses e dioecesi discedendi, *curatos inferiores* tantum *ex causa* prius per Episcopum cognita et *approbata* ab obligatione residendi liberos esse declarat. Praeterea requirit, ut parochus absens *vicarium* idoneum cum debita mercedis assignatione relinquat. Denique eodem iure Tridentino (Sess. XXIII. cap. 1. de ref.) cautum est, ut illa licentia discedendi in scriptis gratisque parochis concedenda ultra *bimestre* sive continuum sive interruptum non extendatur, nisi *gravis causa* intercedat (67).

V. *De causis excusationis et dispensationis.* Curati inferiores ut per bimestre abesse possint, *aequam*, non vero gravem causam habeant necesse est; *gravis* autem requiritur causa, ut licentia non residendi ultra *bimestre* obtineatur. Quae graves causae sunt quatuor scilicet christiana caritas, urgens ne-

(65) Henry l. c. p. 161.; Bouix, De paroch. p. 543.

(66) Cfr. v. g. S. C. C. 26. Nov. 1864. in Act. S. Sed. vol. II. p. 285. sq.; Henry l. c. p. 167. sq.

(67) S. C. C. 7. Oct. 1604.; Henry l. c. p. 169. sq.; Bouix l. c. p. 520. sq.

cessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiae vel reipublicae utilitas (68).

Ex antiquo iure Decretalium (cfr. cap. 34. de elect. I. 6. in Sexto) "*causa studiorum* „ fuit ratio sufficiens, ob quam Episcopi alique Superiores ecclesiastici parochis per septennium abesse permetterent dummodo certae servarentur conditiones. Quod privilegium studiorum, si solummodo spectentur decreta Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. de ref. et Sess. VI. cap. 2. et Sess. XXI. cap. 6. a Patribus Tridentinis non iam videtur esse abrogatum (69). Attento autem cap. 18. Sess. XXIV. de ref., quo *concursus* parochialis institutus est, a *parochis* requiritur scientia *actu* iam obtenta; hinc antiquum illud privilegium saltem *plenum* vigorem non amplius habet. Quae sententia confirmatur per iteratas declarationes S. C. C., quibus statuitur parochis non licere aut *studiorum* causa aut propter *docendi* munus a suis ecclesiis parochialibus abesse, neque Episcopis ius esse huiusmodi licentias concedendi (70).

VI. *De poenis non residentium curatorum* (71). Curati inferiores quicunque legem residentiae non servantes reatum peccati mortalis incurrunt, nisi parvitas temporis excuset, amittunt fructus pro rata temporis absentiae aliisque poenis plectuntur, quae in Concilio Tridentino Sess. XXIII. cap. 1. de ref. etiam Episcopis statutae sunt.

Praeterea si curati non residentes, postquam per edictum etiam non personaliter citati fuerunt, in sua contumacia perseverent, ex iure Tridentino l. c. *liberum* est Ordinariis *sive* per censuras ecclesiasticas *sive* per sequestrationem et subtractionem fructuum *sive* per alia iuris remedia *sive* etiam usque ad privationem eosdem renitentes curatos ad debitum officii compellere. Cuius rei executio nec quolibet privilegio vel quacunque consuetudine etiam *immemoriali*, quae potius corruptela censenda est, neque *appellatione* vel inhibitione etiam in Curia Romana vel vigore Constitutionis Eugeniae suspendi potest (72).

(68) Henry l. c. p. 190. sq. 198.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 19.; *Bouix* l. c. p. 527. sq.

(69) *Schmalzgr.* h. t. 4. n. 60. 61. sq.

(70) Henry l. c. p. 202. sq.; *Bouix*, De paroch. p. 531.; *Scherer* l. c. p. 437.

(71) Henry l. c. p. 206. sq.

(72) Cap. 8. 10. X. h. t. 4.; cap. 3. de privil. V. 7. in Extravg. com.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 676. vol. XVII. p. 155.; *Bouix* l. c. p. 551. sq.; *Schmalzgr.* h. t. 4. n. 32. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 875.

§ 6. DE RESIDENTIA CANONICORUM.

485. Notae historicae (73). Capitula ecclesiarum cathedralium ex presbyteriis originem ducunt, quae inde ex antiquissimis temporibus fuerunt senatus quidam, cuius consilio et consensu Episcopi praesertim in rebus gravioribus uterentur. Porro presbyteri et diaconi in presbyterio coadunati Episcopo subsidio venerunt in administrandis sacramentis aliisque sacris functionibus exercendis. Illis enim temporibus distinctae parochiae nondum exstiterunt. Hinc facile patet, quod lex residentiae a presbyterio necessario fuerit servanda. Quae obligatio residentiae aucta est, cum ex saeculo quinto et sexto atque praesertim ex saeculo octavo et nono ad servitium officii divini sive chori vitae *communis* observantia accederet (74).

Postquam autem ex saeculo decimo vita communis magis magisque collapsa est, atque distinctae praebendae fuerunt introductae, observantia legis residentiae per canonicos gravia detrimenta cepit. Hinc toties tempore medii aevi obligatio residendi canonicis fuit inculcanda (75).

Concilium Tridentinum Sess. XXI. cap. 3. de ref. et Sess. XXII. cap. 3. de ref. pro viribus canonicos ad assiduam residentiam studuit revocare. Quod ut facilius obtineret, praeter alias sapientissimas leges condidit decretum de distributionibus quotidianis ubique in ecclesiis cathedralibus et collegiatis introducendis.

486. Disciplina vigens. I. *De subiecto residentiae.* Ad residentiam personalem obligantur omnes canonici ecclesiarum cathedralium et collegiatarum (76). Cui obligationi non satisfaciunt sola praesentia in loco ecclesiae cathedralis vel collegiatae. Praeterea requiritur praesentia in *choro*, ubi non solum canonicis horis interesse, sed *per seipsos*, non per substitutos divina officia obire debent (77). Quare canonici, qui culpabiliter choro non intersunt vere canentes et psallentes, tanquam absentes ex praebendis et distributionibus fructus

(73) Thomassin. l. c. P. I. l. 3. cap. 7. sq.; Schneider, D. bisch. Domkap. p. 1. sq.

(74) Schneider l. c. p. 24. sq.

(75) Gregor. XI. Const. *“Sollicitudo”* 25. Ian. 1372.

(76) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 3. de ref., Sess. XXII. cap. 3. de ref.; Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; Leuren. l. c. P. I. q. 395. sq.

(77) Benedict. XIV., Inst. eccl. n. 107. n. 17. 18.; Bouix, De Capit. p. 327. sq.

perceptos nullo modo faciunt suos et ad illorum restitutionem obligantur (78).

II. *De tempore residentiae*. Obtenantibus in ecclesiis cathedralibus aut collegiatis dignitates, canonicatus, praebendas aut portiones non licet vigore cuiuslibet statuti aut consuetudinis *ultra tres menses* ab eisdem ecclesiis quolibet anno abesse, salvo nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quae *longius* servitii tempus requirunt (79).

At concessio per tres menses non residendi nequit extendi ad canonicos illorum Capitulorum, in quibus ex praxi recepta tantum dimidia vel tertia pars canonicorum per annum singulis hebdomadis praestet servitium, ut constat ex iteratis declarationibus S. C. C. v. g. in caus. Castrimaris 30. Iul. 1735. et in caus. Capuan. 3. Dec. 1739.

III. *De causis excusationis et dispensationis*. Causae, ob quas canonici ecclesiarum cathedralium et collegiatarum a servitio chori et obligatione residentiae legitime excusantur, in iure antiquo et novo disertis verbis non commemorantur. At facile sub quatuor generalibus causis (cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.) sci. christiana caritate, urgente necessitate, debita obedientia, evidente Ecclesiae vel reipublicae utilitate comprehenduntur (80).

Quodsi canonici ob infirmitatem sive iustam et rationabilem corporalem necessitatem aut ob evidentem ecclesiae suae particularis utilitatem legitime absunt, per fictionem iuris etiam quoad ordinarias distributiones quotidianas aequiparantur canonicis praesentibus. Quae iuris fictio praeterea tantum admittenda est in aliis casibus a iure speciatim expressis (cfr. v. g. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref., quo canonicus poenitentiarius, dum audit confessiones, praesens in choro censetur; S. C. C. 18. Iunii 1622. et 3. Febr. 1609. de canonico theologo (81) et curato, si suis officiis funguntur; Clem. XI. Encycl. 1. Febr. 1710. de canonicis exercitia spiritualia peragentibus in Italia et insulis adiacentibus), at

(78) *Benedict. XIV.* l. c. n. 16., Const. « *Cum semper* » 19. Aug. 1744. § 24., Const. « *Pracclara* » 19. Ian. 1748. § 7.; *Henry* l. c. p. 114.; *Bouix*, De Capit. p. 302. sq.

(79) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 107. n. 33. sq.; cap. 16. X. h. t.; S. C. C. in caus. Monvec. 12. Sept. 1896.; *Schneider*. l. c. p. 309. sq.

(80) *Schmalzgr.* h. t. 4. n. 46. sq.; *Henry* l. c. p. 127. sq.

(81) Cfr. de novis decisionibus S. C. C. pro Hispania datis: *Ferreres*, Razon y Fe.

nequit extendi ad canonicos, qui ob *alias* legitimas causas absunt; illi enim solummodo fructus praebendae, non distributiones quotidianas sibi acquirere possunt (82).

Solus Romanus Pontifex canonicis potest concedere facultatem non residendi *ultra trimēstre* a iure concessum ad longum tempus aut in perpetuum, atque ad *valorem* talis dispensationis iusta causa non requiritur (83). *Episcopus* autem ultra tres menses a Concilio Tridentino permissos canonicis licentiam non residendi et choro non inserviendi tantum ex *causa in iure approbata* impertiri valet (84).

IV. *De poenis canonicorum non residentium.* Omnes beneficiati, qui in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis dignitatem, canonicatum, praebendam, portionem obtinent statisque horis choro non inserviunt, distributiones quotidianas pro rata absentiae amittunt (85). Si illas nihilominus perceperunt, ante omnem iudicis sententiam ad restitutionem tenentur, quavis collusionem aut remissione exclusa. Qua privatione distributionum non afficiuntur canonici, qui per fictionem iuris praesentibus aequiparantur propter unam ex causis cap. unic. h. t. in Sext. commemoratis et resolutionibus S. C. C. magis explicatis. Cfr. supra h. tit. § 6. III.

Praeterea iidem beneficiati si ultra tempus legitimum choro non interfuerunt, ex decreto Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 12. de ref. primo anno per sententiam iudicalem etiam monitione non praemissa privandi sunt *dimidia* parte fructuum, quos ratione *etiam praebendae* ac residentiae fecerunt suos. Quodsi anno sequenti eadem utantur negligentia, privandi sunt omnibus fructibus eodem anno perceptis. Crescente vero contumacia i. e. *tertio anno* neglecti servitii elapso contra eos procedendum est iuxta sacr. canonum constitutiones, i. e. secundum c. 8. 11. X. h. t. 4. etiam ipso beneficio *privari* possunt (86).

(82) Cap. unic. h. t. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 4. n. 74. sq. 46. sq.; *Bouix*, l. c. p. 304. sq.

(83) *Leuren.*, For. benef. P. I. q. 398. Cfr. de indultis iubilationis responsa S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 360. sq. n. 92.

(84) *Leuren.* l. c.; *Garcias* l. c. P. III. cap. 2. n. 408.

(85) Conc. Trid. Sess. XXI. XXII. cap. 3. de ref.; Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 107. n. 41. sq.; *Henry* l. c. p. 138. sq.; *Schneider* l. c. p. 323. sq.; *Hollweck* l. c. § 291.

(86) Act. S. Sed. vol. I. p. 143. vol. XVIII. p. 275. sq.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 107. n. 38., ubi docet praeter formam Tridentinam Episcopis etiam aliam viam procedendi iuris antiqui non esse subductam.

487. **Scholion I.** Cum iure antiquo ordinationes absolutae severe essent prohibitae, unusquisque clericus cum ipsa ordinatione etiam *officio determinatae* ecclesiae fuit addictus (87). Quamvis paulatim ordinationes absolutae introducerentur, tamen etiam nunc nemo inter clericos ab Episcopo est cooptandus, qui Ecclesiae *necessarius* vel *utilis* non videatur (88). Clericus quoque minorum ordinum forte officio et beneficio ecclesiastico destitutus ex lege Tridentina saltem ecclesiae cuidam adscriptus sit oportet (89). Quae adscriptio profecto non easdem importat obligationes *residendi* in illo loco atque vi *canonicatus* vel *beneficii curati* in illa ecclesia obtenti (90). At cum Ecclesiae semper multum displicuissent clerici incertis sedibus vagantes, minime exinde sequitur, quod huiusmodi clericus, qui certo officio ecclesiastico caret, locum suum inconsulto Episcopo deserere impune possit et extra dioecesim vagare omnique servitio ecclesiastico et Praelato sese subducere (91).

Porro ex *disciplina ecclesiastica* nunc vigente unusquisque clericus saltem *clero dioecesano* certae dioecesis est incorporatus suumque determinatum habet Episcopum vel Praelatum, cui tanquam vero Ordinario est subiectus, ne habeatur ovis perdita sine pastore (92). Quae incardinatio inter clericos alicuius dioecesis, quamvis non amplius necessario fiat vi *particularis* officii ecclesiastici, arbitraria ratione neque ab Episcopo neque a clerico promoti solvi potest (93). Id

(87) Cfr. c. 2. 21. Conc. Arelat. (a. 314.); c. 15. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.) iunct. c. 14. 15. Apostol.; c. 3. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 6. Conc. Chalced. (a. 451.); *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 2. n. 4.; *Scherer* l. c. t. I. p. 449.

(88) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref., Sess. XXIII. cap. 16. de ref.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 5. sq.

(89) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. de ref.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 7. l. X. cap. 9. n. 8. l. XII. cap. 6. n. 4. sq.

(90) *Benedict. XIV.* l. c. l. XI. cap. 2. n. 8. 9.

(91) Conc. Trid. l. c. in poenam huius desertionis statuit suspensionem ferendae sententiae ab exercitio sacrorum. Pariter Episcopus clericum recedentem ipso inconsulto ab ecclesia, cui in ordinatione fuit adscriptus, punire potest per interdictum ascensus ad superiores ordines, ab aliis vero poenis praesertim pecuniariis infligendis debet abstinere. Cfr. *Benedict. XIV.* l. c. l. X. cap. 9. n. 8. l. XII. cap. 6. n. 6.; *Fagnan.* l. c. in cap. 4. X. de renunt. l. 9. n. 15. 36.

(92) Cfr. c. 18. Conc. Roman. (a. 826.) = c. 1. D. 72.

(93) Arch. f. k. K. t. 36. p. 389. sq. Cfr. quoque decis. S. C. C. apud *Lingen et Reuss* l. c. n. 4. n. 116.; Act. S. Sed. vol. XIII. p. 522. sq. vol. XVI. p. 534. sq.; *Scherer* l. c. p. 450. sq.

potissimum valet, si quis clericus titulo *servitii dioecese* aut missionis ad ordines sacros fuisset promotus (94). Eo enim in casu speciali ratione est obligatus ad praestanda servitia in dioecesi secundum ordinationem Episcopi neque inconsulto Episcopo dioecesim relinquere et alibi commorari potest, ut ibidem pro suo arbitrio functiones sacras exerceat (95).

Quodsi clerici dioecese proprium seminarium relinquunt, ut in *seminarium alterius dioecese* transmigrant, prae-ter *prudenciae* leges in recipiendis istis viatoribus clericis caute servandas etiam cavendum est, ne *iustitia* in seminarium derelictum laedatur (96).

488. Scholion II. *Potestas civilis* sine dubio potest et debet brachio suo saeculari Ecclesiam iuvare, si ipsa contra clericos non residentes subsidium imploret atque executionem poenarum ecclesiasticarum postulet. Quod subsidium nequaquam eousque est extendendum, ut potestas civilis *sibi* vindicet ius *suis legibus* ecclesiasticam residentiam clericorum ordinandi, licentias concedendi, poenas in clericos non residentes decernendi, si *leges civiles* hac de re latas non servant (97).

CAPUT IV.

DE AMISSIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM

Praenotiones.

489. Universa fere disputatio de officiis ecclesiasticis est absoluta, postquam illorum *statum* sive *constitutionem*, *provisionem*, *iura* et *obligationes* examinavimus. Unica restat quaestio de *amissione* sive *vacatione* officiorum, quae cum

(94) Cfr. schema Conc. Vatic. apud *Martin* l. c. p. 144.; *Scherer* l. c. t. I. p. 363. sq.

(95) Collect. S. C. de Prop. F. n. 1179. sq.

(96) Conc. plenar. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 176.; Act. S. Sed. vol. V. p. 472. sq. vol. X. p. 474. sq.; *Lingen et Reuss* l. c. n. 4.; *Richter* in ed. Conc. Trid. p. 115. n. 30.; Collect. Lac. t. I. p. 229.; *Poüan*, De seminario clericor. p. 180. sq.; *Scherer* l. c. p. 451.

(97) Cfr. v. g. pro Gallia: Artic. organ. (a. 1802.) 20. 29. 33. 34.; pro Italia: Arch. f. k. K. t. 55. p. 5.; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 307. not. 10.; pro Austria et Germania: *Scherer* l. c. p. 451. sq.

provisione canonica maxime connectitur. *Vacatione* enim *plena* id amittitur, quod *provisione perfecta* fuit obtentum, i. e. *titulus proprietatis* et *possessionis* in officium atque iura et officia inde quaesita. *Constitutio* autem officii in perpetuum erecti mutatione beneficiati intitulati in se non mutatur, nisi agatur de ecclesiis non numeratis, in quibus praebendae non manent et *vacant*, sed potius cum defuncto praebendario esse *desinunt*.

490. Inde iam facile patet, quid sit *amissio* (1) officiorum ecclesiasticorum; est enim cessatio iuris proprietatis et possessionis, quod beneficiatus habet in aliquod officium ecclesiasticum. Quae *amissio* si comprehendat cessationem *tituli et possessionis* in beneficiato, est *amissio plena*; si solummodo *titulus aut possessio* cesset, in priori casu habetur *amissio officii de iure*, in altero casu, quo *titulus a beneficiato non aufertur*, tantum *de facto* existit *amissio officii ecclesiastici*. Manifestum autem est hoc loco potissimum de *amissione tituli officii* esse disserendum.

491. Quae *amissio tituli officii* fit (2):

I. Per *mortem naturalem* (3).

II. Per *liberam cessionem beneficiati*, quae tum in renuntiatione (4) tum in permutatione (5) tum in translatione (6) locum habere potest.

III. Per *coactam sive necessariam vacationem a) ex sola legis dispositione etiam invito vel saltem non consentienti beneficiato statutam, aut propter factum non criminisum abs-*

(1) Cfr. supra h. tom. II. n. 313. de notione *vacationis* officii ecclesiastici.

(2) *Garcias* l. c. P. XI.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 1. sq.; *Devoti*, Instit. canonic. l. I. tit. 7. quibus modis potestas iurisdictionis et ecclesiastica officia amittantur; *Sanguineti*, Inst. iur. eccl. n. 321.

(3) Cap. 6. de rescr. l. 3. in Sext.; S. C. C. in caus. Favent. 28. Aug. 1841. in ed. *Richt*. Conc. Trid. p. 39. n. 21., ubi S. C. C. concessit novam provisionem beneficii ad instar vacationis per obitum, cum beneficiatus per 28 annos a loco residentiae abfuisset nec undique quaesitus potuisset reperiri; *Leuren*. l. c. P. III. q. 3. sq. 26. sq. 34. 35.; *Schmalzgr.* l. III. t. 8. n. 3. 4. Quae de morte *naturali* valent, nequaquam arbitrarie ad casus *analogos* mortis *civilis* v. g. ad captivitatem Episcopi vel beneficiati, deportationem, damnationem ad carcerem vel triremes sunt extendenda, quasi *ipso iure* in his casibus beneficia vacant.

(4) Lib. I. t. 9. de renunt.; *Leuren*. l. c. q. 234. sq.

(5) Lib. III. t. 19. de permut. rer.; *Leuren*. l. c. q. 815. sq.

(6) Lib. I. t. 7. de transl. Episc.; *Leuren*. l. c. q. 149. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 264.

que ulla sanctione *poenali* (7), aut propter factum criminolum beneficiati in *poenam* vindicativam *ipso facto* incurrendam (8);

b) ex mandato *particulari* competentis Superioris ecclesiastici, aut per sententiam *condemnatoriam* ob grave delictum a beneficiato patratum, cui *lex ecclesiastica* expresse poenam privationis beneficii ministerio iudicis infligendam constituit (9), aut per remotionem canonicam ex causa iusta etiam *sine ulla culpa* beneficiati peractam (10).

TITULUS XXIII.

DE RENUNTIATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM.

(Lib. I. tit. 9. de renuntiatione)

492. Fontes: Decret. Grat. C. VII. q. 1. 2. C. XVII. q. 1. C. XXI. q. 2. — Cpl. I. II. IV. l. I. t. 5. de ren.; cpl. III. V. eod. l. t. 7. resp. 8. — Decretal. Greg. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. l. I. t. 7. de ren.; Const. Clem. V. l. I. t. 4. de ren.; Lib. Sept. l. I. t. 14. de resignationibus et permutationibus; Pii V. Const. « *Quanta Ecclesiae* » 1. Apr. 1568., Const. « *Cogit nos* » 13. Mart. 1569.; Gregor. XIII. Const. « *Humanum genus* » 5. Ian. 1584.; Benedict. XIV. Const. « *Ecclesiastica* » 25. Iun. 1746. — Act. S. Sed. vol I. p. 234. 568. vol. IV. p. 601. vol. XI. p. 443. 446. vol. XIII. p. 501. sq.; Reg. Canc. Apost. 19. 45.

Scriptores: Comment. iur. Decretal. h. t. — S. Raymund., Summa lib. III. t. 27. § 4.; *Devoti*, Instit. can. l. I. tit. 7. sect. 1. de renunt.; *Bargilliat*, Praelect. iur. can. n. 216. sq.; *Sanguineti* l. c. n. 319.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 265. sq. — *Ioan. Andreae*, De renuntiat. benef.; *Parisius*, De resignat. benef.; *Garcias*, De benef. eccles. P. XI. cap. 3.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 234. sq.; *D' Avezan*, De renunt.; *Riganti* l. c. Reg. 19. 45. Canc. Apost. Analect. iur. pontif., Traité des résignations (a. 1857.) p. 1486. sq.; *Gillmann*, Die Resignation der Benefizien in Arch. f. k. K. t. 80. p. 50. sq. — *Thomassin*. l. c. P. II. l. 2. cap. 50. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 16. n. 1. sq.; *Phillips* l. c. t. VII. § 436.

(7) Cfr. v. g. cap. 4. X. de regul. III. 14. in Sext.; cap. 1. 3. X. de cleric. coniug. III. 3.; cap. 28. X. de praeb. III. 5.; cap. 14. 35. de elect. I. 6. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. de ref. iunet. *Riganti* l. c. Regul. 1. Canc. Apost. § 7. n. 4. sq.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 26. sq.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 5. sq.; *Hinschius* l. c. p. 294. sq.

(8) *Leuren*. l. c. q. 161. sq.; *Ferraris* l. c. v. Beneficium art. 7. v. Vacatio n. 15. sq.; *Hinschius* l. c. p. 297. sq.

(9) *Schmalzgr.* l. c. n. 9. 10.; *Garcias* l. c. cap. 10.; *Bouix*, De parocho p. 361. sq.; *Hinschius* l. c. p. 298.

(10) Pius VII. ineunte ultimo saeculo provisione extraordinaria omnes Episcopos Galliae a suis sedibus removet; *Scherer* l. c. p. 648.; *Hinschius* l. c. p. 298. sq.

Praenotiones.

493. I. **Connexio materiae.** Inter varios modos, quibus principaliter per *liberam voluntatem* (1) magistratus ecclesiastici amittuntur officia ecclesiastica, renuntiatio primum locum occupat. Praeterea in sequentibus disputationibus de permutatione et translatione genuina cognitio iuris constituti de *renuntiatione* omnino praerequiritur (2).

II. **Definitio.** Renuntiatio h. t. generatim est libera dimissio proprii officii ecclesiastici ex iusta causa et cum acceptatione competentis Superioris ecclesiastici legitime facta (3).

III. **Divisio.** Renuntiatio officii ecclesiastici dividitur in *expressam* et *tacitam* et *praesumptam*.

a) *Expressa* dicitur illa, qua *voluntas* officium ecclesiasticum dimittendi disertis *verbis* vel *scripto*, *personaliter* vel per *procuratorem* cum *mandato speciali* iuxta formam a iure praescriptam legitime declaratur (4).

b) *Tacita* vero vel *praesumpta* est *factum* liberum et concludens, quod aut *natura sua* aut saltem ex interpretatione et *statuto iuris* dimissionem vel privationem officii ecclesiastici habet adnexam (5).

c) Renuntiatio *expressa* denuo subdividitur in *conditionalem* et in *absolutam* sive puram vel simplicem. *Illa* fit cum conditione vel cum modo vel pacto atque quadruplici ratione exercetur, scil. in favorem *tertia*e personae, aut cum reservatione *pensionis* constitutae in beneficio resignato vel persona,

(1) Cfr. de *aliis* modis amittendi officia eccles. supra h. tom. II. n. 491.

(2) *Devoti* l. c.; *Pirhing* h. t. 9. prooem.

(3) *Schmalzgr.* h. t. 9. n. 1.; *Riganti* l. c. Reg. 45. Canc. Apost. n. 1.; *Pirhing* h. t. 9. n. 1.; *Leuren.* l. c. q. 234. Non raro (cfr. *Riganti* l. c.) renuntiatio et resignatio promiscue adhibentur; at v. g. in Dataria Apostolica renuntiatio potius designat cessionem *puram* et *simplicem*, resignatio vero dimissionem beneficii in *alterius favorem*; imo etiam subtilius ibidem distinguitur: *Dimissio*, qua quis suum beneficium simpliciter deserit eique nuntium mittit; *renuntiatio* strictiori sensu, qua quis beneficio obtento cedit post expeditas Bullas Apostolicas, sed *ante* captam possessionem; *cessio iuris*, qua fit renuntiatio v. g. coadiutoriae collatae cum iure successionis vel beneficii nondum possessi. Cfr. *Riganti* l. c. Reg. 45. Canc. Apost. § 1. n. 21. sq.; *Gillmann* l. c. in font. p. 50. sq.

(4) *Schmalzgr.* l. c. n. 2. 3.; *Pirhing* l. c. n. 2. sq.; *Leuren.* l. c. q. 235.; *Gillmann* l. c. p. 53. sq.

(5) Cfr. v. g. de clericis beneficiatis minorum ordinum *matrimonia* contrahentibus: Cap. 1. 3. X. de cleric. coniug. III. 3.; cap. 7. 13. 14. X. h. t. 9.; *Schmalzgr.* l. c. n. 2.; *Pirhing* l. c.

cui fit resignatio, *aut* reservato regressu, ingressu vel accessu, *aut* ex causa permutationis (6). Altera fit sine conditione vel modo vel pacto, ita ut beneficium resignatum tanquam *vacans cuilibet* legitime concedi possit.

IV. *Notae historicae.* Cum renuntiatio officii ecclesiastici sit modus quidam extraordinarius amittendi iurisdictionem ecclesiasticam (7), primis saeculis pauca reperiuntur renuntiationis exempla (8). Quemadmodum enim potestas *iurisdictionis* uno eodemque tempore cum potestate *ordinis* fuit collata, ita *officium* ecclesiasticum cum ordinatione susceptum non facile per renuntiationem ab *ordine* fuit separatum.

Nihilominus antiquissimae non desunt renuntiationes etiam Episcoporum. V. g. Gregorius Nazianzenus dimissa dioecesi hucusque retenta ad sedem Constantinopolitanam translatus est, quam postea per renuntiationem a Synodo Constantinopolitana I. a. 381. acceptatam dimisit (9). In Concilio Ephesino (a. 431.) resignatio Eustathii, Episcopi Attaliensis in Pamphilia, commemoratur. Quam renuntiationem ipsa quoque Synodus Ephesina ratam habuit, cum Eustathio petenti speciales honores et praerogativas permetteret nonnullis limitationibus adiectis (10).

In Ecclesia quoque latina S. Augustinus renuntiationem ob iustas causas omnino licitam habuit. In eadem opinione fuit S. Greg. M., quod Episcopus ob impotentiam physicam resignare possit (11).

Romanus Pontifex ut primis saeculis immediate Episcopos non promovit, ita etiam sibi non reservaverat acceptationem resignationis Episcoporum. Quare *Episcopi* provinciae ecclesiasticae, qui cum Metropolitano novos Episcopos elegerunt et consecrarunt, resignationem quoque factam tacite ratam habuerunt. Etenim nova provisio canonica non fuit

(6) *Schmalzgr.* I. c. n. 3.

(7) A libera dimissione officii ecclesiastici iam primis saeculis probe fuit distinctus, *arbitrarius discessus* a statu clericali et reditus ad vitam laicalem. Cfr. c. 7. Conc. Chalced. (a. 451.) iunct. *Hefele* I. c. t. II. p. 511. sq.; c. 7. Conc. Andegav. (a. 453.); c. 5. Conc. Turon. I. (a. 461.); c. 6. Conc. Tolet. (a. 638.); c. 24. Conc. Francoford. (a. 794.); c. 8. Conc. Rem. (a. 1049.); cap. 1. 3. X. de apost. V. 9.

(8) Cfr. c. 6. Conc. Caesaraug. (a. 380.).

(9) *Hefele* I. c. t. II. p. 8.; *Gillmann* I. c. p. 66. sq.

(10) *Hefele* I. c. p. 211. sq.

(11) Cfr. c. 13. 14. C. VII. q. 1.; *Thomassin.* I. c.; *Gillmann* I. c. p. 67. sq. 72. sq.

permissa, nisi sedes episcopalis vacaret (12). Praeterea iam ex ipsa natura rei resignationes magistratuum ecclesiasticorum privato arbitrio non potuerunt relinqui.

Postquam autem iam Rusticus Narbonensis suam intentionem resignandi cum S. Leone M. a. 458. communicavit, *saeculo nono prima vice* expressis verbis a Ioanne VIII. ad resignationem Episcoporum faciendam expetitur *licentia Sedis Apostolicae*. Quibus exemplis postea (13) alia accesserunt, ut patet ex Gratiano eiusque doctrina saeculo duodecimo tradita. Cfr. C. VII. q. 1. (14).

Denique Alexander III. et Innocentius III. praxim iam receptam approbarunt. Quorum Decretales cum aliis decisionibus Rom. Pontificum in compilationes authenticas translatae constituunt fundamentum iuris communis de renuntiatione officiorum ecclesiasticorum, quod cit. Reg. Canc. Apost. (15), cit. Const. Pii V., Gregor. XIII., Benedict. XIV. contra abusus defensum atque explicatum et ampliatum est.

§ 1. DE SUBIECTO RENUNTIATIONIS.

494. I. *Omnes* beneficiati vel magistratus ecclesiastici sive in maioribus sive minoribus officiis ecclesiasticis constituti, dummodo ius quaesitum in iisdem habeant, sunt *subiecta habilia* ad renuntiationem ex iusta causa rite faciendam (16), nisi specialiter in iure prohibeantur.

II. *Prohibentur* vero a renuntiatione *valide* facienda

a) *furiosi* et *mente capti*, quia carent iudicio et libero consensu; ipsorum igitur renuntiatio est nulla et irrita, atque si ad sanitatem redierint, nisi aliud obstet, beneficium suum repetere valent, ut eruitur ex cap. 5. X. h. t. 9.;

b) *clerici* in *sacris* constituti, qui non habent, unde vivunt, etiamsi ad beneficia illa non fuissent ordinati (17);

c) *criminosi*, qui aut ipso iure aut per sententiam condemnatoriam iudicis ecclesiastici suis officiis privati fue-

(12) Hefele l. c.; Gillmann l. c.

(13) Thomassin. l. c. cap. 54.; Gillmann l. c. p. 523. sq. 530 sq.

(14) Cfr. de origine renuntiationum in favorem tertii: Thomassin. l. c. cap. 61. n. 1. sq.; Riganti l. c. Reg. 45. Canc. Apost. n. 1. sq.

(15) Riganti l. c. Reg. 19. Canc. Apost. n. 1. sq. de origine Regulae « de viginti ».

(16) Cap. 1. h. t. l. 7. in Sext.; Schmalzgr. l. c. n. 12. sq.; Leuren. l. c. q. 310. sq.; Pirhing l. c. n. 18. sq.; Gillmann l. c. p. 346. sq.

(17) Pii V. Const. « Quanta Ecclesiae » 1 Apr. 1568.

runt (18); item *intrusi* et omnes illi, qui nullum iam ius sive *titulum* in beneficio habent velut religiosi post professionem votorum solemnum vel obtinentes secundum beneficium cum primo incompatible (19);

d) *novitii*, qui ordinem religiosum sunt ingressi, nisi resignatio cum licentia Episcopi vel eius Vicarii fiat *intra duos menses* proximos ante professionem solemnem, sed eo in casu *effectum* non sortitur, nisi *secuta* professione (20);

e) *clerici infirmi* ad vitandas fraudes et speciem haereditariae successionis ex Regula 19. Cancell. Apost., nisi post factam resignationem per 20 dies completos supervixerint a die resignationis computandos (21);

f) *clerici impuberes*, qui per dispensationem Sedis Apostolicae aut propter speciales foundationis leges beneficium obtinuerunt, sine auctoritate *tutoris*, causae cognitione, decreto Superioris suis beneficiis resignare nequeunt; nam pupillus sine auctoritate tutoris nihil agere potest (22). At beneficiati *puberes*, qui annum decimum quartum iam compleverunt, attamen in aetate *minorum* adhuc constituti sui iuris (maiores) nondum sunt, sine consensu curatoris *beneficiis* suis renuntiare valent; quodsi graviter laesi fuerint, in integrum restituuntur (23). Cfr. de *interdictis ob prodigalitem*: Act. S. Sed. vol. XI. p. 438.

§ 2. DE OBIECTO RENUNTIATIONIS.

495. I. *Obiectum* renuntiationis *possunt esse omnia officia* sive beneficia ecclesiastica cuiuscunque generis et qualitatis,

(18) S. C. C. 24. Apr. 1880. in Act. S. Sed. vol. XIII. p. 501. sq.

(19) Cap. 28. de praeb. III. 4.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 4. de ref.; S. C. C. Ep. et Reg. 25. Aug. 1903., quo beneficia *residentialia* declarantur pariter ipso iure vacare per professionem *perpetuam* votorum simplicium; *Pirhing* l. c. n. 26. sq. 36. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 591.

(20) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 16. de reg. iunct. Pii. IX. decret. 1. Aug. 1862. (*Sentis*, Decretal. Clem. P. VIII. p. 89.) et Act. S. Sed. vol. XI. p. 438. sq. vol. XII. p. 519. sq. 577. sq.; *Fagnan.* in cap. 23. l. III. t. 31. de regular. n. 19.; *Biederlack* in Act. theol. Oenip. t. VI. p. 440.; *Schmalzgr.* l. c. n. 15.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 276.

(21) Cap. 2. de renunt. I. 7. in Sext. iunct. Reg. Canc. Apost. 19.; *Riganti* l. c. Reg. 19. Canc. Apost. n. 1. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 16. sq.; *Hinschius* l. c. p. 274.

(22) Cap. 2. X. de aet. et qualit. I. 14.; cap. 3. de iud. II. 1. in Sext.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 324.; *Hinschius* l. c. p. 264.

(23) Cit. cap. 3. de iud. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 14.

nisi renuntiatio illorum speciali iure sit prohibita. Quare beneficia curata et simplicia, maiora et minora, *collativa, electiva, patronata*, etiam exempta vel Romano Pontifici *reservata* renuntiari possunt, dummodo iura quaesita non laedantur. Si quis igitur suum beneficium renuntiet in favorem *tertia*e personae vel ex causa *permutationis, consensus* eorum, quorum interest v. g. electorum, patronorum, est requirendus; secus renuntiatio absque illorum consensu facta, quamvis ipso iure invadida non sit, tamen ad instantiam eorum, quorum iura laesa fuerant, *rescindi* potest (24).

II. *Prohibetur* autem iure speciali valida resignatio

a) *beneficii litigiosi*, de quo lis iam mota est, lite pendente in favorem *tertii*, non in favorem partis collitigantis (25);

b) *beneficii illius*, ad cuius *titulum* clericus resignans fuerat promotus ad ordinem subdiaconatus, si aliunde non habeat honestam sustentationem (26);

c) *beneficii uniti* alicui seminario vel pauperi ecclesiae, antequam unio suum sortiatur effectum (27);

d) *beneficii*, quo quis ob crimen vel aliam causam *ipso iure privatus* est, neque ulla ratione huiusmodi renuntiatio dicenda est valida, si fiat *ante* sententiam *declaratoriam* privationis ipso iure statutae; nam talis beneficiatus *titulum* sive *proprieta*tem *beneficii* iam amisit; renuntiatio autem solummodo fieri potest de *proprio* beneficio. Quodsi quis suo beneficio non est privatus ipso iure, sed per *sententiam condemnatoriam* est privandus, certe *ante* litem motam valide renuntiare potest; etenim quamdiu sententia condemnatoria lata non est, beneficium vere ipsi *proprium* est (28).

§ 3. DE CAUSIS RENUNTIATIONIS.

496. I. Generatim absque *legitima causa* renuntiatio cuiuscunque officii ecclesiastici fieri non potest. Nam arbitraria

(24) Cap. 1. h. t. I. 7. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 6. sq.; *Leuren.* l. c. q. 279. sq.; *Pirhing* l. c. n. 12. sq.; *Parisius* l. c. l. II. q. 2. n. 1. sq.; *Gillmann* l. c. p. 55. sq.; *Hinschius* l. c. p. 269. sq.

(25) Cap. 2. ut lite pend. II. 8. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 308.

(26) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 2. de ref.; *Leuren.* l. c. q. 305. sq.

(27) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 5. de ref., Sess. XXIII. cap. 18. de ref.

(28) *Schmalzgr.* l. c. n. 9. 10.; *Leuren.* l. c. q. 310. sq.; *Garcias* l. c. P. II. cap. 3. n. 124.; *Gillmann* l. c. p. 78. sq.; *Hinschius* l. c. p. 269. Cfr. Act. S. Sed. vol. XIII. p. 501. sq.

libertas resignandi cederet in maximum detrimentum Ecclesiae et animarum atque summam induceret perturbationem. Porro si nemo invitus sine causa legitima suo beneficio ipsi in perpetuum concesso est *privandus*, etiam libera *dimissio* illius beneficii sine iusta causa fieri non debet.

Praeterea eo *gravior* requiritur causa ad renuntiationem, quo *altius* et *gravius* est *officium* ecclesiasticum, et quo *firmius* intercedit *vinculum* inter officium et beneficiatum (29).

II. Speciatim in iure canonico sex enumerantur causae tanquam *exempla*, non *exclusis aliis causis* ex necessitate vel utilitate Ecclesiae petitis, propter quas Episcopus saltem confirmatus a Romano Pontifice licentiam dimittendi officium episcopale petere potest vel etiam debet *scilicet conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiae, malitia plebis, grave scandalum populi, irregularitas* (30).

III. Causae, quae sufficiunt ad resignationem dignitatis episcopalis, a fortiori in resignandis inferioribus dignitatibus vel officiis ecclesiasticis sunt legitimae; nam *vinculum spirituale* inter illos inferiores beneficiatos et officia ecclesiastica ab ipsis obtenta minus est arctum quam in Episcopis. Quare sunt complures aliae causae etiam leviores, ob quas resignationes inferiorum beneficiatorum praesertim in Curia Romana pro perfectiore potestate Romani Pontificis admittuntur. Episcopi vero aliique Praelati ecclesiastici, qui facultate acceptandi renuntiationes pollent, easdem ex iure communi non nisi propter causas in Pii V. Const. “*Quanta Ecclesiae*” 1. Apr. 1568. recensitas admittere possunt, nisi specialibus privilegiis vel legitima consuetudine iuris communis rigor sit emollitus (31).

§ 4. DE FORMA RENUNTIATIONIS.

497. Renuntiatio ut sit legitima, debet esse:

I. *Libera*, non *vi metue* gravi et iniusto vel *dolo* extorta. Quodsi vis sit *absoluta*, aut dolus inducat errorem *substantialem*, resignatio est *ipso iure* invalida. At si vis fuerit tantum *conditionalis*, quamvis incusserit metum gravem et iniustum in ordine ad renuntiationem, aut *dolus* tantum pro-

(29) *Schmalzgr.* l. c. n. 28. sq.; *Pirhing* l. c. n. 39. sq.; *Leuren.* l. c. q. 399. sq.

(30) Cap. 10. X. h. t. 9.; cap. 18. X. de regular. III. 31.; *Pirhing* h. t. n. 39. sq. 50. sq.

(31) *Pirhing* l. c. n. 54. sq.; *Hinschius* l. c. p. 271. sq.

duxerit errorem *accidentalem* de circumstantia, renuntiatio ipso iure irrita non est. Quae cum *firmiter* valida non sit, saltem per sententiam iudicis *rescindi* potest (32), licet iuramento firmata fuerit (33). Multo minus metus *iuste* incussus renuntiationem efficit irritam vel rescindibilem. Cfr. S. C. C. 24. Apr. 1880. in causa resignationis factae ex metu ad vitandas iustas poenas canonicas proprii delicti: Act. S. Sed. vol. XIII. p. 501. sq.

II. *Pura* i. e. absque *simonia*; secus renuntiatio ipso iure nulla est, etiamsi iuramento fuisset confirmata. Ad vitandum vero illud *periculum* simoniae et ad tollendas pactiones simoniacas Romani Pontifices praxim resignationum *conditio-natarum* in favorem tertiae personae approbarunt et non obstantibus exceptionibus retinuerunt (34).

III. *Expressis verbis* aut *scripto* aut *factis* omnino concludentibus facta. Iure enim communi scripto certa forma renuntiationis, per se non est praescripta, sed ex stylo in Curia Romana et in Curiis episcopalibus scriptura in resignatione requiritur. Si dubium remaneat, resignatio non est praesumenda (35).

IV. Data *personaliter* aut per *procuratorem* speciali mandato munitum nec tempore legitimo revocatum (36).

V. *Publicata* iuxta formam Gregorii XIII. Const. " *Humano vix iudicio* ", 5. Ian. 1584. et Benedicti XIV. Const. " *Ecclesiastica* ", 15. Iun. 1746. praescriptam, postquam renuntiationes beneficiorum qualiumcunque, quae illi publicationi non *subducuntur* v. g. consistorialia, a competente Superiore ecclesiastico fuerint acceptatae (37). Quae *publicatio* fiat necesse

(32) Cap. 2. de poenis V. 8. in Clem.; cap. 5. X. h. t. 9.; cap. 2. 4. X. de his, quae vi I. 40.; cap. 2. 3. X. de rest. spoliat. II. 13.; *Schmalzgr.* l. c. n. 4. 5.; *Lugo*, De iust. et iure disp. 22. n. 130.; *Leuren.* l. c. q. 701. sq.; *Gillmann* l. c. p. 552. sq.

(33) Cap. 8. X. de iureiur. II. 24. iunct. *Lugo* l. c. n. 187. sq. 202. 203.

(34) Cap. 4. 8. X. de pact. I. 35.; cap. 2. de simon. V. 1. in Extrav. com.; *Schmalzgr.* l. c. n. 39.; *Riganti* l. c. Reg. 45. Canc. Apost. n. 2. sq.; *Leuren.* l. c. q. 723. sq.

(35) Cap. 5. X. h. t. 9.; *Schmalzgr.* l. c.; *Pirhing* l. c. n. 5. sq. 87.; *Hinschius* l. c. p. 272.

(36) Cap. unic. de renunt. I. 4. in Clem.; Reg. 45. Canc. Apost.; *Schmalzgr.* l. c. n. 41. sq.; *Pirhing* l. c. n. 94. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 45. Canc. Apost.; *Leuren.* l. c. q. 672. sq.

(37) *Riganti* l. c. Reg. 19. Canc. Apost. n. 171. sq. 194. sq.; *Leuren.* l. c. q. 758. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 40.; *Pirhing* l. c. n. 103. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 273. sq.

est in *ecclesia* beneficii resignati, dum populus ad *Missarum solemniam* convenit. Si resignatio facta sit in *Curia Romana*, et beneficium *citra montes* existat, intra *sex menses*, ultra montes vero infra *novem menses* publicatio est perficienda. At si resignatio *extra Curiam* in manibus Legati vel Episcopi vel alterius collatoris fiat, *ab his* intra *mensem* admitti vel reici, *a provis*is vero intra *tres menses* publicari et per captam *possessionem* beneficii resignatio compleri debet.

Resignationes si cessante impedimento intra legitimum tempus publicatae non fuerint, ipso iure evadunt nullae, atque Superior ad beneficium sibi resignatum nec publicatum fit omnino inhabilis; *resignans* autem nihil iuris retinet in beneficium, quod ex iuris dispositione vere *vacans* Sedis Apostolicae provisioni reservatur (38).

§ 5. DE ADMISSIONE RENUNTIATIONIS.

498. I. Vera renuntiatio officii ecclesiastici, ut licite et valide fiat, generatim a competente Superiore ecclesiastico est *acceptanda* (39). Nam sine auctoritate Superioris nemo ad officium in Ecclesia *assumi* potest; ergo eadem auctoritas interveniat necesse est in dimissione officii ecclesiastici. Imo renuntiatio officiorum ecclesiasticorum propria auctoritate et sine licentia competentis Superioris facta tanquam corruptela in iure est reprobata, ideoque etiam per *consuetudinem* huiusmodi perversa praxis introduci non potest. Quare nulla et irrita est resignatio facta ex privato arbitrio vel in manus alicuius laici, etiamsi iste forte patronus sit vel regia dignitate praefulgeat. Quodsi clericus resignans denuo a laico suscipiat illud beneficium ipsi resignatum, in poenam sui delicti eodem beneficio est privandus. Cfr. cap. 8. X. h. t. 9. Solido quoque fundamento caret illa sententia Schulte aliorumque, qui tenent etiam ad valorem *absolutae* renuntiationis requiri consensum *patroni* (40). Generatim vero is Superior

(38) Cfr. quoque S. C. C. in caus. Apuana 25. Iul. 1896., in caus. Firmana 20. Ian. 1894. in Anal. eccl. t. IV. p. 236. sq. t. II. p. 69.

(39) Cap. 4. 9. 10. X. h. t. 9.; cap. 7. X. de consuet. l. 4.; cfr. de renunt. Rom. Pontificis: Cap. 1. de renunt. l. 7. in Sext.; *Pirhing* l. c. n. 57. sq.; *Leuren*. l. c. q. 372. sq.; *Gillmann* l. c. p. 523. sq.

(40) Arch. f. k. K. t. 34. p. 367. sq., ubi falsa sententia Schulte solide refutatur, cui minime *Schmalzgr.* l. c. n. 7. et *Pirhing* l. c. n. 86. alique suffragantur; illi enim agunt de *conditionali* renuntiatione in favorem tertii vel permutationis causa facta. Cfr. art. 10. Concord. Gall. a. 1801. et *Bargilliat* l. c. n. 221.

ecclesiasticus est competens ad renuntiationem admittendam, ad quem spectat illa iurisdictio in renuntiantem beneficiatum, vi cuius non solum in beneficiis *institutionem* concedere, sed praesertim beneficiatos *deponere* vel beneficiis *privare* potest (41).

II. In specie admissio renuntiationis per *Romanum Pontificem* quoad omnia beneficia ecclesiastica quocunque loco et tempore certe *sufficit*: omnino autem *requiritur* ad valorem resignationis Cardinalium, Patriarcharum, Primatum, Metropolitaram, Episcoporum etiam mere titularium. Praelatorum nullius omniumque beneficiatorum *exemptorum*. Cfr. cap. 1. 10. 15. X. h. t. 9.

Porro resignationes quorumcunque beneficiorum *conditionales* in favorem tertiae personae aut cum reservatione pensionis aut cum reservatione accessus, ingressus, regressus a solo Romano Pontifice admitti possunt (42).

In aliis beneficiis ecclesiasticis renuntiationem admittere valent:

Legati a latere in suis provinciis, non vero Legati missi sive Nuntii Apostolici, nisi hoc eis specialiter fuerit indultum (43);

Episcopi (44), Vicarii capitulares, Vicarii generales cum mandato speciali in suis dioecesibus, nisi beneficia sint exempta, aut alteri Praelato ecclesiastico admissio resignationis beneficiorum quorundam reservetur;

Praelati nullius in suis territoriis separatis;

Cardinales quoad beneficia suorum titularum in Urbe (45).

§ 6. DE EFFECTIBUS RENUNTIATIONIS.

499. I. Primus et praecipuus effectus absolutae renuntiationis rite admissae et intimatae est, ut beneficium legitime

(41) *Garcias* l. c. P. XI. cap. 3. n. 250. sq.; aliter rem explicare videntur *Schmalzgr.* l. c. n. 19. sq. 22. alique, ubi de Vicario capitulari agunt.

(42) Cap. unic. de rer. permut. III. 10. in Sext. iunct. cap. unic. de rer. permut. III. 5. in Clem.; *Riganti* l. c. Reg. 45. Canc. Apost.; *Schmalzgr.* l. c. n. 23. sq.; *Hinschius* l. c. p. 277. sq.

(43) Cap. 1. 4. de off. leg. I. 15. in Sext.; cap. 14. de praeb. III. 4. in Sext.; cap. 36. de elect. I. 6. in Sext.; *Pirhing* l. c. n. 68. sq.; *Gillmann* l. c. p. 540. sq.

(44) Cap. 4. X. h. t. 9.; *Garcias* l. c. n. 40.

(45) *Schmalzgr.* l. c. n. 22.

resignatum *vere vacet*. Porro beneficiatus resignans *amittit omne ius* in officio et beneficio dimisso quoad titulum, possessionem, administrationem, perceptionem fructuum; insuper *absolvitur* ab omnibus *obligationibus* officio vel beneficio dimisso adnexis. Quare etiam ad dimittendam *possessionem*, quam de facto retinet, compelli potest, si a beneficio *libere* resignato recedere nolit, nec ob *notorium* defectum proprietatis in possessionem restituendus est; si illa fuerit spoliatus (46).

Qui cedendi licentiam a competente Superiore ecclesiastico *postulavit et obtinuit*, si cedere praetermittit, ad cedendum i. e. ad *exequendam* renuntiationem iam perfectam sive dimittendam possessionem compelli potest, ne videatur tantum *illudere suo Superiori*. Si quis vero licentiam illam tantum *petiit*, sed nondum obtinuit, poenitere potest (47).

Propter renuntiationem etiam iuramento firmatam aliquis non sit inhabilis ad beneficium dimissum *denuo obtinendum* (cfr. cap. 2. X. h. t. 9.), nisi forte ob aliquod delictum dignitati episcopali renuntiavit et poenitentiae causa transiit ad vitam monasticam. Cfr. cap. 11. X. h. t. 9.

II. Episcopi si *loco* tantum resignent (id, quod ordinarie accidit), usum pontificalium cum consensu Ordinarii loci retinent et rogati ab Episcopis ordines maiores et minores conferre aliosque actus ordinis episcopalis exercere servatis servandis non prohibentur; at si *loco et dignitati* cedunt, (quod ordinarie fieri solet, si migrant ad vitam religiosam et monasteria) usum pontificalium amittunt, et ne cum consensu quidem Ordinarii loci v. g. ordines *sacros* licite conferre possunt, sed ex iure antiquo Decretalium cum approbatione Ordinarii loci a collatione primae tonsurae et ordinum minorum non fuerunt exclusi (48).

III. *Conditionalis* renuntiatio beneficii non consequitur plenum effectum neque titulum aut possessionem beneficii resignati aufert, nisi postquam conditio fuerit impleta. Ete-

(46) Cap. 3. 6. 12. X. h. t.; cap. 3. X. de rest. spol. II. 13.; *Pirhing* h. t. 9. n. 110. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 47.; *Reiffenstuel* h. t. 9. n. 148.; *Gillmann* l. c. q. 665. sq.; *Hinschius* l. c. p. 270. 275., qui cum *Barbosa*, Ius eccl. I. III. cap. 15. n. 66. sq. contra communem sententiam tenet saltem possessionem per resignationem perfectam non ipso iure penitus amitti.

(47) Cap. 12. X. h. t. 9.; *Schmalzgr.* l. c. n. 49.

(48) Cap. 9. 11. X. h. t. 9.; cap. 1. X. de ordinatis ab Episc.; qui renunt. Ep. I. 13.; *Pirhing* l. c. n. 114. sq.; *Ferraris* l. c. v. Episcopus art. 3. n. 69. sq.

nim conditiones renuntiationi appositae solent habere vim conditionum suspensivarum (49).

IV. Resignatio beneficii, quae fit in *fraudem* alterius expectantis primam praebendam vacaturam, irrita est neque clerico expectanti est obstaculum, quominus is pinguiores possit petere praebendam. Ceterum si beneficiato illi fraudulentè renuntianti pinguior praebenda postea conferatur, eoipso fraus censetur esse probata, et idem renuntians beneficiatus utraque caret praebenda scilicet habita et ambita (50).

V. Episcopi *regulares* dimisso Episcopatu seu quacunque alia dignitate amissa, ad quam extra claustra evecti fuerant, denuo ad eadem claustra redire tenentur, nisi Romanus Pontifex expresse aliter disponat (51).

TITULUS XXIV.

DE PERMUTATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM

(*Lib. III. tit. 19. de rerum permutat.*) (1)

500. Fontes: Compl. I. II. III. t. 16. t. 13. t. 15. de rer. perm. — Decretal. Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonifac. VIII. l. III. t. 10. ead. rubr.; Const. Clem. V. lib. III. tit. 5. ead. rubr. — Reg. Canc. Apost. 40. 19. Pii V. Const. « *Quanta Ecclesiae* » 1. Apr. 1568. § 3.; Gregor. XIII. Const. « *Humano vix iudicio* » 5. Ian. 1584.; Benedict. XIV. Const. « *Ecclesiastica* » 25. Iun. 1746.

Scriptores: Commentatores iur. Decret. in h. t. — *Devoti* l. c. sect. 3. de permut.; *Hinschius* l. c. p. 285. sq. — *Chokier*, Tract. de permut. benef.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 815. sq.; *Garcias* l. c. P. IX. cap. 4.; *Benedict.* XIV. De Synod. dioec. l. XIII. cap. 24.; *Riganti* l. c. Reg. 40. Canc. Apost.; *Suarez*, De virt. et stat. religion. tract. III. l. 4. de simonia cap. 31. sq.

Praenotiones.

501. I. Connexio materiae. Permutatio officiorum ecclesiasticorum cum nihil aliud sit quam renuntiatio *quaedam* conditionata, optimo iure post titulum de renuntiatione explicatur (2). Quae disputatio de permutatione officiorum inserta

(49) Cap. 8. X. de rer. perm. III. 19.; *Schmalzgr.* l. c. n. 48. 50.; *Pirhing* h. t. n. 120.

(50) Cap. 2. de renunt. I. 7. in Sext.; R. I. 22. 52.; *Schmalzgr.* l. c. n. 51.; *Pirhing* l. c. n. 121. sq.

(51) Benedict. XIII. Const. « *Custodes* » 7. Mart. 1725.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 16. n. 4.

(1) Dig. XIX. 4. de rerum permut.; Cod. IV. 64. de rer. perm.

(2) *Garcias* l. c. P. XI. cap. 4.; *Schmalzgr.* l. I. tit. 9. n. 3. 48.; *Reiffenstuel* l. I. t. 9. n. 146. 82. sq. iunc t. I. III. t. 19. n. 37. sq.

fuit lib. III. tit. 19. *de rerum permutatione* (3), ubi exhibetur universum ius constitutum de *contractu* (4) *permutationis rerum* sive temporalium sive spiritualium et ecclesiasticarum (5). Quare permutatio officiorum, sive ratio habeatur iuris in redditus temporales sive officii spiritualis, sub rubrica tit. 19. facile subsumi potuit.

II. **Definitio.** Permutatio sive contractus permutationis universim spectatus dicitur omnis contractus bilateralis et non gratuitus, quo aliquid ultro citroque datur. Quo sensu v. g. vel ipsam emptionem venditionem complectitur (6). At sensu stricto est contractus bilateralis (7), quo *res datur ea lege*, ut vicissim *alia res* detur. Cfr. *Santi* h. t. 19. n. 1. Permutatio autem officiorum ecclesiasticorum, quae sensu stricto contractus permutationis non est (8), definiri potest: *Resignatio* (9) *mutua* officiorum ecclesiasticorum ex *conditionata* pactione duorum beneficiatorum facta (10), ut *alter alterius* resignantis officium *consequatur* (11).

(3) *Schmalzgr.* l. III. tit. 19. n. 39. sq.

(4) Cfr. de pactis sive contractibus in *genere*: L. I. t. 35. de pactis; Wernz, *Ius Decretal.* tom. III. n. 227. sq.

(5) *Schmalzgr.* l. c. n. 1. sq. 22. sq.; Wernz l. c. n. 265.

(6) *Schmalzgr.* l. c. n. 1.; Wernz l. c. n. 265.

(7) Cfr. de iure Romano: *Schmalzgr.* l. c. n. 2. sq.; *Arndts-Serafini*, *Lehrb. d. Pandekt.* § 308.; *Vering*, *Geschichte u. Pand.* p. 390., de iure autem moderno, quo solo consensu permutatio perfici solet: *Cod. civ. Ital.* art. 1549. sq.; *cod. civ. Gall.* art. 1702. sq.; *Holtzendorff*, *Rechtslex.* v. Tausch.

(8) *Schmalzgr.* h. t. 19. n. 40. iunct. n. 63. 64.

(9) *Pirhing* h. t. 19. n. 13.; *Devoti* l. c. § 16.; *Leuren.* l. c. q. 815., quibus *Ph. Hergenroether-Hollweck*, *Gillmann* alique consentiunt, aliter *Saegmueller*, qui negat permutationem beneficiorum esse resignationem. Si *Hinschius* quoque l. c. t. III. p. 291. sq. sententiam veterum canonistarum impugnatur, qui omnes permutationem dixerunt esse conditionatam quandam *resignationem*, fateri debet usum loquendi Curiae Romanae sibi esse contrarium. Cfr. *Reg. Canc. Apost.* 19. 40.

(10) *Riganti* l. c. *Reg.* 40. *Canc. Apost.* n. 66.; *Schmalzgr.* l. c. n. 63. 64.; *Pirhing* l. c. n. 21. 22.; cap. 8. X. de praeb. III. 5.; cap. 5. 7. X. de rero perm. III. 19. iunct. cap. 8. X. III. 19. et cap. unic. de rer. perm. III. 5. in *Clem.*; *Suarez* l. c. cap. 31. n. 9.; *Zech*, De iure rer. eccl. sect. IV. § 311. « Permutatio beneficiorum ecclesiasticorum non habet rationem proprie dictae permutationis, cum neuter ex beneficiatis habeat potestatem transferendi beneficium suum in alterum, sed potius personae resignantes sua beneficia transferuntur eiusdem Episcopi auctoritate ab uno ad alterum beneficium; non tamen potest Episcopus beneficia ex causa permutationis resignata aliis conferre quam permutare volentibus. Conventio autem beneficiatorum consistit tantum in hoc, quod velint consentire in translationem ab Episcopo faciendam ».

(11) Cit. cap. unic. de rer. perm. in *Clem.*; *Schmalzgr.* l. c. n. 79.; *Pirhing* l. c. n. 18.

III. **Divisio.** Quare unica est species permutationis scl. *simplex* sive bilateralis; permutatio autem *triangularis* vel *quadrangularis* verae permutationes non sunt, sed potius resignationes in favorem tertii, quae sine licentia Romani Pontificis fieri non possunt (12).

IV. **Notae historicae.** Permutationes officiorum ecclesiasticorum, quae a resignationibus proprie dictis distinguuntur, primis saeculis non occurrunt. Quae praxis immutata est, postquam vera beneficia cum officiis ecclesiasticis fuerunt coniuncta. Hinc cum clerici coepissent inhiare praebendis pinguioribus et arbitrariis pactionibus et permutationibus sibi illas compararent (13), Alexander III. c. 1. Conc. Turon. (a. 1163.) permutationem beneficiorum severe prohibuit. Cfr. cap. 8. X. de praeb. III. 5. Qua prohibitionem solummodo comprehenduntur *arbitrariae* permutationes beneficiorum *privata* auctoritate factae, atque eodem modo cap. 5. (Urban. III. a. 1185.-1187.), cap. 8. (Innoc. III. a. 1198.), cap. 7. (Innoc. III. a. 1203.) X. de rer. perm. III. 19. sunt explicanda. Quare quamvis cit. cap. 5. 7. 8. X. h. t. 19. tractatus praevii videantur damnari, tamen iuxta cit. cap. 5. X. h. t. 19. ex causa probata per Episcopum permutatio fuit permissa. Quae permissio permutationis rigore iuris temperato multo magis patet ex cap. unic. h. t. 19. de rer. perm. in Sext. et praesertim in Clem. (14).

Novis abusibus novis quoque legibus et poenis fuit occurrendum. Id imprimis factum est a Paulo II. a. 1464. (cfr. cap. 2. de simon. V. 1. in Extravg. com.) etiam contra simoniacas permutationes (15). Postea Pius V. suam Const. "*Quanta Ecclesiae* „ 1. Apr. 1568. de resignationibus etiam ad permutationes mala fide et fraudulenter factas, non ad alias extendit (16). Gregor. XIII. Const. "*Humano vix iudicio* „ 5. Ian. 1584. legem de publicatione resignationis beneficii permutationi quoque beneficiorum applicandam esse decrevit (17). Quam Gregorii XIII. ordinationem Benedi-

(12) *Schmalzgr.* l. c. n. 72.; *Leuren.* l. c. q. 815.

(13) Cfr. c. 9. Conc. Nemaus. (a. 1095.).

(14) *Schmalzgr.* l. c. n. 79.

(15) Cfr. quoque cap. 7. X. h. t. 19. iunct. *Schmalzgr.* l. c. n. 43.; *Reifenstuell.* I. t. 9. n. 86.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 285. not. 9.

(16) *Benedicti.* XIV., De Syn. dioec. l. XIII. cap. 24. n. 8. sq.

(17) Cfr. de vigore huius Const.: *Schmalzgr.* l. c. n. 39.; supra h. tom. II. n. 497. V.; *Hinschius* l. c. p. 274.

ctus XIV. in Const. " *Ecclesiastica* „ 25. Iun. 1746. confirmat novisque abusibus ad eam eludendam occurrit. Multiplicatis officiis ecclesiasticis, quae ad *nutum* auferri possunt, permutatio officiorum ex consensu reciproco partium nunc rarius occurrit.

§ 1. DE SUBIECTO PERMUTATIONIS.

502. Uterque beneficiatus ut capax sit tanquam subiectum activum ad permutationem officii faciendam, habere debet *ius* in officio quod permutare vult. Nam si vel unus ex permutantibus beneficiatis nullum ius in suo officio habeat, etiam nullum ius in alterum transferre potest, atque consequenter nulla et irrita est permutatio (18). Neque quidquam prodest, quod beneficiatus permutans *sine iure* in beneficio id faciat cum approbatione competentis Superioris ecclesiastici. Quamvis enim ille Superior in beneficiatos permutantes vere et proprie transferat titulos officiorum permutatorum, tamen id non facit *absolute et libere*, sed *causa permutationis*; ergo cum permutatio sit irrita, Superior non habet voluntatem transferendi *titulum* officii (19).

503. Unusquisque ex beneficiatis permutantibus etiam *capax* sit necesse est, cui tanquam subiecto passivo officium *alterius concedi possit*. Quare omnes qualitates habere debet, quae sive ex iure communi sive ex lege foundationis sive ex statutis particularibus ad novum illud officium valide et licite acquirendum sunt necessariae (20).

504. Quamvis negotium permutationis officiorum *praevis tractatu* sive pacto conditionato possit et debeat necessario praeparari (21), tamen ex *illo solo* etiam post *admissionem* per competentem Superiorem ecclesiasticum nequaquam absolvitur. Accedere enim debet *resignatio* (22) uniuscuiusque permutantis beneficiati in manu illius *Superioris* ecclesiastici (23), qui ad *concedendum titulum* officii permutandi competens

(18) Reg. Canc. Apost. 40.; cap. 6. X. de except. II. 25.; *Pirhing* h. t. 19. n. 14. 22.; *Schmalzgr.* l. c. n. 39. 83. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 40. Canc. Apost. n. 12. 13.

(19) *Pirhing* l. c. n. 14.; *Riganti* l. c. n. 43.

(20) *Leuren.* l. c. q. 835. sq.

(21) *Schmalzgr.* l. c. n. 63. 64.; *Pirhing* l. c. n. 21.; *Riganti* l. c. n. 66. 76. 77.; *Zech* l. c. h. tit. not. 10.

(22) Cap. unic. de rer. permut. III. 5. in Clem.; *Pirhing* l. c. n. 17.

(23) *Schmalzgr.* l. c. n. 61. 62.

est. Nam officia ecclesiastica iuxta R. I. in Sext. *sine institutione canonica* obtineri non possunt, eamque permutantes beneficiati *sibi mutuo* dare nequeunt; ergo necessario requiritur interventio competentis Superioris ecclesiastici, ut institutione canonica in beneficiatos permutantes officia resignata *rite transferantur*. Praeterea beneficiati de bonis et redditibus beneficialibus arbitrarie disponere nequeunt; sed huiusmodi arbitraria dispositio videretur esse permissa, si *meris pactionibus privatis* absque interventione auctoritatis ecclesiasticae permutationes officiorum essent permissae. Denique Ecclesia simpliciter reprobatur *pactiones* (24) circa officia ecclesiastica (cfr. cap. 5. 8. X. de pactis I. 35.); quodsi exclusa auctoritate ecclesiastica fit permutatio officiorum, vera habetur pactio, quae vitatur, si beneficia libere *resignantur in manus competentis Superioris ecclesiastici* adiecta conditione, ut officia resignata permutantibus conferantur. Quam conditionem (25) adiectam Ecclesia non reprobatur, sed Praelatis sancte servandam esse praescribit (26).

505. Inde conficitur illos tantum beneficiatos esse subiecta habilia ad permutationem, qui ad resignationem officiorum

(24) Cap. 8. X. de pactis I. 35.

(25) Cit. cap. unic. h. t. in Clem.; Schmalzgr. l. c. n. 79. sq., l. I. t. 9. n. 48.; Hinschius vero l. c. p. 291. sq. rem aliter explicat. Ceteroquin vel ipsi veteres auctores inter se non conveniunt; nam conditionem illam mox dicunt *suspensivam* mox *resolutivam* mox tantum *modum* sive onus adiectum. Cfr. v. g. Reiffenstuel l. I. t. 9. n. 146., ubi cum Schmalzgr. l. c. n. 48. conditionem illam videtur habere *suspensivam*. At Pirhing l. III. t. 19. n. 16. alique v. g. Friedberg-Ruffini l. c. p. 528. defendunt conditionem in permutatione adiectam esse *resolutivam*. Denique Schmalzgr. h. t. n. 79. loquitur de renuntiatione "*sub modo*", n. 81. de resignatione, si non *suspensiva*, saltem *resolutiva*, sed l. I. t. 9. n. 48. 50. in permutatione tantum videtur admittere conditionem *suspensivam*.

(26) Cum quaestione notae praecedentis etiam illa controversia coniuncta est, utrum *admissio* mutuae resignationis sit *simul* tacita illorum beneficiorum collatio, ut putant Gonzalez, Lotter. alique, an *collatio* beneficiorum resignatorum sit actus omnino *distinctus* ab *admissione resignationis* mutuae, quemadmodum tenet Leuren. l. c. q. 816. cum Garcia aliisque; nam beneficia clericis permutantibus concedi non possunt, *antequam vere vacent*, sed per solam *admissionem resignationis* utriusque partis *vacant*; ergo collatio debet esse actus distinctus, qui saltem natura est posterior admissione resignationis: porro *admissio* resignationis et collatio beneficiorum frequenter ipso tempore longe distant, ita ut una habeatur, sed nondum altera, v. g. si Papa Romae resignationem admittit et uni clerico permutanti et praesenti statim beneficium conferat, absenti vero concedit *mandatum de providendo*.

in permutatione requisitam sunt *capaces*. Etenim si quis ad resignationem illam plane *inhabilis* est (27), nequit inire tractatum illud praevium, quo sese obligat ad dimittendum officium permutationis causa in manus competentis Superioris ecclesiastici.

506. Imprimis autem subiectis *activis* in permutatione adnumerandi sunt *omnes* illi *Superiores* ecclesiastici (28), qui tractatum praevium beneficiatorum permutantium *ratum* habent, reciprocam *resignationem acceptant* et tandem *titulum* officii permutatione quaesiti unicuique actu *concedunt* (29).

Qua in re competens est:

a) *Romanus Pontifex* in officiis maioribus et exemptis, quae ipsius collationi sunt reservata, in aliis autem officiis cum inferioribus Praelatis habet concurrentem iurisdictionem;

b) *Episcopus* (30) proprius loci, in quo unumquodque beneficium situm est;

c) *Praelatus nullius*, qui vere separatim habet territorium;

d) *Capitulum* resp. *Vicarius capitularis* sede vacante quoad beneficia, quae non spectant ad liberam collationem Episcopi;

e) *Vicarius generalis*, si speciali mandato sit munitus (31).

Alii vero Praelati inferiores etiamsi forte ex singulari privilegio officia *conferre* possunt, tamen conditionatam partium permutationem *approbare* nequeunt (32).

§ 2. DE OBIECTO PERMUTATIONIS.

507. *Obiectum* permutationis officiorum possunt esse ordinarie *omnia* et *sola* (33) officia ecclesiastica, vera, non ficta,

(27) Cfr. de subiecto habili ad resignationem: *Schmalzgr.* l. I. t. 9. n. 12. sq.

(28) *Schmalzgr.* h. t. 19. n. 65. sq.

(29) Cap. unic. de rer. perm. in Clem.; *Pirhing* l. c. n. 22.; *Riganti* l. c. n. 63. 76. 77.

(30) Cap. 5. X. de rer. perm. III. 19.; *Schmalzgr.* l. c. n. 65.

(31) *Riganti* l. c. Reg. 40. Canc. Apost. n. 67.

(32) *Riganti* l. c. n. 63. sq.

(33) Quare cum *iure decimandi* vel similibus iuribus ecclesiasticis nequit commutari officium ecclesiasticum. Cfr. *Riganti* l. c. n. 20. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 49. sq. 53. sq.; *Reiffenstuel* l. I. t. 9. n. 100.; *Pirhing* l. c. n. 29. 30.; *Leuren.* l. c. q. 821.

in quibus (34) beneficiati permutantes habent certum ius quaesitum, sive possessio iam sit capta vel non, sive titulata sint vel mere manualia vel commendata (35). Iura enim permutationem officiorum sine distinctione *permittunt*; ergo neque nos debemus distinguere, neque ullum excludendum est officium, nisi speciali prohibitione reperiatur exceptum (36).

Quare etiam unum officium ecclesiasticum cum pluribus vel plura cum uno permutari possunt, dummodo plura illa officia sint compatibilia; secus id fieri non posset, nisi obtineretur dispensatio pontificia (37). Nulla quoque existit prohibitio, quominus officia, quae tum quoad obligationes spirituales tum quoad reditus sunt inaequalia, permutentur. Nunquam autem inaequalitas *spiritualis* per reditus *temporales* in permutatione compensari potest (38). Imo vel compensatio quoad *temporalia*, quamvis per se simonia careat, tamen ab inferioribus Praelatis admitti nequit (39) et ab ipso Romano Pontifice ordinarie permitti non solet. Neque a permutatione cum tertia persona excluditur officium, in quod gratia expectativa data est, dummodo fraus in permutatione absit (40).

508. Speciatim autem permutari prohibentur:

a) officia *unita* alicui ecclesiae vel officio vel monasterio, ne fiat praeiudicium illi, cui unio facta est;

b) officia *reservata* Romano Pontifici; beneficia enim permutata conferenda sunt permutantibus, sed officia reservata Romano Pontifici ab illo, non ab inferioribus Praelatis conferri possunt;

c) officia *litigiosa*; etenim res litigiosa non est res vere propria et insuper pendente lite certe alienari nequit;

d) officia quocunque modo *amissa*: nam non amplius sunt res propriae beneficiatorum permutantium;

e) officia solummodo *expectata*, quia expectatio in officio permutando non dat *ius in re* (41).

(34) Hinc officia, in quae habetur tantum *ius ad rem* v. g. per praesentationem i. e. ius mere personale, quod personam non egreditur, permutari nequeunt. Cfr. *Riganti* l. c. n. 18. sq. 32. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 48. 83. sq.

(35) *Pirhing* l. c. n. 29.; *Schmalzgr.* l. c. n. 44. sq.

(36) *Suarez*, De simon. l. IV. cap. 34.; *Pirhing* l. c. n. 28.

(37) *Schmalzgr.* l. c. n. 54.

(38) *Schmalzgr.* l. c. n. 55. 56.

(39) *Riganti* l. c. n. 60. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 57. sq.; *Pirhing* l. c. n. 32., quibus alii contradicunt.

(40) Cap. unic. h. t. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 73. sq.

(41) *Garcias* l. c. n. 44. sq.; *Riganti* l. c. n. 49. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 46. sq.

§ 3. DE CONDITIONIBUS PERMUTATIONIS.

509. Permutatio officiorum ecclesiasticorum ut legitime fiat, imprimis requirit iustam *causam* necessitatis vel utilitatis, quae saltem indirecte in *Ecclesiam* redundat neque ad solum commodum privatum beneficiatorum permutantium limitatur (42). Etenim permutatio per se in iure non est permessa, sed potius prohibita; ergo ut prohibitio illa auferatur, iusta intercedat necesse est causa publicae utilitatis vel necessitatis Ecclesiae, non commodi mere privati. Qua iusta causa non interveniente *nulla et irrita* est permutatio. Porro causa iusta non solum objective *existere*, sed etiam a beneficiatis permutantibus est *alleganda* et a competente Superiore ecclesiastico *examinanda* et *approbanda*, ut authentice de ipsius sufficientia et iustitia constet; secus pariter permutatio valore destituitur (43).

Unusquisque ex beneficiatis permutantibus, postquam tractatu praevio absque simonia, dolo, vi inuito sese valide obligavit, suum officium *resignare* debet in manus illius Ordinarii, cui ipsum officium est subiectum, sive unus idemque sit Ordinarius utriusque permutantis clerici sive diversus (44). Quae resignatio cum fiat cum expressa declaratione clericorum resignantium se id facere *permutationis causa, vere est conditionata* (45) ideoque effectum non consequitur, si altera pars aut non possit aut nolit officium resignare. Quare conditione *non verificata* pars diligentior absque *ulla nova et formali* collatione officium suum nunquam absolute dimissum neque *simpliciter* vacans denuo recuperare potest (46).

(42) Cap. 5. X. h. t. 19.; Pii V. Const. « *Quanta Ecclesiae* » § 3.; Conc. prov. Neogranat. (a. 1868.) in Collect. Lac. t. VI. col. 487., ubi exigitur *inramentum* quod *simonia* non intercesserit; *Schmalzgr.* l. c. n. 76. 77.

(43) Pii V. cit. Const. « *Quanta Ecclesiae* » *Schmalzgr.* l. c. n. 78.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 286.

(44) Cap. unic. h. t. in Sext.; *Riganti* l. c. n. 5. sq.; *Leuren.* l. c. q. 844. sq.

(45) *Schmalzgr.* l. I. t. 9. n. 48.; aliter *Hinschius* l. c. t. III. p. 291. sq. sine solida probatione. Cfr. tamen supra h. t. not. 25. de qualitate conditionis.

(46) Arg. cap. 8. X. t. 19.; cap. 20. de praeb. in Sext.; *Schmalzgr.* h. t. 19. n. 80. sq.; *Leuren.* l. c. q. 881.; *Riganti* l. c. n. 40. sq. aliiq. v. g. *Wiestner*, *Hinschius*, quibus *Pirhing* l. c. n. 16. sq. aliiq. contradicunt, eo quod beneficium non possit conferri, nisi sit *vacans*, sed vacatio sive iuris dimissio inducatur per *acceptatam resignationem* et vacatione sive iuris dimissione

Qua in resignatione etiam Reg. Canc. Apost. 19. de infirmis attendenda est.

510. In permutatione facienda competens Superior ecclesiasticus et omnino debet intervenire et imprimis tractatum praeivium permutantium *conditionate* initum post causae cognitionem *approbare* (47).

Quodsi beneficiati permutantes sola privata auctoritate negotium transigerent, nulla et irrita esset permutatio et in poenam delicti admissi i. e. simoniae iuris ecclesiastici, non divini (48) per sententiam condemnatoriam suis officiis privandi sunt (49), ipso autem iure privati non existunt, nisi conditiones cap. 2. de simon. V. 1. in Extrav. com. verificentur (50).

Porro auctoritas Superioris ecclesiastici requiritur in *acceptanda* (51) renuntiatione a permutantibus beneficiatis facta et in nova *collatione* officiorum resignatorum, quae solis permutantibus beneficiatis, non *aliis* clericis *valide* fieri potest (52). Quae nova collatio, cum examen causae et personarum iam praecesserit, quamprimum fieri debet, neque ordinaria iuris tempora sunt exspectanda (53). Imo Gregorius XIII. cit. Const. "*Humano vix iudicio*", praescripsit, ut universum negotium admissionis vel reiectionis resignationis etiam ex causa permutationis et provisionis intra mensem ab Ordinariis absolveretur (54).

511. Praeter interventionem competentis Superioris ecclesiastici omnino requiritur *consensus* (55) illorum, qui forte ius quoddam eligendi vel praesentandi vel conferendi (56) in officiis permutandis habent, ne ipsis praeiudicium quod-

secuta requiratur nova tituli collatio. Quae ratio unica adversariorum non concludit. Nam resignatio in casu *permutationis* essentialiter est *conditionata* et *mutua* ideoque non inducit vacationem sive iuris dimissionem, nisi *post* verificatam *utrimque conditionem* i. e. resignationem alterius *pariter acceptatam* a competente Superiore. Cfr. supra h. tit. not. 26.

(47) *Schmalzgr.* l. c. n. 63. 64.

(48) *Schmalzgr.* l. c. n. 41. 42.

(49) Cap. 7. X. h. t. 19.; *Schmalzgr.* l. c. n. 43.; *Reiffenstuel* l. I. t. 9. n. 86.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 285. not. 9.

(50) Cfr. quoque *D'Annibale*, in Const. "*Apost. Sed.*" comment. n. 130.

(51) *Schmalzgr.* l. I. t. 9. n. 19. sq.; *Hinschius* l. c. p. 288.

(52) Cap. unic. h. t. in Clem.; *Schmalzgr.* h. t. 19. n. 79.; *Hinschius* l. c. p. 290.

(53) *Garcias* l. c. P. X. cap. 4. n. 3. sq.

(54) *Riganti* l. c. Reg. 40. Canc. Apost. n. 72. sq.

(55) *Schmalzgr.* l. c. n. 71.

(56) *Pirhing* l. c. n. 26.; *Riganti* l. c. n. 66.

dam generetur; secus universum permutationis negotium esset invalidum.

512. Denique *quicumque* in vim resignationis ex causa permutationis factae provisos fuerit, iuxta cit. Gregor. XIII. Const. “*Humano vix iudicio*,” §7. intra *tres menses* a die sibi factae provisionis illam publicet et possessionem officii capiat necesse est modo et forma eadem Const. praescriptis; alioquin illis mensibus elapsis nulla est provisio et officia eoipso vacare censentur (57).

§ 4. DE EFFECTIBUS PERMUTATIONIS.

513. Complexum (58) negotium permutationis officiorum ecclesiasticorum, quod auspicatur a pactione conditionata partium, primo loco in utroque paciscente illam producit conditionatam obligationem, vi cuius unusquisque *expectare* tenetur admissionem vel reiectionem pactionis initae per competentem Superiorem ecclesiasticum factam. Etenim pactio illa *absolute* non fit, sed refertur in futurum consensum Superioris, ergo quamvis ante ratihabitionem auctoritatis ecclesiasticae vim *absolutam* non habeat, tamen ne sit plane illusoria, saltem arbitrariam revocationem invita altera parte excludere debet (59).

514. Postquam permutatio partium est admissa, negotium conditionatum iam in *absolutum* (60) est transformatum, atque inde oritur in unoquoque permutante beneficio *obligatio* omnes illos actus ponendi, quibus scopus permutationis initae i. e. permutatio *actualis* officiorum utriusque partis contrahentis obtinetur. Quare cum medium huiusmodi non sit reciproca rerum permutandarum *traditio* per permutantes facta, uti accidit in ordinariis contractibus permutationis, stricta exurgit obligatio in unoquoque contrahente ad *resignationem* sui officii in manus competentis Superioris ecclesiastici faciendam (61). Quae resignatio cum tantum fiat per-

(57) *Schmalzgr.* l. c. n. 39.; *Leuren.* l. c. q. 776.; *Reiffenstuel* l. c. n. 101., ubi tamen addit ex contraria consuetudine quarundam dioecesium illam publicationem in ecclesiis permutatis non observari.

(58) *Riganti* l. c. n. 76. 77.

(59) *Schmalzgr.* l. c. n. 63. 64.; *Suarez* l. c. l. IV. de simon. cap. 32. n. 5. 6. 7. 8.; *Zech* l. c. h. tit. not. 10.

(60) *Suarez* l. c. n. 7.; *Riganti* l. c. n. 66.

(61) *Schmalzgr.* l. c. n. 79. 80.

mutationis causa, *non est absoluta*, sed tantum in ordine ad effectum permutationis (62); imo per resignationem *absolutam* periclitaretur scopus principalis permutationis i. e. actualis translationis officii in alteram partem contrahentem. Nam officium absolute resignatum in rigore iuris a Superiore ecclesiastico etiam tertiae personae concedi posset, *nisi* saltem *nunc* obstaret expressa iuris prohibitio. Cfr. cap. unic. h. t. in Clem.

515. Resignatione utriusque partis permutantis v. g. ab Episcopo acceptata nequaquam ipso facto acceptationis iam producitur tacita et reciproca officiorum *collatio* (63), sed nova et distincta requiritur collatio utriusque officii per Superiorem ecclesiasticum alias ad collationem competentem, ut officia resignata actu obtineantur (64). *Postquam* illa collatio rite facta est, profecto uterque titulum officii a se resignati absolute amisit (65).

TITULUS XXV.

DE TRANSLATIONE MAGISTRATUUM ECCLESIASTICORUM

(*Lib. I. tit. 7. de translatione Episcopi*)

516. Fontes: Decret. Grat. C. VII. q. 1.; C. XXI. q. 2. — Compl. III. l. I. t. 5. de transl. Episc. et electi. — Decretal. Greg. IX. l. c. — Leon. X. Const. « *Supernae dispositionis* » pubbl. in Sess. IX. 5. Mai 1514. Conc. Later. V.; S. C. Ep. et Reg. 14. Dec. 1624. approb. ab Urban. VIII. 20. Mart. 1625; Benedict. XIV. Const. « *Ad Apostolicae servitutis* » 17. Oct. 1740.

Scriptores: Commentat. iur. Decret. in h. t. — *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 8. sect. 2. de transl.; *Phillips* l. c. t. V. §§ 225. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 226. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 305. sq. — *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 16. n. 5. sq.; *Garcias*, De benef. P. XI. cap. 5. 6. 7.; *Leuren.* l. c. P. III. q. 149. sq. 416. 736.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 2. § 3. n. 14. sq. 27. sq.; *Bonix*, De Episcop. t. I. p. 360. sq.; *Thomassin.* l. c. P. II. l. 2. cap. 60. sq.; *Bianchi*, Della potestà e della polizia della chiesa t. V. P. I. p. 387. sq.

(62) *Schmalzgr.* l. c. n. 81. 82. et. l. I. t. 9. n. 47. sq. de effectibus renuntiationis.

(63) *Reiffenstuel* l. c. n. 97.

(64) Gregor. XIII. Const. « *Humano vix iudicio* » § 7.; *Riganti* l. c. n. 66. 72. sq.; *Suarez* l. c. n. 7.

(65) *Schmalzgr.* h. t. 19. n. 82.

Praenotiones.

517. I. Connexio materiae. Translatio cum in genere denotet *revocationem* ab uno officio ecclesiastico et *promotionem* ad aliud, ratione termini *ad quem* est *provisio canonica*, ratione termini *a quo amissioni* officii ecclesiastici est adnumeranda. Maxime vero *translatio Episcopi*, nisi fiat ad Sedem Romanam, incipit ab *amissione* prioris ecclesiae, ne Episcopus translatus *simul duas ecclesias* teneat. Nam Romanus Pontifex his fere verbis translationem perficit: “ *A vinculo, quo tenetur..., absolvimus... et ad eccles... transferimus et ei licentiam tribuimus transeundi* „. Quare translatio recte hoc capite quarto de amissione officiorum ecclesiasticorum tractari potest. Praeterea translatio saltem ex *communiter* contingentibus fit cum *libero* consensu beneficiati transferendi; hinc sub illo respectu ad resignationem et permutationem accedit, licet ab iisdem sub alia ratione differat (1).

II. Definitio. *Translatio* est magistratus sive beneficiati ecclesiastici de *uno* officio in *aliud* ex competentis Superioris ecclesiastici auctoritate ob causam iustam necessitatis vel utilitatis Ecclesiae canonice facta mutatio. Rubrica h. t. in Decretalibus certe insinuat in nigro potissimum agi de translatione *Episcoporum*. Imo *verbum translationis* simpliciter et sensu restricto adhibitum in iure solummodo denotat assumptionem *Episcopi* ab una ecclesia cathedrali ad aliam; at sensu latiori etiam *alii* magistratus ecclesiastici per translationem ab uno officio ad aliud assumuntur (2).

III. Divisio. Translatio dividitur

a) in *liberam*, quae sponte acceptatur a translato, et in *coactam*, quae invito imponitur sive ob *legitimam* causam et *absque* ulla culpa sive ob culpam ut *poena*;

b) in *honorificam*, si fiat ab officio minore ad maius propter praeclara merita et utilitatem vel necessitatem Ecclesiae, et in *poenalem*, si fiat in poenam delicti ab officio maiore ad minus v. g. ad vitandam privationem beneficii hucusque obtenti.

(1) *Devoti* l. c. in font.; supra h. tom. II. n. 491. sq.

(2) Cap. 7. X. de consuet. l. 4.; cap. 22. X. de elect. l. 6.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 1.; *Pirhing* h. t. 7. prooem. n. 1.; *Garcias* l. c. cap. 5.; *Hinschius* l. c. p. 313.

§ 1. PRINCIPIA FUNDAMENTALIA DE TRANSLATIONE.

518. Episcopi translatio in aliam ecclesiam cathedralem propter *ambitum* et *avaritiam* facta iam ex perversis illis *motivis* et funestis sequelis evidenter *iure divino* est prohibita. Quare quamvis huiusmodi translatio *valida* sit, tamen ne annuente quidem Romano Pontifice licita esse potest. Quod principium manifeste etiam translationibus aliorum magistratuum ecclesiasticorum est applicandum (3).

Iuri quoque *divino* repugnat translatio, si *propria* auctoritate perficiatur, sive spectatur ut *transitus* ad novam ecclesiam, sive ut *discessio* ab ecclesia ante obtenta, salvo iure Romani Pontificis libere acceptandi electionem de se factam vel resignandi dignitatem pontificiam (4). Etenim *nominatio* Episcoporum *privato* arbitrio non fit iureque communi Romano Pontifici est reservata, ut omnis arbitraria et haereditaria successio sit exclusa. *Concessio* vero *iurisdictionis* episcopalis aliter haberi non potest, nisi per missionem canonicam Romani Pontificis. Quae missio canonica restricta fuit ad priorem dioecesim neque ad novam arbitrarie potest extendi, ubi optimo iure illico servatur principium: "*Extra territorium ius dicenti non paretur impune* „ Cfr. cap. 2. de const. I. 2. in Sext. Imo Episcopus in iustam poenam arbitrarii discessus ex iure positivo etiam privatur iurisdictione in dioecesi derelicta. Cfr. cap. 1. X. de cleric. non resid. III. 4. Praeterea *arbitraria discessio Episcopi* est violatio gravissimi *mandati* Romani Pontificis, quod ex lege divina, quamdiu a Romano Pontifice non fuerit revocatum, religiose servandum est. Cfr. cap. 10. X. de renunt. I. 9. Nam unicuique Episcopo non tantum per concessionem, sed per verum *praeceptum*: *Pasce oves tibi commissas*, iurisdictio iniungitur.

Porro Episcopi spontanea *acceptatione* suae dignitatis ex *quasicontractu* obligati sunt ad curam pastorem in suis dioecesibus gerendam et ad principalia officia etiam solemn

(3) Conc. Sardic. a. 343. c. 1.: "*Unde apparet avaritiae ardore eos inflammari et ambitioni servire* „; Conc. Nemaus. a. 1096. c. 9.: "*Quodsi (sacerdotes) ambitionis vel cupiditatis causa ad aliam ditiores migraverint ecclesiam, utramque amittant* „ Cfr. quoque c. 13. Conc. Claromont. a. 1095.; *Bouix* I. c. p. 374. sq.

(4) Cap. 1. de renunt. I. 7. in Sext.; *Suarez*, De virt. et stat. relig. tract. VII. l. 1. cap. 16. n. 10.

promissione et *iuramento* sese obstringunt. Qui quasicontractus non immerito *matrimonium* quoddam *spirituale* nuncupatur. At certe pastor spiritualis deest officio suo ex iure divino constituto, si temere gregem deserat, curam abiiciat, pactum atque iuramentum violet.

Denique illa discessio est species quaedam *resignationis*: at resignatio Episcopi ex natura rei requirit *acceptationem* competentis Superioris ecclesiastici. Cfr. cap. 2. X. h. t. 7.

519. Quamvis transitus Episcopi *proprio arbitratu* factus in thesi recte dicatur *iure divino* vel a Christo prohibitus, tamen talis prohibitio *non existit* in *hypothesi* necessitatis vel utilitatis Ecclesiae et *licentiae* datae a Romano Pontifice, ad quem iudicium spectat de causis.

Quare vinculum vel matrimonium illud spirituale inter Episcopum et suam ecclesiam atque comparatio cum matrimonio carnali non nimis sunt urgenda (5), ne quis ad plane falsas deducatur conclusiones propter comparisonem natura sua in non paucis claudicantem.

Profecto matrimonium illud spirituale *aliqua* ratione potest dici *fortius* carnali, quia est *dignius*, utpote *natura* sua spirituale, non tantum *per elevationem*, ut factum est in matrimonio carnali; porro *efficacius*, quatenus consummatur consecratione, quae imprimit *characterem* indelebilem, qui in matrimonio carnali omnino deest; denique *secundum quid minus solubile*, cum ad solvendum matrimonium spirituale semper requiratur *licentia* competentis Superioris ecclesiastici, matrimonium vero carnale *mutuo consensu* coniugum quoad *thorum* et *cohabitationem* separari possit.

At matrimonium carnale consummatum est iure divino adeo firmum, ut *absolute*, non tantum conditionate, ratione *vinculi* a nulla auctoritate humana etiam pontificia valide solvi possit. Item matrimonium *ratum* christianorum a Romano Pontifice absque *iusta* et *proportionata* causa ne *valide* quidem solvi potest.

Unio autem inter Episcopum et suam ecclesiam *non* nititur *iure divino*, sed ultimam *mandato* Romani Pontificis

(5) *Santi* h. t. n. 3. sq. alique auctores huic quaestioni nimium videntur tribuere momentum. Cfr. *Suarez*, De virtute et statu relig. tract. VII. l. 1. cap. 16., ubi solide probat, vinculum, quo Episcopus suae ecclesiae alligatur, non esse *iure divino indissolubile*. Quare *S. Alphons.*, Theologia mor. l. IV. n. 104. sq. nimis rigidam nec satis probatam tenet sententiam.

i. e. *iure humano*. Quod mandatum Romanus Pontifex pro plenitudine suae potestatis divinitus acceptae etiam sine causa *valide* revocare potest; unde consequenter vinculum iure humano constitutum dissolvitur. Quare partes historicae et dispositive cap. 1. 2. 4. X. h. t. 7. aptam recipiunt explicationem (6).

520. Vinculum, quo *inferiores* beneficiati cum suis beneficiis uniuntur, ex natura rei est minus perfectum et solo iure ecclesiastico constitutum. Quare generatim propter necessitatem vel utilitatem Ecclesiae (cfr. cap. 5. X. de rer. permut. III. 19.) beneficiati etiam *inviti* ad officium maius vel saltem *aequale* a competente Superiore ecclesiastico transferri possunt. In iustam quoque *poenam delicti* translatio ad officium *minus* pariter invito beneficiato servata forma canonica imponi non prohibetur. Quae principia maxime in translatione parochorum sunt practici momenti.

§ 2. NOTAE HISTORICAE DE TRANSLATIONE (7).

521. Ex sententia Innocentii III. (cfr. cap. 4. X. h. t. 7.) focus coniugii spiritualis, quod est inter Episcopum et suam ecclesiam intelligitur in electione initiatum, in confirmatione ratum, in consecratione consummatum. Hinc translationes aut potius transmigrationes Episcoporum de una ecclesia in aliam semper visae sunt SS. Patribus atque Rom. Pontificibus habere speciem quandam adulterii spiritualis (8).

Falso igitur *Berardi* tribuit Pseudo-Isidoro introductionem huius terminologiae de matrimonio spirituali inter Episcopum et ecclesiam et inepte in Decretalibus Innocentii III. eiusdem vocis usum derivat ex scholastico scribendi modo secretarii illius Romani Pontificis. Hinc mirum non est, quod illae transmigrationes Episcoporum, quae iam in antiqua Ecclesia haud raro occurrunt, de se fuerint *velitae* (9), etiamsi nequaquam fierent ex mero privato arbitrio, sed per *electio-*

(6) Suarez l. c.; Schmalzgr. h. t. 7. n. 2.; Pirhing h. t. n. 7.; Bouix l. c. p. 360. sq.

(7) Thomassin. l. c.; Bianchi l. c.; Bouix l. c. p. 374. sq.; Phillips l. c.; Hinschius l. c.

(8) Innoc. I. (a. 402.) in Conc. Roman. c. 13.; Hefele l. c. t. I. p. 87.

(9) Cfr. c. 14. Apost.; c. 15. Conc. Nicaen. (a. 325.) = c. 19. C. VII. q. 1.; Hefele l. c. t. I. p. 419. sq.; c. 1. 2. Conc. Sardic. (a. 343.) = cap. 1. X. de cleric. non resid. III. 4. et cap. 2. X. de elect. I. 6.; Hefele l. c. p. 558. sq.; c. 21. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 30. sq. C. VII. q. 1.; Socrates, Histor. eccles. l. VII. cap. 36.; Theodoret., Histor. eccl. l. I. cap. 19.

nem cleri et postulationem populi (10). Cuius prohibitionis praecipua causa fuit fundata suspicio *ambitionis* et *avaritiae*.

At postquam saltem in Ecclesia orientali mitior quaedam praxis iam inde ex saeculo quarto introduci coepta est (11), Ecclesia non amplius eo processit, ut translationes Episcoporum absolute et semper prohiberet. Illae enim permissae fuerunt, quoties necessitas vel utilitas Ecclesiae id postularet (12). Qua de re in antiqua Ecclesia iudicium fuit penes Concilium provinciale (13).

Et profecto primis iam saeculis translationes Episcoporum referuntur, ex quibus certe non omnes arbitrariis transmigrationibus adnumerari possunt v. g. translatio S. Gregorii Nazianzeni (14).

Quae disciplina, quod ex proportionata causa cum *approbatione Concilii provincialis* (15) fierent translationes Episcoporum, saltem ex saeculo nono immutari coepta est, atque ius transferendi Episcopos magis expresse et generaliter Sedi Apostolicae fuit reservatum (16). Quae praxis iam saeculo undecimo et multo magis saeculo duodecimo fuit adeo recepta, ut Innocentius III. suis Decretalibus illam potius solemniter confirmaret quam denuo introduceret (17). Quare hoc ius illuc rediit, unde dimanaverat, atque ex ipso iure Decretalium ipsius exercitium tanto rigore Sedi Apostolicae fuit reservatum, ut ne Legato quidem a latere concederetur (18).

(10) Cfr. v. g. cit. c. 15. Conc. Nicaen. et c. 21. Conc. Antioch.

(11) *Hefele* l. c. p. 419.

(12) Cfr. c. 14. Apost. et *Hefele* l. c. p. 804. not. 1.; *Hinschius* l. c. p. 305. sq.

(13) Cfr. c. 18. Conc. Antioch.; c. 27. stat. Eccles. antiq. = c. 37. C. VIII. q. 1.

(14) *Hefele* l. c. p. 419.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 307. sq.; c. 44. C. VII. q. 1. (S. Greg. M. a. 592.).

(15) Cfr. c. 12. Conc. Tolet. XVI. a. 693.; c. 37. C. VII. q. 1.; *Zech*, Hierarchia eccl. § 241.; *Hinschius* l. c. p. 305. sq.

(16) *Pseudo-Isidorus* sine dubio tradit translationes absque licentia Rom. Pontificis fieri non posse; *Hinschius* autem l. c. p. 307. *Pseudo-Isidori* auctoritatem in nova illa disciplina formanda saltem exaggerat nec solidis argumentis probat Hadrianum II. (a. 871.) et Ioannem VIII. (a. 876.) in admittendis translationibus Episcoporum *Pseudo-Isidori Decretalibus* fuisse adactos. Multo minus *gesta* regum ab eodem *Hinschius* allegata sunt iuris decreta. Cfr. *Hincmar. Rem. epist.* 31. de translationib. Episcoporum. cap. 6. apud *Migne*, P. L. CXXII. 213.

(17) Cap. 1. sq. X. h. t. 7.; *Hinschius* l. c. p. 308. sq.

(18) Cap. 1. X. h. t.; cap. 3. X. de offic. legat. I. 30.

Ius Decretalium de translatione Episcoporum saeculis subsequentibus vix iam fuit mutatum. Nam quae Pseudopapa Alexander V. in Concilio Pisano (a. 1409.) promisit, se non facturum esse translationes de *invitis*, nisi parte vocata et audita et de *consensu maioris partis* Cardinalium et ex iustis et rationabilibus causis, ea vim legis nec habuerunt nec praerogativas Sedis Apostolicae limitare potuerunt (19). Neque *decreto Conc. Constantiensis* (Sess. XXXIX. cap. 4.) 9. Oct. 1417. ex sese maior auctoritas est vindicanda. At Leo X. in Conc. Later. V. l. c. simile quoddam statutum publicavit cum innovatione cit. decreti Constantiensis (20) postea in praxi ecclesiastica cum pleno rigore non recepti. *Concilium Tridentinum* nihil novi iuris de translatione Episcoporum constituit. Quare unice curandum fuit, ut praxis sacris canonibus esset conformis. Cardinalis Bellarminus, ut hic scopus efficacius obtineretur, singularem conscripsit tractatum de officio primario Romani Pontificis et Clem. VIII. exhibuit. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 16. n. 5. sq. Quod Benedictus XIV. Const. " *Ad apostolicae servitutis* „ 17. Oct. 1740. de particulari Congregatione ordinaverat, nostra aetate non iam est practici momenti; etenim negotia illius Congregationis denuo a Congregatione Consistoriali expediuntur.

Praesertim translationes a sedibus episcopalibus ad sedes archiepiscopales ex praxi vigenti sunt faciles et frequentes.

522. Quae primis saeculis contra translationes *Episcoporum* sunt statuta, servata proportionem etiam inferioribus magistratibus ecclesiasticis fuerunt applicanda. Nam ex iure antiquo unusquisque clericus *vi ordinationis* censebatur inordinatus suae ecclesiae, a qua in aliam non fuit transeundum (21), nisi in casibus a iure exceptis (22).

At cum suprema lex in hac re sit necessitas vel utilitas Ecclesiae, inde saltem *ex saeculo quinto* clerici ex concessione Episcoporum in aliam ecclesiam transmigrare non amplius fuerunt prohibiti (23). Quae norma salvis antiquis prohibitionibus contra arbitrarias transmigrationes ambitionis vel

(19) *Hefele* l. c. t. VI. p. 1034. sq.

(20) *Hefele* l. c. t. VII. p. 603.

(21) Cfr. c. 13. 15. Apost.; c. 2. 21. Conc. Arelat. (a. 314.); *Hefele* l. c. t. I. p. 205. sq.; cit. c. 15. Conc. Nicaen. (a. 325.).

(22) Cfr. c. 5. 20. Conc. Chalced. (a. 451.); *Hefele* l. c. t. II. p. 510. 523.

(23) Cfr. c. 27. stat. Eccles. antiq.; c. 5. Conc. Epaon. (a. 517.).

cupiditatis causa factas (24) etiam in iure Decretalium approbata est (25).

Cum praesertim tempore magni schismatis occidentalis non raro etiam *inviti* Praelati vel beneficiati transferrentur, graves querelae contra istas translationes coactas motae sunt. Quibus querelis Concilium Constantiense Sess. XXXIX. (9. Oct. 1417.) cap. 4. medelam afferre studuit, cuius decretum postea Concilium Lateranense V. l. c. denuo inculcavit.

Quae coactae translationes invitorum beneficiatorum si factae sunt ad officia *minora* et tenuiora, tanquam mitior quaedam forma *poenae* privationis sive remotionis praesertim parochorum in recentiore praxi admissae sunt (26).

Imo nostro saeculo cum in Gallia ineunte ultimo saeculo propter iniustas leges civiles introducti essent parochi ad nutum Episcoporum amovibiles, translationes invitorum parochorum ob *causas necessitatis* vel *utilitatis* Ecclesiae etiam nullo interveniente delicto in forma prudenti et paterna ad aequale vel maius officium Episcopis fuerunt permissae (27).

§ 3. DISCIPLINA VIGENS DE TRANSLATIONE.

I. De potestate transferendi Episcopos aliosque magistratus ecclesiasticos.

523. I. Translatio *Episcopi* cuiuscunque etiam titularis (28) atque saltem confirmati, etsi nondum consecrati (29) de una ecclesia cathedrali in aliam ex iure communi (30) nunc vigenti, cum sit causa maior, sola auctoritate Romani Pontificis fieri potest (31), neque ulla ratione Patriarchis vel Primatibus vel Metropolitibus (32), imo neque ipsis Legatis a latere

(24) Cfr. c. 20. Conc. Remen. (a. 813.); c. 9. Conc. Nemaus. (a. 1096.).

(25) Cap. 5. i. f. X. de rer. permut. III. 19.; *Hinschius* l. c. p. 312. sq.

(26) Caus. select. S. C. C. ed. *Lingen et Reuss* n. 488. sq.; *Aichner*, Compend. iur. eccl. §§ 96. 220.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 581. 638.

(27) *Bargilliat* l. c. n. 1009. sq. 1012. sq.

(28) Act. S. Sed. vol. II. p. 598.; *Reiffenstuel* l. c. l. I. t. 5. n. 40. sq.

(29) Cap. 2. X. h. t. 7.; *Schmalzgr.* h. t. 7. n. 3.

(30) Cfr. de singulari privilegio Archiepiscopo Salisburgensi concessio: *Zeck*, Hierarch. eccles. § 241. iunct. *Ginzel*, Kirchenr. t. II. p. 218.

(31) Cap. 1. 2. 4. X. h. t. 7.; *Schmalzgr.* l. c. n. 2.

(32) Cap. 1. X. h. t.; Synod. Mont. Libani l. c.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 212. sq. n. 12.

competit (33). Quodsi Episcopus proprio arbitrio in aliam ecclesiam transeat, saltem post sententiam condemnatoriam utraque ecclesia carere debet (34).

Romano Pontifici etiam reservata est translatio aliorum Praelatorum, qui Sedi Apostolicae *immediate* sunt subiecti (35).

II. Reliquorum beneficiatorum sive magistratuum ecclesiasticorum translatio facienda est per auctoritatem illius Superioris, cui tum beneficium derelinquendum tum translatione acquirendum proxime est subiectum. Quare si beneficia illa in diversis dioecesibus sita sint, consensus utriusque Ordinarii requiritur. Nam nemo inconsulto suo Ordinario beneficium derelinquere atque in aliena dioecesi absque provisione canonica Ordinarii loci beneficium acquirere valet (36).

Quae potestas Episcoporum transferendi cum sit ordinaria, etiam in Vicarium capitularem transit, salvis limitationibus, quae ex natura provisionis faciendae oriuntur, v. g. si beneficium concedendum sit *liberae* collationis (37).

II. De causis et modis transferendi Episcopos aliosque magistratus ecclesiasticos.

524. Translationes *Episcoporum* (38) atque etiam aliorum magistratuum ecclesiasticorum (39) *licite* fieri non possunt, nisi ex iusta et proportionata causa *necessitatis* vel *utilitatis Ecclesiae*. Quibus de causis in translatione Episcopi Romanus Pontifex fert *iudicium* authenticum, cui omnino standum est. Neque *valor* translationis a Romano Pontifice factae propter solum defectum causae impugnationi est obnoxius, quoniam Romanus Pontifex saltem scientem et volentem Episcopum etiam *sine causa valide* transferre potest (40).

(33) Cap. 3. X. de offic. legati I. 30.

(34) Cap. 3. X. h. t. 7.; *Pirhing* h. t. 7. n. 11. 12.

(35) *Schmalzgr.* I. c. n. 4.

(36) Cfr. supra h. tit. not. 23. sq.; cap. 4. X. de renunt. I. 9.; cap. 4. X. de cler. I. 22.; *Schmalzgr.* I. c. n. 4.; Arch. f. k. K. t. 36. p. 392. sq.; *Hollweck* I. c. §§ 252. 253.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 491. sq.

(37) *Schmalzgr.* I. c. n. 5.; *Pirhing* I. c.

(38) Cap. 2. 3. 4. X. h. t. 7.; *Reiffenstuel* h. t. 7. n. 10. 11.

(39) Cap. 5. X. de rer. permut. III. 19.

(40) Benedict. XIV. Const. « *Ad Apostolicae* » iunct. *Bangen*, D. Roem. Curie p. 85.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 274. sq.; *Bouix* I. c. p. 366. sq.; *Suarez* I. c.

Cum vinculum inter beneficiatos inferiores et beneficia sit minus arctum neque verum matrimonium spirituale dici possit, ratio autem boni communis exigit, ut per gradus maiora officia ecclesiastica iis concedantur, qui in inferioribus fuerunt probati, translatio inferioris beneficiati scientis et volentis multo facilius pro prudenti iudicio Episcopi licite et valide fieri potest (41).

525. Quodsi translatio fiat per viam *ordinariam*, observanda sunt *iura* eorum, quibus sive ex iure communi sive ex speciali privilegio potestas competit in *nominatione* clerici providendi (42), salvis tamen praerogativis Sedis Apostolicae (43).

Porro cum translatio vera sit *provisio* canonica de novo beneficio, leges ecclesiasticae de collatione libera, de electione, postulatione, praesentatione, item conditiones speciales instrumenti foundationis et iuris particularis sedulo sunt attendendae.

Ordinarie translationes praesertim Episcoporum fiunt a *minore* ad *maiorem* ecclesiam. Quare ut Episcopus transferatur ad aliam sedem episcopalem, aut Archiepiscopus ad simplicem ecclesiam cathedralem, causae omnino speciales requiruntur (44). Cui principio non obstat, quominus Archiepiscopus, qui ob iustam causam dignitati archiepiscopali renuntiaverat, denuo provideatur de Episcopatu vacante, nisi renuntiatio facta sit in fraudem ad obtinendam *locupletiores* ecclesiam episcopalem (45).

526. Quamvis *Romanus Pontifex* ex plenitudine suae potestatis Episcopum confirmatum aut multo magis iam consecratum etiam *invitum* a vinculo unionis ecclesiae cathedralis *absolvere* et in aliam sedem episcopalem *transferre* valeat (46), tamen ex ordinaria praxi recepta translationes

(41) *Schmalzgr.* l. c. n. 4.

(42) Convent. Gall. a. 1801. art. 5.

(43) Hinc si Romanus Pontifex non obstante concordato pro suprema et plena *sua potestate* solus efficeret translationem, indubitanter valida esset provisio; at *de facto* extraordinaria illa via uti non *solet*.

(44) Cap. 1. 4. X. h. t. 7.; cap. 9. X. de renunt. l. 9.

(45) Cap. 3. X. h. t. 7.; *Bened. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 16. n. 5.

(46) Qua in controversia si attendantur discrimina inter *absolutionem* ab una ecclesia et *provisionem* de nova ecclesia, inter translationem *licitam* ex iusta et proportionata causa et mere *validam*, denique inter Episcopum *absolute* invitum et *antecedenter* invitum, sed ob praeceptum et metum poenarum postea vere *volentem*, facile intelligitur, quid diversis opinionibus sit concedendum vel negandum. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 6.; *Reifenstuel* l. c. n. 19. sq.

Episcoporum sive confirmatorum sive iam consecratorum non fiunt, nisi *praevio consensu* Episcopi transferendi (47). Cfr. quoque Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. de ref.

At *Episcopi* cum inferiores beneficiatos invitos suis beneficiis privare non possint, nisi propter *causas in iure expressas et forma canonica* servata, etiam *generatim* invitos beneficiatos et ipsos quoque parochos inamovibiles in alia officia, utut aequalia vel maiora *transferre* nequeunt. Qua in re solummodo illa exceptio est admittenda, quod Episcopus propter causam necessitatis vel magnae utilitatis Ecclesiae v. g. propter eiusmodi odium plebis, quod ministerium sacrum reddit inefficax, non ob qualemcumque causam rationabilem *oeconomice transferre* non prohibeatur etiam parochum *inamovibilem* nullius delicti reum vel saltem non valde culpabilem in *aliam* parochiam vel praebendam etiam non curatam saltem *aequalis* redditus, sive huiusmodi translocatio parochi fiat *per modum permutationis* ex praecepto Episcopi intra terminum praefixum v. g. sex mensium perficiendae, sive *per coactam* translationem, non *per modum poenae* in odium translati. Contra talem translationem oeconomicam patet recusantia ad S. C. C. (48). At eae possunt concurrere circumstantiae, ut translatio quoque in beneficium *minus* per modum *poenae* ab Episcopo praemisso processu summario sententialiter possit decerni, salvo tamen iure appellandi (49). Quodsi translatio sit provisio canonica assignata parochi a sua parochia *administrative amoto*, ita ut fiat translatio non praecise in bonum beneficii *ad quod* sed in bonum paroeciae *a qua* fit translatio, in ea decernenda observanda est forma processus praescripti per decr. S. C. Cons. "*Maxima cura*," 20. Aug. 1910. Cfr. *Wernz* tom. V. n. 908. cum not. 17.

Multo minus Episcopi impediuntur, quominus invitos parochos vel vicarios ad nutum amovibiles vere *transferant* in

(47) *Benedict. XIV.*, De Synod. Dioec. l. XIII. cap. 16. n. 13.

(48) Arg. cap. 5. X. de rer. permut. III. 19.; c. 39. C. VII. q. 1.; S. C. C. 19. Dec. 1857.; aliae decs. S. C. C. in Act. S. Sed. vol. I. p. 513. sq. vol. II. p. 276. sq. vol. XI. p. 143. sq. vol. XX. p. 126. sq. vol. XXV. p. 412. sq.; vol XXX. p. 11. sq.; *Pierantonelli*, Praxis fori eccl. p. 101. sq. 107. sq.; *Aichner* l. c. § 220.; *Reiffenstuel* l. III. t. 19. n. 38. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 1009. sq.; *Sebastianelli*, De parochorum amovibil. in Anal. eccl. t. IV. p. 86. sq.; *Heiner* in Arch. f. k. K. t. 77. p. 124. sq. t. 85. p. 80. sq.; *Hollweck* l. c. § 88.

(49) Instr. S. C. Ep. et Reg. 11. Iun. 1880.; S. C. C. in Act. S. Sed. vol. I. p. 513. sq. vol. XX. p. 126. sq. iunct. vol. V. p. 35. sq.; *Hollweck* l. c. § 89.

aliud officium ecclesiasticum, dummodo translatio fiat ex gravi et iusta causa; secus enim *illicita* est, sed invalida dici nequit. Qua in disciplina manifeste distinguenda est *remotio* ab uno officio coniuncta cum *concessione* alterius officii aequalis vel fere aequalis, et *simplex privatio*, quam *novi* officii concessio *non* sequitur vel tantum multo minoris. Illa enim potest esse actus *providae administrationis*, haec ut plurimum erit *gravissima* poena, quae tantum ob *delictum* proportionatum et summario quodam processu servato est intelligenda (50).

III. De effectibus translationis.

527. Si Episcopus *sciens* atque *volens* transferatur, prior ecclesia de iure vacat ab eo *momento*, quo idem Episcopus a vinculo illius ecclesiae in Consistorio a Romano Pontifice absolvitur (51). Quae absolutio illico vim obtinet *ante* expeditas Litteras Apostolicas de translatione multoque magis *ante* adeptam *possessionem* secundae ecclesiae. Quare Episcopus postquam huiusmodi absolutionis *notitiam* ex testimonio Secretarii S. C. Consistorialis *vel alio modo* accepit, *statim* ab exercitio *omnis* iurisdictionis episcopalis abstinere debet. Imo Episcopus translatus potestatem *libere conferendi* beneficia ecclesiastica *ipso momento publicatae translationis in Consistorio* ita amittit, ut *provisio* non obstante ignorantia et *bona fide* facta plane sit *nulla* et irrita; in reliquis ad effectum exercendi ea, quae sunt necessaria, *usque ad notitiam absolutionis* per simplicem detentionem iurisdictionem episcopalem retinet.

Universa igitur iurisdictio ordinaria talis Episcopi translati, cuius sedes *vere vacat*, inde *a die notificatae translationis* transit in Capitulum, quod potest et debet intra tempus a iure praescriptum eligere Vicarium capitularem (52).

(50) S. C. C. in caus. Metens. 21. Maii 1868. in *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. n. 489.; S. C. Ep. et Reg. 3. Iul. 1868. in Act. S. Sed. vol. IV. p. 13. sq.; cit. deer. « *Maxima cura* » S. C. Cons.; *Bargilliat* l. c. n. 1017. sq.; Arch. f. k. K. t. 22. p. 54. sq. consultationes commissionis specialis Cardinalium a. 1868. de amovibilitate parochorum succursalium; Act. S. Sed. vol. III. p. 506. sq.; *Bouix*, De paroch. p. 398. sq.; *Scherer* l. c. p. 545. not. 58. p. 648. not. 20.; *Hinschius* l. c. p. 298. sq.

(51) Decret. S. C. Ep. et Reg. 14. Dec. 1624. approb. ab Urbano VIII. per Breve dat. 20. Mart. 1625.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8.; *Riganti* l. c. n. 27. 28. sq. 76. sq.

(52) *Riganti* l. c. n. 59. 60. 76. 77. 108.; *Benedict.* XIV. l. c. n. 7. sq.; *Bouix* l. c. p. 388. sq.

Quodsi Episcopus *absens* et *ignorans* transferatur, antequam *consentiat* in translationem de se factam, ipsius ecclesia *non* censetur *vacare*, nisi aliter Romanus Pontifex expresse statuatur. Nam de facto Romani Pontifices Episcopos ignorantes non videntur transferre, nisi cum conditione: *Si Episcopus translatus tacite vel expresse consentiat*. Hinc huiusmodi Episcopus translatus saltem usque ad acceptam *notitiam* suae translationis et consensum datum vel a Rom. Pontifice suppletum iurisdictionem atque *etiam potestatem conferendi beneficia retinet* (53).

528. Praeterea Episcopus ipso momento translationis in Consistorio cum *nova* ecclesia iungitur spirituali matrimonio atque praesentatis in forma canonica Litteris Apostolicis de translatione sua omne acquirit potestatis episcopalis exercitium, ac si per aliam legitimam provisionem in novam suam sedem promotus fuisset (54).

529. Speciatim vero Episcopus, qui *sciens ac volens* transfertur, secum ferre potest omnes *fructus perceptos* usque ad publicationem translationis suae in Consistorio factam; at fructus, quos *post* illud tempus percepit, etiam ante acceptam notitiam de sua translatione suos non facit ideoque restituere tenetur. Episcopus si *ignorans* et *inuitus* vel potius dependenter a suo consensu transferatur, *etiam fructus recte percipit*, quousque sibi nuntiata vinculi enodatione suum ipse consensum eidem accommodaverit, vel eo negato, Rom. Pontifex iustis urgentibusque causis illius consensus defectum suppleverit volueritque, ut peracta ad alteram ecclesiam translatio suum sortiatur effectum. Fructus *novae* ecclesiae Episcopo translato per se debentur *a die translationis* suae (55).

Episcopus confirmatus et translatus si alia beneficia obtinuit, per se ex antiquo iure communi illa non amittit usque ad *consecrationem*, at ex stylo Curiae Romanae etiam illa beneficia per promotionem vel translationem in Consistorio ob decretum Romani Pontificis appositum vacare solent. Quod decretum si omittatur, standum est iuri communi vel speciali decreto pontificio forte addito (56).

(53) Ita recte *Benedict.* XIV. l. c. n. 10.; *Bouix* l. c. p. 390. sq.; *Reiffenstuel* h. t. 7. n. 41. sq.

(54) *Riganti* l. c. n. 33. sq.

(55) *Benedict.* XIV. l. c. n. 13.; *Riganti* l. c. n. 38. Cfr. de perceptione fructuum pendentium: *Ferraris* l. c. v. Episcopus art. 3. n. 65. 66.

(56) Cap. 7. § 1. X. de elect. l. 6.; *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 1. § 7.

530. *Singularis iuris dispositio de translatione Episcoporum*, vi cuius prior ecclesia *vacet*, *antequam* nova obtineatur, ad translationes *inferiorum* beneficiatorum nequit arbitrarie extendi. Nam neque ex natura rei (57) neque expressa iuris sanctione huiusmodi extensio concludenter probatur. Quare nisi iure particulari cessatio iurisdictionis in officio derelicto atque initium novae administrationis accuratius determinantur, applicanda erit *regula* (cfr. cap. 28. de praeb. III. 4. in Sext.): *Prius officium vacat, postquam pacifice possessio alterius officii incompatibilis (58) obtenta est.*

TITULUS XXVI.

DE ABLATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM EX FACTO NON CRIMINOSO (1).

(*Lib. III. tit. 5. de praebendis, tit. 8. de concess. praeb. et eccles. non vacantis.*)

Praenotiones.

531. Postquam in praecedentibus titulis *speciales modi* explicati sunt, quibus ex *libera voluntate beneficiati* amissio officii ecclesiastici inducta est, in subsequentibus titulis dis-

n. 4. sq.; *Reiffenstuel* l. c. n. 42.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 317. 146. 295. sq. Qua ratione v. g. alicui canonico hisce ultimis temporibus ad sedem episcopalem promotus in Litteris Apostolicis promotionis suae intimabatur ipsius canonicatum vacare a momento captae possessionis sedis episcopalis et Sedi Apostolicae esse reservatum.

(57) *Reiffenstuel* l. c. n. 40.

(58) *Hinschius* l. c. p. 317. cum aliis contra *Craisson* tenet sententiam prius beneficium in casu translationis iam ipso momento collationis alterius beneficii vacare.

(1) In *Dataria Apostolica* multi recepti sunt modi speciales, quibus beneficia ecclesiastica dicuntur *vacare*. Cfr. *Riganti* l. c. Reg. 1. Cane. Apost. § 1. n. 37. sq.; *Sebastianelli*, Praelect. iur. can., De reb. p. 316. sq. Qui modi speciales Datariae Apostolicae reducuntur ad duplicem speciem:

I. *Ex facto criminoso*, (ubi principaliter comprehenditur vacatio ipso iure inducta) v. g. per apostasiam, lapsum in haeresim, crimen simoniae realis, laesae maiestatis, falsitatis in Litteris Apostolicis, sodomiae, assassinii, homicidii (?), occisionis rectoris ecclesiae pro patronis, duelli, propter adhaesionem antipapae vel haereticis, propter violentias illatas Cardinalibus, Episcopis vel litigantibus in Curia Romana, propter privationem in Curia et extra Curiam, propter recursum factum ad iudices laicos, possessionem captam absque expeditione Litterarum Apostolicarum, malam ex-

serendum est de *coacta* vel *necessaria* vacatione officiorum ecclesiasticorum (2), quae *independenter* ab *expresso* vel *tacito* vel *praesumpto consensu* beneficiati iuris ministerio vel speciali mandato competentis Praelati ecclesiastici efficitur (3). Dimissa inquisitione de vacatione vel potius privatione officii ecclesiastici *ex facto criminoso* beneficiati ad titulum sequentem, unice hoc titulo disputandum est de ablatione beneficii *ex facto non criminoso aut ipsa iuris dispositione aut revocatione* competentis Praelati ecclesiastici facta (4).

§ 1. DE ABLATIONE OFFICII ECCLESIASTICI
EX FACTO NON CRIMINOSO
PER IPSAM IURIS DISPOSITIONEM.

532. Quae ablatio locum habet:

I. Per *solemnem professionem* religiosam in *ordine religioso* ab Ecclesia approbato valide emissam (5).

pressionem valoris beneficii, neglectam expeditionem, non observatam residentiam, non delatum habitum clericalem, bigamiam, non observatum decretum suscipiendi ordines vel gradum academicum, malam promotionem ad ordines, incapacitatem, alienationem bonorum ecclesiasticorum non servatis regulis a iure canonico praescriptis.

II. *Ex facto non criminoso* v. g. per obitum in Curia vel extra Curiam, iuxta decretum adhuc ut prius, per renuntiationem, resignationem, dimissionem et cessionem iuris, promotionem ad Cardinalatum, Episcopatum, deputationem in Nuntium Apostolicum, translationem ab ecclesia titulari in residentialem, per assecutionem beneficii incompatibilis, per optionem, per permutationem, per professionem religiosam, per electionem non acceptatam aut cassatam; ob non publicatam resignationem.

(2) Cfr. de fontibus et scriptoribus supra h. t. II. n. 491. not. 7.

(3) Quare *valor* ablationis nequaquam est ultimatim repetendus in his casibus ex aliqua *tacita resignatione*. Nam verificato *facto* etiam *dissentienti* beneficiato *a lege* aufertur beneficium.

(4) Cfr. de amissione officii ecclesiastici per *mortem naturalem*: Supra h. tom. II. n. 491.; *Leuren.*, De foro benef. P. III. q. 3. 26. sq.

(5) Cap. 4. de regul. III. 14. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 50. sq.; *Bouix*, De iure regul. t. I. p. 591. sq. 593. sq. At S. C. Ep. et Reg. 25. Aug. 1903. (cfr. Act. S. Sed. vol. 36. p. 287. sq.) ad quaesitum: "An in Congregatione Missionariorum nuncup. Imm. Cordis B. M. V. Filiorum professio perpetua (i. e. votorum simplicium) vacationem beneficiorum **residentialium** inducat, respondendum esse censuit: *Affirmative*. Qua ex responsione sola non liquet, utrum norma stabilita valeat tantum pro laudata Congregatione, an sit lex generalis, quae in casu proposito accepit solummodo particularem applicationem. Praeterea responsum datum iuxta sensum obvium nequit applicari ad *beneficia simplicia* vel *pensiones* etiam ecclesiasticas. Quae res non videtur esse levis momenti, cum Congregatio illa Missionariorum inde

II. Per *matrimonium* a beneficiato vel magistratu ecclesiastico ritus latini minoribus tantum ordinibus praedito (6) sive valide sive invalide (7) celebratum, dummodo nullitas matrimonii non proveniat ex defectu consensus v. g. ex amentia vel metu (8). Quare etiam per *matrimonium* civile, quod beneficiatus in loco formae Tridentinae subiecto invalide (9), sed cum consensu et intentione maritali contraxit, amissio beneficii inducitur, neque paritas cum beneficiato in *sacris* constituto hac in re urgeri potest (10).

III. Per obtentam pacificam *possessionem* novi *beneficii* *incompatibilis* cum priore beneficio hucusque possesso (11).

IV. Per *promotionem* beneficiati inferioris ad Episcopatum *residentialem* quoad omnia beneficia ante *promotionem* possessa (12). Qua in re circa *tempus* amissionis *non* amplius attendendum est ius *speciale* cap. 7. § 1. X. de elect. I. 6. constitutum nec per Concilium Tridentinum Sess. VII. cap. 9. de ref., Sess. XXIII. cap. 2. de ref. iunct. Sess. XXIV. cap. 2. de ref. abrogatum (13), quo beneficia *electi* in Episcopum vacarunt per adeptam pacificam *possessionem* et *consecrationem* aut certe post decursum tempus de consecrandis Episcopis a canonibus definitum. Nam ex stylo Curiae Romanae

ab anno 1891. privilegium tituli « *mensae communis* » pro sacris ordinibus denuo habeat cum clausula restrictiva: « *Ecclesia tamen.... iis, qui societatem ingrediuntur proprio titulo S. Ordinationis gaudentes* ». Cfr. quoque Vermeersch, Periodica de religiosis et mission. tom. V. p. (17.).

(6) Cap. 1. 3. X. de cleric. coniug. III. 3.; *Schmalzgr.* l. III. t. 3. n. 4. sq. t. 8. n. 6.; *Leuren.* l. c. q. 36. sq.

(7) *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 58. n. 21. sq., ubi n. 30. allegat decis. S. C. C. 21. Iul. 1674., qua declaravit beneficium quoddam vacasse, licet matrimonium ob deficientiam testium nulliter esset celebratum. Quamplurimi scriptores ad vacationem requirunt valorem matrimonii. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. t. 3. n. 11. sq. t. 8. n. 6.; *Pirhing* l. III. t. 3. n. 16. 17. Quorum scriptorum sententia procul dubio haud spernendis nititur *internis* rationibus; at plerique illorum videntur ignorasse allegatam decisionem S. C. C. nec satis attendisse praxim Curiae Romanae.

(8) *Leuren.* l. c. q. 43. sq.

(9) *Leuren.* l. c. q. 46.

(10) Act. S. Sed. vol. XI. p. 43.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 295. Cfr. quoque Arch. f. k. K. t. 41. p. 394. sq.

(11) Cap. 28. X. de praeb. III. 5.; cap. 28. de praeb. III. 4. in Sext.; cap. 3. 6. de praeb. III. 2. in Clem.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 4. de ref.; decis. S. C. C. in ed. *Richt.* p. 50. n. 10.; *Leuren.* l. c. q. 61. sq.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 5.; *Hinschius* l. c. p. 261. sq.

(12) *Garcias* l. c. cap. 6.; *Leuren.* l. c. q. 149. sq.

(13) *Reiffenstuel* l. III. tit. 5. n. 323.; *Leuren.* l. c. q. 155. 156. n. 1. 2.

omnia illa beneficia promoti quocunque modo ad Episcopatum vacant in ordine ad vere novam provisionem canonicam inde a tempore promotionis in Consistorio, etiamsi possessio et consecratio nondum secuta fuerit nisi Romanus Pontifex a consueto stylo Curiae recedat aut speciale imperiatur indultum (14).

V. *Per mortem*, resignationem, depositionem vel equivalentem immutationem ipsius Superioris ecclesiastici, a quo certa officia ecclesiastica fuerunt concessa. Quae amissio officii ecclesiastici cum in se sit odiosa et extraordinaria atque ne in manualibus quidem beneficiis locum habeat, nisi clausula in concessione apposita sit v. g. ad beneplacitum nostrum, generatim non videtur esse admittenda, nisi ex natura ipsius concessionis factae sequatur vel iure speciali sit statuta vel ex disciplina vigente comprobetur. Qua ratione officia quaedam amittuntur in Curia Romana vel extra illam per mortem Romani Pontificis v. g. officium Secretarii Status, item officium Vicarii generalis per mortem, resignationem etc. *Episcopi* (15). Quibus officiis in Curia Romana adnumerari nequit officium Cardinalis Vicarii in Urbe, qui suam iurisdictionem tempore Sedis Romanae vacantis retinet. Neque comprehenduntur SS. CC. Cardinalium, quarum potestas per obitum Romani Pontificis quiescere solet, at non cessat.

Officia quoque *Legatorum a Latere* (cfr. cap. 2. de off. leg. l. 15. in Sext.) vel *Vicariorum Apostolicorum*, qui nominari solent ad Apostolicae Sedis beneplacitum, vel donec a Congregatione aliter fuerit mandatum, per mortem Romani Pontificis non expirant. Denique inferiora officia, quae in diocesis dicuntur niti delegatione quadam *Episcopi*, sed stabiliter data v. g. Vicarii foranei, parochi ad nutum amovibilis in terris missionum, vicarii sive coadiutoris parochialis per mortem *Episcopi* non amittuntur. Multoque minus asserendum est coadiutores parochiales potestatem suam ab *Episcopo acceptam* per mortem parochi amittere, cui in subsidium dati fuerunt. At qualis sit ambitus potestatis vicariorum vel coadiutorum parochialium, praesertim ex iure particulari est eruendum (16).

(14) *Riganti* l. c. Regul. 1. Canc. Apost. § 7. n. 4. sq. 69. sq.; *Leuren.* l. c. q. 155. n. 3. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 145. sq. 261. sq. 295. sq.

(15) *Ferraris* l. c. v. Vicar. general. art. 3. n. 39. sq.

(16) *Kohn* in Arch. f. k. K. t. 39. p. 3. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 1020. sq.; *Scherer* l. c. t. I. § 93. not. 43., ubi recte nimiam extensionem potestatis vicariorum parochialium reliecit; *Hinschius* l. c. t. III. p. 303. sq.

533. Scholion. Non desunt auctores, qui casibus enumeratis etiam illos adiungunt, in quibus Episcopus vel parochus legitimo cessante impedimento intra tempus a sacris canonibus (17) statutum ordinem officio suo competentem non recipiunt, eo quod huiusmodi ommissio habeat rationem *conditionis* vel *conventionis* non impletae in forma collationis (18). At melius isti casus subsumuntur sub tit. sq., cum privatio illa inducatur ex *lege poenali* in iustam *vindictam* culpabilis *negligentiae* (19).

§ 2. DE ABLATIONE OFFICII ECCLESIASTICI
EX FACTO NON CRIMINOSO PER REVOCATIONEM
COMPETENTIS PRAELATI ECCLESIASTICI.

534. Romanus Pontifex cum pro suprema et plena sua potestate de officiis et beneficiis ecclesiasticis libere disponere possit (20), etiam veros beneficiatos multoque magis alios magistratus ecclesiasticos, qui stricta beneficia (objective et subiective perpetua) non habent, per simplicem revocationem a suis officiis vel beneficiis remove valet. Quod quominus valide sine causa efficiat, nullo iure impeditur, sed ad licitam remotionem *causam iustam* et *proportionatam* habeat necesse est. Nequaquam vero in licita remotione unice restringitur ad illas causas, quae delictis a magistratibus ecclesiasticis patris nituntur, neque in *forma* remotionis ad strictum *ordinem iudicarium* servandum obligatur.

Quo iure si Rom. Pontifex (v. g. Pius VII. ineunte ultimo saeculo in Gallia) utatur, sane attendenda sunt verba Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 17. de ref.: "*Optat autem Sancta Synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliqua ratione, prout Summo Pontifici videbitur, provideatur* „.

535. Omnes inferiores Praelati, qui veros beneficiatos tantum propter *delictum* in iure expressum et *ordine iudiciali*

(17) Cap. 7. §§ 1. 2. X. de elect. l. 6.; cap. 14. 35. de elect. l. 6. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 2. de ref.

(18) *Thesaurus*, De poenis eccles. v. Episcopus cap. 2.; *Sebastianelli*, Praelect. iur. can., De person. p. 277. sq., De reb. p. 318.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 294.

(19) *Suarez*, De leg. l. V. cap. 5. n. 8. cap. 8. n. 9. sq.; *Leuren*. l. c. q. 185.; *Gennari*, Sulla privazione del beneficio eccles. p. 6. sq.

(20) Cap. 2. de praeb. III. 4. in Sext.; cap. 1. ut lite pend. II. 5. in Clem.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 512. sq.; *Ferraris* l. c. v. Vicar. capit. art. 1. n. 58.

servato officiis ecclesiasticis privare valent (21), ad simplicem illorum remotionem sive *revocationem* ex *aliis* causis etiam *rationabilibus* et sine processu canonico licite vel valide procedere nequeunt (22).

At non prohibentur remove clericos ab officiis, qui tantum habent beneficia *manualia* sive ad nutum revocabilia vel generatim officia ecclesiastica, quibus ex iure communi *subiectiva perpetuitas* non est concessa v. g. Vicario generali vel promotori fiscali, dummodo id faciant ex iusta et proportionata causa; secus illicita est revocatio, at nullitatis argui nequit (23). Nihil vero obstat, quominus huiusmodi magistratus ecclesiasticus, qui sese illa remotione laesum esse existimat (24) v. g. Vicarius generalis (25) ab Episcopo remotus, ad superiorem instantiam (26) in foro ecclesiastico (27) cum effectu mere devolutivo recurat (28).

(21) *Leuren*. l. c. P. III. q. 169.

(22) Cfr. supra h. tom. II. n. 526. de *translatione coacta* ad aliud officium iunct. tom. V. n. 904. de administrativa amotione ab officio et beneficio parochiali.

(23) *Leuren*. l. c. P. I. q. 72. sq.; *Hollweck* l. c. § 90.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 598.

(24) *Leuren*. l. c. q. 72. n. 3. 74. sq.

(25) *Ferraris* l. c. v. Vicarius generalis art. 3. n. 28. sq.

(26) Quae instantia superior est S. C. C. vel S. C. de Prop. F., si ex regionibus huic S. C. subiectis fiat recursus.

(27) Quare etiam in his causis omnis appellatio ad tribunalia *civilia* tanquam ab abusu est *illegitima* atque *irrita*; *leges* autem *civiles*, quae istum recursum permiserunt et ordinarunt, sunt evidenter *iniustae* et prorsus *irritae*, utpote ab *incompetente* potestate latae. Hinc liquet, quae vis et auctoritas sit tribuenda legibus et tribunalibus civilibus ab *Hinschius* l. c. t. III. p. 302. allegatis.

(28) Quod ius recurrendi praesertim est practici momenti quoad parochos vel vicarios parochiales, qui *ad nutum* sunt removibiles. Cfr. interim supra h. tom. II. n. 526. et loc. cit. tom. V. n. 904. sq. *Bouix*, De parocho p. 398. sq. 636. sq.; *Heuser* in *Kirchenlex.* v. *Desservants* iunct. *Martin*, Docum. Conc. Vatic. p. 180. sq. 138. sq. 178. sq.; *Hinschius* l. c. p. 299. sq.

TITULUS XXVII.

DE PRIVATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM
EX FACTO CRIMINOSO.

(*Lib. V. tit. 37. de poenis* (1);
lib. III. tit. 6. de cler. aegrotante et debilitato).

Praenotiones.

536. Amissio officii ecclesiastici, quae in *poenam vindictivam* delicti a beneficiato vel magistratu ecclesiastico commissi sive per *privationem* sive per *depositionem* sive per *degradationem* decernitur, evidenter spectat ad ius *criminale* Ecclesiae catholicae. Quare hoc loco de tribus illis *formis* coactae sive necessariae amissionis officiorum ecclesiasticorum *ex professo* non est agendum, sed sufficit breviter saltem principalia recensere delicta, quibus poena privationis officii ecclesiastici ex iuris canonici (2) dispositione aut *ipso facto* incurrenda aut per iudicis ecclesiastici *sententiam condemnatoriam* infligenda statuitur.

§ 1. DE DELICTIS IPSO FACTO

PRIVATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM PUNITIS.

537. Principalia delicta huic poenae subiecta sunt:

I. *Apostasia* a fide, *haeresis* (3), *schisma*, saltem si sit cum

(1) Cfr. de *fontibus* cit. tit. 37. de poenis et infra h. tit. §§ 1. 2. textu citatos; ex *scriptoribus* autem consuli possunt: Comment. iur. Decr. in l. V. tit. 37.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. t. 8. sect. 4. de deposit. et degr. i. e. magistrat. et benef. eccles.; *Bargilliat* l. c. n. 232.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 10.; *Leuren*. l. c. P. III. q. 161. sq.; *Thesaurus*, De poenis P. I. cap. 27. sq. et P. II. v. v. (singular. delict.); *Suarez*, De leg. l. V. cap. 5. sq.; *Bouix*, De parcho p. 361. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafg. §§ 90. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 597. not. 7.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 264. sq. 295. sq. t. V. p. 572. sq.; *Gennari*, Sulla privazione del beneficio eccles.

(2) *Leges civiles* ex proprio arbitrio potestatis saecularis latae, quibus beneficiati vel magistratus Ecclesiae ob certa delicta suis officiis ecclesiasticis *privantur* vel ad nova officia ecclesiastica obtinenda declarantur *inhabiles*, vel praescribuntur *formae iudiciales* in processu privationis ab Ecclesia servandae, propter omnimodam incompetentiam potestatis civilis in hac re sunt prorsus *invalidae*. Cfr. *Hinschius* l. c. t. II. p. 369. sq. 509. sq. t. III. p. 298. 302. iunct. *Aichner* l. c. §§ 95. 220. et *Leuren*. l. c. P. III. q. 176. 169. 170.

(3) Cap. 9. 13. X. de haeret. V. 7. et cap. 12. 20. i. f. eod. V. 2. in Sext. auct. Nicol. III. Const. " *Noverit* " 3. Mart. 1280. § 21. et decr. S. C. Inq.

haeresi coniunctum aut excitatum a personis a Paulo IV. expressis (4).

II. *Blasphemia* in casibus a Leone X. statutis cum ampliatione Pii V. (5).

III. *Simonia confidentialis*, porro *simonia realis* in provisione *beneficiali* commissa etiam quoad beneficia iam obtenta (6).

IV. *Sacrilega percussio* et *realis offensio Cardinalium et Episcoporum* (7).

V. *Assassinium*, item *homicidium* vel *mutilatio rectoris* aut alterius clerici illius ecclesiae, in qua homicida vel mutilator beneficium obtinet (8).

VI. *Procuratio abortus* foetus animati effectu secuto (9).

VII. *Duellum* sive *solemne* sive *privatum*, sive *provocatum* sive non *provocatum* et etiam *morte non secuta* (10).

VIII. *Sodomia* (11).

18. Iul. 1558. et Pauli IV. Const. « *Cum ex Apostolatus officio* » 15. Febr. 1559. §§ 2. 3.; *Leuren*. l. c. q. 228. sq. 231.; *Thesaurus* l. c. v. v. Apostas. a fide, Haeres. cap. 1.; *Garcias* l. c. P. XI. cap. 10. n. 59. sq. 149.; *Lega*, De iudic. eccles. t. III. n. 324. sq.; *Hober*, D. Depos. u. Degrad. p. 745. sq.; *Hollweck* l. c. §§ 95. 96. 97.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 679. sq.; *Gennari* l. c. p. 22. sq.

(4) Cit. Pauli IV. Const. l. c.; *Leuren*. l. c. q. 231.; *Garcias* l. c. n. 150. sq.; *Hollweck* l. c. § 98.; *Lega* l. c. n. 334. 434. sq.; *Hinschius* l. c. p. 688. sq.; *Gennari* l. c. p. 30. sq.

(5) Leon. X. Const. « *Supernae* » 5. Maii 1514. § 33. et Pii V. Const. « *Cum primum* » 1. Apr. 1566. § 10.; *Leuren*. l. c. q. 219.; *Lega* l. c. t. IV. n. 47.; *Hollweck* l. c. § 127.; *Hinschius* l. c. p. 699. sq.; *Gennari* l. c. p. 29. sq. ubi requirit iudicis sententiam.

(6) Pii IV. Const. « *Romanum Pontificem* » 17. Oct. 1564.; Innoc. XII. Const. « *Ecclesia catholica* » 22. Sept. 1695. §§ 5. 7.; *Leuren*. l. c. q. 200. sq.; *Card. Soglia*, Inst. iur. priv. eccl. l. II. § 100.; *Hollweck* l. c. § 120.; *Lega* l. c. t. IV. n. 31. sq.; *Hinschius* l. c. p. 713. 717.; *Gennari* l. c. p. 12. sq.

(7) Cap. 5. de poenis V. 9. in Sext.; cap. 1. eod. V. 8. in Clem.; *Leuren*. l. c. q. 209. n. 2. q. 220. 225. n. 2.; *Hollweck* l. c. §§ 143. sq.

(8) Cap. 1. § 2. de homic. V. 4. in Sext.; cap. 12. X. de poenis V. 37.; *Leuren*. l. c. q. 210. 209. n. 2.; *Thesaurus* l. c. v. v. Assassinium, Homicidium cap. 4.; *Hinschius* l. c. p. 796. sq.; *Gennari* l. c. p. 16. sq.

(9) Sixti V. Const. « *Effraenatam* » 29. Oct. 1588. §§ 2. 4.; *Leuren*. l. c. q. 221.; *Hollweck* l. c. § 163.; *Lega* l. c. t. IV. n. 55.; *Hinschius* l. c. p. 799.; *Gennari* l. c. p. 17.

(10) Pii IV. Const. « *Ea, quae* » 13. Nov. 1560. § 4.; Clem. VIII. Const. « *Illius vices* » 17. Aug. 1592. §§ 1. 4.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de ref.; *Thesaurus* l. c. v. Duellum cap. 1.; *Soglia* l. c.; *Hollweck* l. c. § 165.; *Hinschius* l. c. p. 802.; *Gennari* l. c. p. 21.

(11) Pii V. Const. « *Cum primum* » 1. Apr. 1566. § 11., Const. « *Horrendum* » 30. Aug. 1568. § 3.; *Leuren*. l. c. q. 212.; *Thesaurus* l. c. v. Sodomia; *Hollweck* l. c. § 182.; *Hinschius* l. c. p. 821. sq.; *Gennari* l. c. p. 17.

IX. Iniusta bonorum cuiuscunque ecclesiae seu pii loci occupatio (12).

X. Falsificatio Litterarum Apostolicarum (13).

XI. Laesae maiestatis crimem contra Rom. Pontificem commissum in casibus a iure expressis (14).

538. Praeter delicta enumerata sunt alia quaedam, quibus eadem poena privationis ipso iure est statuta v. g. *negligentia* parochorum et Episcoporum in recipiendo ordine suo officio proprio intra tempus a iure praescriptum (15), *delatio habitus laicalis* per beneficiatos (16), *apprehensio possessionis* beneficii a R. Pontifice collati ante expeditionem Litterarum Apostolicarum (17), *violenta occupatio* beneficii, dum alius adhuc est in illius possessione (18), *violatio sequestri* facta per litigantem, qui fructus sequestratos beneficii occupare praesumit vel sequestrum ab Ordinario ponendum impedit (19), *alienatio bonorum* ecclesiasticorum a rectoribus ecclesiarum vel beneficiorum etc. contra canonicas sanctiones facta (20), *incarceratio* virorum ecclesiasticorum ab inferioribus clericis (i. e. non a Praelatis) eo fine facta, ut sibi resignent beneficia ecclesiastica etc. (21), *crimen simulationis* in Pauli IV. Const. "Inter ceteras" 16. (27.) Nov. 1557. expressum (22), *receptio, favor, defensio haereticorum* (23).

(12) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 11. de ref.; Hollweck l. c. §. 156. Cfr. Gennari l. c. p. 19. 44.

(13) Cap. 7. X. de crim. falsi V. 20.; Leuren. l. c. q. 197. 225. n. 2.; Hollweck l. c. § 199.; Hinschius l. c. p. 844. sq. Cfr. tamen Gennari l. c. p. 41.

(14) Cfr. supra h. tit. not. 7.; Pauli IV. Const. "Cum secundum" 16. Dec. 1558. § 2.; Gregor. XIV. Const. "Cogit" 21. Mart. 1591. § 4.; Urban. VIII. Const. "Inscrutabilis" 1. Apr. 1631. § 4.; Camarda, Const. Apost. p. 235.; Leuren. l. c. q. 225. sq.; Thesaurus l. c. v. Maiestatis laesae crimen cap. 1. 2. sq.; Hollweck l. c. § 143.; Hinschius l. c. p. 728. sq.

(15) Cfr. text. cit. supra h. tom. II. n. 533. et Gennari l. c. p. 8. sq.

(16) Benedict. XIII. Const. "Catholicae (Apostolicae) Ecclesiae" 2. Maii 1725.; Leuren. l. c. q. 187. Cfr. quoque de clericis maiorum ordinum et beneficiatis clericis inferioribus non deferentibus habitum clericalem: Sixti V. Const. "Cum sacrosanctam" 9. Ian. 1589. §§ 2. 3. iunct. Const. "Pastoralis" 31. Ian. 1589.; Scherer l. c. t. I. p. 383.

(17) Iulii III. Const. "Cui nuper" 27. Maii 1553. § 8. (1554.?) ; Leuren. l. c. q. 193.

(18) Cap. 18. de praeb. III. 4. in Sext.; Leuren. l. c. q. 194.

(19) Cap. unic. de sequestr. poss. et fruct. II. 6. in Clem.; Leuren. l. c. q. 195.

(20) Cap. unic. "Ambitiosae" de reb. Eccles. III. 4. in Extrav. com.

(21) Cap. 2. de poenis V. 8. in Clem.; Leuren. l. c. q. 222.

(22) Leuren. l. c. q. 224.

(23) Pauli IV. cit. Const. "Cum ex Apostolatus officio" ; Leuren. l. c. q. 230., ubi etiam disserit de amissione beneficiorum filiis haereticorum usque ad secundam generationem inflicta.

539. Scholion I. Sunt auctores, qui allegant delicta ipso iure huic poenae privationis obnoxia. At complura exempla non sunt ad rem, cum poena privationis *ipso facto* incurrenda nullibi reperiatur in iure expressa (24). Alia delicta vel negligentiae impediunt *validam acquisitionem* novorum beneficiorum vacantium, ob *inhabilitatem* provisorum vel *conditionem* essentialē non servatam, quae idcirco vacare *pergunt*; at nequaquam inducunt ipso facto in *poenam* delicti privationem beneficiorum iam antea rite plenoque iure *obtentorum*. Huc spectant v. g. collationes ecclesiarum parochialium non servata forma concursus in casibus a Conc. Trid. praescriptis (25).

Scholion II. Quamvis delicta enumerata ex *iuris* dispositione *ipso facto* habeant adnexam poenam privationis officiorum ecclesiasticorum, tamen quoad amissionem *iuris plene* iam quaesiti ministerium *iudicis* ecclesiastici non penitus excludunt, sed omnino requirunt sententiam *declaratoriam* in foro ecclesiastico latam, nisi expressa iuris sanctione specialiter cautum sit legem poenalem absque ulla sententia declaratoria plene ligare reum ad executionem poenae inflictae (26).

§ 2. DE DELICTIS

PER SENTENTIAM CONDEMNATORIAM IUDICIS

PRIVATIONE OFFICIORUM ECCLESIASTICORUM PUNIENDIS.

540. Huiusmodi criminum rei sunt:

I. *Non residentes* beneficiati, si neglectis praeviis monitionibus et correctionibus audientes non fuerint (27).

(24) *Leuren*. l. c. q. 204. n. 2. (de insordescencia in excom.); *Ph. Herzenroether-Hollweck* l. c. n. 597.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 297.

(25) *Leuren*. l. c. q. 183. 184. 200.; *Soglia* l. c. Aliter *Gennari* l. c. p. 6. at textus allegatus agit de nullitate collationis non de privatione.

(26) Cfr. interim *Suarez* l. c. l. V. cap. 5. sq.; *Thesaurus* l. c. P. I. cap. 5. sq.; *Leuren*. l. c. q. 161. sq.; *Schmalzgr.* l. V. t. 37. n. 46. sq. 50. sq. 52.; *Bargilliat* l. c. n. 1711. sq.; *Hollweck* l. c. § 90. not. 11.; *Lega* l. c. t. IV. n. 486. sq. Quodsi *Hinschius* l. c. t. V. p. 651. sq. doctrinam veterum scriptorum de sententia declaratoria impugnatur, non satis attendit vim *praxis* in foro ecclesiastico iam diu vigentis atque inefficacibus utitur argumentis internis et externis, ut illam doctrinam demonstret *contradictoriam*, non *cohaerentem* cum notione poenae latae sententiae, non *fundatam* in fontibus.

(27) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 1. de ref., Sess. XXIII. cap. 1. de ref.; *Leuren*. l. c. q. 186.; *Soglia* l. c. q.; *Bargilliat* l. c. n. 875.

II. *Non suscipientes ordines* canonicatibus et beneficiis ecclesiarum cathedralium et collegiatarum adnexos, dummodo nullum impedimentum obstiterit (28).

Quae sanctio poenalis nequit extendi ad officia v. g. parochi vel Episcopi, in quibus culpabilis dilatio ordinationis ultra tempus a iure permissum punitur privatione *ipso facto* incurrenda.

III. *Concubinari* (29) aliorumque criminum sotes in casibus a iure expressis, non ex prudenti quodam arbitrio Ordinariorum determinatis (30). Quibus criminibus in iure expressis (cfr. cap. 10. X. de iudic. II. 1.) adnumerari possunt: *Adulterium, bestialitas, homicidium, furtum, usura, periurium, sacrilegium, simonia realis, insordescencia* per annum in excommunicatione (31), *sollicitatio ad turpia* in confessione sacramentali (32), violatio sigilli sacramentalis (33).

541. **Scholion I.** Utraque enumeratio delictorum, quae aut ipso facto aut per ferendam sententiam inducunt privationem officiorum ecclesiasticorum, *non est completa* (34), multoque minus ea completa est dicenda, quam referunt *Card. Soglia* l. c. et *editores Actorum S. Sed.* vol. XII. p. 243. Vix enim negari potest privationes quasdam per se ipso iure inflictas *in praxi* ad summum per *ferendam* sententiam applicari; alias vero privationes infligi, quarum causae canonicae saltem in antiquo iure communi non adeo claris disertisque verbis exprimuntur (35). Mirum igitur non est, quod in Conc. Vaticano (cfr. *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 178. sq.) ab Episcopis postulatum fuerit, ut augeretur numerus causarum canonicarum ad removendos parochos. Solido quoque fundamento non caret illud desiderium, ut ad instar Const.

(28) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 4. de ref.

(29) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 6. de ref., Sess. XXV. cap. 14. de ref.; *Leuren.* l. c. q. 216.

(30) S. C. C. in Actis S. Sed. vol. XII. p. 244.; *Leuren.* l. c. q. 169.

(31) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 3. de ref.; *Bouix*, De paroch. p. 373.; *Bargillial* l. c. n. 1710.; alii v. g. *Aichner* l. c. § 220. requirunt, ut insordescencia duret per triennium.

(32) *Leuren.* l. c. q. 187. sq., ubi q. 226. disserens de crimine laesae maiestatis in principem civilem, prodicionis patriae etc. a clerico beneficiato patrato non recte arguit ex Decreto Gratiani.

(33) Cap. 12. X. de poenit. V. 38.; *Hollweck* l. c. § 276.

(34) *Leuren.* l. c. q. 183. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 597.; *Gennari* opusculo cit. ubi plures alios casus adducit.

(35) *Schmalzgr.* l. V. t. 37. n. 131.; *Bouix* l. c. p. 375. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 298. t. V. p. 576. sq.

“ *Apostol. Sedis* „ a Pio IX. promulgatae fieret authentica enumeratio sive codificatio delictorum ecclesiasticorum cum accurata *specie facti* (non difformi a specie facti eiusdem delicti pro censuris incurrendis) et assignatione *poenarum vindicatarum* etiamnunc vigentium i. e. in subiecta materia poenae privationis officiorum ecclesiasticorum sive ipso iure sive per sententiam condemnatoriam inflictæ (36). Cui desiderio, ut in novo codice iuris canonici satisfiat, sperandum est.

542. Scholion II. Huc referri potest quaestio l. III. t. 6. resoluta. Ecclesia enim certos viros *morbis* quibusdam infectos aut *corpore vitiatos* tanquam irregulares ab ordinibus atque etiam ab officiis *consequendis* arcet (37). Quare merito quaeri potest, num Ecclesia beneficiatos, qui post consecutionem officii *habitualmente* aegrotant vel propter senium vel mutilationem (cfr. cap. 2. X. h. t. 6.) vel permanentem defectum vel *debilitatem inhabiles* facti sunt ad implendas obligationes proprii officii (38), similiter ab officio *obtento removeat*, quo ab officio *consequendo* prohibet. Cui quaestioni respondendum est clericos beneficiatos infirmitate aut mutilatione a servitio personali Ecclesiae impeditos non solum officia sua non amittere, sed etiam omnes fructus beneficiales et ipsas quoque distributiones quotidianas integre percipere (39). Nam secus non invenirentur, qui militarent Ecclesiae, si in miseria constituti fructibus officii carerent. Cfr. cap. 1. h. t. 6. Porro difficilius iura legitime quaesita iterum amittuntur, quam iura nondum obtenta acquiruntur. Neque ex mente Ecclesiae longo saeculorum usu et expressis iuris sanctionibus comprobata afflicto clerico per privationem officii et beneficii afflictio est addenda. Cfr. cap. 5. X. h. t. 6. Quomodo vero positivis mediis v. g. per nominationem coadiutoris (40) succurrendum sit malis ortis ex infirmitate vel debilitate beneficiati, hoc loco ex professo non est examinandum. Illa enim quaestio non pertinet ad amissionem officii ecclesiastici, sed potius ad *provisiones* canonicas sive temporaneas sive *perpetuas*, si v. g. sedes episcopalis sit *impedita*. Cfr. quo-

(36) Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 819. sq.; *Pillet*, De la codification du droit canonique (a. 1897.) p. 132.; *Lega* l. c. t. IV. n. 81. sq.

(37) Lib. I. tit. 20. X. de corpore vitiatis ordinandis vel non.

(38) *Santi* l. III. t. 6. n. 1. 3.

(39) Cap. 1. 4. X. h. t. 6.; cap. unic. de cleric. non resid. III. 3. in Sext.

(40) Cap. 3. 4. 5. 6. X. h. t. 6.; *Santi* l. c. n. 3. 4. 5. sq.

que lib. I. tit. 10. de supplenda negligentia Praelatorum; supra h. tom. II. n. 285. et de casu parochi ob morbum factus inhabilis decr. "*Maxima cura* „ in tom. V. n. 910. sq.

543. Scholion III. Ut clerici inferiores *vi ordinum minorum* praesertim *ostiarii* et *acolythi* olim (41) non pauca exercuerunt ministeria ecclesiastica, quae ex disciplina vigente non obstante decreto Patrum Tridentinorum Sess. XXIII. cap. 17. de ref. ordinarie ad *laicos* sunt delata, ita complura *officia* ex iure antiquo *clericis*, imo *canonicis* concessa v. g. *sacristae*, *custodis* (42) nunc saltem quoad inferiora servitia v. g. *sacristani*, *organistae*, *thesaurarii a laicis* exercentur (43). Quae *servitia* inferiora certe sensu stricto *officia* vel *beneficia ecclesiastica* non sunt; etenim simpliciter *sacra* (44) dici nequeunt, cum tantum *remote*, non proxime ad ministerium sacrum Ecclesiae referantur, neque *vi sacrae ordinationis* vel *missionis canonicae* administrentur. At nullum dubium existere potest, quin illorum ministeriorum *institutio*, *innovatio*, *suppressio* sit penes auctoritatem ecclesiasticam i. e. apud Episcopum. Porro ad Ecclesiae Praelatos v. g. ad Episcopum vel parochum spectat illorum officiorum concessio, nisi fidelibus laicis ex speciali indulto vel legitima consuetudine aliquod ius commendandi vel nominandi vel praesentandi competat (45). Multo magis Superiorum ecclesiasticorum est *qualitates*, *iura* et *obligationes* minorum ministrorum vel servitorum Ecclesiae definire v. g. de vitae honestate et fide catholica, de emittenda professione fidei, de promissione fideliter fungendi munere commisso, de assidua commoratione in loco muneris etc. (46).

(41) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 30.; supra h. tom. II. n. 16. sq. de ordinibus minoribus.

(42) Cap. unic. X. de off. sacrist. l. 26.; cap. 1. 2. X. de off. custod. l. 27.; *Schneider* l. c. p. 98. sq.; *Thomassin*. l. c. cap. 100. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 103. sq.

(43) Cfr. de sacrista vel custode e melioribus et sanctoribus *clericis* eligendo: Collect. Lac. t. I. col. 31. 32. 168. 170.

(44) *Hinschius* l. c. t. III. p. 321. sq., ubi *arctam* et *proximam* connectionem functionum *sacristani* vel *campanarii* (?) cum officiis *curae animarum* et *cultui divino* destinatis nimis urget.

(45) Quare quae *leges civiles* hac de re statuerunt, nullum habent valorem iuridicum, sed tantum ob practicas rationes de facto sunt attendenda. Cfr. v. g. art. 33. decreti de administratione fabricarum parochialium in Gallia 30. Dec. 1809. iunct. *Bargilliat* l. c. n. 985.; *Hinschius* l. c. p. 323.

(46) Conc. prov. Coloc. (a. 1863.) et Conc. prov. Pragens. (a. 1860.); Conc.

Denique iidem ministri minores sive *libera renuntiatione* sua officia amittunt sive etiam *inviti* propter incapacitatem vel delicta patrata aliasque iustas causas iisdem a Superioribus ecclesiasticis v. g. ab Episcopo vel parochio *privari* possunt. Quae amissio muneris commissi eo facilius locum habet, si per merum *contractum* locationis operum illi servitores Ecclesiae fuerint conducti, dummodo conditiones contractus accurate servantur (47).

CAPUT V.

DE VICARIIS ET DELEGATIS MAGISTRATIBUS ECCLESIASTICIS

TITULUS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

(*Lib. I. tit. 28. de off. vicarii, tit. 23. de off. archidiacon., tit. 24. de off. archipresbyt., tit. 29. de off. et pot. iud. deleg.*) (1)

544. Fontes: Decret. Grat. c. 1. §§ 11. 12. (*Archidiaconus, Archipresbyter*) D. 25.; c. 8. D. 74.; c. 3. D. 94. — Compl. I. l. I. t. 20. de off. vicarii *eiusque beneficio*; cpl. III. l. I. t. 17. de off. vic.; cpl. V. l. I. t. 15. eod. — Decretales Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. l. I. t. 13. de off. vic.; Const. Clem. V. l. I. t. 7. eod. — Conc. Trid. Sess. VI. cap. 2., Sess. XXIV. cap. 16. 18., Sess. XXV. cap. 16. de ref. — Collect. S. C. de Prop. F. v. v. Vicariatus, Vic. Apost., Vicar., Vice-Praefecti.

Scriptores: Comment. iur. Decret. in cit. tit. — *Devoti*, Inst. canon. l. l. t. 3. sect. 9. de vicariis; *Bargilliat* l. c. n. 503. sq. 768. sq. 801. sq. 1020. sq.; *Aichner* l. c. §§ 24. 124.; script. cit. infra h. tom. II. tit. 29. — *Ferraris* l. c. v. Vicarius; *Leuren*. l. c. post P. III. Tract. quatern. de Episcopis. Vicariis; *Hilling* in Arch. f. k. K. t. 80. p. 80. sq. (de Archipresb. et Archidiacon.). — *Thomassin*. l. c. P. I. l. I. cap. 30. sq. l. 2. cap. 1. sq.; *Saegmueller*, D. Entwickl. d. Archipresb. u. Dekanates.

Praenotiones.

545. I. Connexio materiae. Absoluta disputatione *generali* de officiis ecclesiasticis *ordinariorum* magistratuum, qui iure nomineque *proprio* suam exercent potestatem, ex natura rei

prov. Ultraiect. (a. 1865.) in Collect. Lac. t. V. col. 686. sq. 563. 926. Cfr. de attentata *aedituorum* usurpatione in America septentrionali: Collect. Lac. t. III. col. 27. et ibidem in indice v. Bona Ecclesiae n. 23. sq.

(47) Conc. prov. cit. in Collect. Lac. t. V. l. c.

(1) Cod. I. 38. de offic. vicar.; *Vering*, Gesch. u. Pand. § 109.

transeundum est ad illa officia ecclesiastica *universim* examinanda, in quibus quis *vices alterius* agit atque *alieno* saltem *nomine* servit Ecclesiae. Cfr. *Pirhing* l. I. t. 28. prooem. Nam ut recte idem *Pirhing* l. I. tit. 29. prooem. monet, *ordo doctrinae* per se requirit, ut *prius* de iudice *ordinario* quam de *delegato*, qui eius vices gerit et ab eo dependet, agatur. Huc spectant potissimum tit. 28. de off. vic. et tit. 29. de off. et pot. iud. deleg.; imo etiam tit. 23. de off. archid. et tit. 24. de off. archipresb. ad eandem quaestionem revocari possunt. Nam Archidiaconi et Archipresbyteri certe antiquitus (2) inter *Vicarios (natos)* Episcoporum recensentur. Porro licet ipso- rum potestas paulatim transiret in ordinariam, tamen si quid potestatis iurisdictionis *nostra aetate* exercendae habent, id potius ex *delegatione* speciali Episcopi, non *vi officii* retinent atque denuo ad meros delegatos vel vicarios reducti sunt (3).

II. **Definitio.** Vicarii generatim iam ab antiquis commentatoribus iuris Decretalium (4) dicuntur ii, qui legitima auctoritate ecclesiastica constituti sunt, ut Episcopi alteriusve Praelati, parochi aut clerici beneficiati mortui vel absentis vel impediti vices gerant in *divinis mysteriis* celebrandis aut *iurisdictione* exercenda.

Vicarius dicitur differre a *vicesgerente*, quod ab ipso *Praelato* in loco vicarii constituatur, cum *locumtenens* a vicario sibi constituatur, eo quod per se et sine speciali facultate vicarius *ipse* non possit constituere *vicarium* sibi *aequalem* (5). Quodsi non desint auctores v. g. *Leurenus* l. c. q. 3. alique, a quibus vicarius dicitur differre a *delegato*, quod *ordinariam* habeat potestatem, huiusmodi assertio generaliter vera non est. Nam etsi *quibusdam* vicariis v. g. olim Archidiaconis et Archipresbyteris et nunc Vicariis capitularibus aliisque ordinaria quaedam potestas *vi officii* concessa negari non pos-

(2) Cap. 1. 7. X. de offic. archidiacon. l. 23.; *Schmalzgr.* l. I. t. 28. prooem. et ante n. 14.

(3) *Devoti*, Ius canon. univer. l. I. tit. 23. § 4. tit. 24. § 1. tit. 28. § 24.; *Reiffenstuel* l. I. t. 23. n. 22. sq. t. 24. n. 7.; *Scherer* l. c. §§ 75. 91. p. 618. sq.

(4) *Leuren.* l. c. q. 2.; *Schmalzgr.* h. t. 28. prooem.

(5) Cap. 4. X. h. t. 28.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 252. iunct. n. 162. sq. de Provicariis Vicar. Apost.; Act. S. Sed. vol. VIII. p. 129. sq.; *Reiffenstuel* l. I. t. 28. n. 53. sq.; *Pirhing* eod. tit. n. 17. 18. 22. 23.; *Schmalzgr.* eod. tit. n. 10. sq.; cap. 1. h. t. l. 13. in Sext. iunct. *Scherer* l. c. t. I. p. 614. sq. not. 6.; *Passerin.*, Comment. l. I. t. 13. cap. 1. n. 6. sq.

sit (6), tamen non paucis vicariis v. g. Vicariis Apostolicis vel foraneis certe ex disciplina *vigente* potius *delegata* potestas vi specialis commissionis competit. Cfr. *Leuren*. l. c. q. 7. 11. 12. Illa quoque differentia non videtur esse urgenda, quasi vicariis competat *vicaria* vel *mandata* potestas ab *ordinaria* et *delegata* distincta. Etenim vicaria ista vel mandata potestas tandem reducitur ad aliquam potestatem delegatam v. g. a iure vel ad universalitatem causarum, et certe omnibus et singulis vicariis non potest vindicari. Illi enim ut plurimum habent potestatem *distinctam*, non unum idemque tribunal cum Praelato mandante. Imo mandata iurisdictio ex iure Romano deprompta ne in Vicario quidem generali, cui videtur unice fere adoptata, perfecte verificatur. Nam iurisdictio vere mandata per mortem mandantis non cessat, si res non amplius sit *integra*; at Vicarius generalis etiam re non integra per mortem Episcopi simpliciter suam iurisditionem amittit (7).

III. Divisio. Vicarii dividi possunt:

a) Ratione potestatis in vicarios in *divinis*, qui in divinis ministeriis, cura animarum foroque *interno* sive in *perpetuum* sive ad *tempus* vices aliorum gerunt, e quibus alii sunt *perpetui* alii *temporales* v. g. vicarii parochiales et beneficiales, Episcopi auxiliares sive vicarii in pontificalibus (cfr. cap. 14. X. de off. iud. ordin. l. 31.); in vicarios *iurisditionis*, qui vice aliorum in foro *externo* exercent iurisditionem sive *voluntariam* (8) sive etiam *contentiosam* v. g. Vicarii capitulares vel generales.

b) Ratione *formae*, qua deputantur in vicarios a *lege* (*canone*) et ab *homine* constitutos. Quae divisio non ab omnibus scriptoribus eodem sensu accipitur. Cfr. *Leuren*. l. c. q. 4. Et profecto imprimis idem significare potest atque divisio delegatorum in *delegatos a iure* et *delegatos ab homine*. Cfr. tit. sq. n. 551. III. Praeterea Vicarii a iure constituti di-

(6) S. C. C. 9. Maii et 12. Sept. 1874. in Act. S. Sed. l. c.; *Reiffenstuel* aliosque scriptores in nota 5. h. tit. allegatos; *Scherer* l. c. t. l. p. 420. sq.

(7) *Aichner* l. c. §§ 24. 124. not. 32.; *Scherer* l. c. p. 421. sq.; *Fagnan*. in cap. 62. X. de appell. II. 28. n. 2. sq.; *Gonzalez Tellez* in cap. 27. X. de off. et pot. iud. deleg. I. 29. n. 1. sq.

(8) Quare haec iurisdictio non est *restringenda* ad iurisditionem *contentiosam* fori *externi*, ut interdum fit ab antiquioribus canonistis, v. g. *Leuren*. l. c. q. 4.; melius *Schmalzgr.* h. t. 28. prooem. et ante n. 14. illam limitationem omittit.

cuntur ii, quorum officium gerendi *vices* alterius, ex *legis* dispositione in perpetuum cum suis iuribus et obligationibus *obiective* est institutum atque ex iuris praescripto vel saltem permissione conferendum, v. g. officium Vicarii generalis (9), imo ex iure non raro etiam *subiectiva* perpetuitate donatum v. g. olim officium Archidiaconi et nunc vicarii perpetui in certis parochiis. Vicarii autem *ab homine* appellantur, qui officium a iure institutum et definitum non habent, sed a competente Praelato pro necessitate vel utilitate Ecclesiae deputantur et *congruis* facultatibus delegatis muniuntur et ad nutum etiam revocantur v. g. vicarii quidam parochiales. Cfr. *Leuren.* l. c. q. 4. n. 2. i. f. Quare officium vicariorum *ab homine* caret *obiectiva* et *subiectiva* perpetuitate ipso iure statuta.

c) Ratione *subiecti*, cuius vices gerunt, multiplices vicarii distinguui possunt velut Vicarii Romani Pontificis (Apostolici), Episcoporum, parochorum, beneficiatorum aliorumque, quos fuse enumerat *Leuren.* l. c. q. 9.

IV. *Notae historicae.* Officium vicarii iam commemoratur in iure Romano. Cfr. Cod. I. 38. de off. vicarii. Etenim Constantinus M. divisit imperium Romanum in quatuor praefecturas, quibus praeposuit praefectos praetorio; dioecesibus vero, in quas singulae praefecturae fuerunt distributae, *vicarii praefecti* praetorio sunt praepositi; denique *rectores* praefuerunt singulis *provinciis* dioecesium.

Mirum non est, quod etiam in foro ecclesiastico inde ab antiquissimis temporibus occurrant vicarii, inter quos praesertim eminent Vicarii Sedis Apostolicae (10). Quibus certe vera quadam ratione adnumerari possent gradus iutermedii

(9) *Bouix*, De iudic. eccl. t. I. p. 360. sq. 369. sq., ubi recte docet potestatem Vicarii generalis *iure* stabilitam posse *extendi* per concessionem facultatum, quae mandatum *speciale* requirunt; at non posse notabiliter restringi, quin Vicarius generalis *cesset* esse *Vicarius generalis* et fiat merus *delegatus* Episcopi. Cfr. *Leuren.* l. c. in font. q. 8. Quare minus accurate *Leuren.* l. c. q. 16. 69. sq. 72. alique auctores velut *Garcias* l. c. P. V. cap. 8. n. 24. 25. et *Schmalzgr.* I. I. t. 23. n. 7. asserant iurisdictionem Vicarii generalis venire *directe ab homine* et tantum *indirecte a lege*, quatenus lex det *auctoritatem* instituendi Vicarium generalem. Cfr. *Bouix* l. c. p. 329. sq. Neque confundenda est *concessio* officii, quae certe directe fit ab homine, non directe a lege, cum *determinatione* iurium et obligationum officii. Denique *revocabilitas* Vicarii generalis ad nutum Episcopi spectat ad *subiectivam* perpetuitatem officii, non ad *obiectivum* officium a iure definitum.

(10) *Thomassin.* l. c. P. I. l. 1. cap. 30. sq.; Pii VI. Responsio ad Metropolit. Mogunt. etc. cap. 8.

hierarchiae iurisdictionis inter Rom. Pontificem et Episcopos constituti velut Metropolitae et Exarchae; at minus proprie, quippe qui *vi officii* nomine iureque *proprio* suas exercuerunt praerogativas. Quare huc spectant solummodo illi Praelati, quibus disertis verbis vices Sedis Apostolicae fuerunt concessae v. g. Archiepiscopis Thessalonicensibus (11).

Episcopi quoque non caruerunt vicariis, inter quos praesertim mentione digni sunt *Archidiaconi* et *Archipresbyteri* et illi presbyteri rurales (postea parochi), qui a primis saeculis extra civitatem exercuerunt curam animarum (12). Qui omnes paulatim facti sunt *ordinarii* magistratus. Profecto in Decreto Gratiani atque in Decretalibus Gregorii IX. illi vicarii iam commemorantur; at Vicarii *generales* Episcoporum nonnisi in Libro Sexto et in Clementinis occurrunt. Post institutionem Vicariorum generalium officia Archidiaconorum et Archipresbyterorum non penitus cessarunt; pristinae autem dignitatis et potestatis praesertim per Concilium Tridentinum non leve passa sunt detrimentum. Quod Concilium Sess. XXV. cap. 16. de ref. etiam alias *vicarias*, quae cum disciplina cleri et cura animarum conciliari non potuerunt, omnino prohibuit et abrogavit. Haec summatim de historia dixisse sufficiat; quae fuerint vicissitudines historicae officii diversorum vicariorum, melius postea explicatur, ubi in specie de vicariis ex professo est agendum.

§ 1. DE CONSTITUTIONE ET CONCESSIONE OFFICII VICARII.

546. Cum vicarii aut ordinariam aut delegatam habeant potestatem, universa illa quaestio reducit ad constitutionem *novi officii*, de qua supra h. tom. II. tit. 12. sq. disputatum est, altera refertur ad delegationem titulo sequenti examinandam.

Quodsi Romanus Pontifex amplissima potestate praeditus est in constituendis vicariis (13), id de Episcopis minime dici potest. Ipsi profecto hoc iure gaudent in omnibus casibus a iure praescriptis vel permissis (cfr. Conc. Trid. l. c. in font.);

(11) *Thomassin*. l. c. cap. 11. sq.; *Pii VI.* Resp. cit. cap. 8. n. 38. sq.; *Devoti* l. c. l. I. t. 23. 24. 28.

(12) *Thomassin*. l. c. l. 2. cap. 1. sq. 21. sq.; *Scherer* l. c. t. I. §§ 91. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. §§ 85. sq.

(13) Cfr. infra h. tom. II. tit. 33. de Legatis et Nuntiis Sedis Apostolicae, de Delegatis Sed. Apost.

at illo penitus destituti sunt, quotiescunque in iure institutio vicariorum expresse prohibetur. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 16. de ref. Denique Episcopis applicari nequit illud principium, quod omnia possint, quae expresse non prohibeantur, sed tantum ea, quae in generali concessione potestatis episcopalis continentur, ipsis sunt permissa. Quare nequaquam asserendum est ius Episcoporum instituendi vicarios a praxi Ecclesiae alienos, eo quod in iure expressa *prohibitio* non reperiatur; etenim in concessione *generali* ea non continentur, quae magnam habent specialitatem, atque disciplina vigens toties a Romanis Pontificibus commendata est servanda, nisi legitima consuetudo aut licentia Sedis Apostolicae modum quendam *singularem* deputandi vicarios ratum habeant (14). Etenim si canonistae Vicario capitulari denegant ius sibi substituendi alium similem, cui *totum officium* committat, non solum argumentantur ex cap. 4. X. h. t. 28., sed etiam ex illa generali ratione, quod nullus inferior princeps officium suum totum alteri committere possit, nisi in casibus ab ipso principe vel in iure concessis; imo subiungunt propterea etiam Episcopum non posse sibi constituere Vicarium (i. e. generalem cum plena potestate), nisi hoc ipsi a canone fuisset concessum (15).

Similiter inferiores ordinarii vel vicarii tantum in casibus a iure permissis sibi vicarios constituere valent. Cfr. supra h. tit. not. 6. de vicariis deputandis a Vicariis Apostolicis vel administratoribus paroeciarum vacantium.

547. Concessio officii vicarii fieri potest omnibus illis modis, quibus *aut* officium quoddam *ordinarium* confertur v. g. collatione libera, electione aliisque formis supra expositis, *aut delegata potestas* datur. Cfr. infra h. tom. II. t. 29. n. 552. sq. Neque ex *modo* concessionis efficax argumentum peti potest ad determinandam naturam potestatis concessae. Quare *Leurenus* l. c. q. 4. n. 2. i. f. minus accurate loquitur, si decanos rurales sive vicarios foraneos *electos* putat habere *ordinariam* potestatem, *libere vero nominatos* tantum *delegata* po-

(14) *Santi* h. t. 28. n. 23. sq.; *Scherer* l. c. p. 610. not. 60., ubi inter verum Vicarium generalem et delegatum Episcopi ad universalitatem causarum non satis videtur distinguere. Cfr. *Schmalzgr.* l. I. t. 32. de off. iudic. n. 9., quod Episcopi in causis ecclesiasticis alios iudices *ordinarios* dare nequeant praeter illos, quos canones constitui iubent vel permittunt; Conc. Trid. Sess. XXIV. Cap. 20. de ref.

(15) *Schmalzgr.* h. t. 28. n. 32. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 614. sq. not. 6.

testate videtur dicere praeditos. Nam nihil obstat, quominus persona etiam *deleganda* per *electionem* canonicam designetur.

§ 2. DE IURIBUS ET ONERIBUS VICARIORUM
EORUMQUE CESSATIONE.

548. Communia iura et onera vicariorum, quibus conceditur officium ordinarium v. g. Vicarii capitularis iure communi definitum, pariter *in genere* eadem sunt atque reliquorum magistratuum ordinariorum; singularia vero uniuscuiusque officii particularis ex iure speciali sunt eruenda v. g. Vicarii generalis. Quodsi vicarius solummodo delegatam potestatem consecutus est, attendendum est ius constitutum de iuribus et obligationibus delegatorum in genere (cfr. h. tom. II. tit. 29. n. 577.) atque mandatum speciale delegationis (16).

549. Quare et iura et onera vicariorum pro natura officii ordinarii vel delegati etiam *cessant* sicut generatim officia ordinaria vel delegata amitti solent v. g. per renuntiationem etc., salvis modis specialibus amissionis officii, qui in singulari quodam officio v. g. Vicarii generalis obtinent (17).

TITULUS XXIX.

DE OFFICIO DELEGATI.

(*Lib. I. tit. 29. de off. et pot. iud. deleg. (1),
tit. 28. de offic. vicar.*)

550. Fontes : Decret. Grat. c. 1. 2. D. 94.; c. 5. C. XXV. q. 2. — Compl. I. l. I. t. 20. de off. vicarii eiusq. benef. t. 21. de off. *et pot.* iud. del.; cpl. II. l. I. t. 12. de off. *et p.* iud. d.; cpl. III. l. I. t. 18. d. off. *i. d.*; cpl. IV. l. I. t. 12. d. off. *i. d.*; cpl. V. l. I. t. 15. d. off. et pot. *i. d.* — Decretal. Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. l. I. t. 14. ead. r.; Const. Clem. V. l. I. t. 8. ead. r.; Extravg. com. l. I. t. 6. ead. r. — Leon. X. Const. « *Regimini universali* » 4. Maii 1515. § 9.; Conc. Trid. Ress. XIV. cap. 5. de ref., Less. XXV.

(16) *Schmalzgr.* h. t. 28. n. 4. sq. 10. 17. sq. 30. sq.; *Santi* h. t. 28. n. 6. sq. 30. sq. 55. sq.; *Scherer* l. c. p. 614. sq. not. 76.

(17) *Schmalzgr.* l. c. n. 13. 25. 38.; *Santi* l. c. n. 11. sq. 35. 67.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 299. sq. 303. sq. t. II. p. 238. sq. 246.

(1) Dig. I. 16. de off. procons. et leg., 21. de off. eius, cui mandata est iurisdictio, II. 1. de iurisd., XLIX. 3. quis, a quo appelletur; Cod. I. 50. de off. eius, qui vicem alicuius iud. vel praesid. obtinet; *Waller*, Gesch. d. roem. R. t. II. § 689. not. 2. n. 738. not. 41.; Arch. f. k. K. t. 37. p. 2. 11. sq. t. 41. p. 337. sq.

cap. 10. de ref. — Innoc. XII. Const. « *Christifidelium* » 16. Febr. 1693.; Clem. XIII. Const. « *Cum omnium* » 23. Apr. 1762. — Decret. Clem. P. VIII. ed. *Sentis* p. 24. sq.

Scriptores : Comment. iur. Decretal. in h. t. — *Sanguineti* l. c. n. 317. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 235. sq.; *Scherer* l. c. § 75.; *Saegmueller*, Lehrb. d. k. K. § 59.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 171. sq. — *Ferraris* l. c. v. Delegare; *Bouix*, De principiis iuris can. p. 560. sq., De iudiciis eccles. tom. I. p. 142. sq.; *Kaempfe*, D. Begriffe d. iurisd. ordin., quasi ord., mand. deleg. — *Thomas-sin*. l. c. P. I. l. 1. cap. 60.; *Ponsius*, De antiquit. iur. canon. p. 87. sq. 90. sq., ubi libro II. Decret. post tit. 1. de iud. inserit t. 2. d. off. iud., t. 3. d. off. iud. ordin., t. 4. d. off. et pot. iud. deleg.

Praenotiones.

551. I. Connexio materiae. Postquam in titulis praecedentibus disputatum est de hierarchia iurisdictionis in genere, quatenus illa constituitur *ordinariis* magistratibus sive *officiis* ecclesiasticis atque *collegiis ordinaria* iurisdictione nomine *proprio* exercenda praeditis, iam breviter disserendum est in genere de iurisdictione *delegata* et *vicaria* nomine *alieno* exercenda atque tum personis *singularibus* tum personis moralibus vel *collegiis* concessa. Qua in re facile expedita quaestione de *delegatione* in se spectata, quae correspondet capiti primo de constitutione officiorum ecclesiasticorum, universa disputatio reducitur ad *acquisitionem* iurisdictionis delegatae, porro ad *iura* et *obligationes* sive officium et potestatem delegatorum, tandem ad *amissionem* iurisdictionis delegatae (2).

II. Definitio. *Delegatus* in foro ecclesiastico (3) generatim dicitur is, qui in locum alterius substituitur sive alterius vices agit. Quo sensu lato potest quis delegari tum ad licitam atque interdum etiam ad validam exercitationem potestatis *ordinis* aliunde iam obtenti (4), tum ad exercendam potestatem *iurisdictionis* sibi commissam. At sensu stricto et specificè delegatio intelligitur *concessio iurisdictionis vi commissionis nomine iureque alieno* exercendae. Quare *delegatus* (iudex delegatus), sensu stricto est, qui iurisdictionem habet non vi officii suo nomine et iure proprio, sed *vi com-*

(2) Cfr. supra h. tom. II. n. 3. 4. sq.; *Pirhing* l. I. t. 28. 29. prooem.

(3) Cfr. de iure civili not. 1. h. t., *Kaempfe* l. c. in font.; Dig. XLVI. 2. de novationib. et delegationib.; Cod. VIII. 41. d. nov. et deleg.; *Arndts-Serafini* l. c. §§. 254. 268. not. 8.; cod. civ. Gall. art. 1275. sq.; cod. civ. Ital. art. 1267. sq.

(4) *Reiffenstuel* l. I. t. 29. n. 84. sq.

missionis sive a iure sive ab homine factae nomine alieno. Inde patet differentia delegati ab *ordinario*, qui vi officii ex *iure proprio* suam iurisdictionem habet, a *Vicario generali*, qui licet vices Episcopi agat, tamen ordinariam possidet iurisdictionem, utpote vi officii ex iure proprio obtentam, ab *executore*, qui merum exercet *ministerium* atque iurisdictione proprie dicta caret.

Neque confundenda est iurdictio *derivata* cum iurisdictione *delegata*. Quamvis enim *omnis* iurdictio *delegata* in Ecclesia sit *derivata*, tamen non omnis *derivata* iurdictio ecclesiastica est *delegata*. Nam R. Pontifex, in quem immediate a Deo *derivatur* ordinaria iurdictio primatus, certe est fons omnis iurisdictionis ecclesiasticae. *Officium* vero Episcoporum ab ipso Deo est *institutum* et nequaquam in meram delegationem pontificiam commutari potest; nihilominus iurdictio in Episcopos immediate a R. Pontifice, *non a Deo derivatur*. Multo magis gradibus intermediis inter R. Pontificem et collegium Episcoporum R. Pontifex partem suae supremae et plenae potestatis dare potest sive per modum simplicis commissionis vel *delegationis* v. g. Delegatis Apostolicis sive vi *officii* stabiliter et in perpetuum erecti v. g. Patriarchis et Metropolitibus, quibus vere *derivata*, sed etiam ut *Patriarchis* etc. *ordinaria* competit iurdictio (5).

III. Divisio. Delegati dividuntur

a) in delegatos a *iure*, qui ex ipsa *legis* ecclesiasticae dispositione *commissionem* accipiunt velut in multis casibus Episcopi praesertim ex decretis Tridentinis (6), et in delegatos

(5) *Granderath*, Const. dogm. Conc. Vatic. p. 132. sq. 194. sq. 229. not. 2. p. 222. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 415.

(6) Cfr. v. g. Sess. VI. cap. 3. de ref., Sess. XXII. cap. 5. 6. de ref. « *tanquam Sed. Apost. Delegati* » sel. in exemptos, Sess. XXII. cap. 8. 10. de ref., Sess. XXV. cap. 9. 14. de ref. « *etiam tanquam Sed. Apost. Delegati* »; cap. unic. de suppl. l. 5. in Clem.; cap. 2. de stat. monach. III. 10. in Clem.; cap. 2. de relig. dom. III. 11. in Clem. Quae verba Concilii Trident. « *etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati* » iam ab antiquis scriptoribus nequaquam ad solam *cumulationem* ordinariae iurisdictionis episcopalis et delegatae potestatis Sed. Apost. in *propriis subditos* fuerunt restricta, sed etiam de *delegatione* pontificia in *exemptos* recte sunt explicata. Cfr. v. g. *Fagnan.* apud *Bouix*, De parochis p. 279. sq., ubi doctrinam Fagnani communiter a doctoribus teneri docet. Quare quae *Hinshius* l. c. t. I. p. 178. sq. vere tradit, *nova non sunt*; *nova* autem negatio *cumulationis* utriusque iurisdictionis Episcopi in proprios subditos *vera non est* nec solide comprobata, licet complures nactus fuerit sectatores. Cfr. *Scherer* l. c. p. 420. sq.

ab homine, qui a magistratibus ecclesiasticis ordinaria iurisdictione instructis commissionem obtinent et subdividuntur in delegatos a principe i. e. a R. Pontifice et in delegatos inferiorum Praelatorum v. g. Episcopi (7);

b) in delegatos *speciales*, quibus una vel altera causa particularis committitur, et in delegatos *universales* sive ad universalitatem causarum, qui aut ad *omnes* species causarum in certo genere, v. g. in cura parochiali vel episcopali aut saltem ad omnes causas in certa specie contentas v. g. ad causas matrimoniales “*specialiter*” delegantur (8);

c) in delegatos *iudices*, qui ad *solas* cognoscendas vel definiendas causas *vere iudiciales* deputantur, et in delegatos *magistratus*, quibus tota iurisdictione ad *gubernandum* committitur v. g. Vicariis Apostolicis, et in delegatos *simplices* ad causas iurisdictionis *voluntariae* sive non iudicialis (9);

d) in delegatos *personales*, quorum delegatio fit ratione *personae* atque cum persona exspirat, et in delegatos *reales*, quibus iurisdictione delegatur ratione *officii* sive dignitatis (10);

e) in delegatos *principales* sive immediatos et in *subdelegatos* sive mediatos;

illi primum ab ordinariis, posteriores nonnisi a delegatis principalibus (11) iurisdictionem accipiunt (12).

IV. **Notae historicae.** Cum Superiores ecclesiastici vix unquam omnia negotia ecclesiastica per seipsos expedire possint, atque ipsa ratio naturalis suadeat illam regulam: “*Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*”, inde a primis temporibus religionis christianae vestigia delegationum reperiuntur (13).

(7) *Reiffenstuel* l. I. t. 29. n. 47. sq. 57. sq.; *Scherer* l. c. § 75. not. 14.

(8) *Schmalzgr.* l. I. t. 29. n. 2. 4. Cfr. de duplici sensu delegationis *specialis* i. e. aut ad unam vel alteram causam *specialem* aut ad *omnes* causas alicuius *speciei*: Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 7. de ref.; *Gennari*, Consultazioni t. I. p. 186. sq.

(9) *Reiffenstuel* l. c. t. 30. n. 3.; *Pirhing* l. I. t. 29. prooem.; *Scherer* l. c. p. 416.

(10) Cap. 14. X. h. t. 29.; *Reiffenstuel* l. I. t. 29. n. 29.

(11) Cap. 28. § 1. X. h. t. 29.; *Reiffenstuel* l. c. n. 62. sq.

(12) In fontibus iuris *canonici* iurisdictione delegata a iurisdictione mandata non distinguitur. Cfr. cap. 19. 30. X. h. t. 29. Quare controversiae de divisione iurisdictionis in delegatam et mandatam in foro ecclesiastico excepta forte disquisitione de natura potestatis Vicarii generalis practicum utilitatem non habent. Cfr. supra n. 3. IV. c. h. tom. II.; *Reiffenstuel* l. c. n. 14. sq. 32.; *Schmalzgr.* l. c. n. 3.; *Scherer* l. c. p. 421. not. 37.

(13) Tit. I. 5.; *Devoti*, Ius eccl. univers. l. I. t. 29. §§ 4. 5. 6.

Maxime vero *Romani Pontifices* pro sua universali iurisdictione mox sibi delegatos vel vicarios constituere coeperunt (14). Quae delegationes multum auctae sunt inde a saec. quinto (15). Nequaquam autem existimandum est Rom. Pontifices in illis delegationibus serviliter imitatos esse sanctiones legum Romanarum. Illud vero concedi potest, cum ex saeculo duodecimo incredibili plane numero fierent delegationes pontificiae, simulque studia legitima et canonica reflorescere coepissent, leges Romanas in excolenda theoria canonica de delegationibus vim suam exercuisse (16).

Quae perfectior legislatio canonica de delegatione praesertim reperitur l. I. de rescriptis et l. I. de off. et pot. iud. deleg. Inde colligitur delegationes non solum ad causas *iudiciales* (17), sed etiam ad *alias* causas ecclesiasticas fuisse concessas. Cfr. cap. 4. X. de off. vicar. l. 28. Cum paulatim multum crevisset numerus illorum, qui ab *ordinaria* iurisdictione Episcoporum fuerunt exempti, Episcopi in certis casibus practicis atque urgentioribus constituti sunt *Delegati* Sedis Apostolicae. Quo statuto salva mansit praerogativa R. Pontificis atque exemptio, simulque consultum fuit vigori ecclesiasticae disciplinae (18).

Qua in re Concilium Tridentinum vestigia iuris Decretalium secutum non leviter auxit casus, quibus Episcopi "*tanquam Apostolicae Sedis Delegati* „ (19) vel "*etiam tanquam Apostolicae Sedis Delegati* „ (20) procedere possent. Quibus ca-

(14) Cfr. c. 5. Conc. Sardic. (a. 343.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 568. sq.; *Thomassin* l. c.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 341. sq.

(15) S. Leo in c. 5. (a. 446. ?); Hormisdas in c. 6. (a. 517.) C. XXV. q. 2.; Gelasius in c. 10. D. 54. (a. 494.-495.); S. Gregor. in c. 1. D. 94. (a. 591.).

(16) *Scherer* l. c. p. 416.; *Devoti* l. c.

(17) Cfr. passim capita l. I. t. 29. d. off. et p. i. d. Quare si *nigrum* h. t. attendatur, totus iste titulus potius spectat ad librum II. Cfr. *Pons* l. c.; *Reiffenst.* l. c. l. I. t. 29. n. 1.; *Tancredus*, Ordo iudiciarius P. I. t. 1. de iud. ord. t. 2. de iud. deleg.

(18) Cfr. Lucium III. a. 1184. in cap. 9. X. de haeret. V. 7. et alios text. iur. Decret. supra h. tit. not. 6. citatos.

(19) Sess. V. cap. 1. 2. d. r., S. VI. ep. 3. d. r., S. VII. ep. 6. 8. 14. d. r., S. XIII. ep. 5. d. r., S. XIV. ep. 4. d. r., S. XXII. ep. 5. 6. d. r., S. XXIV. ep. 9. 11. 14. d. r., S. XXV. ep. 8. 9. d. reg., S. XXV. ep. 9. d. r.

(20) S. V. ep. 2. d. r., S. VI. ep. 2. 4. d. r., S. XXI. ep. 3. 4. 5. 6. 7. 8. d. r., S. XXII. decret. de observ., ep. 3. 8. 10. d. r., S. XXIV. ep. 10., S. XXV. ep. 9. 14. d. r., S. XXV. ep. 5. d. reg. Cfr. supra h. tit. not. 6.; S. C. C. in caus. Tarrac. 1588., in caus. Zamor. 1589., in caus. Ianuen. 1597. apud *Richt.* ed. Conc. Trid. p. 166. n. 2.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 590. not. 10., ubi concedit aliquem *ut Episcopum* et *ut Legatum* potuisse convocare Synodum.

sibus postea alii accesserunt (21). Nostra vero aetate praesertim in terris missionum S. C. de Prop. subiectis, ubi ius commune nondum perfecte viget, neque ordinaria hierarchia ecclesiastica existit, delegationum iurisdictionis ecclesiasticae frequentissimus est usus.

§ 1. DE ACQUISITIONE IURISDICTIONIS DELEGATAE.

I. De potestate delegandi et subdelegandi.

552. Delegare possunt valide omnes magistratus ecclesiastici, qui habent *ordinariam* potestatem iurisdictionis, nisi ex natura rei vel iuris communis dispositione vel speciali ordinatione R. Pontificis expresse prohibeantur a delegando quodam negotio, utpote solis ordinariis magistratibus reservato (22). Potestas vero delegandi cum a lege data non sit, ut quis malitiose ipse sese exoneret, quoad usum saltem licitum ex gravi causa pro *prudenti* arbitrio ordinarii magistratus est exercenda. Cfr. cap. 3. 28. pr. X. h. t. 29. At nequeunt ordinarii magistratus ecclesiastici inconsulto competente Superiore ecclesiastico *totam suam iurisdictionem* alteri delegare. Eo enim in casu potius renuntiant officio suo novumque constituunt magistratum ecclesiasticum. Id, quod independentem a consensu competentis Superioris ecclesiastici fieri nequit (23).

Quare praesertim R. Pontifex non potest sibi substituere Vicarium cum tota plenitudine potestatis pontificiae; nam quamvis suae dignitati *renuntiare* valeat, tamen nequit efficere, ut *retenta* penes se dignitate papali simul alter in Ecclesia existat Papa. Imprimis vero praerogativa *infallibilitatis* a R. Pontifice nulla ratione Vicario cuidam delegari (24) potest. Hinc Vicarius R. Pontificis nunquam habebit plenitudinem potestatis pontificiae.

553. Subdelegare possunt omnes delegati Rom. Pontificis,

(21) Cfr. v. g. Innoc. X. Const. „*Ut in parvis*“ 10. Febr. 1654.; decret. S. C. C. de freq. com. 12. Febr. 1679.; decret. S. C. Indic. 24. Aug. 1864.

(22) R. I. 68. in Sext. iunct. R. I. 67. 72. in Sext. et Reiffenstuel in cit. R. I. 68. 67. 72.; cap. 7. de off. ordinar. I. 16. in Sext.

(23) Reiffenstuel I. I. t. 29. n. 55. sq. 74. sq.; Gasparri, De sacr. ordin. n. 949. 958.

(24) Granderath I. c. p. 188. sq.

nisi negotium *personali* industriae delegati fuerit reservatum (25), scl.

I. si causa adeo gravis sit, ut per subdelegatum commode terminari non possit (cfr. cap. 3. i. f. X. h. t. 29.);

II. si expressis verbis delegato iniungatur, ut ipse personaliter negotium exequatur; quo in casu nihilominus subdelegatio non est prohibita, dummodo partes consentiant, praeterquam si inquisitionem fieri vel ecclesiis de Praelatis vel aliis ministris provideri R. Pontifex mandaret (26);

III. si nudum *ministerium* exequendum alicui committatur, salva tamen Legatorum Sedis Apostolicae auctoritate (27).

554. *Delegati ab inferioribus Ordinariis subdelegare regulariter non valent* (28), nisi

I. delegati fuerunt ad *universalitatem* causarum; eo enim in casu ad ordinarios proxime accedunt, ideoque ex doctrina et praxi communiter recepta ad unam alteramve causam particularem etiam *definiendam* subdelegare non prohibentur (29);

II. nisi *speciali* concessione ab illo inferiore Ordinario facta sit *potestas subdelegandi* (30); nam causa censetur quasi ab ipso Ordinario commissa;

III. nisi subdelegatio restringatur ad *incidentem* quendam articulum saltem *non iurisdictionalem*, non ad causam *cognoscendam* vel *definiendam* extendatur (31).

II. De subiecto passivo delegationis vel subdelegationis.

555. Delegari vel subdelegari generatim possunt *omnes*, qui *habiles* sunt ad iurisdictionem ecclesiasticam accipien-

(25) Cap. 3. 28. § 1. cap. 43. pr. § 1. X. h. t. 29.; cap. 62. i. f. X. de appell. II. 28.; *Reiffenstuel* l. c. n. 57. sq.

(26) Cap. 43. § 1. X. h. t. 29. iunct. cap. 12. h. t. in Sext.

(27) Cap. 43. § 2. X. h. t. 29. Cfr. quoque cap. 12. de off. et pot. iud. del. I. 14. in Sext.; S. Poenit. 27. Apr. 1886.; *Wernz*, Ius Decretal. t. I. n. 155. de execut. rescript.; *Gasparri*, De matrim. n. 365. 367. 392. sq.

(28) Cap. 62. i. f. X. de appell. II. 28. « *Cum nonnisi delegatus a principe causam alii valeat delegare* ».

(29) *Reiffenstuel* l. c. n. 57. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 237.; *Scherer* l. c. p. 418. Quare *Bouix*, De iud. eccl. t. I. p. 146. minus recte tenet hanc sententiam communem non esse tutam.

(30) *Reiffenstuel* l. c.; *Bouix* l. c.

(31) Cap. 62. X. de appellat. II. 28.; cap. 27. pr. X. h. t. 29.; *Reiffenstuel* l. c. n. 64. sq.

dam *neque iure naturae vel lege ecclesiastica prohibentur* (32). Regulariter qui ab officio iudicis ordinarii prohibetur, is etiam officio iudicis delegati fungi nequit (33).

Quare delegari *non possunt surdo-muti, perpetuo amentes, infantes et impuberes, scientia requisita carentes, infames et excommunicati* (34), *feminae* (35), *laici* in causis ecclesiasticis maxime spiritualibus, salva tamen auctoritate Romani Pontificis. Cfr. cap. 2. X. de iud. II. 1. *Minores* 18. annis etsi iam sint puberes, non possunt delegari, nisi a Romano Pontifice maiores vero 20 annis a quocunque delegari non prohibentur, sed maiores 18 annis tum solum delegati dari possunt, si *consensus partium* interveniat (36).

Subditus delegantis etiam invitus compelli potest ad acceptandam delegationem, ne potestas delegandi Ordinarii vel delegati Sedis Apostolicae sit inutilis. Qua in coactione delegans debet deferre dignitati et personae delegandae.

Non subdito Ordinarius potest delegare causam ad se spectantem, dummodo ille libere delegationem acceptet; etenim non subditus invitus ad acceptandam delegationem compelli nequit (37). Delegatus a Romano Pontifice vel a Legato Sedis Apostolicae ex iure ordinario debet esse constitutus in *dignitate* ecclesiastica vel *personatum* obtinere vel esse *canonicus* alicuius [ecclesiae *cathedralis* vel *Officialis* sive *Vicarius generalis* vel *Prior conventualis* (38). Cui iuri ordinario R. Pontifex non adstringitur ideoque de plenitudine suae potestatis etiam alios clericos atque adeo *laicos* delegare valet.

556. Quod de qualitatibus *delegatorum* Sedis Apostolicae ex iure ordinario statutum est, id ad *subdelegatos* delegatorum pontificiorum extendi nequit (39). Quare quemadmodum simplices clerici ab *Episcopis* aliisque Ordinariis inferioribus delegari possunt, ita iidem etiam a subdelegatione pontificia non excluduntur.

(32) Cap. 3. X. h. t. 29.; *Reiffenstuel* l. c. n. 66. sq.

(33) *Schmalzgr.* l. I. t. 32. n. 3. sq.

(34) Cap. 24. X. de sent. et re II. 27.; *Suarez*, De cens. disp. 14. sect. 1. disp. 16. sect. 1.; *Kober*, D. Kirchenbann p. 359. sq. 415. sq.

(35) *Correctores Romani* ad c. 7. C. II. q. 5.

(36) Cap. 11. X. h. t. 29.

(37) Cap. 28. pr. X. h. t. 29.; cap. 11. X. de off. iud. ord. I. 31.

(38) Cap. 11. de rescr. I. 3. in Sext.; cap. 2. de rescr. I. 2. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 10. de ref.; *Benedict. XIV. Const. « Quamvis palernae »* 26. Aug. 1741., De Synod. dioec. l. IV. cap. 5.; decis. S. C. C. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 457. sq.

(39) *Santi* h. t. 29. n. 14.; *Schulte*, Eheprocess p. 33. not. 2.

III. De forma delegationis.

557. Delegatio potest fieri aut *a iure*, si quis immediate ex commissione *iuris* communis iurisdictionem ecclesiasticam accipit, aut ab *homine*, si immediate ex magistratus ordinarii commissione iurisdictio ecclesiastica in aliquem derivatur.

Qua in re ex *natura rei* (40) nihil obstat, quominus iurisdictione delegata etiam cum iurisdictione ordinaria *cumuletur*, atque de facto quoque huiusmodi cumulatio habetur in Episcopis, si "*etiam* „ tanquam Delegati Sedis Apostolicae v. g. ex iure Tridentino procedunt. Quae cumulatio efficit, ut Episcopus si derelicta potestate sua ordinaria procedit tanquam Delegatus Sedis Apostolicae, utatur potestate magis *efficaci et independenti* v. g. a consensu Capituli; at appellatio ab huiusmodi sententia Episcopi licet in rigore iuris apud Sedem Apostolicam esset interponenda, tamen necessario Apostolicae Sedi praesentanda non est, sed in secunda instantia apud *Metropolitam* interponi potest. Cfr. decis. S. C. C. cit. not. 20. h. tit.

Plures delegati quoad *eandem* causam constitui possunt, cum id nullo iure prohibeatur. Imo antiqua fuit praxis Sedis Apostolicae, ut causarum cognitiones duobus quam uni, tribus quam duobus libentius delegaret. Cfr. cap. 21. pr. X. h. t. 29.

Quodsi revera plures ad *eandem* causam delegantur, id fieri potest aut *collegialiter* aut in *solidum* aut *conditionate*. In prima sive simplici delegatione omnes deputantur ad instar *collegii*, in quo omnes et singuli *simul* procedere debent atque per vota maiora causam definiunt. Cfr. cap. 16. 21. 22. 42. X. h. t. 29. In altero casu omnes et singuli delegati ita perfecte constituuntur, ut praeventioni sit locus. Qua praeventione facta vel unus ex delegatis causam cognoscere et definire potest penitus exclusis aliis. Cfr. cap. 8. h. t. I. 14. in Sext. Denique in tertio casu complures quidem delegati deputantur, sed nullus per se solus procedere valet, nisi prius canonice constet de impleta conditione, quod ceteri delegati nequiverint vel noluerint interesse (41).

(40) Pars decisa in cap. 4. X. de renunt. I. 9. "*Auctoritate nostra* „ Cfr. supra h. tit. not. 6. 19. 20.

(41) Cap. 21. § 1. X. h. t.; cap. 13. X. de rescr. I. 3.

§ 2. DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS DELEGATORUM (42).

I. De iuribus sive de potestate delegatorum.

558. Potestas delegatorum maxime erui debet ex *mandato* ab ipsis exhibendo. Cfr. cap. 31. X. h. t. 29. Quodsi delegatus limites mandati transgrediatur, eius actus valore destituuntur. Cfr. cap. 37. X. h. t. 29.

Praeterea iura delegati saltem *negative* metienda sunt ex *potestate delegantis* (43). Quare causae, quae ad ipsius delegantis potestatem non spectant, certe in potestate delegati non continentur.

Denique generatim delegatus habet omnem potestatem, *sine qua* mandatam sibi iurisdictionem exequi non potest (44).

559. In *specie* iudex delegatus praesertim a R. Pontifice potest cognoscere, num sua sit iurisdictione (cfr. cap. 33. X. de rescript. l. 3.), porro valet citare partes et ad comparandum compellere (cfr. cap. 5. 4. § 1. X. h. t. 29.), non prohibetur punire alios, qui iurisdictionem suam perturbant (45), eidem pariter est permissum, ut actorem ab excommunicatione absolvat (cfr. cap. 21. § 2. h. t. 29.) atque in possessionem restituat (46).

Saltem iudex delegatus a Romano Pontifice non solum causam delegatam *cognoscere et definire*, sed etiam sententiam latam sive per se (cfr. cap. 7. 26. X. h. t. 29.) sive per alium (47) ex stricto mandato ipsi imposito *exequi* potest.

Quae potestas exequendi sententiam latam probabilius etiam vindicanda est iudici *delegato* ab *Ordinario inferiore*. At cum ista controversia nondum authentica decisione sit dirempta, expedire videtur, ut Ordinarius inferior in mandato iudicis a se delegati saltem *ad cautelam* expresse concedat facultatem exequendi sententiam latam (48).

Qua in potestate iudicis delegati exequendi suam sententiam etiam continetur facultas executionem *alteri* demandandi vel implorandi auxilium brachii saecularis.

(42) *Reiffenstuel* l. c. n. 94; *Schmalzgr.* h. t. n. 24.

(43) Cap. 1. de iud. II. 1. in *Sext.* et *Passerin.* in h. c.; *Schmalzgr.* l. c. n. 31.; *Reiffenstuel* l. c. n. 74. de causis delegabilibus.

(44) L. 2. D. de iurisd. II. 1.; cap. 1. 5. 7. 11. 21. 26. X. h. t. 29.

(45) Cap. 1. 11. 28. pr. X. h. t.; cap. 2. h. t. I. 14. in *Sext.*

(46) Cap. 10. X. h. t.; *Schmalzgr.* h. t. n. 32. sq.

(47) Cap. 7. X. h. t.; *Schmalzgr.* h. t. n. 37. 38.

(48) *Schmalzgr.* h. t. n. 37.; *Scherer* l. c. p. 417. not. 14.

II. De obligationibus sive officio delegatorum.

560. Delegatus praesertim hisce obligationibus tenetur:

I. Ad praecavendas fraudes non potest *valide* procedere, *antequam* receperit delegationis mandatum, vel si de delegatione R. Pontificis agatur, priusquam sibi *praesentatum* fuerit *rescriptum pontificium*. Quod rescriptum in forma authentica Ordinario loci delegationis suae ipsisque partibus exhibere debet atque universim delegationem sibi factam concludenter probare tenetur (49).

II. Porro non debet excedere limites in mandato delegationis statutos; secus nulli et irriti sunt eius actus (50). Exceptiones ab hac regula, quas affert *Schmalzgr.* h. t. 29. n. 28. magis apparentes quam verae sunt (51).

III. Imprimis vero attendat necesse est tenorem rescripti, si *complures* constituti sunt delegati. Cfr. supra h. tit. n. 557.

IV. Denique admittere debet necessarias *probationes* et *rationabiles exceptiones* et *recusationes* necnon legitimas *appellationes* (52).

§ 3. DE CESSATIONE IURISDICTIONIS DELEGATAE.

561. Iurisdictio delegata sive potestas et officium delegati cessat:

I. Per *mortem delegati* nec transit ad haeredes nec ad successorem in officio, si delegatio fuit *personalis*; at delegatio *realis* sive ratione dignitatis facta in successorem etiam re integra transfertur (53).

II. Per *mortem unius* ex compluribus delegatis, qui ad eandem causam simpliciter sive collegialiter deputantur, reliquorum quoque delegatorum iurisdictio expirat, nisi aliud in mandato delegationis sit expressum v. g. per clausulam:

(49) Cap. 31. X. h. t.; *Schmalzgr.* h. t. n. 24. sq.

(50) Cap. 22. X. de rescript. l. 3.; cap. 11. § 3. eod. tit. in Sext.; cap. 4. 32. 37. 40. X. h. t. 29.

(51) *Bouix*, De iudic. t. I. p. 154. sq.

(52) Cap. 13. X. h. t. 29.; cap. 27. § 1. sq. X. h. t.; cap. 61. X. de appell. II. 28.; *Durantis*, Specul. l. I. partic. I.; *Schmalzgr.* h. t. 29. n. 28. sq.

(53) Cap. 14. X. h. t.; cap. 5. de rescript. l. 3. in Sext.; *Rosset*, De matrimon. n. 2773. sq.; *Wernz*, lus Decret. t. I. n. 156. (de cessatione rescriptorum).

“ *Si non omnes* „, vel vivente adhuc illo delegato causa inchoata fuerit, vel delegatus, qui mortuus est, vivens alii condelegato vices suas commiserit. Cfr. cap. 42. X. h. t. 29.

III. *Per mortem delegantis*, si res sit contentiosa et adhuc vere integra (54), i. e. si in causa iudiciali *citatio* (55) partium saltem in decretum citatorium redacta nondum facta sit. Nam iurisdictio per actum delegationis non censetur efficaciter transiisse in delegatum, antequam ille iurisditione sua usus fuerit. Si vero iurisdictio delegata est *voluntaria* per mortem delegantis re integra tantum expirat *gratia facienda*, non *gratia facta* (56).

IV. *Lapsu temporis* delegationi praefixi, nisi mutuo partium consensu intra tempus utile iurisdictio iudicis delegati prorogetur (57); *impleta conditione*, cui a delegante cessatio iurisditionis in delegato fuit alligata.

V. Ex quo iudex delegatus negotium sibi commissum (58) finivit sive *officio suo functus* est, nisi fuerit delegatus ad universalitatem causarum. Similiter delegatus iudex, qui causam sibi a Sede Apostolica commissam in *totum subdelegavit* alteri, iurisditione efficaciter abdicasse eamque in subdelegatum transmisisse censetur, postquam ille subdelegatus iurisditione usus fuerit (59).

VI. *Resignatione* iudicis delegati legitime (60) facta atque *revocatione* delegantis sive expressa sive tacita, v. g. si admittatur appellatio non obstante clausula: “ *Appellatione remota* „ (61).

VII. Quae revocatio ut vim habeat, delegato in forma canonica est *intimanda* per *praesentationem* litterarum revocatoriarum delegationis suae. Quamvis iudex ordinarius etiam

(54) Cap. 30. X. h. t. 29.; cap. 10 X. de offic. leg. I. 30.

(55) Cap. 20. X. h. t. 29. Cui capiti omnino standum est, non cap. 19. X. h. t., quod videtur requirere litis contestationem, ut res desinat esse integra. Cfr. quoque cap. 30. X. h. t. 29.; cap. 10. X. de off. leg. I. 30.; cap. 11. X. de fide instr. II. 22.; Scherer l. c. p. 419. not. 30.; Maschal h. t. n. 12. 13.; Pirhing h. t. n. 173. sq.

(56) R. I. 16. in Sext.; cap. 36. de praeb. III. 4. in Sext.; cap. 9. de off. et p. i. d. I. 14. in Sext.

(57) Cap. 12. X. de appell. II. 28.; cap. 4. 24. X. h. t. 9.; Rosset l. c. n. 2469.

(58) Cap. 9. 38. X. h. t. 29.; Schmalzgr. h. t. 29. n. 40. sq.

(59) Cap. 6. h. t. in Sext.; Rosset l. c. n. 2792. sq.

(60) Cap. 21. § 1. X. h. t. 29.

(61) Cap. 24. X. de rescr. I. 3.; cap. 28. § 2. X. h. t. 29.

re non amplius integra delegationem valide revocare possit, imo etiam licite, si iusta causa subsit, tamen iudex delegatus a R. Pontifice, si causam sibi commissam in totum subdelegavit et subdelegatus sua iurisdictione uti coepit, commissione a se factam revocare non potest (62).

VIII. *Recusatione* iudicis delegati legitime proposita et probata (63).

562. Scholion. *Conservatores* cum ius de illis constitutum reperiatur in capitibus h. t. sub rubrica de off. et pot. iud. deleg., per se iudicibus *delegatis* sunt adnumerandi, licet paulatim magis ad iudices ordinarios accesserint (64).

I. Quo nomine conservatorum in foro ecclesiastico intelliguntur iudices a R. Pontifice *delegati* ad defendendas certas personas *privilegiatas* velut ordines religiosos, universitates studiorum, Capitula, personas miserales, si rei, non actores fuerint, a *manifestis* sive notoriis *iniuriis* et violentiis illatis vel inferendis *absque* indagine iudiciali (65).

II. Postquam iam in antiquo iure Decretalium privilegium sibi nominandi conservatorem, qualitates et facultates conservatorum accuratius fuerunt definita (66), Concilium Tridentinum (67) ius de conservatoribus constitutum arctioribus limitibus circumscripsit.

Gregor. XV. Const. " *Sanctissimus* ", 20. Sept. 1621., cum novae ortae essent difficultates, universum negotium de conservatoribus inhaerens vestigiis Clem. VIII. Const. " *Sanctissimus* ", 19. Mart. 1592. denuo ordinavit. Qua constitutione lites et controversiae, inter quas potissimum eminet causa

(62) Cap. 37. X. h. t. 29.; cap. 7. h. t. in Sext.

(63) Cap. 17. 25. 39. X. h. t. 29.; cap. 4. 5. h. t. in Sext.

(64) Innoc. IV. a. 1253. in cap. 1. de off. et pot. iud. d. I. 14. in Sext.; Bonif. VIII. (a. 1295.) in cap. 15. eod. tit. in Sext.; *Goffred. de Trano*, Summa l. I. t. 29. n. 34. 35., ubi iam agit de conservatoribus et auditoribus in Curia impetratis (a. 1241.-1245.); *Passerin.*, Comment. in cap. 15. h. t. in Sext. n. 65. sq.; *Forti*, De iudice conservatore regularium, Mutinae 1743.

(65) *Schmalzgr.* h. t. 29. n. 51. sq.; *Ferraris* l. c. v. *Conservatores*; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. IV. cap. 6.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 767. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 179. sq.

(66) Cfr. cit. cap. Innoc. IV. et Bonif. VIII. et Alexand. IV. Const. " *Quia* ", 23. Mart. 1256.

(67) Sess. XIV. cap. 5. de ref., Sess. VII. cap. 14. de ref. iunct. decr. S. C. C. a Paulo V. 24. August. 1607. confirmato in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 55. sq.

inter Episcopum Angelopolitanum et Patres S. I. (68), non fuerunt sopitae (69).

Quare Clemens XIII. Const. "*Cum omnium*," 23. Apr. 1762. Bonifacii VIII., Gregorii XV., Innocentii X. Constitutiones confirmavit ea adiecta declaratione, quod Superiores regularium *temporanei* conservatores constitui non possint, neque *regularibus* in *missionibus* infidelium degentibus iudices conservatores eligere fas sit.

III. Cum iam ipsi missionariis apud infideles degentibus contra violentias ad ipsam Sedem Apostolicam esset recurrendum, id multo magis ob novam commercii facilitatem ex aliis regionibus factum est. Hinc ex disciplina vigenti officium conservatorum in praxi abrogatum est, atque huiusmodi causae cognoscuntur et definiuntur in Urbe (70).

SECTIO II.

DE HIERARCHIA IURISDICTIONIS IN SPECIE.

CAPUT I.

DE ORDINARIIS

ET DELEGATIS MAGISTRATIBUS ECCLESIASTICIS.

TITULUS XXX.

DE ROMANO PONTIFICE.

(*Lib. I. tit. 31. de off. iud. ord.*)

563. Fontes: Decret. Grat. Dist. 21. 22.; c. 1. D. 23.; c. 2. D. 79.; c. 1. D. 96. — Compl. I. l. I. t. 23. de off. et *potest. Praelati* et iud. ordin.; cpl. II. l. I. t. 14. de off. iud. ord.; cpl. III. l. I. t. 20.; cpl. IV. l. I. t. 13. ead. rubr.; cpl. V. l. I. t. 16. de off. et pot. iud. ord. — Decretal. Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. l. I. t. 16. de off. *ordinar.*; Const. Clem. V. l. I. t. 9. de off. iud. ord.; Extrav. com. l. I. t. 7. de off. iud. ord. — Conc. Later. IV. a. 1215. cap. 5. = cap. 23. X. de privileg. V. 33.; Conc. Lugd. II. a. 1274. prof. Mich. Palaeol.; Conc. Flor. a. 1439. decret. union.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 21. de ref. — Decret. Clem. Pap. VIII. l. I. t. 14. de off. ord. ed. *Sentis* p. 25. sq. — Innoc. XI. Breve 11. Apr. 1682.; Alex. VIII.

(68) Decr. S. C. C. 16. Apr. 1648. conf. ab. Innoc. X. 14. Maii 1653. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 89. sq.

(69) Cfr. decis. S. C. C. in cit. ed. Conc. Trid. p. 90. sq.

(70) *Santi* l. c. l. I. t. 29. n. 43. i. f.

Const. " *Inter multiplicēs* " 4. Aug. 1690.; Pii VI. Const. " *Super soliditate* " 28. Nov. 1786., Const. " *Auctorem fidei* " 28. Aug. 1794.; Pii IX. Encycl. " *Quanta cura* ", Syllab. § 5. 8. Dec. 1864. — Conc. Vatie. Sess. IV. Const. " *Pastor aeternus* "; Leon. XIII. Encycl. " *Immortale* " 1. Nov. 1885.

Scriptores: Comment. (1) iur. Decr. in h. t. et tit. 2. 6. et in prooem. — S. Raymund., Summa l. III. t. 27. de differentiis officior. § 1. de Papa — Roccaberti, Bibliotheca maxima pontificia; Roskovány, De primatu Rom. Pont.; Rom. Pontifex tanq. Primas Ecclesiae et princeps civilis. — Zech, Hierarch. eccles. tit. 15. de Sum. Pont.; Devoti, Inst. can. l. I. t. 3. de hierarch. iurisd. sect. 1. de Sum. Pont.; Bargilliat l. c. n. 372. sq.; Scherer l. c. § 80.; Saegmueller, Lehrb. §§ 86. sq.; Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. n. 338. sq.; Hinschius l. c. t. I. p. 194. sq. — Bellarminus, Disp. de contr. christian. fidei t. I. contr. tert. de S. Pontifice; Palmieri, De Rom. Pont.; Billot, De Ecclesia Christi t. III. p. 37. sq.; Wilmers, De Christi Eccl. p. 146. sq.; Bouix, De Papa; Ferraris l. c. v. Papa; Phillips l. c. t. V. — Thomassin. l. c. P. I. l. 1. cap. 6. P. II. l. 2. cap. 1. sq.

Praenotiones.

564. Explicata universa hierarchia iurisdictionis *in genere*, ad singulos gradus descendendum est, quibus hierarchia ecclesiastica constituitur. Qua in disputatione considerandae sunt personae *singulares* et physicae, quibus *officia* ecclesiastica commissa sunt sive tanquam *ordinariis magistratibus* sive ut *delegatis*. Deinde personae *morales* vel *collegia*, quae sive ordinarie et stabiliter sive extraordinarie ad Ecclesiae administrationem sunt instituta, recenseantur necesse est. Qua occasione principaliter de Conciliis et Synodis erit disserendum. Verbum " *iudicis* " hoc libro primo sumitur sensu lato de *Praelato* sive *magistratu*, qui ad *regimen* et gubernationem Ecclesiae assumptus est, neque restringitur ad magistratus *iuri dicendo* deputatos. Quare in Libro Sexto rubrica h. t. aptius enuntiatur: " *De officio ordinarii* ", (2). Neque dubitari potest, quin disputationes de *iudicibus* singularibus vel *collegiis* iudicum sensu *stricto* melius amendantur ad commentaria libri secundi (3).

(1) Antiqui commentatores *ex professo* de Rom. Pontifice et de Conciliis sub propria rubrica agere non solent, sed solummodo occasione data in prolegomenis vel lib. I. t. 2. de consf. et t. 6. de elect. incidenter de iisdem disserunt vel h. t. 31. pauca quaedam attingunt aut forte penitus tacent. Cfr. v. g. Schmalzgr. h. t. 31. n. 1. sq.; Pirhing h. t. 31. n. 1. sq. Quae methodus merito a scriptoribus antiquis et modernis v. g. a Zech, Devoti aliisque fuit derelicta, neque meris appendicibus, ut fit a De Angelis h. t. 31., haec lacuna est supplenda.

(2) Wernz, Ius Decretalium tom. I. n. 53. sq.

(3) Tancredus, Ordo iudiciarius tit. 1. de iudicib. ordin. t. 2. de iud. deleg.; Durantis, Specul. l. I. partic. 1.

Derelicto autem ordine legali titularum, quo h. lib. I. parum ordinate singuli magistratus hierarchiae iurisdictionis (4) referuntur, a *Romano Pontifice*, ipso *fundamento* Ecclesiae et *fonte* iurisdictionis aliorum Praelatorum ecclesiasticorum atque supremo perfectoque pastore universorum fidelium, disputatio videtur esse auspicanda.

§ 1. DE INSTITUTIONE PRIMATUS ROMANI PONTIFICIS.

I. De apostolici primatus in B. Petro institutione.

565. Iuxta evangelii testimonia a Christo Domino primatus iurisdictionis in universam Dei Ecclesiam immediate et directe B. Petro Apostolo promissus atque collatus fuit.

Quare constitutam a Christo Domino in sua Ecclesia regiminis formam pervertunt, quicumque *negant* solum Petrum prae ceteris Apostolis sive seorsim singulis sive omnibus simul vero proprioque iurisdictionis primatu fuisse a Christo instructum, aut qui *affirmant* eundem primatum non immediate directeque ipsi B. Petro, sed *Ecclesiae* et per hanc illi ut ipsius Ecclesiae ministro delatum fuisse (5).

II. De perpetuitate primatus B. Petri in Romanis Pontificibus.

566. Quod in B. Apostolo Petro Christus Dominus in *perpetuam* salutem ac *perenne* bonum Ecclesiae instituit, id eodem auctore in Ecclesia, quae fundata super petram ad finem saeculorum usque firma stabit, *iugiter durare* necesse est. Unde est ex ipsius *Christi* Domini *institutione sive iure divino*, ut B. Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat *perpetuos successores* (6).

Qui successores S. Petri sunt Episcopi Sanctae Romanae

(4) Cfr. l. I. t. 23. — 32. X.

(5) Matth. XVI. 17. sq.; Ioann. XXI. 15. sq.; Conc. Later. IV. et Conc. Lugdun. II. et Conc. Florent. l. c. in font.; Conc. Vatic. Sess. IV. c. 1.; *Granderath*, Const. dogm. Conc. Vatic. p. 103. sq. 215. sq.; *Willmers* l. c. p. 146. sq. 239. sq.; *Billot*, De Eccles. Christi t. III. p. 37. sq.; *Phillips* l. c. t. I. §§ 11. sq. t. V. §§ 201. sq.; *Palmieri*, De Rom. Pontif. p. 296. sq.; *Suarez*, De fide theol. disp. 10.

(6) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 2.; *Granderath* l. c. p. 219. sq.; *Willmers* l. c. p. 188. sq.; *Billot* l. c. p. 70. sq.

Sedis(7) ab ipso fundatae eiusque consecratae sanguine. Quare quicumque *Romanus Pontifex* in hac cathedra Petro succedit, is secundum Christi ipsius institutionem primatum Petri in universam Ecclesiam obtinet (8).

(7) Conc. Vatic. I. c. cap. 2.; *Granderath* l. c. p. 219. sq.; *Wilmsers* l. c. p. 196. sq.

(8) Cfr. *Granderath* l. c. p. 137. sq., ubi demonstrat in Concilio Vaticano authentica definitione nequaquam direptam esse quaestionem, *num* primatus in totam Ecclesiam *iure divino* atque immutabiliter cum Sede Romana sit connexus. Qua in re praesertim ex saeculo nono a theologis Ecclesiae occidentalis merito impugnata est haeresis Photiana, quae tenuit propter translata residentiam Imperatorum Romanorum in civitatem Constantinopolitanam etiam praerogativas spirituales sedis episcopalis veteris Romae in sedem Byzantinam novae Romae fuisse translatas. Cfr. infra h. tit. not. 11. 12. Pariter in Syllabo Pii IX. optimo iure notatur propositio 35.: « *Nihil vetat alicuius Concilii generalis sententia aut universorum populorum facto Summum Pontificatum a Romano Episcopo atque Urbe ad alium Episcopum aliamque civitatem transferri* ». Etenim in hac propositione Ioannis Nuytz iam damnata Pii IX. Litteris Apostolicis « *Ad Apostolicae Sedis* », ex quibus ad verbum desumpta est, Concilium generale intelligitur *Concilium sine Papa*. At manifestum est Concilium generale sine Papa i. e. auctoritatem quandam *inferiorem* in Ecclesia planeque incompetentem non posse efficere separationem unionis, quae aut iure divino aut saltem suprema plenaeque potestate S. Petri est facta et a tot R. Pontificibus atque Conciliis oecumenicis confirmata. Praeterea damnata propositio Nuytz nititur doctrina Richeri omnino haeretica sel. claves primatus non immediate S. Petro, sed Ecclesiae traditas esse, ita ut Ecclesia cum claves S. Petro et R. Pontificibus dederit, illas etiam iisdem subtrahere et aliis tradere possit. Cfr. *Franzelin*, De Ecclesia Christi p. 215. sq. Qua damnata haeresi certe in propositione 35. Syllabi non damnata fuit etiam illa sententia (ut Episcopus Calvensis opinatus est in Concilio Vaticano), quae tenet ipsum Summum Pontificem vel Concilium oecumenicum cum Papa primatum ad aliam sedem transferre posse; etenim haec sententia a proscripta doctrina Nuytz evidenter differt.

Profecto Suarez, De fide theol. disp. 10. sect. 3. n. 9. sq., ubi attingit quaestionem, utrum adnexio primatus S. Petri ad Sedem Romanam ita auctoritate S. Petri sit constituta, ut ab ipso solo manaverit, an vero ex Christi praecepto et auctoritate id egerit, respondet: « *Cum enim de hoc nihil de fide certum habeamus, varia opinantur theologi* ». Ipse deinde via quadam media incedens hanc statuit propositionem: « *Quamvis coniunctio summi pontificatus cum Romana Sede ad primariam huius dignitatis institutionem non pertineat neque videatur a Christo Domino ante ascensionem in coelum ordinata, probabilius tamen et magis pium videtur Petrum ex ipsius Christi Domini praecepto et voluntate illum instituisse* ». Qua in parte secunda suae propositionis probanda imprimis illa testimonia tanquam inefficacia omnino seponit, quibus R. Pontifex iure divino dicitur habere primatum iurisdictionis. Quodsi Suarez deinde testimonia ex traditione adducit, alia, quibus potissimum videtur fuisse motus, sunt *prorsus spuria*, alia vim peremptoriam probandi non habent, cum etiam

Qui primatus Romani Pontificis ex vi suae *perpetuae institutionis* ab ipso Christo Domino factae habet *certam* et *immutabilem determinationem* in his, quae ad substantiam eius pertinent, quia ex parte territorii, subditorum, actionum est determinatus; etenim sese extendit in *universum orbem terrarum*, in *omnes homines baptizatos*, imo aliquo modo in omnes homines, quatenus necesse est ob fidei propagationem et protectionem religionis christianae, in omnes actiones et materias, in quibus potestas solvendi et ligandi versari potest. Ergo usque ad consummationem saeculorum per nullum auctoritatem humanam *innovationi* (augmento vel imminutioni) vel *abrogationi* est obnoxius. Cfr. Suarez, De leg. l. IV. cap. 4. n. 17.

de ordinatione divina sensu lato possint intelligi, quatenus S. Petrus divina ductus providentia Urbem Romam elegerit sedem primatus. Alii theologi veluti *De Groot, Tanqueray, Wilmers, Muncunill*, De Christi Ecclesia, iisdem *modestis verbis* atque Suarez sententiae affirmanti institutionem Christi ut probabiliori subscribunt; alii v. g. *Franzelin, Palmieri, De Luca* eidem opinioni maiorem gradum verae certitudinis vindicant; multo magis certitudinem illius sententiae cum magno argumentorum apparatu novissime propugnavit *Straub*, De Ecclesia Christi vol. I. p. 447. sq.; denique alii e. g. *Soto, Bannez, Mendive* unionem primatus S. Petri cum Sede Romana ex stricto divino iure factam esse simpliciter negant atque ex mero iure apostolico repetunt. *Hollweck*, Der Apost. Stuhl. u. Rom. (a. 1895.) sane solidius quam sui praedecessores universam istam quaestionem examinat et tandem sententiae affirmanti illam unionem iure divino factam esse propter *novam* quandam probandi rationem calculum adiicit. At *novae* suae probationi non leviter praecidit, quod candide fateatur theologos antiquiores et recentiores, qui sententiam affirmantem propugnant, in *inerti spuris* quibusdam documentis atque *inefficacibus* argumentis. Cfr. *Hollweck* l. c. p. 112. sq. Cum praeterea *directa* argumenta ex *traditione divina* (ex qua universa illa quaestio tandem est resolvenda), pro sententia affirmante sufficienter colligi posse pariter neget, novam suam argumentationem *indirectam* ex *absoluta inseparabilitate* primatus a Sede Romana sibi reddidit difficilem parumque persuasivam. Quare universa quaestio etiam post novam disquisitionem ab *Hollweck* factam manet in eodem statu, in quo fuit ante Concilium Vaticanum, cuius decreta et praesertim acta sententiae affirmanti maiorem vim et auctoritatem non tribuerunt. Etenim relator commissionis dogmaticae in Concilio Vaticano (cfr. Collect. Lac. t. VII. col. 293.; *Grandera* l. c. p. 144.) declaravit: « *El hoc quidem intelligitur de Romano Pontifice, ut historice et de facto habetur in Ecclesia absque ulla interruptione ab initio temporis, relictis quaestionibus et hypothesibus in scholis plus minusve libere agitalis quoad perpetuitatem Urbis Romae et coniunctionem primatus cum sede Romana* ». Cfr. *Pesch* l. c. t. I. n. 500.; *Suarez*, De virt. et statu relig. tract. II. l. 2. cap. 4. n. 9. sq., ubi agit de *moralis immutabilitate* dei dominicae, quae *rationabiliter* tolli non possit, licet nitatur institutione *humana*, non divina.

Hinc manifeste erravit *Marsilius Patavinus* asserens, quod Christus nullum caput dimisit Ecclesiae neque aliquem Vicarium suum fecit. Praeterea theologi Imperatoris Ludovici Bavari falso ex concessione Imperatoris derivarunt praerogativas Romanorum Pontificum (9). *Richerius* quoque et *Pistorienses* (a. 1786.) perperam dixerunt B. Petrum ab Ecclesia suam accepisse potestatem (10). Imo iam ipsi Episcopi Synodi Calcedonensis (a. 451.) c. 28. spuriiis quibusdam principiis de praerogativis *novae Romae* nimium inhaerentes falso asserere ausi sunt *Patres* statuto synodali *antiquae Romae* propter naturam civitatis imperialis praerogativas concessisse (11). Quibus sinistris locutionibus tandem haeresis Photiana praeparata est (12).

Quae doctrina catholica et haeresis ipsi opposita hoc loco insinuanda fuit, ut solidum iaceretur fundamentum, atque nexus pateret universae disputationis. Ex professo vero dogma catholicum exponere de divina institutione primatus Rom. Pontificis relinquimus theologis atque scriptoribus de iure publico Ecclesiae (13).

§ 2. DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS.

I. Principia fundamentalia.

1. De nominatione personae R. Pontificis.

567. I. Ex illis personis, quae iure divino a dignitate pontificia non sunt exclusae, nec *designatio* sive *nominatio* personae fit immediate a Deo, nec *modus* designationis iure divino

(9) Ioann. XXII. Const. « *Licet* » 29. Oct. 1327. Cfr. *Denzinger*, *Enchirid.* n. 424. 484. 530.

(10) Pii VI. Const. « *Auctorem fidei* » 28. Aug. 1794. prop. 3. cum nota apud *Denzinger* l. c. n. 1366.

(11) Quam sententiam S. Leo epist. 104. atque Gelasius (a. 496.) in c. 3. D. 21. merito reprobarunt. Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 529. sq. 549. sq.; *Card. Hergenroether*, Photius t. I. p. 74. sq. Porro optimo iure ex decreto S. C. Inq. 1644. approbato ab Innocentio X. et Clemente XI. Const. « *Accepimus* » 11. Iun. 1715. haec propositio declarata est schismatica et haeretica: « *Summos Pontifices, cum suas Constitutiones in ea loca mittunt, quae temporalium aliorum principum ditioni subiecta sunt, in territorio alieno legem ferre* »; Cfr. *Granderath* l. c. p. 225. sq.

(12) *Hefele* l. c. t. IV. p. 478. 363.; *Hollweck* l. c. p. 5. sq.; *Card. Hergenroether* l. c. t. I. p. 35. sq. 176. sq. 602. sq. 656. sq. t. III. p. 790. 806. 813.

(13) *Wilmers* l. c. p. 146. sq.; *Cavagnis*, *Inst. iur. publ. eccl.* P. I. p. 423. sq.

est praescriptus, sed Deus *utriusque rei* determinationem *hierarchiae ecclesiasticae* reliquit.

Etenim ordinatio specialis a Deo pro singulis vacationibus Sedis Apostolicae non datur, neque in fontibus revelationis ulla reperitur singularis lex divina de electoribus et forma electionis Romani Pontificis; secus institutio Christi de electoribus et forma electionis constanter ab Ecclesia fuisse retenta, neque tanta extitisset in hac re varietas disciplinae.

Denique quoniam Christus in re adeo necessaria suae Ecclesiae certe efficaciter consuluit et per se nihil definivit, universam huius negotii curam pro natura Ecclesiae et societatis perfectae et *inaequalis*, exclusis *extraneis* et *laicis* sive privatis sive principibus saecularibus sive in multitudinem populi congregatis, soli *hierarchiae ecclesiasticae* commisit (14).

II. Imprimis autem *Rom. Pontificibus* a Christo collata est potestas *modum* designationis personae definiendi et pro temporum vicissitudine etiam mutandi. Neque ex iure quodam *divino* electio Romani Pontificis spectat ad Concilium oecumenicum vel ad Collegium Cardinalium. Id enim manifeste eruitur ex suprema et plena potestate Romanorum Pontificum atque ex constanti et universali praxi Ecclesiae, in qua error intervenire non potest. Quare de iure *Rom. Pontificis* nulla existit controversia inter theologos et canonistas (15).

III. Imo *designatio* sensu *stricto* personae proprii successoris in cathedra S. Petri non mera *commendatio* ab ipso Romano Pontifice facta iuxta probabiliorem sententiam saltem in casu verae et extraordinariae necessitatis vel utilitatis Ecclesiae et *valida* et *licita* est (16).

(14) S. Clem. epist. I. cap. 44.; *Camarda*, Const. Apostol. synopsis p. 93. sq.; *Suarez*, De fide disp. 10. sect. 4. n. 1. sq. 11. sq.; *Granderath* in Stim. aus Maria-Laach a. 1874. t. VII. p. 139. sq.; *Bonacina*, De legit. Sum. Pontif. elect. disp. I. q. 1. punct. 1. § 3., q. 5. p. 4.; *Passerini*, De elect. S. Pontif. q. 1. 5.; *Tarquini* l. c. p. 106. sq.; *Gangusch*, D. Rechtssinst. d. Papstwahl.; *Marangoni*, De elect. Summi Pontif. in Anal. eccl. t. V. p. 495. sq.; *Lucius Lector*, L'élection papale, Le conclave.

(15) Matth. XVI. 19.; infra h. tom. II. n. 570. sq. cit. decret. Rom. Pontif.; *Camarda* l. c. p. 103. sq. 107. sq.; *Passerini* l. c. q. 6.

(16) *Tarquini*, Inst. iur. eccl. publ. p. 83.; *Passerini* l. c. q. 4.; *Granderath* l. c.; *Hollweck* in Arch. f. k. K. t. 74. p. 329., ubi fuse et solide universa illa controversia examinatur, cui ex recentioribus scriptoribus etiam consentiunt Many, Pezzani, Grisar, Saegmueller aliique. Cfr. c. 1. 2. 3. Conc. Rom. a. 499. sub Symmacho Papa iunct. *Hefele* l. c. t. II.

Nam suprema et plena potestas Romani Pontificis (cfr. Matth. XVI. 19.; Conc. Vatic. Sess. IV.) neque ex *natura rei* neque ex *speciali iure divino positivo* ad solam *legislationem* de nominatione successoris est restricta. Ergo sine solido fundamento negatur Romano Pontifici ius extendendi suam potestatem etiam ad immediatam sui successoris nominationem.

Et profecto argumenta, quibus ex natura rei huiusmodi ius Romani Pontificis impugnatur, aut sophismata sunt (17), aut si quid probant, illud solummodo demonstrant, modum istum providendi successioni in cathedra S. Petri a Romanis Pontificibus tanquam *ordinarium* neque de facto *licite* adhiberi neque per modum *legis successoribus valide praescribi posse* (18).

S. Scriptura et divina traditio argumenta non suppeditant ad demonstrandam specialem limitationem potestatis pontificiae *positivo* iure divino esse statutam. Nullibi enim Christus expressa et speciali lege suo Vicario in terris designationem successoris interdixit (19). Quod argumentum eo maiorem habet vim, cum *nostra* aetate (20) adversarii vix iam negare possint Felicem IV. (a. 526.-530.) sensu stricto designasse suum successorem Bonifacium II. (21) neque hanc designationem *ante mortem* revocasse. Porro ipse Bonifacius II. (a. 530.-532.)

p. 627. 590.; Saegmueller in Act. theol. Tubing. t. 85. p. 91. sq. 235. sq.; aliter Périès, L'intervention du Pape dans l'élection de son successeur; Holder, D. Designation der Nachfolger durch d. Paepste, idem in Arch. f. k. K. t. 72. p. 409. sq. et t. 76. p. 352. sq. iunct. Arch. f. k. K. t. 84. p. 199. (contra Périès); Casacca, Se il Papa possa eleggere il suo successore; at illi auctores in hac quaestione scholastica nec facile practica inefficacibus utuntur argumentis atque rationes supra propositas solide non refutant.

(17) Cfr. Fagnan. in cap. 5. X. de pactis l. 35. n. 16. sq., cuius argumentationem merito reiiciunt recteque refutant: Granderath l. c.; Hollweck l. c. p. 334. sq. 374. sq. 396. sq. et etiam Hinschius l. c. p. 292.

(18) Hollweck l. c. p. 375. 404. sq.

(19) Hollweck l. c. p. 398. sq.

(20) Antiqui auctores in favorem sententiae nostrae haud raro ad *facta plane spuria* aut saltem dubia provocarunt, a quibus patroni sententiae oppositae, cum illa *facta historica* *admitterent*, omnino *falsis* explicationibus sese extricare studuerunt. Cfr. Hollweck l. c. p. 412. sq.; Suarez, De fide l. c. n. 6. sq.

(21) Quod documentum a. 1883. in bibliotheca Capituli Novariensis fuit detectum. Cfr. Hollweck l. c. p. 418. sq.; Saegmueller l. c. in Act. theol. Tubing., cuius disquisitiones historicas aliorumque virorum doctorum Casacca non videtur satis attendisse.

pariter suum iam designaverat successorem. Quae designatio licet a Bonifacio II. ante mortem fuerit revocata, tamen vi probandi non caret (22).

Contra sententiam, quae Romano Pontifici vindicat ius suum designandi successorem, provocatur ad communem sententiam theologorum et canonistarum huiusmodi praerogativam pontificiam negantem atque adeo ad decreta Sedis Apostolicae opinioni affirmanti omnino opposita.

At prior exceptio ex communi sententia petita nititur *falso supposito*, cum talis communis sententia omnino non existat, et multi et praeclari doctores velut Decius, Victoria, Ledesma, Mendoza, Suarez, Vasquez, Bonacina alique opinionem affirmantem doceant (23). Allegata vero decreta Bonifacii II. et Pii IV. responsaque Pauli III. imprimis sibi habent contrarium decretum S. Felicis IV.; praeterea definitiones dogmaticae non sunt, sed potius statuta disciplinaria (24). Denique Pius IV. (10. Dec. 1565.) teste Victorello (18. Maii a. 1565.) in Consistorio “auditis sententiis decretum inutile non futurum asseruit seque declaraturum, Pontificem non posse successorem adiutoremve cum futura successione sibi eligere „ (25). At huiusmodi definitio et declaratio *nunquam prodiit*.

2. De collatione potestatis pontificiae.

568. Iurisdictio suprema et plena in Ecclesia Christi Romano Pontifici legitime nominato neque ulla lege irritante sive iuris divini sive iuris canonici impedito post vacationem Sedis Apostolicae atque *acceptatam* ab electo nominationem immediate a Deo confertur vi legis divinae de primatu S. Petri perpetuo in Ecclesia Christi duraturo.

(22) Hollweck l. c. p. 421. sq.; Grauert, Papstwahlstudien, Hist. Jahrb. t. 20. p. 271. sq.; Grisar, Gesch. Roms t. I. p. 494. sq.

(23) Hollweck l. c. p. 346. sq.

(24) Hollweck l. c. p. 383. sq.

(25) Raynaldus refert *iam in Consistorio* (19. Nov. a. 1561.) a. Pio IV. declaratum et decretum fuisse, Romanum Pontificem id non posse; sed huiusmodi declaratio in Consistorio non est definitio ex cathedra et nullibi reperitur publicata. Cfr. Hollweck l. c. p. 390. sq. et praesertim Saegmueller in Arch. f. k. K. t. 75. p. 413. sq., ubi solide probat *duo* Consistoria Pii IV. esse distinguenda, in Consistorio a. 1565. provocari ad Consistorium a. 1561., non ad decretum Bonifacii II., Victorellum rem recte referre atque declarationem illam post Consistorium a. 1565. nunquam esse publicatam.

Nam iurisdictio confertur aut Superioris ecclesiastici collatione vel institutione vel confirmatione aut ab Ecclesia aut a Deo. At Superior ecclesiasticus, qui Romano Pontifici concedat iurisditionem, omnino non existit; Ecclesia vero, sive hoc nomine intelligitur Collegium Cardinalium sive universus clerus et coetus fidelium, a Christo pontificiam potestatem nullibi accepit ideoque etiam concedere non potest. Ergo optimo iure Innocentius III. cap. 13. X. de iud. II. 1. declarat: "*Potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo* „ (26).

3. De inthronizatione R. Pontificis.

569. Romani Pontifices statim post electionem canonice factam et acceptatam et iam *ante* consecrationem vel coronationem vel captam possessionem Basilicae Lateranensis plene et perfecte primatum iurisditionis obtinent.

Etenim illi a Deo datur iurisdictio pontificia, cuius persona ab ecclesia est rite et sufficienter determinata. Iam vero ex natura rei post electionem canonice factam persona est rite et sufficienter determinata neque saltem ex disciplina vigente perfectior requiritur personae determinatio. Ergo concessio iurisditionis ultra non differtur. Quod principium comprobatur ex antiquissima Ecclesiae praxi; illico enim post electionem rite factam et acceptatam electi Romani Pontifices *funguntur* suo officio et ab Ecclesia tanquam veri successores S. Petri honorantur et recipiuntur. Accedunt disertae declarationes Nicolai II. in c. 1. D. II. 23. et praesertim Clementis V. cap. 4. de sent. excom. V. 10. in Extrav. com., ubi illi excommunicantur, qui Litteras a Rom. Pontifice ante suam coronationem concessas impugnant. Cfr. *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 10. n. 55. sq. et Reg. 18. n. 6. sq.

II. Notae historicae (27).

570. Primis tribus saeculis electio Rom. Pontificis eodem modo facta esse censetur atque reliquorum Episcoporum oc-

(26) *Fagnan.* in cap. 4. X. de elect. I. 6. n. 32.; *Ballerini*, De potest. eccles. cap. 9. § 1. n. 4.; *Billot* l. c. t. III. p. 16. sq.

(27) *Thomassin.* l. c. P. II. l. 2. cap. 16. 25. 26. sq.; *Phillips* l. c. t. V. p. 740. sq.; *Saegmueller*, D. Cardinale p. 117. sq.; *Lector*, L'élection papale p. 9. sq., Le conclave p. 3. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 217. sq., qui nimis facile facta vel potius usurpationes cum iuribus confundit.

cidentalium (28), i. e. successor S. Petri a Clero Romano adscitis vicinis Episcopis populo praesente et testimonio suo dignitatem electi comprobante per electionem canonicam constitutus est (29). Quae electiones illo tempore plerumque magna concordia celebratae esse videntur, aliquoties autem v. g. in electionibus S. Callisti (30) et Cornelii (31) schismata orta sunt v. g. Hippolyti et Novatiani.

571. Finitis persecutionibus pristina electionis *forma* fuit retenta et generatim diligenter observata. Cfr. supra n. 567. de designatione successoris per Felicem IV. et Bonifacium II.

Constantinus fuit primus imperator, qui a. 355. (32) libertatem electionis Rom. Pontificis impediret. At cum inde iam ex saeculo quarto hinc inde electiones in discordia essent factae (33), Imperatores Romani atque postea reges germanici in Italia v. g. Odoacer et Theodoricus opportunitatem nacti sunt sese immiscendi in negotium electionis (34). Quare Symmachus Papa ut schismata periculosa eliminaret, in Synod.

(28) S. Clem. epist. I. cap. 44.; S. Cypr. epist. 68. et in c. 5. 6. C. VII. q. 1.; *Hefele* l. c. t. I. p. 382. sq. Cfr. quoque c. 76. Apost.; c. 20. Conc. Arelat. a. 314.; c. 4. 6. Conc. Nicaen. a. 325.; c. 19. 23. Conc. Antioch. a. 341.

(29) Designatio per praedecessorem hisce temporibus facta aut spurii nititur documentis v. g. S. Clementis a S. Petro, aut ex nimis vagis locutionibus non sufficienter comprobatur v. g. ex *Euseb.*, Hist. eccl. V. 6. III. 13. 34. VII. 2. designatio Lini vel Anacleti vel Evaristi vel Stephani vel Xysti. Cfr. *Hollweck* l. c. p. 414. sq., qui merito non admittit parum accuratas assertiones *Luc. Lector*, Le conclave p. 3. sq. et *Holder*, D. Designation der Nachfolger durch d. Paepste p. 13. sq. 27. sq.

(30) (Hippolytus), Philosoph. IX. 12. sq.

(31) S. Cypr. in cit. c. 5. 6. C. VII. q. 1.; *Hefele* l. c. t. I. p. 114.

(32) *Hefele* l. c. p. 661. 681. sq.

(33) V. g. Ursicinus sive Ursinus contra Damasum a. 366. Cfr. *Hefele* l. c. p. 739. t. II. p. 34. sq.

(34) Cfr. edict. Valentiniani I. 16. Nov. 367. in favorem Damasi; rescript. Honorii a. 420. (cfr. c. 8. D. 79. cum dict. Grat. et c. 2. D. 97.) iunct. epist. Bonifacii I. a. 420. (cfr. c. 1. D. 97. cum dict. Grat.) in favorem Bonifacii I. contra Eulalium. Gratianus l. c. in suo dicto ad c. 1. D. 97. recte explicat rescriptum Honorii, quatenus is suam competentiam non excessit (ordinando *novam* electionem in casu discordis electionis), de brachio saeculari sive patrocinio legitimo Romano Pontifici ad *instantiam* Bonifacii I. concessio. Cfr. dict. Grat. et c. 1. D. 96. = act. et decr. ex Synod. Rom. a Symmacho celebr. a. 502., ubi referuntur postulationes Odoacris post mortem Simplicii Papae († a. 483.) publicatae et ex *ipsius* Simplicii *mandato* derivatae, ne absque regis *consultatione* cuiusquam celebretur electio ». Cfr. de interventione Theodorici post electionem Symmachi: *Hefele* l. c. t. II. p. 625. sq.

Rom. a. 499. c. 1. 2. 3. 4. novas leges de electione R. Pontificis condidit. Cfr. quoque c. 7. D. 79. = decr. Bonif. III. in Synod. Rom. a. 606. Quibus statutis in Synodo Romana a. 502. accessit reprobatio decreti Odoacris a. 483. publicati. Post restauratam a Iustiniano dominationem Romanam in Italia Imperatores vestigia suorum praedecessorum prementes approbationem electionis R. Pontificis et tributum quoddam sibi vindicarunt. Quae praxis, quatenus non fuit evidens libertatis ecclesiasticae violatio, solummodo nitebatur tolerantia vel concessione quadam Rom. Pontificum (35), et paulatim saeculo septimo cessavit, saeculo vero octavo non amplius commemoratur (36).

572. Romani Pontifices postquam saeculo octavo ab imperio Byzantino liberati independens quoddam territorium consecuti sunt, ut plurimum libere a violentia *principum* eligebantur; libertas electionis potius contra *factiones Urbis* plebisque tumultus fuit defendenda (37). Hinc Stephanus III. a. 768-772. in Conc. Rom. a. 769. novas leges de electione Romani Pontificis tulit, in quibus exclusis laicis soli clero electio reservatur, nullusque laicus, imo nec clericus dicitur esse eligendus, nisi fuerit iam Cardinalis Diaconus vel presbyter (38).

Pro relatione, quae inter Romanos Pontifices et reges Francorum inde a Carolo M. (39) intercessit et pro officio advocatiae Romanorum Pontificum ipsis per dignitatem imperialem commisso, mirum non est, quod saeculo nono electio Romani Pontificis saltem *post consecrationem*, imo paulatim

(35) Cfr. c. 21. D. 63.; *Hefele* l. c. t. III. p. 182. 213. 281. sq.; *Suarez*, De fide l. c. n. 9., ubi videtur tenere electionem R. Pontificis non fuisse omnino firmam, nisi ex privilegio apostolico consensus Imperatoris accessisset; *Hinschius* l. c. p. 218. sq. 226. sq., ubi complura documenta et facta falso explicat et ob argumenta plane inefficacia Symmachi decretum vocat "*hierarchicas praelensiones*" atque p. 224. sine ullo fundamento contendit electionem Rom. Pontificis absque approbatione Imperatoris non fuisse validam. Cfr. de aliis usurpationibus regis Theodorici et Imperatorum Byzantinorum: *Pfeilschifter*, Theoderich d. G. p. 203. sq.; *Grisar*, Gesch. Roms t. I. p. 502.

(36) Id etiam *Hinschius* l. c. p. 225. fatetur. Cfr. de exclusiva gubernii Galliae, Austriae, Hispaniae infra h. tit. n. 574.

(37) *Hefele* l. c. t. III. p. 433. sq.

(38) Cfr. c. 3. 4. 5. D. 79.; *Hefele* l. c. p. 434. sq.

(39) Concessio, quae ab Hadriano I. dicitur Carolo M. facta "*eligendi pontificem et ordinandi apostolicam sedem*" (cfr. c. 22. D. 63.), est spuria. Cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 620. sq.; *Hinschius* l. c. p. 229. sq.

iam *ante* consecrationem fuerit notificanda (40). Quae fuerit vis illius notificationis optime eruitur ex c. 10. Conc. Rom. a. 898., quo Ioannes IX. antiquas praerogativas Imperatoris denuo restaurare studuit, ut Rom. Pontifex a factionibus Romanis liberaretur.

Cum sub Ottone I. restauratum esset imperium Romanorum, is sibi in Sedis Apostolicae provisionem vindicavit potestatem omni iuris titulo destitutam (41). Quae praerogativae (42) Imperatorum usque ad Henricum IV. adeo creverunt, ut ipsi Romanos Pontifices *nominarent* (43), et electio canonica *in praxi* fieret illusoria.

573. Quamvis omnino sit concedendum Imperatores inde ab Ottone I. usque ad Henricum IV. nonnisi viros ecclesiasticos vere dignos et idoneos ad dignitatem pontificiam nominasse gravesque impedivisse abusus, tamen adeo ampla Imperatorum potestas non leve fuit libertatis ecclesiasticae periculum.

Quare sapienti consilio Nicolaus II. a. 1059. in Concilio Lateranensi novum publicavit decretum (44) de electione Romani Pontificis, quo *principalis* electionis pars tribuitur Cardinalibus Episcopis, ita tamen, ut consensus aliorum Cardinalium et reliqui cleri populiue Romani accedat, salvumque maneat privilegium quoddam Imperatoris.

Quae electionis forma usque ad Alexandrum III. (a. 1159.–1181.) paulatim immutata est. Sublato privilegio Imperatoris

(40) Cfr. c. 31. D. 63.; c. 3. Conc. Roman. a. 862. vel 863. iunct. c. 3. sq. D. 79. ex Conc. Rom. a. 769.; Hinschius l. c. p. 231. sq.; Brueck, Lehrb. d. K. § 90. p. 289., ubi ex opere Cardinali Deusdedit vel Anselmo Lucensi iuniori adscripto haec referuntur verba de honore regi exhibendo: "Ul obeunte Apostolico Pontifice successor eligeretur, et electio eius regi notificaretur. Facta vero electione et, ut prius dictum est, regi notificata, ita demum Pontifex consecraretur".

(41) Phillips l. c. t. V. p. 785. sq. Quae Hinschius l. c. p. 249. in favorem Ottonis I. ex utilitate quadam affert, omni valore carent ad demonstrandam *competentiam* Ottonis I.

(42) Privilegium, quod Leo VIII., Pseudopapa, Ottoni I. dicitur concessisse (cfr. c. 23. D. 63.), nullum habet valorem canonicum et historicum. Cfr. Phillips l. c. p. 787.; Hinschius l. c. p. 240. sq.

(43) Concessio a Clemente II. et populo Romano in favorem Henrici III. facta (a. 1046.) in dubium vocari nequit. Cfr. Hefele l. c. t. IV. p. 713. 716. sq. 781. sq., ubi ambitum et praxim huius privilegii rite explicat; Ph. Hergenroether-Hollweck l. c. n. 340. not. 2. n. 341. p. 270. not. 1. sq.

(44) Cfr. c. 1. D. 23., qui authenticum textum huius decreti exhibet, quemadmodum post multas et longas controversias nunc est indubitatum. Cfr. Hefele l. c. p. 800. sq.

et exclusis clericis inferioribus et laicis solummodo Cardinalibus sine ordinum discrimine demandatum est negotium electionis (45).

Alexander III. in Concilio Lateranensi III. a. 1179. capit. 1. expresse statuit, ut ad valorem electionis R. Pontificis duae tertiae partes praesentium Cardinalium requirerentur et sufficerent, insuper praxim paulatim receptam de exclusione Imperatoris, populi, cleri inferioris et discriminis Cardinalium quoad ius eligendi saltem tacite ratam habuit. Cfr. cap. 6. X. de elect. I. 6.

Postea Gregorius X., ut vitaretur incommodum nimis longae vacationis Sedis Apostolicae ex protracto negotio electionis ortum, in Concilio Lugdunensi II. (a. 1274.) c. 2. electionem R. Pontificis fieri iussit in conclavi cum parsimonia cibi et potus. Cfr. cap. 3. de elect. I. 6. in Sext. Quae parsimonia a Clemente VI. Const. " *Licet* ", 6. Dec. 1351. ad benigniores terminos reducta est.

Decreta Gregorii X. a Clemente V. approbata eo potissimum statuto sunt aucta, quod vel ipsi excommunicati, suspensi, interdicti Cardinales ad legitima suffragia ferenda admitterentur (46).

Iulius II. propter simoniacas artes, quibus Alexander VI. vota Cardinalium sibi comparaverat, simoniacam electionem Romani Pontificis prorsus invalidam esse statuit (47), *exclusa*

(45) *Hinschius* I. c. p. 262. sq.

(46) Cap. 2. de elect. I. 3. in Clem. Cfr. de prima capitulatione in conclavi facta: *Hefele* I. c. t. VI. p. 697. sq.

(47) Iul. II. Const. " *Cum tam divino* " 14. Ian. 1506. postea etiam a Conc. Later. V. Sess. V. 16. Febr. 1513. approbata. Cfr. *Hefele-Hergenr.* I. c. t. VIII. p. 408. 532. sq.; *Pastor*, Storia dei Papi vol. III. p. 626. sq. 255. sq.; *Lehmkuhl*, in Act. theol. Oenip. t. IV. p. 341. sq. Num electio simoniaca R. Pontificis iam ante Iulii II. Constitutionem per decretum Nicolai II. (a. 1059.) fuerit etiam invalida, hisce ultimis temporibus acris controversia agitata est praesertim inter *Michael* (cfr. Act. theol. Oenip. t. XX. p. 761. sq. t. XXI. p. 191. sq.), qui invaliditatem negavit, et *Grauert* (cfr. Hist. Jahrb. t. XIX. p. 827. t. XX. p. 236. sq.), patronum invaliditatis. Qua in controversia Grauert non videtur satis attendisse differentiam inter *illicitatem* et *nullitatem*, terminologiam antiquis temporibus minore rigore receptam et accuratorem dicendi modum posterioris aetatis, denique disciplinam vigentem, quae ante Iulium II. certe nullitati non favit, licet omnino reprobatae essent electiones simoniacae R. Pontificum. Cfr. *Saegmueller*, Lehrb. d. k. K. § 87. p. 215. not. 1. Quodsi *Ph. Hergenroether-Hollweck* I. c. p. 272. not. 1. videtur tenere simoniam iure divino electionem R. Pontificis (v. g. Alexandri VI., si vera sint facta) reddere *invalidam*, propugnat opinionem non satis fundatam. Nam certe ex iure divino natu-

quoque *sanatione* per inthronizationem aliosque actus subsequentes. Vestigia Symmachi secutus Paulus IV. severissimis poenis prohibuit. ne vivente R. Pontifice de ipsius successore eligendo institueretur tractatus. Idem in Const. "*Cum ex Apostolatus officio* „ 15. Febr. 1559. declarat, quod, si apparuerit aliquem etiam in Romanum Pontificem eligendum ante eius assumptionem a fide catholica deviasse aut in aliquam *haeresim* incidisse (seu *schisma* incurrisse), promotio de eo facta *nulla*, irrita et inanis existat nec per inthronizationem aut adorationem aliosque actus subsequentes convalescat (48). Tandem Pius IV. Const. "*In eligendis* „ 9. Oct. 1562. de electione Rom. Pontificis, de administratione Status pontificii tempore interregni (Interpontificio), de conclavistis etc. complura nova decreta publicavit.

574. Scholion. Inde ab hoc tempore prima reperiuntur *vestigia* alicuius *exclusivae* per Imperatorem Carolum V. et Philippum II. et Philippum III., reges Hispaniae, exercitatae una cum gravissimo abusu inclusionis per factiones Cardinalium dependentes a nepotibus Paparum vel a suggestionibus principum saecularium, unde *paulatim formalis* et *proprie* dicta exclusiva Austriae, Galliae, Hispaniae cum suis qualitatibus specialibus orta est. At peremptoriis argumentis non probatur iam ab *antiquioribus* R. Pontificibus v. g. a Clemente XII. exclusivam *expresse et absolute* fuisse damnatam eiusque observantiam Cardinalibus interdictam, si bonum

rali electio simoniaca R. Pontificis est *gravissime illicita*, sed *non invalida*; *positiva* vero lex divina irritans talem electionem omnino non existit. Neque ullum dubium est inter theologos et canonistas catholicos, quin R. Pontifex *vim irritantem* Constitutioni Iulii II. *auferre possit*, unde evidenter consequitur illam irritationem ordinatione ecclesiastica, non divina fuisse statutam. Et profecto periculum simoniae nunc in Cardinalibus est valde remotum atque ab electione R. Pontificis, quantum fieri potest, arcendi sunt omnes praetextus, quibus ipsius valor in dubium vocari possit. At profecto Iulii II. Constitutio terminis adeo severis concepta est, ut iam in ipso Concilio Lateranensi V. (cfr. *Hefele* l. c. t. VIII. p. 533. sq.) hac de re motae fuerint difficultates et usque ad nostram aetatem auctores in interpretanda Const. Iulii II. abeant in diversas sententias. Cfr. infra h. tom. II. n. 580. not. 62. Quare nihil mirum esset, si R. Pontifex Constitutionem Iulii II. sublata vi irritandi reduceret ad terminos iuris divini et antiqui iuris canonici sel. ad gravissimam *illiciteitatem* electionis simoniacae R. Pontificis. Cui desiderio auctoris ob mutatas plane temporum circumstantias plane satisfactum est per abrogationem expressam illius Constitutionis factam in Const. "*Vacante Sede Apostolica* „ 25. Dec. 1904.

(48) Cfr. quoque Pauli IV. Constitut. "*Cum secundum Apostolum* „ 16. Dec. 1558.

Ecclesiae universalis id videbatur exigere, eo quod teste Lugo non solum ratio habenda esset qualitatum *personalium*, sed etiam *servitii* Ecclesiae (49). Illa prohibitio expresso et efficaci modo facta est a Pio X. Const. " *Commissum Nobis* „ 20. Ian. 1904.

575. Cum novi abusus in electione Rom. Pontificis fuissent inducti, quibus praesertim *libertas* electionis non modicum periclitaretur, Gregorius XV. Const. " *Aeterni Patris* „ 15. Nov. 1621. et per *Caeremoniale* Const. " *Decet Romanum* „ 12. Mart. 1622. gravissimum hoc electionis negotium denuo perfecte ordinavit. Quae electionis forma postquam etiam ab Urbano VIII. Const. " *Ad Romani Pontificis* „ 28. Ian. 1626. ut norma stabilis et perpetua approbata est, solummodo paucis exceptis additamentis a Clem. XII. Const. " *Apostolatus officium* „ 4. Oct. 1732. et chirographo " *Avendo noi* „ 24. Dec. 1732. et a Pio IX. Const. " *Cum Rom. Pontificib.* „ 4. Dec. 1869. factis ex iure communi hactenus vigente erat observanda, salva auctoritate Romani Pontificis providendi pro casibus *extraordinariis*.

Et revera Pius IX. post occupationem Urbis a gubernio italico perpetrata quatuor edictis scilicet Const. " *In hac sublimi* „ 23. Aug. 1871., Const. " *Licet per Apost. Litteras* „ 8. Sept. 1874., Const. " *Consulturi* „ 10. Oct. 1877. atque *Regolamento da osservarsi dal S. Collegio in occasione della vacanza della Apostolica Sede* 10. Ian. 1878. electioni sui successoris sapienter providit. Insuper iussit suas ordinationes vim retinere in *futuris* electionibus, si ipsius successor post breve forte tempus ex hac vita decedens *novas* non tulerit leges (50). Simili ratione Leo XIII. electioni sui successoris providit per Const. " *Praedecessores nostri* „ 24. Maii 1882. cum Instructione (vulgo *Regolamento*) adiecta (51).

Tandem Pius X. ne ius de electione R. Pontificis in diversas Constitutiones maneret dispersum aut ea contineret, quae temporum rationibus hominumque moribus mutatis iam obsoleta evaserant, illud ius in unicam constitutionem

(49) *Saegmueller* in Arch. f. k. K. t. 73. p. 193. sq. t. 76. p. 25. sq.; *Wahrmund*, D. Ausschliessungsrecht etc. iunct. *Saegmueller*, Lehrb. § 87. p. 318. not. 1.; *Bouix*, De Papa t. III. p. 341. sq.; *Moroni*, Dizionario v. Esclusiva; *Giobbio*, Esercizio del veto d'esclusione nel conclave; *Lector*, Le conclave p. 469. sq. 552. sq. 566. sq.; *Ferreres* in " *Razón y Fe* „ vol. 25. p. 106. sq. vol. 39. p. 496. sq. vol. 40. p. 105. sq.

(50) *Vering*, Lehrb. d. k. K. § 126.; *Lector*, L'élection papale p. 44. sq.

(51) Cfr. " *Il Monitore* „ vol. 26. p. 339. sq.

collegit, abrogatis omnibus praecedentibus praeter memoratam Const. Leonis XIII. cum adnexa Instructione. Confer (apud Acta Pii X. vol. III. vel apud " *Monitore* ", vol. 26. pag. 393. sq.) Const. " *Vacante Sede Apostolica* ", 25. Dec. 1904, e qua est petenda disciplina vigens de electione R. Pontificis.

III. Disciplina vigens.

576. *Electores* sunt ex iure *ecclesiastico* nunc vigente soli et omnes *Cardinales* legitimi, mente sani, in conclavi praesentes, qui sine manifesta infirmitatis causa in electione intervenire debent. Quod ius exclusivum Cardinalium eligendi Rom. Pontificem etiam salvum manet tempore Concilii oecumenici, quod ipso facto per mortem Romani Pontificis est suspensum (52). Absentes *Cardinales* non sunt *necessario* in forma canonica vocandi nec procuratorem constituere nec per epistolas suffragia dare possunt, sed monitione Secretarii Collegii Cardinalium transmissa expectandi sunt per decem dies, quibus exequiae defuncti Romani Pontificis celebrantur (53). Die undecima post *vacationem* Sedis Apostolicae *Cardinales* ingrediuntur conclave atque die duodecima incipit electio. *Cardinales*, qui coepta iam electione perveniunt ad Curiam, in conclave admittendi sunt; at nemo ex iis, qui conclave ingressi sunt, discedere potest, nisi de infirmitate constet ex medicorum iuramento.

Omnes electores ut *valide* ferant suffragia, saltem ordine diaconatus initiati sint oportet; secus voce activa et passiva omnino carent, nisi iam *ante* consecuti sint *indultum* apostolicum (54).

At qui censuris irretiti sunt, non excluduntur (55) multoque minus ii, quibus nondum os est apertum, vel insignia dignitatis cardinalitiae tradita fuerunt. Soli excluduntur ca-

(52) Cap. 6. X. de elect. l. 6.; cit. Const. Gregorii XV., Urbani VIII., Pii IX. Const. " *Cum Rom. Pontificibus* " 4. Dec. 1869. Cfr. *Bonacina* l. c. disp. 1. q. 1. punct. 1.; *Camarda* l. c. p. 103. sq. 169. sq.; *Lector*, L'élection papale p. 221. sq.; Cit. Const. Pii X. n. 27. 28.

(53) Cap. 3. de elect. l. 6. in Sext.; Pii IV. Const. " *In eligendis* " §§ 3. 5.; *Ferraris* l. c. v. *Cardinales* art. 1. n. 22. v. Papa art. 1. n. 25. 26.; *Camarda* l. c. p. 123. 209. sq.; *Bonacina* l. c. q. 4.; Cit. Const. Pii X. n. 33. sq.

(54) Pii IV. Const. " *In eligendis* " § 25.; Sixti V. Const. " *Postquam verus* " 3. Dec. 1586. § 6.; Caeremoniale Greg. XV. § Porro; *Camarda* l. c. p. 169. sq.; infra h. tom. II. n. 625.; *Lector* l. c. p. 225.; Cit. Const. Pii X. n. 32.

(55) Cap. 2. de elect. l. 3. in Clem.; Greg. XV. Const. " *Aeterni* " § 22.

nonice depositi et qui consentiente R. Pontifice cardinalitiae dignitati renuntiaverunt (56).

577. *Valide eligibiles* sunt omnes, qui iure divino aut iure ecclesiastico *irritante* non impediuntur. Quare valide eligi potest masculus, qui usu rationis polleat ad acceptandam electionem et exercendam iurisdictionem verumque sit membrum Ecclesiae, etsi laicus tantum existat. Arcentur autem tanquam inhabiles a valida electione omnes feminae, infantes, qui ad annos discretionis nondum pervenerunt, item habituali amentia laborantes, non baptizati, haeretici, schismatici, non autem simoniaci, postquam Iulii II. Constitutioni legitime fuit derogatum citata Pii X. Const. n. 79. quoad vim *irritandi* electionem simoniacam, salvo semper iure divino gravissimae prohibitionis (57).

Licite a Cardinalibus eligi nequit, qui caret debita *honestate* et *scientia* et omnibus in Domino consideratis non est *dignior*.

Nulla vero existit lex *etiannunc* obligans, ut Romanus Pontifex ex *clero Romano* vel ex *Collegio Cardinalium* vel ex *Italis* assumatur. At inde ab Urbano VI. (a. 1378.-1389.), qui tempore electionis suae Cardinalis non fuerat, constanti usu servatum est, ut semper Cardinalis S. R. E. eligeretur successor S. Petri, et Hadrianus VI. (a. 1522.-1523.), Batavus, fuit ultimus Romanus Pontifex, qui extra Italiam suos habuit natales. Cfr. *De Angelis*, Praelect. iur. can. l. I. t. 6. n. 6.

578. Ratione *loci* et *temporis* imprimis requiritur ut electio R. Pontificis fiat in *conclavi* clauso, sublata tamen per Const. Pii X. n. 47. nullitate aliter factae electionis a Gregorio XV. statuta. Quod conclave ex communiter contingentibus in *Urbe* est habendum, nisi verificetur casus a iure communi vel speciali ordinatione R. Pontificis exceptus (58).

(56) Decret. Pii V. 26. Ian. 1571.; *Ferraris* l. c. v. Cardinales art. 1. n. 20. sq.; Cit. Const. Pii X. n. 29. 30. 31.

(57) Cfr. de iure praecedenti Iul. II. Const. "*Cum tam divino*"; *Camarda* l. c. p. 221. 236. sq.; *Bonacina* l. c. q. 1. punct. 3. i. f. q. 2.; *Wilmers* l. c. p. 256. sq.; *Lecler* l. c. p. 226. sq. Electio quoque *laici* iam ex antiquiore iure fuit valida et multo magis ex disciplina vigente electioni laici etsi nunc vix unquam practicae et licitae, exceptio nullitatis certe opponi nequit, ut recte tenent *Ferraris*, Biblioth. v. Papa art. 1. n. 48. alique v. g. De Luca, Schulte, Phillips, Hinschius; aliter *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 344. not. 3., ubi insistit canon *nunc* certe antiquato atque non satis attendit etiam hac in re iure *speciali* electionis R. Pontificis generi sive iuri communi fuisse derogatum.

(58) Cap. 3. de elect. l. 6. in Sext.; cit. Greg. XV. Const.; *Camarda* l. c.

Praeterea in iure cautum est, ne electio fiat *ante decem dies* integros ab obitu Pontificis elapsos neque ultra differatur. Quae ordinatio de tempore si absque gravi causa non servetur, electionem non reddit invalidam, nec urget in circumstantiis praevisis in Const. " *Praedecessores Nostri* „ Leonis XIII.

579. *Forma* in eligendo Romano Pontifice a Cardinalibus sub poena nullitatis servanda est *aut* quasi inspiratio *aut* compromissum *aut* scrutinium. Electio igitur nunc facta per *adorationem* est invalida (59).

I. Quasi *inspiratio* habetur, cum omnes et singuli Cardinales in conclavi praesentes sine tractatu praevio quasi afflati Spiritu Sancto aliquem unanimiter et viva voce S. Pontificem proclamant.

II. *Compromissum* in hoc consistit, quod omnes et singuli Cardinales in conclavi praesentes nemine dissentiente aliquibus i. e. tribus, quinque vel septem ex Collegio Cardinalium committant eligendi potestatem, ut vice omnium Ecclesiae catholicae provideant de pastore. Cit. Const. Pii X. n. 56.

III. *Scrutinium*, quod est ordinarius modus electionis Romani Pontificis, fit bis in die votis *secretis* et scripto datis atque clausis secundum formam accuratissime praescriptam. Const. Pii X. n. 61. sq.

Si scrutinio publicato nemo ex candidatis duas tertias partes suffragiorum obtinuit, statim post scrutinium, antequam ad alios actus divertatur, a Cardinalibus semel in quolibet scrutinio fieri debuit *accessus* (60), quo nunc abrogato Cardi-

p. 174. sq. 216. sq.; *Bonacina* l. c. q. 3. Cfr. cit. Const. Leonis XIII. " *Praedecessores nostri* „.

(59) Greg. XV. Const. " *Aeterni* „ § 1. et Caeremoniale; *Camarda* l. c. p. 120. sq.; *Bonacina* l. c. q. 5.; cit. Const. Pii X. n. 54. sq. 78.

(60) Greg. XV. Const. " *Aeterni* „ §§ 10. sq., Caeremoniale: " *Accessus*, qui immediate post scrutinium i. e. post depositas seorsim schedulas fiet, nisi forte in scrutinio fuerit creatus Papa; tunc enim nullus fieri debet accessus „. Quibus ex verbis Caeremonialis manifeste eruitur post scrutinium, in quo Papa non est electus, accessum fuisse praescriptum nec arbitrio Cardinalium relictum. At cum non paucis iste accessus videatur esse actus valde complicatus, ideo a R. Pontifice posset abrogari, et eius in locum substitui simplex quoddam secundum scrutinium statim post primum peragendum, uti fit in electionibus Episcoporum vel regularium. Nam ita haberetur commodum ex informatione primi scrutinii atque utilitas accessus statim in loco electionis facti, antequam Cardinales ad alios actus diverterentur. Cui desiderio auctoris factum est satis per cit. Const. Pii X. n. 76.

nales statim procedere debent ad novum scrutinium peragendum (61).

580. Porro *simoniace* non est eligendus Rom. Pontifex (62)

(61) In *accessu* ante Pium X. praescripto denuo ferebantur suffragia et Cardinales poterant suffragium dare *novo* candidato, qui in scrutinio saltem *unum* votum *validum* obtinuerat, *aut* suffragium proprium in scrutinio datum simpliciter *confirmare* his verbis: « *accedo nemini* ». Cum accessus esset actus accessorius ad scrutinium, suffragia antea in scrutinio lata connumerabantur. Hinc fieri poterat, ut peracto *accessu* duo candidati duas tertias partes obtinerent. Quod si acciderat, is solus censebatur legitime electus, qui praeter duas tertias partes etiam *maiolem* partem suffragiorum inter candidatos electos consecutus erat. Si suffragia post accessum inter plures fuissent *paria*, novum instituendum erat scrutinium. Gregorii XV. Const. « *Aeterni* » § 4.; *Phillips* I. c. p. 89.

(62) Quae electio simoniaca ex natura rei et antiquis iuris sanctionibus semper fuit illicita; at nonnisi a Iulio II. cit. Const. « *Cum tam divino* » reddita erat ipso facto nulla et irrita, si simonia intercessisset, saltem conventionalis et ex parte rei spiritualis consummata, vere notoria, non tantum occulta, ab electo conscio vel non repugnante aut ab alio Cardinali intra conclave existente commissa, dummodo electio ita processisset ex vi voti empti et venditi, ut absque illo non habitus fuisset legitimus numerus suffragiorum. Neque huiusmodi electio convalidari poterat per inthronizationem electi vel per adorationem et obedientiam Cardinalium, sed contra electum a quocunque Cardinali, qui eidem electioni interfuisset, exceptio poterat opponi tanquam de vera et *indubitata haeresi*. Imo qui ita simoniace electus fuisset, non solum ipso iure et absque ulla declaratione privatus erat dignitate cardinalitia omnibusque officiis et beneficiis ecclesiasticis iam possessis, sed ad omnia officia ecclesiastica, etiam ad dignitatem papalem penitus erat inhabilis. Cfr. supra h. tit. not. 57.; praesertim *Camarda* I. c. p. 256. sq. Iulii II. Const. « *Cum tam divino* » cum *Camarda*, *Passerino* aliisque secundum textum et contextum et historiam evidenter intelligenda erat de *simonia* vere *notoria*. Hinc omnes disquisitiones illorum theologorum et canonistarum, qui disputarunt de sananda electione R. Pontificis ex simonia *secreta* propter cit. Iulii II. Const. *invalida*, laborabant *falso supposito* et in se difficultatibus non carebant. Nam certe Ecclesia iurisdictionem pontificiam, quam *non* habet, *nulliter electo* Rom. Pontifici concedere nequit; manifesta enim est disparitas inter Papam et inferiores Praelatos, quibus ab Ecclesia sive a iure iurisdictio suppleri potest. Neque Deus *invalide electo* iurisdictionem pontificiam concedet. Nam id gratis fingitur, cum Deus nullibi promiserit se etiam illegitime et invalide designatis successoribus S. Petri iurisdictionem esse concessurum. Scite enim scribit *Suarez*, De fide disp. 10. sect. 6. n. 4.: « *Inauditum est, qui verus Papa non est, a Deo fieri Papam sine hominum electione et ministerio* ». Neque cum *Wilmers*, De Ecclesia Christi p. 366. provocari potuit ad tempus magni schismatis occidentalis, quo a Deo suppleta fuerit iurisdictio Episcoporum, eo quod tres essent Papae dubii i. e. iurisdictione destituti. Nam eo quoque in casu iurisdictio non est data Episcopis immediate a Deo, sed ex lege ecclesiastica supplente iurisdictionem vel a Papa obedientiae Romanae, qui nequaquam erat dubius, sed certus atque legitimus Romanus Pontifex. Si tandem

neque ex praevis pactionibus, conventionibus aut promissionibus etiam sine simoniae labe factis, quae etsi fuerint iuramento firmatae penitus irritantur. Const. Pii X. n. 82. 83.

581. Deinde libera omnino sit electio Rom. Pontificis. At quamvis metus gravis et iniustus ab extrinseco in ordine ad electionem etiam determinatae personae per vim Cardinalibus incussus sit grave delictum, tamen neque ex natura rei neque ex antiquo iure Decretalium electionem Romani Pontificis reddidit *invalidam* (63). Quare iam ex hoc capite electio Urbani VI. tanquam invalida haberi non potest. Quodsi scriptores etiam catholici (64) ex Concilio Constantiensi Sess. XXXIX. cap. 2. talem electionem metu factam omnino irritam esse deducunt, huiusmodi decreto Constantiensi solummodo eatenus vis probandi competit, quatenus iuribus Sedis Apostolicae praeiudicium non affert atque generali quadam ratione a Martino V. et Eugenio IV. approbatum est (65).

Franzelin, De Ecclesia p. 234. recte urget in Concilio Constantiensi formam electionis R. Pontificis solummodo potuisse immutari propter delegationem a legitimo Papa i. e. Gregorio XII. factam, idem principium ad nostrum casum est applicandum. Nam certe Ecclesia universalis nequit mutare formam electionis R. Pontificis iure communi statutam, neque ullo in loco ipsi legitur huiusmodi potestas pro casu nostro concessa. Quodsi ad divinam providentiam provocetur, multo simplicior est illa explicatio etiam in impedimentis *iuris divini* retenta, quod Deus omnia ita disponat, ut istud vitium electionis Ecclesiae innotescat. Cfr. *Bouix*, De Papa t. I. p. 238.; *Wilmers* l. c. p. 257.; *Billot* l. c. t. III. p. 144. Neque sanatio prioris electionis invalidae Cardinalium repetenda est ex secunda quadam electione per consensum Ecclesiae universalis facta. Iste enim consensus niteretur errore quodam *universali* et completo Ecclesiae in admittendo *falso* Papa pro vero, et iste error esset saltem *natura* sua prior sanatione illa electionis. Quem errorem theologi passim ab Ecclesia excludunt. Cfr. *Camarda* l. c. p. 238. sq. Quodsi dicatur errorem communem in actu primo iam sufficere, prout theologi explicant suppletionem iurisdictionis in confessariis (cfr. *Bucceroni* in *Analect. eccles.* a. 1898. t. VI. p. 90.), statim ab initio valida est electio. Id quod manifeste repugnat verbis Iulii II. Quare praeferenda est solutio *Camardae* l. c., ubi Iulii II. Constitutionem interpretatur de *notoria* simonia et insuper addit: „*Electio Papae ratione simoniae non est habenda ut nulla, nisi aliquis Cardinalium praesentium electioni tempore debito et legitimo exceperit de illa tanquam de indubitata haeresi*“. Quae assertio eruitur ex cit. Const. Iulii II. De *exceptionibus* contra electionem R. Pontificis. Cfr. *Camarda* l. c. p. 253. sq. et praesertim p. 257. 259.

(63) *Camarda* l. c. p. 249. sq.; *Bonacina* l. c. q. 1. punct. 2.

(64) *Camarda* l. c.; *Bonacina* l. c.; *Passerin.*, De elect. canonica cap. 4. n. 17.

(65) *Hefele* l. c. t. VII. p. 372. sq.

582. Scholion. *Exclusiva* (66), quae nec expresso privilegio seu concessione Ecclesiae, nec iure consuetudinario aut praescriptione acquisitiva, sed prudenti quadam tolerantia et coniventia Ecclesiae nitebatur, erat praxis quaedam hisce ultimis saeculis a guberniis Austriae, Galliae, Hispaniae compluries exercitata, vi cuius a singulis illis guberniis *semel ante* electionem completam *unus* Cardinalis ut minus gratus excluderetur. At Cardinales ex *lege ecclesiastica* in omnibus et singulis casibus non *tenebantur* deferre exclusioni factae tanquam *stricto iuri*, sed suffragia sua dare debebant iuxta leges prudentiae christianae et maius bonum Ecclesiae universalis. Certe propter exclusivam a Cardinalibus non servatam electio alicuius R. Pontificis non erat invalida neque ullo modo in dubium vocari poterat. Imo iam ex disciplina ultimo tempore in praxi vigente si quis Cardinalis sese constituisset nuntium vel agentem alicuius gubernii ad interponendam exclusivam, profecto a gravi scandalo, culpa, censura excusari non poterat.

Quodsi reprobationes *exclusivae* minus expressae et directae contentae in Constitutionibus “ *In eligendis* „ Pii IV., “ *Aeterni Patris* „ Gregorii XV., “ *Apostolatus officium* „ Clementis XII., “ *In hac sublimi* „ “ *Licet per Apostolicas* „ et “ *Consulturi* „ Pii IX. quibus vindicabatur plena libertas Sacri Collegii in electione, non fuerunt efficaces, ut experientia docuit, ad impediendam ingerentiam potestatis saecularis, multo efficacius medium videtur adhibitum a Pio X. Const. “ *Commissum Nobis* „ 20. Ian. 1904. per impositum in virtute sanctae obediendae praeceptum directe ipsis Cardinalibus, Secretario S. Collegii aliisque omnibus in Conclavi partem habentibus,

(66) *Saegmueller*, *Lehrb. d. k. K.* p. 318.; *Giobbio* l. c.; *Lingen* l. c. p. 131.; *Lector*, *Le conclave* p. 571. sq.; *De Angelis* l. c. l. I. t. 6. n. 4. i. f. ubi de quaestionibus historicis oscitanter et parum accurate loquitur; *Hinschius* l. c. p. 293. sq. Quare *Wahrmund*, qui verum quoddam *ius consuetudinarium* ad dandam exclusivam defendit, imprimis deficit in probando *facto iuris consuetudinarii*, praeterea de *iure consuetudinario* ea tenet principia v. g. de consensu legislatoris non requisito, quae in foro ecclesiastico sunt omnino falsa et prorsus reiicienda. Neque efficacia fuerunt argumenta, quibus iam a. 1644. et a. 1655. in conclavi “ *ius excludendi* „ regum Hispaniae et Galliae fuit propugnatum. Merito igitur Cardinalis Albitius huiusmodi praetensionibus guberniorum sese opposuit. De variis formis quibus diversis temporibus illa exclusio fuit facta cfr. *Ferreres* in “ *Razón y Fe* „ vol. 25. p. 501. sq.; *Eisler*, *Das Veto de katholischen Staaten bei der Papstwahl.* p. 39. sq. 211. sq. 330. sq.

ne quovis praetextu, a quavis civili potestate munus recipiant *Veto* sive *Exclusivam*, etiam sub forma simplicis desiderii, proponendi, aut quavis ratione sibi cognitum sive S. Collegio sive singulis Cardinalibus patefaciant. Quod praeceptum munitur censura excommunicationis latae sententiae futuro Pontifici reservatae. Cfr. Acta Pii X. vol. 3. p. 289. sq.

583. *Post electionem* canonice factam et publicatam *consensus electi* est requirendus.

Quo consensu dato ex consuetudine saeculo decimo a Ioanne XII. (a. 955-964.) inchoata et inde a saeculo undecimo communiter recepta electus *ordinarie* nomen mutat. Deinde populo exspectanti novus Romanus Pontifex a primo Cardinali Diacono publicatur.

Quodsi electus nondum sit presbyter vel Episcopus, iuxta antiquissimam Ecclesiae Romanae consuetudinem a Decano Collegii Cardinalium, Episcopo Ostiensi, *ordinatur* et *consecratur*.

Quam consecrationem sequitur traditio pallii atque coronatio sequenti die Dominica vel festiva per antiquiorem Cardinalem Diaconum.

Tandem solemnii processione Romanus Pontifex accedit ad Basilicam Lateranensem, ut possessionem capiat suae ecclesiae cathedralis, matris omnium ecclesiarum. Cfr. *Camarda* l. c. p. 278. sq.; *Phillips* l. c. p. 892. sq.; *Hinschius* l. c. p. 289. sq.

584. Scholion. Cum tempore Sedis Apostolicae vacantis Cardinalibus omnis capitulatio in conclavi sub poena nullitatis sit interdicta, etiam in electo Romano Pontifice *post electionem* factam et acceptatam nulla existere potest *obligatio* servandi *vi pacti* huiusmodi capitulationem, si quae forte per fas et nefas iniretur (67).

585. *Censurae* latae sententiae atque pariter *poenae vindictivae* pro delictis in electione Romani Pontificis commissis statutae per Pii IX. Const. "*Apost. Sed.*", non sunt abrogatae (68).

(67) *Hefele* l. c. t. VI. p. 697. sq. t. VIII. p. 100. 150. 268. 394. 396. 550. sq.; *Phillips* l. c. p. 900.; *Hinschius* l. c. p. 280. Cfr. quoque Anal. eccles. t. VI. p. 126., ubi in nota 2. exorbitantes assertiones textus de iure Cardinalium *condendi leges et capitulationes tempore vacantis* Sedis Apostolicae recte saltem in dubium vocantur.

(68) Cfr. clausul. fin. cit. Const. "*Apost. Sed.*"; *Pennacchi*, Comment. in Const. *Apost. Sed.* t. II. p. 536. sq.; *D'Annibale*, Comment. in Const.

§ 3. DE OFFICIO ET POTESTATE ROMANI PONTIFICIS.

I. De natura et divisione officii et potestatis
Rom. Pontificis.

586. R. Pontifex duplicem habet potestatem scl. *ordinis* et *iurisdictionis*.

I. Potestas *ordinis*, quam Romanus Pontifex per sacram ordinationem et consecrationem episcopalem ex *ipso iure divino* consequitur, quoad *substantiam* et *valorem* non est maior quam in reliquis Episcopis rite consecratis. At *usus licitus* *ordinis*, qui a iurisdictione ecclesiastica in subditos dependet, in Romano Pontifice pro sua suprema et plena et universali iurisdictione multo latius patet. Quare complures functiones sacrae v. g. in sacrificio eucharistico vel in administratione sacramentorum R. Pontifici pro sua potestate suprema iurisdictionis sunt reservatae, quae aliis Episcopis non permittuntur (69).

II. Altera potestas R. Pontificis, de qua hoc loco praesertim est agendum, consistit in *primatu iurisdictionis* in universam Ecclesiam.

Qui primatus iurisdictionis in eo situs est, ut Romanus Pontifex habeat non tantummodo officium *inspectionis* vel *directionis* vel *potiores* partes, sed *plenam* et *supremam*, *ordinariam* et *immediatam* vereque *episcopalem* potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam, sive in omnes et singulas ecclesias sive in omnes et singulos pastores et fideles tum in rebus, quae ad *fidem* et *mores*, tum quae ad *disciplinam* et *regimen* Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent. Cuius primatus scopus est unitas fidei et communionis in universa ecclesia *efficienda* et *conservanda*. Quamplurima igitur *iura* in primatu iurisdictionis R. Pontificis contenta potius *onera* et *officia* muneris pontificii sunt dicenda. Neque reprehendendi sunt Rom. Pontifices, quibus *sollicitudo omnium ecclesiarum* est commissa, si sua iura strenue vindicant atque

Apost. Sed. n. 18.; Thesaurus l. c. v. v. Ambitus cap. 2. 3., Conclave cap. 1. sq., Simonia cap. 7., Sponsiones; Bonacina l. c. disp. II.; Camarda l. c. v. g. p. 161. sq. 171. sq. 181. sq. 206. sq. 227. sq.; Hinschius l. c. t. V. p. 728. sq.

(69) Cap. 28. i. f. X. de elect. I. 6.; Gasparri, De sacr. ordinat. n. 795. sq.; Scherer l. c. t. II. p. 599. sq.

urgent. Inde facile patet, quantopere a genuina vi et ratione primatus Romani Pontificis recesserint Gallicani, tum antiquae scholae saeculo 14. et 15. velut *Gerson* aliiq. v. g. Patres Concilii Pisani (a. 1409.) et Concilii Constantiensis Sess. V. (a. 1415.), Concilii Basileensis v. g. Sess. XXXIX. (a. 1439.) tum asseclae novae scholae gallicanae saeculo 16. et 17. v. g. *Pithou* († a. 1596.), deputati cleri gallicani (a. 1682.) aliiq. Quorum perversa vestigia presserunt *Van Espen*, *Tamburinius*, *Febronius* atque ultimo saeculo inferioris notae scriptores v. g. *Nuytz* in Pii IX. Syllabo damnati (70).

Profecto aliquot viri docti praesertim tempore medii aevi in suis disputationibus de Potestate Romani Pontificis usi sunt verbis exaggeratis (71). Quae res non impedit, quominus *systema papale*, ut acatholici atque interdum etiam minus accurate catholici scriptores loquuntur (72), semper fuerit in Ecclesia catholica tanquam doctrina unice genuina admissa, neque unquam *systema episcopale* authenticam quandam obtinuit approbationem. Dubium quoque existere non potest, quod inter *systema papale* rite explicatum et *systema episcopale* tertium quoddam systema intermedium a viris catholicis defendi non possit. Etenim systema papale evidenter in Concilio Florentino atque praesertim in Concilio Vaticano Sess. IV. cap. 3. *definitum*, systema vero episcopale ibidem *condemnatum* est.

Quae principia fundamentalia de primatu iurisdictionis latius a theologis sunt explicanda et probanda. Canonistarum potius est ex principiis dogmaticis particulares (73) et practicas deducere *conclusiones*, ex *historiae* monumentis ostendere

(70) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 3. cum can.; *Grunderath* l. c. p. 150. sq. 220. sq.; *Wilms* l. c. p. 239. sq. 260. sq.; *Hefele* l. c. t. VII. p. 102. sq. 778. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 196. sq. Cfr. quoque Pii IX. Syllab. prop. 23. 29. 34. sq. 43. 50. 51. 54. et epist. ad Darboy, Archiep. Paris. 26. Oct. 1865. in Act. S. Sed. vol. XI. p. 210. sq.

(71) Cfr. *Lugo*, De virt. fid. div. disp. 19. n. 96., ubi exaggeratas opiniones Panormitani reiecit; *Hinschius* l. c. p. 196. not. 5.

(72) *Scherer* l. c. t. I. p. 457.

(73) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 3. nonnulla iura ex primatu Romani Pontificis disertis verbis deducit v. g. ius libere communicandi cum fidelibus et acceptandi appellationes. Quae iura *exempli* causa allata per legitimas conclusiones ex mandato generali R. Pontificis deductas facile augeri possunt, neque asserendum est R. Pontifici tantum ea iura competere, quae expresse et speciatim concessa sint. Cfr. *Hollweck* in Arch. f. k. K. t. 74. p. 394. sq., ubi recte refutat recentiorem scriptorem falsa principia audacter propugnantes.

diversum *usum* potestatis pontificiae (74) atque accurate explicare *disciplinam* vigentem praesertim de causis *maioribus* Sedi Apostolicae nunc reservatis (75).

587. Potestas iurisdictionis Romani Pontificis multiplici ratione *dividi* potest:

I. Ratione *originis* et *naturae* in *ecclesiasticam* et *politicam*. Illa est tota spiritualis et supernaturalis, sive versatur circa materiam spirituales vel temporalem sive directe vel indirecte suum obiectum attingit atque nititur positiva institutione et concessione Dei. Altera vero ex sese est naturalis et temporalis atque ex titulo historico et naturali possidetur ut ab aliis principibus civilibus, licet scopum habeat plane singularem protegendae dignitatem spirituales et libertatem R. Pontificis.

II. Ratione *formae* etiam potestas iurisdictionis spiritualis R. Pontificis subdividitur in *legislativam*, *iudiciale*m, *coercitivam*;

III. Ratione *materiae* in potestatem circa exercitium sacri *ministerii* sive ordinis et in potestatem sacri *magisterii* et *regiminis*;

IV. Ratione *modi*, quo in suum obiectum dirigitur, in *directam* et *indirectam*, *ordinariam* et *extraordinariam*, *propriam* et *vicariam* sive *ministerialem*;

V. Ratione *extensionis* in *universalem* et in *particularem*. Illam exercet ut Romanus Pontifex sive Patriarcha vere et proprie oecumenicus (76) in totum orbem catholicum, alteram ut Patriarcha occidentalis (77) vel Primas Italiae vel Metropolitae et Episcopus Romanus.

588. *Scholion*. *Febronius* distinxit iura Romani Pontificis in iura divina sive necessaria sive *primigenia* et in iura *ad-*

(74) Qua in re a methodo pseudohistorica Febronii aliorumque est abstinendum. Cfr. *Scherer* l. c. p. 460. sq.; *Hollweck* l. c. p. 410. sq.

(75) Cfr. de causis maioribus: Innoc. I. in epist. ad Vietric. cap. 3. (a. 404.); S. Leo in c. 8. C. III. q. 6. (a. 446. ?); *Phillips* l. c. t. V. p. 20. sq. 191. sq.; *Heuser* in *Kirchenlex.* v. Causae maiores. Quamvis non omnia et singula iura R. Pontificis et universae causae maiores ad amussim recenseri possint, ne in singulos libros et titulos falcem mittamus, tamen ad solam recensionem principiorum generalium disputatio canonica non videtur restringenda, sed via media est incedendum. Cfr. *Scherer* l. c. p. 460.; *Hinschius* l. c. p. 204. sq., a quorum methodo alii merito dissentiunt.

(76) *Hefele* l. c. t. II. p. 544. sq. t. IV. p. 768. 773.

(77) *Hefele* l. c. p. 765. de postulato Patriarchae Constantinopolitani, ut « in suo orbe » tanquam « Patriarcha oecumenicus », a R. Pontifice agnosceretur.

ventitia sive accessoria sive secundaria et in iura controversa. Quae divisio prout a Febronio defenditur, omni fundamento solido et practica utilitate caret, nostraque aetate adeo est derelicta, ut tantum eruditionis historicae causa sit commemoranda (78).

II. De potestate legislativa, iudiciali, coercitiva R. Pontificis.

589. I. R. Pontifex, qui a Christo Domino institutus est pastor supremus universae Ecclesiae cum tota plenitudine potestatis vere episcopalis, gravissimum habet ius et officium perpetuae assiduaeque vigilantiae atque supremae et universalis legislationis. Quo officio ut rite fungi possit, omnino necessaria est praevia cognitio. Hinc R. Pontifex ius quoque habet ad media necessaria ad illam sibi cognitionem comparandam. Inter illa media primum locum occupat ius *libere communicandi* cum pastoribus et gregibus totius Ecclesiae, quod Concilium Vaticanum Sess. IV. cap. 3. ex suprema potestate gubernandi R. Pontificis consequi solemniter declarat et per expressam condemnationem *placiti regii* tuetur.

II. Ius quoque est Romanorum Pontificum, ut suas suorumque praedecessorum atque adeo Conciliorum oecumenicorum canones disciplinares authentice *interpretentur, abrogent vel mutant* (79).

Nam eandem habent potestatem atque praedecessores, quorum legibus non ligantur (80), et iam ex ipso corpore iuris canonici aliisque exemplis abunde constat successores mutasse Constitutiones priorum Rom. Pontificum (81).

Potestas autem Conciliorum oecumenicorum latius non patet, quam potestas Rom. Pontificum (82). Porro Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 25. de ref. suis decretis hanc clausulam addidit: "*Salva tamen auctoritate Sedis Apostolicae* „. Denique praxis constans Ecclesiae, cui nemo catholicus repugnat, evidentissime probat R. Pontifices explicasse, abrogasse, mutasse canones Conciliorum oecumenicorum (83).

(78) *Phillips* l. c. t. V. p. 1. sq. 20. sq.; *Hinschius* l. c. p. 202. sq.

(79) *Wernz*, Ius Decretal. t. I. n. 91. 136. sq.; *Phillips* l. c. p. 34. sq.; *Bouix*, De Papa t. II. p. 498. sq.

(80) Cap. 20. X. de elect. l. 6.

(81) *Maschat*, Inst. can., elench. I. sq.

(82) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 3. 4.; *Granderath* l. c. p. 165. 185. sq. 188. sq. 190. sq. et praesertim p. 223. sq.

(83) Cap. 4. X. de conc. praeb. III. 8.; *Maschat* l. c.

III. Rom. Pontifices *privilegia* quoque et *dispensationes* in legibus ecclesiasticis concedere valent (84). Nam qui ius habet legem ferendi et abrogandi et mutandi, is certe in casu particulari potest relaxare legem vel certis personis specialem favorem sive praeter ius sive contra ius permanentiter concedere i. e. dispensare et privilegia dare non prohibetur. Praeterea ex vetustissima praxi Ecclesiae idem ius manifeste comprobatur.

IV. Cum potestate legislativa Rom. Pontificis intime coniunctum est ius canones urgendi aptasque recipiendi informationes. Quod ius exerceri potest per missos Legatos vel Nuntios Sedis Apostolicae (85), cum ipse R. Pontifex omnes dioeceses personaliter visitare non possit. Praeterea R. Pontifex pro sua dignitate et potestate Episcopos ad se evocare potest, ut ad limina Apostolorum accedant et supremo pastori exhibeant relationem de statu suarum dioecesium. Quae relationes et consultationes de rebus maioris momenti iam primis saeculis occurrunt (86). At Sixtus V. (87) omnibus Ordinariis illam visitationem sacrorum liminum et relationem Sedi Apostolicae exhibendam statis temporibus praescripsit. Quam legem Benedictus XIV. (88) denuo confirmavit et Pius X. quoad tempus et modum aliquatenus immutavit. Cfr. infra h. tom. II. n. 760.

590. **Scholion.** Infallibiles sunt Romani Pontifices in ferendis legibus *universalibus* de disciplina ecclesiastica, ut nihil unquam statuant contra fidem et bonos mores, licet supremum gradum prudentiae non attingant, ut latius exponunt et probant theologi, qui omnino admittunt Romanum Pontificem in *praeceptis* et *iudiciis particularibus* posse errare. Cfr. Bellarm., De R. Pontifice l. IV. cap. 5.; Suarez, De fide disp. 5. sect. 8. n. 7.; Wilmers l. c. p. 472. sq.; Muncunill, De Christi Eccl. p. 431. sq.

591. I. *Potestas iudicialis* Rom. Pontificis imprimis continet ius decidendi *causas maiores* iam in prima instantia. Causae autem maiores sunt illae, quae *ipsa natura* sua sunt maioris

(84) Cap. 3. X. de privileg. V. 33.; cap. 10. de privil. V. 7. in Sext.; Benedict. XIV. Const. « *Magnae nobis* » 29. Iun. 1748.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 5. de ref.; Phillips l. c. p. 95. sq.; Wernz l. c. n. 119. sq. 157. sq.

(85) Cfr. infra h. tom. II. tit. 32. de Legatis et Nuntiis Sedis Apostolicae. (86) Innoc. I. in cit. epist. ad Victric. cap. 4. (a. 404.).

(87) Const. « *Rom. Pontifex* » 20. Dec. 1585.

(88) Const. « *Quod sancta* » 23 Nov. 1740.

momenti atque R. Pontifici propriae v. g. causae fidei, aut quae sunt dubiae et arduae quoad executionem, aut pertinent ad personas in sublimitate constitutas ideoque saltem ex *positiva* ordinatione Rom. Pontifici reservantur.

Quae potestas iudicandi Rom. Pontificis aperte consequitur ex ipsius suprema et plena potestate *legifera*, quae alias inefficax esset, atque plane confirmatur ex constanti praxi Ecclesiae, secundum quam Rom. Pontifices sive per se sive per iudices a se etiam extra Curiam Romanam delegatos controversias iudiciales diremerunt (89).

II. Praeterea Romano Pontifici pro sua suprema et plena et universali vereque monarchica potestate iudiciali competit ius *recipiendi appellationes* ex universa Ecclesia, neque cuiquam de eius licet iudicare iudicio (90).

III. Neque quidquam obstat, quominus etiam causa minor statim in prima instantia ad Romanum Pontificem servatis servandis deferatur aut per illum ab inferioribus iudiciis ecclesiasticis ad se avocetur (91).

592. I. Romanus Pontifex pro sua potestate *coercitiva* infligere potest *poenas* sive per *sententiam* iudicalem sive per *legem generalem* ipso iure latas.

II. Condit et approbat *leges*, secundum quas inferiores iudices ecclesiastici determinatis delictis certa forma servata poenas decernere debent. V. g. Episcopus non potest propter crimina in iure non expressa et forma canonica non servata ullum beneficiatum suo beneficio privare.

III. Suae suorumque Delegatorum iurisdictioni speciatim reservare potest punitionem quorundam graviorum *criminum* v. g. Episcoporum (92), vel absolutionem *a censuris*, v. g. inquisitio in crimen haereseos aliaque crimina cum haeresi connexa S. C. Inquis. pro toto orbe terrarum commissa est. Similiter suo supremo iudicio merito reservat *personas* in *dignitate* constitutas, si forte crimen quoddam commiserunt. Ita v. g. iuxta sententiam receptam solus Romanus Pontifex

(89) Cfr. Innoc. I. l. c.; *Devoti*, Inst. can. l. III. tit. 1.; *Phillips* l. c. p. 194. sq.

(90) Conc. Vatic. l. c. cap. 3.; *Devoti*, Ius can. univers. t. III. append.; *Hefele* l. c. t. I. p. 556. sq. de canonib. Sardicens. t. II. p. 120. sq. 132. sq. de appellat. Afric. Cfr. quoque Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 10. de ref.; *Benedict. XIV.*, De Synod. l. IV. cap. 5. de iudicib. synodal.

(91) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref.

(92) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 5. de ref.

supremos et independentes principes excommunicare potest vel procedere in causis criminalibus Episcoporum, ob quas illi *privatione* aut *depositione* digni sunt.

III. De potestate Romani Pontificis in cultum divinum et sacramenta.

593. I. Quoad *cultum divinum* solius Romani Pontificis est ordinare *Missae liturgiam* et *divinum officium* (93). Quare ipse solus potest praescribere Missale et Breviarium, approbare novas Missarum formulas novaque Sanctorum officia, concedere novas liturgias praeter Romanam (94). Imo etiam Ecclesiae orientales quamvis singulares suas liturgias legitime teneant, tamen propria auctoritate illas deserere vel mutare inconsulta Sede Apostolica non possunt. Praesertim vero omnis commixtio rituum a Sede Apostolica severe est interdicta (95). Quodsi quid dubii occurrat de sacris ritibus et caeremoniis in liturgia, etiam Episcopi pro declaratione authentica ad Sedem Apostolicam debent recurrere (96).

Quoad *reliquas* quoque *precandi formulas* praesertim in cultu publico adhibendas Romanus Pontifex decreta condere potest. Quo iure imprimis usus est ad coercendum immoderatum usum litaniarum et publicam institutionem et divulgationem novarum devotionum de novis in dies excogitatis obiectis (97).

II. Ius quoque *canonizandi* servos Dei, cum requirat infalibilitatem, Romano Pontifici *ex natura rei* est reservatum (98). *Beatificatio* quoque atque omnis *cultus publici* concessio alicui servo Dei ex praesenti Ecclesiae disciplina praesertim per Alexandrum III. et Urbanum VIII. inducta a Romano Pontifice solo fieri possunt (99).

(93) Bouix, De iure liturgico p. 79. sq. 107. sq.; Thalhofer, Hdb. d. k. Liturgik t. I. p. 32. sq.; Hinschius l. c. t. IV. p. 5. sq.

(94) Pii V. Const. "Quod a nobis" 9. Iul. 1568., Const. "Quo primum" 14. Iul. 1570.

(95) Pii V. Const. "Providentia" 20. Aug. 1566.; Benedict. XIV. Const. "Etsi pastoralis" 26. Maii 1742. § 9., Const. "Demandatum" 24. Dec. 1743. § 3.; Synod. Sciarf. Syr. (a. 1888.) p. 32. sq.; Bouix l. c. p. 201. sq.

(96) S. R. C. in caus. Visen. 11. Iun. 1605.

(97) S. C. Inquis. 18. Apr. 1860. iunot. Arndt, De libris prohibitis p. 161. sq.

(98) Benedict. XIV., De servorum Dei beatificatione l. I. cap. 7. sq.

(99) Cap. 1. X. de reliq. et vener. sanctorum l. III. 45.; Benedict. XIV. l. c. cap. 10.; Wilmers l. c. p. 469. sq.

III. Institutio et abrogatio *festorum* ex disciplina vigente soli Rom. Pontifici competit. Quo iure praesertim usi sunt Urbanus VIII., Benedictus XIV., Clemens XIV. Etsi Concilium Tridentinum omnino admisit ius Episcoporum instituendi festa, tamen disciplina postea introducta isti iuri est contraria (100).

IV. Concessio *oratorii privati*, ut ibidem sacrificium Missae celebretur, a Romano Pontifice est expetenda. Nam Concilium Tridentinum omnem hac in re facultatem Episcopis subduxit. Neque dubium est, quin Episcopi seclusa necessitate ne pro actu quidem transeunte licentiam celebrandi in oratoriis privatis concedere possint (101).

594. I. Circa *sacramenta* Rom. Pontifices quoad materiam et formam *substantialem* a Christo Domino institutam nihil profecto immutare valent. Ritus quoque ab Apostolis primisque Ecclesiae pastoribus introductos diligenter custodiant nec temere violent necesse est. Alias vero caeremonias sacramentis addere vel demere et pro sua suprema potestate Rituale, Caeremoniale praescribere, mutare, emendare soli R. Pontifici est permissum (102). Quodsi quae dioeceses vel provinciae ecclesiasticae proprio utuntur Rituali, illud Sedis Apost. iudicio approbatum sit oportet.

Suprema potestas in instituendis et moderandis *sacramentalibus* pariter R. Pontifici unice competit.

II. Speciatim solus Romanus Pontifex concedere potest, ut simplex sacerdos sit minister *confirmationis* vel *benedicat oleum* infirmorum et *catechumenorum* vel conferat ordines *minores* vel consecret ecclesias, vel celebret Missam non ieiunus. Ipse omnia *peccata* in sacramento poenitentiae remittere potest neque ligatur *reservatione* casuum, qua aliorum potestatem absolvendi limitat. Item solus *indulgentias plenarias* concedere atque statuere impedimenta *dirimentia* et *prohibentia matrimonii christiani* pro suo iure valet (103).

(100) *Bouix* I. c. p. 309. sq.; *Hinschius* I. c. t. IV. p. 279.

(101) Conc. Trid. Sess. XXII. decret. de observ. in celebr. Miss.; *Van Gameren*, De orator. publ. et privat. p. 125. sq.

(102) Conc. Trid. Sess. VII. de sacram. i. g. can. 13.; Benedict. XIV. Const. - *Quam ardenti* - 25. Mart. 1752.; *Bouix* I. c. p. 289. sq.; *Thalhofer* I. c.; *Hinschius* I. c. t. IV. p. 10. sq.

(103) Id in propria sede uniuscuiusque materiae accuratius est explicandum. Cfr. v. g. Conc. Trid. Sess. XIV. de poenit. cap. 7.

IV. De potestate sacri magisterii et regiminis Romani Pontificis.

595. I. Romanus Pontifex si ex cathedra doceat, est *infallibilis* magister universae Ecclesiae atque custos depositi fidei. Quare universales *leges fidei* condere atque iudicio autentico et definitivo omnes controversias fidei dirimere potest, ut doctrina christiana conservetur, propagetur, defendatur (104).

II. Quo in magisterio Romani Pontificis speciatim continetur ius (105)

a) *symbola* conficiendi et praescribendi, quo tempore et a quibus sollemnis fidei *professio* sit emittenda;

b) *catechismos* aliosque libros pro instructione religiosa in universa Ecclesia *praescribendi* aut saltem *commendandi*: illa praescriptio hucusque nondum est facta, quoniam parvus catechismus, de quo in Concilio Vaticano actum est, nondum prodiit; at commendationis exemplum est Const. Clement. XIII., quo catechismus Romanum omnibus Episcopis enixe commendavit; cfr. quoque Pii X. catechismus;

c) *erigendi universitates* sive studia generalia, ut privilegia corporationis ecclesiasticae et universitatis *catholicae* canonicè institutae consequantur;

d) *dirigendi missiones* in toto orbe, quod per S. C. de Propaganda Fide exercetur;

e) leges condendi de approbatione et editione *librorum*, quae ab omnibus observari debent;

f) *prohibendi lectionem* quorundam librorum aut nonnisi cum certis conditionibus permittendi v. g. lectionem sacrae scripturae;

g) ius damnandi *propositiones* doctrinae catholicae contrarias et libros prave sive specialibus Litteris Apostolicis sive decretis SS. CC. Inq. et Indic., insuper *puniendi* auctores librorum malorum et absolvendi innocentes a falsis denuntiationibus;

h) ius *interpretandi* authentice et infallibiliter *ius natu-*

(104) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 4.; *Grandera* l. c. p. 103. sq. 165. sq.; *Wilms* l. c. p. 409. sq.; *Vacant*, Études théologiques sur les constitutions du Concile du Vatican.

(105) *Wernz*, Ius Decretal. t. III. tit. 1. sq.

rale tum ordinis privati tum ordinis publici v. g. de usura, de vita domestica et sociali, de iure belli (106).

596. I. In *regimine ecclesiastico* quoad *congregationes ecclesiasticas* ad Romanum Pontificem spectat ius proprium et exclusivum

a) *convocandi Concilia oecumenica* eisque praesidendi sive per se sive per suos Legatos eaque prorogandi vel in alium locum transferendi, suspendendi, dissolvendi, ordinem in iisdem praescribendi et decreta conciliaria confirmandi; sine praevia licentia R. Pontificis Concilia *plenaria* vel *nationalia* celebrari nequeunt, atque ipsa quoque Concilia *provincialia* a iure praescripta debent sua acta et decreta Romam transmittere, ut a S. C. C. vel a S. C. de Prop. Fide ante validam promulgationem rite recognoscantur (107);

b) *erigendi Capitula cathedralia et collegiata* (cfr. supra h. tom. II. n. 246.);

c) *approbandi ordines* religiosos iure proprio et nativo; nam sine illa approbatione ordines religiosi ordinarie sufficientem securitatem et firmitatem non habent, atque ex natura rei huiusmodi negotium causis maioribus Ecclesiae est adnumerandum, quod necessario *infallibile* iudicium Romani Pontificis requirit (108);

d) *eximendi collegia ecclesiastica* et praesertim ordines religiosos ab ordinaria iurisdictione Episcoporum (109).

II. Quoad *officia ecclesiastica* (110) est indubitatum ius Romani Pontificis

a) *instituendi* et conferendi publica munera in Ecclesia; quare ad ipsum plenissimo iure spectat provisio canonica beneficiorum ecclesiasticorum;

b) maxime vero inter iura pontificia recensendum est ius exclusivum *erigendi* vel restaurandi vel *innovandi* vel *supprimendi* sedes episcopales et dioeceses, instituendi novas dignitates in Capitulis;

c) istis Episcopatibus a se constitutis per *collationem*

(106) Martin, Docum. Conc. Vatic. p. 51. p. 106. sq. 101. sq.; Leon. XIII. Encycl. « *Rerum novar.* » Cathrein, Moralphil. t. II. p. 600. sq.

(107) Wernz, Ius Decretal. t. I. n. 178. sq.

(108) Wilmers l. c. p. 474. sq.; Bouix, De iure regulari t. I. p. 193. sq.

(109) Pii VI. Const. « *Auctorem fidei* » prop. 7.; Bargilliat l. c. n. 394. sq.; Scherer l. c. t. I. p. 422. sq.

(110) Cfr. supra h. tom. II. n. 246. 254. sq. 291. sq.; Aichner l. c. §§ 102. sq.; Phillips l. c. p. 311. sq.

vel confirmationem vel institutionem canonicam R. Pontifex *solus* iure proprio legitimos praeficit pastores. Hinc ex iure communi vigenti *provisio* dioecesium R. Pontifici est reservata ;

d) iure quoque suo sibi reservato utitur R. Pontifex, si Episcopos *transfert* in alias sedes episcopales vel dignitate et officio pontificali *privat* propter delicta commissa, vel *acceptat* resignationes Episcoporum vel aliorum Praelatorum exemptorum, vel concedit Episcopis vel Praelatis regularibus *coadiutores* sive vicarios etiam cum iure successionis et instituit *Vicarios Apostolicos* iis in locis, ubi Episcopi non sunt aut officio suo fungi non possunt.

597. I. Quoad *bona ecclesiastica* R. Pontifici competit suprema et plena *administratio* vi suae potestatis *iurisdictionis*, non ex dominio *proprietas* ipsi tanquam subiecto inhaerente. Quare R. Pontifex ex iusta causa potest *alienare* bona ecclesiastica etiam in notabili quantitate atque per suum beneplacitum alios Praelatos inferiores habilitat ad licitam et validam alienationem *pretiosorum* bonorum ecclesiasticorum. Imo detentoribus raptorum bonorum Ecclesiae propter bonum commune restitutionem illorum condonare non prohibetur. Denique pro sua suprema potestate administrandi valet commutare ultimas voluntates piorum fundatorum et bona ab eis relicta in alios usus pios convertere (111).

II. Praeterea Rom. Pontifices in ordine ad finem Ecclesiae vectigalia imponere possunt sive ipsis bonis et redditibus ecclesiasticis sive clericis et laicis ratione bonorum privatorum (112).

Vectigalia antiquis temporibus et ex parte etiam nostra aetate imposita fere recenseri possunt:

a) *Denarium S. Petri*, quod olim in Anglia et Scandinavia singulis domibus fuit impositum, et nostra aetate sponte a fidelibus ut subsidium caritativum R. Pontifici solvitur. Cfr. cap. 12. X. de cens. III. 39.; cap. 15. X. de praescript. II. 26.

b) *Census*, qui solvendi fuerunt a monasteriis, civitatibus, principibus sub *tutela* Ecclesiae Romanae constitutis aut a *vasallis* in signum *dependentiae* a R. Pontifice, feudi domino. Cfr. cap. 8. X. de privil. V. 33.

(111) Cfr. declar. S. C. C. de commut. ult. vol. apud *Richter* ed. Conc. Trid. p. 161. sq.; *Lingen et Reuss*, Caus. select. S. C. C. n. 145. sq. 166. sq. 212. sq.

(112) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.; Act. theol. Oenipont. t. 19. p. 753. sq.; *Suarez*, Opuscula ed. a *Malou* p. 336. sq.; *Phillips* l. c. p. 540. sq.

c) *Ius spoli et ius deportus.*

d) *Annatae* α) *Bonifacianae* i. e. dimidia pars fructuum primi anni omnium beneficiorum, quae a R. Pontifice *extra* Consistorium conferuntur. Quae annatae post multas vicissitudines tandem ab omnibus beneficiis non amplius fuerunt exactae, quorum redditus 24 florenos non superarunt. Cum autem ex stylo Curiae omnia beneficia in Gallia, Germania, Polonia etc. ultra 24 flr. non taxarentur, licet pinguissimos haberent redditus, obligatio solvendi illas annatas Bonifacianas saltem extra Italiam practice extincta est.

β) *Servitia communia* i. e. fructus primi anni secundum determinatam taxam omnium beneficiorum consistorialium, qui in tres partes dividuntur scilicet Cardinalibus residentiae, clericis Camerae, superioribus officialibus Cancellariae Apostolicae subductis $3\frac{1}{2}\%$ pro servitiis minutis inferiorum officialium. Quae servitia etiam nostra aetate sunt solvenda secundum normam concordatis vel praxi Curiae Romanae determinatam.

γ) *Quindennia* i. e. vectigalia, quae a beneficiis incorporatis ideoque nunquam vacantibus loco annatarum Bonifacianarum decimo quinto quoque anno solvenda fuerunt.

δ) *Taxae palliorum et dispensationum* (113).

V. De potestate patriarchali, primatiali, metropolitana, dioecesana R. Pontificis.

598. I. Praeter primatum iurisdictionis in universam Ecclesiam Romanus Pontifex est etiam *Patriarcha occidentalis* (114). Antiquissimis iam temporibus Patriarchae exstiterunt in Oriente, in quos a Romano Pontifice ultimatim dimanaverat iurdictio; at in Occidente Patriarcha a Romano Pontifice distinctus, qui Ecclesiae occidentali praeesset, non reperitur, sed R. Pontifex iurisdictionem patriarchalem cum Patriarchis

(113) *Phillips* l. c. p. 558. sq. 580. sq.; *Saegmueller*, *Lehrb. d. k. K.* p. 304. not. 3.; *Loye*, *Les archives de la Chambre apostolique au 14.^e siècle*; *Clergeac*, *La Curie et les bénéficiers consistoriaux*.

(114) Cfr. c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 388. sq. 391. sq.; cap. 23. X. de privileg. V. 33.; *Phillips* l. c. t. II. § 69. t. V. p. 709. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 463. 534. not. 12. 13.; *Thomassin* l. c. P. I. l. I. cap. 7. sq.; aliter *Hinschius* l. c. t. I. p. 553. sq., qui confundens Primatum et Patriarchatum occidentalem R. Pontificis ex cit. c. 6. Conc. Nicaen., ubi de Primatu omnino non agitur, sed de Patriarchatu, perperam arguit contra Primatum R. Pontificis.

orientalibus communicatam penes se retinuit atque exercuit. Cfr. c. 11. D. 11. = epist Innoc. I. a. 416.

II. Insuper *Primas Italiae* et insularum adiacentium dicitur Romanus Pontifex, ut etiam Italia pro more aliarum nationum suum habeat Primatem. Qui titulus profecto convenientissime Romano Pontifici pariter fuit reservatus, et saltem ut praerogativa quaedam honoris retinetur.

III. *Metropolita* provinciae Romanae mansit Romanus Pontifex, postquam etiam in Italia novae provinciae ecclesiasticae cum suis Metropolitibus propriis erectae fuerunt. Quae provincia Romana ab Innocentio III. cap. 5. X. de vicar. I. 28. *inter Capuanam provinciam et Pisanam* sita esse dicitur et complexa est sex dioeceses suburbicarias Latii et praeterea sexaginta duas alias dioeceses. Quamvis inde ab aetate Martini V. usque ad Gregor. XIII. viginti et postea septem dioeceses a provincia Romana dismembratae fuissent, tamen generatim etiam nunc antiqua illa finium circumscriptio omnino manet. Provinciae quoque Romanae tantum *in ordine* ad celebrandum Concilium provinciale adscripti sunt etiam omnes *Episcopi S. Sedi immediate subiecti* et Archiepiscopi Suffraganeis *carentes* et Abbates nullius dioecesis, *qui* alias sibi Metropolitanum, cuius Concilio provinciali intersint, ad formam Concilii Tridentini *non elegerunt* (115).

IV. *Urbs Roma* et illud territorium circumiacens, quod vulgo dicitur comarca di Roma, est dioecesis, quam R. Pontifex ut verus et proprius *Episcopus* pro more aliorum Episcoporum regit. Quacum Sede Romana primatus iurisdictionis S. Petro concessus nunc saltem ex facto S. Petri est coniunctus (116).

VI. De potestate indirecta R. Pontificis.

599. Hactenus illa iura et officia R. Pontificis recensita sunt, quae ex directa potestate spirituali in obiecta spiritualia et temporalia consequuntur. Reliquum est, ut breviter insinuetur Romanum Pontificem suam potestatem spiritualem *indirecte* et *extraordinarie* (117) in eas res temporales exten-

(115) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; Benedict. XIII. Const. « *Redemptor* » 24. Dec. 1724. in Collect. Lac. t. I. col. 341. sq.

(116) Benedict. XIV., De Synodo dioec. I. II. cap. 1. 2. 3. Cfr. supra h. tom. II. n. 566. not. 8. et infra n. 679. (de Vicariatu Urbis).

(117) Cap. 13. § Rationib. X. qui fil. IV. 17. « *Verum etiam in aliis regionibus certis causis inspectis temporalem iurisdictionem casualiter exercemus* »; Pii IX. Syllab. prop. 23. 24.

dere posse, quae directe et ordinarie principibus civilibus subsunt (118).

VII. De potestate civili R. Pontificis.

600. More principum saecularium, qui summo potiuntur imperio R. Pontifex in Statu ecclesiastico supremam habet potestatem civilem. A qua suprema potestate *temporali* (*sorranità temporale*) Romani Pontificis probe distinguenda est ipsius suprema et plena potestas *spiritualis* perfectaeque monarchica ut rectoris societatis religiosae sive Ecclesiae (*sorranità spirituale*), a qua non excidit, etiamsi *la sorranità temporale* cessaret aut in suo legitimo *exercitio* impediretur. Quare R. Pontifex ex *duplici titulo* vere et proprie est “*sorranano*” (119).

601. Quae potestas civilis Rom. Pontificis imprimis est *honestas* (120). Quamvis enim illicitum et perversissimum sit imperio civili sacerdotium tanquam aliquid accessorium finibusque politicis *subordinatum* adiungere, tamen nec principiis iuris naturae nec positivis legibus divinis repugnat R. Pontificem esse etiam regem temporalem et habere potestatem civilem spirituali adnexam et subordinatam. Merito igitur proscripta est propositio 75. in Syllabo: “*De temporalis regni cum spirituali compatibilitate disputant inter se christianae et catholicae Ecclesiae filii*”. Cfr. Suarez, De leg. l. IV. cap. 10. n. 5.; Bellarmin., De Rom. Pontif. l. V. cap. 9. 10.

(118) Cfr. de variis theoriis in hac quaestione: Bellarmin., De R. Pontifice l. V.; Cavagnis l. c. P. I. p. 248. sq. P. II. p. 90. sq.; De Angelis l. c. l. I. t. 2. de const. n. 6. 7.; Palmieri, De R. Pontif. p. 548. sq.; Phillips l. c. t. II. p. 484. sq.; Bargilliat l. c. n. 391.; Bouix, De Papa t. III. p. 2. sq. 301. sq.; Wernz, Ius Decretal. t. I. n. 10.

(119) Giobbio, Lezioni di diplomazia eccl. t. I. n. 68. sq.; Cavagnis l. c. P. I. p. 249. sq. P. II. p. 364. sq.; Bargilliat l. c. n. 401. sq.; Phillips l. c. t. V. p. 696. sq.; Scherer l. c. p. 466. sq.; Allègre, Le code civil commenté p. 681. sq. (Le Pape est-il incapable de recevoir par testament en France?), ubi in causa particulari incidit quaestio de duplici illo supremo principatu R. Pontificis atque in prima instantia intervenit error facti, in secunda error iuris; Pinchetti, Guida diplomatica ecclesiastica n. 107. sq.

(120) Cfr. art. 34. ex articulis 39. de quibus errorum Wikeff et Hus suspecti ex mandato Martini V. interrogandi fuerunt, apud Denzinger l. c. n. 578.; schema Conc. Vatic. apud Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 48. sq.; De civili principatu Rom. Pontificum (Excerpta ex Actis Pii IX. et SS. D. N. Leonis Papae XIII.), Romae 1901. (ex officio facta).

602. *Legitima* quoque dicenda est haec potestas.

a) Nititur enim *iustissimis acquisitionis titulis*. Profecto suprema potestas civilis in aliquo territorio legitime acquiritur

α) *libera populi electione*, si ius eligendi legitime sit obtentum,

β) *iure belli iusti*,

γ) *cessionem, donationem legitimisque pactis*;

δ) *absoluta communitatis conservandae necessitate*. Atqui, ut latius probatur in historia ecclesiastica (121), potestas civilis R. P. omnibus hisce titulis in ipsa acquisitione nititur, ergo indubitanter est legitima.

Quibus titulis accedit illud, quod ius R. Pontificis eo maiorem habeat firmitatem, quod ut plurimum nitatur piis fidelium donationibus (Pippini, Mathildae) in honorem S. Petri factis; inviolata autem est lex pias voluntates sancte esse servandas.

Praeterea si iura legitimorum principum (122) naturalia absque manifesta *iniuria* violari nequeunt (cfr. Syll. prop. 63.), certe laesio iurium Rom. Pontificis non mera est iniustitia, sed etiam *sacrilegium* (123). Nam si *finis* huius principatus civilis attendatur, supremus princeps Ecclesiae accipit principatum temporalem, ut Ecclesiae utilitati et fidelium commodis magis inserviat, et ideo illud temporale ita *coniunctum spirituali* non est saeculare omnino, sed aliquo modo *sacrum*, ut recte docet Suarez, De leg. lib. IV. cap. 10. n. 3. Praeterea ut constat ex donationibus principum, Imperatorum iuramentis, R. Pontificum declarationibus, *subiectum iuris* Status pontificii est *Ecclesia Romana sive Sancta Sedes Apostolica*

(121) Pii IX. Alloc. 20. Iun. 1859.; Orsi, Della origine del dominio temporale.... dei R. Pont.; Brunengo, Le orig. d. sovran. temp. d. Pap.; Cavagnis l. c. P. II. p. 365. sq.; Card. Hergenroether-Kirsch t. II. p. 65. sq. 85. 204. sq.; Scherer l. c. t. I. p. 463. sq. not. 33. 34.; Schnuerer, D. Entstehung des Kirchenstaates sive L'origine dello stato delle chiese ed. A. Mercati; Wurm, Der Kardinal Albornoz, d. zweite Begründer d. Kirchenstaats; Guirand, L'état pontifical après le grand schisme; Ios. Hergenroether, D. Kirchenstaat seit d. franz. Revolution; Nuernberger, Papsttum u. Kirchenstaat.

(122) Hinschius l. c. t. I. p. 215. recte fatetur: „ Vom rechtlichen Standpunkt aus betrachtet, hat dagegen der Papst ein ebenso gut begründetes Recht auf seine weltliche Herrschaft, wie die übrigen jetzt regierenden Fürsten „.

(123) Pii IX. Litt. Apost. „ Cum catholica Ecclesia „ 26. Mart. 1860.; Bossuet apud Bargilliat l. c. n. 404.; Hinschius l. c. p. 216.

(cfr. Syllab. prop. 76.), quatenus cum illis coniunctus est *primatus iurisdictionis* in universam Ecclesiam. Quare si dicatur Statum pontificium pertinere ad *omnes fideles catholicos*, designatur subiectum *utilitatis*, non subiectum *inhaesionis iuris* (124). Imo vel ipse R. Pontifex illius iuris non est absolutus *dominus*, sed legitimus *administrator*, qui *triplici iuramento* solemniter obstrictus est iura et possessiones Romanae Ecclesiae omnino integras inviolatasque tueri, defendere suisque successoribus transmittere. Quare R. Pontifex omnia huiusmodi iura simpliciter et absolute *alienare* v. g. per *renuntiationem* omnino non potest (125).

Scholion. Quatuor illis titulis legitimae acquisitionis interdum duo alii adduntur scilicet *iustum bellum* etiam contra Byzantinos Imperatores et *usus potestatis indirectae* R. Pontificis. Si quis accuratius examinat quatuor illos priores titulos, facile concedet, duos ultimos titulos ad faciliorem *iuridicae* quaestionis solutionem de cessatione dominationis Byzantinae non esse plane inutiles (126).

b) *Praescriptione* tot saeculorum confirmatur atque in congressu Viennensi a. 1815. pactis internationalibus saltem quoad substantiam solemniter sanctione communitum est (127).

c) *Inanibus obiectionibus*, quibus hoc ius impetitur, eo magis confirmatur (128).

603. Scholion. Quodsi catholici omnium nationum politicam unitatem Italiae, quae secundum *singularem* illam speciem perfectae *unificationis* de facto est introducta, legitimum titulum spoliationis R. Pontificis esse negant, minime exinde *omnem politicam unitatem* Italiae reiiciunt. Profecto illam unitatem omnino admittunt, quam vel *ipsi Romani Pontifices* v. g. Iulius II. semper intenderunt scilicet *independentiam* Italiae ab omnibus nationibus *exteris* mediis *iustis* et *opportunis* obtinendam. Ratam quoque habent *integritatem* Italiae, non phantasia et appetitu possidendi, sed iure historico et pactis internationalibus circumscriptam. Neque sese opponunt con-

(124) Pii IX. Alloc. 20. Apr. 1849., Encycl. 19. Ian. 1860.; Gerarchia catholica cit. p. 31.

(125) Pii V. Const. "Admonet" 29. Mart. 1567. iunct. Reg. 64. Canc. Apost. et *Riganti* l. c. Reg. 64. Canc. Apost. n. 48. sq.; Pii IX. Encycl. 19. Ian. 1860.; *Hollweck*, D. k. Straf. § 154. not. 4.

(126) *Card. Hergenroether-Kirsch* l. c. t. II. p. 4. sq. 43. sq.; *Cavagnis* l. c. P. II. p. 101. 107.

(127) Acte final du congrès de Vienne art. 103.

(128) *Cavagnis* l. c. P. II. p. 371. sq.

foederationi politicae Italiae cum sede in alma Urbe et R. Pontifice praeside, quae a Pio IX. proposita et expetita naturae et historiae et indoli incolarum Italiae conveniat atque imprimis iura legitima praesertim R. Pontificis tueatur, ut factum est in America septentrionali et Germania. Denique minime respuunt studium neutrarum partium, sive ut dicunt *neutralitatem* Italiae, velut in Belgio et Helvetia, quae propriae nationis utilitati et tutelae pacificae Rom. Pontificis maxime congruat (129). *Quomodo* iura Rom. Pontifici ablata denuo restitui possint, imprimis ab ipsa divina providentia est exspectandum, et in his terris hac de re Rom. Pontifex est unice iudex competens; verumtamen ad hunc scopum obtinendum etiam *hominum cooperatione* opus est, qui *consilia positiva* sapienter inita *strenuo constantique labore* executioni mandent.

604. *Convenientissima* quoque est dominatio pontificia in suo legitimo territorio. Ita enim “ *in tanta temporalium principum multitudine et varietate* „ apte consulitur *dignitati et independentiae* Rom. Pontificis in suo officio spirituali et universali exercendo (130). Quare recte damnata est propositio 76. Syllabi: “ *Abrogatio civilis imperii, quo Apostolica Sedes potitur, ad Ecclesiae libertatem felicitatemque vel maxime conduceret* „. Praeterea patrimonium Petri saltem ex parte praebet *subsidia* pro universali regimine Ecclesiae adeo necessaria. Tandem magis magisque gubernia civilia a principiis christianis in administranda republica recedunt. Nihil igitur antiquius esse debet, quam ut saltem una supersit civitas, in qua princeps secundum legem christianam subditos gubernet.

605. *Moraliter necessaria* optimo iure habetur potestas civilis Rom. Pontificis.

Id iam sequitur *ex natura rei* (131). Nam plena et per-

(129) *Cavagnis* l. c. p. 385. sq.; *Pinchetti* l. c. n. 371. sq. de variis modis propositis solvendi “ *quaestionem Romanam* „ et inducendi “ *reconciliationem* „, qui certe conciliari nequeunt cum principiis toties a Rom. Pontificibus proclamatis. Cfr. De civili principatu Rom. Pontificum p. 7. sq., ubi Pius IX. agit de suo officio conservandi *integrum* Statum pontificium, non tantum civitatem Leoninam cum parvulo territorio usque ad ostia Tiberina.

(130) Nicol. III. (a. 1277.-1280.) in cap. 17. de elect. l. 6. in Sext. a. 1278.; Pii IX. Alloc. 20. Iun. 1859.; 20. April. 1860.; Leon. XIII. Alloc. 24. Mart. 1884.

(131) *Bellarmin.* l. c. cap. 9.; *Cavagnis* l. c. p. 373. sq.; *Palmieri* l. c. p. 587. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 366. sq.; *Pinchetti* l. c. n. 134. sq. Quodsi *De Luca*, Inst. iur. eccl. publ. vol. II. p. 128. citasset

petua *libertas* R. Pontificis est Ecclesiae omnino necessaria. At *spectatis hominum* moribus praesertim principum in praesenti ordine *generis humani lapsi* (i. e. non tantum hoc nostro saeculo!) principatus civilis est medium moraliter necessarium, ut illa *libertas plena et perfecta*, ad quam Rom. Pontif. ius habet, *perpetuo et constanter* servetur. Denique ad Ecclesiam universalem efficaciter gubernandam omni tempore, sed praesertim nostra aetate summopere necessarium est ut R. Pontifex gaudeat *plena fiducia* omnium fidelium et nationum. At quamprimum R. Pontifex saltem *de facto* fieret *subditus* unius gubernii et nationis, licet *honores et nomen* i. e. umbram sine re supremi principis (sovrano) retineret, facile denovo oriretur *diffidentia* forte saepe non fundata, qua tempore residentiae R. Pontificum in *civitate Avenionensi* complures nationes a Sede Apostolica sunt alienatae. Qui tristes effectus diffidentiae si nunc nondum verificantur, id potissimum inde provenit, quod fideles summa reverentia prosequantur omnes R. Pontifices inde ab a. 1870. in nova illa tristisque conditione constitutos, atque praeterea inter Sedem Apostolicam et novum Statum vigeat apertum dissidium. Quae res procul dubio immutaretur, quamprimum illa reconciliatio haberet locum, quae a parte adversa et falsis amicis frequenter fuit commendata, sed a Sede Apostolica constanter reprobata.

Quare sine ullo dubio principatus civilis R. Pontificis non est *absolute necessarius* ad ipsam *existentiam* Ecclesiae conservandam, ut ex facto primorum saeculorum luculenter deducitur. At nemo profecto contendit conditionem Ecclesiae illorum saeculorum ex Christi intentione fuisse *normalem et perpetuam et perfectam*. Nam Christus Dominus voluit suam Ecclesiam *non solum* instructam esse iis mediis, quae ad *aliquam* existentiam conservandam sint *absolute necessaria*, sed procul dubio intendit etiam *perfectam existentiam et libertatem* Ecclesiae suae, quae ipsius fini, naturae, dignitati conveniat. Quae *conveniens et perfecta existentia et libertas* Ecclesiae in praesenti ordine *generis humani lapsi* necessario requirit etiam civilem principatum Rom. Pontificis.

etiam verba textus: « *I. e. non tantum hoc nostro saeculo* » et « *perpetuo et constanter* » simulque attendisset sensum theologicum verborum: « *In praesenti ordine generis humani lapsi* », facilius sibi persuasisset Bellarminum et auctorem textus non restringere ad tempus praeteritum et praesens necessitatem Status pontificii, sed etiam extendere ad futurum.

Idem manifeste deducitur ex positivis *declarationibus* Rom. Pontificum et Episcoporum (132).

Quae necessitas principatus civilis quamvis *veritas in se revelata* sive dogma catholicum non sit, tamen propter intimam *connexionem* cum veritatibus in se revelatis a R. Pontifice certo et authentico et vere infallibili iudicio *definiri* potuit. Quare nullus catholicus hanc necessitatem tuta conscientia in dubium vocare potest (133). Multo minus R. Pontifici neganda est *immunitas personalis* a qualibet laica iurisdictione. Quae sane per principatum civilem R. Pontificis suam perfectam invenit actuationem, attamen ab illo *vere distinguitur*. Etenim illa immunitas R. Pontificis est ipsi primatui *essentialis iureque divino* constituta; principatus vero civilis Romani Pontificis proxime nititur iure historico sive quaesito, *humano, non divino* (134).

606. Scholion. Cum tanta sit *necessitas* principatus civilis R. Pontificis ad perfectam Ecclesiae existentiam et libertatem, gravissimae statutae sunt *poenae canonicae*, ut iura ad Ecclesiam romanam pertinentia efficaciter conserventur atque defendantur. Quare excommunicatione latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservata plectuntur: “ *Inva-dentes, destruentes, detinentes per se vel per alios, civitates, terras, loca aut iura ad Romanam Ecclesiam pertinentia, vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam iurisdictionem in eis nec non ad singula praedicta auxilium, consilium, fa-*

(132) Nicolaus III. l. c.; Syllab. Pii IX. prop. 75. 76. cum nota; Pius IX. in Alloc. 29. Oct. 1866.; Leo XIII. in epist. ad Card. Rampolla 15. Iun. 1887.; Act. S. Sed. vol. IV. p. 122. sq., ubi refertur epist. confidentialis Card. Caterini, Praef. S. C. C. 8. Apr. 1864.; orationes Episcoporum ad R. Pont. a. 1862. et 1867. Romae congregatorum cum respon. R. Pont. in Act. S. Sed. vol. III. p. 17. sq. 34. sq.; Collect. Lac. t. V. col. 309. 440.; Conc. prov. Mexic. quint. (a. 1896.) n. 4.; Conc. plenar. Amer. lat. (a. 1899.) n. 72. 73.; Litterae encyclicae Benedicti XV. “ *Ad beatissimi Apostolorum Principis* ” 1. Nov. 1914. i. f.

(133) Palmieri l. c. p. 590. sq.; Cavagnis l. c. p. 380.; Act. S. Sed. l. c.

(134) Palmieri l. c. p. 577. sq.; ubi rite explicatur, quid veri vel falsi contineatur in assertionibus Hinschius l. c. p. 215. vel Scherer l. c. t. I. p. 466.; Giobbio l. c. n. 76. sq., ubi disputat “ *della sovranità competente al Romano Pontefice nell'ordine temporale* ”, etiam in praesenti rerum *conditione*. Cfr. quoque Geigel, Das italien. Staatskirchenr.; Corsi, La situazione attuale della S. Sede nel diritto internazionale; Casella, La posizione giuridica del Sommo Pontefice; Imbart de la Tour, La papauté en droit international; Friedberg-Ruffini, Trattato del diritto ecclesiastico de mediis insufficientibus in Italia adoptatis reparandi iniuriam R. Pontifici illatam).

vorem praeberentes „ (135). Cfr. quoque Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 11. de ref.; Pii IX. Litter. Apost. „ *Cum catholica Ecclesia* „ 26. Mart. 1860.

Excommunicationem vero latae sententiae R. Pontifici simpliciter reservatam incurrunt: „ *Omnes, qui excommunicatione multantur in Constitutionibus Pii V. „ Admonet nos* „ 29. Martii 1567., Innoc. IX. „ *Quae ab hac Sede* „ 4. Nov. 1591., Clementis VIII. „ *Ad Romani Pontificis curam* „ 26. Iul. 1592. et Alexandri VII. „ *Inter caeteras* „ 1. Febr. 1661. alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. respicientibus „ (136). Cfr. quoque S. Poenitent. 6. Oct. 1862. Denique dubium existere nequit, quin etiam poenae vindicativae iure antiquo in eadem delicta statutae ex disciplina vigente nequaquam absolute et indiscriminatim sint abrogatae.

VIII. De iuribus honorificis R. Pontificis.

607. Cum tanta sit Rom. Pontificis dignitas et potestas, singularibus quoque praerogativis honorificis est ornatus (137), inter quae eminent:

I. *Insignia*. Successor S. Petri non utitur baculo *pastorali*, sed pedo recto, quod in summitate crucem habet, ut sit symbolum supremi muneris pastoralis nomine Christi crucifixi exercendi (138). Porro R. Pontifex pro more aliorum Episcoporum gestat *mitram* in pontificalibus functionibus et in certis actibus solemnibus *tiaram* (sive triregnum) (139), qua coronatur. Denique *pallio*, quod est signum plenitudinis officii pontificalis, semper et ubique (140) utitur in Missarum solemnitiis.

(135) *D'Annibale*, Comment. in Const. Apost. Sed. n. 98. sq.; *Hollweck*, D. k. Strafß. § 153. Cfr. quoque de publicis officiis suscipiendis: Instr. S. Poenit. 10. Dec. 1860. et 1. Dec. 1866. in Act. S. Sed. vol. I. p. 557. sq. vol. II. p. 675. sq. et de electionibus politicis epistol. S. C. Inq. ad Episc. Ital. 30. Iul. 1886. in Act. S. Sed. vol. XIX. p. 94. sq.

(136) Pii IX. Const. „ *Apost. Sed.* „ 12. Oct. 1869.; *D'Annibale* l. c. n. 141. sq.; *Riganti* l. c.; *Hollweck* l. c. § 154.

(137) *Phillips* l. c. t. V. §§ 239. sq.; *Thomassin*. l. c. P. II. l. 3. cap. 65.; *Scherer* l. c. p. 468. sq.

(138) Cap. unic. § 8. X. de sacr. unct. l. 15.; *Moroni*, Dizionario v. Baculo.

(139) Cfr. c. 14. § 5. D. 96.; *Scherer* l. c. p. 470. not. 9.; *Muentz*, La tiare pontificale du VIII. au XVI. siècle (a. 1897.); *Wuescher-Becchi*, Ursprung d. paepstl. Tiara.

(140) Cap. 4. X. de auct. et usu pall. l. 8.; *Phillips* l. c. t. V. §§ 240. sq.; *Grisar*, D. roem. Pall. u. d. aeltest. liturg. Schaerpen (a. 1896.); *Hinschius* l. c. t. II. p. 23. sq. Cfr. infra h. tom. II. tit. 34. de Patriarchis.

II. *Tituli*. Romanus Pontifex vocatur *Papa* (141), quod nomen saeculo quinto iam occurrens nunc exclusive ei proprium est. Praeterea appellatur *Episcopus* Ecclesiae catholicae (142) vel simpliciter *Episcopus*, *Servus Servorum Dei* (143). Subditi vero R. Pontificem alloquuntur: “ *Sanctissime Pater* vel *Sanctitas Tua* „. Alia nomina R. Pontificis sunt: *Vicarius Iesu Christi* (144), *Dominus Papa* vel *Apostolicus* (145), *Pontifex maximus* vel *summus Pontifex* (146), *universalis Episcopus* et *Patriarcha* (147), cuius sedes vocatur *Sedes Apostolica*. Quod nomen iam ex saeculo quinto principaliter sedi Romanae Ecclesiae tribuitur (148).

III. *Signa reverentiae*. *Nomen* Rom. Pontificis in publicis precibus, dyptichis, canone Missae primo loco commemoratur (149). Cum reverentia *pastoralis muneris* de Rom. Pontificibus etiam malis est loquendum, neque caritas et prudentia ipsis debita sunt negligendae (150). Porro Romanis Pontificibus in sacris functionibus reservantur praerogativae quaedam et usus speciales (151). Speciatim illis competit *osculatio* pedis sive sandaliorum (mos orientalis, cui nunc frequentissime osculatio manus substituitur) (152), atque tempore medii aevi *officium strepae* et *stratoris* a regibus et Imperatoribus Romano Pontifici fuit exhibitum (153).

IV. *Praerogativae* Rom. Pontificis ut capitis societatis sive *ethnarchiae* christianae. *Tempore medii aevi* soli Rom. Pontifici *coronatio Imperatorum* fuit reservata. Quo tempore Imperatores iuramentum quoddam *fidelitatis* emiserunt, cuius

(141) Cfr. c. 2. Conc. Carthag. VI. a. 419.; c. 4. Conc. Vasens. a. 529.; c. 3. Conc. Aurel. III. (a. 538.); *Kraus*, Real-Encykl. v. Papa.

(142) *Granderath* l. c. p. 156. sq.

(143) *Ioann. Diacon.*, Vita Gregor. I. II. c. 1. apud *Migne*, P. L. LXXV. 87.; *Grisar* in Act. theol. Oenip. t. IV. p. 468. sq.

(144) Cap. 2. 3. 4. X. de transl. I. 7.

(145) Conc. Vasens. I. c.

(146) Cap. 8. X. de excess. Prael. V. 31.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 21. de ref.

(147) *Hefele* l. c. t. II. p. 544. 766. 692. 768.; *Grisar* in Act. theol. Oenip. t. IV. p. 468. sq.; correct. Rom. post c. 5. D. 99.

(148) Cfr. Conc. Carthag. VI. a. 419.; *Eberhard*, De tituli « *sedis apostolicae* » ... usu antiquo et vi singulari.

(149) Conc. Vas. I. c.

(150) Cap. 1. X. de maledic. V. 26.

(151) Cfr. v. g. cap. 28. X. de elect. I. 6.

(152) Dict. Greg. VII. n. 9.; *Scherer* l. c. t. I. p. 468.; *Stimmen aus Maria-Laach* t. II. p. 468. sq.

(153) *Hinschius* l. c. t. I. p. 211. not. 7.; *Hefele* l. c. t. V. p. 218. not. 2.

vestigia postea reperiuntur in legationibus *obedientiae*. Porro Romanus Pontifex contulit titulum *regis* atque fuit supremum quoddam *tribunal* internationale. Etiam nunc agnoscitur ut primus inter principes catholicos, eiusque Legati vel Nuntii in aulis catholicis semper primum locum obtinent et ubique pertinent ad oratores primae classis (154).

§ 4. DE RESTRICTIONE ET CESSATIONE OFFICII ET POTESTATIS
ROMANI PONTIFICIS

I. De restrictione potestatis R. Pontificis.

608. Restrictio potestatis Rom. Pontificis duplex est distinguenda. Etenim imprimis ipsum *ius in re extinguitur*, et consequenter omnis iuris *usus* cessat v. g. per renuntiationem iuris dominii in bona ecclesiastica. Porro *ius in se manet*, sed eius *usus mutatur* vel *suspenditur* a Superioribus ecclesiasticis v. g. ius infligendi poenitentias publicas.

Praeterea distinguenda sunt iura R. Pontificis, quae immediate nituntur titulo *iuris divini* v. g. ius condendi leges universales de disciplina ecclesiastica, et iura Sedis Apostolicae titulo *iuris humani* sive historici quaesita. Qua ratione ex iure mere historico nonnulli principes fuerunt *vasalli* R. Pontificis. Quamvis *facultas* R. Pontificis *acquirendi* huiusmodi iura historica sit *iuris divini*, tamen manente facultate divinitus concessa *iura historica in se* variis modis vere et proprie *cessare* possunt.

Denique licet non paucae limitationes potestatis praesertim spiritualis R. Pontificis omnino sint negandae, tamen potestas pontificia nequaquam *absolute illimitata*, sed certis limitibus et conditionibus est adstricta (155). Limitatur enim voluntate Christi Domini, *sine* atque natura *obiectoque* ipsius potestatis, porro *legibus divinis* sive naturalibus sive positivis, quae a Romano Pontifice mutari nequeunt v. g. leges Christi de substantia sacramentorum vel de institutione Episcoporum, tandem ipso spiritu mansuetudinis, quem Christus Do-

(154) *Phillips* l. c. t. V. p. 677. sq.; *Scherer* l. c. p. 471. sq.; *Saegmueller*, *Lehrb. d. k. K.* p. 309.; *Hinschius* l. c. p. 212.

(155) *Granderath* l. c. p. 18., ubi relator in Conc. Vatic. exponit, quod vel ipsa infallibilitas Romani Pontificis non possit dici *absoluta* p. 132., atque pariter duplex limitatio potestatis pontificiae assertitur. Cfr. *Arch. f. k. K. t.* 74. p. 394. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 469. not. 6.

minus suis Vicariis praescripsit. Denique prudens legislator attendat oportet in usu suorum iurium ad circumstantias temporum, indolem nationum, iura quaesita. Iniuria quoque temporum *de facto* R. Pontifex in *exercitio* suae potestatis impeditur et limitatur.

609. Potestas spiritualis R. Pontificis in specie *restringi nequit*:

I. *Evolutione* quadam *historica*; hinc falsa omnino est distinctio inter iura primatus *essentialia* et *accidentalia*, quam propugnarunt Febronius alique canonistae aulici (156).

Nam omnia iuria spiritualia in primatu R. Pontificis contenta nituntur immediata concessione Dei, non Ecclesiae; donatio vero divina per historicam evolutionem limitari nequit neque a Deo unquam fuit revocata; omnia igitur iura primatus spiritualia sunt essentialia et perpetua.

Argumenta autem, quibus adversarii suam intentionem probare student, partim nituntur falso supposito, partim sunt arbitraria et in se plane falsa et absque ulla consequentia logica.

II. *Stipulationibus* sive iuramentis *Cardinalium* in conclavi, quae vulgo dicuntur *capitulationes*. Quo nomine intelliguntur promissiones *Cardinalium* in conclavi forte etiam cum iuramento datae, quibus unusquisque sese obligavit ad certa capitula conventa observanda, si eligatur R. Pontifex. Quibus capitulis spiritualis potestas R. Pontificis haud raro vere fuisset limitata, v. g. si is absque *consensu* *Cardinalium* vere valideque non *potuisset* novos creare Cardinales.

Huiusmodi capitulationes saltem ex tempore Innocentii VI. (a. 1352.-1362.) usque ad Innocentium XII. (a. 1691.-1700.) frequenter factae sunt (157); inde autem ab Innocentio XII. ab aula merito recesserunt.

Etenim forma regiminis perfecte monarchica in Ecclesia catholica ab ipso Christo est constituta et a Cardinalibus

(156) *Iust. Febron.* (Hontheim), De statu Eccles. a. 1763. Quem librum potissimum impugnarunt: *Zaccaria*, Antifebronio a. 1767. et Antifebronius vindicatus a. 1771.; *P. Ballerini*, De potestate ecclesiastica a. 1778. Cfr. *Suarez*, De leg. l. IV. cap. 4. n. 17.; *Phillips* l. c. t. III. p. 372. t. V. p. 20. sq.; *Palmieri* l. c. p. 462. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 196. sq.

(157) Cfr. *Hefele* l. c. t. VI. p. 697. sq. t. VIII. p. 100. 150. 159. 168. 268. 394. 396. sq. 551.; *Phillips* l. c. t. V. p. 832. sq.; *Saegmueller*, D. Cardinaele p. 228. sq. 241. sq.; *Analect. eccles.* t. VI. p. 125. sq. iunct. supra h. tom. II. n. 584. not. 67.

nulla ratione mutari potest; id autem fieret, si ipsi suis capitulationibus potestatem R. Pontificis limitarent.

Porro Cardinales in electione R. Pontificis tantum designant personam; Deus vero dat potestatem *vi decreti*, quo in ipsa prima concessione S. Petro facta omnibus legitimis successoribus eandem tribuit potestatem. Hinc *ex ipsa natura* rei Cardinales limites suae potestatis excederent atque ius divinum violarent, si pactionibus humanis potestatem Rom. Pontifici *divinitus* concessam limitare tentarent. Cui rationi accedit, quod etiam ex ipso *iure canonico* (cfr. Greg. X. in cap. 3. de elect. I. 6. in Sext. et Clem. V. in cap. 2. de elect. I. 3. in Clem.) Cardinalibus severe sit prohibitum, ne ultra electionis negotium sibi aliquid iurisdictionis R. Pontificis vindicent. Quare optimo iure Innocentius VI. (158) et Paulus II. tales capitulationes, utpote Const. Gregor. X. et Clem. V. prohibitas atque contrarias plenitudini potestatis ex ore Dei R. Pontifici collatae, reprobarunt et nullius roboris fuisse et esse declararunt (159). Quam reprobationem et irrationem iterum innovavit Pius X. sua Const. "*Vacante Sede Apostolica*" n. 83.

Scholion. Quodsi quaeratur, num capitulationes de re *honestae* nec iuribus Sedis Apostolicae *contraria* a Cardinalibus sint servandae, non eadem est doctorum sententia. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 13. n. 20. In theoria illa opinio ceteris videtur esse praefenda, quae has promissiones *ex natura rei* secundum vim *directivam* valere tenet, non secundum vim *coactivam*. At ex *disciplina nunc* in Ecclesia vigente praeter promissiones a sacris canonibus praescriptas aliae capitulationes Cardinalium in conclavi *invalidae* et *illicitae* sunt habendae. Cfr. *Suarez*, De fide disp. 10. sect. 6. n. 18.

III. *Propria concessione* R. Pontificis; hinc in specie Romanus Pontifex ne sponte quidem iudicio *coactivo* sese submittere potest, sed tantum iudicio *discretionis*.

Etenim potestas pontificia ex iure divino cum *munere supremi* pastoris in Ecclesia est coniuncta. At R. Pontifex nequit mutare ius divinum et constitutionem Ecclesiae Dei ordina-

(158) Const. "*Sollicitudo*" 6. Iul. 1353. § 2.

(159) *Hefele* l. c. t. VIII. p. 159.; *Raynald.* ad ann. 1464. n. 61. sq. Cfr. quoque Pii IV. Const. "*In eligendis*" § 6. et Clem. XII. Const. "*Apostolatus officium*" § 6.; *Bouix*, De Curia Rom. p. 75. sq. 111. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 481. not. 49.; *Saegmueller*, Die Cardinaele p. 114. sq. 227. sq.

tione definitam; ergo de illa potestate, cuius ipse non est dominus, sed administrator, nihil remittere potest.

Ex altera parte omnis potestas ecclesiastica iurisdictionis in sua duratione et executione pendet a *voluntate R. Pontificis*; sed potestas, quae a voluntate Papae pendet, non potest esse *coactiva*. Quare *Bellarminus*, De Conc. l. II. cap. 13. 18.; *Suarez*, Defens. fid. cath. l. IV. cap. 7. merito negant ullam existere potestatem, quae in R. Pontificem *sententiam coactivam* pronuntiare possit.

610. Scholion. Si potestas indirecta, quam R. Pontifex tempore medii aevi frequenter exercuit, dicatur cum communi sententia veterum theologorum et canonistarum inclusa in ipsius primatu iurisdictionis *spiritualis*, in se semper eadem manet neque *evolutione* historica vel *renuntiatione* R. Pontificis amitti potest, licet *illius usus* sit varius pro variis temporibus et singulis hominum aetatibus accommodandus. Cuius rei manifesta est ratio; illa enim potestas nititur immutabili iure divino.

At si quis cum recentioribus quibusdam theologis et canonistis et historiographis dicat R. Pontifices omnia illa iura tempore medii aevi ex titulis *meri iuris historici* exercuisse, profecto ex logica consequentia admittere potest et debet R. Pontificem propter necessitatem et utilitatem Ecclesiae non solum *usui* illorum iurium, sed *ipsis iuribus* posse renuntiare. Qua assertione viri illi catholici non concedunt eiusmodi iura historica vel ipsi invito Romano Pontifici arbitraria ratione esse auferenda. Cfr. Syllab. prop. 23. 24.

611. Potestas sive principatus civilis R. Pontificis *restringi* potest:

I. Quoad *extensionem territorii*. Quae limitatio solummodo fieri posset ex libera legitimaque *cessione R. Pontificis* propter *necessitatem* vel *evidentem Ecclesiae utilitatem*. Quo in casu cessio haberet vim legitimi *pacti* atque etiam a successoribus esset sustinenda. Nam ius R. Pontificis in aliquod determinatum territorium non est divinum, sed humanum. Porro Romanus Pontifex etiamsi nequaquam ut dominus pro lubitu et *absque iusta causa* possit bona ecclesiastica *valide* alienare, tamen bonorum et iurium temporalium Ecclesiae Romanae et universalis est supremus administrator perfectissima potestate *iurisdictionis* instructus; hinc ut bonus dispensator et administrator propter necessitatem vel utilitatem Ecclesiae bona et iura temporalia alienare non prohibetur.

Legitima autem alienatione transferuntur iura, quae a successore R. Pontificis alienantis auferri non possunt, nisi praecessor sine iusta et proportionata causa alienationem perfecisset, quam successor merito rescinderet vel potius nullam et irritam esse declararet. Cfr. *Bouix*, De Curia Romana p. 83. sq.

Haec in abstracto et theoretice dicta sunt, ne nimium restringatur supremum et plenum ius R. Pontificis (160). At de facto et in praxi, si agatur de *restrictione* illius territorii, quod iure certo ex compluribus iam saeculis Sedi Apostolicae immediate vel mediate subiicitur, sedulo cavendum est, ne sub *praetextu* vel *colore* necessitatis vel utilitatis Ecclesiae iura Sedis Apostolicae, iuramenta data et speciatim Const. Pii V., Innoc. IX., Clem. VIII., Alexandri VII. supra h. tom. II. n. 600. i. f. cit., Reg. 64. Conc. Apost. laedantur. Quare mirum non est, quod Innoc. IX. l. c. disertis verbis declararit Const. Pii V. “ *Admonet* „ prohiberi quaecunque infeudationem etiam feudi *nondum devoluti*. Clem. VIII. vero l. c. simpliciter *cassavit decretum Gregorii XIV.* 13. Sept. 1591. datum, ne propter casus raros, qui vix unquam contingere possent, etiam sub *praetextu necessitatis vel utilitatis Ecclesiae* subterfugiis aperiretur via consulendi R. Pontifici huiusmodi alienationes. Aliis theoriis quoad dominia ad Cameram Apostolicam delata occurrit Alexander VII. in Const. “ *Inter ceteras* „ a. 1661. (161). Et profecto nemo intelliget, quomodo post toties declaratam *necessitatem* principatus civilis R. Pontificis, licita vel valida *alienatio* universi illius principatus civilis fieri possit.

Quodsi Clemens XI. et Clemens XII. vi extrinseca non fuissent impediti, quominus Pii V. Const. “ *Admonet* „ executioni mandarent, tota fere Italia a Sicilia usque ad Padum sub regimine civili R. Pontificis esset unita (162).

Multo minus eae *limitationes* principatus civilis Romani Pontificis vim iuridicam habent, quae per *fraudes* et *dolos*,

(160) *Riganti* in Reg. 64. Canc. Apost. n. 49. 50.

(161) *Riganti* l. c. n. 50. sq.; Pii IX. *Encycl.* 19. Ian. 1860.; S. Poenit. 6. Oct. 1862.; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 153. not. 2. § 154. not. 1.

(162) *Anal. iur. pont.* a 1867. p. 1039. sq.; *Card. Hergenroether*, D. Kirchenstaat p. 34.; *Hollweck* l. c. § 153. not. 2., ubi vocabulum “ *iura* „ in Pii IX. Const. “ *Apost. Sed.* „ recte explicatur de illis *iuribus* in dominia *quaedam*, quibus Sedes Apostolica saltem *certo* nondum renuntiavit. Cfr. not. 163. h. tit.

vim et *metum*, fortunatam *facti* iniustitiam, per summam iniuriam et contra solemnes et iustissimas protestationes Rom. Pontificum factae sunt v. g. in pace Tolentina (a. 1797.) Pio VI. a Gallica republica imposita, in concordato Pio VII. a. 1813. a Napoleone I. extorto, in congressu Viennensi (a. 1815.), in quo gubernium austriacum et gubernium gallicum sibi absque ullo iuris titulo partes principatus pontificii usurparunt. Contra quam usurpationem Card. Consalvi 14. Iun. 1815. frustra protestatus est (163). Quo in censu etiam habendae sunt adnexiones et occupationes provinciarum Status pontificii inde ab a. 1859.-1870: patratae. Cfr. De civili principatu Rom. Pontificum p. 8. sq.

II. Quoad *formam regiminis*. Idcirco principatus civilis ex monarchia *absoluta* potest fieri monarchia *temperata*. Nam forma monarchiae absolutae neque ex natura rei neque iure divino in Statu pontificio est praescripta, sed nitebatur iure historico, ut in aliis regnis. Quod ius historicum mutari potest, et sicut R. Pontifex tempore medii aevi non fuit monarcha absolutus in suo territorio, ita forma illa perfecte monarchica paulatim introducta ultimo saeculo emolliiri coepta est. Et profecto Pius IX. Motu proprio 14. Mart. 1848. suis subditis "*constitutionem* „ concessit. Quae concessio cum haberet naturam liberae legitimaque donationis eiusque condiciones sequeretur, propter *abusum* revocari potuit (164).

II. De cessatione potestatis R. Pontificis.

612. Per *mortem* (165) cessat in Romano Pontifice potestas spiritualis et civilis. Quamvis nihil obstet, quominus ipsius potestas *civilis* tempore Sedis Apostolicae vacantis ab alio subiecto exerceatur, tamen ordinaria potestas *spiritualis* R. Pontificis ad instar potestatis ordinariae Episcopi *non* transit in

(163) Card. Hergenroether l. c. p. 331.; Scherer l. c. t. I. p. 465. sq.

(164) Card. Hergenroether l. c. p. 275.

(165) Quid instante morte R. Pontificis observandum sit, accuratius exponunt ordines Romani, v. g. Papa monendus est a medico de periculo mortis, vocandi sunt Cardinales, ut Papa moriens coram eis fidem profiteatur, testamentum condat, locum sepulturae sibi eligat, secus sepelitur ad S. Petr. cum solita solemnitate.

Abusus, qui antiquis temporibus post mortem Papae irrepserant v. g. spoliatio palatii papalis, excommissae etc., severis Constitutionibus Apostolicis proscripti sunt. Cfr. v. g. *Camarda* l. c. in appendice de Constit. et Chirographo Clementis XII.

aliquod Capitulum vel Collegium Cardinalium, ut nonnulli Glossatores falso opinati sunt. Cfr. *Fagnan.* in c. 11. X. de maior. et obed. l. 33. n. 1. sq.; *Saegmueller*, D. Cardinaelep. 227. sq. Hinc primatus iurisdictionis spiritalis R. Pontificis cum *continuatione tantum morali, non physica* perpetuo existit in Ecclesia (166). Cum autem tempore Sedis Apostolicae vacantis saltem particularis Ecclesia Romana sit administranda, neque Statui pontificio possit deesse gubernium, atque negotia etiam ecclesiastica urgentiora, quae salvis praerogativis Sedis Apostolicae differri interdum non possunt, promptum requirant remedium, primis iam saeculis presbyterium Romanum sede vacante ecclesiam Romanam administravit. Quae administratio ex saeculo fere sexto transiit in Archipresbyterum et Archidiaconum et Primicerium notariorum. Postquam R. Pontifices paulatim deputarunt Vicarium etiam stabilem ad administrandam dioecesim Romanam, ille Vicarius generalis ex ordine Cardinalium ordinarie in perpetuum assumptus etiam tempore Sedis Apostolicae vacantis suum officium retinet. Cuius in locum ex iuris dispositione succedit Vicesgerens, si forte Cardinalis Vicarius tempore vacationis pariter moriatur (167). Post obtentum principatum civilem cura regiminis politici attentis limitationibus a Pio IV. et Clemente XII. statutis incumbit Cardinali Camerario, cui assistunt capita ordinum, quibus tribus diebus post ingressum in conclave alii ex singulis ordinibus secundum aetatem pro tribus diebus succedunt, et reliqui eodem modo sequuntur (168).

Praeterea iurdictio *Poenitentiarii maioris* per mortem Romani Pontificis non cessat (169). Potestas quoque SS. CC. Cardinalium quamvis in conclavi dicatur *quiescere*, tamen *sublata* non est, ideoque ad expedienda negotia urgentiora ibidem Congregationes Cardinalium celebrari possunt et de

(166) *Palmieri* l. c. p. 521. sq.; *Franzelin*, De Ecclesia p. 226. sq.; *Billot* l. c. t. III. p. 135. sq.

(167) *Saegmueller*, D. Cardinaelep. p. 114. sq.; *Phillips* l. c. t. V. p. 726. sq.; Clem. XII. Const. "Apostolatus officium" 4. Oct. 1732. § 17.; Cit. Const. Pii X. n. 19.

(168) Pii IV. Const. "In eligendis" 9. Oct. 1562. §§ 6. 7. 8.; Clement. XII. Const. cit. §§ 6. 7.; cit. Const. Pii X. n. 14.

(169) Cap. 2. § 1. de elect. l. 3. in Clem.; Pii IV. Const. "In eligendis" §§ 9. 10.; Clem. XII. Const. cit. §§ 15. 16.; Benedict. XIV. Const. "In apostolicae" 13. Apr. 1744. § 4.; *Ferraris* l. c. v. Cardinalis art. 5. n. 20. sq.; cit. Const. Pii X. n. 16.

facto celebratae sunt (170). Nec penitus ablata est ipsi *Collegio* Cardinalium (171) omnis potestas. Quare regimini universalis Ecclesiae, in qua etiam Episcopi suam retinent *ordinariam* iurisdictionem non raro extraordinariis facultatibus auctam tempore Sedis Apostolicae vacantis satis est provisum. Cfr. *Bouix*, De Curia Romana p. 130. sq.

613. *Per resignationem* R. Pontifex suam iurisdictionem evidenter amittit. Quae *iurisdictio* pontificia nequaquam ad instar potestatis *ordinis* episcopalis nititur physico et indelebili caractere animae impresso, sed est relatio moralis inter Superiorem et subditum, quae dependet a voluntate humana facile mutabili. Quare sicut R. Pontifex per *acceptationem liberam electionis* primatum iurisdictionis actu consecutus est, ita per liberam et publice declaratam *dimissionem* dignitatis suae iurisdictionem papalem amittit.

Porro quod aliis Episcopis *licitum* est, ut ex iustis causis ob salutem animae suae et necessitatem vel utilitatem suarum ecclesiarum dignitati episcopali cedant (cfr. eap. 10. X. de renunt. I. 9.), id a fortiori ex iisdem causis propter necessitatem vel utilitatem Ecclesiae *universalis* R. Pontifici est permissum. Deinde resignatio R. Pontificis absque iusta causa est *valida*, at *licita* dici non potest; vinculum enim adeo arctum temere non est solvendum (172). Neque urgeri potest matrimonium spirituale inter R. Pontificem et Ecclesiam Romanam; nam indubitanter ex auctoritate pontificia est solubile. *Admissio* vero resignationis R. Pontificis omnino non requiritur, cum ipse Superiorem in his terris non habeat, atque vinculum illud spirituale non debeat degenerare in vinculum iniquitatis, a quo Romanus Pontifex et Ecclesia nonnisi per mortem solvatur. Denique Bonifacius VIII. quod ipsius praedecessor Coelestinus V. iam solemniter statuit et decrevit: "*Romanum Pontificem posse libere resignare* „, de novo ratum habuit et ad perpetuam rei memoriam suae collectioni authenticae inserendum esse duxit. Cfr. cap. 1. de renunt. I. 7. in Sext. Qua declaratione etiam per praecedentem

(170) *Fagnan.* in cap. 11. X. de maior. I. 33. n. 63. sq.; *Ferraris* l. c. n. 43. sq.; *Analect. iur. pont.* a. 1855. p. 2372. sq.

(171) Cap. 3. § 1. de elect. I. 6. in Sext.; *Clement.* XII. cit. Const. §§ 6. 15. 18.; Pii IV. Const. "*In eligendis* " § 6.; cit. cap. 2. § 1. de elect. in Clem.; cit. Const. Pii X. n. 1. sq. 6. sq.

(172) *Schmalzgr.* l. I. t. 9. n. 13.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 339.; *Gillmann* in Arch. f. k. K. t. 80. p. 55. sq.

tem resignationem Coelestini V. (a. 1294.) et subsequens exemplum Gregorii XII. (173) pariter resignantis luculenter comprobata omnis disputatio inter canonistas est sublata (174).

614. *Per amentiam* quoque, in quam R. Pontifex certo et in perpetuum incidat, ipso facto iurisdictio pontificia amittitur, ut teste Tanner etiam theologi communiter tenent. Cfr. Wilmers, De Christi Ecclesia p. 258.

Nam amentia R. Pontificis certa et perpetua (non de du-bia et transeunte agitur) aequivalet *morti*, sed per mortem R. Pontifex suam amittit iurisditionem. Deinde fundamentum exercendae iurisditionis papalis est usus habitualis rationis, qui per certam et perpetuam amentiam penitus aufertur. Haec est enim ratio, ob quam electio *infantis* ad dignitatem pontificiam est ipso iure irrita, ergo a pari si Papa in per-petuum ad conditionem infantis redigatur, ipso facto eius iurisdictio cessat. Porro potestas papalis non acquiritur iure haereditario, sed electione canonica propter qualitates *per-sonales*, neque ulla ratione per *Vicarium plene et perfecte* exerceri potest. Ergo cum omnes illae qualitates in casu certae et perpetuae amentiae non amplius futuro tempore sint ullius momenti, propter *pacem et necessitatem Ecclesiae*

(173) Phillips l. c. t. I. § 31., ubi praeclare exponit Gregor. XII. non-nisi sua legitima et generosa *resignatione* pacem et concordiam in Ecclesia restaurasse. Qua in doctrina ab aliis scriptoribus iam propugnata (cfr. Card. Hergenroether-Kirsch, Handb. d. allg. Kircheng. t. II. p. 865. sq.) postea etiam recte secutus est Card. Franzelin, De ecclesia p. 230. sq., licet ex-pressis verbis alios patronos suae doctrinae non nominet. Cfr. quoque Billot l. c. t. III. p. 134. sq.

(174) Antiquiore tempore iam vere resignaverant dignitati papali: Be-nedictus IX. (a. 1033.-1045.) et Gregorius VI. (a. 1045.-1046.). Quibus exem-plis non nimis est insistendum, cum illorum Romanorum Pontificum electio et resignatio multa vestigia habeat humanae fragilitatis. At quae Hinschius l. c. t. I. p. 294. sq. dicit contra resignationem Gregorii VI., solida argumentatione historica et canonica non fundantur. Cfr. Hefele l. c. t. IV. p. 706. sq.; Saegmueller l. c. p. 141. sq. 230. sq.; Card. Hergenroether-Kirsch l. c. t. II. p. 218. sq. p. 583.; aliter Gillmann l. c. p. 58. sq., ubi putat Gre-gorium VI. in Concilio Sutrensi (a. 1046.) invitum fuisse *depositum*, non *vere libereque* resignasse; at depositio veri Papae est invalida, similiter resignatio *mere* « *pro forma* », a Gregorio VI. facta, ut suspiciatur Gillmann, non produxisset iuris effectum i. e. vacationem Sedis Apostolicae, nisi Gre-gorii VI. *liber consensus* vere accessisset; consequenter electio successoris Gregorii VI. fuisset *invalida*, quae passim in dubium non vocatur. Si Hauck, Kircheng. Deutschl. t. III. p. 589. negat depositionem et resigna-tionem Gregorii VI. et defendit Gregorium VI. seipsum deposuisse, tenet insignem absurditatem canonicam.

destructo fundamento habitualis usus rationis in Romano Pontifice omnis iurisdictio est sublata.

615. Per *haeresim notoriam* et *palam* divulgatam R. Pontifex si in illam incidat, ipso facto etiam *ante omnem* sententiam declaratoriam Ecclesiae sua potestate iurisditionis privatus existit (175). Quae de re quinque existunt sententiae, e quibus prima *negat* suppositum totius quaestionis scl. Papam etiam ut doctorem privatum posse incidere in haeresim. Quae sententia sane pia et probabilis (176), sed certa et communis dici nequit (177). Hinc quaestio admisso supposito est solvenda.

Itaque secunda quaedam opinio tenet Romanum Pontificem etiam propter *occultam* haeresim ipso facto excidere sua potestate. Quae sententia a Bellarmino merito dicitur laborare *falso* supposito scl. haereticos occultos esse prorsus separatos a corpore Ecclesiae. Cfr. *Palmieri*, De R. Pontifice p. 40. Tertia sententia putat Rom. Pontificem ne ob *manifestam* quidem haeresim sua potestate ipso facto excidere nec ea privari posse per depositionem. Ista assertio optimo iure a Bellarmino dicitur "*valde improbabilis* „.

Quarta sententia cum *Suarez*, De fide disp. 10. sect. 6. n. 6. sq., Caietano aliisque contendit Papam propter haeresim etiam manifestam non esse ipso facto depositum, sed illum posse et debere *deponi* per sententiam saltem declaratoriam criminis. "*Quae sententia meo iudicio defendi non potest* „, ut docet Bellarminus.

Denique est quinta sententia *Bellarmini*, quae ab initio in assertione exprimitur et a *Tanner* aliisque merito tanquam magis probata et communior defenditur (178). Nam is, qui non est amplius *membrum* corporis Ecclesiae i. e. Ecclesiae ut societatis visibilis, nequit esse *caput* Ecclesiae universae. At Papa, qui incideret in haeresim publicam, ipso facto de-

(175) *Bellarmin.*, De Rom. Pont. l. II. cap. 30.; *Phillips* l. c. t. I. § 31. i. f.; *Bouix*, De Papa t. II. p. 653. sq.

(176) *Bellarmin.* l. c. pr. et l. IV. cap. 6.; *Billot* l. c. t. III. p. 141. sq.

(177) *Innoc.* III. sermo IV. in consecr. Pont.: "*Potest* (Pontifex) *ab hominibus iudicari vel potius indicatus ostendi, si videlicet evanescit in haeresim, quoniam, qui non credit, iam indicatus est* „. Canones autem v. g. c. 6. D. 40.; c. 13. C. II. q. 7., qui de Papa haeretico allegantur, aut sunt apocryphi aut dubii valoris. Cfr. *Phillips* l. c.

(178) *Bellarmin.* l. c. l. II. cap. 30. iunct. *Bellarmin.*, De Concilior. auctorit. l. II. cap. 17. 18.; *Kober*, D. Deposition p. 585. sq.; *Wilmers* l. c. p. 258.; *Billot* l. c. t. III. p. 137. sq.

sineret esse membrum Ecclesiae; ergo etiam ipso facto cessat esse caput Ecclesiae.

Porro Papa publice haereticus, qui ex mandato Christi et Apostoli et ob periculum Ecclesiae est vitandus, potestate sua privari debet, ut omnes fere admittunt. At potestate sua *privari* non potest *per meram sententiam declaratoriam*.

Etenim omnis sententia iudicialis privationis supponit iurisdictionem *superiorem* in illum, contra quem fertur sententia. Iam vero Concilium generale in sententia adversariorum non habet iurisdictionem superiorem quam Papa haereticus. Is enim ex suppositione illorum *ante* sententiam declaratoriam Concilii generalis *retinet* suam iurisdictionem papalem; ergo Concilium non potest ferre sententiam declaratoriam, qua R. Pontifex *privetur* sua potestate; esset enim sententia lata ab *inferiore* in *verum* Romanum Pontificem (179).

Quare omnino dicendum est *ipso facto* R. Pontificem haereticum excidere sua potestate. Sententia vero declaratoria criminis, quae tanquam *mere* declaratoria non est reiicienda, illud efficit, ut Papa haereticus non iudicetur, sed potius *iudicatus ostendatur* (180), i. e. Concilium generale declarat *factum* criminis, quo ipse Papa haereticus sese ab Ecclesia separavit suae dignitate privavit.

616. Scholion. Crimini haereseos merito aequiparatur schisma. Cfr. *Tanner*, De spe et carit. q. 6. dub. 2.

617. Praeter haeresim nullum existit crimen, ob quod Romanus Pontifex aut *ipso facto* suam iurisdictionem amittit aut per sententiam iudicalem *deponi potest*. Cfr. *Suarez*, De fide disp. 10. sect. 6. n. 14. sq. Etenim verus et indubitatus Papa propter aliud crimen suam iurisdictionem *ipso facto* amitteret aut ex positiva Dei ordinatione aut ex natura rei. Huiusmodi positiva Dei ordinatio omnino non existit, et ex natura rei praeter casum haeresis iurisdictione pontificia non aufertur. Nam Papa etiam iniquissimus propter alia delicta semper manet *membrum* corporis Ecclesiae.

Ut autem per sententiam iudicalem verus et indubitatus

(179) Quare *Hinschius* l. c. t. I. p. 308. errat, si existimat casus haereseos et schismatis a generali principio: « *Prima Sedes a nemine iudicatur* », esse vere et proprie exceptos, et sine solida ratione asserit, in duobus illis casibus Concilium generale non proferre tantum sententiam *declaratoriam*, sed veram sententiam *privationis* vel *depositionis* R. Pontificis.

(180) Cfr. *Innoc. III.* l. c.; c. 9. 10. D. 79.; *Bellarmin.*, De Rom. Pont. l. II. cap. 30.; *Kober* l. c. p. 585.

Papa *deponi* posset, omnino requireretur auctoritas, quae discretionem causae et cum vera potestate coactiva de illo ferret sententiam iudicalem. At R. Pontifex vi sui primatus a nulla auctoritate humana iudicari potest, sed a solo Deo (181). Cui rationi ex natura primatus petita accedit traditio et praxis Ecclesiae (182). Tota enim traditio constanter tenuit hoc principium: "*Prima sedes a nemine iudicatur* „, ut patet ex causa Symmachi et Paschalis II. Porro Conciliis generalibus vel Collegio Cardinalium vel Imperatoribus, de quibus unice quaeri posset, ius in Papam esse constanter ab Ecclesia negatum est. Cfr. v. g. causam Eugenii IV. Ipsi quoque Rom. Pontifices nunquam sponte sese *vero* iudicio *coactivo* submiserunt, sed tantum iudicio *discretionis*. Cfr. causam Damasi, Symmachi, Leonis III. Neque paritas est inter *electionem* et *depositionem* R. Pontificis. In illa profecto fit designatio R. Pontificis ministerio hominum; at inde non sequitur Pontificem etiam per homines posse deponi. Nam per *electionem* fit R. Pontifex; per *depositionem* exercetur auctoritas omnino non data in eum, qui actu iam *est* R. Pontifex. Ergo depositio etiam iniqui Papae nec licite nec valide fieri potest. Media autem iusta contra iniquum Papam iuxta *Suarez*, Defensio fid. cath. l. IV. cap. 6. n. 17. 18. sunt uberius auxilium gratiae Dei, singularis custodia angeli custodis, oratio universalis Ecclesiae, secreta vel etiam publica admonitio sive correctio fraterna, iusta defensio, sive violentia eius fuerit physica sive moralis.

618. Scholion. Veteres auctores passim admiserunt axioma: *Papa dubius est Papa nullus* illudque ad solvendas difficultates ex magno schismate occidentali ortas applicarunt (183).

(181) Cap. 13. X. de iudic. II. 1.; cap. 6. X. de elect. I. 6.; *Bellarmin.*, De auctor. Concil. cap. 17. 18. 19.; *Fagnan.* in cap. 6. X. de elect. n. 21.; *Phillips* l. c. t. I. § 31.; *Kober* l. c. p. 549. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 144. sq. 233.; *Bouix*, De Papa t. II. p. 623. sq. 629. sq.

(182) Si *Hinschius* l. c. t. I. p. 296. sq. defendit contra catholicos v. g. *Kober* l. c. saltem ex iure antiquo depositionem *legitimorum* R. Pontificum non fuisse reprobata (nam de disciplina *vigente* et de depositione *intrusorum* et *usurpatorum*, qui *nunquam fuerunt* Rom. Pontifices, nulla est controversia), manifeste confundit *facta* et *usurpationes* cum *iuribus*, ius *proprium* deponendi principum cum *brachio saeculari* ab Ecclesia requisito, iudicium *proprie* dictum cum iudicio *discretionis*.

(183) Cui applicationi v. g. a *Bellarmino* et *Suaresio* aliisque factae merito iam contradixerunt *Ballerini*, *Phillips*, *Bauer*, *Card. Hergenroether*, *Card. Franzelin*, De Eccles. p. 233. sq. Cfr. quoque *Bouix*, De Papa t. II. p. 673. sq.; *Billot* l. c. p. 134. sq.

Profecto hoc axioma varias admittit significationes. Papa enim dubius potest intelligi non negative, sed *positive* dubius i. e. post diligens *facti* examen viri in Ecclesia catholica competentes pronuntiant: “ *Non constat de valore electionis canonicae huius Rom. Pontificis* „. Praeterea verba illa “ *Papa nullus* „ non necessario intelliguntur de Papa hucusque certo et indubitato ab *universa* Ecclesia recepto, de cuius electione postea tot excitantur difficultates, ut *fiat Papa dubius*, qui eam ob causam *excidat* potestate pontificia iam *obtentâ*. Talis enim axiomatis sensus “ *de Papa nullo* „ videtur reprobandus, quoniam *tota* Ecclesia a Rom. Pontifice *legitime* electo penitus deficere nequit propter unitatem a Christo Ecclesiae suae promissam. At alterum membrum axiomatis hanc potest habere significationem, quod R. Pontifex, de cuius electione canonica non constet, atque post accuratum examen *positiva* solidaque *dubia* existunt, omnino non *acquisiverit* (184) *unquam* a Christo Domino *iurisdictionem papalem*. Quare Episcopi in Conc. generali congregati, si ad examen vocant huiusmodi casum dubium, non iudicant de *vero* Papa, utpote pontificia iurisdictione *carente*. Quodsi axioma hoc ultimo sensu intelligatur, videtur continere doctrinam omnino sanam. Id, quod imprimis eruitur ex *natura iurisdictionis*. Nam iurdictio est essentialiter *relatio* inter *Superiorem*, qui habet *ius* ad obedientiam, et inter *subditum*, qui habet *officium* obediendi; cessante igitur uno termino alter necessario cessat, ut patet ex natura relationis. Quodsi iam Papa est vere et permanenter *dubius*, in nullo subdito existit *officium* obedientiae. Nam lex: *Successori legitime electo S. Petri est obediendum*, non obligat, si sit *dubia*; porro plane dubia est, si dubie est *promulgata*. Leges enim instituuntur, cum promulgantur et absque sufficienti promulgatione carent parte constitutiva vel conditione *essentiali*. At si *factum* legitimae

(184) *Card. Franzelin* l. c. p. 232. n. 4. i. f.; *Camarda* l. c. p. 253. sq. 256. sq., ubi agit de legitimis exceptionibus contra electum Rom. Pontificem recteque notat contra Papam electum *et a tota Ecclesia receptum* non admitti exceptionem. Qui *consensus* Eccl. *non est electio* nec *vi sua non electum facit electum*, quia canonice electus a Cardinalibus antecederet ad acceptionem Ecclesiae est legitimus Papa. Cfr. *Franzelin* l. c. p. 234. Ergo acceptatio illa Ecclesiae non est *causa*, sed *signum* et *effectus* infallibilis *validae* electionis. Vicissim si *tota* Eccl. Papam electum derelinquat v. g. Petrum de Luna sive Bened. XIII., id *certum* est *signum* illum nunquam fuisse legitimum Papam. Cfr. *Card. Hergenroether-Kirsch* l. c. t. II. p. 867. sq.; *Bouix* l. c. p. 684. sq.; *Billot* l. c. p. 144. sq.

electionis successoris S. Petri *dubie est probatum, dubia est promulgatio*; ergo lex illa obiective et ex parte non est rite constituta vereque dubia existit neque ullam imponit obligationem. Imo temerarium esset tali viro obedire, qui titulum sui iuris non probavit. Neque ad principium *possessionis* provocari potest; agitur enim de Romano Pontifice, qui *nondum* est in pacifica *possessione*. Consequenter in illo viro non existit ius praecipiendi i. e. caret iurisdictione papali.

Aliunde idem efficitur ex *visibilitate* Ecclesiae. Visibilitas enim Ecclesiae in hoc consistit, quod talibus signis et criteriis fulgeat obiectivis, ut morali adhibita diligentia praesertim in suis magistratibus legitimis cognosci et discerni possit. At in suppositione facta Papa post diligens examen inveniri nequit. Recte igitur concluditur talem Papam dubium non esse caput proportionatum visibili Ecclesiae a Christo institutae. Neque minus repugnat iste Papa dubius *unitati Ecclesiae*, cui quam maxime obstat corpus perfecte separatum a capite. Nam Papa dubius nullum habet ius praecipiendi, et ideo in fidelibus deest obligatio obediendi; ergo caput esset perfecte separatum a reliquo corpore Ecclesiae. Cfr. *Suarez*, De fide disp. 10. sect. 6. n. 4. 19.

TITULUS XXXI.

DE CARDINALIBUS ET CURIA ROMANA.

(*Lib. I. tit. 31. de off. iud. ord.*)

619. Fontes: Leges eccl. de universa Curia Romana in iure Decretalium non existunt; ideo consulendae sunt speciales Constitutiones pontificiae de personis et collegiis Curiae Romanae latae. Cfr. cap. 3. X. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 2. de elect. l. 3. in Clem., ubi de R. Pont. « *cum sua curia* » agitur; *Hefele* l. c. t. VIII. p. 297. 467. 536.; *Lib. septim. l. I. t. 4. de Cardinalibus*; Constitutiones quoque de *reformatione* Curiae Romanae inde a decreto reformationis Martini V. usque ad Pii VII. Const. « *Post diuturnas* » 30. Oct. 1800. non paucae fuerunt latae vel praeparatae. Cfr. *Scherer* l. c. § 84. not. 11.

Scriptores: Comment. iur. D. in h. t. — *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 3. sect. 2. de Card.; *Sanguineti* l. c. n. 324. sq.; *Bargillial* l. c. n. 432. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 261. sq.; *Scherer* l. c. §§ 82. sq.; *Saegmueller*, Lehrb; d. k. K. §§ 88. 89.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 309. sq. — *De Luca*, Relatio Curiae Roman. (a. 1673.); *Danielli*, Recentior praxis Curiae Roman. (a. 1759.). *Bouix*, De Curia Roman. (a. 1859.); *Bangen*, D. Roem. Curie (a. 1854.) (1);

(1) *Grimaldi*, Les Congrégations Romaines, Sienne 1890. Quod opus ex decreto S. C. Inq. 29. Apr. 1891. proscriptum et a S. C. Ind. 11. Maii 1891. in indicem librorum prohibitorum relatum est.

Baart, The Roman Court (a. 1895.); *Russo*, La Curia Romana (a. 1903.); *Lega*, De iudiciis eccl. t. II. p. 6. sq.; *Saegmueller*, D. Thaetigk. u. Stellung d. Cardinale (a. 1896.) — *Duchesne*, Le Liber pontificalis (a. 1886. sq.) aliaeque eiusdem auctoris disq. hist. de topograph. et titulis Urbis et sedib. episc. ducatus Romani; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 113. sq.; *Ferreres*, La Curia Romana a. 1911.; *Simier*, La Curie Romaine; *Ojetti*, De Curiae Piana reformatione; *Cappello*, De Curia Romana vol. I.

Praenotiones.

620 I. Connexio materiae. *Romanus Pontifex* quamvis suprema et plena potestate regendi Ecclesiam sit instructus, tamen solus omnibus negotiis ecclesiasticis expediendis prorsus impar est. Quare in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis quamplurimos adiutores vocavit. Inter illos adiutores vere etiam *Episcopi* recenseri possunt. *Ipse* enim Christus Dominus, qui B. Petro supremam plenamque dedit potestatem, eidem *Apostolos* eorumque *successores* constituit *coadiutores* (2), quibus uteretur in aedificanda et regenda Ecclesia. At hoc loco imprimis de illis adiutoribus est agendum, qui Romano Pontifici *in propria sua sede* residenti praesertim in regenda Ecclesia *universali stabiliter* assistunt opemque ferunt.

II. Definitio. Curia (3) Romana sive pontificia ex sensu obvio designat *locum* (4) ordinariae residentiae R. Pontificis cum suis administris; sensu stricto vero est *ordinata collectio* magistratuum, officialium, congregationum, tribunalium, collegiorum ecclesiasticorum, quibus R. Pontifex praesertim ad universalem Ecclesiam regendam ordinarie utitur. Quare per se a nostra disputatione alienae sunt illae personae, quae in Urbe cum R. Pontifice ut principe *civili* (la corte di Roma) *Statum pontificium* regunt, licet sensu latiori Curiae Romanae adnumerentur neque semper summo cum rigore a foro ecclesiastico sint exclusae (5).

(2) Cfr. relationem *Barth. D'Avanzo*, Episcopi Calvensis, in Conc. Vatic. nomine deputationis de fide factam apud *Granderath* l. c. p. 132. sq.

(3) *Forcellini*, Totius latinit. lexic. v. Curia; *Bouix*, De iudiciis eccl. t. I. p. 342. sq.; *Phillips* l. c. p. 7. sq.; *Bangen* l. c. p. 1. sq.

(4) Cfr. text. cit. in font.; cap. 3. de praeb. III. 4. in Sext. = c. 21. Conc. Lugd. II. a. 1274. de dignitatibus et beneficiis « in Curia Romana » vacantibus; *Bangen* l. c. p. 6. sq. de sede Curiae, si R. Pontifex residentiam mutet.

(5) Cfr. v. g. complures officiales in palatio apostolico.

Curia quoque dioecesis Romanae sive *Vicariatus* in Urbe nonnisi accessorie et secundarie pertinet ad Curiam Romanam, quae *principaliter* ad regimen *universalis* Ecclesiae est instituta. Hinc etiam efficitur scriptores acatholicos, gallicos, iansenianos aliosque haud raro sinistras insinuare Curiae Romanae notiones vagoque nomine "*curialistarum* „ traducere defensores iurium Sedis Apostolicae.

III. *Divisio*. Curia Romana est hierarchia quaedam in suos distincta gradus.

a) Ratione *subiecti* distinguendae sunt *personae* singulares, quibus dignitas vel officium ecclesiasticum vel merum ministerium in Curia Romana competit v. g. Camerarius S. R. E. atque *personae morales* sive *collegia*, penes quae est aut vera iurisdictio ecclesiastica (*collegia iurisdictionis*) aut mera administratio ad tuenda iura status et gradus (*collegia status*). Personae singulares potissimum tres gradus comprehendunt scilicet *Cardinales*, *Praelatos*, *curiales* inferiores, qui denuo in varios ordines vel gradus subdividuntur.

Collegia iurisdictionis sunt imprimis *Congregationes* Cardinalium aliaque inferiora *tribunalia* et dicasteria v. g. Rota; collegia vero status sunt v. g. collegia Protonotariorum.

b) Ratione competentiae dignitates, officiales, administri vel collegia Curiae Romanae deputantur vel ad exercendam potestatem quandam regendi praesertim per *decreta* et responsa v. g. SS. CC., vel tantum ad *ius dicendum* in foro contentioso v. g. S. Rota Romana, vel ad exercitium iurisdictionis voluntariae sive gratiosae v. g. Dataria Apostolica, vel ad inferiora servitia et ministeria praestanda v. g. in palatio apostolico.

§ 1. DE CARDINALIBUS S. R. E. (6).

I. De nomine, notione, numero, origine Cardinalium.

621. *Nomen* Cardinalium derivandum est a *cardine* (7). Nam cum optimo iure ecclesia episcopalis haberetur *cardo*

(6) *Onuphrius Panvinius*, De episcopatib., titulis et diaconiis Cardinal. a. 1567.; *Cohellius*, Notitia Cardinalatus a. 1633.; *Andreucci*, Dissert. de dignit., off. et privil. Cardinal. a. 1766. iunct. *Plati*, de Card. dignit. et off. a. 1746.; *Thomassin* l. c. P. I. l. 2. cap. 113. sq.; *Ferraris* l. c. v. Cardinalis; *Bouix*, De Curia Rom. p. 1. sq.; Anal. iur. pont. II. a. 1857. col. 1918. sq., Dignité des Cardinaux; *Bangen* l. c. p. 26. sq. 74. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 264. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 1. sq.; *Scherer Hinschius* l. c. t. I. p. 309. sq.

(7) *Forcellini*, Totius latinit. lexicon, v. *Cardo*; *Ferreres* l. c. n. 46.

dioecesis, atque *aliae ecclesiae principales* in dioecesi pariter essent cardines (8), idcirco presbyteri vel diaconi vel clerici huiusmodi ecclesiis intitulati sive incardinati dicebantur Cardinales (9), imo vel ipse Episcopus dioecesanus audit Cardinalis (10).

Similiter in Urbe (11) complures presbyteri incardinati fuerunt 25 (28) titulis i. e. ecclesiis principalibus sive baptismalibus, e quibus *principalis* obtinuit nomen Cardinalis. Item diaconi praefuerunt septem diaconiis regionariis Urbis Romae (12). Inde saltem ex saeculo sexto occurrit nomen Cardinalium Presbyterorum et Cardinalium Diaconorum Romanae Ecclesiae (13), atque certe saeculo octavo iam ex officio fuit receptum (14). Episcopi quoque suburbicarii cum censerentur incardinati Ecclesiae *Lateranensi* sive ecclesiae episcopali Romani Pont., etiam ex saeculo octavo nomen Cardinalium consecuti sunt. Cfr. *Anastas.*, *Histor. de vitis Rom. Pont.* (*Migne*, P. L. CXXVIII. 1158. sq.).

Quae praxis nominum paulatim immutari coepta est, atque ex disciplina a Pio V. constituta non solum clerici aliarum ecclesiarum nomen Cardinalium gestare prohibentur, sed etiam ex clericis Ecclesiae Romanae soli Episcopi suburbicarii, quinquaginta Presbyteri, quatuordecim Diaconi certis titulis vel diaconiis in Urbe praepositi vocari possunt Cardinales (15).

622. Cardinales S. R. E. ex disciplina nunc vigente (16) sunt post Romanum Pontificem *supremae dignitates ecclesia-*

(8) Cap. 2. X. de off. archipresb. l. 24.; *Bouix* l. c. p. 6. sq. 24. sq., ubi aliquae assertiones minus fundatae sunt; *Hinschius* l. c. p. 312. sq.

(9) S. Greg. M. in c. 5. D. 71., c. 6. D. 74.

(10) Gelas. I. in c. 3. D. 24.; S. Greg. M. in c. 42. C. VII. q. 1.; *Ferreres* l. c. n. 47. sq. 57. sq., ubi agit de canonicis qui ex privilegio appellati sunt cardinales.

(11) *Bouix* l. c. p. 33. sq.; *Scherer* l. c. p. 474.; *Ferreres* l. c. n. 65. sq. 72. sq.; *Hinschius* l. c. p. 309. sq., ubi ab initio insistit protestanticae constitutioni Ecclesiae neque a se neque a Ritschl solidis argumentis demonstratae.

(12) Liber pontific. p. 126. 164. ed. *Duchesne*; *Phillips* l. c. § 263.; *Conc. Rom.* a. 499. iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 627.; c. 6. *Conc. Rom.* a. 502.

(13) Cfr. c. 5. D. 93.; c. 2. C. II. q. 4.

(14) Cfr. c. 3. 4. 5. D. 79. ex *Conc. Rom.* a. 769. a Stephano IV. celebrato.

(15) Cfr. cit. cap. 2. X. de off. archipr. l. 24.; cap. 57. X. de elect. l. 6.; Pii V. Const. 17. Feb. 1568.; *Bouix* l. c. p. 24. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 41. sq.; *Scherer* l. c. § 83. not. 10. 62.; *Hinschius* l. c. p. 318. sq.

(16) Cfr. de iure antiquo not. 12. h. tit.; *Hefele* l. c. t. V. p. 1108. sq.

sticae (17) constituentes *Collegium* clericorum ad eum finem institutum, ut sede Romana plena ex officio in regimine universalis Ecclesiae R. Pontificem ad instar senatus principaliter adiuvent (18), et sede vacante, quatenus a iure permisum est (19), suppleant (20) novumque Romanum Pontificem eligant (21).

Etenim Romani Pontifices appellant Cardinales pro honoris ac dignitatis eminentia *partem sui corporis*. Ex quo sine ulla dubitatione ostenditur post caput Ecclesiae, quod est Papa, contigua sui corporis membra, qui sunt fratres eius Cardinales, prae ceteris Ecclesiae membris ac partibus honorari debere. Atque adeo sacris canonibus sancitum est eos, qui in Cardinalem manus iniecerint violentas, criminis *laesae maiestatis* reos maximis et multiplicibus poenis esse plectendos, ac si *ipsius apostolici throni violaverint maiestatem*. Cfr. Eugenii IV. Const. "*Non mediocri*" §§ 3. sq.

623. Quemadmodum Episcopi cum presbyterio suas dioeceses regebant (22), ita etiam Episcopus Romanus in commisso sibi officio sollicitudinis omnium ecclesiarum usus est consilio presbyterii Romani (23).

Quod presbyterium constabat presbyteris, qui 25 titulis Urbis fuerunt incardinati, et septem diaconis regionariis (24). Pro negotiorum autem gravitate Romani Pontifices inde ab antiquis temporibus Episcopos vicinarum regionum ad Concilia convocarunt (25). Inde factum est, ut ex Episcopis pro-

(17) Eugenii IV. Const. "*Non mediocri*" a. 1438.; *Bouix* l. c. p. 72. sq.; at p. 56. sq. illi praecedentiae Cardinalium super Patriarchis, Primitibus etc. argumentis historicis parum solidis nimiam studet vindicare antiquitatem. Quae praecedentia melius cum Bellarmino, Thomassino aliisque scriptoribus catholicis nonnisi ex saeculo undecimo et duodecimo paulatim introducta esse dicitur. Cfr. *Saegmueller* l. c. p. 193. sq.; *Scherer* l. c. p. 475. sq.; *Phillips* l. c. § 288.; *Hinschius* l. c. p. 347. sq.

(18) *Bouix* l. c. p. 53. sq.

(19) Cap. 3. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 2. pr. de elect. l. 3. in Clem.

(20) *Bouix* l. c. p. 130. sq., ubi de antiquissimo tempore minus recte contendit presbyterium Romanum pro more aliorum Capitulorum successisse tempore sedis vacantis in *ordinariam* iurisdictionem Episcopi Romani etiam quoad regimen universale.

(21) *Bouix* l. c. p. 123. sq.; *Hinschius* l. c. p. 364. sq.

(22) S. Ignat. ad Magnes. cap. 6. n. 1.; S. Cyprian. epist. 14. ad presbyt. et diac.; c. 1. Conc. Antioch. a. 341.; c. 6. C. XV. q. 7.; *Bouix*, De Capitulis; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 3. cap. 7. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 112. sq. t. VI. §§ 264. sq.; *Schneider*, D. bisch. Domkap. p. 1. sq.

(23) S. Cyprian. epist. 30.; Siricii ep. ad divers. c. 3. 4. (a. 390.).

(24) Cfr. supra h. tit. not. 12.; *Saegmueller* l. c. p. 1. sq.

(25) *Hefele* l. c. t. I. p. 101. 106. sq. 114. 135. et 255. sq. 199. 499. 739.

vinciae Metropolitae Romani adscriptis illi fierent magis stabiles consiliarii et coadiutores Romani Pontificis, qui Urbi magis fuerunt vicini. Certe iam ex saeculo octavo *septem* Episcopi sedium suburbicarum inter Cardinales Ecclesiae Romanae recensentur (26).

Qui numerus Episcoporum Cardinalium paulatim ad senarium reductus est, qui etiam nunc ex Sixti V. Const. "*Postquam verus* „ 3. Dec. 1586. et "*Religiosa* „ 15. Apr. 1587. viget (27), postquam sedes Silvae Candidae sive S. Rufinae c. a. 1138. cum sede Portuensi, atque dioecesis Veliterna a. 1150. cum dioecesi Ostiensi fuerunt unitae (28). Illa *autem* coniunctio dioecesis Ostiensis cum Veliterna iterum dirempta est *motu proprio* Pii X. 5. Maii 1914., retento tamen eodem numero Cardinalium Episcop., cum dioecesis Ostiensis decernatur coniungenda in persona Cardinalis Decani cum dioecesi quam is habeat antequam Decani gradum attingat. *Presbyteri* vero Cardinales generatim tempore medii aevi fuerunt solummodo viginti octo pari numero inter quatuor Basilicas maiores distributi, donec tandem a Sixto V. l. c. numerus *quinquagenarius* est stabilitus (29). Septem antiquis Cardinalibus Diaconis iam tempore S. Gregorii accesserant quinque novi Diaconi regionarii et sex Diaconi Palatini cum ipsorum Archidiacono (30). At undeviginti illi Cardinales Diaconi non permanserunt, et per Sixtum V. l. c. solummodo *quatuordecim* sunt retenti.

Qui numerus septuagenarius Cardinalium scl. 6 Episcoporum, 50 Presbyterorum, 14 Diaconorum a Sixto V. l. c. definitus etiam ex iure vigente non fuit immutatus; at severissimis clausulis, quibus Sixtus V. Const. suas munivit *successores* Sixti V. non ligantur, si forte augere vel minuere velint numerum etiam legitimum Cardinalium.

Cui numero Cardinalium non adamussim correspondet

(26) Cfr. supra h. tit. not. 14.; *Ferreres* l. c. n. 75.

(27) *Ferraris* l. c. v. Cardinalis art. 1. n. 44.; La Gerarchia Cattolica (a. 1896.) p. 31.: Ostia e Velletri, Porto e S. Rufina, Albano, Frascati, Palestrina, Sabina; *Hinschius* l. c. p. 323. sq.

(28) *Phillips* l. c. t. VI. §§ 278. sq. p. 159. sq.; *Hinschius* l. c. p. 323. sq.

(29) Conc. Constant. a. 1418. decret. ref. cap. 1.; compactum Pauli IV. a. 1555. iunct. *Riganti* l. c. Reg. 8. Canc. Apost. § 2. n. 2.; *Scherer* l. c. p. 475. sq.; *Phillips* l. c. §§ 284. sq. p. 221. sq.; *Hinschius* l. c. p. 335. sq.; *Ferreres* l. c. n. 76. sq.

(30) *Ioan. Diac.*, Vita Gregor. l. III. c. 7. apud *Migne*, P. L. LXXV. 133. (saec. 9.); *Ferreres* l. c. n. 82. sq.

numerus titulorum et diaconiarum in Urbe. Tituli enim Cardinalium Presbyterorum numerantur 51-54., diaconiae vero pro Cardinalibus Diaconis existunt 16 (31).

624. Quamvis non defuerint complures scriptores, qui putarent Cardinales esse *institutionis divinae*, tamen huiusmodi opinio plane improbabilis est; nam neque in sacra scriptura neque in traditione divina ullum habet solidum fundamentum. Praeterea aliunde plane certum est, hierarchiam iurisdictionis in Ecclesia Christi ex iure divino tantum duobus gradibus constitui scilicet primatu R. Pontificis et officio Episcoporum. Ergo dignitas cardinalitia cum omnibus suis iuribus et obligationibus est institutionis *mere ecclesiasticae*, atque ut patet ex praecedentibus notis historicis, ne institutionibus quidem *Apostolorum* adnumerari potest (32).

II. De creatione Cardinalium.

625. *Ius creandi* Cardinales omnino liberum neque ullis legibus vel pactis vel formulis *humanis* limitatum est ex antiquissima praxi et disciplina vigente penes solum Rom. Pontificem (33). Quodsi Cardinales et praesertim Concilia reformationis saeculi 15. liberam illam creationem studuerunt eliminare, imposita R. Pontifici necessitate petendi prae-vii *consilii* atque adeo *consensus* maioris partis Cardinalium, id constitutioni divinae Ecclesiae manifeste fuit contrarium, nisi R. Pontifex ipse sponte nec invitatus v. g. ex saeculo duodecimo illi formae sese adstrinxit (34). Nostra vero aetate est

(31) La Gerarchia Cattol. (a. 1896.) p. 31. sq. Cfr. infra h. tit. not. 101. de Vicecancellario.

(32) Quare si Bouix l. c. p. 47. sq. sententiam Gallicanorum de institutione *divina* Cardinalium dicit esse "*saltem probabilem*", institutionem vero apostolicam videtur habere *plene* probatam, res vere miras et plane falsas asserit. Cfr. Ferraris l. c. art. 1. n. 1. 2.; Billot l. c. t. III. p. 222. sq. pariter recte negat institutionem divinam Cardinalium; Saegmueller, D. Cardinae p. 211. sq., ubi p. 215. ex praemissis deducit conclusionem, quae non videtur esse satis fundata; Phillips l. c. t. VI. § 288. p. 254. sq.; Hinschius l. c. t. I. p. 347.

(33) Cap. 17. de elect. l. 6. in Sext.; Ordo Rom. XIV.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 1. de ref.; Phillips l. c. §§ 289. sq.; Scherer l. c. p. 477. not. 25.; Ferraris l. c. n. 10.; Bouix l. c. p. 108. sq.; Saegmueller l. c. p. 177. sq.

(34) Conc. Constant. deer. ref. cap. 1.; Saegmueller l. c. p. 182. sq.; Bouix l. c. p. 111. sq.; Hinschius l. c. p. 339. sq. Quodsi Huebler, Die Constanzer Reform. p. 129. putat primitivum modum promovendi Cardinales fuisse *electionem* postea transformatam in creationem, assertionis suae argumenta non affert nec ex documentis historicis afferre potest.

mera caeremonia, si R. Pontifex in Consistorio exquirat consilium vel consensum Cardinalium, antequam creat novos Cardinales. Multo minus gubernia Austriae, Galliae, Hispaniae, Lusitaniae, cum Cardinalem quendam coronae, ut dici solet, R. Pontifici commendant, vero gaudent *iure praesentandi* ideoque liberam creationem Cardinalium impedire nequeunt.

626. Qui ad dignitatem cardinalitiam assumuntur, generatim qualitatibus (35) ex ipsa natura officii requisitis instructi sint oportet. Cfr. Sixti V. Const. "*Postquam* „ § 14.

Ex Concilio vero Tridentino Sess. XXIV. cap. 1. de ref. omnia et singula, quae de Episcoporum praeficiendorum vita, aetate, doctrina et ceteris qualitatibus in eodem Concilio constituta sunt, etiam in creatione S. R. E. Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, exigantur necesse est. Postea Sixtus V. cit. Const. "*Postquam* „ § 6. de aetate Cardinalium Diaconorum ius Tridentinum ita immutavit: "*Neque posthac quispiam in Diaconum Cardinalem assumi possit, nisi saltem in vigesimo secundo suae aetatis anno fuerit constitutus, ita ut omnino intra annum ad sacrum diaconatus ordinem valeat et debeat promoveri, alioquin si anno elapso ad ipsum diaconatus ordinem promotus non fuerit, eoipso tam in consistorialibus et omnibus aliis actibus et negotiis cardinalitiis quam etiam iuxta Const.... Pii IV.... super reform. conclavis editam in electione Romani Pontificis voce activa et passiva omnino careat ac privatus existat* „.

Praeterea eodem decreto Concilii Tridentini, cui Sixtus V. l. c. § 11. inhaesit, statuitur, ut ex *omnibus* christianitatis nationibus (36), quantum commode fieri possit, idonei viri ad dignitatem cardinalitiam assumantur.

Inter septuaginta Cardinales praeter egregios utriusque iuris aut decretorum *doctores*, non desint aliquot insignes viri in sacra theologia *magistri*, praesertim ex regularibus et mendicantium ordinibus assumendi, saltem quatuor, non tamen pauciores. Sixtus V. l. c. § 9.

Illegitimi etiam per subsequens matrimonium legitimati aut super defectu natalium auctoritate apostolica dispensationem consecuti ad Cardinalatum inhabiles sunt. Sixtus V. l. c. § 12. (37).

(35) Bouix l. c. p. 115. sq.

(36) Bouix l. c. p. 116. sq.

(37) Ferraris l. c. n. 28.

li quoque, quos propter defectus, vitia aut impedimenta quaecunque *ad sacros ordines* promoveri fas non est, etiamsi cum ipsis auctoritate apostolica dispensatum sit, sive alicuius criminis vel infamiae nota respersi, in Cardinales assumi nequeunt. Sixtus V. l. c. § 13.

Neque quisquam creandus est Cardinalis, nisi qui ante *clericali* caractere fuit insignitus et in *quatuor ordinibus minoribus* constitutus *per annum* saltem habitum gestavit et tonsuram clericalem. Sixtus V. l. c. § 15. Inde autem ex saeculo duodecimo *Episcopi* quoque vel Archiepiscopi *residentiales* ad dignitatem Presbyterorum Cardinalium sunt promoti, at saltem *nunc* ad ordinem *Diaconorum* Cardinalium assumi non solent. Cfr. *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 114. n. 9.; *Saegmueller*, D. Cardinaele. p. 201. sq.

Denique qui utriuslibet sexus *filium* seu *filios* etiam ex legitimo matrimonio susceptos vel *nepotem* seu *nepotes* ex eis habeat, nullatenus in Cardinalem promoveri potest. Sixtus V. l. c. § 16.

Frater quoque etiam ex uno parente germanus vel *patrueilis* consobrinus aut amittinus alicuius Cardinalis viventis; item *patruus* aut *avunculus* nepotis ex fratre vel sorore Cardinalis viventis et e converso talis nepos patruum vel avunculorum ad Cardinalatum assumi prohibentur. Sixtus V. l. c. §§ 17. 18.

Omnibus autem illis praescriptionibus *mere* positivis et disciplinaribus Concilii Tridentini vel Sixti V. non ita ligantur Romani Pontifices, ut ab eis recedere non possint.

627. Ad creationem Cardinalis per se sola requiritur voluntas Rom. Pontificis sufficienter expressa, neque ulla specialis *forma* (38) solemnitatis vel caeremonia est essentialis.

Quodsi Eugenius IV. decreverat Const. " *In eminenti* „ 26. Oct. 1431., ut promoti ad Cardinalatum per nominationem in Consistorio secreto pro Cardinalibus non haberentur ante recepta insignia neque vocem haberent in electione R. Pontificis, antequam os ipsis fuisset apertum sive votandi facultas concessa, id pro suo iure statuere potuit, sed sine praeiudicio iuris suorum successorum. Quare cum Rom. Pontifices postea in praxi a Pio V. per decretum 26. Ian. 1571. (39)

(38) *Ferraris* l. c. n. 9. sq.; *Bouix* l. c. p. 108. sq.

(39) Cfr. quoque Greg. XV. Const. " *Decet* „ 12. Mart. 1622. (Caeremoniale elect. R. P.).

expresse approbata a laudata Const. Eugenii IV. recesserint, nemini iam dubium esse potest, quin Cardinales per *solam* promotionem sive pronuntiationem nomine R. Pontificis in secreto Consistorio factam et ante insignium traditionem et oris aperitionem *omnia iura* cardinalitia consequantur.

Reliquae igitur caeremoniae(40) etiam nunc in promotione Cardinalium sapienter praescriptae vel usitatae ad valorem creationis non requiruntur.

628. Singularis est ille modus creationis Cardinalium, quo R. Pontifex aliquem in Consistorio promovet ad dignitatem cardinalitiam, sed eius nomen, ut dici solet, *in pectore sibi reservat* pro suo arbitrio quandocunque declarandum. Quae creatio si postea publicetur, vim suam exserit a die reservationis factae in Consistorio. Quodsi R. Pontifex publicationem consulto omittat aut per mortem improvisam a publicatione impediatur, creatio illa cum reservatione nominis in pectore facta nullum producit effectum. Omnino autem expedit ad graves difficultates praesertim de electione R. Pontificis vitandas, ut nomina Cardinalium creatorum cum reservatione in pectore ab ipso Romano Pontifice *vivente* in consueta et solemniforma, non per aliquem *codicillum* vel per *testamentum* post mortem ipsius aperiendum *rite publicentur* (41).

629. Postquam quis per creationem R. Pontificis Collegio Cardinalium aliquo gradu incorporatus est, ex *iuris* dispositione per *optionem* (42) in Consistorio propositam et per *consensum* R. Pontificis approbatam ab inferiore ordine vel gradu vel titulo ad superiorem in Collegio Cardinalium ascendere valet.

Quod ius optandi solis competit Cardinalibus *residentibus* in Curia Romana (43). Cardinalis Diaconus antiquior, dum-

(40) *Bouix* l. c. p. 112. sq.; *Santi* l. c. l. I. t. 31. n. 21. sq.; *Anal. iur. pont.* l. I. p. 1133. sq. (iuramentum a Cardinalibus praestandum); *Acta S. Sed.* vol. X. p. 211. sq. vol. XXI. p. 385. sq.

(41) *Act. S. Sed.* vol. VIII. p. 304. sq. iunct. *Santi* l. c. l. I. t. 31. n. 23. sq.; *Kirsch* in *Arch. f. k. K.* t. 81. p. 421. sq.

(42) *Pauli IV. Const. "Cum venerabiles"* 22. Aug. 1555. § 1.; *Sixti V. Const. - Postquam* §§ 7. 8.; *Clem. VIII. Decret. "Sanctissimus"* 18. Aug. 1597.; *Clem. XII. Const. "Pastorale officium"* 10. Ian. 1731. §§ 4. sq.; *Bancratius*, De optione sex Episcopat.; *Riganti* l. c. in *Reg.* 8. *Canc. Apost.* § 2.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 637. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 179.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 344. sq.

(43) *Pauli IV. cit. Const.* § 1.; *Sixt. V. cit. Const.* § 8.; *Clem. XII. cit. Const.* §§ 4. 6.

modo in ordine Diaconorum remaneant decem Cardinales, optare potest etiam vacantem titulum presbyteralem, et si nonnisi integro decennio elapso a die suae promotionis ad Cardinalatum id faciat, in ordine presbyterali obtinet praecedentiam super reliquis Cardinalibus presbyteris post se creatis (44). Cardinalis antiquior ordinis presbyteralis (45) optare non prohibetur etiam vacantem ecclesiam suburbicariam excepta sede Ostiensi quae Decano sacri collegii est reservata (46). Denique Cardinales, qui ab ordine presbyterorum ad ordinem Episcoporum ascendentes unam ex ecclesiis suburbicariis obtinuerunt, ad aliam priore dimissa ac R. Pontifice approbante, *semel* tantum transire poterant, sed post cit. Pii X. Const. non amplius possunt, sed in ea permanere debent quam semel obtinuerint, quam cum Ostiensi cumulat qui Decani gradum attingit: quare ecclesia Ostiensis non amplius est obnoxia iuri optandi, cum ipso iuri sit assignata Card. Decano (47).

Inter Episcopos vero Cardinales ipso iure in Decanatum sacri Collegii succedit antiquior Episcopus Cardinalis, qui tempore illius vacationis in Curia praesens est, vel qui ex causa publica et R. Pontificis destinatione dumtaxat, non tamen ex causa residentiae in cathedrali ecclesia, cuius regimen et administrationem ex indulto apostolico retinet, ab eadem Curia tunc temporis absens reperitur. Quae antiquitas inter Episcopos Cardinales in Curia praesentes non est metiendi a tempore *promotionis* ad Cardinalatum, sed a tempore *ingressus* in ordinem Episcoporum Cardinalium sex ecclesiarum suburbicarum (48).

Scholion. Cardinales *nati*, qui promotione ad certas ecclesias cathedrales vel conventuales propter privilegia apostolica iisdem ecclesiis adnexa etiam *ipso facto* ad dignitatem

(44) Clem. VIII. cit. Decr.

(45) Quae Sixtus V. cit. Const. « *Postquam* » § 8. de immediata optione ecclesiae suburbicariae in certis casibus per antiquiorem Cardinalem Diaconum statuerat, in praxi non fuerunt recepta. Cfr. *Riganti* l. c. n. 21. sq.

(46) Pii X. Const. « *Edita a Nobis* » 3. Maii 1914. De praecedenti iure cfr. Pauli IV. cit. Const. l. c.; Benedict. XIII. cit. Const. « *Rom. Pontificis* » 7. Sept. 1724. § 7.

(47) Cit. Pii X. Const. De antiquo iure cfr. Clem. XII. cit. Const. § 8.

(48) Clem. XII. cit. Const. §§ 4. 5. De novo modo regendi illas dioeceses suburbicarias cfr. Pii X. Const. « *Apostolicae Romanorum* » 15. Apr. 1910. et cit. Const. « *Edita a Nobis* ».

cardinalitiam ad instar Legatorum natorum assumuntur, neque ex iure antiquo neque ex iure novo existunt. Cfr. Scherer l. c. § 83. not. 12. § 88. n. 36.; Hinschius l. c. t. I. p. 332. sq.

III. De obligationibus et iuribus Cardinalium.

630. Cardinales cum sint collaterales et coadiutores Romani Pontificis, praeter multas alias obligationes imprimis *sede plena* habent obligationem ipsum in regimine universalis Ecclesiae liberis sanisque consiliis et assidua opera et assistentia *coadiuvandi* (49). Inde consequitur, quod omnes Cardinales exceptis iis, qui sunt Episcopi residentiales teneantur officio *residendi* (50) in Curia R. Pontificis atque *suscipiendi* illa munia vel legationes vel commissiones, quae ipsis a R. Pontifice pro dignitate cardinalitia et qualitate negotiorum demandantur, et omni discretione, sollicitudine, constantia, sine lucri studio implendi. Quare Cardinales ad residentiam in Urbe obligati absque licentia Romani Pontificis Curiam Romanam vel Statum pontificium derelinquere atque forte alibi stabiliter commorari non possunt, secus gravibus poenis etiam usque ad privationem dignitatis cardinalitiae per sententiam a Romano Pontifice ferendam plectuntur (51).

Cum per promotionem ad Cardinalatum vacent omnia beneficia a promotis possessa, Cardinales illa retinere non possunt nisi ex indulto apostolico fuerit concessa retentio. Quae ipsa iuris dispositione *tantum* data intelligitur ad patriarchales et metropolitanas et cathedrales ecclesias, ad monasteria etiam commendata et cetera omnia beneficia, quae videntur convenire dignitati Cardinalatus; minime vero ad Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Decanatum et similia beneficia, quorum proprietarii *tenentur* residere in choro et locum habere debent post Episcopum (52).

(49) Cap. 17. de elect. I. 6. in Sext.; Leon. X. Const. « *Supernae* » 5. Maii 1514. §§ 16. sq. iunct. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 1. de ref., Sess. XXV. cap. 1. de ref.; *Riganti* l. c. Reg. 64. Canc. Apost. n. 49. sq. et *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 1. n. 7.

(50) Leon. X. cit. Const. § 28.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. VII. cap. 1. n. 7. l. XIII. cap. 8. n. 3. sq. cap. 14. n. 8.; cap. 2. X. de cleric. non resid. III. 4.; *Wernz*, Ius Decretal. tom. II. n. 478. sq.

(51) Innoc. X. Const. « *Cum iuxta* » 19. Febr. 1646.; *Ferraris* l. c. art. 3. n. 1. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 322. sq. 380. sq. (caus. Card. D'Andrea a. 1866.-1868.).

(52) Sixti V. Decretum « *Sanctissimus* » 16. Mart. 1588.

Cfr. de funeralibus Cardinalium eorumque impensis moderandis: Leon. X. Const. " *Supernae* " § 29.; Ferraris l. c. art. 6.

631. Cardinales quamvis sint consiliarii et coadiutores Romani Pontificis tamen huiusmodi praerogativa non eo est extendenda, quasi ipsis ad instar Capituli ecclesiae cathedralis competat *ius quoddam exigendi* ut R. Pontifex in negotiis expediendis sive ad *validitatem* sive saltem ad *liceitatem* actus requirat ipsorum *consilium vel consensum*. Nam R. Pontifex non vere haberet *supremam* et *plenam* potestatem regendi Ecclesiam, si quoad valorem actuum regiminis dependeret a consensu Cardinalium, aut si absque *peccato consilium* Cardinalium omittere non posset (53).

632. Singularia iura Cardinalium sunt:

I. Omnes etiam Diaconi, dummodo ordinem diaconatus receperint, in Conciliis *oecumenicis* habent ius suffragii *de-cisivi* (54).

II. Ipsis solis, non aliis competit praerogativa, ut tanquam *Legati a latere* per Romanos Pontifices mittantur (55).

III. Cardinales, qui sunt *Episcopi suburbicarii*, in suis dioecibus iisdem gaudent iuribus iurisdictionis et privilegiis atque alii Episcopi residentiales, nisi iure speciali probetur extensio vel limitatio. Cfr. *Andreucci*, De Episcopis Cardinalibus suburbicariis. Qua in re quoad modum regendi illas dioeceses suburbicarias nunc attendenda est duplex Const. Pii X. " *Apostolicae Romanorum* " 15. April. 1910. et " *Edita a Nobis* " 5. Maii 1914.

Cardinales vero Presbyteri et Diaconi ex iure antiquo (56) in suis titulis vel diaconiis iurisdictione quasiepiscopali potiti sunt. Quae iurdictio quasi episcopalis etiam nunc ex disciplina vigente quoad honorifica iura pontificalia et benedictiones more Episcoporum peragendas integra permanet (57), sed per Innocentium XII. Const. " *Rom. Pontifex* " 17. Sept. 1692. quoad clerum et populum in propriis titulis

(53) *Bouix* l. c. p. 75. sq., ubi recte refutat sententias Palaeotti; *Scherer* l. c. p. 481. not. 49.; *Saegmueller*, D. oligarch. Tendenz. d. Kardinalkollegs bis Bonif. VIII. in Act. theol. Tubing. t. 83. n. 45. sq.

(54) Sixti V. cit. Const. " *Postquam* " § 6.

(55) Eugen. IV. Const. " *Non mediocri* " 1439. § 7.

(56) Cap. 11. X. de maior. l. 33.; Sixti V. Const. " *Religiosus* " 13. Apr. 1587. pr.; *Saegmueller*, D. Cardinaele p. 154. sq.

(57) Cfr. decret. spec. commiss. Cardin. 25. Ian. 1879. d. 30. eiusd. mens. et ann. a Leone XIII. confirm.; *Santi* l. c. l. I. t. 31. n. 34. sq.

vel diaconiis sublata et in Cardinalem Vicarium Urbis translata est exceptis iis, quae servitium ecclesiae seu loci pii circa disciplinam ecclesiasticam et morum correctionem *dumtaxat* concernunt (58).

Neque Cardinales amiserunt ius libere conferendi beneficia, quae spectant ad ipsorum titulos vel diaconias, quamdiu in Curia Romana praesentes sunt (59).

IV. Cum iam pridem sint Praelati ipsis Episcopis *superiores*, ideo participant in omnibus privilegiis iure communi *Episcopis* concessis (60).

V. Pro eminenti sua dignitate Cardinales ultra privilegia Episcoporum gaudent quibusdam specialibus favoribus. V. g. Cardinales in suis titulis vel dioecesibus loco 100 dierum nunc ex novo decreto S. C. Indulg. 28. Aug. 1903. possunt concedere 200. dies indulgentiarum; item tum in criminalibus tum in civilibus causis a nemine, nisi a solo Romano Pontifice iudicari possunt (61).

VI. Porro quicumque Cardinalem hostiliter insecuti fuerint etc. eorumque complices, tanquam rei laesae maiestatis perpetuo sunt *infames* etc. aliisque gravissimis poenis vindictivis obnoxii, quae aliqua ratione ad ipsos filios et nepotes eorum fuerunt extensae (62), atque etiam ex Pii IX. Const. "*Apost. Sed.*", excommunicationi speciali modo Romano Pontifici reservatae manent subiecti (63).

VII. Cardinales Regiis Cancellariae Apostolicae tantum

(58) *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 3. sect. 2. § 28. not. 1.; *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. I. sect. 197.; *Ferraris* l. c. art. 3. n. 35. sq.; *Santi* l. c. n. 36. sq. Quare antiqui et recentiores scriptores iurisdictionem illam quasiepiscopalem Cardinalium in suis titulis vel diaconiis nimium extendunt. Cfr. *Ferraris* l. c. n. 37. de Albitio et ipso *Ferraris*; *Scherer* l. c. § 83. not. 55.

(59) Reg. 8. Canc. Apost. et *Riganti* l. c. Reg. 8. Canc. Apost. § 1. n. 28. sq. 32.

(60) Cap. 4. de sent. exc. V. 11. in Sext.; cap. 16. X. de poenit. V. 38. iunct. Benedict. XIV. Const. "*Apostolica indulta*" 5. Aug. 1744.; cap. 12. de privil. V. 7. in Sext.; *Van Gameren*, De oratoriis p. 212. sq.; *Ferraris* l. c. art. 4. n. 1. sq.

(61) Cap. unic. de schism. V. 3. in Sext.; Eugen. IV. cit. Const. "*Non mediocri*" § 14.; Pauli IV. Const. "*Cum saepius*" 9. Ian. 1556.; *Kober*, D. Deposit. p. 523. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 37. Canc. Apost. n. 172. sq.; *Hinschius* l. c. p. 349.; *Saegmueller* l. c. p. 150. sq.; *Beringer*, D. Ablassae p. 46.

(62) Cap. 5. de poenis V. 9. in Sext.; Eugen. IV. cit. Const. "*Non mediocri*" § 6.; *Saegmueller* l. c. p. 149. sq.

(63) *Bucceroni*, Comment. de Const. *Apost. Sed.* n. 32.

comprehenduntur, si illae eorundem Cardinalium favorem concernant vel eorundem Cardinalium vel maioris partis eorum consilio editae fuerint, seu in iisdem Regulis facta sit ipsorum Cardinalium expressa mentio (64).

VIII. Alia quaedam privilegia Cardinalium magis deductionibus canonicis et praxi quam expressa iuris sanctione nituntur e. g. illorum exemptio a taxis beneficalibus, a processu informativo et iuramento fidelitatis et exhibitione Litterarum Apostolicarum, si ad ecclesiam cathedralem promoveantur, propter absolutam ipsorum credibilitatem (65).

(64) Reg. 70. Canc. Apost.; *Riganti* l. c. Reg. 70. Canc. Apost. n. 1. sq. Cfr. quoque Reg. 32. 33. Canc. Apost. et *Riganti* l. c. Reg. 32. 33. Canc. Apost. de beneficiis familiarium alicuius Cardinalis.

(65) *Ferraris* l. c. n. 9. sq. 14. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 2. Canc. Apost. § 3. n. 342. sq. 355.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 5. n. 7. Privilegia Cardinalium nunc sunt aestimanda secundum novam recensio-nem, quae occasione novi Codicis promulgandi facta est, quorum usus secundum novum ambitum est ipsis concessus etiam ante Codicis promul-gationem. Catalogus ille iam pluribus libellis periodicis est evulgatus (cfr. Razón y Fe tom. 33. p. 243. sq.; *Nouv. Rev. theol.* tom. 46. p. 183. sq.; *Vermeersch*, De relig. et mission. tom. 7. p. 251. sq.).

Nonnulla Cardinalium S. R. E. privilegia.

I. Audiendi ubique terrarum confessiones etiam religiosorum utrius-que sexus et absolvendi ab omnibus peccatis et censuris, exceptis tantum censuris specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatis, et illis quae ad-nexae sunt revelationi secreti S. Officii.

II. Sibi suisque familiaribus eligendi sacerdotem confessionibus ex-cipiendis, qui, si iurisdictione careat, eam ipso iure obtineat, etiam quod spectat ad peccata et censuras a quibus iidem Cardinales absolvere pos-sunt.

III. Celebrandi vel aliis permittendi ut coram se celebrent Missam in feria V. maioris hebdomadae ac tres Missas in nocte Natalis Domini.

IV. Sacrum celebrandi in quolibet privato sacello absque praeiudicio utentis indulto.

V. Fruendi altari privilegiato personali quotidiano; item altari por-tatili, quovis decenti loco, pro eorum prudenti arbitrio, etiam in mari, servatis debitis cautelis.

VI. Lucrandi in propriis sacellis indulgentias, ad quas acquirendas praescripta sit visitatio templi alicuius vel publicae aediculae civitatis seu loci, in quo Cardinales actu commorentur; quo privilegio etiam eorum familiares uti possunt.

VII. Benedicendi ubique, solo crucis signo, cum omnibus indulgen-tiis a Sancta Sede concedi solitis, rosaria aliasque coronas precatorias, crucees, numismata, statuas, scapularia a Sede Apostolica probata, istaque imponendi absque onere inscriptionis.

VIII. Sub unica benedictione erigendi in ecclesiis et oratoriis etiam privatis, in quibus Missa celebrari possit, aliisque piis locis Stationes

633. Quoad bona temporalia Cardinalibus competit :

I. Ius ad congruam pensionem 4000. scutatorum (piatto cardinalizio) (66), si ipsi aliunde reditus sufficientes non habeant.

II. Soli Cardinales in Curia Romana *residentes* participant in *rotulo* cardinalitio, qui a Cardinali Camerario *Sacri Collegii* Cardinalium distribuitur (67); *absentes* vero, qui pro suis *negotiis* expediendis aut ob *legitimam* causam ad Urbem se conferant, rotuli partem capiunt habita tantum ratione temporis, quo Romae versantur.

III. Ut Cardinales pro sua dignitate sufficientes perciperent reditus, non obstante decreto Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 17. de ref. contra pluralitatem beneficiorum, Sixtus V. cit. decr. 16. Mart. 1588. aliquam pluralitatem beneficiorum,

Viae Crucis cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi exercitium peragentibus impertitae sint; necnon benedicendi pro fidelibus, qui causa infirmitatis vel alterius legitimi impedimenti sacras stationes *Viae Crucis* visitare nequeant, Crucifixi icones cum applicatione omnium indulgentiarum devoto exercitio eiusdem *Viae Crucis* a Sede Apostolica adnexarum.

IX. More episcoporum gestandi crucem ante pectus etiam supra mozetam ac utendi mitra et baculo pastorali.

X. Benedicendi ubique populo more episcoporum, sed in Urbe in ecclesiis tantum, piis locis et fidelium consessibus.

XI. Pontificalia cum throno et baldachino peragendi in omnibus ecclesiis, Ordinario praemonito, si ecclesia sit cathedralis; in Urbe autem ius throni non habent nisi in ecclesia sui tituli.

XII. Honoribus tribui solitis Ordinariis locorum fruendi quocumque se conferant.

XIII. Praecedendi omnes Praelatos etiam Patriarchas, imo ipsos Legatos Pontificios, nisi Legatus sit Cardinalis in proprio territorio residens; Cardinalis autem Legatus a latere praecedit omnes alios.

XIV. Concedendi indulgentiam ducentorum dierum in locis vel institutis ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis; tum in aliis locis, sed a praesentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandam.

XV. Consecrationes et benedictiones ecclesiarum, altarium, sacrae suppellectilis, abbatum aliasque similes, excepta oleorum sacrorum consecratione, ubique, servatis servandis, peragendi.

Ex audientia SS.mi, die XX. Decembris MDCCCXI.

SS.mus D. N. Pius PP. X. benigne indulgere dignatus est ut S. R. E. Cardinales privilegiis quae praecedunt, etiam ante Codicis promulgationem, uti valeant. — Petrus Cardinalis Gasparri.

(66) Moroni, Dizionario t. 52. p. 274. sq.; *Innoc. XII.* Const. "Romanum" 22. Iun. 1692. § 5. de retributibus Cardinalium, qui ex consanguineis vel affinibus R. Pontificis assumuntur, ultra 1200 scut. non augendis.

(67) Benedict. XIV. Const. "In regimine" 3. Febr. 1745. § 3.; Kirsch, D. Finanzverwalt. d. Kardinalkollegs i. 13. u. 14. Jahrh.; Baumgarten, Untersuchungen u. Urkunden ueber die Camera collegii Cardinal. v. 1295.-1437.

quae dignitati cardinalitiae convenirent, ipsis indulisit, atque usque ad nostram aetatem Cardinales quidam solent habere *commendas*.

IV. Cardinales si obtinent singulare indultum, *pensiones*, quas ex fructibus alienorum beneficiorum percipiunt, in alias personas transferendi (68), servare debent conditiones ab Innoc. XI. Const. " *Circumspecta* „ 7. Febr. 1677. prae-scriptas.

V. Porro quamvis Cardinales per Breve " *De benignitate Sed. Apost.* „ acquirere soleant *ius libere testandi* de bonis propriis (69), tamen nisi speciali indulto muniti sint, de *sacris vestimentis* et utensilibus ex redditibus ecclesiasticis comparatis libera facultate disponendi etiam in favorem causarum piarum carent. Illa enim, si agatur de *Cardinalibus in Curia Romana* residentibus, non exceptis Cardinalibus Episcopis suburbicariis vel Abbatibus nullius, ipso iure ad *pontificium sacrarium* spectant. Cardinales vero, qui sunt Episcopi residentiales extra Curiam Romanam, Pii V. Const. " *Rom. Pontificis* „ tenentur, et non obstantibus specialibus favoribus in Brevi " *Cum fel. record.* „ Urbani VIII. etiam ipsis concedi solitis in clausula finali Romanus Pontifex illos " *vehementer hortatur* „, ut in dispositione de sacris utensilibus ecclesias cathedrales a se gubernatas prae oculis habeant ceterisque praeferant.

VI. Per cit. Breve " *De benign. Sed. Apost.* „ Cardinales etiam consequi solent immunitatem a *iure spoli* olim Camerae Apostolicae, nunc S. C. de Prop. F. proprio, ea tamen conditione imposita, ut pro " *annulo cardinalitio* „ S. C. de Prop. Fide ex disciplina nunc vigente solvant in ipsa promotione ad Cardinalatum 600. scutata (70).

634. *Iura honorifica* Cardinalium maxime haec recensenda sunt :

I. *Praecedentia* super omnes Praelatos *ecclesiasticos* etiam *patriarchali* dignitate insignitos immediate post Romanum Pontificem (71).

(68) *Ferraris* l. c. v. *Pensio* n. 74. sq.

(69) Pii IX. Const. " *Cum illud* „ 1. Iun. 1847. pr.; *Santi* l. c. l. III. t. 26. n. 39. sq.

(70) Iul. III. Const. " *Cum sicut* „ 26. Iun. 1550.; Gregor. XV. Const. " *Romanum decet* „ 22. Iun. 1622. §§ 2. sq.; *Santi* l. c. n. 34.; *Bangen* l. c. p. 258.

(71) Eugenii IV. cit. Const. " *Non mediocri* „ 1438. §§ 1. 3. 10. sq.;

II. *Praerogativa* principum Romanorum. Ideo Cardinales solis regibus locum cedunt reliquisque principibus familiarum regnantium merito saltem aequiparantur (72).

III. *Nomen* habent exclusivum " *Cardinalium* „ (73), et *titulus* " *Eminentiae* „ nunc Cardinalibus fere solis est unice proprius (74).

IV. *Insignia* galeri, birreti, pileoli rubri Cardinalibus competunt, insuper mitra serica damasceni operis, vestimenta purpurea cum cappa magna, instrumenta pontificalia v. g. crux pectoralis, annulus cardinalitius, baldachinus in ecclesiis suorum titularum (75).

635. *Scholion*. Quenam sint iura et officia Cardinalium tempore *vacantis Sedis Apostolicae*, facile eruuntur ex iis, quae supra h. t. II. n. 567. sq. et 612. sq. de electione Rom. Pontificis et cessatione potestatis pontificiae disputata sunt. De iuribus atque obligationibus Cardinalium tempore *Sedis Apostolicae impeditae* v. g. tempore captivitatis Pii VII. expressae iuris sanctiones non existunt. Cfr. *Saegmueller* l. c. p. 114. sq.

IV. De amissione dignitatis cardinalitiae.

636. Dignitas cardinalitia generatim omnibus illis modis amitti potest, quibus officia ecclesiastica et praesertim Prae-laturae maiores amittuntur velut per *mortem*, per *renuntiationem* (76) a Rom. Pontifice acceptatam.

In Cardinalibus *permutatio* videtur esse nullius practici momenti. Per *translationem* vero *cessat* quis esse Cardinalis certe in illo casu vix non unice practico, quo eligitur successor Sancti Petri (77). Quare solummodo de *privatione* et *degradatione* Cardinalium pauca quaedam sunt subiungenda.

Leon. X. cit. Const. " *Supernae* „ § 16.; *Saegmueller* l. c. p. 193. sq.; *Hefele* l. c. t. V. p. 1108. sq. de Conc. Lugd. I. a. 1245.; *Ferraris* l. c. art. 2.; *Phillips* l. c. § 291.

(72) Caerem. Cardin. 14. Maii 1706. iunct. novo decreto 16. Apr. 1856.; Innoc. X. Const. " *Militantis* „ 19. Dec. 1644.; *Hefele* l. c.; *Bangen* l. c. p. 29. sq.; *Scherer* l. c. p. 484.

(73) Cfr. supra h. tom. II. n. 621.

(74) Urbani VIII. Decret. 10. Iun. 1630.; Innoc. X. cit. Const.

(75) *Ferraris* l. c. n. 10. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 157.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 279. sq.

(76) *Riganti* l. c. Reg. 58. Canc. Apost. n. 11. sq.

(77) Cfr. supra h. tom. II. n. 567. sq.

Qua in re non est dubitandum, quin Rom. Pontifex pro suprema et plena sua potestate solus et absque consilio vel consensu Synodi Episcoporum vel Collegii Cardinalium aliquem Cardinalem deponere possit (78). Quodsi Romani Pontifices de facto pluries Cardinales cum consensu Synodi (79) aut de fratrum i. e. Cardinalium consilio (80) deposuerunt, id ex prudenti et ordinata quadam praxi ob debitum honestatis fecerunt, non propter iuris necessitatem (81). Neque ulla ratione solida probatur Romanum Pontificem in processu depositionis alicuius Cardinalis adstringi ad magnum illum numerum 72, 44, 27 testium, quem veteres quidam canones (82) vel absolute spurii vel mere particulares vel certe in praxi ex legitima consuetudine non recepti ad depositionem Cardinalis requirunt. Quare ex disciplina vigente etiam ad condemnandum Cardinalem duo vel tres testes omni exceptione maiores omnino sufficiunt (83).

Ipsi quoque Cardinales degradationi subiici possunt, at restitutione a Romano Pontifice facta suam dignitatem denuo recuperant. Ita v. g. Leo X. duos Cardinales degradatos restituit (84), atque per Pium IX. Cardinalis D'Andrea a iuribus et privilegiis cardinalitiis saltem suspensus denuo ad insignia et privilegia dignitatis cardinalitiae restitutus est (85).

(78) Glossa ad cap. 2. X. de cleric. non resid. III. 4. v. Ab omnibus; Bouix l. c. p. 91. sq.

(79) Cap. 2. X. de clericis non resid. III. 4., ubi decernitur depositio Card. Anastasii propter violatam legem *residentiae* in Concilio Romano a Leone IV. a 850. celebrato. Cfr. quoque Concilium Romanum a. 864., in quo Nicolaus I. Cardinalem Rodoaldum deposuit; Hefele l. c. t. IV. p. 178. 201. 276. sq.; Saegmueller l. c. p. 150. sq. 185. sq.

(80) Cap. unic. de schism. V. 3. in Sext.; Pii IV. Const. " *Onerosum* " 31. Mart. 1563.; Innoc. X. Const. " *Cum iuxta* " 19. Febr. 1646.

(81) Innoc. X. cit. Const. " *Cum iuxta* "; Fagnanus in cap. 2. X. de clericis non resid. III. 4. n. 5. 7. 8.; Kober, D. Deposit. p. 523. sq. 529. sq.

(82) Cfr. c. 2. C. II. q. 4. = apocryph. canon. Silvestri ex saec. sext.; c. 3. C. II. q. 4. = Leon. IV. epist. ad Episc. Brit. a. 849.-850.; diet. Grat. post cit. c. 3. C. II. q. 4.; c. 12. Conc. Mogunt. a. 888.; Eugen. IV. Const. " *Non mediocri* " a. 1439. § 5.

(83) Cap. unic. de schism. V. 3. in Sext.; Pii IV. cit. Const. " *Onerosum* " §§ 2. sq. iunct. *Hostiensi*, Summa l. II. t. 20. de testib. n. 4.; *Durantis*, Speculum l. I. partic. 4. t. de teste § de num. test. n. 1.; *Pirhing* l. II. t. 20. n. 108.; *Reiffenstuel* l. II. t. 20. n. 244.; *Ferraris* l. c. v. Testis art. 2. n. 4. v. Cardinalis art. 4. n. 8.; *Kober* l. c. p. 539. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 151.; *Hinschius* l. c. p. 349. sq.

(84) *Kober* l. c. p. 286.

(85) Acta S. Sed. vol. III. p. 380. sq.

§ 2. DE PRAELATIS CURIAE ROMANAE (86).

637. Praelati post Cardinales in Curia Romana primum locum occupant, et illorum gradus, officia, iura simili modo paulatim introducta fuerunt atque in ipsis Cardinalibus accidit.

Inde enim ab antiquo tempore clerus Romanus dividebatur:

I. In *clerum* regionarium i. e. septem *regionibus* Urbis adscriptum. Quos inter clericos regionarios imprimis eminent septem antiqui *diaconi* regionarii (87), quibus septem quoque *subdiaconi* regionarii per Fabianum Papam (a. 236.-250.) accesserunt (88); imo *acolythi* quoque regionarii reperiuntur (89).

Post diaconos regionarios praesertim commemorandi sunt septem *notarii* (90) *regionarii*, qui fuerunt clerici infra subdiaconos constituti ad exquirenda et conscribenda gesta martyrum. Finitis persecutionibus notarii in conscribendis documentis pontificiis aliisque negotiis gerendis fuerunt occupati. *Primicerius* et *Secundicerius* notariis regionariis praesidebant.

Septem quoque exstiterunt *defensores* (91) regionarii, qui ex clericis inferiorum graduum assumpti, ut ipsum nomen insinuat, ad defendenda iura et bona Ecclesiae, viduarum, pauperum etc. potissimum fuerunt constituti et praesertim sub Gregorio M. etiam aliis gravissimis muneribus functi sunt. Eis praefuit *Primicerius defensorum*.

II. *Presbyteri* non exclusis aliis clericis maioribus et minoribus i. e. diaconis, subdiaconis, acolythis etc. praesertim *ecclesiis* et *titulis* ad cultum divinum erant *adscripti*. Qui omnibus illis presbyteris et clericis in huiusmodi ecclesia praefuit, is *Archipresbyter* vel *Archicanonicus* vel Decanus au-

(86) Baingen l. c. p. 45. sq.; Phillips l. c. t. VI. §§ 293. sq. p. 297. sq.; Scherer l. c. § 84.; Hinschius l. c. t. I. p. 375. sq.

(87) Liber pontificalis, Vita Evaristi (a. 100.-108. vel 109.); Phillips l. c. § 295.

(88) Lib. pont., Vit. Fabian.

(89) Ordo Rom. I. n. 1.

(90) Lib. pont., Vit. Clement. (a. 91.-100.); Thomassin. l. c. P. I. l. 2. cap. 104. sq.; Kraus, Real-Encyklop. v. Notarii; Scherer l. c. t. I. p. 502. not. 60.; Phillips l. c. § 302. p. 391. sq. de Protonotariis.

(91) Thomassin. l. c. P. I. l. 2. cap. 98. sq.; Kraus l. c. v. Defensor.

diit (92). Tribus in Basilicis maioribus S. Ioannis Later., S. Petri, S. Mariae maioris officium Archipresbyteri paulatim tantam dignitatem obtinuit, ut solis Cardinalibus concederetur (93). Clerici autem illis ecclesiis addicti formarunt *collegia*, e quibus diversa Capitula sive saecularia sive regularia in Urbe orta sunt (94).

III. Clerus *palatinus* fuit illa pars clericorum Romanorum, qui praeter Cardinales Episcopos et Presbyteros Romano Pontifici aut in functionibus *liturgicis* aut in *regimine* ecclesiastico aut in servitio *personali* immediate adstiterunt.

Hinc antiquis diaconis regionariis ad functiones illas liturgicas accesserunt sex *diaconi palatini* cum Archidiacono, praeterea *subdiaconi* et *acolythi* palatini (95). In regimine vero ecclesiastico praesertim *septem iudices palatini* sive iudices de clero i. e. Primicerius notariorum, Secundicerius notariorum, Arcarius, Sacellarius, Primiscrinus sive Protoscriniarius, Primicerius defensorum, Nomenclator sive Adminiculator Romano Pontifici administri fuerunt. Quae officia iudicum palatinorum paulatim saec. 12. et 13. cessarunt (96).

Cum ex antiqua praxi Ecclesiae cautum sit, ut Episcopi clericos haberent testes (97) conversationis suae, etiam Rom. Pontifices ut plurimum ex clericis saltem inferiorum ordinum suos *Cubicularios* (98) assumpserunt. Hisce officialibus, qui praesertim ad servitium personale Romani Pontificis erant vocati, merito adiunguntur *Vicedominus* (99) et *Vestararius* (100).

(92) Cfr. Ord. Roman. XI. (saec. 12.) n. 57.; subscriptiones in Synod. Roman. a 1044. et a. 1081.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 294. 296. p. 304. sq. 324. sq.; *Hinschius* l. c. p. 377. sq.

(93) *Riganti* l. c. Reg. 8. Canc. Apost. § 1. n. 37. sq.

(94) *Migne*, P. L. LXXVIII. p. 1393. sq.; *Phillips* l. c. p. 328. sq.

(95) Ord. Rom. XI. n. 47.; *Saegmueller* l. c. p. 1. sq. 9. sq.; *Phillips* l. c. §§ 294. 297. p. 304. sq. 333. sq.

(96) *Savigny*, Gesch. d. r. R. im M. t. I. p. 378. sq.; *Galletti*, Del primicerio della s. sede apost.; *Phillips* l. c. § 298. p. 343. sq.; *Hinschius* l. c. p. 380. sq.

(97) Cfr. c. 12. Conc. Turon. a 567.; c. 2. Synod. Rom. a. 595.; *Kraus* l. c. v. Akoluthen.

(98) Ord. Rom. IX. n. 1. In patriarchio sive cubiculo Lateranensi vel schola palatina educabantur pueri etiam nobilium familiarum, e quibus prodierunt cubicularii tonsurati et clerici superiorum ordinum ipsique Romani Pontifices; *Phillips* l. c. p. 333. sq.

(99) Cfr. c. 2. 3. D. 89. (S. Greg. I.); *Durantis*, Specul. l. I. partic. 3. tit. de vicedomino; *Renazzi*, Notizie storiche degli antichi Vicedomini del Patriarchio Lateran.

(100) *Galletti*, Del Vestarario della Santa Romana Chiesa; *Phillips* l. c.

Inter diversos officiales Curiae vel palatii apostolici paulatim ea introducta est distinctio, ut proceres sive primates cleri vel ecclesiae accuratius secernerentur a clero inferiore. Cum praeterea Cardinales praesertim ex eo tempore, quo exclusivum ius eligendi Romanum Pontificem consecuti sunt, proprium distinctumque formarent Collegium, quod reliquum clerum Romanum atque adeo Episcopos dignitate et auctoritate longe superaret, inde ex saeculo *decimo tertio* vel *decimo quarto* proceres cleri Romani iam frequenter dicuntur "*Cardinales et Praelati* „ vel Cardinales et alii Praelati de Curia vel domus. Neque mirum est, quod praeclariora munera Praelatorum paulatim in ipsos Cardinales exclusive fuerint translata. Inde factum est, ut officia Cancellarii, Bibliothecarii, Camerarii S. R. E., Legati a latere nonnisi Cardinalibus concederentur (101).

Quae distinctio inter *Cardinales* et *Praelatos* etiam ex *disciplina vigente* in Curia Romana retinetur.

638. I. *Praelatus*, si vim *nominis* attendas, idem *significat* atque procer vel praepositus, qui alteri praecedit vel etiam praest ut Superior, ideoque ordini laicali et clericali praefici potuit. At iam ex antiquissima praxi verbum *praelati* (vel praepositi vel *antistitis*) in solo foro ecclesiastico adhibetur (102). Nihilominus etiam in iure canonico non semper constans vigeat significatio huius nominis. Nam cum Alexander III. cap. 3. X. de off. ordin. I. 31. vel ipsum plebanum sive parochum Praelatis adnumeret, aliis in locis corporis iuris canonici solummodo Abbates, Episcopi, Archiepiscopi aliique superiores Praesules videntur comprehendi generali nomine Praelatorum (103). Ex disciplina autem vigente *sensu strictissimo* sunt Praelati, qui insigniti sunt saltem *ordine* episcopali; *sensu autem latiori* Praelatis adnumerantur cle-

§ 299. Cfr. de historia thesauri, bibliothecae, archiv. Rom. Pontificum ex saec. 14.: Ehrle in Archiv fuer Litteratur — u. Kircheng. t. I. p. 2. sq.; Phillips l. c. §§ 300. sq.; Saegmueller l. c. p. 16. sq.

(101) Ordo Rom. XIV. c. 32. apud Migne, P. L. LXXVIII. 1211. sq.; Saegmueller l. c. p. 28. sq. Quodsi unus ex *Episcopis* suburbicariis fiat Cancellarius vel potius Vicecancellarius, cui concedi solet diaconia S. Laurentii in Damaso, retenta sede suburbicaria inter Cardinales Episcopos eandem diaconiam accipit in *commendam*.

(102) Kraus l. c. v. v. Praelatus, Praepositus; Phillips l. c. §§ 293. 294.; Bangen l. c. p. 46. sq.

(103) Cap. 2. X. de iudiciis II. 1. ex Conc. Rem. a. 1148.; cap. 41. 44 X. de elect. I. 6. ex Conc. Later. IV. a. 1215.

rici, qui *iurisdictione* in foro *externo* gaudent, imo *sensu latissimo* etiam illi, qui licet ordine episcopali atque adeo forte etiam quolibet ordine maiore omnique *iurisdictione* in foro externo careant, tamen *titulo* et iuribus quibusdam *honorificis Praelatorum* instructi propter *dignitatem* sive honoris praerogativam saltem *habiles* reputantur, quibus *iurisdictione* in foro externo et Praesertim delegatio apostolica committatur. Quo triplici sensu etiam in Curia Romana Praelati existunt.

II. *Distinguuntur Praelati* (104) Curiae Romanae:

a) *Ratione admissionis* in Praelatos *iustitiae* et *gratiae*. Illi Praelaturam saltem honorificam consequuntur impletis omnibus conditionibus a *iure* requisitis scilicet legitim. natal., vitae honestate, anno aetatis 25. inchoato, studiis legalibus per quinquennium in publica universitate peractis, obtenta laurea in utroque iure, expleto biennio praxeos in Curia Romana, redditibus 1500 scut. sive ex propriis sive ex beneficialibus bonis comprobatis, superato examine coram collegio Referendariorum Signaturae iustitiae (105).

Quodsi Rom. Pontifex ab una vel compluribus ex illis requisitis dispensat, dicitur concedere Praelaturam gratiae.

b) *Ratione potestatis* vel *officii* in *veros* sive reales et in *honorarios* Praelatos. Illi sive ut personae singulares v. g. Secretarii SS. CC. sive in collegia v. g. Auditores Rotae coadunati vera quadam *potestate* vel administratione ecclesiastica praediti sunt, ut Romanum Pontificem aut Cardinales in regimine Ecclesiae universalis adiuvent ideoque consequenter etiam singulari quadam gaudent praerogativa *honoris*. Huiusmodi veri Praelati sunt Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi titulares in Urbe residentes, porro Praelati diocetici i. e. Vicecamerarius, Auditor gener. et Thesaurarius gener. Camerae Apostolicae, Vicesgerens Cardinalis Vicarii, Maiordomus palatii apostolici (106), deinde Secretarii SS. CC. Cardinalium, Assessor et Commissarius S. C. Inq., Regens Canc. Apost., Regens Poenitent. Apost. Promotor fidei, denique Praelati nonnullorum collegiorum velut Protonotarii,

(104) *Bangen* l. c. p. 49. sq.

(105) Qualitates illae ab Alexandro VII. Const. " *Inter ceteras* " 13. Iun. 1659. § 5. in solis Referendariis Signaturae iustitiae requisitae postea in praxi etiam ab aliis Praelatis Curiae exigebantur.

(106) Caereemoniale Dominor. Praelator. 22. Nov. 1742.; *Bangen* l. c. p. 54. sq. 464. sq.

Auditores Rotae, Referendarii votantes Signaturae iustitiae, Clerici Camerae.

Praelati *honorarii* dicuntur illi, qui vera potestate vel administratione ecclesiastica non potiuntur, sed *aut* simplices quasdam *functiones* obeunt velut Episcopi assistentes ad solium pontificium (107). Eleemosynarius eiusque coadiutor, Secretarius litterarum ad principes, Substitutus Secretarii Status, Secretarius litterarum latinarum, quatuor Camerarii secreti, qui per vices R. Pontifici inserviunt, Abbreviatores maioris praecedentiae in Cancellaria Apostolica, Magistri caeremoniarum, secreti Capellani pontificii actu servientes, *aut* absque ullo officio gaudent *mera praerogativa honorifica* velut Praelati domestici S. Sanctitatis, Protonotarii supranumerarii (108), Referendarii supranumerarii Signaturae iustitiae, Camerarii secreti sopranumerarii, Magistri caeremoniarum supranumerarii, Capellani secreti honorarii.

Medium quendam locum inter Praelatos veros et honorarios occupant quatuor illi officiales Camerae Apostolicae, qui vocantur Praelati di mantellone scl. Advocatus pauperum, Advocatus generalis et Procurator generalis fisci et Camerae Apostolicae, Commissarius generalis Camerae Apostolicae.

III. *Concessio Praelaturae* sive verae sive honorariae, iustitiae vel gratiae *libere* fit a Romano Pontifice qui *commendationi* Episcoporum, si extra Urbem nominandus sit Praelatus honorarius, facile rationem habere solet, sed in promovendis clericis dioecesanis etiam proprio *motu* ad Praelaturas honorarias a consensu Ordinariorum non pendet multoque minus a beneplacito guberniorum civilium (109).

(107) Iul. III. Const. « *Romanus Pontifex* » 6. Apr. 1551.; Gregor. XV. Const. « *Circumspecta* » 17. Aug. 1622.

(108) Pii IX. Const. « *Quamvis* » 9. Febr. 1853. et Const. « *Apostolicae Sedis* » 29. Aug. 1872. in Act. S. Sed. vol. VII. p. 83. sq.; Pii X. Mot. propr. « *Inter multiplices* » 21. Febr. 1905. (de Protonotar. Apost.); *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. lib. III. cap. 8. n. 3. sq.; *Gasparri*, De ss. eucharistia n. 679.

(109) *Martin*, Collectio docum. Conc. Vatic. p. 156. Quare a gubernio civili ex necessitate iuris non est *petenda licentia*, si R. Pontifex clericum alicuius reipublicae ad officia *ecclesiastica* suscipienda Romam evocet. Neque legitima *gestatio* honorificorum titulorum *ecclesiasticorum* v. g. Protonotarii Apostolici de iure requirit approbationem potestatis civilis. Analogia enim cum concessione « *ordinum* » a principibus saecularibus facta non est ad rem; futes vero suspensiones non sunt legitimi tituli iuris. Cfr. *Scherer* l. c. t. I. p. 499. not. 30.

Ut in Curia Romana prompti essent clerici *habiles*, qui ad Praelaturas promoverentur, Benedictus XIV. instituit Academiam ecclesiasticam ad instar seminarii Praelatorum (110).

IV. *Iura et privilegia* honorifica Praelatis Curiae Romanae propria praesertim eruenda sunt ex specialibus Constitutionibus R. Pontificum hac de re latis (111).

Imprimis gaudent omnes Praelati *titulis* honorificis Monsignore et Reverendissimi, imo pro altioribus gradibus etiam illustrissimi et Reverendissimi Domini vel Excellentiae Reverendissimae. Praeterea *habitu et insignibus* et coloribus utuntur unicuique gradui praescriptis vel permissis. Quoad *praecedentiam* Praelatorum attendendus est ordo, qui servandus est in solemnitatibus capellae pontificiae (112).

Quodsi quis renuntiatur Praelatus honorarius, nequaquam *eximitur* ab ordinaria iurisdictione sui Episcopi, neque ullam *immunitatem* sibi vindicare potest ultra terminos in privilegiis statutos.

V. Praelati *amittunt* suam dignitatem eodem modo, quo generatim officia ecclesiastica amittuntur. Imprimis autem Romanus Pontifex pro sua perfecta libertate in concedendis Praelaturis etiam libere Praelatos a suis officiis et honoribus remove potest. Quodsi Praelatura non absolute et in perpetuum *ad tempus* vitae concessa sit, conditionibus non amplius impletis vel *lapsu temporis* pariter ipso facto cessat.

§ 3. DE INFERIORIBUS CURIALIBUS.

639. Quamvis de iure et sensu lato etiam Cardinales et Praelati Curialibus comprehendantur, tamen ex usu loquendi et sensu stricto exclusi Cardinalibus et Praelatis tantum inferiores officiales et administri Curiae Romanae simpliciter vocantur Curiales (113).

640. Ex istis Curialibus commemorandi sunt *Advocati*, qui postquam rite admissi fuerint, pro more antiquo, non ut

(110) Cfr. supra h. tit. not. 105. Alex. VII. Const.

(111) Cfr. v. g. Pauli III. Const. « *Cum sicut* » 21. Apr. 1545.; Iulii III. Const. « *Cura pastoralis* » Apr. 1551.; Pauli V. Const. « *In maximis* » 23. Dec. 1605.; Innoc. X. Const. « *Etsi* » 27. Nov. 1645.; Alexandri VII. Const. « *In sublimi* » 22. Aug. 1656., « *Inter ceteras* » 16. Iul. 1659.; Pii X. Mot. propr. « *Inter multiplices* » 21. Febr. 1905. n. 77. sq.

(112) Cit. Caeremon. h. tit. not. 106.; La Gerarchia cattolica (a. 1896.) p. 601. sq. Cappella pontificia.

(113) *Riganti*, Comment. in Reg. 1. Canc. Apost. § 1. n. 130. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. § 318. p. 547. sq.; *Bangen* l. c. p. 7. 62.

procuratores negotia aliorum gerunt eorumque personam repraesentant, sed de iuris quaestionibus ad instantiam partium vel ex officio et mandato magistratus recepto *honorario* conscribunt vota sive districtus iuris et facti (114).

Inter Advocatos principem locum occupant Advocati *consistoriales*. Qui Advocati haud sine ullo fundamento a septem antiquis defensoribus in Urbe dicuntur repetere originem. Sixtus IV. septem antiquioribus Advocatis consistorialibus, qui numerarii sive participantes sive seniores appellantur, quinque iuniores sive supernumerarios vel non participantes adiecit. Quae innovatio a Benedicto XIV. Const. "*Inter conspicios* „ 29. Aug. 1744. §§ 2. 3. denuo approbata etiam ex disciplina vigente retinetur, salvo discrimine quoad iura et privilegia inter septem antiquiores, qui proprium formant collegium sub Decano, et quinque iuniores Advocatos consistoriales.

Advocati consistoriales nominantur a R. Pontifice iuxta formam a Benedicto XIV. cit. Const. §§ 3. 4. 5. statutam et tum ex clericis tum ex laicis assumuntur. Septem Advocati consistoriales antiquiores soli gaudent iure postulandi pallium pro Metropolitae et Episcopis privilegiatis, scribendi in iure in causis beatificationis et canonizationis, concedendi gradus academicos ex utroque iure in universitate Romana (Sapienza), in qua officium Rectoris gerunt et facultatem iuridicam sive collegium legale constituunt (115). Suum habent locum distinctum in capellis pontificiis, et quamvis vi officii Praelati non sint, tamen compluribus privilegiis et insignibus Praelatorum gaudent.

Denique in Curia Romana sunt Advocati *simplices* et Advocati *titulares*.

641. *Procuratores* (116) proximum post Advocatos occupant locum in Curia Romana et praesertim ad causas in tribunalibus Urbis agendas *nomine* partium sive praesentium sive absentium in casibus a iure permissis constituuntur.

(114) Benedict. XII. Const. "*Decens* „ 25. Oct. 1340.; *Schmalzgr.* l. I. t. 37. de postulando; *Bangen* l. c. p. 63. sq.; Editto (Card. Gamberini) a. 1834., §§ 228. sq. et de honorario Advocatorum §§ 452. sq.

(115) Iulii III. Const. "*Cum sicut* „ 6. Febr. 1553.; Sixti V. Const. "*Sacri Apostolatus* „ 23. Aug. 1587.; Benedicti XIV. cit. Const. "*Inter conspicios* „ §§ 9. sq.

(116) *Schmalzgr.* l. I. t. 38. de procurator.; *Phillips* l. c. § 318. p. 553. sq.; *Bangen* l. c. p. 68. sq.; Editto cit. Card. Gamberini §§ 246. sq. et §§ 464. sq. de salario Procuratorum.

Distinguuntur: a) Procuratores collegiales sive de collegio qui omnium Procuratorum sunt antiquissimi atque iam ex longo tempore in collegium sunt coadunati, unde nomen sortiuntur. Quod collegium Paulus V. (a. 1613.) ad 24 socios reduxit (117).

Procuratores de collegio gaudent exclusivo iure fungendi officio Procuratoris in causis beatificationis et canonizationis, examinandi et approbandi alios Procuratores et Notarios in Urbe. Porro ex concessione Pauli III. a. 1548. *duo* Procuratores a collegio deputati immediate post Advocatos consistoriales habent locum in capellis pontificiis. Denique parem habent gradum cum ipsis Advocatis.

b) Procuratores rotales (118). Procuratores de *collegio* ex praxi antiquissima soli fuerunt admissi tanquam patroni i. e. procuratores in causis *palatii apostolici* sive in Rotae Romanae auditorio. Aucto numero litium etiam ex simplicibus Procuratoribus aliqui ad patrocinium causarum in Rotae Romanae auditorio sunt recepti. Qui Procuratores rotales nunc dicuntur, atque ex eorum numero per electionem a Procuratoribus de collegio factam assumuntur novi Procuratores collegiales.

c) Procuratores simplices, in quibus certae qualitates minore rigore exiguntur, in aliis tribunalibus Urbis suo officio funguntur (119).

642. *Notarii* Curiae Romanae omissis Protonotariis apostolicis sunt aut Notarii *practici* aut Notarii *titulares*.

Illi partim tribunalibus aliisque dicasteriis tanquam actuarii, vel cancellarii stabiliter addicti de actibus iudicialibus et aliis documentis fidem publicam faciunt, partim de negotiis legitimis iurisdictionis voluntariae per diversas Urbis regiones distributi ad rogationem privatorum instrumenta cum fide publica conscribunt. Alii quamvis comprobata sua habilitate titulum Notarii iam consecuti fuerint, tamen suo officio actu nondum funguntur, sed exspectata vacatione officii alicuius Notarii practici interim in studio quodam sese exercent atque Notario practico auxilium praestant (120).

(117) Editto cit. Card. Gamberini §§ 256. sq. 282.

(118) Benedict. XIV. Const. - *Inter conspicuos* - § 28.; Editto cit. Card. Gamberini § 255.

(119) Editto cit. Card. Gamberini §§ 248. 249. 250.

(120) Editto cit. Card. Gamberini §§ 219. sq.

643. *Sollicitatores* sensu stricto dicuntur adiutores Procuratorum in causis *contentiosae* iurisdictionis quoad negotia potius externa perficienda, v. g. distribuunt scripturas, petunt informationes etc. Ex praxi antiqua Sollicitator Camerae stabile quoddam munus obtinuit. *Expeditores*, quo nomine haud raro etiam Sollicitatores comprehenduntur, curant potissimum expeditionem negotiorum voluntariae iurisdictionis apud Datariam vel Secretariam Brevium aliaque dicasteria Curiae Romanae (121).

Agentes a partibus sive stabiliter sive pro determinato negotio assumuntur, ut expeditionem causae urgeant; praesertim vero intelliguntur negotiorum gestores, qui diversissima negotia ex mandato Episcoporum in Urbe curant atque promoveant (122).

644. Scholion. Quodsi saeculo decimo quinto frequenter actum est de reformatione Ecclesiae in capite et in membris, praesertim reformatio Curiae Romanae ex opinione multorum primum debuit occupare locum (123). Quamvis vel ipsi supremi officiales Curiae Romanae illo tempore non raro a iusto tramite declinassent, tamen imprimis *Curiales inferiores* propter non leves abusos dicebantur esse reformandi. Quae reformatio frequenter tentata est (124), neque mirum esse videtur, si mala inveterata non illico, sed paulatim fuerunt eradicata velut abusos officiorum venalium (125), nepotismi maioris et minoris (126).

§ 4. DE COLLEGIO ET CONGREGATIONIBUS CARDINALIUM.

645. Absoluta disputatione de *personis* Curiae Romanae reliquum est, ut disseratur praesertim de *collegiis* iurisdic-

(121) Gerarchia cattolica (a. 1896.) p. 619. Spedizionieri Apostolici.

(122) Regula in Secretariis ecclesiasticis Urbis circa Expeditores et Agentes servanda a Pio IX. approbata et 11. Nov. 1877. publicata. Cfr. Anal. eccles. t. VI. p. 487.; *Bangen* l. c. p. 71. sq.

(123) *Hefele* l. c. t. VII. p. 316. sq.

(124) Martini V. decret. reform. a. 1418. et 1425. iunct. *Hefele* l. c. t. VII. p. 349. sq. 409. sq.; Leon. X. Const. « *Pastoralis* » 13. Dec. 1513. et Const. « *Supernae* » 5. Maii 1514. Cfr. quae Card. Hergenroether apud *Hefele-Hergenr.* l. c. t. VIII. p. 732. sq. de Conc. Lateran. V. et Const. Leon. X. multo verius et aequius scribit quam Scherer l. c. t. I. p. 487. not. 11.

(125) Pauli IV. Const. « *Inter ceteras* » 7. Oct. 1555.; Innoc. XI. Const. « *Rom. Pontifex* » 1. Apr. 1678.; Reg. 64. Canc. Apost. et *Riganti* l. c. Reg. 64. n. 8. sq.; Innoc. XIII. Const. « *Ad hoc* » 23. Oct. 1692.

(126) Innoc. XII. Const. « *Romanum decet* » 22. Iun. 1692.; *Phillips* l. c. t. VI. § 302. p. 308. sq.

ctionis, quibus Curia Romana potissimum constituitur. Cum *magistratus* ecclesiastici in Curia Romana ex communiter contingentibus habeant formam *collegii* (127), disputatio de magistratibus practice coïncidit cum disputatione de collegiis iurisdictionis.

Quae collegia iurisdictionis et magistratus merito dicuntur habere generatim iurisdictionem *ordinariam* (128), nisi de iurisdictione mere *delegata* per specialem quandam exceptionem constet. Etenim solent habere iurisdictionem propriam *vi officii* et *nomine proprio* exercendam. Neque ad rationem officii ecclesiastici *subiectiva perpetuitas* est necessaria, quae in beneficio sensu stricto sive in beneficio titulari requiritur. Imo vel ipsa perpetuitas subiectiva officii in pluribus casibus non deest, et quamvis v. g. in Congregationibus Cardinalium tempore Sedis Apostolicae vacantis iurisdictione regulariter *quiescat*, tamen *in se manet* neque per mortem Romani Pontificis exstinguitur.

I. De Collegio Cardinalium.

646. Ad Romanos Pontifices inde a primis saeculis ex universa Ecclesia causae difficiliiores vel maiores delatae sunt. Cfr. *Phillips* l. c. t. V. p. 38. sq. 194. Quae licet pro suprema potestate pontificia etiam absque presbyterio vel Concilio congregato expediri potuerint, tamen saltem frequenter nonnisi cum consilio presbyterii vel Concilii sunt definitae. Quibus consultationibus presbyterii etiam interfuerunt v. g. iam tempore S. Cornelii Episcopi forte in Urbe praesentes. Inter illos Episcopos ad consultationes adscitos facile principem et stabilem quendam locum obtinuerunt Episcopi Urbi vicini sive suburbicarii. Inde factum est, ut Romae presbyterium cum illis Episcopis suburbicariis esset quaedam *συνόδος ἐνδοχμοῦσα*, quae v. g. Constantinopoli fuit recepta. Cfr. *Phillips* l. c. t. VI. p. 214. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 32. sq.

At dubitari non potest, quin Romani Pontifices praeter Episcopos suburbicarios etiam alios Episcopos universae

(127) *Bangen* l. c. p. 24. sq.

(128) Ita recte *Fagnan*, in cap. 14. X. de maior. et obed. l. 33. n. 64. sq.; *Bangen* l. c. p. 3. 9.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 569. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 392. 484. sq. aliique, quibus *Scherer* l. c. t. I. p. 419. not. 1. p. 505. not. 1. ob rationes minus solidas contradicet atque iurisdictionem illam per terminologiam parum aptam et perspicuam vult appellari - *quasiordinariam* -;

provinciae Romanae, imo totius Italiae vel Occidentis ad Synodos provinciales vel plenarias evocarint, ut in illis de gravioribus negotiis ecclesiasticis agerent. Cfr. de Synodis Romanis iam saeculo secundo et tertio et quarto celebratis: *Hefele* l. c. t. I. p. 101. sq. 114. 255. 199. 499. 739. sq. t. II. p. 37. sq.

Quae Synodi Romanae etiam saeculis subsequentibus non fuerunt intermissae (cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 56. sq. p. 208. sq. 362. sq.) atque inde ex saeculo nono et undecimo tanta celebritate coadunatae sunt ex universa Ecclesia occidentali, ut ad Synodos *generales* proxime accederent viamque pararent Conciliis *oecumenicis* saeculo duodecimo Romae in Laterano celebratis. Cfr. *Saegmueller* l. c. p. 34. sq.

Cum inde ex saeculo duodecimo rarius celebrarentur Concilia Romana, simulque Cardinales auctoritate et dignitate praestare coepissent Episcopis aliisque superioribus Praelatis, mirum non est, quod Collegium Cardinalium stabile atque permanens a Romanis Pontificibus in regenda Ecclesia universali magis magisque in partem sollicitudinis vocaretur. Quae negotia ecclesiastica magis ardua partim ab universo Collegio Cardinalium in *Consistorio* discussa sunt, partim in particularibus *commissionibus* Cardinalium a Rom. Pontifice specialiter et transeunter deputatis; unde stabiles Sacrae Congregationes Cardinalium tandem saeculo decimo sexto institutae paulatim praeformabantur. Cfr. *Saegmueller* l. c. p. 38. sq. 215. sq.

647. Cardinales S. R. E. in tres ordines distincti, sed *pari iure suffragii* praediti non solum constituunt Collegium sive veram *corporationem* ecclesiasticam ad instar Capitulorum ecclesiarum cathedralium, sed etiam Collegium *iurisdictionis*, quod *ut collegium* saltem in certis casibus a iure expressis vera iura ecclesiastica iurisdictionis exercere valet velut Capitulum ecclesiae cathedralis tempore sedis *vacantis*, attento tamen essentiali discrimine inter Sedem Apostolicam et simplicem sedem episcopalem (129).

648. Collegium Cardinalium *nunc* (130) ita ordinatum est,

(129) *Bangen* l. c. p. 25. 42. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 286. 288.; *Saegmueller* l. c. p. 170. sq. 31. sq.

(130) Iure antiquo *Archipresbyter* praefuit presbyterio Romano. Cfr. subscript. Conc. Roman. 499.; cap. 1. 2. 3. X. de off. archipresbyt. l. 24.; *Phillips* l. c. § 287. Ex saeculo duodecimo cessat nomen istud Archipresbyteri eique substituitur « *Prior Cardinalium Presbyterorum* ». Post Archipresbyterum in presbyterio Romano principem locum obtinuit *Archi-*

ut ipsi praesit *Decanus*, qui propter morem optandi saltem ex ineunte saeculo decimo sexto solet esse Episcopus Ostiensis. Vices Decani agit Subdecanus, cuius officium ob eandem rationem cum sede Portuensi et S. Rufinae in praxi est coniunctum. Cardinales seniores singulorum ordinum i. e. Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum ex disciplina vigente dicuntur *Capita ordinum*. Ad administrationem reditum Collegii Cardinalium singulis annis a Cardinalibus eligitur unus ex Cardinalibus *Camerarius* sacri Collegii, qui ex usu recepto antiquitate ad ultimum Camerarium proxime accedit.

Denique Collegium Cardinalium proprium habet *Secretarium* praelatitia dignitate insignitum, cui accedunt Substitutus alique inferiores officiales (131).

649. Disputatio de *iuribus* et *obligationibus*, quae *universo* Collegio Cardinalium Sede Apostolica *plena* ex disciplina vigente competunt, practice nunc reducitur ad disquisitionem de *Consistorio* et *Congregationibus*; ibidem enim Cardinales sive in unum senatum coadunati sive per particulares commissiones distributi sive singularibus muneribus praepositi v. g. Praefecti SS. CC. pro suo officio Romanum Pontificem in regimine Ecclesiae universalis adiuvant. Quibus in negotiis ecclesiasticis expediendis R. Pontifex Cardinalibus modo *decisivum* modo *mere consultativum* dat votum. Probe vero tenendum est discrimen inter Collegium Cardinalium et Capitulum ecclesiae cathedralis. Nam R. Pontifex certe quoad *valorem* actuum sui regiminis ecclesiastici non pendet ab ullo consensu vel consilio Collegii Cardinalium, cum ad *valorem* complurium actuum regiminis ecclesiastici Episcopus debeat habere consensum aut saltem exigere praeivium consilium Capituli suae ecclesiae cathedralis (132).

diaconus, qui inde ex saeculo decimo tertio appellatur « *Prior diaconorum Cardinalium* ». Qui Archidiaconus una cum Archipresbytero et Primicerio Notariorum tempore Sedis Apostolicae *vacantis* regimen tenuit in Ecclesia Romana. Postquam etiam Episcopi suburbicarii accesserunt Collegio Cardinalium, prima dignitas *Decani* ad antiquiorem Cardinalem Episcopum in Curia praesentem delata est. Cfr. Pauli IV. Const. « *Cum venerabilis* » 22. Aug. 1555.; Clem. XII. Const. « *Pastorale officium* » 10. Ian. 1731. Cfr. *Bouix* l. c. p. 139. sq.

(131) La Gerarchia Cattolica (a. 1896.) p. 132.

(132) *Bouix* l. c. p. 72. sq. 143. sq.; *Phillips* l. c. §§ 288. 292.; *Bangen* l. c. p. 26. sq.

Sede autem Romana *vacante* ex disciplina vigente (133) ad Collegium Cardinalium intra limites a iure statutos transit provisoria quaedam administratio *Status pontificii* et ius ad illos actus regiminis *ecclesiastici* exercendos, de quibus speciatim et expresse in iure cautum est (134). Quare *nequaquam* (135) secundum analogiam sedis episcopalis vacantis *tota* iurisdictio *ordinaria* sive primatus R. Pontificis transit in Collegium Cardinalium tempore Sedis Romanae vacantis. Imo quidquid iurisdictionis pontificiae coetus Cardinalium praeter casus a iure permisos duxerit exercendum, id irritum et inane existit. Cfr. cap. 2. pr. de elect. I. 3. in Clem. Collegium igitur Cardinalium Sede Apostolica *vacante* nequit condere vel immutare vel abrogare *leges* Ecclesiae (136). Id potissimum valet de Constitutionibus pontificiis ad ordinandum negotium electionis R. Pontificis latis (137). Neque ipsis fas est *creare* novos Cardinales vel depositos vel specialiter inhabilitatos a R. Pontifice ad electionem *admittere* (138) aut *nominare Legatos* a latere vel Episcopos aliosque officiales praeter casus in iure expressos (139).

At Collegium Cardinalium non prohibetur, quominus in casu *urgentis* negotii, quod ex voto duarum tertiarum partium per secreta suffragia dato in aliud tempus differri non valet, provisoria ordinatione iuxta maioris partis sententiam pariter per secreta suffragia de opportuno remedio disponat (140).

(133) S. Cyprian. epist. 2. n. 1. apud Migne, P. L. IV. 224. sq.; Phillips l. c. t. V. p. 726. sq.

(134) Pii IV. Const. « *In eligendis* » 9. Oct. 1562. §§ 6. 7. 8.; Clem. XII. Const. « *Apostolatus officium* » 4. Oct. 1732. §§ 6. 7. sq. 18.; Camarda l. c. Additio p. 13. sq.; Pii X. Const. « *Vacante Sede Apost.* » 25. Dec. 1904. n. 1. sq.

(135) Cap. 3. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 2. de elect. I. 3. in Clem.; cit. Pii IV. Const. « *In eligendis* » § 6.; supra h. tom. II. n. 568. et 647.; Scherer l. c. p. 482.; Fagnanus in cap. 11. X. de maior. I. 33. n. 1. sq.; Hinschius l. c. p. 370.

(136) Wernz, Ius Decretalium tom. I. n. 92.

(137) Cap. 3. § 1. de elect. in Sext.; cap. 2. pr. de elect. in Clem.

(138) Cap. 2. § 4. de elect. in Clem. iunct. cap. unic. de schism. V. 3. in Sext.; Clem. XII. Chirograph. 11. Dec. 1734.; Pii IX. Const. « *Quamquam* » 29. Sept. 1867. in Act. S. Sed. vol. III. p. 326. sq. 331. sq.; Hinschius l. c. p. 370. sq.

(139) Ferraris l. c. v. Cardinalis art. 5. n. 24. 37.

(140) Cap. 3. § 1. de elect. in Sext. et cit. cap. 2. pr. de elect. in Clem.; Pii IV. Const. « *In eligendis* » § 6.; Clem. XII. Const. « *Apostolatus officium* » §§ 6. 18.; Pii X. Const. « *Vacante Sede Apost.* » n. 5.

Praeterea si Ecclesiae Romanae *Camerarius* vel *Maior Poenitentiarius*, quorum officia per obitum R. Pontificis non expirant, per mortem vel alias quovis modo deficere contingant, a maiore Cardinalium numero per secreta suffragia eligendi sunt, qui Camerarii vel Maioris Poenitentarii vices suppleant usque ad electionem novi R. Pontificis (141).

Denique in schismate, cum duo in discordia electi de Pontificatu contendunt, et nescitur, quis sit verus Pontifex Romanus, ex recepta sententia Collegium Cardinalium potest convocare Concilium generale, cuius auctoritate de certo et indubitato Papa sententia declaratoria feratur (142). Expressa item Iulii II. (143) sanctione Cardinalibus, qui in electione simoniaca complices non fuissent, permissum erat etiam Concilium generale indicere et convocare in loco idoneo; quae post abrogatam Iulii II. Const. non amplius habent practicum momentum.

650. Collegium Cardinalium cum non sit iuris divini, per se abrogari atque de facto *extingui* potest. Quae res ansam dedit canonistis disputandi, ad quemnam devolvatur ius eligendi R. Pontificem, si *omnes* Cardinales moriantur (144).

II. De Congregationibus Cardinalium in genere (145).

651. Negotia ecclesiastica, quae tum in gradu appellationis tum in ipsa prima instantia ex universa Ecclesia ad Sedem Apostolicam deferuntur, adeo sunt numerosa et disparata, ut iam antiquis temporibus praeter Consistorium et tribunalia particulares Congregationes *Cardinalium* fuerint deputatae (146). Ut autem stabilior, securior, facilius atque celerior esset ordo procedendi, particulares illae Congregationes Car-

(141) Cap. 2. § 1. de elect. in Clem.; Clem. XII. cit. Const. § 15.; Benedict. XIV. Const. « *In apostolicae* » 13. Apr. 1744. § 4.; cit. Const. Pii X. n. 12. sq.

(142) *Schmalzgr.* l. I. t. 31. n. 16.; *Camarda* l. c. p. 275. sq. Cfr. de Papa notorie et violenter intruso: C. 1. 9. D. 79.; *Camarda* l. c.

(143) Const. « *Cum tam* » 14. Ian. 1506. § 8.

(144) *Camarda* l. c. p. 203. sq.

(145) *Bangen* l. c. p. 8. sq. 74. sq.; *Analecta iur. pont.* S. II. 1857. p. 2230. sq. 2364. sq.; *Stremier*, *Traité.... des congrég. romaines*; *Bouix*, *De Curia Rom.* p. 144. sq., ubi ex antiquis scriptoribus velut *De Luca* et *Plettenberg* multa excerptis; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 292. 319. sq.; *Lega*, *De iud. eccl.* t. II. p. 6. sq.; *Ferreres*, *La Curia Romana* n. 109. sq.

(146) *Phillips* l. c. § 292. p. 265. sq.; *Analect. iur. pontif.* l. c. p. 2230. sq.

dinalium per modum *stabilium* commissionum ad *determinata* negotia expedienda institui coeptae sunt. Ex his stabilibus commissionibus omnium prima est S. C. Inquisitionis, quam Paulus III. (147) instituit. Cuius exemplum Pius IV., Pius V., Gregorius XIII. secuti sunt.

Principalis vero auctor SS. CC. est Sixtus V. (148). Is enim non contentus una alterave Congregatione particulari erigenda v. g. super consultation. regular., universa negotia ecclesiastica in integrum quoddam systema quindecim Congregationum rite ordinatum et connexum distribuit. Postea Clemens VIII., Gregor. XV., Urban. VIII., Clemens IX., Pius VII. alias Congregationes adiecerunt (149). Quae Congregationes Cardinalium quamvis principaliter non essent tribunalia ad administrandam iustitiam, tamen paulatim etiam in causis iudicialibus tum civilibus tum criminalibus tantam celebritatem et auctoritatem nactae sunt, ut antiqua tribunalia iustitiae, v. g. Rota, pristinum splendorem fere penitus amiserint.

Memorata Sixti V. Const. " *Immensa* ", cum quibusdam imutationibus paulatim inductis ius de Congregationibus Cardinalium continebat, donec Pius X. Const. " *Sapienti consilio* ", 29. Iun. 1908. de novo ordinavit Congregationes, Tribunalia et Officia, quae Curiam Romanam componunt et quibus universae Ecclesiae negotia pertractanda reservantur. Cui Constitutioni adiecit *Legem propriam*, qua regeretur S. R. Rota et Signatura Apostolica, et *Ordinem servandum* in SS. Congregationibus, Tribunalibus et Officiis *cum normis communibus et peculiaribus*. Cuius reformationis ratio et scopus duplex praecipue fuit: 1° inducere accuratam distinctionem et separationem inter ordinem administrativum et disciplinarem et ordinem contentiosum in tractandis negotiis ad S. Sedem delatis; 2° sublata iurisdictione *cumulativa*, quae saltem in causis minoribus praxi ipsa introducta erat, vi cuius in diversis Congregationibus quoad illa minora negotia praeventioni erat locus, assignare unicuique iurisdictionem *privativam* accurate determinatam per definitionem limitum propriae competentiae (Const. " *Sapienti consilio* ", in prooemio).

Quae nova ordinatio comprehendit Congregationes, Tribunalia et Officia.

(147) Const. " *Licet* " 21. Iul. 1542.

(148) Const. " *Immensa* " 22. Ian. 1587. (1588.).

(149) *Phillips* l. c. § 319.; *Anal. iur. pont.* l. c. p. 2251. sq. 2266. sq. 2272. sq.

652. Notio. Congregationes Cardinalium *definiri* possunt: Collegia minora Cardinalium per Romanos Pontifices instituta ad certa negotia ecclesiastica discutienda et per vota maiora ordinarie etiam decisiva, non tantum consultativa, definienda (150).

Divisio. *Distinguuntur* autem Congregationes *ordinariae*, quae in perpetuum sunt erectae, atque *extraordinariae*, quae occasione data pro extraordinariis quaestionibus discutiendis ad tempus deputantur (151). Porro aliae Congregationes sunt *independentes, principales, generales*, aliae autem *dependentes, subsidiariae, particulares*, quae Congregationi cuidam principali adiunguntur et subordinantur (152).

653. Constitutio. *Constituuntur* SS. CC. solis Cardinalibus, e quibus unus officio *Praefecti* fungitur, nisi ipse R. Pontifex sibi Praefecturam reservavit, uti factum est v. g. in S. C. Inq. et in S. C. Consist. Praefecto assistit *Secretarius*, qui officium habet praelatitium et Archiepiscopus titularis esse solet, exceptis S. C. Inq. et S. C. Consist., quarum Secretarius ex Cardinalibus assumitur. Ut Congregationum decisiones sint validae, Cardinales in qualibet Congregatione non sint pauciores *tribus* (153), nisi R. Pontifex ex speciali indulto etiam v. g. duobus tantum praesentibus Cardinalibus causam definire permittat. Cum Sixtus V. singulis Congregationibus ordinarie quinque Cardinales adscripsisset excepta S. C. Inq., ad quam septem deputaverat (154), ex disciplina vigente numerus Cardinalium adscriptorum prudenti arbitrio R. Pontificis definitur (155). Praeterea in unaquaque Congregatione adsunt Administri *maiores* et *minores*. Administri *maiores*, qui directe a R. Pontifice nominantur sunt *Secretarius* (nisi sit Cardinalis), *Adessor*, *Substitutus* et *Subsecretarii*; reliqui sunt *minores*, velut *studii adiutores, scriptores, protocollistae, distributores*, qui

(150) Phillips l. c. § 319. p. 558. sq.; Santi l. I. t. 31. n. 41..

(151) Bangen l. c. p. 277. sq.

(152) Cfr. Ferreres l. c. n. 111. sq. 118. sq. 184. sq.

(153) Sixti V. cit. Const. " *Immensa* " i. f. Declar. facult. praed. Congr. § 1.; Bangen l. c. p. 10.

(154) Cit. Sixti V. Const. " *Immensa* "; Phillips l. c. § 320. p. 565.

(155) Nihilominus aliqui Cardinales ratione muneris quod obtinent certis Congregationibus ex officio accensentur, velut Cardinalis *a secretis* S. Officii et Secretarius Status Sacrae Congr. Consistoriali. Idem accedit relate ad Consultores, nam v. gr. Adessor S. Offic. et Secretarius S. C. pro Negot. eccl. extr. sunt Consultores S. C. Cons. durante munere.

praevio concursu nominantur. Suos quoque pleraeque Congreg. habent *consultores*, qui pariter a R. Pontifice nominantur (156).

654. De competentia SS. CC. in genere. SS. CC. sunt *competentes* :

I. Quoad *causas* nonnisi *publicas* natura sua et illud particulare genus negotiorum, quae auctoritate apostolica ipsis sunt assignata in Const. “ *Sapienti consilio* „ et inferius de singulis Congr. erit declarandum. Quae competentia SS. CC. cum antea circa *primaria* negotia esset *privativa*, sed de minoribus causis ex praxi recepta facta esset *cumulativa* (157), ita ut praeventioni esset locus (158), post citatam Pii X. Const. pro omnibus CC. et omnibus causis facta est stricte *privativa*.

Ne autem iterum introduceretur confusio et incertitudo, si unicuique Congregationi suae iurisdictionis limites determinare datum esset, sapienter statutum fuit, ut dubia de competentia inter varias Congregationes exorta ab una S. C. Consist. deciderentur. Quodsi ad vitanda incommoda, quae ex *cumulativa* iurisdictione facile oriebantur, Innoc. XII. Const. “ *Ut occurratur* „ 4. Iun. 1692. decrevit, *preces reiectas* ab una Congregatione non esse ab alia admittendas, atque adeo gratiam a secunda Congregatione per fraudem vel ignorantiam forte obtentam plane esse nullam (159), simile statutum retentum est in “ *Normis peculiaribus* „ cap. I. n. 2.

Illa potestas SS. CC. ex communiter contingentibus vere et proprie est *ordinaria* nec delegata dici potest, nisi Congregatio quaedam ex speciali commissione SS. mi D.ñi procedat, nec quasi *ordinaria* est appellanda, neque *extinguitur* per mortem R. Pontificis, sed tempore vacantis Sedis Apostolicae

(156) Anal. iur. pont. l. c. p. 2374. sq. Cfr. Const. “ *Sapienti consilio* „ eique adnexum “ *Ordinem servandum* „, qui in duplicem partem tribuitur. Prima pars continet “ *Normas communes* „, quae potissimum referuntur ad internam constitutionem Congregationum, Tribunalium et Officiorum Curiae Romanae; proponuntur munerum provisiones, horae ac disciplina officiorum atque eorum feriae; indicatur etiam modus tum privatis tum Episcopis sequendus in adeundis officiis. Altera pars continet “ *Normas peculiares* „, quibus explicatur singularum Congregationum seu Officiorum competentia et determinatur quoad singulas Congreg. quae negotia et quae ratione unaquaeque tractanda habeat.

(157) *Santi* l. I. t. 31. n. 55.

(158) Declar. d. in fine Const. “ *Immensa* „ § 1. et Declar. d. Const. 11. Maii 1588. ad cit. Const. “ *Inmensa* „ §§ 2. 3. 4.; *Santi* l. c. n. 56.

(159) *Analect. iur. pont.* l. c. p. 2279.

ordinarie tantum quiescit et in casibus extraordinariis etiam licite exerceri potest (160). Quae iurisdictio ordinaria non obstat, quominus SS. CC. in negotiis gravioribus nonnisi consulto SS.mo D.no aut cum eius approbatione saltem in forma communi obtenta decisiones suas vel responsa publicare possint (161). Quodsi S. C. ex propria sua potestate non videatur competens, atque iuris mutatio requiratur, adiungitur illa clausula: "*Facto verbo cum SSmo* „ (162).

II. Quoad *personas* competentia SS. CC. intra ambitum ipsis assignatum ut plurimum sese extendit in *totam* Ecclesiam, atque iisdem *omnes fideles* cuiuscunque dignitatis debent obedire (163). Etenim SS. CC. Cardinalium sunt suprema et universalia tribunalia, quae nomine et auctoritate R. Pontificis procedunt. Quare in causis ecclesiasticis ex tota Ecclesia preces, consultationes, recursus atque appellationes a sententiis inferiorum iudicum ecclesiasticorum admittere possunt, ab ipsarum vero iudicio ad superius quoddam tribunal *vera appellatio* non datur, sed tantum beneficium novae audientiae.

III. Quodsi denique examinetur *competentia* SS. CC. quoad formam et *speciem* iurisditionis, nunc non amplius sunt vera tribunalia suprema iustitiae ad causas litigiosas et criminales definiendas; quae causae ad tribunal S. Rotae et Signaturae Apost. sunt delatae.

Valet tamen quod a decisionibus a SS. CC. secundum proprium procedendi modum datis in quibusvis expostulationibus, quaestionibus vel causis non datur appellatio seu recursus ad superiorem quandam instantiam, sed tantum be-

(160) Cfr. supra h. tom. II. n. 647. not. 129.; *Analect. iur. pont. l. c. p. 2370. sq.*; Const. "*Vacante Sede Apost.* „ n. 1. sq.

(161) Sixti V. Const. "*Immensa* „; *Anal. iur. pont. l. c. p. 2364. sq.*; *Santi l. c. n. 47. 48.*

(162) *Bangen l. c. p. 151.* Illa necessitas pontificiae approbationis clarius et expressius urgetur Const. "*Sapienti consilio* „ his verbis: „ In omnibus autem et singulis superius recensitis Congregationibus, Tribunalibus, Officiis hoc in primis solemne sit, ut nil grave et extraordinarium agatur, nisi a moderatoribus eorundem Nobis Nostrisque pro tempore Successoribus fuerit ante significatum. — Praeterea sententiae quaevis, sive gratiae via, sive iustitiae, pontificia approbatione indigent, exceptis iis pro quibus eorundem moderatoribus speciales facultates tributae sint, exceptisque sententiis tribunalis S. Rotae et Signaturae Apost. de ipsarum competentia latis „.

(163) *Anal. iur. pont. l. c. p. 2364. sq.*; *Santi l. c. n. 42. sq.*; *Bangen l. c. p. 3. sq.*

neficio *novae audientiae* vel *aperitio oris* in forma legitima peti et obtineri possunt, etiamsi forte responsioni adiecta fuisset clausula: “ *Et amplius* „ i. e. non proponatur. Quae clausula eo facilius additur, si post iteratam tractationem ad quaestionem: “ *An sit standum vel recedendum a decisis in casu* „, respondetur: “ *In decisis (et amplius)* „ (164).

Ab illa regula de causis iudicialibus a SS. CC. non tractandis, hae sunt faciendae exceptiones: 1^o causae *haeresis* vel aliquo modo ad fidem pertinentes *iudicialiter* etiam, si opus est, tractantur a S. Officio. 2^o S. Rit. C. Causas *beatificationis* et *canonizationis*, etiam quatenus iudiciali forma tractandae sint, sibi habet proprias. 3^o Causae tum civiles tum criminales fidelium *Rituum Orientalium* spectant ad S. C. de P. F. pro negot. Rit. Orient., nisi agatur de materia ad S. Officium pertinente. 4^o Causae de matrimonii inconsummatione et de nullitate ordinationis vel onerum ordinibus adnexorum, quamvis iuridica cognitio facti per *processum iudiciale*m, qui non necessario est *processus contentiosus*, obtineri debeat ex praescripto iuris, a S. C. de Sacr. pro sua competentia tractantur; licet illam ipsam iuridicam et iudicialem *facti* cognitionem potest ad S. Rotam remittere, quod tamen in praxi non fit. Idem videtur posse dici de causa nullitatis professionis religiosae relate ad S. C. de Relig.

His demptis exceptionibus, SS. CC. vi Const. “ *Sapienti Consilio* „ potestate iudicandi tum in *prima instantia* tum in *appellatione* carent, nec causas decidunt aut appellationes recipiunt nisi in linea disciplinari. Quare a sententiis pronuntiatas a iudicibus inferioribus non ad SS. CC. sed ad S. Romanam Rotam est appellandum; e contra ab ordinationibus et provisionibus extraiudicialibus, licet nonnumquam ob strictum ius laesum non sit exclusa via iudicialis, plerumque contra gravamen inde passum ad SS. CC. appellabitur seu primo deferetur causa, quam SS. CC. omisso ordine stricte iudiciario, administrationis et disciplinae tramite debent resolvere. Inde causa aliqua ad S. C. delata, primum quod Congregatio expendere debet illud est, utrum causa ordine iudiciario sit tractanda, ideoque ad S. Rotam sit remittenda, sive directe et iure proprio, sive per rescriptum commissionis (165).

(164) Cfr. “ *Normae peculiares* „ cap. IV. n. 10.

(165) Cfr. “ *Normae peculiares* „ cap. I. n. 3.

Potissimum praeditae sunt potestate *administrandi* et procedendi *extraiudicialiter* in iis rebus quae pertinent ad urgendam executionem legum, ad distributionem officiorum eorumque rectam impletionem; quibus in rebus casus *dubios* occurrentes solvunt atque de propria materia et intra ambitum propriae competentiae gratias et dispensationes nomine R. Pontificis concedunt (166).

Quoad potestatem vero *legiferam*, SS. CC. saltem ordinarie non videntur pollere potestate condendi *decreta* generalia sive *universalia* inconsulto R. Pontifice; certe enim decreta universalia sunt adnumeranda rebus gravioribus, quas Const. "*Sapienti consilio* „ antea R. Pontifici significandas praecipit. Generatim tamen in promulgandis novis legibus vel antiquis immutandis R. Pontifex solet uti opera SS. CC., quae ex notitia accepta circa negotia unicuique propria melius etiam cognoscere possunt necessitatem alicuius immutationis in legibus inducendae. Vel ipsa potestas *interpretandi* leges et respondendi ad consultationes, quae sine dubio ipsis competit in propria materia, ultra vim et tenorem concessionis pontificiae non est extendenda, nec illico cuicumque decisioni est tribuenda vis obligandi universalis (167).

655. In *forma* procedendi: I. Imprimis notandum est, a SS. CC. nunc per *Congressum* nunc in *Congregatione plena* tractari negotia. *Plenae Congregationi* reservatur: solutio dubiorum omnium aut quaestionum de iure interpretando; examen controversiarum ordinis administrationem ac disciplinam spectantis, vel per se vel ob adiuncta graviorum; disceptatio de gratiis ac facultatibus maioris momenti, iisdemque vel per se vel ratione modi insuetis; acta denique omnia publici ordinis atque communis, sive praeceptiones ea sint sive praescriptiones.

Ad congressum pertinet: Praeparare quae ad plenam Congregationem sint deferenda, adhibitis mediis, exquisitis documentis atque etiam institutis de facto investigationibus quae habendo consilio afferant lucem, inter quae etiam censetur exquisitio sententiae unius vel alterius consultoris aut fortasse plurium, qui nonnumquam iuxta praxim cuiusque Congregationis propriam ad discussionem quandam oralem ante plenam Congregationem advocantur (168).

(166) De modo expediendi concessiones gratiarum cfr. "*Norm. peculiar.* „ cap. III. art. 1.

(167) Wernz tom. I. n. 143. sq.

(168) Cfr. "*Norm. peculiar.* „ cap. II.

In quaestionibus, quae plenae Congregationis iudicium postulant, conficitur officiale folium compendio collectam quaestionem exhibens cum adiecto brevi summario ac dubiis ad excutiendum propositis; cui officiali folio adiiciuntur etiam vota consultorum, in rebus gravioribus per moderatores Congregationis requirenda (169).

Quae S. Congregationi, seu plerisque eorum qui interfu-erunt, decernenda visa sunt, ea scripto exarantur et pro contione approbantur, et obtenta pontificia approbatione firma sunt, exceptis iis quae illa approbatione non indigent, propter speciales facultates Congregationis moderatoribus factas. Si nihil obstat, sententia, in quam sacer Ordo devenit, a praelato a secretis in suo Officio evulgatur. Sententia evulgata, parti oneratae licet intra dies decem novae audientiae beneficium flagitare. Cardinali autem praefecto, audito congressu, arbitrium est eius beneficii concedendi aut recusandi, prout rerum adiuncta suaserint. Si Cardinalium deliberatio secum fert clausulam *amplius non proponatur*, non potest novae audientiae beneficium concedi, nisi ab ipsa Congregatione universa (170).

Sententiae a Cardinalibus generatim dari solent simplicissimis illis formulis: “ *Affirmative* „, vel “ *Negative* „, quae formulae aptantur dubiis antea rite concinnatis. At interdum decisio *differtur*, aut propter defectum informationum et allegationum iuris et facti aut ob lapsum temporis, ideoque respondetur: “ *Dilata vel Iterum proponatur* „ v. gr. ad primam post Aquas, Reges, Cineres, Agnum, Flamen. Negativam quamdam responsionem insinuant formulae: “ *Reponatur, lectum, relatum, non expedire* „. Quodsi data responsio affirmativa vel negativa videatur aliqua ratione moderanda, adduntur verba: “ *Et ad mentem, mens est...* „ (171).

II. Negotia administrationis vel petitiones gratiarum rite concinnatae et praesentatae generatim non expediuntur, nisi audito Ordinario proprio vel Superiore generali Ordinis religiosi *pro informatione et voto*. Quodsi negotium ius tertiarum personarum laedere videatur, ii, quorum interest, aut directe aut per Ordinarios suos iubentur audiri (172).

(169) Cfr. “ *Norm. peculiar.* „ cap. IV. n. 3. 6.

(170) “ *Normae peculiar.* „ cap. IV. n. 7. sq.

(171) Cappello, De Curia Rom. vol. I. p. 45.

(172) “ *Norm. peculiar.* „ cap. III. n. 1.

Gratiae ac dispensationes omne genus a Sancta Sede per SS. Congregationes concessae, etiam censura irretitis, ratae sunt ac legitimae, nisi de iis agatur, qui nominatim excommunicati sint, aut a Sancta Sede nominatim pariter poena suspensionis a divinis multati (173).

Quodsi R. Pontifex aliquid concesserit *vivae vocis oraculo*, huiusmodi oracula *vivae vocis* iis quidem prosunt quibus concessa sunt *pro foro conscientiae*; sed nemo contra tertium usum privilegii seu gratiae sic concessae praetendere potest, nisi concessionem concludenter probet. Qua in re de novo confirmata et magis determinata fuit antiqua disciplina, qua ex una parte consulitur libero usui pontificiae potestatis, et ex alia parte prospicitur bono publico et rectae gubernationi, quae postulat ut in foro externo nemo possit praetendere exemptiones, nisi eas legitime obtentas pro eodem foro probet. “ *Normae peculiar.* „ cap. III. art. 1. n. 2.

656. Scholion I. *De vi et valore decretorum et responsorum SS. Congregationum* cfr. quae disputata sunt tom. I. n. 144. sq.

Scholion II. *De modo recurrendi ad SS. Congregationes.* Persona *privata* potest ad SS. Congregationes per se ipsam et directe recurrere, vel per intermedium seu procuratorem debitis conditionibus praeditum et legitimo mandato munitum (*Normae Communes* cap. IX. sect. I. n. 1.). Multo magis Ordinarii possunt ipsi per se in variis Apostolicae Sedis officiis negotia libere tractare, non solum quae se ipsos spectent, sed etiam quae dioecesim ac sibi subditos fideles ad ipsos confugientes; sed etiam possunt uti opera *procuratorum* aut *advocatorum* sive eorum, qui iam apud SS. Congregationes sunt accepti et in albo procuratorum inscripti, sive peculiaris procuratoris sibi modo stabili constituti ad omnia negotia suae dioecesis, modo servet condiciones in “ *Normis communibus* „ (cap. 9. sect. II. cap. 10.) praescriptas.

Scholion III. *De distinctione inter potestatem administrativam et contentiosam* (174).

I. Haec distinctio non est facilis, nec ipsa Const. “ *Sapienti Consilio* „ praebet normam certam, fixam et claram ad illam distinctionem faciendam. Certe in illa Constitutione clare proponitur, eandem rem, eandem causam posse tractari ad-

(173) “ *Norm. peculiar.* „ cap. III. art. 1. n. 6.

(174) Cfr. *Ojetti*, De Romana Curia p. 18. sq. 74. sq. 102. sq.; *Ferreres*, La Curia Romana, p. 93. sq.; *Cappello*, De Curia Rom. vol. I. p. 48. sq.

ministrativo et iudiciali seu contentioso modo; unde distinctio in modo tractandi causam seu *in modo procedendi* certe est admittenda. Nam v. gr. cum agit de S. C. de Sacr., ad competentiam huius S. C. dicit pertinere *quaestionem de validitate matrimonii et ordinationis*, subiungit statim “*si lamen Congr. iudicaverit huiusmodi quaestiones iudiciario ordine servato esse tractandas, tum eas ad S. Rom. Rotae tribunal remittat* „. Ergo eadem causa videtur posse tractari iudiciario seu contentioso modo et modo administrativo, quippe prudenti arbitrio S. Congregationis relinquitur iudicium, an uno vel alio modo sit tractanda, et prout fuerit hoc iudicium, iubetur causam remittere ad S. Rotam vel sibi retinere. — Similia habentur de S. C. C., quam vocat *tribunal competens in negotiis sibi commissis, quae iudicaverit in linea disciplinari esse pertractanda*, ubi idem supponi videtur, cum nullae dentur normae ad illud iudicium efformandum.

Fortius adhuc urget, quod dicitur de Congregatione negotiis religiosorum sodalium praeposita, ubi similis loquendi formula habetur, et dicitur tribunal competens in causis “*quae ratione disciplinae, seu, ut dici solet, in linea disciplinari aguntur* — *religioso sodali sive convento sive actore* „. Ubi habetur mentio actoris et rei, ergo et contentio iudicialis, quamvis forte illa contentio iuris inter actorem et reum non agitetur solemni apparatu iudiciali adhibito; ubi enim intervenit actor et reus conventus, ibi intervenit contentio iudicialis, quam iudex sua sententia dirimere debet, applicando ius ad contentionem illam per sententiam decidendam. — Et nihilominus dicitur a S. Congregatione esse procedendum in via disciplinari, quae appellatio ibi evidenter confunditur cum via administrativa; via autem iudiciali non posse procedi, sed si ea via res tractanda sit, remittendam esse ad S. Romanam Rotam. — Ibi quoque videtur supponi potestatem administrativam SS. CC. reservatam, non accipi pro potestate, quae exerceatur in obiecta diversa ab iis, circa quae exercetur potestas iudiciaria; sed de potestate, quae etiam circa eadem obiecta exercetur *diverso modo* per rationem procedendi diversam.

Quae etiam videntur confirmari: 1^o ex can. 16. “*Legis propriae* „ ubi sancitur: “*Contra dispositiones Ordinariorum, quae non sint sententiae forma iudiciali latae, non datur appellatio seu recursus ad S. Rotam; sed earum cognitio sacris Congregationibus reservatur* „. Iam vero illae dispositiones Ordina-

riorum *in genere* proponuntur, nec dispescuntur in duplicem classem, quarum aliae possint dare locum *causae contentiosae*, aliae *causae administrativae*. 2^o Ex iis, quae in “*Normis peculiaribus*”, cap. III. n. 10. statuuntur: “*Quaestione semel instituta penes Congregationem aliquam administrationis et disciplinae tramite, et a partibus admisso vel saltem non recusato hoc agendi modo, his iam non licet eadem de causa actionem stricte iudicalem instituere*”; et nihilominus ibidem dicitur S. Congregationi semper manere facultatem “*quovis in stadio quaestionis ad iudices ordinarios causam deferre*”. Habemus ergo aliud principium, quod, saltem ex consensu vel tolerantia partium, causa, quae per se esset tractanda ordine iudiciario, potest tractari modo administrativo.

Ergo modus administrativus et iudiciarius videntur in Const. “*Sapienti consilio*”, distingui quasi duo tramites diversi decidendi unum idemque negotium, nec proinde posse dici stando Constitutioni “*Sapienti consilio*”, alias esse res quae *exigant necessario* ordine iudiciali tractari, alias vero *necessario* ordine administrativo esse tractandas, ita ut haec divisio obiectorum sit adaequata et exclusiva in duo membra vere et proprie *opposita*.

Quodsi haec ipsa ultima dispositio ex “*Normis peculiaribus*”, deprompta implicite statuit aliquas esse res quae saltem natura sua postulant ordinem iudiciarium, adhuc tamen non concluditur per Const. “*Sapienti consilio*”, accuratam esse factam distinctionem inter *res ipsas*, cum saltem pro aliquibus debeat verificari quod, electo vel non recusato a partibus modo procedendi administrativo, non possint partes ad ordinem iudiciarium ex stricto iure regredi. Ergo nova Curiae Romanae ordinatio magis videtur respexisse diversum procedendi modum, quam distinctionem causarum.

II. Efficacius ad inferendam causarum distinctionem est argumentum petatum ex modo quo Const. “*Sapienti consilio*”, competentiam S. Rotae definit, ubi dicitur “*Per sacras Congregationes non amplius accipi nec agnosci causas contentiosas tam civiles quam criminales, ordinem iudiciarium cum processu et probationibus requirentes*”, sed has omnes, modo causae maiores non sint, in posterum devolvi ad S. Rotae tribunal. Ergo etiam non videtur posse negari dari causas in se contentiosas et ordine iudiciario tractandas. Tales ex natura rei sunt *causae criminales*, in quibus iuris solemnitates sunt servandae, quae in eum praecise finem sunt institutae,

ut vitetur periculum damnandi innocentem; itemque causae per appellationem a sententia Ordinariorum ad Curiam Romanam delatae. Sicut dici possunt disciplinari seu administrativo ordine tractandae causae ortae *ex provisione administrativa* Ordinariorum, modo in illa Ordinarius excessum non admiserit. Non videtur autem pro foro ecclesiastico dari facile posse criterium universale et omnino certum (175), sed potius in foro ecclesiastico esse procedendum per enumerationem causarum, quas non liceat disciplinari seu administrativo tramite decidi, sed summo iure et servato ordine stricte iudiciario. Atque haec forte causa sit, cur haec res ex Const. "*Sapienti consilio* „, etiam attentis normis adiectis, non plane liqueat, quia reformatio per illam Const. inducta, forte sit complenda per novas praescriptiones in futuro Codice promulgandas.

III. Pariter ipsum discrimen quoad duos illos modos procedendi, iudiciario ordine seu summo iure et tramite disciplinae seu modo administrativo, accuratius esset determinandum (176). Aliquod tamen discrimen, si attendatur praxis usitata apud SS. CC., iam statim potest assignari v. gr. quod

(175) Cfr. *Ogetti* l. c. p. 18. sq., ubi subtiliter prosequitur illud criterium generale, quod ordo iudiciarius videat de *iuris* laesione et ordo administrativus de laesione alicuius *interesse*; quod discrimen in foro saeculari satis communiter recipitur; sed pro foro ecclesiastico facile obnoxium est exceptionibus, praesertim quia in Ecclesia idem (Episcopus) est legislator, administrator, iudex et executor. Vel in ipso foro saeculari distinguitur *contentiosum administrativum* (Cfr. *Boeuf*, *Droit administratif* p. 551. sq.) cuius discrimen a contentioso iudiciario nondum apud iuristas satis liquet. Cfr. *Boeuf* l. c. p. 6. sq. Ipsa quoque praxis SS. CC., etiam post Const. "*Sapienti consilio* „, videtur esse contraria illi adaequatae distinctioni rerum in duo membra exclusiva et opposita, quarum aliae debeant iudiciali forma, alia administrativa seu disciplinari tractari.

(176) Illud discrimen declaravit Innocentius XII. Decr. "*Ut debitus* „ his verbis: "*Causas autem contentiosas et ordinem iudiciale requirentes censuit esse omnes illas, in quibus necessarius est processus iudicialis, aut fieri debent probationes parte citata, sive mediante examine testium in Curia, sive mediante expeditione litterarum remissorialium, aut interponendum foret aliquod decretum iudiciale* „. Pariter Benedictus XIII. (Decretum Secret. Status ad singulas Congreg. 17. Apr. 1728. iussu Benedicti XIII.): "*Sanctissimus Dominus Noster per organum Secretariae Status iussit per S. Congregationem non amplius recipi nec cognosci causas contentiosas, tam civiles quam criminales, ordinem iudiciale cum processu et probationibus requirentes, secundum Bullas Sixti V. et Innocentii XII. quas omnino servari mandavit* „. Cfr. *Ferreres* l. c. p. 95. In quibus documentis etiam criterium obiectivum de distinctione causarum non reperitur, sed potius videtur insisteri in diverso modo seu forma procedendi.

in controversiis administrativis excluditur opera advocatorum, quod in examine testium sive ex officio sive rogante parte inductorum, ea dumtaxat observentur, quae necessaria sint ad veritatem in tuto ponendam, excluso apparatu iudiciali et reprobationibus testium, idemque dicatur de interrogatoriis partium ceterisque solemnitatibus ordinis iudiciarii, in quantum solemnitates sunt; in quibus omnibus substantia rei, quantum pertinet ad veritatem detegendam, pro diversa natura causarum observatur secundum prudens arbitrium eorum, qui controversiam administrativo modo decidunt, modus ipse sive solemnitas actuum iudicialium non observatur. Ita enim generale hoc discrimen declaratur in "*Norm. Pecul.* „ cap. III. n. 7.: " In causis apud SS. CC. administrationis et disciplinae tramite tractandis, remota litis contestatione, exclusa auditione testium nullisque scriptis patronorum receptis habebitur quaestio; audientur tamen semper partes quorum interest, ab iisque producta documenta excutientur „.

IV. Consequenter ad traditam doctrinam, interim dum ius in hac parte non melius determinetur, videtur saltem pro pluribus casibus relinqui prudenti arbitrio ipsarum Congregationum iudicium de modo adhibendo in definienda quaestione; sic enim edicitur in "*Normis peculiar.* „ cap. I. n. 3. " In expostulationibus ad S. Sedem, si libellus ad S. Rotam delatus est, Decanus cum duobus Auditoribus primis; si ad aliquam Congregationem, ordinarius eiusdem *Congressus*, de quaestionis natura videbunt, utrum res administrationis ac disciplinae tramite tractanda sit, an summo iure agendum. Horum primum si accadat, iudicium quaestionis reservatur sacrae Congregationi cui competit, ad normam Const. "*Sapienti consilio* „. — Alterum si fiat, quaestio ad proprios iudices ac sua tribunalia deferatur ad normam iuris communis definienda, salvo semper proprio Signaturae Apostolicae procedendi modo „.

At SS. Congregationes causas, quae formali sententia saltem primae instantiae carent, ad S. Rotam sine rescripto seu commissione SS.mi remittere non possunt, excepta causa de rato, quia Rota non est tribunal primae instantiae nisi ex commissione SS.mi.

III. De Consistorio et Congregationibus Cardinalium in specie.

657. De S. Consistorio. I. S. Consistorium (177) ex vigente Ecclesiae disciplina est sollemnis *conventus totius Collegii Cardinalium* in Curia praesentium coram R. Pontifice ad consultationem vel definitivam sanctionem *quorundam* gravissimorum negotiorum ecclesiasticorum vel ad peragendos pro dignitate R. Pontificis solemnissimos quosdam actus, exclusis tamen disceptationibus iudicialibus.

II. Consistorium distinguitur in *extraordinarium* sive *publicum* et in *ordinarium* sive *secretum*. Illud a R. Pontifice ad extraordinarias quasdam solemnitates convocatur, et in eo praeter Cardinales etiam certi Praelati, principes saeculares, nuntii vel ministri civitatum, magistratus quidam civiles admittuntur. Alterum constat *solis Cardinalibus*, qui etiam ex officii iuramento tenentur ad secretum servandum de votis (consultativis) in Consistorio datis (178), et olim *statis* temporibus (v. g. bis in hebdomada vel semel in mense), unde nomen ordinarii sortitum est, a Romano Pontifice fuit convocatum et celebratum; at nunc licet singulis annis aliquot Consistoria celebrari soleant, tamen dies et menses fixi non sunt, sed prudenti arbitrio R. Pontificis determinantur.

III. Consistorium Cardinalium originem suam ducit ex antiquo *presbyterio* (179) Romano, quod Romani Pontifices ad discutienda et definienda negotia convocare solebant. In locum antiqui presbyterii Romani successit Collegium Cardinalium, quos iam Ioannes VIII. (a. 872-882.) iussit bis in mense convenire ad ecclesiam alicuius tituli vel diaconiae vel aliam prudenti arbitrio R. Pontificis designandam, et bis in hebdomada ad palatium pontificium, ut ibidem discuterent causas clericorum et laicorum (180). Innocentius III.

(177) Gabr. Card. Palaeotti, De Sacri Consistorii consultationibus, Rom. 1592.; Bange l. c. p. 74. sq.; Phillips l. c. t. VI. § 292.; Bouix l. c. p. 144. sq.; Saegmueller, D. Cardinale p. 97. sq. 46. sq.

(178) Leon. X. cit. Const. "Supernae" 5. Maii 1514. § 30.; Bouix l. c. p. 75. sq.; Bange l. c. p. 75. sq.; Ferreres l. c. n. 40. sq.

(179) S. Cornel. epist. 6. cap. 2. apud Migne, P. L. III. 730.; Liber. epist. 4. ad Ursac. apud Migne l. c. VIII. 1369.; Siric. epist. 7. ad divers. Episc. cap. 3. apud Migne l. c. XIII. 1171.; Phillips l. c. t. VI. p. 29. sq. 288. sq.; Analect. iur. pont. l. c. 2230. sq.; Ferreres l. c. n. 18. sq.

(180) Harduin, Collect. Conc. t. VI. P. I. col. 121. sq.; Ferreres l. c. n. 30. sq.

(a. 1198.-1216.) ter in hebdomada solemne celebravit Consistorium, in quo cum Cardinalium consilio etiam minores causas iudiciales subtiliter examinatas summa cum prudentia per sententias definivit (181). Quare Consistorium Romani Pontificis ex more antiquo celebratum maximam habuit similitudinem cum Consistorio principis i. e. Imperatoris Romani (182) et cum audientia episcopali. Postquam causae iudiciales in Consistorio non iam a Romano Pontifice fuerunt discussae et definitae, nihilominus Consistoria non sunt intermissa (183), atque adeo saeculo decimo septimo ab Innoc. XI. (a. 1676.-1689.) semel singulis mensibus videntur fuisse celebrata (184). At cum ex saeculo decimo sexto gravissima negotia ecclesiastica non amplius in solo Consistorio disceptarentur, sed inter diversas Congregationes Cardinalium essent distributa, frequentia Consistoriorum est imminuta et ad praxim supra expositam reducta.

IV. a) In publico sive *extraordinario* Consistorio ex disciplina nunc vigenti negotia tractari non solent, sed potius solemnes quidam actus peraguntur, velut solemnis *traditio galeri* Cardinalibus novis, postquam in secreto Consistorio creatio facta est. Receptio *principum* et *oratorum* ab iisdem missorum per solemnem audientiam in *extraordinario* Consistorio ex more nunc recepto non amplius fit (185).

b) In *secreto* sive *ordinario* Consistorio fiunt *creationes* Cardinalium, *provisiones* sedium episcopaliū etiam in partibus infidelium et aliorum officiorum consistorialium, translationes Episcoporum, concessiones palliorum, *circumscriptiones*, divisiones, uniones *dioecesium*, deputationes Legatorum

(181) Gesta Innocentii III. cap. 41. apud Migne, P. L. CCXIV. 80.; *Phillips* l. c. § 292. p. 288. sq.; pars dec. pr. cap. 6. X. de inst. III. 7. "Eos in Consistorio nostro duximus audiendos". Cfr. quoque cap. 7. 10. X. de consuet. I. 4.; cap. 4. 23. X. de elect. I. 6.; *Bangen* l. c. p. 75. not. 1.; *Ferreres* l. c. n. 35.

(182) *Forcellini* l. c. v. Consistorium; *Vering*, Gesch. u. Pand. § 105.; *Ferreres* l. c. n. 34.

(183) Clem. V. in cap. unic. de iureiur. II. 9. in Clem.: "In publico Consistorio, in quo erat Praelatorum et aliorum tam clericorum quam laicorum non modica multitudo..... ipsum (i. e. Henricum).... declaramus regem Romanorum".

(184) *Bangen* l. c. p. 75.

(185) Cfr. in not. 183. h. tit. cap. unic. de iureiur. in Clem.; *Bangen* l. c. p. 76. sq.; *Phillips* l. c. t. V. § 243. p. 684. de receptione legationum obediētiaē.

a latere et Suffraganeorum sive Coadiutorum pro Episcopis. solemnes *allocutiones* de gravissimis negotiis ecclesiasticis et generatim *consultationes* (186) de negotiis Ecclesiae, quae maximum et extraordinarium habeant momentum.

658. De S. C. Romanae et Universalis Inquisitionis seu Sancti Officii (187).

I. S. C. Inquisitionis a Paulo III. Const. "*Licet* „ 21. Iul. 1542. prima vice instituta est. Quare Congregatio illa Cardinalium habet originem omnino distinctam a *sancto officio* sive *inquisitione* medii aevi (188). Institutio illa iudicium a R. Pontifice delegatorum, qui per inquisitionem contra haereticam pravitatem procederent et sanctum officium haberent haereticos coercendi, ex saeculo decimo tertio paulatim introducta fuit. Cum saeculo decimo sexto novae haereses ortae essent, Rom. Pontifices Congregationem Cardinalium instituerunt, quae in universo sancto officio supremam et universalem iurisdictionem exerceret atque praecipuas haberet partes. Quod Paulus III. cit. Const. "*Licet* „ feliciter coeperat, id Pius IV. et Pius V. et praesertim Sixtus V. ratum habuerunt eandemque S. C. accuratius ordinatam amplioribus privilegiis auxerunt (189). Quae S. C. Inq. iam est *suprema* omnium Congregationum Cardinalium, quae tanquam tribunal fidei sive per declarationes, instructiones etc. sive per sententias iudiciales vel dispensationes expedit omnes quaestiones de fide catholica et cum eadem connexas et exercet iurisdictionem criminalem de omnibus delictis haereseos vel cum haeresi connexis (190).

II. S. C. Inquisitionis *constituitur Praefecto*, cuius officium ipsi R. Pontifici reservatum est, ideoque Cardinalis quidam antiquior a R. Pontifice designatus, non Decanus sacri Col-

(186) *Bouix* l. c. p. 150. sq.; *Bangen* l. c. p. 77. sq. Cfr. Acta S. Sed. in indice: Acta consistorialia.

(187) *Del Bene*, De officio S. Inquis.; *Carena*, De officio S. Inq. et modo proced. in caus. fidei; *Pignatelli*, Noviss. consult.; *Bangen* l. c. p. 91. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 322. sq.; *Bouix* l. c. p. 152. sq.

(188) *Phillips* l. c. p. 583. sq.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 449. sq. 467. sq.

(189) Pii IV. Const. "*Pastoralis officii* „ 14. Oct. 1562.; Const. "*Rom. Pontifex* „ 7. Apr. 1563.; Motus propr. "*Cum nos* „ a. 1564., "*Cum inter* „ 27. Aug. 1564.; Pii V. Mot. propr. "*Statuit* „ a. 1566.; "*Inter multiplices* „ 21. Dec. 1566., "*Cum felix* „ a. 1566.; Sixti V. cit. Const. "*Immensa* „; *Phillips* l. c. p. 586. sq.

(190) *Bangen* l. c. p. 97. minus accurate S. C. Inq. tantum tribuit iudicium de delictis haereseos et cum haeresi connexis.

legii vi sui officii, munere *Secretarii* huius S. C. fungitur. Praeter Secretarium alii quoque Cardinales, quorum numerus nunc prudenti arbitrio R. Pontificis determinatur, tanquam Inquisitores generales habent partem in hac S. C. Primum locum post Cardinales nunc occupat *Assessor*, qui solet esse Praelatus saecularis et ad instar Secretarii aliarum Congregationum negotia S. C. Inq. praesertim extraiudicialia praeparat. Deinde pro more antiquorum tribunalium Inquisitionis (191) etiam in S. C. Inq. reperitur *Commissarius*, (Inquisitor) ex ordine S. Dominici cum duobus sociis ex eodem ordine Praedicatorum assumptis, cui potissimum cura demandata est praeparandi et instruendi causas criminales per iudicium S. C. Inq. definiendas. Porro adsunt *Promotor fiscalis*, qui est accusator publicus et interesse Fisci legesque tuetur, *Advocatus* reorum, *Notarius* alique officiales inferiores. Huius S. C. Administri seu Officiales maiores sunt *Assessor* et *Commissarius*. (Cfr. "*Normae peculiares* „ cap. VII. art. 1.).

S. C. Inq. praeterea adiuncti sunt *consultores*, partim nati v. g. Mag. S. P. A., P. Generalis ord. Praedicatorum, Professus sacerdos Minorum conventualium, partim alii a R. Pontifice ex utroque clero speciatim nominati; insuper aliquot qualificatores, qui in casibus extraordinariis de aliqua quaestione doctrinali vel libro relationem conscribunt (192).

III. S. C. Inq. generatim *competens* est in *omnibus causis doctrinae* catholicae circa fidem et mores, et quae cum his propter periculum fidei connexae sunt (193). Quare non solum ad ipsam imprimis spectant *qualificationes* propositionum falsarum, proscriptio pravorum librorum, *resolutiones dubiorum generalium* in materia fidei et morum et iudicia vel cognitio appellationum (194) de delictis haereseos et cum haeresi connexis, deputatio Inquisitorum ubivis locorum, sed etiam

(191) *Bangen* l. c. p. 94.

(192) *Bangen* l. c. p. 95. sq.

(193) *Bouix* l. c. p. 156. sq.; *Bangen* l. c. p. 97. sq. 103. sq.

(194) Per deputationem Inquisitorum delegatorum a Sede Apostolica iurisdictio ordinaria, quam Episcopi ut Inquisitores nati habent, non est sublata. Cfr. cap. 9. X. de haeret. V. 7.; cap. 17. eod. V. 2. in Sext.; cap. 1. eod. V. 3. in Clem.; *Phillips* l. c. p. 586.; *Bangen* l. c. p. 93. sq. 115. 122.; *Santi* l. c. l. I. t. 31. n. 65. 66. Imo causae regularium de haeresi suspectorum vel huius criminis reorum ab Inquisitoribus vel Ordinariis locorum, non vero ab ordinum Superioribus cognosci possunt. Cfr. Pauli V. Const. "*R. Pontifex* " 1. Sept. 1606.; S. C. Inq. 15. Maii 1901.

dogmatica de sacramentis doctrina et quaestiones circa privilegium Paulinum, *dispensationes* de impedimento disparitatis cultus et mixtae religionis, de legendis libris haereticis, de conversatione cum haereticis etc. At alia non pauca negotia ecclesiastica fori externi, circa quae hactenus fuerat competens, nunc aliis C.C. reservantur v. gr. quae referuntur ad praecepta Ecclesiae circa abstinentiam, ieiunia et festa servanda, quae nunc S. C. C. tribuuntur; quae ad electionem Episcoporum spectant, nunc S. C. Consist. reservata; quae pertinent ad probationem status liberi ad matrimonia rite celebranda, in quibus competentiam sibi vindicat S. C. de Disc. Sacr.; relaxationes votorum in religione vel in religiosis institutis emissorum, quae Congr. negot. relig. sodal. praepositae sunt reservatae.

Personae, in quas S. C. Inq. pro sua competentia iurisdictionem ecclesiasticam exercere potest, sunt omnes fideles, etiam Episcopi et Nuntii Apost.; at Cardinales post Sixti V. Const. "*Immensa* „ non amplius sunt S. C. Inq. subiecti, sed solius R. Pontificis iudicio reservati (195). In ipsos quoque haereticos et schismaticos S. C. Inq. est competens, et ratione connexionis cum delicto etiam in hebraeos et paganos suam potestatem publicam societati perfectae propriam ad defendenda iura Ecclesiae explicare valet (196).

IV. *Forma* procedendi in S. C. Inq., quae sua negotia sub stricto "*secreto S. Officii* „ pertractat, in hoc consistit, ut singulis hebdomadis, exceptis vacationibus, feria secunda fiat consultatio consultorum in palatio S. C. Inq., cui praeest Assessor S. C. Inq., et in qua negotia discutuntur et per vota consultativa definiuntur. Deinde feria quarta sequitur Congregatio Cardinalium in qua, post factam relationem Assessoris et discussionem Cardinalium, negotia per vota maiora decisiva definiuntur. Quae sententiae Cardinalium ex praxi nunc vigenti ordinarie per Assessorem in audientia feriae quintae SS.mo Domino referuntur, a quo in forma communi ordinarie approbantur, rarius autem reprobantur vel suspenduntur vel im-

(195) Pius IV. cit. Const. "*R. Pontifex* „ § 2. et Pius V. cit. Mot. pr. "*Inter multiplices* „ § 2. non exemerant Cardinales a S. C. Inq. Cfr. *Bangen* l. c. p. 102. sq.; *Phillips* l. c. p. 595. sq.; *Bouix* l. c. p. 157.; "*Normae pecul.* „ cap. I. "*Congr. S. Officii*, in suae competentiae rebus, territorii limites nulli sunt „.

(196) *Bangen* l. c. p. 99. sq.; *Pignatelli*, Consult. canon. t. VII. consult. 69.

mutantur. In negotiis vero tantum gravissimis nunc fiunt satis rarae et extraordinariae Congregationes Cardinalium Inquisitorum feria quinta in palatio apostolico coram ipso SS.mo Domino, ubi causae in ordinaria Congregatione feriae quartae iam examinatae denuo solemnitus discutiuntur et definiuntur (*Congregatio coram Sanctissimo, Congregatio feriae quintae*) (197). Quae decisiones, postquam a R. Pontifice in forma specifica approbatae sunt, ordinarie ut decreta generalia vel Constitutiones Apostolicae solemniter promulgantur.

In causis *criminalibus* S. C. Inquisitionis generatim utitur ordine iudiciario denuntiationis vel *inquisitionis*, non raro nimiae severitatis atque adeo iniustitiae falso accusatae (198). In condemnatione *librorum* vel in processu contra *sollicitantes* ad turpia in confessione sequitur ordinationes speciales hae de re datas (199).

659. Scholion I. Ex praecedentibus facile iam deduci potest, quis sit valor rescriptorum, decisionum, decretorum et instructionum ipsius S. C. Inq. Dispensationes enim per rescripta S. C. Inquisitionis concessae valent pro illis, quibus datae sunt, secundum ambitum potestatis Sacrae C. Inq. a Rom. Pontificibus commissae et tenorem verborum rescripti. Sententiae vero iudiciales etiam huius supremae Congregationis ius tantum constituunt inter partes, nec vim legum universalium habent. Decreta, quae de doctrina catholica fidei vel morum a S. C. Inq. publicantur, etiamsi a R. Pontifice in forma *communi* fuerint confirmata, magnam sane habent auctoritatem, sed ex sese irreformabilia non sunt, nisi a R. Pontifice per confirmationem in *forma specifica* datam in veras definitiones *R. Pontificis* ex cathedra loquentis transmutentur. Utrum decreta vel instructiones S. C. Inq. vim legum universalium habeant, an ordinationes tantum particulares contineant, ex ipso tenore verborum, inscriptione, forma approbationis et promulgationis est eruendum. Cfr. *De Angelis*, Praelectiones iur. canon. l. I. t. 31. p. 213. sq.; *Santi*, Prae-

(197) Quae *Bouix* l. c. p. 158. sq. et *Bangen* l. c. p. 121. sq. de admissione consultorum ad Congregationes feriae IV. et V. tradunt, theoretice sunt vera, sed in praxi vix unquam servantur. Cfr. *Bangen* l. c. p. 120. sq. et *Anal. eccl.* (a. 1897.) p. 498. sq.

(198) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. VI. cap. 11. n. 8. 12.; *Bangen* l. c. p. 116. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 597. sq.

(199) *Benedict.* XIV. Const. "Sollicita" 9. Iul. 1753. §§ 3. sq.; Instr. S. C. Inq. 20. Febr. 1867. apud *Sentis*, Decretal. Clem. P. VIII. p. 42. sq.

lect. iur. can. l. I. t. 31. n. 70. 71.; *D'Annibale*, Summula P. I. n. 184.; *Franzelin*, De divina tradit. p. 116. sq. (129. sq.); *Grisar*, Galileistudien v. g. p. 129.; *Granderath* in Act. theol. Oenip. t. 19. p. 623. sq.; *Choupin*, Valeur des Décision doctr. et discipl. du Saint-Siège pag. 30. sq. 124. sq.

660. Scholion II. De S. Congr. Indulgentiar. et Sacr. Reliq. (200)
nunc suppressa.

I. Negotia huic Congregationi commissa olim spectarunt partim ad S. R. C. partim ad SS. CC. C. et Ep. et Reg., donec praeunte Clemente VIII. tandem Clem. IX. Const. “ *In ipsis* „ 6. Iul. 1669. specialem et independentem et stabilem institueret Congreg. Indulg. etc., cui facultatem concessit: “ *Omnem difficultatem ac dubietatem in Sanctorum reliquiis aut indulgentiis emergentem, quae ad fidei dogma non pertineat*, Romano Pontifice circa graviora difficilioraque consulto, expediendi, ac si qui abusus in eis irrepserint, illos iudicii forma plane posthabita corrigendi et emendandi, causas vero iudicalem formam requirentes ad proprios iudices remittendi; falsas, apocryphas indiscretasque indulgentias typis imprimi vetandi, impressas recognoscendi et examinandi ac, ubi Rom. Pontifici retulerint, illius auctoritate reiiciendi; reliquias de novo inventas recognoscendi et examinandi, et in concedendis indulgentiis Sanctorumque reliquiis donandis moderationem adhibendi „.

Ad abusus tollendos omnes impetrantes *generales* concessionis indulgentiarum tenentur sub *nullitatis* poena gratiae obtentae exemplar earundem concessionum ad Secretariam S. C. Indulg. deferre. Cfr. decret. S. C. Indulg. 28. Ian. 1756., quod Benedict. XIV. approbavit, et novum decret. eiusd. S. C. 14. Apr. 1856. Pii IX. auctoritate munitum; *Beringer*, D. Ablaesse p. 102. 113.

Constituebatur haec Congregatio ad instar aliarum *Praefecto* et compluribus Cardinalibus a R. Pontifice designatis, habebat *Secretarium* aliosque officiales atque non paucos consultores, inter quos ex officio Sacrista R. Pont., Secret. S. R. C. Promotor fidei, Praefect. caeremon. recensentur.

Illius *competentia* et *forma procedendi* (201), magna ex parte

(200) Decreta authent. S. C. Indulg. et Reliq. (a. 1883.); *Schneider*, Rescripta auth. S. C. Indulg. sacrisq. reliq. praepos. (a. 1885.); *Bangen* l. c. p. 247.; *Bouix* l. c. p. 237. sq.; Anal. iur. pontif. l. c. col. 2270. sq.; Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 674. sq.; *Beringer*, Die Ablaesse p. 96. sq.

(201) Cap. 1. 2. X. de reliq. III. 45.; Conc. Trid. Sess. XXV. pr. De invoc.,

ex verbis Clem. IX. supra allatis et ex nova Leonis XIII. Const. "*Christianae* „ 31. Oct. 1897. colligenda erat.

II. At ex Motu proprio Pii X. 28. Jan. 1904. S. C. Indulg. in perpetuum cum S. R. C. *unita* fuit, attamen "*salvis ex integro manentibus sui muneris, officialium et facultatum, ratione et forma hucusque servatis* „.

Quae Motu proprio Pii X. 7. April. 1910. statuta sunt de concessionibus indulgentiarum a Suprema S. C. S. Officii recognoscendis, cfr. apud *Ferreres* l. c. n. 331. sq.

III. Sed in nova ordinatione Curiae Romanae idem Pius X., relictis S. R. C. iis, quae ad reliquias pertinent, S. C. Inq. attribuit quidquid ad indulgentias pertinet, sive doctrinam spectet, sive usum respiciat. Pro hac sectione indulgentiarum constitutus est Substitutus, qui adiungitur Card. Secretario, Adessori et Commissario ad constituendum Congressum pro negotiis hanc materiam respicientibus. In quibus negotiis expediendis servandae sunt memoratae Const. Clementis IX. et Benedicti XIV. Cfr. *Norm. Pecul.* cap. VII. art. I.

661. De S. Congreg. Consistoriali. I. Actus illi solemnes qui ex disciplina vigenti S. Consistorio reservantur, ut absque nova deliberatione pro dignitate Sedis Apostolicae et gravitate negotiorum fierent, necessario per accuratam discussionem, examinationem, relationem fuerunt *praeparandi*. Quae cura generatim commissa est S. C. Consistoriali a Sixto V. cit. Const. "*Immensa* „, nisi ex mandato R. Pontificis Congregationi particulari vel Congregationi pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis, v. g. quoad allocutiones vel concordata, sit concedita. Inde manifesta est *notio* et *origo* huius Congregationis (202).

II. Cum praefectura huius S. C. sit reservata R. Pontifici, *constituitur* Congregatio Cardinali *Secretario* et aliis Cardinalibus v. g. octo vel duodecim, prudenti arbitrio SS.mi Domini determinandis, inter quos ratione muneris accensentur Card. Secretarius S. Officii et Card. Secretarius Status. Praeterea adsunt duo administri *maiores* sc. *Adessor*, quo munere fungitur aliquis Praelatus, et *Substitutus*; adduntur aliqui administri *minores* et nonnulli consultores, inter quos durante

vener. et reliq. Sanctor.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 18. n. 1. 2. sq.; *Bangen* l. c. p. 249. sq. 218. not. 2.; *Beringer*, Die Ablassse p. 98. sq.

(202) *Bangen* l. c. p. 83. sq.

munere numerantur Adessor S. Officii et Secretarius S. C. pro Neg. Eccl. Extraord. (203).

III. *Competentia* huius S. C., restricta ad regiones iuri communi obnoxias, eruitur: a) ex scopo praeparandi negotia Consistorio reservata et supra enumerata, et inde extenditur ad ea quae cum illis negotiis sunt connexa. Quare ad ipsam spectat erectio, divisio, unio, permutatio dioecesium et decisio de omnibus difficultatibus et controversiis inde emergentibus, constitutio capitulorum tum cathedralium tum collegiatorum, inquisitio et decisio de coacta vel voluntaria resignatione Episcoporum, de concessionem Coadiutoris, de existentia iuris eligendi vel nominandi Episcopos, de privilegio pallii, de compatibilitate officiorum cum dignitate episcopali, de electione vel postulatione vel praesentatione vel nominatione Episcoporum, de deputatione Coadiutorum atque de processu informativo super qualitatibus promovendorum Episcoporum. Quodsi viri in Episcopos eligendi vel dioeceses constituendae sint extra Italiam, Secretaria Status documenta excipit et positionem conficit Congregationi Consistoriali subiiciendam (204).

b) Secundo loco huic Congregationi demandantur negotia, quae ad singularem dioecesium regimen referuntur, modo Congregationi de Propaganda Fide subiectae non sint. Unde ad eam spectant vigilantia super expletis vel minus obligationibus, quibus Ordinarii tenentur; cognitio eorum, quae ab Episcopi scripto relata sint de statu suarum dioecesium; indictio apostolicarum visitationum et examen earum, quae fuerint absolutae, et, post rerum expositionem ad Pontificem delatam singulis vicibus, praescriptio eorum, quae aut necessaria visa fuerint aut opportuna; denique ea omnia quae ad regimen temporalem administrationem et studia seminariorum pertinent.

Sectio in hac S. Congregatione instituta est pro cura catholicorum emigrantium ritus latini, sacerdotum ac laicorum; dum spiritualis cura emigrantium ritus orientalis ad S. Congr. de Prop. Fide pertinet.

(203) Cum iam ex usu Praelatus Secretarius huius S. C. (nunc Adessor) solet simul esse Secretarius S. Collegii, quo in munere quotannis a Cardinalibus confirmabatur, ex Const. « *Sapienti consilio* » in posterum hoc altero munere ex officio fungetur.

(204) Sixti V. Const. « *Immensa* »; *Bouix* l. c. p. 151. sq.; *Bangen* l. c. p. 84. sq. Cfr. quoque *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 13. n. 23.

c) Tertium huius Congr. munus est. in conflictatione iurium dubia solvere circa competentiam SS. Congregationum, excepta tamen S. C. Inq., quae dubia circa propriam competentiam orta, ipsa solvit. Cfr. Const. " *Sapienti consilio* „ et *Norm. pecul.* cap. VII. art. 1. n. 6.

IV. *Forma* procedendi S. C. Consistorialis in causis suae competentiae subiectis saepe est mere *informativa*. At cum haud raro in his causis agatur etiam de iure tertiarum personarum v. g. in unionibus ecclesiarum, forma vere *iudicialis* ab hac Congregatione non est aliena. S. C. Consistorialis ipsa, pro more aliarum Congregationum Romanarum, acta processualia non conficit, nisi in casu extraordinario per suum *Secretarium*, sed regulariter ad huiusmodi acta deputat Nuntios Apostolicos vel Metropolitas vel Ordinarios " *pro informatione et voto* „ (205).

De processu informativo super qualitatibus promovendorum ad sedes episcopales extra Italiam et insulas adiacentes sitas ibidem conficiendo, saltem pro *provinciis Sedis Apostolicae* formam servandam praescripsit Urbanus VIII. Instructione " *Si processus* „ a. 1628. Aliam Instructionem Clemens XI. 9. Oct. a. 1716. per Congregationem particularem confecit, atque Benedictus XIV. Const. " *Gravissimum* „ 18. Ian. 1757. approbatam et immutatam Instructionem Urbani VIII. et Clementis XI. etiam ad eas regiones extendit, in quibus per S. C. de Prop. Fide sedibus episcopalibus providetur. Pro Italia vero et insulis adiacentibus idem processus informativus fieri solebat in ipsa Curia Romana.

Tandem Pius X. confirmatis rationibus et formis, quae per praecedentes Constitutiones adhibendae erant, pro electione Episcoporum relate ad loca S. C. de P. F. vel Negot. Eccl. extraord. subiecta, ceterorum Episcoporum *delectum et promotionem* S. Officio detulit, adiecta opportuna Instructione. Motu Proprio " *Romanis Pontificibus* „ 17. Dec. 1903.; cuius Const. observantia iterum iniungitur S. C. Consist. in " *Norm. Pecul.* „ cap. 7. art. 2. n. 7. (206).

(205) *Bangen* I. c. p. 86. sq.

(206) Cum S. C. Consistoriali tanquam subsidiaria connexa erat S. C. *examinis Episcoporum*, quam secundum intentionem Gregorii XIV. (confer huius Pontif. Const. " *Onus* „ 15. Maii 1591.) morte praeventi (1590.-1591.) Clemens VIII. instituit. At postquam examina illa de theologia et iure canonico ad mentem Concilii Tridentini Sess. XXII. cap. 2. de ref. omnibus promovendis ad dioeceses saltem Italiae et insularum adiacentium prae-

662. S. C. de disciplina Sacramentorum (207) a Pio X. primum instituta est, eique demandata sunt plura, quae prius ad alias congregationes et officia pertinebant.

Constituitur ad modum aliarum congregationum pluribus Cardinalibus, quorum unus gerit munus *Praefecti*. His adiunguntur *Praelatus a secretis* et *Subsecretarii* tres (208), qui maiores sunt administri et simul cum Card. Praefecto *Congregsum* constituunt. Accedunt plures consultores et sufficienti numero administri minores.

Competentia inde deducitur, quod universam legislationem circa disciplinam septem sacramentorum habeat moderandam, incolumi tamen iure Congr. S. Officii et C. S. Rituum circa caeremonias quae in sacramentis conficiendis, ministrandis, recipiendis servandae sunt. Quare ad ipsam pertinet disciplina matrimonii, ut dispensationes in foro *externo* (209) tam pauperibus quam divitibus, sanationes in radice, di-

scripta iam pridem extra Italiam in desuetudinem abierant, nostra aetate etiam in Italia non amplius cum antiquo rigore exigebantur, ideoque S. C. examinis Episcoporum erat in statu quodam dissolutionis; at a Pio X. citato Motu proprio « *Roman. Pontificibus* » universum illud negotium examinis Episcoporum in Italia et insulis adiacentibus ad S. C. Inq. fuit delatum. Cuius rei ea videtur esse ratio, quod *Congregatio particularis* super *promovendis* ad *Archiepiscopatus* ab Innocentio XI. primum instituta atque a Benedicto XIV. Const. « *Ad apostolicae* » 17. Oct. 1740. restaurata, denuo a Leone XIII. Const. « *Immortalis* » 21. Sept. 1878. quoad promotionem praeficiendorum saltem *Italiae* dioecesisibus fuerit restituta. Integra vero res in nova ordinatione Curiae Romanae rediit ad S. C. Consist.

Quodsi antiqui et recentiores auctores v. g. *De Luca*, *Bangen* l. c. p. 90. inter Congregationes particulares S. C. Consistoriali adnexas etiam commemorant S. Congregationem status sive super statu, huiusmodi Congregatio particularis inde a temporibus Pii VI. et Pii VII. non amplius reperitur. Illius enim negotia transierunt in S. C. pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis, quae facta est Congregatio independens, non mere subsidiaria S. C. Consistorialis.

(207) *Ferreres* l. c. n. 376. sq.; *Ojetti* l. c. p. 70. sq.; *Cappello* l. c. p. 173. sq.

(208) Qui ternarius numerus subsecretariorum est proprius huius S. C. Partiantur autem ita inter se negotia, ut unus cum adiutore et administis inferioribus in petitiones omnes circa impedimenta matrimonii praecipue incumbat, alter ceteras curat preces ad matrimonia pertinentes, tertius curat quae sacram ordinationem ceterorumque sacramentorum res concernunt. « *Norm. pecul.* » cap. VIII. art. 3. n. 4. sq.

(209) Quae competentia in dandis dispensationibus matrimonialibus pro foro externo, salva competentia S. Officii, nunc est huius Congr. *privativa*, sublata potestate olim Datariae Apost. aut Poenitentiariae attributa, cui Poenitentiariae reservantur dispensationes solius *fori interni*.

spensatio super rato (210), separatio coniugum, natalium restitutio seu legitimatio prolis. In disciplina aliorum sacramentorum dispensationes ordinandis (211) concedit, salvo iure Congregationis de Religiosis ad moderandam religiosorum ordinationem; dispensationes respicientes locum, tempus, conditiones Eucharistiae sumendae, Sacri litandi, asservandi SS. Sacramenti; alia id genus (212).

Quaestiones de validitate matrimonii vel sacrae ordinationis, aliasque ad sacramentorum disciplinam spectantes, Congreg. de Sacramentis dirimit, incolumi iure S. Officii. Si tamen eadem Congregatio iudicaverit huiusmodi quaestiones iudiciario ordine servato esse tractandas, tunc eas ad S. Romanae Rotae tribunal remittere debet.

Forma seu modus procedendi huius S. C. nihil habet speciale, sed est forma communis omnium congregationum, atque singula negotia eo fere modo expedit, quo expediebantur ab illis congregationibus e quarum competentia detracta sunt, ut huic Congregationi de novo creatae assignarentur.

Ut ceterae Congregationes negotia habet tributa in gra-

(210) Quae dispensatio super rato supponit verum processum iudicalem, quamvis non necessario *stricto contentiosum*, quo iuridice in comperto ponantur factum inconsummationis et existentia sufficientis et proportionatae causae (Cfr. Benedicti XIV. Const. « *Dei miseratione* » 3. Nov. 1741. § 15.; Instr. S. C. C. « *Cum moneat glossa* » 22. Aug. 1840.; S. C. C. in caus. Warsav. 16. Iun. 1894. et in caus. Trev. '29. Iul. 1895. cum voto P. Wernz); et nihilominus processus huiusmodi pertinet ad S. C. de Sacramentis, qui illum per Episcopos ad id delegatos solet instruere, et sententia de illo duplici facto, quae est fundamentum voti consultivi SS. mo dandi pro matrimonii solutione etiam a Cardinalibus huius Congr. datur. Inde vero efficitur quod supra dictum est, potestatem vere et stricte iudicalem non esse penitus et quoad omnia SS. CC. sublatam. Quamvis processum de matrimonio rato S. C. de Sacr. potest, si id opportunum duxerit, etiam sine rescripto commissionis de mandato SS. mi ex propria competentia ad S. Rotam remittere. S. C. Consist. 28. Ian. 1909.

(211) Facultas vero concedendi clericis iam in sacro presbyteratus ordine constitutis, dispensationem ab irregularitate, vel a titulo sacrae ordinationis spectat ad S. C. Concilii. Cfr. decis. S. C. Consist. 27. Febr. 1909. in Act. Ap. Sed. vol. 1. p. 251.

(212) S. C. Consist. 14. Mart. 1910. declaravit facultatem legendi tres Missas Nativitatis Domini, noctu, in sacellis publicis et Ecclesiis, quae ad hoc privilegio apostolico indigent, cum distributione SS. mae Eucharistiae ad S. C. de Sacr. non ad S. R. C. spectare. Act. Ap. Sed. vol. 2. p. 229. Eadem resolutio de competentia S. C. de Sacr. data est relate ad potestatem concedendi sacerdotibus caecis aut caecutientibus nec non senio confectis vel alio morbo laborantibus facultatem legendi missam votivam. Act. Ap. Sed. vol. 2. p. 649.

viora, quae plenae Congregationi reservantur, et minora, quae expediuntur per congressum. Cfr. "*Normas peculiares* „ cap. VII. art. 3.

Illud notatu dignum est relate ad dispensationes matrimoniales, quod hae distinctae sunt in dispensationes impedimentorum *minoris gradus*, in quibus, ubi nihil obstat, gratiae concessio et subsignatio fit a subsecretario dispensationum aut ab eius adiutore, et dispensationes impedimentorum *maioris gradus*, quae dantur a Cardinali Praefecto aut a Secretario. In casibus vero, in quibus dubium aliquod occurrat, decernit plena Congregatio aut Congressus, re etiam ad R. Pontificem, si opus sit, delata.

Dispensationis *gradus minoris* sunt ab impedimentis:

a) consanguinitatis et affinitatis tertii et quarti gradus lineae collateralis, sive aequalis sive inaequalis;

b) affinitatis in primo gradu, et in secundo simplici vel mixto cum primo, ubi hoc impedimentum ex illicito commercio procedat;

c) cognationis spiritualis cuiusvis generis (213);

d) publicae honestatis, sive per sponsalia sive per matrimonium ratum, super quod iam dispensatum sit, fueritque solutum (214).

Dispensationes *maioris gradus* concedi solitae, interveniente legitima causa, sunt ab impedimentis:

a) consanguinitatis secundi gradus lineae collateralis aequalis, et secundi vel tertii gradus primum attingentis;

b) affinitas primi et secundi gradus lineae collateralis aequalis, et secundi vel tertii gradus primum attingentis;

c) criminis ex adulterio cum promissione futuri matrimonii.

Porro dispensationes a minoribus impedimentis conceduntur omnes *ex rationabilibus causis a S. Sede probatis*. Sic vero concessae perinde valent ac si *ex motu proprio et ex certa scientia* impertitae sint; ideoque nulli sunt impugnationi ob-

(213) Cum cognatio spiritualis *inter baptizantem et baptizatum* non soleret dispensari et S. Offic. 3. Dec. 1902. declaraverit non comprehendi in facultate dispensandi ab impedimento cognationis spiritualis, non videtur illa cognatio spiritualis comprehendi inter impedimenta minoris gradus. Cfr. *Ferreres*, La Curia Rom. n. 406.; *Wernz* tom. IV. n. 495. 496.

(214) Etiam honestas publica in linea recta ex matrimonio rato procedens non videtur numeranda inter impedimenta gradus minoris. Cfr. S. Officium 20. Mart. 1893. iunct. *Ferreres* l. c. n. 410. et *Wernz* l. c. n. 460.

noxiae sive obreptionis vitio sive subreptionis. “ *Normae peculiares* „ cap. VII. art. 3. n. 17. sq.

663. De S. C. Concilii (olim S. C. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum) (215).

I. Concilium Tridentinum Sess. XXV. contin. cap. de recip. et observand. decretis Concilii sese confidere solemniter declaravit, Romanum Pontificem curaturum, ut *difficultatibus* vel *dubiis* forte in recipiendis decretis Tridentinis ortis per *apta remedia* et per *declarationes*, quatenus opus sit, pro Dei gloria et Ecclesiae tranquillitate consuleretur.

Hinc Pius IV. postquam Const. “ *Benedictus Deus* „ 26. Ian. 1564. inhibuit (216), ne quis sine auctoritate R. Pontificis *commentarios* ullumve interpretationis genus super Concilii Tridentini decretis ederet, atque Sedi Apostolicae illorum interpretationem reservavit, iam Motu proprio sive Const. “ *Alias nos* „ 2. Aug. 1564. Congregationem octo Cardinalium instituit, quae saltem in tribunalibus et officialibus Curiae Romanae etiam *executionem* et *observantiam* decretorum Conc. Tridentini sub gravibus *poenis* inlligendis urgeret, *nisi* in executione dictorum decretorum aliqua *dubietas* aut *difficultas* emerisset. Quo casu ad Romanum Pontificem res fuit referenda. Pius IV. huic Congregationi potestatem decreta disciplinaria Concilii Tridentini *authentice* pro *tota Ecclesia interpretandi* *nondum* concesserat. Qua de re cum non levia dubia orta essent (217), Pius V. vivae vocis oraculo in Consistorio, non scripta Constitutione (218) expresse indulisit, ut eadem S. Congregatio casus, quos ipsa *claros* putaret, absque ulla alia delegatione R. Pontificis decideret, *dubios* vero Sanctitati suae referret. Mox Pius V. eandem Congregationem Cardinalium, cuius nomini ex hoc tempore merito adiuncta est clausula:

(215) *Schmalzgr.* l. c. Dissert. prooem. § 9.; *Fagnan.* in cap. 13. X. de const. l. 2., cap. 12. X. de iudiciis II. l. 1.; *Card. De Luca*, Relatio Cur. Rom. disc. 15.; *Bangen* l. c. p. 145. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 326. sq.; *Anal. iur. pontif.* l. c. p. 2251. sq.; *Bouix* l. c. p. 168. sq.; *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. prolegomena; *Zamboni*, Collect. declar. S. C. Card. Conc. Trident. interpr. Viennae 1812. vol. I. introductio; *Parayre*, La Sainte Congrég. du Concile, Paris 1897.; *Lega*, De iudiciis eccl. vol. 2. n. 152. sq.; *Ferreres* l. c. n. 430. sq.; *Ojetti* l. c. p. 81. sq.; *Cappello* l. c. p. 187. sq.

(216) *Fagnan.* in cit. cap. 12. X. de iudiciis n. 9. sq.; *Bangen* l. c. p. 146. sq.; *Saegmueller* in Arch. f. k. K. t. 80. p. 1. sq. (de histor. S. C. C. ante Mot. propr. 2. Aug. 1564.).

(217) *Fagnan.* l. c. n. 30. et in cap. 13. X. de const. n. 7.

(218) *Lingen et Reuss* l. c. p. VI. not. 3.

“ *Concilii Tridentini interpretum* „, etiam amplioribus munit facultatibus in decidendis controversiis de interpretatione Concilii Tridentini ortis (219). Quam perfectiorem interpretandi facultatem Gregorius XIII. (220) ratam habuit et ad celeriorum negotiorum expeditionem d. 8. Maii 1576. declaravit “ *parvam* „ Congregationem ex quatuor Cardinalibus S. C. Concilii adscriptis iam a. 1565. institutam posse et potuisse decidere omnes casus alias a Congreg. decisos et etiam eos, qui ex *omnium* sententia *clari* viderentur (221). Denique Sixtus V. cit. Const. “ *Immensa* „, potestatem *interpretandi* S. C. C. confirmavit et accuratius definivit, i. e. interpretationem decretorum Conc. Trid., quae ad *fidei dogmata* pertinent, R. Pontifici reservavit, facultatem vero interpretandi eiusdem Conc. Trid. *decreta disciplinaria ipsi S. C. C., etiamsi dubietas aut difficultas emerisset*, impertitus est, adiecta clausula: “ *Nobis tamen consultis* „. Insuper idem R. Pontifex S. C. C. alias facultates concessit de revisione Conciliorum provincialium, de visitatione liminum Apostolorum, de promovenda reformatione cleri et populi ad praescriptum eiusdem Conc. Trid. (222). Inde a Sixto V. potestas S. C. C. non fuit aucta, sed potius per meliorem procedendi formam diversis modis explicata v. g. per additionem nonnullarum Congregationum particularium.

Quare S. C. C. erat illa Congregatio Cardinalium, quae ex mandato apostolico *executionem* et observantiam decretorum disciplinarium Concilii Tridentini in universa Ecclesia *urgebat*, *dubia* et difficultates, quae de sensu in executione eorundem decretorum occurrunt, *olvebat* atque etiam *causas contentiosas definiebat*, quae ex iure in decretis Tridentinis implicite vel explicite contento dirimuntur.

In nova ordinatione Curiae Romanae licet retentum fuerit nomen S. C. Concilii, vere potest dici congregatio nova, cum

(219) *Bangen* l. c. p. 149. sq.; *Lega* l. c. n. 152. sq.

(220) *Lingen* et *Reuss* l. c. p. VI.

(221) In locum Congregationis parvae iamdiu saltem ex parte successerat “ *congressus* „ Praefecti et Secretarii et Subsecretarii S. C. C. singulis sabbatis celebratus. Cfr. *Act. S. Sed.* vol. IX. p. 552. sq. 556.

(222) *Bangen* l. c. p. 149. 150. sq.; *Lingen* et *Reuss* l. c. p. VII. sq. Quare particula: “ *Nobis tamen consultis* „ non refertur ad interpretationes casuum, qui *ipsis* Cardinalibus sunt de iure *certi*, sed extenditur ad veram et *proprie* dictam *interpretationem* comprehensivam casuum, qui *ipsis* Cardinalibus de iure sunt *dubii*, non ad interpretationem *extensivam* vel *restrictivam*. Cfr. *Santi* l. c. n. 49. sq.; *Lingen* et *Reuss* l. c. p. XX. sq.

nec retineat competentiam *exclusivam* interpretandi decreta Tridentina, et potestas circa materiam multorum Conc. Trid. decretorum ad alias Congregationes iure proprio et exclusivo pertineat.

II. *Constituatur* (223) S. C. C. tot Cardinalibus, quot ex prudenti arbitrio R. Pontificis huic Congregationi adscribuntur. Unus ex illis gerit officium *Praefecti*; Praefecto assistit *Secretarius*, qui, ut consulatur ipsius dignitati, solet esse Archiepiscopus titularis. Secretarium adiuvant *Subsecretarius* alique officiales inferiores. Denique huic quoque Congregationi complures *consultores* ex utroque clero adiuncti sunt, quorum aliqui probati sint oportet temporalium etiam gerendarum rerum notitia.

III. *Competentia* S. C. C., a) si forma exercitii potestatis commissae spectetur, nunc non differt a forma exercitii potestatis aliarum Congregationum. Quare comprehendit imprimis potestatem *interpretandi* cum alias leges ecclesiasticas tum decreta *disciplinaria* Concilii Tridentini (224), sed haec potestas quoad decreta Tridentina non amplius est *exclusiva* nec universalis, sed restringitur intra ambitum materiae ipsi assignatae (225). Porro S. C. C. habet potestatem *administrandi* sive *exequendi* ideoque per instructiones vel decreta generalia et particularia urget observantiam legum de materia suae competentiae subiecta, atque in eadem materia gaudet iurisdictione voluntaria ad concedendas *gratias* et *dispensationes*. Sed non amplius gaudet potestate *iudicandi* in causis contentiosis, quae ex iure Tridentino per strictum iudicium secundum iustitiam definiri possunt, licet retineat in propria materia potestatem decidendi controversias in linea disciplinari.

b) Quoad *materiam* est competens:

1) In omnibus negotiis, quae ad universam disciplinam cleri saecularis populique christiani referuntur. Quare ipsius est curare ut Ecclesiae praecepta serventur, cuius generis sunt ieiunium (excepto eucharistico, quod ad Congreg. de Discipl. Sacram. pertinet), abstinentia, decimae, observatio dierum

(223) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 650. sq.

(224) Fagn. in cit. cap. 13. X. de const. n. 36. 37. 38.; Lingen et Reuss l. c. p. IX. sq.; Bangen l. c. p. 152. sq. 155. sq.

(225) De antiqua Congr. Conc. cfr. Lingen et Reuss l. c. p. XX. sq.; Scherer l. c. t. I. p. 511. sq.; D'Annibale, Summula P. I. n. 184.; Santi l. c. l. I. t. 31. n. 47. 49.

festorum, cum facultate opportune relaxandi ab his legibus fideles; moderari quae parochos et canonicos spectant; item quae pias sodalitates, pias uniones, pia legata, pia opera, Missarum stipes, beneficia aut officia, bona ecclesiastica, arcas nummarias, tributa dioecesana, aliaque huiusmodi attingunt. Videt quoque de iis omnibus, quae ad immunitatem ecclesiasticam pertinent. Eidem facultas est reservata eximendi a conditionibus requisitis ad assecutionem beneficiorum, quoties ad Ordinarios collatio spectet.

2) In iis quae pertinent ad Conciliorum celebrationem et recognitionem, atque ad Episcoporum coetus seu *conferentias*, exceptis Conciliis quae celebrari contigerit in territorio S. C. de Prop. Fide subiecto (S. C. Consist. 12. Nov. 1908.).

c) Quoad *personas* habet potestatem in omnibus provinciis Sedis Apostolicae, salva semper iurisdictione S. C. de Prop. F. in regionibus missionum et Ecclesiarum orientalium.

IV. *Forma procedendi* coram S. C. C. requirit, ut causa vel negotium rite *introducatur* in Secretaria eiusdem S. C. Qua introductione peracta et omnibus collectis, quae spectant ad speciem facti, in congressu Praefecti et Secretarii et Subsecretarii decernitur, utrum negotium sit *de stylo*, quod in ipso congressu aut per rescriptum ex audientia SS.mi definiri possit, an deferendum sit ad Congregationem generalem vel omnino reponendum per responsum: "*Lectum vel non expedire* „. Si causa in Congregatione *generali* sit proponenda, praeterea a congressu resolvendum est, utrum "*in folio* „, an "*per summaria precum* „ sit pertractanda, vel nonnisi post brevem expositionem statim definienda. Propositio causarum "*in folio* „ aut "*per summaria precum* „ sunt duae principales formae procedendi, quae in hac Congregatione vigent et potissimum ex anno 1847. rigidiore quodam modo distinguebantur (226). Cui rigori non adeo nunc insistitur, postquam potestas in causas contentiosas S. C. est sublata.

(226) Distinguebatur etiam "*oeconomica* „ procedendi forma, non confundenda cum procedura "*per summaria precum* „. Illa enim erat species quaedam proponendi causam "*in folio* „, quae circiter ex anno 1836. inducta in eo consistebat, ut causae contentiosae v. g. de vinculo matrimoniali, si partes expensas sollemnis iudicii ferre non possent, praehabita licentia R. Pontificis definiebantur a S. C. C. cum votis theologi et canonistae et defensoris matrimonii atque cum relatione Secretarii vel Auditoris ex officio facta, sed absque ulla interventione *advocatorum*. Cfr. de

Idem congressus causam ad plenam Congregationem quaecumque forma deferendam apte praeparat et instruit, et praeterea ordinarias res expedit ac solitas gratias pro facultatibus a Summo Pontifice acceptis concedit.

Ad plenam vero Congregationem pertinent: examen dubiorum circa iuris interpretationem, quae facilem et perspicuam non habeant solutionem in constitutis legibus aut in alias decisis; examen petitarum gratiarum, dispensationum indultorum, quae concedi fere non soleant eo modo aut ea latitudine. Praeterea plena Congregatio habet cognitionem seu revisionem Conciliorum provincialium: qua in re exquiritur ante omnia unius Consultoris votum, deinde etiam Collegii Consultorum, aut partis eiusdem, non infra numerum Consultorum quinque per vices eligendorum; tum vero acta et suffragia plenae Congregationis examini subiiciuntur ut ab ea probentur animadversiones faciendae vel forte correctiones inducendae. Pariter plenae Congregationi refertur quidquid maioris ponderis in Episcoporum coetibus contigerit statutumve sit. “ *Normae Peculiares* „ cap. VII. art. 4. n. 6.

Scholion I. Cum hac Congregatione unita est, qua Congregatio specialis, sed sine specialibus Administris, *Congregatio Lauretana*. Quam Congregationem instituerat Innocentius XII. Const. “ *Sacrosancta* „ 10. Aug. 1698. Habet demandatam curam et administrationem domus Lauretanae atque bonorum ad eam spectantium. Iurisdictionem vero in eam domum atque in ecclesias ab eo dependentes exercent respectivi Ordinarii tanquam delegati R. Pontificis et sub dependentia S. C. C., quae in negotiis ad eam spectantibus eundem procedendi modum servare debet, quem pro aliis causis habet praescriptum. Cfr. *Ojetti* l. c. pag. 152. sq.; *Ferreres* l. c. n. 121. 467.

Scholion II. Cum tanta esset multitudo causarum, quae ad S. C. C. deferri poterant, mirum non est, quod ad expedienda graviora negotia interdum ex Cardinalibus S. C. C. addictis particulares Congregationes fuerint deputatae (227); quae

iure antiquo *Bangen* l. c. p. 156. sq.; *Lega* l. c. n. 161. sq.; Innoc. XII. Ordin. 17. Sept. 1695. in Anal. iur. pontif. l. c. p. 2396. sq.; Clem. XII. Instr. 8. Sept. 1731.; Pii IX. 27. Sept. 1847. apud *Bangen* l. c. p. 500. sq. et Anal. iur. pont. l. c. p. 2397. sq.; Act. S. Sed. vol. IX. p. 551. sq.; *Lingen* et *Reuss* l. c. p. XI. sq.; *Bouix* l. c. p. 175. sq.; *Lega* l. c. n. 93. sq. 163. sq. 282. sq.

(227) V. g. ab Innoc. XII. specialiter deputata est Congregatio de electione religiosorum incorrigibilium. Cfr. decretum hac de re latum 24. Iul. 1694. in ed. *Richtl.* Conc. Trid. p. 435. sq.

omnes per Const. “ *Sapienti consilio* „ fuerunt suppressae, earumque negotia in ceteras congregationes conservatas fuerunt distributa. Quaedam ex illis particularibus Congregationibus licet stabiles factae fuissent, tamen ut subsidiariae S. C. C. manserant unitae. Erant autem:

a) *Congregatio particularis super statu ecclesiarum* (228). Quae Congregatio a Benedicto XIV. Const. “ *Decet* „ 23 Nov. 1740. erecta, constabat compluribus *Praelatis*, quibus examen relationum (229) Ordinariorum super statu ecclesiarum erat commissum. Praefectus S. Congregationis Concilii huic Congr. pariter praesidebat, et Secretarius S. C. C. eodem officio in illaungebatur, eique assistebat Extensor responsionum S. C. ad Episcopos.

b) *Congregatio particularis super revisione Synodorum provincialium* a Pio IX. a. 1849. erat instituta, ex Cardinalibus S. C. C., quacum Praefectum et Secretarium habebat communem, eique complures consultores erant adiuncti (230).

c) *Congregatio particularis super residentia Episcoporum* (231) ab Urbano VIII. Const. “ *Sancta Synodus* „ 12. Dec. 1634. ob singulares temporum circumstantias instituta, post longam moram a Benedict. XIV. Const. “ *Ad universae* „ 3. Sept. 1746. ad novam vitam revocata fuerat. Qui R. Pontifex restauratae Congregationi ut Praefectum in perpetuum praeposuit Cardinalem Vicarium in Urbe pro tempore existentem, Secretarium voluit esse eundem atque S. C. C.

Nostra aetate, qua Episcopi melius *observant* legem residentiae quam saeculis elapsis, huius Congregationis vix ullus erat practicus usus ideoque a multis annis praeter Praefectum et Secretarium alii Cardinales non reperiiebantur adscripti (232).

d) *S. Congregatio iurisdictionis et immunitatis ecclesiasticae*, cuius negotia olim ad S. C. Ep. et Reg. spectabant, ab Urbano VIII. a. 1626., ut videtur vivae vocis oraculo, tanquam specialis et independens Congregatio fuit instituta. Post sublatam fere ubique terrarum saltem de facto immunitatem ecclesiasticam, Leo XIII. provisorie hanc Congregationem cum S. C. C. univit. At propter connexionem immunitatis ecclesia-

(228) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 651. sq.; *Bangen* l. c. p. 177. sq.

(229) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 7. sq. 13. sq.

(230) *Bouix* l. c. p. 172. sq.

(231) *Bangen* l. c. p. 181.; *Lega* l. c. n. 156. sq.

(232) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 654.

sticae cum articulis concordatorum, ex praxi iam diu recepta, huiusmodi dubia et controversiae ad Secretariam Status et S. C. pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis deferantur (233).

664. De S. Congregatione super negotiis Episcoporum et Regularium (234) nunc suppressa vel potius in alias transformata.

I. Postquam iam a Gregorio XIII. († a. 1585.) “*Episcoporum Congregatio* „ fuit commemorata (235), certe Sixtus V. cit. Const. “*Immensa* „ eandem Congr. sub titulo S. C. “*pro consultationibus Episcoporum et aliorum Praelatorum* „ denuo ordinavit. Congregatio vero “*super consultationibus Regularium* „ a Sixto V. iam 27. Maii 1586. instituta et 13. Iunii eiusdem anni novis facultatibus aucta (236) et in cit. Const. “*Immensa* „ iterum confirmata et accuratius definita certe iam a. 1601. cum S. C. episc. in *unam* Congregationem coaluerat. Quae Congregatio Episc. et Reg. optimo iure dici poterat Congregatio quodammodo universalis Cardinalium, quae exceptis causis directe *fidei* quaestiones aut interpretationem Concilii Tridentini concernentibus, praesertim propter publicam disciplinam ecclesiasticam, universa officia Episcoporum et Praelatorum exemptorum et negotia regularium cum Episcopis vel inter se inspiciebat et ordinabat (237).

Constabat certo numero Cardinalium pro prudenti arbitrio Romani Pontificis definito, e quibus unus a SS.mo Domino *Praefectus* nominabatur. Cui Praefecto adiunctus erat *Secretarius* ex ordine Archiepiscoporum titularium cum *Subsecretario*, *Auditore*, Iudice relatore, consultoribus aliisque inferioribus officialibus (238).

Praeter potestatem *administrandi* et exercitium *iurisdictionis voluntariae*, quam exercebat intra ambitum suae competentiae, etiam in privatis causis contentiosis exercuit pote-

(233) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 655.; *Bangen* l. c. p. 198. sq.; *Bouix* l. c. p. 240.

(234) *Bizzarri*, Collectanea in usum Secretariae S. C. Episc. et Reg. 1863. 1886.; *De Luca* l. c. disc. 16.; *Bangen* l. c. p. 181. sq.; *Bouix* l. c. p. 218. sq. 192. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 639. sq.; *Anal. iur. pont.* l. c. p. 22. 57. sq.; *Lega* l. c. n. 130.

(235) *Fagnan.* in cap. 13. X. de const. l. 2. n. 37.

(236) Cfr. duo illa Brevia in *Anal. iur. pont.* p. 2260. (1372.) relata.

(237) *Bangen* l. c. p. 182. sq.

(238) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 646. sq.; *Benedict. XIII.* Chirograph. 12. Iul. 1724. de promotore fiscali generali in S. C. Ep. et Reg.; *Decret.* S. C. Ep. et Reg. 18. Dec. 1834. n. X.

statem *iudiciale* et in causis *criminalibus* clericorum explicuit potestatem coercitivam (239), nisi forte crimina ex singulari titulo a S. C. Inq. essent punienda.

In *negotiis* super *administratione* Episcoporum non raro cum S. C. C. cumulativam habebat iurisdictionem, cum super negotiis regularium, quae ex iure speciali non deferenda essent ad SS. CC. Inquis. vel Conc., ut plurimum *privativa* gaudebat iurisdictione (240).

IV. *Modus procedendi* S. C. Ep. et Reg. maximam habebat similitudinem cum modo procedendi S. C. C. Quare Praefectus S. C., cui Secretarius assistebat, definiebat quaestionem praeviam de admittenda vel reiicienda causa proposita. Admissa causa, ordinarie Episcopus oratoris per epistolam familiarem a Praefecto et Secretario subscriptam interpellabatur: “ *Pro informatione* „ *extraiudiciali*, nisi propter speciales rationes Metropolitana vel Episcopus vicinior vel alius Praelatus esset consulendus, aut praesertim in causis criminalibus verus *processus* praeparatorius exigeretur. Quodsi ex informationibus acceptis sufficienter constaret de factis, causa in folio per dubia rite formata vel etiam vota advocatorum vel consultorum accuratius instruebatur, quatenus opus esset; secus absque longis ambagibus tanquam *de stylo* a Praefecto cum Secretario causa expediebatur. In *gravioribus* negotiis Secretarius in plena Congregatione de causa referebat, quam Patres congregati suis votis decisivis dirimebant (241). Si causae essent gravissimae aut proprie *contentiosae* (242), a Praefecto unus ex Cardinalibus deputabatur “ *Ponens* „, qui expensis omnibus actis et votis in comitiis generalibus Congregationis relationem proponebat cum suo voto, quod alii Cardinales probabant aut forte reiiciebant.

In causibus *criminalibus* (243) per *appellationem* ad S. C. Ep. et Reg. rite delatis in plenis comitiis Iudex relator de

(239) Ratio tractandi causas contentiosas in S. C. Ep. et Reg. 5. Sept. 1834. in Act. S. Sed. vol. II. p. 439. sq. et *Bangen* l. c. p. 533. sq.; Pii VII. Const. “ *Post diuturnas* „ 30. Oct. 1800. § 88.; decret. S. C. Ep. et Reg. 18. Dec. 1834. pro causis criminalibus apud *Bangen* l. c. p. 527. sq.

(240) *Bangen* l. c. p. 186. sq.; *Lega* l. c. n. 135. sq.

(241) *Bangen* l. c. p. 194. sq.; *Bouix* l. c. p. 222. sq.; *Lega* l. c. n. 137. sq.

(242) Decret. S. C. Ep. et Reg. 5. Sept. 1834. iunct. decreto eiusdem S. C. 20. Iul. 1900.

(243) Decret. S. C. Ep. et Reg. 1. D. 8. 1834., ubi totus ordo iudiciarius 14. paragraphis exhibetur.

toto statu causae ad Cardinales referebat, et Promotor fiscalis generalis pro Curia episcopali suas proponebat conclusiones.

Negotia regularium, quae a strepitu fori quam maxime aliena sint oportet, audito voto Generalis vel Procuratoris generalis ordinis, in forma simplicissima expediebantur (244).

Habuit Congregationes *particulares* adnexas, quae a Pio X. abolitae fuerant, translatis ipsarum facultatibus in eandem S. C. Ep. et Reg. (245), videlicet :

a) S. Congreg. *super disciplina regulari* ab Innocentio XII. Const. " *Sanctissimus* „ 18. Iulii 1695. ad reformandam in Italia disciplinam regularium ordinum et suggerenda opportuna consilia ad promovendam etiam extra Italiam reformationem instituta est. Quae Congregatio successit in locum Congregationis " *super statu regularium* „, quam Innocentius X. Const. " *Instaurandae* „ 15. Oct. 1652. ad reformandos regulares Italiae fundavit, et Innoc. XII. Const. " *Debitum* „ 4. Aug. 1698. penitus suppressit. Ultimo tempore S. C. super discipl. regul. cum S. C. Ep. et Reg. *communem* habebat *Praefectum* (246) et *Secretarium*. Pauci illi Cardinales residentiales in Curia Congregationi super discipl. reg. adscripti etiam inter Patres purpuratos S. C. Ep. et Reg. recensebantur (247).

Competentia S. C. super discipl. reg. ex declaratione Pii VI. Const. " *Singulari* „ 5. Ian. 1790., a Gregorio XVI. 31. Aug. 1833. confirmata, ad solam disciplinam *internam* ordinum religiosorum in Italia restringebatur. At ius R. Pontifici opportuna consilia suggerendi pro *fovenda* et reparanda regularium disciplina etiam *extra* Italiam ab Innoc. XII. cit. Const. " *Debitum* „ 4. Aug. 1698. et Pio VI. l. c. concessum, per Pium. IX. saltem ad tempus potius in novam Congregationem de statu regularium ordinum translatum fuerat.

b) S. Congr. *de statu regularium ordinum* a Pio IX. decreto 7. Sept. 1846. (248) ad restaurandam et *novis decretis fovendam* disciplinam in regularibus ordinibus per universam Ecclesiam tanquam Congregatio quaedam *extraordinaria* fuit instituta. Quae postquam negotium sibi commissum sal-

(244) *Bangen* l. c. p. 197.

(245) Pii X. Motus propr. " *Sacrae Congregationi* „ 26. Maii 1906.; *Bangen* l. c. p. 274. sq.; *Bouix* l. c. p. 192. sq.

(246) Decret. Pii IX. per Secret. Stat. 12. Mart. 1856.

(247) *Gerarch. cattol.* (a. 1896.) p. 673.

(248) Pii IX. *Encycl.* " *Ubi primum* „ 17. Iun. 1847.

tem maxima ex parte ad felicem exitum perduxerat, practice fere mansit extincta (249). Nam ipse SS. mus Dominus provisorie tenebat Praefecturam huius S. C., cui nullus Cardinalis reperiebatur adscriptus, vicesque Secretarii supplebat Secretarius S. C. Ep. et Reg.

665. S. Congregatio negotiis Religiosorum Sodalium praeposita (250).

Pius X. Const. "*Sapienti consilio* „ consultationibus Episcoporum S. Congregationem Consistorialem praefecit, religiosorum vero negotia Congregationi de negotiis religiosorum addixit, quam ex suppressa antiqua Congregatione " super negotiis Episcoporum et Regularium „ de novo creavit.

Constituatur Cardinali Praefecto aliisque Cardinalibus eo numero qui R. Pontifici videbitur. Praefecto adest *Secretarius* et *Subsecretarius* qui cum ipso constituunt congressum. Ad sunt praeterea congruenti numero *minores* officiales, qui munera ita inter se partiuntur, ut unus ex adiutoribus curet quae ad religiosos Ordines pertinent, alter quae ad congregationes et omne genus instituta virorum, tertius quae ad Congregationes et instituta mulierum. Adest praeterea Collegium consultorum, qui a R. Pontifice nominantur (251).

Competentia huius S. C., si spectentur *personae* in quas exercetur, extenditur ad religiosos sodales utriusque sexus tum solemnibus tum simplicibus votis adstrictos, et ad eos qui, quamvis sine votis, in communi tamen vitam agunt more religiosorum, itemque ad Tertios Ordines saeculares. At *piae sodalitates* et *confraternitates*, etiamsi erectae sint a religiosis atque ab eisdem dependeant, ad S. C. Concilii pertinent (252). *Congregationes religiosas Rituum Orientalium* subducuntur huic Congregationi et S. C. de prop. Fid. pro negot. Rit. Orient. subduntur. Pariter *Societates missionariorum* ad loca missionum *exclusive* destinatae etiam quoad domos extra missiones existentes subiiciuntur S. C. de Prop. Fid.

Quoad *materiam* est competens in omnibus quae ad *vitam*

(249) *Bizzarri*, Collectanea ad usum Secretariae S. C. Ep. et Reg., Rom. 1863.; Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 654.

(250) *Ojetti* l. c. p. 96. sq.; *Ferreres* l. c. n. 468. sq.; *Cappello* l. c. p. 204. sq.

(251) Ex his consultoribus nunc aliqui deliguntur ad negotium approbationis Institutorum votorum simplicium. Cfr. Decr. S. C. de Relig. 12. Mart. 1914.

(252) S. C. Consist. 9. Dec. 1909. in Act. Ap. Sed. vol. I. p. 814.

religiosam in omni suo ambitu pertinent, sive res agatur inter religiosos ipsos, sive habita eorum ratione cum aliis. Unde sibi moderanda assumit, quae sive inter Episcopos et religiosos utriusque sexus intercedunt, sive inter ipsos religiosos. Est autem tribunal competens in omnibus causis, quae ratione disciplinae, seu, ut dici solet, *in linea disciplinari* aguntur, religioso sodali sive convento sive actore, salva tamen competentia S. Officii v. gr. quoad crimen sollicitationis.

Causae vero, quae exigunt tractationem iudiciariam, a S. Rota videndae et cognoscendae sunt (253).

Huic quoque Congregationi reservatur concessio dispensationum a iure communi pro sodalibus religiosis, a qua generali facultate “ *Normae Peculiares* „ cap. VI. art. 3. n. 10. excipiunt dispensationem in ieiunio eucharistico, hoc ipso quod illam reservant S. C. de Sacr. etiam quoad sodales religiosos, quae exceptio videtur confirmare potestatem ad casus expresse non exceptos.

In modo procedendi convenit cum aliis congregationibus etiam quoad generale criterium de negotiis gravioribus ad plenam Congregationem deferendis, inter quae speciatim refertur decretum quo laudatur probaturque institutum aliquod, et decretum approbationis constitutionum, itemque substantialis mutatio quaevis in iam probatis institutis inducenda. “ *Normae peculiares* „ cap. VII. art. 5. n. 10. Sed per decr. “ *Peculiari* „ 24. Martii 1914. omnia quae ad novi cuiuslibet Instituti votorum simplicium, eiusdemque Constitutionum examen et approbationem attinent, deferuntur speciali Consultorum Commissioni, praeside Cardinale S. C. Praefecto, nisi speciali ex causa, vel exortis inter Commissionis Consultores gravibus opinionum discrepantiis, Cardinalis Praefectus opportunius iudicaverit ad E. morum Patrum coetum rem deferre. Quae Commissio ea in re procedere debet secundum normas illi Decreto adnexas C. (254).

666. De S. Congreg. de Prop. Fide (255). I. Commissio trium

(253) Cfr. *Ogetti* l. c. p. 102. sq. Ubi tamen videtur notandum, conformiter ad ea quae supra disputata sunt de illa divisione inter causas iudiciario et administrativo modo tractandas, prudenti arbitrio Congregationis circa remissionem ad S. Rotam locum dari, saltem donec ius melius in particulari determinetur.

(254) Cfr. Act. Ap. Sed. vol. VI. p. 189. sq.

(255) Ius pontificium de Prop. F. (nova editio Bullarii S. C. de Prop. F. 1839. sq.) a. 1888. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. a. 1893. n. 1. sq.; Gerarch.

Cardinalium a Gregorio XIII. eo fine constituta, ut catholicos ritus graeci in fide conservaret et schismaticos ad Ecclesiam reduceret, est primum vestigium S. C. de Prop. Fide. Quae commissio a Clemente VIII. compluribus Cardinalibus aucta in perfectiorem formam redacta est. Demum Gregorius XV. Const. "*Inscrutabili* „ 22. Iun. 1622. eam, quae hactenus exstiterat S. C. de Prop. Fide, plane novam instituit, ut illa ex mandato Sedis Apostolicae omnia et singula negotia ad fidem in universo mundo propagandam pertinentia cognosceret et tractaret, salva obligatione graviora negotia ad R. Pontificem referendi.

II. S. Congr. de Prop. Fide nunc *praeest* Cardinalis, qui officio *Praefecti generalis* fungitur; accedunt complures alii Cardinales a R. Pontifice nominati. Tanquam officiales *maiores* huius S. C. *Praefecto* adiunguntur *Secretarius* et *Subsecretarius*. Praeterea S. C. de Prop. F. multi adiuncti sunt consultores et officiales inferiores etiam pro administratione rerum temporalium: quae administratio rerum temporalium antea exercebatur per specialem Praefecturam oeconomiae, cui praeerat specialis Card. Praefectus a Praefecto S. Congr. distinctus, qua praefectura sublata, negotium remissum est ad communem Congregationem (256).

III. Vi iurisdictionis a Rom. Pontifice acceptae S. C. de Prop. Fide competens est:

a) Ratione *territorii* in omnibus regionibus, in quibus negotia ecclesiastica *more missionum*, non ut in *provinciis* Sedis Apostolicae per *ordinariam hierarchiam* expediuntur, vel hierarchia iam constituta adhuc inchoatum aliquid prae se ferunt. — Praeterea de novo huic S. C. adjudicati sunt omnes Vicariatus Apostolici et Praefecturae seu missiones quaelibet, quae Congr. a negotiis eccl. extraord. antea suberant (257).

cattol. (a. 1896.) p. 656. sq.; *De Luca* l. c. disc. 23.; *Bangen* l. c. p. 255. sq.; *Bouix* l. c. p. 230. sq.; *Anal. iur. pont.* l. c. col. 2268. sq.; *Lega* l. c. n. 113. sq.; *Putzer*, Comment. in facult. apost.; *Pieper*, Gruendung u. erste Einrichtung d. Propag.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 662. sq.; *Ojetti* l. c. p. 107. sq.; *Ferreres* l. c. n. 523. sq.; *Cappello* l. c. p. 230. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 474. sq.; *Mejer*, Die Propag. Qui auctor eruditione non caret; at pro suis praeiudiciis protestanticis res huius Congregationis non aequo animo diiudicat vel recte refert.

(256) Ex decreto S. C. de Prop. F. 7. Febr. 1626. habebatur etiam Protonotarius Apost. ad colligenda acta martyrum in regionibus missionum, cfr. *Bangen* l. c. p. 264.

(257) *Bangen* l. c. p. 263. sq.; *Bouix* l. c. p. 231. sq. Cum in pluribus

b) *Ratione formae* exercet potestatem *legiferam* et *administrativam, iudicalem, coercitivam*. Quare resolutiones et decreta generalia S. Congregationis de Prop. Fide rite lata et publicata non tantum habent vim alicuius opinionis probabilis, sed veram obligationem imponunt (258), praesertim quia S. C. de Prop. Fide in negotiis gravioribus, quibus certe decreta generalia sunt adnumeranda, de iure et ex praxi tantum consulto Rom. Pontifice procedit.

c) *Ratione materiae* sive *causarum iurisdictionis* S. C. de Prop. F. obnoxia sunt omnia negotia ecclesiastica, quae ad supremum et universale regimen missionum referuntur. Quare S. C. de Prop. Fide in regionibus missionum habet *exclusivam* iurisdictionem atque ibidem tenet locum *omnium* aliarum Congregationum. Sed non amplius potest aliis quam *propriis subditis* facultates dispensandi concedere, et ad alias peculiares Congregationes tenetur deferre quaecumque aut fidem attingunt, aut matrimonium aut sacrorum Rituum disciplinam.

IV. *Modus procedendi* S. C. de Prop. Fide in hoc consistit, ut Praefectus cum Secretario aliisque officialibus in unaquaque fere hebdomada habeat conventum sive congressum *ordinarium*, in quo determinatur, quatenam negotia proposita, utpote de stylo vel minoris momenti, illico a Praefecto cum Secre-

regionibus hactenus S. C. de P. F. subiectis iam visus esset cessasse status ille inchoatus, ab huius Congr. iurisdictione exemptae et ad ius commune deductae sunt: 1^a In *Europa*, provinciae eccl. *Angliae, Scotiae, Hiberniae* et *Hollandiae* ac dioecesis *Luxemburgensis*. 2^a In *America*, provinciae eccl. dominii *Canadensis, Terrae Novae* et *Statuum Unitorum*. Cfr. apud *Ferreres* l. c. n. 531. sq. accuratam enumerationem omnium locorum nunc S. C. de P. F. subiectorum et apud *Cappello* l. c. p. 238. sq.

Cfr. *Ferreres* l. c. n. 531. Vicariatus Apostolici, qui tanquam suffraganei pertinebant ad provincias S. C. de P. F. subductas, manent sub huius Congr. iurisdictione, quae quamprimum fieri possit illos debet in dioeceses erigere et ad ius commune deducere. S. C. Consist. 12. Nov. 1908.

Cfr. decis. S. C. Consist. 12. Nov. 1908. ad IV. in Act. A. S. vol. I. p. 148. sq. Ex eadem decis. constat S. C. de P. F. non teneri remittere ad S. C. C. acta Conciliorum, quae celebrentur in territoriis sibi subiectis (ad VII.); posse concedere suis subditis dispensationes ab impedimentis mixtae religionis et disparitatis cultus, non autem in Privilegio Paulino (ad VI.); nonnisi propriis subditis posse concedere titulum *Missionarii Apostolici ad honorem* cum solita facultatum formula.

De Collegiis, quae S. C. de P. F. subduntur cfr. *Ferreres* l. c. n. 539. sq.; *Ojetti* l. c. p. 78. sq.; *Cappello* l. c. p. 248. sq.

(258) S. C. de Prop. F. 30. Iul. 1652., 15. Maii 1779. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 10. 11.

tario decidi et expediri possint, vel ad comitia generalia S. C. vel ad ipsum Romanum Pontificem sint referenda. In comitiis *generalibus*, quibus intersunt omnes Cardinales et Secretarius, causae graviores proponuntur *in folio*, atque unus ex Cardinalibus est *Ponens*; causae vero aliae post auditam Secretarii relationem a Cardinalibus deciduntur (259).

V. Cum S. Congreg. de Prop. Fide *connexae* sunt:

a) S. C. de Prop. F. *pro negotiis riliuum orientalium*.

Quam Congregationem Pius IX. Const. " *Romani Pontifices* ", 6. Ianuar. 1862. instituit (260). Praefectum cum S. C. de Prop. F. habet communem, sed proprio Secretario, consultoribus, officialibus, interpretibus instructa est. Post Const. " *Sapienti Consilio* ", mansit cum eadem competentia tum relate ad *personas*, quae complectitur omnes fideles ad aliquem ex Orientalibus Ritibus pertinentes, tum relate ad *negotia*, quae praeter negotia Orientalium extenditur etiam ad negotia *mixta*, quae scilicet sive ratione rei sive ratione personarum Latinos respiciunt.

b) S. Congregatio *super corrigendis libris Orientalium* ab Urbano VIII. a. 1631. instituta et a Benedict. XIV. Encycl. " *Ex quo* ", 1. Mart. 1756. restaurata, postea a Pio IX. Const. " *Rom. Pontifices* ", 6. Ianuar. 1862. ut Congregatio particularis suppressa est (261), nec tanquam specialis Congregatio commemoratur in Const. " *Sapienti consilio* ".

c) Commissio pro *examine constitutionum* novorum institutorum religiosorum dependentium a S. C. de Prop. F. saltem quoad Ritus Orientales. Cfr. *Ogetti* l. c. p. 127.

d) *Agentia* generalis Reverendae Camerae spoliolorum (262), quae praesidem habebat Card. Praefectum oeconomiae cum proprio secretario et legali procuratore, generali Congregationi nunc est incorporata.

e) Commissio pontificia pro *reunione ecclesiarum dissidentium*, quamvis in Gerarch. eccles. a. 1896. p. 643. post SS. CC. Inq. et Consist. reperiatur, tamen potiore ratione ad S. C. de Prop. F. videbatur esse referenda, et de facto in Const. " *Sapienti consilio* ", huic Congreg. accensetur. Ipse SS. mus Dominus Leo XIII. Praefecturam commissionis a se institutae sibi

(259) *Bouix* l. c. p. 235. sq.

(260) Collect. S. C. de Prop. F. n. 13.; *Cappello* l. c. p. 236. sq.

(261) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 663.; *Bangen* l. c. p. 266. sq.

(262) Pii VII. Motus propr. " *Catholicae fidei* " 19. Iun. 1817.

reservavit, complures Cardinales illi deputavit cum Secretario S. C. de Prop. F. pro negot. rit. orient., Secretario adiuncto atque non paucis consultoribus.

667. De S. C. Indicis (librorum prohibitorum) I. S. C. Indicis tum ratione materiae (263) tum ratione originis (264) maxime connexa est cum S. C. Inq. Postquam Pius IV. Const. "*Dominici gregis* „ 14. Mart. 1564. Tridentinum Indicem librorum prohibitorum cum regulis generalibus approbavit, mox Pius V. propriam instituit Congregationem Cardinalium, quae huic negotio praeesset. Deinde Gregor. XIII. Const. "*Ut pestiferarum* „ 13. Sept. 1572. (265) S. C. Indic. in meliorem formam redegit, quam Sixtus V. Const. "*Immensa* „ ratam habens paucis innovationibus magis perfecit. Clem. VIII. (266) et Alexander VII. (267) novas promulgarunt ordinationes de prohibitione et correctione et revisione librorum, quae etiam in S. C. Indicis fuerunt observandae. Celeberrima vero est Benedicti XIV. Const. "*Sollicita* „ 9. Iul. 1753. data et a Leone XIII. denuo confirmata, qua methodum in examine et proscriptione librorum a SS. CC. Inq. et Ind. servandam accurate sapienterque praescripsit. Ex quo tempore nova decreta apostolica de constitutione, competentia, modo procedendi S. C. Indic. non prodierunt; at nunc servanda est Leon. XIII. Const. "*Officiorum* „. Quam Congregationem retinuit Const. "*Sapienti consilio* „ eiusque competentiam potius ampliavit.

Quare S. C. Indic. est illa Congregatio Cardinalium, quae a Sede Apostolica Indici librorum pravae doctrinae eorundemque proscriptioni, expurgationi ac permissioni in universa Ecclesia est praeposita (268).

II. S. C. Indic. *constituitur* Cardinali *Praefecto* aliisque Cardinalibus secundum numerum prudenti arbitrio R. Pontificis delinitum. *Assistens* perpetuus est Magister sacri palatii, *Secretarius* autem a prima Congregationis institutione ex ordine

(263) *Reiffenstuel* l. V. t. 7. § 3.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 324. sq.; *Bonix* l. c. p. 385. sq.; *Bangen* l. c. p. 124. sq.; *Analect. iur. pontif.* l. c. p. 2251. sq.; *Pennacchi*, *Commentar. Const. „ Officior. „*. Cfr. de prohibitione et censura librorum in genere et in specie: *Wernz*, *Ius Decret. lib.* III. tit. 4.

(264) *Analect. iur. pont.* l. c.; *Bangen* l. c. Cfr. quoque *Ferreres* l. c. n. 598. sq.; *Ogetti* l. c. p. 128. sq.; *Cappello* l. c. p. 258. sq.

(265) *Anal. iur. pont.* l. c. c. 2256. sq.

(266) *Instruct. pro iis, qui libris tum prohib. tum expurg. tum etiam imprim.... operam sunt daturi.*

(267) Const. "*Speculatores* „ 5. Mart. 1664.; *Phillips* l. c. p. 610.

(268) Cfr. prooem. decretor. S. C. Indic.; *Bangen* l. c. p. 127.

Praedicatorum a Summo Pontifice eligi consuevit. Pro more aliarum Congregationum etiam S. C. Indic. utitur opera *consultorum* et *relatorum*, quos pariter R. Pontifex designat. Alii inferiores officiales accedunt (269).

III. *Competens* est S. C. Indic. ad censuram et *prohibitionem librorum*, qui fidem et bonos mores laedunt aut saltem noxii sunt (270). Praeterea ex Const. Pii X. ad ipsam pertinet *ex officio* inquirere, si quae in vulgus edantur scripta cuiuslibet generis damnanda. Quae decreta S. C. Indic., quibus prava opera damnantur et proscribuntur, et quocunque loco et quocunque idiomate iterum edi aut edita legi vel retineri prohibentur, sed locorum Ordinariis aut haereticae pravitatis Inquisitoribus tradenda esse dicuntur, nihilominus inter definitiones Romani Pontificis ex *cathedra* non sunt recensenda (271). Quare S. C. Indic. in hac materia proscriptionis pravorum librorum habet iurisdictionem cumulativam cum S. C. Inq., quae tamen plerumque illam proscriptionem ad S. C. Indic. remittit (272).

Decreta generalia S. C. Indicis, etsi tantum in forma communi a R. Pontifice confirmata, certe *omnes fideles* in universa Ecclesia graviter obligant etiam sub excommunicatione in casibus per Pii IX. Constitutionem "*Ap. Sedis*", retentis (273) et sub aliis poenis arbitrio Ordinarii inlligendis (274). Hinc nullo modo tolerari potest sententia, quae tenet decreta S. C. Indic. in aliqua regione fideles non obligare (275).

Consequenter S. C. Indic. super prohibitionem librorum dispensare atque licentiam libros prohibitos legendi vel retinendi vel praesertim post factam correctionem denuo publicandi concedere valet (276).

IV. *Forma* procedendi in proscriptione librorum accurate

(269) Gerarch. catt. (a. 1896.) p. 664. sq.

(270) Benedict. XIV. Const. "*Sollicita*" §§ 8. 9. 10. 11. 13. 21. 22.; Bouix l. c. p. 386. sq.

(271) Bouix l. c. p. 470. sq., ubi saltem ex parte decretis dogmaticis SS. CC. Inq. et Ind. nimis facile vindicat vim definitionum infallibilium ex cathedra. Cfr. Wilms, De Christi Ecclesia p. 441. sq.

(272) Benedict. XIV. Const. "*Sollicita*" § 3.

(273) Bucceroni, Comment. de Const. "*Apost. Sed.*" n. 10. sq. 86. sq.; Arndt, De libris prohibitis p. 216. sq.

(274) Pii IV. cit. Const. "*Dominici gregis*" § 3.

(275) Arndt l. c. p. 194. sq. 192. sq. 214. sq.; Bouix l. c. p. 483. sq.

(276) Arndt l. c. p. 250. sq.; Bucceroni l. c. n. 27.; Bangen l. c. p. 134. sq.; Scherer l. c. p. 510. sq.

ordinata est per Instr. Clem. VIII. et praesertim Benedict. XIV. Const. " *Sollicita* „.

Itaque S. C. Indic. ad librum proscribendum nunc procedit, aut post *denuntiationem* (277) libri v. g. penes *Secretarium* vel Praefectum eiusdem S. C. rite factam et admissam, aut absque illa *denuntiatione ex officio* in pravos libros inquirat in ordine ad eorum proscriptionem.

Post admissam *denuntiationem* unus ex consultoribus per Secretarium cum approbatione Praefecti vel in casibus gravioribus ipsius R. Pontificis designatur, qui de libro denuntiato secundum cit. Const. " *Sollicita* „ animadversiones conscribat et sententiam proferat. Quae animadversiones et iudicia consultoris nunc in consultatione omnium consultorum S. C. Indic., quae *praeparatoria* dicitur, discutiuntur et deinde una cum sententiis datis consultorum ad *plenam* sive *generalem* Congregationem Cardinalium deferuntur. Quae Congregatio plena de tota re sententiam definitivam pronuntiat, in quam Secretarius praevia actorum relatione R. Pontificis assensum exquirat (278). Ex sententia Cardinalium liber quidam denuntiatus potest declarari " *dimissus* „, i. e. non prohibitus per clausulam: " *Dimittatur* „ (279), aut maiori minorive rigore per diversas formulas expresso *damnatur* et *prohibetur* (280).

Quodsi agatur de libro auctoris catholici, qui sit integrae famae et clari nominis, prohibitio decernitur adiecta clausula: " *Donec corrigatur* „, et suspensa interim decreti publicatione, nisi forte prioris editionis exemplaria tam magno numero fuerint distracta, ut decretum ad vitanda pericula ex prior editione orta illico sit publicandum. Imo ex mente Benedicti XIV. S. C. Indic., quando res sit de auctore catholico aliqua nominis et meritorum fama illustri, antequam librum denuntiatum condemnet, vel ipsum auctorem suam causam tueri volentem audire, vel consultori designato ex officio defensionem libri committere potest (281). Catholico quoque auctori proscriptio libri haud raro ante publicationem decreti intimatur, ut ipsius subiectio cum clausula:

(277) Benedict. XIV. Const. " *Sollicita* „ §§ 3. 8.

(278) Benedict. XIV. l. c. §§ 8. sq.

(279) S. C. Indic. 21. Iun. 1880. et 5. Dec. 1881. iunct. decr. S. C. Inq. 14. Dec. 1887. in Act. S. Sed. vol. XIII. p. 92. vol. XIV. p. 288. vol. XX. p. 397. sq.; *Arndt* l. c. p. 207. sq.; *Zigliara*, Il dimittatur.

(280) Cfr. Act. S. Sed. vol. XIII. p. 31.

(281) Benedict. XIV. Const. " *Sollicita* „ §§ 9. 10.

“ *Auctor laudabiliter ante mortem se subiecit* „ etiam cum addito: “ *Et opus reprobavit* „ una cum decreto proscriptionis publicari possit (282).

In universo modo procedendi coram S. C. Indic. silentii lex, quae in Congregatione S. Officii severissime viget, etiam a relatoribus, consultoribus, Cardinalibus Congregationis Indicis religiose est servanda. Cum vero librorum prohibitio saepe propositam habeat fidei defensionem, qui finis est etiam S. Officii, quae ad librorum condemnationem pertinent, eaque sola, utriusque Congregationis Cardinales, Consultores, administri secum invicem communicare possunt (283).

668. De S. Rituum Congregatione (284). Quae Congregatio:

I. *Originem* ducit ex cit. Sixti V. Const. “ *Immensa* „, qui illam instituit, ut universi cultus divini atque causarum beatificationis et canonizationis curam haberet.

II. *Constituitur Praefecto* et compluribus aliis Cardinalibus prudenti arbitrio Romani Pontificis nominatis, *Secretario, Substituto, Promotore fidei* aliisque Praelatis vi officii adiunctis, consultoribus et officialibus quibusdam inferioribus (285).

III. *Competens* est ad videnda et statuenda ea omnia quae sacros ritus et caeremonias Ecclesiae latinae proxime spectant, non autem quae latius ad sacros ritus referuntur, cuiusmodi sunt praecedentiae iura, aliaque id genus, de quibus, sive servato iudiciario ordine sive ratione disciplinae seu in linea, ut aiunt, disciplinari disceptetur.

Eius proinde est invigilare ut sacri ritus ac caeremoniae diligenter servantur in Sacro celebrando, in Sacramentis ad-

(282) Act. S. Sed. vol. XIV. p. 288. vol. XX. p. 303. Cfr. quoque *Martin*, Collect. docum. Conc. Vatic. p. 165. 177.

(283) *Benedict. XIV.* cit. Const. “ *Sollicita* „ § 12.; *Pii X.* Const. “ *Sapienti consilio* „.

(284) Decreta authentica Congreg. Sacr. Rit. a. 1898. sq.; *De Luca* l. c. disc. 18.; *Bangen* l. c. p. 204. sq.; *Bouix* l. c. p. 183. sq.; *Anal. iur. pont.* l. c. col. 2262. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 652. sq.; *Benedict. XIV.*, Doctrina de servor. Dei beatif. et beator. canoniz.; *Trama*, Manuale theorio-practice, pro confic. processib.... in causis beatific. et canoniz. servor. Dei.... ad usum archiepiscop. Cur. Neapolit. Neap. 1877.; *Lauri*, Codex pro postulatores causarum beatif. et canoniz., Rom. 1879.; *Lega* l. c. n. 173. sq.; *Ferreres* l. c. n. 648. sq.; *Ojetti* l. c. p. 135. sq.; *Cappello* l. c. p. 311. sq.

(285) Qui consultores ex *Pii X. Motu proprio* 16. Ian. 1914. in duas classes dispescuntur: “ alii ad suffragium ferendum in causis beatificationis et canonizationis, alii pro rebus ad liturgiam et reliquias Sanctorum quoquo modo pertinentibus „ nominantur. Act. Ap. Sed. vol. VI. p. 25. sq.

ministrandis, in divinis officiis persolvendis, in iis denique omnibus quae Ecclesiae latinae cultum respiciunt. Intra ambitum propriae materiae opportunas dispensationes concedit; insignia et honoris privilegia tam personalia et ad tempus, quam localia et perpetua, quae ad sacros ritus et caeremonias pertinent, elargitur, et cavet ne in haec abusus irrepant.

Eius quoque est advigilare liturgicis omne genus libris Ecclesiae latinae, eos inspicere et corrigere aut reprobare, salva S. Officii competentia in iis quae fidei capita seu dogmata respiciunt; excutere atque approbare nova officia divina et kalendaria; dubia de ritibus iudicare ac dirimere. " *Norm. pec.* „ cap. VII. art. 8. n. 2. (286).

Ad ipsam spectat ea omnia exequi, quae ad beatificationem et canonizationem Sanctorum vel ad Sacras Reliquias quoquo modo referuntur. Cfr. *Ferreres* l. c. n. 659. sq.; *Capello* l. c. pag. 316. sq. 323. sq.

Huic Congregationi adiunguntur *coetus liturgicus*, *coetus historicus* et *coetus pro sacro concentu*.

IV. *Procedit* aut per *extraordinariam* aut per *ordinariam* Congregationem. Illa solummodo causis beatificationis et canonizationis disceptandis est destinata et denuo subdividitur in *antepraeparatoriam*, *praeparatoriam*, *generalem* (287). In altera Congregatione, quae ordinaria dicitur, regulariter tantum reliquae quaestiones v. g. de cultu divino, sacris ritibus, sacris Reliquiis, ad S. R. C. pertinentes definiuntur. Modus procedendi habet proprium in negotiis ad beatificationem seu canonizationem Sanctorum spectantibus (cfr. *Wernz* tom. III. n. 373. sq.; *Ferreres* l. c. n. 668. sq.); in negotiis *gratiosis* sive *pacificis* v. g. declarationis dubiorum, dispensationis, concessionum postulorum, forma consueta aliarum Congr. servatur.

669. S. C. Caeremonialis, quam Sixtus V. cit. Constitutione "*Immensa* „ instituit, initio videtur sese habuisse ad instar

(286) De decretis ab hac S. C. promulgatis cfr. Declar. S. R. C. 17. Iul. 1846. *Decreta generalia* huius Congr. (cfr. Act. S. Sed. vol. III. p. 563. sq.) iam ex ipsa *inscriptione* et forma (v. g. Urbi et Orbi, et ab omnibus servari mandavit) et *legitima publicatione* facile distinguuntur a decretis mere *particularibus*. Cfr. de consuetudinibus particularibus decreta S. R. C. in Act. S. Sedis vol. III. p. 567.; *D'Annibale* l. c. P. I. n. 184.; *Ballerini-Palmieri*, *Opus theol. mor.* vol. I. p. 272. sq.; Resp. S. R. C. 8. Apr. 1854.

(287) Cfr. *Benedict.* XIV., *Trama*, *Lauri*, *Bangen* l. c. p. 208. 214. sq. aliosque auctores not. 284. h. tit. allegatos.

cuiusdam Congregationis subsidiariae S. R. C. pro ceremoniis liturgicis, et non liturgicis in Curia Romana servandis (288).

In Const. "*Sapienti consilio* „ haec Congregatio relicta est penitus immutata.

Constituitur pluribus Cardinalibus, quorum unus, qui solet esse S. Collegii Decanus, munus habet Praefecti; adest *Secretarius*, qui assumi solet ex Magistris caeremoniarum pontificiarum et *Subsecretarius* cum Consultoribus, quo munere funguntur omnes et soli Magistri caeremoniarum pontificiarum Collegium quoddam constituentes.

Competentia in genere noscitur ex Const. "*Sapienti consilio* „, ubi dicitur: "ad eam pertinet moderatio caeremoniarum in sacello aulae pontificali servandarum, et sacrarum functionum, quas Patres Cardinales extra pontificale sacellum peragunt; itemque quaestiones cognoscit de praecedentia tum Patrum Cardinalium, tum Legatorum quos variae nationes ad Sanctam Sedem mittunt „ Cfr. quoque *Ojetti* l. c. pag. 145.; *Ferreres* l. c. n. 784. sq.

670. De S. Congreg. super negotiis ecclesiasticis extraordinariis (289). I. Romani Pontifices haud raro ad negotia graviora definienda particularem deputarunt aliquorum Cardinalium Congregationem, quae super *statu* dicebatur et fixa atque stabilis non permanebat (290). Pius VI. morem suorum praedecessorum secutus circa a. 1793. similiter extraordinariam instituit Congregationem *super negotiis ecclesiasticis regni Galliarum*., quam Pius VII. a. 1805. generaliori nomine appellavit "*a negotiis ecclesiasticis extraordinariis* „. Qui cum post exilium (a. 1809.) rediret (a. 1814.) in Urbem, res ecclesiasticas in multis regnis misere collapsas restaurare conatus est. Quare eodem anno illam Congregationem pro omnibus causis gravissimis eo tempore praesertim inter Sedem Apostolicam et non paucas civitates pendentibus denuo restauravit. Quae Congregatio paulatim facta est ordinaria, quoniam in dies difficultates maximi momenti cum guberniis civilibus sunt solvendae.

(288) *Bangen* l. c. p. 283. sq.; *Giobbio*, Lezioni di diplomazia eccles. t. I. n. 402. sq. 423. sq. 444. sq.

(289) *Santi* l. c. l. I. t. 31. n. 129. sq.; *Giobbio* l. c. t. I. n. 202. sq. 216. sq.; *Lega* l. c. n. 216. sq.; *Gerarch.* cattol. (a. 1896.) p. 681. sq.; *Ferreres* l. c. n. 117. 794. sq.; *Ojetti* l. c. p. 146. sq.; *Cappello* l. c. p. 344. sq.

(290) *Bangen* l. c. p. 90. sq. 268. sq.; *Ferreres* l. c. n. 117.

II. *Constituitur* haec Congregatio compluribus Cardinalibus, et cum proprium Praefectum non habeat, *vices Praefecti* agit Cardinalis Secretarius Status. Accedunt *Secretarius* aliique officiales; sed secretariam propriam, ut ante, non habet, cuius locum tenet prima sectio Secretariae Status. Collegium quoddam consultorum, qui ante ipsis erant assignati, non amplius in Const. Piana commemoratur.

III. *Competentia* huius Congregationis imprimis sese extendit ad expedienda graviora negotia inter *Ecclesiam* et *civitates*, vel alia quae eius examini subiiciuntur a R. Pontifice per Card. Secretarium Status. Quare S. C. pro negot. eccl. extr. maxime intervenire solet, si solemnes *conventiones* sint ineundae, aut post facta concordata de executione singulorum articulorum oriantur dubia vel difficultates. Sed antiqua competentia, qua gaudebat, in negotiis ecclesiasticis, quae spectant ad imperium *Russiacum* et ad civitates *Americae meridionalis*, pro quibus erat ad instar S. C. de P. F. pro regionibus missionum, in nova Curiae Romanae ordinatione est ipsi sublata, illis negotiis ad alias SS. CC. remissis v. g. ad S. C. Consist., ad S. C. C. vel ad S. C. de Relig. In quamplurimis negotiis haec Congregatio habet tantum votum *consultativum*, sed amplis facultatibus non caruit ad gratias et dispensationes concedendas (291), quarum petitionem nunc potius debet remittere ad respectivas Congregationes.

IV. *Modus procedendi* in hac Congregatione similis est formae expediendi negotia aliarum Congregationum, quamvis solito *Congressu* careat. Cardinales per Secretarium Status convocantur ad sessiones, quae interdum etiam coram SSmo Domino celebrantur. Secretarius in sessionibus habet partem, non consultores, qui forte vota conscripserunt. Omnibus rigidum impositum est secretum iuramento confirmatum gravibusque poenis munitum.

671. *De S. Congreg. Studior.* (292). I. Sixtus V. Const. "*Immensa* „ propriam instituit Congregationem Cardinalium "*pro universitate studii Romani* „, cui praeter ius evocandi magistros ad universitatem Romanam et curam collegiorum quorundam in Urbe, etiam officium commisit consulendi necessitatibus insignium universitatum orbis catholici, velut

(291) *Bangen* l. c. p. 270. sq.; *Santi* l. c. n. 131.

(292) *Ferreres* l. c. n. 805. sq.; *Ojetti* l. c. p. 148. sq.; *Cappello* l. c. p. 347. sq.; *Lega* l. c. n. 228. sq.

Parisiens., Bonon., Oxon., Salmant., quas Sedes Apostolica in tutelam receperat. A Leone XII. Const. “ *Quod divina sapientia* „ 24. Augusti 1824. § 2. Congregatio studiorum erecta est, quae tum *Romae* tum in *pontificia ditione* studiis universitatum et omnium scholarum publicarum et privatarum praeesset. Post usurpationem a. 1870. factam S. Congr. Studiorum, quae ex cit. Const. Leonis XII. extra ditionem pontificiam auctoritate caruit, *denuo* ad privativum scopum Const. Sixti V. nunquam abrogatae conformata est atque in *universa Ecclesia* supremum regimen universitatum catholicarum obtinuit atque practice exercuit, quamvis novis Litteris Apostolicis formiter datis et promulgatis haec competentia denuo expresse non fuerit confirmata (293).

II. *Constat* Congregatio studiorum compluribus Cardinalibus, e quibus unus a Romano Pontifice ad officium *Praefecti* deputatur. Proprium habet *Secretarium* et *Substitutum* cum nonnullis consultiis et consultoribus.

Competens est ad interventionem in negotiis erectionis et constitutionis et administrationis universitatum catholicarum, quibus *saltem consulto* R. Pontifice *normas* statuit de professoribus, methodo, gradibus academicis etc., dubia de iuribus et privilegiis resolvit atque causas quoque contentiosas v. g. inter diversas universitates de gradibus vel privilegiis ortas iusto *iudicio* dirimit per *formam summariam* et *simplicem* etiam in aliis Congregationibus receptam.

III. *Commissio cardinalitia* (4 Card.) pro *studiis historicis* cum proprio *Secretario* et paucis consultoribus S. Cong. Studiorum adnexa censi potest.

672. De Congregatione Reverendae Fabricae S. Petri (294). I. Iulius II. cum Basilicam Vaticanam denuo aedificare statuisset, elargitione gratiarum spiritualium Christifideles ad liberales contributiones excitare studuit. Quod exemplum Leo X. secutus, insuper pro more iam alias servato, legata pia incerta aliaque bona temporalia quarundam causarum piarum pio

(293) Cfr. Wernz, *Ius Decretal.* tom. III. t. 3. § 4. de universitatibus litterarum; *Lega* l. c. n. 228. sq.; *Analect. eccl.* t. IV. p. 69. 456. 492. t. V. p. 28. 457. 493.; *Conc. plen. Amer. lat.* (a. 1899.) n. 697., unde constat, quomodo a. S. C. Stud. in erigendis universitatibus studiorum eorumque statutis approbandis et in concedenda facultate promovendi ad gradus academicos in philosophia, theologia, iure canonico denuo interveniat.

(294) *De Luca* l. c. disc. 20.; *Bangen* l. c. p. 278. sq.; *Santi* l. c. n. 119. sq.; *Lega* l. c. n. 222. sq.

operi aedificationis Basilicae S. Petri applicavit. Postea Clemens VII. constituit collegium 60 virorum, quod curam aedificandae Basilicae et administrandae fabricae haberet. Clem. VIII. suppresso illo collegio, Congregationem quandam Cardinalium Fabricae S. Petri erexit et Cardinalem Archipresbyterum Basilicae Vaticanae eidem assignavit Praefectum. Nova Congregatio paulatim in *generalem* et *particularem* divisa est. Quam divisionem Benedictus XIV. ratam habuit. Fabrica S. Petri cum successu temporis suam competentiam extenderet etiam ad causas contentiosas et criminales, a Pio IX. a. 1863. sublato tribunali et commissariorum munere ad simpliciores formas reducta erat.

II. Compluribus Cardinalibus haec Congregatio *constituitur*, cui denuo ex Pii IX. ordinatione Cardinalis Archipresbyter Basilicae Vaticanae ut *Praefectus* praeest. Qui officio oeconomi fungitur, simul partes Secretarii suscipit. Multi alii officiales pro secretaria ecclesiastica, sectione administrativa, pro sectione legali et officio technico adiuncti sunt.

In nova Curiae Romanae ordinatione per Pium X. induta haec S. C. unam sibi curandam accepit rem familiarem Basilicae Principis Apostolorum, servatis ad unguem ea in re normis statutis a Benedicti XIV. Const. "*Quanta curarum*," 25. Nov. 1751. Et inde patet eius *competentia*, quae cum sit restricta ad administrationem temporalem unius ecclesiae, nec partem habeat in rebus universalem Ecclesiam spectantibus, non amplius permittit illam Congregationem cum aliis communerari tanquam pars Curiae Romanae (295).

(295) *Competentia* Congreg. Fabricae S. Petri post reformationem Pii IX. quatenus pro Ecclesia universali erat practici momenti, maxime referebatur ad *pia legata* et *onera Missarum*: a' S. C. F. S. P. amplis facultatibus instructa erat, ut *imprimis* oratores nimis gravatos ex oneribus piorum legatorum ex iustis causis et soluta summa in favorem Fabricae S. Petri ad *compositionem* admitteret, tum quoad onerum *praeteritorum* omissionem, tum quoad *futuram* onerum expletionem. Item admittebat *redemptionem* piorum legatorum, dummodo praevia solutione summae facta in manus Ordinarii satisfactioni pii legati consultum esset. b' Porro onera *fundationum Missarum* sive ad tempus sive in perpetuum sive quoad tempus, locum aliasque conditiones fundationi adiectas solebat *reducere* certis servatis clausulis. Quoad stipendia quoque *manualia* Missarum ultra duos menses concedebat dilationem celebrationis, si fideles in oblatione eleemosynae diem non determinarunt; quae facultates nunc exclusive pertinent ad S. C. C. Santi I. c. n. 120. sq.; *Bangen* I. c. p. 280. sq., qui falso huic Congregationi omnem competentiam pro Ecclesia universali negabat, et ad meram Congregationem particularem reducebat. *Lega* I. c. n. 227.; *Ferreres* I. c. n. 192.; *Ogetti* I. c. p. 153. sq.

§ 5. DE TRIBUNALIBUS CURIAE ROMANAE.

I. De Sacra Poenitentiaria Apostolica (296).

673. I. Quamvis penes Episcopum esset suprema administratio poenitentiae, tamen iam ab antiquis temporibus in Ecclesia orientali et postea etiam in occidentali presbyter quidam deputatus est, qui praeesset poenitentiae et curam quoque haberet illorum, qui in publica poenitentia erant constituti (297).

Praesertim vero inde a primis saeculis Romam magna peregrinorum multitudo convenit. Qui numerus auctus est a saeculo 12., quo Romani Pontifices casus et censuras sibi reservare coeperunt atque ex saec. 11. et 12. frequentius etiam dispensationes concedere solebant (298). Quare saltem iam saeculo decimo tertio ineunte proprii poenitentiarii in alma Urbe reperiuntur constituti v. g. S. Raymundus de Pennaforte. Cfr. Greg. IX. Const. "*Rex pacificus* „ ante Decret. Greg. IX. Causae poenitentiariis commissae tanti fuerunt momenti, ut eodem saeculo Cardinales assumerentur, qui poenitentiariis praeessent et curam gererent "*Apostolicae Poenitentiariae* „ (299). Qui praefectus Poenitentiariae ineunte saeculo decimo quarto (cfr. cap. 2. de elect. I. 3. in Clem.) vocatur *Poenitentiarius Maior*, cuius iurisdictio vel ipso tempore vacantis Sedis Apostolicae non cessavit.

Benedictus XII. Const. "*In agro* „ etiam universam Poenitentiariam denuo ordinavit. Poenitentiaria Apostolica cum paulatim in ipso foro externo latius suam iurisdictionem extenderet, ita vehementer fuit impugnata, ut a Sixto IV. propria Const. "*Quoniam nonnulli* „ 9. Maii 1584. eius ordi-

(296) Benedict. XII. Const. "*In agro* „ 8. Apr. 1338.; *De Luca* l. c. disc. 12.; *Card. Petra*, Tract. de poenitentiaria apostolica; *Bouix* l. c. p. 240. sq.; *Bangen* l. c. p. 418. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 314. sq.; *Lega* l. c. n. 263. sq.; *Annuario Pontificio* (a. 1915.) p. 355.; *Ferreres* l. c. n. 817. sq.; *Goeller*, Die päpstliche Poenitentiariae.

(297) *Socrates*, Histor. eccl. l. V. cp. 19. iunct. *Sozomen.*, Histor. eccl. l. VII. cp. 16.; *Kraus*, Real-Encykl. v. Busse IV.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 88. 120. 508. sq.; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 7. n. 13. sq. cp. 10. Cfr. quoque cap. 15. X. de off. iud. ord. l. 31.

(298) *Phillips* l. c. p. 508. sq.; c. 15. C. XVII. q. 4.; *Hinschius* l. c. t. V. p. 360. sq.; *Ferreres* l. c. n. 818.

(299) *Eubel* in Arch. f. k. K. t. 64. p. 3. sq.; *Saegmueller*, D. Cardinaele p. 105. sq.; *Ferreres* l. c. n. 827. sq.

naria auctoritas etiam pro foro externo cum iure alios delegandi solemniter esset confirmanda.

At vix negari potest non levia oriri incommoda, si Poenitentiaria Apostolica a propria sua provincia *fori interni* nimum distrahatur ad curanda negotia fori externi. Quare praeunte Pio IV. Const. “ *In sublimi* „ 4. Maii 1562. tandem Pius V. Const. “ *In omnibus* „ et “ *Ut bonus* „ 18. Maii 1569. Poenitentiariam Apostolicam penitus reformatam ad solam curam fori interni revocavit. Quae limitatio iurisdictionis Poenitentiariae ad forum conscientiae quamvis in se fuerit iustissima, tamen ad incommoda quaedam vitanda iam a Pio V. et deinde ab aliis Rom. Pontificibus v. g. ab Urbano VIII. et Innocentio XII. aliquantulum emollita est. Quo iure aequitate canonica temperato et a Benedicto XIV. Const. “ *Pastor bonus* „ et “ *In apostolicae* „ 13. Apr. 1744. reformato quoad substantiam (300) utebatur, donec a Pio X. in nova Curiae Romanae ordinatione Poenitentiaria iterum ad solam fori interni competentiam revocata est.

II. Poenitentiariae Apostolicae tribunal *constituebant Poenitentiarius Maior, Regens, Theologus, Datarius, Canonista, Corrector, Sigillator* cum Prosigillatore, tres Procuratores sive Secretarii (postea duo Secretarii cum duobus Substitutis), tres Scriptores (postea quatuor). Sed in “ *Norm. peculiar.* „ cap. VIII. art. 1. n. 1. praeter Card. Poenitentiarium solum commemorantur: *Regens, Praelati* quinque *Signaturae, Procurator* seu a secretis, Substitutus et aliquot inferiores officiales. Praeterea ad Poenitentiariam Apostolicam aliqua ratione pertinent poenitentiarii minores, qui in tribus Basilicis maioribus scilicet in Vaticana PP. Conventuales, in Lateranensi PP. Franciscani, in S. Maria maior. PP. Praedicatores cum facultatibus a Poenitentiario Maiore acceptis ad confessiones audiendas deputantur (301).

Poenitentiarius Maior debet esse saltem Cardinalis Presbyter et a R. Pontifice nominatur per Litteras Apostolicas in forma Brevis. Cfr. Benedict. XIV. cit. Const. “ *In apostolicae* „ §§ 4. sq., ubi forma electionis et qualitates officialium Poenitentiariae Apostolicae eorumque munera accuratius determinantur (302).

(300) *Phillips* l. c. p. 515. sq.; *Bangen* l. c. p. 419. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 428. sq.

(301) *Ferreres* l. c. n. 824. sq. 899. sq.

(302) *Bangen* l. c. p. 421. sq.; *Bouix* l. c. p. 242. sq.; *Ferreres* l. c. n. 833.

III. *Iurisdictio* Poenitentiariae Apostolicae est ordinarie penes solum Poenitentiarium Maiorem, ad quem alii officiales accedunt, ut negotia ad tribunal Poenitentiariae delata opera et consiliis praeparent et post decisionem datam expediant. Quare Poenitentiarius Maior *concedit* gratias expetitas, nisi forte ipse pro sua facultate in casibus extraordinariis, imo exceptis et reservatis, *Romanum Pontificem* consulat et per vivae vocis oraculum obtineat gratiae concessionem, vel *Regens* cum suis officialibus ea. quae sunt secundum communem officii cursum, definiat et expediat absque interventione Poenitentiarii Maioris.

Quae *competentia* Poenitentiarii Maioris generatim et ordinarie sese extendit ad declaranda *dubia* in materia peccatorum seu forum poenitentialia concernentia, porro ad gratiarum concessionem, praesertim ad absolutiones a culpis, censuris aliisque poenis ecclesiasticis, dispensationes super impedimentis matrim., irreg. etc. commutationes votorum etc., revalidationes, condonationes fructuum male perceptorum in *foro interno*, atque extraordinarie pro casibus et personis in iure expressis etiam in *foro externo* (303). Sed non amplius potest pro *foro externo* concedere dispensationes matrimoniales pro pauperibus, quae manent reservatae S. C. de Sacr. (304).

Poenitentiarius Maior in specie habet facultates accurate enumeratas in cit. Const. Benedict. XIV. " *Pastor bonus* ", §§ 6. sq.; imo Sede Apostolica vacante, qua ipsius iurisdictio et officia suorum adiutorum in *foro conscientiae* non cessant, ampliores consequitur facultates, Sede plena sibi non concessas, ob salutem animarum absolvendi a casibus et censuris reservatis vel etiam dispensandi in urgentioribus negotiis, sed ad tempus dumtaxat usque ad electionem novi

(303) Benedict. XIV. cit. Const. " *Pastor bonus* " § 5.; *Bouix* l. c. p. 249.; *Bungen* l. c. p. 420. sq. Quare generatim Poenitentiaria potest *absolvere et dispensare* in casibus occultis pro *foro interno* (cfr. de except. cit. Const. §§ 12. 13. 21. 22. 23.); item valet *absolvere, non dispensare*, etiam in casibus *publicis* (cfr. de exceptionibus cit. Const. §§ 10. 11. 14. 38.) cum effectu tamen ad solum *forum conscientiae* limitato; sed exceptis *regularibus*, quos in utroque *foro absolvere et dispensare* potest (cfr. cit. Const. " *Pastor bonus* " §§ 6. 17. 31. sq.), aliisque personis *laicis* et clericis *saecularibus*, quos in *utroque foro* in casibus §§ 6. 7. cit. Const. " *Pastor bonus* " stabilitis a *censuris absolvere* non prohibetur, v. g. si censura ligati legitime impediuntur, quominus iudices, quos de iure deberent, adire possint; *Ferreres* l. c. n. 844.

(304) *Ferreres* l. c. n. 848. sq.

Rom. Pontificis et cum reincidentia. Cfr. cit. Const. "*Pastor bonus* „ §§ 51. 52. At pro *foro externo* eadem Sede Apostolica vacante officium Poenitentiarii Maioris ex § 53. eiusdem Const. penitus conquiescit, ita ut a quibuscumque matrimonialibus et aliis dispensationibus et absolutionibus etc. omnino abstineat, salvo exceptionibus a Benedict. XIV. cit. Const. §§ 54. 55. appositis.

IV. *Forma procedendi* (305) in S. Poenitentiaria Apostolica primo loco requirit, ut rite et in forma legitima ad illam *recurrat*. Porro in ipsa Poenitentiaria supplicationes vel dubitationes apud *Regentem praesentatae* aut per solum Regentem post consultationem cum officialibus maioribus, aut ab ipso Poenitentiario Maiore, aut facto verbo cum SS.mo *resolvuntur*. Concessionibus factae si sint de stylo, cum formula: "*Fiat in forma* „, si requirant praevium mandatum Poenitentiarii Maioris, cum clausula: "*Fiat de speciali* „, denique si necessarium sit beneplacitum apostolicum, cum clausula: "*Fiat de expresse* „, a Rege subscribuntur. Deinde supplicationes a Rege subscriptae transmittuntur ad Datarium, ut apponat datam et ad Correctorem pro revisione. Denique gratiarum concessionibus in forma epistolarum familiarium vel Brevium *expediuntur* per scriptores et apposita subscriptione Correctoris et Sigillatoris etiam sigillo muniuntur. Quibus peractis restat, ut rescripta gratiae, quae a S. Poenitentiaria in forma commissoria dari solent, iuxta tenorem verborum rite executioni mandentur (306).

II. De Sacra Rota Romana (307).

674. I. S. Rota Romana (*Sacrum Rotae Auditorium*, *Auditores Sacri Palatii*) nomen suum sortita esse videtur vel a *rota* i. e. ab illo instrumento ligneo, in quo codices legales pro more monachorum in choro dicuntur collocati, vel a

(305) *Bangen* l. c. p. 425. sq.; *Ferreres* l. c. n. 854. sq. 862. sq. 875. sq.

(306) Act. S. Sed. vol. I. p. 126. sq. 382. sq. 445. sq. vol. II. p. 52. sq. 62. sq. 126. sq. 190. sq. 257. sq. 381. 493. sq. vol. VII. p. 208. sq.

(307) Ioann. XXII. Const. "*Ratio iuris* „ a. 1331.; Benedict. XIV. Const. "*Iustitiae* „ 2. Oct. 1746.; Gregor. XVI. Regolamentoo legislat. e giudiz. a. 1834. §§ 321. sq. 377. sq.; *De Luca* l. c. disc. 32.; *Bangen* l. c. p. 292. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 307. sq.; *Bouix* l. c. p. 279. sq.; *Saegmueller*, in Act. theol. Tubing. t. 77. p. 105. sq.; *Lega* l. c. n. 42. sq.; *Henner*, Iur. Geschichte d. Rota Rom. in Arch. f. k. K. t. 73. p. 177. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 392. sq.; *Ferreres* l. c. n. 910. sq.; *Ojetti* l. c. p. 175. sq.; *Cappello* l. c. p. 369. sq.

praxi, secundum quam coadunati Auditores *circa rotam in orbe* sive rotatim sedere solebant (308). Ipsi vero Auditores Rotae originem ducunt ab illa antiquissima praxi delegandi in Curia Romana auditores ad cognoscendas vel etiam definiendas causas iudiciales. Quae delegatio causarum a Rom. Pontificibus saepe Cardinalibus aliisque Praelatis in Curia Romana praesentibus facta est, maxime tamen capellanis pontificiis (309). Ex illis capellanis iam saeculo decimo tertio post Decretales Gregorii IX. teste *Durantis* proprium quoddam collegium Auditorum ortum est. Quod *collegium* Ioannes XXII. Const. „*Ratio iuris*“, a. 1331. non iam instituit, sed *supponit* et ordinat. Toto medio aevo Rota Romana fuit celeberrimum tribunal Curiae Romanae; at post institutas Congregationes Cardinalium, quae auctoritate et celeriore modo procedendi praestabant, multum pristini splendoris amisit; imo paulatim extra ditionem pontificiam ordinarie non amplius exercuit iurisdictionem nostraque aetate post a. 1870. ad meram umbram redacta fuerat (310). Quare universa disputatio de

(308) Ita fere *Ehrle* et *Bangen* l. c. p. 297. 337. Quae *Phillips* l. c., *Hinschius* l. c. de aliis ethymologiis huius verbi referunt, non videntur esse satis fundata. Cfr. *Scherer* l. c. t. I. p. 492.; *Ferreres* l. c. n. 916. sq. 918. sq.

(309) Cap. 13. X. de sent. et re II. 27.; cap. 8. X. de donat. III. 24.; cap. 13. X. de renunt. I. 9.

(310) *Bangen* l. c. p. 303. Cfr. Act. S. Sed. vol. II. p. 424. vol. V. p. 368.; *Ferreres* l. c. n. 925. sq. Quae de constitutione, competentia et modo procedendi S. Rotae, antequam nova Curiae Romanae ordinatio fieret, in praecedenti editione Auctor scripserat subiungenda videntur eruditionis historicae causa.

I. Inde a tempore Sixti IV. Const. „*Rom. Pontificis*“ 14. Maii 1472. collegium Rotae Romanae ad *duodecim* Auditores reductum est, e quibus antiquior nomine *Decani* universo tribunali praesidet (*Bangen* l. c. p. 307. sq.). Quod collegium dividitur in duos *turnos* (seetiones) quinque Auditoribus constitutos, qui singillatim controversias leviores et graviores definiunt, omnes autem duodecim Auditores in causis gravissimis (iuxta formulam: „*Videant omnes*“) unicum formant tribunal iudicium. Rotae addicti sunt certi Advocati, Procuratores, Notarii, de quibus supra h. tom. II. n. 641. actum est.

Iurisdictio Rotae Romanae post multas controversias a Gregorio XVI. partim *ordinaria* partim *delegata* esse dicitur. Illam exercet ut ordinarium tribunal appellationis ditionis pontificiae, alteram ut tribunal extraordinarium, si ex speciali commissione Rom. Pontificis causae de valore rescriptorum pontificiorum et controversiae exterarum regionum ipsi vere delegantur (Gregor. XVI. cit. *Regolam*. § 327. sq.; *Bangen* l. c. p. 298. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 401. sq.).

II. *Competentia* collegii Auditorum Rotae Romanae fixa et stabilis ab

Rota Romana potius ad historiam et archaeologiam canonicam spectabat, quam ad disciplinam vigentem. Sed a Pio X. Const. „*Sapienti consilio* „ S. Rotae tribunal in exercitium revocatum est, delatis ad ipsum omnibus causis contentiosis, quae in Romana Curia sint agitandae.

De hodierna S. Rota. Nunc S. Rota *constat* decem (311) Prae-

initio non fuit, cum in illas causas extenderetur, quarum cognitio vel etiam definitio ex speciali commissione Romani Pontificis in dies Auditoribus fuit concessa. Paulatim vero causae *ordinarie* per Rotam Romanam definiendae positive et negative accuratius sunt circumscriptae. Inde factum est, ut exclusis causis *criminalibus*, solae causae *litigiosae* tum ecclesiasticae ex universa Ecclesia, tum civiles ex ditione pontificia Rotae committerentur, atque ex his quoque causis litigiosis stabili probataque praxi aliae ad Cameram Apostolicam, aliae ad Congregationes Cardinalium, aliae ad Rotam fuerunt delatae velut causae *beneficiales* certi valoris. Cui competentiae ordinariae accesserunt extraordinariae delegationes v. g. in causis matrimonialibus, canonizationis etc. Denique competentia Rotae Romanae, propter temporum iniuriam aliasque ob causas magis magisque coarctata, ultima vice a Gregorio XVI. cit. Regol. §§ 321. sq. ex recentiori disciplina definita est (*Bangen* l. c. p. 299.).

III. *Forma procedendi* Rotae Romanae est sub multiplici ratione omnino singularis v. g. in omnibus actis processus usque ad sententiam tantum proceditur *ad instantiam partis* (*Bangen* l. c. p. 318. sq.).

Praeterea quamvis solemnissimus ordo iudiciarius in Rota Romana nec de iure nec de facto sit exclusus, tamen generatim a longo tempore nonnisi in forma *summarii* processus causae cognoscuntur et definiuntur. Imo, non obstante Martini V. cit. Const. „*Romani Pontificis* „ a. 1424. de quadruplici termino etiam in processibus summariis ab Auditoribus Rotae Romanae sub poena nullitatis actuum servando, *Clemens VIII.* Const. „*Litium dispendiis* „ a. 1592. statuit, etiam in Rota Romana nullitatem actuum iudicialium non esse sustinendam, nisi nullitas repetatur ex defectu citationis, iurisdictionis aut mandati. Hinc reliquae formalitates solemnissimus processus canonici etiam in auditorio Rotae Romanae non habentur *substantiales* (*Bangen* l. c. p. 320. sq.).

Causae in Rota Romana legitime *introducuntur* per unum ex Auditoribus, qui Relator vel Ponens dicitur, vi unicae et plenae commissionis sibi factae iuxta formas approbatas *instruuntur*. *Sententiae incidentes* vel *definitivae* in causis maioribus et minoribus feruntur ab integro turno quinque Auditorum, inter quos ex cit. Regol. Gregorii XVI. § 325. *nunc etiam Relator* suffragium habet *decisivum*; at omnes causae in cit. Regol. Gregorii XVI. § 324. recensitae iuxta § 326. a toto collegio Auditorum definiendae sunt. Nunc auditores Rotae ex ordinatione Leonis XIII. S. R. C. modestum ferunt subsidium in processibus canonicis beatificationis et canonizationis quoad examen legitimae formae actorum iudicialium.

De antiquis Rotae Decisionibus Cfr. *Lega*, S. Rom. Rotae Decisiones vol. I. (a. 1912.) Praefatio; *Ferreres* l. c. n. 986. sq. ubi etiam n. 991. sq. agit de *Rota Hispanica*.

(311) In Annuario Pontificio a. 1915. p. 395. habentur Auditores undecim cum suo respectivo studii adiutore.

latis a R. Pontifice electis, qui *Auditores* vocantur et debent esse sacerdotes maturae aetatis, laurea doctorali saltem in theologia et iure canonico praediti, honestate vitae, prudentia et iuris peritia praeclari. Cum aetatem septuaginta quinque annorum attigerint, emeriti evadunt, et a munere iudicis cessant. Auditores constituunt Collegium, cui *tanquam primus inter pares* praesidet Decanus, quo decanatu vacante, ipso iure in officium Decani succedit, qui primam sedem post Decanum ex antiquiore nominatione obtinet.

Singulis Auditoribus adiungitur *adiutor studii*; adsunt praeterea Promotor iustitiae et Defensor vinculi, Notarii pro actibus rogandis, qui etiam actuarii et cancellarii munere funguntur, cursores et apparitores. Cfr. “ *Lex propria* „ cap. I. can. 1-6.

Duabus *formis* S. Rota ius dicit, aut per *turnos* trium, Auditorum, aut *videntibus omnibus*, nisi aliter pro casu particulari R. Pontifex, sive ex se, sive ex consulto alicuius S. Congregationis statuerit. Qui turni sibi invicem succedunt iuxta ordinem temporis quo causae ad tribunal delatae sunt. At causa ab uno turno iudicata, secunda et, si opus sit, tertia sententia datur ab aliis turnis proxime subsequenter. “ *Lex propria* „ can. 11. 12.

Sacra Rota *competens* est ad iudicandas in prima instantia *eas solas causas*, quas sive motu proprio, sive ad instantiam partium R. Pontifex ad suum tribunal avocaverit et S. Rotae *comiserit*.

Ex propria competentia et sine speciali commissione iudicat: 1° in secunda instantia causas quae in Vicariatu Urbis vel ab aliis Ordinariis tribunalibus in primo gradu iudicatae fuerint, et ad S. Sedem per appellationem delatae; easdem, si opus fuerit, in tertia instantia iudicat; — 2° in ultima instantia videt causas in tribunalibus inferioribus in secundo vel ulteriori gradu iam cognitae, quae nondum in rem iudicatam transierint et per legitimam appellationem ad S. Sedem deferantur; — 3° videt de recursibus pro restitutione in integrum (iudicando tam de *forma* quam de *merito*) a quibusvis sententiis, quae in rem iudicatam transierint et remedium invenire non possint apud iudicem secundae instantiae, modo non agatur de re iudicata ex sententia ipsius S. Rotae.

In omni casu excipiuntur a competentia S. Rotae *causae maiores*, sive tales sint ratione obiecti, sive ratione personarum. “ *Lex propria* „ can. 14-17.

Modum procedendi habet proprium, qui praescribitur citata *Lege propria* et magis in particulari determinatur per internas ipsius tribunalis normas a R. Pontifice approbatas. Cfr. "Regulae servandae in iudiciis apud S. Romanae Rotae tribunal", approbatae et confirmatae in Act. A. Sed. vol. II. pag. 784. sq. vel apud Wernz tom. V. part. II. p. 157. sq. 167. sq.

III. De Signatura Apostolica.

675. Quamvis Signatura Apostolica vere dici possit tribunal omnino novum per Pii X. Const. creatum, de duplici Signatura iustitiae et gratiae per citatam Const. suppressa ad historicam eruditionem videntur retinenda quae Auctor in praecedenti editione scripserat.

I. De Signatura iustitiae (312). Signatura originem ducit ab antiquissima praxi recurrenti ad Sedem Apostolicam tum ad obtinendas speciales *gratias* tum ad decidendas *controversias iudiciales* sive per ipsum Romanum Pontificem sive per auditores vel delegatos ab eo constitutos (313). Quae supplicationes, antequam responsa convenientia acciperent, accuratori examini fuerunt subiiciendae, unde constaret, quaeenam essent repellendae aut per simplicem concessionem gratiae aut per cognitionem et definitionem iudicialem expediendae.

Quod praeivium examen supplicationum paulatim propriis *Referendariis Apostolicis* (sacri palatii) commissum est, qui Romano Pontifici responsum ad *signandum* i. e. subscribendum proposuerunt; unde nomen Signaturae ortum est. Qui Referendarii in duplicem speciem scil. Signaturae iustitiae et Signaturae gratiae fuerunt distincti. Quae distinctio cum in Pii IV. Const. "*Cum nuper*", 1. Iul. 1562. supponatur usu recepta, circiter ineunte saeculo decimo sexto videtur fuisse introducta, sed ex Innoc. VIII. Const. "*Officii*", 25. Ian. 1491. nondum colligi potest. Sixtus V. Const. "*Quemadmodum*", 22. Sept. 1586. §§ 1. 2. nimium crescentem numerum Referendariorum ad centum dumtaxat reduxit et qualitates re-

(312) Pauli III. Const. "*Debita*", 30. Iul. 1540.; Pii IV. Const. "*Cum nuper*" 1. Iul. 1562.; *Fatinelli de Fatinellis*, De referendarior. votantium Signatur. Iust. Collegio (a. 1696.); *Vitale*, Commentarius de iure Signat. Iust. (a. 1756.); *De Luca* l. c. disc. 31.; *Bangen* l. c. p. 370. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 312. sq.; *Lega* l. c. n. 30. sq.

(313) Novell. 10. de referendariis (a. 535.); *Bangen* l. c. p. 371. sq.

quisitas in promovendis Referendariis melius definivit. Postquam Alexander VII. Const. " *Inter ceteras* „ 13. Iun. 1656. praxim illam distinguendi inter *duodecim* Referendarios *votantes* Signaturae iustitiae et reliquos Referendarios simplices tum *participantes* tum *non participantes* merito approbavit, eosdem 12. Referendarios votantes in proprium collegium erexit, et tandem Innocentius XII. Const. " *Inter gravissimas* „ 20. Iul. 1695. modum ascendendi Referendariorum simplicium ad Referendarios votantes secundum antiquitatem promotionis sustulit. Signatura iustitiae non obstantibus multis privilegiis et iuribus (314), quibus Referendarii a Sede Apostolica cumlati fuerant, pristinam auctoritatem et dignitatem in Ecclesia universali non retinuit nostroque saeculo ad supremum quoddam tribunal Status pontificii reducta erat. Cfr. Leonis XII. Const. " *Cum plurima* „ 11. Aprilis 1826.; cit. Regulam. Gregor. XVI. §§ 335. sq. 384. sq.

Signatura iustitiae constituta fuit Cardinali *Praefecto* et duodecim, postea septem tantum Praelatis *votantibus* a Rom. Pontifice libere nominatis cum *Decano* aliisque officialibus (315). *Competentia* ordinaria Signaturae olim amplissima in universa Ecclesia (316), ultimo saeculo cit. Regul. Gregor. XVI. §§ 338. sq. 386. restricta fuerat in ditione pontificia ad decidendas controversias de competentia diversorum tribunalium, de nullitate actuum et sententiarum iudicialium, de avocatione causarum, recusatione iudicum, restitutione in integrum aliisque similibus causis *formam* procedendi concernentibus, tum in foro civili tum in foro ecclesiastico, exceptis SS. CC., quae Signaturae iustitiae non subiiciebantur (317).

Signatura iustitiae in *forma* procedendi maxima ex parte Rotam Romanam imitata est. Pius VII. in Motu proprio 22. Nov. 1817. ordinem iudicarium huius tribunalis a non levibus abusibus emendavit, atque Leo XII. l. c. et Gregor. XVI. cit. Regul. novae ordinationi et reformationi seriam operam navarunt (318). Iam ultimo tempore iurisdictio Signaturae iustitiae quiescebat, licet expresse in foro ecclesiastico extra ditionem pontificiam nondum fuisset sublata.

(314) Cit. Const. Pauli III. et Sixti V. §§ 8. sq.; Alex. VII. Const. " *Nuper certis* „ 26. Oct. 1655.; Benedict. XIV. Const. " *Militanti* „ 7. Iun. 1746.; at complura privilegia ex disciplina vigente vix habent valorem.

(315) *Phillips* l. c. p. 503. sq.

(316) *Bangen* l. c. p. 380. sq.

(317) Gregor. XVI. Regul. cit. §§ 385. 386.; *Bangen* l. c. p. 377. sq.

(318) *Bangen* l. c. p. 385. sq.

Scholion. Cum Signatura iustitiae in Const. “ *Sapienti consilio* „ dicatur suppressa, satis mirum videtur quod in Annuario Pontificio a. 1915. pag. 364. adhuc locum invenerit.

II. De Signatura gratiae (319). Quae fuerit *origo* Signaturae gratiae etiam ut collegii distincti a Signatura iustitiae in praecedentibus satis est explicatum. Nostra aetate huius tribunalis nullum amplius reperitur vestigium. Etenim causae olim a Signatura gratiae expediendae nunc ad SS. CC. vel Secretarias aliosque officiales Curiae Romanae transierunt.

Quae antiqui et recentiores canonistae de *constitutione*, *competentia*, *procedura* Signaturae gratiae fuse exponunt, nunc archaeologiae canonicae sunt reservata et a commentariis disciplinae vigentis aliena.

III. De hodierna Signatura Apostolica. a) Supremum hoc tribunal constituitur sex S. R. E. Cardinalibus a R. Pontifice electis, quorum unus habet munus *Praefecti*, cui adiungitur *Secretarius* sive adiutor, *Notarius* alique inferiores officiales cum certo numero Consultorum. “ *Lex propria* „ can. 35. 36. b) Ex propria *competentia* videt:

1° de exceptione suspicionis contra aliquem Auditorem ob quam ipse recusatur. Cui suspicioni locum praebent: quaestiones nondum decisaе inter Auditorem et partes; inimicitiae graves; commodum morale aut oeconomicum ex causa Auditori proventurum aut quod is alteri partium litigantium nimis adhaereat; opinio seu consilium ab Auditore circa causam emissum aut quod in ea causa habuerit munus iudicis, arbitri, advocati vel procuratoris; necessitudo cuiusque gradus in linea recta, in linea transversa usque ad quartum gradum computationis civilis, affinitas indirecta cuiusque gradus, transversa usque ad secundum.

2° de violatione secreti, ac de damnis ab Auditoribus illatis, eo quod actum nullum vel iniustum in iudicando posuerint.

3° de querela nullitatis contra sententiam rotalem. Cuius querelae nullitatis fundamenta esse possunt: defectus citationis qua causa introducitur; defectus iurisdictionis; defectus mandati procuratorii aut vitium in eodem substantiale; ratio in sententia non habita alicuius legis; manifesta quaevis legis violatio.

(319) *De Luca* l. c. disc. 30.; *Bangen* l. c. p. 391. sq.; *Phillips* l. c. t. IV. p. 505. sq.

4^o de expostulatione pro restitutione in integrum adversus rotalem sententiam quae transiit in rem iudicatam. Cuius restitutionis in integrum petendae argumenta sunt: documenta publica aut privata esse reperta, quibus factum aliquod novum decretorium in cæusa comprobetur; aut generatim rationem aliquam intercessisse non prius deductam neque disputatam, ex qua detrimentum grave atque manifestum boni iuris demonstrari queat, unde sit locus actioni rescissoriae. Cfr. “ *Lex propria* „ can. 37. et “ *Regulae servandae in iudiciis* apud supr. apost. Signaturae tribunal „ art. 1-11. apud Wernz tom. V. vol. 2. pag. 211. sq.

De modo procedendi Signaturae Apost. in decidendis causis cfr. cit. *Legem propriam* can. 38. sq. et *Regulas servandas* art. 12. sq.

§ 6. DE OFFICIIS CURIAE ROMANAE.

I. De Cancellaria Apostolica (320).

676. I. Primis saeculis Romani Pontifices certe *absque* apparatu magno Cancellariae non paucas scripserunt epistolas, quas in archivo diligenter conservarunt. Quod archivum (serinium, chartarium, chartularium, bibliotheca) (321) iam saeculo quarto commemoratur et cum primordiis Cancellariae Apostolicae intime est connexum (322). Officiales archivi fuerunt *Scriniarii* et *Chartularii* eisque accesserunt *Notarii*; principem vero locum occupavit *Protoscriniarius*, qui postea etiam *Bibliothecarius* videtur fuisse appellatus. Munus *Protoscriniarii* sive *Bibliothecarii* paulatim tantae fuit dignitatis, ut ipsis Episcopis concederetur, atque ex saeculo undecimo, quo prima vice *nomen* Cancellarii occurrit, etiam Cardinales officio Cancellarii funguntur. Qui Cancellarius ex saeculo decimo tertio ordinarie vocatur *Vicecancellarius*, eiusque of-

(320) *Riganti*, Comment. in Reg. Cancell. Apost.; *Ciampini*, D. S. R. E. Vicecanc. deque official. Canc. Apost.; *De Luca* l. c. disc. 10.; *Bangen* l. c. p. 439. 442. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 300. sq.; *Lega* l. c. n. 225. sq.; *Saegmueller*, Lehrb. p. 329. not. 2.; *Wahrmund*, D. consuetudines Curiae Rom. in Arch. f. k. K. t. 79. p. 3. sq. De iure novo cfr. *Ferreres* l. c. n. 1035. sq. 1098. sq.; *Ojetti* l. c. p. 197. sq.; *Cappello* l. c. p. 463. sq.

(321) *Rossi*, La biblioteca della sede apost. (a. 1884.); *Ehrle*, Histor. biblioth. Rom. Pontif. (a. 1890.) t. I.; *Grisar* in Kirchenlex. v. Bibliothecar. S. R. Eccl.

(322) *Phillips* l. c. p. 362. sq.; *Saegmueller* l. c. p. 28. 102.

ficiū inde a saeculo decimo quarto tanquam munus cardinalitium constanter solis Cardinalibus una cum titulo S. Laurentii in Damaso concessum est.

II. Cancellariae Apostolicae nunc (323) praest unus ex S. R. E. Cardinalibus, cum nomine *Cancellarii*, qui in sacris Consistoriis, ex officio, notarii munere fungitur. Praeterea adest *Regens* et *Substitutus* Regentis alique officiales inferiores. (Cfr. Annuario Pontificio a. 1915. p. 352).

Suppressis *Abbreviatoribus maioris vel minoris residentiae* seu *de parco maiori vel minori*, ad subscribendas Bullas aliaque illorum munera adhuc retenta substituitur *Collegium Protonotariorum Apostolicorum*.

III. Hoc unum officium Cancellariae relictum est, expedire Apostolicas litteras *sub plumbo* circa beneficiorum consistorialium provisionem, circa novarum dioecesium et capitulorum institutionem et pro aliis maioribus Ecclesiae negotiis conficiendis (324).

(323) Personae quamplurimae usque ad reformationem Pii VII. Cancellariae Apostolicae fuerunt adscriptae. Causa istius multitudinis fuit praeter multitudinem negotiorum usus officiorum venalium etiam in Cancellaria Apostolica receptus. Quare multis personis participatio ex retribus huius tribunalis fuit concedenda. Qua venalitate per Pium VII. sublata, numerus officialium ad modestiores terminos fuit reductus. Cfr. *Bangen* l. c. p. 445. sq. et *Phillips* l. c. p. 390. sq. de antiqua praxi. Ante Const. „*Sapienti consilio*“ Cancellariae praerat Vicecancellarius S. R. E., qui a R. Pontifice in Consistorio ex numero Cardinalium assumebatur. Qui Vicecancellarius simul erat *Summistae*. *Regens* proximum post Vicecancellarium occupabat locum, vices illius supplebat atque in ordinariis negotiis eidem ut Vicecancellario assistebat. Quodsi Vicecancellarius fungebatur officio *Summistae*, a *Subsummistae* et *Substituto* *Summistae* adiuwabatur. Quibus officialibus accedebant *Depositarius generalis plumbi*, *Depositarius generalis vacabilium*, *Plumbator*, *Notarius*, *Secretarius*. Denique in Cancellaria Apostolica reperiebatur collegium Praelatorum abbreviatorum de parco maiori cum Decano et Secretario, e quibus alii erant Praelati de numero, alii Praelati supranumerarii. Laici quidam recensebantur partim ut Substituti praedictorum Praelatorum, partim ut Substituti supranumerarii.

(324) *Competentia* antiquae Cancellariae imprimis referebatur ad expeditionem omnium illorum actuum R. Pontificis, qui ex iure scripto vel praxi probata Curiae Romanae in forma Bullae erant publicandi i. e. actus consistoriales v. g. creationis Cardinalium, promotionis Episcoporum, sollemnia decreta, quibus Cardinales apponunt consensum et subscriptionem, actus *Datariae* ab illa regula non excepti. Inde autem minime consequitur Cancellariam Apostolicam solummodo quoad formam fuisse competentem; sua enim vera iurisdictione in res ipsas et personas non caruit (Cfr. *Bangen* l. c. p. 437. 442.). Nam per clausulas iuxta Regulas Cancellariae Apo-

Bullae expediuntur de mandato S. Congr. Consist. circa negotia ad eius iurisdictionem spectantia, aut de mandato R. Pontificis circa alia negotia.

Unus est expediendarum Bullarum modus sc. *per viam Cancellariae*, sublatis aliis modis antea usitatis *per viam secretam, de Camera et de Curia* (325).

II. De Dataria Apostolica (326).

677. I. Dataria, quae nomen sortitur a *datando* (datum apud S. Petr.), non a *dando* (favore), generatim erat illud tribunal gratiae in Curia Romana, quod *ordinarias* concessiones gratiarum Secretariae Brevium vel aliis dicasteriis non reservatas in foro *externo praeparabat* gratiasque a Romano Pontifice concessas in formam convenientem cum data redigebat et registris inserebat et per vias legitimas expediebat.

stolicae appositae concessionem pontificiam restringebat vel ampliabat. Porro ortis controversiis de *executione*, expeditione, publicatione Bullarum pontificalium in Cancellaria Apostolica constitutum fuerat *Auditorium contradictarum*, quod tanquam verum tribunal istas controversias definiebat; at Substitutus contradictarum, ultimum vestigium huius tribunalis, iam diu non amplius existerat.

(325) *Forma procedendi* in antiqua Cancellaria Apostolica ordinata erat per *Regulas* eiusdem Cancellariae. Quae *Regulae* si accurate servabantur, neque quidquam immutabatur in *forma* ordinaria et *clausulis* solitis, et per ordinarios officiales i. e. Vicecancellarium, Regentem etc. actus expediebatur, publicatio dicebatur facta *per viam ordinariam*. Quodsi Vicecancellarius ut Vicecancellarius cum ordinariis officialibus in negotio expediendo non interveniebat, sed ipse fungebatur officio Summistae, cui tantum Subsummistae et Substitutus summistatus operam praestabant, dicebatur procedi *per viam extraordinariam*. Quae via extraordinaria vocabatur etiam *via secreta*, si v. g. ob dignitatem personae ordinaria forma non servabatur, vel super clausulis quibusdam substantialibus ordinariorum Regularum Cancellariae Apostolicae dispensabatur, aut appellabatur *via Camerae*, si in materia *beneficiaria*, ubi ordinariae Regulae obstant v. g. in concessione coadiutoris cum futura successione per Cameram Apostolicam fiebat expeditio definitiva in Cancellaria Apostolica per Summistas *praeparata*. *Bangen* l. c. p. 440. sq. 449. sq.

(326) Urban. VIII. Const. " *In supremo* " 1. Iun. 1631.; Clement. X. Const. " *Admonet* " 11. Ian. 1671.; Benedictus XIV. Const. " *Gravissimum* " 26. Nov. 1745.; Leon. XIII. Motus propr. 4. Iul. 1898, in Arch. f. k. K. t. 79. p. 103. sq., quo officia vacabilia in Dataria suppressit, iunct. ordinationi Pii VII. 1. Oct. 1814.; *Amydenus*, De officio et iurisd. Datarii necnon de stylo Datar. (a. 1701.) (nunc ex Indice libror. prohib. expunct.); *De Luca* l. c. disc. 9.; *Bangen* p. 398. sq.; *Lega* l. c. n. 253. sq.; Arch. f. k. K. t. 20. p. 251. sq.; *Annuario Pontif.* (a. 1915.) p. 353. De iure novo cfr. *Ferreres* l. c. n. 1181. sq.; *Ojetti* l. c. p. 210. sq.; *Cappello* l. c. p. 466. sq.

Cum inde a Martino V. (a. 1417.-1431.) primi occurrant Datarii, et aliunde Dataria iam supponat expeditionem negotiorum in Curia per distincta dicasteria, frequentes dispensationes, reservationes beneficiorum ex saec. 13. introductas, Dataria plene constituta vix ante saeculum decimum quartum orta est (327).

II. Datariae praeest *Datarius* (328). Adiuvatur a Subdatario, Praefecto et aliquot officialibus inferioribus ac nonnullis Consultoribus.

III. *Hodierna Dataria* (329) solum cognoscit de idoneitate

(327) *Phillips* l. c. p. 385. sq.; *Bangen* l. c.; *Riganti* l. c. Comm. in prooem. Reg. Canc. Apost. n. 140.

(328) Cum antea haberet officium de se praelatitium, tamen iam inde ex saec. decimo quinto solebat esse *Cardinalis* et idcirco appellabatur *Prodatus*. *Phillips* l. c. p. 386. sq.; *Ferreres* l. c. n. 1194. *Officiales maiores* antiquae Datariae erant: Subdatarius, Officialis per obitum et Officialis per concessum. *Officiales minores*: Praefectus componendarum, Praefectus datarum, Revisor matrimonialium, Revisor primus et secundus supplicationum beneficialium, Officialis de missis, Officialis Brevium, Scriptor Bullarum in via secreta, Custos, Collator, Notarii.

(329) *Competentia* antiquae Datariae exinde cognoscebatur, quod esset axioma receptum: "*Papa, non Datarius concedit gratias*". Datarius tamen non omni iurisdictione carebat. Etenim non solum ad ipsum spectabat officium authenticae Urbani VIII. Const. "*In supremo*" § 2.; *Bangen* l. c. p. 403.) attestandi et in formam convenientem redigendi gratiam a Papa concessam, sed etiam in ipsius gratiae concessionem iam factam per annulationem vel appositionem clausularum influebat. Porro quamvis Dataria non posset exercere potestatem quandam *legislativam* vel *interpretationem* authenticam suarum *clausularum* (Arch. f. k. K. t. 20. p. 251.), tamen a iurisdictione quadam *iudiciali* in causis contentiosis ad suum dicasterium spectantibus non erat exclusa. Denique Datarius gaudebat etiam propria iurisdictione *voluntaria* ad concedendas *gratias minores*, quae de stylo "*per concessum*" omnibus concedi solent ac nemini denegantur.

Quoad *materiam* Dataria generatim competens non erat in omnibus gratiis, quarum concessio a Benedict. XIV. Const. "*Gravissimum*" §§ 4. 5. *privative* Secretariae Brevium erat reservata; in aliis vero gratiis indulgendis saepe *cumulativam* habebat iurisdictionem l. c. § 6.; denique Benedict. XIV. in cit. Const. "*Gravissimum*" § 7. generaliter concessionem gratiarum Secretariae Brevium non reservatas et in praecedentibus paragraphis cit. Const. non expressas ipsi Datariae Apostolicae reliquit et signanter illas, in quarum expeditione compositio aut taxa est solvenda. *Specialim* Dataria erat *competens* quoad dispensationes super irregularitatibus, super actionibus vel omissionibus ex iure canonico prohibitis, super impedimentis dirimentibus matrimonii etc., praesertim vero ad collationem beneficiorum ecclesiasticorum Sedi Apostolicae reservatorum, exceptis beneficiis et officiis consistorialibus vel a S. C. de Prop. F. concedendis. *Bangen* l. c. p. 410.

eorum qui optant ad beneficia non consistorialia Apost. Sedi reservata; conficit et expedit Apostolicas litteras pro eorum collatione; eximit in conferendo beneficio a conditionibus requisitis: curat pensiones et onera, quae R. Pontifex in memoratis conferendis beneficiis imposuerit.

III. De Reverenda Camera Apostolica (330).

678. *Camera Apostolica* non solum fuit supremus magistratus in Curia Romana ad administranda et vindicanda iura temporalia Sedis Apostolicae et ditionis pontificiae (camera thesauraria), sed etiam verum tribunal in causis fisci et aliis quibusdam civilibus et criminalibus.

I. Profecto iam ex antiquissimo tempore cura habenda fuit thesauri et iurium temporalium Sedis Apostolicae; proprius autem *Camerarius* nonnisi undecimo vel duodecimo saeculo commemoratur (331). Qui magistratus paulatim in officia antiqui Vestarii et Vicedomini videtur successisse et tum in administranda re pecuniaria tum in exercitio iurisdictionis civilis et criminalis magnam consecutus est auctoritatem (332). Cum praeterea tempore Sedis Romanae vacantis suam retineret (333) potestatem, inde ex saeculo decimo quinto constanter ex solo Collegio Cardinalium assumptus est. Cfr. Innoc. VIII. Const. " *Apprime* ", 22. Dec. 1485. § 2.; Leon. X. Const. " *Etsi pro cunctar.* ", 28. Iun. 1514. § 2.

Camerario adstiterunt *Vicecamerarius* S. R. E., qui simul fuit *Gubernator Urbis* (cfr. Benedict. XIV. Const. " *Romanae Curiae* ", 21. Dec. 1744. §§ 23. 24.), *Thesaurarius generalis* cum *Collectoribus spoliatorum* (cfr. Sixti V. Const. " *In conferendis* ", 23. Ian. 1590.; Benedict. XIV. Const. " *Apostolicae* ", 18. Apr. 1746.), *Commissarius generalis* Camerae aliique officiales velut *Clerici Camerae*, quorum numerus post multas vicissitudines a Leone XII. a. 1826. ad novem dicitur esse reduc-

(330) Eugen. IV. Const. " *In eminenti* " 8. Iul. 1444.; Pii IV. Const. " *Rom. Pontifex* " 27. Maii 1562., Const. " *Cum inter caeteras* " 1. Nov. 1564.; *De Luca* l. c. disc. 11.; *Bangen* l. c. p. 345. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. § 303.; *Gerarch. cattol.* (a. 1896.) p. 693.; *Saegmueller*, D. Cardinale p. 29. sq. 105. 115. 190. sq.; *Lega* l. c. n. 81. sq.

(331) Cap. 13. X. de praeser. II. 26.; *Phillips* l. c. p. 405. sq.; *Bangen* l. c. p. 347. sq.; *Saegmueller*, Lehrb. p. 327. not. 6.

(332) Urbani V. Const. " *Apostolat. offic.* " 12. Oct. 1363.; *Bangen* l. c. p. 348. sq.; *Hinschius* l. c. p. 407.

(333) Cap. 2. § 1. de elect. I. 6. in Sext.

tus (334). Ultimo saeculo non pauca iura et munera olim Camerae Apostolicae propria sapienti consilio in *diversa* dicasteria *Status pontificii* translata fuerant, ut forum ecclesiasticum et politicum accuratius distinguerentur, sed ob praesentem rerum publicarum conditionem quiescunt (335).

- II. Iurisdictio civilis et criminalis Camerae Apostolicae ut *tribunalis iustitiae* administrandae destinati per *Auditorem generalem* Camerae Apostolicae fuit exercitata et quamplurimis Constitutionibus Apostolicis ordinata (336). Gregorius XVI. cit. Regol. §§ 312. sq. 328. sq. 369. sq. 370. a. 1834. Cameram Apostolicam denuo reformatam practice ad tribunal ditionis pontificiae reduxit.

III. **Hodierna Camera Apostolica** tantum munus habet curandi et administrandi bona et iura temporalia S. Sedis, praesertim tempore Sedis vacantis. Ipsi praeest S. R. E. Cardinalis *Camerarius*, qui adiuvatur a Praelato *Vicecamerario*, ab *Auditore Generali* et nonnullis officialibus inferioribus. Cfr. tamen Annuario Pontificio (a. 1915.) pag. 516. ubi inter Secretarias Palatinas recensetur Commissio Cardinalitia pro administratione bonorum S. Sedis cum proprio Praeside Secretario aliisque administris inferioribus.

IV. De Secretaria Status.

679. Romani Pontifices praesertim ex fine medii aevi usque ad saeculum decimum septimum ex suis *nepotibus* vel consanguineis solebant assumere Cardinalem, qui *Cardinalis nepos* sive Cardinalis superintendens dicebatur (337), et singulari fiducia Romani Pontificis praeditus in gratiarum concessione atque negotiis diplomaticis principales partes habuit. Inde factum est, ut denuo non pauca negotia ecclesiastica proprio et independenti dicasterio concederentur. Cum praesertim negotia diplomatica distincto officio viderentur committenda, et usus vel potius abusus Cardinalium nepotum magis magisque cessaret (338), Secretaria Status ab illo offi-

(334) *Bangen* l. c. p. 305. sq. 354. sq.; *Hinschius* l. c. p. 408.

(335) Cfr. Annuario pontif. a. 1865. p. 332. 423. 425.

(336) *Bangen* l. c. p. 355. sq.

(337) *Bangen* l. c. p. 426.; *Phillips* l. c. p. 387. sq. 679. sq.; *Giobbio*, Lezioni di diplom. eccl. t. I. n. 202. sq.; *Ferreres* l. c. n. 1251. sq.; *Ojetti* l. c. p. 222. sq.; *Cappello* l. c. p. 470.

(338) Innoc. XII. Const. « *Romanum decet* » 22. Iun. 1692. contra nepotismum; *Sfondrati*, Nepotismus theologicus expensus (a. 1692.).

cio Cardinalis nepotis separata est. Idem obtinuit per erectionem distinctae Secretariae memorialium. Quare titulus Cardinalis nepotis ad nomen et umbram redactus est.

Qui *Secretarius Status* nunc semper ex Cardinalibus a Rom. Pontifice assumitur, curat relationes diplomaticas Sedis Apostolicae cum guberniis civilibus, dirigit Nuntios Apostolicos, praeest ad instar Praefecti S. C. pro negot. eccles. extraord. atque ex speciali mandato SSmi Domini etiam ad Ordinarios transmittit Instructiones et expedit nominationes pontificias ad officia Curiae Romanae.

Hodierna Secretaria Status, sub moderatione Card. Secretarii Status in tres sectiones est divisa.

I^a sectio in negotiis extraordinariis versatur, quae subici debent S. Congregationi pro Negotiis eccl. extraordinariis; cetera negotia, pro diversa eorum natura, ad peculiare Congregationes remittit.

II^a sectio incumbit in ordinaria negotia, ad eamque, inter cetera, pertinet honoris insignia concedere tum ecclesiastica tum civilia, demptis iis quae Antistiti pontificali domui praeposito sunt reservata.

III^a sectio vacat expeditioni *Brevium*, quae a variis Congregationibus ei committuntur.

Primae sectioni praeest *Secretarius Congregationis* pro Negotiis extraordinariis; alteri *Substitutus* pro Negotiis ordinariis; tertiae *Cancellarius Brevium Apostolicorum*.

Sub dependentia Secretariae (vel saltem Secretarii) Status videntur esse Officia *Secretariae Brevium ad Principes* et *Secretariae Epistolarum Latinarum*, quae a Pio X. fuerunt conservata et adhibentur ad latine scribenda acta Summi Pontificis.

Scholion. *Secretaria memorialium*, quae olim in palatio Romani Pontificis sedem suam habuit et inter Secretarias Palatinas numerabatur, supplicationes gratiarum ex Statu ecclesiastico *immediate* R. Pontifici ut principi civili vel ut pastori Ecclesiae praesentatas admisit, examinavit et post relationem SSmo Domino factam per congruum responsum sive per se sive per aliam Congregationem expedit. Post usurpatam ditionem pontificiam sectio civilis huius Secretariae quievit. At pro gratiis ecclesiasticis concedendis et expediendis etiam extra ditionem pontificiam huic Secretariae praeerat *Cardinalis*, cui subordinatus erat Substitutus cum nonnullis officialibus inferioribus. Per Const. "*Sapienti consilio* „ fuit suppressa.

§ 7. DE PRAELATIS ALIISQUE CLERICIS
ET OFFICIALIBUS PALATINIS.

680. Inter *Praelatos palatinos*, qui pariter sunt de “*familia pontificia*”, proximum locum post Cardinales palatinos occupant *Maiordomus* et *Praefectus cubiculi* (339).

Auditor Sanctitatis Suae postquam per ordinationem (regolamento) Gregorii XVI. 10. Nov. 1834. § 277. proprium tribunal in causis civilibus et criminalibus amisit, limitatus est ex disciplina vigenti potissimum ad functiones illas in Congregatione Consistoriali quoad processus informativos de nominatione et electione Episcoporum sibi relictas (340) et ad informationes dandas, praesertim in iuris quaestionibus, si SS.mus Dominus illas expetierit.

Magister sacri palatii apostolici, qui inde ex saeculo decimo tertio occurrit, ex ordine Fratrum Praedicatorum fuit assumptus, ut familiaribus Romani Pontificis praedicaret verbum Dei et in rebus theologicis sua suggereret consilia. Praeterea Magistro sacri palatii commissa fuerat revisio praevia concionum, quae coram SS.mo Domino erant habendae. Cum Concilium Lateranense V. Sess. X. in Urbe et Orbe censuram praevisam librorum praescripsisset, Magistro sacri palatii in hoc negotio principalis cura commissa est. Quare ex officio est etiam perpetuus Assistens S. C. Indic. atque Consultor S. C. Inq., S. C. Indulg., S. C. R.

Scholion. Officialibus palatinis etiam adnumerandi sunt Praefectus palatiorum apostolicorum, Sacristanus Sanctitatis Suae, qui est parochus sacrorum palatiorum apostolicorum, Secretarius S. C. Caeremonialis, Eleemosynarius Sanctitatis Suae alique multi Praelati et clerici et officiales, qui pertinent ad familiam vel capellam pontificiam vel administrationem palatinam sive ad praestanda servitia personalia sive saltem honoris causa. Cfr. Annuario Pontificio (a. 1915.) pag. 501. sq.; *Giobbio* l. c. t. I. n. 481. sq. dei doni diplomatici e degli ordini cavallereschi.

(339) *Phillips* l. c. p. 537. sq.

(340) *Bangen* l. c. p. 85. sq. Cfr. Leon. XIII. Const. “*Immortalis*” 21. Sept. 1878.

§ 8. DE VICARIATU URBIS
SIVE DE CURIA DIOECESIS ROMANAE (341).

681. I. Romanus Pontifex, quemadmodum ut pastor Ecclesiae *universalis* habet adiutores et Curiam, ita etiam ut Episcopus *particularis* Ecclesiae Romanae suis utitur officiis ordinatamque tenet Curiam dioecesanam.

Quae negotia Ecclesiae universalis et particularis ab initio inter diversos officiales non sunt distributa, sed presbyterium Romanum et postea Collegium Cardinalium in iisdem expediendis partes suas habuerunt. At postquam Romani Pontifices v. g. Gelasius II. a. 1118., Innocentius II. a. 1130., Alex. III. a. 1161., Innoc. III. a. 1206. (cap. 5. X. de off. vicar. I. 28.) et Honorius III. (in inscript. cap. 13. X. de excess. V. 31.) pro tempore *absentiae* suae saltem transeunter sibi in *Urbe* constituerunt *Vicarium*, paulatim ex saeculo 13. pro more aliorum Episcoporum stabiliter deputarunt sibi *praesentibus* in *Urbe* *Vicarium generalem* dioecesis Romanae sive "*Vicarium Urbis* „ Cuius deputationis a. 1341. reperitur proprium et authenticum documentum, quo Benedictus XII. Episcopum Assisiensem in *Urbe* constituit *Vicarium* suum in spiritualibus cum facultatibus accurate enumeratis. Quod officium *Vicarii Urbis* cum usque ad saeculum 16. ad beneplacitum Romani Pontificis partim Cardinalibus partim Episcopis collatum esset, a Paulo IV. in Consistorio 18. Nov. a. 1558. evectum est ad dignitatem officii *cardinalitii* ("*Cardinalis Vicarius* „) in *perpetuum*, non ad beneplacitum concedendi.

II. *Iurisdictio* Cardinalis *Vicarii* est *ordinaria*, quae ipsa morte Romani Pontificis *non expirat* (342) seseque *extendit* in *Urbem* eiusque districtum, non in dioeceses et territoria

(341) *De Luca* l. c. disc. 13.; *Honorante*, Praxis Secretariae tribunalis Card. Urb. *Vicarii* (a. 1762.); *Ferraris* l. c. v. *Vicarius Urbis*; *Bangen* l. c. p. 287. sq.; *Anal. iur. pont.* a. 1857. col. 2732. sq.; *Phillips* l. c. § 316. p. 526. sq.; *Eubel*, Series *Vicariorum Urbis* a. 1200.-1558. in *Roem. Quartalsehr.* a. 1894. p. 493. sq.; *Saegmueller*, D. *Cardinae* p. 110. sq.; *Lega* l. c. t. II. n. 298. sq.

(342) *Benedict. XIV. Const.* "*Ad audientiam* " 15. Febr. 1735. § 8., *De Synod. dioec. l. II. cap. 3. n. 1. 2.*; *Pii X. Const.* "*Vacante Sed. Apost.* " n. 19.

aliorum Episcoporum etiam suburbicariorum, salva limitatione a Benedicto XIV. statuta (343).

Cum in illa dioecesi Romana non pauca existerent loca et territoria v. g. tituli Cardinalium, ad vitandam confusionem compluribus Constitutionibus Apostolicis accuratius fuit definiendum, in quasnam causas et personas iurisdictio Cardinalis Vicarii sese extenderet. Id potissimum factum est quoad sacras ordinationes (344) per Alexandrum VII., et quoad regimen et disciplinam per Innocentium XII. et Benedictum XIV. (345).

Maxime vero coarctata est iurisdictio Cardinalis Vicarii in collatione beneficiorum ecclesiasticorum et visitatione dioecesis Romanae. Illa enim spectat ad Datariam, haec spectabat ad *S. C. Visitationis Apostolicae*, quae suppressa est atque in eius locum substituta est *Commissio Cardinalium* apud Vicariatum Urbis, cui praeest Card. Vicarius et membra nata sunt Cardinales Praefecti SS. CC. Concilii et Religiosorum. Cfr. Pii X. Const. "*Etsi Nos* „ 1. Ian. 1912. in Act. Ap. Sedis vol. IV. p. 5. sq. Iudicium quoque haereticorum reservatum est *S. C. Inq.*

III. Card. Vicario assistebat *Vicesgerens* (346) ad instar Vicarii generalis circa exercitium iurisdictionis episcopalis et pontificalium. Si Cardinalis Vicarius tempore *vacantis* Sedis Apostolicae moriatur, ex speciali concessione Clementis XII. Const. "*Apostolatus officium* „ 4. Oct. 1732. § 17. *Vicesgerenti, quamdiu durat vacatio*, omnes facultates Cardinalis Vicarii competunt. Cfr. quoque Pii X. Const. "*Vacante Sede Apost.* „ n. 19.

Denique Vicariatu Urbis addicti erant *Deputatus* pro monasteriis, *Locumtenens* civilis et *Promotor fiscalis* pro materiis ecclesiasticis, *Deputatus* pro matrimoniis, *Defensor* professionis religiosae et matrimonii, *Secretarius* cum *Substituto* aliisque officialibus inferioribus.

Exstitit etiam in Vicariatu Urbis *tribunal* ampla potestate

(343) Benedict. XIV. Const. "*Romanae Curiae* „ 21. Dec. 1744. § 21.; decis. Rot. 15. Apr. 1712. apud Phillips I. c. p. 531.

(344) Alex. VII. Const. "*Apostolica sollicitudo* „ 7. Aug. 1662.; Gasparri, De sacr. ordinat. n. 897. 962. sq.

(345) Innoc. XII. Const. "*Rom. Pontifex* „ 17. Sept. 1692. iunct. Benedict. XIV. Const. "*Quantum* „ 15. Febr. 1742., Const. "*Romanae Curiae* „ 21. Dec. 1744.; Analect. iur. pontif. I. c. col. 2733. sq.

(346) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 710.; Phillips I. c. p. 535. sq.

munitum ad definiendas causas *civiles* et *criminales*; quod tribunal a Gregorio XVI. (347) reformatum ad causas *mere ecclesiasticas* ultimo tempore limitabatur.

IV. **Hodiernus Vicariatus Urbis.** A Pii X. Const. “*Etsi Nos*”, nova ratione ordinatus est Vicariatus Urbis, et sub Card. Vicario divisus est in quatuor officia, quorum singulis praest Praelatus a R. Pontifice nominatus. — Primo officio praesidet *Commissarius* pro rebus divini cultus et visitatione apostolica in Urbe, quae visitatio peragi debet secundum normas in eadem Const. praestitutas. — Alteri officio, pro disciplina cleri et populi christiani praest *Assessor*, et distribuitur in quatuor sectiones cum proprio Secretario: *a)* de clero saeculari et regulari; *b)* de institutis religiosis mulierum; *c)* de scholis, collegiis aliisque educationis laicorum institutis; *d)* de confraternitatibus aliisque consociationibus et operibus socialibus. — Tertium officium est tribunal *pro iudiciariis negotiis*, in quo Card. Vicarius causas ecclesiasticas iudicat plerumque per suum *Auditorem*, ad instar *Officialis* Curiae, cui datur adiutor *Substitutus* et adiunguntur *coniudices* pro iis causis, quae ex iuris norma a tribunali collegiali sunt definiendae. Praeterea adsunt *Promotor iustitiae*, *Defensor vinculi*, *Cancellarius*, Notarii alique administri inferiores. Cfr. cit. Pii X. Const. cap. III.

Quartum officium est constitutum pro *administratione oeconomica*, cui praest Praelatus *Praefectus administrationis* sub dependentia Card. Vicarii. Cit. Pii X. Const. cap. IV. Suppressis quae antea habebantur officiis Vicegerentis, Locumtenentis, Secretarii et Auditoris Vicariatus, horum munera quatuor officiorum Praelatis tribuuntur.

TITULUS XXXII.

DE LEGATIS ET NUNTIIS SEDIS APOSTOLICAE.

(*Lib. I. tit. 30. de officio legati,*
tit. 39. de off. et potest. iud. deleg.) (1)

682. Fontes: Decret. Grat. Dist. 21.; c. 11. 36. C. II. q. 6. — Compl. I. I. I. t. 22. de off. leg.; cpl. II. I. I. t. 13. ead. r.; cpl. III. I. I. t. 19. ead. r. — Decretal. Gregor. IX. I. c.; Decretal. Bonif. VIII. I. I. t. 15. ead. r. — Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 7. de ref., Sess. XXIV. cap. 20. de ref. — Pii

(347) Regolam. legislat. e giudiziari. 10. Nov. 1834. §§ 364. sq.; *Bangen* I. c. p. 287. sq.

(1) Dig. I. 16., Cod. I. 35. de officio proconsulis et legati; Dig. I. 18. de officio praesidis.

P. VI. Responsio ad Metropolitanos Mogunt., Trevir., Colon. et Salisburg. super Nuntiaturis Apostol. 14. Nov. a. 1788. — Pii IX. Const. "Apost. Sed." n. 5. inter excom. spec. mod. R. P. reserv.; Act. S. Sed. vol. XVII. p. 861. sq.

Scriptores: Comment. iur. Decret. in h. t. — Zech, Hier. eccl. t. 25. de Leg. et Nunt. Apost.; *Sanguineti* l. c. n. 336. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. §§ 334. sq.; *Scherer* l. c. § 87.; *Saegmueller*, Lehrb. d. k. K. § 90.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 498. sq. 581. sq. — *De la Torre*, De auctorit., gradu ac terminis Legatorum a latere (a. 1656.); *Maserius*, De Legatis et Nunt. Apost. (a. 1709.); *Ferriaris* l. c. v. v. Legatus, Vicarius Apost.; *Sentis*, Die Monarch. Sicula (a. 1869.); *Bouix*, De Curia Rom. p. 579. sq. — *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 107. sq. 117. sq.; Arch. f. k. K. t. XI. p. 375.; *Saegmueller*, D. Cardinale p. 31. 59. sq. 108. sq. 210. sq.; *Pieper*, D. Entstehungsgeschichte der ständigen Nuntiaturen, D. paepstl. Leg. u. Nunt. in Deutschl., Frankr. u. Span. seit d. Mitte d. 16. Jahrh.; *Giobbio*, Lezioni di diplom. eccles. t. I. n. 152. sq.

Praenotiones.

683. I. Connexio materiae. In titulo praecedenti expositum est, quibusdam adiutoribus utatur Rom. Pontifex ad regendam Ecclesiam universalem in Curia Romana sive in loco ordinariae suae residentiae. Pastoralis autem sollicitudo exigit, ut a Rom. Pontifice per regna et provincias destinentur viri idonei, qui vices supremi pastoris gerente auctoritate polleant, causas ecclesiasticas inspiciant, mala cognoscant atque per fidelem relationem ad Sedem Apostolicam maturius curare valeant. Quare de Legatis, Nuntiis Delegatisque Sedis Apostolicae agendum est.

II. Nomen et notio. Legatis Sedis Apostolicae, qui varia obtinuerunt nomina (2) velut apocrisiariorum, responsalium, missorum, nuntiorum, vicariorum, delegatorum, ablegatorum, generatim dicuntur viri ecclesiastici, qui a Romano Pontifice in certam provinciam mittuntur cum potestate quadam ordinaria (3) administrandi negotia ecclesiastica (4). Quare veris Legatis adnumerari nequeunt meri oratores vel nuntii, neque

(2) *Kraus*, Real-Encyklop. v. Apokrissiar; *Phillips* l. c. t. VI. p. 706. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 506. sq. 517.

(3) Cap. 2. de off. leg. l. 15. in Sext.; Act. S. Sed. vol. XVII. p. 567.

(4) *Bouix* l. c. p. 637. sq., ubi p. 650. refert, Napoleon III. postulanti, ut pro simili quodam abusu medii aevi (cfr. *Hefele* l. c. t. VIII. p. 259. sq.) in Galliam mitteretur Legatus a latere absque ulla iurisdictione ecclesiastica, responsum fuisse, Cardinalem, qui absque iurisdictione deputeretur, hoc ipso Legatum a latere nequaquam fore. Cui responso gubernium gallicum acquievit, et Cardinalis Patrizi ut Legatus a latere in Galliam missus est.

illi Praelati ecclesiastici, qui tantum nomine et honoribus legatorum gaudent absque ulla potestate vi Legationis concessa, neque *delegati*, a quibus ex potestate *stricte delegata* certa negotia ecclesiastica sive iudicialia sive extraiudicialia sunt curanda. Denique ex disciplina vigenti nomen Legati iis tantum competit, qui *supremos* gradus Legationis pontificiae obtinent velut Legati a latere; alii vero Legati inferiores propria solent sortiri nomina v. g. Nuntii vel Internuntii vel Delegati Apostolici (Inviati straordinari, Incaricati d'affari).

III. **Divisio.** Legati veri sive Legati *iudices* dividuntur

a) in *Legatos a latere*, qui a Romano Pontifice ex *Cardinalibus* assumpti ad graviora et extraordinaria negotia expedienda in regnum vel provinciam ita mittuntur, ut iisdem negotiis finitis denuo redeant in Urbem;

b) in *Legatos missos* vel Nuntios Apostolicos, quos R. Pontifex ordinarie ex *Praelatis* ecclesiasticis seligens in certam rempublicam vel provinciam ad gravia, sed magis ordinaria negotia ordinanda mittit *aut* transeunter, ut finitis negotiis revertantur in Urbem, *aut* cum stabili residentia in illa republica vel provincia; in priori casu simpliciter dicuntur *Legati missi*, in altero ex usu loquendi nunc magis recepto audiunt *Nuntii Apostolici*;

c) in *Legatos natos* (Vicarios Apostolicos, Primates), quibus ratione, non mero *praetextu* suarum ecclesiarum sive sedium episcopalium officium Legationis pontificiae in certam rempublicam vel provinciam ecclesiasticam competit (5).

§ 1. PRINCIPIA FUNDAMENTALIA.

684. Unum ex gravioribus et insignioribus iuribus *primatus* in S. Petro eiusque successoribus a Christo instituti est illud, “ quo *praeditus Romanus Pontifex, dum agnorum et ovium sibi concreditorum curam gerit universam, suo fungitur apostolico munere per ecclesiasticos viros sive **stabiles** sive ad tempus, velut magis expedire censuerit, delegatos in iis dissitis locis, ubi ipse interesse non potest, praecipiens eisdem, ut ibi suas vices obeant eamque **iurisdictionem** exerceant, quam is per*

(5) Cfr. de triplici illa specie Legatorum: Innoc. IV. in cap. 1. de off. leg. l. 15. in Sext. iunct. cap. 8. 9. X. eod. l. 30., ubi a Gregorio IX. quoad rem refertur, expresse autem traditur a *Goffredo de Trano* († a. 1245.), Summa l. I. t. 30. n. 2. 3.

se, si adesset, exerceret „. Pii VI. Respons. cit. ad Metropol. cap. 8. num. 1.

I. Quod ius Romani Pontificis mittendi Legatos *practice* iam antiquis temporibus impugnatum aut saltem iniustis limitationibus subiectum fuit. Ita iam Gregor. VII. (a. 1073.-1085. omnino reprobavit praetensionem illorum, qui tantum voluerunt habere Legatos Sedis Apostolicae ex *Romanis*, non ex *Ultramontanis* assumptos (6). Quamvis Legatum suum admoneret, ut in consilio et consensu regis Francorum procederet, tamen rege quoque invito Concilium celebrandum esse iussit (7), Episcopos vero, qui pro viribus Legatos *impediverunt*, acriter reprehendit.

Imprimis autem in *Sicilia* et *Anglia*, ubi vigeat dominatio Normannorum (8), reges ex saeculo undecimo Legatos Sedis Apostolicae iniustis vexationibus et limitationibus subiecerunt. Qua de re iam Paschalis II. (a. 1099.-1118.) acriter conqueritur et praesertim in epistola ad Henricum II., regem Angliae, a. 1115. data ius Sedis Apostolicae mittendi Vicarios i. e. Legatos per provincias ad graviora pertractanda negotia summa vi sustinuit. Similes abusus in aliis quoque regionibus fuerunt introducti, quibus nonnulli Legati *suis* abusibus ansam dederunt (9). Quare Ioannes XXII. (a. 1316.-1334.) cap. 1. de consuet. I. 1. in Extrav. com. (10) praeunte Bonifacio VIII. (a. 1294.-1303.) *consuetudinem* illam non admittendi Legatos Sedis Apost., quod *petiti* non fuerunt aut absque *beneplacito* principum (11) transmissi, tanquam irrationabilem et apostolicae potestati contrariam penitus reprobavit (12).

Nuntii quoque Sedis Apostolicae, qui praesertim ex saeculo decimo sexto cum potestate Legatorum a latere et stabili

(6) Epist. ad Manass. Archiep. Remen.

(7) *Hinschius* l. c. t. I. p. 509. sq.

(8) *Sentis*, Die Monarchia Sicula p. 69. sq.

(9) *Sentis* l. c. p. 73.; *Phillips* l. c. p. 722. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 523. sq.

(10) Cfr. de excommunicatione etiam nunc retenta: Pii IX. Const. „*Apost. Sed.*“ l. c. in font.; *Pennacchi*, Comment. in Const. *Apost. Sed.* t. I. p. 203. sq.

(11) Qua in re si quid iuris regibus competeat, id ex privilegio Sedis Apostolicae *stricte probando* unice deduci potuit. Cfr. de assertis huiusmodi privilegiis pro Sicilia, Anglia, Scotia: *Sentis* l. c. p. 54. sq.; *Hinschius* l. c. p. 519. sq. 523. sq.

(12) Cfr. de impedimentis Legatorum Sedis Apostolicae in Gallia a. 1480. et 1483.; *Hefele* l. c. t. VIII. p. 259. sq.

residentia in diversis Europae regionibus instituti fuerunt (13), in exercitio suae iurisdictionis *practice* haud raro impediti et impugnati sunt et usque ad nostram aetatem iniustis legibus civilibus molestantur v. g. artic. organ. 2. in Gallia (a. 1802.) (14), dummodo excipias Angliam et Americam septentrionalem, in quas regiones Rom. Pontifex plena libertate mittere potest legatos vel Delegatos.

II. Usurpationes in praxi peractas viri docti per erroneas theorias defenderunt. Inter istos adversarios iurium Rom. Pontificis maxime recensendi sunt Marcus Antonius de Dominiis, Richerius, Febronius, Eybelius. At ne isti quidem negarunt ius Apostolicae Sedis mittendorum Legatorum cum iurisdictione, ubi ad *tempus* et casus *extraordinariae* necessitates res rediisset, sed *stabiles* et ordinarios mitti *Legatos* vel *Nuntios* cum *iurisdictione* abusum esse contenderunt, quo Sedes Apostolica invaderet iura propria Episcoporum.

Quorum virorum errores amplexi sunt ultimo saeculo quatuor Metropolitae Germaniae, quibus Pius VI. suam opposuit celeberrimam Responsionem (15). Fautores vero Gallicanismi eo progressi sunt, ut etiam in casibus extraordinariis Romano Pontifici negarent ius in Galliam mittendi Legatos cum iurisdictione, nisi accederet *consensus* gubernii *regis* christianissimi. Quam praerogativam Gallicani saltem moderati repetebat ex *speciali* iure sive ex libertatibus solius Ecclesiae Gallicanae; priores vero adversarii in iure communi et divina institutione Episcoporum pro *universa* Ecclesia suam theoriam fundari audacter tenuerunt (16).

Falsum principium Gallicanorum de consensu gubernii moderni regalistae (17) *generaliter* et summo cum *rigore* sustinent. Speciatim in Italia advocati novi regni sinistre disputantes de legibus in Romano Pontifice libertatem recognoscen-

(13) Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 132. sq.

(14) Hinschius l. c. p. 525. sq. 534. sq.

(15) Pii VI. Resp. cit. cap. 8. n. 12. sq. 18. sq.; Bouix l. c. p. 580. sq.

(16) Bouix l. c. p. 586. sq.

(17) Friedberg-Ruffini l. c. § 63. p. 274. "La loro (i. e. Nuntiorum) istituzione come pure l'autorizzare un legato ad esercitare singoli atti di governo ecclesiastico dipendono dal beneplacito dei governi dei relativi stati .. Pro qua assertione allegat legem — Magniducatus Weimarensis et art. 2. organic. in Gallia. Similiter Hinschius l. c. p. 535. statuit principium, quaestionem de admissione Legati Apostolici in aliquo regno ex *legibus Status* hac de re conditis esse solvendam.

tibus ius activum et passivum Legationis Romani Pontificis praepostere et confuse explicant (18).

685. Quod ius Romani Pontificis mittendi Legatos in dis-
sitas regiones etiam cum iurisdictione et stabiliter et inde-
pendenter a quolibet consensu gubernii civilis evidenter conse-
quitur ex intima vi ac natura primatus a Conc. Vatic. Sess. IV.
denuo definita. Nam si R. Pontifex cum suprema et plena, ordi-
naria et immediata potestate regit universam Ecclesiam, i. e.
societatem non tantum *perfectam*, sed *universalem* atque ex
ipso Christi Domini mandato per totum orbem diffundendam,
tunc etiam gaudet iure omnino independenti cum suis subdi-
tis communicandi et in totum orbem terrarum mittendi Le-
gatos, qui vices suas gerant.

Neque Legati Romani Pontificis unquam ingrediuntur in
regionem *alienam*, ad quam de iure via paranda esset per
licentiam gubernii civilis, sed ad territorium *proprium* acce-
dunt Romano Pontifici ut Supremo Ecclesiae pastori in rebus
religiosis ex iure divino subiectum. Cfr. Pii VI. Respons. cit.
cap. 8. n. 16. sq. 160. (19).

Porro Romani Pontificis usu antiquo et constanti per sae-
cula retento Legatos miserunt, ut patebit ex historia Lega-
tionum Sedis Apostolicae. Quo in usu certe non errarunt nec
errare potuerunt: ergo praerogativam Sedis Apostolicae exer-
cuerunt nec per usurpationem aliena iura invaserunt.

Cui rationi accedit, quod Romani Pontifices non tantum
usu et praxi, sed etiam expressis *declarationibus* et sanctio-
nibus quoque poenalibus hanc singularem praerogativam
sibi vindicarent, cum illius oppugnatio practica et theoretica
orta esset. Cfr. allegatas declar. Paschalis II., Bonif. VIII.,
Ioannis XXII., Pii IX., Card. Iacobini.

(18) Cfr. v. g. *Ruffini* l. c. p. 252. sq. not. 10. p. 253. sq. de praerogativa
Rom. Pontificis ut principis *civilis* vel temporalis (cfr. cap. 13. X. qui fil.
IV. 17. § Rationibus) mittendi Nuntios ad alios principes civiles; gravis-
simus autem fuit error gubernii hispanici, quod mense Oct. 1801. postu-
lavit a Pio VII., ut Nuntius Apostolicus Matritensis haberetur ut simplex
nuntius (ambasciatore) principis *temporalis*. Cfr. Arch. f. k. K. t. 12.
p. 48. sq. Quibus praetensionibus Card. Consalvi 9. Ian. 1802. recte respon-
dit: « La sovranità *temporale* di Sua Santità è puramente *secondaria* a
confronto del suo sommo *apostolato* ». Cfr. epist. Card. Iacobini 15. Apr.
1885. de aliis erroribus in Hispania sparsis circa naturam officii Nuntii
Apostolici, in Act. S. Sed. vol. XVII. p. 361. sq.

(19) Cfr. cit. epist. Card. Iacobini; *Bouix* l. c. p. 289. sq.

§ 2. NOTAE HISTORICAE.

686. Romani Pontifices ius Legationis *activum et passivum*, quod ipsis vi primatus iurisdictionis spiritualis insitum est, inde a primis saeculis diversis modis et gradibus uti coeperunt. Quare vestigia triplicis vel quadruplicis speciei Legatorum vel Nuntiorum Apostolicorum, qui nostra aetate adhuc existunt, iam antiquis temporibus reperiuntur. Occurrunt enim Legati, qui in extraordinariis et gravibus transitoriisque negotiis a latere S. Petri mittuntur, ut vices Romani Pontificis cum auctoritate et iurisdictione sustineant v. g. Legati in antiquis Concil. oecumenicis (20). Alii ratione suarum *sedium* stabiliter vices Sedis Apostolicae gerunt per modum Legati nati sive *Vicarii* Apostolici velut Archiepiscopus Thessalonicensis (21).

(20) V. g. Osius cum duobus presbyteris in Concilio Nicaeno (a. 325.). Cfr. *Hefele* l. c. t. I. p. 38. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 687. sq. Quae *Hinschius* l. c. t. I. p. 498. sq. contra sententiam catholicorum scriptorum profert, solidis argumentis historicis non sunt adnumeranda. Ubi vero *facta* historica de iure Legatorum pontificiorum ex saeculo quinto in Conciliis oecumenicis praesidentibus non iam negare valet, rem ex confictis et arbitrariis *explicationibus* conficere studet. Similiter Iulius I. ad Cone. Sardic. (a. 343.) duos misit Legatos, qui immediate post Osiu acta et decreta huius Concilii subscripserunt. Cfr. *Hefele* l. c. p. 543. sq. Imo c. 5. Concilii Sardicensis iam disertis verbis commemorantur *iudices*, qui a latere Romani Pontificis mittuntur in provincias. Cfr. de genuina *explicatione* huius can. 5.: *Hefele* l. c. p. 569. A Zosimo I. a. 418. tres Legati missi sunt in Africam septentrionalem ad complura negotia expedienda. Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 120. sq. 137. sq.

(21) Cuius Vicariatus Apostolici origo iam ex saeculo quarto est repetenda. Nam ex indubitato testimonio Innocentii I. (a. 402.) certo eruitur iam Damasum et Siricium Thessalonicensis Antistites constituisse *Vicarios Apostolicos*. Quare difficultates ab *Hinschius* l. c. p. 583. sq. motae inefficacibus exceptionibus sunt adnumerandae. Cfr. de Vicariatu illo antiquissimo: Bonif. I. a. 422. apud *Constant*, Rom. Pont. Epist. t. I. r. 1034.; Leo I. a. 444. et 446. in c. 8. C. III. q. 6. et c. 5. C. XXV. q. 2.; Hormisdas a. 521. apud *Thiel*, Epist. Rom. Pont. t. I. p. 970. sq. 978.; Synod. Roman. a. 531.; Pii VI. Resp. cap. 8. n. 38. sq. 46. sq. Praeter Vicariatum Apostolicum Thessalonicensem alii quoque Episcopi in occidentali Ecclesia sive ratione *sedium* sive saltem ex personali indulto Romani Pontificis facti sunt Vicarii Apostolici. Ita v. g. in Gallia exstitit Vicarius Apostolicus Arelatensis (a. 545.), cui medio aevo alii Vicarii Apostolici accesserunt velut Metensis (a. 844.), Senonensis (a. 876.), Lugdunensis (a. 1097.), Viennensis (a. 1121.). Porro in Hispania inter Vicarios Apostolicos recensentur Tarraconensis (a. 517.), Hispalensis (a. 520.), Toletanus (a. 1088.). In Germania aliisque regionibus septentrionalibus etiam Vicarii Apostolici occurrunt

Alii vero missi a latere Romani Pontificis penes *Imperatores christianos* vel principales Praelatos ecclesiasticos residentes tanquam apocrisarii (22) vel responsales ordinaria negotia ecclesiastica curant ad instar recentiorum Nuntiorum vel Delegatorum Apostolicorum, sive ut meri nuntii et negotiorum gestores (ambasciatori) sive vera iurisdictione ecclesiastica praediti (23). Huiusmodi apocrisarii post translatam residentiam Imperatorum in novam Romam forte iam inde a Constantino M. transeunter missi fuerunt; at certe ex tempore Leonis I., qui Iulianum, Episcopum Coëensem, a. 453. ad aulam Imperatoris Marciani delegavit, etiam cum vera iurisdictione penes Imperatores in civitate Constantinopolitana per complura saecula stabiliter residere solebant (24). Postquam apocrisarii pontificii ab a. 743. in aula Imperatorum Byzantinorum residere cessarunt, penes reges Francorum v. g. Carolum M. et Lodovicum P. saeculo octavo et nono de novo reperiuntur (25).

Cum in Ecclesia occidentali praesertim ex saeculo undecimo a Romanis Pontificibus reformatio cleri et populi summo cum zelo promoveretur, in hoc negotio aliisque extraordinariis causis ecclesiasticis pro more iam antea recepto (26) saepissime opera Legatorum vel Vicariorum a latere suo missorum usi sunt. Quodsi Romani Pontifices atque praesertim Gregorius VII. inde ex saeculo undecimo frequentius illam praxim adoptarunt, id non arbitrarie ex turpi dominandi studio Rom. Pontificum est derivandum, sed ex necessitate temporum et negligentia Praelatorum, qui in partem sollicitudinis supremi Ecclesiae pastoris fuerant vocati (27). Qui

v. g. (a. 969. 1137.), Salisburg. (a. 973.), Lundensis (a. 1172.), cum alii Praelati dicantur potius frui iure Legatorum (natorum) Sedis Apostolicae velut Archiepiscopus Cantuariensis alique. Cfr. cap. 1. 9. X. de off. leg. I. 30.; cap. 1. eod. I. 15. in Sext.

(22) *Kraus* l. c. in not. 2. h. tit.; *Thomassin.* l. c. P. I. l. 2. cap. 107. sq.

(23) *Bouix* l. c. p. 595. sq.; *Hefele* in *Kirchenlex.* v. Apocrisarius; Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 36. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 709. sq.

(24) Pii VI. Respons. cit. l. c.; *Bouix* l. c. Novell. 6. cap. 2. et Novell. 79. cap. 1.

(25) *Thomassin.* l. c. P. I. l. 2. cap. 110. n. 5.

(26) V. g. Gregorius M. in Galliam (a. 603.) et in Hispaniam (a. 599.) (cfr. *Thomassin.* l. c. cap. 118. n. 2. sq.) misit delegatos; item Sedis Apostolicae Legatus a. 948. cum ampla auctoritate praefuit in Germania Concilio Ingelheim. Cfr. *Hefele* l. c. t. IV. p. 595. sq.; *Phillips* l. c. p. 702. sq. 711. sq.

(27) *Phillips* l. c. p. 713. sq. 724., ubi confictas ab *Hinschius* l. c. p. 507. sq. et *Baluze* allatas explicationes et exceptiones in antecessum refutavit.

frequentior usus mittendi Legatos Sedis Apostolicae paulatim effecit, ut inter diversos Legatos accuratior quaedam induceretur distinctio iam saeculo undecimo et duodecimo praeformata (28) atque deinde in authenticis collectionibus Gregor. IX. et Bonif. VIII. expressa (29). Cfr. c. 4. X. h. t. I. 30.; cap. 1. 2. 4. h. t. I. 15. in Sext. Similiter facultates Legatorum pro suo gradu Legatorum a latere vel simplicium Legatorum missorum vel Legatorum natorum negative et positive iuris communis Decretalium (30) sanctionibus sunt definitae et in *ordinariam* quandam potestatem transierunt (31).

687. Ius in authenticis collectionibus Decretalium de Legatis Sedis Apostolicae constitutum usque ad Concilium Tridentinum immutationi non fuit obnoxium. Paulatim vero rarius mittebantur Legati a Latere, atque nova quaedam species Legatorum pontificiorum orta est, qui Nuntii Apostolici audiunt et partim cum antiquis apocrisariis partim cum Legatis missis vel Vicariis medii aevi maximam habent similitudinem (32). Quod nomen *Nuntii* Apostolici sane interdum occurrit saeculo decimo tertio (cfr. cap. 17. 23. X. de cens. III. 39.) et frequentius saeculo decimo quarto designatque Legatos Sedis Apostolicae a Legatis a latere distinctos. At cum ex saeculo decimo quinto in iure internationali civitatum introduceretur mos stabiles erigendi legationes penes gubernia, etiam R. Pontifices eandem praxim adoptare coeperunt. Qua ratione a. 1500. Venetiis prima Nuntiatura Apostolica stabiliter fuit erecta, quam deinde aliae stabiles Nuntiaturae Matriti, Parisiis, Viennae secutae sunt (33). Post Concilium Tridentinum, quod Sess. XXIV. cap. 20. de ref. cumulativam iurisdictionem legatorum etiam a latere cum iurisdictione Episcoporum in causis primae instantiae (34) sustulit, Nuntiaturae Apostolicae (35) stabili quadam ratione introductae

(28) Scherer l. c. t. I. p. 520. sq.; Hinschius l. c. p. 509.

(29) Cfr. supra h. tit. not. 5.; Sentis l. c. p. 56. sq.

(30) Cfr. text. cit. in fontib. h. tit.; Schmalzgr. h. t. n. 2. sq.; Phillips l. c. p. 726. sq.; Hinschius l. c. p. 511. sq.

(31) Cap. 2. h. t. I. 15. in Sext.

(32) Phillips l. c. p. 739. sq.; Scherer l. c. p. 526.

(33) Durantis, Speculum l. I. partic. 1. tit. de Legat. § 1. n. 3.; Pieper, Zur Entstehungsg. p. 48. sq. 65. sq. 94. sq.; Hinschius l. c. p. 517.

(34) Cap. 1. X. h. t.; S. C. C. 26. Febr. 1707. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 390.

(35) Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 133. sq.; Pieper, Zur Entstehungsgesch. d. staendig. Nuntiat. (a. 1894.), D. paepstl. Legaten etc. (a. 1897.); Luxardo, Das paepstl. Vordecretalen-Gesandtschaftsrecht (a. 1878.); Giobio l. c. n. 160. sq. 167. sq. 242. sq.

sunt etiam Lucernae (a. 1578.), Graecii (a. 1580.), Coloniae (a. 1584.), Bruxellis (a. 1597.), Warsaviae (a. 1597.). Inter Nuntios Apostolicos praesertim eminet Nuntius Matritensis; is enim non solum iam ex saeculo decimo sexto amplas obtinuerat facultates postea v. g. a Clemente XIII. (a. 1766.) auctas, sed Clem. XIV. ad instantiam regis catholici a multis iustisque exceptionibus non immunem a. 1771. in eadem Nuntiatura instituit rotam sive tribunal tertiae instantiae. Quod tribunal usque ad nostram aetatem non levium difficultatum fuit causa (36). Similiter saeculo decimo octavo erectio novae (a. 1785.) Nuntiaturae Monacensis in Bavaria fuit praetextus, quo a. 1786. quatuor Metropolitae Germaniae usi sunt, ad impugnandas Nuntiaturas Apostolicas in Germania. Quibus iniustis querelis Metropolitaram et Protestantium nequaquam ansam dedit confusio iurisdictionis ecclesiasticae et politicae a Nuntiis Apostolicis admissa, ut perperam usque ad nostram aetatem etiam a viris catholicis asseritur. Pius VI. nova illa gravamina, quibus alia iam a. 1769. praecesserant, cum solida eruditione et auctoritate pontificia reprobavit (37).

Ineunte ultimo saeculo gubernium hispanicum (a. 1801.) ad meram umbram redigere studuit iurisdictionem Nuntii Apostolici Matritensis, relicta solummodo dignitate oratoris sive gestoris negotiorum. Cui tentamini Pius VII. per Cardinalem Consalvi a. 1802. fortiter restitit, quemadmodum nomine Leonis XIII. Cardinalis Iacobini 15. April. 1885. novae theoriae spuriae de natura et indole Nuntiaturae Apostolicae sese opposuit. Cfr. supra h. tit. not. 18. Ablegatio Nuntii Apostolici ad aulam Imperatoris Sinensis, quae a. 1886. videbatur imminere, propter exortas difficultates ad meliora tempora fuit dilata, cum Delegati Apostolici in Americam septentrionalem et in Indiam orientalem absque ulla molestatione ex parte gubernii civilis missi sunt. Unde constat huiusmodi ius R. Pontificis etiam nunc esse in pleno vigore (38).

688. Scholion. Praeter triplicem illam speciem Legatorum tempore medii aevi aliqui commemorantur *principes civiles*,

(36) Card. Hergenroether in Arch. f. k. K. t. X. p. 29. sq. t. XI. p. 375. sq. t. XII. p. 48. sq.; S. C. C. 10. Maii 1884. in Act. S. Sed. vol. XVII. p. 140. sq.

(37) Pii VI. Respons. ad Metropol. (a. 1789.) cap. 9. n. 29. sq.

(38) Giobbio l. c. n. 171. sq. recte reiicit illorum auctorum recentiorum sententiam, qui ex suppressione Status pontificii falso deduxerunt ius activum et passivum legationis in R. Pontifice cessasse.

qui dicuntur fuisse constituti *Legati Sedis Apostolicae*. Profecto Rom. Pontifex de plenitudine suae potestatis laico (39) committere potest officium Negationis cum vera iurisdictione. Quae commissio laici est res plane singularis et extraordinaria, ideoque *factum* huiusmodi delegationis concludentibus argumentis est demonstrandum (40).

Inter facta allegata maxime eminet illa Legatio regi Siciliae ad instar Legati a latere nati Sedis Apostolicae commissa, quae vulgo vocatur *Monarchia Sicula* (41). In dubium vocari non potest Urbanum II. (a. 1098.) Rogerio I., comiti Calabriae et Siciliae “ *Legati vicem* „ concessisse. Argumenta enim, quae contra authenticam et integritatem illius concessionis prima vice c. a. 1513. publicatae (42) a Baronio, Nicolao Tedeschis aliisque (43) afferuntur, non sunt peremptoria aptamque admittunt solutionem (44). Epistola vero Paschalis II. ad Rogerium II., comitem Siciliae (a. 1117.) scr. etiam positivo testimonio eandem authenticam et integritatem invicte demonstrat, at simul *ambitum* concessionis ab Urbano II. factae et a Paschali II. confirmatae adeo clare definit et circumscribit, ut *exorbitantia privilegia* Monarchiae Siculae ex illa concessionem deducta *evidenter refutentur et ad modestos limites officii executoris et cooperatoris Legati a Sede Apostolica in Siciliam missi reducantur* (45). Verba epistolae cit. Paschalis II. sunt: “ *Unde sicut in tuis litteris suggessisti antecessor meus* (i. e. Urbanus II.) *patri tuo* (i. e. Rogerio I.) *Legati vicem gratuite* (gratuita benignitate) (46) *concessit nos quoque tibi post ipsum eius successor concessimus ea videlicet ratione, ut si quando illuc ex latere nostro Legatus dirigitur,*

(39) Cfr. tit. de off. et pot. iud. del.; *Sentis*, D. Monarchia Sicula p. 1. 191. (a. 1869.).

(40) Cfr. c. 8. D. 100.; cap. 9. X. de confirm. II. 30.; *Sentis* l. c. p. 27. 35. sq.

(41) *Sentis* l. c. p. 210. 211. Principalis patronus illius Monarchiae est *Caruso*, Discorso storico-apologetico della Monarchia di Sicilia, compilato a. 1715. et edit. 1863.; alii defensores eiusdem causae recensentur a *Sentis* l. c. p. 4. sq.

(42) *Sentis* l. c. p. 27. sq.

(43) *Cavagnis* l. c. P. II. p. 47. sq.

(44) *Sentis* l. c. p. 37. sq.; *Hefele* l. c. t. V. p. 252. sq.

(45) *Sentis* l. c. p. 53. sq. 247. 55. sq., ubi textum huius epistolae, quae Baronio, Nicolao Tedeschis, imo etiam plerisque recentioribus amicis et adversariis Monarchiae Siculae penitus fuit ignota, accurate recenset ambitumque modestum concessionis Urbani II. et Paschalis II. fuse explicat.

(46) *Sentis* l. c. p. 36. not. 1. utramque lectionem refert.

quem profecto Vicarium intelligimus, quae ab eo gerenda sunt, per tuam industriam effectui mancipientur „ Non obstantibus limitationibus, quae ipsis verbis privilegii Urbani II., fatentibus patronis Monarchiae Siculae (47), manifeste continentur, tamen Barberi alique regalistae Siciliae et Hispaniae in novo documento omnes usurpationes regum Siciliae usque ad initium saeculi decimi sexti *de facto* admissas comprehendi audacter asseruerunt (48). Quae sententia mox etiam Ferdinando Catholico (a. 1515.) et Carolo V. (a. 1526.) arrisit. Philippus II. vero eo processit, ut a. 1571. ad sedandos suos scrupulos a S. Pio V. petierit confirmationem usurpatae Monarchiae Siculae; tandem a. 1579. „ *Iudicem Monarchiae Siculae* „ deputavit ad instar *Delegati Regis*, penes quem mansit principale officium Legationis.

Exorbitans illud privilegium, quod inde a Clem. VII. (49) per Rom. Pontifices nunquam admissum est multarumque controversiarum inter Sedem Apostolicam et reges Siciliae fuit causa, a Clemente XI. Const. „ *Romanus Pontifex* „ 29. Febr. 1715. abolitum, dein a Benedict. XIII. Const. „ *Fideli* „ 30. Aug. 1728. absque expressa retractatione Const. Clem. XI. quoad rem salvis quibusdam clausulis et limitationibus (50) restitutum, denique a Pio IX. Const. „ *Suprema* „ dat. 28. Ian. 1864. public. 10. Oct. 1867. penitus abrogatum est (51). Cui abrogationi post aliquam haesitationem vel ipsum gubernium Italiae acquievit et art. 15. leg. 13. Maii 1871. latae (la legge delle Guarentigie) Monarchiae Siculae expresse „ *renuntiavit* „. Cfr. *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 90. sq. 252. sq. not. 10. p. 273. not. 7.

Alterum exemplum Legationis pontificiae laico concessae dicitur contineri in diplomate Silvestri II., quo a. 1000. S. Ste-

(47) *Cavagnis* l. c. p. 56. sq.; *Sentis* l. c. p. 113.

(48) *Sentis* l. c. p. 27. sq. 77. sq. 111. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 519. sq.

(49) *Sentis* l. c. p. 31. sq. 112. sq.

(50) *Sentis* l. c. p. 176. sq. 212. sq., ubi etiam probat gubernia omnino neglexisse clausulas illas et limitationes novae Const. Benedicti XIII., et imprimis iam Carolum VI. articulum 33. eiusd. Const., quem Benedictus XIV. dixit esse *coronam* totius concordiae, sua ordinatione 3. Nov. 1728. reddidisse *illusorium*.

(51) Pius IX. in *Encycl.* „ *Mullis* „ 28. Ian. 1864. ad Episcopos Siciliae sublato tribunali Iudicis Monarchiae Siculae modum procedendi in negotiis et causis ecclesiasticis denuo ordinavit. „ *Iudicem* „, presbyterum Rinaldi, suae ordinationi resistentem Const. „ *Quisque* „ 23. Iul. 1868. nominatim excommunicavit. Cfr. *Acta S. Sed.* vol. IV. p. 117. sq.; *Sentis* l. c. p. 239. sq.; *Giobbio* l. c. n. 237. sq.

phanum, regem Hungariae, ferunt in suo regno constitutum fuisse Legatum natum Sedis Apostolicae (52). At laudata Constitutio Silvestri II. merito habetur apocrypha aut saltem interpolata (53); insuper praeter speciales quasdam facultates et praerogativam honoris de cruce ante se gestanda S. Stephano nulla ratione concedit officium Legationis (54). Imo Gregorius IX., cum Bela, rex Hungariae, a. 1238. disertis verbis peteret, ut *officium Legationis* sibi committeretur, id expresse recusavit, sed alias supplicationes eiusdem regis admisit. Quare universa illa Legatio Apostolica regis Hungariae reducitur iuxta Clem. XIII. Const. “ *Cum multa* „ 19. Aug. 1758. ad titulum honorificum “ *regis apostolici* „ et praerogativam ante se per Episcopum gestandi crucem (55).

§ 3. DISCIPLINA VIGENS.

689. *Assumuntur* Legati Sedis Apostolicae generatim per specialem et liberam nominationem R. Pontificis. *Legati a latere* (56) ex *solis Cardinalibus* maxima cum solemnitate in Consistorio eliguntur, atque quamprimum territorium Urbis vel Curiae egressi sunt, una cum singularibus honoribus et insigniis apostolicae dignitatis (57) amplissimam iurisdictionem in provinciam (58) sibi commissam etiam actu (59) obtinent, excepta iurisdictione contentiosa, quam extra provinciam suam neque per se neque per alium exercere possunt, licet alteri causas cognoscendas intra fines Legationis sibi destinatae delegare valeant, antequam illam ipsi ingressi fuerint (60). Qui Legati a latere cum *Cardinales* sint, saltem quoad ea, quae generali officio Legati continentur, nec spe-

(52) *Phillips* l. c. t. VI. p. 743.

(53) *Arch. f. k. K.* t. 58. p. 458.

(54) *Sentis* l. c. p. 64.; *Hinschius* l. c. p. 518. sq.

(55) Cfr. de aliis exemplis allegatis: *Thomassin.* l. c. P. I. l. 2. c. 119. n. 5. iunct. *Hinschius* l. c. p. 522. not. 14.

(56) *Phillips* l. c. t. VI. p. 726. sq.; *Bangen* l. c. p. 81.; *Giobbio* l. c. n. 229. sq.

(57) Cap. 23. X. de privil. V. 33.

(58) Cap. 10. X. de off. leg. l. 30.; cap. 2. eod. l. 15. in Sext. cap. 36. de elect. l. 6. in Sext.

(59) Cap. 7. X. de off. leg. iunct. cap. 9. X. eod. et cap. 20. X. de sent. excom. V. 39.; *Pirhing* l. l. t. 30. n. 32. sq.

(60) L. 1. 2. 5. D. de off. proc. et leg. l. 16. iunct. cap. 2. h. t. in Sext.; *Pirhing* l. c.

cialem requirunt commissionem, etiam non exhibitis Litteris Apostolicis fidem merentur et obedientiam postulant (61).

Legati missi non solent assumi ex Cardinalibus, sed *ordinarie* ex Praelatis (62). Nuntii vel Delegati Apostolici ut plurimum sunt Archiepiscopi titulares, qui attentis quoque usibus diplomaticis per Secretariam Status in forma consueta accipiunt notitiam nominationis suae et in Consistorio pro more recepto ut Archiepiscopi publicantur. Minore solemnitate ex Urbe discedunt. Inde a quo tempore illi Legati missi facultatibus sibi concessis legitime uti possint, eruitur ex terminis vel ipsis Legatis a latere statutis atque ex specialibus exceptionibus apposis (cfr. cap. 9. X. h. t. I. 30.); Nuntii vero Apostolici servant necesse est tenorem facultatum sibi concessarum (63).

Quibus Legatis, cum Cardinales esse non soleant, ad instar Episcoporum Litteras Apostolicas provisionis suae Capitulis exhibentium nec fides nec obedientia debetur, nisi ostensis Litteris Apostolicis post ingressum in provinciam (64).

Legati nati (65) cum ratione sedis episcopalis suam obtineant dignitatem, eo modo nominantur, quo ad illam sedem episcopalem fit provisio canonica, et ex tempore promotionis completae i. e. post exhibitas Litteras Apostolicas iurisdictionem quoque Legationis suae, si quam ex disciplina vigente retineant, actu consequuntur.

690. Legati quamvis iam ex antiquissimo usu loquendi pro diversa specie etiam diversa habuerint iura (66), tamen in hoc conveniunt, quod generatim ipsorum potestas dicatur *ordina-*

(61) *Schmalzgr.* l. I. t. 30. n. 9.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 5. n. 7.

(62) *Reiffenstuel* l. I. t. 30. n. 8.; *Phillips* l. c. p. 738. sq.; *Bangen* l. c. p. 81.

(63) Id praesertim valet, si Nuntii mittantur « *cum [plena] potestate Legatorum a latere* », uti iam factum est ab Eugenio IV. a. 1446. Cfr. quoque Clem. XIII. Breve 18. Dec. 1766. in Arch. f. k. K. t. 11. p. 382. sq.; *Schmalzgr.* l. I. t. 30. n. 7.; *Phillips* l. c.

(64) Cap. 31. X. de off. et pot. iud. del. I. 29.; *Schmalzgr.* l. c.

(65) Cap. 1. X. h. t. I. 30.; cap. 1. eod. I. 15. in Sext.; Bonif. IX. Const. « *R. Pontifex* » 24. Apr. 1394., qua Archiepiscopum Strigoniensem constituit Primatem et Legatum Sedis Apostolicae natum; Leon. X. Const. « *Pro excellenti* » 11. Iul. 1515., qua Archiepiscopo Gnesnensi cum « *Legationis iure* » concessit titulum Legati nati; *Phillips* l. c. p. 641. sq.; *Hinschius* l. c. p. 621. sq.

(66) Cap. 4. X. h. t. I. 30.; cap. 1. h. t. I. 15. in Sext.; Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 54. sq.; *Sentis* l. c. p. 56.

ria (67). Praeterea cum complura iura omnibus sint *subducta*, alias non paucas praerogativas habent *communes* aut solummodo certis Legatis v. g. a latere sive ex iure communi sive ex speciali concessione proprias.

I. Legati *generatim* nomine Rom. Pontificis in fideles et provincias sibi commissas suam exercent iurisdictionem *ordinariam*, "ut *ibidem evellant et dissipent, aedificent et plantent* .. Cfr. cap. 2. h. t. in Sext. At etiam huiusmodi *plena et generalis* Legatio (cfr. cap. 4. X. h. t.; cap. 1. 2. 4. h. t. in Sext.) sese non extendit in causas, quas Rom. Pontifex sibi expresse reservavit, ideoque vel ipse Legatus a latere absque mandato speciali tractare nequit.

Quare **non possunt** (68) a) duos Episcopatus *unire* aut unum *dividere* vel alteri *subiicere* vel privilegium *Primitiae* aut *exemptionis* concedere;

b) *postulationem* Episcoporum (vel Praelatorum exemptionum) admittere (cfr. cap. 2. X. de post. l. 5.; cap. 3. X. de auct. l. 8.), Episcopos ab una ecclesia cathedrali in aliam *transferre* (cfr. cap. 3. X. h. t.), vel eorundem *resignationem* acceptare, vel *depositionem* aut *restitutionem* decernere; cfr. cap. 2. X. de transl. l. 7.

c) *provisionem* sive dispositionem quomodocumque sibi reservare de *cathedralibus* vel *regularibus* vel *collegiatis* ecclesiis vel ipsarum ecclesiarum cathedralium *dignitatibus*, ad quas per *electionem* facienda est provisio; cfr. cap. 4. h. t. l. 15. in Sext.;

d) causam a Rom. Pontifice alteri *specialiter* delegatam *ad se trahere*, aut sententiam ab illo *iuxta* mandati formam latam *irritare* (cfr. cap. 2. X. h. t.), aut admittere *appellationem* a sententia delegati R. Pontificis (cfr. cap. 11. X. de off. et pot. iud. deleg. l. 29.), aut *restituere* adversus sententiam iudicis delegati a Papa, aut sese *intromittere* in causam ad Sedis Apostolicae examen translata; cfr. cap. 5. X. h. t.;

e) adiri in *prima instantia*, nisi pro causis ipsis *specialiter* delegatis, aut si Ordinarius intra biennium a die motae litis numerandum causam terminare, vel prius requisitus contra clericos aliasve personas ecclesiasticas procedere negligat; etenim a Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref. an-

(67) Cap. 2. h. t. in Sext.; *Reiffenstuel* l. I. t. 30. n. 11. sq.

(68) Cap. 4. X. h. t.; *Pirhing* l. I. t. 30. n. 5. sq.

tiquum ius Decretalium i. e. cap. 1. 7. X. h. t. correctum est (69);

f) *delegare causas*, nisi iis personis, quae habent qualitates requisitas ad officium iudicis a Sede Apostolica delegati (70);

g) *absolvere a censuris*, quae speciali modo Romano Pontifici expresse sunt reservatae, nisi speciale habeant mandatum (71);

II. Ex iurisdictione *communi* (72) *omnibus* Legatis concessa illi *possunt*

a) in provincia sibi commissa regulariter vi sui muneris *ordinare omnia*, quae potest Ordinarius in sua dioecesi aut provincia, imo vel ipse Rom. Pontifex exceptis iis, quae ob singularem praerogativam R. Pontifici sunt reservata specia-lique mandato indigent; cfr. cap. 2. h. t. I. 15. in Sext.; cap. 2. 3. 4. X. h. t.;

b) *condere statuta absque consensu Praelatorum provinciae*, quae suapte natura *perpetuo* duratura sunt etiam post finitum Legationis officium, sed iuri communi non debent esse contraria; cfr. cap. 10. X. h. t.; *Pirhing* l. I. t. 30. n. 8. 9. (73);

c) *cognoscere et definire causas suorum provincialium*, quae per legitimam *appellationem* a sententia definitiva vel ab irreparabili gravamine ad ipsos deferuntur; cfr. cap. 1. 7. X. h. t. correct. per Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref. iunct. Sess. XXII. cap. 7. de ref., Sess. XIII. cap. 3. de ref.;

d) *examinare causas promovendorum ad ecclesias cathedralres*; cfr. cap. 5. X. h. t. iunct. Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref.;

e) *absolvere a censuris* Romano Pontifici speciali modo non reservatis saltem provinciales suos et intra provinciam sibi commissam; cfr. cap. 4. 9. X. h. t.; cap. 20. X. de sent. excom. V. 39.;

(69) S. C. C. in caus. Comen. 26. Febr. 1707. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 390. n. 4.; Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 142. sq.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 74. 459., D. Suspens. p. 40., D. Deposit. p. 324. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 525.

(70) *Schmalzgr.* l. I. t. 29. n. 15.; *Pirhing* l. c. n. 5. i. f.

(71) Cap. 4. 9. X. h. t.; cap. 20. X. de sent. excom. V. 39. iunct. *Reif-fenstuel* l. c. n. 29.; *Riganti* l. c. Reg. 14. Canc. Apost. n. 31. XXV.; *Scherer* l. c. t. I. p. 525. not. 25.

(72) *Schmalzgr.* l. I. t. 30. n. 2.

(73) *Hefele* l. c. t. IX. p. 375. sq. decreta reformationis a Legato Sed. Ap., Cardinali Campeggio, 7. Iul. 1524. promulgata.

f) exigere *procuracionem* (cfr. Pii VI. Respons. c. 8. n. 139.) a provincialibus suis, attento tamen discrimine inter Legatos a latere et Legatos missos (cfr. cap. 17. 23. X. de cens. III. 39.; cap. 11. X. de praescr. II. 26.) et vitatis abusi-
bus (cfr. cap. 6. 17. 23. X. de censibus) iam cap. 4. Conc. Later. III. a. 1179. proscriptis (cit. cap. 6. X. de cens.) et non neglecta nova specialique disciplina; cfr. Pii IX. Breve "*Supplicatum* ", 20. Maii 1862. in Collect. Lac. t. VI. col. 424. sq.;

g) postulare *honoris* praerogativam Legatis Sedis Apostolicae debitam (cfr. cap. 8. X. h. t.; cap. 23. X. de privil. V. 33.) et multo magis propulsationem illarum *iniuriarum*, quae etiam nunc ex Pii IX. Const. "*Apost. Sed.* ", excom. speciali modo R. P. reservatae aliisque poenis subiiciuntur. Cfr. *Buceroni*, Comment. in Const. "*Apost. Sed.* ", n. 32.

III. *Legati a latere* (74) *specialibus* gaudent favoribus:

a) Propria ipsis sunt vestis purpurea cum veste linea vel byssina, item equus albus phaleratus, frenum et calcaria deaurata. Quibus insignibus utuntur, quamprimum Urbem vel Curiam egressi sunt, atque ex eo iam tempore ad instar Proconsulum Ordinarii reputantur cum imperio (cfr. cap. 2. h. t. in Sext. et cap. 36. de elect. I. 6. in Sext.) et suam quoque exercere possunt iurisdictionem *voluntariam*, non contentiosam, nisi post ingressum in provincias sibi commissas (74).

b) Praesente Legato a latere non solum *alii Legati* pro Sedis Apostolicae reverentia non possunt uti insignibus atque iuribus Legationis suae (cfr. cap. 8. X. h. t.), sed etiam Patriarchae vel Metropolitae *crucis* vexillum ante se deferre nequeunt (cfr. c. 23. X. de privil. V. 33.); imo Episcopi propriis suis subditis *benedictionem* dare aut vestes scl. mozzetam ordinariam illorum iurisdictionem significantes deferre prohibentur, nisi accedat licentia Legati praesentis. Cfr. S. C. C. 2. Oct. 1601.

c) In *exemptis* quoque exercent suam iurisdictionem ordinariam exceptis casibus R. Pontifici specialiter reservatis. Arg. cap. 1. de V. S. V. 12. in Sext.; cap. 36. § 1. de elect. I. 6. in Sext.; S. C. C. 16. Ian. 1597.

d) Generatim in suis provinciis tum quoad causas beneficiales tum quoad alias causas eandem habent iurisdictionem voluntariam et contentiosam, imo maiorem, quam

(74) *Schmalzgr.* l. I. t. 30. n. 4.; *Pirhing* l. I. t. 30. n. 17. sq.

ipsi Episcopi in suis dioecesibus, exceptis iis, quae specialiter iis prohibentur vel aliis reservantur.

Quare circa dispensationes, absolutiones (75), solemnizationem matrimonii habent concurrentem iurisdictionem cum quolibet Ordinario suae provinciae. Imo per sensum contrarium cap. 4. 9. X. h. t. et cap. 20. X. de sent. excom. V. 39. quamprimum Urbem vel Curiam egressi sunt, absolvere possunt *quoscumque* percussores clericorum undecunque ad eos accedentes, cum Legati missi restringantur in illo iure absolvendi ad provinciam sibi commissam atque subditos eiusdem.

Porro ex consuetudine, quae prohibitionem cap. 14. X. de poenit. V. 38. et cap. 3. eod. V. 10. in hunc sensum interpretata est, indulgentias 100 dierum concedere valent.

e) Praesertim vero habent potestatem concurrentem cum quolibet Ordinario libere *conferendi* in suis provinciis quaelibet beneficia ecclesiastica (cfr. cap. 1. h. t. 1. 15. in Sext.) etiam iurispatronatus ecclesiastici (cfr. cap. 6. X. h. t.), aut propter negligentiam vel delictum inferiorum collatorum vel electorum ad Sedem Apostolicam devoluta. Cfr. cap. 37. X. de praeb. III. 5. Quodsi provisio Legati concurret cum collatione Ordinarii praeventioni locus est iuxta normas accuratius stabilitas cap. 31. de praeb. III. 4. in Sext. Legati a latere etiam *a reservatione* beneficiorum non excluduntur, dummodo servant limites iure antiquo Decretalium iam constitutos (76) et correctionem iuris Tridentini Sess. XXIV. cap. 19. de ref. abrogantis omnes *reservationes, expectativas, gratias* quoad beneficia *vacatura*.

IV. *Legati missi* ex iure communi aliam potestatem non habent, quam quod provinciae sibi commissae sint Ordinarii (cfr. cap. 2. h. t. in Sext.) et cum Episcopis concurrentem habeant iurisdictionem in non paucis minorem quam Legati a latere ideoque potissimum ex specialis commissionis instrumento definiendam.

a) Ipsorum enim potestas quoad *locum* ita restringitur, ut ultra provinciam commissam et provinciales subiectos sese non extendat. Cfr. cap. 9. X. h. t. de potestate absolvendi percussores clericorum.

(75) Salvis limitationibus a Conc. Trid. statutis. Cfr. *Ferraris* v. Excom. art. 7. n. 7.; *Kober* l. c.

(76) Cap. 28. X. de iurepatr. III. 38.; cap. 3. 4. h. t. in Sext.; c. 4. X. h. t.; *Schmalzgr.* l. c. n. 4. 5.

b) Porro *ex officio* Legationis suae nequeunt conferre beneficia in provincia sua, nisi id *specialiter* eisdem sit concessum. Cfr. cap. 1. h. t. in Sext.

c) Item absque speciali commissione *in exemptos* non habent iurisdictionem. Cfr. cap. 36. § 1. de elect. l. 6. in Sext.

V. *Legati nati* (77), qui ex officio Legationis suae iam antiquitus facultatibus limitatis (cfr. cap. 1. 9. X. h. t. iunct. cap. 1. h. t. in Sext.) atque haud raro incertis et controversis usi sunt, secundum disciplinam vigentem *omni vera iurisdictione* ut Legati saltem ordinarie (78) destituuntur et ad praerogativas quasdam *honorificas* v. g. tituli Legati nati v. g. Archiep. Remens., Lugdun., Bituric., Burdigal., Gnesn., Salisburg., Prag., vestis purpureae (79) redacti sunt.

VI. *Nuntii Apostolici* (80) nunc distinguì possunt in Nuntios Apostolicos penes supremos quosdam principes i. e. in Gallia, Hispania, Austria, Lusitania, qui finita Nuntiatura *creari solent Cardinales*, in simplices Nuntios Apostolicos v. g. in Belgio et Bavaria, in Internuntios v. g. in Hollandia, Delegatos Apostolicos v. g. in India et America septentrionali et meridionali.

Qui Nuntii Apostolici, etsi quidam mittantur cum potestate Legatorum a latere (81), ambitum suae iurisdictionis durante munere colligant necesse est ex tradito sibi Brevi

(77) Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 128. cap. 9. n. 54.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 741. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 540. sq. 521. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 518. 583. sq. Quae quaestio de Legatis natis connexa est cum disputatione de Exarchis et Primatibus, qui pariter *ex officio suo* super Episcopos et Metropolas erant constituti.

(78) Pii VI. Respons. cit. l. c. Unice Archiepiscopus Strigoniensis etiam ut Legatus natus Sedis Apostolicae aliquam iurisdictionem retinet. Cfr. Bonifacii IX. Const. « *Romanus Pontifex* » 24. Apr. 1394.; Nicol. V. Const. « *Nuper* » 24. Mart. 1452.; Leon. X. Const. « *Regimini* » 6. Maii 1513.; Arch. f. k. K. t. 55. p. 353. sq.; *Scherer* l. c. p. 541. not. 39.

(79) Quae praerogativa in Archiepiscopo Salisburgensi a Clem. XI. Const. « *In supremo* » 1716. § 8. approbata et a S. C. Caerem. 14. Oct. 1854. etiam pro Urbe Roma admissa est.

(80) Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 54. 792. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 7.; *Giobbio* l. c. n. 242. sq.; *Phillips* l. c. p. 738. sq.; *Hinschius* l. c. p. 517. sq. 532. sq.

(81) Cfr. v. g. Breve Clem. XIII. 18. Dec. 1766. super facultatibus Nuntii Apost. in Hispan.: « *Te Nostrum* » et Apostolicae Sedis Nuntium *apud* cariss. in Chr. fil. Nostr. Carol. Hispaniar. reg. cath. ac universa Hispaniarum regna... praefato regi subiecta cum *Legati a latere potestate* constitui-
mus » in Arch. f. k. K. t. 11. p. 382. 392. sq.; *Putzer*, Comment. in facult. apost. n. 27. p. 39. sq. de facult. Deleg. Amer. septentrionalis.

facultatum. Quare certe ea iura non habent, quae generatim vel ipsis Legatis a latere sunt subducta aut praesertim a Concilio Tridentino in foro contentioso omnibus Legatis vel Nuntiis Apostolicae Sedis ablata (cfr. Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 143. sq.) nisi consecuti sint mandatum *speciale*. At indubitanter complures facultates ad exercendam veram iurisdictionem etiam nostra aetate Nuntiis Apostolicis non indiscriminatim sunt negandae v. g. quoad processum informationis de promovendis Episcopis (cfr. Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 2. de ref.), concessionem dispensationum, admissionem appellationum, potestatem condendi praecepta et decreta, multo minus restringendi sunt ad solas relationes diplomaticas cum guberniis, penes quae sunt accrediti (82).

Nuntii Apostolici, quorum *procuracionem* nunc ipse R. Pontifex in se suscipit (cfr. Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 139.), specialibus quibusdam fruuntur honoribus vel ipso recentiore iure internationali recognitis, v. g. adnumerantur Legatis primae classis et sunt Decani corporis diplomatici in aulis principum catholicorum (83).

691. *Finitur* (84) *officium et potestas* Legati vel Nuntii Apostolici:

I. *Morte ipsius Legati*, quia potestas Legationis etiam ratione sedis episcopalis obtentae magis personalis quam realis censetur ideoque ad Vicarium capitularem non transit (85), sed successori denuo conceditur, ubi ex disciplina vigente etiam nunc existit.

II. *Morte Romani Pontificis*, si Legatio concessa fuerit cum clausula: “ *Ad beneplacitum Nostrum* „ Quod voluntatis beneplacitum cum morte exstinguitur. At Legati potestas per mortem Romani Pontificis non cessat, si simpliciter absque huiusmodi clausula, imo forte expresse: “ *Ad beneplacitum Sedis Apostolicae* „ data sit (86); reputatur enim *ordinaria* (cfr. cap. 2. h. t. in Sext.), quae morte concedentis non tol-

(82) Reg. Canc. Apost. 14. 63.; *Riganti* l. c. Reg. 14. n. 27. sq. et Reg. 63. n. 17.; supra h. tit. not. 36. de Nuntiatura Matritensi, not. 18. epist. Card. Iacobini.

(83) *Hefter*, Voelkerrecht § 230.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 532. sq.

(84) *Schmalzgr.* l. c. n. 10. 11.; *Giobbio* l. c. n. 464. sq.

(85) In Hungaria etiam ultimo saeculo tempore sedis Strigoniensis vacantis *Iudex primatialis delegatus* ad instantiam regis apostolici per Breve pontificium nominatus est. Cfr. Arch. f. k. K. t. 55. p. 354.

(86) Cfr. facult. a Clem. XIII. concessas Nunt. Matrit. in not. 81. h. tit.; S. C. C. 17. Nov. 1590. apud *Ferraris* l. c. v. Vicar. Apost. n. 22.

litur, et ipsa Sedes Apostolica propter mortem sedentis non moritur. Quae rationes etiam suadent, quod iurisdictio Legati non cesset, etiamsi Legatus ante mortem Rom. Pontificis provinciam suam *nondum ingressus* fuerit vel *re plane integra* nequaquam sua potestate uti cōperit.

III. *Dimissa aut amissa sede episcopali*, quacum officium Legati nati coniunctum est.

IV. a) *Lapsu temporis*, si in Legato a latere vel Legato misso ad certum tantum tempus Legatio concessa est (87);

b) *finita causa*, ad quam Legatus unice missus fuerat;

c) *causa* quadam ad Romanum Pontificem *relata* quoad illam causam competentia Legati cessat; cfr. cap. 5. X. h. t.

d) *revocatione* Romani Pontificis legitime insinuata, firmis (88) manentibus actis Legati usque ad tempus acceptae notitiae de revocatione facta, imo usque ad egressum e provincia actualiter secutum, nisi mandato speciali aliter cautum sit de termino Legationis;

e) *egressu* Legati ex provincia sibi commissa, si id fiat cum animo non amplius redeundi; secus dicendum, si sine illa intentione discedat mox reversurus; eo in casu solummodo suspenditur ipsius iurisdictio *contentiosa*, non *voluntaria*. Cfr. cap. 7. X. h. t.

TITULUS XXXIII.

DE DELEGATIS SEDIS APOSTOLICAE.

(*Lib. I. tit. 29. de off. et pot. iud. deleg., tit. 28. de offic. vicar.*) (1).

692. Fontes: Cfr. fontes cit. tit. 28. 29.; Conc. Trid. l. infra cit.; Sixt. V. Const. "*Immensa*" 22. Ian. 1588.; Benedict. XIV. Const. "*Ex sublimi*" 26. Ian. 1753., Const. "*Quam ex sublimi*" 8. Aug. 1755., Const. "*Apostolicum ministerium*" 30. Maii 1753.; Leon. XIII. Const. "*Rom. Pontifices*" 8. Maii 1881.; Collectan. S. C. de Prop. F. n. 1. sq. 15. sq. 38. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 208.

Scriptores: Commentar. iur. Decret. in l. I. t. 28. 29. — *Phillips* l. c. t. VI. p. 752. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 415. sq. 528. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 171. sq. t. II. p. 249. sq. 349. sq. — *Andreucci*, De Vicario Apost.; *Bassi*, De Vicario Apost.; *Ferraris* l. c. v. v. Delegare, Vicar. Apost.; *Be-*

(87) Arg. cap. 4. X. de off. et pot. iud. del. I. 29.

(88) Cap. 4. X. de rest. spol. II. 13.; *Schmalzgr.* l. c. n. 10.

(1) Dig. I. 21. de off. eius., cui mandata est iurisdictio; Cod. I. 50. de officio eius, qui vicem alic. iudic. vel praesid. obtinet; Cod. I. 38. de offic. vicarii.

nedict. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 10.; *Giobbio*, Lezioni di diplom. eccl. t. I. n. 273. sq.; *Vermeersch*, Periodica de religiosis. et missionar. t. VII. p. (9.) sq.

Praenotiones.

693. I. Connexio materiae. Absoluta disputatione de maioribus Legatis et Nuntiis Apostolicis, qui *extra* Curiam Romanam cum *ordinaria* quadam et *insigni* iurisdictione voluntaria et contentiosa praediti vices agunt Romani Pontificis, disserendum iam restat de *inferioribus* Delegatis a Sede Apostolica per orbem catholicum constitutis cum potestate iurisdictionis mere *delegata* et quoad *locum* et *ambitum*, imo haud raro etiam quoad *stabilitatem* multum limitata.

II. Definitio. Delegatus Sedis Apostolicae generalim dicitur vir ecclesiasticus, qui ex *commissione* Romani Pontificis, cuius vice fungitur, *non vi proprii officii* aliquam habet iurisdictionem ecclesiasticam. Quodsi interdum vocabulo *Delegati* additur verbum *iudicis*, id maxime fit, ut Delegatus cum *vera iurisdictione* distinguatur a Delegato tanquam simplici oratore vel nuntio, minime vero, quasi hoc loco ex professo disputetur de illo Delegato iudice *sensu stricto*, qui ad solas controversias *iudiciales* (2) deputatur. Quae ultima significatio Delegati in rubrica h. t. non excluditur, sed *principalis* non est; etenim Delegati h. t. ut patet ex comparatione cum reliquis titulis connexis, intelliguntur *aliqua plena potestate regendi* atque *etiam* iurisdictione *voluntaria* instructi.

III. Divisio. Delegati quoque Sedis Apostolicae pro more delegatorum in genere distinguuntur (3)

a) in delegatos *generales* ad *universalitatem* causarum et in delegatos *speciales* ad unam alteramve causam *particularem*;

b) in delegatos *immediate* ab *homine* et in delegatos *directe* a *iure* (4);

c) in delegatos *ratione dignitatis* et in delegatos *ratione personae*; cfr. cap. 14. X. h. t. I. 29.;

d) in delegatos *principales* et in *subdelegatos*; cfr. cap. 27. X. h. t. I. 29.;

(2) Quae disputatio potius spectat ad libr. secundum Decretalium de iudice et iudiciis. Cfr. *Reiffenst.* l. I. t. 29. n. 1. sq. 27. sq.; *Pirhing* l. I. t. 29. n. 1. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 415. sq. 528. sq.

(3) *Reiffenstuel* l. c. n. 13. sq. 30. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 752. sq.

(4) Cap. 9. X. de haeret. V. 7.; Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. 2. de ref.

e) in delegatos *executores* sive simplices sive mixtos, quibus mera executio forte adiuncta quadam cognitione est concessa; in delegatos *cognitores* vel auditores vel *iudices*, qui deputantur ad exercitium solius potestatis iudicialis: in delegatos *administratores*, quibus potius completa quaedam iurisdictio competit; in delegatos ad exercendam iurisditionem *voluntariam* (5);

f) in delegatos ex *sola* potestate apostolica competentes et in delegatos, qui de iisdem causis praeter ordinariam iurisditionem *etiam* apostolicam habent auctoritatem (6).

IV. *Notae historicae.* Praeter deputationem Vicariorum Apostolicorum et Legatorum ad causas maiores v. g. ad praesidium in Conciliis oecumenicis (cfr. tit. praeced. n. 685.) iam inde ab antiquo tempore etiam ad causas particulares, transientes minorisque momenti Romani Pontifices constituerunt Delegatos iurisditione vera, sed mera delegata vel mandata instructos. Cuius praxis antiquissima vestigia certe reperiuntur in Conc. Sardicensi (a. 343.) c. 5., ubi agitur de presbytero a latere Romani Pontificis mittendo, qui ex mandato apostolico praesit iudicio secundae instantiae (7). Neque Romani Pontifices solam iurisditionem contentiosam (8), sed etiam voluntariam (9) delegare solebant. Quae delegandi consuetudo adeo est naturalis, ut nequaquam recurrendum sit ad servilem quandam imitationem iuris Romani a Romanis Pontificibus aliisque Praelatis ecclesiasticis factam (10). Quamvis enim negari non possit, Ecclesiam in excolendo iure de delegatione constituto adoptasse leges Romanas, tamen ipsa multitudo negotiorum aliaeque circumstantiae sufficienter explicant, quare Romani Pontifices praesertim ex saeculo undecimo in dies frequentius causas delegarint (11). In antiquis compilationibus iam *duplex* distinctusque occurrit titulus de Legatis et Delegatis, in quo utplurimum de deputatione a *R. Pontifice* agitur. At in explicando discrimine utriusque tituli

(5) *Phillips* l. c. p. 778. sq.; cfr. v. g. cap. 40. X. de elect. 1. 6. et l. I. t. 3. de rescript. X.

(6) Cap. 4. X. de renunt. l. 9. in parte decisa; Conc. Trid. Sess. VI. cap. 4. de ref.

(7) *Hefele* l. c. t. I. p. 568. sq.

(8) S. Gregor. († a. 604.) in c. 7. C. II. q. 1.; c. 38. C. XI. q. 1.; c. 2. C. XVI. q. 6⁷; *Molitor*, Kan. Gerichtsverf. p. 41. sq.

(9) Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 53. sq.

(10) S. Gregor. in c. 39. C. XI. q. 1.

(11) *Phillips* l. c. t. VI. p. 755. sq.; *Scherer* l. c. p. 416.

antiqui auctores (12) non convenerunt. Licet delegatio etiam extendatur ad iurisdictionem *voluntariam*, tamen de facto sub illa rubrica potius ordinarie disputatum est de Delegato pontificio ad iurisdictionem *contentiosam* exercendam (13). Cum autem Legati dicerentur habere iurisdictionem *ordinariam* (cfr. cap. 2. h. t. I. 15. in Sext.), ad titulum *de Delegatis* magis delata est disquisitio de *stricta delegatione* iurisdictionis pontificiae, non exclusa iurisdictione voluntaria praesertim in inferioribus Delegatis.

§ 1. DE EPISCOPIS

TANQUAM DELEGATIS SEDIS APOSTOLICAE.

694. Episcopi etsi vi officii satis amplam habuerunt potestatem, tamen in casibus extraordinariis et urgentibus non raro fuerunt impediti, quominus malis exortis promptum afferrent remedium. Fieri enim potuit, ut ex potestate ordinaria sive ratione *causarum* sive ratione *personarum* v. g. exemptarum non essent competentes.

Cui incommodo iam ex parte consuluit Lucius III., qui cap. 9. X. de haeret. V. 7. exemptos in his, quae contra haereticos instituta sunt, ex stabili delegatione a iure subiecit Episcopis “*tanquam a Sede Apostolica Delegatis* „. Similiter Innocentius III. cap. 13. § 1. X. de off. iud. ord. I. 31. permisit, ut Metropolitanus “*tanquam super hoc Delegatus a Nobis* „ per censuram ecclesiasticam cognita veritate castigaret contumax Capitulum Episcopi suffraganei. Denique ex Const. Clementis V. cap. unic. de suppl. negl. I. 5. in Clem., si Praelati regulares provisionem canonicam beneficiorum neglegant, Ordinarii locorum in non exemptis “*sua* „ in exemptis vero “*apostolica auctoritate* „ negligentiam eorundem Praelatorum supplere debent (14).

695. Quod principium delegationis a iure Concilium Trid. ad multo maiorem numerum casuum applicavit, tum ut salva

(12) *Hostiensis*, Summa I. I. t. 29. pr. tit. 30. pr.; *Hinschius* I. c. t. I. p. 171. sq.

(13) Cfr. de querelis motis ante Concilium Tridentinum de nimia frequentia delegationum pontificiarum v. g. in Conc. Constanfensi: *Hefele* I. c. t. VII. p. 338.

(14) Cfr. quoque cap. 12. X. de off. ord. I. 31.; cap. 2. de statu monach. III. 10. in Clem.; cap. 2. de relig. dom. III. 11. in Clem.

esset *suprema auctoritas Rom. Pontificis* et *immunitas exemptorum*, tum ut consuleretur efficaciori regimini per Episcopos exercendo absque extensione ordinariae potestatis episcopalis (15).

Qua in re Concilium Tridentinum *duplici* utitur formula. Etenim in compluribus casibus Episcopi dicuntur procedere *simpliciter*: “*Tanquam Sedis Apostolicae Delegati* „ (16), in aliis vero casibus: “*Etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati* „ (17) agere dicuntur.

Prior formula procul dubio denotat concessionem *novae* potestatis, quam Episcopi ante Concilium Tridentinum neque ut *ordinariam* neque ut *delegatam* habuerunt. Porro nova illa potestas quamvis ipso *iure Tridentino* deferatur ad Episcopos, nequaquam facta est pars *ordinariae* iurisdictionis Episcoporum, sed *natura sua* delegatae potestati est adnumeranda; nam ipsis conceditur non *vi officii* episcopalis, sed per *specialem commissionem* Sedis Apostolicae. Id enim vel ipsa verba Tridentina insinuant. Praeterea huiusmodi potestas cum Episcopis detur *a iure* et *ad universalitatem causarum*, proxime ad potestatem ordinariam accedit; nihilominus etiam quoad *effectus* diversos multiplici ratione ab ordinaria potestate Episcoporum discrepat. Quotiescumque enim Episcopus, non *etiam* ut Ordinarius, sed solummodo “*tanquam Sedis Apostolicae Delegatus* „ competens est, ab eius iudicio *tantum* ad Romanum Pontificem tanquam a Delegato ad Delegantem, non ad *Metropolitam* legitima appellatio est facienda. In casu quoque sedis episcopalis vacantis saltem potestas vi prioris clausulae delegata ad instar ordinariae certo non transit in Capitulum ecclesiae cathedralis (18).

696. Difficilior videtur esse explicatio alterius clausulae: “*Etiam ut Delegati Sedis Apost.* „. At imprimis dubium videri non potest, quin verbum “*etiam* „ iam ex sese insinuet in illis causis aliquam *ordinariam* competentiam Episcoporum sal-

(15) *Reiffenstuel* l. c. n. 35. sq.; *Phillips* l. c. p. 803. sq.

(16) Sess. V. cap. 1. 2. de ref., VI. 3., VII. 6. 8. 14., XIII. 5., XIV. 4., XXII. 5. 6., XXIV. 9. 11. 14. de ref., XXV. 8. 9. de regul., XXV. 9. de ref.

(17) Sess. V. cap. 2. de ref., VI. 2. 4., XXI. 3. 4. 5. 6. 7. 8., XXII. decret. de observ., XXII. 3. 8. 10. de ref., XXIV. 10., XXV. 9. 14. de ref., XXV. 5. de regul.

(18) Declar. S. C. C. in caus. Tarracon. 1588., in caus. Zamor. 1589., in caus. Ianuen. 1597. in ed. *Richtl.* Conc. Trid. p. 166. n. 2.; *Reiffenstuel* l. c. n. 34. sq.; *Hermes*, De capitulo sede vac. p. 63. sq.; praesertim vero *Fagnan*, in cap. 3. X. de eccles. aedific. III. 48. n. 45. sq. 49. sq.

tem in proprios *subditos* per exemptionem sibi non subductos. Deinde ex natura rei et praxi Ecclesiae et communi doctrina canonistarum catholicorum nihil plane obstat quominus illa formula intelligatur de *cumulativa iurisdictione delegata* Sedis Apostolicae, quae in iisdem causis ad *ordinariam* competentiam Episcoporum quoad *proprius* suos subditos cum certis distinctisque effectibus accedat (19). Denique iam antiquiores scriptores recte tenuerunt (20) eodem vocabulo "*etiam* „ Episcopis a Conc. Trid. in casibus recensitis pro more recepto iam in iure Decretalium tribui potestatem delegatam *in exemptos*, in quos suam ordinariam sive propriam iurisdictionem tanquam *in subditos* explicare non potuissent. Cfr. v. g. cap. 2. de stat. monach. III. 10. in Clem.

Quare *Hinschius* aliique recentiores scriptores (21), qui in illa clausula iurisdictionem *cumulativam* in *propriis* subditos *excludunt*, rectam interpretationem non proponunt neque efficacibus argumentis *hanc* doctrinam veterum canonistarum impugnant. At negari vix potest, non deesse antiquos et novos auctores (22), qui explicationem *ex Fagnano* supra propositam saltem silentio premunt et verbum illud "*etiam* „ ad significandam *solam* iurisdictionem *cumulativam* minus recte *restringunt*.

697. Ad non paucas difficultates ex delegationibus apostolicis ortas efficacius tollendas Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref. statuit, ut causae omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes etiam *beneficiales in prima instantia* coram *Ordinariis* locorum dumtaxat cognoscerentur et saltem infra biennium a die motae litis terminarentur, exceptis causis, quas Romani Pontifices pro suo iure sibi reservarent. Legati quoque a latere, Nuntii aut alii quarumcumque facultatum vigore Episcopos in praedictis causis nullatenus *impedire possunt* (23).

Porro Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 10. de ref. statuit, ut in singulis Conciliis provincialibus *aut* dioecesanis aliquot personae de iure habiles *designarentur*, quibus **praetor Ordi-**

(19) Cap. 4. X. de renunt. I. 9. in parte decis.; cap. 1. X. de off. leg. I. 30.; declar. S. C. C. alleg. in not. 18. h. tit.; *Reiffenstuel* I. c.

(20) *Fagnan.* I. c. n. 46. 47. 54.; *Bouix*, De paroch. p. 248. sq. 272. sq.

(21) *Hinschius* I. c. t. I. p. 176. sq.; *Scherer* I. c. p. 421. n. 36.

(22) *Reiffenstuel* I. c. n. 37.; *Phillips* I. c. p. 809. sq.

(23) S. C. C. 4. Aug. 1691. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 389.; Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 143.

narios locorum causae ecclesiasticae in partibus a Sede Apostolica *delegari possent* (24).

Denique ex Sess. XXII. cap. 5. de ref. *dispensationes* quaecunque auctoritate concedendae, si *extra* Romanam Curiam committendae sunt. *Ordinariis* illorum, qui eas impetraverunt *committi* debent; eae vero, quae *gratiose* conceduntur, suum non sortiuntur effectum, nisi prius ab iisdem tanquam Delegatis Apostolicis summarie tantum et extraiudicialiter cognoscantur, expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subiacere.

§ 2. DE VICARIIS ET ADMINISTRATORIBUS APOSTOLICIS.

698. *Vicarii Apostolici*, de quibus hoc loco agitur, omnino distinguendi sunt ab antiquis illis Vicariis Apostolicis primarum sedium v. g. Thessalonicensis (25) vel a Legatis maioribus medii aevi, qui haud raro v. g. a Gregorio VII., Paschali II., Callixto II. pariter nomen Vicariorum (26) sortiti sunt. In praesentia enim sermo est de illis Vicariis Apostolicis, qui ex ordine clericorum hodiernis quoque temporibus a Summis Pontificibus deputantur, interdum quidem sine episcopali caractere, interdum autem huiusmodi caractere insigniti, cum titulo tamen alicuius ecclesiae in partibus infidelium sitae, ut nomine Romani Pontificis, non suo gerant *spirituale regimen* alicuius regionis, cuius Episcopus proprius non existit, aut si existat, aliqua ratione etiam sine vitio suo aut culpa impediatur, quominus proprium gregem per semetipsum pascere valeat (27).

Quare *duplex* existit species principalis Vicariorum Apostolicorum; alii enim sunt Vicarii Apostolici in *regionibus missionum*, in quibus hierarchia ordinaria nondum erecta est, alii reperiuntur interdum in *regionibus*, quae iam pridem donatae sunt *hierarchia ordinaria*.

(24) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. IV. cap. 5.; *Phillips* l. c. p. 791. sq.

(25) Pii VI. Respons. cit. cap. 8. n. 34. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 10. n. 1. 9.; *Bianchi*, Della potestà etc. t. V. P. II. l. 3. cap. 1. § 3.; *Scherer* l. c. t. I. p. 521. sq.

(26) *Phillips* l. c. p. 716. sq.; *Scherer* l. c. p. 522.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 508. sq.

(27) *Benedict. XIV.* l. c. n. 2.; *Bouix*, De Curia Romana p. 656.; De historia Vicariorum Apost. cfr. *Vermeersch* l. c. p. (10.) sq.

699. Romanus Pontifex cum non solum in rebus fidei et morum, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent, disponente Domino habeat principatum *ordinariae potestatis* atque iurisdictionem vere episcopalem et immediatam (28), ideoque ubicunque hierarchia ordinaria nondum est instituta velut in regionibus missionum, ibidem sive per se sive per Delegatos iurisdictionem suam episcopalem et immediatam plenissimo iure exercere potest. Quae plenitudo potestatis est legitimus iuris titulus, ex quo Romanus Pontifex necessitate suadente etiam in provinciis ecclesiasticis ordinaria hierarchia iam donatis Vicarios vel Administratores Apostolicos constituere non prohibetur.

700. Cum nostra aetate (29) suprema cura missionum Sedi Apostolicae sit reservata, singulique Praelati proprium distinctumque territorium habeant assignatum, extra quod nemo suam iurisdictionem extendere valet, soli Romano Pontifici ex disciplina vigente reservata est facultas in regionibus ecclesiastico regimine destitutis mittendi Delegatos vel Vicarios Apostolicos vel simplices *Praefectos* vel missionarios apostolicos (30). Quodsi Vicarii Apostolici characterem episcopali sint insigniti (id quod nostra aetate ex praxi iam saeculo decimo septimo inducta ordinarie accidit), promoventur extra Consistorium per speciale Breve pontificium, et provisio facta a Summo Pontifice in Consistorio tantum publicatur (31). Universum autem negotium promotionis praeparatur in S. C. de Prop. F. ad tramites Const. Benedict. XIV. "*Gravissimum*," 18. Ian. 1757, et recentiora decreta S. Sedis (32).

701. *Potestas* Vicariorum Apostolicorum in missionibus assignatis generatim est eadem, quam Episcopi ex iure communi habent in suis dioecesibus; insuper comprehendit illas facultates extraordinarias, quae pro diversitate formularum a S. C. de Prop. F. ipsis conceduntur et solent esse ampliores

(28) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 3.

(29) Cfr. de antiquo tempore: *Benedict. XIV. l. c. n. 3. sq.*; *Hinschius l. c. t. II. p. 349. sq.*, ubi tamen vera falsis miscet.

(30) *Bouix l. c. p. 658. sq.*; *Phillips l. c. p. 669. sq.* Cfr. Gerarch. cattol. (a. 1896.) de Deleg., Vicar., Praef. Apost. p. 54. sq. De discrimine existente inter hos Vicarios Apostolicos et alios Vicarios Apostolicos et Episcopos residentiales cfr. *Vermeersch l. c. p. (12.) sq.*

(31) S. C. R. 16. Apr. 1886. in Collect. S. C. de Prop. Fide n. 115. 133.

(32) Collect. S. C. de Prop. Fide n. 38. sq. 87.

vel restrictiores pro diversa distantia ab Urbe et peculiaribus loci necessitatibus (33). At Vicarii Apostolici etiamsi sint Episcopi titulares, absque privilegio apostolico vel consuetudine a S. Sede ob speciales circumstantias tolerata nequeunt uti omnibus illis *honoribus* et privilegiis, quibus solis Episcopis ordinariis in suis territoriis frui datum est. Unde non possunt concedere indulgentias 50. dierum, quotiescunque pontificaliter celebrant, neque thronum in ecclesia habere, neque cappam magnam deferre valent, neque etiam iis ius est, ut eorum nomina in canone Missae commemorentur aut crucem ante se ferri faciant (34).

702. *Officia* Vicariorum Apostolicorum praesertim quoad residentiam pariter eadem fere sunt atque aliorum Episcoporum ordinariorum, salvis tamen quibusdam exceptionibus et limitationibus (35). Insuper ob singularem indolem missionum non paucae obligationes in Vicariis Apostolicis accedunt, a quibus Episcopi residentiales immunes sunt (36).

703. Vicarii Apostolici cum per mortem, revocationem vel alios modos officium *amittant* et haud raro Coadiutorem cum iure successionis non habeant, ne quis desit, qui usque ad adventum novi Vicarii Apostolici administret Vicariatum, ex ordinatione Benedicti XIV. (37) debent deputareabilem Vicarium generalem ex clero sive saeculari sive regulari, qui eveniente obitu cuiusvis Vicarii Apostolici absque Coadiutore cum futura successione *tanquam Delegatus Sedis Apo-*

(33) Benedict. XIV. Const. « *Apostolicum* » 30. Maii 1753. § 4., De Synod. dioec. l. II. cap. 10. n. 8.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 46. sq. 118. sq. 141. sq.; Act. S. Sed. vol. VII. p. 301. sq.; Acta theol. Oenip. t. XV. p. 550. sq.; *Zitelli*, Appar. iur. eccl. p. 127. sq.; *Vermeersch* l. c. p. (16.) sq. ubi scite notat ex historica ratione, qua ad constituendos Vicarios ventum est, explicari cur non statim ab initio omnem quam nunc habent potestatem ipsis fuerit tributa; quare non sola antiquiora sed etiam recentiora S. Sedis responsa esse attendenda, nam v. gr. nunc constat eos venire Ordinariorum nomine (S. C. Inq. 20.-22. Apr. 1898.) quamvis vices R. Pontificis in suo vicariatu agat.

(34) S. C. de Prop. F. 1883. Cfr. cit. Collect. n. 139. et n. 120. 126. 131. 169. 170.; *Vermeersch* l. c. p. (19.) p. (21.) sq.

(35) Cfr. v. g. S. C. de Prop. F. 16. Ian. 1803. in cit. Collect. n. 93. item n. 96.

(36) Cit. Collect. n. 97. sq. 103.; *Zitelli* l. c. p. 134. sq.; *Vermeersch* l. c. p. (23.).

(37) Const. « *Ex sublimi* » 26. Ian. 1753. et Const. « *Quam ex sublimi* » 8. Aug. 1755.; schema Conc. Vatic. apud *Martin.*, Collectio docum. Conc. Vatic. p. 141. sq.

stolicae teneatur assumere regimen Vicariatus Apostolici usque ad captam possessionem a novo Vicario Apostolico.

Qui Vicarius Generalis sive Pro-Vicarius gaudet omnibus facultatibus, quae Vicariis capitularibus ex iure communi inesse dignoscuntur, atque praeterea habet usum earum facultatum, quibus gaudebat, dum viveret, defunctus Vicarius Apostolicus, iis dumtaxat exceptis, quae requirunt ordinem et characterem episcopalem vel non sine sacrorum oleorum usu exercentur; necessitate vero urgente etiam potestatem habet consecrandi calices, patenas et altaria portatilia cum sacris oleis omnino ab Episcopo benedictis. Cfr. Benedict. XIV. cit. Const. " *Ex sublimi* "...

Praefecti Apostolici ex praxi hodierna fere in hoc differunt a Vicariis Apostolicis quod hi non illi soleant nominari episcopi titulares; ita ut, relate ad territoria missionum seu loca infidelium et haereticorum, in quibus ordinaria hierarchia non existit, fere ita procedatur, ut primo constituatur *missio* cum *Praefecto* missionis, dein territorium in *Praefecturam Apostolicam* cum Praefecto Apostolico erigatur, postea evadat *Vicariatus Apostolicus*, donec tandem hierarchia ordinaria instituatur. Quare, habita ratione discriminis inter eum qui consecrationem Episcopalem recepit et qui ea caret, etiam Praefectus Apostolicus inter eos, qui quoad iura et obligationes Ordinariorum nomine veniunt recensendus est, licet potestate a R. Pontifice delegata suum territorium regat, quam sub obedientia et directione S. C. de Prop. F. sicut Vicarius Apostolicus exercet. Insuper ipsi competunt facultates delegatae extraordinariae, quae pariter ampliores vel restrictiores conceduntur secundum distantiam Praefecturae ab Urbe et peculiares loci necessitates. *Vermeersch* l. c. pag. (41.) sq. Etiam e mente et hodierna S. Sedis praxi est ut Praefecti Apostolici, nisi coadiutorem habeant cum futura successione, ut vicepraefectum deputent, qui Praefecto deficiente regimen Praefecturae assumat donec aliter a S. Sede provisum fuerit. *Vermeersch* l. c. pag. (47.).

A memoratis Praefectis Apostolicis, qui in territorio separato in independenti constituuntur probe distinguendi sunt illi Praefecti Apostolici qui cum missionariis haud raro in eas regiones mittuntur, in quibus Episcopi sive eiusdem sive diversi ritus aut Vicarii Apostolici iam sunt constituti. Quibus plerumque restrictiores conceduntur facultates per litteras patentes, quas suae missionis Ordinario vel Vicario

Apostolico ostendere tenentur, a quibus in usu facultatum acceptarum ut plurimum dependent. *Zitelli*, Apparatus pag. 138. sq.; *Vermeersch* l. c. pag. (38.) sq.

704. In regionibus, in quibus iampridem *ordinaria hierarchia* erecta est, *sede vacante* interdum ob causas graves et *speciales* v. g. violentam mortem Episcopi, dissensum Capituli in eligendo Vicario capitulari, electionem indigni vel inhabilis Vicarii capitularis, longam sedis vacationem loco Vicarii capitularis a S. Pontifice vel nunc a S. C. Cons. per Litteras Apostolicas in forma Brevis deputantur Vicarii Apostolici, qui auctoritate a Romano Pontifice accepta peculiares dioeceses regant (38).

Qui Vicarii Apostolici imprimis eandem habent *potestatem*, quae Vicariis capitularibus ex iure communi competit; at non raro ultra *ordinariam* iurisdictionem Episcoporum ob temporum, locorum, personarumque adiuncta etiam extraordinariis instruuntur facultatibus, quarum valor et ambitus ex Brevi pontificio deputationis est eruendus. Quodsi caractere episcopali sint insigniti, (id, quod propter provisoriam illorum administrationem ordinarie non obtinet), ea quoque peragere possunt, quae episcopalem requirunt *ordinem*. Illud in eiusmodi Vicariis Apostolicis singulare est, quod non obstante deputatione pontificia ab ipsorum sententiis ad Metropolitam appellari *possit*, neque ad Romanum Pontificem appellatio interponi *debeat* (39).

Iura utilia Vicariorum Apostolicorum, nisi in Brevi deputationis pro conditione sedis episcopalis accuratius definita sint, praesertim continent facultatem percipiendi ab Episcopo vel mensa episcopali iustum salarium pro congrua sustentatione et expensis accessus et recessus, et insuper alia solita emolumenta Vicariatus. Cfr. *Ferraris* l. c. v. Vicar. Apost. n. 31.

Quoad *iura honorifica* generatim illi Vicarii Apostolici eas tantum habent praerogativas, quibus gaudent Vicarii generales Episcoporum. Quare ad cavendos excessus sedulo attendant necesse est, quid sibi ex decisionibus SS. CC. sit hac in re interdictum. Cfr. *Ferraris* l. c. n. 53. 16. sq.

(38) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 10. n. 9. 10.; *Ferraris* l. c. v. Vicar. Apost. n. 1. 2. 3. 39. 40. 51.; Pii X. Const. « *Sapienti consilio* » 29. Iun. 1908.; *Ferreres*, La Curia Romana n. 348. 357.; *Smier*, La Curie Romaine p. 22.

(39) S. C. Ep. et Reg. in caus. Salernit. 7. Iul. 1580., in caus. Caputaq. 22. Apr. 1686.

Officia huiusmodi Vicariorum Apostolicorum ex obligationibus Vicariorum capitularium facile cognoscuntur v. g. quoad residentiam. Cfr. *Ferraris* l. c. n. 26. 27.

Iurisdictio eorundem Vicariorum *non cessat* Sede Apostolica vacante, sed durat usque ad tempus ipsis constitutum vel captam a novo Episcopo possessionem vel remotionem a Sede Apostolica ex aliis iustis causis statutam. Cfr. *Ferraris* l. c. n. 52.

705. Sede episcopali *plena* pariter a Romano Pontifice quandoque mittuntur Vicarii Apostolici ad administrandas dioeceses, si gravis ratio etiam absque culpa Episcopi existat, ob quam is ab administratione dioecesis per semetipsum removeatur, et ex altera parte sufficiens causa ad depositionem non subsit, neque Coadiutoris deputatio videatur expedire, v. g. si Episcopus male gubernet, sit senio affectus, suspensus, si residentiam negligat aut a gubernio v. g. Russiae iniuste deponatur atque ex dioecesi expellatur et in officio pastoralis impediatur (40).

Quodsi talis Vicarius Apostolicus deputetur, ad vitandam confusionem ordinarie totum *iurisdictionis* exercitium in administranda dioecesi exceptis quibusdam casibus spectat ad Vicarium Apostolicum, non amplius ad Episcopum ab administratione dioecesis remotum. Quare Episcopus etiam in Vicarium Apostolicum omni caret iurisdictione (41); at vicissim Vicarius Apostolicus quoque absque speciali delegatione Romani Pontificis vel S. C. non potest sese immiscere in personales causas Episcopi sive criminales sive civiles neque iudicare et punire Vicarium generalem Episcopi (42).

Quaenam iurisdictio Episcopo forte maneat, et num administratio sacramenti *ordinis* vel celebratio Synodi dioecesanæ etc. etiam Vicario Apostolico sit concessa, ex Litteris Apostolicis deputationis et declar. S. C. Ep. et Reg. et S. C. C. est colligendum (43).

Iura utilia et honorifica huius Vicarii Apostolici eadem fere sunt, quae supra de Vicario Apostolico sede vacante misso fuerunt exposita; idemque obtinet quoad *officia*.

(40) *Benedict.* XIV. l. c. n. 2. 9. 10.; *Ferraris* l. c. n. 1. sq.; *Bouix* l. c. p. 669. sq.; *Act. S. Sed.* vol. II. p. 609. sq. vol. III. p. 203. sq.

(41) S. C. Ep. et Reg. in caus. Theanens. 20. Mart. 1612., in caus. Monopolit. 16. Oct. 1627.

(42) S. C. Ep. et Reg. in caus. Caiac. 20. Apr. 1640. in caus. Larinens. 15. Dec. 1587., in caus. Asisien. 21. Iun. 1588.; *Ferraris* l. c. n. 12. 13. 14. 15.

(43) *Benedict.* XIV. l. c. n. 10.; *Ferraris* l. c. n. 1. sq.

Amittit suam potestatem Vicarius Apostolicus sede *plena* datus, si Episcopo restituatur iurisdictio, vel ipse ob alias causas ab officio suo removeatur. Quodsi contingat, ut propter mortem Episcopi sedes vacet, Capitulum ad deputationem Vicarii capitularis procedere nequit, sed eius loco Vicarius Apostolicus ordinarie in suo munere perdurat (44). Multo minus ob *mortem* Rom. Pont. expirat iurisdictio Vicarii Apostolici.

706. Scholion. Interdum sede episcopali plena, si Episcopus a regenda dioecesi impediatur, a Rom. Pontifice non datur Vicarius Apostolicus, sed ob causas speciales potius *Administrator* Apostolicus (45). Similiter ad vitandas difficultates in cura animarum *exercitus* magni cuiusdam imperii Rom. Pontifices non raro instituerunt Vicarios Apostolicos etiam ordine episcopali praeditos, quibus cum amplis facultatibus administratio curae animarum commissa est (46).

§ 3. DE IUDICIBUS DELEGATIS SEDIS APOSTOLICAE.

707. Quodsi hoc loco agitur de *iudicibus* a Sede Apostolica delegatis, verbum iudicis non sumitur sensu lato de quocunque viro ecclesiastico, qui aliqua vera iurisditione pontificia est instructus, sed de iudice *sensu stricto*, cui in administranda iustitia *potestas iudicialis* a Romano Pontifice aliquo gradu committitur.

Disputatio de iudice delegato a Sede Apostolica *in genere* in commentariis l. I. t. 29., ubi de delegatis ecclesiasticis universim spectatis actum est, iam maxima ex parte est praeoccupata, ideoque solummodo breviter in memoriam revocanda (47), antequam de delegatis iudicibus Sedis Apostolicae in specie sit disserendum.

708. Indices synodales. Ob malitiosam petentium suggestionem et quandoque ob locorum longinquitatem sufficiens notitia personarum, quibus causae mandabantur, non semper

(44) S. C. Ep. et Reg. in caus. Licien. 17. Nov. 1590.; *Ferraris* l. c. n. 22. sq.

(45) *Benedict.* XIV. l. c. l. XIII. cap. 6. n. 5.; *Bouix* l. c. p. 674. sq.

(46) *Ferraris* l. c. v. Capellanus militum; *Anal. iur. pont.* (a. 1867.) t. IX. p. 169. sq.; *Arch. f. k. K.* t. 21. p. 456. sq.; *Scherer* l. c. t. I. § 94.

(47) *Comment. iur. Decret.* l. I. t. 29. de off. et pot. iud. deleg.; *Philips* l. c. t. VI. p. 752. sq.; *Scherer* l. c. t. I. § 75. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 185. sq.

in Curia Romana haberi potuit. Hinc accidit, ut interdum iudicibus non undequaque idoneis a Sede Apostolica causae extra Curiam Romanam delegarentur. Quibus incommodis atque querelis, ut obviam iret, Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 10. de ref. (48) statuit in singulis Conciliis provincialibus aut dioecesanis *designari* (49) aliquot personas (" *iudices synodales* „), quae qualitates habeant iuxta Const. Bonif. VIII. in cap: *Statutum* 11. de rescr. I. 3. in Sext. (50) et alioquin ad id aptas, ut *praeter Ordinarios locorum* iis etiam posthac causae ecclesiasticae ac spirituales et ad forum ecclesiasticum pertinentes *extra* Curiam Romanam in partibus delegandae committantur. Et si aliquem ex designatis mori contingat, Ordinarius loci *cum consilio Capituli* in eius locum substituere debet alium (" *iudicem prosynodalem* „) usque ad futuram provincialem aut dioecesanam Synodum, ita ut *unaquaeque dioecesis* habeat *quatuor* saltem aut etiam plures probatas personas ac ut supra qualificatas, quibus huiusmodi causae a quolibet *Legato* vel *Nuntio* atque etiam a Sede Apostolica vel eius Officialibus committantur. Alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad Romanum Pontificem transmittere tenentur, delegationes quaecumque aliorum iudicum aliis quam his factae subreptitiae censentur (51).

Quod decretum Tridentinum Benedictus XIV. (52) studuit novo vigore executioni mandare; at ob rationes haud leves ipsius conatus felicem exitum non habuerunt.

709. *Conservatores* (53) iudices sunt singularis quaedam species iudicum *a Sede Apostolica delegatorum*: etenim ius de conservatoribus constitutum reperitur sub rubrica I. I. tit. de off. et pot. iud. deleg. (54), atque ex natura rei leges

(48) Cfr. quoque Benedict. XIV. Const. " *Quamvis paternae* " 26. Aug. 1741., Const. " *Dei miseratione* " 3. Nov. 1741. § 4., De Synod. dioec. I. IV. cap. 5., Conc. Trid. ed. Richt. p. 457. sq.

(49) S. C. C. in caus. Ianuen. 15. Mart. 1601., in caus. Alben. 15. Ian. 1656.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. I. c. n. 5.

(50) S. C. C. in caus. Regien. 9. Sept. 1843.

(51) Benedict. XIV. Const. " *Quamvis paternae* " § 3.; S. C. C. in caus. Ianuen. I. Iun. 1609.; Benedict. XIV., Synod. I. c. n. 5. 6.

(52) Cfr. cit. text. in not. 48. h. tit.

(53) *Ferraris* I. c. v. *Conservatores*; Benedict. XIV., De Synod. dioec. I. IV. cap. 6.; *Phillips* I. c. t. VI. p. 797. sq.; *Schmalzgr.* I. I. t. 29. n. 51. sq.; *Girardi*, Expos. iur. pont. P. II. sect. 47.; *Forti*, De iudice conservatore regularium, Mutinae 1743.

(54) Cfr. v. g. cap. I. 2. 15. de off. et pot. iud. deleg. I. 14. in Sext.

latae de Delegatis pontificiis ut plurimum etiam conservatoribus fuerunt applicatae (55). Cfr. scholion i. f. tit. XXIX. h. tom. II.

Conservator igitur spectato iure communi est iudex delegatus a Romano Pontifice ad defendendos aliquos ab iniuriis et violentiis manifestis *absque iudiciali* causae cognitione (56).

Huiusmodi conservatores quamvis in Decretalibus Greg. IX. nondum expresse commemorentur, tamen certe iam saeculo decimo tertio a Romanis Pontificibus ad tutelam iurium institutis ecclesiasticis v. g. ordinibus religiosis, universitatibus etc. per litteras conservatorias fuerunt concessi (57). At cum per graves excessus transgrederentur limites suae potestatis, in cit. cap. Libr. Sext. ad iustos terminos sunt reducti.

Querelis et abusibus non sublati Concilium Tridentinum Sess. XIV. cap. 5. de ref. conservatorum iurisdictionem arctioribus finibus conclusit (58). Quoniam autem universitates generales ac collegia doctorum seu scholarium et regularia loca nec non hospitalia actu hospitalitatem servantia ac universitatum, collegiorum, locorum et hospitalium huiusmodi personae in laudato decreto Tridentino i. f. minime dicuntur comprehensae, post Concilium Tridentinum novae controversiae ortae sunt, in quibus dirimendis praesertim Clemens VIII., Gregorius XV., Innocentius X. auctoritatem pontificiam interposuerunt (59). Regulares autem nonnulli suis vindicandis privilegiis nimium intenti novas excitarunt turbas. Quare Clemens XIII. Const. "*Cum omnium*" 23. Apr. 1762. declaravit Superiores regularium *temporaneos* non posse constitui conservatores, atque insuper omnibus omnino regularibus etiam expresse et speciatim nominandis edixit, "*nullo modo expedire, ut ulantur*" privilegio sibi concesso eligendi iudices conservatores, quousque in partibus infidelium degunt ac sacras missiones exercent, eosque iussit in offensio-

(55) Cfr. cit. cap. 2. 15. h. t. I. 14. in Sext.; cap. 11. de rescr. I. 3. in Sext.; Goffred. de Trano, Summa I. I. t. 29. n. 34.

(56) Cap. 1. 15. X. h. t. I. 14. in Sext.; Schmalzgr. I. c. n. 51. sq.; Benedict. XIV. I. c. n. 6.

(57) Cap. 1. 2. 15. h. t. in Sext.; Goffred. de Trano I. c.; Durantis, Speculum I. I. part. 1. § 8. n. 24.

(58) Schmalzgr. I. c. n. 55.

(59) Fagnan. in cap. 11. X. h. t. I. 29. n. 17. sq.; Phillips I. c. p. 798. sq.

nibus et causis, quae ipsorum ordines ac privilegia tangunt, *ad Apostolicam Sedem recurrere*, ut ab illa rectum iudicium praestolentur. Cum recursus immediatus ad Sedem Apostolicam nostra aetate ex aliis regionibus etiam maiori facilitate fieri possit, totum illud ius de conservatoribus olim conditum non amplius videtur practici momenti. Quare prolixae disputationes de personis habilibus ad dignitatem conservatorum, de potestate et officio et procedura eorundem etc. videntur esse nunc plane superfluae. Cfr. auctores cit. in not. 53. h. tit.

§ 4. DE EXECUTORIBUS DELEGATIS SEDIS APOSTOLICAE.

710. Sedes Apostolica haud raro perfectam potestatem *regendi* vel iurisdictionem *contentiosam* non delegat, sed tantum iurisdictionem *voluntariam* vel facultatem quandam *exequendi* forte cum summaria cognitione coniunctam (60). Quibus in casibus huiusmodi Delegati praesertim ob oculos habeant necesse est ius constitutum de executoribus *rescriptorum* pontificiorum (cfr. l. I. t. 3. de rescr.). Quodsi ipsis iniunctum non fuerit, ut *personaliter* negotium sibi commissum exequantur, id aliis subdelegare possunt, si partes consentiant.

At si Rom. Pontifex inquisitionem fieri vel ecclesiis de Praelatis vel aliis ministris provideri mandaret, cum in his omnibus casibus *industriam* et *fidem personae*, cui talia committit, videatur eligere, Delegatus alteri negotium subdelegare nequit. Nulli vero (salva tamen Legatorum Sed. Apost. auctoritate), cui commissum fuit praedicare (crucem) vel excommunicare vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus vel iniungere poenitentias (vel generatim nudum ministerium exequi), haec aliis demandare sive subdelegare licet, quia non iurisdictione, sed certum ministerium ipsi committitur. Cfr. cap. 43. pr. §§ 1. 2. X. h. t. I. 29.

(60) Cap. 24. X. h. t. I. 29.; cap. 8. X. de const. l. 2.; *Phillips* 1. c. t. VI. p. 778. sq.

TITULUS XXXIV.

DE PATRIARCHIS, PRIMATIBUS, METROPOLITIS.

(*Lib. I. tit. 31. de off. iud. ordin., tit. 8. de auct. et usu pallii, t. 10. de suppl. neglig. Praelat.*)

711. Fontes: Cfr. font. alleg. ad tit. de Rom. Pontifice. — Decr. Grat. Dist. 21. 22. 99. 100.; C. IX. q. 2. 3. et alibi passim. — Compl. II. l. I. t. 4. de usu pall., t. 6. de suppl.; cpl. III. l. I. t. 7. de auct. et usu p.; cpl. IV. l. I. t. 4. d. usu et auct., t. 6. de suppl.; cpl. V. l. I. t. 6. de auct. — Decretal. Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. l. I. 8. de suppl.; Const. Clem. V. l. I. t. 5. de suppl.; Extravg. com. l. I. t. 4. de auct. — Cone. Trid. Sess. V. cap. 1. 2. de ref. et passim alibi; Decret. Clementis Papae VIII. ed. *Sentis* p. 14. — Collectan. S. C. de Prop. F. n. 16. sq.; Collect. Lacens. t. II. v. v. Patriarcha, Primates, Metropolita.

Scriptores: Commentat. iur. Decr. in cit. tit. — *S. Raym.*, Summa l. I. t. 27. de differentiis officiorum § 1. de Papa § 2. de Patr. et Prim. § 3. de Metrop. et Archiep. — *Devoti*, Inst. canon. l. I. t. 3. sect. 3. de Patr., Prim., Metrop.; *Phillips* l. c. t. II. §§ 66.-73. t. V. §§ 240. 241. t. VI. §§ 348.-352.; *Scherer* l. c. t. I. p. 531. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 58. sq. t. II. p. 1. sq. — *Schelstrate*, De auctoritate patriarchali (a. 1687.); *Andreucci*, De Patriarchis (a. 1766.); *Quaranta*, De archiepiscopali auctor. (a. 1632.); *Politi*, Ius patriarchic., Ius metropolitie. (a. 1788.); *Ferraris* l. c. v. v. Patriarcha, Primat., Metropolit., Archiep.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. II. ep. 2. 4.; Anal. iur. pont. t. VII. col. 513. sq.; *Bouix*, De Episcopo t. I. p. 397. sq. — *Thomassin*. l. c. P. I. l. I. cap. 7. sq.; *Kraus*, Real-Encykl. v. v. Patriarcha, Primate, Exarch, Metropolit. Erzb., Pallium; *Lubeck*, Reichseinteil. u. kirchl. Hierarch. d. Orient. iunct. Act. theol. Oenip. t. 27. p. 335. sq.

Praenotiones.

712. I. Connexio materiae. Post absolutam disputationem de Legatis et Delegatis Apostolicis extra Curiam Romanam sive ex officio sive ex speciali commissione vices Romani Pontificis agentibus transeundum est ad Praelatos illos inter Romanum Pontificem et ordinarios Episcopos constitutos, quibus pariter extra Curiam Romanam *praeter* regimen propriae dioeceseos *vi officii* et ratione sedis episcopalis et participatione potestatis pontificiae diversis gradibus maioritas *ordinaria* in *alios* Episcopos stabiliter sive in perpetuum est concessa.

II. Nomina et definitiones. Quodsi solam vim vocis attendas, *Patriarcha* est princeps patrum. Quo sensu etiam Primates et Metropolitae vocari possunt Patriarchae, atque adeo antiquissimo tempore simplices quoque Episcopi dicebantur

Patriarchae (1). At certe saltem ex saeculo quinto nomen Patriarchae nonnisi insignioribus Metropolitibus vel Archiepiscopis integrarum dioecesium imperii Romani dari solitum est v. g. Archiepiscopo Romano vel Constantinopolitano (2), et *sensu stricto* denotat solummodo Praesules Ecclesiae, qui ex officio et vi sedis episcopalis habent superiorem quandam iurisdictionem ecclesiasticam in omnes *Episcopos* et *Metropolitanos* et *Primates* sive *Exarchas* vel *Catholicos* alicuius regionis (3).

Primas vel *Exarcha*, qui pro diversitate temporum et regionum diversam habuit dignitatem et potestatem v. g. in Africa (4), nunc *sensu stricto* dicitur Praesul ecclesiasticus, cuius sedi episcopali vi muneris in perpetuum adnexum est ius quoddam super omnes *Metropolitanos* et *Episcopos* alicuius regionis, ita tamen ut ipse *Patriarchae* subiiciatur, vel si forte Romano Pontifici immediate sit subiectus, nomen *Patriarchae* non obtineat (5).

Metropolitani in antiqua Ecclesia etiam appellabantur *Primates* v. g. in Africa, vel *Exarchae* v. g. in c. 6. Conc. Sardic. (a. 343.), at minime Archiepiscopi. Quod verbum Archiepiscopi fuit potius titulus honorificus, qui *Metropolitibus* insignioribus velut *Patriarchis* et *Exarchis* ipsique Romano Pontifici communis et proprius fuit, et nonnisi ex saeculo sexto paulatim vel ipsis *Metropolitibus* dari coeptus est (6). Inde factum est, ut ex saeculo septimo *Metropolitani* frequentius etiam *Archiepiscopi* vocarentur.

Nomen vero *Metropolitae* est antiquissimum (7) et usque ad nostram aetatem ex more loquendi canonico denotat Antistitem, qui ex officio ut plurimum sedi suae adnexo praeest unius provinciae ecclesiasticae (eparchiae) *Episcopis* (paro-

(1) S. Isid. in c. 1. §§ 1. 2. 3. 4. D. 21.; Thomassin. l. c. P. I. l. 1. cap. 3.; Kraus l. c. v. Patriarcha; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 4. n. 6. 8.; Hefele l. c. t. I. p. 391.

(2) Socrates, Histor. eccl. l. V. c. 8.; Conc. Chalced. Act. 2.; Hefele l. c. t. II. p. 544. 692. 766. 768.; Zosimus, Histor. l. II. c. 33.

(3) S. Isidor. l. c.; c. 1. sq. D. 22.; cap. 8. X. de maior. l. 33.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 289. sq.; Bouix l. c. p. 400.

(4) Kraus l. c. v. v. Primate, Exarch.

(5) Bouix l. c. p. 434.

(6) Kraus l. c. v. Archiepiscopi (gr.); Hefele l. c. t. II. p. 554. sq.; Bouix l. c. p. 445. sq.; Hinschius l. c. t. II. p. 6. 22. sq.

(7) Cfr. c. 4. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); Hefele l. c. t. I. p. 382. sq.; Kraus l. c. v. Metropolit.

chiarum) (8) alios Episcopos sub se non habentibus (9). Qui Episcopi secundum antiquam et novam disciplinam dicuntur Episcopi vel Sacerdotes *comprovinciales* (ἐπαρχιώται ἐπίσκοποι) (10) atque inde ex saeculo octavo pro more in Gallia introducto etiam audiunt *Suffraganei* (11).

III. *Divisiones*. Sub generico nomine *Archiepiscoporum* (12) omnes tres principales gradus hierarchiae iurisdictionis inter Rom. Pontificem et Episcopos constituti scl. Patriarchae, Primates, Metropolitae comprehenduntur.

Patriarchae distinguuntur in Patriarchas *occidentales* sive ritus latini, et in *orientales* sive ritus orientalis, in Patriarchas antiquiores et *maiores* scl. Romanum, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, Hierosolymitanum (13), et in *minores* scl. Venetum (14), Ulyssobonensem (15), Indiarum orientalium et occidentalium (16). Quibus Patriarchis minoribus in Ecclesia occidentali adnumerari possunt Patriarchae ritus orientalis, qui nunc de facto existunt et unionem cum Sede Apostolica retinent (17).

Denique alii Patriarchae sunt mere *titulares* sive *honorarii* v. g. Patriarchae quidem ritus latini in Urbe residentiae (18), alii sunt *vera iurisdictione* instructi, quae tamen haud raro potestatem quandam *metropolitanam* vel *diocesanam* non

(8) Cfr. c. 35. Apost.

(9) *Bouix* l. c. p. 446. sq.

(10) Cfr. c. 6. (?) Conc. Constantinop. (a. 382., non a. 381.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 26.; c. 2. Conc. Ephes. (a. 431.); c. 5. Conc. Tolet. IV. (1. 633.); Conc. Trid. XXIV. cap. 2. de ref.

(11) Capitul. Heristall. (a. 739.) c. 1.; Nicol. M. (a. 865.) in c. 10. C. III. q. 6.

(12) *Bouix* l. c. p. 445. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 540.

(13) Cfr. c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 2. 3. Conc. Constantinop. (a. 381.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 16. sq.; c. 9. iunct. c. 28. Conc. Chalced. (a. 451.); Grat. Dist. 22.; cap. 23. X. de privil. V. 33.

(14) Cap. 13. X. de sent. II. 27.; Benedict. XIV. Const. " *Iniuncta* " 6. Iul. 1751.; cap. 8. X. de caus. poss. II. 12. et Nicolai V. Const. " *Regis* " 8. Oct. 1451.

(15) Clem. XI. Const. " *Inter praecipuas* " 17. Dec. 1737. iunct. Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 163.

(16) Cit. Gerarch. cattol. p. 163. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 571. sq.

(17) Cit. Gerarch. cattol. p. 161. sq.; Synod. Mont. Libani (a. 1736.) l. c. not. 3.; Card. Hergenroether in Arch. f. k. K. t. VII. p. 337. sq.; *Hinschius* l. c. p. 560. sq.

(18) Benedict. XIII. Const. " *Romanus Pontifex* " 20. Sept. 1724.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 15. n. 17.

excedit v. g. nunc in Patriarcha Hierosolymitano ritus latini (19).

Primates sive Exarchae pariter sunt aut *titulares* et *mere honorarii* absque ulla iurisdictione (id quod valet de omnibus Primatibus nunc existentibus, nisi excipias Primatem Strigoniensem in Hungaria) (20), aut veri et *residentiales* vi officii *potestate primetiali* praediti v. g. in antiqua Ecclesia Arch. Ephesinus, Caesariensis in Ponto, Heracleensis in Thracia (21), Carthagin. (22) in Africa.

Item sunt Primates vel Exarchae vere alicui *Patriarchae subiecti*, cum alii dicantur ἀνέφαλοι vel αὐτοκέφαλοι, quippe exempti a iure patriarchali. Huiusmodi Exarchae ἀνέφαλοι sive autocephali antiquitus praesertim fuerunt cit. Arch. Ephesinus, Caesariensis, Heracleensis, donec inde a Concilio Chalcodonensi (a. 451.) c. 9. paulatim Patriarchae Constantinopolitano subiicerentur.

Metropolitae (23) distinguuntur *veri* et *residentiales*, qui alios Episcopos sibi subiectos habent, et *mere titulares*, qui sunt Episcopi *exempti* cum titulo Archiepiscopi (24) aut absque ulla exemptione a iure metropolitico aliis Episcopis provincialibus solummodo praecedunt *titulo honorifico* Archiepiscopi (25).

Denique sunt *Metropolitae autocephali* i. e. nulli Patriar-

(19) Pii IX. Const. « Nulla celebrior » 23. Iul. 1847.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 300. de iure metropolitico soli Patriarchae apud Maronitas reservato manentibus penes Metropolitam solis tituli et honoris praerogativis.

(20) Arch. f. k. K. t. 55. p. 353. sq.; Phillips l. c. t. II. p. 63. sq. Hinschius l. c. t. I. p. 576. sq.

(21) Cfr. c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.) iunct. c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) et c. 9. Conc. Chalced. (a. 451.); Phillips l. c.; Hinschius l. c.

(22) Schelstrate, Ecclesia Africana sub Primate Carthag.; Thomassin. l. c. cap. 20. n. 5. sq.; Phillips l. c. p. 70. sq.; Hinschius l. c. p. 581. sq. Cfr. quoque c. 45. Conc. Carthag. III. (a. 395.); c. 2. 3. 4. Conc. Hippon. (a. 393.) iunct. Hefele l. c. t. II. p. 55.

(23) Phillips l. c. p. 78. sq.

(24) Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 4., ubi agit de Archiepiscopis Italiae, qui Suffraganeis carent.

(25) In Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 49. sq. recensentur Metropolitae titulares cum suis Suffraganeis *titularibus*, quorum ecclesiae a Sede Apostolica Episcopis titularibus, qui olim dicebantur esse in part. infid. constituti, ex praxi recepta concedi solent; item p. 52. aliqui Metropolitae *residentiales* referuntur, qui tantum Suffraganeos titulares habent. Quibus Metropolitae p. 53. accedunt Episcopatus Africani, quorum gradus hierarchicus fuit variabilis secundum tempus promotionis Episcoporum.

chae vel Exarchae sive Primati subiecti v. g. Metropolita Constantiae in insula Cypro (26). Quo sensu nostra aetate omnes fere Metropolitae sunt ἀκέφαλοι; nam immediate a Romano Pontifice dependere solent, quoniam vera quaedam superior iurisdictio in Primatibus vel Exarchis ordinarie non amplius existit, ideoque haec terminologia in usu loquendi canonico saltem Ecclesiae latinae non est recepta. Cfr. de Ecclesia orientali: Collect. Lac. t. II. col. 297.; Conc. provinc. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 34. 28.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 206. sq.; Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 115. sq.; Synod. Alexandr. Coptor. (a. 1898.) p. 176. sq. 180. sq.

§ 1. PRINCIPIA FUNDAMENTALIA (27).

713. Omnes Episcopi cum quoad *ordinis* potestatem a Christo institutam eiusque *validum* exercitium aequales sint in hierarchia ordinis in diversis gradibus substantialiter distinctis non sunt constituti paremque cum ipso Romano Pontifice habent potestatem *ordinis episcopalis* (28). Quare gradatio si quae existit inter Episcopos, ea nonnisi *accidentalis* esse potest in *usu licito* et legitimo potestatis *ordinis*, aut aliunde ex potestate *iurisdictionis* est repetenda. At ex iure divino solus Romanus Pontifex cum suprema pleneque potestate *iurisdictionis super* omnes Episcopos est constitutus, et quamvis *officium* Episcoporum pariter nitatur *ordinatione divina*, tamen singulis Episcopis a Romano Pontifice tanquam a causa proxima iurisdictio episcopalis conceditur. Unde nullus Episcopus in alium Episcopum habet *superiorem* quandam auctoritatem, nisi illam a Romano Pontifice obtinuerit. Etenim ex iure divino omnes Episcopi inter se etiam quoad *iurisdictionem* sunt aequales, et in hierarchia *iurisdictionis praeter* gradum Episcoporum tantum *unus* est gradus superior i. e. primatus iurisdictionis Romani Pontificis, qui eminenter gradus inferiores in se continet, sicut in hierarchia *ordinis certo* tantum *tres* ordines iure divino re-

(26) *Hefele* l. c. t. II. 207.; c. 39. Conc. Trullan. (a. 692.); *Hinschius* l. c. t. I. p. 578. sq.

(27) *Wilmers*, De Christi Eccl. p. 213. sq. 350. 361. 565.; *Phillips* l. c. t. II. p. 1. sq. 6. sq. 78. sq. 87. sq.

(28) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 289. sq.; *Bouix* l. c. p. 397. sq.

periuntur instituti (29). Gradus igitur medii in hierarchia iurisdictionis inter Rom. Pontificem et simplices Episcopos i. e. Patriarchae, Primates, Metropolitae iure *mere humano* instituti sunt, universaque ipsorum iurisdictionis superior in alios Episcopos est *participatio* quaedam *potestatis pontificiae* sive *expresse* sive *tacite* facta. Cfr. Pii VI. Respons. cit. ad Metropol. cap. 9. n. 9. sq.; Pii IX. Const. " *Reversurus* ", 12. Iul. 1867. de Patriarchatu Armeniorum. Inde autem minime consequitur iurisdictionem Patriarcharum, Primatum, Metropolitaram esse *mere delegatam*. Illorum enim iurisdictionis est ordinaria (30), quia datur *vi officii* in *perpetuum* alicui *sedi episcopali* adnexi, neque iurisdictionis *derivata* (genus) confundenda est cum iurisdictione *delegata* (specie); secus vel ipsa iurisdictionis Episcoporum, imo Romani Pontificis esset delegata. Nam iurisdictionis ab uno in alium *derivari* potest aut *vi officii* concessi ut *ordinaria*, aut *vi commissionis* ut *mere delegata*.

Cuius principii fundamentalis corollarium est, quod potestas Patriarcharum, Primatum, Metropolitaram illuc redire possit, unde orta est. Ex natura igitur rei Rom. Pontifex pro plenitudine suae potestatis iura patriarchalia, primatialia, metropolitica potest non solum *augere* vel multiplici ratione *limitare* v. g. quoad *territorium* et *personas* et *causas*, per privilegia perpetua vel dispensationes transitorias, circa modum exercendi illa iura, sed etiam omnes illos gradus intermedios ex toto vel ex parte simpliciter suppressere solusque cum ordinariis Episcopis absque ullis Metropolitae aliisque Archiepiscopis universam Ecclesiam gubernare. Etenim Rom. Pontifex super omnes canones et consuetudines, quibus prae-rogativae Patriarcharum, Primatum, Metropolitaram (31) in-
nituntur, de iure divino est constitutus.

714. Quemadmodum autem initio Ecclesiae S. Petrus omnibus Apostolis per orbem terrarum divisus praefuit, ita

(29) Cfr. Nicol. I. in c. 8. C. IX. q. 3.; capita X. de off. iud. ord. I. 31.; Phillips I. c. p. 30. sq.; Nilles, Kalendarium manuale utriusque Eccles. t. I. p. 456. sq.; Bouix I. c. p. 185. sq.

(30) Cap. 11. pr. X. de off. iud. ord. I. 31.; Sebastianelli, Praelect. iur. can. t. I. n. 126.; Phillips I. c. Quare Scherer I. c. p. 552. doctrinam " *Curialistarum* " nec recte exponit nec efficaciter refutat. Nam cum ipse concedat gradus illos medios niti *iure humano*, nisi ad origines plane absurdas v. g. ad historicam evolutionem etc. recurrere velit, tandem ex primatu iurisdictionis potestatem Patriarcharum, Primatum, Metropolitaram repetere debet. Cfr. Pii VI. Respons. cit. cap. 9. n. 8. sq.

(31) Cfr. text. cit. in not. 29. h. tit.; Phillips I. c. t. II. p. 80. sq. 7. sq. t. VI. p. 812. sq.

in singulis regionibus pro forma (32) collegii apostolici mox alia inferiora collegia Episcoporum uni Praelato immediate subordinata sapienter instituta sunt. Nam salvo principio efficaci *unitatis* Ecclesiae in cathedra S. Petri constituto, vi illius institutionis in *multitudinem* singulorum Episcoporum ea inducitur ordinata divisio coniuncta cum naturali cohaesione, ut per mirabilem hierarchicam gradationem Ecclesia maiorem consequatur pulchritudinem et firmitatem. Nunc quoque gradibus illis intermediis saltem ex parte merito retentis Episcopi principalium sedium in maiores partes sollicitudinis vocantur Romani Pontificis, cui soli universus *orbis terrarum* datus est in *diocesim*.

§ 2. ORIGINES ET VICISSITUDINES HISTORICAE.

715. In dubium vocari non potest, quin ab antiquissimis temporibus de facto nequaquam omnes Episcopi *parem* habuerint iurisdictionem vel honorem (33). Nam omissa praerogativa Romani Pontificis iam ipsa ordinatione Apostolorum ad aliquos Episcopos maior quaedam delata est potestas v. g. ad S. Titum in insula Creta (34), ad Timotheum (35) in Asia proconsulari. Quos Episcopos Apostoli *sibi* habuerunt subiectos. In ipsis quoque epistolis S. Pauli satis videtur insinuari iam tum aliquas ecclesias v. g. Corinthi, Philippis, Ephesi fuisse centra quaedam aliarum ecclesiarum eiusdem provinciae v. g. Achaiae, Macedoniae, Asiae proconsularis. Quae praerogativae iurisdictionis et honoris facile auctae sunt in civitatibus, in quibus ipsi Apostoli sedem episcopalem tenuerunt aut fundarunt velut Antiochiae, Hierosolymis etc. (36).

Praeter exemplum Apostolorum ipsa propagatione Ecclesiae, qua ecclesiae particulares novas fundarunt ecclesias filiales non discedentes a matre (37), porro frequenti Synodorum

(32) S. Leon. epist. 14. c. 12.; Pii IX. cit. Const. „*Reversurus*“; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) l. c. col. 289. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 7. 9. 18. sq.

(33) Cfr. c. 4. 5. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.).

(34) Tit. I. 5. 6.; *Dunin-Borkowski* in Act. theol. Oenip. t. XXVII. p. 62. sq. 181. sq. t. XXVIII. p. 217. (Zur urchristlich. Verfassungsg.).

(35) I. Timoth. I. 3. III.; *Phillips* l. c. t. II. p. 10. sq.

(36) *Tertullian.*, De praescript. c. 36.; *Phillips* l. c. p. 12. sq. t. I. § 18.

(37) *Tertullian.* l. c. c. 20.; c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) i. f.; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 180. sq. 185. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 14. sq.; *Card. Hergenroether-Kirsch* l. c. t. I. p. 438. sq. 684. sq.

celebratione in diversis provinciis (38), deinde rationabili consuetudine ab Ecclesia saltem tacite approbata (39) tandem effectum est, ut iam primis saeculis ad sedes quasdam episcopales sive ratione ipsius sedis sive ob praerogativam sedentis maior delata esset potestas (40). Quem morem iam introductum postea secuta est, accuratior terminologia (41).

Quodsi ipsa ordinatio Apostolorum legitimaque consuetudo ex *natura rei* profecta et ab Ecclesia approbata huius gradationis hierarchicae *unicae causae efficientes* dicendae sunt, minime negamus institutiones Iudaeorum (42), divisionem provinciarum Romanarum (43), imo usus quosdam paganorum suis vitiis liberatos potuisse esse *occasionem, adminicula externa, subsidia naturalia* (44), quibus Ecclesia illo tempore etiam ad formandam hierarchiam ecclesiasticam secundario quodam modo usa sit. At nequaquam ex huiusmodi *occasionibus vera origo* et causa superioris iurisdictionis certorum Episcoporum est repetenda (45). Neque Ecclesia *serviliter* ordinem civilem gradibus hierarchicis adaptavit, sed potius fortiter restitit suamque vindicavit independenciam, cum ex divisione civilium provinciarum falsae introducerentur theoriae et perversae praxes (46).

(38) *Hefele* l. c. p. 83. sq.

(39) Cfr. c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Ta ἀρχαία ἔθνη κατέειρε*; *Hefele* l. c. p. 389. sq.

(40) Cfr. cit. can. 4. 5. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) iunct. c. 58. Conc. Illiber. (a. 300.-305.), c. 12. Conc. Carthag. (a. 390.) c. 26. Conc. Carthag. (a. 397.); c. 14. Conc. Milev. (a. 402.) de praxi Hispaniae et Africae et, ut videtur, etiam aliarum regionum Episcopo *seniori* provinciae concedendi praerogativam honoris et amplioris potestatis. Cfr. *Kraus* l. c. v. Metropolit.

(41) *Phillips* l. c. p. 3. sq. 15. sq. Cfr. c. 33. 35. Apostol.; c. 4. 5. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 9. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 4. Conc. Sardic. (a. 343.).

(42) *Bacchini*, De ecclesiasticae hierarch. originibus (a. 1703.); *Phillips* l. c. p. 20. sq. 46. sq.

(43) *Zosimus*, Histor. l. II. c. 33.; *Bianchi*, Della potestà e della politica della chiesa t. IV. p. 17. sq.; *Walter*, Gesch. d. roem. Rechts t. I. n. 233. sq. 308. sq. 376. sq.

(44) Cfr. c. 1. 2. D. 80. iunct. *Phillips* l. c. p. 27. sq.; *Wilmers*, De religione revelata p. 290. sq. 299. sq.

(45) Qua distinctione admissa facile videntur posse conciliari diversae opiniones. Cfr. *Phillips* l. c.; *Sebastianelli* l. c. n. 131.

(46) Cfr. c. 4. Conc. Nicaen. (a. 325.) et c. 9. Conc. Antioch. (a. 341.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 382. sq.; c. 12. 17. 28. Conc. Chalced. iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 517. 521. 529. sq. 462. sq. 497. sq.; Innoc. I. a. 415. in c. 1. § 1. D. 10.; Leo M. epist. 104. 106.

716. *Patriarchae* (47) non proprio illo nomine, sed quoad rem et substantiam prima vice c. 6. Conc. Nicaeni appellantur Episcopus Romanus, Alexandrinus, Antiochenus. Quoniam autem potestas illa superior Episcopi Alexandrini in Aegyptum, Lybiam, Pentapolim ibidem dicitur niti *antiquis moribus*, evidenter multo antiquior est origo Patriarcharum. Quodsi Episcopus quoque Romanus cit. can. 6. commemoratur ad instar termini comparationis potestatis Episcopi Alexandrini, nequaquam ut *Primas ecclesiae universalis*, sed ut *Metropolitae* quidam maiorum sedium inducitur (48). Ex singulari vero relatione, quae inter Sedem Apostolicam S. Petri et ecclesiam Alexandrinam et Antiochenam intercessit, complures Romani Pontifices explicant (49), quare Episcopus Alexandrinus et Antiochenus post Episcopum Romanum tenuerint primas sedes patriarchales. Quae ratio quamvis *unica* non sit, ob quam Ecclesia antiquos mores de iuribus et praerogativis illorum Patriarcharum approbavit, tamen negligenda non est (50). In Romano Pontifice dignitas Patriarchae occidentalis profecto non semper rigore distinguebatur ab ipsius primatu iurisdictionis; nihilominus in dubium vocari nequit, ipsum etiam ut Patriarcham occidentalem habuisse territorium quoddam a dioecesibus aliorum Patriarcharum paulatim accuratius distinctum (51).

Concilium Nicaenum (a. 325.) can. 7. specialem *honorem* Episcopi Aeliensis (Hierosolymitani) consuetudine et antiqua traditione innixum confirmavit, *salvo* tamen iure metropolitico Episcopi Caesariensis (52). Similiter in Concilio Constantinopolitano I. (a. 381.) c. 3. indubitanter genuino, Epi-

(47) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 1. cap. 6. sq.

(48) Postquam de vi et ambitu illius canonis 6. Conc. Nicaeni diversae propugnatae fuerunt opiniones, tandem nostra aetate in sobria et genuina interpretatione viri docti convenire solent. Cfr. *Phillips* l. c. t. II. p. 34. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 389. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 209.

(49) Innocent. I. a. 415.; Gregor. M. ad Eulog. Alex. Cfr. c. 1. D. 10.; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 1. cap. 7. n. 7. sq. cap. 8. n. 1. sq. cap. 9. n. 1. sq.

(50) Ita recte *Thomassin*. l. c.; *Phillips* l. c. t. I. p. 128. t. II. p. 31. sq. Aliter opinatur *Scherer* l. c. t. I. p. 534. not. 11. inefficacibus innixus rationibus. Cfr. quoque Nicol. M. resp. 92. ad Bulgar. (a. 866.) et Synod. Mont. Lib. (a. 1736.) l. c. col. 290. sq.

(51) Cfr. Synod. Arelat. (a. 314.) et *Hefele* l. c. t. I. p. 202. sq.; c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); Innoc. I. ad Decent. Eugubini; Justinian. Novell. 199.; Nicol. M. l. c.; cap. 23. X. de privil. V. 33.; *Benedict*. XIV., De Synod. dioec. l. II. cp. 2. n. 2.; *Phillips* l. c. p. 37. sq.

(52) *Hefele* l. c. t. I. p. 403. sq.

scopo Constantinopolitano (53) ab Episcopis orientalibus concessa est praerogativa *honoris* immediate post Episcopum Romanum, eo quod illa civitas esset nova Roma. Qui canon a Romanis Pontificibus per multa saecula non fuit admissus. At huiusmodi honoris concessionibus saltem in praxi illud effectum est, ut Episcopus Constantinopolitanus mox de facto praeter honoris eminentiam etiam *iurisdictionem* exarchicam in universas Thraciae provincias (54), imo can. 9. et 17. 28. Conc. Chalced. (a. 451.) in Asiam quoque proconsularem et Pontum obtinuerit (55). Episcopus Hierosolymitanus, postquam malae artes Iuvenalis in Concilio Ephesino (a. 429.) felicem exitum non habuerunt (56), tandem in Concilio Chalcedonensi (at invito S. Leone) immunitatem a Patriarchatu Antiocheno et cum iure metropolitano etiam potestatem exarchicam in tres provincias Palaestinenses consecutus est (57). Quare mirum non est, quod non obstante can. 28. Conc. Chalcedon., quo Episcopus Constantinopolitanus ex falsis omnino principiis sibi acquirere studuit novas honoris et potestatis praerogativas (58), Romani Pontifices et Episcopi Ecclesiae occidentalis diu tantum *tres* admiserint Patriarchas scil. Romanum, Alexandrinum, Antiochenum (59). Graeci usurpatas praerogativas Patriarchae Constantinopolitani iterum iterumque approbantes (60) tandem eo processerunt, ut eundem etiam nomine et iurisdictione Patriarchae "*oecumenici* „ (i. e. imperii orientalis) honorarent (61). Qua in dignitate Patriarcha

(53) *Hefele* l. c. t. II. p. 17. sq. 538. sq.

(54) *Hefele* l. c. t. II. p. 18. Cfr. quoque c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) et *Hefele* l. c. p. 16. sq.

(55) *Hefele* l. c. p. 513. sq. 521.

(56) *Hefele* l. c. p. 213.

(57) *Hefele* l. c. p. 477. sq. 502. sq.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 210.: "*Iam antea* (i. e. a. 1215.) *Patres Concilii Nicaeni II. anno 787.* (non 780., ut per errorem legitur in textu Concilii) *dignitatem patriarchalem Sedi Hierosolymitanae dederunt* „; at in Concilio Nicaeno II. dignitas patriarchalis Sedis Hierosolymitanae potius iam *supponitur* legitime acquisita, quam denuo concessa. Cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 459. 453. sq. 464.

(58) *Hefele* l. c. t. II. p. 528. sq. 538.

(59) S. Leo epist. 104.; Gelasius († a. 496.) epist. 42. apud Thiel. Epist. R. P. t. I. p. 455. sq.; S. Isidor. in c. 1. § 2. D. 21.; Nicolaus M. in cit. resp. ad Bulg.

(60) Synod. Trullana c. 36. (a. 692); Synod. Constantinop. IV. (a. 869.) c. 17.; cfr. 6. 7. D. 22.

(61) *Hefele* l. c. t. II. p. 692. 768.; Card. Hergenroether, Photius.

Constantinopolitanus multo magis confirmatus est, cum saeculo septimo reliqui Patriarchatus orientales per invasionem Arabum fere ad interitum perducerentur. Post ortum schisma tempore expeditionum in terram sanctam antiqui illi Patriarchatus restaurati et Praesulibus *ritus latini* provisi sunt. Quo tempore demum Rom. Pontifices illam gradationem quinque Patriarcharum solemniter confirmarunt (62). At amissa terra sancta et destructa dominatione latina in imperio Byzantino novi Patriarchatus interierunt et usque ad nostram aetatem meris dignitatibus titularibus, R. Pontifici tamen reservatis (63) adnumerantur (64). Patriarchae vero ritus orientalis excepta brevi interruptione per unionem in Concilio Florentino factam in aperto schismate perseverarunt. At paulatim ex dissolutione antiquorum Patriarchatuum *Orientis minores* quidam *Patriarchatus* ibidem orti sunt, e quibus complures communionem cum Sede Apostolica retinent veluti Maronitarum, Chaldaeorum, Armeniorum, Melchitarum, Syrorum, Coptorum (65).

In Ecclesia *occidentali* veri quidam Patriarchae *maiores* re et nomine praeter Patriarcham Romanum nunquam existerunt, nisi quis dicat *Primatem Carthaginiensem* habere maximam similitudinem cum Patriarchis orientalibus. Aliqui Patriarchae *minores* in Ecclesia quoque occidentali instituti sunt, qui potius Primatibus vel simplicibus Metropolitibus sunt adconsensendi (66).

717. *Exarchae* sive *Primates* quidam i. e. Episcopus Heracleensis, Ephesinus, Caesariensis prima vice insinuantur can. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.) (67), expressis vero verbis commemorantur c. 2. Conc. Constantinopol. (a. 381.), qui prae-fuerunt *dioecesibus* Thraciae, Asiae proconsularis, Ponti (68).

(62) Cap. 23. X. de privileg. V. 33.; cap. 8. X. de maior. I. 33.; cap. 40. X. de elect. I. 6. in p. d.; Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 115. sq.

(63) Bonifac. VIII. in cap. 3. de elect. I. 3. in Extrav. com. iunct. *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. I. sect. 432. in cap. X. de his, quae fiunt III. 10.

(64) Cfr. supra h. tit. not. 18, 19.; *Thomassin*. I. c. P. I. l. 1. cap. 26.

(65) *Phillips* I. c. t. II. p. 54. sq.; *Thomassin*. I. c. cap. 24. 25.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 290. sq.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 209. sq.; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 181.; supra h. tit. not. 17.

(66) Cfr. supra h. tit. not. 14. sq.; *Phillips* I. c. p. 60. sq.; *Scherer* I. c. t. I. p. 540.; *Thomassin*. I. c. P. I. l. 1. cap. 21. sq.

(67) *Hefele* I. c. t. I. p. 395. sq.; *Hinschius* I. c. t. I. p. 576. sq.

(68) *Thomassin*. I. c. cap. 17. sq.; *Phillips* I. c. p. 63. sq.

Qui Exarchae vel Eparchae dioecesium denuo occurrunt c. 9. 17. Conc. Chalcedonensis (a. 451.) et a Latinis etiam *Primates* dioecesium appellabantur (69). Huiusmodi Exarchis Ecclesiae orientalis merito aequiparari potuit in Occidente *Primas Carthaginienensis*, cui non pauca iura in provincias ecclesiasticas Africae septentrionalis fuerunt commissa, ut iam testatur S. Cyprianus ($\frac{1}{4}$ a. 258.), et colligitur ex canonibus Conciliorum Africanorum (70).

In aliis regionibus Occidentis superior illa dignitas et iurisdictio Primatis in plures Metropolitas et provincias, quam non pauci Praesules ratione suarum sedium sibi vindicarunt, non ex *antiqua* quadam *consuetudine*, sed potius ex deputatione expressa Romani Pontificis ut in Archiepiscopo Thesalonicensi (cfr. titul. praeced. not. 21.) est repetenda. Quare universa illa disputatio de Primatibus fere reducit ad disquisitionem de Vicariis vel Legatis natis Sedis Apostolicae (71). Cuiusmodi honorem Primatis in *Gallia* inde ab a. 417. cum multis vicissitudinibus obtinuit Episcopus *Arelatensis* (72); alii quoque Episcopi in illo regno eandem praerogativam consecuti sunt velut *Viennensis*, *Lugdunensis*, *Bituricensis*, *Remensis* (73). In *Hispania* dignitatem primatiam Episcopi *Toletani* (74) sibi vindicarunt. Quae dignitas a Romanis Pontificibus pluries admissa v. g. ab Urbano II. a. 1088. et Hadriano IV. a. 1156. multarum controversiarum origo fuit, cum alii non pauci Archiepiscopi earundem regionum contenderent suis quoque sedibus praerogativas dignitatis primatialis saltem in certas provincias esse adnexas (75).

In Italia Archiepiscopus *Pisanus* post alia obtenta privilegia honoris et iurisdictionis in insulam Corsicam tandem a. 1138. ab Innocentio II. et a. 1198. ab Innocentio III. honore

(69) *Hefele* l. c. t. I. p. 513. sq.

(70) Cfr. c. 1. 2. 15. Conc. Carthag. III. (a. 397.); c. 2. Conc. Milevit. (a. 402.); *Thomassin* l. c. cap. 9. n. 1. sq. cap. 20. n. 1. sq.; *Schelstrate*, *Ecclesia African.* sub *Primate Carthag.*; *Phillips* l. c. p. 70. sq.; *Hinschius* l. c. p. 581. sq.

(71) *Thomassin* l. c. cap. 30. sq.; *Phillips* l. c. p. 66.; *Hinschius* l. c. p. 583. sq.

(72) *Thomassin* l. c. n. 5. sq.; *Phillips* l. c. p. 71. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 588. sq., ubi multa videt et coniecit, quae in fontibus non sunt expressa.

(73) *Thomassin* l. c. cap. 34. sq.; *Hinschius* l. c. p. 591. 595. sq.

(74) *Hefele* l. c. t. II. p. 720. sq. t. III. p. 66.

(75) *Thomassin* l. c. cap. 38.; *Hinschius* l. c. p. 591. sq. Cfr. v. g. cap. 7. X. de in integr. rest. l. 41.

Primatis et Legati Apostolici in insulam Sardiniam insignitus est. Quam concessionem non paucae limitationes et controversiae secutae sunt. Insuper Archiepiscopus *Salernitanus* titulum Primatis derivat ex concessione Urbani II., quae a. 1099. facta esse dicitur (76).

Inter Archiepiscopos *Germaniae* (77) iam a. 863. c. 2. Conc. Romani Antistes Trevirensis dicitur Primas Belgicae. Maxime vero Archiepiscopus Moguntinus quoad rem habitus est Primas Germaniae.

De eadem praerogativa Primatis Germaniae diu contenderunt Archiepiscopus Salisburgensis et Magdeburgensis, donec a. 1530. transactione inita lis sopiretur atque extinctione archidioecesis Magdeburgensis tempore reformationis penitus cessaret.

Pro regionibus septentrionalibus Daniae et Scandinaviae (78) Archiepiscopi *Bremenses* et *Hamburgenses* non solum Primatum, sed etiam Patriarcharum honores a Clemente II., Leone IX., Victore II. suis ecclesiis acquirere studuerunt. At frustra; etenim solummodo Legationem quandam Apostolicam a. 1047. a Clemente II. obtinuerunt deinde a Leone IV. a. 1053. et Victore II. a. 1055. confirmatam. Postea vero ab Alexandro III. a. 1164. et 1172. in Archiepiscopum *Lundensem* tituli Primatis Sueciae et Legati Apostolici translati sunt.

Archiepiscopus *Gnesnensis*, qui iam a. 1416. in Concilio Constantiensi Primas regni Poloniae dicitur esse renunciatus, certe a Leone X. a. 1515. dignitatis primatialis confirmationem et praerogativae Legati nati concessionem adeptus est (79). Pari ratione Archiepiscopus *Strigoniensis*, postquam propter dignitatem sedis suae iam plura iura acquisivit, etiam disertis verbis a Bonifacio IX. a. 1394. et multo magis a Nicolao V. a. 1451. ut Primas et Legatus natus Sedis Apostolicae per regnum *Hungariae* approbatus et pro maiori cautela etiam denuo renunciatus est (80).

Pro more aliorum regnorum *Anglia* quoque suum habuit Primatem i. e. Archiepiscopum *Cantuariensem*, neque solitae

(76) *Thomassin*. l. c. cap. 37. n. 5.; *Hinschius* l. c. p. 605. sq.

(77) *Thomassin*. l. c. cap. 37. n. 1.; *Scherer* l. c. p. 538. sq. 521. sq. 541.; *Hinschius* l. c. p. 607.

(78) *Thomassin*. l. c. cap. 37. 2.; *Hinschius* l. c. p. 614. sq.

(79) *Thomassin*. l. c. n. 3.; *Hinschius* l. c. p. 621. sq.

(80) *Thomassin*. l. c. n. 4.; *Scherer* l. c. p. 541. not. 39. 40.; *Hinschius* l. c. p. 622. sq.

defuerunt controversiae cum Archiepiscopo Eboracensi de eadem dignitate. Quare Archiepiscopus Cantuariensis ut distingueretur ab Archiepiscopo *Eboracensi*, sese “ *Primatem Angliae* „ appellante, dictus est “ *Primas totius Angliae* „ usque ad interitum hierarchiae catholicae per pseudoreformationem (81). In *Scotia* Sixtus IV. circa a. 1472.-1476. Archiepiscopo S. Andreae concessit titulum Primatis Scotiae. Quamdiu in *Hibernia* unicus tantum exstitit Archiepiscopus, is Primati Cantuariensi fuit subiectus; at postquam Eugenius III. a. 1151. Hiberniam in quatuor archidioeceses divisit, iam a. 1171. Archiepiscopus Armacensis in Synodo nationali vocatur *Primas totius Hiberniae*. Quam praerogativam Alexander IV. a. 1255. confirmavit non obstantibus exceptionibus.

Praeterea complures alii Archiepiscopi, qui ex antiquo tempore titulo Primatum gloriabantur v. g. Tarraconensis in Hispania, Bracharensis in Lusitania, Antibarensis in Montenegro, S. Salvatoris in Brasilia, Mechlinensis in Belgio inter Primates in Concilio Vaticano fuerunt admissi (82).

718. *Metropolitae* (83), qui nunc ut plurimum audiunt *Archiepiscopi* (84), a Patribus Nicaenis a. 325. can. 4. prima vice dicuntur praeesse confirmationi et electioni vel cheirotoniae Episcoporum uniuscuiusque eparchiae sive provinciae. At cum canone Nicaeno evidenter iam *supponatur* Metropolitae existere, multo antiquior est ipsorum origo. Et profecto can. 35. (33) Apostol. statuitur: *Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστον ἐθνὸς εἶδέναι ἁπλῶς τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον*, ad quem canonem provocare videntur Episcopi in Conc. Antioch. (a. 341.) congregati, ubi can. 9. Episcopi in metropoli provinciae (civilis) residentis praerogativae iuris et honoris pro universa *eparchia* sive provincia *approbantur*, salvis iuribus Episcoporum in suis *paroechiis* et omnium Episcoporum comprovincialium. Porro iam secundo saeculo celebrata fuerunt Concilia particularia sive topica, quibus Episcopi quidam insigniores praeside-

(81) Cap. 1. X. de off. leg. 30.; cap. 1. X. ut lite pendente II. 16.; Thomassin. l. c. cap. 36.; Scherer l. c. p. 539. not. 31.; Hinschius l. c. p. 616. sq.

(82) Pii IX. Const. - *Multiplices* - 27. Nov. 1869. § 4. iunct. Scheemann. D. Can. d. vatic. Conc. p. 59. sq.

(83) Thomassin. l. c. cap. 39. sq.; Phillips l. c. t. II. p. 78. sq.; Hinschius l. c. t. II. p. 1. sq.

(84) Cfr. c. 3. D. 99. iunct. c. 1. § 4. D. 21. et cap. 11. X. de off. iud. ord. l. 31.; cap. 5. de praeb. III. 2. in Extrav. com.; inscriptiones Eneycl. pontificiar.; Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 165.

bant (85). Neque in dubium vocari potest, ipsos Apostolos suo agendi modo v. g. cum Tito et Timotheo atque fundatione ecclesiarum in principalibus civitatibus provinciarum (metropolibus) praxim illam Metropolitanarum saltem praeformasse (86). Quod officium Metropolitanae quamvis in Ecclesia orientali (87) certe iam ex saeculo quarto cum *sede* Episcopi metropolis provinciae civilis fuerit indubitanter coniunctum, tamen in Africa septentrionali Episcopus, qui inter comprovinciales *ordinatione* fuit *senior*, tanquam *Primas* provinciae vel primae sedis Episcopus vel senex et pater vices Metropolitanæ aliarum regionum explevit (88). Vestigia quoque non desunt, quod praxis Africana forte etiam in aliis provinciis ecclesiasticis, v. g. in Hispania antiquitus fuerit recepta (89); at ex saeculo quinto etiam ibidem v. g. in Gallia ratione sedis, non dignitate sedentis ius metropoliticum fuit definitum (90), *Iura et officia* Metropolitanarum in antiquis canonibus satis accurate enumerantur (91). Quae cum solo iure humano niterentur, pro temporum conditione ampliari vel restringi potuerunt. Quodsi iura metropolitica a Romanis Pontificibus iam ante compilationes authenticas Decretalium arctioribus limitibus circumscripta sunt, nequaquam de usurpationibus aut saltem prudenti et callido quodam studio Romanorum Pontificum in dilatanda propria potestate est quaerendum. Etenim qui utitur iure suo, non est usurpator, et attentis abusibus et negligentis Metropolitanarum iustae quoque causae limitandi potestatem metropolitanam non defuerunt, postquam Romani Pontifices frustra diligentem illius usum commendarunt atque adeo defenderunt (92). Quodsi in Ecclesia

(85) *Hefele* l. c. t. I. p. 83. sq. 92.

(86) *Thomassin.* l. c. n. 2.; *Kraus* l. c. v. *Metropolit.*

(87) Cfr. c. 4. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Hefele* l. c. t. II. p. 382. sq.; c. 9. Conc. Antioch. (a. 341.); *Thomassin.* l. c. n. 3. 4.; c. 12. 17. Conc. Chalced. a. 451.; *Hefele* l. c. t. II. p. 517.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 215. sq.; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 184.

(88) Cfr. c. 12. Conc. Carthag. (a. 386.-390.); c. 25. Conc. Hippon. (a. 393.).

(89) Cfr. c. 58. Conc. Iliber. (a. 300.-306.); *Hefele* l. c. p. 182.

(90) Cfr. c. 2. Conc. Taurin. (a. 401.); Hilarii epist. ad Ascan. et Episc. Tarrac. prov. (a. 465.); *Thomassin.* l. c. cap. 41. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 2. sq.

(91) Cfr. c. 4. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 9. 11. 16. 20. Conc. Antiochen. (a. 341.); c. 25. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 8. Conc. Tolet. XIII. (a. 683.); *Thomassin.* l. c. cap. 40.; *Phillips* l. c. p. 81. sq.; *Scherer* l. c. p. 543. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 1. sq., ubi vera et falsa miscet.

(92) *Phillips* l. c. p. 85. sq.; *Bouix* l. c. p. 448. sq.; *Hinschius* l. c. p. 13.

occidentali paulatim imminuta est potestas Metropolitanarum, dignitas et independentia Episcoporum comprovincialium cum magna Ecclesiae utilitate incrementa cepit, neque Antistites dioecesani ad conditionem Episcoporum orientalium reducti fuerunt. Cfr. *Card. Hergenroether* in Arch. f. k. K. t. VII. p. 342. sq.

In iure Decretalium non paucae praerogativae Metropolitanarum retentae sunt v. g. confirmatio electionis et consecratio Suffraganeorum (93), ius convocandi Concilia provincialia eisque praesidendi (94), ius visitandi dioeceses Suffraganeorum servatis conditionibus a iure requisitis (95), iura per devolutionem acquisita in casibus a iure expressis supplendi negligentiam Episcoporum comprovincialium (96), ius acceptandi appellationes in secunda instantia (97) et infligendi censuras et poenas in casibus a iure expressis (98). Generatim tamen etiam Metropolitae regula de Patriarchis et Primatibus statuta applicari coepta est, scilicet nihil iuris praece-teris Episcopis illos habere, nisi quantum sacri canones concedunt, et prisca illis consuetudo contulit ab antiquo (99). Nonnulla iura post compilationes authenticas Decretalium Metropolitae sublata sunt v. g. confirmatio electionis et consecratio Suffraganeorum. Concilium Tridentinum quamvis quoad substantiam auctoritatem metropolitanam iure Decretalium definitam non immutaret, tamen iura ablata non restituit, imo alia quoque sustulit vel limitavit (100). Quae disciplina a Concilio Tridentino reformata generatim etiam nunc viget.

ex parte idem concedit, quamvis a suspicionibus et coniecturis non fundatis penitus non sit immunis. Cfr. quoque *Hefele* l. c. t. III. p. 78. 513. t. II. p. 553.

(93) Cap. 11. 20. 32. X. de elect. l. 6.; cap. 10. de off. iud. ordin. I. 31.

(94) Cap. 25. X. de accus. V. I.

(95) Cap. 1. de cens. III. 20. in Sext.

(96) Cap. 2. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 3. X. de suppl. negl. I. 10.; cap. 4. de suppl. negl. I. 8. in Sext.

(97) Cap. 1. X. de off. leg. I. 30.; cap. 1. de off. ordin. I. 16. in Sext.; cap. 3. de appell. II. 15. in Sext.

(98) Cap. 52. X. de sent. excom. V. 39.

(99) Cap. 1. de suppl. negl. I. 8. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 451. sq.; *Hinschius* l. c. p. 16.

(100) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; *Scherer* l. c. p. 543. not. 17.; *Bouix* l. c. p. 450. sq. 460. sq. 464. sq.

§ 3. DISCIPLINA VIGENS.

I. De constitutione sive statu officiorum Patriarcharum, Primatum, Metropolitanarum.

719. Quodsi nostra actate de erectione, innovatione, suppressione sedum patriarchalium, primatialium, metropolitanarum et circumscriptione territorii ipsis assignati quaestio sit solvenda, extra omnem controversiam est iuxta disciplinam iam a multis saeculis (101) vigentem unice Romanum Pontificem esse competentem. Etenim officia maiora (102) in Ecclesia, quibus dignitates Patriarcharum, Primatum, Metropolitanarum evidenter adnumerantur, nunc a solo Romano Pontifice erigi vel innovari vel suppressi possunt. Quinimo si solummodo *titulus* Patriarchae, Primatis, Archiepiscopi sit assumendus, vel alia iura *honorifica* v. g. pallii gestandi eorundem Praesulum sint exercenda, concessio Romani Pontificis omnino requiritur (103).

(101) Adalbertus, Archiepiscopus Bremensis et Hamburgensis, cum c. a. 1047-1055. multo studio laboraret, ut in Hammeburg *Patriarchatus* constitueretur, id sibi suaeque ecclesiae *Romanis privilegiis* concedendum esse duxit atque a Romanis Pontificibus v. g. a Leone IX. expetiit. Cfr. Adami Brem. gest. Hammaburg. pontif. I. III. c. 32. Cfr. *Card. Hergenroether* in Arch. f. k. K. t. VII. p. 337. sq. de minoribus Patriarchatibus Ecclesiae orientalis, v. g. Alexander IV. a. 1254. Patriarcham Maronitarum decoravit titulo Patriarchae Antiocheni. Cfr. Benedict. XIV. Allocut. in suo Bullar. t. I. append. num. 7.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 211.; Synod. Alexandr. Coptor. (a. 1898.) p. 181. (de restitutione Patriarchatus Alexandrini pro Coptis a Leone XIII. facta); *Scherer* l. c. t. I. p. 338. 540.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 567. sq. 575. sq. de minoribus Patriarchis occidentalibus; origines et vicissit. hist. h. tit. § 2. de Primatibus et Metropolitanis.

(102) Cfr. supra h. tom. II. tit. XII. sq.; *Hinschius* l. c. p. 575.

(103) Leo XIII. in concord. a. 1886. cum rege Lusitaniae inito art. 2. concessit: « L'Arcivescovo (di Goa) per tempore per benigna concessione di Sua Santità sarà elevato alla dignità di *Patriarca ad honorem* delle Indie Orientali e godrà inoltre il privilegio di presiedere ai concilii nazionali di tutte le Indie Orientali, i quali ordinariamente si aduneranno in Goa, salvo al Papa il diritto di disporre altrimenti in circostanze particolari ». Pius VII. Archiepiscopo Varsaviensi anno 1818. indulsit titulum *Primatis regni Poloniae*. Cfr. Const. « *Romani Pontifices* » 6. Oct. 1818. Denique Leo XIII. Episcopum Perusinum elevavit ad dignitatem Archiepiscopi titularis. Cfr. Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 280.; Act. S. Sed. vol. V. p. 235. 343. de Primatibus in Concilio Vaticano; Benedict. XIV. in Alloc.

II. De provisione officiorum Patriarcharum, Primatum, Metropolitanorum.

720. Provisio canonica ecclesiarum, quibus Patriarchae, Primates, Metropolitanae sive Archiepiscopi praeficiuntur, ex iure communi nunc vigenti **liberae collationi Romani Pontificis** est reservata (104); ex iure autem particulari generatim eodem modo fit, quo Episcopi ad ecclesias cathedrales promoventur v. g. per **electionem** vel postulationem canonicam *Capitulorum cathedralium*, **praesentationem** vel nominationem personarum privilegiatarum v. g. regum (105), nisi iure speciali de alia provisionis forma cautum sit. Id v. g. accidit in compluribus Patriarchatibus Ecclesiae orientalis, ubi electio Patriarchae cuiusunque ritus a solis Episcopis totius Patriarchatus peragi debet, penitus exclusis laicis aliisque clericis inferioribus a iure *suffragii* ferendi. Quae electio si legitime facta fuerit, insuper a Romano Pontifice est *confirmanda* (106). Pius IX. illam formam electionis Patriarchae apud Armenios et Chaldaeos etiam expressa lege confirmavit et accuratioribus limitibus circumscripsit sibi reservavit ius idem negotium electionis Patriarchae et Episcoporum etiam in aliis Ecclesiis orientalibus cum Sede Apostolica unitis denuo ordinandi (107). Quae novae ordinationes a Sede Apost. datae non sunt. Quare ubicunque novae leges pontificiae de promotione Patriarcharum orientalium latae non sunt, laudabiles consuetudines a Romanis Pontificibus approbatae vel

consist. 22. Iul. 1754. de *concessione pallii latini* soli Rom. Pontifici reservata nec Patriarchis orientalibus permissa. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 19. Pii IX. Const. « *Reversurus* », qua Constantinopolitana Armeniorum provincia extincto primatiali atque archiepiscopali titulo *Patriarchatus* Ciliciae *coniungitur*.

(104) Reg. 2. Cancell. Apostol. iunct. *Riganti*, Commentar. in Reg., Constit., ordinat. Canc. Apost. Reg. 2. § 1. n. 1. sq.

(105) *Riganti* l. c.; *Giobbio*, Lezioni di diplom. eccl. t. II. n. 189. sq.

(106) *Card. Hergenroether* in Arch. f. k. K. t. VII. p. 337. sq.; S. C. de Prop. F. 28. Ian. 1792. de sola voce electionis passiva simplicibus presbyteris concessa, non activa, quae solis Episcopis reservatur; S. C. de Prop. F. 25. Sept. 1802., 1. Dec. 1837. de confirmatione electionis a Romano Pontifice expetenda. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 29. 30. 33.

(107) Pii IX. Const. « *Reversurus* » 12. Iul. 1867. pro Armeniis, Const. « *Cum ecclesiastica* » 31. Aug. 1869. pro Chaldaeis, Encycl. « *Quartus* » 5. Ian. 1873. ad Armenios. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 568. sq.

toleratae servari debent tum quoad *qualitates promovendi* tum quoad *formam, confirmationem* aliasque conditiones *electionis* (108). Qua de re iudicium est penes S. C. de Prop. F., ad quam transmittenda sunt acta electionis, ut praemisso examine confirmatio electionis a Romano Pontifice obtineatur (109). Provisio quoque quatuor ecclesiarum patriarchalium ritus latini Constantinopolitanae, Alexandrinae, Antiochenae, Hierosolymitanae, quae iam inde ab anno 1301. (110) inconsulta Sede Apostolica fieri non amplius potuit, nunc postquam Praesules illarum ecclesiarum excepto Patriarcha Hierosolymitano ad Praelatos honorarios redacti sunt, soli Romano Pontifici est reservata.

III. De iuribus et obligationibus Patriarcharum, Primatum, Metropolitanorum.

721. I. Patriarcharum potestas cum concedatur vi officii, *ordinaria* est dicenda et generatim iis circumscribitur limitibus, ut ipsi in sui Patriarchatus Praesules nihil possint, nisi quod illis sacri canones expresse concedunt vel prisca consuetudo contulit ab antiquo. Cfr. cap. 9. X. de off. iud. *ordinar.* I. 31.; c. 8. C. IX. q. 3.

Qua regula admissa ex praxi *antiqua* Patriarchis in specie competeat ius confirmandi et *consecrandi* Archiepiscopos et Episcopos electos sui Patriarchatus (111), *convocandi* et dirigendi *Concilia* patriarchalia (112), acceptandi *appella-*

(108) Cfr. Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. t. II. col. 340. sq., ubi electio Patriarchae Maronitarum ordinatur, v. g. eligendus debet complevisse annum quadragesimum aetatis et in sacro saltem presbyteratus ordine constitutus sit; Synod. Sciarf. Syr. (a. 1888.) p. 217. sq.; Synod. Alexandr. Coptor. (a. 1898.) p. 186. sq.

(109) Collect. S. C. de Prop. F. n. 30.

(110) Cap. 3. de elect. I. 3. in Extrav. com.

(111) Cfr. c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Hefele* l. c. t. I. p. 389. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 540. sq. 543. 549. Quae Patriarchae Constantinopolitani sibi de facto acquisiverunt, etiam in hisce praerogativis non nituntur legitimis titulis iuris canonici; multo minus transierunt in iura omnibus Patriarchis communia. Cfr. c. 28. Conc. Chalced. (a. 451.); Novell. 123. cap. 22.; Novell. 131. cap. 1.; *Hinschius* l. c. p. 541. sq. Neque concludentibus argumentis probatur Patriarchas solos i. e. absque Synodo habuisse ius transferendi et etiam deponendi Archiepiscopos vel Episcopos sui Patriarchatus. Cfr. de Synod. Alexandrina (a. 320.-321.); *Hefele* l. c. p. 268. sq.

(112) Cfr. c. 17. Conc. Constantinop. IV. (a. 869.); *Hefele* l. c. et t. II. p. 688. sq. Quodsi *Bouix* l. c. t. I. p. 429. etiam ex *antiqua* praxi Patriar-

tiones ex omnibus provinciis suae iurisdictioni subiectis, sed salvis appellationibus ad Sedem Apostolicam, elargiendi *pallium* graecum suis Suffraganeis et recipiendi ab iisdem pro se *professionem* canonicam et pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiae, postquam ipsi a Rom. Pontifice receperunt *pallium* latinum praestito illi fidelitatis et obedientiae iuramento (113), instituendi et eximendi per stauropegium monasteria (114), *deferendi* ubique ante se dominicae *crucis vexillum*, nisi in Urbe Roma et ubicumque Romanus Pontifex praesens existat aut eius Legatus utens insigniis apostolicae dignitatis (115).

Cum nostra aetate antiqui illi Patriarchae maiores cum plena sua iurisdictione patriarchali non amplius existant, iura et officia sedium patriarchalium etiamnunc existentium generatim potius praerogativis sedium metropolitanarum aequiparantur, et si quid praerogativae praeterea habent, id ex iure speciali uniuscuiusque sedis patriarchalis vel ritus est eruendum (116). Patriarchae Constantinopolitanus, Alex., Antioch. ritus latini, quia iurisdictione carent mereque titulares sunt et extra suos Patriarchatus Romae residere solent, *pallii honore* non fruuntur, sed utuntur exomide sibi a Benedicto XIII. Const. "*Rom. Pontifex*", 30 Sept. 1724. concessa (117). At latinus Patriarcha Hierosolymitanus, qui inde ab anno 1847. denuo in suo Patriarchatu cum vera iurisdictione residet, iterum pallio donatur. Patriarchae in Concilio Vaticano immediate post Cardinales et ante Primates locum sedendi obtinuerunt. Cfr. Act. S. Sed. vol. V. p. 235.

chis negat ius convocandi Concilia patriarchalia, spuriis et falsis argumentis historicis utitur. Cfr. Scherer l. c. t. I. p. 671. 227. not. 52. De praxi vero viginti consulendae sunt: Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 214. n. 16.; Synod. Alexandr. (a. 1898.) p. 183. n. 10.

(113) Cap. 23. X. de privil. V. 33.; Collect. S. C. de Prop. Fide n. 19. 33.

(114) Benedict. XIV. Const. "*Inter plures*" 2. Maii 1744. § 19.

(115) Cfr. cit. cap. 23. X. de privil.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 6. n. 2.

(116) Collectan. S. C. de Prop. Fide n. 21. sq.; Collect. Lac. t. II. in ind. v. Patriarcha praesertim n. 32. sq.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 212. sq.; Synod. Alexandr. Coptor. (a. 1898.) p. 182. sq., ubi iura Patriarcharum nunc vigentia et a Sede Apostolica approbata recensentur; Card. Hergenroether in Arch. f. k. K. t. VII. p. 337. sq. Cfr. de iuribus Patriarchae Indiarum occidentalium; Card. Hergenroether l. c. t. XI. p. 369.; Moroni, Dizionario vol. 31. p. 175.; de praerogativis Patriarchae Ulyssipon.: Clem. XI. et XII. Const. cit. in not. 15. h. t.; Clem. XIII. Const. "*Inter praecipuas*" 16. Ian. 1766.

(117) Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 15. n. 17. 18.

II. **Obligationes Patriarcharum** magna ex parte innotescunt ipsorum iuribus, quippe quae ut plurimum iura *onerosa* sunt. Speciatim vero Patriarchae Romano Pontifici, cuius nomen suo praeponant, et sine cuius auctoritate nullum arduum negotium suscipiant necesse est, tenentur perfectam obedientiam canonicam promittere (cfr. cit. cap. 23. X. de privilegi. V. 33.), visitare statis temporibus limina Apostolorum, invigilare, ut per totum Patriarchatum fides et canones serventur, visitationes aliaque peragere, quatenus iure speciali cautum est, ultra obligationes omnibus Episcopis et Metropolitibus communes (118).

722. Primates (Exarchae, Vicarii Apostolici, Legati nati) certe olim *ordinariam* quandam potestatem vi officii (119) habuerunt, quae eadem regula fuit limitata atque potestas Patriarcharum. Cfr. cit. cap. 9. X. de off. iud. ord. I. 31.

At *Primates* vel Exarchae antiqui velut Carthaginienensis vel Ephesinus a Vicariis Apostolicis vel Legatis natis maxime in hoc *differunt* (120), quod ipsorum officium et potestas potius antiqua et longa *consuetudine* tacite a Romano Pontifice approbata fuerint, cum Vicarii Apostolici vel Legati nati illam superioritatem super Episcopos et *Metropolitans* potius *expressa* et speciali Romani Pontificis concessione obtinuerint. Praeterea vix in dubium vocari potest, quin officium

(118) Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. l. c.; Collect. Lac. l. c. n. 15. sq.; *Schmalzgr.* l. I. t. 31. n. 19. Praesertim vero consulendae sunt Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 207. sq. 212. sq. et Synod. Alex. (a. 1898.) p. 182. sq. de iuribus et obligationibus Patriarchae Syrorum vel Coptorum.

(119) Cfr. c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 9. 17. Conc. Chalced. (a. 451.); *Bouix* l. c. p. 440. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 63. sq. t. VI. p. 741.; *Schmalzgr.* l. c. n. 20.

(120) Certe in non paucis documentis pontificiis Primatia a Legatione distinguitur, imo ius Legationis exhibetur ut additamentum atque *augmentum* iuris primatialis. V. g. Urban. II. a. 1092. ad Arch. Tarracon. de Primate Toletano et Vicario Apostolico; Bonifacius IX. a. 1393. in cit. Const. Archiepisc. Strigon. constituit: « *Primates et Legatum Sedis Apostolicae natum* »; Nicolaus V. a. 1452. in eodem Archiepiscopo distinguit: « *Iurisdictionis Primatialis et Legationis* »; Leo X. a. 1515. Archiepiscopo Gnesnensi concedit: « *Ut de cetero suae archiepiscopali et praedictae Leopoliensi provinciae et ecclesiis metropolitico iure et primatiali, sed etiam Legationis iure praesit* ». *Hinschius* l. c. t. I. p. 623. sq. recte Primates a Vicariis Apostolicis et Legatis natis distinguit, at occasionem et adminicula externa cum causa efficiente iurisdictionis confundit, quae non « *ex evolutione historica* » tanquam a fonte vel causa derivari potest. Cfr. *Scherer* l. c. p. 522. 552., ubi *derivatio* iurisdictionis a *delegatione* non satis distinguitur.

Primatis potius denotet *ordinarium* et *stabilem* gradum in hierarchia iurisdictionis a Romano Pontifice et Patriarchis et Metropolitibus distinctum et *postea* etiam *expresse* a Sede Apostolica concessum (121), com potestas Vicariorum Apostolicorum et Legatorum natorum magis videatur accedere ad *delegationem* et *extraordinariam* provisionem, qua quis vices gerit Romani Pontificis et alieno nomine, non proprio iure negotia ecclesiastica sibi commissa tractare videtur.

Denique saltem in iure Decretalium tam pauca capita occurrunt (122), ut in Ecclesia occidentali satis difficulter complexus quidam praerogativarum et facultatum recenseri possit, qui ex antiquo iure *communi* omnibus Primatibus aequaliter fuerit concessus. Quare cum Innocentius III. a. 1204. in epistola ad Archiepiscopum Tirnovitanum in Bulgaria “*Apud nos haec duo nomina: Primas et Patriarcha pene penitus idem sonant, cum Patriarchae et Primates teneant unam formam, licet eorum nomina sint diversa* „ (123), et in c. 8. C. IX. q. 3. Nicolaus I. etiam *ex sacris canonibus* derivet privilegia Primatum vel Patriarcharum, atque Innocentius III. a. 1198. ad Hubaldum, Archiepiscopum Pisanum, in concessione dignitatis primatialis praeter iura diserte enumerata etiam det: “*Cetera omnia, quae ad ius Primatus pertinent* „, haec fere iura frequentius in particularibus canonibus vel Decretalibus pontificiis Primatibus concessa reperiuntur, salvis quibusdam praerogativis singularibus, quae ex specialibus titulis sunt repetenda scilicet:

1. *Ius praecedentiae* et *honoris* prae omnibus Episcopis et Metropolitibus alicuius regionis Primati subiectae (124);

2. *consecrandi* (et *confirmandi*) Metropolitibus ex iure primatiali atque ab eis exigendi professionem *obedientiae* canonicae (125);

(121) Scherer l. c. t. I. p. 539. not. 31. p. 541. not. 38.

(122) Cap. 9. X. de off. iud. ord. I. 31.; cap. 1. X. de accus. V. 1.; in cap. 3. X. de for. comp. II. 2. “*Primas* „ in canone Africano = Metropol. Cfr. quoque Nicol. I. in c. 8. C. IX. q. 3.; cap. 1. X. de transl. I. 7.

(123) Cap. 9. X. de off. iud. ord. I. 31., ubi idem Innoc. III. commemorat: “*Primates vel Patriarchas* „; cap. 23. X. de priv. V. 33. (de privilegiis Patriarcharum).

(124) Cfr. c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.) iunct. c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) de Exarchis orient.; Innoc. III. a. 1204. in cit. epist. ad Arch. Tirnovit.

(125) Innoc. III. in cit. epist.; c. 6. Conc. Tolet. XII. (a. 681.) iunct. Hefele l. c. t. III. p. 317.; Hinschius l. c. t. I. p. 591. sq. 615. sq. 625.; Bouix l. c. p. 434. sq. 442.

3. *convocandi* Concilia plenaria sive nationalia eisque praesidendi (126);

4. *acceptandi appellationes* a sententiis Metropolitaram (127);

5. *deferendi* ante se dominicae *crucis vexillum* in omnibus provinciis ecclesiasticis (128), in quas ius Primatiae est concessum;

6. *coronandi reges*, quorum regna iurisdictioni ecclesiasticae Primatum subiiciuntur (129).

Quae iura Primatum cum non semper claris iuris textibus niterentur atque frequenter a Metropolitans vel aliis Primatibus impugnarentur, ex disciplina vigente in omnibus sedibus episcopalibus, quorum Praesules titulo Primatum iure gloriantur i. e. Salisburg., Antibar., Brachar., Salernit., S. Salvator., Gnesnen., Toletan., Tarracon., Strigon., Mechlin., Armacan. alique (130), ad merum titulum absque iurisdictione et ad praerogativas quasdam honorificas redacta sunt v. g. ad praecedentiam etiam in Concilio oecumenico (131). Excipiendus vero est Archiepiscopus Strigoniensis, qui ut Primas et Legatus natus in Hungaria praeter titulum et honorem Primatis etiam vera quaedam iura *iurisdictionis* primatialis retinet (132).

723. *Metropolitae* pariter *ordinariam* habent potestatem, quae vocatur ius metropoliticum, auctoritas metropolitana, lex metropolitana (133), sed in Suffraganeos suos eorumque subditos et dioeceses nihil possunt, nisi quod in iure iuxta

(126) Cfr. de Archiep. Carthagin.: C. 1. Conc. Carthagin. (a. 407.) et Hinschius l. c. p. 581. sq., de Primate Pisano: Innoc. III. in cit. epist. ad Hubald., Arch. Pis., de aliis Primatibus: Hinschius l. c. p. 625. Quare Bouix l. c. p. 441. sq. nimis confidenter indiscriminatim in Primatibus antiquis negavit ius convocandi Concilia plenaria, quo utique ex disciplina nunc vigente sine praevia licentia vel potius delegatione Sedis Apostolicae non amplius gaudent.

(127) Cfr. c. 9. 17. Conc. Chalced. (a. 451.); Innoc. VIII. (a. 1489.) in epist. ad Archiep. Tolet., Petr. Gonzal. Mendotium; cit. cap. 9. X. de off. iud. ord.; Hinschius l. c.

(128) Cap. 23. X. de privil. iunct. n. 123. h. t.; Innoc. III. in cit. epist. ad Archiep. Tirnovit.; Hinschius l. c. p. 626.

(129) Innoc. III. in ep. ad Archiep. Tirnovit.

(130) Act. S. Sed. vol. V. p. 235. 343. 516.; Bouix l. c. p. 443.; Scherer l. c. p. 540.; Hinschius l. c. p. 631. 583. 591.

(131) Act. S. Sed. l. c.

(132) Arch. f. k. K. t. 55. p. 353. sq.; Scherer l. c. t. I. p. 540. sq.

(133) Cap. 1. X. de off. leg. l. 30.; cap. 54. X. de appell. II. 28.; cap. 11. pr. X. de off. iud. ord. l. 31.

vigentem Ecclesiae disciplinam ipsis *expresse* fuerit concessum (134).

Quare frustra a Iansenistis et Gallicanis (135) recurritur ad disciplinam *antiquam*, ex qua Metropolitae non pauca consecuta erant iura nunc penitus abrogata v. g. ius interveniendi in *electionibus Episcoporum* comprovincialium electosque *confirmandi* et consecrandi (136), exigendi a Suffraganeis *promissionem obedientiae* canonicae (137) et *accessum* statis temporibus etiam extra Synodos *ad ecclesiam metropolitanam* (138), *diiudicandi* Episcoporum suffraganeorum causas criminales et civiles etiam cum proprii subditis saltem cum reliquis Episcopis in Concilio provinciali congregatis (139), concedendi Suffraganeis litteras formatas et *licentiam* itineris causa e dioecesi *discedendi* (140), praestandi consensum in *alienatione bonorum* ecclesiasticorum per Suffraganeos facienda (141), ordinandi saltem indirecte liturgiam et festorum celebrationem pro tota provincia ecclesiastica (142), administrandi dioeceses suae provinciae tempore vacationis sedium episcopaliū (143).

(134) Cfr. c. 9. Conc. Antioch. (a. 341.); cap. 11. X. de off. iud. ord.; cap. 7. de sent. excom. V. 11. in Sext.; cap. 1. de suppl. I. 8. in Sext.; cp. 1. de for. com. II. 2. in Sext.; cap. 1. de offic. ordin. I. 16. in Sext.; *Bouix* I. c. p. 451. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 78. sq. 87. sq. t. VI. p. 811. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 18.

(135) *Bouix* I. c. p. 448. sq. 457. sq.

(136) Cfr. c. 4. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Schmitz* in Arch. f. k. K. t. 57. p. 3. sq. (Metropolitanverf. u. Provinzialsyn. in Gall. währ. d. 5. Jahrh.); *Hefele* l. c. t. I. p. 382. sq. 396.; cap. 11. 20. 32. X. de elect. I. 6.; cap. 10. X. de off. iud. ordin. I. 31.; *Bouix* I. c. p. 457.

(137) Cap. 13. X. de maior. I. 33.

(138) Cfr. c. 8. Conc. Tolet. XIII. a. 683.; cap. 6. X. de temp. I. 11.; at Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref. statuit Episcopos comprovinciales praetextu cuiuscumque consuetudinis ad metropolitanam ecclesiam in posterum accedere invitos non esse compellendos. Cfr. quoque S. C. C. 23. Mart. 1697.; *Ferraris* l. c. v. Archiepiscopus art. 2. n. 30.; *Bouix* I. c. p. 464. sq.

(139) Cfr. c. 14. 15. 17. 20. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 17. Conc. Aurel. V. (a. 549.); c. 12. Conc. Tolet. XIII. (a. 683.).

(140) Cfr. c. 11. cit. Conc. Antioch. (a. 341.).

(141) Cfr. c. 12. Conc. Epaon. (a. 517.); c. 7. Conc. Tolet. XI. (a. 655.).

(142) Cfr. c. 1. Conc. Gerunt. (a. 517.); c. 27. Conc. Epaon. (a. 517.); c. 3. Conc. Tolet. XI. (a. 675.).

(143) Cfr. c. 25. Conc. Chalced. (a. 451.); *Thomassin*. I. c. P. II. l. 2. cap. 9. n. 8. P. III. l. 2. cap. 51. n. 11.; *Hermes*, De Capitulo sede vac. p. 24. sq. Cfr. supra h. tit. not. 91. 92.

724. Iura iurisdictionis Metropolitaram etiam nunc vigentia, quae nituntur iure Decretalium a Concilio Tridentino reformato, haec fere recenseri possunt:

1. *Suffraganeos* Metropolitae pollent iure et officio

1. illos singulis trienniis convocandi *ad Concilium* provinciae eique praesidendi (144);

2. visitandi ipsorum dioeceses, postquam dioecesim propriam visitarunt et causa in Conc. prov. approbata fuit (145);

3. ex iure *devolutionis nominandi* Vicarium capitularem et Oeconomum, si vacante ecclesia suffraganea Capitulum intra octo dies iure suo usum non sit, vel non idoneos constituat, vel ecclesia vacans Capitulo cathedrali omnino careat (146), item *conferendi* beneficia vacantia infra semestre a Suffraganeo non collata, si ad ipsum spectet collatio (147); deinde *instituendi* praesentatos a patronis ad ecclesias parochiales, quibus Suffraganeus ex negligentia infra duos menses institutionem canonicam non concessit (148);

4. *denuntiandi* Romano Pontifici sub poena interdicti ingressus ecclesiae ipso facto incurrenda Episcopos suffraganeos ultra annum absentes sive non residentes (149);

5. *corripiendi* et compellendi Suffraganeos negligentes in erectione et conservatione *seminarii* dioecesanii (150);

6. *reformandi* vel *confirmandi* sententias iudiciales in causis civilibus vel criminalibus a Suffraganeis in prima instantia tanquam ab Ordinariis latas et per *legitimam* appellationem ad tribunal metropolitanum delatas (151), imo etiam *admittendi recursus* sive querimonias ab ordinationibus *extraiudicialibus* Suffraganeorum, attamen saltem ordinarie cum solo effectu devolutivo (152);

(144) Cap. 25. X. de accusat. V. 1. = cap. 6. Conc. Later. IV. (a. 1215.) ref. a Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; *Schmalzgr.* l. c. n. 21. sq.

(145) Cap. 14. 22. 25. X. de cens. III. 39.; cap. 1. de cens. III. 20. in Sext. et Conc. Trid. l. c. cap. 3.

(146) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 16. de ref.; S. C. C. in caus. Hiberniensi 28. Aug. 1683.; *Bouix* l. c. p. 470. 476. sq.

(147) Cap. 3. X. de suppl. neglig. I. 10.; cap. 2. X. de conc. praeb. III. 8.

(148) Pii V. Const. " *In conferendis* " a. 1567. Quod ius *supplendi* negligentiam Suffraganeorum ad *alios* casus in iure non expressos minime est extendendum. Cfr. *Bouix* l. c. p. 471.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 833.

(149) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 1. de ref.

(150) Conc. Trid. Sess. XXIII. 18. de ref.; *Bouix* l. c. p. 168. sq.

(151) Cap. 11. X. de off. iud. ord. I. 31.; cap. 3. de appell. II. 15. in Sext. iunct. Benedict. XIV. l. 1. c.; Const. " *Ad militantis* " 30. Mart. 1742.

(152) Benedict. XIV. l. c.; Conc. prov. Remens. (a. 1849.) in Collect. Lac. t. IV. col. 145. sq.; *Scherer* l. c. p. 545.

7. *iudicandi*, ut complures putant auctores (153), de causis *civilibus* (154) Suffraganeorum in prima instantia, si unus ex illis forte ab alio Suffraganeo vel quocunque actore in ius vocetur vel proprium subditum accusare velit;

8. infligendi *censtras* ex opinione non paucorum doctorum, qui putant ius antiquum (155) per Concilium Tridentinum Sess. XXIV. cap. 5. de ref. non fuisse correctum (156). At cum censura infligi nequeat, nisi praecedat cognitio iudicialis de crimine patrato, et cognitio iudicialis de criminibus maioribus Episcoporum reservata sit Rom. Pontifici, de minoribus vero *Concilio provinciali*, Metropolitae post Concilium Tridentinum in *Suffraganeos* suos *censtras* simpliciter *ferre* nequeunt (157). Quae limitatio antiqui iuris Metropolitae infligendi *censtras* non est asserenda, si ipse ad tuendum ius metropolitanum alios rebelles v. g. Officiales vel Vicarios generales suorum Suffraganeorum a Concilio Tridentino non exceptos per *censtras* compescat (158).

Inde facile deducitur, quatenam iura iurisdictionis ordinariae ex disciplina vigente Metropolitae *non* competant (159). Praesertim vero ius a Patribus Tridentinis Sess. XXIII. cap. 1. de ref. Metropolitae vel eo absente suffraganeo Episcopo antiquiori concessum in scriptis approbandi legitimas causas ab-

(153) Scherer l. c.; Reiffenstuel l. I. t. 31. n. 38.; Ferraris l. c. v. Archiepiscopus art. 1. n. 7.; Phillips l. c. t. VI. p. 828.; Hinschius l. c. t. II. p. 20. cum aliqua haesitatione.

(154) Quae sententia in iure antiquo non habet fundamentum; nullibi enim *solus* Metropolitae *absque* Concilio provinciali dicitur competens in causis civilibus suorum Suffraganeorum. Quod ius antiquum a Concilio Tridentino non est correctum ideoque seclusis causis maioribus Romano Pontifici reservatis Concilium provinciale in minoribus causis civilibus Episcoporum comprovincialium mansisset competens. At per disciplinae ecclesiasticae immutationem etiam causae civiles Episcoporum iam in prima instantia ad Sedem Apostolicam deferri solent, aut quatenus sunt *mere temporales*, iuxta concessionem factas in concordatis vel vi specialium licentiarum in foro *saeculari* definiuntur. Cfr. S. C. Inq. 23. Ian. 1886. in Act. S. Sed. vol. 18. p. 416.; Bouix l. c. p. 457. sq.

(155) Cap. 52. X. de sent. excom. V. 39.; cap. 1. de off. ordin. I. 16. in Sext.

(156) Ferraris l. c. n. 19. aliiq; Bouix l. c. p. 460. sq.

(157) Bouix l. c. p. 46. sq. 469. 472. sq.; Kober, D. Kirchenb. p. 70., D. Suspens. p. 40.; Arch. f. k. K. t. 22. p. 7.; Scherer l. c.; Hinschius l. c.

(158) Cap. 1. de off. ordin. in Sext.; cap. 1. de off. vicar. I. 13. in Sext.; Kober l. c.

(159) Ferraris l. c. art. 2., qui l. c. art. 1. nimis multos casus recenset, quibus Metropolitae sint competentes.

sentiae Episcoporum comprovincialium postea ab Urbano VIII. Const. " *Sancta Synodus* „ 12. Dec. 1634. et Benedict. XIV. Const. " *Ad universae* „ 3. Sept. 1746. Sedi Apostolicae est reservatum.

II. *In subditos* (160) *suorum Suffraganeorum* Metropolitae ex iure metropolitico hisce gaudent facultatibus:

1. Sunt *iudices competentes* quoad omnes causas subditorum Episcoporum comprovincialium ad se delatas in *secunda instantia* (161) per legitimam appellationem a sententia vere vel aequivalenter definitiva, non in prima instantia etiam cum consensu Suffraganei sui (162). Multo minus possunt ad se *avocare causas* in prima instantia coram Suffraganeis iam pendentes, aut inhibere ulteriorem processum in iisdem causis, aut admittere appellationem a sententia mere interlocutoria. Cfr. Conc. Trid. Sess. XIII. cap. 1. de ref., Sess. XXIV. cap. 20. de ref. Quodsi causa in Curia Suffraganei *intra biennium* non finiatur, liberum est partibus vel etiam uni parti tribunal metropolitanum adire. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref.

2. Possunt adigere *Suffraganeos* ad eligendos *arbitros*, si Suffraganei a suis subditis tanquam suspecti iudices reiiciuntur (163).

3. Non prohibentur subditos Suffraganeorum *suos* constituere *delegatos*; at subditi illi ad acceptandam delegationem vel ad executionem sententiarum Metropolitanarum vel ad testimonia perhibenda in causis per appellationem ad secundam instantiam delatis ab *iisdem* obligari et *compelli* nequeunt (164).

(160) *Bouix* l. c. p. 474. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 829. sq.

(161) Cap. 1. X. de off. leg. I. 30.; cap. 11. X. de off. iud. ord. I. 31.; cap. 1. de off. ordin. I. 16. in Sext.; Benedict. XIV. in cit. Const. " *Ad militantis* „. At limitationes in usu huius iuris metropolitani sunt attendendae. Cfr. cap. 1. 5. de off. ord. I. 16. in Sext.; cap. 3. de appell. II. 15. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 478. sq.

(162) S. C. C. 4. Aug. 1691. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 389.; *Fagnan.* in c. 18. X. de for. comp. II. 2. n. 29. sq. Vicarius vero generalis Suffraganei, quatenus delinquit per laesionem iurisdictionis metropolitanae aut in officio sibi commisso Vicarii generalis, etiam in prima instantia a Metropolitano, non a suo Episcopo tanquam a iudice competente iudicandus est. Cfr. cap. 1. de off. vicar. I. 13. in Sext.; S. C. C. in caus. Tarentin. 25. Febr. 1642.; *Bouix* l. c. p. 474. sq., De iudic. t. I. p. 448. sq.; *Ferraris* l. c. art. 1. n. 22.

(163) Cap. 61. X. de appell. II. 28.; *Bouix* l. c. p. 474.

(164) Cap. 1. § 1. de for. comp. II. 2. in Sext.; cap. 11. X. de off. iud. ord. I. 31.

4. Si ex causa a Concilio provinciali approbata et post completam visitationem propriae dioecesis etiam *visitent* dioeceses suorum Suffraganeorum (cfr. cap. 1. de censib. III. 20. in Sext. et Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 3. de ref.), possunt sive per se sive per alios *praedicare* verbum Dei, confessiones subditorum Suffraganeorum audire et absolvere etiam a casibus Suffraganeis reservatis confitentes et ipsis poenitentias iniungere salutare (cfr. cap. 5. de cens. in Sext.), *corrigere notoria crimina* (alia relinquantur Suffraganeis) et poenam pro illis debitam infligere, porro exigere procurationem pro convenienti sustentatione necessariam (cfr. cap. 16. X. de praeser. II. 26.; cap. 1. §§ 4. 5. 6. sq. de censib. in Sext.), denique punire *notorios* iniuriantes sibi, nuntiis, familiae suae, si per id in sua iurisdictione tempore *visitationis* impedian- tur, alias non, nisi consuetudo amplius tribuat. Cfr. cap. 1. de poenis V. 9. in Sext. (165).

5. Concedere poterant etiam per totam provinciam saltem, ut tenuit Ioannes Andreae, tempore visitationis *indulgentias* 40 dierum (cfr. cap. 14. 15. X. de poenit.). At ex novo decreto Pii X. 28. Aug. 1903. haec facultas ad 100 dies fuit extensa. Cfr. *Beringer*, D. Ablaesse p. 46. sq., ubi provocans ad cit. cap. 15. tenent Metropolitae per totam provinciam etiam extra tempus visitationis posse concedere indulgentias recensitas.

6. Possunt per totam provinciam celebrare officia divina in pontificalibus atque populo tam benedictione solemni quam simplici benedicere (166); at praesente Legato R. Pontificis id nequeunt, nisi Legatus annuat: praesente autem Nuntio, debet Archiepiscopus eum rogare, ut benedicat, et Nuntius id debet remittere Archiepiscopo (167). In aliis functionibus pontificalibus v. g. ad conferendos ordines in dioecesi Suffraganei ad tramites Concilii Tridentini omnino indiget illius licentia. Cfr. Sess. VI. cap. 5. de ref., Sess. XIV. cap. 2. de ref.

III. *In exemplis* Metropolitae tanquam Delegati Sedis Apostolicae gaudent potestate 1) *compellendi* negligentes Abbates

(165) *Ferraris* l. c. art. 1. n. 32.; *Bouix*, De Episc. t. I. p. 477. sq. Cfr. postulatam Episcop. Galliae de archiepiscopali visitatione restituenda: *Martin*, Collect. docum. Conc. Vatic. p. 155.

(166) Cap. 2. de privil. V. 7. in Clem.; Benedict. XIV. Const. « *Exemplis* », 19. Mart. 1748.

(167) *Ferraris* l. c. n. 47. 48.; S. R. C. 9. Mart. 1593., 2. Oct. 1601.

et Praelatos regulares ad praedicationem verbi divini in ecclesiis parochialibus subiectis monasteriis, quae in nulla dioecesi existunt, ut illi quoad hoc satisfaciant officio suo (168); 2) *convocandi* personas regulares, quae in erigendis et ordinandis Congregationibus a Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 8. de reg. praescriptis negligentes fuerint et *urgendi executionem* universi illius decreti Tridentini.

725. Iura honorifica Metropolitaram haec recensenda sunt:

I. **Nomen Archiepiscopi**, quod ex disciplina vigente Metropolitae indiscriminatim est proprium (169). At sunt Archiepiscopi qui solummodo honoris causa ita appellantur potestate vero et officio *Metropolitae* carent (170). Vicissim etiam Metropolitae reperiuntur, qui iurisdictione in *provincias* et veros Suffraganeos vel in proprias dioeceses destituti nonnisi honoris titulo et in consessibus digniore loco gaudent vel Suffraganeos mere *titulares* habent (171). Praeterea Archiepiscopi appellari solent: *Excellentissimi* et *Reverendissimi* et *praecedentiam* habent ante suos Suffraganeos aliosque simplices Episcopos.

II. Ius deferendi ante se **crucem** gestatoriam per totam suam *provinciam* etiam in locis exemptis (172), dummodo *pallium* iam habeant (173), et non praesens sit *Legatus pontificius* vel Cardinalis non Legatus vel Nuntius cum facultatibus Legati a latere. Insuper Metropolitae in tota sua provincia possunt uti mozzetta et rochetto discooperto, excepto ~~casu~~ quo praesens foret Legatus vel Cardinalis (174).

(168) Conc. Trid. Sess. V. cap. 2. de ref. Cfr. quoque de iuribus Metropolitae Haliciensis et aliorum Metropolitaram orientalium: Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 117. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 216.; Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 184. sq.

(169) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.

(170) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 4. n. 3. sq. l. XIII. cap. 14. n. 4.

(171) Collect. Lac. t. II. col. 300.; Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 52. 49. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioeces. l. c. cap. 4. n. 5.

(172) Cfr. de historia privilegii Metropolitae ante se deferendi crucem: *Thomassin.* l. c. P. I. l. 2. cap. 58. n. 6. cap. 59.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 6. n. 2. sq.

(173) Pontificale Rom., De pallio; *Benedict. XIV.* l. c.

(174) Cap. 23. X. de privileg. V. 33. iunct. cap. 2. de privileg. V. 7. in Clem. et *Ferraris* l. c. art. n. 45. sq., ubi allegantur decs. S. R. C. in caus. Theatina 13. Iul. 1613. et in caus. Taurin. 9. Martii 1593., 2. Oct. 1601.

726. Ius utendi **pallio** (175) per totam provinciam iuribus *honorificis* procul dubio adnumerandum est. Attamen cum a pallii receptione multiplici ratione pendeat exercitium *potestatis* Metropolitae, iuxta ipsa rubricae verba “ *de auctoritate et usu pallii* „ est disputandum.

I. **Pallium** ex disciplina vigente *est* fascia lanea candida tres circiter digitos lata in modum circuli contexta, quae humeros cingit habetque ab utraque parte lineas sive fasciolas, quarum anterior ante pectus, posterior intra humeros dependet intextis partim in binis hisce fasciolis, partim in circulo humeris incumbente sex sericis nigrisque crucibus tribusque aciculis aureis consuitur et alligatur (176).

II. **Duplex** nunc **distinguitur pallium** scilicet **pallium latinum** supra descriptum, quod sumitur a corpore S. Petri, in quo est plenitudo potestatis, et a solo Romano Pontifice concedi potest, deinde **pallium graecum**, quod est indumentum longius et largius Patriarcharum orientalium crucibus *rubris* ut plurimum distinctum et *post* receptum **pallium latinum** ab iisdem Patriarchis etiam conceditur Metropolitanis et Episcopis ecclesiarum insigniorum (177).

III. **Origo historica pallii** est satis obscura. Profecto vix dubitari potest, quin in Ecclesia *orientali* omnes Episcopi ex antiquissimo tempore in ipsa celebratione Missae gestarint pallium laneum in signum *pastoralis* officii, quod vocatur *omophorion* (*ὀμοφόριον*) et a Conc. Constantinop. (a. 680.) di-

(175) Dist. 100.; Cpl. II. l. I. t. 4. de usu pallii; cpl. III. l. I. t. 7. de auct. et us. p.; cpl. IV. l. I. t. 4. d. u. et a. p.; cpl. V. l. I. t. 6. d. a. et us. p.; Decret. Greg. IX. l. I. t. 8. d. auct. et us. pall.; Extravg. com. l. I. t. 4. d. a. et u. p. — Commentatores iur. Decret. in h. t. 8.; *Devoti*, Inst. canon. l. I. t. 3. §§ 42. sq.; *Phillips* l. c. t. V. § 240. t. VI. § 352.; *Scherer* l. c. t. I. p. 547. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 209. t. II. p. 23. sq.; *Kraus*, Real-Encykl. v. Pallium; *Grisar*, D. roem. Pall. u. d. aeltest. liturg. Schaerpen (a. 1896.); *Vespasianus*, De s. pallii origine (a. 1856.); *Garrucci*, Arte cristiana l. 96. sq.; *Wilpert*, Un capitolo di storia del vestiario, Die Gewandung d. Christen in d. erst. Jahrh.; *Braun*, D. Pontifikalgew. d. Abendl. p. 132. sq.

(176) A *praesenti forma* pallii multum discrepat antiqua, et consequenter *modus* quoque pallii *gestandi* longe diversus fuit ab eo, qui nunc in usu est. Cfr. *Grisar* l. c. p. 83. sq., ubi errores Vespasiani aliorumque corrigit, p. 91. sq.

(177) Cfr. c. 17. 27. Conc. Constantinop. (a. 869.); cap. 23. X. de priv. V. 33.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 19. ex Alloc. Benedict. XIV. 22. Iul. 1754.; Collect. Lac. t. II. col. 343. sq.

citur ποικατική δορά i. e. pastoritia pellis (178). Neque ista pallii *graeci* gestatio Episcopis permissa fuit speciali Romani Pontificis concessione, sed potius a suis Metropolitibus, et Metropolitae a Patriarchis acceperunt. Cfr. c. 17. 27. Conc. Constantinop. (a. 869.). Patriarchae vero aut ipsi sibi pallium (suorum praedecessorum) imposuerunt aut in consecratione illud consecuti sunt (179).

In Ecclesia quoque occidentali Episcopi complurium regionum ordinarie videntur gestasse pallium. V. g. c. 6. Conc. Matisconensis (a. 581.) omnibus *Episcopis* (180) prohibetur, ne *sine pallio* Missas dicant. Eadem praxis vigeat in Africa septentrionali (181), ubi in ipsa consecratione pallium videtur fuisse collatum, neque concessionis pontificiae ulla fit mentio (182). In Italia certe Romani Pontifices pallium gestarunt, cum ipsi saltem ex saeculo sexto aliis Praelatis pallium concederent; at alii Episcopi ibidem hoc ornamento officii pastoralis videntur caruisse (183).

Quod pallium Romani Pontifices nequaquam receperunt ex concessione quadam Imperatorum christianorum, ut tenebant De Marca, Thomassinus alique etiam recentiores scriptores (184). Etenim ex spuria donatione Constantini (cfr. c. 14. § 2. D. 96.) saeculo octavo vel nono compilata nequit deduci Constantinum M. concessisse Papae Silvestro "*superhumeralem videlicet lorum, qui imperiale circumdare solet collum*". Multo minus quidquam probatur ex pariter spurio privilegio, quo Valentinianus III. c. a. 432. dicitur Archiepiscopo Ravennatensi concessisse pallii honorem. Quodsi Romani Pontifices interdum pallium Episcopis non concesserunt, nisi cum consensu Imperatorum, illa praxi satis rara

(178) Isidor. Pelus. († c. a. 449.), Ep. I. I. n. 136.; *Mansi* XI. 683. Cfr. quoque de eadem pallii significatione: Clem. II. ad Ioann. Salernit. a. 1047.; Benedict. XIV. Const. "*Romana Ecclesia*" 21. Apr. 1742., 5. Oct. 1752. § 1.; *Grisar* I. c. p. 84. sq. 100. 106. sq. 111.

(179) *Liberatus*, Breviar. cap. 20. (c. a. 560.) apud *Migne*, P. L. LXVIII. 1036.; *Phillips* I. c. t. V. p. 626. sq.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 24.

(180) Nam in cit. c. 6. iuxta veriore lectionem statuitur: "Ut nullus *Episcopus* (non Archiepiscopus) sine palleo Missas dicere praesumat". Cfr. *Massen*, Conc. Merov. p. 157.; *Grisar* I. c. p. 110.

(181) Vita S. Fulgent. cap. 18. apud *Migne*, P. L. LXV. 136.

(182) *Grisar* I. c.; *Hinschius* I. c. p. 25. not. 5.

(183) *Grisar* I. c. p. 99. sq. 110. sq.; *Hinschius* I. c. p. 25.

(184) *Thomassin*. I. c. P. I. l. 2. cap. 45. n. 8. cap. 56. n. 2.; *De Marca*, De concord. sacerdot. et imp. l. VI. cap. 6.; *Bock*, Gesch. d. liturg. Gewaend. II. 186. sq.

manifestant suavem quendam procedendi modum in quibusdam casibus particularibus, nequaquam vero normam quandam stabilem necessario sequendam, neque idcirco ex imperiali donatione pallii originem repetunt, praesertim cum etiam ex antiquo tempore non desint palliorum concessionem Rom. Pontificum *absque ulla* interventione Imperatorum factae (185).

Exclusa originē pallii per concessionem Imperatoris factam minoris momenti est quaestio, qua ratione usus pallii in ipso R. Pontifice fuerit introductus. Sunt auctores praesertim medii aevi, item Baronius aliique (186), qui pallium Rom. Pontificis in *imitationem rationalis* vel *superhumeralis Summi Sacerdotis veteris testamenti* inductum fuisse putant. Quae sententia nullo argumento positivo commendatur, quod in antiquis documentis habeat fundamentum; porro innititur opinioni nostra aetate magis magisque derelictae, quod vestes sacrae in Ecclesia Christi per *imitationem* quandam vestium sacrarum veteris testamenti fuerint introductae; denique refutatur vel ipsa differentia formae, qua etiam pallia antiqua discrepant a superhumerali Summi Sacerdotis (187).

Deinde *Vespasiani, Phillips, Garrucci* (188) aliique antiquiores et recentiores scriptores originem pallii Romani Pontificis repetierunt a *pallio* vel *mantello S. Petri*. At haec theoria ingeniose excogitata et propagata imprimis laborat gravissimo incommodo, quod ex antiquis documentis historicis de mantello quodam S. Petri in Ecclesia Romana conservato nihil omnino constet (189). Insuper *antiquissima forma* pallii tan-topere differt a mantello, ut transformatio mantelli in longam fasciam satis tenuem vix solide explicari possit.

Probabilem vero explicationem originis pallii videtur suppeditare illa sententia (190), quae *ex loro* (191) usibus eccle-

(185) Ita *Grisar* l. c. p. 99, sq.; *De Angelis*, Praelect. iur. can. l. I. t. 8. n. 2. sq.; *Phillips* l. c. t. V. p. 619. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 548.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 26.

(186) *Devoti* l. c. § 42. not. 1.; *Phillips* l. c. t. V. p. 621. sq.

(187) *De Angelis* l. c.; *Sebastianelli* l. c. p. 141.

(188) *Vespasianus*, De pallii origine p. 41. 66.; *Phillips* l. c. p. 623. sq.; *Garrucci*, Arte cristiana p. 96. sq. 106.

(189) *Grisar* l. c. p. 108. sq. cum *Duchesne* aliisque.

(190) *Grisar* l. c. p. 96. sq. cum *Duchesne*, Rohault de Fleury, Thurston aliisque; paulo aliter *Wilpert*, qui originem repetit ex *pallio contabulato* „

(191) Verbum *ζώνος*, latine lorum vel postea etiam lorus (cfr. *Forcel-*

siasticis *adaptato* repetit originem pallii latini, sicut *ex orario* orta est *stola* et ex aliis vestibus profanis v. g. ex dalmatica, manipulo factae sunt vestes *sacrae*.

IV. Quodsi denique de antiqua **significatione symbolica pallii** quaeratur, imprimis pallium denotavit officium pastoris, atque hanc ob causam mirum non est, quod in Ecclesia orientali etiam simplicibus Episcopis pallium *graecum* fuerit proprium (192). Cum autem in Ecclesia occidentali inde ex saeculo quarto et quinto et sexto paulatim Romani Pontifices concederent pallium *suum* etiam Episcopis, v. g. Papa Marcus Episcopo Ostiensi (a. 336.) vel Metropolitibus v. g. Ravennatensi vel Vicariis Apostolicis, v. g. Papa Symmachus Caesario, Archiepiscopo Arelatensi (a. 513.), imo concessionem illae pallii transirent in *stabilem praxim* Rom. Pontificum v. g. iam tempore S. Gregorii M., ad priorem illam significationem officii pastoralis *altera* accessit de participatione quadam potestatis pontificiae super alios Episcopos ad obtinendam *plenitudinem dignitatis pontificalis* (193).

Quae secunda pallii significatio iam in epistolis Vigilii v. g. ad Auxanum Arelatensem a. 543.-545. et S. Gregorii M. insinuata inde ex saeculo octavo magis magisque fuit recepta (194).

V. Nèque pallium a Romanis Pontificibus concessum est, nisi **certis conditionibus** servatis, inter quas potissimum illa est recensenda, quod teste Gregor. M. c. 2. D. 100. "*prisca consuetudo obtinuit, ut honor, nisi exigentibus causarum meritis et fortiter postulanti, dari non debeat*". Fidei quoque professio et fidelitatis et obedientiae promissio iuramento confirmata (195) Praesulibus pallium expetentibus fuit imposita, eiusque usus ad Missarum solemnias finesque dioeceseos vel provinciae fuit restrictus (196). Imo saltem iam ex sae-

lini ad h. v.) = *ζωνοφόρος ἐπομὴς* i. e. fascia quaedam pretiosa, quam viri nobiles gestarunt in magnis festivitatibus.

(192) Cfr. supra h. tit. not. 178.; *Grisar* l. c. p. 106. sq. 109. sq.; *Phillips* l. c. t. V. p. 636.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 25. sq.; *Saegmueller*, D. Cardinae p. 65. 157. sq. 162. sq.

(193) Cap. 3. 4. 6. X. de auct. et us. pall. l. 8.

(194) Gregor. I. in c. 3. C. XXV. q. 2.; *Grisar* l. c. p. 111. sq.; *Hinschius* l. c. p. 26. 27. sq. Cfr. quoque c. 1. sq. D. 100.

(195) Cfr. c. 3. 4. D. 100. cum dict. Grat. post c. 3.; cap. 4. X. de elect. l. 6.

(196) Cfr. c. 6. 7. 8. D. 100.; c. 27. Conc. Constantinop. (a. 869.).

culo nono Metropolitae ad petendum pallium intra tres menses a consecratione sua ita sunt *adacti*, ut ante pallii receptionem vel in ipsa auctoritate episcopali et metropolitana limitarentur (197). *Gratis* quoque antiquo tempore pallium fuit concessum (198); at circiter ex saeculo nono taxae quaedam palliorum de facto et de iure fuerunt introductae, quae non paucis querelis ansam dederunt (199).

Quae disciplina de pallio concedendo a Romanis Pontificibus non ex callido consilio neque cupiditate augendae dominationis, sed ad confirmandam unitatem Episcoporum cum Sede Apostolica (cfr. cap. 4. X. de elect. I. 6.) (200) introducta quoad substantiam etiam nunc viget.

VI. Disciplina vicens de concessione et auctoritate et usu pallii.

a) Ad pallii latini concessionem solus Romanus Pontifex est competens, atque vel ipsi Patriarchae orientales ritus graeci cum Sede Apostolica uniti pallium *graecum nunc* concedere nequeunt, nisi *postquam* a Romano Pontifice pallium Romanum sive *latinum* rite receperunt (201).

b) **Metropolitae** alique Praelati superiores, qui vera *iurisdictione* metropolitana vel primatiali vel patriarchali gaudent, nec meri Archiepiscopi vel Exarchae *titulares* existunt, pallium latinum a Romano Pontifice sive per se sive per

(197) S. Bonif. in Synod. generali Franciae a. 747. (epist. 70.); *Hefele* l. c. t. III. p. 552. sq.; c. 1. D. 100. = cap. 1. Conc. (Roman.) Ravennat. a. 877. a Ioanne III. celebrati iunct. *Hefele* l. c. t. IV. p. 522. 531.; Nicol. I. Responsa ad cons. Bulgar. n. 73. (a. 866.); Gregor. VII. (a. 1072.) ad Archiep. Rothomag.; *Grisar* l. c. p. 114.

(198) Gregor. I. c. 5. Conc. Roman. (a. 595.) = c. 3. D. 100.; Zachariae Papae epistol. ad S. Bonifac. (a. 744.); cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 514.

(199) Cfr. querelas Episcoporum Angliae a. 805. Leoni III. oblatas; epist. regis Angl. et Daniae (a. 1027.) de nimis expensis pro pallio apud *Hefele* l. c. t. IV. p. 683.; Conc. Basil. Sess. XXI. 9. Iun. 1435. decr. 1.; *Phillips* l. c. t. V. p. 652.; *Saegmueller* l. c. p. 187. sq.

(200) Benedict. XIV. Const. " *Rerum ecclesiasticar.* " 12. Aug. 1748.; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 55. n. 3.; *Phillips* l. c. p. 642. sq.; *Grisar* l. c. p. 113.

(201) Cap. 23. X. de privil. V. 33.; Synod. Montis Libani (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 343. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 213. 222.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 19. ex Alloc. Benedict. XIV. 22. Iul. 1754.; *Card. Hergenroether* in Arch. f. k. K. t. VII. p. 347.; *Schmalzgr.* l. I. t. 8. de auct. et us. pall. n. 3.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 15. n. 18. 19.; *Bouir* l. c. p. 488., qui non satis attendit differentiam inter pallium latinum et graecum, Patriarchas orientales ritus *latini* et ritus *graeci*, antiquos et recentiores; *Phillips* l. c. t. V. p. 656. sq.; *Hefele* l. c. t. IV. p. 421. sq. 462.

procuratorem *petere* pro iure suo *possunt* et saltem intra tres menses a consecratione vel institutione *debent* (202).

Simplices quoque Episcopi vel ex ecclesiarum suarum iuribus vel ex personali concessione per singularem gratiam Romani Pontificis ad pallii honores interdum admittuntur (203).

c) **Obiectum** petitionis est fascia illa supra descripta, quae conficitur ex lana agnorum, qui nunc in festo S. Agnetis benedicuntur et Decano Rotae traduntur. Pallia vero confecta in vigilia festi SS. Petri et Pauli a Rom. Pontifice benedicuntur et in confessione S. Petri conservantur. Cfr. Benedict. XIV. Const. "*Rerum ecclesiasticarum* ", 12. Aug. 1748.

d) **Petitio** pallii fieri solet in Consistorio, sive *personaliter* a Praesule iam promoti, sive ab ipsius procuratore ex Advocatis Consistorialibus assumpto (204). *Traditur* autem pallium post praestitum fidelitatis et obedientiae iuramentum (205) et solutam palliorum taxam i. e. vicesimam partem annat. (206), sive ab ipso Romano Pontifice, si Cardinali sit imponendum, sive ab antiquiori Cardinali Diacono, si aliis Praelatis vel ipsorum procuratoribus concedatur (207).

e) **Auctoritas**, quae ad instar *effectus* concessionem pallii consequitur, haec est:

Archiepiscopus inde a legitima pallii susceptione sese *Archiepiscopum* appellare valet atque *pontificalis officii* consequitur *plenitudinem*. Quare in rigore iuris antea abstineat necesse est a gestando nomine *Archiepiscopi* et ab omnibus functionibus *pontificalibus* sive iurisdictionis metropolitanae sive etiam meri ordinis episcopalis, quae a Metropolitanis fieri non possunt, nisi cum pallii gestatione. Cfr. cap. 3. X. de auct. I. 8. (208). Hinc non potest convocare Concilium provin-

(202) Cfr. c. 1. 2. D. 100.; Benedict. XIV. Const. "*Inter conspicuos* " 29. Aug. 1744. § 18., Const. "*Rerum ecclesiasticarum* ", 12. Aug. 1748., De Synod. dioec. I. c. n. 17.

(203) *Grisar* I. c. p. 110.; *Phillips* I. c. p. 647. sq.; *Benedict. XIV.* I. c. n. 7. sq.; *Schmalzgr.* I. c. n. 4.

(204) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. I. c. n. 18.

(205) *Benedict. XIV. Const. "Rerum ecclesiasticarum"*; *Bouix* I. c. p. 484. sq.

(206) Urban. VIII. Const. "*Dudum felcis* " 7. Febr. 1642.

(207) *Bouix* I. c.; *Saegmueller*, D. Cardinae p. 187. sq.

(208) Patriarchis et Archiepiscopis titularibus consecratis indulgetur, ut absque honore pallii, quod ipsis concedi non solet, Patriarchae et Archiepiscopi appellari eoque titulo uti possint, non obstante sanctione

ciale, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos et Episcopos consecrare, benedicere Abbates vel virgines etc., quia Archiepiscopo haec licita non sunt, nisi interveniat *sacri pallii gestatio* in Missarum solemnibus. Cfr. cap. 28. § 1. X. de elect. I. 6. At cum in *delegatione* certorum actuum pontificalium pallii gestatio non requiratur, Archiepiscopus non prohibetur, quominus illos in sua archidioecesi *alteri Episcopo deleget*, aut *ipse* saltem *extra suam provinciam* peragat cum licentia Ordinarii loci, cum *ibidem* pallium gestare omnino *non possit*. Cfr. cap. 11. X. de elect. I. 6. Multo minus Archiepiscopus ante pallii receptionem arcetur ab iis iuribus sive ordinis episcopalis sive iurisdictionis *etiam metropolitanae* exercendis, quae sine pallii gestatione fieri *possunt* aut *debent*, v. g. si administret sacramentum confirmationis, ducat processionem *extra ecclesiam* (cfr. cap. 1. X. de auct. I. 8.), si celebret Missam pontificalem illis diebus, quibus usus pallii ipsi *est interdictus* (cfr. cap. 4. 7. X. de auct. I. 8.), si iure antiquo *confirmavit* electionem Saffraganei (209) (cfr. cap. 1. X. de transl. I.) vel delegavit consecrationem Suffraganei (cfr. c. 11. X. de elect. I. 6.), vel si ex disciplina vigente alia quaedam iura iurisdictionis mere episcopalis sive dioecesanæ exercent (210) v. g. convocet atque celebret Synodum dioecesanam (211).

Pallium si conferatur simplicibus Episcopis vel Archiepiscopis titularibus, id non sit ad concedendam *plenitudinem* pastoralis officii, sed ad meram *honoris significationem*, neque ullam vim exserit in ipsorum iurisdictionem et iura pontificalia. Quare illi Praelati ob pallii honorem neque eximuntur a iurisdictione Metropolitanæ neque Sedi Apostolicæ immediate subiiciuntur, neque aliis Episcopis ex iuris dispositione praecedunt, neque aliquid iuris consequuntur, quo

Innocentii III. cit. cap. 3. X. de auct. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. I. XIII. cap. 15. n. 17.; *Schmalzgr.* I. c. n. 1. 6.; *Phillips* I. c. t. V. p. 644. sq. 649.

(209) Cfr. *Gonzales*, Comment. in cap. 11. X. de elect. I. 6. n. 7. Quare si canonistae non pauci (cfr. v. g. *Schmalzgr.* I. c. n. 6. alique) Metropolitanæ ante receptionem pallii indiscriminatim abiudicant *omne exercitium iurisdictionis metropolitanae* modum videntur excedere neque solidis rationibus suas sententias probare. Cfr. *Gonzales* I. c. et in cap. 3. X. de auct. I. 8.; *Scherer* I. c. t. I. p. 553. not. 81.

(210) *Schmalzgr.* I. c. n. 6.

(211) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. I. XIII. cap. 11. n. 5. 6. 7.

antea caruerunt. At ex altera parte ipsorum iura propter pallium nondum receptum nequequam ut in Archiepiscopis limitantur. Huiusmodi enim privilegium cumulat antiquis nova iura, sed antiqua non aufert, ne secus plus afferat damni quam commodi. Quare Episcopus qui pallii honore potitur, postquam rite institutus est, pro more aliorum Episcoporum etiam ante pallii receptionem potest convocare Synodum dioecesanam, ordinare clericos, consecrare ecclesias aliaque iura ordinis et iurisdictionis episcopalis exercere (212).

f) **Usus pallii** cum nitatur singulari privilegio, strictae interpretationi est obnoxius neque ultra terminos concessionis est extendendus (213). Hinc pallium a solo Romano Pontifice, utpote ad *plenitudinem* potestatis assumpto, *semper* et *ubique* gestari potest inter Missarum solemnias; Metropolitae vero aliique superiores Praelati v. g. Patriarchae, qui vocantur in *partem* sollicitudinis, pallio tantum uti possunt intra quamlibet *ecclesiam* etiam exemptam *provinciae* sibi *commissae*, at non *extra* provinciam propriam vel extra *ecclesiam* (214). Neque ulla consuetudine, sed tantum speciali privilegio Romani Pontificis induci potest, ut Archiepiscopus *extra* suam provinciam pallio uti valeat, servatis conditionibus in indulto apostolico praescriptis v. g. cum consensu Ordinarii loci. Cfr. cap. 5. X. de auct.

Pariter Episcopi, qui sive ratione sedium sive ex mero privilegio personali gaudent honore pallii, illo iure extra propriam dioecesim ne cum consensu quidem Ordinarii loci uti possunt.

Inde repetenda est ratio, quod Archiepiscopi et Patriarchae titulares omni *iurisdictione* in propriis provinciis carentes neque unquam ibidem *residentes* honore pallii *non donentur*. Nam in ipsis praeter defectum in *significanda iurisdictione* super Episcopos etiam *usus* pallii ex iuris communis sanctione penitus esset exclusus (215).

Porro pallii usus *restringitur* ad *dies* in iure (cfr. c. 4. 6. X.

(212) *Benedict. XIV.* l. c. I. II. cap. 6. n. 4. l. XIII. cap. 15. n. 9. sq.

(213) *Schmalzgr.* l. c. n. 7. sq.

(214) Cap. 1. 4. 5. X. de auct. l. 8.; cap. 2. de priv. V. 7. in Clem.; Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 344.

(215) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 6. n. 3. l. XIII. cap. 15. n. 10. 17.; *Phillips* l. c. t. V. p. 647. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 35. sq. Cfr. de *exomide* Patriarchis illis titularibus concessa: *Benedicti XIII.* Const. « *Rom. Pontifex* » 30. Sept. 1724.; De Synod. dioec. l. XIII. cap. 15. n. 17.

de auct. I. 8.; Pontificale Rom. tit. de pallio) vel in singulari privilegio expressos (cfr. cap. 7. X. cod. et ad *Missarum solemnia* iisdem diebus celebrata illosque *actus pontificales*, in quibus intra sola Missarum solemnia gestatio pallii est permissa vel praescripta (216).

Quare usus pallii *extra Missarum solemnia* v. g. in processionibus vel in simplici administratione sacramenti confirmationis vel in celebranda Synodo dioecesana (217) nunquam est permissus (cfr. cap. 1. X. de auctor.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. I. II. cap. 5. n. 8. I. III. cap. 11. n. 5. 6. 7.); neque Missas pro defunctis cum pallio licet celebrare. Cfr. cap. 7. X. de auct. I. 8.

Insuper usus pallii Metropolitae vel Episcopis privilegiatis ita est concessus, ut personam non egrediatur. Quare Archiepiscopo suum pallium alteri Archiepiscopo nunquam *commodare* potest (cfr. cap. 2. X. de auct. I. 8.); imo si in aliam ecclesiam metropolitanam *transferatur*, pallium, quo in priore ecclesia usus est, secum *transferre* tenetur, ut cum eo sepeliatur, et successori vel etiam Coadiutori cum iure successionis illud relinquere nequit. Porro cum usus pallii omnino restrictus sit ad provinciam sive sedem metropolitanam planeque cesset in Archiepiscopo, qui loco sive ecclesiae archiepiscopali *renuntiat* (cfr. cap. 9. X. de renunt. I. 9.), Archiepiscopus *translatus* in aliam ecclesiam metropolitanam pro nova provincia etiam *novum pallium* petere et expectare debet (cfr. cap. 4. X. de post. prael. I. 5.); quo ultimo pallio indutus postea sepelitur, cum pallium prioris ecclesiae metropolitanae capiti ipsius subiiciatur.

Denique praesente Romano Pontifice vel Legato a latere omnibus aliis inferioribus Praelatis usus pallii est interdictus, dummodo excipiat Cardinalis Episcopus suburbica-

(216) Cfr. c. 6. 8. D. 100.; cap. 4. 5. 6. 7. X. de auct. I. 8.; cap. 11. 28. § 1. de elect. I. 6.

(217) Quare *Bouix* I. c. p. 486. cum *Ferraris* aliisque errat, si putat ab Archiepiscopo vel Episcopo privilegiato in Synodo dioecesana pallium *posse* gestari (cfr. *Benedict. XIV.* I. c. I. III. cap. 11. n. 5. 6. 7.); ideoque etiam *Phillips* I. c. t. VI. p. 845. alique sine solido fundamento *negant* Archiepiscopum *ante* receptum pallium *posse* celebrare Synodum dioecesanam. Cfr. *Benedict. XIV.* I. c. At Metropolita, quia in Concilio *provinciali* Missam solemnem *cum* pallio celebrare debet (cfr. cap. 4. X. de elect. I. 6.; Caerem. Episcop. I. I. cap. 31. n. 13.; *Benedict. XIV.* I. c. n. 6.), absque indulto apostolico ante pallii receptionem Concilium provinciale convocare et celebrare nequit. Cfr. Collect. Lac. t. VI. col. 455.

rius Ostiensis, cui tanquam Decano Collegii Cardinalium consecratio novi Romani Pontificis tempore electionis nondum in sacris ordinibus constituti ex antiquo privilegio est concessa (218).

727. Scholion. Archiepiscopi pro diversitate regionum etiam a potestate civili (219) *titulis honorificis*, singularibus *praeedentiae* iuribus, imo officiis *senatorum* aliisque muneribus civilibus insigniuntur. Ita v. g. in *Austria* et *Hungaria* sex Archiepiscopi sunt *principes* scilicet Goritiensis, Olmucensis, Praagensis, Salisburgensis, Strigoniensis, Viennensis. Item omnes Archiepiscopi vi officii in *Austria* et *Hungaria* atque in *Hispania* sunt senatores imperii vel regni (220). Praesertim vero in Imperio *Turcarum* Patriarchae et Metropolitae haud exigua solent donari iurisdictione *civili* (221).

IV. De amissione officii Patriarcharum, Primatum, Metropolitaram.

728. Patriarchae, Primates, Metropolitae generatim iisdem modis sua officia amittunt, quibus maiora officia ecclesiastica et speciatim dignitates Episcoporum amittuntur scilicet per *mortem* naturalem (222), per *renuntiationem* legitime factam (223),

(218) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 15. n. 10.

(219) De consiliis canonistarum aulicorum et tentaminibus guberniorum immutandi disciplinam ecclesiasticam de iuribus *ecclesiasticis* Metropolitaram atque adeo instituendi Patriarchas aduendi sunt: *Febronius*, De statu cap. 4. § 10. n. 3. cap. 9. § 4.; *Brueck*, Gesch. der k. K. im 19. Jalrh. t. I. p. 313. sq. Quos conatus Pius VII. in sua declaratione: *Esposizione dei sentimenti* 10. Aug. 1819. reprobavit.

(220) *Scherer* l. c. t. I. p. 552. sq. 565. not. 39.

(221) *Vering*, Lehrb. d. k. K. §§ 63. 164. sq. 170.

(222) Cfr. de morte et exequiis Patriarchae: Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 340.; Pii IX. Const. " *Reversurus* " 12. Iul. 1867.: " *Vacante sede patriarchali* (i. e. Armen.) *nemini unquam, qui episcopali caractere non fulgeat, fas sit suffragium ferre in electione Vicarii, qui vacantem Patriarchatum gubernet atque administret* " in Collect. Lac. l. c. col. 571. iunct. col. 575.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 217. sq.: " *Cum per mortem* (vacantia sedis patriarchalis) *evenit, ante omnia debet Episcopus cellae patriarchalis, qui est constitutus Vicarius in spiritualibus, Sedem Apostolicam de hoc certiore facere* "; Synod. Alexandr. Copt. (a. 1898.) p. 186. sq.: " *Patriarchae morte debite comperta, Vicarius patriarchalis de ea statim Episcoporum Decanum certiore facit, qui ipso facto Vicarius Patriarchae pro tempore vacantiae fit* ".

(223) Collect. Lac. l. c. col. 424. 546. i. e. renuntiatio Patriarchae sine S. Sedis permissu est irrita.

per *legis* dispositionem, per *particularem provisionem* Romani Pontificis, per *sententiam condemnatoriam privationis* vel *depositionis* a Rom. Pontifice latam (224).

TITULUS XXXV.

DE EPISCOPIS.

(*Lib. I. t. 31. de off. iud. ord.*)

729. Fontes : Cfr. font. in tit. praec. — Gratian. Dist. 24. sq. passim. — Decretal. Gregor. IX. l. c.; Decretal. Bonif. VIII. l. l. t. 16. de off. *ordinarii*; Const. Clem. V. l. l. t. 9. de off. iud. ordin.; Extrav. com. l. l. t. 7. de off. iud. ord. — Conc. Trid. passim, cfr. indic. v. Episcop. — Decretal. Clem. Pap. VIII. ed. *Sentis* p. 25. sq. l. l. t. 14. de off. ord. — Benedict. XIV. Const. « *Ubi primum* » 3. Dec. 1740.; Pii VI. Const. « *Auctorem fidei* » 28. Aug. 1794. prop. 6. 7. 8.; Pii IX. Const. « *Qui pluribus* » 9. Nov. 1846. — Conc. Vatic. Sess. VI. Collect. Lac. in ind. v. Episcop.; Collectan. S. C. de Prop. F. n. 38. sq.; Schema Conc. Vatic. de Episcopis apud *Martin*, Collect. docum. Conc. Vatic. p. 127. sq.

Scriptores : Comment. iur. Decret. in h. t. v. g. *Schmalzgr.* n. 23. sq. — *S. Raymund.*, Summa l. l. t. 27. de differentiis officior. § 4. de Episcopis; *Sanguineti* l. c. n. 342. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 530. sq.; *Phillips* l. c. t. II. § 74. t. VIII. §§ 353. sq.; *Scherer* l. c. t. I. § 89.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 38. sq. — *Barbosa*, Pastoralis sollicitudinis sive de off. et pot. Ep.; *Ferraris* l. c. v. Episcopus; *Andreucci*, De off. et pot. Episcopi (a. 1766.); *Politi*, lus episcopale (a. 1789.); *Bouix*, De Episcopo. — *Thomassin*. l. c. P. I. l. 1. cap. 50. sq.; *Kraus*, Real-Encykl. v. Bischof; *Michiels*, L'origine de l'épiscopat.

Praenotiones.

730. I. Connexio Materiae. Expositis omnibus gradibus hierarchiae iurisdictionis *inter* Romanum Pontificem et simplices Episcopos iure *humano* et participatione quadam iurisdictionis *pontificiae* constitutis (1), unde maioritas Archiepiscoporum in alios Episcopos unice est repetenda (2), ex naturali rerum ordine disputatio instituatur necesse est de simplicibus Episcopis eorumque *officio*, neque cum *Devoti* (3) hoc

(224) Collect. Lac. l. c. col. 345. 424.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 5. de ref.; cit. Synod. Sciarf. p. 222. et Synod. Alex. p. 191. sq. de vacatione sedis metropolitanae vel episcopalis.

(1) Cod. Iust. I. 3. 4.

(2) Pii VI. Respons. cit. ad Metropol. cap. 9. n. 8. sq.

(3) Inst. canon. l. l. t. 2. § 7.

loco videtur omittenda et sub sola hierarchia *ordinis* relinquenda. Nam non tantum *ordo* Episcoporum est unus ex tribus gradibus hierarchiae *ordinis* certissime a Deo institutis, sed etiam *officium* Episcoporum est *alter* gradus *hierarchiae iurisdictionis*, qui praeter primatum Romani Pontificis ipsum Christum Dominum, etsi *dispari ratione* habet *immediatum auctorem* (4).

II. **Nomen et definitio.** Episcopi (ἐπίσκοποι) (5), qui ex antiqua (6) praxi Ecclesiae quamplurimis aliis nominibus ornantur, sunt *Praelati* (7) ecclesiastici plenitudine *sacerdotii* novi testamenti sive *ordine* episcopali insigniti (8); quibus insuper *vi officii* a Christo in genere instituti (9) *iurdictio* (10) ad regendas particulares dioeceses (11) competit.

(4) Conc. Vatic. Sess. IV. Const. « *Pastor aeternus* » prooem.; *Granderath*, Const. dogm. Conc. Vatic. p. 132. sq.; *Bouix* l. c. t. I. p. 104. sq.; *Wilmers*, De Christi Ecclesia p. 287. sq. 16. sq.; *Suarez*, De leg. l. IV. cap. 4. n. 17. sq.

(5) Episcopus (cfr. c. 1. § 7. D. 21.) vi vocis est inspector, praefectus, praeses. Quod verbum apud septuaginta interpretes (cfr. Num. IV. 16. XXXI. 14.) sive in ordine religioso sive in ordine civili designat munus quoddam publicum, cui aliqua *iurdictio* adnexa est. Ille usus loquendi translatus est in religionem christianam. Cfr. Act. Apost. I. 20. XX. 28.; I. Tim. IV. 16.; II. Tim. IV. 2. sq.; *Dunin-Borkowski* l. c. h. tom. II. n. 715. not. 34.; *Bruders*, Verfassung d. Kirche bis 175. p. 358. sq.

(6) Cfr. *Kraus* l. c.; *Bouix* l. c. t. I. p. 4. sq.; *Phillips* l. c. t. II. § 74. (7) Προεστώς τῆς ἐκκλησίας, praepositus ecclesiae. Cfr. Hebr. XI. 17. « *Obedite praepositis vestris* »; supra h. tom. II. n. 2. sq. de duplici hierarchia atque *Praelatis* et *clericis* sensu stricto acceptis.

(8) *Bouix* l. c. p. 88. sq., ubi quoad rem tantum dat definitionem Episcopi, qui est in sacra hierarchia *ordinis*; at hoc loco potissimum proponenda est notio Episcopi in hierarchia *iurisdictionis* constituti.

(9) Cfr. text. cit. in not. 4. h. tit.

(10) *Suarez*, De leg. l. IV. cap. 4., ubi fuse probat hanc assertionem: « *Episcopos habere potestatem legislativam in suis dioecesibus iure ordinario humano fundato aliquo modo in iure divino* ».

(11) Dioecesis nostra aetate in Ecclesia occidentali intelligitur territorium Episcopo subiectum et secundum modum loquendi nunc usitatum, *distinguitur a parochia*, cum ex praxi antiqua potius nostrae dioeceses dicerentur *párochiae*. Cfr. c. 13. Apost.; c. 18. Conc. Aneyr. (a. 314.); c. 9. 18. Conc. Antioch. (a. 341.); Urban. II. ser. (a. 1088.-1099.) in c. 10. C. IX. q. 2.; Alex. III. in cap. 2. X. de mag. V. 5. ser. a. 1159.-1181., ubi *παροικία* sive *parochia* = *dioecesis*. Vicissim in iure antiquo saepe verbum *dioeceseos* designavit etiam complexum quandam provinciarum (eparchiarum) ecclesiasticarum, cui praefuit Patriarcha vel Exarcha. Cfr. c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.); c. 9. 28. Conc. Chalced. (a. 451.); *Hefele* l. c. t. I. p. 389. sq. 394. t. II. p. 16. 439. At iam ex saeculo quarto (cfr. c. 5. Conc. Carthag. II. (a. 390.) = c. 50. C. XVI. q. 1.; c. 20. Conc. Tolet. III. (a. 589.) =

III. **Divisio.** Episcopi distinguuntur *a)* in *Episcopos residentes* (12) sive *ordinarios* (13) vel dioecesanos, qui ordine episcopali insigniti in dioecesi sibi commissa ordinarium regimen in clerum populumque *actu* exercent:

b) in *Episcopos titulares* (14) sive pro antiquo more loquendi etiam "*in partibus infidelium*" (15), qui solam *consecrationem* episcopalem (16) absque ulla iurisdictione adepti cum assignatione tituli (17) sive ecclesiae vel dioeceseos clero

c. 6. C. X. q. 3.) dioecesis habet sensum nostra actate receptum aut promiscue cum verbo parochiae adhibetur. Cfr. l. III. t. 29. de parochiis et alien. paroch. Denique dioecesis etiam designat eam partem territorii episcopalis, quae opponitur *civitati* (cfr. cap. 35. X. de resc. l. 3.) ideoque non donavit simplicem *parochiam ruralem*. Cfr. c. 8. Conc. Epaon. (a. 517.) = c. 3. C. XII. q. 4.: "*Presbyter, dum dioecesim tenet*". Hinc c. 22. Conc. Agath. (a. 506.) = c. 32. C. XII. q. 2. distinguuntur "*civitatenses* sive *dioecesani presbyteri*". Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 658. not. 1.

(12) Gerarch. cattol. (a. 1896.), p. 165. Gli ill.mi e r.mi Monsgr.ri Arciv. e Vesc. residenziali; cap. 11. § 1. X. de off. iud. ord. l. 31.; cap. 14. X. de renunt. l. 9.; cap. 40. X. de resc. l. 3.; cap. 1. de vita et honest. III. l. 1. in Clem.; cap. 8. X. de his, quae fiunt a prael. III. 10.; *Reiffenstuel* l. l. t. 31. n. 19.

(13) Cap. 7. de off. ordin. l. 16. in Sext.

(14) Leo XIII. a. 1882. istum modum loquendi antiquo substituit. Cfr. Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 2. de ref.; Arch. f. k. K. t. 48. p. 211.; Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 329. sq. 399.

(15) *Thomassin* l. c. P. I. l. 1. cap. 27. 28.; *Benedict*. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 7. n. 1. sq. l. XIII. cap. 8. n. 12.; *Bouix* l. c. t. I. p. 490. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 161. sq. Prima vestigia Episcoporum titularium sive in partibus infidelium occurrunt c. 37. Conc. Trull. (a. 692.), quibus aliqua ratione sanctiones antiquorum canonum, cfr. c. 37. Apost.; c. 18. Conc. Ancyra. (a. 314.); c. 18. Conc. Antioch. (a. 341.) fuerunt applicatae. Cfr. *Hefele* l. c. t. I. p. 337. sq. t. III. p. 335.; Bonif. VIII. a. 1301. in cap. 3. X. de elect. l. 3. in Extrav. com.; cap. 5. de elect. l. 2. in Clem.; *Benedict*. XIV. Const. "*Cum a nobis*" 4. Aug. 1747.

(16) Quare Episcopis titularibus simpliciter adnumerandi non sunt Episcopi, qui in Hungaria vocantur "*titulares*". Illi enim ordinarie ordine episcopali carent et sunt *presbyteri* a rege Hungariae *nominati* sive electi ad sedes episcopales olim ad Hungariam pertinentes cum quibusdam iuribus et praerogativis, sed a Romano Pontifice praeconizari non solent, nisi duos excepias, qui etiam consecrationem episcopalem accipiunt. Cfr. *Nilles*, qui ex professo de illis Episcopis titularibus Hungariae agit et non paucos errores corrigit: Act. theol. Oenip. t. XV. p. 153. sq. 159. sq. iunet. t. XIX. p. 355. sq. t. XX. p. 158. sq.

(17) At etiam reperiuntur Episcopi vere consecrati, qui vel ipso titulo ecclesiae (in partibus infidelium) carent. Cfr. Gerarch. cattol. (a. 1896.) p. 407. de Episcopis synecellis Patriarchar. oriental.; cap. 1. X. de ord. ab Ep., qui renunt. Episcopat., de Episcopis, qui renuntiarunt loco et dignitati; *Benedict*. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 8. n. 12.; *Scherer* l. c. p. 328. not. 12. p. 556.

populoque carentis et in partibus *infidelium*, non acatholicorum (18) sitae, ideoque obligationi residendi non sunt obnoxii (19);

c) in Episcopos *saeculares* et *regulares*, prout ex clero saeculari aut regulari sunt assumpti;

d) in Episcopos *suffraganeos*, qui “*suffragium*”, ferunt in Synodis provincialibus et Metropolitae subiecti sunt, et in *exemptos* (20), qui Sedi Apostolicae immediate subduntur

e) in Episcopos *auxiliares* sive *coadiutores* sive *Vicarios* in *pontificalibus*, qui solent esse Episcopi titulares cum assignatione dioeceseos, in qua Episcopo ordinario sive in universa dioecesi administranda sive saltem in pontificalibus exercendis subsidio veniunt (21).

§ 1. DE INSTITUTIONE OFFICII EPISCOPORUM.

I. De institutione officii Episcoporum in genere.

731. Episcopi ut in *hierarchia ordinis ex iure divino* supremum occupant gradum et potestate ordinis presbyteris sunt superiores (22), ita in *hierarchia iurisdictionis ex Christi institutione* proprium habent *officium spirituale*, non mere *oeconomicum* ad administrationem rerum temporalium ordinatum, ut vult *Harnack* (23).

(18) *Scherer* l. c. p. 556.

(19) Quibus Episcopis titularibus non raro ex *alio officio* competit iurisdictio et obligatio residendi v. g. Vicariis Apostolicis ad ecclesias i. p. inf. promotis. Cfr. *Gerarch. cattol.* (a. 1896.) p. 252. *Episc. Melitens.*, p. 314. *Arch. Tranens.*, p. 409. *Abb. S. Maurit.*

(20) *Thomassin.* l. c. P. I. l. 3. cp. 41. n. 17.; *Gerarchia cattol.* (a. 1896.) p. 34. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 329. sq.

(21) Cfr. de *Chorepiscopis*: *Conc. Neocaesar.* (a. 314.-325.) c. 14.; *Conc. Ancyran.* (a. 314.) c. 13.; *Conc. Antioch.* (a. 341.) c. 8. 10.; *Conc. Nicaen.* (a. 325.) c. 8.; c. 46. *Conc. Carthag. III.* (a. 397.) ; *Phillips* l. c. t. II. p. 95. sq.; *Kraus*, *Real-Encycl. v. Chorbisch.*; *Scherer* l. c. t. I. p. 597. sq. Cfr. de *Episcopis auxiliaribus et coadiutoribus*: *Bouix* l. c. p. 497. sq.; *Scherer* l. c. p. 598. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 161. sq. 249. sq.

(22) *Conc. Trid. Sess. XXIII.* vera et *can. doct.* cap. 1. sq. 4. *can.* 1. sq. 6. 7.; *supra* h. tom. II. n. 23. sq. 63.

(23) *Conc. Trid.* l. c. cap. 4. *can.* 7. 8.; *Suarez*, *De leg.* l. IV. cap. 4. n. 1. sq. 4. 13. 14. 17. sq.; *Wilmers*, *De Christi Ecclesia* p. 115. sq. 287. sq. 300. sq.; *Palmieri*, *De R. Pontifice* p. 59. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 1. sq. 90. sq.; *Bouix*, *De Episcopo* t. I. p. 1. sq.; *Thomassin.* l. c. P. I. l. 1. cp. 50. 51. 52. 53.; *Nilles*, *Kalendar. manuale utriusque Eccles.* p. 460. sq.; *Pesch*, *Praelect. dogm.* t. I. n. 272. sq. 306. sq. 333. sq. 356. sq. 343. sq.

Porro Episcopi, licet illorum officium pastorale ab *Apostolorum* officio propter disparem potestatem et praerogativas sit *vere distinctum*, tamen ex eadem divina ordinatione ipsi, non alii in *collegium Apostolorum succedunt*, ut sub S. Petro eiusque legitimis successoribus auctoritatem in collegio Apostolorum a Christo constitutam usque ad consummationem saeculorum *continuent* (24).

Denique officio suo Episcopi non solum *iure divino* a presbyterio sunt *distincti*, sed iisdem etiam in hierarchia *iurisdictionis superiores*, Romano autem Pontifici tam seorsum singuli quam simul omnes *subordinati* (25).

Quae institutio officii sive muneris episcopalis Episcoporum facta est a Christo Domino per *praeceptum generale*, quo Apostolis et praecipue S. Petro eiusque successoribus iniunxit, *ut crearentur Episcopi*, qui tanquam principes et *pastores ordinarii* sub supremo pastore regerent Ecclesiam. Quod praeceptum generale est causa *remota*, non proxima et *immediata*, qua officium Episcoporum in particulari cum omnibus suis circumstantiis determinatum et institutum est.

Manifesta igitur est *differentia inter primatum* Romani Pontificis et *officium* Episcoporum. Etenim dignitas pontificia habet *certam et immutabilem potestatem* ex vi suae institutionis quoad *substantiam determinatam*, tum ex parte *subditorum* et territoriorum, tum ex parte *actionum* et *matarum*, in quibus versari potest, neque ullius *augmenti* vel *imminutionis* capax est. At officium Episcoporum sibi non habet adnexam ex vi iuris divini certam et determinatam potestatem sive in *territorio* et *personis subiectis* sive in *actibus et materiis* regiminis. Nam *territoria* Episcoporum sunt inaequalia, augeri vel minui vel dividi vel uniri possunt. *Personae* in dioecesibus existentes non raro per Rom. Pontificem eximuntur. Ipsa vero competentia Episcoporum quoad *actus* et *materias* modo *limitatur* v. g. quoad leges condendas de impedimentis matrimonii vel de irregularitatibus etc., modo *augetur* v. g. in Concilio Tridentino quoad ius dispensandi super irregularitatibus vel absolvendi a casibus reservatis.

(24) *Wilmers* l. c. p. 310. sq. 192. 353. sq.; *Palmieri* l. c. p. 106. sq.; *Granderath* l. c. p. 117. 132. sq.; *Suarez* l. c. n. 21.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 431.; *Bouix* l. c. p. 7. sq. 41. sq.

(25) Conc. Trid. l. c. cap. 4.; *Wilmers* l. c. p. 328. sq. 334. sq.; *Cavagnis* l. c. p. 523. sq.; Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 3.; *Granderath* l. c. p. 223. sq.; *Wilmers* l. c. p. 274. sq. 347.; *Billot* l. c. t. III. p. 91. sq. 217. sq.

Quare Episcopi, qui sunt pastores particulares, ex iure divino semper in Ecclesia existere debent, neque unquam Rom. Pontifex absque Episcopis seu pastoribus particularibus potest regere Ecclesiam, sed ex statuto divinitus ordine in partem sollicitudinis vocet necesse est Episcopos particulares, qui potestate *ordinaria* et *immediata* particulares sibi commissos greges pascant et regant. Inde quoque efficitur Romanum Pontificem non posse ita *deprimere* et *limitare* officium Episcoporum, ut *praeceptum generale* Christi de institutione Episcoporum tanquam pastorum *ordinariorum* et immediatorum, non vicariorum vel delegatorum R. Pontificis fiat illusorium (26).

732. Nequaquam enim cum Protestantibus, qui negata hierarchia *ordinis* et reiecto vero *sacerdotio* novi testamenti omnes fideles dixerunt esse sacerdotes (27), etiam in *regimine* Ecclesiae esse potest *aequalitas* omnium fidelium, vel reprobandus est sacer principatus ab ipsis presbyteris distinctus (28).

Illi quoque acatholici errant, qui v. g. Harnack (29) alique antiquissimum factum discriminis inter Episcopos et presbyteros admittentes illud discrimen ex *institutione* quadam *mere ecclesiastica* vel *consuetudine* repetunt (30).

Neque ab errore immunes sunt Anglicani alique, ex quorum opinione officium Episcoporum ab *Apostolis*, non ab *ipso Christo* est institutum (31).

Falsam quoque notionem officii Episcoporum tradiderunt quotquot inde ab Aërio (32) Episcopos etiam *iurisdictionis*

(26) Pii VI. Const. « *Super soliditate* » 28. Nov. 1786.; Suarez l. c. n. 13. sq.; Granderath l. c. p. 118. sq.; Cavagnis l. c. p. 452.; Phillips l. c. p. 311. sq., ubi disserit de *erectione*, *divisione*, *unione* dioecesium; Bouix l. c. p. 81. 104. sq.; Billot l. c. p. 218. sq.

(27) Conc. Trid. l. c. can. 1. sq.; Hinschius l. c. t. I. p. 1. sq. 163. sq. t. II. p. 38. sq.

(28) Wilmers l. c. p. 117. sq.; Cavagnis l. c. p. 444. sq.

(29) Lehrb. d. Dogmeng. t. I. p. 182.; Hinschius l. c. t. II. p. 512., ubi vestigia Retschl secutus absque fundamento solido et contra antiquiora documenta historica *finxit* tandem saeculo tertio officium Episcoporum factum esse munus quoddam speciale regiminis ecclesiastici.

(30) Wilmers l. c. p. 287. sq.; Bingham, Origines l. 2. c. 1.; Neander, Geschichte der christl. Kirche § 58.

(31) Wilmers l. c. p. 304. sq.

(32) Epiphanius, Haeresis 75. n. 4. sq.; Migne, P. G. XLII. 507. sq.; Denzinger l. c. n. 426. de errore Marsilii Patavini, n. 569. de error. Wicleff et Hus, quos refutat Wilmers l. c. p. 328. sq.

potestate aequarunt presbyteris atque ex institutione Christi *superiores* esse negarunt.

Denique doctrinam catholicam perverterunt Ianseniani, Gallicani, Febroniani, qui *officium* Episcoporum cum *ordine* episcopali inseparabiliter coniunctum esse existimantes etiam vicissim *iurisdictionem* Episcoporum absque *ordine* episcopali existere non posse opinati sunt (33).

II. De institutione, innovatione, suppressione officii Episcoporum in particularibus dioecesibus.

733. Principia. Quamvis *officium* Episcoporum in genere (colleg. Episcop.) vere nitatur *institutione divina* usque ad finem saeculorum necessario duratura, tamen officium Episcopi, qui *particulari* dioecesi praeficitur, *iure mere humano* institutum est atque etiam *innovationi* vel *suppressioni* per competentem auctoritatem ecclesiasticam subiicitur.

Quare omnis *erectio*, *divisio*, *unio*, *suppressio* vel qualiscumque *immutatio* status alicuius dioecesis unice ex iure *ecclesiastico*, non *divino* est repetenda.

Quae auctoritas competens in erigendis vel innovandis vel supprimendis officiis vel dioecesibus Episcoporum ex natura rei i. e. *monarchicae* constitutionis Ecclesiae est R. Pontifex, nisi huiusmodi potestatem ex *tacita* vel *expressa* concessione *mediate* per alios Praelatos ecclesiasticos velit exercere aut ipsi potestati civili partes quasdam per consensum interveniendi tribuat. Optimo igitur iure in Syllabo Pii IX. proscripta est propositio 51.:

“ Imo laicum gubernium habet ius deponendi ab exercitio *pastoralis ministerii* Episcopos **neque tenetur obedire Romano Pontifici in iis, quae Episcopatum et Episcoporum respiciunt institutionem** „ (34).

734. Notae historicae (35). Quemadmodum S. Paulus (Tit. I. 5.) iniunxit S. Tito, ut in insula Creta constitueret Episcopos per civitates, ita primis temporibus nequaquam omnes

(33) *Wilmers* l. c. p. 335. sq.; *Bouix* l. c. p. 30. sq.

(34) Conc. Vatic. Sess. IV. cap. 3.; *Suarez* l. c. n. 18. 19.; *Phillips* l. c. t. V. p. 311. sq. Cfr. *Analect. eccles.* (a. 1899.) p. 393. sq., ubi refertur exemplum erectionis novae dioecesis.

(35) *Thomassin* l. c. P. I. l. 1. cap. 54. sq.; *Phillips* l. c. t. V. § 219.; *Card. Hergenroether-Kirsch* l. c. t. I. p. 101. sq. 211. sq. 432. sq. 690. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 378. sq.

et singulae dioeceses praesertim in Ecclesia orientali immediate per R. Pontificem *erectae* sunt, sed per *Apostolos* virosque apostolicos (36). Deinde Antistites sedium apostolicarum, Patriarchae vel Exarchae (37) vel Metropolitae cum Episcopis comprovincialibus suam interposuerunt auctoritatem (38). Quo in negotio neque necessaria existimabatur imperialis auctoritas, neque admissum fuit principium ex sola circumscriptione vel divisione dioecesium vel provinciarum *civilium* etiam dimittendam esse circumscriptionem dioecesium ecclesiasticarum, multoque minus edictis Imperatorum in Ecclesia posse erigi dioeceses vel provincias, praesertim si per ambitionem Praelatorum ecclesiasticorum huiusmodi edicta potestatis civilis fraudulenter contra sacros canones fuerunt obtenta (39). At in Ecclesia orientali vel ipsi Praesules ecclesiastici nimis facile ordinem ecclesiasticum accommodarunt ordini civili (40).

In Ecclesia quoque *occidentali* per S. Petrum eiusque successores teste Innocentio I. l. c. a. 415. in complures regiones Episcopi deputati sunt, qui ibidem ecclesias fundarent. Qua in missione ius erigendi dioeceses manifeste fuit contentum (41). At primis illis saeculis Romani Pontifices sibi ius immediate erigendi vel innovandi dioeceses nondum *reserva-*

(36) Innocent. I. in epist. ad Decent. Eugub. c. 2.; *Euseb.*, Hist. eccles. l. III. cap. 37.; *Thomassin.* l. c. cap. 54. n. 1. cap. 55. n. 6.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 398. not. 4. de diversa significatione nominum *paroeciae* et *dioecesis*.

(37) Ita S. Athanasius pro Aethiopia ordinavit S. Frumentium (*Socrates*, Historia eccles. lib. I. cap. 19.), S. Chrysostomus Willam pro Gothis (S. Chrys. ep. 123.), S. Basilius S. Gregorium Nazianzenum in Cappadocia. Cfr. *Thomassin.* l. c. cap. 54. n. 1. sq.; *Phillips* l. c. p. 313. sq.

(38) Conc. Sardic. (a. 343.) c. 6. et Conc. Chalced. (a. 451.) Act. XIII. iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 583. t. II. p. 497. sq. Cfr. quoque c. 4. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 8. 10. Conc. Antioch. (a. 341.) et c. 12. 57. Conc. Laodic. (a. 343.-381.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 382. sq. 773. sq. Cfr. de praxi vero Ecclesiae Africanae: C. 5. 12. Conc. Carthag. (a. 390.); c. 5. Conc. Carthag. (a. 397.); c. 4. Conc. Carthag. (a. 407.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 100. not. 4.; *Phillips* l. c. p. 291. 329.

(39) Innoc. I. in epist. a. 415. scr.; c. 12. Conc. Chalced. (a. 451.); *Thomassin.* l. c. cap. 54. n. 7.; *Hefele* l. c. t. II. p. 462. sq. 497. sq. 517.; *Hinschius* l. c. p. 380. not. 4., ubi parum efficaces rationes affert ad comprobanda ficta iura Imperatorum Romanorum.

(40) Cfr. c. 9. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 17. 28. Conc. Chalced. (a. 451.); *Hefele* l. c. p. 463. not. 1.; c. 38. Conc. Trullan. (a. 692.); *Thomassin.* l. c. cap. 56. n. 6.

(41) *Phillips* l. c. p. 319. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioeces. l. II. cap. 7. n. 1.; *Thomassin.* l. c. cap. 55. n. 6. 15. cap. 56. n. 7. sq.

runt. Hinc vel ipse S. Leo (42) licet recursum Restituti, Episcopi Africani, contra dismembrationem dioeceseos admittat, tamen in epistola ad Episcopos *Afric.* prov. Mauritaniae Caesar. a. 446. solummodo praescribit, ut nonnisi in maioribus populis et frequentioribus civitatibus Episcopatus instituantur vel per *divisiones* erigantur. Quae praxis per Primatem vel Metropolitam cum Episcopis comprovincialibus perficiendi institutiones vel innovationes dioecesium, quatenus opus fuit, non solum in Africa, sed etiam in Hispania et Gallia diu saltem quoad substantiam videtur fuisse recepta (43).

At quemadmodum in Oriente Imperatores Byzantini in erigendis et dividendis dioecesibus non leves sibi vindicabant partes, ita etiam in Occidente reges Visigothorum in Hispania (44), et reges Francorum in Gallia (45) suam interposuerunt auctoritatem in innovandis dioecesibus et provinciis ecclesiasticis neque a veris iniuriis et usurpationibus semper fuerunt immunes (46).

Paulatim vero factum est, ut Romani Pontifices magis directe in causis erectionis vel innovationis dioecesium intervenirent. Cuius interventionis antiqua exempla praesertim reperiuntur in Italia (47), et etiam extra Italiam velut in Burgundia (48) non desunt, item in Gallia (49). Quae immediata interventio Romanorum Pontificum frequentior facta est, cum

(42) Cfr. c. 4. D. 80.; cap. 1. X. de privil. V. 33.; *Phillips* l. c. p. 329. sq. 319. sq.; *Thomassin*. l. c. cap. 54. n. 10.

(43) *Thomassin*. l. c. cap. 54. n. 14. cap. 55. n. 1. 2. cap. 56. n. 4.

(44) Conc. Tolet. (a. 610.) iunct. decreto Gundemar., regis Visigothorum, subscripto a 26. Archiepiscopis et Episcopis, inter quos S. Isidorus Hispal. principem locum occupat. Hinc patet regem et Episcopos ex *mutua concordia* retinuisse illam circumscriptionem provinciarum *ecclesiasticarum*, quae fuerit conformis provinciis *civilibus*. Cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 66.

(45) Cfr. c. 11. (9.) Conc. Paris. (a. 614.). Cuius Concilii canones generatim *mutuo consensu* regis Chlotari II. et Episcoporum conditi tantum cum nonnullis limitationibus speciali edicto eiusdem regis 18. Oct. 615. confirmati sunt. Cfr. *Hefele* l. c. p. 70.

(46) Cfr. Concil. Paris. (a. 573.) iunct. *Hefele* l. c. p. 31. sq. 118. sq. 357. sq. et *Card. Hergenroether-Kirsch* l. c. t. I. p. 655. sq.

(47) Innoc. I. l. c.; S. Gregor. I. lib. IV. epist. 29.; *Phillips* l. c. p. 321. sq. 340. sq.

(48) Cfr. Leonis I. epist. 10. ad Episc. prov. Vienn. (a. 435.) in causa Hilarii Arelat.; *Hefele* l. c. t. II. p. 303.; *Phillips* l. c. p. 340. 303. sq.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 589.

(49) Cfr. epist. Leonis, Arch. Senonensis, ad regem Childebertum (a. 539.), in qua ad erectionem novae dioecesis *etiam* requirere videtur "*Papae notitiam* "; *Thomassin*. l. c. cap. 55. n. 1.

praesertim ex saeculo quinto supremi pastores Ecclesiae propagationem fidei inter barbaras gentes magno cum zelo promoverent velut apud Scotos, Anglos, Germanos, Slavos. Quorum populorum Apostoli per Romanos Pontifices missi etiam ex auctoritate apostolica dioeceses et provincias ecclesiasticas instituerunt v. g. Palladius et Patricius, Augustinus et Bonifacius, Ebbo, Ansgarius, Bruno (50).

Quodsi Carolus Magnus et Otto M. sua munificentia *Episcopatus* inter Saxones et Slavos *dotarunt*, nequaquam exinde in hoc negotio *principales* partes habuerunt, sed Praesulum ecclesiasticorum et praesertim Romani Pontificis auctoritas imprimis fuit necessaria (51). Quare si Romani Pontifices in erectione novarum dioecesium, quae hisce temporibus ordinarie absque dismembratione antiquarum dioecesium vel provinciarum fieri non potuit, expetierunt consensum Praelatorum principumque civilium interesse habentium, id spectat ad suavem et practicam executionem etiam nunc passim retentam, non ad iuris necessitatem (52).

Inde vero ex saeculo undecimo et duodecimo ius instituendi vel dividendi vel uniendi Episcopatus Romano Pontifici fuit reservatum. Id enim manifeste eruitur ex epistola Urbani II. ad Rainoldum, Archiepiscopum Remensem, scr. (a. 1092.): "*Solius etenim Apostolici est Episcopatus coniungere, coniunctos disiungere aut etiam novos constituere*". Quare mirum non est, quod in authenticis collectionibus iuris Decretalium illa potestas exclusiva Romani Pontificis tanquam indubia admittatur vel potius supponatur (53).

735. Disciplina vigens. Quae disciplina etiam subsequenti-
bus saeculis non est immutata (54) et etiam nunc viget (55).

(50) *Phillips* l. c. t. V. p. 325. sq.; *Thomassin*. l. c. n. 3. sq. 13. sq. cap. 56. n. 7. 8., ubi n. 6. 9. Graecorum ignaviam et negligentiam reprehendit; *Hefele* l. c. t. III. p. 494.

(51) Cfr. c. 22. Conc. Francoford. (a. 794.); c. 8. 19. Conc. Aquisgran. (a. 789.); Ioannes XII. Const. de erigenda archidioecesi Magdeburg. (a. 962.); *Hefele* l. c. t. IV. p. 607. 600. 628.

(52) *Thomassin*. l. c. cap. 57. 58.; *Phillips* l. c. p. 337. 341. sq.; Reg. 22. Canc. Apost.; *Riganti* l. c. Reg. 22. Canc. Apost. n. 77. sq. 118. Quare *Hinschius* l. c. t. II. p. 380. sq. confundens *facta* et *iura* minus accuratas sustinet assertiones.

(53) Cfr. Innoc. III. Decretal. scr. a. 1198. = cap. 1. X. de transl. l. 7.; idem a. 1200. in cap. 4. X. de off. leg. l. 30.

(54) Ioann. XXII. Decretales scr. a. 1317. = cap. 5. 6. de praebend. III. 2. in Extrav. com.; *Phillips* l. c. p. 345. sq.

(55) *Riganti* l. c.; *Nussi* l. c. p. 19. sq.; Conventiones Leonis XIII. p. 23. sq. 37. sq.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 570. sq.

§ 2. DE CONCESSIONE OFFICII EPISCOPORUM.

I. Principia fundamentalia.

736. De designatione personae (56). Ius constituendi Episcopos proprio et nativo iure est penes *Romanum Pontificem*. Quodsi Episcopi comprovinciales vel Capitula ecclesiarum cathedralium vel principes saeculares alique laici vel clerici partes quasdam obtinuerunt in nominandis Episcopis, id ex tacita vel expressa concessione Romani Pontificis est repetendum. Ecclesia enim non solum est societas perfecta et inaequalis sive *hierarchica*, sed vere *monarchica*. Quare nullus Episcopus est legitimus, nisi canonice sit missus et a Rom. Pontifice *immediate* vel *mediate* assumptus (57) sive per confirmationem ad communionem cum Sede Apostolica admissus. Sane *Hinschius* l. c. t. II. p. 519. contendit scriptores catholicos huiusmodi ius Rom. Pontificis nominandi etc. Episcopos nonnisi ob praeiudicia dogmatica et absque ullo fundamento in fontibus ecclesiasticis ex primatu pontificio derivare. Qua in assertione laudatus scriptor imprimis penitus negligit *textus sacrae scripturae* de concessione primatus, *tingit* contra fontes originem quandam falsam officii Episcoporum, arbitrarie tribuit R. Pontificibus illegitimam *praetensionem* primatus cum studio *potentiam* suam dilatandi, *facta* per scriptores catholicos allegata pro suis praeiudiciis protestanticis et novis fictionibus explicare et elidere studet. Quare accusatio scriptorum catholicorum potius in auctorem retorquenda est.

737. De collatione iurisdictionis episcopalis. I. Iurisdictionio *particularis*, quam *singuli* Episcopi vi officii pastoralis in suas

(56) *Tarquin.*, Inst. p. 106. sq.; *Cavagnis* l. c. p. 481.; *Wilmers* l. c. p. 347. sq.; *Phillips* l. c. t. V. p. 361. sq.; *Bouix* l. c. p. 148. sq. 183. sq.

(57) Pii IX. Syllab. prop. 19. 34. 50.; Conc. Trid. Sess. XXIII. can. 7. 8.; Pii VI. Const. „*Super soliditate*“, ubi approbat censuram facultatis Parisiensis contra propositionem Marci Antonii de Dominis; „*Monarchiae formam non fuisse immediate in Ecclesia a Christo institutam*“; Pii VI. Respons. cit. ad Metropol. cap. 8. n. 25.; scriptores in nota praecedente allegatos. Cfr. de assumptione et confirmatione Episcoporum per Metropolitam et Episcopos comprovinciales, per Primate et Patriarchas, per R. Pontificem: C. 4. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Thomassin*. l. c. P. II. l. 2. cap. 7. 8. 29. 30. 42. 43.; Synod. Seiarf. Syror. (a. 1888.) p. 223. sq.; Synod. prov. Ruthenor. (a. 1891.) p. 117. sq.; Synod. Alexandr. Coptor. (a. 1898.) p. 223. sq.

dioceses exercent, *non immediate a Deo, sed a Rom. Pontifice* tanquam ex *causa proxima* est derivanda. Profecto *Apostolis* immediate a Christo iurisdictio est collata, ut ex textibus sacrae scripturae manifeste colligitur: at huiusmodi praerogativa ad Episcopos non fuit extensa. Quare nequaquam cum *Layne* aliisque eo procedendum est, ut vel ipsis *Apostolis* per S. Petrum iurisdictio apostolica dicatur concessa. Quae exorbitans sententia recte a *Suaresio* aliisque reiicitur (58). Quodsi in isto *argumento* inefficaci a *Layne* sit recedendum, tamen *sententia* per illum in Concilio Tridentino praeclare propugnata, non tamen definita de immediata concessione iurisditionis episcopalis per Rom. Pontificem adeo solidis nititur rationibus, ut ab antiquis et novis doctoribus multo communius recepta sit et iam *certa et indubitata* dici possit; contraria vero sententia, si demas Gallicanos, a paucis semper theologis et canonistis etiam argumentis debilibus defensa nostra aetate vix solidam quandam probabilitatem retinet. Quare mirum est, quod nonnulli scriptores recentiores huius opinionis *improbabilis* et iamiam antiquatae causaeque desperatae denuo susceperint patrocinium (59).

II. Et profecto Rom. Pontifex est proxima causa iurisditionis episcopalis, si illam potestatem Episcopis concedere *potest* atque iuxta *praxim* et *traditionem* Ecclesiae etiam *de facto* concedit; argumenta vero pro immediata collatione iurisditionis episcopalis per Christum nihil probant. Etenim si certum est Romanum Pontificem posse concedere iurisditionem episcopalem, non est recurrendum ad *immediatam Dei actionem* nullo solido argumento demonstratam, cui insuper obstat *praxis* et *traditio* Ecclesiae, ita ut a *Benedicto XIV.*, De Synod. dioec. l. I. cap. 4. n. 2. sententia supra asserta dicatur “*rationi et auctoritati conformior* „.

(58) Matth. XXVIII. 18. sq.; Ioann. XX. 21.; S. Paul. ad Galat. I. 1., I. Cor. I. 1.; *Suarez*, De fide disp. X. sect. 1. n. 3., De leg. l. IV. cap. 3. n. 4. sq. 16.; *Bellarmin.*, De Rom. Pont. l. IV. cap. 23.; *Pesch* l. c. t. I. n. 369. sq.; *Wilmers* l. c. p. 352. sq.; paulo aliter rem explicat *Billot* l. c. t. III. p. 72. sq. Cfr. *Layne*, Disp. de orig. iurisd. Episc. ed. *Grisar*, Disp. Trid. t. I. p. 77. sq. 319. sq.

(59) *Layne* l. c. p. 97. sq. 319. sq.; *Suarez*, De leg. IV. cap. 4.; *Bellarmin.* l. c. cap. 24. 25.; *Wilmers* l. c. p. 355. sq.; *Card. Hergenroether*, K. Kirche u. chr. Staat, p. 855. sq. 880. sq.; *Bouix*, De Episcopo t. I. p. 54. sq.; Act. theol. Oenip. t. II. p. 389. sq.; *Scherer* l. c. p. 557. sq.

III. At imprimis dubitari nequit, quin Romanus Pontifex possit conferre iurisdictionem episcopalem. Nam ipse habet supremam et plenam, ordinariam et immediatam iurisdictionem in omnes fideles totius orbis terrarum. Quae iurdictio pontificia ex natura rei et pro exigentia Ecclesiae sive ut ordinaria sive ut delegata partialiter in alios derivari potest. De facto quoque Legatis a latere vel Patriarchis, quae suam iurisdictionem in Episcopos et fideles Suffraganeorum certe a solo Romano Pontifice derivant, multo amplior et perfectior potestas datur quam in ordinaria iurisdictione Episcoporum continetur. Denique Rom. Pontifex Vicariis vel Administratoribus Apostolicis vel Vicariis capitularibus, Episcopis confirmatis, qui Episcopi saltem consecrati saepe non sunt, eandem omnino ordinariam iurisdictionem concedere valet atque Episcopis consecratis et inthronizatis (60).

IV. Consonat quoque traditio praxisque Ecclesiae. Etenim iam S. Cyprianus in libro de unitate cap. 4. 5. comparat Petri cathedram *capiti, radici, soli, fonti* atque hisce similitudinibus satis indicat a S. Pontifice in Episcopos dimanare iurisdictionem. Porro S. Gregorius Nyssenus adversus eos, qui castigationes aegre ferunt, scribit: "*Per Petrum Episcopis dedit clavem coelestium honorum* „ Innocentius I. vero epist. 29. n. 1. et epist. 30. n. 3. docet: "*A sede Apostolica ipse episcopatus et tota auctoritas nominis huius emersit* „ Similibus locutionibus utuntur Optatus Milevitanus, De schism. Donatist. 1. II. n. 2. 4. 6. I. VII. n. 3. et S. Leo epist. 10. n. 1., ad quas Pius VI. in Const. dogm. "*Supra soliditate* „ infra citanda disertis verbis provocat.

Cui testimonio Sanct. Patrum accedit, quod hanc sententiam demptis Gallicanis theologis paucisque aliis teste Zaccaria praecipui omnium scholarum et regionum doctores tenuerunt velut S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus (61).

Porro Pius VI. in Const. "*Super soliditate* „ 21. Nov. 1786. § 4. etsi a formali definitione et consuetis terminis theologicis absterneat, quoad rem eandem doctrinam proponit: "*Iste scriptor (i. e. Eybel) nihil non molitur, quo hanc Petri sedem modis omnibus vexet ac oppugnet, qua in sede constitutam Pa-*

(60) Pii VI. Responsio cit. ad Metropol. cap. 8.; *Devoti*, Instit. can. I. II. t. 2. sect. 7. § 120., ubi bene exponit atque exemplis probat potestatem Episcoporum inde ab initio fuisse limitatam.

(61) *Layne* I. c. p. 101. sq. demptis textibus spuris; *Wilmers* I. c. p. 356.

tres unanimi consensu cathedram eam coluerunt, qua in una unitas in omnibus servaretur, a qua in reliquas omnes venerandae communionis iura dimanant.... Non ille veritus est fanaticam turbam vocare, (qui S. Pontificem eum esse dicunt), a quo ipsi Episcopi auctoritatem suam recipiunt, quemadmodum ipse a Deo supremam suam auctoritatem accepit.... An ergo fanatica fuit vox Christi (claves).... Petro pollicentis, quas claves communicandas ceteris post Tertullianum Petrum solum accepisse Optatus Milevitanus profiteri non dubitavit.... Et si quid Christus commune cum Petro ceteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit „ (S. Leo) (62).

Maxime vero nostro saeculo complura Concilia provincialia diversarum regionum eandem doctrinam de origine iurisdictionis episcopalis in recognitione Romana non correctam manifeste tradiderunt (63).

V. Denique *argumentis adversariorum* (64) vis et efficacia penitus est neganda. Etenim si primo loco arguunt Episcopos esse successores Apostolorum, quibus Christus immediate concesserit iurisdictionem, non satis attenderunt successionem Episcoporum sese nequaquam ad *omnem* potestatem Apostolorum extendere neque ad *eundem modum* concessionis iurisdictionis sive officii episcopalis. Quodsi *deinde* provocant ad Act. Ap. XX. 28., ubi Spiritus Sanctus dicitur posuisse Episcopos regere Ecclesiam Dei, sane exinde concludi potest *ex Dei voluntate* Ecclesiam etiam per *Episcopos* esse

(62) Pius VI. eandem doctrinam tradit in Const. „ *Caritas* „ 13. Apr. 1791. § 18.: „ **Haec porro iurisdictionis conferendae potestas ex nova disciplina a pluribus saeculis iam recepta, a Conciliis generalibus et ipsis concordatis confirmata ne ad Metropolitanos quidem potest ullo modo attingere, utpote quae illuc reversa, unde discesserat, unice residet penes Apostolicam Sedem, ita ut hodie Romanus Pontifex ex muneris sui officio pastores singulis ecclesiis praeficiat, ut verbis utamur Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 1. de reform. „.** Cfr. quoque Pii VI. epist. „ *Deessemus* „ 16. Sept. 1788. ad Episc. Motulens.: „ *Dignitatem episcopalem.... quae quoad ordinem immediate est a Deo et quoad iurisdictionem ab Apostolica Sede* „. Cfr. quoque *Laynez* l. c. p. 175. 162.

(63) Cfr. ex Cone. provinc. *Galliae* post a. 1848. celebratis: Cone. Albien., Lugdun., Burdigal., Aquens., Tolosan. in Collect. Lac. t. IV. col. 407. 468. 542. 965. 1034.; ex Cone. Anglo-Americ.; Cons. Quebec. IV.; Cone. colon. Angl. I. in Collect. Lac. t. III. col. 607. 1095. iunct. col. 1144. 1312.

(64) *Bouix* l. c. p. 74. sq.; *Wilmers* l. c. p. 363. sq.; *Laynez* l. c. p. 176. sq. 161. sq.

regendam; at minime sequitur potestatem ad illud regimen *immediate*, non tantum mediate a Spiritu Sancto tanquam a causa *proxima* esse concessam; sufficit enim quod *Deus* sit auctor illius potestatis, per quam Apostoli vel Romani Pontifices assumunt Episcopos, quemadmodum Apostoli in Act. Ap. XX. 28. leges suas vi potestatis apostolicae latas tribuerunt Spiritui Sancto: “ *Visum est Spiritui Sancto et nobis nihil ultra imponere vobis, quam haec necessaria* ”.

Praeterea praepostera plane ratione dicunt iurisdictionem a Deo concedi Episcopis aut in ipsa *consecratione* aut in *confirmatione* R. Pontificis aut (ut communius explicant) eo momento, quo iurdictio in consecratione iam incomplete sive ex parte principii activi data *per confirmationem pontificiam* ex parte principii passivi (subditorum assignatione) accipiat suum complementum.

At nullus Episcopus *in sola consecratione* accipit *actua-lem* iurisdictionem potius in hanc quam in illam dioecesim, sed tantum potestatem *ordinis*, qua sit subiectum maxime *aptum* et *rite dispositum* etiam ad accipiendam aliunde iurisdictionem, quam *actu* ex sola consecratione nondum obtinet. Porro iurdictio est essentialiter *relatio* inter *Superiorem et subditos determinatos*; sed omnis relatio supponit alterum terminum, ideoque illo non existente etiam iurdictio non potest existere.

Neque *in sola confirmatione* Papae immediate a Deo iurdictio Episcopis confertur. Nam ex formula et Litteris Apostolicis confirmationis potius colligitur Romanum Pontificem *per iniunctionem* esse verum collatorem ipsius iurisdictionis; etenim in *mandato Rom. Pontificis*, quo *Episcopus* confirmatus *inbetur regere fideles* sibi assignatos, atque *populus fidelis obligatur* ad praestandam obedientiam Episcopo sibi praeposito, *vera continetur iniunctio iurisdictionis episcopalis* per R. Pontificem immediate facta, nisi quis labore confusa notatione *iniunctionis* iurisdictionis; ergo immediata quaedam concessio Christi est omnino superfluum figmentum (65).

Tandem tertius ille modus subtiliter confictus ut plane

(65) *Lagnez* l. c. p. 254. sq., ubi praeclare probat a Romano Pontifice per viam *iniunctionis*, non consecrationis Episcopis concedi iurisdictionem, atque ut meram fictionem reiicit illum modum concedendae iurisdictionis episcopalis, secundum quem *Papa* dicitur *assignare materiam* et *Deus dare potestatem*.

ineptus est reiiciendus. Etenim ex certa et indubitata praxi Ecclesiae Episcopus confirmatus et inthronizatus, qui forte tantum est *subdiaconus*, iam habet plenam *iurisdictionem episcopalem*: ergo illam non obtinuit per consecrationem (nondum receptam) et per confirmationem R. Pontificis completam. Subsequens quaedam concessio iurisdictionis a Christo in consecratione peracta est omnino inutilis; theoria igitur adversariorum, quam *generaliter* defendunt, tota sua latitudine vera non est, et duplex quaedam origo iurisdictionis incredibilis est fingenda. Ergo cum adversarii nullum modum rationabilem assignare possint, quo Deus immediate Episcopis concedat iurisdictionem, ipsorum sententia est reiicienda.

738. Scholion. Quemadmodum Romanus Pontifex *singulis* Episcopis in suas *dioeceses* particulares concedit iurisdictionem, ita etiam iurisdictio, quae Episcopis alicuius *provinciae ecclesiasticae*, ut corpori sive collegio in Concilio provinciali vel plenario congregatis vere competit, a Romano Pontifice in eos derivatur. Imo vel ipsa iurisdictio a Patribus Conciliorum oecumenicorum in universam Ecclesiam exercitata nonnisi a Summo Pontifice est repetenda (66). Neque ulla ratione admitti potest sententia *Bolgenii* (67), qui *particularem* quidem iurisdictionem Episcoporum in suas dioeceses a Romano Pontifice derivat, at *universalem* quandam iurisdictionem cum ipso caractere episcopali immediate a Deo Episcopis concedi defendit, non ut singulis, sed ut coadunatis in corpus. Etenim doctrina a Bolgenio propugnata novitatis notam non effugit (68), quia in suum favorem nullum theologum allegare potuit, et non nisi postea paucos quosdam sectatores v. g. Phillips et Vering nactus est. Porro gratis et sine ullo solido fundamento ista distinctio inter iurisdictionem universalem et particularem a Bolgenio conficta est, omnesque patroni nostrae sententiae simpliciter et generaliter illam docent, ergo etiam iurisdictio universalis Episcoporum a Romano Pontifice est derivanda. Deinde Bolgenius plane perperam contendit illam per consecrationem episcopalem obtineri; incidit enim in easdem difficultates, ob quas etiam iurisdictio particularis in consecratione non

(66) Suarez, De leg. l. IV. cap. 6.; Pesch l. c. t. I. n. 373. sq.

(67) Bolgeni, L'Episcopato t. I. cap. 2. n. 23.

(68) Nilles in Act. theolog. Oenip. t. I. p. 287. sq.; Bouix, De Episcopo t. I. p. 83. sq.; Wilmers l. c. p. 366. sq.

acquiritur. Praeterea nequit sufficienter explicare, cur Episcopi mere consecrati ad Concilium oecumenicum stricto iure non sint vocandi, et unde simplices quidam presbyteri vel diaconi (Legati, Cardinales) in Conciliis oecumenicis habeant suffragium decisivum. Quodsi recurrat *ad iniunctionem* factam per Rom. Pontificem, ex eodem fonte etiam iurisdictio universalis Episcoporum absque novis fictionibus est derivanda. Tandem doctrina catholica de plenitudine potestatis *uni* Petro concessa cum assertionibus Bolgenii vix potest conciliari.

739. De inthronizatione sive institutione corporali. Concesso *titulo* officii episcopalis sane etiam Episcopus promotus capiet possessionem ecclesiae sibi assignatae. At cum in Romano Pontifice post acceptatam electionem ex natura rei iam sit plenitudo iurisditionis, ita ut solemnitas captae possessionis reducatur ad meram *caeremoniam*, in Episcopis etiam post collationem tituli a Romano Pontifice factam non tantum licitus, sed etiam *validus* usus iurisditionis acceptae potest dependere *a conditione* captae possessionis quoad substantiam (i. e. per praesentationem Bullar. Apost.) prius impleta. Nihil vero obstat, quominus Episcopus ipse apprehendat possessionem officii, neque ex natura rei requiritur, ut *per alium* introducatur. Multo minus potestati *civili* competit ius quoddam nativum introducendi Episcopos in possessionem redituum *ecclesiasticorum* officii episcopalis. Quodsi Episcopi ex titulo quodam *civili* v. g. *feudi* singularia iura consequuntur, Ecclesia non impedit investituram Episcoporum per principes civiles. Cfr. pactum Callixtinum (a. 1122.) et *Hefele* l. c. t. V. p. 371. sq.

II. Notae historicae (69).

740. Primis temporibus ipsi Apostoli a Christo Domino immediate electi (Matth. XXVIII. 18.) constituerunt Episcopos (70). Cfr. Tit. I. 5.; I. Timoth. IV. 4. Act. Apost. XIV. 22. Idem ex mandato Apostolorum fecerunt illorum discipuli v. g. S. Titus in insula Creta aliique viri apostolici sive evange-

(69) *Thomassin* l. c. P. II. l. 2. cap. 1. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 382. sq.; *Cavagnis* l. c. P. I. p. 481. sq.; *Kraus*, Real-Encykl. v. Bischof; *Saegmueller*, Lehrb. § 71.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 512. sq.

(70) *Euseb.*, *Histor. eccl.* l. III. cap. 4. 11. iunct. not. 4. 5. *Valesii*.

listae (71). Imo teste S. Clemente in epist. ad Corinth. cap. 44. ipsi Apostoli cognoscentes contentionem de nomine Episcopatus oborituram esse, ob eam causam etiam *ordinationem* dederunt, ut cum viri ab ipsis constituti decessissent, ministerium eorum alii viri probati exciperent (72). Qui modus a S. Clemente l. c. mox hisce verbis describitur: “ *Itaque qui constituti sunt ab illis Apostolis vel deinceps ab aliis viris eximiis* (discipulis Apostolorum) *consentiente universa ecclesia...* *hos iudicamus munere suo non iuste deiici* „ (73).

741. Postea saeculo secundo et tertio in vices illorum virorum eximiorum potissimum successerunt Episcopi com-provinciales, quibuscum concurrat presbyterium et populus ecclesiae vacantis (74). Id potissimum patet ex verbis S. Cypriani (75), qui tradit modum eligendi Episcopos “ *fere per universas provincias* „ receptum simulque accuratius definit, quae fuerint partes Episcoporum comprovincialium, cleri, populi in eligendo novo Episcopo.

Inde enim patet “ *plebe praesente* „ atque testimonium red-dente de vita et conversatione promovendorum “ *omnium suffragio* „ et iudicio electionem fuisse celebratam (76). Iam in illo “ *universae fraternitatis suffragio* „ sive “ *populi universi suffragio* „ certe *clerus* dioecesanus non fuit exclusus. At cum praeterea S. Cyprianus testetur, Episcopos *eiusdem provinciae* proximos ad ordinandum novum praepositum convenire, qui “ *de Episcoporum iudicio* „ sive “ *post Coepiscoporum consensum* „ sit assumendus, facile patet *iudicium* sive approbationem quandam universi negotii ad *Episcopos* com-provinciales spectasse (77).

742. Deinde c. 4. Concilii Nicaeni (a. 325.) = c. 1. D. 64. statutum est, ut *electio* (κατάστασις) novi Episcopi fieret ab omnibus Episcopis provinciae, in casu urgentis necessitatis *consecratio* (χειροτονια) saltem a tribus cum consensu scripto ab-

(71) Euseb. l. c. cap. 37.; Innoc. I. (a. 415.) in epist. ad Decent. Eugub. n. 2.

(72) Phillips l. c. t. V. p. 321. sq.

(73) Funk, Opera Patr. Apost. p. 116. not. 2.

(74) Euseb. l. c. l. VI. cap. 10. 11. de Ecclesia orientali.

(75) Epist. 67. (68.) iunct. epist. 52. (55.) et 55. (59.).

(76) Euseb. l. c. cap. 29. de electione Fabiani Papae (a. 236.-250.).

(77) Hefele l. c. t. I. p. 384. Cfr. quoque c. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.), ubi idem ius Metropolitanarum, quod sine ipsorum consensu Episcopus assumi non possit, denuo confirmatur iunct. Hefele l. c. p. 396.; Thomassin. l. c. P. II. l. 2. cap. 7. 8.

sentium Episcoporum perficeretur, universi autem negotii *confirmatio* (firmitas, τὸ κέρος) pertineret ad Metropolitanum cuiusque provinciae (78).

Synodus quoque Sardicensis (a. 343.) c. 6. ius a Concilio Nicaeno iam constitutum casibus difficilioribus (aliquantum obscure) applicat (79). Unde denuo eruitur penes Episcopos comprovinciales maximam fuisse auctoritatem in instituendis Episcopis et dioecesibus. Cfr. quoque c. 35. Apost. iunct. c. 9. 19. Conc. Antiocheni (a. 341.) et *Hefele* l. c. t. I. p. 811. Porro Synodus Laodicensis c. 12. (a. 341.-381.) = c. 4. D. 24. iubet electiones Episcoporum fieri iudicio Metropolitanorum et Episcoporum, imo c. 13. iam omnem interventionem multitudinis in eligendis Episcopis videtur excludere; id, quod intelligendum est saltem de interventione quadam plebis *inordinata* et praepotente (80).

743. Ab illa praxi Ecclesiae orientalis saeculo quarto et quinto et sexto non differebat disciplina Ecclesiae *occidentalis*, ut constat ex Conc. Carthaginiensi III. (a. 397.) atque ex aliis canonibus Ecclesiae Africanae (81). Item ex canonibus Dist. 61. 62. 63. 64. facile eruitur etiam in Italia et Gallia et Hispania in eligendis Episcopis principales partes habuisse Metropolitanos et Episcopos, comprovinciales non excluso clero ordine optimatum, populo. Cfr. Innoc. I. ad Vict. Rothomag. (a. 404.) in c. 5. D. 64.; Coelestin. ad Episc. Galliae (a. 428.) in c. 13. D. 61. et c. 26. D. 63.; Leo M. ad Episc. Vienn. prov. a. 445. in c. 27. D. 63.; Hilarius Papa ad Ascan. et reliq. Episc. Tarraconens. provinc. (a. 465.) apud *Thiel*, Epist. Rom. Pontif. t. I. p. 165. sq. 155. sq.; Gelasius Papa ad Episc. Dardaniae (a. 495.) in c. 6. D. 63.; c. 5. 6. 54. Conc. Arelat. II. (a. 443.-452.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 229.

744. At quod maioris est momenti, inde ex saeculo quarto et quinto, licet *Romani Pontifices* sibi nondum *reservarent* nominationem vel confirmationem Episcoporum, tamen *immediate* suam interposuerunt *auctoritatem* in urgenda et exequenda *recepta disciplina ecclesiastica de electione et ordinatione Episcoporum*.

(78) Cfr. quoque c. 20. Conc. Arelat. (a. 314.) et *Hefele* l. c. p. 385. sq. de diversa interpretatione cit. c. 4. Conc. Nicaen. in Ecclesia orientali et occidentali.

(79) *Hefele* l. c. p. 578. sq., ubi priorem partem obscuram canonis explicat.

(80) *Hefele* l. c. p. 759. sq.

(81) *Hefele* l. c. t. II. p. 65. sq. 55. sq.; *Thomassin*. l. c. cap. 7.

Cuius rei vestigia iam reperiuntur in epistolis S. Cypriani, atque adeo S. Cornelius Papa iam diserte testatur se depositorum Episcoporum successores ordinasse eosque in loca illorum misisse (82). Praesertim vero Innoc. I. (a. 404.) c. 5. D. 64. constituit: "*ut extra conscientiam Metropolitanorum Episcoporum nullus audeat ordinare Episcopum* .. Eandem regulam inculcarunt Bonifacius I., Leo M., Hilarius. Et Leo M. quidem scribit: "*Nulla ratio sinit, ut inter Episcopos habeamus, qui nec a clericis sunt electi nec a plebibus expetiti, nec a provincialibus Episcopis cum Metropolitanorum iudicio consecrati* .. Quae consecratio ordinarie Metropolitae fuit concessa, nisi iure speciali una cum consecratione Metropolitae etiam singulorum Episcoporum ordinatio Patriarchis esset reservata. Quo in casu nihilominus salvum mansit ius Metropolitae suum praestandi consensum in *assumptionem* Episcopi consecrandi (83). Neque desunt exempla, quod etiam hac in re Romani Pontifices saltem mediate per Vicarios Apostolicos exercuerint suam auctoritatem. Ita v. g. iam ex saeculo quarto et quinto inde a Siricio et Leone M. *sine consensu* Archiepiscopi Thessalonicensis, Vicarii Rom. Pontificum, in Illyrico Episcopus per clerum populumque electus a Metropolitae consecrari non potuit (84).

745. Postquam Imperatores Romani facti sunt christiani, mox sibi partes quasdam in eligendis Episcopis vindicarunt. Cuius praxis prima exempla iam reperiuntur saeculo quarto, cum vel ipse Constantinus M. Antiocheno populo duos presbyteros ad Episcopatum proponeret (85). At vere tyrannica usurpatio a Constantio exercitata est, qui dioecesibus Episcopos Arianos obtrudebat (86). Quod perversum exemplum complures Imperatores v. g. Zeno secuti sunt (87). Si Ecclesia in eligendis Episcopis etiam studuit obtinere consensum Imperatorum, inde nequaquam sequitur ex iure quodam illa aetate vigente Episcopos *valide* absque consensu Imperatorum

(82) *Phillips* l. c. t. V. p. 372.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 519. sq., ubi textus a *Phillips* allatos refutare vel alio modo explicare tentat.

(83) Cfr. c. 4. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 25. 28. Chalced. (a. 451.); *Hefele* l. c. t. I. p. 381. sq. 389. sq. 396. t. II. p. 526. sq.; *Thomassin*. l. c. cap. 8.

(84) *Phillips* l. c. p. 375. sq.; *Thomassin*. l. c. cap. 18. 19. 29. 30.

(85) *Eusebius*, Vita Constantini lib. III. cap. 62.

(86) *Socrates*, Historia eccles. l. II. cap. 6.

(87) *Hefele* l. c. t. II. p. 568.

eligi non potuisse. Huius enim iuris imperialis, quod propugnat *Hinschius* l. c. t. II. p. 514., ex sacris canonibus non potest afferri probatio, ut ipse fafetur; facta autem Imperatorum contradicente Ecclesia non constituerunt iura (88).

746. Postquam in Gallia inde a *saeculo* quinto Franci fidem catholicam amplexi sunt, in ipsorum regno et regionibus finitimis electio Episcoporum pro more antiquitus recepto generatim videtur esse celebrata, i. e. quantum ex Conciliis provincialibus erui potest, a clero et populo cum consensu Metropolitanis et Episcoporum comprovincialium (89). At cum iam in c. 10. Concilii Aurelianensis V. (a. 549.) statueretur, electionem Episcopi faciendam esse "*cum voluntate regis*", illa interventio regis intra iustos limites ab Ecclesia permissa facile degeneravit in usurpationem, ut constat ex c. 8. Conc. Paris. III. (a. 557.) contra huiusmodi iniurias lato. Cum Episcopi c. 2. Conc. Paris. V. (a. 614.) denuo vindicaret iura Metropolitanae, Episcoporum, cleri populique in electione Episcopi, rex Chlotarius II. (a. 615.) in edicto, quo canones illius Concilii approbavit, cit. canoni 2. addidit clausulam, quod Episcopus "*per ordinationem principis ordinetur*". Cfr. quoque c. 25. Conc. Rom. (a. 624-625.); c. 10. Conc. Cabil. (a. 644-656.).

747. In *Hispania* etiam post conversionem Visigothorum ad religionem catholicam (a. 587.) Episcopi cum consensu cleri et populi et iudicio Metropolitanae et Coepiscoporum electi sunt (90). Cum Episcopi pro singulari indole huius regni essent simul optimates et electores regum, mox factum est, ut reges Visigothorum in electione Episcoporum per suum consensum intervenirent, et tandem c. 6. Conc. Tolet. XII. (a. 681.) et c. 9. Conc. Tolet. XIII. (a. 683.) ius quoddam nominandi Episcopos consequerentur.

748. Quo magis imminuebatur pars, quam clerus populusque in electione Episcoporum habuit, ita ut paulatim populus penitus excluderetur, eo maiore ambitu praesertim ex

(88) Cfr. c. 31. Apost.; c. 3. Conc. Nicaen. (a. 787.) = c. 7. D. 63.; *Thomassin*. l. c. cap. 9.

(89) Cfr. c. 2. Conc. Arvern. I. (a. 435.); c. 7. Conc. Aurel. II. (a. 533.); c. 3. Conc. Aurel. III. (a. 538.); c. 5. Conc. Aurel. IV. (a. 541.); c. 10. 11. Conc. Aurel. V. (a. 549.); *Thomassin*. l. c. cap. 10. n. 8. sq. cap. 11. n. 3. cap. 13. 14.

(90) Cfr. c. 3. Conc. Barcin. II. (a. 599.); c. 19. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); *Thomassin*. l. c. cap. 11. n. 5.

saeculo octavo in regno Francorum aliisque in regionibus a regibus et principibus de facto exercitata est praerogativa nominandi Episcopos. Id potissimum obtinuit sub Carolo Martello. Neque Carolus M. ubique plenum liberumque ius eligendi Episcopos admisit, at pro sua devotione erga Ecclesiam praerogativis regiis in damnum religionis catholicae non est usus (91).

749. Quamvis Ecclesia non cessaret suam sibi vindicare independentiam in eligendis Episcopis (92), tamen in praxi plenam libertatem consecuta non est (93). Imo propter concessionem Episcopatum a principibus saecularibus per traditionem pontificalis baculi et annuli factam, cui non raro delictum simoniae accessit (94), ipsum discrimen utriusque potestatis in dubium vocatum est, ita ut Ecclesiae pro sua libertate et cleri honestate tandem supremum certamen esset subeundum. Quod certamen in celeberrimo dissidio de investituris (95) susceptum post multas vicissitudines quoad substantiam in favorem Ecclesiae finitum est (96). Quare excluso populo (cfr. c. 28. Conc. Lateran. II. a. 1139. = c. 35. D. 63.) libera electio Episcoporum delata est ad sola Capitula ecclesiarum cathedralium. Quod ius potissimum in authenticis collectionibus Gregorii IX. et Bonifacii VIII. continetur l. I. tit. 6. de elect. (97).

750. Ex saeculo decimo quarto Romani Pontifices sibi

(91) Cfr. c. 3. Conc. Nicaen. (a. 787.) = c. 7. D. 63. iunct. c. 22. Conc. Constantinop. (a. 869.) et *Hefele* l. c. t. III. p. 278. p. 476.; *Thomassin* l. c. cap. 20. sq. 24. sq.; *Hinschius* l. c. p. 522.

(92) Capit. III. Aquisgr. (a. 817.) capitul. 2.; c. 5. Conc. Roman. (a. 826.); *Thomassin* l. c. cap. 21. Cfr. *Hefele* l. c. p. 354.

(93) Cap. 2. Synodi prope villam Theodon. (a. 844.); c. 7. Conc. Valent. (a. 855.); *Thomassin* l. c. cap. 24. sq.

(94) Cfr. c. 1. 2. Conc. Remens. (a. 1049.); c. 1. Conc. Turon. (a. 1060.).

(95) *Hefele* l. c. t. V. p. 22. sq.; *Phillips* l. c. t. III. p. 137. sq.; *Hinschius* l. c. p. 529. 540. sq.

(96) *Hefele* l. c. t. V. p. 223. sq. 278. 373. sq. 413. 422.; *Thomassin* l. c. cap. 31. sq.; *Hinschius* l. c. p. 541. sq., ubi sine solidis probationibus multa suspicatur et coniectura colligit de occultis intentionibus; at cum falsis principiis de *omnipotentia Status* plene imbutus sit, de Gregorio VII. eiusque studio pro *libertate Ecclesiae* iustum iudicium proferre nescit.

(97) Cap. 3. X. de caus. II. 12.; cap. 56. X. de elect. I. 6.; *Thomassin* l. c. cap. 38. 31.; *Hinschius* l. c. p. 601. sq. Cfr. de Ecclesia orientali c. 3. Conc. Nicaen. (a. 787.); c. 22. Conc. Constantinop. (a. 869.); *Thomassin* l. c. cap. 26.

coeperunt *reservare* (98) provisionem canonicam Episcoporum atque exinde ius *commune Decretalium*, quo libera electio Episcoporum fuit Capitulis cathedralibus concessa, paulatim ob iustas causas commutatum est in novam disciplinam *liberae collationis* Episcopatum per *Romanum Pontificem*. Quaecum innovatione etiam illa coniuncta (99) est, quod Romani Pontifices sibi saltem reservarent *confirmationem electionis Episcoporum*, ubi libera collatio non fuit introducta.

Quae commutatio in non paucis regionibus magis theoreticum quam practicum valorem habuit. Nam Romani Pontifices iam ante Concilium Tridentinum compluribus principibus v. g. regibus Galliae et Hispaniae indulerunt ius quoddam *nominandi* vel *praesentandi* Episcopos ad dioeceses in ipsorum regnis sitas, salvo iure suo immediate concedendi clericis sibi praesentatis *institutionem* canonicam (100). Ita factum est, ut usque ad initium ultimi saeculi praesertim triplex forma provisionis canonicae Episcoporum in praxi esset recepta scilicet libera collatio Romani Pontificis, electio Capitulorum cathedralium, nominatio sive praesentatio regia.

III. Disciplina vigens.

751. In Ecclesia *occidentali* ex iure *communi* nunc vigente nominatio Episcoporum fit *per liberam collationem Romani Pontificis*. Etenim per Reg. 2. Cancellariae Apostolicae collatio omnium ecclesiarum cathedralium Romano Pontifici est reservata, et nostra aetate non amplius viget illud ius commune, quod in *collectionibus Decretalium* reperitur. Quare nequaquam sustineri potest electionem Episcoporum per Capitula ecclesiarum cathedralium ex iure *communi* etiam nunc esse *formam* provisionis canonicae officii Episcoporum; etenim *antiquum* ius commune cum *novo* et vigente iure *communi* confunditur (101).

(98) Cap. 3. 13. de praeb. III. 2. in Extrav. com.; cap. 4. de elect. I. 3. in Extrav. com.; Reg. 2. Canc. Apost.; Thomassin. I. c. cap. 30. n. 2. 3. cap. 33. 40.; Phillips I. c. t. V. p. 388. sq.; Riganti I. c. Reg. 2. Canc. Apost. § 1.

(99) Thomassin. I. c. cap. 43.; Hinschius I. c. p. 600. sq.

(100) Riganti I. c. § 1. n. 12. sq. 56. sq.; Phillips I. c. p. 401. sq.; Hinschius I. c. p. 609. sq. iunct. Benedict. XIV., De Synod. dioec. I. XIII. cap. 7. n. 4. sq.

(101) Convent. Leon. XIII. p. 79. art. 15. convent. pro Columb. (a. 1887.); Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 429.; supra

Quae libera collatio Romani Pontificis, quae vim habet electionis simul et confirmationis, ordinarie in Consistorio post praemissas informationes nunc duplici modo fit:

I. Per *absolute liberam nominationem*, quae ne praeviam quidem supplicationem vel commendationem Capituli cathedralis vel Episcoporum comprovincialium supponit. Quae disciplina viget potissimum in nominandis Episcopis titularibus (102), Vicariis Apostolicis in terris missionum, qui dignitate episcopali sunt insigniti, nisi probetur exceptio (103), in Episcopis coadiutoribus cum iure successionis (104), per se et theoretice in promovendis Episcopis regni Italiae. At negari non potest liberum illud ius Romani Pontificis in Italia non solum limitari vel impediri propter regium Exequatur, sed etiam ob praetensiones iurispatronatus vel privilegiorum (105); neque in praxi legitima consilia vel desideria Capitulorum vel Episcoporum negligi solent.

II. *Post praeviam commendationem* complurium candidatorum (ordinarie trium) aut ab insignioribus clericis ecclesiae viduatae cum voto Episcoporum comprovincialium aut a *solis* Episcopis comprovincialibus factam (106). Qui modus simplicis commendationis *non est electio canonica* (107), atque Romanus Pontifex licet regulariter unum ex clericis sibi commendatis ad officium Episcopi assumat, tamen etiam omissis candidatis commendatis alium clericum libere promovet. Commendatio illa viget in Statibus foederatis Ame-

h. tom. II. n. 283. sq. de com. provisione off. eccl., 327. sq. de libera collatione pontificia; *Sebastianelli*, Praelectiones iur. can. t. I. p. 281. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 5. n. 3.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 64. sq.

(102) Cap. 5. de elect. l. 3. in Clem.

(103) Convent. Leon. XIII. p. 25. 134. 44. sq. 110.; Collect. S. C. de Prop. Fid. n. 38. sq.

(104) *Benedict. XIV.* l. c. l. XIII. cap. 10. n. 21. sq. cap. 14. n. 3.

(105) Leon. XIII. Const. « *Immortalis* » 21. Sept. 1878. de seligendis Episc. in Italia; Convent. Leon. XIII. p. 101. sq. de modo procedendi in libera collatione Episcopatum insul. Meliten. et Gaudisien.; S. C. Inq. 29. Nov. 1875.; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 494. sq. 515. not. 7. II.; supra h. tom. II. n. 422. not. 97. de iurepatronatus; *Hollweck*, D. k. Strafg. § 84.; *Giobbio* l. c. n. 131. sq.; *Bungen* l. c. p. 87. sq. de processu inform. et examine Episc.

(106) Collectanea S. C. de Prop. F. n. 40. sq., ubi *recentissima* decreta sunt attendenda; *Zitelli*, Apparatus iur. eccl. p. 3. sq.

(107) Decret. S. C. de Prop. F. 14. Iun. 1834. in Collect. Lac. t. III. col. 48.

ricae septentrionalis, in Canada, Anglia, Hibernia, Belgio, Hollandia aliisque in regionibus praesertim S. C. de Prop. F. subiectis.

752. Iure *particulari* in Ecclesia latina fit etiam:

I. *Nominatione vel praesentatione catholicorum principum vel praesidum civitatum*. Quod ius praesentandi vel nominandi est merum ius designandi personam, non concedendi officium et nititur aut *iurepatronatus* aut *privilegio Sedis Apostolicae* sive in *concordatis* sive in specialibus *Constitutionibus* pontificiis concesso. Porro etiam praesentatio illa ex decreto Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 1. de ref. necessario fieri debet *de digniore*, non tantum de simpliciter digno, insuper intra *tempus* a iure provisioni dioecesium praefixum, nisi iure speciali longius tempus sit concessum ad obtinendam institutionem pontificiam (108).

Huiusmodi disciplina generatim viget in *Austria, Bavaria, (Gallia), Hispania, Lusitania*, in compluribus civitatibus *Americae Latinae*, at pro diversitate regionum non levibus modificationibus est obnoxia (109). Ita v. g. in *Austria* Imperator ex art. 19. concordat. (a. 1855.) debet uti consilio Antistitum praesertim comprovincialium. Salva quoque manserunt iura Capituli Olmucensis et Salisburgensis ad liberam electionem Archiepiscoporum, neque sublata sunt singularia privilegia *Archiepiscopi Salisburgensis* libere conferendi officia Episcopi *Secoviensis, Lavantini* et (saltem in tertia quaque vacatione) *Garcensis*, item concedendi *institutionem* canonicam Episco-

(108) Supra h. tom. II. n. 400. de iurepatronatus; *Card. Hergenroether* in *Arch. f. k. K.* t. 39. p. 193. sq. de notione canonica nominationis; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 515. not. 7. Quare *Hinschius* l. c. t. II. p. 69. falso asserit praesentationem personae *simpliciter idoneae* sufficere; id enim verbis Concilii Tridentini l. c. manifeste excluditur, neque ex conventionibus sequitur contrarium. Nequaquam enim in concordatis derogatum est *iuri Tridentino*, atque personae illae *dignae* opponuntur *indignis*, quae utique facilius a guberniis civilibus praesentantur. Quae persona sit revera dignior, iudicio R. Pontificis ultimatim et authentice est definiendum, non a personis privilegio praesentationis donatis. Neque exinde sequitur, ut putat *Hinschius* l. c., ius praesentandi ita amittere omnem practicam utilitatem. Quodsi idem auctor l. c. opinatur collationem officii episcopalis a R. Pontifice factam cum laesione iuris praesentandi gubernii civilis tanquam *irritam* posse tractari, confundit nullitatem forte ex defectu *voluntatis* in R. Pontifice repetendam cum nullitate, quae in defectu *potestatis* R. Pontificis non habet fundamentum.

(109) *Nussi*, Conventiones p. 29. sq.; *Convent. Leon. XIII.* p. 7. 25. 47. 48. 71.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 69. sq.

pis Gurcensibus, qui in duabus aliis vacationibus ab Imperatore Austriae nominantur.

In *Gallia* art. 17. conventionis (a. 1801.) solis praesidibus catholicis ius nominandi Episcopos fuit concessum. Quodsi illa conditio non verificetur, nova conventio est necessaria. Cfr. quoque art. 15. convent. cum Columb. 1887.

II. *Electione* vel postulatione *Capitulum cathedralium* (110). Quae forma promotionis Episcoporum ex iure speciali praescripta est in *Austria* pro archidioecesibus Olmucensi et Salisburgensi, in omnibus dioecesibus *Borussiae* et principatum provinciae ecclesiasticae *Rheni superioris*, in *Helvetia* quoad dioeceses S. Galli, Curiensem, Basileensem (111). Quod ius Capitulum cathedralium eligendi Episcopum dioecesanum pro diversis regionibus partim per expressas concessionem in concordatis factas partim per consuetudines toleratas non leviter limitatum et a plane *libero* iure eligendi *multum* alienum est (112).

753. In Ecclesia orientali:

I. Patriarchae Armeniorum iuxta Pii IX. Const. "*Reversurus* „ 12. Iulii 1867. eliguntur a solis Episcopis universi Patriarchatus exclusis clericis episcopali caractere non pollentibus atque laicis. Qui Patriarchae electi vel postulati priusquam inthronizantur vel ullam exercent iurisdictionem patriarchalem, a R. Pontifice confirmandi vel admittendi sunt et insuper ante pallii latini receptionem a certis actibus penitus abstinere debent.

Episcopi vero eiusdem Patriarchatus ita assumuntur, ut a Synodo universorum Episcoporum Patriarchatus Armeniorum tres nominentur, e quibus Romanus Pontifex unum eligit, quem ecclesiae viduatae praeficiat.

II. *Patriarchae* et *Episcopi* in *Patriarchatu Babylonensi Chaldaeorum* ex Pii IX. Const. "*Cum ecclesiastica* „ 31. Aug. 1869. eodem modo eliguntur, quo in Patriarchatu Ciliciae

(110) Cfr. supra h. tom. II. n. 351. sq. de electione et postulatione, ubi ius constitutum de electionibus et eligendis, de forma electionis eiusque intimatione et confirmatione, de consecratione electi Episcopi iam sufficienter est expositum.

(111) *Nussi* l. c. p. 29. sq.; *Vering*, Lehrb. d. k. K. § 138.; *Saegmueller*, Lehrb. § 71.

(112) Epist. Secret. Stat. ad Episc. Germ. 20. Iul. 1900.; Arch. f. k. K. t. 78. p. 225. sq.; *Roesch*, D. Einfluss d. deutsch. protest. Regier. auf d. Bischofswahlen; *Hinschius* l. c. t. II. p. 657. sq., ubi iura guberniorum magno cum studio sustinet.

Armeniorum promoventur ex cit. Const. " *Reversurus* .., in qua Pius IX. aperte edixerat se gravissimum hoc negotium de electione Antistitum in reliquis quoque Patriarchatibus (orientalibus) quamprimum esse moderaturum. At in solo Patriarchatu Babylonensi id ipsi perficere contigit.

III. *Patriarchae Syrorum* eliguntur in Synodo ex Metropolitanis et Episcopis nationis canonice congregata secundum formam a Synodo Sciarfensi Syrorum (a. 1888.) p. 218. sq. praescriptam. Cuius electionis confirmatio cum pallii latini praerogativa *post consecrationem iam factam* a Rom. Pontifice est petenda. *Episcoporum* electio apud Syros fit a Synodo Episcoporum nationis ex terna a clero et *magnatibus* dioecesis vacantis sibi praesentata. Qua in propositione si nullus candidatus idoneus reperiatur, secunda, imo etiam tertia vice nova terna est exhibenda. Quodsi ne tertia quidem propositio dignam et idoneam personam contineat, ipsa Sinodus libere Episcopum eligit. Qui Episcopus canonice electus *post obtentam confirmationem pontificiam* iuxta praescriptionem sacrorum canonum consecrationem episcopalem et possessionem sedis recipere potest et debet. Cfr. Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 223. sq.

IV. In *Patriarchatu Alexandrino Coptorum* ex decreto Synodi *Alexandr.* Coptor. (a. 1898.) p. 187. sq. *Patriarchae* ita designantur, ut a Synodo Episcoporum, penitus exclusis laicis vel presbyteris, *tres candidati* in forma legitima nominentur et R. Pontifici praesententur, e quibus ipse Patriarcham eligit. *Episcopi* vero, si sedes vacet, pariter a solo Synodo Episcoporum nominantur, sed forma canonica servata *unus* tantum candidatus *vere eligitur* per consensum *Patriarchae approbandus* et a R. Pontifice *confirmandus*.

V. In reliquis Patriarchatibus vel provinciis ritus orientalis, quamdiu Sedes Apostolica de electione Patriarcharum, Metropolitanarum, Episcoporum novam ordinationem nondum promulgavit, omnino standum est iuri hucusque vigenti atque consuetudinibus a Sede Apostolica saltem toleratis (113).

Scholion. Post datam a R. Pontifice collationem vel confirmationem vel admissionem vel institutionem Episcopi pro-

(113) Collect. Lac. t. II. v. Episcopus n. 39. sq.; Synod. provinc. Ruthenor. (a. 1891.) p. 117. sq. et Pii VII. Const. " *In universalis* " 22. Febr. 1807. de privil. Imperatori Austriae concessio nominandi Episcopos Ruthen. in Galicia, reservato Metropolitae iure suos Suffraganeos ab Imperatore nominatos *instituendi et consecrandi*.

visi quoad iuramentum obedientiae R. Pontifici vel forte etiam principi civili praestandum, quoad Litteras Apostolicas Capitulo praesentandas, quoad recipiendam consecrationem episcopalem et inthronizationem iisdem obligationibus communibus tenentur iam alias expositis.

§ 3. DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS EPISCOPORUM.

I. De iuribus Episcoporum.

754. *Iura episcopalia* (cap. 16. V. de off. iud. ord. I. 31.) universam denotant potestatem Episcopi sive Ordinarii (Conc. Trid. Sess. VI. cap. 3. de ref.) vel Dioecesani (cap. 25. X. de iurepatr. III. 38.), quae non raro etiam aliis titulis insignitur, v. g. dicitur auctoritas pontificalis vel episcopalis (cap. 20. X. de iurepatr. III. 38.; cap. 13. X. de cens. III. 39.), iurisdictio episcopalis (cap. 3. X. de in integ. I. 41.), ius episcopale vel dioecesanum (cap. 1. X. ne sede III. 9.; cap. 49. X. de elect. I. 6.), lex dioecesana, lex dioecesanae iurisdictionis (114). Quae potestas episcopalis praeter plenitudinem sacerdotii in consecratione obtentam et iuxta leges canonicas exercendam complectitur veram et perfectam et immediatam *iurisdictionem* principis ecclesiastici *iniunctione* datam.

755. *Dividuntur iura potestatis Episcoporum*

a) *ratione tituli in ordinaria* (115) vi officii episcopalis collata nomine iureque proprio exercenda et in *delegata* sive per delegationem *a iure* (116) sive *ab homine* speciali commis-

(114) Cap. 9. X. de maior. I. 33.; cap. 9. X. de haeret. V. 7. Vocabula illa „*lex dioecesana*“ sensu *generali* iurisdictionis episcopalis prima vice occurrunt in Conc. Ilerd. (a. 524.-546.) c. 3. = c. 1. C. X. q. 1. et c. 34. C. XVI. q. 1. atque paulatim tempore medii aevi a viris doctis et in Glossa et ipsis legibus ecclesiasticis v. g. cap. 18. de off. iud. ord. I. 31., cap. 1. de V. S. V. 12. in Sext. ita distinguebantur a *lege iurisdictionis*, ut sensu restricto „*lex dioecesana*“ designaret praesertim *iura utilia* Episcopi in exigendis *tributis* etc., „*lex vero iurisdictionis*“ comprehenderet *reliqua iura* Episcopi. At tota haec distinctio diversis modis proposita nec in se est satis clara et probata nec in disciplina nunc vigente habet practicam utilitatem. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. I. cap. 4. n. 3. 4.; *Scherer* l. c. p. 560. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 42. sq.

(115) Cap. 7. de off. ordin. I. 16. in Sext.

(116) Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. 2. de ref., Sess. VI. cap. 2. 3. de ref. et alibi passim; cap. 9. X. de haeret. V. 7.; cap. unie. de suppl. l. 5. in Clem.; *Scherer* l. c.; *Hinschius* l. c. t. I. p. 176. sq. Cfr. quoque *Zitelli*, Apparatus iur. eccl. p. 60. sq., ubi enumerat casus, quibus Conc. Trid. exemptos subiecit Episcopis tanquam Delegatis Sed. Apost. et p. 63. recenset casus, in quibus regulares Episcopis subiiciuntur vel non.

sione R. Pontificis v. g. per rescriptum vel facultates triennales;

b) secundum *formam* in iura potestatis legislativae, iudiciariae, coercitivae;

c) secundum *materiam* in iura *iurisdictionis* sive potestatis sacri magisterii et regiminis atque in iura *ordinis* sive potestatis sacri ministerii circa cultum divinum et sacramenta et sacramentalia;

d) secundum *effectus* in iura *onerosa, utilia, onorifica*;

e) secundum *naturam* in *ecclesiastica* et *politica*, si pro diversitate regionum Episcopi etiam iura quaedam politica a potestate civili consequuntur.

756. Iura particularia Episcoporum quamvis in tractatu *singulari* de officio Episcoporum magna cum utilitate *singularim* enumerentur (117), in disputationibus scholasticis re-tenta via quadam media saltem per summa capita videntur esse recensenda.

I. iura iurisdictionis :

a) Si attendatur *forma*, qua Episcopi sua iurisdictione utuntur, ipsis competit :

a) *Potestas legislativa* (118) tum in Synodo dioecesana tum extra illam exercenda in statutis etiam perpetuis condendis et sine praevia recognitione Sed. Ap. publicandis nec nimis gravi sanctione muniendis pro suis *subditis* dioecesanis prae-ter ius, *non contra* ius commune etiam contraria *consuetu-dine* forte iam sublatum vel in rebus, quas R. Pontifex spe-cialiter sibi reservavit.

Inde quoque sequitur Episcopos suis legibus nihil posse *prohibere*, quod iure communi expresse et indubitanter est *permisum*, nisi ipsi sacri canones id eis aperte concedant, et vicissim nihil *permittere*, quod iure communi est *prohi-bitum*.

Praeterea Episcopi suis legibus id accuratius definire va-lent, quod legibus universalibus Ecclesiae tantum quoad sub-

(117) Cap. 16. X. de off. iud. ord. l. 31.; Bouix, De Episc. t. II. p. 80. sq.

(118) Cap. 2. 9. X. de M. et O. l. 33.; cap. 2. de const. l. 2. in Sext.; cap. 5. X. de his, quae fiunt III. 10.; Leon. XIII. Epist. ad Arch. Turon. 17. Dec. 1888.; Wernz, Ius Decretal. t. I. n. 93. 182.; Scherer l. c. § 29.; Suarez, De leg. l. IV. cap. 4. 5.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 1. 5. l. XII. cap. 8. n. 8. l. X. cap. 1. 2. 3. 9. n. 8. cap. 10. l. V. cap. 4. n. 3.; Bouix l. c. p. 305. sq.; Hinschius l. c. t. III. p. 834. sq.; Bargilliat l. c. n. 578. sq.

stantiam est determinatum, relicta Episcopis potestate *modum, locum, tempus* aliasque circumstantias singillatim definiendi.

Quaecum potestate legislativa Episcopi in propriam dioecesim (119) intime coniuncta est potestas suis subditis dandi *praecepta* aut *proprias* leges vel consuetudines particulares *dioecesis* interpretandi, applicandi, abrogandi aut per *dispensationes* relaxandi (120). Imo in non paucis casibus Episcopi in legibus suorum *Superiorum*, in quas per se nullam habent potestatem, partim expressa iuris concessione (121) partim specialibus indultis pontificiis (122) partim legitima consuetudine saltem tacite approbata (123) dispensationes concedere valent.

β) *Potestas iudiciaria* ita Episcopis propria est, ut causae ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in *prima instantia* coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, nisi agatur de causis maioribus ex natura sua vel iure positivo Sedi Apostolicae reservatis v. g. causae fidei, canonizationis etc. Imo prima illa instantia in multis causis v. g. quoad decreta edita in visitatione ad correctionem morum etc. et quoad omnia decreta extraiudicialia tanto rigore Episcopo reservatur, ut contra huiusmodi decreta in *suspensivo* non liceat appellare, sed tantum aut in *devolutivo* aut per extraiudicalem recursum ad R. Pontificem. Cfr. Benedict. XIV. Const. " *Ad militantis* „ 30. Mart. 1742. Praesertim vero causae matrimoniales et criminales, non Decani, Archidiaconi aliorumque inferiorum iudicio, sed *Episcopi tantum* examini et iurisdictioni relinquuntur. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref.

Denique Episcopi in *causa haereseos* sunt iudices ordinarii quoad suos dioecesanos atque tanquam Delegati Sedis Apostolicae etiam quoad *regulares* exemptos. Cfr. cap. 9. X. de haeret. I. 7.; Pauli V. Const. " *R. Pontifex* „ 1. Sept. 1606.

γ) *Potestas coercitiva* ab Episcopis imprimis ea ratione

(119) Cfr. de potestate legifera Episcopi in *Concilio*, Suarez l. c. cap. 6.

(120) Wernz l. c. n. 119. sq.; Zitelli l. c. p. 37. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 141. sq. 1451. sq.

(121) Cfr. v. g. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref.; Bouix l. c. p. 86. sq.; Bargilliat l. c. n. 581. sq.

(122) S. C. Inq. 24. Nov. 1897., 20. Apr. 1898.

(123) Bouix l. c. p. 91. sq. 134. sq.; Ferraris l. c. v. Dispensatio n. 25. sq.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. IX. cap. 2. n. 1. sq.

est exercenda, ut executioni mandent poenas ipso iure iam inflictas aut de iure infligendas, servato tamen iuris ordine et attenta disciplina *nunc vigente* (124). Neque Episcopus prohibetur, quominus poenis et censuris etiam a se latis vel ferendis in excessus clericorum et laicorum procedat, dummodo legitimam servet procedendi *formam* et in poenis infligendis *modum non excedat* (125).

Scholion. Episcopi fruuntur etiam potestate quadam *condonandi et abolendi* poenas in foro ecclesiastico inflictas.

Porro in foro divino per *indulgentias* intra terminos iure communi statutos poenas temporales remittere valent. Ita in dedicatione ecclesiae possunt concedere indulgentiam *unius anni*: in aliis vero casibus ex novo decreto Pii X. 28. Aug. 1903. indulgentiam saltem *quingenta dierum*. Cfr. cap. 14. 15. X. de poenit. V. 38.; S. C. Indulg. 14. Dec. 1877. 12. Jan. 1878. 20. Jun. 1891. 26. Maii 1898.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 1014. sq. 1026.; *Beringer*, D. Ablasser p. 46. sq.

Episcoporum quoque est *invigilandi* publicationi indulgentiarum, *indicandi* de authenticia rescriptorum, antequam indulgentiae concessae populo notificentur, permittendi, ut concessionem indulgentiarum typis mandentur, sed intra limites a S. C. Indulg. statutos nec a nova Leonis XIII. Const. "*Officiorum* ", immutatos. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 9. de ref.; S. C. Indulg. 14. April. 1856. 14. Dec. 1857.; S. C. Indic. 7. Aug. 1897.; *Pennacchi*, Commentatio in cit. Const. "*Officiorum* " p. 134. sq.

b) Si ratio habeatur *obiecti*, Episcopi explicare valent:

a) *Potestatem magisterii* (126):

1) Quoad *doctrinae* catholicae *propagationem* et *custodiam* imprimis Episcopi praecepto divino constituti sunt *doctores*, qui oves sibi commissas doceant et fidem catholicam ad salutem necessariam omnibus, ad quos *missi* sunt, pro suo munere annuntient. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1.

(124) *Bouix* l. c. p. 216. sq. 263. sq.; *Zitelli* l. c. p. 40. sq.

(125) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 3. de ref., Sess. XXV. cap. 12. de regul., Sess. XIII. cap. 1. sq. de ref.; *Bouix* l. c. p. 218.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. X. cap. 1. 2. 3. 9. 10.; Instr. Archiep. Prag. (a. 1869.). Qui modus praesertim servandus est, si Episcopus pro iure suo infligat suspensionem ex informata conscientia. Cfr. Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 1. de ref. iunct. Instr. S. C. de Prop. F. 20. Oct. 1884.

(126) *Benedict. XIV.* l. c. l. VII. cap. 1. sq.; *Bouix* l. c. p. 81. sq.; *Wernz*, Ius Decretal. tom. III. tit. 1. sq.; *Bargilliat*, Praelect. iur. canon. n. 560. sq.

de ref.; Leon. XIII. Encycl. " *Sapientiae* „ 10. Ian. 1890. § Hu-
iusce. Profecto controversias dogmaticas definire nequeunt;
at pro suo iure tanquam *Inquisitores* nati (cfr. Conc. Trid.
Sess. XXIV. cap. 3. de ref.) errores ab Ecclesia iam proscriptos
iubent, cavendos, prohibent prave libros, nisi ob rei gravita-
tem causa ad Sedem Apost. sit deferenda; subiiciunt censurae
omnes libros in sua dioecesi publicandos, quorum praevia
revisio in foro ecclesiastico ex nova Leonis XIII. Const. " *Of-
ficiorum* „ est praescripta nec Sedi Apostolicae reservata.

2) Quoad *praedicationem verbi Dei* et instructionem *ca-
techeticam* ius est Episcoporum concedendi *missionem cano-
nicam* ad exercendum officium praedicationis in dioecesi,
atque etiam regulares exempti extra ecclesias proprii ordi-
nis opus habent licentia Episcopi dioecesani et in ecclesiis
proprii ordinis saltem benedictionem petant necesse est.

3) Quoad *institutionem* ed educationem religiosam in
scholis Episcopi gaudent facultate ordinandi in omnibus
scholis institutionem et educationem religiosam catholicae
iuventutis atque praesertim curandi studia et educationem
cleri in seminariis et universitatibus catholicis.

β) Potestatem *regiminis* de universa disciplina ecclesia-
stica in dioecesi, praesertim vero:

1) Quoad *clericos* per sacram *ordinationem* servitio dioe-
cesis adscripto et clero dioecesano ut subditos Episcopi *in-
corporatos* vel non. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. de
ref.; decis. S. C. C. in caus. Reat. 26. Ian. 1833. in causis Fo-
roiul. 31. Ian. 1891.; *Bouix*, de Episc. t. II. p. 268. sq.

2) Quoad *institutionem*, innovationem, suppressionem *of-
ficiorum ecclesiasticorum* eorumque *provisionem*, administra-
tionem et amissionem (127), porro quoad convocationem et
celebrationem *Synodi dioecesanæ*, conferentiarum cleri (128),
quoad confraternitates, congreg. religios. etc.

3) Quoad administrationem *bonorum ecclesiasticorum*, exe-
cutionem piarum voluntatum (129). Huc quoque spectant
omnia illa *iura utilia* Episcoporum, quae ab antiquis cano-
nistis communi nomine *legis dioecesanæ* comprehendebantur
scil. ius *honestae sustentationis* ex redditibus mensae episco-

(127) Wernz h. tom. II. n. 239. sq.

(128) Cfr. infra h. tom. II. tit. de Synod. dioec.; *Bouix* l. c. p. 347. sq.
315. sq.

(129) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 8. 9. de ref.; Instr. S. C. de Prop. F.
30. Iul. 1867.; *Zitelli* l. c. p. 50. sq.

palis, ius *procurationis* tempore visitationis diocesis (cfr. infra de oblig. visit.); ius ad *cathedraticum* sive synodalicum, quod consistit in pensione quadam iuxta diocesis consuetudinem a singulis *beneficiatis* in signum subiectionis et in honorem ecclesiae cathedralis (in Synodo dioecesana) quotannis solvenda (130); ius *seminaristici* vel *alumnatici* i. e. ad exigendam portionem pro seminarii dioecesani sustentatione ad tramites Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. de ref.; ius *sigilli* i. e. ad taxas pro conscribendis documentis, olim iuxta normas Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 1. de ref. et Innocentii XI., nunc novi decreti S. C. C. 10. Iun. 1896. exigendas, ius ad *subsidium caritativum* (cfr. cap. 6. X. de cens. III. 39.), quod consistit in extraordinaria contributione propter manifestam et rationabilem causam a subditis clericis ratione beneficii ecclesiastici solvendam. Cfr. S. C. C. in caus. Gerund. 17. Febr. 1663.; Innocentii XI. Litt. “*Essendo noi*”, 8. Octob. 1678. At Episcopus ab *illicitis taxis* imponendis prorsus abstinere debet. Quare pro executione dispensationum apostolicarum aliquid muneris *exigere* aut oblatum praemium *recipere* omnino prohibetur. Cfr. Mandatum Leon. XIII. 28. Aug. 1885.; S. C. C. 28. Ian. 1882. 18. Apr. 1885. neque quidquam *exigere* valet pro *sacris oleis*, nisi forte ex legitima consuetudine modica taxa solvenda sit pro materia sacr. oleorum comparanda et pro remunerandis ministris eadem distribuentibus. Cfr. S. C. C. 20. Dec. 1879.

II. Iura ordinis:

a) *Ipse Episcopus* multiplici ratione valide et licite *exercere* potest tum iura ordinis sibi cum presbyteris *communium* tum iura ordini episcopali propria vel *pontificalia* sive in *sacra liturgia cultuque divino* sive in administratione sacramentorum et sacramentalium. Quae iure Episcopi nituntur partim iure *divino* partim iure *humano* (131). In specie ad ipsum spectat sollemnis celebratio Missae pontificalis, administratio ordinaria omnium sacramentorum in tota sua dioecesi. Id potissimum valet de ordinaria administratione sacra-

(130) Cfr. c. 2. Conc. Bracar. (a. 572.) = c. 1. C. X. q. 3.; cap. 16. X. de off. iud. ord. l. 31.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VIII. cap. 7.; *Thomassin.* l. c. P. III. l. 2. cap. 32. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 307. sq.; *Zitelli*, Appar. iur. eccl. p. 102. sq.

(131) *Wernz* h. tom. II. n. 25. sq. 159. VI.; *Bouix* l. c. t. II. p. 143. sq. 212. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 597. sq.; *Noldin*, De sacram. n. 44. sq.

menti confirmationis et de collatione ordinum (132). Porro Episcopis iure ordinario reservata est confectio olei catechumenorum et infirmorum et chrismatis, ecclesiarum et altarium consecratio, benedictio Abbatum et Abbatissarum, unctio regum catholicorum et generatim omnis benedictio, in qua sacra unctio adhibetur; item Episcopo concessum est, ut in locis suae dioeceseos populo publice etiam per vias benedicat (133).

b) Episcopus potestate gaudet ea, quae ipso iure divino aut legibus universalibus Ecclesiae *in cultu divino et administratione sacramentorum* non iam definita sunt, *suis legibus* accuratius determinandi. Quare ad Episcopum spectat invigilare impressioni *accuratae* librorum liturgicorum v. g. Pontificalis Rom., Caeremon. Episcop. etc. atque in forma legitima post collationem factam concedere licentiam eosdem publicandi. Qua in re legibus *specialibus* Romanorum Pontificum v. g. Clem. VIII. et Urbani VIII. per novam Leonis XIII. Const. „*Officiorum* „ non est derogatum. Porro Episcopi est definire ordinem divini officii per publicationem calendarii dioecesani, cui vel ipsi regulares proprio calendario carentes sese conformare debent. Cfr. S. R. C. 22. Iul. 1848. Praeterea est indubitatum ius Episcopi *locum, tempus, modum* servitii divini vel processionum aliarumque publicarum devotionum praescribendi, quatenus iure communi non iam aliter cautum est. At non raro frequentius ipsi curandum erit, ut pro sua potestate *executionem* iuris communis urgeat et *abusus* corrigat (134) v. g. quoad reliquias approbandas alicuius Sancti vel Beati, vel alicuius hominis nondum beatificati in ordine ad cultum publicum vel nova miracula vel imagines insolitas. Nec quidquam fiat inconsulto Episcopo, ubi expresse *interventio auctoritatis episcopalis* praescripta est v. g. in duabus Missis celebrandis, si necessitas populi eiusdem parochiae

(132) Conc. Trid. Sess. XXIII. doctr. cap. 4. can. 7.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. VII. cap. 7. 8. 9. 10.

(133) Cfr. c. 1. § 9. D. 25.; c. 21. sq. D. I. de consecr.; cap. unie. X. de sacr. unct. l. 15.; cap. 2. de privileg. V. 7. in Clem.

(134) Conc. Trid. Sess. XXII. decret. de observ., Sess. XXV. decret. de invoc. etc.; decretum „*Vigilanti* „ S. C. C. 25. Maii 1893.; *Bouix* l. c. t. II. p. 302. sq.; recentiora decreta de litiis v. g. S. R. C. 6. Mart. 1894., 28. Nov. 1895., 20. Iul. 1896. etc.

id postulet (135), in expositione (136), asservatione (137) SS. Sacramenti, vel in usu exorcismi (138), vel in confessionibus excipiendis (139). Deinde Episcopus caveat necesse est, ne in *licentiis* vel *dispensationibus* concedendis quoad cultum divinum vel administrationem sacramentorum limites suae potestatis *ordinariae* vel facultatum *extraordinariarum* *transgrediatur*. V. g. Episcopus nequit dispensare in *sacris ritibus* (140).

III. Specialia privilegia:

a) Episcopi nullius Constitutionis occasionis incurrunt ipso facto sententiam *interdicti* vel *suspensionis*, nisi in illa Constitutione de Episcopis expressa mentio habeatur.

Qui favor ad *excommunicationem* non est extensus (141).

b) Privilegium *ordinarium canonis* clericorum in Episcopis ita est *auctum*, ut omnes illos interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, incarcerantes, detinentes vel hostiliter insequentes aut eos e suis dioecesibus etc. eiicientes necnon ea mandantes vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium, consilium vel favorem ipso facto incurrant *excommunicationem speciali modo* R. Pontifici reservatam (142).

c) Episcopi possunt habere *oratoria* in suis palatiis, in quibus tanquam in oratoriis *publicis* Missam celebrant. Quare qui eidem assistunt, praecepto ecclesiastico satisfaciunt (143). Imo Episcopi gaudent privilegio *altaris portatilis* a Conc. Trid. Sess. XXII. in decr. de observ. nequaquam abrogato ideoque

(135) Cap. 3. X. de celebr. missar. III. 41.; Benedict. XIV. Const. "Declarasti" 16. Mart. 1746.; Instr. S. C. de Prop. F. 24. Maii 1870.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 200. 789. sq. Cfr. de admittendis clericis peregrinis ad celebrat. Missae et administr. sacram.: C. 13. Conc. Chalced. (a. 451.); cap. 2. 3. X. de cler. peregr. I. 22.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 16. de ref.; Benedict. XIV. Const. "Quam grave" 2. Aug. 1757. § 12.; Bouix I. c. p. 289. sq.

(136) Conc. Trid. Sess. XIII. can. 6.

(137) Conc. Trid. Sess. XIII. can. 7., Sess. XXV. cap. 10. de regul.; Benedict. XIV. Const. "Quamvis iusto" 30. Apr. 1749. § 24.; Bouix I. c. p. 21. sq.

(138) Benedict. XIV. Const. "Magno cum" 2. Iun. 1751. § 34.

(139) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 15. de ref.; Bouix I. c. p. 244. sq.

(140) Bouix I. c. p. 100. 125. sq.

(141) Cap. 4. de sent. excom. V. 11. in Sext.; Kober, D. Kirchenb. p. 120. sq.

(142) Pii IX. Const. "Apost. Sed." n. 5. inter excom. spec. modo R. Pontifici reserv.; Hollweck, D. k. Strafg. §§ 143. sq.

(143) Benedict. XIV. Encycl. ad Episc. Pol. "Magno" 2. Iun. 1751.; Bouix I. c. p. 124.

in domo *suae* actualis habitationis sive in dioecesi sive extra dioecesim Missam celebrare possunt absque ulla licentia Ordinarii loci (144). Atque adeo tempore interdicti generalis pro suis familiaribus ianuis clausis, submissa voce, non pulsatis campanis et exclusis interdictis atque excommunicatis divina officia celebrare non prohibentur (145).

d) Episcopo permissum est, ut etiam praeter sui Superioris licentiam sibi extra propriam dioecesim eligat sacerdotem in providum confessarium (146), quem potest secum ducere per diversa loca; at si sacerdos ille non sit ipsi subditus, debet esse approbatus ab Ordinario loci.

IV. lura honorifica et insignia dignitatis:

a) Episcopi imprimis ornantur specialibus *honorum titulis* (147), porro gaudent *prima sede* in choro, capitulo etc. (148) atque *throno episcopali* cum baldachino in latere evangelii (149), *ritu sollemnis receptionis* iuxta ordinationes Pontificalis Romani, si visitant ecclesias, commemorantur a die captae possessionis in *canone Missae* (150) aliisque in precibus. Pro suo iure exigunt *praeedentiam* etiamsi nondum sint consecrati,

(144) Cap. 12. de privil. V. 11. in Sext. iunct. resolutionibus S. C. C. relatis a *Barbosa*, De Episcopo alleg. 13. n. 1. et Clem. XI. decret. circa celebr. in orat. priv. 13. Dec. 1703. et Innoc. XIII. Const. « *Apostolici ministerii* » 23. Maii 1723. et Benedict. XIV. Encycl. cit. §§ 2. 3. sq. At praesertim quoad obligationem satisfaciendi praecepto ecclesiastico nunc sublato rigore quoad Episcopos titulares in altari portatili celebrantes (cfr. decret. S. C. C. 22. Aug. 1818.) unice attendendum est decretum S. R. C. 8. Iun. 1896., in quo Leo XIII. decernit: « *Ut Episcopi omnes sive dioecessani sive titulares eodem privilegio condecorentur, quo fruuntur Patres Cardinales, sel. ut non solum ipsi in propriae habitationis oratorio aut super ara portatili, ubicumque degant, Missam facere aliamque in sui commodum permittere valeant, sed etiam fideles omnes alterutram ex eisdem Missis audientes, quoties opus fuerit, praeceptum Ecclesiae adimpleant* ».

(145) Cap. 25. X. de privil. V. 33. iunct. cit. cap. 12. de priv. in Sext.

(146) Cap. 16. X. de poenit. V. 38.; *Zitelli* l. c. p. 75.

(147) Cfr. c. 19. C. XXXIII. q. 5.; cap. unic. § 8. de sacr. unct. I. 15.; cap. 5. de sent. II. 14. in Sext.; Benedict. XIV. Const. « *In postremo* » 20. Oct. 1756. § 20.; *Kirchenlex.* v. Apost. Sed. gratia, Dei gratia; *Scherer* l. c. p. 563.; *Kraus*, Real-Encykl. v. Bischof.

(148) S. R. C. 7. Dec. 1613.; *Bouix* l. c. p. 338.

(149) *Kraus*, Real-Encykl. v. Faldistorium. Thron, Kathedrae; *Bouix* l. c. p. 338. sq.

(150) S. R. C. 4. Iul. 1879.; Litt. S. C. de Prop. F. 16. Febr. 1767., ubi Vicar. Apost. illa commemoratio, cappa magna, thronus per se negantur, nisi ex consuetudine usus inoleverit a Sede Apost. toleratus iunct. Litt. eiusd. S. C. mense Iul. 1883. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 131. 139.

sed tantum *confirmati* praesertim ante praesides et gubernatores regios (151). Imo aliis *Episcopis* post ipsos promotis aut in sua dioecesi etiam *Archiepiscopis* praecedunt, exceptis tantum proprio Metropolitano et multo magis Legato Sed. Apost. At ex urbanitate convenit, ut *Episcopi* dioecesani honorent *Episcopos* peregrinos et v. g. ex decreto S. R. C. 12. Oct. 1889. alieno *Archiepiscopo* vel *Episcopo* loco sui in dioecesi pontificalia agenti etiam usum throni concedere licitum est.

b) *Ornamenta pontificalia* (cap. unic. § 8. de sacr. unct. I. 15. in parte dec.) partim intra functiones sacras partim extra illas adhibenda *de iure* solis *Episcopis* sunt propria tanquam insignia suae dignitatis (152) v. g. mitra sive infula, pedum pastorale, crux pectoralis, annulus pontificalis (cap. 15. X. de vita III. 1.), dalmatica et tunicella, chiroteca, sandalia (c. 7. X. de auct. I. 8.), caligae (153). Maxime vero attendendum est, quod usus pontificalium et praesertim exercitium officiorum pontificalium ad propriam dioecesim sive in ecclesiis exemptis sive non exemptis restringantur neque ad alienam dioecesim extendi possint, nisi accedat licentia Ordinarii loci. Cfr. Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. de ref.

V. Iura politica :

Ut Romanus Pontifex proprium obtinuit principatum civilem, ita olim multi *Episcopi* v. g. omnes Antistites in antiquo imperio Germaniae simul fuerunt principes civiles, feudatarii et optimates regni vel saltem non paucis nec levibus iuribus politicis instructi v. g. in Anglia et Hungaria et Hispania. Cuius antiquae disciplinae usque ad nostram fere aetatem complura manserunt vestigia. Ita v. g. in Austria praeter *Archiepiscopos* octo *Episcopi* insigniti sunt titulo *principis* et ex officio sedi *episcopali* adnexo habent ius in-

(151) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 17. de ref.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 118. sq.; Ferraris l. c. v. *Episcopus* art. 4.; Bouix l. c. p. 337. sq.

(152) Pii VII. Const. « *Decet Romanos* » 4. Iul. 1823. § 3; Braun, D. pontificalen Gewaender des Abendlandes.

(153) Cfr. de vestib. *Episcop.*: Kraus l. c. t. II. p. 211. sq. v. *Kleidung*; Caeremoniale *Episcop.*; Collect. S. C. de Prop. F. n. 120. sq.; Pius IX. Const. « *Ecclesiarum* » 17. Iun. 1867. omnes Antistites donavit facultate utendi pileolo violacei coloris, atque Leo XIII. Const. « *Perpetuo* » 3. Febr. 1888. concessit, ut *Episcopi* birreto violacei coloris uti possent. Cfr. quoque indultum *Episcopis* Italiae a Leone XIII. 25. Iun. 1897. concessum, si dimissa dioecesi eandem administrare pergunt, in Act. S. Sed. vol. XXX. p. 638.

terveniendi in diaetis suae provinciae et in senatu imperii. Similes praerogativae senatorum regni competunt Episcopis Hungariae et saltem ex parte etiam in Hispania (154).

Scholion. Ultima honoris et reverentiae et caritatis signa Episcopo *defuncto* non sunt deneganda. Quare ad Capitulum ecclesiae cathedralis eiusque primam dignitatem spectat pro ipso funeralia peragere, officia divina et Missam solemnem celebrare. Cfr. Caeremoniale Episcop. l. II. cap. 38.; S. C. C. 24. Martii 1873.

II. De obligationibus Episcoporum.

757. Quamvis complura *iura* Episcoporum *onerosa* sint, quae magis *officiis* (155) sint adnumeranda v. g. convocatio Synodi dioecesanae, tamen non paucae obligationes episcopales *speciali* quadam ratione commemorandae sunt. Huc spectant imprimis statim ab initio suscepti Episcopatus:

I. *Professio fidei* ab Episcopo emissa iam ante confirmationem a Sede Apostolica obtentam ad tramites Const. Gregorii XIV. " *Onus* „ 15. Maii 1591.

II. *Iuramentum fidelitatis* erga Roman. Pontificem, quod in ipsa consecratione praestari solet.

758. Post captam possessionem Episcopo incumbit:

I. *Applicatio Missae* pro populo omnibus diebus dominicis et festis etiam sublati generatim eadem ratione, qua parochi huic obligationi adstringuntur; at si duae dioeceses unitae sunt, Episcopi per unam Missam suae obligationi satisfaciunt. Cfr. Leon. XIII. Const. " *In suprema* „ 10. Iun. 1882. iunct. Act. S. Sed. vol. XIV. p. 549. sq. A qua obligatione generali etiam Episcopi *orientales* non sunt exempti, licet quoad numerum dierum possit intercedere dispensatio. Cfr. Litt. encycl. S. C. de Prop. F. 8. Nov. 1882. At Episcopi *titulares* cum sedium suarum possessionem non capiant et clero populoque careant, huic oneri episcopali non sunt obnoxii, licet ex aequitate et caritate consentaneum sit, ut interdum sacrificium Missae pro suis ecclesiis offerant. Cfr. cit. Const. Leon. XIII.

(154) Suarez, De leg. l. IV. cap. 10.; Scherer l. c. p. 564. sq.

(155) Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 127. schema de Episcopis cap. 1. de officio Episcoporum; Benedict. XIV. Const. " *Ubi primum* „ 3. Dec. 1740.; Clem. XIV. Const. " *Ex quo* „ 12. Sept. 1758.; Pii IX. Const. " *Qui pluribus* „ 9. Nov. 1846.

II. *Obligatio residentiae* (156). Nam Episcoporum est, ut gregi suo *invigilent* et *assistant*, non tantum ut *speculatores*, sed opere et sermone; id quod fieri nequit sine residentia, de qua iam supra h. tom. II. n. 480. sq. disputatum est.

759. Visitatio dioecesis praeterea Episcopo est praescripta.

I. Quae est *ius* atque imprimis *officium* Episcopi residentialis inspiciendi et examinandi statutis a iure temporibus singulas partes suae dioecesis, ut exploratis eius personis, institutis, ecclesiis, bonis media idonea statuatur, quibus exclusis haeresibus et pravis moribus etiam pericula fidei et morum vitentur, et fides orthodoxa, honestas vitae, disciplina ecclesiastica promoveantur.

II. Visitatio dioecesis cum sit necessaria conditio praevia, ut dioecesis rite gubernari possit, inde *a primis saeculis* (157) inter gravissimas obligationes Episcopi recensetur. Postquam zelantissimi Episcopi v. g. S. Gregorius Thaumaturgus (a. 251.), S. Petrus Alexandrinus, S. Athanasius, S. Augustinus alique in praxi suo officio visitandi dioecesim non defuerunt, tandem c. 8. Conc. Tarracon. (a. 516.) = c. 10. C. X. q. 1. prima vice lege scripta "*decernitur, ut antiquae consuetudinis ordo servetur, et annuis vicibus ab Episcopo dioeceses visitentur* .. Quae iuris sanctio mox ab aliis Conciliis provincialibus fuit repetita et accuratius definita. Cfr. Synod. ad Lucum (Lugo) a. 569.; c. 1. Conc. Bracar. II. (a. 572.) et c. 36. Conc. Tolet. IV. (a. 633.) = c. 12. et 11. C. X. q. 1. in Italia v. g. tempore S. Gregorii atque in regno Francorum, ut testatur Gregorius Turonensis, eadem vigeat disciplina neque subsequentibus saeculis ab illa recessum est. Cfr. c. 9. C. X. q. 1. = can. Conc. Tribur. (a. 895.), non Tolet., ut tradit Grat. (158). Tempore Decreti Gratiani et compilationum authenticarum obligatio visitandi dioecesim Episcopis fuit frequenter inculcata; at in iure Decretalium (cfr. l. III. t. 39. de cens. X.) potius abusus ob immoderatas exactiones in visitationibus

(156) Cfr. c. 1. § 27. D. 21. (S. Isidor.); Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.; *Martin* l. c. p. 129. sq. cap. 2. de resid.; *Bouix*, De Episcop. t. II. p. 2. sq.

(157) Cfr. de historia visit. episcop.: *Kraus* l. c. v. Visitationen.; *Thomassin*, l. c. P. II. l. 3. cap. 77. sq.; Arch. f. k. K. t. 31. p. 385. sq.; c. 5. D. 80. = can. 57. Conc. Laodic. (a. 343.-381.); c. 19. 11. 12. C. X. q. 1.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 3. de ref. cum declar. S. C. C. in ed. *Richter* Conc. Trid. p. 332. sq.

(158) Cfr. *Thomassin*. l. c. cap. 79.; *Molitor*, Canon. Gerichtsverf. p. 54. sq. (de iudiciis synodalibus).

fuerunt reprimendi. Negari quoque non potest in compluribus regionibus Episcopos officium visitationis nimis Archidiaconis dereliquisse. Quare a Concilio Tridentino etiam hac in re disciplina ecclesiastica fuit reformanda (159).

III. *Iuxta disciplinam vigentem* Episcopi cuiuscunque gradus ex lege Tridentina Sess. XXIV. cap. 3. de ref. per *seipsos*, aut si *legitime* impediti fuerint, per suum Vicarium generalem aut *Visitatorem quotannis totam* dioecesim visitare possunt et debent. Quod si propter latitudinem dioecesis facere non possint, saltem maiorem eius partem visitent, ita tamen ut visitationem *totius* dioecesis per se vel Visitatores suos *biennio* compleant. Quae lex Tridentina in schemate Vaticano ita proponitur moderanda, ut visitatio in ordinariis dioecesisbus quolibet *triennio*, in amplis dioecesisbus saltem singulis *quinquenniis compleatur* (160).

Obiectum visitationis episcopalis sunt *loca* i. e. ecclesiae aliaque aedificia ecclesiastica, coemeteria etc.; *res* i. e. sacra suppellex, vasa sacra, reliquiae et imagines Sanctorum, legata pia, hospitalia, scholae, seminaria, bona temporalia Ecclesiae, *munera sacra* i. e. praedicatio verbi Dei, administratio sacramentorum etc., *personae* i. e. clerus et moniales, confraternitates, magistri scholarum populusque fidelis. Ab illa visitatione episcopali nemo immunitatem praetendere potest, nisi speciali privilegio apostolico exemptionis munitus sit; imo non obstante *generali* exemptione visitatio Episcopi etiam ab exemptis declinari non potest, si privilegium exemptionis a visitatione episcopali ad determinatum obiectum sese *non extendit* v. g. ad ecclesias exemptas, quibus *cura animarum incumbit* (cfr. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7. de ref., Sess. XXV. cap. 11. 12. 13. de regular.), aut Episcopi ex auctoritate apostolica tanquam *Delegati S. Sedis* etiam personas exemptas visitare valent. Cfr. v. g. Conc. Trid. Sess. VI. cap. 3. 4. de ref., Sess. VII. cap. 8. de ref., Sess. XXI. cap. 8. de ref., Sess. XXIV. cap. 9. 10. de ref.; *Zitelli*, Appar. iur. eccl. p. 89. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 634. sq. Modus, quo visitatio episcopalis ex mente Ecclesiae perfici debet, est potius *pater-nus*, non *iudicialis* (161). Hinc etiamsi castigatio in visita-

(159) *Thomassin* l. c. cap. 80.

(160) *Martin* l. c. p. 130. sq. cap. 3. de visitatione dioecesis; *Card. Melchers*, De canonic. visitat. dioecesis; *Phillips* l. c. t. VII. §§ 365. sq.

(161) Cap. 17. X. de off. iud. ordin. l. 31. in part. decis.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 3. de ref.

tione non excluditur, tamen *poenae* imponuntur *minores* ad obtinendam *correctionem*, non *ordinariae* ad vindictam. Inde etiam contra decreta in visitatione episcopali lata non datur *appellatio* in *suspensivo*, sed tantum in *devolutivo*, neque Episcopus ut suspectus *recusari* potest (162), nisi neglecta forma paterna visitationis ut *iudex* ordine *iudiciario* servato procedat (163). Visitatio ne propter procuraciones exactas ipsis visitatis gravis sit et molesta, ab Episcopo quam *celerrime*, debita tamen cum diligentia absolvatur. Cavendum quoque est, ne ipsi vel illorum socii *procuracionis* causa quidquam accipiant vel exigant contra sacrorum canonum statuta (164). In specie iteratis responsis SS. CC. declaratum est Episcopo *bis* eodem anno dioecesim visitanti *unicam* tantum deberi procuracionem (165).

Visitatione peracta Episcopus curare debet, ut quae laudabiliter sunt *decreta*, etiam *executioni* mandentur.

760. I. Visitatio liminum (166) SS. *Apostolorum*, quae tribus actibus absolvitur sel. visitatione *Basilicarum* SS. *Apostolorum* Petri et Pauli *reverentia* et *obedientia* Romano Pontifici exhibita *relatione* de statu dioecesis eidem tradita.

II. Quare *finis* illius visitationis non solum est pia *peregrinatio*, in qua sacri Antistites debita veneratione prosequantur SS. *Apostolos*, qui suo sanguine Urbem consecrarunt, sed maxime, ut S. Petri successorem singulari modo *honorent* et viva voce melius quam per scriptas epistolas de statu suarum dioecesium *informent* atque vicissim monita et consilia cum *obedientia* accipiant, quo arctioribus vinculis cum supremo Ecclesiae pastore *coniuncti* eo fortius proelia Domini proeliari pergant et maiore zelo religionem christianam *promoveant*. Cfr. Conc. Rom. (a. 1725.) in Collect. Lac. t. II. col. 364.; Instr. S. C. de Prop. F. 1. Iun. 1777. i. f.

(162) Cap. 13. X. de off. iud. ordin.; Conc. Trid. l. c. cap. 10. iunct. Sess. XIII. cap. 1. de ref., Sess. XIV. cap. 4. et declar. S. C. C. in ed. *Richl.* Conc. Trid. p. 71. sq.; Benedict. XIV. Const. « *Ad militantis* » 30. Mart. 1742. §§ 5. sq.

(163) Cap. 1. § 4. 6. de cens. III. 20. in Sext.

(164) Cfr. c. 1. 7. 8. C. X. q. 1.; cap. 6. 23. X. de censib., exact. et procur. III. 39.; cap. 1. 2. 3. eod. III. 20. in Sext.; cap. 2. eod. III. 13. in Clem.; cap. unic. eod. III. 10. in Extrav. com.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 3. de ref. cum declar. S. C. C. in ed. *Richl.* Conc. Trid. p. 332. sq.; *Ferraris* l. c. v. Procuratio; *Melchers* l. c. p. 24. sq.

(165) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. X. cap. 10. n. 6.

(166) *Dugange*, Glossar. lat. v. *Limina*; *Kraus*, Real-Encycl. v. *Limina*; c. 7. C. XXX. q. 1.

III. Quamvis ex antiquissima praxi Episcopi ad S. Petri Apostoli Sedem causas referrent (167), tamen universalis quaedam obligatio omnibus Episcopis Ecclesiae catholicae statis temporibus accedendi ad limina Apostolorum primis saeculis non fuit statuta. Cuius obligationis prima vestigia reperiuntur in antiquissima illa praxi bis in anno celebrandi Concilia provincialia Episcoporum Italiae, qui ad provinciam Rom. Pontificis spectabant. At S. *Leo* iam saeculo quinto commemorat et inculcat illam consuetudinem quod *ex Sicilia singulis annis* solummodo *tres* Episcopi ad Concilium tempore autumnali celebrandum Romam conveniunt. Porro S. *Gregorius M.* tradit ex prisca consuetudine Episcopos Siciliae fuisse coactos singulis *trienniis* Romam proficiscendi, sed ob non levia incommoda et constitutum a se Vicarium Apostolicum in insula Siciliae Episcopis illud tempus ad *quinquennium* prorogavit. In Concilio quoque Romano (a. 743.) a *Zacharia* Papa c. 4. = (c. 4. D. 93. falso *Anacl.* Pap. adscr.) decernitur: “ *Ut iuxta Sanctorum Patrum et canonum statuta omnes Episcopi, qui huius Apostolicae Sedis ordinationi subiacent, qui propinqui sunt, annue idibus Maii Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli liminibus praesententur, omni occasione seposita: qui vero de longinquo, iuxta chirographum suum impleant* ... Quae obligatio sane Episcopis Sedi Apostolicae quoad *ordinationem immediate* subiectis hoc canone dicitur *imposita, at nondum omnibus.*

Post hanc aetatem praeunte praxi paulatim introducta est obligatio, ut imprimis ex saeculo undecimo *Metropolitae palium* petitori atque mox etiam *Episcopi* sive per se sive per certum nuntium statis temporibus limina Apostolorum visitarent. Certe iam ante compilationem authenticam Gregorii IX. visitatio Episcopis fuit obligatoria, ut constat ex modo loquendi Paschalis II. (168) et praesertim Innocentii III.; in ipsis vero Decretalibus Gregorii IX. cap. 4. X. de iureiur. II. 24. continetur formula iuramenti, quo Episcopi ante suam consecrationem promittere debuerunt se singulis annis aut per se aut per nuntium limina Apostolorum esse visitaturos, nisi Romanus Pontifex obligationem remittat. Hinc factum est,

(167) *Thomassin.* l. c. P. II. l. 3. cap. 40. sq.; c. 3. Conc. Sardie. (a. 343.); *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 6. n. 1. sq. 12. 13.; *Phillips* l. c. t. II. § 82.; *Bianchi*, Della potestà etc. t. III. p. 377. sq.

(168) Cap. 4. X. de elect. l. 6. i. f. pars decis. = epist. Paschal. II. ad Arch. Coloc. scr. a. 1099.-1118.; *Thomassin.* l. c. cap. 42. n. 4. sq.

ut multi Episcopi per specialia indulta apostolica eximerentur ab onere visitandi limina Apostolorum. Quae indulta omnia Alexand. IV. Const. " *Importuna* ", 3. Aug. 1257. penitus abrogavit. Quare Sistus V. Const. " *Rom. Pontifex* ", 20. Dec. 1585., in qua Pontificale Romanum et responsum sui praedecessoris Greg. XIII. secutus est (169), nequaquam obligationem plane novam introduxit, sed potius antiquam disciplinam reformatam novo vigore restauravit. Ipse enim singulis Episcopis congrua quadam ratione determinavit *tempora* simulque aliquos constituit, qui *postulata* Episcoporum expenderent iisque opportuna darent *responsa*. Benedictus XIV. in Const. " *Quod sancta* ", 23. Nov. 1740. eandem disciplinam denuo confirmatam etiam ad Praelatos nullius cum territorio separato extendit. Denique Pius X. Const. " *A remotissima* ", nova quadam ratione tempus et modum relationis in visitatione sacerorum liminum faciendae ordinavit. Cui Constitutioni nunc standum est, nec amplius vigent suspensiones ab ingressu ecclesiae, ab administratione spiritualium et temporalium, a perceptione fructuum suarum ecclesiarum per cit. Const. Sixti V. *ipso facto* tamdiu incurrendae (donec huiusmodi Praelati a *contumacia* resipiscentes relaxationem suspensionis a Sede Apostolica meruerint obtinere), sed a Pio IX. Const. " *Apost. Sed.* ", abrogatae. Cfr. *Hollbeck*, D. k. Strafg., § 294.; alii non attendentes has poenas esse *medicinales*, non *vindictivas* earum vigorem perperam sustinent non obstante silentio Pii IX. Quare ex disciplina vigente illae poenae solummodo sunt ferendae sententiae prudenti arbitrio R. Pontificis infligendae.

IV. Itaque ex *disciplina* nunc *vigente* omnes Episcopi residentiales ceterique locorum Ordinarii (170), quibus dioecisani regiminis onus incumbit, obligatione tenentur singulis quinquenniis referendi ad Summum Pontificem de statu dioecesis sibi commissae. Quae quinquennia incipiunt a die 1. Ianuar. 1911. In primo quinquennii anno relationem lingua

(169) *Benedict. XIV. l. c. n. 12.*

(170) Cit. Deer. " *A remotissima antiquitate* ". Qua formula legis omnes antiquae controversiae de Praelatis *nullius*, de Episcopis titularibus et de Vicariis Apostolicis iam carent fundamento. *Cappello*, De visit. SS. Liminum t. I. p. 47. sq. Cfr. de praecedenti iure, cit. Const. " *Quod sancta* ", Benedicti XIV. § 4. 5.; S. C. de P. F. 1. Iun. 1877. in Collect. S. C. de P. F. (a. 1907.) n. 1472. 1473.; *Benedictus XIV.*, De Syn. dioec. l. II. cap. 7. n. 2., l. XIII. cap. 6. n. 5.; Schema Conc. Vat. de oblig. visit. sacr. lim. Apost., exhib. relat. stat. dioec. apud *Martin*, Docum. Conc. Vat. p. 131. sq.

latina conficiendam exhibere debent Ordinarii Italiae et insularum Corsicae, Sardiniae, Siciliae, Melitae aliarumque minorum adiacentium. In altero, Ordinarii Hispaniae, Lusitaniae, Galliae, Belgii, Hollandiae, Angliae, Scotiae et Hiberniae, cum insulis adiacentibus. In tertio, Ordinarii Imperii Austro-Ungarici, Germanici et reliquae Europae cum insulis adiacentibus. In quarto Ordinarii totius Americae et insularum adiacentium. In quinto, Ordinarii Africae, Asiae, Australiae et insularum his orbis partibus adiacentium. Et ita per vices continuas singulis, quae sequuntur, quinquenniis (171).

In prima cuiusque Ordinarii relatione ad singula quaesita quae in "*Ordine servando* „ continentur (172) distincta debet dari responsio; in relationibus sequentibus sufficit nova addidisse atque adiecissee, quomodo et quo fructu ad effectum perduxerint monita et mandata, quae S. Congregatio in responsione ad praecedentem relationem significaverit. Relatio subiungenda est tum ab Ordinario tum ab uno vel altero ex co-visitatoribus (173) qui de statu dioecesis nullius testificari possunt, a quibus ex gravi obligatione servandum est secretum circa ea, quae ex relatione noverint et publici iuris non sit.

Iidem ordinarii, quo anno relationem exhibere debent, obligatione tenentur beatorum apostolorum Petri et Pauli sepulcra veneraturi Romam veniendi et R. Pontifici se sistendi, quamvis Ordinariis, qui extra Europam sunt permittatur, ut alternis tantum quinquenniis Urbem petant. Cui obligationi Ordinarius vel ipse per se vel per coadiutorem aut auxiliarem episcopum, si quem habet satisfacit (174); ut autem per idoneum sacerdotem, qui in eadem dioecesi stabi-

(171) Qua in re nova disciplina in hoc differt ab antiqua, quod non amplius totum tempus quinquennii consideratur ut tempus habile ad relationem et visitationem, sed debent praecise fieri in anno cuique assignato; quo illud etiam commodum obtinetur, ut R. Pontifex, ex accepta intra ambitum *unius anni* orali et scripta relatione *omnium* Ordinariorum eiusdem nationis, melius illius nationis statum perspectum habere potest.

(172) Antiquae Instructioni Benedicti XIII. (a. 1725.) substitutus est novus "Ordo servandus in relatione de statu ecclesiarum „ S. C. Consist. 31. Dec. 1909. in Act. Ap. Sed. t. II. p. 17. sq. Novam Instructionem amplissime commentatur *Cappello* l. c. a p. 65. t. I.

(173) De illis co-visitatoribus cfr. *Cappello* l. c. p. 53. sq.

(174) Quae permissio etiam iure praecedente fuerat facta, cfr. decl. Clementis VIII. 25. Febr. 1592. apud *Benedictum* XIV., De syn. dioec. l. XIII. c. 6. n. 5.

lem commorationem teneat, satisfacere possit, requiruntur iustae causa a S. Sede probandae (175).

Quodsi annus exhibendae relationi assignatus ex toto vel ex parte in primum biennium ab inito dioecesis regimine inciderit, licet Ordinario a relatione exhibenda et a visitatione sacrorum liminum pro ea vice abstinere.

Scholion. *Episcopis regularibus*, qui ex ordinibus religiosis assumuntur, speciales quaedam *obligationes* impositae sunt.

Ipsi enim cum in promotione sua ad dignitatem episcopalem e conventu *discedunt*, nihil *secum asportare possunt* exceptis scriptis propriis, indumentis et breviario; secus ex Benedicti XIII. Const. " *Postulat* „ 4. Mart. 1725. ipso facto incurrebant suspensionem a divinis R. Pontifici reservatam. Quae poena nunc est abrogata, quia in Pii IX. Const. " *Apost. Sed.* „ non amplius commemoratur, nec implicite fuit conservata, cum ad regimen *internum* ordinum religiosorum non referatur. Cfr. *Piat*, Prael. iuris regular. t. II. p. 192. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 851. Porro etiam in Episcopatu constituti tenentur observare regulas suae religionis, quae materiam voti paupertatis determinant, item alias regulas dignitati et officio episcopali non repugnantes eadem obligatione gravi vel levi, qua tenebantur, antequam assequerentur dignitatem episcopalem, ita tamen ut in peculiaribus casibus prudenter iudicium ferre possint, utrum illae cum dignitate et officio episcopali conveniant. Cfr. Benedict. XIII. Const. " *Custodes* „ 7. Mart. 1725.; S. C. Ep. et Reg. 6. Maii 1864.; Act. S. Sed. vol. I. p. 449. sq.

Deinde licet post promotionem suam denuo acquirant *ius acceptandi haereditates* sibi delatas, tamen *proprietas* bonorum ita acquisitorum transit ad ecclesiam, cui praefecti sunt, ipsi vero tantum habent *usumfructum*. Similiter spolia omnium rerum, quae ab Episcopis regularibus in missionibus degentibus *aere et sumptibus* S. C. de Prop. F. acquisitae fuerunt, post obitum ipsorum spectant ad eandem S. C. Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. n. 1610. sq.

Denique si Episcopi regulares renuntient dignitati episcopali etiam solummodo quoad locum, ad conventum sui ordinis redire tenentur sub poena privationis usus pontifica-

(175) Qua in re mitior praecedens disciplina, qua etiam sacerdotem in Urbe commorantem licebat procuratorem deputare fuit immutata. Cfr. Benedictum XIV. l. c. n. 3.; cit. Instr. S. C. de P. F. 1. Iun. 1877.; *Capello* l. c. p. 56. sq.

lium et post annum suspensionis a divinis ipso facto incurrenda. Postquam autem ad conventum regressi sunt, dignitates et officia in sua religione *obtinerere* nequeunt. Cfr. Pauli IV. Const. " *In sacra* " 19. Iul. 1559. (176).

§ 4. DE RESTRICTIONE ET AMISSIONE
OFFICII EPISCOPORUM.

I. De restrictione officii Episcoporum.

761. Quodsi de restrictione officii Episcoporum quaeratur, sane ipsorum *potestas ordinis*, quatenus caractere indelebili et iure divino nititur, neque in se neque in valido usu restringi potest. Quare omnis limitatio potestatis ordinis episcopalis validique usus restringenda est ad ea iura ordinis, quae fundantur solummodo in iure ecclesiastico. At ordo episcopalis *iure divino* institutus etsi in se et quoad validam executionem in Romano Pontifice et Episcopis sit omnino aequalis, tamen *licitus* usus est plane dispar et in Episcopis multiplici ratione legibus ecclesiasticis restrictus. Cfr. supra h. tom. II. n. 159. VI. 227. sq.

762. De *limitatione potestatis iurisdictionis* Episcoporum profecto nequit admitti illud principium: Episcopus in sua dioecesi facere potest, quidquid Romano Pontifici pro *universa* Ecclesia est permissum, exceptis iis, quae Romanus Pontifex sibi *specialiter* reservavit (177), sed potius alterum tenendum est principium hisce fere verbis conceptum: Episcopi non habent in suis dioecesibus *plenitudinem* potestatis, sed illam tantum *partem* sollicitudinis sive iurisdictionis ecclesiasticae obtinent, ad quam pro necessaria et conveniente administratione *muneris episcopalis* secundum sanctiones canonicas a Romano Pontifice vocati sunt (178).

Nam ut supra demonstratum est, Episcopi universam suam iurisdictionem ecclesiasticam recipiunt a Romano Pontifice, ergo illam solummodo habent, quam Rom. Pontifex sive expresse sive tacite de iure communi vel speciali commissione

(176) Cfr. de iuribus et obligationibus Episcoporum orientalium: Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 225. sq.; Synod. Alexandr. Copt. (1898.) p. 194. sq.

(177) Cap. 2. pr. de elect. I. 3. in Clem.; cap. unic. § Quidam autem tit. 7. in Extrav. Ioann. XXII.; Pii VI. Const. - *Auctorem fidei* - 28. Aug. 1794. prop. 6. 7. 8.; Suarez, De legib. I. VI. cap. 14. n. 4. sq.; Bouix I. c. p. 101. sq.

(178) Cap. 4. X. de auctor. I. 8.; Suarez I. c. n. 6.

ut ordinariam vel delegatam ipsis concessit. Porro ipso iure divino complures facultates *soli Romano Pontifici* competunt v. g. potestas infallibiliter definiendi articulos fidei vel canonizandi sanctos; ergo non requiritur, ut Rom. Pontifex huiusmodi facultatem sibi specialiter reservet aut Episcopis expresse neget, nam illam ne potest quidem aliis v. g. per delegationem concedere. Denique *ex natura rei* secluso expresso vel tacito consensu inferior nihil potest contra leges superioris; ergo Episcopus, ut contra illas leges v. g. per dispensationem agere possit, speciali concessione munitus sit oportet; neque mera *omissio* prohibitionis sufficit, praesertim quia in generali concessione ea, quae sunt singularia et difficiliora, non comprehenduntur, sed per se potius excipiuntur. Cfr. *Fagnan.* l. c. l. I. t. 31. cap. 1. n. 28.; *Benedict.* XIV. De Synod. dioec. l. IX. cap. 1. n. 5.

763. In *specie* vero potestas Episcoporum limitatur:

I. *Materia*; multae enim causae fori interni et externi non solum ex natura rei v. g. definitiones fidei, sed etiam iure positivo reservatae sunt v. g. concessio oratorii privati (179).

II. *Tempore*; nam facultates quaedam extraordinariae saepe ipsis tantum ad tempus v. g. ad triennium vel quinquennium conceduntur.

III. *Modo*, quo facultatibus acceptis uti debent. Etenim negotia sibi commissa generatim expedire debent servatis sanctionibus iuris communis v. g. in iudiciis exercendis vel poenis imponendis. Porro in non paucis casibus requiritur, ut Episcopi exigant consilium atque adeo obtineant consensum Capituli ecclesiae cathedralis vel aliarum personarum, quibus id a iure est permissum.

IV. *Loco*. Unicuique Episcopo ex antiquissima Ecclesiae praxi (180) determinatum distinctumque territorium assignatum est, extra quod saltem *ordinarie* iura episcopalia cum apparatu pontificali exercere nequit, et idcirco eidem non paretur impune (181). Quare Episcopus *regulariter* prohibetur extra suam dioecesim exercere iurisdictionem contentiosam, non autem voluntariam. Item in facultatibus extraordi-

(179) *Suarez* l. c. n. 6.; *Bouix* l. c. p. 104. sq.

(180) Cfr. c. 17. Conc. Arelat. (a. 314.); c. 9. 13. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 5. Conc. Carthag. (a. 345.-348.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 599.

(181) Cap. 2. de const. l. 2. in Sext.; cap. unic. de foro comp. II. 2. in Clem.; Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. de ref., Sess. XIV. cap. 2. de ref.; *Antonellus*, De loco legali.

nariis forte adiuncta est clausula, quod Episcopus illis tantum uti possit *in locis* suae dioeceseos (182). Neque quidquam obstat, quominus *Rom. Pontifex* certum locum dioecesis sive plenissime sive partialiter iurisdictioni Episcopi subducatur.

V. *Personis*. Episcopus fideles saltem ratione *domicilii* in parochia dioecesis retenti tanquam veros *subditos* etiam vi iurisdictionis *personalis* sibi habet subiectos (183) adeoque eos *ubique* a peccatis absolvit; at nullus Episcopus alienus absolvere potest subditos a proprio suo Episcopo excommunicatos, nisi ille consensum praestet (184). Porro quemadmodum Romanus Pontifex quoad locum, ita etiam certas personas intra dioecesim constitutas potest eximere a iurisdictione Episcopi. Qua duplice limitatione quoad *locum* et *personas* nititur praesertim illa restrictio ordinariae iurisdictionis episcopalis, quae inducta est per *exemptionem* v. g. regularium. Qui exempti cum subducti sint iurisdictioni Episcoporum, consequenter manent immediate subiecti soli Romano Pontifici exceptis casibus, ad quos R. Pontifex exemptionem ab ordinaria iurisdictione Episcoporum non extendit aut eosdem constituit Delegatos Sedis Apostolicae.

II. De amissione officii Episcoporum.

764. Potestas *ordinis episcopalis*, quatenus nititur iure divino, in se et quoad usum validum amitti nequit, at quoad usum licitum amitti potest, ut late expositum est supra h. tom. II. n. 227. sq.

765. At potestas *iurisdictionis* ita totaliter ab Episcopis amitti potest, ut actus forte in contrarium gesti non solum sint *illiciti*, sed etiam *invalidi*. Generatim vero Episcopi iisdem modis suam iurisdictionem amittunt, qui in sectione priore de hierarchia iurisdictionis universim spectata explicati sunt *scil.*:

I. *Morte naturali*, per quam iurdictio etiam in *Vicario generali* unum idemque tribunal cum Episcopo constituyente

(182) Collect. S. C. de Prop. F. n. 145. 158. 1432. 1466. sq.

(183) Cap. 3. 5. X. de paroc. III. 29.; cap. 2. de const. I. 2. in Sext.; cap. unic. de for. comp. II. 2. in Clem.; *Laurin* in Arch. f. k. K. t. 26. p. 215. sq. de competentia ex titulo domicilii. Qui titulus non est unicus, ob quem Episcopus in *certas personas* iurisdictionem suam exercere potest.

(184) *Benedict. XIV.*, Inst. eccles. 55. i. f.; *Kober*, D. Kirchenbann p. 452. 125.

ipso facto cessat atque in *Capitulum* ecclesiae cathedralis transfertur, saltem quatenus *ordinaria* est aut speciali iure de *extraordinariis* quoque facultatibus cautum est.

II. *Renuntiatione* sive loco tantum sive etiam dignitati ex iustis causis facta et a Romano Pontifice acceptata. Cfr. c. 10. X. de renunt. I. 9.; supra h. tom. II. n. 492. sq.

III. *Permutatione*. Cfr. supra h. tom. II. n. 500. sq.

IV. *Translatione*. Cfr. supra h. tom. II. n. 516. sq.

V. *Extraordinaria dispositione Romani Pontificis*, etiamsi nullum delictum ab Episcopo commissum fuerit. Quae dispositio Rom. Pontificis valida et licita est, si fiat ob iustam et proportionatam causam; at ex sententia supra de origine iurisdictionis episcopalis propugnata necessario illud consequitur, quod Romanus Pontifex etiam *sine causa* possit *valide* privare Episcopum suo officio, etsi *licite* id facere nequeat. Cfr. supra h. tom. II. n. 534. sq.; Bouix l. c. t. I. p. 360. sq.

VI. *Privatione* ob delictum patratum sive *ipso facto* incurrenda sive a Romano Pontifice per sententiam *condemnationis* infligenda. Cfr. supra h. tom. II. n. 536. sq. Quae amissio officii episcopalis a fortiori habet locum, si Episcopus incurrat poenam *depositionis* vel degradationis (185).

Quodsi de officio civili v. g. Cancellarii, Ministri regii v. g. Card. Ximenez et Richelieu agatur, profecto potestas civilis ad tramites iustarum legum civilium Episcopum huiusmodi officio privare potest. At officium Episcoporum spirituale sive ecclesiasticum, quod a potestate civili concedi nequit, etiam per depositionem a magistratibus civilibus statutam auferri non potest. Nam ex Concilio Tridentino Sess. XXIV. cap. 5. de ref. iunct. Sess. XIII. cap. 6. 7. 8. de ref. causae criminales graviores contra Episcopos etiam haeresis, quae *depositione* aut *privatione* dignae sunt, ab ipso tantum Romano Pontifice cognoscantur et terminentur. Qui Romanus Pontifex providebit per privationem officii vel saltem administrationis episcopalis, si Episcopus propter delictum in foro civili commissum ineptus efficeretur ad dioecesim rite gubernandam vel a gubernio civili speciatim ob rebellionem legitime probatam apud Sedem Apostolicam in ius vocaretur. Cfr. art. 14. concord. austriaci (a. 1855.).

Quae graviores causae criminales Episcoporum a Romano

(185) Bouix, De Episcopo t. I. p. 317. sq.; Kober, D. Depos. p. 379. sq.

Pontifice post abrogatum a. 1800. tribunal Auditoris Camerae Apostolicae S. C. Ep. et Reg., nunc suppressae, demandari solebant, nisi forte ageretur de Episcopo S. C. de Prop. F. subiecto, vel ob speciales circumstantias v. g. ob crimen haereseos causa Episcopi potius deferatur ad S. C. Inq. In locum S. C. Ep. et Reg. nunc videtur esse substituta etiam in hac parte S. C. Consistoriali (Cfr. Const. "*Sapienti consilio* "). In praxi autem ita procedi solet, ut causa depositionis sufficienter probata Episcopus invitetur ad resignationem officii sponte transmittendam; quod si renuat, etiam invitus deponitur.

TITULUS XXXVI.

DE CAPITULIS CANONICORUM.

(*Lib. I. tit. 23. de off. archid., t. 24.-27.; lib. III. t. 5. de praeb. et dign., tit. 10. de his, quae fiunt a Prael., t. 11. de his quae fiunt a maiore parte Cap.*)

766. Fontes: Decret. Grat. c. 1. D. 25.; c. 8. D. 74.; c. 3. D. 94.; c. 1. D. 21. — Compil. antiq. cit. tit. v. g. epl. I. l. I. t. 15. sq. l. III. t. 9. de his, quae conced. ab Episc. sine cons. *canonic.*, t. 10. d. h. q. f. a m. p. C. — Decretal. Gregor. IX. supra cit. tit. — Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. de ref. et alibi passim. — *Lingen et Reuss*, Causae selectae S. C. C. p. 523. sq.; *Nussi*, Conventiones v. v. Canonici, Capitula; Collect. Lac. v. v. Canonici, Capitulum. Cfr. de iure Ecclesiae orientalis: Collect. Lac. t. II. col. 537. 552. Pro Capitulis apud Orient. valet ius occidentale; item pro Vicario capitulari sede vacante, nisi iure speciali aliter cautum sit, ut patet v. g. ex Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 217. 222.; Synod. Alex. (a. 1898. p. 186. 191.); Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 120. sq.

Scriptores: Comment. iur. Decret. in cit. tit. — *Zech*, Hierarchia eccl. t. 28. de canon. tit. 29. de off. et pot. Cap. sede vac.; *Devoti*, Inst. canon. I. I. t. 3. sect. 7. 8.; *Sanguineti* l. c. n. 370. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 719. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 565. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 49. sq. — *Barbosa*, De canonicis etc.; *Ferraris*, Bibl. v. v. Canonicatus, Capitulum, Vicarius capit.; *Bouix*, De Capitulis; *Schneider*, D. bisch. Domkap.; *Hermes*, De Capit. sede vac. vel imped. — *Thomassin*. l. c. P. I. l. 3. cap. 7. 63. sq.; *Kraus*, Real-Encykl. v. v. Canonici, Presbyter.

Praenotiones.

767. I. Connexio materiae. Finita universa disputatione de officio episcopi inquirendum est de adiutoribus Episcoporum. Qui adiutores sive ut personae morales vel collegia ecclesiastica sive ut personae singulares vi alicuius officii ecclesiastici

in regenda dioecesi Episcopo subsidium praestant. Totus complexus illorum adiutorum, qui in ipsa sede episcopali ordinarie resident atque in regimine universae dioecesis partes habent, dicitur *Curia episcopalis*. At praeterea Episcopi etiam *extra* suam Curiam in diversis partibus dioecesis solent habere adiutores, qui aut ex stabili deputatione aut ex transeunte quadam delegatione *vices* Episcoporum gerunt v. g. nunc Decani rurales. Quare quae supra de Romano Pontifice eiusque adiutoribus *intra Curiam Romanam* et *extra illam* disputata sunt, servata proportionem secundum analogiam etiam ad adiutores Episcopi eiusque Curiam applicari possunt.

Inter *collegia Curiae episcopalis* Capitulum ecclesiae cathedralis ad instar *senatus Episcopi* maxime eminet. Hinc omnino convenit, ut hic primo loco de Capitulo ecclesiae cathedralis disseratur. Cui disputationi propter intimam connexionem additur explicatio iuris constituti de aliis Capitulis canonicorum. Hinc universa huius rei expositio in libro *primo* sub *una* rubrica videtur esse proponenda neque cum antiquis commentatoribus secundum ordinem legalem distrahenda in diversos titulos atque adeo diversos libros. Cfr. tit. cit. ante fontes h. t.

II. **Definitio.** Capitulum (1) in genere et sensu lato est collegium (corporatio, societas, universitas) *clericorum* alicuius ecclesiae auctoritate ecclesiastica institutum (2) ad promovendum cultum divinum vel etiam ad alias functiones ecclesiasticas exercendas.

At sensu stricto Capitula ordinarie tantum dicuntur *collegia canonicorum* sive capitularium in ecclesiis *cathedralibus* vel collegiatis erecta. Et Capitulum quidem ecclesiae *cathedralis* est collegium clericorum a Romano Pontifice in ecclesia cathedrali erectum *principaliter* ad iuvandum et splendendum Episcopum in regimine dioecesis et *secundario* ad promovendum cultum divinum per servitium chori. Capitulum vero ecclesiae *collegiatae* est collegium clericorum a Romano Pontifice in ecclesia praestantiori extra ecclesiam

(1) Cap. 1. X. de his, quae III. 11. = cap. 16. Conc. Later. III. (a. 1179.); regul. Chrodeg. (c. a. 760.) cap. 8. Cfr. quoque rubr. antiq. compil. I. III. de his, quae etc; Bouix, De Capit. t. 43. sq.; Scherer I. c. t. I. p. 567. 580. not. 63.

(2) Cap. 14. X. de excess. Praelat. V. 31.; Zallinger, Instit. iuris eccles. I. III. t. 10. et 11. §§ 136. 142.

cathedralem erectum *potissimum* ad promovendum cultum divinum per servitium chori (3).

Inde iam facile patet, quod *canonici* (4) sive capitulares sint clerici Capitulo ecclesiae cathedralis vel collegiatae per officium et praebendam ut membra proprie dicta pleno iure adscripti.

III. Divisio. Capitula dividuntur

a) in *cathedralia* et *collegiata*, si ratio habeatur *finis* et *loci* erectionis;

b) in *saecularia* et *regularia*, quatenus canonici clero saeculari vel regulari sunt adscripti;

c) in *clausa* sive numerata et in *non clausa* sive non numerata vel receptiva, prout Capitulum, qualescunque fuerunt redditus, ad *certum* determinatumque *numerum* canonicorum est adstrictum vel non, i. e. pro maiori minorive quantitate *redituum* maior vel minor instituitur numerus canonicorum;

d) in *exempta* et *non exempta*, quae iurisdictioni Episcoporum subducta soli Romano Pontifici subiiciuntur aut potestati episcopali manent subiecta;

e) Capitula collegiata speciali modo subdividuntur in *insignia* et *non insignia*. Profecto unaquaeque ecclesia collegiata potest dici insignis vel potius excellentior, si comparetur cum ecclesia *parochiali*, cui ecclesia collegiata semper

(3) *Bouix* l. c. p. 44. sq., ubi recte notat ab antiquioribus commentatoribus non raro nimis vagam dari definitionem Capituli cathedralis (vel collegiati), qua non satis distinguitur a qualibet *alia* societate vel corporatione ecclesiastica. Cfr. quoque *Santi* l. c. l. III. tit. 11. de his, quae fiunt a maiore parte Capituli n. 1.; *Schmalzgr.* eod. tit. 11. n. 1. sq.

(4) Quod nomen « *canonicorum* » antiquissimum est; occurrit enim iam c. 11. Conc. Aurel. III. (a. 538.) iunct. c. 14. Conc. Claromont. sive Arvernensis (a. 535.), ubi « *canonici* » clerici dicuntur illi, qui canoni sive *ordini* vel *catalogo* clericorum alicuius ecclesiae sunt adscripti, ideoque cum servitio ecclesiae essent addicti, etiam ab illa perceperunt redditus et sustentationem. Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 762. 776. iunct. can. 16. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 1. 2. 6. 11. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 2. Conc. Chalced. (a. 451.); *Hefele* l. c. t. I. p. 420. At ex saec. sexto et septimo paulatim potius illi canonici dicebantur, qui fuerunt *sub canone* sive certa *regula* constituti et vitam agebant *canonicam* iam ante reformationem Chrodegangi. Cfr. *Hefele* l. c. t. III. p. 584.; *Kraus* l. c. v. Canonici; *Kirchenlex.* v. v. Canonica.... vita, Canonici regulares. Canonikat. Canonici Capitulum tempore medii aevi etiam interdum audierunt *cardinales* (cfr. cap. 57. X. de elect. l. 6.) vel *ordinarii* (cfr. cap. 11. X. de praescript. II. 26.); *Phillips* l. c. t. VI. p. 41. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 61. not. 6.

praecedat. At si Capitula collegiata inter se comparentur, illa dicuntur *insignia*, quae aut *expresse* a Romano Pontifice praerogativa insignitatis donata fuerunt, aut ob *loci* conditionem, *aedificii* qualitatem, *numerum* canonicorum aliasque circumstantias reliquis Capitulis collegiatis ita praestant, ut ex *communi aestimatione insignia* habeantur. Capitula collegiata, quae hisce conditionibus carent, *non insignia* appellantur (5).

Quae divisio Capitulorum ipsis quoque *canonicis* est applicanda. Distinguuntur enim ex iure antiquo vel novo canonici *maiores* (6) vel *cathedrales* et *collegiales* (7), *saeculares* et *regulares* (8), *numerarii* et *supernumerarii* (9), *exempti* et *non exempti* (10).

Complures aliae divisiones canonicorum (11) magis spectant ad archaeologiam canonicam et usus vel non raro potius abusus particularium ecclesiarum; at commemoranda est divisio canonicatum in *dignitates*, *personatus*, *officia* aliter ab aliis explicata (12).

Dignitates in Capitulis, quae *Praelaturis* minoribus ad numerantur, sunt *canonicatus*, quibus *etiam* adnexa est *praecedentia cum iurisdictione* in foro externo v. g. Archidiaconatus; *personatus* vero sunt *canonicatus*, quibus insuper

(5) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; decis. S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 250. sq.; Bouix l. c. p. 47. sq.; Arch. f. k. K. t. 78. p. 570. sq.

(6) Cap. 11. X. de praeser. II. 26. "de ordinariis maioris ecclesiae"; Hinschius l. c. p. 62.

(7) Ferraris l. c. v. Collegium n. 2. 5.

(8) Lib. III. t. 35. de statu monachorum et *canonicorum regularium*; Bouix l. c. p. 55. sq.

(9) Canonicis supernumerariis potuerunt adnumerari illi, quibus ex iure antiquo concessa fuit *canonia absque praebenda* aut *expectativa* aut nostra aetate *canonia honoraria*. Cfr. cap. 9. X. de constit. I. 2. cap. 55. X. elect. I. 6.; cap. 32. X. de rescript. I. 3.; cap. 9. 19. X. de praeb. III. 5.; Bouix l. c. p. 124. sq. 196. sq.; Schneider l. c. p. 60. sq.; Hinschius l. c. p. 62. sq.

(10) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.; Thomassin. l. c. P. I. l. c. cap. 41. n. 8.; Benedict. XIV., De Synod dioec. l. XIII. cap. 9.; Hinschius l. c. p. 143. sq.; Schneider l. c. p. 144. sq. 336. sq.; Scherer l. c. p. 574. sq.

(11) V. g. canonici seniores (antiquiores) et iuniores, capitulares et domesticellares sive emancipati sive non emancipati vel scholares, canonici in floribus et fructibus, in pulvere, in herbis, praebendati vel semipraebendati, residentiales et forenses, de gratia et de officio, sacerdotales, diaconi, subdiaconi. Cfr. Schneider l. c. p. 62. sq. 203. sq.; Scherer l. c. I. 572. sq.

(12) Bouix l. c. p. 68. sq.; Schneider l. c. p. 84. sq.; Fagnanus l. c. in cap. 13. X. de praeb. III. 5. n. 8.; Hinschius l. c. p. 88. sq. 110. sq.

competit *praecedentia*, sed *sine iurisdictione* fori externi v. g. custos; denique *officia* sunt canonicatus, qui habent *administrationem* quoque rerum ecclesiasticarum *sine aliqua praecedentia et iurisdictione* in foro externo v. g. officia theologi et poenitentiarii.

Quae divisio licet in theoria a viris doctis potuerit lingi, atque aliqua ratione in fontibus insinuetur (13), tamen non obstante frequenti repetitione in praxi saltem ex disciplina vigente non est universaliter recepta. Etenim iam pridem *dignitates* in Capitulis propriam quandam et specialem *iurisdictionem* in foro externo non amplius habent, et pro diversitate regionum maxima est varietas in numerandis dignitatibus, personatibus, officiis.

Quare manet sola praerogativa *honoris* in praecedentia quoad reliquos capitulares, ideoque *de facto* dignitas a personatu non differt, et practice plerumque nunc distinguuntur in Capitulis *dignitates* et simplices *cononici*, qui inter se sunt aequales, nisi aliunde ex antiquitate vel ex qualitatibus requisitis in provisione repetatur distinctio canonicorum (14).

Quodsi *canonica* sive *canonicatus* opponitur *praebendae*, illa denotat *officium* canonici, haec vero potius *beneficium* canonicatui adnexum sive *ius* perpetuum *ad redditus* propter officium sive canoniam (15). At non raro canoniam et praebendam promiscue adhibentur.

IV. *Notae historicae.* *Presbyterium* inde a primis temporibus Ecclesiae catholicae adstitit *Episcopo* in expediendis negotiis ecclesiasticis. Quod presbyterium certe ab initio constabat imprimis presbyteris et diaconis civitatis episcopalis, cum ordinum minorum ex duobus prioribus saeculis non nisi levia habeantur vestigia (16). At clerici illi inferiorum

(13) Cap. 13. 28. X. de praeb. III. 5.; cap 15. 16. 41. de praeb. III. 4. in Sext.

(14) Nussi, Conventiones p. 50. sq.; Bouix l. c. p. 70.; Schneider l. c. p. 74. sq.; Hinschius l. c. p. 74. sq.

(15) Cfr. rubr. l. III. t. 5. X. de praeb. et dignit.; Ferraris l. c. v. Canonicatus art. 1.; Schneider l. c. p. 62.; Hinschius l. c. p. 62.

(16) Act. Ap. XX. 17. 28. VI. 1. sq.; S. Clem. in epist. ad Corinth. cap. 40. n. 5.; S. Ignat. (+ a. 107.) in epist. ad Smyrn. cap. 8. n. 1., ad Ephes. cap. 2. n. 1. cap. 4. n. 1., ad Magnes. cap. 2., ad Trallan. c. 2., ad Philadelph. cap. 4. 5.; S. Cyprian. in epist. 14. iunct. epist. cleri Rom. (a. 250.). Quodsi Hinschius l. c. t. II. p. 49. originem officii Episcoporum ex saeculo tertio repetit, manifeste erravit. Cfr. cit. epist. S. Ignat.; Thomassin. l. c. P. I. l. 3. cap. 7.; Schneider l. c. p. 1. sq. 14. not. 2.; Saegmueller, Lehrb. d. k. K. § 95.

ordinum postquam in Ecclesia fuerunt instituti et recepti, saltem in causis gravioribus a presbyterio sive communi consilio Episcopi non sunt exclusi; etenim vel ipsa plebs consensu vel testimonio suas habuit partes (17).

In *Ecclesia occidentali* perfectior coelibatus observantia faciliorem reddidit praxim vitae cuiusdam communis et canonicae clericorum, atque exemplum a monachis datum certe non sua caruit vi et efficacia. Hinc factum est, ut antiquior illa familiaris cohabitatio Episcopi cum suis clericis in eadem domo tandem S. Augustino duce et magistro ex fine saeculi quarti in perfectiorem redigeretur formam. Ipse enim "*monasterium* „ condidit, in quo presbyteri, diaconi, subdiaconi congregati communem agebant vitam in orationibus, lectionibus, disputationibus. Ex illo monasterio S. Augustini non pauci prodierunt Episcopi, qui deinde in suis ecclesiis similia instituerunt monasteria (18).

In *Hispania* quoque et *Anglia* et *Italia* reperiuntur vestigia vitae cuiusdam communis Episcopi cum suo clero (19). Praesertim vero in *Gallia*, ubi pariter iam pridem Episcopus in sua domo nonnisi clericos habuit socios et testes conversationis suae (20), S. *Chrodegangus* († a. 766.), Episcopus Metensis, institutum vitae communis et canonicae clericorum in peculiarem formam moribus monasticis regulaeque S. Benedicti magis accommodatam, sed a vita stricte regulari distinctam (c. a. 750.) denuo restauravit multumque promovit (21). Cum ipsi reges Francorum, Pippinus, Carolus M., Ludovicus Pius novam reformationem vitae canonicae singulari prosequerentur favore, brevi tempore Capitula (claustra) canonicorum tum prope ecclesiam cathedralem sive in domo Episcopi tum apud alias ecclesias etiam extra civitatem episcopalem multum propagata novisque legibus latis

(17) Siric. in epist. ad divers. Ep. (a. 390.); c. 6. C. XV. q. 7. (stat. Eccl. ant.); c. 7. C. XVI. q. 1. (S. Hier.); c. 5. D. 95. (S. Hieron.); c. 52. C. XII. q. 2. (S. Leo); c. 23. D. 86. (S. Gregor.); *Schneider* l. c. p. 12. sq.

(18) S. *Ambros.* in epist. 72.; *Possid.* in vita S. August. cap. 5. sq.

(19) Cfr. c. 21. 22. 23. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); S. *Beda Venerab.*, *Hist. eccl. gent. Angl.* l. I. cap. 27.; *Thomassin.* l. c. cap. 8.

(20) *Gregor. Turon.*, *Histor. Franc.* l. I. cap. 31.; c. 7. 10. sq. Conc. *Turon.* II. (a. 567.).

(21) Cfr. c. 11. Conc. in Verno palatio (a. 755.) et *Hefele* l. c. t. III. p. 584. not. 2.; regul. *Chrodeg.* apud *Harduin* IV. 1181. sq.; *Thomassin.* l. c. cap. 9.; *Schneider* l. c. p. 30. sq.; *Ebner*, *Zur regula can. d. hl. Chrodeg.* in *Roem. Quartalsch.* t. V. p. 82. sq.

melius ordinata (22) et constituta sunt. Inde ortum est discrimen inter Capitula *cathedralia* et *collegiata* (23).

At canonici illorum Capitulorum vitae communi et canonicae, nequaquam *voto paupertatis* veraeque vitae regulari erant adstricti (24). Hinc iam ex saeculo nono relaxata vita communi paulatim singulis canonicis distinctae domus et praebendae (25) assignatae sunt. Cuius divisionis honorum communium primum exemplum a. 866. Coloniae occurrit, quod nonnisi saeculo decimo canonici frequentius et gradatim secuti sunt (26).

Pii Antistites v. g. Petrus Damianus, Ivo Carnutensis alii-que, ipsi quoque Rom. Pontifices, ut vitam communem magis magisque collapsam restaurarent atque radicem amputarent istius relaxationis i. e. dominium privatum absque ullo voto paupertatis, praesertim saeculo undecimo canonicos saeculares studuerunt transformare in veros religiosos sive *canonicos regulares*. Quae reformatio licet in compluribus Capitulis fuerit introducta, tamen stabiliter et universaliter recepta non est (27).

Quodsi interna illa reformatio Capitulorum felicem exitum non habuit, certe inde ex saeculo duodecimo praesertim Capitula ecclesiarum *cathedralium* facta sunt corporationes ecclesiasticae *honoribus* et *iuribus* praestantes atque dignitatibus, personatibus, officiis solide constitutae. Ad ipsas enim v. g. delatum est ius exclusivum eligendi Episcopos, admi-

(22) Cap. 72. Synod. Aquisgran. (a. 789.) iunct. *Hefele* l. c. t. III. p. 664. sq.; cap. 9. Synod. Mogunt. (a. 813.) iunct. *Hefele* l. c. p. 756. sq.; Synod. Aquisgran. (a. 817.) iunct. *Hefele* t. IV. p. 11. sq., ubi regula S. Chrodeg. ab Amalario, Diacono Metensi, in novam formam redacta denuo approbata et omnibus canonicis praescripta est; c. 7. Conc. Roman. (a. 826.); capit. 8. Conc. Ticin. (a. 876.).

(23) Conc. Turon. (a. 813.) cap. 23. 24. 25.; *Schneider* l. c. p. 34. 39. sq.; *Hefele* l. c. t. IV. p. 510.

(24) Cap. 31. 42. regulae Chrodegangi; cap. 115. 120. 142. Synod. Aquisgr. (a. 817.).

(25) Cfr. c. 17. Conc. Aurel. III. (a. 538.); c. 5. Conc. Lugdun. II. (a. 567.); cap. 10. Capitul. Ludov. Pii a. 817. = c. 25. C. XXIII. q. 8.

(26) *Schneider* l. c. p. 42. sq.; *Hefele* l. c.; *Hinschius* l. c. p. 55. sq.

(27) Alex. II. a. 1063. in Synod. Rom. = c. 6. § 2. D. 32.; Gregor. VIII. a. 1187. in cap. 9. X. de vit. et hon. III. 1.; Clem. III. a. 1187. 1191. in cap. 4. X. de statu monach. et can. reg. III. 35.; Innoc. III. a. 1201. in cap. 5. X. de stat. monach.; cap. 43. § 5. de elect. I. 6. in Sext. de canon. saecular. in com. vivent.; *Thomassin*. l. c. cap. 11. 19.; *Schneider* l. c. p. 45. sq.; *Morin*, Règlements inédits du Pape St. Grégoire VII. pour les chanoines reguliers in *Revue bénédictine* (a. 1901.) p. 177. sq.

nistrandi dioecesim sede vacante, exigendi sede plena, ut in non paucis casibus Episcopus petat praeivium consensum vel saltem consilium canonicorum cathedralium (28). Quibus praerogativis si addas pingues redditus et in compluribus dioecesibus iura politica canonicorum haud levis momenti v. g. in Germania mirosque modos in provisione canonicatuum servatos, facile intelligitur, quod in Capitula paulatim multi irrepserint *abusus*.

Ad istos abusos tollendos in Conciliis reformationis saeculi decimi quinti (Constant. et Basil.) multa quidem verba facta sunt de *reformatione*: at practica vereque solida reformatio Capitulorum non fuit stabilita (29).

Patres Concilii Tridentini (30) singulari prudentia legitima *iura* quaesita Capitulorum sarta tectaque servantes eo maiore vigore obligationes in iure iam statutas canonicis in memoriam revocarunt et paucis aptisque decretis veram reformationem definiverunt.

Quae decreta Tridentina sane in compluribus Capitulis executioni mandata sunt, sed in aliis ob inveteratos abusos et praetensiones contrariarum consuetudinum non obtinuerunt effectum, donec tempore revolutionis gallicae in multis dioecesibus ipsa Capitula cum suis abusibus essent sublata.

Ultimo saeculo Capitula saltem ecclesiarum cathedralium in non paucis regionibus v. g. in Gallia, Germania, Anglia etc. sublatis antiquis abusibus denuo sunt restaurata, etsi dispari forma et constitutione pro diversitate regionum (31). Neque putandum est Capitula ecclesiarum cathedralium, v. g. in Italia, Hispania, Austria semper retenta ex mente Ecclesiae a dioecesibus recenter erectis esse alienae et novae disciplinae non amplius conformia (32).

(28) Capita I. I. t. 6. de elect., I. III. t. 10. de his, quae fiunt a Prael. sine cons. cap., t. 11. de his, quae fiunt a maiori; cap. 2. X. ne sede vac. III. 9.; cap. 14. X. de maior. I. 33.; *Hostiensis*, Summa I. III. t. 10.; *Schneider* I. c. p. 50. sq. 138. sq.

(29) Cap. 32. Conc. Lateran. IV. (a. 1215.) = cap. 30. X. de praeb. III. 5. (de abusu vicar.); cap. 37. X. de praeb. III. 5. (de abusu nobil. natal.); *Hefele* I. c. t. VII. p. 548. 612.; *Schneider* I. c. p. 156. sq. 171. sq.

(30) Cfr. v. g. Sess. VI. cap. 1. 4. de ref., Sess. XXII. cap. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 8. 12. 16. 17. de ref., Sess. XXV. cap. 6. de ref.; *Thomas-sin*. I. c. cap. 21. 22.; *Schneider* I. c. p. 166. sq.

(31) *Nussi*, Conventiones p. 49. sq.; *Collect. Lac.* t. III. col. 922. sq. 955. sq.

(32) *Collect. Lac.* I. c. col. 684. 686. 730. Cfr. de Capitulis cathedralibus in *Ecclesia orientali*: Synod. prov. Ruthenor. (a. 1891.) p. 120. sq.; Conc. provinc. Alba-Iul. (a. 1872.) p. 38. sq.

§ 1. DE CONSTITUTIONE CAPITULORUM.

768. Capitula canonicorum sive cathedralia sive collegiata nequaquam ad instar ordinis Episcoporum sunt collegia quaedam ipso iure divino in gradu hierarchiae iurisdictionis constituta quae ex Christi voluntate necessario in adiutorium Episcoporum sint vocanda. Etenim huiusmodi iuris divini in sacra scriptura et traditione divina nullum existit vestigium, et ipsa *varietas* disciplinae in Capitulis luculenter probat illorum *institutionem* niti iure *mere humano* Ecclesiae (33).

769. At ubicumque in provinciis ecclesiasticis administratio dioecesium magis magisque reducitur ad tramites iuris communis et approbatam Ecclesiae disciplinam, Capitula ecclesiarum cathedralium constituunt *senatum consiliumque Episcopi* et necessariam partem in clero dioecesanum rite ordinato (34). Licet autem Ecclesia iuri consuetudinario suam vim non ademerit ad amplianda et restringenda iura Capitulorum, tamen a mente Rom. Pontificum penitus est alienum, si Capitula cathedralia ad meram umbram rediguntur et omnibus fere iuribus carent, quibus ex iure communi atque speciatim ex decretis Synodi Tridentinae gaudent (35).

770. Erectio Capitulorum tum cathedralium tum collegiatorum, quatenus illa sunt corporationes quaedam ecclesiasticae, ex disciplina nunc vigente *solī Romano Pontifici* est reservata (36). Exinde iam patet Capitula non esse societates *conventionales*, sed vera collegia *legitima*, quae ab auctoritate publica in Ecclesia constituta et propria persona iuridica corporationis ecclesiasticae donata sunt. Quare ad Capitulum erigendum saltem requiruntur *tria* membra; at iura Capituli semel rite erecti non desinunt, etiamsi tantum *unicum* mem-

(33) Suarez, De leg. l. IV. cap. 4. n. 18. 20.

(34) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; Pii VII. Const. « *Ecclesia Christi* » 15. Aug. 1801. § 22. (pro Gallia); Nussi l. c. praesertim p. 59. art. 15. concord. pro Hispan. (a. 1851.); Collect. Lac. t. III. l. c.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 1. n. 5.; Bouix l. c. p. 34. sq. 340. sq.; Schneider l. c. p. 195. sq.; Zitelli, Apparatus iur. eccl. p. 148. apposite refert, quod vel ipsa S. C. de Prop. F. Episcopos suae iurisdictioni subiectos hortari non desistat ad constituenda Capitula in propriis dioecesibus.

(35) Anal. iur. pont. a. 1863. n. 2009. sq.; Bouix l. c. p. 344. sq.; Saegmueller, Lehrb. d. k. K. p. 357. not. 6.; Hinschius l. c. p. 160. sq.

(36) Cfr. supra h. tom. II. n. 246.; decis. S. C. C. in ed. Richl. Conc. Trid. p. 350. n. 1. sq.; Bouix l. c. 190. sq.

brum supersit. Ceteroquin ad erectionem *convenientem* alicuius Capituli certe saltem tot requiruntur canonici, quot ad servitium ecclesiae et onera praestanda moraliter necessarii sunt. Qua de re iudicium est penes Romanum Pontificem (37).

771. Singuli capitulares non sunt aequales, sed inde ab antiquis temporibus in Capitulis sive cathedralibus sive collegiatis in diversos *gradus* fuerunt distincti. Qua in re usque ad nostram aetatem multum recepta est inter canonistas illa gradatio sive divisio, qua capitulares distinguuntur in **dignitates**, **personatus**, **officia**. At non levis est diversitas opinionum, quoniam capitulares inter *dignitates* vel potius inter personatus vel officia sint recensendi.

772. Profecto **Episcopus** saltem sensu lato potest dici unus ex Praelatis vel *dignitatibus* Capituli ecclesiae cathedralis, cum ipse ut *caput principale* cum suis fratribus canonicis tanquam membris constituat unum *corpus* atque *senatum* ecclesiae (38), quemadmodum Cardinales cum Romano Pontifice dicuntur facere unum corpus (39). At in rigore iuris et sensu stricto Episcopus *distinguitur* a Capitulo, neque dici potest esse de Capitulo potius tanquam caput *proprium* et *numerales* praestit prima *dignitas*. Neque ex iure communi *Vicarius generalis* vel *Coadiutor* sunt *vi muneris* membra Capituli ecclesiae cathedralis, nisi ibidem *canonicatum* obtineant (40).

773. Quodsi antiquiores canonistae generatim **dignitates** de Capitulo esse negarunt, huiusmodi controversia iam olim diversis modis resoluta nunc ita videtur esse definienda, ut dignitates ex disciplina vigente in Capitulis receptae potius de gremio Capituli esse dicantur (41).

(37) *Bouix* l. c. p. 65. sq.; *Schneider* l. c. p. 200. sq. Cfr. L. 85. Dig. de verb. sign. L. 16. « *Neralius Priscus tres facere existimat collegium, et hoc magis sequendum est* »; *Cavagnis*, Inst. iur. eccl. publ. P. I. p. 7. sq. (de personis moralibus) ed. 2.; *Porsch* in Arch. f. k. K. t. 57. p. 243. sq.

(38) Cap. 15. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 4. X. de his, quae fiunt III. 10.; cap. 11. de appell. II. 15. in Sext.; Conc. prov. Avenion. (a. 1849.) et Conc. prov. Aquens. (a. 1850.) in Collect. Lac. t. IV. col. 345. 980.; *Bouix* l. c. p. 56. sq. 59. Cfr. quoque in regul. Chrodeg. cap. 3. 4. 8. 14. 15.

(39) *Bangen*, Die Roemische Curie p. 32.

(40) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref. — Cfr. de iure particulari *Galliae*: Anal. iur. pontif. a. 1863. col. 2009. sq.; *Hispaniae*: art. 7. 14. concord. a. 1851., S. C. C. 15. Iul. 1885. in Act. S. Sed. vol. XVIII. p. 294. sq.; *Italiae*: Conc. prov. Ravennat. a. 1855. in Collect. Lac. t. VI. col. 192.; *Bouix* l. c. et p. 409. sq.

(41) *Bouix* l. c. p. 57. sq. 72. sq.; *Reiffenstuel* l. III. tit. 11. n. 4. sq.; *Schmalzgr.* eod. tit. n. 3. sq.; S. C. C. in caus. Quadalaxarien. 3. Apr. 1841. iunct. Act. S. Sed. vol. XV. p. 129. sq. vol. XVI. p. 230. sq.

774. Notae historicae. I. *Prima dignitas* in Capitulis cathedralibus olim fuit **Archidiaconatus**, qui iam ex antiquissima praxi proximum post Episcopum obtinuit locum (42). Is non raro simul obtinuit officium **Praepositi** in Capitulis (43); at paulatim Archidiaconatus a Praepositura Capituli saltem quoad functiones commissas fuit distinctus (44).

II. Cum Archidiaconi et Praepositi multum rebus externis essent occupati, ex saeculo undecimo maxime **Decano**, qui simul fuit **Archipresbyter** (45), cura interna Capituli, servitii divini etc. est concessa. Qui Decanus sive Archipresbyter licet ad dignitatem sacerdotalem etiam ob curam animarum fuerit promovendus (cfr. cap. 7. § 2. X. de elect. I. 6. iunct. c. 1. sq. D. 60.), tamen per se ex antiquo iure communi, nisi excipias Archipresbyterum Romanum, Archidiacono fuerat subordinatus. Cfr. cap. 7. §§ 2. 3. de off. archid. I. 23. et cap. 1. X. de off. archipresb. I. 24.

III. **Primicerius** (46). Quod nomen generale est et designat primum inter plures eiusdem ordinis in tabula cerata sive in matricula v. g. clericorum vel notariorum.

At quemadmodum Archipresbyter presbyteris, Archidiaconus diaconis ut primus praeerat, ita Primicerius sensu specifico dicebatur, qui clericis *inferioribus* et *iunioribus* instituendis in ecclesiis episcopalibus praepositus fuit. Quod officium saltem quoad scholas non raro postea in *Fratrem scholae* vel in *Scholasticum* sive *Scholastrum* fuit translatus (47), cum

(42) *Devoti*, lus canonic. I. I. t. 23. de off. archid. §§ 1. sq.; *Thomassin*. I. c. P. I. l. 2. cap. 17. sq. P. III. l. 2. cap. 32. 33.; *Kraus*, Real-Encykl. v. *Ἀρχιδιάκονοι*; *Hinschius* I. c. t. II. p. 183. sq.

(43) V. g. in Reg. Chrodeg. cap. 3. statim post Episcopum commemorantur *Archidiaconus* et *Primicerius*.

(44) Synod. Aquisgr. (a. 817.) capit. 139.; Urbanus II. († a. 1095.) in c. 8. § 2. C. I. q. 3.; *Schneider* I. c. p. 59. 84. sq.; *Hinschius* I. c. p. 88. sq.

(45) *Devoti* I. c. I. l. tit. 24. de off. archipresb. §§ 1. sq.; *Thomassin*. I. c. P. I. l. 2. cap. 3. sq. P. II. l. 3. cap. 74. sq.; *Phillips* I. c. t. II. p. 115. sq.; *Riganti* I. c. Reg. 4. Cane. Apost. §§ 1. 2., *Saegmueller*, D. Entwickl. d. Archipresb. u. Dekan.; *Hinschius* I. c. p. 92. sq. 269. sq.

(46) Cfr. c. 1. § 13. D. 25.; c. 10. Conc. Emerit. (a. 666.); cap. 3. in reg. Chrodeg.; cap. unic. X. de off. primicer. I. 25.; *Devoti* I. c. in hoc cap. unic. h. t., ubi Primicerio h. t. nimiam videtur tribuere dignitatem, ut patet ex ipsis verbis capitis et ex contextu titularum; *Thomassin*. I. c. P. I. l. 2. cap. 103.; *Hinschius* I. c. p. 97. sq. Cfr. supra h. tom. II. n. 637.

(47) Cap. 8. X. de const. I. 2. iunct. parti decisae; « (Primicerius et) *Scholastria*; cap. 1. (Later. III. a. 1179.), cap. 4. (Later. IV. a. 1215.) X. de magistr. V. 5.; *Schneider* I. c. p. 96.; *Benedict*. XIV., De Synod. dioec.

cura cantus et servitii liturgici *Cantori* vel *Praecentori* vel *Succentori* esset propria (48).

IV. *Sacrista* (49) vocabatur is, qui praefuit sacrario sive sacristiae Capituli atque curam habuit sacrorum vasorum, instrumentorum et universi thesauri ecclesiae. Inde factum est, ut etiam *Thesaurarius* diceretur.

V. *Custos*, ut patet ex distincta rubrica l. I. t. 27. de off. custodis et ex distinctis muneribus sibi attributis et ex praxi Capitulorum, per se habuit officium a munere *sacristae* distinctum. Praeterea cap. 2. X. h. t. 27. Archidiaconus, Archipresbyter, *Custos* tanquam praecipui officiales ecclesiae recensentur, in quibus ecclesia ut in *tribus columnis* dicitur subsistere. Certe cum vita communis vigeret in Capitulis, Custodibus, ut ipsum nomen insinuat, custodia totius ecclesiae, mansionum claustrum fuit commissa, simulque ipsis incubuit *immediata* cura et praeparatio servitii altaris et officii divini atque adeo cura quaedam animarum. Dissoluta vita communi canonicorum custodia ecclesiae nondum fuit superflua; at paulatim officia sacristae et custodis saepe in unum officium vel *dignitatem* unita sunt (50).

VI. Canonicus *curatus* (51), canonicus *theologus*, canonicus *Poenitentiarius* praecipuis officiis *Capitulorum* iam diu adnumerantur (52), eaque merito saltem beneficia *duplicia*, non tantum *simplicia* habentur.

(48) Cap. 11. X. de excess. Prael. V. 31.; cap. 27. X. de sent. excom. V. 39.; Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. et Sess. XXIII. cap. 18. de ref.; *Schneider* l. c. p. 94. sq.; *Hinschius* l. c. p. 100. sq.

(49) Cap. unic. X. de off. sacristae l. 26. iunct. c. 1. § 14. D. 25.; *Devoti* l. c. l. I. t. 26.; *Schneider* l. c. p. 98. sq.

(50) Cap. 27. 34. in reg. Chrodeg.; cap. 31. in reg. Synod. Aquisgran. (a. 817.); *Thomassin* l. c. cap. 103.; *Bouix* l. c. p. 116. sq.; *Schneider* l. c. p. 98. sq.; *Hinschius* l. c. p. 103. sq.

(51) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7. de ref.; S. C. C. in caus. Sarnen. 7. Iul. 1731.; *Bouix* l. c. p. 231. sq.; *Schneider* l. c. p. 390. sq.

(52) De canonico *theologo* antiqui et novi commentatores iuris Decretalium agere solent in *iure criminali* i. c. l. V. t. 5. X. de magistris, et ne aliquid exigatur pro licentia docendi. Cfr. v. g. *Santi* l. c. in h. t. 5. Praeunte Eugenio II. (a. 824-827.) (cfr. c. 12. D. 37.) Alexandr. III. in Conc. Lateranensi III. (a. 1179.) (cfr. cap. 1. X. de mag.) proprium *beneficium* in ecclesiis *cathedralibus* pro magistro clericorum institui iussit. Quam ordinationem Innoc. III. in Conc. Later. IV. (a. 1215.) (cfr. c. 4. X. de mag.) approbavit atque *praelerea* statuit, ut unaquaeque ecclesia *metropolitana* suum *theologum* haberet, qui sacerdotes et alios doceret sacram paginam. Cum Basileenses Patres novum Innocentii III. decretum ad omnes ecclesias *cathedrales* extendissent, Conc. Lateranense V. Sess. XI. sua auctori-

775. Scholion. Praeter officia recensita praesertim in antiquis Capitulis non pauca alia reperiuntur, e quibus complura evidenter tantum practicam utilitatem habuerunt, quamdiu in Capitulis vigeat vita communis v. g. officia *Portarii, Camerarii, Cellerarii Hospitalarii, Eleemosynarii, Infirmarii* (53). At *Punctatores*, qui canonicos *absentes* a choro *notant*, *Ministri caeremoniarum, Hebdomadarii* non sunt distincta officia in Capitulis, sed particulares *functiones* certis canonicis commissae (54). Canonici *coadiutores* (55) *perpetui* i. e. cum iure successionis non obstante decreto Concilii Tridentini Sess. XXV. cap. 7. de ref. praesertim in Italia et in Urbe usque ad nostram aetatem occurrunt, sed ut veri beneficiati non sunt, ita etiam Capitulo tanquam veri canonici (*canonici ficti*) nondum adscribuntur.

Neque *beneficiati, mansionarii, portionarii, participantes* alique clerici, qui in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis reperiuntur, *de corpore Capituli* esse solent, nisi forte ex titulo speciali aliquam partem iurium magis minusve limitatam cum canonicis habeant communem (56).

tate huiusmodi statutum potius corroboravit atque adeo iam supponit officium theologi inter *canonicatus* et praebendas ecclesiarum cathedralium recenseri. Denique Concilium Tridentinum Sess. V. cap. 1. de ref. *erectionem* officii theologiae inter *canonicatus cathedrales* stabili lege accuratius constituit simulque ad certas ecclesias collegiatas extendit.

Presbyteri poenitentiae praepositi certe iam primis saeculis totoque medio aevo occurrunt; at Innocentius III. in Conc. Later. IV. (a. 1215.) expresse praecepit (cfr. cap. 15. X. de off. iud. ordin.), "*tam in cathedralibus quam in aliis conventualibus ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadiutores et cooperatores habere non solum in praedicationis officio, verum etiam in audiendis confessionibus et poenitentibus iniungendis*". Quod officium postea haud raro canonicatibus, imo interdum dignitatibus Capitulorum fuit unitum, donec a Concilio Tridentino Sess. XXIV. cap. 8. de ref. pari fere ratione atque officium theologi adscriberetur canonicatibus cathedralibus. Cfr. infra h. tit. n. 777.; *Schneider* l. c. p. 405. sq.

(53) Cfr. v. g. cap. 26. 27. 28. in reg. Chrodeg. et cap. 140. 141. in reg. Synod. Aquisgran. (a. 817.); *Schneider* l. c. p. 102. sq.; *Hinschius* l. c. p. 105. sq.

(54) *Bouix* l. c. p. 119. sq. 140. sq.; *Schneider* l. c. p. 105. sq.

(55) *Garcias*, De benef. P. IV. cap. 5.; *Fagnan*. in cap. 2. X. de conc. praeb. III. 8.; *Ferraris* l. c. v. Canonicatus artic. 10.; *Bouix* l. c. p. 123. sq.; *Schneider* l. c. p. 216. sq.; *Scherer* l. c. p. 571. sq.

(56) S. C. C. in caus. Mont. Pelus. 6. Iun. 1682. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 160. n. 5.; S. C. C. 18. Mart. 1882., 10. Ian. 1884.; *Bouix* l. c. p. 122. sq.; *Schneider* l. c. p. 208. sq.; *Santi*, Praelect. iur. can. n. 1.

776. Disciplina vigens, qua accurate definiatur, quinam capitulares habeant *dignitatem* vel *personatum* vel *officium*, quae sit prima dignitas, et quo *numero* et quo *ordine* dignitates in Capitulis sint constitutae, ex iure communi sive scripto repeti non potest. Nam iam S. Raymundus in Summa l. III. t. 27. § 5. scribit: “ *De officio Archidiaconi, Praepositi, Decani et aliorum non prosequor, quia circa eorum officia et potestates fere quot sunt ecclesiae, tot sunt consuetudinum varietates* „.

Quam varietatem Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 6. de ref. non reprobavit, sed ratam habuit. Hinc commentatores iuris Decretalium usque ad nostram aetatem in explicandis t. 23. sq. lib. I. tandem aliquando remittere solent ad consuetudines particulares et statuta uniuscuiusque Capituli vel dioecesis vel regni (57).

Nostra quoque aetate varietas illa dignitatum et personatum et officiorum capitularium non est sublata (58); at nunc haud raro non tantum particularibus consuetudinibus, sed ipsis concordatis v. g. in Hispania, Bavaria, Borussia etc. nititur (59).

777. Postquam Capitulum quoddam a Romano Pontifice ut collegium cum suis dignitatibus et canonicatibus est ere-

(57) *Reiffenstuel*, Ius canonic. l. I. tit. 23. n. 22. tit. 24. n. 9. t. 25. n. 7.; *Devott*, Ius can. univ. cit. tit. l. I.; *Santi* l. I. t. 23. n. 5. t. 24. n. 3. t. 25. n. 3.; *Bouix* l. c. p. 68. sq. 82. sq. 92. sq. Cfr. quoque *Riganti* l. c. Reg. 4. Canc. Apost. § 1. n. 20. sq. § 2. n. 3. sq.

(58) *Dignitates* sensu stricto in Capitulis non amplius existunt, sed quoad rem ad *personatus* reductae sunt, licet interdum *personatus* etiam nunc in Capitulis quibusdam a *dignitatibus* forte una alterave praerogativa *honorifica* vere distinguantur. Cfr. *Santi* l. c.; *Schneider* l. c. p. 203. sq. 211. Dignitates ex disciplina vigente magis receptae sunt: *Praepositus, Decanus, Archidiaconus, Archipresbyter*; quoad alias magna est varietas. Nec minor est diversitas quoad *numerus*. Sunt enim Capitula, quae unam habent dignitatem, alia duas etc. atque adeo septem. Conformis quoque disciplina non reperitur in *gradatione* dignitatum. Nam *Decanus*, qui in *Hispania* est prima dignitas, in *Bavaria*, est *secunda*. *Archidiaconus*, cui ex praxi antiqua v. g. in *Gallia* retenta competit prima dignitas, in *Austria* quandoque inter dignitates *tertium* locum occupat. Cfr. *Conc. prov. Westmonast.* l. (a. 1852.) in *Collect. Lac.* t. III. col. 923.; *S. C. pro-neg. eccl. extraord. in caus. Tarbien.* 19. Iul. 1888. *Officia* sensu stricto nunc magis communiter recepta exercentur a canonico *theologo* et a *poenitentiario*; nam carent iurisdictione in foro *externo* et singulari *honoris* praerogativa ideoque dignitatibus vel personatibus non adnumerantur. Cfr. *Conc. Westmonaster.* l. l. c. col. 948. sq.; *Lingen et Reuss*, *Causae selectae* S. C. C. n. 436. 437. de aliis officiis in Capitulis.

(59) *Nassi* l. c. p. 50. sq.; *Convent. Leon.* XIII. p. 8.

etum, *Episcopus* ex auctoritate *propria* nequit de novo instituere.

I. **Dignitatem** sive *usitatam* sive *non usitatam* vel insolitam in Capitulis (60); at non prohibetur, quominus *cum consensu Capituli* antiquam dignitatem **redintegret**, quae olim in sua ecclesia cathedrali exstitit et postea fuit suppressa.

II. **Canonicatus simplices** ex iure communi ab Episcopo *cum consensu Capituli* etiam in *numeratis* Capitulis possunt adiungi antiquis (61), nisi ab ipso Romano Pontifice numerus canonicorum fuerit *absolute* determinatus atque omne augmentum illius numeri prohibitum forte etiam adiecta *clausula irritante*, aut legitima consuetudo obstet, aut canonici iuramentum emisissent de non augendo numero canonicorum. Quibus in casibus exceptis ad Rom. Pontificem est recurrendum. Id, quod facile etiam fiet, si concordatis numerus canonicorum est definitus, atque gubernia forte de suis iuribus violatis conquerantur.

III. De **canonico theologo** in Conc. Trident. Sess. V. cap. 1. d. r. statutum est, ut in ecclesiis *metropolitanis* vel *cathedralibus*, si civitas insignis vel populosa, ac etiam in *collegiatis* existentibus in aliquo *insigni* oppido, etiam nullius dioecesis, si ibi clerus numerosus fuerit, ubi nulla praebenda (*canonico theologo*) (62) deputata reperitur, *praebenda quomodocunque*, praeterquam ex causa resignationis primo vacatura (nec R. Pontifici reservata) vel iure optandi affecta ad eum usum ipso facto perpetuo constituta et deputata intelligatur. At ut praebenda primo vacatura formaliter erigatur in theologalem, nequaquam omnis interventio Episcopi excluditur. Etenim omnino requiritur, ut ab Episcopo illa erectio speciali decreto declaretur, et provisos de praebenda tanquam theologus deputetur, secus ad obeundum munus lecturae cogi non potest (63). At Benedict. XIII. Const. "*Pastoralis* „ 19. Maii 1725.

(60) Cfr. S. C. C. a. 1732. de dignitate cantoratus ab Episcopo in capit. cath. invalide instituta apud *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XII. cap. 1. n. 8.; *Zitelli* l. c. p. 150.; Act. S. Sed. vol. XV. p. 127. sq.

(61) Cap. 9. X. de vit. et hon. III. 1.; S. C. C. apud *Benedict. XIV.* l. c.; *Bouix* l. c. p. 65. sq. 126. sq. 193. sq.; *Scherer* l. c. p. 571. sq.

(62) Cap. 4. X. de magist. V. 5. = cap. 11. Conc. Later. IV. (a. 1215.) iunct. cap. 18. Conc. Later. III. (a. 1179.); *Nussi* l. c. p. 50. 53. 55. 61.; Collect. Lac. v. v. Canonici, Capitulum; *Thomassin* l. c. P. I. l. 2. c. 7. 10. l. 3. cap. 70.; *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 57.; *Bouix* l. c. p. 93. sq.; *Sentis*, De praeb. theol. u. poenit. p. 20. sq. 45. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 117. sq.

(63) Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. 17. n. 1. sq.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 715. sq.; *Bouix* l. c. p. 96.; *Scherer* l. c. p. 570. not. 16.; *Sentis* l. c. p. 26. sq. 36. sq. 39. sq.

illae sanctiones iuris communis pro Italia et insulis adiacentibus non leviter immutatae sunt.

IV. **Poenitentiarius** aliquis ex decreto Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 8. de ref. in omnibus *cathedralibus* ecclesiis, *ubi id commode fieri potest*, cum unione praebendae proxime vacaturae ab Episcopo est instituendus (64).

V. **Supernumerarii** vero **canonicatus**, quibus adnexa sit vera canonia (officium canonicale) cum *expectativa* ad praebendam proxime vacaturam *ab Episcopo* non amplius institui possunt; etenim a Concilio Tridentino omnes huiusmodi *expectativae* vel *coadiutoriae* sublatae et interdictae sunt, salva tamen auctoritate Rom. Pontificis (65).

VI. **Canonici honorarii** (66), quibus *expectativae* non competunt, imo nec canonia quaedam sive officium nec ordinarie votum in Capitulo vel alia iura extraordinaria (67), sed tantum nomina et iura honorifica et stallum in Choro, per Episcopum cum *consensu* Capituli (68) institui possunt. Qui canonici honorarii iuxta praxim a Sede Apostolica approbatam certe *numerum canonicorum titularium* Capituli non excedant (69). Quod si agatur de nominandis canonicis honorariis in *aliena* dioecesi, prae oculis habenda sunt nova decreta S. C. C. 16. Sept. 1884. et Leonis XIII. Const. 31. Ian. 1894. Huiusmodi enim nominatio ab Episcopo fieri nequit, nisi cum *consensu* proprii Capituli nec *inscio* et *invito* Ordinario, cui canonici illi honorarii subiiciuntur. Denique canonici honorarii *extra* dioecesim degentes numero *tertiam partem* cunctorum eiusdem Capituli *canonicorum non adaequant*.

(64) Cap. 15. X. de off. iud. ord. I. 31. = cap. 10. Conc. Lat. IV. (a. 1215.); decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 344. sq. et apud *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 736. sq. et in Act. S. Sed. vol. I. p. 610. sq.; cfr. scriptores not. 63.

(65) Cap. 19. X. de praeb. III. 5.; cap. 8. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 8. de conc. praeb. III. 7. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXV. c. 7. de ref.; concord. Hispan. (a. 1737.) art. 17. apud *Nussi* l. c. p. 49.; Collect. Lac. t. VI. col. 756. (Consess. Episc. Umbr. a. 1849., cui interfuit Leo XIII., cum esset Episc. Perusinus); cfr. supra h. tit. n. 775.

(66) Act. S. Sed. vol. III. p. 138. sq. vol. IV. p. 177. sq. 579. sq.; *Bouix* l. c. p. 127. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 571. sq. 591.; *Schneider* l. c. p. 81. sq. 213. sq.

(67) S. C. C. 17. Dec. 1837. declaravit Episcopos non posse canonicis honorariis concedere *votum* in Capitulo. Cfr. Act. S. Sed. vol. IV.; Conc. prov. Westmonast. (a. 1852.) in Collect. Lac. t. III. col. 924.

(68) *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 538.; Anal. iur. pontif. a. 1863. p. 2050.; Collect. Lac. t. IV. col. 584. p. 579. sq.

(69) S. C. C. 6. Aug. 1808.; *Bouix* l. c. p. 128. sq.

778. Innovatio Capitulorum v. g. transformatio Capituli collegiati in Capitulum cathedrale vel vicissim soli *R. Pontifici* est reservata. Id, quod a fortiori valet de **suppressione** cuiuscunque Capituli. At *Episcopi* ex Concilio Tridentino Sess. XXIV. cap. 15. de ref. possunt *aliquas praebendas* nimis tenues in ecclesiis cathedralibus et collegiatis *insignibus*, si per *unionem* cum beneficiis simplicibus remedium afferri nequit, cum *consensu Capituli* et patroni *laici*, si de iurepatronatus *laicorum* sint, *supprimere* et earum fructus *reliquis* praebendis applicare, dummodo tot remaneant, quot ad divinum cultum et dignitatem ecclesiae capitularis requiruntur (70).

§ 2. DE PROVISIONE DIGNITATUM ET OFFICIORUM
IN CAPITULIS (71).

779. Quodsi magna semper fuit disciplinae varietas in ipsa *constitutione Capitulorum*, idem accidit in *provisione* dignitatum et officiorum capitularium, sive attendatur *designatio personae* sive *concessio tituli* sive *institutio corporalis*.

I. De potestate conferendi dignitates et officia
in Capitulis.

780. Notae historicae. Inde a primis temporibus *Episcopi* in ordinandis clericis et concedendis officiis ecclesiasticis procul dubio libere functi sunt officio suo atque certe primarias habuerunt partes. Nihilominus ex disciplina probata clerici non fuerunt ordinandi, nisi consulto clero et populo testimonium reddente. Quae disciplina si religiose fuit servata, sine dubio etiam locum habuit, cum ageretur de diaconis et presbyteris ordinandis, qui cum *Episcopo* constituerunt presbyterium in Ecclesia (72).

(70) Decis. S. C. C. apud *Lingen et Reuss* l. c. p. 529. sq. 708. sq.; *Bouix* l. c. p. 66. sq.; *Schneider* l. c. p. 465. sq.; *Wernz* l. c. h. t. II. n. 254. sq.; 276. sq. Cfr. *Friedberg-Ruffini*, Trattato del dir. eccl. p. 694. sq. de suppressione Capitulorum ecclesiarum collegiatarum in Italia per legem civilem a. 1867. latam et p. 703. 709. de Capitulis et canonicatibus iure italico recognitis.

(71) *Wernz* h. tom. II. n. 283. sq.

(72) *Thomassin*. l. c. P. II. l. 1. cap. 33.

Introducta vita *communi* in Capitulis tum cathedralibus tum collegiatis (73), quantum ex antiquis regulis colligi potest, ad Episcopum vel Praepositum receptio novorum canonicorum spectabat. Qua in re pro more *monastico* in illis Capitulis servato et ex ipsa natura vitae communis coniuncta cum proprietate communi bonorum videtur sequi, quod etiam canonici in recipiendis novis canonicis sive per consilium sive forte etiam per consensum partes quasdam habuerint (74).

Mirum quoque non est, quod etiam post dissolutam vitam communem in Capitulis non illico communis quidem modus in provisione canonicatum fuerit derelictus. Etenim non raro mansit communis massa bonorum, unde percipiebantur redditus vel praebendae. Neque penitus obscurata fuit notio illa pulcherrima Capituli, quod canonici ut membra cum Episcopo tanquam capite coniuncta constituent unum corpus tendens communi actione in unum finem.

Nihilominus licet in nunnulis dioecesium Episcopi sibi salvarent vel denuo obtinerent plenam libertatem in provisione canonicorum *cathedralium* (75), tamen paulatim iure consuetudinario Capitula cathedralia semper potiora obtinuerunt iura. Inde factum est, ut in nonnullis regionibus canonici non requisito Episcopo consequerentur ius plenum providendi vacantibus canonicatibus (76), cum alibi provisio fieret *per turnum* aut *per simultaneam collationem* Episcopi et Capituli (77). Imo inde a saeculo decimo tertio a canonistis quibusdam (aliis tamen contradicentibus) propugnari coepta est illa *theoria*, quod ex iure communi in dignitatibus et officiis Capitulorum cathedralium ista *simultanea collatio* Episcopi et Capituli sit servanda (78). Quibus iuribus provisionis saltem ex saeculo duodecimo accessit optio (79) cano-

(73) *Thomassin*. l. c. cap. 36. n. 10. sq.

(74) Cap. 118. 119. in reg. Synod. Aquisgr.

(75) Cap. 5. X. de conc. praeb. III. 8.; *Thomassin*. l. c. n. 10.; *Schneider* l. c. p. 106. sq.

(76) Cap. 31. X. de elect. I. 6.

(77) Cap. 2. (Conc. Later. III. a. 1179.) 12. 15. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. 11. de appell. II. 15. in Sext.; cap. unic. ne sede vac. III. 8. in Sext.; *Thomassin*. l. c. n. 11.; *Schneider* l. c. p. 109. sq.

(78) *Fagnan*. in cap. 31. X. de elect. I. 6. n. 1. sq.; *Garcias*, De benef. P. V. cap. 4. n. 11. sq.

(79) Cap. 4. de consuet. I. 4. in Sext.; *Thomassin*. l. c. n. 12.; *Schneider* l. c. p. 112. sq.; *Sentis* l. c. p. 39. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 9. Canc. Apost. P. I. § 5.

nicorum, qua ex consuetudine *in iure* approbata *ipse* dignitarius vel canonicus antiquior vacantem dignitatem vel praebendam canonicalem relicta sua praebenda intra legitimum tempus sibi eligeret et quasi propria auctoritate assumeret.

Deinde ipsi Romani Pontifices iam a saeculo duodecimo per preces vel mandata de providendo (80) vel per gratias expectativas (81) in provisione canonicatum suam interposuerunt auctoritatem. Quibus modis ab a. 1265. etiam accesserunt *generales reservationes* Rom. Pontificum (82).

Postea iure Tridentino a S. C. C. et Gregorio XIII. authentice explicato decretum est, ad *solum* Episcopum pertinere *ius designandi personam*, cui praebenda canonici *theologi* vel *poenitentarii* esset *conferenda* salva auctoritate Romani Pontificis (83).

Denique iura *patronorum* vel alia suo tempore legitime quaesita per extraordinarias concessionem Sedis Apostolicae sive expressas sive tacitas in provisione canonicatum non fuerunt sublata (84); praesertim vero nunc attendenda sunt *concordata* et haud raro etiam praxes et consuetudines a Sede Apostolica saltem *toleratae* (85).

781. Disciplina vigens. *Collatio* officiorum, imo etiam personatum et dignitatum in Capitulis ecclesiarum *cathedralium* ex iure communi *simultaneae* (in solidum) spectat ad Episcopum et Capitulum, ita ut Capitulum cum Episcopo *aequalem vocem* habeat, quae in eundem clericum promovendum convenire debet (86). Quare in collatione simultanea *duo* sunt collatores, *non unus* v. g. Episcopus, qui a consensu Capituli dependeat ideoque sede vacante ius illud collationis consolidatum in uno a solo Capitulo exerceri potest. Cfr. cap. unic. ne sede vac. III. 8. in Sext.

(80) Cap. 6. X. de praeb. III. 5.; *Schneider* l. c. p. 114. sq.

(81) Cap. 4. 11. de conc. praeb. III. 8.

(82) Cap. 2. de praeb. III. 4. in Sext.; Reg. 4. 9. Canc. Apost.; *Riganti* l. c. Reg. 4. Canc. Apost. §§ 1. sq., Reg. 9. Canc. Apost. P. II. § 4.

(83) *Garcias* l. c. n. 137. sq. 153. sq.; *Sentis*, D. Praebenda p. 20. sq. 45. sq.; *Bouix* l. c. p. 97. sq. 113. sq.; *Ferraris* l. c. v. Canonicatus art. 9. n. 10. sq. 53. sq.

(84) *Schneider* l. c. p. 121. sq. de iure primarum precum.

(85) *Nussi* l. c. p. 50. sq.; *Giobbio*, Lezioni d. dipl. eccl. t. II. p. 228. sq.

(86) *Garcias* l. c. n. 13. sq.; *Fagnanus* l. c. n. 11. sq.; *Leuren.*, Forum benef. P. II. q. 670. sq. 686. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 2. Canc. Apost. § 3. n. 159., Reg. 9. P. II. § 4. n. 20. sq.; *Bouix* l. c. p. 197. sq.; *Schneider* l. c. p. 108. 227. sq. Cfr. cap. 2. 15. X. de conc. praeb. III. 8.; cap. unic. ne sede vac. III. 8. in Sext.

I. Quodsi haec simultanea collatio repetitur *ex iure communi*, iam veteres scriptores (87) recte monuerunt, id expresso quodam canone claris conceptisque verbis non esse statutum, neque ex Decretalibus haud raro allegatis certo et generaliter colligi posse; ideoque huiusmodi ius commune potius denotat *communem quandam interpretationem et sententiam doctorum praxi iudiciaria* praesertim Rotae Romanae *confirmatam*. At istud ius commune simultaneae collationis certe ex disciplina vigente multum immutatum est. Etenim *prima dignitas* in Capitulis cathedralibus non solum *ex Reg. 4. Canc. Apost.* (88), sed frequenter etiam specialibus Constitutionibus pontificiis v. g. *in concordatis* Sedi Apostolicae in perpetuum reservatur (saltem quoad confirmationem vel institutionem canonice) (89). Praeterea attendenda est Regula 9. Canc. Apost. *de mensibus papalibus*, quibus simultanea collatio Episcopi et Capituli excluditur (90). Aliis quoque Regulis Cancellariae Apostolicae in provisione canonicatum derogatum non est, ubicumque iure speciali contraria praxis non est statuta (91). Quare optimo iure v. g. in Anglia non solum prima dignitas Romano Pontifici reservatur, sed etiam canonicatus mensibus papalibus vacantes salvo favore concesso Episcopis residentibus (92). Nec minore sapientia inter sex menses reliquos (vel dimidiam partem canonicatum) inter Episcopum et Capitulum introducitur *turnus*, qui licet quoad *exercitium iuris* pactis utriusque partis fieri possit, tamen quoad veram *divisionem* et *translationem ipsius iuris proprietatis* a Sede Apostolica est *approbandus* vel *praescribendus* (93).

Speciatim ex iure communi ad *solum* Episcopum spectat *designatio personae*, si officium canonici theologi vel poeni-

(87) *Leuren.* l. c. q. 686. n. 4.; *Garcias* l. c. n. 16. sq.

(88) *Riganti* l. c. Reg. 4. Canc. Apost. § 1.; Conc. Westmonast. I. (a. 1852.) in Collect. Lac. t. III. col. 923. 948.

(89) *Nussi* l. c. p. 50. sq. 119. sq.; Convent. Leon. XIII. p. 7. sq.

(90) *Riganti* l. c. Reg. 9. Canc. Apost. P. I. § 1. sq. P. II. § 4. n. 20. 24. sq. 42. sq. iunct. Reg. 2. Canc. Apost. § 3. n. 166. sq. Hinc art. 14. concordati Hispan. (a. 1851.), quo in electionibus vel nominationibus ad Capitula spectantibus Episcopis pro diverso numero capitularium (16., 20., 24.) conceduntur tria vel quatuor vel quinque vota, stricta collatio simultanea non habetur.

(91) *Schneider* l. c. p. 239. sq.

(92) Collect. Lac. t. III. 923. 950. 959. et de indulto quoad duos menses papales col. 988. 1026.

(93) *Riganti* l. c. h. tit. not. 90.; *Bouix* l. c. p. 209. sq.; *Schneider* l. c. p. 109. sq. 240. sq.; Collect. Lac. l. c.; *Nussi* l. c. p. 119. sq. 126. sq.

tentiarum sit providendum (94). At licet Capitulum vel patroni ecclesiastici a *designanda persona* in his officiis excludantur, ius illud exclusivum Episcopi non obtinet, si collatio spectet ad Romanum Pontificem (95), vel illae praebendae iuripatronatus *laicali* sint subiectae (96). Canonicus theologus et poenitentiarius per se *carent* iure optandi, nec ipsorum *officia* per meram optionem obtineri possunt (97).

II. *Ex iure particulari* maxima est varietas in provisione dignitatum et officiorum in Capitulis cathedralibus. V. g. in *Austria*, si excipias primam dignitatem ordinarie Rom. Pontifici reservatam, ut plurimum Imperator habet ius nominandi ad alias dignitates reliquosque canonicatus. Cfr. art. 22. 25. concord. a. 1855. In *Bavaria* prima dignitas vi art. 10. concordati (a. 1817.) libere a Romano Pontifice esset conferenda; at a. 1831. practice regiae nominationi fuit subiecta, sicut eidem regi in cit. concordato art. 10. indultum fuit ius nominandi ad *Decanatus* et insuper ad *canonicatus* in sex mensibus papalibus vacantes. Quoad alios autem sex menses in tribus *Ordinarius*, in reliquis *Capitulum nominat* ad canonicatus vacantes (98). In *Hispania* (99) ad primam dignitatem Decani nominat rex, liberae Rom. Pontificis dispositioni *regulariter* reservatur dignitas cantoris; canonicatum de officio provisio pertinet ad Praelatos et Capitula praevio concursu; in reliquis dignitatibus et canonicatibus Ordinarii et rex stricte alternando habent ius providendi. Cfr. art. 18. concord. a. 1851.

(94) Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 17. sq. n. 15. sq. 344. sq.; *Garcias* l. c. n. 137. sq. 153. sq.; *Sentis* l. c. p. 48. sq.; *Bouix* l. c. p. 97. sq. 113. sq.

(95) S. C. C. 11. Oct. 1576.; *Ferraris* l. c. n. 11. 54. 55.

(96) S. C. C. in caus. Amerin. 2. Iun. 1860. apud *Lingen* et *Reuss*, Caus. select. S. C. C. p. 718. sq.; *Sentis* l. c. p. 51. sq.

(97) S. C. C. 1. Febr. 1834. apud *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 736. Cfr. de *nominazione canonici curati*: *Bouix* l. c. p. 231. sq.; *Schneider* l. c. p. 390. sq. Cfr. S. C. C. 12. Dec. 1656. apud *Richter* l. c. p. 345. n. 8.

(98) Cfr. de praxi in Borussia aliisque civitatibus *Germaniae* et in *Helvetia*: *Nussi* l. c. p. 130. sq.; *Schneider* l. c. p. 231. sq.; *Giobbio* l. c. n. 243. sq.

(99) In *America latina* praesidibus liberarum civitatum similia indulta nominandi, sed magis restricta per Sedem Apostolicam sunt concessa. Cfr. *Nussi* l. c. p. 135. sq.; *Conventiones Leon. XIII.* p. 7. sq.; *Giobbio* l. c. n. 242. sq.

In *Gallia* (100) cum Capitula cathedralia a. 1802. denuo erigerentur, saltem "*pro prima vice*," ex auctoritate apostolica Episcopi acceperunt indultum, ut dignitates omnes et canonicatus a primaeva erectione vacantes licite et libere conferre possent. Inde orta est consuetudo in *Gallia*, ut Episcopi soli absque ulla interventione Capituli libere conferrent canonicatus. Quam consuetudinem Sedes Apostolica hucusque non reprobavit, imo per approbationem statutorum quorundam Capitulorum, quibus huiusmodi ius Episcopo adscribitur, potius ratam habuit.

782. *Institutio collativa tituli* (101) in provisione dignitatum et officiorum capitularium, ut patet ex praecedentibus, attento iure communi pariter simultanee spectaret ad Episcopum et Capitulum (102). At ubicunque per se *Romanus Pontifex* est competens ad liberam collationem, etiam ad ipsum spectat institutio collativa tituli, si forte *tertia personae* ius nominandi vel praesentandi indulserit, neque Episcopis generali indulto vel etiam expresse tanquam Delegatis Sedis Apostolicae concessionem tituli permiserit (103). Quibus in casibus *Episcopis* libera collatio est concessa, sane ipsi etiam titulum concedunt. Raro nostra aetate ad *Capitulum solum* spectabit collatio canonicatum (104), nec frequentes sunt casus, quibus *Praelato* cuidam *inferiori* competit ius *institutionis* canonicae et forte Episcopo ius nominandi (105).

783. *Institutio corporalis* (106) in dignitatem vel canonicatum fieri debet *capitulariter* (107); at cum *forma legitima capiendae possessionis* iure communi non sit expressis verbis ordinata, standum est statutis vel consuetudinibus particularibus (108), v. g. investitura ordinarie fit per primam dignitatem pro tempore existentem. Si collatio vel saltem institutio

(100) *Giobbio* l. c. n. 234. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 730.; *Schneider* l. c. 237. Quare *Bouix* l. c. p. 214. sq. ius Episcoporum Galliae libere conferendi saltem canonicatus *post* primam dignitatem ineffaciter videtur impugnasse, praesertim quia Sedes Apostolica similia indulta etiam aliis Episcopis concessit. Cfr. *Bouix* l. c. p. 219.; *Nussi* l. c. p. 136. art. 9. concord. pro Aytiana republ. a. 1860.

(101) Cfr. supra h. tom. II. n. 443. sq.

(102) Cfr. supra h. tit. not. 86.

(103) *Nussi* l. c. p. 133. sq.; *Schneider* l. c. p. 242. sq.

(104) *Bouix* l. c. p. 200. 202. sq.

(105) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 12. de ref.; *Garcias* l. c. n. 161.

(106) Cfr. supra h. tom. II. n. 446. sq.

(107) *Ferraris* l. c. v. Canonicatus art. 2. n. 15. sq.; *Leuren* l. c. q. 808.

(108) *Bouix* l. c. p. 188. sq.; *Schneider* l. c. p. 245. sq.

collativa tituli data sit a Sede Apostolica, in introductione corporali observanda est forma in rescripto pontificio praescripta. V. g. Sedes Apostolica clericum a se provisum in realem possessionem immittere solet aut per Praelatum Signaturae papalis aut per Vicarium generalem cum canonico antiquiore aut duobus canonicis antiquioribus (109).

Porro capitulares ecclesiarum *cathedralium* tempore institutionis corporalis solent emittere *professionem fidei*; omnino vero cavendum est, ne pro capienda possessione exigantur taxae a Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 14. de ref. prohibitae; salvae tamen manent moderatae contributiones *occasione* captae possessionis a capitularibus in favorem *fabricae* ecclesiae cathedralis vel alterius causae piae solvendae (110).

784. In Capitulis ecclesiarum *collegiatarum* ex iure communi *ius eligendi* vel praesentandi *dignitates* et canonicos spectat ad *ipsum Capitulum*; ius vero *confirmandi* (vel *instituendi*) pertinet ad *Episcopum*, nisi is ex specialibus titulis perfectiora iura sibi vindicare possit (111). At *ex disciplina vigente* ratio quoque habenda est *reservationum pontificalium* v. g. quoad primam dignitatem et canonicatus vacantes in mensibus papalibus (112), neque alia iura legitima nominandi vel praesentandi v. g. patronorum in Hispania, Austria, Bavaria etc. sunt sublata (113).

II. De qualitatibus promovendorum canonicorum.

785. Capitulares promovendi imprimis saltem omnibus illis qualitatibus instructi sint oportet, quae generatim in provisione canonica officiorum ecclesiasticorum requiruntur (114).

Praeterea ea *aetate*, *honestate*, *scientia* illoque *ordine*, gradu *dignitatis* aliisque qualitatibus sint praediti, quae iure communi praesertim in Concilio Tridentino Sess. XXII. cap. 4.,

(109) Santi, Praelect. iur. can. l. III. t. 7. n. 27.

(110) Pii V. Const. « *Durum* » l. Iun. 1570.; decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 368. sq.; *Ferraris* l. c. n. 32. sq.

(111) *Leuren* l. c. q. 672.; *Bouix* l. c. p. 243.

(112) *Riganti* l. c. Reg. 4. Canc. Apost. § 2.; Reg. 9. P. I. § 2.; *Nussi* l. c. p. 130. 59. sq.

(113) *Nussi* l. c. p. 129. sq.

(114) Cfr. supra h. tom. II. n. 294. sq.

Sess. XXIV. cap. 12. de ref. iunct. Sess. XXIII. cap. 12. de ref. (115) pro *singulis* dignitatibus et personatibus et officiis capitularibus sub poena nullitatis provisionis factae aliisque poenis incurrendis sunt praescriptae. Cfr. Conc. Trid. l. c. et cap. 2. de aet. I. 6. in Clem. Quae sanctiones iuris communis non raro ex iure particulari multo maiore rigore requiruntur, sed interdum etiam particularibus concessionibus emolliuntur (116).

In promovendis ad officium canonici *theologi* praeter qualitates a Concilio Tridentino Sess. V. cap. 1. de ref. requisitas ex iure *communi* aliae non sunt necessariae. Quare sufficit, quod officium theologi conferatur personis *idoneis*, quae *per se ipsas* huiusmodi munus obire possint; aliter facta provisio est nulla et invalida. At ex iure particulari in Italia et insulis adiacentibus ex Benedict. XIII. Const. "*Pastoralis* „ 19. Maii 1725. exigitur, ut promovendus saltem intra annum acquirat gradum doctoris in *theologia* (117).

Qui promovendus est ad officium *poenitentiarii* (118), debet esse ex Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref. doctor aut licentiatum in theologia vel iure canonico *vel* alias aptior pro qualitate loci, et insuper *annum quadragessimum* saltem inchoatum habeat necesse est. Benedictus XIII. cit. Const. "*Pastoralis* „ de *qualitatibus* promovendi ad officium poenitentiarum exacte servari voluit decretum Tridentinum.

(115) Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 160. sq. 350. sq.; *Ferraris* l. c. art. 3.

(116) Cfr. de *ordine presbyteratus* in omnibus dignitatibus et canonicis requisito: Art. 22. concord. austr. (a. 1855.), art. 16. concord. hispan. (a. 1851.), alios artic. concord. apud *Nussi* l. c. p. 52. sq.; de aetate *triginta* annorum: *Nussi* l. c. p. 55.; de gradu *doctoris* in omnibus dignitatibus et canonicis requisito: *Schneider* l. c. p. 250.; de *indigenis* tantum promovendis: Art. 10. concord. bavar. (a. 1817.) et art. alior. concord. apud *Nussi* l. c. p. 56. sq.; de necessitate *nobilitatis*: Art. 22. concord. austr. (a. 1855.); de *aliis requisitis*: *Nussi* l. c. et *Schneider* l. c. p. 249. sq.

(117) *Bouix* l. c. p. 98. sq.; *Schneider* l. c. p. 398. sq.; Collect. Lac. t. V. col. 555.

(118) Cfr. supra h. tom. II. n. 294. sq.; *Bouix* l. c. p. 111. sq.; *Schneider* l. c. p. 404. sq.

III. De forma aliisque requisitis provisionis canonicorum (119).

786. Forma *generalis* provisionis canonicae dignitatum, personatum, officiorum pro diversa *potestate* concedendi canonicatus est aut libera *collatio* aut *electio* aut *institutio* (120).

Specialis autem forma *concursus* in provisione canonica-tuum ex iure *communi* non est praescripta (121), sed tantum viget ex iure *particulari* stabilito sive Constitutionibus *pontificiis* v. g. cit. Benedict. XIII. Const. „*Pastoralis* „ pro Italia et insulis adiacentibus in provisione canonici theologi et poenitentiarii, sive *concordatis* v. g. in Hispania (122) et Austria maiori ambitu (123), sive *consuetudinibus* vel statutis particularibus v. g. in Anglia (124) saltem quoad officium theologi et poenitentiarii.

§ 3. DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS CANONICORUM ATQUE CAPITULORUM.

I. De iuribus et obligationibus singulorum canonicorum.

787. *Iura*, quae *generatim* singulis *canonicis* competunt, haec fere recenseri possunt:

I. *Locus* et *volum* in Capitulo inde a die legitime captae possessionis et ordine sacro saltem subdiaconatus rite recepto (125).

(119) Cfr. supra h. tom. II. n. 313. sq. 322. sq.

(120) Cfr. supra h. tom. II. n. 326. sq. h. tit. n. 779. sq.

(121) *Sentis* l. c. p. 26.

(122) *Nussi* l. c. p. 59. 135. sq. art. 13. 18. 22. 23. concord. (a. 1851.) de omnibus canonicatibus „*de officio* „ per concursum conferendis; *Bouix* l. c. p. 99. sq.; *Sentis* l. c. Idem in Concil. provinc. Quit. I. (a. 1863.) in Collect. Lac. t. VI. col. 406.

(123) *Nussi* l. c. p. 136. art. 22. 25. concord. (a. 1855.) iunct. art. 23. et Conc. prov. Prag. (a. 1860.) in Collect. Lac. t. V. col. 555., ubi in provisione canonici theologi et poenitentiarii praescribitur *concursus* secundum *formam* Const. Benedict. XIII. „*Pastoralis* „.

(124) Conc. prov. Westmonaster. (a. 1852.) in Collect. Lac. t. III. col. 923. 948. sq. 957.

(125) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 4. de ref. iunct. cap. 2. de aet. 1. 6. in Clem.; *Bouix* l. c. p. 178. sq.; *Schneider* l. c. p. 294. sq.

II. *Stallum* sive sedes *in choro*, etiamsi solummodo sit canonicus *honorarius*.

III. Ius percipiendi *fructus praebendae* concessae et *distributiones* quotidianas. Quo iure utili pariter quis frui solet inde ab installatione rite facta (126).

IV. *Praeeminentia*, ita ut ipsi prae reliquis clericis atque simplicibus canonicis ecclesiarum collegiarum iudices *delegati* Sedis Apostolicae constitui possint (127).

V. *Praecedentia*, immediate *post Episcopum* vel *Vicarium generalem* et ante reliquum clerum *diocesanum*, si *collegialiter* sive capitulariter incedant (128). Quo iure praecedentiae *singuli canonici inter se* (129) gaudeant, aut si cum aliis clericis ad gremium Capituli non pertinentibus (130) incedant, facile ex *generalibus* normis de praecedentia statutis erui potest, nisi iure forte *speciali* de exceptione cautum sit, v. g. quoad *stallum fixum*.

VI. *Insignia* quaedam *honorifica* v. g. numisma sive *insigne* (crux) Capituli (131), *annulus*; *indumenta specialia* (132) v. g. vestis talaris violacei coloris, cappa magna, mozzetta, rochetum, imo interdum etiam insignia pontificalia v. g. *infula* vel *mitra*; denique *tituli insignes* v. g. admodum *reverendus*, *reverendissimus*, *perillustis* etc. Qua in re illud

(126) Cfr. de praebendis et distributionibus quotidianis: Cap. 16. X. de V. S. V. 40.; cap. 7. X. de cler. non resid. III. 4.; cap. 19. 32. X. de praeb. III. 5.; cap. 30. de elect. I. 6. in Sext.; cap. unic. de cleric. non resid. III. 3. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 3. de ref., Sess. XXII. cap. 3. de ref.; decis. S. C. C. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 151. sq. et *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. p. 613. sq. et in Act. S. Sed. in ind. v. Distribut.; *Ferraris* l. c. v. Distributiones; *Bouix* l. c. p. 145. sq.; *Schneider* l. c. p. 60. sq. 295. 323. sq.

(127) Cap. 11. de resc. I. 3. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXV. c. 10. de ref.

(128) *Ferraris* l. c. art. 7.; *Bouix* l. c. p. 464. sq. 470. sq.; *Schneider* l. c. p. 295. sq.

(129) V. g. *Episcopus* si sit canonicus alicuius Capituli, semper reliquis capitularibus praecedat. Cfr. cap. 15. X. de M. et O. I. 33.; S. R. C. 10. Ian. 1852. in Arch. f. k. K. t. II. p. 126. sq. iunct. S. R. C. 5. Mart. 1870. in Act. S. Sed. vol. X. p. 621. sq.; *Bouix* l. c. p. 465. sq.; *Schneider* l. c. p. 296. sq.

(130) S. R. C. 30. Sept. 1614.; *Bouix* l. c. p. 474. sq.

(131) S. R. C. 1. Sept. 1602.; Act. S. Sed. vol. XVI. p. 275. sq.

(132) *Bouix* l. c. p. 454. sq.; *Schneider* l. c. p. 299. sq. disserunt de antiquo usu vestium insignium clericis etiam a Romanis Pontificibus ex saec. 10. 11. 12. concesso. Quam provinciam cultoribus archaeologiae ecclesiasticae et rubricarum relinquimus.

solummodo videtur spectare ad ius canonicum, quod solus Romanus Pontifex (133) huiusmodi specialia honorum insignia possit concedere. Praeterea ex Leonis XIII. Const. 31. Ian. 1894. canonici alicuius minoris basilicae vel ecclesiae collegiatae *in Urbe* privilegiis et insignibus *uti* tantum possunt intra ambitum eiusdem ecclesiae vel ipsius filiarum; canonici vero ecclesiae cathedralis aut collegiatae seu basilicae minoris *extra urbem* privilegiis et insignibus *uti* solummodo possunt *in dioecesi*, ubi nominati sunt, nullo modo *extra illius territorium* (134).

788. Obligationes canonicorum sunt:

I. *Professio fidei* (135) non solum coram Episcopo *vel* eius Officiali sive Vicario generali, sed etiam *in Capitulo* personaliter emittenda est iuxta *formulam* Pii IV. a Pio IX. auctam et intra *duos menses* a die adeptae *possessionis* ab iis capitularibus, qui de canonicatibus et dignitatibus in ecclesiis *cathedralibus* provisi sunt; alioquin fructus non faciunt *suos*, nec illis *possessio* suffragatur. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref. iunct. declar. S. C. C. 25. Ian. 1726. Sed ex motu proprio "*Sacrorum Antistites* „ 1. Sept. 1910. fidei professio cum iuramento contra errores modernismi fieri debet ante ineundam beneficii possessionem (Cfr. Act. Ap. Sed. t. II. p. 669. t. III. p. 134.). Quae obligatio canonicis ecclesiarum collegiatarum ex iure Tridentino non erat imposita, sed solum urgebatur a nonnullis statutis particularibus; sed a citatis Pii X. decretis ad hos quoque canonicos extensa est. (Act. Ap. Sed. I. c.).

II. *Residentia* iuxta normas iam supra h. tom. II. n. 485. sq. explicatas.

III. *Missa conventualis* (136) quotidie a dignitatibus et canonicis iuxta turnum instrumentis foundationis, consuetudinibus vel statutis pactisque particularibus determinatum pro

(133) Bouix l. c. p. 459. sq., ubi refert decisiones S. R. C.; Schneider l. c. p. 301.

(134) Bouix l. c. p. 460. sq. hac de re refert antiquas controversias et decisiones S. R. C.; Bargilliat l. c. n. 766.

(135) Ferraris l. c. v. Canonicatus art. 4.; Schneider l. c. p. 305. sq.; Bouix l. c. p. 334. sq.

(136) Cap. II. X. de celebr. III. 41.; Benedict. XIV. Const. "*Cum semper* „ 19. Aug. 1744.; decis. S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 133. sq.; Lingen et Reuss l. c. p. 578. sq.; Act. S. Sed. vol. VIII. p. 104. sq. 222. sq.; Benedict. XIV., Inst. eccl. 107.; Bouix l. c. p. 316. sq.; Collect. Lac. col. 14 1096. sq.

benefactoribus ecclesiae ut cantata rite est celebranda, eique reliqui capitulares interesse debent, nisi legitime fuerint impediti vel dispensati.

IV. *Servitium chori* sive officii divini (137). Cui obligationi omnes capitulares per se vere psallendo, non per alternativas vel tertiarias nec per substitutos vel per simplicem in choro praesentiam, sed horis locisque debitis, *integre*, distincte, reverenter, *dévotè* satisfacere tenentur (138), nisi per legitimam causam saltem a *servitio chori excusentur* (139) aut per competentem Superiorem ecclesiasticum *dispensentur* (140). Quae dispensatio super completa *omissione* vel partiali *redu-*

(137) Cap. 9. 11. X. de celebr. missar. et div. off.; cap. 1. eod. III. 14. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; decis. S. C. C. l. c. apud *Richt.* p. 355. n. 41. sq.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 545. sq.; decret. S. C. C. ex speciali mandato Leonis XIII. promulg. de choralis disciplina in Urbe 17. Sept. 1902.; *Bouix* l. c. p. 278. sq.; *Schneider* l. c. p. 316. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 9. n. 10. sq.

(138) *Punctatores* invigilant praesentiae canonicorum in choro, ex qua pendet perceptio distributionum quotidianarum. Cfr. supra h. tit. not. 126.; *Ferraris* l. c. v. Punctator; *Schneider* l. c. p. 329. sq.; *Zitelli* l. c. p. 151. sq.

(139) Quae causae legitimae *excusationis* sunt *duplicis* generis:

I. *Aliae* enim ita excusant, ut capitularis a choro absens lucretur tum *fructus* praebendae tum *distributiones* quotidianas saltem *ordinarias* v. g. *infirmis* vera et gravis seu iusta et rationabilis corporis necessitas (cfr. cap. unic. de cler. non resid. III. 3. in Sext.; S. C. C. 6. Febr. 1627.; *Benedict.* XIV., Inst. eccl. 107. n. 8.), evidens *ecclesiae utilitas* (cfr. cit. cap. unic. de cler. non resid.) v. g. canonicus poenitentiarius, dum confessiones audit, canonicus theologus pro die, qua lectionem habet (cfr. S. C. C. in caus. Hispan. a. 1645., sed non pro die praecedente et multo minus pro 7. diebus ante diem praedicationis, nisi forte ex speciali tolerantia Sedis Apostolicae unus alterve dies concedatur, ut patet ex decis. S. C. C. in caus. Oveten. (Hispan. 27. Apr. 1901.), canonici absentes ad tractanda negotia *Capituli* vel ad visitanda limina Apostolorum sive ut procuratores sive ut socii Episcopi, Vicarius capitularis, qui est canonicus, porro canonicus curatus, dum *exercet* curam animarum, canonici absentes, ut Episcopo solemniter celebranti assistant etc.

II. *Aliae* causae excusant absentes capitulares salva perceptione fructuum praebendae, sed illos non legitimant *etiam* ad percipiendas *distributiones quotidianas*. V. g. huc spectant Vicarius generalis, si est canonicus, examinatores synodales, cum officio suo funguntur, duo canonici, quos Episcopus in utilitatem dioecesis apud se retinet, canonici, qui docent sacram scripturam et theologiam (cfr. Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. de ref.), canonici studentes theologiae vel iuri canonico in aliqua universitate studiorum. Cfr. *Bouix* l. c. p. 304. sq.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 667. sq.

(140) Qua in re S. C. C. *ordinarie* non admittit *consuetudinem* ut iustum titulum exemptionis a *servitio chori* (cfr. Act. S. Sed. vol. IV. p. 301. sq. vol. VIII. p. 327. sq.), sed ad summum propter *speciales* circumstantias *tolerat*, ut patet ex Act. S. Sed. vol. XII. p. 543. sq.

ctione servitii chori vel inductione alternativae vel tertiariae vel mutatione insolita et perpetua *loci* officiatorum in *choro* vel *immutatione* officii divini, non *ab Episcopo*, sed tantum *a Sede Apostolica* concedi potest (141).

Quodsi quis capitularis per quadraginta annos servitium *chori* assidue et laudabiliter explevit, non *ipso iure* ab obligatione *chori* exemptus est, sed ex gratia et aequitate huiusmodi canonicis iubilatis *indultum iubilationis* a Sede Apostolica concedi solet (142).

V. *Assistentia in deliberationibus capitularibus et acceptandi munera Capituli* sibi iniuncta, nisi legitima causa excuset v. g. saltem a *quibusdam* servitiis canonicum theologum et poenitentiarium et curatum, quae cum ipsorum officiis non sunt *compatibilia* (143).

VI. *Assistentia et associatio* praestanda Episcopo celebranti vel alia pontificalia exercenti iuxta formam praescriptam in Pontificali Romano et Caeremoniali Episcoporum (144).

789. Iura et obligationes particularium dignitatum et canonicorum eruenda sunt ex natura officii ipsis commissi aut ex instrumentis foundationis aut ex specialibus legibus.

I. *Generatim dignitatibus* non solum competit *praecedentia* ante reliquos canonicos, sed in Capitulis cathedralibus ad dignitates impedito Episcopo pertinet exercitium functionum pontificalium, quod primo loco ad *primam dignitatem* deferitur. Eadem prima dignitas, non canonicus curatus pro suo iure fungitur officio *presbyteri assistentis*, quando Episcopus solemniter celebrat; *aegroti* Episcopo defert *viaticum* atque *mortui* Antistitis celebrat *funeralia* (145).

II. *In specie* de iuribus et obligationibus particularium dignitatum capitularium v. g. *Archipresbyterorum* vel *Archidiaconorum* disputare non vacat, cum antiqua ipsorum iura

(141) Cfr. exempla *dispensationum et indultorum* Sed. Apost. apud *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 545. sq.

(142) Cfr. *Benedict. XIV.*, De Syn. dioec. XIII. cap. 9. n. 15.; *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 642. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 468. vol. V. p. 357. sq. vol. XXX. p. 720. sq.

(143) Cfr. decis. S. C. C. ined. *Richt.* Conc. Trid. p. 343.; *Bouix* l. c. p. 337. sq.; *Schneider* l. c. p. 308. sq.

(144) Conc. Trid. XXIV. cap. 12. de ref.; *Bouix* l. c. p. 244. sq.; *Ferraris* l. c. v. Canonicatus art. 6. n. 27. sq.; *Schneider* l. c. p. 345. sq.

(145) Caerem. Episc. l. I. cap. 26. l. II. cap. 38.; S. R. C. 19. Sept. 1859., 19. Sept. 1883. in Decr. auth. n. 3090. 3588.; Act. S. Sed. vol. III. p. 626. sq.; *Bouix* l. c. p. 73. sq.

iurisdictionis ad dignitates et praerogativas honorificas sint reducta (146).

III. *Reliqui quoque capitulares* ut magistratus *singulares* iuribus *iurisdictionis* in foro *externo actu* (cfr. supra h. tit. n. 787. de *capacitate* canonicorum *cathedralium* et *dignitatum* etiam in ecclesiis collegiatis recipiendi delegationes apostolicas) omnino carent.

a) *Canonicus* vero *poenitentiarius* (147) ex ipsa *iuris dispositione* et vi officii habet iurisdictionem pro foro interno, ita ut absque alia licentia Ordinarii fideles a peccatis absolvere possit, at non a casibus Romano Pontifici vel Episcopo reservatis, nisi specialibus munitus sit facultatibus.

b) *Canonicus* quoque *theologus* vi officii gaudet potestate quadam docendi. Quod officium post non leves vicissitudines in praxi et in ipsis decisionibus S. C. C. admissas (148) nostra aetate ex disciplina vigenti etiam a S. C. C. probata magis reducitur ad primitivam suam institutionem (cfr. Conc. Trid. Sess. V. cap. 1. de ref.) *lectoris sacrae scripturae in ecclesia cathedrali* (vel collegiata), qui loco et hora ab Episcopo definiendis saltem quadragies singulis annis sacram scripturam explicet (149).

c) *Canonicus curatus* (150) habet *curam actualem* parochiae ecclesiae cathedrali unitae ita *omnimode* sibi commissam, ut remanente *cura habituali* penes Capitulum cathedrale, nec prima dignitas nec Capitulum in exercitium curae animarum sese ingerere possint.

(146) *Bouix* l. c. p. 78. sq.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 602. sq. de *praecedentia* in choro; *Hinschius* l. c. p. 204. sq.

(147) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 8. de ref.; S. C. C. 12. Dec. 1896. in Act. S. Sed. vol. 29. p. 498. sq.; decis. S. C. C. apud *Lingen et Reuss* l. c. p. 737. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 4. n. 3.; *Bouix* l. c. p. 109. sq. 112. sq.; *Ferraris* l. c. v. Canonicatus art. 9. n. 67. sq.; *Sentis* l. c. p. 8. sq.; *Schneider* l. c. p. 408. sq.

(148) Cfr. decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 19. n. 18.; S. C. C. 10. Iun. 1876. in Act. S. Sed. vol. X. p. 227. sq.; *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 57., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 9. n. 17.; *Sentis* l. c. p. 12. sq.; *Schneider* l. c. p. 399. sq.

(149) S. C. C. apud *Lingen et Reuss* l. c. p. 720. sq.; S. C. C. 2. Sept. 1876., 16. Sept. 1882., 25. Iul. 1891.; *Bouix* l. c. p. 101. sq.; *Sentis et Schneider* l. c.

(150) Cfr. supra h. tit. not. 97.; S. C. C. 3. Apr. 1897. in Act. S. Sed. vol. 29. p. 734. sq.; *Schneider* l. c. n. 393. sq.

II. De iuribus et obligationibus Capitulorum.

I. DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS INTERNIS UT COLLEGIORUM ECCLESIASTICORUM.

790. Capitula sive cathedralia sive collegiata cum vera sint collegia (corpora, corporationes) ecclesiastica (151), omnibus illis *iuribus* pollent, quae ex natura rei vel ex sanctionibus iuris positivi praesertim *canonici* omni legitimo collegio ecclesiastico (152) aut ex iure speciali Capitulis competunt.

Huc spectant:

I. *Ius celebrandi coetus capitulares* sive *ordinarios* sive *extraordinarios* ad expedienda negotia Capituli per deliberationes et decisiones collegialiter sive capitulariter factas. Qui coetus capitulares ex iure communi celebrari possunt *absque praevia licentia Episcopi* (153); at Episcopus pro suo iure postulare potest, ut ipsi notitia detur de coetu capitulari cogendo et resolutionibus approbatis; salva quoque maneat necesse est suprema ipsius iurisdictio contra illegitimas congregationes capitularium.

a) *Ius rite convocandi Capitulum* per se et ordinarie spectat ad *primam dignitatem* in Capitulo, nisi consuetudine aliter cautum sit. Ex iure communi (cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.) *solus Episcopus* convocat Capitulum cathedrale, quotiescunque eius consensum vel consilium exigit in negotiis *diocesanis*. in ceteris negotiis ordinarie dignior de Capitulo. At iure particulari aliquando *ius convocandi Capitulum cathedrale* aut *permittendi* convocationem in *omnibus* casibus spectat *unice* ad Episcopum. Cfr. not. 153. h. tit.

b) *Vocandi sunt ad comitia omnes capitulares*, qui in loco sive civitate *praesentes* sunt et pro suo iure ad congregationem Capituli accedere *possunt* (154), nisi agatur de casibus a iure

(151) *Bouix* l. c. p. 14. sq. 164. sq.; *Schneider* l. c. p. 252. sq.; *Scherer* l. c. t. I. p. 570. 573. sq. 580. not. 60.; comment. iur. Decret. l. III. tit. 11. de his, quae fiunt a maiore parte Capituli.

(152) L. 1. § 1. D. quoad cuiuscunque universitatis III. 4.

(153) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref. iunct. S. C. C. 20. Ian. 1858. et aliis decis. S. C. C. et Rotae allegatis a *Bouix* l. c. p. 408. sq. At haud raro ex iure particulari Capitulum praeter casus in iure expressos congregari nequit, nisi vocante vel annuente Episcopo v. g. in Gallia et Anglia. Cfr. Collect. Lac. t. IV. col. 346. 981. t. III. col. 923. sq.; *Schneider* l. c. p. 275. sq.; *Bouix* l. c. p. 174. sq.

(154) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 4. de ref.; *Bouix* l. c. p. 178. sq.; *Schneider* l. c. p. 264. sq.; *Santi* l. c. n. 2. sq.

exceptis, quibus etiam *absentes* canonici vocari debent sel. in electione Praelati ad tramites cap. 18. 28. 42. X. de elect. I. 6., in receptione canonici vel collatione praebendarum iuxta cap. 33. de praeb. III. 4. in Sext., ad decernendam cessationem a divinis in ecclesia cathedrali secundum cap. 8. de off. ord. I. 16. in Sext. Qui legitime non fuerit vocatus, agere potest de contemptu, ut acta Capituli (in se valida) rescindantur. Cfr. c. 28. X. de elect.; cap. 33. de praeb. III. 4. in Sext. At canonici *legitime* absentes non prohibentur, quominus sibi in *forma canonica* constituent procuratorem. Cfr. cap. 42. § 1. X. de elect.; cap. 46. §§ 2. 3. de elect. in Sext.

c) Convocatio facienda est legitimo *tempore* et *loco* et *modo* (155).

d) Postquam *convocatio* omnium capitularium *rite* facta est, certe ad *constituendam* legitimam congregationem Capituli *sufficit*, si duae tertiae partes canonicorum conveniunt (156). Qui numerus indubitanter etiam *requiritur*, si statutis vel consuetudinibus *particularibus* est praescriptus; at neque ex natura rei neque ex iure *communi canonico generaliter* requiritur; imo iure particulari expresse etiam numerus infra duas tertias partes ut sufficiens statui potest (157) v. g. numerus *absolute maior* vel trium canonicorum saltem in *ordinariis* sessionibus.

e) In Capitulo legitime congregato negotia tractanda imprimis *rite* et *convenienter* sunt *proponenda*, per communem *deliberationem* sive tractatum (cfr. cap. 4. X. de his, quae f. a maior. III. 11.) disceptanda, denique *suffragiis* in forma canonica datis concludenda vel *definienda* (158). Quae suffragatio *ordinarie* fieri *debet* per vota *absolute maiora*, pro quibus stat etiam praesumptio, quod data sint a *saniori* parte Ca-

(155) Bouix l. c. p. 172. sq. 187. sq.; Schneider l. c.

(156) Bouix l. c. p. 165.; Schmalzgr. l. c. l. III. tit. 11. n. 15. sq. 23.; Pirhing l. c. eod. n. 2.

(157) Quae ex iure Romano (L. 3. D. quod cuiuscunque univ. III. 4.; L. 3. D. de decretis ab ord. fac. L. 9.) sane in foro civili sua vi olim non caruerunt, at *generaliter* et clare in foro ecclesiastico non sunt *recepta*, et iure canonico de Capitulis potius *expresse* aliud videtur esse statutum. Cfr. cap. 19. 42. X. de elect.; S. C. C. in caus. Fuld. 21. Nov. 1761.; Schneider l. c. p. 266.; Scherer l. c. p. 576.; Reiffenstuel l. c. l. III. t. 11. n. 15. 16.; Schmalzgr. l. c.; Pirhing l. c., unde diversitas opinionum inter ipsos scriptores catholicos patet.

(158) Cap. 42. X. de elect.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.; Bouix l. c. p. 182. sq.; Schneider l. c. p. 268. sq.; Scherer l. c. p. 577.

pituli (159). At iure speciali *unanimitas* suffragiorum *requiritur* in negotiis, quae canonicos ut singulos tangunt (cfr. R. I. 29. V. 12. in Sext.), non tantum in *communi* v. g. in transferenda potestate eligendi per compromissum, in admittendo clerico extraneo ad suffragium in electione (160). Porro *duae tertiae partes* votorum expresse sunt praescriptae, si electio concurrat cum postulatione (cfr. cap. 40. X. de elect.), vel Episcopo amenti ex iure *antiquo* dandus fuit Coadiutor. At ex disciplina vigente in illo casu amentiae ad Sedem Apostolicam recurrendum est, ut ipsa provideat. Denique nihil obstat, quominus ex statutis et consuetudinibus *particularibus* saltem in negotiis minoris momenti *relative* maior pars votorum sufficiat, vel si suffragia capitularium sint aequalia, Episcopus vel prima dignitas habeant votum decisivum sive duplex (161).

II. *Ius condendi sibi statuta* vel constitutiones (162) secundum vel praeter ius, non contra ius commune (163), de *rebus* ad *Capitulum* spectantibus v. g. de quotidiano servitio chori, de coetibus capitularibus, de administratione bonorum temporalium Capituli (164), non ad canonicos ut *singulos* (165) vel ad statum ecclesiae cathedralis vel universae *dioecesis* vel ad *iura Episcopi*.

Praeterea statuta condenda sunt a Capitulo legitime *congregato* et *celebrato*, in *forma* a iure praescripta v. g. per vota

(159) Cap. 1. 4. X. de his, quae III. 11.; cap. 42. 48. 50. 55: X. de elect. I. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 19. sq. Cfr. quoque S. C. C. 12. Mart. 1881. in Act. S. Sed. vol. XIV. p. 362. sq.

(160) *Schmalzgr.* l. c. n. 22.

(161) Cfr. art. 14. conc. pro Hispan. (a. 1851.); S. C. C. 15. Iul. 1885. in Act. S. Sed. vol. XVIII. p. 294. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 26.; *Schneider* l. c. p. 271. sq.

(162) L. 4. D. de collegiis XLVII. 22. « Sodales sunt, qui eiusdem collegii sunt, quam Graeci *ἐταῖοι* vocant. His autem potestatem facit lex, *pactionem*, quam velint sibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpant ». Cfr. quoque part. decis. in cap. 9. 14. X. de cleric. non resid. III. 4. (« *Vestra universitas* »); cap. 6. 8. 9. X. de const. I. 2.; cap. 1. 4. X. de his, quae III. 11.; cap. 8. X. de conc. praeb. III. 8.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 5. 6. de ref.; *Bonix* l. c. p. 370. sq.; *Schneider* l. c. p. 142. sq. 280. sq.

(163) Cfr. v. g. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 14. 12. de ref. iunct. decis. S. C. C. in ed. *Richt.* p. 368. n. 3. 6. et p. 357. n. 57. sq., cap. 12. X. de const. I. 2.; cap. 7. X. de resc. I. 3.; cap. 37. X. de praeb. III. 5.

(164) Cfr. recentiora concordata v. g. apud *Nussi* l. c. p. 54.; *Schneider* l. c. p. 281.

(165) Cap. 6. X. de const. I. 2.

maiora (166). Cui formae ex iure antiquo non fuit adnumeranda *approbatio* per Episcopum (167); at ex disciplina vigente magisque recepta Capitula non iam *condere* possunt statuta *sine* consensu et approbatione Episcoporum (168), ideoque a fortiori etiam absque consensu Episcopi *mutatio* vel *abrogatio* statutorum a solo Capitulo fieri nequit. Cfr. cap. 9. X. de cons. I. 4.; cap. 1. X. de his, quae III. 11. Numquam vero *confirmatio* statutorum capitularium per *Romanum Pontificem* (cfr. cap. 9. X. de const. I. 2.) fuit praescripta, imo de facto saltem ordinarie dari non solet, et si in casu extraordinario id fit, ad summum in forma *communi* datur, non in forma *specifica* (169). Multo minus *approbatio* potestatis *civilis* requiritur (170), ut statuta capitularia vim iuridicam (171) habeant.

Quae potestas Capituli condendi statuta sese etiam extendit ad *statuta poenalia*, dummodo poenae sint huiusmodi, quae potestatem quandam oeconomicam non excedant. Idem principium est applicandum, si Capitulum *in casibus parti-*

(166) Cap. 1. X. de his, quae III. 11.

(167) Cap. 9. X. de consuet. I. 4. iunct. decis. Rotae apud Bouix l. c. p. 370.

(168) Quae disciplina potissimum videtur originem duxisse ex Conc. Rom. (a. 1725.) (Collect. Lac. t. I. col. 351. sq.), ubi decretum Concilii Rom. etiam ad *Metropolitanos extra Synodum* ea ratione *extensum* est, ut *ipsi* in primo Concilio *provinciali* sanctiones super condendis statutis capitularibus publicarent. Quare in recentioribus concordatis et Conc. prov. *approbatio* statutorum capitularium per Episcopum passim requiritur. Cfr. Collect. Lac. t. V. col. 154. 555. t. VI. col. 192. 476.; Act. S. Sed. vol. II. p. 215. sq. Imo in Gallia soli Episcopi condiderunt statuta Capitulorum.

(169) Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 122., ubi exemplum confirmationis pontificiae refertur; Anal. iur. pont. t. VI. p. 2018. sq.; Scherer l. c. p. 574.

(170) Hinschius l. c. t. II. p. 134., cuius opinionem recte non admittit Schneider l. c. p. 286. sq.

(171) Quae sit *vera natura iuridica* statutorum capitularium, solide exponit Suarez, De leg. l. IV. cap. n. 11. sq. iunct. Bouix l. c. p. 376. sq. 392. sq. Certe statuta capitularia in Gallia, quae a *solis* Episcopis fuerunt condita, iam ipsa forma externa habent naturam *legum episcopalium*, non statutorum *conventionalium*. Cfr. Bouix l. c. p. 394. sq.; Collect. Lac. t. IV. col. 326. At ex *sola confirmatione qualicumque* sive Episcopi sive Romani Pontificis non potest illico inferri statuta Capituli confirmata habere vim *legis episcopalis* vel *pontificiae*. Nam statuta quoque *conventionalia* possunt approbari, atque recognitio vel *confirmatio* in forma communi, quae v. g. ad decreta Concilii provincialis accedit, non efficit, ut decreta fiant *leges pontificiae* et cessent esse *leges Concilii provincialis*.

cularibus velit uti iure suo *corrigendi* et *multandi* canonicos et officiales pro levibus excessibus, salvo iure exclusivo Episcopi procedendi in gravibus delictis et admittendi appellationes. Cfr. S. C. C. in caus. Tirason. 13. Aug. 1729.; *Bouix* l. c. p. 388. sq. 405. sq.; *Scherer* l. c. p. 577. not. 44.; *Schneider* l. c. p. 289. sq.

III. *Ius possidendi et administrandi* bona temporalia (172), quae tanquam *subiecto dominii* propria sunt Capitulo ut *collegio* (corporationi) *ecclesiastico*. Inde quoque consequitur, quod Capitulum habeat ius constituendi syndicum aliosque officiales et perficiendi actus legitimos ad administrationem necessarios etiam absque approbatione Episcopi (173). Cuiusnam ex canonicis suprema cura administrationis sit commissa, potissimum statutis et consuetudinibus particularibus est determinandum, salvis iuribus canonici theologi, poenitentarii, curati sese certis muniis subducendi (174).

Scholion. *Ius exemptionis a iurisdictione episcopali* a non paucis Capitulis ante Concilium Tridentinum maiori minore ambitu fuerat obtentum, cum alia multa saltem *de facto* auctoritati Episcoporum fere penitus essent subducta (175). Qua in re Concilium Tridentinum (176) iura legitime quaevis exemptionis non sustulit, sed resecatis abusibus reformavit et contra praetensas et usurpatas immunitates Capitulorum novo vigore etiam addita *delegatione* pontificia restauravit *ordinariam* iurisdictionem Episcoporum. Nostra aetate rara sunt exempta Capitula cathedralia (177) vel collegiata (178).

(172) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref.; *Bouix* l. c. p. 390. sq.; *Schneider* l. c. p. 255. sq.

(173) Cap. 7. X. de procur. 1. 37.; cap. 5. X. de prob. II. 19. iunct. notis *Secretarii* S. C. C. in schema statutorum capitularium in Anal. iur. pont. t. VI. p. 2026. 2045., quod in his *aliisque* officialibus *nominandis* debita libertas Capitulo sit relinquenda. Cfr. *Schneider* l. c. p. 292. sq.

(174) Cfr. decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 345.

(175) Cfr. supra h. tit. not. 10.

(176) Sess. VI. cap. 4. de ref., Sess. XXIV. cap. 12. de ref., Sess. XXV. cap. 6. de ref.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 9. n. 2. sq.; *Fagnan.* in cap. 13. X. de off. iud. ord. l. 31. § 1. n. 6. sq., in cap. 1. X. de conf. II. 39. n. 37. Cfr. quoque decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 39. 444. sq.

(177) Cfr. de exemptione controversa Capituli Patavini: S. C. C. 27. Nov. 1856. in Act. S. Sed. vol. III. p. 65. sq.

(178) Cfr. Capitulum S. Dionysii (St. Denis) in Gallia a Pio IX. Const. " *Consueverunt* " 31. Mart. 1857. erectum; *Benedict. XIV.* l. c. n. 2. (de

791. Obligationes sive **onera**, quae incumbunt *ipsis Capitulis ut collegiis* sive corporationibus v. g. servitium quotidianum chori vel Missa conventualis a persona morali per se impleri non possunt. Quare omnis disputatio de obligationibus Capituli practice potius reducitur ad quaestionem, quibusnam canonicis *singularibus* demandatum sit officium *urgendi* sive curandi et *implendi* illa onera *Capitulo* iniuncta. *Onera* vero Capitulis imposita in ordine ad *Episcopum* facile ad duo principalia revocari possunt scilicet ad reverentiam et obedientiam praestandam, quam Episcopus pro *suo iure* postulat, et Capitulum tanquam collegium, non tantum ut singuli viri boni, exhibere debet (179).

I. *Reverentia* consistit in *signis* quibusdam honoris Episcopo exhibendis

a) *quoad locum*; etenim Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref. statuit: "Episcopis ubique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par est, eisque in choro et capitulo, in processionibus et aliis actibus publicis sit *prima sedes* et *locus*, quem ipsi elegerint „;

b) *quoad assistentiam*; quare omnes canonici compelli possunt, ut Episcopo in ecclesia cathedrali vel in aliis ecclesiis *civitatis* vel *suburbiorum* solemniter celebranti vel pontificalia exercenti *assistant* et *inserviant*, salvo tamen debito cultu et officio; at Episcopus si velit, eligere potest duos canonicos, qui ipsi etiam per dioecesim *assistant*; cfr. *Benedict. XIV.*, Inst. eccl. 107.;

c) *quoad associationem* et *deductionem* ad tramites Caerem. Episc. l. I. cap. 15. et multar. decis. S. R. C. Cfr. *Bouix* l. c. p. 244. sq. 271. sq.; *Schneider* p. 344. sq.

II. *Obedientia* canonica a Capitulo exercenda est

a) in iustis *mandatis* Episcopi sive ratione status clericalis sive ratione officii sive ratione beneficii datis prompte observandis;

b) in admittenda *visitatione* ab Episcopo secundum sanctiones Tridentinas Sess. VI. cap. 4. de ref. et Sess. XXV. cap. 6. de ref. peracta;

c) in subeundo iusto *iudicio* Episcopi; cfr. Conc. Trid. l. c.; *Bouix* l. c. p. 260. sq. 267. sq.; *Schneider* l. c. p. 336. sq.

Italia); *Schneider* l. c. p. 337., ubi in Germania unicum refert exemptum Capitulum collegiatum (Bautzen in Saxonia). Cfr. S. C. C. 22. Iun. 1871. in Act. S. Sed. vol. VI. p. 484. sq.; art. 14. 15. concord. pro Hispan. (a. 1851.).

(179) Cfr. supra h. tit. n. 788. sq.; *Schneider* l. c. p. 305.

II. DE IURIBUS ET OBLIGATIONIBUS CAPITULORUM CATHEDRALIUM
IN ADMINISTRANDA DIOECESI.

792. Capitula cathedralia cum sint *senatus* Episcopi (180), paulatim in administranda ecclesia cathedrali et universa dioecesi complexum quendam iurium cum adnexis oneribus sive obligationibus consecuta sunt. Quae *iura* quamvis saepe vera iura *iurisdictionis* non sint v. g. ius dandi consilium, tamen ipsa constitutione Capituli et vi *officii collegialis* in perpetuum obtinentur et in compluribus casibus ad veram pertingunt *iurisdictionem* v. g. tempore sedis episcopalis vacantis, ideoque *ordinaria* dici possunt. Dimissa disputatione de obligationibus Capitulorum cathedralium iura ipsorum in administranda dioecesi ad triplicem speciem revocari possunt scilicet *sede plena, sede impedita, sede vacante*.

793. Sede plena. Postquam in theoria per viros doctos discrimen inter *consensum* vel *consilium* Capituli cathedralis ab Episcopo petendum magis fuit definitum (181), etiam in praxi et iuris sanctionibus accurate recteque distincti sunt casus, quibus Episcopi *consensum* vel tantum *consilium* petere teneantur. Quodsi iura postulant *consensum* Capituli capitulariter legitimeque datum, Episcopus *si* in casu procedere velit, id *licite* et *valide* facere nequit, nisi se conformet voto maioris partis Capituli. Ubi vero iura tantum exigunt praevidiam *petitionem consilii* Capituli, Episcopus suae obligationi satisfacit, si Capitulum consulat, sed nulla lege adstringitur ad *amplectendum* votum Capituli. Quod consilium si in casibus a iure expressis requisitum non fuerit, acta ab Episcopo sunt *irrita*. Quae nullitas actus certe *sanatur* per tacitum *consensum* vel *ratihabitionem* ipsius Capituli (cfr. cap. 2. 3. X. de his, quae III. 10.) vel *indultum* S. C. C. (182).

1. *Consensus* Capituli cathedralis in negotiis minoribus et ordinariis *non* requiritur, nisi forte in casibus quibusdam

(180) Cfr. c. 7. C. XVI. q. 1.; cap. 4. 5. X. de his, quae fiunt a Prael. sine consens. III. 10.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.

(181) *Innoc. IV.* in suis comment. cap. 2. X. de his, quae III. 10.; comment. iur. Decretal. I. III. tit. 10.; *Schneider* l. c. p. 349. sq.; *Bouix* l. c. p. 340. sq.

(182) Cap. 4. X. de his, quae III. 10. iunct. *Benedict. XIV.* l. c. I. XIII. cap. 1. n. 6. sq.; *Schmalzgr.* l. c. I. III. tit. 10. n. 13. sq.; *Schneider* l. c. p. 367. sq.

particularibus contraria consuetudine vel lege *speciali* aliud obtineret (183). *Generatim* vero consensus *requiritur* in omnibus negotiis *gravissimis*, quibus in perpetuum ecclesiae vel successoribus notabilis obligatio imponatur, vel notabile praedictum generetur (184), nisi Episcopus in casu per consuetudinem (185) consecutus sit maiorem libertatem aut ex *delegatione apostolica* (186) procedat, cui specialis clausula de obtinendo consensu Capituli non est addita.

a) Speciatim si veteres et recentiores scriptores ad *alienationem rerum pretiosarum* dicunt ab Episcopo requirendum esse *consensum* Capituli, id ex disciplina per Pauli II. Const. "Ambitosae", inducta solummodo quatenus valet, quatenus obtento consensu Capituli facilius obtinetur *beneplacitum apostolicum*, quod unice est necessarium (187). At necessarius est consensus Capituli cathedralis:

b) In *uniendis, dividendis, supprimendis* beneficiis ecclesiasticis et canonicatibus (188), quatenus huiusmodi actus Episcopis aliunde non sunt simpliciter prohibiti (189).

c) In *institutione* novorum *canonicatum* etiam mere *honorariorum* (190).

d) In *provisione canonica beneficiorum*, quorum collatio spectat *communiter* ad Episcopum et Capitulum (191).

e) In assumendo *Coadiutore* temporaneo, quatenus Episcopo a iure est permissum (192).

f) In *nominandis examinadoribus prosynodalibus* iuxta tenorem indulti necessario obtinendi a S. C. C. (193).

(183) Arg. cap. 4. X. de his, quae III. 10.; *Santi* I. c. I. III. tit. 10. n. 6.; *Bouix* I. c. p. 352.

(184) Cap. 17. X. de M. et O. I. 33. iunct. sent. doct. Cfr. *Bouix* I. c. p. 351.; *Schneider* I. c. p. 362. sq.; *Scherer* I. c. p. 582. sq.

(185) Cap. 6. X. de his, quae III. 10.; cap. 3. de consuet. I. 4. in Sext.; *Benedict.* XIV. I. c. n. 6.

(186) Cap. 9. X. de his, quae III. 10.; S. C. C. 17. Iul. 1723. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 119. n. 3.; *Bouix* I. c. p. 352.; *Santi* I. c. n. 7.

(187) *Santi* I. c. n. 8.; *Bouix* I. c. p. 353. sq.; paulo aliter *Schneider* I. c. p. 358. sq.

(188) Cap. 8. 9. X. de his, quae III. 10.; cap. 2. de reb. eccl. non alien. III. 4. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref.; *Schmalzgr.* I. c. n. 4. sq.; *Schneider* I. c. p. 360. sq.

(189) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref.; *Bouix* I. c. p. 359. sq.

(190) S. C. C. 5. Iul. 1608.; *Bouix* I. c. p. 65. sq. 193. sq.

(191) Cap. 6. X. de his, quae III. 10.; cap. unic. de sede vac. III. 8. in Sext.; *Schmalzgr.* I. c. n. 3.; *Scherer* I. c. p. 583.; aliter *Schneider* I. c. p. 367.

(192) Cap. unic. de cler. aegr. III. 5. in Sext.; *Benedict.* XIV. I. c. cap. 10. n. 24.

(193) *Bouix* I. c. p. 369.; *Benedict.* XIV. I. c. I. IV. cap. 7. n. 10.

g) In imponendis novis *vectigalibus* v. g. in exigendo subsidio *caritativo* (194).

Alia exempla aut non sunt ad rem v. g. de consensu ad Synodum dioecesanam cogendam, aut huc non spectant v. g. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref., aut non amplius sunt practici momenti v. g. de consensu ad *instituendum* novum festum vel ad *puniendos* excessus clericorum (195).

II. *Consilium* universi Capituli ab Episcopo certe non est requirendum in rebus levioribus et ordinariis, nisi forte *consuetudine* aut *iure speciali* in casibus quibusdam particularibus aliter statutum esset (196). At *generatim* Episcopus teneatur consilium Capituli exquirere in negotiis *arduis* et *dubiis*, nisi in casibus particularibus ex legitima consuetudine ab illo onere sit exemptus aut procedat ex *delegatione apostolica*, in qua obligatio petendi consilium Capituli speciatim non est expressa (197).

Casus vero *speciales*, in quibus Episcopo *petitio* consilii Capituli in iure communi expresse est praescripta, salva tamen consuetudine in contrarium, hi recenseri possunt:

a) Antequam statuta universalialia toti dioecesi *promulgentur* sive in Synodo dioecesana sive extra illam, secus firmitate carent (198).

b) In *processionibus decernendis, dirigendis* atque deducendis (199).

c) In aedificandis novis *monasteriis* (200).

d) In subrogando iudice synodali vel nominando iudice prosynodali (201).

e) In negotiis ipsum Capitulum attingentibus (202) praesertim in casibus iure Tridentino statutis, qui nunc raro sunt

(194) Cap. 9. X. de his, quae III. 10.; *Bouix* l. c. p. 359.

(195) *Santi* l. c. n. 8. 9.; *Scherer* l. c. p. 583.; *Bouix* l. p. 362. sq.

(196) Concord. pro Russia (a. 1847.) apud *Nussi* l. c. p. 63.

(197) Cap. 4. 5. X. de his, quae III. 10.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.; *Bouix* l. c. p. 344. sq.; *Schneider* l. c. p. 350. sq.

(198) Cap. 5. X. de his, quae III. 10., S. C. C. 26. Nov. 1689.; *Benedict. XIV.* l. c. l. XIII. cap. 1. n. 9. sq.; *Schneider* l. c. p. 351. sq.

(199) S. R. C. 28. Mart. 1628. (?); S. C. C. 7. Febr. 1632.; *Bouix* l. c. p. 347.

(200) *Schmalzgr.* l. c. n. 12. aliquae passim secundum praxim quandam prudenter receptam; at clarus textus iuris non habetur.

(201) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 10. de ref.; *Benedict. XIV.* Const. "Quamvis" 26. Aug. 1741.

(202) Cap. 10. X. de his, quae III. 10.

alicuius practici momenti v. g. in institutione magistri grammaticae, in procuranda praebenda canonico theologo, *si* in ipsa ecclesia nulla vel sufficiens non esset (Sess. V. cap. 1. de ref.), in designandis ordinibus, qui singulis canonicatibus sint adnexi (Sess. XXVI. cap. 12. de ref.) (203).

Scholion I. Si Episcopus *extra* sacram visitationem procedat contra canonicum Capituli *exempti* sive cathedralis sive collegiati, id non fiat nisi cum consilio et assensu duorum canonicorum, qui ab iisdem Capitulis eriguntur ad trames Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref. iunct. Sess. VI. cap. 4. de ref. (204).

Item ex Conc. Trid. tantum *duorum canonicorum cathedralium consilium* ab Episcopo est requirendum in *publicandis indulgentiis* (Sess. XXI. cap. 9. de ref.), in (provisoria) ordinatione servitii choralis (Sess. XXII. cap. 2. de ref. iunct. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.) (205), in *commutandis* piis institutis (Sess. XXV. cap. 8. de ref.). Praesertim vero in regimine et administratione seminarii dioecesani quoad consilium adhibendum duplicis commissionis scilicet (duorum canonicorum seniorum et graviorum) et alterius quatuor deputatorum (duorum canonicorum et duorum e clero civitatis) standum est etiam nunc Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 18. de ref. (206).

Scholion II. Ab antiquis et recentioribus scriptoribus agitata est controversia, num *consuetudine legitima* induci possit, ut Episcopus non requisito consilio vel consensu Capituli cathedralis dioecesis administret. Cui quaestioni v. g. *Schmalzgr.* l. III. t. 10. n. 11. videtur affirmative respondere. At melius alii scriptores (207) facile admittunt in casibus *particularibus* libertatem Episcopi hac in re per consuetudi-

(203) Alii casus, qui usque ad nostram aetatem recenseri solent, certe in disciplina vigente non habent solidum fundamentum v. g. in institutione et *depositione Abbatum* etc., in *dispensationibus* etc., in *ordinationibus*, in puniendis clericis. Cfr. *Schneider* l. c. p. 353. sq.; *Bouix* l. c. p. 348.

(204) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 9. n. 5. sq.; *Molitor* in *Arch. f. k. K. t.* VII. p. 207. sq.; *Scherer* l. c. p. 585. not. 87.

(205) Nunc standum novis legibus liturgicis post Conc. Trid. latis. Cfr. *S. C. C.* 9. Iul. 1870. in *Act. S. Sed.* vol. V. p. 639. sq.

(206) Cfr. decis. *S. C. C.* in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 211. n. 1. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. V. cap. 11. n. 3. sq.

(207) *Santi* l. c. n. 11.; *Bouix* l. c. p. 348.; *Scherer* l. c. p. 582. not. 68.; *Sebastianelli* l. c. t. I. p. 243. sq.; *Schneider* l. c. p. 368.

nem posse augeri; at illam consuetudinem merito rationabilem et a supremo legislatore approbatam non habent, secundum quam Episcopus *nullo unquam in casu* et ne in casibus iure Tridentino praescriptis vel solum *consilium Capituli* exigit. Id enim videtur esse contra *scopum principalem*, ob quem Capitula cathedralia instituta sunt. Neque ista sententia conciliari potest cum *praxi* Sedis Apostolicae urgendi in concordatis executionem iuris communis *vigentis* et praesertim iuris Tridentini (208).

794. Sede impedita (quasi vacante) propter impedimentum physicum vel canonicum Episcopi nec sedes *vacat* nec iurisdictio et administratio episcopalis in Praesule cessat nec transit in Capitulum cathedrale, sed ipsius est de statu dioecesis admonere Romanum Pontificem, cui soli competit etiam solummodo ad tempus constituere administratorem dioecesis (209), nisi agatur de casibus a iure exceptis scilicet.

I. Si Episcopus a *paganis, haereticis, schismaticis*, capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si sedes per *mortem* vacaret, in spiritualibus et temporalibus ministrare debet, donec eum libertati restitui vel per Sedem Apostolicam quam primum a Capitulo consulendam aliud contigerit ordinari (210). At iurisdictio Episcopo *non censetur suspensa*, si ipse per litteras cum suis dioecesanis agere possit (211) aut in sua dioecesi reliquerit Vicarium generalem vel delegatum non impeditum (212).

II. Si Episcopus fiat *excommunicatus* vel *suspensus*, sedes non vacat, nec ad Capitulum cathedrale transit iurisdictio; sed recurrendum est ad R. Pontificem, ut ipse provideat, atque interim Capitulum exercebit provisoriam quandam administrationem (213).

(208) Cfr. v. g. art. 15. concord. pro Hispan. (a. 1851.); *Santi* l. c.

(209) Cap. 42. de elect. I. 6. in Sext.; cap. unic. de clerico aegr. III. 5. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 478. sq.

(210) Cap. 3. de suppl. I. 8. in Sext.; S. C. C. 7. Aug. 1687., *Benedict.* XIV. l. c. l. XIII. cap. 16. n. 11.; *Schneider* l. c. p. 484. sq., ubi interpretationem cit. cap. 3. de suppl. in Sext. a Walter aliisque datam bene refutat.

(211) Cit. decret. S. C. C. 7. Aug. 1687.

(212) Decis. Pii VII. data a. 1811. in casu Episcopi Treccensi a Napoleone I. capti; Gregor. XVI. Brevia in caus. Colon. 9. Maii 1838., 21. Maii 1841.; decret. S. C. Ep. et Reg. 3. Maii 1862. praesertim contra abusus Capitulorum in regno Neapolitano.

(213) *Fagnan.* in cap. 5. X. de conc. praeb. III. 8. n. 16. sq.; *Bouix* l. c. p. 479. sq.

III. Si Episcopus fiat *inhabilis*, in regionibus longinquis antiquitus Capitulo standum fuit cap. unic. de cler. aegr. III. 5. in Sext.; at ex disciplina nunc in Curia Romana probata quamprimum a Capitulo ad Sedem Apostolicam est recurrendum, ut ipsa provideat; interim regimen manet penes Vicarium generalem forte ab Episcopo deputatum, antequam v. g. in amentiam incideret.

IV. Si *Vicarius generalis moriatur* vel aliunde de iure vel de facto in exercendo officio impediatur, dum *Episcopus in remotis* agit, iurisdictione Episcopi non transit in Capitulum, sed recurrendum est ad S. Sedem, nisi Episcopus de novo Vicario generali providerit; interim vero penes Capitulum erit provisoria quaedam administratio (214).

795. Sede vacante per mortem Episcopi vel aliam causam aequipollentem.

I. **Vicissitudines historicae** (215). Primis Ecclesiae temporibus administratio dioecesis fuit penes *presbyterium* ecclesiae viduatae v. g. saeculo tertio Romae et Carthagine tempore S. Cypriani et S. Cornelii. Cum ex illa praxi in compluribus regionibus non levia orta essent incommoda, praesertim inde ex saeculo quarto Metropolitani ad sedes vacantes constituerunt *Intercessores* sive *Interventores* vel *Visitatores*, quibus una cum collegio clericorum administratio dioecesis fuit commissa, aut paulatim *principales* quidam clerici *ex presbyterio* v. g. Romae ecclesiam vacantem gubernarunt.

Cum inde ex saeculo octavo magis magisque cresceret auctoritas *Capitulorum cathedralium*, paulatim exclusis Visitatoribus circiter ex saeculo duodecimo unice Capitula cathedralia administrationem dioecesis vacantis consecuta sunt. Quae praxis saeculo decimo tertio in collectionibus authenticis Decretalium approbata est. Capitula iure sibi concessa *non uniformi* modo usa sunt, sed modo *capitulariter* modo per *turnum* modo etiam per *Vicarios* delegatos, quorum *poteslas* et *revocatio* ab arbitrio Capituli pendebat (216). Cum ista di-

(214) S. C. Ep. et Reg. 11. Jan. 1616. apud *Ferraris* l. c. v. Capit. art. 3. n. 36.; *Fagnan.* l. c. n. 29.; *Schneider* l. c. p. 488. sq.

(215) *Thomassin.* l. c. P. I. l. 3. cap. 7.; *Leuren.*, Tract. de Capitulo sede vac.; *Hermes*, de Capit. sed. vac. p. 1. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 228. sq.

(216) *Schneider* l. c. p. 413. sq.; *Hermes* l. c. p. 13. sq. 26. sq.; cap. 14. X. de M. et O. l. 33.; cap. 2. X. ne sede vac. III. 9.; cap. 3. 4. de suppl. l. 8. in Sext.; *Hermes* l. c. p. 36. sq.; *Schneider* l. c. p. 418. sq.; *Benedict.* XIV. l. c. l. II. cap. 9. n. 2.

sciplina non levibus abusibus et incommodis esset obnoxia, Concilium Tridentinum Sess. XXIV. cap. 16. de ref. non penitus sublata potestate Capituli tempore sedis vacantis, ipsius exercitium per decretum de obligatoria deputatione Vicarii capitularis ad nutum Capituli nequaquam revocandi vel restringendi in meliorem formam redegit.

Quo iure Tridentino etiamnunc utimur, atque universa ipsius codificatio reperitur in schemate Concilii Vaticani (De sede episcopali vacante) cum analoga extensione iam per Benedict. XIV. ad Vicariatus Apostolicos facta (217). Denique Pius IX. sua Const. "*Rom. Pontifex* „ 28. Aug. 1873. iuri constituto de Vicario capitulari ultimum addidit complementum.

II. **Deputatio Vicarii capitularis.** a) Quamprimum sedes episcopalis per mortem sive renuntiationem sive translationem sive depositionem Praelati *vere* vacat (218), *ordinaria* iurisdictio Episcopi ad regendam dioecesim ex iuris dispositione vere et proprie *transit* in Capitulum cathedrale (219), non illi *accrescit* pro modo explicandi quorundam veterum scriptorum, neque tantum propria est ad instar *delegatae* potestatis (220). At ex *speciali iuris titulo* in casu sedis vacantis tota iurisdictio episcopalis (v. g. in Coadiutorem), aut saltem potestas administrandi dioecesim potest *transire* in aliam personam ecclesiasticam a Capitulo cathedrali distinctam aut *manere* in Vicario Apostolico iam antea constituto (221).

Qua iurisdictione Capitulum cathedrale ex iure Tridentino (Sess. XXIV. cap. 1. 16. de ref.) etiam nunc per octo dies sede vacante gaudet (222); at *infra octo dies* post mortem Episcopi i. e. ab habita *vacationis* notitia (223) praeter Oeconomum unum vel plures *tenetur* (224) constituere *Vicarium*; secus ad Metropolitam (vel Capitulum metropolitanum sede vacante) huiusmodi deputatio privative devolvitur. Et si ecclesia ipsa *metropolitana* fuerit aut *exempta*, in casu negligentiae Capi-

(217) *Martin*, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 139. sq.

(218) *Leuren*. l. c. q. 447. sq. 540. sq.; *Bouix* l. c. 477. sq. p. 483. sq.; *Schneider* l. c. p. 414. sq.

(219) Cfr. text. cit. not. 216. h. tit.; *Bouix* l. c. p. 481. sq.

(220) *Schneider* l. c. p. 417. sq.; *Bouix* l. c. p. 480. sq.

(221) *Benedict*. XIV. l. c. l. II. cap. 9. n. 1.; *Scherer* l. c. p. 591. not. 116.

(222) S. C. C. 19. Sept. 1620.; *Bouix* l. c. p. 486. sq.

(223) *Benedict*. XIV. l. c. l. II. cap. 9. n. 2.; *Schneider* l. c. p. 426.; *Bouix* l. c. p. 486. sq. 529. sq.

(224) Si de Oeconomio verificetur suppositio a Conc. Trid. facta. Cfr. *Bouix* l. c. p. 488.; *Schneider* l. c. p. 447. sq.

tuli *antiquior* Episcopus ex Suffraganeis in *metropolitana*, et *propinquior* Episcopus in *exempla* Oeconomum et Vicarium potest constituere (225).

b) *Forma* deputationis Vicarii capitularis expresse in iure praescripto non est *solemnis electio*, ut in provisione ecclesiae viduatae, sed sufficit decretum Capituli *rite* conditum. At si deputatio fiat per modum verae electionis, certe ex mente S. C. C. nunc facienda est per *secreta* suffragia, nec *quisquam* sibi potest dare suffragium (226). Quae electio Vicarii capitularis vel Oeconomi in Ecclesia latina non indiget speciali confirmatione Praelati superioris; et Conc. prov. (a. 1891.) p. 118. Vicarius capitularis et Oeconomus per Capitulum deputati a Metropolita confirmandi sunt.

c) *Unus* tantum deputandus est Vicarius capitularis, nisi ex consuetudine *immemoriali* vel saltem tolerata v. g. in Gallia *complures* in solidum deputentur (227). Qui Vicarius deputandus iis *qualitatibus* (228) instructus sit oportet, quae *generatim* ad officium quoddam ecclesiasticum praesertim *curatum* requiruntur velut clericatus, legitimi natales, ordinarie saltem aetas 25 annorum, honestas vitae et bona fama, et insuper iure *speciali* ad idoneitatem Vicarii capitularis sunt necessariae, scilicet quod non habeat aliud *officium* v. g. parochi extra civitatem episcopalem ratione residentiae *incompatibile*, et praesertim quod saltem in iure canonico sit *doctor* vel *licentiatus* vel alias, quantum fieri potest, idoneus (229). Quodsi deputatur Vicarius capitularis, qui doctor vel licentiatus iuris canonici non sit, licet in ipso gremio Capituli sit saltem unus huiusmodi graduatus, nequaquam *generaliter* nullitas illius deputationis est asserenda (230). Nam etiamsi

(225) S. C. C. 28. Aug. 1683., 14. April. 1685.; cfr. ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 375.; *Ferraris* l. c. v. Vicar. cap. art. 1. n. 48.

(226) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 16. de ref.: decis. S. C. C. et Rot. apud *Garc.*, De benef. P. V. cap. 7. n. 22. et *Bouix* l. c. p. 536. sq.; S. C. C. 21. Nov. 1722. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 370. n. 2.; S. C. C. 9. Aug. 1762. in Act. S. Sed. vol. VIII. p. 389.; S. C. C. 20. Mart. 1880. in Act. S. Sed. vol. XIII. p. 390. sq. iunct. decis. S. C. C. 18. Apr. 1885. in Act. S. Sed. vol. XVIII. p. 97. sq.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 298. sq. (de usurpationibus guberniorum in nominandis Vicariis capitularibus).

(227) S. C. C. 4. Sept. 1871.; schema Conc. Vatic. de sede episc. vac.; *Bargilliat* l. c. n. 814. sq.; *Schneider* l. c. p. 433. sq.

(228) *Leuren*. l. c. q. 556. sq.; *Schneider* l. c. p. 433. sq.

(229) Conc. Trid. l. c.; *Bouix* l. c. p. 512. sq.

(230) S. C. C. 25. Ian. 1862. in Act. S. Sed. vol. IV. p. 445.

verba Concilii Tridentini (" *vel alias* „ etc.) certissime non *disiunctive* sint intelligenda (231), tamen exploratum quoque est *praeter* qualitatem doctoris vel licentiatii iuris canonici sive intra gremium Capituli sive extra illud existentis etiam requiri probitatem vitae *aliasque* qualitates, ut quis *omnibus* attentis simpliciter persona digna et idonea ad officium Vicarii capitularis dici possit (232). Denique cum ex iure Tridentino Vicarius generalis Episcopi defuncti, qui interdum canonicus Capituli cathedralis non est, etiam Vicarius Capitularis constitui possit, certe etiam clericus *extra gremium* Capituli ab illo officio acquirendo non prohibetur. At *ceteris paribus* i. e. si reperiatur capitularis *omnibus* qualitatibus instructus, quas Concilium Tridentinum requirit (doctor vel lic. iur. can. et alias idoneus) ex mente Patrum Tridentinorum et ex decisionibus S. C. C. ille capitularis de gremio sane extraneo *praefendus* est; at exinde *nullitas* electionis clerici extranei graduati in iure canonico et alias idonei, imo forte magis idonei certo nondum constat (233).

III. Officium et potestas Vicarii capitularis.

a) Si Capitulum cathedrale *personam* Vicarii capitularis legitime designavit, ipso facto ex iuris dispositione in eundem transit *tota iurisdictio ordinaria* Episcopi voluntaria et contentiosa, tam in spiritualibus quam in temporalibus antea sede vacante ad Capitulum delata exemptis iis, quae ius commune excipit, aut Rom. Pontifex specialiter interdicat. Capitulum quoque *nullam* huius ordinariae iurisditionis *partem* sibi reservare neque ad certum definitumque *tempus* Vicarium constituere (234) multoque minus eundem *removere* potest (235). Quare in Vicarium capitularem *non* transeunt

(231) Cfr. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 373. n. 4. sq. et in Act. S. Sed. l. c. p. 448. sq.

(232) S. C. C. 22. Sept. 1714. apud *Richt.* l. c. p. 373. n. 4.; Act. S. Sed. l. c. p. 452.; *Bouix* l. c. p. 514.

(233) S. C. C. 24. Iul. 1643. apud *Richt.* l. c. n. 5.; *Bouix* l. c. p. 518. 520. sq.; *Sebastianelli* l. c. p. 253.

(234) Pii IX. Const. " *Rom. Pontifex* " 28. Aug. 1873. qua non paucae contrariae decisiones SS. CC. et controversiae doctorum saeculis elapsis agitatae nunc sunt penitus antiquatae. Cfr. *Leuren.* l. c. q. 555. 562. sq.; *Bouix* l. c. p. 504. sq. 548. sq.; apud *Richt.* l. c. p. 374. n. 11.; *Schneider* l. c. p. 438. sq.

(235) S. C. C. 9. Iun. 1725. apud *Richt.* l. c. p. 375. n. 11.; *Bouix* l. c. p. 551. sq.

illae facultates, quae a Romano Pontifice aut a iure Episcopo *personaliter* sive intuitu *dignitatis* vel *industriae* personae fuerunt *delegatae* vel *indultae* (236). At facultates *delegatae* quae a S. Sede ipsi “ *Ordinario* „ in casibus particularibus committuntur, aut ad *plures annos* intuitu officii episcopalis et melioris administrationis dioecesis Episcopis concedi solent, ex novis decretis etiam in Vicarium capitularem transeunt (237). Qua nova disciplina stabilita non leviter sententia Cardinalis *De Luca* et *Barbosa* et *Bargilliat* corroborata est, secundum quam delegationes quoque a iure Tridentino Episcopis factae sive *simpliciter* sive “ *etiam tanquam Delegatis Sedis Apostolicae* „ in Vicarium capitularem transferuntur, eo quod datae sint, non in commodum Episcopi, sed *propter bonum commune* atque ut *accessorium* ordinariae potestatis episcopalis. Attamen huius sententiae expressa approbatio nondum habetur, imo decisiones S. C. C. et Rotae et communior opinio doctorum eisdem hucusque obstat (238). Denique sane vi deputationis Vicarius capitularis non acquirit *potestatem ordinis episcopalis* (239); at ratione *iurisdictionis* pleno gaudet iure concedendi Episcopo extero licentiam ut exerceat pontificalia in dioecesi aut ordines conferat, nisi agatur de casibus a iure exceptis (240).

b) In specie Vicarius capitularis nequit

1) *convocare* Synodum et *visitare* totam dioecesim, antequam elapsus sit annus ab ultima Synodo vel visitatione per Episcopum peracta (241);

2) *supprimere* aut *unire* beneficia saltem cum tenuibus canonicatibus (242);

3) *conferre* beneficia, quae *liberae* collationi Episcopi sunt

(236) *Bouix* l. c. p. 557. 561.; *Schneider* l. c. p. 451. sq.

(237) Litt. encycl. S. C. Inq. 20. Febr. 1888.; cfr. Collect. S. C. de Prop. Fid. n. 1471. sq. iunct. decret. S. C. Inq. 22. Apr. 1898. in Act. S. Sed. vol. XXX. p. 702. sq.

(238) *Bouix* l. c. p. 556. sq.; *Schneider* l. c. p. 451. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 824.; at *D' Annibale*, Summula P. I. n. 92. sine discrimine asserit facultates a *iure delegatas* transire in Vicarium capitularem.

(239) *Leuren*. l. c. q. 466.

(240) Cap. 42. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 3. de tempor. ord. l. 9. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 560. sq.; *Schneider* l. c. p. 458.

(241) S. C. C. 28. Iul. 1708., 21. Sept. 1721. apud *Richt*. l. c. p. 374. n. 14. 15.; S. R. C. 8. Novembris 1843.; *Benedict*. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 9. n. 6.; *Bouix* l. c. p. 573. sq.; *Schneider* l. c. p. 461. sq.

(242) *Garcias* l. c. P. XII. cap. 2. n. 67.; *Reiffenstuel* l. III. t. 9. n. 75.; *Schneider* l. c. p. 466.; *Scherer* l. c. p. 588.

reservata etiam forte cum aliqua dependentia a consensu vel consilio Capituli (243);

4) *conferre ordines* vel concedendi licentiam *ordinandi* primo anno sedis vacantis, nisi *arctatis* occasione beneficii ecclesiastici recepti vel recipiendi (244);

5) *concedere indulgentias*, cum ipsi saltem iniunctum sit, ut abstineat ab usu talis facultatis sibi forte propriae (245);

6) *permittere erectionem novi monasterii* vel novae *confraternitatis* (246);

7) *alienare ecclesiastica bona pretiosa* (id enim vel ipsi Episcopo absque beneplacito apostolico non licet), sed etiam *non pretiosa*, quae spectant *ad ecclesiam et mensam episcopalem* vel aliud beneficium vacans (247); secus dicendum de bonis non pretiosis inferiorum institutorum ecclesiasticorum, in quorum alienatione Vicarius capitularis eodem modo suam auctoritatem interponere potest atque Episcopus, nisi iure particulari aliud cautum sit (248).

c) *Expositis generalibus principiis* de potestate Vicarii capitularis atque de specialibus iuribus ipsi *negatis* facile deduci potest, quatenam sint particularia illius iura, neque singula adamussim videntur esse enumeranda (249).

Illud autem generatim est monendum, quod universa eius administratio sit *transitoria*, ideoque memor sit principii: "*Ne sede vacante aliquid innovetur* „.

d) *Iura utilia et honorifica* Vicarii capitularis ad haec re-

(243) Cap. 2. X. ne sede vac. III. 9.; cap. unic. § 1. eod. III. 8. in Sext.; cap. 1. de inst. III. 6. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 580. sq. Quare si sedes episcopalis diutius vacet, Rom. Pontifex adeundus est, ut Vicario capitulari concedat facultatem conferendi etiam beneficia liberae collationis. Cfr. Arch. f. k. K. t. XXIII. p. 135.

(244) S. C. C. 13. Nov. 1688. apud *Benedict.* XIV. l. c. n. 7.; *Garcias* l. c. P. V. cap. 7. n. 93. sq.; *Bouix* l. c. p. 569. sq.; *Schneider* l. c. p. 459. sq.

(245) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 10. de ref. iunct. Sess. XIII.; *Beringer*, Die Ablassse p. 48.

(246) S. C. Ep. et Reg. 10. Febr. 1633. apud *Ferraris* l. c. v. Vicar. capit. art. 2. n. 66. et decret. S. C. Indulg. 15. Nov. 1878. in Act. S. Sed. vol. XI. p. 353. sq.

(247) S. C. Ep. et Reg. 14. Iun. 1788.; *Leuren*. l. c. q. 493. Cfr. de quaestionibus connexis cap. 40. de elect. I. 6. in Sext.; cap. 9. de off. ord. I. 16. in Sext.; decis. S. C. C. apud *Richt.* l. c. p. 374. n. 19. sq.; *Schneider* l. c. p. 467.; *De Angelis*, Praelect. iur. can. I. III. t. 13. n. 5.

(248) *Leuren*. l. c. p. 492.; Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 429.

(249) Cfr. de quaestionibus particularibus: *Leuren*. l. c. q. 469. sq. 562. sq.; *Bouix* l. c. p. 548. sq.; *Schneider* l. c. p. 448. sq.

ducuntur, quod rationabile *salarium* ipsi sit solvendum ut plurimum statutis et consuetudinibus particularibus accuratius definitum (250). Quae normae particulares si non existunt, Vicario capitulari saltem relinquendae sunt obvenciones Vicarii generalis (251), aut S. C. C. partem v. g. quartam (252) reddituum episcopalium Vicario capitulari assignat.

Praecedentiam habet Vicarius capitularis prae singulis canonicis, at universo Capitulo vel primae dignitati, imo etiam reliquis dignitatibus non praecedit, si ipse inter dignitates Capituli non sit adscriptus (253).

IV. Cessatio officii et potestatis Vicarii capitularis.

a) *Exspirat* officium Vicarii capitularis, si novus Episcopus legitime promotus *Litteras Apostolicas* de provisione sua *exhibuerit Capitulo cathedrali* vel Capitulo deficiente ei, qui ad normam sacr. canonum vel ex speciali S. Sedis dispositione vacantem dioecesim administrat *vel* eiusdem Administratorem seu Vicarium constituit (254).

Praeterea cessat officium Vicarii capitularis *per mortem* vel *per renuntiationem* ipsius rite factam et publicatam, sed a Capitulo non necessario *admittendam*, ut illa valorem consequatur; *per remotionem* legitimam a S. C., nequaquam vero a Metropolitano vel a Capitulo statutam (255). Quibus causis amissionis officii Vicarii capitularis nequit adnumerari *subsequens electio* vel *nominatio* Vicarii Capitularis ad ecclesiam

(250) *Leuren*. l. c. q. 612. sq.; S. C. C. 15. Oct. 1601. Cfr. v. g. *Bargilliat* l. c. n. 806. pro Gallia, ubi Vicarii capitulares a gubernio recipiunt pensionem Vicarii generalis (2500. lib.); decis. S. C. C. 3. Dec. 1866. pro Archidioec. Colon. in Arch. f. k. K. t. XXIV. p. 122. sq.

(251) S. C. C. 15. Ian. 1602. apud *Ferraris* l. c. Vic. cap. art. 1. n. 49. i. e. non sit maius quam salarium Vicar. gener. Episcopi defuncti; S. C. C. 6. Mart. 1847. apud *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 707.

(252) S. C. C. 14. Febr. 1857. et alias; *Schneider* l. c. p. 447.

(253) S. R. C. 16. Sept. 1865.; *Ferraris* l. c. n. 50. sq., ubi refert doctrinam et decisiones magis antiquo quam vigenti iuri de Vicario capitulari conformes.

(254) Cap. 1. de elect. l. 3. in Extrav. com.; Pii IX. Const. « *Romanus Pontifex* » 28. Aug. 1873.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. c. 5. n. 6. 7.; *Bouix* l. c. p. 589. sq.

(255) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 9. n. 4.; *Bouix* l. c. p. 552.; *Schneider* l. c. p. 444. sq. 468. 473.; *Scherer* l. c. p. 587. not. 99. Quodsi veteres et recentiores scriptores huiusmodi ius Capitulo vel Metropolitano tribuunt, innuntur doctrinis et decisionibus S. C. C. antiquatis.

vacantem. Iura enim legitime *quaesita* difficiliter amittuntur quam *nova* denuo *acquiruntur*, atque rigor schematis Vaticani in cit. Pii IX. Const. “ *R. Pontifex* „ non fuit approbatus (256). Neque Vicarius capitularis cum *nunc* nequaquam sit merus mandatarius Capituli, suam amittit iurisdictionem, si *ipsum* Capitulum incidat in censuras (257).

Quodsi Vicarius capitularis *ante* plenam provisionem sedis vacantis officium suum vere legitimeque amittat, denuo Capitulum cathedrale vel deficiente Capitulo is, ad quem de iure spectat, intra octo dies potest novum deputare Vicarium capitularem, nisi S. C. alio modo provideat v. g. per Vicarium vel Administratorem Apostolicum, at nunquam *iam electum* in Episcopum a Capitulis vel a laica potestate *nominatum* sive praesentatum ad ecclesiam vacantem. Quae deputatio, si eam Capitulum vel alius, ut supra peragere praesumpsit, ipso iure est *nulla* et irrita. Huiusmodi vero deputati Vicarii omni iure per electionem vel nominationem *quaesito ipso facto* sunt *privati* simulque cum suis complicibus incurrunt excommunicationem *speciali* modo Rom. Pontifici reservatam et *privationem fructuum* ecclesiasticorum beneficiorum quorumcunque aliorumque reddituum ecclesiasticorum per eos obtentorum (258).

b) Episcopus vero novus ad ecclesiam vacantem promotus ex iis, quae ad eum spectant, a Vicario, Oecono et aliis quibuscumque officialibus et administratoribus, qui sede vacante fuerunt a Capitulo vel ab aliis in eius locum constitutis, etiamsi fuerint ex eodem Capitulo, rationem exigere *debet* officiorum etc. et *potest* eos punire, si in officiis suis deliquerint, etiamsi praedicti officiales redditibus rationibus a *Capitulo* absolutionem obtinuerint. Quibus ex verbis Conc. Tridentini Sess. XXIV. c. 16. de ref. profecto sequitur liberationem *de facto* datam a Capitulo esse insufficientem, et nequaquam *Capitulo* tribui *iurisdictionem* rationem saltem a Vicario capitulari, postquam ille functus est officio suo (259).

Scholion. Inter iura Capituli cathedralis tempore sedis vacantis olim gravissimum fuit *electio novi Episcopi*. Cfr. Decretales Gregorii IX. et Bonifacii VIII. l. I. t. 6. At quoniam ex di-

(256) *De Angelis* l. c. l. I. t. 6. n. 13.

(257) *Schneider* l. c. p. 445.

(258) Pii IX. Const. “ *Rom. Pontifex* „ 28. Aug. 1873. ; Pii IX. Syllab. prop. 50. ; *Bucceroni*, Com. de Const. *Apost. Sed.* n. 119. 42. 113.

(259) *Bouix* l. c. p. 592. sq. ; *Schneider* l. c. p. 474. sq.

sciplina vigente electio Episcoporum maxima ex parte ab aula recessit et *in propria sede materiae* iam fuit sufficienter explicata, ideo hoc loco a prolixis disputationibus de electione canonica Episcoporum est omnino abstinendum. Cfr. Wernz, Ius Decretal. tom. II. n. 351. sq.; *Sebastianelli* l. c. t. I. p. 264. sq.; *Schneider* l. c. p. 469. sq.

§ 4. DE AMISSIONE DIGNITATUM ET OFFICIORUM
IN CAPITULIS.

796. Canonici in Capitulis quibuscunque omnibus illis modis dignitates, personatus, officia cum adnexis praebendis amittunt, quibus generatim officia et beneficia ecclesiastica amitti possunt velut per mortem, renuntiationem, permutationem, translationem, privationem vel depositionem. Quodsi Episcopus procedat ad privationem dignitatis vel officii capitularis decernendam vel declarandam, curare debet, ut huiusmodi *gravissima* poena tantum infligatur propter causas in iure expressas v. g. ob legem *residentiae* non servatam (cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.) vel *ordinem sacrum* legitimo tempore non receptum (260). Praeterea *forma canonica* est servanda, praesertim si agatur de *canonicis* Capitulorum exemptorum, in quos saltem *extra* visitationem processus sub poena nullitatis instituendus est secundum *formam specialem* a Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref. praescriptam (261).

797. Quemadmodum in Capitulis interdum viget illa singularis *forma provisionis*, qua quis per *optionem* novum canonicatum et pinguiorem praebendam acquirit, ita etiam consequenter *per optionem* officium et beneficium capitulare huc usque possessum dimitti potest, nisi iure speciali optio sit exclusa. Id obtinet in canonicis *poenitentiariis* et *theologis*, quorum officium ob singularem provisionis modum in casu vacationis optioni *reliquorum* canonicorum est omnino subductum atque post provisionem factam *per optionem* pinguioris praebendae canonicalis *dimitti* non potest; sed dimissio per legitimam *renuntiationem* non prohibetur (262).

(260) Cfr. decis. S. C. C. apud *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 529. sq.

(261) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 9. n. 10.; *Molitor* in Arch. f. k. K. t. VII. p. 207. sq.; *Scherer* l. c. p. 585.; *Kober*, D. Depos. p. 323.

(262) *Sentis* l. c. p. 36. sq.

TITULUS XXXVII.

DE VICARIIS EPISCOPORUM.

(*Lib. I. tit. 23. de off. archid., tit. 24. de off. archipr., t. 28. de off. vicar., tit. 29. de off. et pot. iud. del.; lib. III. tit. de cleric. aegr.*)

798. Fontes: Cfr. font. cit. h. tom. II. n. 544. Cfr. de iure Eccles. orientalis: Collect. Lac. t. II. n. 323. et v. Vicarius; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 244. sq. (de officiis Vicar. gener., Chorepisc., Periodeutae); Synod. Alexandr. (a. 1898.) p. 201. sq. (de Vic. gen., Hegumeno, Archidiac.).

Scriptores: Comment. iur. Deer. in cit. tit. — *Zech*, Hierarch. eccles. tit. 16. de Coad. Episc., tit. 27. de var. Episc. Vicar.; *Devoti*, Inst. can. l. I. tit. 3. sect. 9.; *Scherer* l. c. t. I. p. 596. sq.; *Bargilliat* l. c. 768. sq.; *Saegmueller*, Lehrb. d. k. K. §§ 96. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 205. sq. 161. sq.; *Sbrozcius*, De Vicar. Episc.; *Leuren*, Tract.... de Episcop. Vicariis; *Andreucci*, De tripl. Vicar.; *Pellegrinus*, Praxis Vicar.; *Bouix*, De iudic. t. I. p. 342. sq.; *Friedle* in Arch. f. k. K. t. XV. p. 337. sq.; *Ferraris* l. c. v. v. Archid., Archipr., Coadiut., Episc. art. 7., Vicar. gen. Vicar. foran. — *Thomassin* l. c. P. I. l. 1. cp. 27. sq. l. 2. cp. 1. sq. 17. sq.; *Kober* in Act. theol. Tubing. t. 35. p. 535. sq.; *Hilling* in Arch. f. k. K. t. 80. p. 80. sq. (de Archipresb. et Archidiac.) — *Giobbio*, Lezioni di diplom. eccl. n. 290. sq.

Praenotiones.

799. I. Connexio materiae. Finita disquisitione de Capitulo cathedrali, quod constituit *senatum* Episcopi atque nobilissimum *collegium* inter adiutores episcopales, transeundum iam est ad *singulares administros* et *inferiora collegia*, quibus Episcopus utitur sive intra Curiam sive extra illam ad regendam dioecesim.

II. Notio et divisio. Vicarius *Episcopi* in genere, quid sit, facile deducitur ex disputationibus h. tom. II. n. 545. l. II. de vicariis universim spectatis; est enim clericus legitimo constitutus, qui *Episcopi* vices gerat.

Quod cum fieri possit *aut* in pontificalibus exercendis divinisque mysteriis celebrandis vel in universa administratione curae animarum forique interni, *aut* in exercitio iurisdictionis potissimum fori *externi*, haud difficulter *divisiones* generales vicariorum (cfr. cit. n. 545. III.) etiam Vicariis *Episcoporum* applicantur. Alii enim sunt *Vicarii Episcopi in divinis*, inter quos maxime eminet *Vicarius in Pontificalibus* sive Episcopus auxiliaris in non paucis dioecesibus consti-

tutus; alii dicuntur *Vicarii Episcopi in iurisdictione*, quibus ex disciplina vigente praesertim adnumerandus est *Vicarius generalis* in spiritualibus. Denique et Vicariis episcopalibus alii sunt ab *ipso iure* instituti, cum illorum *officium* potius spectet ad ordinariam administrationem dioecesis v. g. olim Archidiaconus, nunc Vicarius generalis; at alii *ab homine* constituuntur propter extraordinarias circumstantias cum congruis facultatibus v. g. Coadiutor.

At quemadmodum in ipso Episcopo potestas *ordinis et iurisdictionis* uniri solet, ita etiam non raro Vicarius Episcopi utraque potestate pollet atque tum in divinis sive in pontificalibus tum in iurisdictione sive in spiritualibus eiusdem vices agit. Id frequenter accidit in *Coadiutoribus* Episcoporum ordine episcopali insignitis. Hinc facile liquet, de quibusnam Vicariis Episcoporum in specie sit agendum.

§ 1. DE VICARIIS GENERALIBUS.

I. Notae historicae.

800. I. Cum Ecclesia Christi magis magisque propagaretur, pro crescente in dies multitudine negotiorum novi administri Episcopis omnino fuerunt necessarii. Inter illos saltem iam ex saeculo quarto maxime eminet *Archidiaconus* (1). Is fuit primus inter *septem* diaconos longo tempore in non paucis ecclesiis ad instar sacri cuiusdam numeri retentos (2), neque secundum annos *ordinis*, sed pro sua *habilitate libere* ad officium suum ab Episcopo est deputatus (3). Quo in munere potissimum cura externa administrationis fuit contenta. Hinc ad Archidiaconum spectabant cura pauperum, distributio

(1) *Optat. Milevit.*, De Schism. Donat. l. 1. cap. 16. de Archidiacono Caeciliano, qui a. 311. electus fuit Archiepiscopus Carthaginiensis. Cfr. *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 17. sq. P. III. l. 2. cap. 32. sq.; *Kraus* l. c. v. Archidiaconi; *Hefele* in *Kirchenlex.* v. Archid. ac.

(2) Cfr. c. 15. Conc. Neocaes. (a. 314.). Qui exiguus numerus diaconorum, quibus insuper administratio rerum temporalium fuerat commissa, haud raro effecit, ut diaconi contempta *multitudine* presbyterorum non semper essent memores conditionis suae atque iura sibi non competentia usurparent. Cfr. c. 15. 18. Conc. Arelat. (a. 314.); c. 18. Conc. Nicaen. (a. 325.). Quare facile patet, cur praesertim Archidiaconus non solum reliquos diaconos sibi subiectos, sed etiam simplices presbyteros auctoritate et potentia superaret.

(3) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 17. n. 11.; *Hinschius* l. c. p. 184. not. 3. Cfr. quoque c. 23. Conc. Agath. (a. 506.).

oblationum fidelium, assistentia in sacris ordinationibus, regimen inferiorum clericorum, ius visitandi et corrigendi clericos etiam per verum iudicium (4).

II. Ex saeculo sexto saltem in Gallia prima occurrunt vestigia, quod praeter *Archidiaconum civitatis* etiam exstiterint *Archidiaconi rurales*, quibus iurisdictio in *distincta et propria territoria* fuerat assignata (5). Quae divisio dioecesium in districtus quosdam archidiaconales subsequentibus saeculis paulatim etiam in Anglia, Germania, Italia, ubi parvitas dioecesium non obstabat, pariter fuit introducta (6). Quacum innovatione certe iam saeculo undecimo passim recepta etiam illa fuit coniuncta, quod Archidiaconi in suis territoriis (Archidiaconatibus vel Archidiaconiis, vi officii *ordinariam* stabilemque iurisditionem consequerentur. Inde factum est, ut Archidiaconi in dioecesibus fierent iudices ordinarii *primae instantiae*, a quibus ad Episcopum fuit appellandum. Cui iurisditioni *contentiosae* accesserat amplissima iurisdictio sive potestas *administrandi* (7). Quare Archidiaconi versus finem saeculi duodecimi et ineunte saeculo decimo tertio tantam obtinuerunt potentiam, ut suis *subditis* frequenter essent molesti, auctoritati vero legitimae *Episcoporum* summo opere periculosi (8). Quod periculum auctum est, cum praeterea antiquo iuri Episcoporum *libere* conferendi officium Archidiaconorum succederet non raro designatio Archidiaconi per electionem Capituli vel nominationem regiam (9).

III. Mirum igitur non est, quod Episcopi studuerint limitare exorbitantia iura Archidiaconorum (10) atque sibi constituere Officiales magis a suo nutu dependentes. Quorum Officialium prima vestigia iam reperiuntur saeculo duodecimo (11), et quamvis novi adiutores Episcoporum, qui postea

(4) Cfr. c. 1. § 11. D. 25.; cap. 1. 2. 3. X. de off. archid. I. 23.

(5) Cfr. c. 26. Conc. Aurel. IV. (a. 541.); Scherer l. c. p. 605. not. 39.

(6) Cap. 16. X. de M. et O. I. 33. Quodsi Hadrianus I. a. 773. dicitur approbasse divisionem dioecesis Argentorat. (Strassburg) in septem Archidiaconatus ab Episcopo Heddone factam, huiusmodi documentum est apocryphum.

(7) Cap. 7. 9. 10. X. de off. archid. I. 23.

(8) Cap. 6. 8. X. de off. archid.; cap. 3. X. de poenis V. 37.

(9) Scherer l. c. p. 606.; Kober l. c. p. 541. sq.; Hinschius l. c. p. 195. sq. 201. sq.

(10) Cfr. v. g. c. 8. Conc. Turon. (a. 1239.).

(11) Cap. 3. X. de instit. III. 7. (Alex. III.); c. 22. Conc. Rothomag. (a. 1190.).

dicebantur *Vicarii generales* vel *Officiales*, in compilatione authentica Gregorii IX. (a. 1234.) in lib. I. tit. 28. de off. vicarii non commemorantur, tamen exinde solummodo sequitur illo tempore praxim nominandi Vicarios generales in disciplinam quandam *universaliter* receptam nondum transiisse. Certe Episcopi tum in civitate sive in Curia tum *per dioecsim* ex saeculo decimo tertio sibi constituerunt Officiales ad nutum removibiles, e quibus is, qui in Curia functus est munere suo, dicebatur *Officialis principalis* sive *urbicus*: reliqui vero audiebant *Vicarii* vel *Officiales foranei* (12), a quorum sententiis, ut plurimum ad Vicarium sive Officiale *principalem* appellatio interponi potuit. Qui *Officialis principalis* factus est *Vicarius generalis* Episcopi.

Quod officium *Vicarii generalis* certe *post* compilationem authenticam Gregorii IX. ita divulgatum est, ut in Sexto (13) atque in Clementinis (14) frequenter commemoretur novisque legibus ordinaretur. Quare etsi non institutio, certe propagatio huius officii potissimum saeculo decimo tertio inter a. 1234. et 1298. locum habuit. In maioribus autem dioecibus Angliae, Belgii, Galliae, Germaniae ea introducta est distinctio, ut *Vicarius generalis* tantum haberet iurisdictionem *voluntariam* et administrationem, *Officialis* vero iurisdictionem *contentiosam* in causis civilibus et criminalibus. Quod discrimen in parvis dioecibus Italiae non receptum sane

(12) Cap. 1. de off. ord. I. 16. in Sext.; cap. 2. de resc. I. 2. in Clem. *Officialis* Episcopi mentio quoque fit c. 13. Conc. Rothomag. (a. 1231.); imo Innocentius IV. iam Const. « *Romana Ecclesia* » 17. Mart. 1246. = c. 1. de off. ordin. I. 16. in Sext. Metropolitans interdixit, ne in dioecibus suorum Suffraganeorum sibi constituerent Officiales ad examinandas causas appellationis; item Officiales Metropolitans ab infligendis censuris in Suffraganeos prohibentur. Cfr. Laurin, Introd. in corp. iur. can. p. 166. sq.

(13) Cap. 2. 3. de off. vic. I. 13. in Sext.; cap. 1. de off. ordin. I. 16. in Sext.; cap. 2. de consuet. I. 4. in Sext.; cap. 3. de temp. ord. I. 9. in Sext.; cap. 4. de off. et pot. iud. del. I. 14. in Sext. Cfr. quoque *Goffred. de Trano* († a. 1245.), Summa I. I. t. 28. de off. vic. n. 2. sq., ubi iam *supponit* Officiales Episcoporum eosque potius *delegata* quam ordinaria iurisdictione instructos esse putat; hinc non sine haesitatione tenet a sententia *Officialis* ad Episcopum posse appellari. Qua in re *Hostiensis* († a. 1271.), Summa I. I. t. 28. n. 2. a *Goffredo* recedit et *Officiale* Episcopi dicit esse iudicem *ordinarium*, qui unum idemque consistorium cum Episcopo habeat, a quo ad Metropolitam, non ad Episcopum sit appellandum.

(14) Cap. 2. de resc. I. 2. in Clem.; *Santi* l. c. I. I. t. 28. n. 18. falso putat primum in Conc. Later. IV. (a. 1215.) = cap. 14. X. de off. iud. ordin. I. 31. Episcopis *datam* esse *facultatem* instituendi Vicarios generales.

in *iure communi* non habuit fundamentum. Nam verba Vicarii generalis et Officialis in iure Decretalium et decretis Tridentinis promiscue adhibentur et *unam eandemque designant personam*, non diversitatem officiorum (15).

IV. Qua nova Vicarii generalis vel Officialis institutione *potestas antiqua Archidiaconi* magnum detrimentum passa est. Id principaliter factum est per Concilium Tridentinum, a quo Archidiaconus subducta est iurisdictio *primae instantiae* in causis matrimonialibus et criminalibus clericorum (Sess. XXIV. c. 20. de ref.) et speciatim in causis clericorum concubinariorum, imo etiam potestas excommunicandi (Sess. XXV. cap. 3. de ref.). Quare non obstantibus praeclaris encomiis, quibus Patres Tridentini (Sess. XXIV. cap. 12. de ref.) exornarunt Archidiaconos, ipsorum officium in plerisque regionibus omni iurisdictione destitutum ad *meram dignitatem honorificam in Capitulis* est reductum (16).

II. Disciplina vigens.

801. Notio. *Vicarius generalis* nunc intelligitur clericus legitime deputatus ad exercendam *generaliter iurisdictionem* episcopalem vice Episcopi, ita ut actus eius ab Episcopo gesti censeantur (17).

802. Divisio. Vicarii generales non raro distinguuntur in Vicarios generales, qui ea exercent, quae sunt iurisdictionis *voluntariae et administrationis*, et in Officiales (principales), qui praesunt iurisdictioni *contentiosae* (18). Porro Vicarii ge-

(15) Cfr. v. g. cap. 3. de off. vicar. l. 13. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 3. n. 2. Scherer l. c. p. 609.; *Fournier*, Les officialités au moyen-âge. Cfr. Synod. Sciart. (a. 1888.) p. 244.: « *In Ecclesiis autem orientalibus ut plurimum Episcopus assumebat Chorepiscopum, cui administrationem in pagis et vicis committebat, ipse autem regimen urbis suae Sedis sibi specialiter reservabat.* ».

(16) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref., ubi causae matrimoniales et criminales tribunali Archidiaconorum subducuntur, nisi doceatur de consuetudine *immemoriali*. Cfr. S. C. C. 23. Ian. 1598., 4. Maii 1726.; *Gasparri*, De matrim. 1167.; Arch. f. k. K. t. 63. p. 1. sq. 81. sq. 98. sq.; *Leuren*. l. c. q. 621. sq. 639. sq.

(17) Cap. 2. 3. de off. vicar. l. 13. in Sext.; cap. 3. de appell. II. 15. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 349. sq. 358.; *Leuren*. l. c. q. 1. sq. Cfr. de officio Vicarii generalis in Ecclesia orientali l. c. in font. h. tit., ubi passim nunc praxis Ecclesiae occidentalis adoptata est.

(18) Quae distinctio etiam in iure vigente non habet fundamentum; hinc verba Officialis et Vicarii generalis eandem designant personam.

nerales dicuntur “ *in spiritualibus* „, ut opponantur Vicariis “ *in pontificalibus* „, vel Vicariis “ *in temporalibus* „. At hi ultimi veri Vicarii generales non sunt, et Vicarius in temporalibus potius dicitur *Oeconomus*. Imo Vicarius generalis *in spiritualibus* potest, sed non debet esse *simul* etiam Vicarius *in temporalibus* si *proprius* quidam *Oeconomus* non sit constitutus (19).

803. De constitutione officii Vicarii generalis. *Institutio officii Vicarii generalis* in spiritualibus nititur iure *mere humano*. Nam ut patet ex praecedentibus notis historicis, munus Vicarii generalis ab initio *consuetudine* et *praxi* magis magisque introductum tandem etiam in iure *scripto* approbatum est; hinc iis gradibus hierarchiae ecclesiasticae adnumeratur, qui iure divino non sunt constituti, sed pro diversitate *disciplinae* ecclesiasticae instituuntur vel immutantur vel penitus abrogantur. At cum Episcopi ex sese non fuerint *competentes*, ut sibi constituerent Vicarium generalem cum iisdem ordinariis facultatibus, quibus ipsi gaudebant, tandem aliquando institutio officii (20) Vicariorum generalium reducendum est ad Romanum Pontificem et ius commune. Nam nemo Principe inferior totam suam iurisdictionem iure ordinario exercendam alteri committere potest.

Inde consequitur Episcopum in *constituendo* Vicario generali suae dioecesis adstrictum esse iuri communi neque ad eum spectare *innovationem* huius officii, nisi intra terminos ab ipso iure concessos vel legitima consuetudine vel expresso indulto apostolico stabilitos. Quare cum iurdictio Vicarii generalis necessario saltem quoad *validum* usum sit *universalis* in totam dioecesim sive quoad personas et causas universalitate quadam non stricta, sed moraliter sumpta, facile patet Episcopum posse iurisdictionem sui Vicarii generalis quoad locum et causas restringere; at non ita, ut cesset esse *generalis* secundum moralem aestimationem. Secus

Cfr. cap. 3. de off. vicar. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. 16. de ref.; *Bouix* l. c. p. 381. sq. At in compluribus regionibus v. g. in Gallia, Germania, Belgio est recepta, minime vero in Italia. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 8. n. 1. l. III. cap. 3. n. 2.; *Bouix* l. c. p. 384. sq. (19) *Bouix* l. c. p. 355. sq.; *Scherer* l. c. 612. not. 69.

(20) Cap. 2. de off. vic. l. 13. in Sext.: “ *Licet in Officiale Episcopi per commissionem officii generaliter sibi factam causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi..... transferri nolumus in eundem, nisi sibi specialiter haec committantur* „.

Vicarius generalis *desinit* habere officium Vicarii generalis, prout iure communi constitutum est atque *fit* merus *delegatus* Episcopi forte ad aliquam universalitatem causarum deputatus (21).

Denique quamvis Episcopo integrum sit sibi constituere Vicarium generalem, tamen ipsum officium iure communi institutum *supprimere* nequit.

Cum officium *plane singulare* Vicarii generalis nequaquam in omnibus iure scripto sit definitum, disciplina vigens iuris communis potissimum ex praxi approbata Curiae Romanae praesertim S. C. C. et S. C. Ep. et Reg. S. C. de Prop. Fide est eruenda. Hinc patet *unicum* esse officium Vicarii generalis in dioecesi, nec *complures* (22) instituendos esse, sive omnes in solidum vel pro diversitate negotiorum constituti resideant in Curia Episcopi sive per dioecesim distributi singulis *pars* dioecesis (23) sit assignata. Neque officium Vicarii generalis, quod *personae singulari* concedi solet, transformandum est in *collegium* quoddam (*Vicariatum generalem*) „, in quo per vota maiora et *decisiva* negotia expediuntur (24). Nam omnes illae praxes a disciplina communiter

(21) Cfr. cap. 2. 3. de off. vic. l. 13. in Sext.; Bouix l. c. p. 352. sq. 369. sq. 383. sq.

(22) Santi l. c. l. I. t. 28. n. 22. sq.; Sebastianelli l. c. t. I. n. 247. alii- que v. g. De Angelis, Hinschius. Cfr. quoque schema Conc. Vatic. apud Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 134. sq.: „ *Quibus vero in dioecesibus plures Vicarii generales deputari solent, hi numerum duorum vel trium non excedant omnesque in solidum seu aequè principaliter constituentur, ne forte, quae ab eorum singulis provisa gestaque fuerint, viribus careant. Vicariorum autem generalium, quos honorarios vocant, nomen et usus prorsus aboleatur* „. Aliter Bouix l. c. p. 410. sq.; Scherer l. c. p. 610. not. 60. aliique v. g. Leuren. l. c. q. 30. At illi auctores non videntur satis attendisse, nequaquam Episcopos *posse*, quidquid *expresse* ipsis *non sit prohibitum*. Ratio enim habenda est concessionis factae in iure communi, ubi constanter de uno, non de pluribus Vicariis generalibus agitur. Porro attendenda est praxis Curiae Romanae, quae pluralitati Vicariorum generalium non favet, ubi desit consuetudo. Cfr. cit. schem. Conc. Vatic., quod praxim S. C. C. et S. C. Ep. et Reg. referre solet; resp. S. C. C. 29. Apr. 1893. Nec dispositio plane *specialis* de deputando Vicario graeco, ubi Episcopo latino Graeci et Latini subiiciuntur (cfr. cap. 14. X. de off. ind. ord. l. 31.; Benedict. XIV. Const. „ *Elsi pastoralis* „ 26. Maii 1742. § 9. n. 21.), suppeditat normam quandam *generalem*. Cfr. quoque Hinschius l. c. t. II. p. 200.

(23) S. C. C. 22. Dec. 1628.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. III. cap. 3. n. 2.

(24) S. C. Ep. et Reg. 24. Sept. 1827.; et huic doctrinae non obstat, si Vicario generali assistat collegium assessorum sive consultorum, aut si

vigente et in Curia Romana approbata sunt omnino alienae, atque concessio iuris communis iam in se plane singularis arbitrarie non est extendenda. Cui doctrinae opponi nequeunt consuetudines particulares Galliae, Germaniae, Austriae de pluralitate Vicariorum generalium, sive complures in civitate Episcopi constituentur in solidum pro diversitate negotiorum, sive singuli praeficiantur compluribus *distinctisque territoriiis* dioecesis; sunt enim *exceptiones* a disciplina communi et nituntur iure quodam speciali sive legitima consuetudine sive expressa vel tacita approbatione vel tolerantia Sedis Apostolicae (25).

Imo aliquae praxes modica cautela adhibita facile ad ius commune revocari possunt, v. g. si Episcopus proprium constituat Officiale in causis iurisdictionis contentiosae sive criminalibus sive civilibus vel matrimonialibus sibi que reserret *approbationem* sententiae ab Officiali latae (26).

804. De deputatione Vicarii generalis. I. De potestate deputandi Vic. gener. Quilibet Episcopus *residentialis* optimo iure plane independenter a consensu gubernii civilis, nisi aliud particulari iure vel tolerantia obtineat, *potest* (27), sed ordinarie *non debet* (28) in sua dioecesi sibi constituere Vicarium generalem, nisi propter speciales circumstantias a Sede Apostolica ad assumendum Vicarium generalem adigatur vel notabiliter et diu a propria dioecesi absit. Nam *facultas* deputandi Vicarium generalem nullibi in iure vel praxi Curiae Romanae ad certos Episcopos restringitur, neque ulla lege

lege particulari cautum est certas causas v. g. criminales a collegio iudicum cum suffragio decisivo esse dirimendas. Cfr. *Bangen* l. c. p. 528.; *Bouix* l. c. p. 469. sq.

(25) S. C. C. 24. Mart. 1599., 21. Febr. 1614.

(26) Instr. Card. Rauscher pro caus. matrim. §§ 178. 237.; Instr. Prag. (a. 1869.) § 81.

(27) *Leuren.* l. c. q. 21.; *Bouix* l. c. p. 400.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 291. sq. de praxi in Gallia (ante separationem inter Ecclesiam et Statum), in Russia aliisque regionibus expetendi assensum gubernii in nominatione Vicarii generalis.

(28) *Leuren.* l. c. q. 27.; *Bouix* l. c. p. 406. sq. Cfr. S. C. C. 11. Febr. 1695. et Rot. 18. Iud. 1664. et 11. Mart. 1695. apud *Ferraris* l. c. v. Vicarius gener. art. 1. n. 5. Quare si Vicariis Apostolicis est praescriptum, ut unusquisque eorum *teneatur* Vicarium generalem (cfr. *Benedict.* XIV. Const. - *Ex sublimi* - 26. Ian. 1753. et Const. - *Quam ex sublimi* - 8. Aug. 1755.; schema Conc. Vatic. apud *Martin* l. c. p. 141. sq.; *Collect. Lac.* t. III. col. 1114.), id nititur iure speciali ad vitandas difficultates tempore obitus Vicarii Apostolici. Cfr. *Rosset*, De sacram. matrim. n. 2510.

positiva ipsius usus obligatorio modo imponitur; ex natura autem rei praxique decisionibus S. C. C. et Rotae Romanae firmata huiusmodi obligatio solummodo statui potest, si neque per se neque per delegatos suam dioecesim convenienter regere valet; id quod obtinet in casu notabilis et diuturnae absentiae (29).

Item *Romanus Pontifex* sive per se sive per Sacras Congregationes Vicarium generalem Episcopo quandoque constituere solet, si speciales circumstantiae immediatam interventionem Sedis Apostolicae requirant. Qui Vicarius potius est Vicarius *Apostolicus* et ad nutum Episcopi removeri nequit (30).

Metropolitanus vero saltem ex disciplina vigente non potitur iure *suis Suffraganeis* etiam in casu negligentiae deputandi Vicarium generalem, nisi habeat mandatum speciale Sedis Apostolicae (31).

Imo quamvis *Metropolitanus in sua dioecesi* deputare possit Vicarium generalem etiam ad exercendam iurisdictionem *metropolitanam* saltem in *iudiciis* secundae instantiae, tamen nequit in *dioecesibus* suorum Suffraganeorum sibi constituere Officiales pro futuris causis ad ipsum per appellationem devolvendis vel in negotiis ex iure communi iam aliis Praeatis demandatis. Cfr. cap. 1. de off. ordin. I. 16. in Sext.; Scherer l. c. p. 611.; Hinschius l. c. t. II. p. 21. sq. 217. sq.

Porro Episcopus potestatem constituendi Vicarium generalem cum *pleno effectu* exercere nequit, *antequam* per Litteras Apostolicas provisionis suae Capitulo rite exhibitas ceperit possessionem ecclesiae sibi concessae, sed praevia consecratio episcopalis non requiritur (32). Quare plane sin-

(29) S. C. C. 2. Oct. 1706. et 26. Febr. 1859.; Bouix l. c. p. 409.; Scherer l. c. p. 610. Cfr. quoque S. C. C. 20. Iun. 1676. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 172.

(30) Leuren. l. c. q. 26.; Bouix l. c. p. 402. sq.; Scherer l. c. p. 609.

(31) Leuren. l. c. q. 23.; Bouix l. c. p. 405. sq., ubi recte argumenta nonnullorum canonistarum pro iure Metropolitanae in casu negligentiae Suffraganei allata tanquam plane inefficacia reiicit. Cfr. tamen de Patriarchae Syrorum: Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 245. sq.: « Ille, qui ius habet nominandi in dioecesi Vicarium generalem hoc facere negligit, et dioecesi huiusmodi Vicario indigeat, Patriarcha trina monitione praemissa et non attenta Vicarium generalem nominet ».

(32) Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 245. sq.: « Praeter (Episcopum) etiam qui dioecesim gubernat ut administrator durante viduitate Ecclesiae vel durante suspensione Episcopi a iurisdictione potest sibi constituere Vica-

gulare est decretum Synod. Alex. (a. 1898.) p. 201.: "*Episcopus non potest Vicarium generalem constituere, nisi post acceptam consecrationem* „. Denique ex consuetudine universaliter recepta in usu huius iuris non pendet a *consensu* Capituli cathedralis, imo nec eiusdem *consilium* petat necesse est (33). Quodsi Episcopus praeficitur *duabus* dioecesium *aeque principaliter unitis*, sane pro suo iure in unaquaque dioecesi Vicarium generalem constituere *potest*, licet ad id *non teneatur*, nisi quoad illam dioecesim *notabiliter* distantem, in qua *residere* non solet (34). At si unam solummodo gubernet dioecesim, etiam unum tantum valet deputare Vicarium generalem, nisi legitima consuetudine vel concessione suffragante plures Vicarii generales in aliqua dioecesi deputari solent, ut patet ex praecedentibus.

Quare S. C. C. cum a Regente S. Poenitentiariae interrogaretur, num *Episcopus* in una eademque dioecesi *Italiae* possit nominare duos Vicarios generales aequae principales, d. 29. Apr. 1893. respondit: "*Negative* „.

Praelati quoque nullius Vicarium generalem sibi constituere valent.

II. De qualitatibus Vicarii generalis (35). Qui assumitur ad officium Vicarii generalis, *debet* esse:

a) *Clericus* saltem *prima tonsura* initiatus, *coelebs*, non coniugatus, quamvis unam tantum et virginem duxerit atque habitu et tonsura clericali incedat; at etiamsi iure communi *non requiratur*, ut in *sacris ordinibus* vel in ipso presbyteratu sit constitutus, tamen *magis conveniens* est praxis etiam in schemate Conc. Vatic. commendata nonnisi *presbyteros* ad officium Vicarii generalis promovendi, imo ubi specialibus legibus pontificiis v. g. pro Hispania vel statutis et consue-

*rium generalem.... Vicarius autem ordinarius qui constituitur durante vi-
dualitate Ecclesiae non potest sibi constituere Vicarium generalem* „. Leuren.
l. c. q. 29.; Bouix l. c. p. 403. Paulo aliter Scherer l. c. p. 610. not. 60. et
Kober l. c. p. 560. not. 5.; at Episcopus *post* solam confirmationem et *ante*
exhibitas Litteras Apostolicas nondum habet plenum validumque usum
suae iurisdictionis; *procurator* vero, qui ab Episcopo ad capiendam pos-
sessionem sine dubio deputari potest: non actu *est verus Vicarius gene-
ralis*, nisi forte destinatione; secus in Vicario generali iam esset potestas,
quae nondum est in Episcopo; id, quod plane repugnat.

(33) Leuren. l. c. q. 20.; Bouix l. c. p. 400. sq.

(34) Cfr. supra h. tit. not. 29.; Bouix l. c. p. 411. sq.; Leuren. l. c. q. 31. 32.

(35) Leuren. l. c. q. 36. sq.; Bouix l. c. p. 388. sq.; Kober l. c. p. 553. sq.;
Scherer l. c. p. 613. sq.; Santi l. c. n. 26. sq.

tudinibus particularibus v. g. in Synod. Alex. Copt. (a. 1898.) p. 201. praescripta est, religiose servari debet (36).

b) *Attingat* necesse est saltem annum *aetatis vicesimum quintum*, cum officium *curatum* ipsi sit concessum (37); omnino autem expedit, ut non sit minor *triginta annis*, quos schema Concilii Vaticani ad instar *aetatis legitimae* Episcoporum requirendos esse proponit.

c) *Ex legitimo matrimonio* natus sit oportet. Nec dispensatio Episcopi ad primam tonsuram et ordines minores super defectu natalium data ipsi prodest. Nam illegitime natus sine dispensatione *Rom. Pontificis* ad ordines *sacros* et officia curata, quibus officium Vicarii generalis adnumeratur, omnino prohibetur assumi. Porro cum Vicarius generalis sit constitutus in aliqua dignitate ecclesiastica, dispensatio pontificia pro ordinibus sacris et ordinariis officiis curatis concessa non sufficit, sed nova requiritur (38).

d) *Bigamus non sit*; is enim aequiparatur laicis atque ex cap. unic. de big. in Sext. ipso iure omnibus privilegiis clericalibus est nudatus (39).

e) *Probitate vitae* (40), prudentia, rerum gerendarum peritia et competente *scientia* praesertim iuris canonici sit instructus. Quare SS. CC. Concilii atque Episc. et Reg. haud raro in casibus particularibus exigere solebant, ut promovendus ad officium Vicarii generalis esset *doctor* vel *licentiat* saltem in iure *canonico*. At *universalis* et absoluta *lex* huiusmodi gradum academicum non requirit; sufficit igitur, ut deputatus Vicarius generalis alias sit idoneus (41).

f) *Clerici regulares* ex ordine fratrum minorum *S. Francisci* ab officio Vicarii generalis omnino prohibentur (42);

(36) Cap. 2. X. de iud. II. 1.; *Leuren.* I. c. q. 37. sq.; *Bouix* I. c.

(37) Cap. 7. § 2. X. de elect. I. 6.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. 16. de ref. Cfr. *Leuren.* I. c. q. 43.

(38) *Bouix* I. c. p. 389. sq.; *Leuren.* I. c. q. 44.

(39) Cap. unic. de bigam. I. 12. in Sext.; *Leuren.* I. c. q. 38.

(40) *Leuren.* I. c. q. 45. 46.

(41) Schema Conc. Vatic. apud *Martin* I. c. p. 134.; *Bouix* I. c. p. 390. sq.; *Leuren.* I. c. q. 48. 49. Cfr. Synod. Alex. (a. 1898.) p. 201.: " *Sit graduatus* "; at Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 245. gradum academicum non requirit, dummodo Vicarius generalis deputandus sit: " *Scientia et moribus spectatus, peritus in iure canonico, prudens in administratione ecclesiastica* ".

(42) Cap. 1. de V. S. V. 11. in Clem. Porro illi mendicantes, qui ad religionem non mendicantium transierunt, certe etiam ab officio Vicarii ge-

imo saltem ordinarie etiam *alii clerici regulares*, nisi accedat consensus Superiorum regularium et indultum apostolicum habitandi *extra claustra*, ut regulariter in Vicariis generalibus requiritur (43). Quae norma in terris missionum et Vicariatibus Apostolicis curae regularium commissis certe urgeri nequit (44).

g) *Canonici* quoque *poenitentarii*, *parochi* praesertim extra civitatem Episcopi constituti alique curam animarum exercentes saltem ordinarie non solent deputari Vicarii generales. Quae res facile patet de parochis *extra* civitatem episcopalem degentibus, cum obligatio *residendi* in propria parochia sit incompatibilis cum functionibus Vicarii generalis in Curia Episcopi exercendis. Porro officia quoque parochi et curati civitatis et canonici poenitentarii, rectoris seminarii cum munere Vicarii generalis ex natura rei difficilius componuntur, at ex sese vel ex generali iuris sanctione incompatibilia non sunt, sed solummodo ex particularibus decretis SS. CC. et communi quadam doctrina canonistarum, cui certe in praxi saltem ordinarie standum est, nisi speciales circumstantiae aliud suadeant (45).

h) Quodsi *fratres*, *nepotes* v. g. in schemate Concilii Vaticanani, imo etiam alii proximi *consanguinei* Episcopi (46) dicuntur non eligendi ad munus Vicarii generalis, id sane ad vitandas obtrectiones *laudabiliter* fit atque adeo fieri *debet*, ubi iure speciali a SS. CC. vel statutis particularibus Conciliorum vel legitimis consuetudinibus est praescriptum (47), sed generalis et absoluta lex etiam hac de re *iam lata* nondum existit (48).

neralis arcentur. Quae prohibitio cap. 1. de regul. III. 9. in Clem. expressa sane vi huius capitis ad alios mendicantes vel regulares non est extensa. Cfr. Bouix l. c. p. 392.; Leuren. l. c. q. 50. sq.

(43) S. C. Ep. et Reg. 15. Ian. 1597., 8. Maii 1615.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 201.: « *Sit ex clero saeculari* »; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 245. « *Nec religiosus* »; Santi l. c. n. 27.

(44) Schema Conc. Vatic. apud Martin l. c. p. 142.

(45) Act. S. Sed. vol. XI. p. 92. sq.; Sebastianelli l. c. p. 290. sq.; Scherer l. c. p. 614. not. 74.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 245.: « *Non sit parochus regimini animarum addictus* »; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 201.: « *Non sit parochus* », sed utraque Synodus addit hanc fere clausulam: « *Nisi officium parochiale in casibus particularibus conciliari possit cum officio Vicarii generalis* ».

(46) Martin l. c. p. 134.; Sebastianelli l. c. p. 290.

(47) Conc. Roman. (a. 1725.) et Conc. Ravennat. (a. 1855.) in Collect. Lac. t. I. col. 357. et t. VI. col. 209.

(48) Bouix l. c. p. 395. sq.; Synodus Sciarf. (a. 1888.): « **Expedit, ut non**

i) Denique clericus originarius civitatis episcopalis vel dioecesis ex compluribus decisionibus particularibus SS. CC. Conc. atque Ep. et Reg. et ex opinione non paucorum doctorum (49) non potest esse Vicarius generalis. Verumtamen haec prohibitio in antiquo iure Decretalium vel in decretis Tridentinis non reperitur expressa; decreta vero particularia SS. CC. pro exiguis dioecesibus Italiae et ob rationes speciales alibi saepe non verificatas non constituunt ius quoddam universale et absolutum, quod nullam admittat exceptionem vel limitationem. Multo minus decretum Concilii particularis provinciae Romanae (a. 1725.) ad universam Ecclesiam extendi potest. Quare praxis *libere* deputandi clericum *sive* dioecesanum *sive* extraneum in Vicarium generalem, nisi ius quoddam speciale obstet, non est reprehendenda, praesertim cum in favorem clerici dioecesani saepe non leves militent rationes atque consuetudines iam diu receptae (50). Eadem *libertas* omnino vindicanda est Episcopo assumendi Vicarium generalem *ex canonicis* ecclesiae cathedralis (ut saepe fit) *sive extra gremium Capituli* (51).

III. De forma quadam speciali, qua constituendus sit Vicarius generalis, in iure communi nihil reperitur expressum, quare deputatio per Episcopum sive *viva voce* sive *per scripturam* valide fieri potest, dummodo clerico nominato rite *intimetur* et ab eo *acceptetur*; sed ad *probandum factum* deputationis et praesertim *ambitum* potestatis concessae omnino expedit, ut nominatio Vicarii generalis ad vitandam *iuris incertitudinem* fiat per scriptum decretum *claris verbis conceptum* legitimeque *publicatum*; imo iure particulari quandoque forma scripta nominationis vere praescribitur (52).

805. De officio et potestate Vicarii generalis. I. Munus Vicarii generalis sane *beneficium* ecclesiasticum sensu stricto

sit frater Episcopi nec patruelis nec nepos ex parte fratris vel sororis „; at Synod. Alex. (a. 1898.) absolute statuit: „ *U' non sit cognatus, pater, frater vel nepos Episcopi* „.

(49) Ferraris l. c. v. Vicar. gener. art. 1. n. 34.; Leuren. l. c. q. 47.; Bouix l. c. p. 396. sq.

(50) Santi l. c. n. 29.; Synodus Sciarf. (a. 1888.) p. 245.: „ *Praestat etiam, ut Vicarius generalis sit extraneus...., si id fieri possit, et nisi utilitas speretur ex illo, qui est originarius ipsius dioecesis* „.

(51) Cardin. Consalvi, Esposizione dei sentimenti di S. S.; Nussi l. c. p. 63. sq.; Martin l. c. p. 154.

(52) Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 246. et Synod. Alex. (a. 1898.) p. 201.; Bouix l. c. p. 412.; Kober l. c. p. 560. sq.

non est; caret enim *subiectiva* perpetuitate neque eidem adscripta esse solent bona ecclesiastica, in quorum redditus Vicarius generalis propter suum officium ius quoddam perpetuum consequatur (53). At indubitanter verum *officium ecclesiasticum* est dicendum, quoniam *subiectiva perpetuitas* ad rationem *officii* ecclesiastici non requiritur; *obiectiva* autem perpetuitas non deesset, cum ipsa iuris sanctione officium Vicarii generalis sit constitutum atque eidem quamprimum ab Episcopo *nominatus* est, *vi officii*, non mera *commissione* Episcopi *ex lege* complexus quidam iurium et obligationum exercendus concedatur (54). Imo dignitas quoque *ecclesiastica* dici potest, quia Vicario generali competit *praecedentia* et singularis honoris praerogativa cum *iurisdictione* in foro externo (55). Quare nequaquam cum *Garcia* aliisque tenendum est, *iurisdictionem directe* in Vicarium generalem derivari *ab Episcopo creante* et instituente Vicarium, tantum *indirecte a lege*, quatenus *lex* Episcopo dat *auctoritatem* sibi instituendi Vicarium generalem (56).

Etenim Vicarius generalis vi nominationis suae independenter ab Episcopo habet *iurisdictionem* certo modo determinatam, quam episcopus pro suo arbitrio mutare nequit.

II. Inde quoque illud deducitur, quod potestas Vicario generali propria aptius *ordinaria* (57) quam *delegata* dicatur

(53) *Leuren*. l. c. q. 56.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 417.

(54) Cap. 2. de off. vic. l. 13. in Sext.; *Leuren*. l. c. q. 68. sq.; *Muenchen* l. c. p. 24. sq.; aliter *Scherer* l. c. p. 614.

(55) *Leuren*. l. c. q. 57.; *Bouix* l. c. p. 440.; *Hinschius* l. c. p. 223. sq. paulo aliter.

(56) *Hostiensis* l. c. « (Vicarii) **nominationem** ergo ab **Episcopis, potestatem vero a iure** recipiunt »; *Bouix* l. c. p. 359.; *Leuren*. l. c. q. 72.; ubi tamen postea magis ad sententiam *Garciae* accedit.

(57) Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 246.: « **Quamvis Vicarius generalis ordinariam habeat iurisdictionem....** »; *Hostiensis* l. c.; *Leuren*. l. c. n. 69.; *Bouix* l. c. p. 361. aliique saltem communius; aliter opinatur *Devoti*, *Ius canon. univ. l. l. tit. 28. § 3.*: « **Num ordinaria, an delegata sit Vicarii generalis iurdictio, vetus quaestio est, quae ingenia canonistarum exercet. Qui eam ordinariam putant uno maxime nituntur argumento, quod eadem iure probata est; adeo ut Episcopus Vicarium quidem constituat, sed in eum vi et potestate legis iurdictio transferatur. Est haec non rerum, sed verborum disputatio. Quis enim negat Vicarii generalis iurisdictionem hoc sensu dici ordinariam? At ipso iure etiam delegata iurdictio potest concedi. At Vicarii et Episcopi tribunal unum idemque est, neque hoc ab illo appellatur, uti olim ab Archidiaconi iudicio appellabatur Episcopus; hic idem Vicarium constituit atque ab officio removet suo arbitratu eiusque**

si solummodo quaestio fiat inter iurisdictionem ordinariam et delegatam; etenim iurisdictio Vicarii generalis acquiritur *vi officii iure proprio* exercendi, *non ab homine, sed ex iuris dispositione*. Quare iurisdictione ordinaria Vicarii nequaquam unice exinde est repetenda, quod concedatur *a iure*, cum luce meridiana clarius sit etiam delegatam iurisdictionem ad ipsam universalitatem causarum frequenter *a iure* concedi, ut patet ex iure Tridentino, quo Episcopi in non paucis casibus constituti sunt *Delegati* Sedis Apostolicae.

Quod argumentum, si quis verum fateri velit, attentis rationibus internis est optimum, imo potius unicum in favorem ordinariae potestatis Vicarii generalis. Nam si exinde arguatur, quod iurisdictione Vicarii sit *eadem* atque Episcopi ideoque ordinaria, facile respondetur, iurisdictionem Vicarii generalis in se suoque ambitu multiplici ratione differre a iurisdictione Episcopi. Nec *numero* est eadem atque iurisdictione episcopalis, nititur enim distincto titulo distinctaque iuris concessionem. Porro *dependentia* potestatis Vicarii generalis a iurisdictione Episcopi sane probat unam esse *principalem*, alteram *secundariam*, at nequaquam esse unam eandemque potestatem, sicut v. g. character ordinis episcopalis vere de-

contrahit aut latius explicat potestatem, et haec expirat, cum Episcopus moritur aut alio quovis modo iurisdictione episcopalis extinguitur. Sunt perspicua (?) delegatae iurisdictionis argumenta ». Cfr. eiusd. auctoris Inst. can. l. I. t. 3. § 78., ubi idem fere docet; item supra h. tit. not. 13. *Goffred. de Trano*, ubi tamen n. 4. aliqua ratione admittit illam explicationem, quod Officialis sit delegatus ad universalitatem causarum cum *mandata* iurisdictione, a qua iuxta L. 1. § 1. quis, a quo appellatur Dig. XLIX. 3. non ad mandantem, sed ad Superiorem iudicem ordinarii mandantis appellari debeat.

Recentiores scriptores v. g. *Scherer* l. c. p. 614. et *Hinschius* l. c. p. 218. aliique non pauci iurisdictionem Vicarii generalis nec ordinariam nec delegatam, sed *quasi ordinariam* esse dicunt. Quae vaga notio quasi ordinariae iurisdictionis cum terminologia veterum canonistarum « *delegationis ad universalitatem causarum* » maximam videtur habere similitudinem. Porro *Aichner*, Compend. iur. eccl. § 124. iunct. § 24. et *Friedle* l. c. p. 349. sq. iurisdictionem Vicarii generalis putant esse vicariam et mandatam, non ordinariam mereque delegatam, licet aliquo respectu i. e. cessationis etiam re non integra a mandata quoque iurisdictione discrepet. Cfr. supra *Goffred. de Trano*. Tandem *Santi* l. c. n. 20. 21. nec defensoribus ordinariae nec delegatae iurisdictionis subseribit, sed tenet iurisdictionem Vicarii generalis esse sui generis, quae tum ordinariae tum delegatae iurisdictionis indolem simul aliquo modo referat. Cfr. *Kober* l. c. p. 586. sq. eandem tuetur sententiam. At *Lega*, De iudic. eccl. t. II. n. 311. ancipites istos modos loquendi recte non admittit.

pendet a caractere presbyteratus, sed exinde non sequitur, utrumque characterem non vere esse *distinctum*. Deinde non multum urgeri potest illa ratio, quod Episcopus et Vicarius habeant *idem* consistorium. Id, quod manifestum est, si unitas illa consistorii cum auctoribus quibusdam antiquis videatur intelligi de *loco* tribunalis; nam in uno eodemque loco tum Ordinarius tum eius delegatus ius dicere valent. Nec maiorem vim habet illa ratio iuridica, quod a tribunali Vicarii generalis ad tribunal Episcopi non possit appellari. Nam iam saeculo decimo tertio *Goffredo de Trano* l. c. ex iure Romano optime notum fuit, a iudice mandato non posse appellari ad iudicem mandantem, sed tantum ad Superiorem ordinarii iudicis mandantis. Nihilominus illa iurisdictio sensu stricto mandata nequaquam fuit *ordinaria*, sed species quaedam iurisdictionis *delegatae* (58).

At facile quoque patet argumenta, quae contra *ordinariam* quandam potestatem Vicarii generalis antiquitus et nostra aetate allata sunt, non tantum habere valorem iuridicum, et in non paucis ad disputationem de verbis reduci in praecedentibus iam expeditam, v. g. si dicatur unam eandemque potestatem a duobus non posse possideri (sane plane eadem potestas et eodem modo, secus si unus est principalis, alter subordinatus), aut potestatem Vicarii generalis *subiective* non esse perpetuum (id enim ad naturam potestatis ordinariae non requiritur) (59).

III. *Universus ambitus* iurisdictionis Vicarii generalis hac formula generali optime videtur posse definiri: Vicarius generalis Episcopi eoipso, quod constitutus est, vi Vicariatus generalis per mandatum generale sibi collati potest expedire omnes causas, quae spectant ad *ordinariam*, non delegatam iurisdictionem Episcopi, *exceptis* iis, quas *Episcopus* sibi expresse et specialiter reservavit aut *ipsum ius commune* exceptit *sive* prohibendo, ne absque mandato *speciali* Episcopi a Vicario generali iurisdictio in certas causas valide exerceri possit, *sive* Episcopo interdicendo, ne per ipsum mandatum speciale Vicario suo generali negotia quaedam committat (60).

(58) Si quis attente legat *Goffredum de Trano* et *Hostiensem* l. c. facile intelligit unitatem consistorii non *ex loco*, sed ex analogis *legibus Romanis* de mandata iurisdictione fuisse derivatam. Cfr. quoque *Aichner* l. c. § 24.

(59) *Leuren*. l. c. q. 69. n. 2.; *Aichner* l. c.; *Muenchen* l. c.; *Kober* l. c. p. 588.

(60) *Bouix* l. c. p. 413. sq. 423. sq.; *Kober* l. c. p. 564. sq.; *Hinschius*

a) *Ex solo mandato generali potest* Vicarius generalis per totam dioecesim exercere sacrum magisterium, praedicare, concedere missionem canonicam, approbare confessarios, assistere matrimoniis aliaque sacramenta administrare, dare institutionem canonicam, si fuerit necessaria, praeesse examini concursus parochialis, instituere coadiutores parochorum, visitare monasteria et loca religiosa non exempta, indulgere servatis servandis ingressum in monasteria monialium, concedere certas dispensationes v. g. a bannis matrimonialibus, exercere potestatem iudicalem in causis litigijs etiam matrimonialibus, absolvere a censuris ab Episcopo eiusque delegato vel vicario inflictis.

b) *Ex ipsa iuris dispositione* Vicarius generalis *sine mandato speciali nequit*

a) *concedere litteras dimissoriales* ad suscipiendos ordines, nisi Episcopus in longinquis regionibus diu versetur; cf. cap. 3. de tempor. I. 9. in Sext.;

β) *dispensare in irregularitatibus* et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus et absolvere in quibuscunque casibus occultis, ad tramites Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref.;

γ) *conferre beneficia liberae collationi* Episcopi reservata cfr. cap. 3. de off. vic. I. 13. in Sext. (61);

δ) *visitare* dioecesim; cfr. cap. 6. de off. ordin. I. 16. in Sext.;

ε) *concedere indulgentias*; cfr. cap. 12. X. de excess. Prael. V. 31.; Beringer, D. Ablasses p. 48.

η) *inquirere, corrigere aut punire* aliquorum excessus seu aliquos a suis beneficiis, officiis vel administrationibus amovere; cfr. cap. 2. de off. vic. I. 13. in Sext. iunct. *Lega*, De iud. eccl. t. II. n. 304. et t. III. n. 161., ubi refutat *Bouix*, De iudic. t. I. p. 429., qui nimium restringit potestatem coercitivam Vicarii generalis.

Cum in cap. 3. de off. vic. in Sext. Vicario generali quoad mandatum speciale videatur applicari R. I. 81. in Sext. "*In generali concessione nequaquam illa veniunt, quae non esset quis verisimiliter in specie concessurus* „, in theoria et in praxi receptum est principium, Vicarium generalem praeter casus

I. c. p. 213. sq. Cfr. Synod. Sciart. (a. 1888.) p. 246.: "*Quodsi Episcopus Vicarium generalem nominat, quin determinet potestatem, quam illi confert, tum Vicarius generalis pollet tota potestate, quam ius illi tribuit* „.

(61) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 8. n. 2.

in iure *speciatim* expressos non posse *absque* mandato speciali procedere, quotiescunque negotia adeo *gravia* sint, ut merito praesumatur in scio Episcopo non esse expedienda. Quae norma generalis in particularibus casibus potest esse obnoxia non levibus dubiis, ideoque viri docti ex declarationibus SS. CC. et Rotae et opinionibus communius receptis ad vitandam iuris incertitudinem compilarunt prolixos catalogos *plus minusvè* accuratos (62), quibus huiusmodi gravia negotia comprehenduntur. Huc spectant v. g. exercitium ordinis episcopalis (63), etsi Vicarius generalis ordine episcopali sit insignitus, convocatio Synodi dioecesanæ et publicatio vel abrogatio statutorum dioecesanorum (64), erectio confraternitatum et monasteriorum (65), erectio, innovatio, suppressio beneficiorum, acceptatio resignationum, alienatio bonorum ecclesiasticorum. Vicarius generalis quamvis aliquem delegare possit ad causam particularem, imo etiam ad universalitatem causarum in determinata specie, tamen ad universas sui officii causas ipse nequit deputare, substitutum sive Locumtenentem sine speciali mandato Episcopi. Cfr. cit. Synod. Sciarf. p. 247. Quodsi Episcopus Vicarium suum generalem intendat constituere cum certa et amplissima potestate, nequaquam *sufficit* illa generalis formula, quod ipsi concedat facultatem “ *etiam ad omnia, quae speciale mandatum requirunt* „, sed omnino necessarium est, ut *aliqua* negotia speciale mandatum exigentia *exempli causa expresse* commemoret (66).

Quare in deputatione Vicarii generalis ad praecavenda dubia post mandatum generale etiam ad ea, quae speciale mandatum requirunt, aliqui casus particulares exempli causa enumerantur, quibus deinde illi casus soli Episcopo reservati *speciatim* et *expresse* adduntur.

c) Expressa *iuris sanctione* pauca sunt negotia, quae Episcopus *etiam cum* mandato *speciali* Vicario generali commit-

(62) *Ferraris* l. c. v. Vicar. gener. art. 2. n. 19. sq.; *Leuren* l. c. q. 102. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 8. n. 2. sq.; *Scherer* l. c. p. 611. sq.; *Friedle* l. c. p. 560. sq.; *Hinschius* l. c. p. 216. sq.

(63) *Benedict. XIV.* l. c. n. 2.

(64) S. C. C. 4. Dec. 1655, apud *Benedict. XIV.* l. c. n. 3.

(65) S. C. Indulg. 20. Iul. 1868. in Act. S. Sed. vol. IV. p. 103. sq.; S. C. C. 11. Iul. 1620.

(66) Cap. 4. de procur. l. 19. in Sext.; cap. 2. de proc. l. 10. in Clem. applicata Vicario generali per communem sententiam doctorum. Cfr. v. g. *Schmalzgr.* l. I. tit. 28. n. 24.; *Reiffenstuel* eod. n. 89.; *Bouix* l. c. p. 418. sq.

tere *nequit* v. g. ex Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 6. de ref. *absolutionem* ab haeresi *occulta* (67), functiones episcopales, quae iure divino vel humano *ordini* vel *dignitati episcopali* sunt alligatae aut ex iure communi ad *aliam* dignitatem iam delatae (68).

d) Quodsi Episcopus pro suo iure sibi *aliqua* expresse reservat, quae licet in praecedentibus non comprehendantur, tamen sine speciali mandato a Vicario generali expediri non possint, caute et moderate procedat necesse est, ne nimia amplitudine reservationum destruat *mandatum generale* Vicarii generalis. Cfr. *Riganti* l. c. Reg. Canc. Apost. 24. § 3. n. 236. iunct. *Bouix* l. c. p. 369. sq.; *Friedle* p. 355.; *Hinschius* l. c. p. 219. sq.

IV. Singularis est illa praerogativa Vicarii generalis, quod habeat *unum idemque consistorium* sive tribunal cum Episcopo, sed in iis tantum, quae spectant ad *ordinariam* iurisdictionem Episcopi. Quare appellatio a sententia *definitiva* Vicarii generalis etiam ex mandato *speciali* lata ad *Episcopum* tanquam ab eodem ad eundem penitus reprobatur, sed interponenda est apud illum, ad quem ab Episcopo esset appellandum, nisi omnibus attentis Vicarius generalis vi mandati *specialis* fuisset merus delegatus Episcopi (69). Qua ex unitate tribunalis Episcopi et Vicarii generalis illud quoque consequitur, quod Episcopus quidem non teneatur ex delictis et gestis a Vicario *extra suum* officium, at tenetur etiam ad resarcienda damna ex iniusta administratione Vicarii generalis, si sciens vel ex culpabili negligentia talem Vicarium elegit vel retinuit. Item Episcopus sententias *sui* Vicarii generalis solummodo eatenus annullare vel corrigere potest, quatenus id posset quoad actus *a seipso* gestos. Propter

(67) Quae sanctio Tridentina non amplius est practici momenti, quoniam *ipsis Episcopis* facultas absolvendi ab haeresi occulta postea fuit ablata. Cfr. *Benedict. XIV.* l. c. l. IX. cap. 4.; *Bouix* l. c. p. 421. sq.

(68) *Leuren.* l. c. q. 113. sq. Cfr. quoque Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref., quod *Metropolitans* legitime impeditis per *Coepiscopum antiquiorum* Synodus provincialis cogenda sit.

(69) Cap. 2. X. de consuet. l. 4. in Sext.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 247., - *Episcopus non potest annullare iudicia, quae a suo Vicario emanant, quemadmodum non potest annullare iudicia, quae a seipso edita sunt. Sed si in iudicio Vicarii aliquid contingit, quod canonibus adversetur, soli Patriarchae competit illud iudicium revisere per viam appellationis illudque rescindere, si id meretur.* *Leuren.* l. c. q. 73. sq.; *Bouix* l. c. p. 372. sq. 420. sq.; *Kober* l. c. p. 375. sq.; *Scherer* l. c. p. 613.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 219.

eandem rationem unius eiusdemque tribunalis ex decisione S. C. C. 25. Febr. 1642. *Metropolitanus* (non Episcopus dioecesanus) etiam *in prima instantia* est iudex competens in causis contra Vicarios et Officiales Suffraganeorum, quando delinquant in officio et iurisdictione. Denique Vicarius generalis post amissionem officii non tenetur ad syndicatum i. e. ad reddendam rationem administrationis v. g. a successore Episcopi exactam, ut Gregor. XIII. a. 1578. expresse declaravit (70).

V. Inter iura Vicarii generalis etiam recensendum est ius ad *congruum salarium* pro honesta sustentatione. Hinc cum officium Vicarii generalis non sit beneficium, neque quicumque suis stipendiis debeat militare, *Episcopus teneitur*olvere illud salarium (71), nisi aliunde iam Vicario generali pro suo munere specialis retributio sit statuta, ut v. g. fit in Gallia et Germania. At salarium illud *a gubernio* solutum non raro secum fert restrictionem *libertatis* Episcopi in nominando Vicario generali (72).

VI. *Iura honorifica* Episcopo ratione officii, dignitatis, ordinis episcopalis propria certe Vicario generali non competunt. At cum ipse habeat veram quandam *dignitatem* et intimam *unionem* cum Episcopo, sane etiam praesente Episcopo non solum *praecedentiam* habet super singulos canonicos, personatus, dignitates in Capitulis, sed etiam ante *totum* Capitulum cathedrale, si dignitates et canonici incedant in ordinario habitu canonicali (73).

806. De amissione officii Vicarii generalis (74).

I. Potestas Vicarii generalis praeter ipsius *mortem cessat*

a) per *renuntiationem* sive expressam sive tacitam nec acceptatam ab Episcopo v. g. per discessum e dioecesi cum animo non amplius redeundi;

b) per *revocationem* mandati expressam vel tacitam ab Episcopo etiam sine causa *valide* factam; at ut *licite* fiat,

(70) *Leuren*. l. c. q. 301. sq.; *Bouix* l. c. p. 445. sq. 454. sq.; *Ferraris* l. c. art. 4. n. 11.; *Kober* l. c. p. 585. sq.

(71) *Leuren*. l. c. q. 284. sq.; *Ferraris* l. c. v. Vicar. gener. art. 2. n. 15. 16., ubi tradit secundum decisionem S. C. Ep. et Reg. 16. Oct. 1604. emolumenta cancellariae loco salarii non posse assignari Vicario generali.

(72) *Bargilliat* l. c. n. 777.; *Scherer* l. c. p. 615. sq. 624. sq.

(73) Cfr. de quaestionibus particularibus praecedentiae decisiones SS. CC. relatas a *Ferraris* l. c. art. 3. n. 1. sq.; *Benedict*. XIV. l. c. l. III. cap. 3. n. 3. cap. 10. n. 2. sq.; *Santi* l. c. n. 36.

(74) *Leuren*. l. c. q. 290.; *Bouix* l. c. p. 442.

ratio habenda est *honoris* Vicarii generalis et *iusta gravisque causa* intercedat necesse est; secus Vicarius generalis ad salvandum honorem recurrere potest ad S. C., ut sibi per redintegrationem vel *alium* convenientem modum consulat (75).

Quae remotio *ipsi* Vicario est rite *intimanda*, nec sufficit voluntas Episcopi etiam extrinsecus manifesta; ideoque acta Vicarii generalis usque ad *intimatam* revocationem valent;

c) per *remotionem* vel depositionem *ob delicta gravesque negligentias* sive ab Episcopo sive a Romano Pontifice vel S. C. statutam.

II. Praeterea Vicarius generalis cum constituat unum idemque tribunal cum Episcopo, a cuius iurisdictione *principali secundaria* iurdictio Vicarii generalis (cfr. R. I. 42. in Sext.) plane dependet, omnibus illis modis suam potestatem saltem quoad validum usum amittit, quibus in ipso Episcopo *aufertur* vel saltem *suspenditur* potestas episcopalis. Quare potestas Vicarii generalis etiam expirat

a) per *mortem, renuntiationem, translationem, permutationem, depositionem* Episcopi eiusque *ingressum* in ordinem religiosum etiam re non amplius integra, nisi Vicarius generalis ex speciali titulo fuerit merus delegatus vel subdelegatus; at acta Vicarii generalis sunt valida, quae tempore *communis erroris* de morte etc. Episcopi fuerunt gesta;

b) per *excommunicationem maiorem, suspensionem* a iurisdictione, *interdictum* Episcopi etiam iurdictio Vicarii generalis tamdiu manet suspensa, quamdiu Episcopus hisce poenis manet innodatus (76).

(75) S. C. Ep. et Reg. 3. Iul. 1601., 8. Oct. 1649.; *Ferraris* l. c. art. 3. n. 29.

(76) Cap. 1. de off. vic. l. 13. in Sext., unde etiam patet, quod a fortiori iurdictio Vicarii generalis suspendatur, si *ipse* excommunicatur, suspenditur vel interdicitur. Quo in casu Substitutus sive Provicarius, si a Vicario generali deputatur et *Locumtenens* dicitur, pariter iurisdictionem amittit; at *Vicesgerens*, quem Episcopus constituerat Substitutum Vicarii generalis, iurisdictionem retinet. Cfr. *Bouix* l. c. p. 436. sq. Si *Hinschius* l. c. p. 222. in casu excommunicationis etc. Episcopi putat *extingui*, non tantum suspendi iurisdictionem Vicarii generalis, solidum argumentum non affert contra doctrinam veterum canonistarum (*Schmalzgr.* l. I. t. 28. n. 25.; *Santi* eod. tit. n. 35.; *Friedle* l. c. p. 367.), qui solummodo suspensionem potestatis etiam in Vicario generali admiserunt. At si aliqui veteres canonistae in casu captivitatis Episcopi a paganis etc. ob cap. 3. de suppl. l. 8. defenderunt *extinctionem* potestatis in Episcopo et in Vicario generali, dum alii v. g. *Pirhing* l. I. t. 28. n. 68. saltem *suspensionem* esse putant iurisdictionem Vicarii generalis, melius recentiores v. g.

§ 2. DE VICARIIS IN PONTIFICALIBUS.

I. Notae historicae.

807. I. Cum religio christiana etiam extra civitates imperii Romani, in quibus Episcopi residere solebant, magis propagaretur, in subsidium Episcoporum civitatis ruri quoque constituti sunt Episcopi sive potius Chorepiscopi. Qui Chorepiscopi sive iuris Episcopi quoad rem iam a. 269. in epistola Synodi Antiochenae contra Paulum Samosatenum commemorantur (77) et expressis verbis in Conciliis saeculo quarto in Ecclesia orientali (78) celebratis. At utrum fuerint vero *ordine episcopali* insigniti, an potius *presbyteri* cum aliquibus praerogativis episcopalibus, usque in hodiernum diem inter doctores controvertitur (79). Profecto Concilium Laodi-

Friedle l. c. p. 368. sq. alique etiam illam *suspensionem* potestatis Vicarii generalis *negant*; nam profecto per relictum Vicarium generalem optime consultum est administrationi dioecesis Episcopi impediti.

(77) *Euseb.*, *Histor. eccl.* l. VII. cap. 30. n. 10. (ἐπισκόπους τῶν ὁρίων ἀγούσιν).

(78) Cfr. 14. Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.) (Chorepiscopi sunt imitatores 70 discipulorum Christi); c. 13. Conc. Ancyrae. (a. 314.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 231. sq.; unde constat Chorepiscopis ordinationem presbyterorum et diaconorum non fuisse permissam; c. 8. Conc. Nicaen. (a. 325.) de retinendis Episcopis conversis ut Chorepiscopis; c. 8. 10. Conc. Antioch. (a. 341.), ubi decernitur Chorepiscopos *etiamsi ordinationem episcopalem receperint*, non posse ordinare presbyteros vel diaconos sine consensu Episcopi civitatis, ad quam Chorepiscopus pertineat; at ordinatio lectorum, subdiaconorum, exorcistarum eisdem non fuit interdicta; c. 6. Conc. Sardie. (a. 343.) prohibetur ordinatio *Episcopi in vico* aut in modica civitate, cui sufficiat unus *presbyter*.

(79) *Thomassin*, l. c. P. I. l. 2. cap. 1. 2.; *Benedict*, XIV., De Synod. dioec. l. III. cap. 3. n. 6. 7.; *Phillips* l. c. t. II. p. 97. sq. alique v. g. *Petavius* Chorepiscopos saltem antiquos vero *ordine episcopali* insignitos fuisse defendunt; alii v. g. *Wandinger* in *Kirchenl. v. Chorbisch.* cum Thomassino viam quandam mediam tenent, si Chorepiscopos *ordinarie presbyteros* fuisse opinantur, hinc inde vero *Episcopos*; denique *Hinschius* l. c. t. II. p. 162. alique suas opiniones falsas de successiva origine Episcoporum applicantes Chorepiscopos dicunt *praesides presbyteriorum ruralium*. Inter diversas opiniones illa merito praefertur, quae tenet *antiquos* Chorepiscopos in Ecclesia orientali saltem *ordinarie* fuisse insignitos vero *ordine episcopali*. Id manifeste colligitur ex cit. c. 10. Conc. Antiocheni; porro in Concilio Neocaesariensi, Nicaeno, Ephesino *medios* inter alios Episcopos decreta subseripserunt. Cfr. *Phillips* l. c.; *Hinschius* l. c. p. 162. sq.; *Pesch*, *Praelect. dogmat. t. VII.* n. 669.; *Gillmann*, *Chorbischoefe im Orient.* (1903.)

cenum (a. 343-381.) c. 57. prohibuit institutionem Chorepiscoporum et in illorum locum voluit substituere *visitatores* (presbyteros) (80). Qui canon Concilii particularis ne in ipsa quidem Ecclesia *orientali* plenam vim obtinuit; nam subsequentibus quoque saeculis Chorepiscopi ibidem reperiuntur (81). At paulatim etiam in Oriente Chorepiscopi nomen retinentes ad gradum quendam superiorum *presbyterorum* sunt reducti, nisi interdum potius omnino fuerunt extincti. Quae ratione ibidem *Chorepiscopi* ad *instar* Vicariorum foraneorum praesunt tanquam inspectores super regionem, quae ad *civitatem* cathedrae episcopalis pertinet, cum *Periodontae* per modum Decanorum *ruralium* praesint *pagis* dioecesis. Cfr. Synod. Montis Liban. (a. 1736.) in Collect. Lacen. t. II. col. 283. sq.; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 246. sq.

II. In Ecclesia *occidentali* Chorepiscopi pro more Ecclesiae orientalis constituti expressis verbis non commemorantur; at cum ibidem iam saeculo tertio etiam ruri in parvis vicis et oppidis praesertim in Africa Episcopi quamplurimi instituerentur, quoad rem Episcopi rurales non defuerunt, eo tantum discrimine, quod contra praxim orientalem Episcopo civitatensi non fuerint *subiecti*, sed ut comprovinciales coordinati (82). Propter multas exiguasque dioeceses etiam in *Italia* Chorepiscopi non reperiuntur, et pro *Hispania* hucusque saltem certa demonstratio non existit (cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 592.). Porro c. 3. Conc. Regensis (Riez) (a. 439.) in *Gallia* sane Episcopus Armentarius in poenam delicti secundum allegatum c. 8. Concilii Nicaeni (a. 325.) dicitur redigendus ad *nomen Chorepiscopi* vel ad communionem peregrinam (83). Quo ex facto singulari officium Chorepiscopi in Gallia illo tempore *generatim* fuisse receptum sufficienter non probatur; multoque minus aliquid eruitur ex Pseudo-Isidoro aliisque fontibus spuriiis (84).

Negari autem non potest saeculo octavo in regno Francorum nomen et officium Chorepiscoporum denuo reperiri, e

(80) *Hefele* l. c. t. I. p. 773. sq.

(81) Cfr. c. 2. Conc. Chalced. (a. 451.); L. 42. § 9. C. de Episc. l. 3. (a. 528.); c. 14. Conc. Nicaen. II. (a. 787.), ubi Chorepiscopi secundum morem antiquum ex mandato Episcopi dicuntur posse ordinare lectores.

(82) Cfr. Conc. Hippon. (a. 394.) c. 6. (sec. ser.); Conc. Cart. III. (a. 397.) c. 5.; c. 4. Conc. Tolet. XII. (a. 681.).

(83) *Hefele* l. c. t. II. p. 289. sq.

(84) *Phillips* l. c. p. 105. 107.; *Hinschius* l. c. p. 164.

quibus nequaquam *omnes* in presbyteratus gradu constituti videntur caruisse *ordine episcopali* v. g. Lullus aliique Chorepiscopi, qui Episcopis missionariis sive regionariis ad ministerium apostolicum implendum dati sunt. Id, quod a fortiori valet de iis Chorepiscopis, quibus Rabanus Maurus tribuit potestatem iuxta praecepta suorum Episcoporum diaconos et presbyteros *ordinandi et confirmandi* (85).

At vix in dubium vocari potest ex nova illa institutione mox graves abusus ortos esse (86). Hinc mirum non est, quod iam ante Pseudo-Isidorum potestas Chorepiscoporum per ipsa Conciliorum decreta (87) fuerit limitata. Contra Chorepiscopos potissimum insurrexerunt Hincmarus Remensis et Pseudo-Isidorus (88), cum Rabanus Maurus susciperet ipsorum patrocinium (89); ipsi Romani Pontifices eodem saeculo nono Chorepiscopis nondum fuerunt contrarii (90). Nihilominus graves abusus iuncti acri illi impugnationi atque auctoritati spuriarum Decretalium Pseudo-Isidori, quas postea etiam Gratianus (91) suo Decreto inseruit, tandem effecerunt, ut officium Chorepiscoporum in Gallia ex saeculo decimo vix retento nomine fere penitus exstingeretur. Quae exstinctio vel potius transformatio officii Chorepiscoporum in officia Archidiaconorum vel Archipresbyterorum vel Decanorum ruralium in Germania, Anglia, Hibernia (92) in remotiora incidit tempora; at saeculo duodecimo et decimo tertio etiam ibidem Chorepiscopi evanescent.

(85) Epist. Zachariae Papae ad Pippinum (a. 747.); epist. S. Bonif. ad Stephan. III. (a. 755.); Scherer l. c. p. 597.; Hinschius l. c. p. 164. sq.

(86) Cfr. c. 4. Synod. Aquisgran. (a. 836.) de vita infer., ubi carpitur avaritia Chorepiscoporum; c. 44. Conc. Meldens. (a. 845.) de Chorepiscopis propter desidiam et saecularem pervagationem Episcoporum assumptis; Phillips l. c. p. 105. sq.; Hinschius l. c. p. 165. sq.

(87) Cfr. c. 27. Conc. Paris. (a. 829.), ubi confirmatio aliaque Episcopis reservata illis interdicuntur; c. 44. Conc. Meldens. (a. 845.), quo Chorepiscopis prohibetur conficere chrisma, confirmare, consecrare ecclesias, conferre illos ordines, in quibus *impositio manuum* adhibetur.

(88) Phillips l. c. p. 107. sq.; Hinschius l. c. p. 164. 167. sq. Cfr. quoque c. 8. Synod. Metens. (a. 888.) iunct. Hefele l. c. t. IV. p. 546.

(89) Raban. Maur., De instit. clericor. cap. 5., De Chorepiscopis (Si liceat Chorepiscopis presbyteros et diaconos ordinare cum consensu Episcopi sui) apud Migne, P. L. CVII. 301. CX. 1195. sq.

(90) Cfr. epist. Nicolai M. († a. 867.) ad Oswald. Chorep. in c. 6. 39. D. 50.

(91) Cfr. c. 4. 5. D. 68.; c. 25. C. I. q. 7. cum dicto Gratiani.

(92) Synod. nation. Hibern. (a. 1152.) iunct. Hefele l. c. t. V. p. 531. sq. et const. Simon., Episc. Mid. a. 1216.

III. Abrogatis Chorepiscopis in subsidium Episcoporum praesertim ad functiones pontificales peragendas paulatim introducti fuerunt Vicarii in pontificalibus. Illi Vicarii, qui nunc Episcopi titulares esse solent et praepositi alicui sedi clero populoque carenti ordinarie in partibus infidelium sitae, suam originem repetunt ex Episcopis saeculo septimo et octavo suis sedibus in Orienti et Hispania pulsis. Qui Episcopi iuribus in suas sedes nequaquam censebantur spoliati (93), imo ipsis defunctis interdum novi ordinabantur successores (94); interim vero Episcopis, a quibus hospitio fuerant recepti, suppetias tulerunt (95).

Postquam regiones orientales per expeditiones in terram sanctam a christianis recuperatae denuo subiicerentur dominationi infidelium vel schismaticorum (96), inde a saeculo decimo tertio Episcopi catholici praesertim ritus latini, qui ibidem fuerant constituti, suis sedibus depulsi in regiones occidentales migrarunt et ab Episcopis residentialibus in subsidium functionum pontificalium admissi sunt. Quodsi ex illis Episcopis, qui interdum fuerunt plane ignoti et vagabundi, non levia damna orta sunt (97), insuper gravissimus abusus accessit, quod multi praesertim religiosi nec digni nec idonei frequenter et improvide ad titulum ecclesiarum in partibus infidelium ordinarentur Episcopi. Quare ineunte saeculo decimo quarto Clemens V. cap. 5. de elect. I. 3. in Clem. provisionem dioecesium clero populoque carentium Sedi Apostolicae reservavit. Inde factum est, ut ab Episcopis ob amplitudinem dioecesium aliasque ob causas ad assumendos Vicarios in pontificalibus adactis necessario Romanus Pontifex fuerit adeundus. Qui compluribus in regionibus v. g. in Germania saeculo decimo quinto huiusmodi Vicarios in pontificalibus (sive Episcopos *titulares*, auxiliares, suffraganeos,

(93) Cfr. c. 37. Conc. Trullan. (a. 692.) iunct. c. 37. Apost. et c. 18. Conc. Antioch. (a. 341.) et *Hefele* l. c. t. III. p. 335.; *Kohn* in Arch. f. k. K. t. 46. (a. 1881.) p. 201. sq.

(94) Cuius rei rarum exemplum est Caesarius Abbas, qui in Synod. Compostell. (a. 971.) promotus fuit ad sedem archiepiscopalem civitatis Tarraconensis a Saracenis occupatae. Cfr. *Hefele* l. c. t. IV. p. 570.

(95) Cfr. Synod. Oveten. In Hispania (a. 877.?) ; *Mansi*, Collect. Conc. t. VIII. p. 219.; *Hefele* l. c. p. 509.; *Scherer* l. c. p. 598.; *Hinschius* l. c. p. 171. sq.

(96) *Kohn* l. c.; *Scherer* l. c. p. 599.; *Hinschius* l. c. p. 172.

(97) Cfr. c. 49. Synod. Mogunt. (a. 1261.); c. 24. Synod. Ravennat. (a. 1311.); c. 4. Syn. Ravennat. (a. 1314.).

annulares, nullatenses, in partibus infidelium) communiter et stabiliiter propter rationes haud spernendas concessit Episcopis (98). In ipsa quoque Curia romana introducta est praxis assumendi Episcopos titulares, ut Romano Pontifici praesto essent clerici, qui cum dignitate et auctoritate negotia Sedis Apostolicae tractarent.

At vel ex solis actis et decretis Concilii Tridentini (99) luculenter patet Constitutione Clementis V. non omnes abusus Episcoporum titularium fuisse ablatos. Quibus decretis Tridentinis etiam nunc in praxi standum est.

II. Disciplina vicens.

808. I. **Officium Vicarii** in pontificalibus sive Suffraganei nequaquam inter ordinaria et stabilia officia, quibus Episcopus dioecesanus in functionibus *ordinis* episcopalis adiuvetur, ex iure communi est constitutum, sed Vicarii in pontificalibus ordinarie solummodo deputantur Episcopi titulares, non Archiepiscopi titulares, ad tempus in casibus particulibus, si specialis sit necessitas. Quodsi in non paucis dioecesibus v. g. in Germania, Austria, Hungaria, Hispania, Lusitania, Italia, Vicarii in pontificalibus forte iam ex compluribus saeculis ad instar *stabilium* Officialium dioecesis assumi solent, id ex *privilegio* expresso Sedis Apostolicae vel ex legitima *consuetudine* est repetendum (100). At ubicumque in aliqua dioecesi stabiliiter Vicarius in pontificalibus constituitur, successori nunquam idem titulus dioecesis in partibus infidelium sitae conceditur, quem obtinuerat praedecessor, ne paulatim invalescat opinio titulum illum adnexum esse officio Suffraganei sive Vicarii in pontificalibus in illa dioecesi obeundo (101).

(98) *Hefele* l. c. t. VI. p. 553. 617. 997.

(99) Sess. XIV. cap. 2. de ref.; *Theiner*, Acta gen. Conc. Trid. t. II. p. 265. Cfr. quoque c. 8. Synod. Petrocov. in Polonia (a. 1520.); decret. reform. Ratisbon. (a. 1524.) art. 20.; *Pallavicin.*, Storia del Conc. di Trento l. XX. c. 4. 6. 8. Cfr. de Episcopis honorariis sive titularibus et coadiutoribus in Ecclesia orientali: Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 242. sq.; Sinod. Alexandr. (a. 1898.) p. 200.

(100) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 7. l. XIII. cap. 14. n. 5. sq.

(101) *Benedict.* XIV. l. c. l. XIII. cap. 14. n. 8. sq. 11. sq. Cfr. art. 5. concord. Hispan. (a. 1851.); concord. Boruss. (a. 1821.); *Scherer* l. c. p. 600.; *Hinschius* l. c. p. 180. sq.

II. a) **Nominatio et provisio** Vicariorum in pontificalibus etiam ex disciplina vigente unice reservata est *Romano Pontifici*, qui clericum in supplicatione ab Episcopo commendatum facile promovet ad officium Suffraganei audito voto S. C. Consistorialis vel S. C. de Prop. F. Gubernia civilia nullum ius habent sive per nominationem vel approbationem in hoc negotio interveniendi (102).

b) *Qualitates* promovendi Suffraganei sunt eadem quae in reliquis Episcopis requiruntur v. g. quoad honestatem vitae, competentem scientiam, aetatem triginta annorum, legitimos natales, ordinem sacrum a sex mensibus receptum (103).

c) *Ecclesiae, ad quas* Episcopi auxiliares promoveri solent, semper sunt *antiquae* sedes episcopales *nunc* destructae et usque ad recentiora tempora sitae in terris *infidelium* dominationi v. g. Turcarum subiectis. Quare nunquam fit promotio ad ecclesiam quandam episcopalem tempore reformationis per *haereticos* in Anglia, Germania, Dania etc. destructam vel per Episcopum haereticum occupatam v. g. in Anglia. Similiter Leo XIII. sapienti consilio huiusmodi Episcopos simpliciter appellare iussit Episcopos *titulares* deletis verbis "*in partibus infidelium* "; etenim complures sedem illorum Episcoporum titularium nunc non amplius sub dominatione infidelium sunt constitutae v. g. in Graecia, Rumania, Serbia (104).

d) *Forma* quoque *provisionis* in Curia Romana non multum differt ab illa in libera collatione aliorum Episcopatum servata. Etenim fit processus informativus, praeconizatio in Consistorio, nisi provisio fiat per Breve cum simplici publi-

(102) Cap. 5. de elect. III. 3. in Clem.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 14. n. 9.: "*Nemini ius est et auctoritas nominandi vel praesentandi aliquem, ut suffraganeus fiat utque titulum obtineat alicuius Episcopatus titularis quantumvis eidem ius et facultas competeret nominandi et praesentandi ad eum Episcopatum in quo suffraganeus constituitur* "; Scherer l. c. p. 624.; *Hinschius* l. c. p. 180. sq. Quare v. g. decreta gubernii gallici 7. Ian. 1808. aliaeque ordinationes hisce decretis innixae valore iuridico carent. Cfr. *Bargilliat* l. c. n. 700.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 282. sq.

(103) Litt. encycl. S. C. de Prop. F. 3. Mart. 1882. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 79.; *Hinschius* l. c. p. 176.

(104) Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 2. de ref.; *Kohn* l. c. p. 202. sq. Nequaquam vero Vicarius in pontificalibus necessario ex canonicis ecclesiae cathedralis assumi debet, ut expresse declaravit *Card. Consalvi*, Esposizione d. sent. di S. Sant. (Pii VII.) a 1819.

catione in Consistorio, denique expediuntur Litterae Apostolicae.

III. a) **Potestas** Vicariorum in pontificalibus, cum *ordinarie* tantum assumantur in subsidium ministerii **ordinis** episcopalis, reducitur ad ius etiam licite exercendi pontificalia v. g. collationem ordinum, administrationem confirmationis, consecrationem ecclesiarum etc. saltem *in dioecesi*, in qua constituti sunt Suffraganei iuxta *ordinationes* generales vel speciales ab Episcopo dioecesano datas (105). Neque Episcopo auxiliari ad exercitium pontificalium *extra dioecesim* sibi assignatam opus est *indulto apostolico* (106), sed iuxta praxim receptam et ab ipsa S. C. C. 22. Aug. 1626. approbatam certe *sufficit*, ut obtenta venia discedendi a proprio Episcopo dioecesano etiam consensus Ordinarii loci accedat (107).

b) Porro Episcopi auxiliares quoniam vi provisionis **iurisdictionem** non accipiunt in dioecesim suam in partibus infidelium sitam neque in illam cui in subsidium dati sunt (108), evidenter ad quamplurimos actus sunt omnino incompetentes, nisi aliunde ex speciali titulo v. g. Vicarii generalis, Vicesgerentis, Delegati obtineant iurisdictionem. Quare aliquae quaestiones ab antiquis quibusdam scriptoribus motae nec semper rite solutae facile legitimumque obtinent responsum. V. g. Episcopus auxiliaris in sua ecclesia titulari nequit matrimonii assistere, a peccatis absolvere vel confessarios iurisdictione donare vel approbare, indulgentias concedere, Synodum dioecesanam celebrare (109).

c) **Obligationes** (110) quoque Suffraganeis cum Episcopis

(105) Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. de ref., Sess. XIV. cap. 2. de ref. Quare Episcopus titularis etiam ex titulo familiaritatis aliquem ordinare nequit, imo etiam ab ordinatione alicuius infidelis ex ecclesia titulari oriundi atque in nostris regionibus baptizati abstineat. Cfr. Benedict. XIV. Const. « *Cum a nobis* » 4. Aug. 1747.; *Zitelli* l. c. p. 105. sq.

(106) Ita *Fagnan.* in cap. 1. X. V. 33. n. 48. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. c. n. 6. 7., qui innititur decretis Pii IV. (a. 1565.) et Pii V., at authenticam illius decreti Pii V. concludenter non probat nec rationem decreti posterioris S. C. C. supra allegati attendit.

(107) *Kohn* l. c. p. 215. sq.; *Scherer* l. c. p. 599. sq.

(108) *Bargilliat* l. c. n. 702. Quodsi alii distinguunt iurisdictionem *habitu* vel *actu* obtentam, huiusmodi distinctio quoad rem non inducit aliam solutionem; nam qui *actu* caret *exercitio* iurisdictionis, utpote Rom. Pontifici reservato, is validum actum iurisdictionis ponere nequit. Cfr. *Kohn* l. c. p. 206.; *Hinschius* l. c. p. 178.

(109) *Benedict. XIV.* l. c. l. II. cap. 7. n. 2. sq.; *Zitelli* l. c. p. 105. sq.

(110) *Zitelli* l. c. p. 108. sq.; *Kohn* l. c. p. 207. 213. sq.

residentialibus generatim sunt communes velut consecratio episcopalis intra trimestre a die confirmationis suscipienda, nisi ex legitima causa differatur, professio fidei et iuramentum obedientiae et fidelitatis Rom. Pontifici praestandum, vinculum spirituale cum ecclesia titulari, ita ut ad aliam sedem episcopalem tantum postulari, non eligi possint. At Suffraganei minime tenentur ad petendum pallium eiusque usum, etiamsi essent *Archiepiscopi titulares* (111), vel ad residendam vel ad visitanda limina Apostolorum (112), vel applicationem Missae diebus dominicis et festis pro populo suae dioecesis in partibus infidelium (113).

d) *Iura utilia* Vicariorum in pontificalibus maxime in hoc consistunt, quod obtineant ius perpetuum ad congruam *pensionem* ab Episcopodioecetano persolvendam (114), nisi aliunde Suffraganeo provisum sit. Quare ad vitandas difficultates de sustentatione congrua Romanus Pontifex in Bulla provisionis per *indultum* apostolicum concedere solet, ut Vicarius in pontificalibus etiam post promotionem possit dignitatem vel praebendam iam antea acquisitam et ipso iure non amissam *licite* retinere vel novam obtinere (115).

e) *Iura honorifica* (116) Suffraganeorum paucis exceptis (117) eadem sunt atque Episcopis residentialibus propria v. g. ius ad *vestes pontificales, titulos honorificos, ad assistentiam canonicorum*, etsi minus extensam et solemnem, si celebret Missam pontificalem vel conferat sacros ordines loco Episcopi ordinarii (118), *ad praecedentiam* in choro et capitularibus

(111) Aliter *Kohn* l. c. p. 214., sed sine sufficienti probatione. Cfr. *Zitelli* l. c.

(112) *Zitelli* l. c.; *Benedict. XIV.* l. c. l. II. cap. 7. n. 2., qui tamen l. XIII. cap. 6. n. 5. cum Fagnano contrariam doctrinam tenet contra Andreucium, sed solidis argumentis non probat, nisi iure speciali aliter de visitatione liminum caveatur.

(113) Leon. XIII. Const. " *In suprema* " 10. Iun. 1882.; S. C. C. 7. Maii 1806.; *Kohn* l. c. p. 216.

(114) Quae in decretis Pii IV. et Pii V. a *Benedicto XIV.* l. c. l. XIII. cap. 14. n. 5. 6. ex Fagnano allatis de pensione 200 ducatorum sive florenorum aureorum (duc. = 8 1/2 libell. ital.) statuuntur, etiam admissio valore iuridico illorum decretorum ex disciplina nunc vigente et immutato valore pecuniae accipiunt interpretationem.

(115) *Zitelli* l. c. p. 108.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 9.; *Kohn* l. c. p. 219.

(116) *Kohn* l. c. p. 207. sq.; *Zitelli* l. c. p. 107. sq.

(117) S. R. C. 22. Aug. 1722. de negato throno et baldachino.

(118) S. R. C. 1. Sept. 1607.

sessionibus, quibus habitu *episcopali*, non mere *canonicali* interesse debet (119), ad *privilegia* singularia Episcoporum (120).

IV. Cessat munus Vicarii in pontificalibus *morte* vel *remotione* Episcopi, cui *personaliter* in subsidium datus fuerat. Secus dicendum, si quis Suffraganeos renunciatus esset *cuiuscumque* Episcopi in aliqua dioecesi pro tempore existens; sed eo quoque in casu Suffraganeus tempore sedis vacantis quoad exercitium pontificalium dependet a Vicario capitulari (121). Porro cum Vicarius in pontificalibus constitui soleat ad nutum sui Ordinarii, is facultates concessas revocare et denuo per se illa pontificalia exercere valet. Quae revocatio autem non efficit, ut Suffraganeo etiam *pensio* congrua ad honestam sustentationem subducatur; imo illi omnino est relinquenda, etiamsi v. g. propter morbum aliamque legitimam causam suo officio non amplius fungi posset (122). Quodsi Suffraganeus munus suum explere absque iusta causa recuset, per Rom. Pontificem vel S. C. pensio congrua ipsi auferri potest, ut successor in officio assignetur (123).

§ 3. DE COADIUTORIBUS EPISCOPORUM (124).

I. Notae historicae.

809. Primis Ecclesiae temporibus cum haud raro clericis aetate iam provecti ad officium Episcoporum promoverentur, facile accidit, ut Episcopus senio morbisque confectus suo muneri non iam solus plene satisfacere posset. Porro Ecclesia pro suo principio constanter etiamnunc retento: "*Afflicto afflictio non est addenda* „, non eo procedere consuevit,

(119) S. R. C. 16. Mart. 1833., 24. Nov. 1703.; S. C. C. 25. Aug. 1850. de voto et praecedentia in Conc. provincialibus; Collect. S. C. de Prop. Fide n. 125.

(120) S. C. Ep. et Reg. 24. Iul. 1632.; *Kohn* l. c. p. 212. sq.; *Zitelli* l. c.

(121) S. C. C. 22. Febr. 1631., 4. Febr. 1645. apud *Ferraris* l. c. v. Episcopus art. 7. n. 44. 45.

(122) S. C. Consistor. 19. Aug. 1699. et 30. Ian. 1703. apud *Benedict.* XIV. l. c. n. 9.

(123) S. C. C. 11. Iun. 1592.; *Kohn* l. c. p. 208. sq.

(124) Cfr. C. VII. q. 1., C. VIII. q. 1.; Lib. III. tit. 6. de cleric. aegrotante vel debilitato X., tit. 5. eod. in Sext.; comment. iur. Decret. in h. t.; *Leuren.*, Tractatus de Coadiutoriis; *Bouix*, De Episc. t. I. p. 497. sq.; *Scherer* l. c. p. 601. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 249. sq.; *Thomassin.* l. c. P. II. l. 2. cap. 55. sq.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 10. n. 21. sq.

ut Episcopum aegrotum et debilitatum a suo officio *invitum removeret*, sed eidem potius cooperatorem quendam constituit (125). Idem pariter obtinuit, si praeter senium vel morbum *aliae* essent causae, ob quas Episcopus sive ad tempus sive in perpetuum a perfecta dioecesis administratione impediretur et aliena indigeret opera.

Cuius disciplinae prima vestigia iam occurrunt ineunte saeculo tertio, cum a. 212. Alexander, Episcopus in Cappadocia ordinatus (126), a fratribus ecclesiae Hierosolymitanae et consentientibus Episcopis vicinarum ecclesiarum *Coadiutor* (127) daretur Narcisso, Episcopo Hierosolymitano et seni 116 annorum. Similiter saeculo quarto S. Gregorius (Theologus) in functionibus episcopalibus adiuvit patrem suum, qui fuerat Episcopus Nazianzenus, et S. Basilius quoque idem fere auxilium praestitit Eusebio, Episcopo Caesariensi. Celeberrimum vero exemplum suppeditat S. Augustinus, qui expositante Valerio, Episcopo Hipponensi, cum acclamatione universae plebis et approbatione vicinorum Episcoporum et Primatis Numidiaae et Archiepiscopi Carthaginensis (a. 395.-396.), coepiscopus consecratus est (128). Quod propter Concilii Nicaeni (a. 325.) vetitum (c. 8.) fieri non debuisse, et ipse Valerius et Augustinus quoque (ut ipse fatetur) eo tempore penitus ignorabant (129). Quodsi ex iure antiquo prospiciendum fuit, ne *duo* simul essent in una ecclesia Episcopi (Sacerdotes) (130), pariter sacris canonibus non fuit consonum, si ipsi Episcopi vivi sibi constituerunt Coadiutores cum iure successionis tantum (131).

(125) Cfr. c. 2. C. VII. q. 1. (S. Greg. a. 591.); cap. 5. X. de cler. aegr. iunct. reliq. cap. eiusd. tit.

(126) *Euseb.*, Histor. eccl. l. VII. cap. 11.

(127) Cap. 5. X. de cleric. aegr. (Innoc. III. a. 1204.).

(128) *Possidius*, Vita S. August. cap. 5. 8.; S. *Paulinus* Nolan. in epist. ser. a. 396. = c. 12. C. VII. q. 1.

(129) *Possidius* l. c. cap. 8.; S. August. epist. 213. n. 4. apud *Migne*, P. L. XXXIII. 967.; *Hefele* l. c. t. I. p. 411. not. 2.

(130) S. Cypr. in c. 5. 6. C. VII. q. 1.; c. 8. Conc. Nicaen. (a. 325.); Hilarii Papae epist. ad Ascan. Tarracon. (a. 465.) cap. 3. apud *Thiel*, Epist. Rom. Pont. p. 170. iunct. p. 168.; cap. 14. X. de off. iud. ord. I. 31.

(131) Cfr. c. 76. Apost. iunct. c. 23. Conc. Antioch. (a. 341.); Synodus Romana (a. 462.) et c. 5. Synod. Rom. (a. 465.) Hilarii Papae contra abusus in Gallia et Hispania iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 589. sq. 592. sq.; c. 12. Conc. Aurel. V. (a. 549.); c. 3. (2.) Conc. Paris. (a. 614.); c. 22. Conc. Latunens. (a. 670.-673.) iunct. *Hefele* l. c. t. III. p. 107. sq. Quae disciplina in Africa pleno rigore non videtur fuisse recepta. Cfr. S. Aug. cit. ep. 213. apud *Migne* l. c. n. 966. sq.

Quare Romani Pontifices et Concilia provincialia, cum Episcopus aegrotus vel debilis simpliciter presbytero non posset committere functiones *ordinis episcopalis* (132), viam quandam mediam tenuerunt atque Episcopum quendam vicinum requirendum esse statuerunt ut *dispensatorem* (133), qui pro more tempore sedis vacantis recepto auxilia praestaret.

Quae praxis in casibus particularibus difficultate non caret; ideo mirum non est, quod Romani Pontifices subsequentibus saeculis hinc inde ab illa recesserint. Qua ratione S. Bonifacius a. 748. a Zacharia Papa aegre obtinuit potestatem, ut ipse sibi ordinaret successorem (134). Neque desunt exempla, quibus Episcopis aegrotis et debilibus dati fuerint Coadiutores cum iure successionis (135).

At Bonifacius VIII. primus fuit Romanus Pontifex (136), qui indubitanter expressisque verbis concessionem Coadiutoris episcopalis sive *temporanei* sive *perpetui* cum iure successionis *Sedi Apostolicae reservavit*, salva imprimis illa limitatione, quod praecipue in remotis regionibus Episcopus senio vel alias *perpetuo* impeditus de consilio et assensu maioris partis sui Capituli ex auctoritate apostolica *possit* assumere unum vel duos Coadiutores. Si vero Episcopus *demens* factus est, ipsum Capitulum, dummodo duae tertiae partes consentiant, ex eadem auctoritate apostolica assumere valent unum vel duos Coadiutores ea conditione adiecta, ut quam primum universum negotium ad Sedem Apostolicam referat. Quae relatio pariter a Capitulo est facienda, si Episcopus perpetuo impeditus, de quo supra, non obstante requisitione Capituli nolit assumere Coadiutorem (137). Quae sanctio Bonifacii VIII. ex disciplina vigente et in Curia Romana probata eam accepit interpretationem, ut Capitulum

(132) Cfr. c. 30. Conc. Arausic. (a. 441.).

(133) S. Gregor. M. (a. 601.) et Nicol. M. (a. 858.-867.) in cit. c. 1. 4. C. VII. q. 1.; can. 30. cit. Conc. Arausic.

(134) Cfr. c. 17. C. VII. q. 1.

(135) *Hinschius* l. c. p. 251.

(136) Innoc. III. cit. cap. 5. X. de cler. aegr. III. 6. concessionem Coadiutoris etiam temporalis *nondum* expressis verbis Rom. Pontifici reservatam esse statuit. Cfr. *Passerin.*, Commentar. in cap. unic. de cleric. aegr. III. 5. in Sext. n. 11.; *Scherer* l. c. p. 601. not. 20.

(137) Cap. unic. de cleric. aegr. III. 5. in Sext.; *Passerin.* l. c. in cap. unic. de cler. aegr. in Sext.; *Scherer* l. c. p. 601. not. 20., ubi recte nimiam extensionem illius cap. unic. ad omnes dioeceses (cfr. *Hinschius* l. c. t. II. p. 252.) etiam non sitas in remotis regionibus reiicit.

salvo officio Vicarii generalis iam existentis et omnia constitutione Coadiutoris casum dementiae quamprimum ad Sedem Apostolicam deferat, licet ius Bonifacii VIII. de Coadiutoribus *Episcoporum* per *generalem* legem Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 19. de ref. qua mandata de providendo, expectativae et similia indulta abrogantur, per se non fuerit sublatum. Imo quamvis Sess. XXV. cap. 7. de ref. posthac coadiutoriae cum futura successione generatim in quibuscunque beneficiis ecclesiasticis non amplius permitterentur, tamen ab illa prohibitione disertis verbis excipiuntur casus, quibus ecclesiae cathedralis aut monasterii urgens necessitas aut evidens utilitas postulet Praelato dari Coadiutorem a Romano Pontifice.

II. Disciplina vicens.

810. I. Notio et divisio. Coadiutor (138) Episcopi dicitur ille, qui auctoritate legitima ex causa iusta constituitur cum obligatione et potestate adiuvandi Episcopum in ipsius officii administratione vel regimine.

Dividuntur etiam Coadiutores Episcoporum in *temporales* sive *sine* futura successione et in *perpetuos* sive *cum* futura successione. Illi deputantur ad tempus i. e. tantum *vita* aut *impedimento* Coadiuti durante; alii ita constituuntur, ut quamprimum Coadiuti officium *vacet*, Coadiutor in eodem succedat. Inde facile patet inter Coadiutores temporales et perpetuos Episcoporum vel Administratores Apostolicos complures intercedere *differentias*. Neque minus manifestum est eosdem quoque Coadiutores *vi Coadiutoriae* nec strictum habere *beneficium* vel *officium ecclesiasticum* nec veram *Praelaturam* (dignitatem) ratione illius ecclesiae, cuius Episcopo aliquis datus est Coadiutor. Nequaquam enim obiective ipsa iuris dispositione certus quidam complexus iurium et obligationum ex iure quodam proprio Coadiutori Episcopi est definitus. Multo minus habetur perpetuitas *subiectiva* tituli cum iure in re; nam ipse Coadiutus quamdiu vivit, illum titulum retinet (139).

II. Constitutio Coadiutoris Episcopi.

a) Potestas deputandi Coadiutorem Episcopi cum futura

(138) Cfr. de notione et divisione coadiutoris vel coadiutoriae in genere: *Leuren*. l. c. q. 306. sq.; *Reiffenstuel* l. c. l. III. tit. 6. n. 22. sq.

(139) *Leuren*. l. c. q. 308. sq. 313. sq.; *Bouix* l. c. p. 498. sq.

successione ita spectat ad *solum* Romanum Pontificem, ut neque Capitula iure eligendi praedita neque gubernia, quibus competit ius praesentandi vel nominandi, possint eligere vel praesentare Coadiutorem cum futura successione. Nam in ordinario iure eligendi vel praesentandi vel nominandi ex constanti praxi S. Sedis eadem facultas non censetur concessa etiam in ordine ad designandum Coadiutorem cum futura successione, nisi disertis verbis exprimatur in indulto apostolico. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 7. de ref. Imo etiamsi agatur de Coadiutore Episcopi *sine futura successione*, huiusmodi causa tanquam maior iam ex Bonifacii VIII. cap. unic. de cleric. aegr. III. 5. in Sext. Sedi Apostolicae est etiamnunc reservata. Nonnullae limitationes h. cap. supra in notis historicis allatae ex disciplina nunc vigente et pro facilitate commercii non amplius videntur esse practici momenti, cum Sedes Apostolica nunc soleat directe et per se, non per potestatem delegatam providere dioecesi, si Episcopus in officio suo exercendo sit perpetuo impeditus (140).

b) *Causae*, ob quas Coadiutor Episcopo est concedendus, ex Conc. Trid. l. c. a Romano Pontifice sunt diligenter cognoscendae. Id quod fit a S. C. Consistoriali, nisi forte Episcopo vel Vicario Apostolico S. C. de Propaganda F. subiecto Coadiutor sit deputandus. Quae causa ad Coadiutoriam *temporalem* generatim est *perpetuum impedimentum Coadiuti* in officio episcopali *rite* implendo v. g. gravis infirmitas perpetua, senium etc.; ad concedendam vero Coadiutoriam *perpetuam* praeter urgentem necessitatem vel evidentem utilitatem ecclesiae cathedralis a Conc. Trid. l. c. requisitam *accedere* potest etiam favor quidam *Coadiutoris* deputandi, nec negligendae sunt aliae rationes extrinsecae a persona *Coadiuti* alienae v. g. periculum discordiarum vel protractae vacationis vel perversionis plebis (141). Cum nostra aetate in non paucis dioecesibus reperiantur Vicarii generales in spiritualibus et Vicarii in pontificalibus cum ampla potestate, sane non tanta est necessitas Episcopo debili, sed pleno usu rationis gaudenti constituendi Coadiutorem.

(140) Schmalzgr. l. c. l. III. tit. 6. n. 12. sq.; Santi l. c. eod. lib. et tit. n. 7.; Leuren. l. c. q. 326. sq. 330. sq.; Giobbio l. c. t. II. n. 286. sq.

(141) Schmalzgr. l. c. n. 18. sq.; Leuren. l. c. q. 325. sq.; Bouix l. c. p. 504. sq.; Hinschius l. c. p. 253., ubi *legitimas* illas rationes *extrinsecas* ab *abusibus recte notatis* non sufficienter videtur discernere. Cfr. quoque Scherer l. c. p. 602. not. 22.

c) *Qualitates Coadiutoris Episcopi*, si is cum iure *successionis* deputetur aut Episcopus titularis *consecratur* (ut communiter fit), certe eadem esse debent, quae a iure in Episcopis requiruntur. Cfr. Conc. Trid. l. c. Quodsi Coadiutor temporalis *ordine episcopali* non initietur, qualitates speciales expressa iuris sanctione non sunt praescriptae, sed ex analogia quadam saltem dotes pro officio Vicarii generalis vel capitularis requisitae merito exiguntur (142).

d) *Forma quaedam singularis* in constituendo Coadiutore Episcopi a Romano Pontifice (143) necessario non est adhibenda, cum ipse *plena libertate* concedat Coadiutoriam. At quae ex natura rei et iure Tridentino l. c. sunt attendenda, negligi non solent. Porro Romanus Pontifex Episcopo etiam *invito* ex iusta causa constituere potest temporalem vel perpetuum Coadiutorem: attamen de facto absque consensu *Coadiuti* ex stylo Curiae non datur Coadiutor *cum iure successionis* nec facile obtruditur *temporalis* (144).

Denique ubi agatur de ecclesia cathedrali, quae praevia *electione* Capituli vel *nominatione* regia concedi solet, consensus eorum, qui iure eligendi vel nominandi potiuntur, a Sede Apostolica de facto solet praequiri, nisi Romanus Pontifex ob speciales circumstantias pro suo iure consensum Capituli vel votum principis non exigendum esse putet (145).

Ceteroquin cum Coadiutores Episcoporum promoveri soleant ad ecclesiam titularem, in reliquis servanda est *forma* promotionis Episcopi *titularis* cum solitis Litteris Apostolicis, in quibus accurate exprimuntur facultates Coadiutori concessae.

(142) *Leuren*. l. c. q. 375. sq.; *Scherer* l. c. p. 601. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 21. sq.

(143) Cap. unic. de cleric. aegr. in Sext., ubi pro casibus exceptis indicantur solemnitates ab Episcopo vel Capitulo servandae.

(144) *Leuren*. l. c. q. 363. sq.; *Bouix* l. c. p. 507. sq.

(145) *Leuren*. l. c. q. 352. sq. 424. sq.; *Benedict.* XIV. l. c. l. XIII. cap. 10. n. 24.; *Scherer* l. c. p. 602. not. 23., ubi tamen ex unico exemplo contrario et plane singulari nimium deducit; *Giobbio* l. c. t. II. n. 286. 287. Cfr. conventionem a S. Sede initam a. 1890. cum gubernio Angliae pro insula Melitensi: « *La quale prattica* (avviso preventivo al Governo Inglese) *si estenderà ancora ai casi di nomine di Amministratori Apostolici e Coadiutori con futura successione* »; concordatum Pii VI. cum regina Lusitaniae (a. 1778.): « *Quod integrum liberumque sit Apostolicae Sedi ius admittendi pro libitu cum futura successione Coadiutorias, quavis remota limitatione, perinde ac si praesens concessio minime peracta foret* ».

III. **Iura et obligationes** Coadiutoris Episcopi ad haec reducuntur:

a) *Potestas* ipsius generatim eruenda est ex tenore Litterarum Apostolicarum, quibus Coadiutor deputatus est sive ad *tempus cum onere* coadiuvandi Episcopum, sive in perpetuum aut cum *solo* iure successionis aut *simul* cum obligatione praestandi Coadiuto officia veri Coadiutoris. In reliquis standum est sanctionibus iuris communis vel decisionibus SS. CC. vel communibus doctorum sententiis.

Quodsi Coadiutor datus sit Episcopo *totaliter inhabili* v. g. amenti, ex *delegatione* apostolica *universa* potestas Episcopi sive ordinaria sive delegata in spiritualibus et temporalibus transit in Coadiutorem, ita ut v. g. etiam libere conferre possit beneficia ecclesiastica vacantia (146).

Si vero Coadiutus sit *sui Compos*, nequit Coadiutor invito Coadiuto sese immiscere in exercitio pontificalium vel iurisdictionalium, quibus Coadiutus *per seipsum* potest et vult defungi, aut quae per Coadiutorem fieri ex rationabili causa vetat (147), aut ipsa *iuris* dispositione Coadiutori sint interdicta (148). At ex altera parte Episcopus si habeat Coadiutorem et impeditus sit, non potest functiones *alteri* praesertim generaliter *delegare* quam Coadiutori, qui illas per se exercere vult et potest (149), nec valet Coadiutorem, utpote Episcopum titularem, *punire*, etiamsi is sit simul canonicus vel Archidiaconus in sua ecclesia cathedrali (150), nec *revocare*, quae Coadiutor gessit in casibus sibi a iure permisis (151).

b) *Iura utilia in beneficium Coadiuti* non spectant ad Coadiutorem (152), sed ad Coadiutum; attamen Coadiutor Epi-

(146) *Leuren.* l. c. q. 397. 411.; *Schmalzgr.* l. c. n. 26. sq.

(147) *Bouix* l. c. p. 510. sq.; *Leuren.* l. c. q. 398. sq.

(148) Cap. unic. de cleric. aegr. l. 5. in Sext. de prohibita Coadiutoribus alienatione bonorum ecclesiasticorum, quae pertinent ad Praelatos ipsorum et ecclesias suas iunct. *Schmalzgr.* l. c. n. 27. et disciplinae nunc vigenti; de bonis pretiosis et beneplacito apostolico; *Leuren.* l. c. q. 403. sq.; *Ferraris* l. c. v. Coadiutor n. 42. sq.; *Bouix* l. c. p. 512. sq.

(149) S. C. Ep. et Reg. 25. Sept. 1623. *Ferraris* l. c. n. 60. iunct. *Scheerer* l. c. p. 603. not. 29.; *Bouix* l. c. p. 515.; *Leuren.* l. c. q. 441., unde liquet per se Vicarium generalem Coadiuti non excludi.

(150) S. C. C. 18. Febr. 1623.; *Ferraris* l. c.

(151) *Leuren.* l. c. q. 399. 442.

(152) Cap. 1. X. de cleric. aegr. III. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8. sq.; *Leuren.* l. c. q. 421. sq.

scopi vocatus ad *servilia* praestanda per se habet ius, ut ipsi congrua *sustentatio* ex mensa episcopali et habitatio conveniens assignetur inde a die captae possessionis Coadiutoriae, nisi aliunde iam sit provisum. Quodsi mensa episcopalis huic oneri ferendo par non est, aliis modis ordinarie in Litteris Apostolicis iam expressis *Coadiutoris* sustentatio est procuranda (153).

c) *Iura honorifica* Coadiutorum, qui Episcopi *titulares* esse solent, facile innotescunt ex iis, quae de honoribus et privilegiis Episcoporum et Vicariorum in pontificalibus disputata sunt. In specie Coadiutori competit locus immediate post Coadiutum atque *praecedit* omnibus aliis, qui respectu illius sunt inferiores (154).

d) *Obligationes* Coadiutoris, qui datus est ad supplendam administrationem Coadiuti impediti, non cum *solo iure* ad successionem generatim in hoc consistunt, ut ipsius *Episcopi* atque *ecclesiae*, pro cuius regimine adiuvando vocatus est, *curam gerat* ad tramites mandati apostolici (155). Quare Coadiutor ut illis obligationibus satisfacere possit, *residere* debet in loco residentiae Coadiuti salvo trimestri a iure concessio, neque inde discedere potest absque consensu eiusdem Coadiuti, etiamsi *ille* ab onere residendi pariter *non* sit exemptus. Porro tenetur, quoties fuerit a Coadiuto etiam non impedito requisitus, pontificalia aliasque functiones episcopales exercere (156).

IV. *Exspirat* officium et potestas Coadiutoris *temporalis* per mortem naturalem vel *resignationem* vel *privationem* vel sublatum *impedimentum* Coadiuti.

Coadiutor vero *perpetuus* Coadiutoriam in casibus enumeratis vacationis ut Coadiutoriam veram pariter amittit, et ipsius *ius ad rem* ex concessione apostolica Coadiutoriae ob-

(153) Cap. unic. de cleric. aegr. III. 5. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 423.; *Ferraris* l. c. n. 31. sq.

(154) Cfr. de huiusmodi iuribus honorificis et liturgicis resolutiones S. R. C. 21. Ian. 1561. (?) et Sept. 1698. apud *Ferraris* l. c. n. 42. sq. 68. sq. et S. R. C. 30. Sept. 1596. (Coadiutores cum futura successione in Conc. prov. sedent iuxta tempus eorum promotionum), 11. Mart. 1882. (Coadiutor Archiepiscopi cum fut. succ. non est nominandus in canone, sed Archiepiscopus coadiutus tantum) in *Deer. auth.* n. 60. 3538.; *Leuren.* l. c. q. 403. 419.; *Bouix* l. c. p. 517. sq.

(155) *Schmalzgr.* l. c. n. 29.; *Leuren.* l. c. q. 379. sq. 434. sq.

(156) S. C. Ep. et Reg. 28. Maii 1628., 24. Mart. 1597., 7. Sept. 1619.; *Ferraris* l. c. n. 37. 57. 63.

tentum potius transit in *ius in re*, atque *ipso facto* vacationis sedis episcopalis et *sine nova collatione* fit proprius Episcopus dioecesis, in qua " *ex nunc, prout ex tunc* „ Coadiutor Episcopi fuerat constitutus (157).

Item Coadiutoria cessat per *mortem*, resignationem, privationem, absolutam et perpetuam incapacitatem ipsius *Coadiutoris*; at tanquam *gratia facta* nequaquam exspirat per mortem *Romani Pontificis concedentis* Coadiutoriam (158).

Finita Coadiutoria Coadiutor *perpetuus* cum iure successionis nemini debet reddere rationem administrationis suae; Coadiutor vero *temporalis absque* futura successione tenetur reddere rationem *Coadiuto*, si is sanae mentis fuerit, vel si Coadiutus mortuus sit, eiusdem *Capitulo*, vel etiam ipsius successori, si hoc antea non fecerit (159).

811. Scholion. Quemadmodum Romanus Pontifex pro regimine universalis Ecclesiae et dioecesis Romanae habet Curiam multis officialibus superioribus et inferioribus rite constitutam, ita etiam praesertim in amplis dioecesibus facile fieri potest, ut Episcopi in Curia dioecesana praeter adiutores huc usque recensitos ad pertractanda negotia aliis quoque indigeant administris. Quare imprimis ampla gaudent potestate pro casibus particularibus et transeuntibus deputandi etiam extra suam Curiam *delegatos* vel commissarios. Neque quidquam obstat, quominus in causis frequenter occurrentibus huiusmodi delegationes *stabiliter* et ratione *officii*, non mere *personaliter* concedantur v. g. Vicariis foraneis vel Archipresbyteris (160).

Deinde in ipsa Curia dioecesana non levia habentur commoda, si regimen in *rebus spiritualibus* distinguatur ab ad-

(157) *Schmalzgr.* l. c. n. 34. 35.; *Leuren.* l. c. q. 428. iunct. q. 424. sq.; *Ferraris* l. c. n. 26.

(158) *Leuren.* l. c. q. 429. sq.; *Ferraris* l. c. n. 86.; *Scherer* l. c. p. 603. not. 26., ubi recte sententiam ab *Hinschius* l. c. t. II. p. 256. not. 5. inefficaciter propugnatam non admittit, quasi censura, qua Coadiutus *plena* administratione nondum destitutus in exercitio iurisdictionis impediatur, eundem effectum etiam in Coadiutore producat. Nam Coadiutor hac in re arbitrarie aequiparatur *Vicario generali*, eiusque facultates *generales* et *amples* hunc casum *non excipiunt* et insuper nituntur directa concessione Romani Pontificis, non commissione Coadiuti, qui censura innodatus suis *mandatis* usum facultatum pontificiarum impedire nequit.

(159) Cap. unic. de cleric. aegr. III. 6. in Sext.; *Leuren.* l. c. q. 396.

(160) Gregorio XVI. Regolamentoo legislat. § 1714. de iudiciis oeconomicis Vicariorum foraneorum; Instr. Card. Rauscher § 146. et *Schulte*, Ehepr. (comment. in hanc Instr.) p. 32. sq.

ministratione *bonorum temporalium*, et exercitium iurisdictionis *voluntariae* et administrativae non iisdem personis committatur, quibus iurdictio *litigiosa* et *criminalis* est concessa. Quare pro diversitate regionum instituitur *Vicariatus generalis* vel *Ordinariatus* cum cancellario et notario et *consiliariis* et *assessoribus* libere ab Episcopo electis (161), quibus potissimum incumbit *administratio* rerum *spiritualium* et iurisdictionis *voluntariae* (162). Porro *Officialis* deputatur, qui praesit iudiciis primae instantiae in Curia dioecesana, imo forte plura distincta constituuntur *tribunalia* vel *collegia* iudicum ad definiendas causas *matrimoniales* vel *civiles* vel *criminales* vel per *appellationem* delatas (163). Praeterea *Oeconomus* (164) dioecesanus reperitur, qui intendit legitimae administrationi *mensae* episcopalis et *fundorum communium*, cum alii officiales *invigilent* revisioni administrationis bonorum temporalium in aliis institutis dioecesanis. Quoniam nostra aetate Ecclesia non raro in rebus suis de facto dependet a legibus et tribunaliis civilibus, *Syndicus* vel *Procurator* peritus ex *laicis advocatis* assumitur, qui iura Ecclesiae tueatur et damna praecaveat.

§ 4. DE VICARIIS FORANEIS (165).

I. Notae historicae (166).

812. Postquam religio catholica etiam extra civitatem Episcopi propagari coepta est, sane fideles *ruri* viventes ab initio pro exiguo suo numero in civitatem ad cultum divi-

(161) *Nussi* l. c. p. 63. sq. de illo iure Episcopi etiam in recentioribus concordatis admisso; *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cap. 100. sq.

(162) Quocum Vicariatu generali optime coniunguntur *cancellaria* quaedam bene ordinata, item *archivum* rite digestum et *bibliotheca* dioecesana. Cfr. cap. 9. X. de off. archid. l. 23. (de cancellario); Conc. Roman. (a. 1725.) in Collect. Lac. t. I. col. 362. sq. 422. sq. (de archiv.); Conc. Westmonaster. l. (a. 1852.) ibid. t. III. col. 926.; *Thomassin*. l. c. cap. 104. sq.; *Phillips* l. c. t. VI. p. 362. sq.; *Kraus* l. c. v. Bibliotheken; *Scherer* l. c. p. 616. sq.; Collect. Lac. v. v. Cancellaria, Archivum.

(163) Instr. Card. Rauscher § 97. sq.; *Droste*, Kirchl. Criminal. p. 163. sq. 36. sq.; *Scherer* l. c.; *Thomassin*. l. c. cap. 9.

(164) Cfr. c. 26. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 21. C. XVI. q. 7.; Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 422.; *Hefele* l. c. t. II. p. 527.; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 787. sq.

(165) Lib. I. tit. 24. de off. archipresbyt.; *Devoti*, Ius canonic. univ. h. t. § 1. sq. § 4.

(166) *Thomassin*. l. c. P. I. l. 2. cp. 3. sq. 21. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 115. sq.; *Saegmueller* l. c. in font., Lehrb. d. k. K. § 100.

num convenerunt (167). At crescente ruri multitudine fidelium ab Episcopo paulatim presbyteri fuerunt ablegandi, qui ibidem divina celebrarent mysteria et curam agerent populi christiani. Nec mirum, quod huiusmodi presbyteri in regionibus ruralibus mox etiam stabilem haberent residentiam. Cuius disciplinae saeculo tertio prima vestigia in Aegypto commemorantur (168); deinde vero saeculo quarto et quinto in Ecclesiâ orientali et occidentali haec praxis iam universaliter est recepta et in meliorem formam redacta (169). Cum praeter ecclesias rurales antiquiores et principales (baptismales) paulatim etiam erigerentur tituli minores (oratoria), facile accidit, ut rectores ecclesiarum (baptismalium) tanquam *Archipresbyteri rurales* vel *Vicarii* in presbyteros titulorum minorum maioritatem quandam consequerentur (170).

Ut inter saeculum sextum et nonum introducta est illa praxis dioeceses saltem maiores in complures Archidiaconatus dividendi, ita Archidiaconatus quoque in districtus quosdam minores dismembrati sunt, quos Archipresbyteratus (decanias, christianitates) appellarunt, eisque praefuerunt Archipresbyteri vel Decani rurales cum *potestate* satis restricta (171). Quare quamvis officium Decanorum ruralium saeculis subsequentibus in praxi fuerit retentum, tamen in compilationibus authenticis nonnisi obiter attingitur (172). Idem accidit in Concilio Tridentino, quod tantum per transennam fa-

(167) *S. Iustinus* († a. 166.) in Apolog. I. cap. 67.

(168) *S. Dionysius* Alexandr. († a. 265.) apud *Euseb.*, *Histor. eccles.* I. VII. cap. 24.

(169) Cfr. c. 13. Conc. Neocaes. (a. 314.-325.); c. 8. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 6. 17. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 3. Conc. Vasens. (a. 442.); c. 54. Conc. Agath. (a. 506.) et c. 7. Conc. Tarracon. (a. 516.) iunct. *Hefele* I. c. p. 658. 676.

(170) Cfr. c. 9. Conc. Turon. II. (a. 567.); c. 20. Synod. Antissiod. (a. 585.); cap. 4. X. de off. archipr. I. 24.; *Thomassin.* I. c. cap. 4.

(171) Cfr. c. 3. Synod. Tolesan. (a. 844.); cap. 4. X. de off. archipr. = c. 13. Conc. Ticin. (a. 850.) non Synod. Ravennat., ut dicitur in inscriptione cit. cap. 4.; *Thomassin.* I. c. cap. 5.; *Scherer* I. c. p. 618. sq.; *Hinschius* I. c. p. 269. sq. Cfr. quoque cap. 7. § 2. de off. archid. I. 23.

(172) Cfr. c. 1. Synod. Rothomag. (a. 1074.); c. 8. Synod. Londin. (a. 1108.); c. 4. Conc. Lateran. (a. 1123.); c. 7. Synod. Turon. (a. 1163.) et alibi passim, licet interdum minus pateat, utrum de Decano Capituli, an de Decano rurali agatur; cap. 4. X. de off. archipr.; cap. 2. de rescr. I. 2. in Clem. (de Officialibus vel Vicariis *foraneis*). At in hoc tempus (saec. 13. et 14.) incidit, ut presbyteri *Decanatuum* ruralium coadunarentur in *Capitula ruralia* cum suis Officialibus i. e. Decano, Camerario, Definitoribus.

cit mentionem Decanorum v. g. Sess. XXIV. cap. 3. 20. de ref., ubi eorum potestatem visitandi restringit atque pro more Conciliorum provincialium iam ante Concilium Tridentinum celebratorum (173) eisdem causas matrimoniales et criminales subducit. Qua in modestiore conditione Decani etiam post reformationem Tridentinam retenti sunt (174).

II. Disciplina vicens.

813. I. Notio et constitutio. Vicarii foranei (Decani rurales, Archipresbyteri) generatim vocantur parochi, qui super aliquo *districtu* dioecesis compluribus parochiis constituto iura quaedam et officia *ab Episcopo delegata* exercent. Unde facile intelligitur, qua ratione Vicarius foraneus differat a Vicario generali (175).

Institutio Decanatum ruralium ex iure *communi* in singulis dioecesibus praesertim exiguis *non est praescripta* (176).

Porro Episcopi plena libertate utuntur in *erigendis* vel *circumscribendis* vel *dividendis* vel *uniendis* vel *supprimendis* Vicariatibus foraneis. Quare salvis iuribus legitime quaesitis nequaquam adstringuntur solemnitatibus, quae v. g. ad divisionem vel unionem parochiarum requiruntur, neque sequantur necesse est divisiones politicas vel beneplacitum potestatis civilis. Multoque minus ex *iuris communis* dispositione *iura* et *officia* muneris Vicarii foranei sunt definita, sed plane dependent a mandatis Episcopi vel a consuetudinibus et statutis per ipsum vel Conc. provinciale approbatis (177).

II. Deputatio singulorum Vicariorum foraneorum fit per *liberam* nominationem Episcopi ordinarie ex idoneis et di-

(173) Cfr. v. g. c. 19. Synod. Oxon. 1222.; c. 13. Conc. Rothomag. (a. 1231.); c. 8. statut. Clarom. (a. 1268.); c. 25. Conc. Trevir. (a. 1310.).

(174) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 3. n. 5. sq. 8. sq., ubi recte contra Thomassinum tenet Vicarios foraneos nequaquam deum per S. Carol. Borrom. in Italiam fuisse invectos, sed iam antea ibidem exstitisse.

(175) *Leuren.* l. c. q. 11. 12.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 3. n. 5.

(176) Cfr. de iure particulari: Collect. Lac. v. v. Archipresbyter, Decani, Vicarius foraneus, ubi illorum institutio interdum solummodo *commendatur*, at quandoque etiam praescribitur. *Ferraris* l. c. v. Vicarius foraneus n. 3., ubi allegat *particul.* decis. S. C. Ep. et Reg.

(177) S. C. C. 12. Dec. 1891.; Collect. Lac. l. c. v. g. Conc. prov. Venetum (a. 1859.) et prov. Neogranat. (a. 1868.) *ibid.* t. VI. col. 306. 422.; Conc. prov. Rothomag. (a. 1850.) *ibid.* t. IV. col. 524.

gnioribus *parochis* Decanatus, nisi ipse sponte Capitulo rurali *commendationem* sive unius sive trium parochorum vel ex consuetudine recepta etiam electionem concedat, si forte cum determinata parochia huiusmodi officium non sit coniunctum (178).

III. **iura et obligationes** Vicarii foranei unice pendent ex *delegatione* (179); etenim Decanatus licet ordinarie ad *vitam* concedi soleat (180); non est strictum beneficium vel officium cum potestate *ordinaria* iure *communi* definita. Quare quoad *ambitum* facultatum Decanorum ruralium consulendum est ius *particulare* uniuscuiusque regionis, cum hac in re maxima sit varietas (181). V. g. ut plurimum ipsis competit ius moderatum *visitandi* parochias, *invigilandi* ad instar *testium synodali*um de vita et honestate cleri et populi christiani, concedendi *licentias* quasdam minoris momenti v. g. parochis pro absentia per aliquot dies, vel indulgendi aliquas *dispensationes*, *absolutiones* vel peragendi certas functiones pro facultatibus sibi specialiter delegatis, providendi vicariam administrationem parochiis per mortem parochorum vacantibus etc. (182).

Denique Vicarii foranei gaudent saepe iuribus quibusdam *utilibus* atque praerogativis *honorificis* quoad *titulos*, *habitus*, *praecedentiam* ratione *officii* v. g. in congregationibus cleri quibus *praesunt* tanquam delegati Episcopi, at non *in choro* aliisque functionibus *liturgicis* (183).

(178) Collect. Lac. l. c. et Conc. provinc. Colon. (a. 1860.) t. V. col. 344.; Scherer l. c. p. 619. sq. 625. sq.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 306. Cfr. de Vic. foran. in *locis* celebrioribus constituendis: Conc. prov. Urbinat. (a. 1859.) ibid. l. c. t. VI. col. 44.

(179) Cap. 4. X. de off. archipresb. l. 24.; text. cit. in not. 1. 77. h. tit.

(180) Cfr. v. g. Conc. prov. Austral. I. (a. 1844.) in Collect. Lac. t. III. col. 1055.

(181) Cfr. Collect. Lac. v. v. Decani; Vicar. foran. v. g. t. VI. col. 209.: Conc. prov. Ravennat. (a. 1855.) - *Eorum* (Vic. for.) *iura et officia singularim in dioecessana Synodo describantur* » col. 477.; Conc. prov. Neograt. (a. 1868.), ubi haec iura et officia accurate recensentur; *Benedict. XIV.* l. c. n. 10. S. C. C. 12. Dec. 1891.

(182) *Ferraris* l. c. n. 6. sq., ubi non pauca afferuntur, quae sunt certe antiquata vel nequaquam iure communi statuta; *Benedict. XIV.* l. c. l. IV. cap. 3. (de test. synod.).

(183) Cfr. decis. S. R. C. apud *Ferraris* l. c. n. 14. sq.; S. R. C. 2. Sept. 1871. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 176. iunct. S. R. C. 11. Dec. 1903. in Act. S. Sed. vol. 36. p. 488., ubi praecedentia in textu propugnata expresse approbatur.

IV. *Amittitur* munus Decani per mortem, resignationem, translationem in parochiam alterius Decanatus, per liberam revocationem ad nutum Episcopi ex iusta causa et salvo honore Decani factam, per privationem absque ullo processu canonico ob neglagentias vel culpas in munere admissas (184).

TITULUS XXXVIII.

DE PRAELATIS INFERIORIBUS.

(*Lib. I. tit. 31. de off. iud. ordin., tit. 33. de M. et O.: lib. V. tit. 33. de privileg. et exc. privileg.*)

814. Fontes: Decret. Grat. C. IX. q. 3.; C. XXV. q. 2. — Comp. antiq. et comp. corp. iur. can. tit. cit. — Conc. Trid. Sess. XXIV. c. 11. de ref. cum declar. S. C. C. in ed. *Richt.* p. 346. sq.; Benedict. XIV. Const. « *Apostolicae servitutis* » 14. Mart. 1743., Const. « *Inter multa* » 4. Apr. 1747., Const. « *Causarum* » 16. Nov. 1747.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 243. sq.; Act. S. Sed. vol. II. p. 342. sq. vol. III. p. 65. sq.

Scriptores: Comment. iur. Decr. in cit. tit. v. g. *Schmalzgr.* l. I. t. 31. n. 32. sq. — *Devoti*, Inst. can. l. I. t. 3. sect. 6. de Prael. infer.; *Phillips* l. c. t. V. p. 129. sq.; *Scherer* l. c. p. 422. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 329. sq. 343. sq. — *De Prosperis*, De territorio separato; *Tamburini*, De iure Abbatum et Praelatorum..... Episcopis inferiorum; *Chokier*, De iurisdiet. Ordinarior. in exemptos; *Ferraris* l. c. v. Regulares art. 2.; *Bouix*, De Episcopo t. I. p. 519. sq.; *Cavagnis* l. c. P. II. p. 396. sq. (de organiz. territor.) — *Thomassin*. l. c. P. I. l. 3. cap. 29. sq.; *Kirchenlex.* v. Exemption. — *Schiffini*, disp. philos. mor. n. 309. sq. 394. sq. (de potestate dominat.).

Praenotiones.

815. I. Connexio materiae. Quemadmodum interdum *Praelati* maiores hierarchiae ecclesiasticae salvo semper primatu Rom. Pontificis a iurisdictione sui *immediati* Superioris ecclesiastici fuerunt *liberati* sive *exempti* v. g. Primas a Patriarcha, Metropolitanus ab Exarcha vel Primate, Episcopus a Metropolitano (1), vel *manserunt* in *nativa* sua et immediata dependentia a solo Romano Pontifice, ita intra Episcopum et parochos *Praelati* quidam *medii* sive *minores* vel *inferiores* reperiuntur (2), qui licet sint aliqua ratione *intra*

(184) Cfr. Collect. Lac. v. v. Decani, Vic. foran.; *Ferraris* l. c. n. 5.; *Scherer* l. c. p. 620.

(1) *Schmalzgr.* l. c. l. V. tit. 33. n. 246. sq.; *Thomassin*. l. c. c. 41.; *Hinschius* l. c. p. 329. sq.

(2) Cfr. summar. cap. 6. de privil. V. 7. in Sext.

dioecesim constituti, tamen maiori minorive ambitu *eximuntur a iurisdictione* ordinarii Episcopi.

II. **Notio.** Praelati inferiores hoc loco intelliguntur *clerici* qui per se *ordinis episcopalis* expertes ex *iure* nomineque *proprio* in ecclesias et personas sibi subiectas etiam in foro externo ordinariam et quasiepiscopalem iurisdictionem exercent et a potestate ordinariorum Episcoporum aliquo gradu sunt *exempti* solique Sedi Apostolicae subiecti (3).

III. **Divisio.** a) Quorum Praelatorum inferiorum triplex distinguitur species scilicet *infima, media, suprema* (4).

a) Alii sunt quidem *in dioecesi*, non *de dioecesi*, sed ob privilegium saltem *passiva exemptionis* potestati Episcopi subtracti praesunt cum *quasi episcopali* iurisdictione *tantum* certo generi personarum *intra septa* alicuius *ecclesiae* vel *monasterii* vel *conventus habitantium*, non *populo* et *clero extra illa septa* degentibus v. g. Superiores generales regularium (5).

β) Alii pariter sunt *intra dioecesim*, non *de dioecesi*, sed privilegio *activae exemptionis* a potestate Episcopi donati cum quasi episcopali iurisdictione praesident *clero* et *populo alicuius regionis in dioecesi* sitae (6).

γ) Denique alii *habent proprium* territorium ad instar quasidioeceseos a cuiusvis Episcopi *dioecesi separatam*, in quo in *clerum* et *populum* ex privilegio *activae exemptionis* a potestate Episcopi ad instar Ordinariorum *paucis* iuribus *exceptis* exercent *plenam* iurisdictionem *episcopalem* ideoque sensu stricto dicuntur *Praelati nullius* (7).

b) Porro distinguuntur Praelati inferiores in *saeculares* et *regulares* v. g. Abbates Generales ordinum, deinde in Prae-

(3) *Benedict. XIV.* cit. Const. in font. supra h. tit. n. 814., De Synod. dioeces. l. II. cap. 11.; *Schmalzgr.* l. c. n. 247. 248.; *Bouix*, De Episcop. t. I. p. 532. sq.

(4) Quodammodo quartam quandam speciem Praelatorum inferiorum constituunt illi Vicarii castrenses sive Capellani maiores quorundam exercituum v. g. in Austria et Hispania, qui propriam quidem *quasidioecesim* a dioecesibus Episcoporum *separatam non* habent, sed in personas sibi subiectas a potestate Episcoporum exemptas *plena fere iurisdictione* episcopali potiuntur. Cfr. *Scherer* l. c. p. 655. sq.; *Hinschius* l. c. t. II. p. 335. sq.

(5) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 8. 20. de regular.

(6) Cap. 15. 18. X. de praeser. II. 26.; Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 10. de ref., Sess. XXV. cap. 11. de regular.; *Bouix* l. c. p. 519. sq. et *Scherer* l. c. p. 424. sq. de maioribus capellanis regis in Gallia, Hispania, Austria.

(7) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 10. de ref., Sess. XXIV. cap. 9. de ref. Cfr. quoque cap. 19. X. de praeser. II. 26. (de Abbate S. Martini in Pannon.) iunct. *Scherer* l. c. p. 426. not. 15. p. 430. not. 36.

latos ex gratia Sedis Apostolicae usu pontificalium gaudentes aut illo favore carentes (8).

c) Denique ex titulo, quo nititur exemptio Praelatorum inferiorum, dicuntur exempti ratione originis, privilegii, praescriptionis, sive ob exemptionem nativam, dativam, praescriptivam (9). Nativa in hoc consistit, quod Praelatura illa inferior v. g. Abbatia in aliquo loco fuerit fundata, antequam ibidem existeret Episcopus cum dioecesi atque etiam post erectam dioecesim in nativa sua et immediata dependentia a Sede Apostolica non fuerit turbata. Quare haec exemptio solis Praelatis nullius potest competere. Dativa nititur expresso privilegio apostolico, praescriptiva fundatur titulo praescriptionis, ita ut exemptio suprema Praelati nullius per solam consuetudinem immemoriam cum omnibus suis requisitis rite probatam, exemptio vero mediae vel infimae speciei per praescriptionem quadragenariam cum titulo colorato acquiri possit (10).

§ 1. PRINCIPIA FUNDAMENTALIA.

816. Romani Pontifices, quorum est dioeceses describere ac suos cuique subditos sacra potestate regendos adscribere, Episcopis in certa territoria dioecesis certasque personas et causas iurisdictionem denegare valent. Inde fit, ut illae personae a potestate Episcopi liberatae nihilominus propter primatum Romani Pontificis pergant immediate subesse Sedi Apostolicae, quae illis proprios et immediatos Superiores ab Ordinarii loci distinctos assignare, aut Episcopis sive ut Ordinariis sive ut Delegatis saltem partem potestatis in easdem relinquere potest.

At Episcopi ex iure sibi proprio ne passivam quidem exemptionem Praelatis inferioribus concedere possunt. Ipsi enim ex mandato apostolico in determinata territoria certasque personas et causas acceperunt iurisdictionem episcopalem. Quod

(8) Giraldis, Expos. iur. pontif. P. I. sect. 888.

(9) Bouix l. c. p. 535. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 67. sq.

(10) Cap. 1. de praescr. II. 13. in Sext.; cap. 7. de privileg. V. 7. in Sext. iunct. cap. 3. X. de in integr. I. 41.; cap. 15. 18. X. de praescr. II. 26. Cfr. quoque cit. Const. Benedict. XIV.; decisionem S. C. C. 2. Ian. 1721. a Rom. Pont. 14. Ian. eiusdem anni approbatam in ed. Richt. Conc. Trid. p. 346. sq. et decis. 27. Nov. 1856. in Act. S. Sed. l. c. p. 65. sq. 85.; Schmalzgr. l. c. I. II. t. 26. n. 52. sq. I. V. t. 33. n. 259.; Scherer l. c. p. 423. not. 5., ubi rem aliter propositam sufficienter non probat.

mandatum Sedis Apostolicae inferior Praelatus elidere nequit; id vero omnino fieret, si *partem* a sua dioecesi dismembraret per *divisionem* Sedi Apostolicae reservatam et cum *praeiudicio* sui successoris, vel si in perpetuum *personas* a sua iurisdictione eximeret, in quas Sedes Apostolica eidem curam et regimen praescripsit. Quare si quid potestatis in exemptione a *propria* iurisdictione concedenda Episcopis competat, id ex tacita vel expressa concessione Rom. Pontificis est derivandum (11). Eadem limitatio potestatis Episcoporum etiam exinde efficitur, quod *circumscriptio diocesium* soli R. Pontifici sit reservata.

Quae exemptio inferiorum Praelatorum a iurisdictione Ordinariorum, ut summopere *opportuna* est, si ob iustas causas et cum moderatione concedatur, ita graves potest inducere perturbationes et relaxationem disciplinae, quamprimum nimis frequenter et exorbitanter et sine sufficientibus causis introducatur et ad tuendos abusus acriter defendatur (12).

Qua de re supremum iudicium spectat ad *Romanum Pontificem*. Omnia igitur edicta *potestatis civilis* contra exemptionem inferiorum Praelatorum a iurisdictione Ordinariorum publicata (13) iam ob defectum *competentiae* fuerunt prorsus *invalida* et haud raro etiam ex *motivis* aliunde *perversis* profecta.

§ 2. NOTAE HISTORICAE.

817. Primis saeculis, quibus vel ipsi Abbates monasteriorum iurisdictioni Episcoporum fuerunt subiecti, exemptiones

(11) Leon. XIII. Const. « *Romanos Pontifices* » 8. Maii 1881.; Schmalzgr. I. V. t. 33. n. 257.; Bouix I. c. p. 537., qui illam potestatem Episcopis vindicant saltem ex iure *antiquo*. Cfr. de stauropegio, quo Patriarcha dedit exemptionem a iurisdictione Episcopi: Benedict. XIV. Const. « *Causarum* » § Nec alia; Thomassin. I. c. cap. 34. Cfr. quoque Scherer I. c. p. 423. not. 2.

(12) Cap. 12. 16. 17. X. de excessib. Praelat. V. 31.; cap. 3. X. de privileg. V. 33.; cap. 1. 7. de privil. V. 7. in Sext.; cap. unic. de excess. Praelat. V. in 6. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 11. de ref.; Leon. XIII. cit. Const. « *Romanos Pontifices* »; Buck, De exemptione regularium conservanda (a. 1869.); Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 194. sq.

(13) V. g. in Gallia art. 10. organ. (a. 1802.): *Tout privilège portant exemption ou attribution de la juridiction épiscopale, est aboli*; in Austria decreta aulica Iosephi II. 24. Mart. 1781., 30. Maii 11. Sept. 1782. in Borussia § 116. cod. civ. P. II. t. 11.

a potestate episcopali non reperiuntur (14). Quae disciplina ex saeculo sexto paulatim ita immutari coepta est, ut non solum in *temporalibus*, sed etiam in *spiritualibus* potestas Episcoporum in Abbates et monachos magis magisque coarctaretur. Imo Abbates etiam extra monasterium in clerum et populum sui territorii iura quaedam episcopalia consecuti sunt (15). At ante saeculum nonum vel decimum vix existunt Praelati vere nullius, quibus competat territorium cum plena iurisdictione episcopali a dioecesi *separatum* (16), nisi huiusmodi territoriis velis illas Abbantias adnumerare, quorum Abbates simul fuerunt Episcopi dioecesani (17).

Postquam Romani Pontifices ex saeculo septimo ed octavo certis Abbatibus dederunt expressa privilegia, quibus praeter *protectionem* in rebus *temporalibus* obtinuerunt exemptionem a iurisdictione Episcoporum (18), magnum ortum est studium similia sibi procurandi privilegia. Hinc non raro factum est, ut ex generalibus favoribus v. g. *protectionis* a Sede Apostolica inferioribus Praelatis concessis perperam deduceretur privilegium *exemptionis* a iurisdictione Episcoporum (19).

Cum verae vel allegatae exemptiones inferiorum Praelatorum nimis multiplicarentur, ab Episcopis tandem graves motae sunt querelae (20). Hinc iam Martinus V. in Conc. Constantiensi a. 1418. Sess. XLI. c. 1. exemptiones tempore schismatis sine consensu Ordinariorum concessas revocavit atque futuris exemptionibus concedendis modum statuit a

(14) Cfr. c. 4. 8. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 19. Conc. Aurel. I. (a. 511.) = c. 16. C. XVIII. 9. 2.; Thomassin. l. c. P. I. l. c. cap. 26. sq.

(15) Synod. Carthag. (a. 525.) et Synod. Carthag. (a. 534.); Hefele l. c. t. II. p. 713. sq. 760.; Thomassin. l. c. cap. 29. sq.

(16) Benedict. XIV. cit. Const. "Inter multa"; Act. S. Sed. vol. III. p. 67. Cfr. v. g. de monasterio Cluniacensi: Conc. Ass. Paul. (a. 1025.) iunct. Hefele l. c. t. III. p. 680. et Thomassin. l. c. cap. 28. n. 4. cap. 36. n. 2.

(17) Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 7. n. 14. sq.; Scherer l. c. p. 556. sq.

(18) Cfr. de privilegiis monast. Turonensi S. Martini et Fuldensi concessis: Thomassin. l. c. cap. 30. n. 7. sq.; Scherer l. c. t. II. p. 739.; Kober in Kirchenlex. v. Exemption.

(19) Cap. 8. 18. X. de privil. V. 33.; cap. 6. 10. eod. V. 7. in Sext.; Benedict. XIV. cit. Const. "Causarum"; Schmalzgr. l. c. n. 268. sq.; Hinschius l. c. t. V. p. 330. sq. 971. sq., ubi recte agit contra *Blumenstok*, qui nimium extendit vim *protectionis* pontificiae tempore medii aevi.

(20) Cap. unic. de excess. Prael. V. 6. in Clem.

Leone X. in Conc. Lateranensi V. Sess. X. 4. Maii 1515. Const. "*Regimini* „ etiam singulari rigore auctum, Concilium Tridentinum vero reiecto postulato principum et Episcoporum Germaniae revocandi *omnes* exemptiones a iurisdictione Ordinariorum non pauca iura in exemptis limitavit vel Episcopis tanquam Delegatis Sedis Apostolicae subiecit (21). Quo iure Tridentino etiam nunc generatim utimur. Nam Sedes Apostolica post Concilium novis Praelatis inferioribus exemptionem saltem cum separato territorio denuo aegre concessit, nisi huc referatur nova illa exemptio Capellani maioris vel Vicarii castrensis (22). Imo nostro saeculo Sedes Apostolica huiusmodi Praelaturas nullius sustulit aut saltem limitavit (23). Quam abrogationem in Concilio Vaticano complures Episcopi postularunt (24).

§ 3. DISCIPLINA VIGENS.

818. I. Institutio Praelatorum inferiorum, qui a iurisdictione Episcoporum etiam solummodo *passive* sunt exempti et immediate Sedi Apostolicae subiecti, certe ex disciplina vigente non est concessa Episcopis, sed unice Romano Pontifici est reservata (25). Quo iure Romani Pontifices, si de Praelatis *supremae* et *mediae* speciei *denuo* constituendis agatur, de facto satis raro utuntur (26) et certe absque *iusta causa* et *consensu* Ordinarii huiusmodi exemptionem concedere non solent (27); denique pro potestate ipsis pariter re-

(21) *Thomassin* l. c. cap. 39. 40.; *Scherer* l. c. t. I. p. 428. sq.

(22) *Benedict. XIV.* in cit. Const., in quibus complures controversias de exemptione Praelatorum inferiorum diremit; *Pii VI.* Const. "*Inter cetera* " 12. Octob. 1778. iunct. *Scherer* l. c. p. 655. sq. de Vic. castr. in Austria.

(23) V. g. in Gallia omnes Praelati inferiores cum activa exemptione sive *supremae* et *mediae* speciei per conventionem a. 1801. sunt sublati; in Hispania quoque *Pius IX.* Const. "*Quae diversa* " 14. Iul. 1873. Praelatos inferiores exemptos, quorum numerus iam ex conventionem a. 1851. art. 9. 11. fuerat aretatus, paucis exceptionibus factis v. g. *passiva* exemptione Praelatorum *regularium* penitus abrogavit. Cfr. Act. S. Sed. vol. VII. p. 485. sq.; *Nussi* l. c. p. 21. 22.

(24) *Martin* l. c. p. 194. sq.

(25) Cap. 7. 10. de privileg. V. 7. in Sext.; *Bouix* l. c. p. 537. sq.

(26) V. g. *Pius IX.* 2. Mart. 1867. in Australia instituit Abbatiam nullius Novae Nursiae, et *Leo XIII.* in Albania ad eandem dignitatem evexit Abbatiam S. Alexandri. Cfr. La Gerach. cattol. p. 415.

(27) Cfr. *Martin* V. et *Leon. X.* l. c.; *Benedict. XIV.* Const. "*Causarum* " § Subsequuntur.

servata etiam *innovationem* vel *suppressionem* illarum Praelaturarum decernere valent (28).

II. **Provisio canonica** Praelatorum inferiorum, qui immediate Sedi Apostolicae subsunt, ex iure nativo et proprio spectat ad *Rom. Pontificem*. At iure speciali Romani Pontifices frequenter statuerunt, ut hisce Praelaturis per *electionem* canonicam v. g. ordinarie in ordinibus religiosis aut per *praesentationem* provideatur de iis clericis, qui habent *qualitates* iure communi et particulari ad huiusmodi officia *praelatitia* et *curata* requisitas.

III. **Iura et obligationes.** a) *Praelati nullius* cum idem fere habeant *officium* atque Episcopi residentiales, etiam iisdem fere potiuntur *iuribus* (29) vel ligantur *obligationibus* (30), nisi specialis exceptio probetur (31), non raro autem *pri-*

(28) Cfr. not. 23. h. t. et de institutione et innovatione et suppressione Praelaturarum *regularium* cum *passiva* tantum exemptione: Cit. Leon. XIII. Const. „*Rom. Pontifices*“.

(29) V. g. possunt a) *concedere leges* pro suo territorio, dummodo *saeculares* Praelati nullius attendant Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 9. de ref., quo *visitationi* viciniore Episcopi subiiciuntur (cfr. Bouix, De Episcopo t. II. p. 29. sq.); b) *ius dicere* in causis *civilibus* et *criminalibus*, at saltem ex disciplina vigente non amplius certo in causis *matrimonialibus* (cfr. Instr. S. C. C. 22. Aug. 1840.; Gasparri, De matr. n. 1167., ubi ob cit. Instr. S. C. C. putat contrariam sententiam antiquorum et recentiorum scriptorum v. g. Bouix l. c. t. I. p. 541. aliorumque non amplius posse sustineri); c) *poenas* et *censuras* infligere et ab iisdem absolvere (cfr. Kober, D. Kirchenb. p. 493. sq., D. Depos. p. 321. sq.). Cfr. de aliis iuribus: Bouix p. 542. sq.; d) sibi constituere Vicarium generalem.

(30) V. g. tenentur a) *residere* in sua quasidioecesi pro more Episcoporum; b) *applicare Missam* pro populo diebus dominicis et festis, sicut Episcopi residentiales iuxta Leon. XIII. Const. „*In suprema*“ 10. Iun. 1882.; c) *visitare limina Apostolorum*, ut expresse praescripsit Benedictus XIV. Const. „*Quod sancta*“ 23. Nov. 1740.; d) *accedere ad Concilium provinciale* ad tramites Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref. iunct. decisioni a Congr. partic. 8. Maii 1725. datae apud *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 1. n. 16., ubi recte monet huiusmodi obligationem eligendi *Metropolitam*, ad cuius *Concilium provinciale* accedant, non posse iterum extendi ad imponendum onus sibi eligendi *Episcopum*, cuius *Synodum dioecesanam* adeant, si *ipsi* careant speciali privilegio propriam celebrandi *Synodum dioecesanam*.

(31) V. g. cum ex communiter contingentibus non sint Episcopi consecrati, *nequeunt* per se exercere ea, quae sunt *ordinis episcopalis*; at non prohibentur, quominus ipsi alienum Episcopum adeant, qui subditis territorii exempti sacramentum *confirmationis* administret, vel a quo *sancta olea* petant. Cfr. Bouix l. c. p. 545. Quoad *ordines* vero recipiendos *suis subditis saecularibus* ne *dimissorias* quidem dare possunt; illarum enim *ordinatio unice* spectat ad *Episcopum viciniorem*, ita ut Praelati nullius,

vilegiis obtinuerunt, quae iure *communi* ipsis sunt negata (32).

b) Praelati inferiores mediae speciei, ut iam patet ex notatione, praeter iurisdictionem intra *septa* sui monasterii vel conventus vel ecclesiae etiam in *clerum* et *populum* sui territorii a dioecesi *non separati* habent iura quaedam et officia iurisdictionis quasiepiscopalis. Quae potestas cum vere exerceatur *intra dioecesim*, non in territorio separato, est *multo magis* limitata, quam iurdictio Praelatorum nullius (33), sed vicissim etiam *liberantur* a compluribus *obligationibus* eorundem v. g. a visitatione *sacrorum liminum* visitatione *proprii territorii*, quatenus illa Episcopo dioecesis per Concilium Tridentinum est imposita (34). At omnino debent ac-

si forte sunt Episcopi consecrati, eosdem *per se* sine consensu *Episcopi vicinioris* non possint ordinare, ut recte tenet *Gasparri*, De s. ordinat. n. 939., aliter vero *Scherer* l. c. p. 427. Nam Praelati nullius vi suae iurisdictionis illis nequeunt dare *dimissorias*, ut *Episcopi* titulares vero sine legitima deputatione non sunt *competentes* ministri ordinationis. Suis subditis *regularibus* certe Abbates regulares nullius possunt concedere litteras dimissorias, sed tantum *ad Episcopum viciniorum*, nisi in casibus a iure exceptis, in quibus sane etiam *per se* valent conferre ordines, *si sint* Episcopi titulares. Cfr. *Gasparri* l. c. n. 935. sq.

Porro sine speciali privilegio prohibentur convocare *Synodum dioecesanam* et consequenter nequeunt deputare *examinatores synodales* et celebrare *concursus parochiales* vel concedere indulgentias. Cfr. *Benedict.* XIV. l. c. l. II. cap. 11.; *Beringer*, D. Ablassse p. 48.

(32) Ita v. g. accipiunt privilegium celebrandi *Synodum dioecesanam* et iura connexa (cfr. *Benedict.* XIV. l. c. l. II. cap. 11. n. 5. 6.), porro amplum exercitium pontificalium, quae ordinem episcopalem absolute non requirunt v. g. administrandi sacramentum *confirmationis* (cfr. S. R. C. 17. Febr. 1870.), peragendi *benedictiones* et *consecrationes* per se Episcopis reservatas (*Benedict.* XIV. l. c. l. XIII. cap. 15. n. 4.) aliasque functiones pontificales. Cfr. decret. S. R. C. 27. Sept. 1659., 4. Iul. 1823.; *Ferraris* l. c. v. Abbas n. 31.; *Gasparri*, De ss. euchar. n. 667. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 735. 768.

(33) Quare nequeunt *a) ius dicere* in causis *criminalibus* et *matrimonialibus*, nisi consuetudo immemorialis ipsis suffragetur (cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 20. de ref. iunct. *Gasparri*, De matrim. n. 1167. et *Scherer* l. c. p. 426.) vel *b) concedere facultatem concionandi* vel *c) dare approbationem* ad *curam animarum* et audiendas confessiones personarum *saecularium* vel *d) adire alienum Episcopum* pro administratione sacramenti confirmationis vel ad sancta olea accipienda. Cfr. *Bouix* l. c. p. 541. sq. et p. 524. sq., ubi refert facultates amplissimas *Magno Eleemosynario* in Gallia olim a Pio IX. concessas.

(34) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 8. de ref. iunct. Sess. XXV. cap. 12. de regular. et dec. S. C. C. in ed. *Richt.* p. 413. sq.; *Scherer* l. c. p. 428. sq. not. 29. et 19.

cedere ad *Synodum dioecesanam* Episcopi, in cuius dioecesi existunt (35).

c) *Praelati inferiores cum sola passiva exemptione iura et officia quasiepiscopalis iurisdictionis in clerum et populum extra septa monasteriorum vel conventuum non habent et a fortiori omnibus iuribus et obligationibus carent*, quae vel ipsis Praelatis exemptis supremae et mediae speciei non sunt propria. Qui Praelati praesertim attendant necesse est, quibusnam in casibus Episcopis tanquam *Delegatis Sedis Apostolicae* aut forte etiam ut *Ordinariis* sint subiecti (36).

Scholion. Quoniam Episcopus habet intentionem in iure fundatam, quicumque Praelatus inferior praetendit sibi aliquam speciem exemptionis competere, eandem stricte *probare* debet sive per genuina et vigentia *privilegia* Sedis Apostolicae rite producta sive per consuetudinem pro natura exemptionis legitime praescriptam (37).

IV. **Amittunt** Praelati inferiores sua officia omnibus modis, quibus generatim officia ecclesiastica amittuntur, salvaseemper auctoritate Sedis Apostolicae (38), cui immediate subiiciuntur et praesertim attento iure speciali v. g. regularium. At Praelatus exemptus simplici sua *renuntiatione exemptionem* non amittit, cum *sine licentia Sedis Apostolicae* suae libertati ad ius et proprietatem Ecclesiae Romanae pertinenti omnino nequeat renuntiare (39). Per *revocationem* vero Romani Pontificis vel per *consuetudinem* legitime praescriptam exemptio Praelati inferioris cessare potest. Cfr. supra h. tit. not. 23.

(35) Benedict. XIV. l. c. l. III. cap. 1. n. 1. sq.

(36) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 11. de ref.; Bouix l. c. p. 541. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 252. sq.; Scherer l. c. p. 424.

(37) Cap. 7. de privileg. V. 7. in Sext.; Benedict. XIV. cit. Const. "*Causarum*"; Schmalzgr. l. c. n. 255. 260. sq. 266. sq.; Scherer l. c. t. I. p. 427. sq.

(38) Quare v. g. exempti Capellani maiores principum catholicorum vel Vicarii castrenses nequaquam inviti et ad nutum eorundem principum removeri possunt, sed omnino requiritur interventio *Romani Pontificis*. Cfr. Bouix l. c. p. 527.; Ferreres in Razon y Fè t. VI. p. 373. sq. (de Vicario castrensi in Hispan.).

(39) Cap. 5. X. de arbitr. l. 43.; Schmalzgr. l. c. n. 265.

TITULUS XXXIX.

DE PAROCHIS ET VICARIIS PAROCHIALIBUS.

(*Lib. III. tit. 29. de parochiis et alienis parochianis, tit. 6. de cler. aegr.; lib. I. tit. 28. de off. vicar.; lib. I. tit. 31. de offic. iud. ordin.*).

819. Fontes: Decret. Grat. c. 12. D. 95.; c. 73. C. XII. q. 2.; c. 1. C. XVI. q. 3.; c. 35. D. I. de consecr. et alibi sparsim — Comp. antiq. I. II. II. l. III. h. t. — Decret. Gregor. IX. l. c. — Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. sq. Sess. XXIV. cap. 13. 18. de ref. et alibi. — Decret. Clem. Pap. VIII. ed. *Sentis* p. 71. — Benedict. XIV. Const. « *Cum illud* » 14. Dec. 1742.; Const. « *Firmandis* » 6. Nov. 1744. — Decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. v. g. p. 117. sq. 367. sq. 379. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. p. 72. sq.; Act. S. Sed. v. Paroch. (1) — Collect. Lac. in ind. v. Parochi; Synod. Sciarf. Syror. (a. 1888.) p. 249. sq.; Synod. Alexandr. Coptor. (a. 1898.) p. 204. sq.

Scriptores: Comm. iur. Decret. in cit. tit. I. I. et I. III. — *Zech*, Hierarch. eccl. tit. 31. de parochis; *Devoti*, Inst. can. I. I. t. 3. sect. 10.; *Scherer* I. c. t. I. p. 627. sq.; *Saegmueller*, Lehrb. § 99.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 261. sq. 291. sq.; *Barbosa*, De off. et postest. parochi (cum animad. *Giraldi*); *Reclusius*, De re parochiali; *Nardi*, Dei parrochi; *Leuren.*, Forum benef. P. I. q. 1. sq. 142. sq. 363. sq. iunct. P. II. et III.; *Bouix*, De parochio; *Ferraris* I. c. v. Parochus, Capellan., Vicar. paroch.; *Deneubourg*, Études can. sur les vic. paroiss.; Traité des vicaires paroissiaux in Anal. iur. pont. a. 1861. p. 838. sq.; *Kohn*, De cooperat. in Arch. f. k. K. t. 39. p. 3. sq. — *Thomassin*. I. c. P. I. l. 2. cap. 21. sq. 27. l. 3. cap. 22.; *Kober* in Kirchenl. v. v. Hilfspriester, Pfarrer; Imbart de la Tour, Les paroisses rurales dans l'ancienne France du IV^e au XI^e siècle (1900.); *Stulz*, Gesch. d. Benefizialw.

Praenotiones.

820. Post finitas disputationes de omnibus gradibus hierarchiae iurisdictionis iure divino vel humano constitutis unice restat, ut de parochis eorumque vicariis disseratur.

(1) Cum non raro *potestas civilis* leges tulerit de parochiis v. g. de erectione et divisione illarum vel administratione rerum temporalium, huiusmodi leges, utpote ab *incompetenti* potestate conditae, omnino *invalidae* sunt. Quae res inter catholicos est evidentissima, licet *Hinschius* I. c. p. 316. sq. competentiam Status hac in causa sine ullo fundamento habeat « *indubitata* » atque etiam *exorbitantem* usum huius competentiae passim defendat. Sane de facto huiusmodi leges sunt cognoscendae et non raro in praxi ad avertenda mala maiora attendendae. Quare in singulis regionibus consulendi sunt auctores qui de istis legibus civilibus scripserunt v. g. Campton, Grassi, Geigel aliique. Cfr. quoque *Scherer* I. c. t. I. p. 642. sq.

Qui parochi licet *tertium* quendam gradum hierarchiae iurisdictionis iure *divino* institutum non teneant et vera perfectaue iurisdictione in foro *externo* sint destituti, tamen sensu *latiore* spectant ad hierarchiam iurisdictionis, in qua cum suis adiutoribus infimos, sed maximi momenti gradus occupant; ipsis enim commissum est nobile et gravissimum officium opem ferendi Episcopo in administranda ordinaria et immediata *cura animarum*.

§ 1. DE PAROCHIS.

I. De notione, divisione, origine officii parochorum.

821. I. **Notiones.** (2) *Parochus* (3) nunc communiter intelligitur presbyter (4) legitime deputatus, cui vi *officii* sive muneris stabilis iure proprio competit *obligatio* et *potestas exercendi* universam curam animarum certi numeri fidelium *regulariter* intra *ultimam* et determinatam divisionem sive partem territorii alicuius dioecesis degentium, qui vicissim ab eodem presbyterio sacra recipere aliquatenus *tenentur* (5).

(2) Cfr. *Bouix* l. c. p. 166. sq.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 142. sq.; *Schmalzgr.* l. c. I. III. t. 29. n. 1. sq.

(3) *Parochus* (παροχος), qui voce latina dicebatur *copiarius*, a Romanis intelligebatur praefectus stationum (hospitiorum) in Italia et provinciis, ubi magistratus publici iter agentes soluta certa taxa legibus Status definita recipiebant diversorium et victum (Fornitore). Inde vocabulum parochi translatus est ad generalem significationem domini cauponae vel diversorii sive hospitii (albergatore). At vox parochi, quae in iure canonico adhiberi solet de curatore animarum, potius connexum est cum verbo *paroeciae* (παροιμία) = olim territorium Episcopi = nunc dioecesim, quod corruptum est in vocabulum *parochiae*, cuius praefectus deinde audiit "*parochus*". Quare verbum "*parochi*" in *antiquis* fontibus non occurrit, imo nonnisi ex ultimis Sessionibus Conc. Trid. frequentius adhiberi coeptum est. In iure antiquo et etiam nunc complura alia nomina parochorum v. g. *sacerdotum propriorum*, *presbyterorum parochianorum* vel *parochialium*, plebanorum, curatorum, rectorum, curionum usu sunt recepta, cum alia v. g. Praelatorum, dignitatum etc. merito negantur. Cfr. *Scherer* l. c. p. 631. not. 12.; *Bouix* l. c. p. 142. sq., ubi tamen in *generali* reprobatione nominis "*pastoris*" est severior.

(4) Cfr. v. g. c. 4. D. 95.; cap. 30. X. de praeb. III. 5.; c. 33. D. 23.; c. 9. X. de M. et O. I. 33.; cap. 12. X. de poenit. V. 38.

(5) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref. iunct. decis. S. C. C. 27. Iun. 1789. et *Bouix* l. c. p. 168. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8.; *Gasparri*, De matrim. n. 941. Sicut provinciae alicuius civitatis dividuntur in maiores vel minores districtus et *ultimatum* in *municipia*, ita etiam in Ecclesia *ultima divisio* territorii dioecesium [post Archidiaconatus (olim) et Decanatus sive Vicariatus foraneos (nunc)] fit in *parochias*.

Parochia (6) ex disciplina nunc vigente denotat aut ipsum territorium certis finibus circumscriptum, in quo degunt fideles addicti parochio ibidem ex officio curam animarum exercenti, aut *coelum*, non corporationem *fidelium* intra territorium certis limitibus circumscriptum degentium, quibus parochus quoad exercendam curam animarum ex officio praeest, aut *ecclesiam* determinatam dioecesis, quae fideles intra certos limites degentes sibi habet adscriptos, in quos parochus ibidem existens ex officio exercent curam animarum, aut denique *officium* sive beneficium *curatum* parochi.

Parochianus ordinarie nunc (7) dicitur fidelis, qui intra parochiae fines habet verum vel quasi *domicilium* (8) et opponitur *vago* vel *peregrino* vel *forensi*: attamen vagus cum nullum omnino domicilium habeat, censetur esse parochianus illius parochi tanquam *proprii*, in cuius parochia simplicem habet commorationem. Quae simplex commoratio sane etiam sufficit, ut quis *sensu lato* dicatur parochianus, in quem parochus vel Episcopus non raro sua potestate utantur v. g. in confessionibus audiendis, nisi maior iuris rigor sit attendendus v. g. in celebratione matrimonii vel collatione ordinum.

II. **Divisiones.** Parochi (vel parochiae) dividi possunt:

a) in *habituales* et *actuales* (9); illis cura animarum nec

(6) Quod verbum si vim vocis graecae (*παροικία*) attendas, designat locum vicinum vel districtum et ab initio religionis christianae potius adhibitum est ad denotandum territorium regimini alicuius *Episcopi* subiectum, quod nunc passim *dioecesis* appellatur. Cfr. v. g. in Ecclesia orientali c. 14. (13.) Apostol.; c. 18. Conc. Ancy. (a. 314.); c. 9. 21. Conc. Antioch. (a. 341.); in Ecclesia occidentali c. 10. C. IX. q. 2.; cap. 2. X. de magistr. V. 5. At mox etiam illa territoria, quibus presbyteri *rurales* praefecti sunt, *paroeciae* vel *parochiae* dicebantur. Cfr. c. 17. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 49. 53. Conc. Agath. (a. 506.) = c. 35. 56. 36. C. XII. q. 2. Imo in Ecclesia occidentali *parochia ruralis*, quae opponebatur *civitatensi*, auditur « *dioecesis* », et ecclesia parochialis et ruralis = *ecclesia dioecesana*. Cfr. c. 54. cit. Conc. Agath. iunct. c. 22., ubi commemoratur « *civitatenses sive dioecesani presbyteri* ». Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 658.; *Scherer* l. c. p. 554. 628. 641. sq.; *Kraus* l. c. v. v. Dioecese, Parochia.

(7) Cfr. de iure antiquo v. g. rubricam et capita X. l. III. t. 23. de parochiis et alienis *parochianis*, ubi parochianus etiam designat subditum *dioecesanum* Episcopi.

(8) *Laurin* in Arch. f. k. Kirchenr. t. 26. p. 184. sq. 215. sq. (de domicilio canonico et eius efficacia ad constituendam competentiam); *Scherer* l. c. p. 635. sq.; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 298. sq.; *Hinschius* l. c. p. 313. sq. 296. sq., ubi sine solidis rationibus reficit notionem *quasi domicilii* in foro ecclesiastico receptam.

(9) *Bouix* l. c. p. 178. sq.

de *facto* nec de *iure* exercenda competit, sed tantum possunt et debent *providere*, ut per aliquem vicarium exerceatur; quare veri parochi non sunt, sed iste titulus parochi habitu tantum inservit ad certa iura praeservanda; *actuales* sunt, qui de *facto* et de *iure actu* exercent saltem curam animarum;

b) in *perpetuos*, qui subiectiva perpetuitate sive inamovibilitate gaudent (10), et in *deservitores* sive ad *nulum removibiles* (11);

c) in *independentes*, quorum officium parochiale neque quoad spiritualia neque quoad temporalia alteri officio vel instituto ecclesiastico unitum est, et in *incorporatos*, qui praesunt parochiae sive quoad spiritualia et temporalia sive saltem quoad temporalia beneficia, conventui vel simili instituto ecclesiastico incorporate (12);

d) in *locales*, qui funguntur officio suo in omnes fideles ratione *territorii parochialis* ipsis subiectos, et in *personales*, quibus parochiani non iam subiiciuntur ratione *loci*, sed ex titulo *personali*, v. g. quatenus spectant ad certam familiam vel ad certum ritum v. g. graecum vel latinum vel determinatum coetum hominum v. g. ad milites vel aulicos (13);

e) in *exemptos*, in quos Episcopus solummodo tanquam Delegatus Sedis Apostolicae habet potestatem, et in *non exemptos*, qui ordinariae iurisdictioni Episcopi non sunt subducti (14);

(10) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref. decreto de propriis parochiis et perpetuis parochis instituendis haec additur clausula: « *Aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, (Episcopi) provideant* »; Bouix l. c. p. 192. sq. de perpetuitate parochiatus; Scherer l. c. p. 631. sq.

(11) Rescript. Gregor. XVI. 1. Maii 1845. et Pii IX. 5. Oct. 1864. iunct. Bouix l. c. p. 220. sq. et Arch. f. k. K. t. XXI. p. 423. sq. et t. XXII. p. 54. sq.

(12) Cap. 2. 3. 6. X. de off. vicar. l. 28.; S. C. Ep. et Reg. 27. Apr. 1883. in Act. S. Sed. vol. XVI. p. 134. sq.; Scherer l. c. p. 640. sq.; Schneider l. c. p. 390. sq.; Hinschius l. c. p. 302. sq.

(13) Cfr. de parochiis *localibus* et *personalibus* et *gentiliciis*: S. C. C. 18. Iul. 1857.; S. C. Ep. et Reg. 6. Maii 1870.; S. C. C. 26. Apr. 1902. in Anal. eccl. t. X. p. 157. sq.; Ferraris l. c. v. Parochus n. 17.; de parochiis *diversi ritus*: Benedict. XIV. Const. « *Etsi pastoralis* » 26. Maii 1742. § 8.; Laemmer in Arch. f. k. K. t. IX. p. 363. sq.; Gury-Ferreres, Compend. theol. mor. t. II. n. 845. 850.; Ferreres, El imped. de clandest. p. 28. sq. 48. sq.; Los esponsales y el matrim. ed. 5. p. 225. sq. 340. sq. 352. sq.

(14) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 8. de ref., Sess. XXV. cap. 11. de regul.; Leon. XIII. Const. cit. « *Rom. Pontifices* » 8. Maii 1881.

f) in *saeculares et regulares*, quatenus ex clero saeculari, vel ubi id per privilegium vel speciale indultum S. Sedis permissum est, etiam ex regulari assumuntur;

g) in parochos, qui ut *singulares* aut *in solidum* ad instar collegii parochias administrant (15);

h) in parochos, qui praesunt ecclesiae parochiali *matrici* sive maiori aut *filiali*. Quae ecclesiae filiales licet non raro factae sint *verae* atque *proprie* dictae parochiae separatae a parochia matrice, tamen interdum aliquibus iuribus parochialibus carebant, quae ecclesiae matri fuerunt *reservatae* v. g. ius proprii fontis baptismalis vel coemeterii (16).

III. *Origo et vicissitudines historicae*. Non defuerunt olim doctores etiam catholici, qui putarent officium parochorum esse *iure divino* institutum.

Illos enim ex *ordinatione Christi* dixerunt esse *successores septuaginta duorum discipulorum et tertium* quendam gradum necessario occupare in hierarchia *iurisdictionis* ea ratione ad Episcopos ordinatum, qua Episcopi referuntur ad Romanum Pontificem, vel sicut in hierarchia *ordinis* Diaconi post *ordinem* Episcoporum et presbyterorum per sacram ordinationem obtinent tertium ordinem *iure divino* institutum. Imo eo processerunt, ut parochis *vi officii ex iure divino* vindicarent iurisdictionem in foro *externo* atque inde facile concluderunt, parochos saltem in *Synodo dioecesana* eo modo esse legislatores et iudices, quo Episcopi sint in Conciliis oecumenicis (17).

(15) Bouix l. c. p. 180. sq. et Hinschius l. c. t. II. p. 305. sq. sane probant *absolute* posse *uni parochiae* non tantum *unum*, sed *complures parochos praeesse*; at talem praxim *iuri* communi esse *conformem* ex decisione particulari S. C. C. 9. Iul. 1757. et consuetudinibus singularibus magis toleratis quam approbatis (cfr. Act. S. Sed. vol. IV. p. 402. 423.; Anal. iur. pont. a. 1861. p. 970. 978.) concludenter non demonstrarunt. Cfr. c. 14. X. de off. iud. deleg. I. 31. iunet. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref. et Scherer l. c. p. 637. Quare multo minus Episcopus talem praxim adeo singularem et a disciplina vigentem alienam *denuo* introducere potest, imo potius secundum mentem Ecclesiae est, si huiusmodi monstruitates auferuntur. Cfr. Acta S. Sed. vol. VII. p. 102.

(16) Cap. 3. X. de eccles. aedif. III. 48.; decisiones S. C. C. 19. Maii 1877., 24. Aug. 1880., 24. Ian. 1885., quae istis reservationibus parum favent; Act. S. Sed. vol. XI. p. 232. sq. vol. XIII. p. 514. sq. vol. XVII. p. 543. sq.; Scherer l. c. p. 640.; Hinschius l. c. p. 306. sq.

(17) Guilelmus a Sancto Amore ut impugnaret privilegia regularium in exercendo sacro ministerio, primus fuit, qui saeculo decimo tertio huiusmodi exaggeratas opiniones de officio parochorum sustineret. Quem

Quae sententia iam pridem reprobata (18) et nostra aetate penitus antiquata, quatenus aliquid veri continet, manifeste non attendit differentiam inter *ordinem* et *officium parochiale*, quod denuo ab *officio pastoralis Episcopi* non satis distinxit; insuper ex *origine* et *vicissitudine historica* officii parochorum evidenter refutatur.

Nam certe tribus primis saeculis, prout iam supra de Vicariis foraneis expositum est, veri et proprie dicti parochi omnino non reperiuntur; nam presbyteri illi iam *ante saeculum quartum* ab Episcopo missi vel etiam *ruri* stabiliter *degentes* non fuerunt parochi certo fidelium coetui addicti, quem iure *perpetuo* regerent *vi* stabilis sui officii (19). Quae praxis *ruri* saltem ex saeculo quinto et sexto *paulatim* immutari coepta est, praesertim cum etiam *beneficia* introducerentur (20).

At licet in *civitatibus* Episcoporum praeter ecclesiam cathedralam saltem ex saeculo quarto aliae quoque reperiuntur ecclesiae, tamen huiusmodi ecclesiae secundariae (tituli) nequaquam fuerunt verae et independentes ecclesiae parochiales; etenim ecclesia cathedralis, cui nomine Episcopi praefuit Archipresbyter civitatis, mansit unica ecclesia parochialis civitatis (21). Ex *saeculo* vero *undecimo* praxis etiam civitatem episcopalem in *complures* dividendi *parochias* magis magisque introduci coepta est, sed vel ipso tempore Concilii

S. Thomas in opusculo: *Contra impugnantes Dei cultum et religionem* ex mandato Clementis IV. scripto egregie refutavit. At vestigia Guilelmi alii doctores Sorbonici veteris scholae secuti sunt, inter quos potissimum eminet *Gersonius*. Ipse *Thomassinus* non obstante sua eruditione historica ab huiusmodi miris opinionibus de origine parochorum non fuit plane alienus. Quare multo minus mirum est, quod Gallicani et Iansejani ex saeculo 17. novas illas theorias propugnarent. Imo nostro quoque saeculo aliqui viri docti in Gallia et Germania patrocinium huius causae desperatae susceperunt. Cfr. *Devoti*, Inst. can. l. c. § 87. not. 1.; *Bouix* l. c. p. 42. sq.; *Wilmsers*, De Christi Ecclesia p. 340. sq.; *Scherer* l. c. p. 360.; *Billot*, De Eccles. Christi t. III. p. 222. sq.

(18) Pii VI. Const. „*Auctorem fidei*“ 28. Aug. 1794. prop. 9. 10.

(19) *Thomassin*, l. c. P. I. l. 2. cap. 21. sq.; *Bouix* l. c. p. 4. sq.; *Kirchenlex.* v. *Pfarrer*; *Devoti* l. c.; *Scherer* l. c. p. 627. sq.; *Hinschius* l. c. p. 277. sq.; *Zorell*, D. Entwickl. d. Parochialsyst. in Arch. f. k. K. t. 82. p. 74. sq.

(20) Cfr. c. 18. Conc. Aurel. IV. (a. 541.); *Hefele* l. c. t. II. p. 128. 716. 775.; *Imbart de la Tour*, De ecclesiis rusticis aetate carolingica (1900.).

(21) *Thomassin*, l. c. cap. 26.; *Bouix* l. c. p. 40. sq.; *Scherer* l. c. p. 629. sq.; *Falk*, Zur Gesch. d. Parreinteil. i. d. Staedten in Arch. f. k. K. t. 68. p. 262. sq.; *Hinschius* l. c. p. 277. sq.

Tridentini nondum ubique fuerat recepta (22). Quare Patres eiusdem Concilii postquam iam Sess. XIV. cap. 9. de ref. declararunt *optimo iure* dioeceses et parochias fuisse distinctas et unicuique gregi proprios attributos pastores, deinde Sess. XXIV. cap. 13. de ref. expresse praescripserunt, ut in civitatibus quoque et locis parochias *certos* haberent fines atque *propriis perpetuosque* rectores. Quod decretum reformationis etiam ob clausulam adiunctam non ubique ad amussim executioni fuit mandatum. Cum post revolutionem gallicam nova fieret etiam circumscriptio parochiarum, in Gallia aliisque in regionibus introduci coepta est *nova illa species* parochorum ad nutum Episcoporum revocabilium. Quae immutatio disciplinae ecclesiasticae, quamvis occasione usurpationis potestatis civilis introducta fuerit (23), tamen a Sede Apostolica toleratur, imo ubi viget, ipsa inconsulta ab Episcopis tolli nequit multoque minus legibus civilibus v. g. in Borussia 11. Maii 1873. latis.

II. De institutione et innovatione et suppressione officii parochorum (24).

822. I. Institutio novae parochiae fit:

a) Per *creationem*. Quae habetur, si ex territorio et populo *nulli* parochiae adscripto nova erigitur parochia. Qui modus creationis solummodo locum habere potest in terris missionum sive infidelium sive aliorum acatholicorum (25), in quibus parochia catholica omnino non existit, aut in dioe-

(22) *Grisar*, Disputationes Tridentinae (Laynez) t. I. p. 171.

(23) *Bouix* l. c. p. 220. sq.; *Kirchenlex.* v. Desservants.

(24) Cfr. supra h. tom. II. n. 239. sq.; *Bouix* l. c. p. 243. sq.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 11. sq. P. III. q. 877. sq.

(25) Quibus in regionibus, quae S. C. de Prop. F. subiectae esse solent, sane ubi convenienter fieri potuit v. g. in Hibernia, etiam *parochiae* stricte canonicae eriguntur, at ex communiter contingentibus ab initio potius *missiones* vel *stationes* vel *congregationes* sive quasiparochiae cum certo distinctoque territorio constituuntur, quibus nequaquam parochi perpetui, sed curati ad nutum amovibiles praesunt. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref. i. f. « *Aut alio utiliori modo* » etc.; Leon. XIII. Const. « *Rom. Pontifices* » 8. Maii 1881.; S. C. de Prop. F. 28. Apr. 1698. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 185. iunct. n. 261. sq.; Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 432.; Arch. f. k. K. t. XXII. p. 134.; *Zitelli* l. c. p. 171.; Conc. plenar. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 31. sq.; *Putzer*, Comment. in facult. apost. n. 113.; Num in Statib. unit. Amer. septentr. sint parochiae proprie dictae? Negative, ut patet ex Conc. Baltimor. III. n. 24. 32. 33.

cesibus etiam provinciarum Sedis Apostolicae sive regionum catholicarum, ubi parochiae distinctae nondum reperiuntur, sed Episcopus ut parochus et pastor generalis universam dioecesim ad instar parochiae per suos *vicarios* regit, aut *suppressis* parochiis legitime erectis v. g. ineunte hoc saeculo in Gallia nova fit circumscriptio parochiarum.

b) Per *divisionem*, qua ex partibus territorii et populi ab alia parochia (vel etiam a compluribus) separatis nova constituitur parochia.

c) Per *unionem*, qua *confusione* duarum vel plurium parochiarum simpliciter nova oritur parochia.

II. *Innovatio* parochiae iam *existentis* manifeste locum habet:

a) Per *translationem* et *transformationem*.

b) Per *divisionem*, sive sensu stricto sive sensu lato intelligatur.

c) Per *unionem*, tum si eidem officium alterius parochiae sive *aeque principaliter* sive *subiective* unitur, tum si monasterio vel Capitulo vel dignitati *incorporatur*, tum si solummodo alterius parochiae *pars* territorii cum populo vel iurium spiritualium vel temporalium adnectitur.

III. *Suppressio* parochiarum contingere potest sive per *absolutam* et definitivam extinctionem aut per *conditionatam* et mere momentaneam destructionem eo fine factam, ut statim *novae* parochiae maiore facilitate denuo circumscribi possint et debeant (26).

823. *Potestas* ad *instituendas*, *innovandas* (27), *suppressendas* parochias *supremo* et *pleno* gradu est penes *Romanum Pontificem*. Porro eadem potestate gaudent *Episcopi* et *Praelati* nullius, sed ad *tramites iuris communis* est exercenda, nisi agatur de parochiis non stricte canonicis v. g. in Anglia (28), vel specialibus muniti sint facultatibus apostolicis. Quo in iure Episcoporum speciatim non continetur facultas *veras* parochias *canonice* iam erectas, quibus praefici debent recto-

(26) Supra h. tom. II. n. 276. sq.; Bouix l. c. p. 227. sq. (de suppressione et nova erectione parochiarum in Gallia) et p. 297. sq.

(27) Supra h. tom. II. n. 246. sq. Cfr. de iure Episcoporum etiam tanquam Delegatorum Sedis Apostolicae procedendi ad *divisionem* vel *unionem* parochiarum: Cap. 3. X. de eccles. aedif. III. 48. iunct. Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. 5. de ref. et decis. S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 117. sq.; Bouix l. c. p. 246. sq.

(28) Leon. XIII. Const. „*Romanos Pontifices*“, ubi maior illa libertas Episcoporum in dividendis missionibus approbatur.

res *perpetui* et *inamovibiles* edicto generali vel particulari ordinatione *reducendi* ad parochias succursales cum rectoribus ad nutum amovibilibus; indultum apostolicum non facile obtinendum plane requiritur (29).

824. *Causa iusta* aliaeque *conditiones* et *formalitates* sive solemnitates iure communi praescriptae v. g. examen causae, citatio eorum, quorum interest, consensus Capituli etc. certe ab Episcopis accurate servantur necesse est (30); secus non raro actus erectionis, innovationis, suppressionis v. g. in unionibus ob defectum consensus patronorum vitio nullitatis aut saltem rescindibilitati est obnoxius (31) ideoque per *appellationem* impugnari potest (32).

III. De provisione canonica officii parochorum (33).

825. *Potestas* concedendi officia parochorum iure *supremo* et *pleno* competit Romano Pontifici. At salvo iure speciali et *vigente*, quo sibi Romanus Pontifex aliquas parochias reservavit (34), *ordinarius* et liber collator officiorum parochialium in dioecesi est *Episcopus*, nisi Vicarius generalis acceperit mandatum speciale, aut ob negligentiam vel culpam Episcopi ex iure devolutionis superior Praelatus fiat competens, aut denique non obstante intentione Episcopi in iure fundata tertiae personae ex privilegio vel alio *legitimo* titulo rite probato sive per liberam collationem sive per electionem canonicam sive per praesentationem sive per institutionem obtineant ius in provisione interveniendi, salvo etiam in his casibus iure Episcopi *designandi* personam *digniore* vel concedendi institutionem *autorizabilem* vel *confirmatio-*

(29) S. C. C. 14. Febr. 1846.; Arch. f. k. K. t. XXI. p. 423. sq. et t. XXII. p. 54. sq.; Conc. plenar. Amer. lat. (a. 1899.) n. 822., quod indultum apostolicum obtinuit conferendi paroecias " *titulo* " amovibili.

(30) Supra h. tom. II. n. 356. sq.; *Bouix* l. c. p. 246. sq.

(31) Cfr. S. C. C. 25. Ian. 1877. 9. Apr. 1892. de divisione ob nimiam multitudinem parochianorum; S. C. C. 23. Apr. 1863., 5. Febr. 1876., 31. Ian. 1891. de dismembrata parte populi et alteri parochiae iam esistenti unita; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 15. de ref.; *Bouix* l. c. p. 292.

(32) Cfr. cap. 3. X. de eccl. aed.; Leon. XIII. Const. " *Rom. Pontifices* "; *Bouix* l. c. p. 280. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 844. 847. 850., ubi recte severiores sententias reiecit.

(33) Supra h. tom. II. n. 283. sq.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 170. sq. P. II. q. 1. sq.; *Bouix* l. c. p. 300. sq.

(34) Reg. 1. 9. Cancell. Apost. iunct. *Riganti* l. c. in cit. Reg. Canc. Apost.; *Bouix* l. c. p. 307. sq.; *Giobbio* l. c. t. II. n. 253. sq. 307.

nem vel *institutionem* canonicam ad tramites iuris communis. Cfr. v. g. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 3. 13. de ref., Sess. XIV. cap. 12. 13. de ref. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.

826. Subiectum (35) promovendum habeat necesse est

I. *aetatem* viginti quinque annorum inchoatorum;

II. *statum clericalem* saltem per primam tonsuram susceptum, ita ut *possit* et *debeat* infra annum a die pacificae possessionis computandum ordinem presbyteratus recipere;

III. *legitimos natales*, nisi a Romano Pontifice dispensatum fuerit;

IV. *honestatem vitae* tam gravi officio congruam et *scientiam competentem* ad praedicationem verbi Dei, administrationem sacramentorum reliquamque curam animarum in *parochia* assignata per seipsum exercendam;

V. *dignior* sit oportet et aliis qualitatibus instructus, quae iure forte particulari requiruntur. Cfr. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 3. de ref.

827. Conditiones (36) ad ipsum actum provisionis requisitae v. g. examinis (cfr. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 13. de ref.) sedulo sunt servandae. Praesertim vero *forma concursus* negligi non debet.

I. Qui concursus est examen illud praevium et speciale, quod ex decreto Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 18. de ref. (37) in forma legitima subeundum est ab omnibus clericis, qui intentionem suam obtinendi parochiam vacantem Ordinario loci rite manifestarunt. Cuius examinis *finis* est non solum facilius et efficacius avertere ab officiis curatis *indignos*, sed etiam seligere *digniores*.

II. Cum Ecclesia illum finem semper ob oculos habuerit, inde a primis saeculis sua habuit scrutinia et examina ordinandorum et praeficiendorum clericorum. At singularis plane formae a Patribus Tridentinis praescriptae ante illud Conci-

(35) Supra h. tom. II. n. 294. sq.; *Bouix* l. c. p. 329. sq.

(36) Cfr. supra h. tom. II. n. 322. sq.

(37) Cfr. praeterea Pii V. Const. « *In conferendis* » 18. Mart. 1567. et Const. « *Apostolatus officium* » 19. Aug. 1567.; Clem. XI. Encycl. « *Quo parochiales* » 10. Ian. 1721.; Benedict. XIV. Const. « *Cum illud* » 14. Dec. 1742. et Const. « *Redditae nobis* » 9. Apr. 1746. Cfr. Act. S. Sed. vol. VII. p. 353. sq.; decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. IV. cap. 7. sq.; *Ferraris* l. c. v. Concursus; *Bouix*, De parochia p. 333. sq.; *Lingg.* Gesch. d. Trid. Pfarre.; Anal. iur. pont. a. 1867. p. 969. sq.; *Kirchenlex.* v. Concurs.

lium nonnisi levia reperiuntur vestigia (38). Cum Patres Tridentini *formam* examinis quoad singula non accurate determinassent, imo i. f. decreti Synodo provinciali dixissent esse licitum, si qua circa praescriptam examinationis formam *addenda remittenda* esse censuerit, mox arbitrariae interpretationes et praxes a Romanis Pontificibus v. g. a Pio V. et Innocentio XI. fuerunt reiiciendae, simulque ad vitanda non levia incommoda per experientiam comprobata *forma* examinis Tridentini magis in specie fuit definienda. Id Romae iam saeculo decimo septimo factum est. Postea vero Benedictus XIV. formam examinis a Clemente XI. iam commendatam in meliorem ordinem redegit et universaliter et obligatorio modo praescripsit (39). At examen Tridentinum pro diversitate regionum dispari eventu observatum nonnullas gravissimas innovationes etiam per ipsam usurpatam interventionem potestatis civilis subiit. Quae immutationes reiectis abusibus nostro saeculo in compluribus regionibus etiam a Sede Apostolica approbatae vel toleratae sunt (40).

III. *Episcopus* vel eo impedito *Vicarius generalis*, item sede vacante *Vicarius capitularis*, deinde *Praelatus nullius*, qui polleat privilegio celebrandi Synodum dioecesanam vel aliunde speciali indulto apostolico munitus sit, possunt edicere et celebrare concursum (41).

IV. *Admitti ad concursum possunt et debent omnes clerici* non solum dioecesani, sed etiam exteri, nisi iure communi v. g. regulares vel iure speciali *prohibeantur*, v. g. si ex privilegio beneficia quaedam parochialia exteris conferri nequeant, vel clerici dioecesani nonnisi post impletas certas condiciones praeter ius commune requisitas examen illud subire possint v. g. post duos vel quinque annos in cura animarum peractos (42).

(38) Cap. 7. § 5. X. de off. archid. l. 23.; Benedict. XII. Const. - *Quoniam nonnulli* » 1339.; Pauli IV. Const. « *Inter ceteras* » 1557.

(39) Cfr. Kirchenlex. l. c.

(40) Cfr. de praxi in Gallia, Belgio, Germania, Austria auctores in not. 37. h. tit. citatos iunct. Martin, Collect. doc. Conc. Vatic. p. 178. 180. sq.

(41) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; S. C. C. apud Richter l. c. p. 379. n. 3.; Ferraris l. c. v. Concursus art. 2. n. 1. sq. 8. sq. Quodsi ecclesia parochialis a Sede apostolica sit conferenda, nihilominus ab Episcopo dioecesano concursus est indicendus et absolvendus iuxta normas statutas a Benedict. XIV. Const. - *Cum illud* » §§ 19. sq. iunct. Act. S. Sed. vol. VII. p. 378. not. 1. et Riganti l. c. Reg. 9. Canc. Apost. § 2. n. 39. sq.

(42) Conc. plenar. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 43.; Ferraris l. c. n. 33. sq.

V. *Omnia et sola beneficia parochialia* canonice erecta et vere *vacantia*, quae obiectiva et subiectiva *perpetuitate* donata sunt, legi concursus Tridentini subiiciuntur nisi aliqua ex iure speciali excipiantur (43). Quare examen concursus Tridentini non est adhibendum v. g. in provisione parochorum ad nutum revocabiliū vel paroeciarum quoad spiritalia et temporalia alicui Capitulo etc. unitarum. Excipiuntur vero iure speciali beneficia iuris patronatus *laicalis* vel *mixti*, nisi in limine fundationis conditio concursus subeundi fuisset apposita (44), item Ecclesias parochiales *permutandae* vel cit. cap. Trid. i. f. a concursu exemptae.

VI. *Examinatores* (45) praeter Episcopum vel eius Vicarium generalem sint *saltem tres*, e quibus ad minus *sex* ab Episcopo singulis annis in Synodo dioecesana sunt proponendi et *ab ea* per *consensum* maioris partis probandi. Quod cum ob raram illarum Synodorum celebrationem saepe fieri non possit, Episcopus obtineat necesse est *indultum apostolicum*, quo *cum consensu* Capituli cathedralis extra Synodum examinatores prosynodales designare possit (46).

VII. *Forma* concursus illa servanda est, quae in Concilio Trid. et tandem per Benedict. XIV. Const. “ *Cum illud* „ accuratius est praescripta quoad edictum publicum, numerum examinerum, obiectum et modum examinis, iudicium examinerum, praelectionem Episcopi (47). At *nullitas* concursus nequaquam cum *Reclusio* generaliter est asserenda, si formalitates praescriptae ad amussim non fuerint observatae, sed id valet tantum de illis conditionibus concursus, de quibus expresse et specialiter per clausulam irritantem nullitas concursus statuta est velut de iudicio examinerum, quod *unice* datum est de sufficienti *scientia*, non etiam de honestate vitae aliisque dotibus examinandorum (48).

VIII. *Appellatio* a mala relatione examinerum aut ab

(43) Bouix l. c. p. 346. sq.; Leuren. l. c. P. I. q. 179. sq.

(44) Decis. S. C. C. apud Richt. l. c. n. 1. 2.

(45) Conc. Trid. l. c.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. IV. cap. 7. 8.; Ferraris l. c. art. 3. n. 29. sq.

(46) Benedict. XIV. l. c. cap. 7. n. 9. iunct. S. C. C. 19. Maii 1877. in Act. S. Sed. vol. X. p. 273. sq.

(47) Decis. S. C. C. apud Richt. l. c. p. 379. n. 4. sq.; Ferraris l. c. n. 47. sq.

(48) Act. S. Sed. vol. VII. p. 340. sq. 350. sq. vol. IX. p. 236. sq.; Benedict. XIV. l. c. cap. 8. n. 2.; S. C. C. in caus. S. Paul. (Brasil.) iunct. Wernz, Votum in ead. causa.

irrationabili iudicio Episcopi est permissa, at secundum normas a Benedict. XIV. Const. "*Cum Illud* „ facienda in raris illis casibus, quibus causis gravibus, non frivolis querelis innitatur (49).

Scholion. Concursus Tridentinus ubi in rigore iuris non viget, ex indultis apostolicis vel legitima consuetudine quoad substantiam suppletur aut praevisio quodam concursu *generali* de sola scientia et examine *speciali* de aliis requisitis immediate ante provisionem facto v. g. in Germania et Austria, aut per aequivalentem quandam *seriem* examen v. g. in Belgio et in Gallia (50).

IV. De iuribus et obligationibus parochorum.

828. I. *Potestas parochorum universim spectata est ordinaria* (51), non *delegata* in parochianos sibi ratione veri vel quasi domicilii vel simplicis commorationis subditos (52) exercenda. Etenim non ex mera *commissione* Episcopi, sed ex *iuris communis* dispositione *vi officii* nomine iureque *proprio* exercenda parochi conceditur. Hinc Episcopus nequit potestatem parochi aut arbitrarie *auferre* aut ita *limitare*, ut quae iure communi definita sunt, ad meram umbram redigantur. At vicissim iura parochorum non sunt ita exaggeranda, ut potestas pastoralis ipsius *Episcopi* in parochiam et diocesim videatur negari. Quare Episcopus non prohibetur, quominus etiam *invitis parochis* cum moderatione quadam *aliis* sacerdotibus functiones sacras *in parochia* peragendas deleget (53). Porro non solum indulto apostolico et legitima

(49) Cfr. Act. S. Sed. de huiusmodi recursibus v. g. vol. VII. IX. l. c. vol. X. p. 126. sq. vol. XV. p. 370. sq. vol. XVII. XIX.

(50) *Martin* l. c.; *Bargilliat* l. c. n. 853.; *Kirchenlex.* v. Concurs.

(51) *Bouix* l. c. p. 177. sq.; *Scherer* l. c. p. 631. sq.

(52) Si quaeratur, ad quamnam parochiam quis pertineat, id ordinarie eruendum est ex *certis* limitibus alicui parochiae *legitime* assignatis. Qui limites si *certi* sint, praescriptioni non sunt obnoxii; secus dicendum, si sint *dubii*. Cfr. c. 17. Conc. Chalced. (a. 451.); cap. 4. X. de paroch. III. 29. iunct. *Schmalzgr.* l. c. l. III. t. 29. n. 4. 19. sq. Quodsi alia dubia oriantur de iurisdictione et competentia parochiali, ex *porta principali* domus, libris parochialibus aliisque adminiculis competentia parochi est probanda. Cfr. v. g. S. C. Ep. et Reg. 6. Maii 1870.; S. C. C. 26. Iul. 1873., 12. Iul. 1884. in Act. S. Sed. vol. V. p. 598. sq. vol. VII. p. 607. sq. vol. XVII. p. 280. sq. iunct. dec. S. C. Ep. et Reg. 30. Apr. 1869. in Act. S. Sed. vol. V. p. 413. sq.; *Ferreres*, Los esponsales y el matrimonio ed. 5. p. 386. sq.

(53) *Bouix* l. c. p. 509.

consuetudine, sed etiam statuto Episcopi fieri potest, ut *communitas quaedam religiosa* vel conservatorium vel convictus vel similia instituta licet *intra* parochiam maneant, a cura ordinaria parochi eximantur et proprio capellano subiiciantur (54).

II. Porro etiam ordinaria illa potestas parochorum non est fori *externi*. Nam vera iurisdictio fori externi *proxime* et *directe* refertur ad promovendum bonum *commune* per exercitium quoddam *perfectum* iurisdictionis scilicet potestatis legislativae, iudicialis, coercitivae etiam per censuras et poenas graves. At parochi huiusmodi potestas legislativa, iudicialis, coercitiva non competit, sed universa ipsorum potestas potius refertur ad bonum *privatum* et internum suorum parochianorum. At exinde non sequitur iura parochialia restringi ad forum *poenitentiale*, quod perperam confunditur cum foro *conscientiae* (de actibus occultis) vel interno (55). Nam parochi *ex officio externa* et *publica* possunt dare *praecepta* vetitum matrimonii aut investigare (in examine sponsorum de impedimentis) aut moderate coercere discolos; item ex missione canonica exercent *publicum* magisterium et iurisdictionem quandam *voluntariam*. Ergo potestas parochorum licet vera perfectaue iurisdictio fori *externi* non sit, tamen est potestas quaedam *oeconomica* vel domestica in parochiam ut societatem *imperfectam*, quae praeter iurisdictionem fori poenitentialis *administrationem* quoque vere *externam* habet annexam (56).

(54) Cap. 2. X. de capell. mon. III. 37.; S. C. Ep. et Reg. 26. Iul. 1876., 16. Febr. 1877. in Act. S. Sed. vol. X. p. 401. sq.

S. C. C. 14. Aug. 1863. Ep. et Reg. 3. Sept. 1864., 13. Mart. 1891.; *Bargilliat* l. c. n. 912. Cfr. quoque Acta S. Sed. vol. III. p. 47. sq. vol. VIII. p. 528. sq. vol. XXIV. p. 59. sq.; *Scherer* l. c. p. 637. sq. Quae exemptio conventuum votorum simplicium sane habet maiorem *firmitatem*, si nittitur indulto apostolico (cfr. S. C. Ep. et Reg. 22. Mart. 1864.), ut accidit in regularibus exemptis etiam ab ipsa iurisdictione *episcopali*. Cfr. cap. 1. § 2. de privil. V. 7. in Clem.; S. C. Ep. et Reg. 26. Februar. 1884. in Act. S. Sed. vol. I. p. 164. sq.

(55) Cfr. v. g. prooem. facultatum, quae a S. Poenitent. pro foro interno concedi solent, partim pro foro *conscientiae* etiam *extra* sacramentalem confessionem, partim tantum *in actu* sacramentalis confessionis exercendae; *Putzer*, Comment. in facult. apost. n. 18.

(56) *Wilms* l. c. p. 341. 286. 4. sq. 13. sq.; *Bouix* l. c. p. 137. sq.; *Scherer* l. c. p. 633., ubi impugnat communem sententiam doctorum, qui parochis iurisdictionem fori *externi* secundum *usitatum* modum loquendi intellectam recte negant et nequaquam parochis *tantum* vindicant iuris-

829. *In specie iura parochorum sensu stricto intelliguntur illa ad curam animarum ordinata, quorum exercitium parochus in suo territorio et quoad suos subditos exclusive competit, nisi ex privilegio vel consuetudine etiam absque consensu parochi sive aliis sacerdotibus sive propriis parochianis maior libertas sit concessa* (57).

Quae *stricta iura parochialia* olim satis numerosa (58) nunc ad minorem numerum sunt restricta scilicet:

I. *Collatio baptismi* suis parochianis excepto casu necessitatis vel specialis consuetudinis vel privilegii; item *benefictio fontis baptismalis* (59).

II. *Celebratio Missae* sollemnis feria quinta in Coena Domini, sed salvo iure ecclesiarum celebrandi illam Missam, quibus ius est asservandi SS. Sacramentum v. g. ecclesiis regularium (60).

III. *Administratio communionis paschalis* (61), *viatici* et *extremae unctionis* et *celebratio funeralium* (62), salvo specialibus privilegiis et consuetudinibus legitimis (63).

dictionem pro foro *poenitentiali*; quare haec controversia potius videtur spectare ad *terminologiam* magis minusve aptam, quam ad substantiam rei.

Quodsi idem auctor l. c. not. 23. putat antiquo tempore ius excommunicandi parochis certo fuisse proprium, non satis videtur inter diversas species « *excommunicationis* » distinxisse, nec argumentis a se allatis (v. g. c. 41. C. II. q. 1.; cap. 3. X. de off. iud. ord. I. 31.; cap. 54. § 4. de elect. I. 6.; cap. 18. X. de praeser. II. 26.) efficaciter probat huiusmodi ius omnibus parochis ex titulo iuris communis fuisse concessum. Cfr. Suarez, De cens. disp. XVIII. sect. 1. n. 3.; Kober, D. Kirchenb. p. 76. sq.

(57) Bouix l. c. p. 430. sq. 490. sq. disserit de *iuribus parochialibus*, de *functionibus parochialibus*, de *functionibus mere sacerdotalibus*, in quibus definiendis et discernendis auctores non conveniunt. Cfr. quoque Aichner l. c. § 127.; Scherer l. c. p. 635.; Hinschius l. c. p. 301. sq.

(58) Cfr. c. 1. 2. Conc. Nannet. (a. 658. vel i. f. saec. noni, cfr. Hefele l. c. t. III. p. 104.) = c. 4. 5. C. IX. q. 2. = cap. 2. X. de paroch. III. 29.; c. 52. D. I. de consecr. (Theodulph. Aurel. c. a. 797.); cap. 12. Synod. Ravennat. (a. 877.); cap. 2. de treug. I. 9. in Extravg. com. (Sixt. IV.); Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 4. 13. de ref.; Schmalzgr. l. c. n. 9. sq.

(59) Rituale Rom., De sacram. bapt.; S. R. C. 10. Dec. 1703. n. 6.; Bouix l. c. p. 443. sq.

(60) S. R. C. l. c. n. 8.

(61) Cap. 21. Conc. Later. (a. 1215.) = cap. 12. X. de poenit. V. 38. iunct. Rit. Rom., De com. pasch.

(62) Cfr. cap. 1. de priv. V. 7. in Clem. iunct. Pii IX. Const. « *Apost. Sedis* »; l. III. t. 28. X. de sepulturis; Act. S. Sed. in ind. v. v. Sepulchrum, Sepultura; Bargilliat l. c. n. 932. sq.

(63) S. C. C. 21. Iul. 1827. iunct. S. C. C. 11. Iul. 1885. et 29. Maii 1869.

IV. Proclamatio *bannorum* matrimonialium atque solemnizatio et benedictio *matrimonii* (64).

V. *Benedictiones* quaedam, praesertim si consuetudo accedat (65).

830. Praeter illa *stricta* iura parochialia sunt non pauca alia, quae nequaquam *unicuique sacerdoti* sunt propria, sed parochi ratione *officii* competunt, imo potius ut *obligationes* incumbunt, at non *exclusis* aliis v. g. regularibus, neque cum obligatione quadam parochianorum in illis functionibus ad *solum* parochum recurrenti. Huc spectant:

I. *Ius praedicandi Verbum Dei* sive in ecclesia sive in scholis vi missionis canonicae ipso officio parochiali acceptae; at parochiani non obstante decreto Concilii Tridentini Sess. XXIV. cap. 4. 7. de ref. saltem ex consuetudine iamdiu recepta non tenentur adire ecclesiam parochialem ad audiendum verbum Dei (66).

II. *Celebratio Missarum* solemnium per annum sive pro vivis sive pro defunctis (67), sed omnes Christifideles diebus dominicis et festis praecepto ecclesiastico satisfaciunt, etiamsi in aliis ecclesiis vel oratoriis publicis Missam audiunt (68).

III. *Distributio sacrae communionis* sane parochis pro suo iure et officio est concessa (69), salva tamen libertate fidelium sacram communionem praeter paschalem etiam in aliis ecclesiis recipiendi, dummodo *ex iure communi* dies paschatis excipiatur (70).

Cum admissio ad primam communionem etiam in forma *privata* et *extra tempus paschale* ex *iure communi* non spectaret *unice* ad parochum; nihilominus prima communio in forma *solemni* ex legibus vel consuetudinibus provincialibus et dioecesanis in non paucis regionibus recensebatur inter functiones exclusive in ecclesia parochiali peragendas, salvis tamen legitimis exceptionibus v. g. in communitatibus exem-

(64) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 1. de ref.

(65) S. R. C. l. c. n. 6. de bened. puerperarum iunct. resp. S. C. C. 7. Dec. 1720. contrario iuri exclusivo parochorum; *Aichner* l. c.; S. C. C. 12. Sept. 1891. de benedictione navium; *Bargilliat* l. c. n. 939. sq.; *Ferrari*, De statu relig. p. 86. sq. 248.

(66) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XI. cap. 14. n. 13.

(67) S. R. C. cit. decr. a. 1703. n. 10.

(68) Leon. X. Const. „*Intelleximus*” 13. Nov. 1517.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 7. sq.; *Bouix* l. c. p. 506. sq.

(69) *Gasparri*, De sanctiss. euchar. n. 1082.

(70) *Benedict. XIV.* l. c. l. IX. cap. 16. n. 2. sq.; *Ferrari* l. c. p. 248.

ptis et praesertim attento decreto S. C. C. 21. Iul. 1888. iunct. declar. 23. Iul. eiusdem anni. Cfr. quoque decis. S. C. Ep. et Reg. 14. Martii 1908. in Act. S. Sed. t. 41. pag. 775. *Il Monitore* vol. 23. pag. 128. (71).

Quae disciplina iuris particularis, in quantum *practice* excluderat *privatam* admissionem ad primam communionem, penitus abrogata fuit a Pio X. per decr. "*Quam singulari*", S. C. de Sacr. 8. Aug. 1910., in quo decernitur aetatem discretionis tum ad confessionem tum ad communionem eam esse, in qua puer incipit ratiocinari, hoc est circa septimum annum, sive *supra* sive etiam *infra*: ex quo tempore incipit obligatio satisfaciendi utrique praecepto annuae confessionis et communionis; cuius praecepti a puero ea in aetate adimpletio in eos praecipue recidit, qui ipsius curam habere debent, hoc est in parentes, in confessarium et institutores, et in parochum. *Admissio vero ad primam communionem* edicitur pertinere ad patrem aut ad illos qui vices eius gerunt et ad confessarium, quorum est discretionem in puero sufficientem agnoscere, a qua incipit ius et obligatio ad communionem recipiendam. Parocho potius imponitur *obligatio* semel aut pluries in anno celebrandi *communionem generalem* solemnem quodam ritu ad pietatem fovendam aptissimo, in quo admittantur tum ii pueri qui iam sufficienter praeparati nondum de altari sancta libarunt, tum ii qui iam confessarii aut parentum cura primam communionem receperunt. Cfr. *Ferreres* l. c. pag. 207. sq.; *Vermeersch*, *Periodica de religiosis* t. V. p. 170. sq.

IV. *Administratio sacr. poenitentiae* in sua parochia et quoad suos parochianos ex *ordinaria* potestate vi officii legitime obtenti et absque ulteriore approbatione et licentia competit parocho (72), sed iam pridem parochiani etiam paschali tempore non amplius tenentur proprio suo parocho confiteri (73).

831. *Administratio bonorum temporalium* paroeciae de iure canonico parochis est propria, nisi ex concessione Ecclesiae etiam laici ad tramites iuris ecclesiastici assumpti in subsidium vocentur (74). At exinde in non paucis regionibus gu-

(71) *Gasparri* l. c. n. 1166. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 922. sq.; *Ferrari* l. c. p. 247.; *Ferreres*, *La comunión frecuente y la primera comun.* ed. 3. p. 199. sq.

(72) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 15. de ref.

(73) Cap. 12. X. de poenit. V. 38. iunct. *Benedict.* XIV. l. c. l. IX. cap. 16. n. 7. sq.

(74) Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 9. de ref., Sess. XXIV. cap. 3. de ref.

bernia civilia ansam ceperunt, ut de administratione temporali paroecciarum non solum propter incompetentiam invalidas, sed etiam quoad rem iniustas et ineptas ferrent leges, quae in praxi tolerantur (75).

832. *Iura utilia* parochorum imprimis continent ius ad *congruam sustentationem* (76) sive ex beneficio vel pensionibus a guberniis (77) vel beneficiatis solutis (78) vel oblationibus et decimis fidelium (79) pro diversitate regionum suppeditandam.

833. *Iura honorifica* plane singularia parochis ordinarie in foro ecclesiastico non reperiuntur concessa (80); multoque magis parochi abstinere debent, ne sibi vindicent honoris insignia solis Episcopis aliisque Praelatis ecclesiasticis propria (81).

834. Obligationes parochorum sunt:

I. *Professio fidei* catholicae publica (82) et personalis, non per procuratorem (83) facienda a die adeptae pacificae possessionis ad minus intra duos menses in manibus ipsius Episcopi vel eo impedito coram eius Vicario generali, non coram delegato Episcopi (84) coniuncta cum *sponsione iurata* permanendi in *obedientia* Romanae Ecclesiae; secus parochi

(75) *Bargilliat* l. c. n. 960. sq. 979. sq. de Gallia; *Friedberg-Ruffini* l. c. p. 298. sq. 774. sq. de Italia, Germania.

(76) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 13. de ref.; *Lingen et Reuss*, Causae select. S. C. C. p. 818. (de redditibus parochialibus).

(77) Cfr. v. g. de Gallia: *Bargilliat* l. c. n. 942. sq.

(78) S. C. Ep. et Reg. 16. Mart. 1889. in Act. S. Sed. vol. XXI. p. 560. sq. de iure Episcoporum imponendi beneficiis pinguioribus pensiones *ad vitam onerati beneficiati* duraturas.

(79) Cfr. l. III. t. 30. de decim., primit. et oblat.; cap. 42. X. de simon. V. 3.; Conc. Trid. l. c.; Leon. XIII. Const. « *Romanos Pontifices* » 8. Maii 1881.; S. C. C. in caus. Trevir. 11. Maii 1888. de illa parte stipendiorum Missae retinenda, quae spectant ad *congruam* parochialem; *Sebastianelli* l. c. t. 1. p. 314. sq.

(80) *Scherer* l. c. p. 642.

(81) *Bouix* l. c. p. 499. sq. de delatione stolae in signum iurisdictionis parochialis et solenni benedictione populi intra ecclesiam vel extra illam; *Nasoni*, Compend. iur. eccl. p. 141.

(82) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 352. n. 19. sq.; *Bouix* l. c. p. 513. sq.

(83) S. C. C. in caus. Cathacensi 9. Febr. 1726.

(84) S. C. C. in caus. S. Deodati 15. Dec. 1866.; S. C. Ep. et Reg. 14. Apr. 1890. At per indultum apostolicum Episcopi possunt obtinere facultatem delegandi v. g. Vicarios foraneos ad professionem illam fidei admittendam. Cfr. v. g. S. C. Ep. et Reg. 9. Mart. 1892.

hac in re negligentes elapsis duobus mensibus fructus non amplius faciunt suos, nec illis possessio suffragatur (85). Illa autem fidei professio ex motu proprio "Sacrorum Antistites", 1. Sept. 1910. fieri debet ante ineundam beneficii possessionem. Cfr. Act. Ap. Sed. t. II. p. 669. t. III. p. 134.

II. *Residentia in parochia* (86).

III. *Praedicatio verbi Dei et instructio religiosa fidelium* praesertim puerorum et rudium aliarumque personarum, quibus specialis institutio necessaria est. Quare parochi per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pascere *debent* salutaribus verbis et per doctrinam christianam sive in ecclesia sive in scholis explicatam (87).

IV. *Sacrum ministerium* quoad cultum divinum et administrationem sacramentorum et sacramentalium:

a) Imprimis (88) omnes veri parochi vel rectores parochiarum canonice erectarum (89) non solum diebus dominicis et festis (90) *Missam celebrare* (91), sed etiam sive divites sive pauperes, per se et personaliter ratione officii (92) illius fructum pro singulis parochiis sibi commissis *applicare tenentur* (93) *neque ullum pro hac Missa stipendium accipere possunt* (94).

(85) Conc. Trid. l. c.; S. C. C. 1. Apr. 1876.; Wernz, Ius Decretal. tom. III. tit. 1.

(86) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1.; Bouix l. c. p. 518. sq.; supra h. tom. II. n. 483. sq.

(87) Conc. Trid. Sess. V. cap. 2. de ref., Sess. XXIV. cap. 4. 7. de ref., decis. S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. p. 21. sq.; Pii X. Litter. encycl. "Acerbo" 14. Apr. 1905. iunct. Wernz l. c. t. III. tit. 2. 3.; Kihn, Encyklop. p. 470. sq.

(88) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref. Benedict. XIV. Const. "Cum semper" 19. Aug. 1744.; Lingen et Reuss, Causae select. S. C. C. p. 783. sq.; Acta S. Sed. vol. I. p. 389. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 199. sq. 866. sq.; Bargilliat l. c. n. 881. sq.

(89) Conc. Trid. l. c.; Benedict. XIV. cit. Const. "Cum semper" §§ 1. sq. 4. sq. 16.; S. C. C. 23. Aug. 1888. S. C. de Prop. F. 23. Mart. 1863.

(90) Urbani VIII. Const. "Universa" 11. Sept. 1642. iunct. Pii IX. Encycl. "Amantissimi" 3. Maii 1858. et Benedict. XIV. cit. Const. "Cum semper" § 8.

(91) S. C. C. 14. Dec. 1872.

(92) S. C. C. 9. Apr. 1881., 9. Apr. 1892. iunct. cit. Const. "Cum semper" § 17.; Act. S. Sed. vol. XV. p. 332. sq.

(93) S. C. C. 25. Sept. 1858., 4. Febr. 1883. salvis indultis apostolicis quoad festa suppressa. Cfr. Bargilliat l. c. n. 883. 887.

(94) S. C. C. 3. Mart. 1855., 9. Apr. 1881.

b) Porro *sacramenta* et *sacramentalia* suis parochianis, si illa rationabiliter petant, etiam extra gravem necessitatem administrare debent (95).

V. *Regimen* quoddam *externum* in parochia (96). Huc revocari possunt:

a) *Inspectio scholarum*, quae in parochia existunt, quatenus privilegia exemptionis, ordinationis iuris particularis aut iniustae leges civiles non obstant (97).

b) *Accessus* ad *Synodum* dioecesanam et *conferentias* casuum (98).

c) *Cura librorum* parochialium et *archivii* parochialis (99).

d) *Vigilantia* et *cura pastoralis* ad eliminanda vitia, peccata, pravas occasiones et ad promovendam vitam vere christianam inter diversos coetus parochianorum per monitionem et correptionem, libros bonae lectionis, societates religiosas (100).

e) *Diligens administratio bonorum* ecclesiasticorum, quae parochis est commissa (101).

f) Denique *cura pauperum* aliarumque miserabilium personarum. Parochi igitur est etiam promoveri nosocomia, hospitia pauperum aliaque *caritatis* opera et instituta omnibus mediis secundum disciplinam *nunc* vigentem receptis v. g. conferentiis S. Vincentii a Paulo aliisque associationibus, quae pro praesenti conditione *sociali* opificum requiruntur (102).

(95) *Bouix* l. c. p. 693.; *Kihn* l. c. p. 492. sq.

(96) *Scherer* l. c. p. 693.; *Kihn* l. c. p. 504. sq.

(97) Leon. XIII. Const. "*Romanos Pontifices*"; Collect. Lac. in indice v. v. *Educatio*, *Parochi*; Collect. S. C. de Prop. F. n. 467. sq.

(98) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; Leon. XIII. Const. "*Romanos Pontifices*"; S. C. de Prop. F. 29. lul. 1889.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. III. cap. 5., Inst. eccl. 103. n. 9. 10.; *Bouix* l. c. p. 586. 589. sq.

(99) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 1. 2. de ref. matr.; *Rituale Rom.* in ed. *Benedict.* XIV. tit. ult.

(100) Collect. Lac. in indic. v. *Parochus*; scriptores de theologia pastoralis.

(101) Cap. 4. X. de eccl. aedif. III. 48.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 7. de ref.; *Bouix* l. c. p. 587. sq. 596. sq.; *Nasoni*, Compend. iur. eccl. p. 428. sq. 141.; *Calchi-Novati*, Il diritto eccl. d. Stat. Ital. p. 139. sq. 244. sq.

(102) Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref.; Leon. XIII. Encycl. "*Remedium novarum*" 15. Maii 1891.; Collect. Lac. l. c.; *Nasoni* l. c. p. 193. sq.; *Biederlack*, Die sociale Frage; *Kihn* l. c. p. 506. sq.; *Cathrein*, Moral. phil. t. II. p. 591. sq.

V. De amissione officii parochorum.

835. Officium parochorum omnibus illis modis cessat, quibus generatim beneficia vel officia ecclesiastica amittuntur veluti per mortem, renuntiationem, permutationem, translationem, iuris dispositionem vel privationem ob delictum (103).

Qua ratione parochi tum *perpetui* sive inamovibiles tum ad nutum amovibiles possint parochiis sibi concessis aut *simpliciter privari* i. e. sine concessione novi *beneficii* vel *pensionis* aequivalentis vel transferri in aliud beneficium *maioris* vel saltem *aequivalentis* redditus, supra in disputatione de officiis ecclesiasticis in genere (104) iam maxima ex parte explicatum est.

836. *Speciatim* autem haec videntur esse subiungenda:

I. Parochi qualescumque, ubi ab Episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo praedicandi verbum Dei defuerint, ex Concilio Trid. Sess. V. cap. 2. de ref. ad id praestandum per censuras ecclesiasticas seu alias ad ipsius Episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, si ei sic expedire videatur, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id praestet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis respiciens officium suum impleat.

II. Porro iuxta decretum Concilii Tridentini Sess. XXI. cap. 6. de ref. Episcopi etiam tanquam Delegati Sedis Apostolicae

a) *illiteratis et imperitis* parochis, si alias honestae vitae sint, coadiutores aut vicarios pro tempore deputare possunt (105);

(103) Cfr. supra h. tom. II. n. 489. sq.; Bouix l. c. p. 361. sq.

(104) Cfr. supra h. tom. II. n. 526. 532. sq. 636. sq. 540. sq.

(105) Huc refertur *remotio temporanea* parochorum per *edictum inhibitorium* Episcopi, quo parochis etiam non reis gravium delictorum, sed ob odium plebis aliasque circumstantias ad officium pastorale rite explendum inhabilibus saltem ad tempus munia parochialia *interdicuntur*. Si illae circumstantiae facile absque spe remedii sint perpetuo duraturae, Episcopus absque formali processu canonico, sed facti veritate inspecta et probata procedere potest ad *perpetuam*, sed mere *oeconomicam remotionem* parochi, assignata tamen alia aequivalenti *praebenda* vel *pensione*. Quae *remotio* oeconomica non est *poena privationis*; haec enim supponit *delictum* in iure expressum et praeterea processum canonicum saltem summarium requirit, si parochus perpetuus suo beneficio parochiali sit privandus. Cfr. de praxi S. C. C. et S. C. Ep. et Reg. iam inde ex ultimo

b) eos vero, qui *turpiter et scandalose vivunt*, postquam *praemoniti* sunt, coercere et castigare *debent*, et si adhuc *incorrigibiles* in sua nequitia perseverent, eos *beneficiis* iuxta sacrorum canonum constitutiones exemptione et appellatione quacunque remota *privandi* facultatem habent (106).

Plures autem ex his causis facile recident in unam ex causis decr. "*Maxima cura* „ enumeratis, propter quas remotio fieri debet servata forma illo decreto praescripta. Cfr. tom. V. n. 904. sq.

III. Iure quoque particulari legitime condito, ubi singulares sunt circumstantiae, etiam *speciales* possunt definiri *causae*, ob quas parochus a munere pastoralis removeatur. Huiusmodi lex v. g. reperitur in Conc. plenar. Baltimor. III. (a. 1884.) n. 199.: "*Decernimus... sacerdotem, qui intra hoc tempus* (duor. annor.) *erectionem vel sustentationem scholae* (parochialis) *gravi sua negligentia impediat vel post repetitas Episcopi admonitiones non curet, mereri remotionem ab illa ecclesia* „ iunct. n. 38., ubi aliae causae allegantur deponendi etiam rectores inamovibiles (107).

IV. Parochi non pauci in compluribus regionibus sunt *ad nutum* Episcoporum removibiles. Quae amovibilitas non est confundenda cum *arbitraria* remotione, quam Ecclesia detestatur, potius *opponitur* perpetuitati beneficiorum, in quibus ad remotionem requiritur causa in iure expressa et verus *processus* canonicus. At ex ista *negativa* notione, qua beneficium *manuale* distinguitur a beneficio *titulari*, non sequitur in remotione ad nutum facta *nullam* causam requiri saltem ad *licitam* remotionem et in ipso modo procedendi omnes formalitates esse negligendas. Nam praeter causas in

saeculo servata: Act. S. Sed. vol. I. p. 513. sq. 517. sq. vol. II. p. 276. sq. vol. IV. p. 13. sq. 25. sq. vol. XXV. p. 412. sq. vol. XVI. p. 467. sq.; Conc. Trid. ed. *Richt.* p. 119. sq.; *Pierantonelli*, Praxis fori eccles. p. 86. sq. In qua remotione decernenda nunc observandum est decr. "*Maxima cura* „ cfr. tom. V. n. 304. sq.

(106) Quae *privatio* fit evidenter propter *delictum* in iure expressum per *sententiam condemnatoriam in processu canonico prolatam*. Cfr. quoque Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 14. de ref. de ratione procedendi in causis *aliorum clericorum concubinariorum*; Act. S. Sed. vol. XXVII. p. 612. sq.; supra h. tom. II. n. 209. 484. de modo procedendi ad *privationem parochorum concubinariorum vel non residentium*; *Bargilliat* l. c. n. 875.; *Bouix* l. c. p. 375. sq.

(107) Cfr. quoque cit. Conc. plen. Baltim. III. n. 31. sq.; *Nilles*, Comm. in Conc. plen. Balt. tert. P. II. p. 78. sq.

iure expressas sunt aliae non paucae et graves causae, ob quas remotio decerni potest, atque omissis formis *iudicialibus* adhiberi possunt solemnitates *extraiudiciales*, quae processum canonicum fere supplent. Quo in casu sane quis removetur “*sine causa*”, i. e. in iure expressa, at non “*sine causa iusta*”, *pariter* “*sine processu canonico*”, minime vero “*per informem procedendi modum*”. Porro cum in beneficiis *manualibus* sive ad nutum revocabilibus beneficiati non habeant *strictum* et *perpetuum ius*, sed solummodo donec revocentur, et vicissim Superior ecclesiasticus “*ad nutum*”, beneficiatos illos revocare possit, omnis revocatio absque *ulla causa facta* est sane illicita, at valida.

Quare contra illam remotionem non datur ordinaria *appellatio*, sed tantum *recursus* ad Sedem Apostolicam in certis casibus ex praxi et doctrina recepta probatis. Cfr. infra h. tom. II. n. 838. VI.

Quae doctrina nunc moderanda est ad normam cit. decreti “*Maxima cura*”, per quod relate ad administrativam amotionem videntur esse equiparati parochi amovibiles et inamovibiles. Cfr. tom. V. n. 908. cum nota.

§ 2. DE VICARIIS PAROCHIALIBUS.

837. I. Notio. Vicarii parochiales in genere intelliguntur omnes illi presbyteri, qui *vices* agunt alicuius *parochi* in exercitio *curae animarum* (108).

II. Divisio. Qui Vicarii pro varietate regionum et officiorum sibi demandatorum diversa sortita sunt nomina v. g. dicuntur cooperatores, coadiutores, presbyteri auxiliares, capellani, vicecurati, et in complures species distinguuntur scilicet.

a) in *cooperatores* parochiales, qui uni parochi digno et idoneo, residenti pleneque operanti, sed ob multitudinem fidelium et negotiorum insufficienti ad *auxilium* in cura animarum praestandum sive ut veri *beneficati curati* sive ut capellani ad nutum removibiles adiunguntur (109);

b) in *coadiutores* parochiales, qui parochi ex causis in iure expressis v. g. ob aegritudinem, imperitiam etc. sive in totum sive ex parte, in perpetuum vel ad tempus auctoritate

(108) *Santi* l. c. I. l. t. 28. n. 4. sq.; *Leuren*. l. c. P. I. q. 108. sq.; *Bouix* l. c. p. 417. sq. 629. sq.; *Scherer* l. c. p. 644. sq.; *Hinschius* l. c. p. 318. sq.

(109) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. de ref.

Ordinarii ad auxilium in exercitio curae animarum deputantur (110).

c) in *administratores* parochiales, quibus exercitium *universae* curae actualis animarum aut alicuius parochiae *vacantis* vel parochi *habitualis* vel *absentis* committitur (111). Qui administratores pariter possunt esse perpetui vel temporales et una cum coadiutoribus sensu quam maxime stricto sunt *vicarii* sive vices gerentes.

I. De cooperatoribus parochialibus.

838. I. **Institutio** cooperatorum parochialium secundum praxim iam tempore medii aevi praeformatam (112) a Patribus Tridentinis Sess. XXI. cap. 4. de ref. hac ratione praescripta est, ut *Episcopi* in omnibus ecclesiis parochialibus vel baptismalibus, ubi populus ita numerosus est, ut unus rector non possit sufficere ecclesiasticis sacramentis ministrandis et cultui divino peragendo, *cogant rectores* vel alios, ad quos pertinet, sibi *tot sacerdotes* ad hoc munus *adiungere*, quot sufficient ad sacramenta exhibenda et cultum divinum celebrandum.

II. **Nominatio** igitur huiusmodi cooperatorum ex iure Tridentino sine ullo dubio spectat ad *ipsos parochos*. At *Episcopo* reservatum est ius *determinandi numerum* cooperatorum, quos parochi sibi assumere debeant, et *examinare* et *approbare* et opportunis *facultatibus* munire cooperatorum a parochis nominatos. Quodsi parochi ab Episcopo moniti congruo termino ipsis praefixo cooperatorum *sufficienti* numero *assumere* plane *neglexerint*, aut coadiutores quidem nominarint, sed *legitimis* qualitatibus destitutos, nec intra terminum ab Episcopo praefixum alios vere idoneos praesentarint, tum demum ad ipsos Episcopos spectat propria auctoritate libere *deputare* parochis idoneos cooperatorum (113).

(110) Cap. 3. X. de cleric. aegr. III. 6.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 6. de ref.

(111) Cap. 4. X. de off. iud. ord. I. 31.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; cap. 30. X. de praeb. III. 5.; cap. unic. de off. vic. I. 7. in Clem.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7. de ref., Sess. XXIII. cap. 1. de ref.

(112) Cfr. c. 2. Conc. Vasens. (a. 529.); c. 14. Conc. Tolet. XI. (a. 675.); cap. 2. X. de fil. I. 17. cap. 3. X. de vit. et honest. III. 1.; cap. 30. X. de iurepatr. III. 38.; Scherer l. c. p. 649.; Hinschius l. c. p. 318.

(113) Innoc. XIII. Const. « *Apostolici ministerii* » 23. Maii 1723. § 13. confirm. a Benedict. XIII. Const. « *In supremo* » 23. Sept. 1724.; S. C. C. 24. Iul. 1875. in Act. S. Sed. vol VIII. p. 694. sq.; Conc. prov. Neogranat. (a. 1868.) in Collect. Lac. t. VI. col. 483. sq.

Quod ius Tridentinum in compluribus regionibus velut in Gallia, Germania, Austria, Hispania non servatur, ubi ipsi Episcopi penitus exclusis parochis cooperatores libere deputant. Quae consuetudo legitima est omnino servanda, usque dum aliter a Sede Apostolica fuerit declaratum (114). Multo minus libertas Episcopi in deputatione cooperatorum iniustus et invalidis legibus civilibus est de iure arctata.

III. *Potestas* illorum cooperatorum, nisi obtineant verum beneficium curatum sive manuale sive titolare, cui in limine foundationis (115) certa iura et officia, parochi tamen subordinata fuerint concessa, imprimis ex litteris deputationis, deinde ex statutis dioecesanis vel legitimis consuetudinibus est eruenda. Quare ut plurimum est potestas quaedam *mere delegata*, etsi *ad universalitatem* causarum sive ad universam curam animarum exercendam data, salva tamen legitima dependentia a parochi et attentis specialibus limitationibus in ipsis litteris deputationis contentis vel iure particulari scripto vel non scripto dioeceseos stabilitis. Hinc licet generatim delegati ad universalitatem causarum *subdelegare* possint in casibus *particularibus* (116), id nequaquam in cooperatoribus parochialibus extendi potest ad subdelegationem *in audiendis confessionibus*, item in compluribus regionibus ne ad assistentiam quidem in celebratione *matrimonii*.

Etenim v. g. in Belgio, Germania, Austria, Hispania *ipsi* cooperatores non solent habere *generalem* delegationem ad assistentiam *in matrimoniis* celebrandis, sed in *singulis* matrimoniis *specialis* delegatio est necessaria, cum alibi v. g. Parisiis *solummodo primus* cooperator sive vicarius parochialis *generaliter* illo iure assistendi instructus sit (117).

IV. *Congrua* cooperatoribus parochialibus ea quantitate debetur, quae Episcopo pro suo prudenti arbitrio et conscientia conveniens videatur. Quodsi ex iure speciali v. g. ex

(114) S. C. C. 14. Aug. 1863. in resp. Episc. Aturensi dato; concord. pro Hisp. (a. 1851.) art. 26. apud *Nussi* l. c. p. 104., ubi expresse statuitur coadiutores parochiarum nominandos esse ab Ordinariis praevio synodali examine; *Bargilliat* l. c. n. 1024.; *Scherer* l. c. p. 648. not. 19. 47. sq.

(115) S. C. C. 16. Feb. 1867. in Act. S. Sed. vol. III. p. 94. sq. iunct. vol. II. p. 327. sq.; S. C. C. 24. Iul. 1875. l. c. vol. IX. p. 116. sq.; *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 840. sq.

(116) Cap. 4. X. de off. vic. l. 28.

(117) *Bargilliat* l. c. n. 1026. sq.; *Scherer* l. c. p. 652.; *Gasparri*, De matrimon. n. 910. 914. 915.; *Gury-Ferreres*, Compend. theol. mor. t. II. n. 845. sq.

proprio beneficio non iam certis et sufficientibus redditibus constet, imprimis ex bonis ecclesiae parochialis est desumenda, vel illis deficientibus parochiani ad praestandam congruam sunt compellendi (118).

V. **Obligatio** cooperatorum, cum non ipsis cura animarum directe et primario sit concredita, generatim in hoc consistit, ut parochum *adiuvent* in adimplendis suis obligationibus et eius *vices gerant*, cum necessitas aut iusta ratio id requirit (119). Quare imprimis *resideant* (120) oportet in parochia iuxta statuta dioecesana vel legitimas consuetudines, et negotia vi beneficii vel generali delegatione sibi commissa sub directione et obedientia parochi curent.

VI. **Remotio** cooperatorum parochialium secluso casu, quo veri sunt beneficiati titulares (121), propter iustam causam ab Episcopo approbatam per *parochum* fieri potest, si ipse eosdem ex iure communi assumpsit (122); at nequaquam eo in casu mero *arbitrio* Episcopi est permessa; secus ius parochi sibi adiungendi cooperatores fieret plane illusorium (123).

Quodsi autem iusta causa subsit, certe Episcopus etiam cooperatores *a parochis* nominatos remove non prohibetur (124).

Denique in omnibus illis casibus, quibus libera deputatio cooperatorum parochialium ad nutum amovibilium soli Episcopo competit, remotio absque ulla iusta et rationabili causa, imo forte ex fraude et odio et cum gravi damno facta certe *illicita* est dicenda; at nullitas ipsius generaliter asserenda non est. Contra huiusmodi illicitam remotionem ordinaria *appellatio proprie dicta* non est concessa, sed recursus ad S. Sedem cum onere probandi damnum illatum non negatur. Si remotio facta sit ex fraude et odio vel cum diffamatione et damno, eo quod v. g. sine ulla causa sufficiente

(118) Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. 6. de ref.; cit. Const. Innocent. XIII. *Bargilliat* l. c. n. 1029. sq.

(119) Cap. 6. X. de excess. V. 31.; Conc. prov. Neogranat. (a. 1868.) l. c.

(120) Cap. 6. X. de off. vic. l. 28.; S. C. C. 13. Iul. 1743. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 37. n. 7.; cit. resp. S. C. C. 14. Aug. 1863.

(121) Cap. 3. 6. X. de off. vicar. l. 28.

(122) S. C. C. 2. Sept. 1747., 18. Dec. 1847.; *Bouix* l. c. p. 636. sq.; Act. S. Sed. vol. III. p. 506. sq.; *Lingen et Reuss* l. c. p. 851. sq.

(123) *Bouix* l. c. p. 641. sq.

(124) S. C. C. 27. Iun. 1867. et 11. Ian. 1868. in Act. S. Sed. vol. III. p. 449. sq.

decreta fuerit vel absque *translatione* ad aequivalens fere officium ecclesiasticum (125), non sustinetur.

Praeterea officium cooperatorum parochialium non solum per mortem et resignationem *ipsorum*, sed etiam *morte concedentis* tolli vel limitari potest, si clausula decreto nominationis fuerit addita v. g. usque ad beneplacitum nostrum (126). At ex communiter contingentibus Episcopi huiusmodi clausulam non solent addere facultatibus a se concessis. Imo etiamsi penes *parochum* sit nominatio cooperatorum, per *ipsius mortem* illorum potestas generaliter non cessat. Nam Episcopi si nominationem a paroco factam *approbant*, solent dare institutionem autorizabilem ad curam animarum. Quae institutio per mortem parochi non amittitur, nisi speciatim de contrario cautum sit, sed similiter non extenditur ad casus in instrumento deputationis non contentos et *speciali delegationi* parochi reservatos.

II. De coadiutoribus parochialibus (127).

839. I. Coadiutor sensu stricto *ex auctoritate Ordinarii* paroco non est deputandus, si solummodo magna sit populi multitudo, sed omnino requiritur, ut parochus ex causa temporanea vel perpetua infirmitatis corporis aut animi vel ex defectu scientiae vel peritiae non amplius convenienter regere possit parochiam sibi commissam (128).

II. Deputatio coadiutoris temporanei ex causis canonicis spectat ad Episcopum etiam invito paroco (129); coadiutor vero perpetuus *cum iure successionis* a solo Romano Pontifice potest concedi (130).

III. Coadiutor si paroco *plane inhabili* datus est, universam iurisdictionem parochialem cum suis oneribus obtinet;

(125) *Santi* l. c. n. 12. sq.; *Bouix* l. c. p. 397. sq.; *Leuren.* l. c. P. I. q. 61. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 1024. 1018. sq.; *Scherer* l. c. p. 648. not. 20. recte contra *Deneubourg* et *Hinschius*, qui nullitatem defendunt.

(126) *Leuren.* l. c. q. 82.; *Scherer* l. c. p. 653. sq.

(127) Cfr. lib. III. tit. 6. X. de cler. aegr.; comment. iur. Decr. in h. t. et l. I. t. 24.; *Leuren.*, Tract. quatern. q. 305. sq.; *Ferraris* l. c. v. Coadiutor.

(128) Cap. 2. X. de aet. I. 14.; cap. 3. X. de cler. aegr.; Conc. Trid. Sess. XXI. cap. 4. 6.; *Bouix* l. c. p. 417. sq.; *Scherer* l. c. p. 652. sq.

(129) Cap. 3. 4. X. de cler. aegr.; Conc. Trid. l. c.; *Benedict.* XIV. Const. "Ad militantis" 30. Mart. 1742. § 12.; *Bouix* l. c. p. 425. sq.

(130) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 7. de ref.; *Bouix* l. c. p. 423. sq.

secus generatim tantum iis muneribus fungitur, quae coadiutus non potest aut non vult ipse obire, attentis tamen literis deputationis, statutis dioecesanis, legitimis consuetudinibus. Quare coadiutor debet observare legem residentiae, ut coadiutum vere adiuvari possit, sed non tenetur applicare Missam pro populo, si coadiutus ipse huic oneri satisfaciat (131).

IV. Parochus coadiutus suo beneficio privari non potest; attamen portio congrua ex redditibus ecclesiae parochialis iudicio Episcopi coadiutori est assignanda, si sint sufficientes; secus alio modo eidem est providendum (132).

V. Coadiutor parochialis *temporaneus* cum tantum detur intuitu *personae* parochi, coadiutoriam suam ad nutum revocabilem amittit, quotiescunque parochus coadiutus suum beneficium amittit, vel cessat causa, ob quam coadiutoria data est, vel ipse ab Episcopo rite revocetur. Quodsi in casu raro parochus coadiutor *perpetuus* cum iure successionis concedatur, is ipso momento, quo parochus coadiutus a munere suo cessat, in beneficium coadiuti sibi collatum acquirit ius *in re*, nisi iam antea ex alia causa coadiutoria ipsius fuerit legitime sublata (133).

III. De administratoribus parochialibus.

840. I. Si parochia *vacat*, ab *Episcopo* cum congrua fructuum assignatione constituendus est administrator (provisor, vicarius, oeconomus (134), qui tempore vacationis ut *delegatus* (135) ad universam curam animarum cum suis iuribus et oneribus adnexis parochi vices gerat. Quare obligatus est ad residentiam et applicationem Missae pro populo, nisi ex indulto apostolico obligatio illa applicandi fuerit restricta (136). Quamprimum novus rector beneficii parochialis cepit *possessionem*, provisor a munere suo cessat, nisi iam antea legitime fuerit remotus.

(131) *Bouix* l. c. p. 429. sq.

(132) Cap. 1. 3. 4. X. de cleric. aegr.; Conc. Trid. l. c.; *Bouix* l. c. p. 427. sq.

(133) *Leuren.* l. c. q. 428. sq.

(134) Cap. 4. X. de off. iud. ord. l. 31.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; S. C. C. 27. Febr. 1869. in Act. S. Sed. vol. IV. p. 423. sq.

(135) Cap. 4. X. de off. vic. l. 28.; S. C. C. 9. Maii 12. Sept. 1874. in Act. S. Sed. vol. VIII. p. 129. sq.; *Schmalzgr.* l. l. t. 28. n. 12.; *Bargilliat* l. c. n. 1036.; *Scherer* l. c. p. 654.

(136) S. C. C. 23. Aug. 1888.; S. C. C. 8. Iul. 1843. et 24. Maii 1823.

II. Parochi, quodcumque ex causa prius ab Ordinario cognita et probata longius a parochia *abesse* cogantur, debent ibidem relinquere vicarium (oeconomum) idoneum regulariter *a se nominatum*, sed ab ipso Ordinario *approbandum* cum debita mercedis assignatione (137).

III. Si parochia sit perpetuo *incorporata* alicui collegio, capitulo, conventui, pio loco, dignitati, beneficio, quibus competit officium rectoris *principalis* vel *habitualis*, omnino deputandus est *vicarius* cum *actuali et universa et independenti cura animarum* (138).

a) Qui vicarii *nominandi* sive praesentandi sunt *a parochia principali*, et Episcopo *ordinarie* non competit libera electio, sed tantum examen et approbatio sive institutio auctorizabilis clerici rite nominati ad exercendam curam animarum (139), nisi propter negligentiam parochi habitualis elapsis sex mensibus ex iure devolutionis (140) aut vi iuris specialis (141) ad ipsum spectet libera deputatio vicarii.

b) Vicarii *perpetui* debent *a parochia habituali* ex clero *saeculari* nominari et ab Ordinario institui, si parochia monasterio *tantum* quoad *temporalia* sit incorporata (142). Quodsi unio parochiae cum monasterio virorum regularium saltem

(137) Cap. 4. X. de cler. non resid. III. 4.; cap. 11. X. de vot. III. 34.; cap. 12. X. de praeb. III. 5. iunct. Conc. Trid. Sess. XXIII. cap. 1. de ref. contra abusus eo tempore vigentes; *Schmalzgr.* I. c. n. 7. 8.; *Hinschius* I. c. p. 325. sq. Cfr. quoque *Hefele-Herg.* I. c. t. IX. p. 321. 631. 642. 928.

(138) Cap. 15. X. de praeb. III. 5.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7. de ref., Sess. XXV. cap. 16. de ref.; S. C. C. 18. Dec. 1847. apud *Lingen et Reuss* I. c. p. 840. sq.; S. C. C. 23. Ian. 1875. in Act. S. Sed. vol. VIII. p. 469. sq.; dec. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 52. sq.; *Scherer* I. c. p. 644. sq.; *Schmalzgr.* I. c. I. t. 28. n. 1. sq. 4. sq.

(139) Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7.; Pii V. Const. "Ad exequendum" 1. Nov. 1567.

(140) S. C. C. 23. Ian. 14. Sept. 1864. in Act. S. Sed. vol. IV. p. 401. sq. 417. Cfr. quoque cap. unic. de suppl. I. 5. in Clem.

(141) V. g. in Gallia Episcopus, non Capitulum libere deputat curatum in ecclesia cathedrali. Cfr. S. C. pro neg. eccl. extr. 19. Iul. 1888.; *Bargilliat* I. c. n. 1032. sq.; *Bouix*, De iure regular. t. II. p. 29. sq. de casu, quo parochus principalis parochiae monasterio regularium incorporatae non vult nominare vicarium regularem ad nutum removibilem nec vicarium *perpetuum* e clero *saeculari*.

(142) Cap. 12. 31. X. de praeb. III. 5.; cap. 3. § 2. X. de priv. V. 33. iunct. cap. 1. X. de capell. monach. I. 35. et cap. unic. eod. III. 18. in Sext.; Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7. de ref. et decis. S. C. C. apud *Richter* I. c.; Pii V. Const. "Ad exequendum" § 4.; *Bouix*, De iure regular. t. II. p. 1. sq. 15. sq. 24. sq.

mendicantium aut monachorum facta sit *pleno iure* quoad temporalia et spiritualia, Superiores regulares *ex suis subditis regularibus* possunt ad exercendam ibidem curam animarum nominare vicarios. Qui vicarii regulares ab Ordinario sunt approbandi et necessario ad *nutum suorum Superiorum* manent revocabiles, ita ut tam ab Episcopo quam a Superiore regulari aequo iure, non requisito alterius consensu ab animarum cura removeri possint, nec unus *alteri* causas iudicii sui aperire multoque minus probare debeat (143).

c) In *reliquis* parochiis incorporatis nunc standum est Conc. Trident. Sess. VII. cap. 7. de ref. Quare Episcopi sive Ordinarii sollicite procurare possunt et debent, ut huiusmodi parochiae per idoneos *vicarios etiam perpetuos* administrentur, nisi ipsis Ordinariis pro bono ecclesiarum regimine aliter expedire videatur, aut specialis exemptio a iure Tridentino probetur (144). Propter illam clausulam Concilii Trid., qua Episcopus non *absolute adigitur* ad deputandos vicarios temporaneos vel etiam perpetuos, sine dubio factum est, ut in compluribus *Capitulis cathedralibus* vel *collegiatis* cura animarum ipsis propria nequaquam per vicarios perpetuos, sed per vicarios temporaneos vel secundum consuetudines quasdam receptas a canonicis turnatim vel in solidum exerceretur (145). Qui usus vel haud raro potius abusus (146) usque ad nostram aetatem fuerunt conservati; at S. C. C. saltem

(143) Cap. unic. de suppl. I. 5. in Clem.; Pii V. Const. « *Ad exequendum* » § 5.; Benedict. XIV. Const. « *Firmandis* » 6. Nov. 1744. § 12.; Leonis XIII. Const. « *Rom. Pontifices* » 8. Maii 1881. iunct. Conc. Trid. Sess. VII. cap. 7. de ref. et *Bouix* l. c. p. 22. sq. 26. sq. 29. sq. Cfr. de uno socio regulari a vicario regulari retinendo: Cap. 3. 4. de capell. monach. l. 37. et cap. 2. X. de monach. III. 35.; Pii V. Const. « *Ad exequendum* » per Gregor. XIII. immutatam, et de consuetudine retinendi *nullum* omnino socium regularem cfr. *Bouix* l. c. p. 32. sq.; *Riganti* l. c. Reg. 9. Canc. Apost. P. I. § 2. n. 78.

(144) Cap. 30. X. de praeb. III. 5. de perpetuo vicario in parochia adnexa *dignitati vel praebendae*; S. C. C. apud *Richter* l. c. p. 53. n. 16. et Act. S. Sed. vol. IV. p. 422. et vol. IX. p. 614. vol. XIII. p. 408. sq. de *antiquo iure* Capitulorum cath. et colleg. deputandi vicarios *temporaneos* in parochiis *pleno iure* unitis, in parochiis vero minus plene unitis tantum vicarios *perpetuos*; cfr. quoque *Bouix* l. c. p. 22. sq. et De Capit. p. 231. sq.

(145) S. C. C. apud *Richter* l. c. p. 53. n. 16.; S. C. C. 26. Iun. 11. Dec. 1875. in Act. S. Sed. vol. IX. p. 203. sq. 281. sq.

(146) S. C. C. 23. Iun. 1725. apud *Richter* l. c. n. 17.; S. C. C. 5. Aug. 1876. in Act. S. Sed. l. c. p. 604. sq.

ex disciplina nunc vigente magis magisque urget praxim laudabilem deputandi *perpetuos* vicarios (147), qui etiam ex *ipsis canonicis* convenienter assumi possunt (148).

d) *Potestas et officium* ad totam *actualement* curam animarum huiusmodi vicariis perpetuis vel temporaneis competit, nisi specialis exceptio stricte probari possit (149). Praeterea *assignatio certae partis fructuum* vicariis sive perpetuis sive temporaneis in ecclesiis parochialibus unitis ab Episcopo est facienda secundum normas a Concilio Tridentino l. c. statutas. Profecto Pius V. cit. Const. " *Ad exequendum* „ ad angustiores limites reduxit potestatem Episcoporum, ubi statuit pensionem annuam vicariis assignandam non posse esse minorem quinquaginta scutatis neque maiorem centum. At Benedictus XIV. Const. " *Cum semper* „ 19. Aug. 1744. § 10. ampliores facultates Concilii Tridentini directe saltem pro Italia restauravit scl. concedendi tertiam partem fructuum aut *maiorem* vel *minorem* arbitrio ipsorum Ordinariorum, portione etiam super certa re assignata (150).

e) *Revocatio* vicariorum temporaneorum ab iis, ad quos spectat, *ad nutum* fieri potest (151). At vicarii *perpetui* cum *aequiparentur* veris beneficiatis, minime ad nutum Episcopi vel parochi habitualis sunt revocabiles, sed tantum ab Episcopo ex *causis* in iure expressis et reservata forma *processus canonici* saltem summarii suis vicariis *privari* possunt (152).

841. *Scholion.* Praeter *vicarios parochiales* non pauci alii existunt presbyteri, quibus sive ex vero officio ecclesiastico sive ex legitima delegatione functiones quaedam sacri ministerii vel limitata quaedam cura animarum in certis in-

(147) S. C. C. 5. Maii 1646. apud *Richter* l. c. p. 354. n. 27.; S. C. C. 26. Iun. 11. Dec. 1875. l. c. et 26. Apr. 1879. in Act. S. Sed. vol. XII. p. 489. sq.; *Santi* l. c. l. I. tit. 28. n. 12.

(148) S. C. C. 24. Sept. 1864. in Act. S. Sed. vol. IV. p. 420.; *Schneider* l. c. p. 390. sq.

(149) *Schmalzgr.* l. c. n. 4. sq. 10. sq.; S. C. C. 15. Iun. 1878., 8. Mart. 10. Maii 5. Apr. 20. Dec. 1884. in Act. S. Sed. vol. XI. p. 242. sq. vol. XVII. p. 15. sq. 88. sq. 100. sq. 482. sq.

(150) *Santi* l. c. n. 14. 15.; Act. S. Sed. vol. IV. p. 412. sq.

(151) Cfr. de vicariis regularibus supra h. tit. not. 143.; de vicariis amovibilibus a Capitulo vel Episcopo: Act. S. Sed. vol. IV. p. 413. sq. 420. sq. vol. XIII. p. 398. sq. 407. sq.

(152) Cap. 3. X. de off. vic. l. 28.; cap. unic. de capell. III. 18. in Sext.; S. C. C. 15. Febr. 1879. in Act. S. Sed. vol. XII. p. 284. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 1. 13.

stitutis competunt. Huc spectant v. g. capellani militares, hospitalim, monialium, confraternitatum, collegiorum, carcerum etc. (153).

CAPUT II.

DE CONCILIIS ET SYNODIS ECCLESIASTICIS.

TITULUS XL.

DE CONCILIIS OECUMENICIS ET PARTICULARIBUS.

(*Lib. I. tit. 31., de off. iud. ordin.*)

842. Fontes: Decretal. Gratian. Dist. 15. 16. 17. 18.; cap. 4. X. de elect. I. 6. — Pii II. Const. « *Exsecrabilis* » 18. Ian. 1460.; Leon. X. Const. « *Pastor aeternus* » 19. Dec. 1516. (Sess. XI. Conc. Later. V.); cfr. cap. 1. sq. de Conc. III. 7. in Lib. Sept. — Conc. Trid. Sess. VII. i. f. et Sess. XVI. et Sess. XXV. i. f., Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; Conc. Vatic. Sess. IV. cum schemat. Concilii Vaticani apud *Martin* I. c. p. 132. sq. 157. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 233. sq.; Collect. Lac. t. II. v. v. Concilia oecum., Concilium provinc., Synod. dioeces.

Scriptores: Comment. iur. Deer. in prooem. v. g. *Schmalzgr.* n. 309. sq.; *Devoti* t. I. cap. 15. n. 6. sq. — *Sanguineti* I. c. n. 357. sq.; *Bargilliat* I. c. n. 666. sq.; *Phillips* I. c. t. II. §§ 83. sq.; *Scherer* I. c. t. I. p. 659. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* I. c. n. 448. sq.; *Hinschius* I. c. t. III. p. 325. sq. 333. sq. 473. sq. 603. sq. (1). — *Durantis*, De modo gener. Conc. celebr.; *Iacobatius*, De Conciliis; *Suarez*, De fide disp. 11. (de Conciliis); *Bellarmin.*, De Conciliis et Eccles. (2); *Bonix*, De Papa, ubi et de Conc. oec., De Conc. provinciali (gall. scr.); *Ferraris* I. c. v. Concilium. — *Thomassin*. I. c. P. II. l. 3. cap. 43. sq.; *Hefele*, Concilieng.; *Funk* in Act. theol. Tubing. t. 64. p. 561. sq. iunct. poster. disquis. eiusd. auct. et Act. theol. Oenip.

(153) Cfr. de capellanis in genere *Leuren.*, Forum beneficiale P. I. q. 85. sq.; Act. S. Sed. v. v. Capellaniae, *Capellanus*; de capellanis militariibus: *Bargilliat* I. c. n. 1041. sq.; *Scherer* I. c. p. 655. sq.; *Hinschius* I. c. t. II. p. 335. sq.; de capellanis et confessoribus monialium: *Bargilliat* I. c. n. 1045. sq.; *Ioder* in Arch. f. k. K. t. 78. p. 668. sq.

(1) « *Veteres catholici* » occasione Concilii Vaticani non pauca publicarunt scripta de Conciliis et Rom. Pontifice v. g. *Schulle*, *Michaud* alique, quorum theorias non raro etiam *Hinschius* recte reiicit et refutat.

(2) Cfr. quoque de Conciliis recentiores theologos v. g. *Palmieri*, De R. Pontifice p. 666. sq.; *Wilmers*, De Christi Ecclesia p. 391. sq.; *Billot*, De Eccl. Christi t. III. p. 225. sq.; *De Groot*, Summa apologetica p. 412. sq.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. I. n. 433. sq.; *Scheeben* in Kirchenlex. v. Concil. qui tamen potissimum agere solent de Conciliis tanquam de *subiectis activis magisterii ecclesiastici*. Cfr. *Suarez*, De leg. I. IV. cap. 6. de *congregationibus ecclesiasticis*, quae habeant *potestatem condendi leges*.

t. X. p. 67. sq.; Wernz, Ius Decr. t. I. n. 178. sq.; Nilles, Commentaria in Conc. plen. Baltimor. III. (a. 1884.); Granderath-Kirch. Gesch. d. Vatik. Konzils, t. I. sq.; Ios. Hergenroether, Antijanus.

Praenotiones.

843. I. Connexio materiae. Postquam omnes *gradus singularium Praelatorum*, quibus in hierarchia *iurisdictionis ordinarium* regimen Ecclesiae catholicae constituitur, sufficienter sunt explicati, unice ex professo disputandum restat de personis illis sive *coetibus* vel *magistratibus collegialibus* ad *extraordinarium* regimen ecclesiasticum institutis, quatenus a theologia dogmatica haec provincia non iam est praeoccupata. Nequaquam vero huiusmodi quaestio gravissima videtur esse pro more antiquorum et recentiorum canonistarum aut penitus fere omittenda aut extra propriam sedem materiae per transennam attingenda aut per modum appendicis expedienda (3). Nam universa illa disputatio de Conciliis *oecumenicis* (Sedis Apostolicae), *patriarchalibus*, *primatialibus* (nationalibus), *metropolitanis* versatur de parte nobilissima *constitutionis* sive formae regiminis Ecclesiae catholicae quae perfecte correspondet priori sectioni de R. Pontifice, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis.

II. Notio. Concilium (4) in foro ecclesiastico (5) generatim intelligi potest quilibet conventus legitimus virorum ecclesiasticorum ad tractandum de rebus ecclesiasticis. Quo sensu etiam Congregationes Romanae Cardinalium, Capitula generalia clericorum regularium, Synodi dioecesanae possunt dici Concilia. At *sensu stricto* Concilium est congregatio legitima *Episcoporum* ad deliberandum et *decernendum* de rebus

(3) Cfr. v. g. Zech, *Devoti, De Angelis* in append. post tit. 33. l. I.

(4) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. I. cap. 1. n. 1. sq. Verbum concilii, quod ab Isidoro c. 1. § 7. D. 15. mirum in modum explicatur, derivandum est a conciendo (conciere).

(5) Vocabulum « *concilii* » quatenus denotat congregationem ex universis ecclesiis ad tractanda in communi negotia, per quam « *repraesentatio totius nominis christiani celebratur* », in Ecclesia occidentali prima vice occurrit c. a. 205.-212. apud *Tertull.* († a. 220.), De ieiun. cap. 13.; verbum autem « *synodi* » (σύνωδος i. e. congregatio *Episcoporum*) reperitur in Ecclesia orientali c. 38. (36.) Apost. et saeculo tertio apud *Dionys. Alex.* (*Euseb.*, *Histor. eccl.* l. VII. cap. 7.). Cfr. *Nilles* l. c. in font. P. I. p. 15. sq.

ecclesiasticis (6). Quare conventus (conferentiae) Episcoporum in Anglia, Germania, Italia, America, Austria aut ad meram consultationem celebrati, aut in quibus Episcopis ut collegio non competit superior quaedam et *perfecta iurisdictio* in foro externo et cum voto *decisivo* (7) etiam ad exercendam potestatem *legiferam, iudicalem, coercitivam* in totum territorium, ex quo conveniunt, non vera Concilia sunt nec illa supplere possunt (8).

III. **Divisio.** a) Concilia dividuntur in Concilia *oecumenica* (generalia, universalia) et in Concilia *particularia* sive *topica* (9). Illa sunt congregationes legitimae *Episcoporum totius orbis catholici* aliorumque Praelatorum privilegiatorum a Romano Pontifice *convocatae*, ut illo sive per se sive per Legatos suos *praesidente et approbante* de negotiis Ecclesiae *universalis* deliberent atque *decernant*. Concilia vero particularia vel topica sunt congregationes *Episcoporum* aliorumque Praelatorum privilegiatorum *determinatae regionis* a competente Superiore ecclesiastico legitime coactae, ut de rebus ecclesiasticis saltem illius regionis deliberent atque decernant.

b) Quae Concilia *particularia*, si *natura rei* et documenta *historica* attendantur, multiplici ratione subdividi possunt. Distinguuntur enim

a) Concilia *generalia* Ecclesiae *occidentalis* et Ecclesiae *orientalis*. Illa celebrantur ab Episcopis tantum totius Ecclesiae latinae sive Patriarchatus occidentalis, haec vero ab Episcopis universae Ecclesiae orientalis sive *omnium* quatuor Patriarchatum orientalium (10).

(6) Suarez l. c. n. 1. sq.; Wernz, Ius Decretal. t. II. n. 180. 182.; Bouix De Papa t. III. p. 345. sq.

(7) Quare Episcopus in Concilio subscribere solet: « *Definiens subscripsi* », cum princeps laicus forte praesens utatur formula: « *Consentiens subscripsi* ».

(8) Pii IX. Const. « *Maximae* » 18. Aug. 1864. in Collect. Lac. t. V. col. 1200. c.; Anal. eccles. t. VII. p. 483. t. VIII. p. 211. Instr. S. Sed. de celebrandis conferentiis Episcoporum in Austria et America latina; Suarez l. c.; Nilles l. c. p. 28. sq.; Nasoni, Compend. iur. eccl. p. 104. sq.; paulo aliter Scherer l. c. p. 660.

(9) Cfr. c. 6. Conc. Constantinop. a. 381. vel verius a. 382. (*Hefele* l. c. t. II. p. 26. 30.), ubi prima vice commemorant *οἰκουμενικὴν σύνοδον*, cui opponitur *σύνοδος τοπικὴ*.

(10) Cfr. Conc. Arelat. (a. 314.); Conc. Lateran. (a. 649.); Conc. Roman. (a. 680.); Conc. Constantinop. (a. 381.), si solummodo attendatur *convocatio*; Conc. Trullan. (a. 692.); *Hefele* l. c. t. I. p. 201. sq. t. II. p. 30. sq. t. III. p. 212. sq. 252. sq. 328.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 325. sq. 514. sq.

β) *Concilia patriarchalia* (11), *primatialia* (12), *metropolitana* sive *provincialia* (13), quatenus solummodo Episcopi *unius* Patriarchatus vel Exarchatus sive Primatiae vel provinciae ecclesiasticae in legitimum Concilium congregantur.

γ) *Concilia nationalia* (14) et *plenaria* sive (relative) *generalia*. In illis coadunantur soli Episcopi determinatae *nationis* vel *civitatis*, in qua ordinarie *complures* provinciae ecclesiasticae reperiuntur. Haec vero sunt omnia illa Concilia, quae a competente Superiore ecclesiastico ex compluribus provinciis *stabili* quodam nexu in unum Patriarchatum vel Exarchatum *non* colligatis legitime convocantur (15). Huc referre possunt Concilia *pontificia* sive *Sedis Apostolicae*, quae a *Romanis Pontificibus*, tempore medii aevi cum maiori minore parte Metropolitanorum et Episcoporum occidentalium (16) aut a *Legatis* Sedis Apostolicae cum Episcopis provinciae *Legationis* suae fuerunt celebrata (17).

Nostra aetate solummodo practici momenti est divisio Conciliorum particularium in *plenaria*, quae coadunantur ex Episcopis *complurium* provinciarum ecclesiasticarum ordinarie *eiusdem civitatis* sub Patriarcha vel Primate vel Archiepiscopo *specialiter a Sede Apostolica delegatis*, et in pro-

(11) Cfr. Conc. Alexandrin. (a. 320.) iunct. *Hefele* l. c. t. I. p. 268. sq.; c. 6. Conc. Constantinop. (a. 381. vel potius 382.); c. 17. Conc. Constantin. (a. 869.). Quae Concilia cum ex diversa "*diocesi*" i. e. territorio Patriarchatus convocabantur (cfr. c. 2. Conc. Constantinop. a. 381.), etiam Concilia dioecesana audiebant.

(12) Cfr. de Conc. plenariis vel universalibus Africae sept.: Conc. Hippo. (a. 393.) c. 7.; Conc. Carthagin. ab a. 394.-424. atque *Hefele* l. c. t. II. p. 65. sq.; c. 18. Conc. Arelat. II. (a. 443.-452.) iunct. *Hefele* l. c. p. 298. sq.; *Hinschius* l. c. p. 508. sq.

(13) Cfr. c. 5. Conc. Nicaen. (a. 325.); *Bouix*, De Concilio provinc. p. 1. sq.; *Hinschius* l. c. p. 473. sq.

(14) Conc. in Gallia celebrata inde ab a. 511. v. g. Conc. Aurel. I. (a. 511.); Conc. Epaon. (a. 517.); Concilia Toletana in Hispania ab a. 589. sq.; *Hefele* l. c. t. II. p. 661. sq. 680. sq. t. III. p. 48. sq.; *Hinschius* l. c. p. 539. sq.

(15) Cfr. Conc. Illiberit. (a. 300.-306.); Conc. Antioch. (a. 341.); *Bouix* l. c. p. 12. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 148. sq. 502. sq.; *Hinschius* l. c. p. 527. sq.

(16) Cfr. v. g. Concilia celebrata a Leone IX. inde ab a. 1049. iunct. *Hefele* l. c. t. IV. p. 716. sq.; Conc. Claromontan. Urbani II. (a. 1095.) et Conc. Remense Callixt. II. (a. 1119.) iunct. *Hefele* l. c. t. V. p. 218. sq. 350. sq.; *Hinschius* l. c. p. 517. sq.

(17) Cfr. v. g. Conc. Pictav. (a. 1110.) iunct. *Hefele* l. c. p. 261. sq.; *Hinschius* l. c. p. 534. sq.

vincialia, quae ab Episcopis eiusdem provinciae ecclesiasticae sub suo Metropolitâ celebrantur (18).

IV. *Notae historicae.* Cum Christus Dominus suam pollicitus esset assistentiam, ubi duo vel tres in nomine suo essent congregati (19), et ipsi Apostoli iam de gravioribus causis communi consilio deliberarent (a. 50.-52.) et decernerent (20), atque natura rei sanaque ratio suaderet deliberationes communes, profecto successores Apostolorum ad celebranda Concilia ecclesiastica non fuerunt inducendi exemplo conciliorum *civilium* Romanorum. Nullo enim solido argumento historico ab *Hatch* huiusmodi *imitatio* comprobatur.

Prima Concilia *particularia*, de quibus certo constat, saeculo secundo in Ecclesia orientali celebrata sunt de haeresi Montani atque de controversiis et discrepantiis in celebrando paschate (21). Saeculo tertio iam “ *per singulos annos* „, ut testatur *Firmilianus*, celebratio Conciliorum in sua regione orientali fuit recepta (22). Porro praxis cogendi Concilia *provincialia* a Concilio Nicaeno (a. 325.) c. 5. iunct. c. 4. *supponitur*, et solummodo tempus (bis in anno) et obiectum illorum Conciliorum accuratius sunt definita (23). Quae Concilia particularia, in quibus soli Episcopi partem principalem et decisivam habuerunt, non solum in causis fidei diiudicandis fuerunt occupata, sed etiam per leges disciplinares, iudicia, poenas in universo regimine singularum dioecesium *superiorem* quandam exercuerunt auctoritatem (24).

Quodsi iam ipso tempore persecutionum nequaquam tantum Episcopi unius provinciae, sed complurium provinciarum in unum magnum convenerunt Concilium (25), id multo

(18) Cfr. Collect. Lac. v. g. Litt. past. Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.) t. III. col. 1250.

(19) Matth. XVIII. 20.; *Phillips* l. c. t. II. p. 221. sq.

(20) Act. Apost. XV. 6. sq.; *Phillips* l. c.; *Hefele* l. c. t. I. p. 1., quibus sine solidis rationibus allatis *Hinschius* l. c. t. II. p. 325. contradicit; *Scherer* l. c. p. 659.

(21) *Euseb.*, Hist. eccl. l. V. cap. 16. 24.; *Tertullian.* l. c. in not. 5. h. tit.; *Hefele* l. c. t. I. p. 83. sq.

(22) *Firmil.* ad Cypr. ep. 75. inter ep. S. Cypr. Cfr. de aliis Conciliis saeculi tertii: *Euseb.* l. c. t. VII. cap. 7.; *Hefele* l. c. p. 104. sq.

(23) Cfr. c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) et *Hefele* l. c. p. 387. sq.

(24) *Euseb.*, Hist. eccl. l. VII. cap. 28.; *Hefele* l. c.; *Hinschius* l. c. p. 326. 474.

(25) Cfr. v. g. Concilium (a. 218.-222.) ab Agrippino, Episcopo Carthaginiensi, cum Episcopis Africae proconsularis et Numidia celebratum; Concil. Iconii in Phrygia, ad quod convenerunt Episcopi ex Galatia et Ci-

magis factum est, postquam Ecclesiae ineunte saeculo quarto pax est restituta. Qua tranquillitate temporum Episcopi illico usi sunt, ut per maiores Synodos damna Ecclesiae tempore persecutionis illata repararent atque sopitis controversiis disciplinam ecclesiasticam promoverent. Per maiora illa Concilia in Ecclesia orientali et occidentali celebrata quasi per totidem gradus Concilium vere *supremum* et *oecumenicum* fuit praeparatum et tandem necessitate suadente et in supremo fidei periculo ex haeresi Ariana imminente a. 325. Nicaeae celebratum (26).

§ 1. DE CONCILIIS OECUMENICIS.

I. Origines et vicissitudines historicae.

844. Concilia oecumenica, quatenus repraesentant universum collegium Episcoporum Romano Pontifici coadunatum, certe *iure divino instituta* (27) dici possunt. Etenim Christus Dominus instituit collegium Apostolorum sub S. Petro, quod per ipsorum successores in sua Ecclesia semper permansurum esse voluit. Quare eidem collegio suam promisit *assistentiam* usque ad consummationem saeculorum atque etiam *unitati* collegii. Episcoporum cum suo capite numquam interrumpendae efficaciter providit (28).

Inde autem minime consequitur, quod Christus Dominus *obligatorio modo* praescripserit actionem quandam communem illius collegii in Conciliis oecumenicis *congregati* necessario statis *temporibus* vel certis locis vel speciali *forma* exercendam. Nullibi enim in fontibus *revelationis* huiusmodi mandatum Christi reperitur expressum neque ex *natura rei* colligi potest. Etenim ex Christi institutione primatus iurisdictionis ad regendam Ecclesiam *ex sese sufficit*, atque idcirco *absoluta* quaedam *necessitas* inducendi totum collegium Episcoporum sive dispersum per orbem sive collectum in

licia et proximis regionibus; Concilia Antiochena (a. 264.-269.) contra Paulum Samosatenum. Cfr. *Hefele* l. c. p. 104. sq. 135. sq.

(26) Cfr. v. g. Conc. Illiberit. (a. 300.-306.); Conc. Arelat. (a. 314.); Conc. Ancyrr. (a. 314.); Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.); Conc. Alex. (a. 320.). Cfr. *Hefele* l. c. p. 147. sq.; *Hinschius* l. c. p. 329. sq.

(27) *Suarez*, De leg. l. X. cap. 2. n. 16.; *Schmalzgr.* l. c. n. 311. sq.

(28) Matth. XXVIII. 18. sq.; Ioann. XVII. 11. XX. 21.; *Pesch*, Praelect. dogm. t. I. n. 261. sq. 433. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 608. sq.

unum locum ad communes deliberationes et ad *decreta* con-
denda non existit (29).

Multo minus probari potest sententia *Bolgenii*; quasi Christus Dominus Episcopis, non ut singulis, sed cum Rom. Pontifice in unum *corpus* coadunatis *immediate universalem* quandam iurisdictionem in totam Ecclesiam concesserit. Nam *soli* supremo pastori Ecclesiae iurisdictio universalis *immediate* a Christo confertur, et omnis iurisdictio, quam Episcopi legitime convocati ad Concilia oecumenica in *universam* exercent Ecclesiam, a Romano Pontifice in eos dimanat eique semper manet subordinata (30).

845. Viginti Concilia oecumenica inde a Concilio Nicaeno (a. 325.) usque ad Concilium Vaticanum celebrata (31), si non *magna facta historica*, sed principaliter *iuris* quaestiones et praesertim illorum habitudo ad potestatem civilem examinentur, facile ad triplicem quandam speciem reducuntur.

I. *Octo priora Concilia* generalia, quae pro more nunc recepta inter oecumenica recensentur (32) (Nicaen. I., Constantinop. I., Ephesin., Chalced., Constantinop. II. III., Nicaen. II. Constantinop. IV.), in *Oriente* fuerunt coacta. Quare mirum non est, quod pro singulari indole imperii Romani et disciplina Ecclesiae orientalis imperatores in convocandis, celebrandis approbandis illis conciliis partes speciales habuerint. Quae interventio potestatis civilis minime in dubium est vocanda (33); at nequaquam eo extendi potest, quasi fuerit exercitatio quaedam iuris *proprii* et *plane independentis*, quod cum vero et *nativo iure Romani Pontificis* convocandi, dirigendi, confirmandi Concilia oecumenica concil-

(29) *Palmieri* l. c. p. 670. sq.; *Pesch* l. c. n. 411. sq.; *Bouix* l. c. t. III. p. 351. sq.; *Granderath*, Const. dogm. Conc. Vatic. p. 177. sq. Quare si *Hinschius* l. c. p. 630. sq. putat post Concilium Vaticanum alia Concilia oecumenica fore *inutilia* et *superflua*, manifeste duas res confundit; nam nequaquam quidquid non est *absolute necessarium*, ideo est *inutile* et *superfluum*; insuper eius exceptiones iam in ipso Concilio Vaticano refutatae sunt. Cfr. *Granderath* l. c.; *Pesch* l. c. n. 459.; *Palmieri*, De R. Pont. p. 695. sq.

(30) *Palmieri* l. c. p. 272.; *Nilles* l. c. p. 19. sq. 59. sq.

(31) *Hefele* l. c. t. I. p. 59. sq.; *Kneller*, Papst. u. Konzil im erst. Jahrtaus in Act. theol. Oenip. t. 28. p. 58. sq.

(32) Profecto v. g. Cone. Constantinop. I. (a. 381.) *conventionem* et *celebrationem* ab initio tantum fuit Synodus generalis Ecclesiae orientalis, non Ecclesiae universalis. Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 1. sq.

(33) *Hefele* l. c. t. I. p. 3. sq. 29. sq. 44.; *Bloetzer* in Act. theolog. Oenip. t. X. p. 71.

liari non possit. Huiusmodi enim pugna inter *iura ecclesiastica* et *facta historica* non est asserenda, dummodo iura illa Romani Pontificis secundum communem doctrinam theologorum et canonistarum catholicorum accipiantur, et facta historica aequa lance ponderentur (34). Huc spectat praesertim disputatio *de iure* atque *de facto* *convocationis* et *confirmationis* Conciliorum illorum oecumenicorum per Romanum Pontificem.

Nam quod Romani Pontifices in illis Conciliis, quibus per suos Legatos intervenerunt, ius praesidendi exercuerint, serio in dubium vocari nequit (35).

II. *Tempore medii aevi* post ortum schisma Photianum ab a. 869-1123. Concilia oecumenica non sunt celebrata. At quemadmodum in antiquo imperio Romano per Concilia quaedam *plenaria* primum Concilium oecumenicum fuit praeparatum, ita in Ecclesia occidentali Concilia Sedis Apostolicae inde a temporibus Nicolai I. convocata paulatim viam pararunt ad *singularia* illa Concilia oecumenica medii aevi (36).

Nequit enim negari Concilia universalia (Lateran. I. II. III. IV., Lugd. I. II., Vienn., Constantiense, Florent., Later. V., Trid.) ab anno 1123. congregata multiplici ratione ab antiquis octo Conciliis discrepare (37). Etenim non solum omnia in *Occidente* celebrata sunt, sed ob haereses et schisma longe maximae partis Ecclesiae *orientalis* (ritus graeci) ordinarie soli fere Episcopi *latini* ad illa convenerunt (38).

(34) *Palmieri* l. c. p. 673. sq.; *Bloetzer* l. c. p. 79. sq. 71. sq.; *Hefele* l. c. p. 8. sq. Quare *Funk* l. c. licet aliqua argumenta hucusque allata recte reiecerit, tamen in aliis factis examinandis minus accurato iudicio critico et canonico usus est. Cfr. *Bloetzer* l. c.; *Scherer* l. c. p. 662.; *Pesch* l. c. t. I. n. 448. sq.; *Kneller*, D. Berufung der Konzilien in Aet. theol. Oenip. t. 30. p. 1. sq. iunct. t. 28. p. 391. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 451. not. 1.

(35) *Hefele* l. c. p. 29. sq.; *Hinschius* l. c. p. 333. sq. 344. sq., quae sibi favere videntur in hac materia, nimis urget, non pauca adversariorum argumenta solidis argumentis non refutat (cfr. *Bloetzer* l. c. p. 86. sq.; *Pesch* l. c. n. 456.); at scite p. 340. sq. explodit falsas theorias « *veterum catholicorum* » de « *testimonio* » Episcoporum et « *unanimitate* » suffragiorum in antiquis Conciliis oecumenicis; ipse vero in obscura propositione theoriae « *de receptione* » Conciliorum oecumenicorum (cfr. p. 348. not. 2. 8.) parum fortunatus fuit. Cfr. *Granderath-Kirch*, Gesch. d. Vatic. Konzils t. I. p. 86. sq.

(36) Cfr. supra h. tit. not. 10. sq. 16. sq.

(37) *Hefele* l. c. t. V. p. 378. sq. 872. sq.; *Hinschius* l. c. p. 349. sq.

(38) Episcopi ritus graeci intervenerunt in Concilio Lugdun. II. (a. 1274.) et in Florentino (a. 1439.). Cfr. *Hefele* t. VI. p. 138. sq. t. VII. p. 756. sq. (ed. I.).

Praeterea Romani Pontifices independenter ab omni interventione principum civilium eadem Concilia oecumenica libere convocata ut plurimum etiam per se et personaliter dirigebant. Inde quoque factum est, ut decreta in his Conciliis oecumenicis condita et a Romano Pontifice personaliter approbata etiam *extrinsecam* haberent formam Constitutionis pontificiae adiuncta clausula “ *approbante Concilio* „.

Quae independentia Romani Pontificis non obstabat, quominus ad promovendam et manifestandam *concordiam* utriusque potestatis principes civiles sive per se sive per suos oratores cum voto consultivo et praerogativis quibusdam honorificis Conciliis oecumenicis intervenirent (39).

Post magnum illud schisma occidentale sane in compluribus Conciliis v. g. in Concilio Pisano a. 1409. et Constantiensi (a. 1414. sq.) ad tollendum dissidium novae quaedam theoriae de Superioritate Concilii super Romanum Pontificem propugnatae et adoptatae sunt (40); at nusquam Concilium vere oecumenicum vel Romani Pontifices istas theorias confirmarunt, imo in Concilio Florentino et Lateranensi V. potius reprobatae sunt (41).

In Concilio quoque Tridentino ab iisdem principiis non est recessum (42); salva quoque mansit concordia cum principibus civilibus, quorum votis Patres Tridentini reiectis praeposteris postulatis in non paucis obsecundarunt.

III. Cum post tria fere saecula *Concilium Vaticanum* (a. 1869.) convocaretur, novum atque insolitum factum, ut alias accidit, fuit felix clausula aliarum congregationum Episcoporum. Etenim nostro saeculo mirum in modum restaurata fuerat antiqua praxis celebrandi Concilia provincialia et plenaria, atque iam ter Pius IX. etiam generales quosdam

(39) *Hefele* l. c.; *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 129. sq.; *Hinschius* l. c. p. 356. sq. 362. 523. sq.

(40) *Hefele* l. c. t. VI. p. 992. sq. t. VII. p. 1. sq. 92. sq. 182. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 448. sq. p. 343. not. 2. (de origine systematis Gallicani); *Hinschius* l. c. p. 362. sq.

(41) Leon. X. Const. “ *Pastor aeternus* „ 19. Dec. 1516.; *Hefele* l. c. t. I. p. 50. sq. t. VII. p. 368. sq. t. VIII. p. 710. sq.; *Pesch* l. c. p. 221. sq. Quae *Hinschius* l. c. p. 369. sq. asserit de *valida immutatione iuris antiqui* per decreta Constantiensia, rebus antiquatis sunt adnumeranda. Cfr. *Bouix*, De Papa t. II. p. 498. sq.

(42) Cfr. Sess. cit. in font.; Sess. XXV. cap. 21. de ref.; *Massarellus*, Acta... Conc. Trid. ed. *Theiner*; *Pallavicino*, Storia del Concilio di Trento; *Hefele* l. c. t. I. p. 72. t. IX. p. 278. 766. sq.; *Hinschius* l. c. p. 426. sq.

conventus Episcoporum orbis catholici (1854. 1862. 1867.) celebraverat. Quo in Concilio *iuris principia* non fuerunt mutata, sed temporum ratione habita prudenter applicata. Illud vero novum fuit, quod catholici principes civiles, licet ab interventione non fuissent exclusi, libertate sibi data non uterentur, imo complures mutua concordia utriusque potestatis neglecta potius in castris adversariorum Concilii Vaticani militarent (43).

II. Disciplina vicens.

846. De convocatione Concilii oecumenici.

I. *Rom. Pontifex* habet ius proprium et exclusivum (44) *convocandi* Concilium oecumenicum; nam *solus* pro suo primatu iurisdictionis in *universam* Ecclesiam *omnes* et *singulos* Praelatos ecclesiasticos, qui de iure vel ex privilegio Conciliis oecumenicis intersunt, *obligare* potest, ut ad illa celebranda pro suo officio unum in locum conveniant et de negotiis Ecclesiae *universalis* deliberent atque decernant (45). Neque quisquam alius *proprio* hoc iure potitur, ut etiam *invito* Romano Pontifice illa comitia generalia totius Ecclesiae convocare possit; secus potestas pontificia non amplius esset *plena* vereque *monarchica*.

Quam ad convocationem ipse Rom. Pontifex iure divino vel ecclesiastico *absoluta* necessitate *non obligatur* neque ad certum *tempus* vel *locum* adstringitur, sed propter magnam

(43) Collect. Lac. t. VII.; *Cecconi*, Storia del Concilio Ecum. Vaticano; *Fessler*, D. Vatik. Concil.; *Manning*, The true history of the Vatican council; *Granderath*, Constit. dogm.... Conc. Vatic.; *Granderath-Kirch*, Gesch. d. Vatik. Konzils; *Hinschius* l. c. p. 451. sq. Cfr. speciatim de ommissa invitatione principum civilium: *Cecconi* l. c. vol. I. p. 134. sq.; *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 36. sq. 129. sq. 355. sq. t. II. p. 674. sq.

(44) Quare si octo priora Concilia oecumenica ab Imperatoribus fuerunt convocata, id non factum est ex iure proprio et nativo, sed iure quodam ministeriali, cuius usui consensus verus aut legitime praesumptus Romani Pontificis *praececessit* aut saltem per *subsequentem* *ratihabitionem* accessit. Cfr. *Bellarmin.*, De Concil. l. I. cap. 12.; *Palmieri* l. c. p. 671. sq.; *Phillips* l. c. t. II. p. 236. sq.; *Pesch* l. c. t. I. n. 446. sq. 448. sq.; *Kneller* D. Beruf. l. c. in Act. theol. Oenip.

(45) Cap. 4. X. de iureiur. II. 24.; Leon. X. Const. « *Pastor aeternus* » 19. Dec. 1516.; Paul. III. Const. « *Initio* » 22. Maii 1542.; Iul. III. Const. « *Cum ad tollenda* » 14. Nov. 1548.; Sixt. V. Const. « *Immensa* » 22. Ianuar. 1588.; Pii IX. Const. « *Aeterni* » 29. Iun. 1868.; *Schmalzgr.* l. c. n. 322.; *Bouix*, De Papa t. III. p. 365. sq.; *Scherer* l. c. p. 661. sq. supra h. tit. not. 34.; *Hinschius* l. c. p. 604. recte contra *Schulte*.

utilitatem aut *moralem* quandam *necessitatem* (46) pro suo supremo iure et iudicio convocat Concilia oecumenica sive ad definitiones *dogmaticas* sive ad expediendas causas *disciplinae ecclesiasticae*.

Etenim ut patet ex praecedentibus, de tali praecepto positivo Christi Domini Romano Pontifici dato omnino non constat, neque *ex natura rei* colligi potest absoluta illa necessitas Conciliorum oecumenicorum ad finem Ecclesiae consequendum, cum eidem per plenitudinem potestatis Rom. Pontificis sit sufficienter provisum. Neque Romani Pontifices *subiiciuntur* antiquis decretis Constantiensibus etiam a se approbatis (47), quibus convocandis Conciliis oecumenicis certum *tempus* (48) et *forma* in designando *loco* fuerant statuta. Nam canonibus alicuius Concilii oecumenici etiam confirmati nunquam ligantur ut subditi et semper retinent iurisdictionem *intensive aequalem* potestati Concilii oecumenici a Romano Pontifice confirmati. Insuper illa decreta Constantiensia teste experientia fuerunt parum opportuna, idcirco optimo iure a Romanis Pontificibus permissum est, ut ista disciplina in desuetudinem abiret. Quodsi a iure exclusivo Romani Pontificis convocandi Concilia oecumenica duo vel tres casus dicuntur esse *excipiendi*, huiusmodi *limitationes* principii generalis non sunt ad rem (49). Nam si in casibus istis "*exceptis*," *Cardinales* vel ipsis renuentibus Episcopi mutuo hortatu convocarent Concilium oecumenicum, non haberetur Concilium *vere oecumenicum*, quod sine Papa existere nequit, sed congregatio generalis Episcoporum, si Romanus Pontifex aut *dubie* aut *simoniace* fuerit electus aut post electionem rite factam incidat in *haeresim*. Quod ius fundatur in natura rei atque in casu simoniacae (50) electionis expressa ordinatione apostolica.

(46) Cfr. Paul. III. cit. Const. "*Initio*" pr.; *Palmieri* l. c. p. 695. sq. 482. sq.; *Bouix* l. c. p. 354. sq.

(47) Conc. Constant. Sess. XXXIX. cap. 1. (decretum "*Frequens*") approbatum a Martino V. in Sess. 44. eiusd. Conc. et Eugenio IV. Const. "*Ad ea*" 5. Febr. 1447.; *Hefele* l. c. t. VII. p. 321. sq. 367. 830. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 352. sq.; *Scherer* l. c. p. 662.

(48) In Concilio Vaticano Episcopi quidam Galliae denuo postularunt, ut Concilia oecumenica *saepius* (singulis 20 annis) haberentur. Cfr. *Martin* l. c. p. 157., ubi similia postulata referuntur in Conc. Trid. proposita; *De Angelis* l. c. p. 279. sq.

(49) *Schmalzgr.* l. c. n. 332.; *Bouix* l. c. p. 374. sq.

(50) Qui casus ab antiquioribus scriptoribus ordinarie omittitur, at

II. *Convocandi* sunt ad Concilium oecumenicum sive per *intimationem personalem* sive per unum *edictum generale* Romani Pontificis diversis modis legitime promulgatum v. g. Romae, ut ex praxi nunc vigenti fit (51):

a) Iure ordinario et proprio et cum voto decisivo *omnes Episcopi* (Archiepiscopi, Primates, Patriarchae) residentiales totius orbis catholici, qui *iurisdictionem actualem* in determinatam dioecesim habent (52). Nam illi Episcopi imprimis sunt successores Apostolorum, qui una cum Romano Pontifice constituunt *collegium Episcoporum*, quod ex Christi promissionibus praerogativa infallibilitatis munitum est et *universam* Ecclesiam docentem et regentem *repraesentat*. Quare inde a primis temporibus Concilia fuerunt *conventus Episcoporum*, non *laicorum*, imo nec alii clerici, nisi cum voto consultativo aut per modum exceptionis ad Concilia sunt admissi (53). Quod ius Episcoporum reducendum est ad illam institutionem Christi, qua suam Ecclesiam non solum per successores S. Petri, sed *ordinarie* et *generaliter* etiam per Episcopos in dioecesibus tanquam proprios pastores constitutos, non per meros Delegatos vel Vicarios Sedis Apostolicae regi voluit. Quare *collegio Episcoporum* in Conciliis oecumenicis nequaquam *aliud quoddam collegium* substitui potest.

Episcopi vero *titulares* cum iurisdictione careant, tum illa universali a Bolgenio conficta tum particulari, (quippe iurisdictio " *in actu primo* " a Ferraris allegata in se *nulla est iurisdictio*, sed mera potestas *ordinis episcopalis*, quae nec magisterii nec regiminis potestatem continet et solummodo aliquam habilitatem personae ad *accipiendam iurisdictionem*

expresse de iure illo Cardinalium (non simoniacorum) convocandi Concilium generale cavetur in Iul. II. Const. " *Cum tam* " 14. Ian. 1506. § 8. Quodsi *Hinschius* l. c. p. 631. putat doctrinam scriptorum catholicorum de casibus illis exceptis *post* Concilium Vaticanum non amplius posse sustineri, evidenter proficiscitur a falsa interpretatione illius doctrinae et male intellecto decreto Vaticano de *infallibili magisterio* R. Pontificis.

(51) Cfr. Pii IX. Const. " *Aeterni* " 29. Iun. 1668.; *Phillips* l. c. p. 236. sq. 249. sq.; *Hefele* l. c. t. V. p. 872. sq. (de convoc. Conc. Later. IV. a. 1213.); *Hinschius* l. c. p. 609.

(52) *Schmalzgr.* l. c. n. 324. 325.; *Bouix*, De Papa t. III. p. 380. sq.; *Scherer* l. c. p. 663. sq.; *Grunderath-Kirch* l. c. t. I. p. 83. sq.; *Hinschius* l. c. p. 604. sq. Cfr. quoque cit. convoc. Conc. Later. IV., in qua Innocentius III. in *singulis* provinciis ecclesiasticis *duos* Episcopos *remanere* iubet eisque tantum iniungit, ut *procuratores* mittant.

(53) Cfr. de Chorepiscopis subscriptionem in Conc. Neocaesar. (a. 314.-325.) et Nicaen. (a. 325.); *Bouix* l. c. p. 375. sq.; *Hinschius* l. c. p. 609.

episcopalem) et negotia Conciliorum oecumenicorum potestate *iurisdictionis*, non *ordinis* transigantur, ad Concilia universalia vocari *non debent*; at convenienter evocari *possunt* (54), praesertim si simul sint *Vicarii Apostolici* in terris missionum cum *ampla iurisdictione*, ut ita perfectius universa Ecclesia repraesentetur etiam regionum sub dominatione infidelium constitutarum (55). Quare optimo consilio a Pio IX. de facto etiam Episcopi titulares et Vicarii Apostolici ad Concilium Vaticanum convocati sunt. Qua vocatione obligatorio modo facta etiam Episcopi titulares *iurisdictionem* in Concilio oecumenico exercendam obtinuerunt (56).

b) *Ex privilegio et consuetudine Cardinales* etiamsi tantum sint presbyteri vel diaconi (57); porro *Praelati nullius, Generales ordinum religiosorum*, quibus merito aequiparantur *Abbatess generales* (58). At *simplices Abbates* (59) particularium

(54) *Bouix* l. c. p. 382. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 325. cum Suaresio, Cano, Konh aliisque. Quibus Episcopis titularibus aequiparandi sunt Episcopi, qui resignarunt *loco tantum, non dignitati*. Quodsi *Hinschius* l. c. p. 605. putat doctrinam supra propositam laborare inconsequentia et ex sententia communi nunc Episcopos titulares *necessario* vocandos esse nec posse excludi, errat in *facto* communis sententiae et ad probandum *ius* a se assertum inefficacia affert argumenta. Cfr. quoque *Scherer* l. c. p. 663. not. 11.; *Coppola*, Sul diritto di suffragio dei vescovi titolari e renuntiarii nel concilio ecumenico; *Billot*, De Eccles. Christi t. III. p. 227. sq.; *Saegmueler*, Lehrb. p. 391. not. 3. p. 24. sq., ubi tamen Episcopos titulares videtur habere participes magisterii propter potestatem ordinis episcopalis. Cfr. *Wernz*, Ius Decretal. t. II. n. 3.

(55) *De Angelis* l. c. p. 262. putat Vicarios Apostolicos, etsi non sint Episcopi, *necessario esse vocandos*; at argumenta ab ipso allata probant tantum congruentiam, non iuris necessitatem.

(56) *Cecconi*, Storia del Concilio Vatic. vol. I. p. 113. sq. 150.; *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 90. sq.; at *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. n. 453. minus accurate putat Episcopos titulares vi *characteris episcopalis* habere *votum decisivum* in Conciliis oecumenicis; etenim votum illud *decisivum* sive in exercitio magisterii sive regiminis datum nititur potestate *iurisdictionis* per canonicam missionem vel iniunctionem, non per sacram ordinationem data.

(57) *Schmalzgr.* l. c. n. 326.; *Bouix* l. c. p. 385. sq.; *Hinschius* l. c. p. 606.

(58) *Schmalzgr.* l. c. n. 327.; *Bouix* l. c. p. 386. sq.; *Cecconi* l. c. p. 115. sq. et *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 98. sq., ubi referunt, quomodo pro Concilio Vaticano quaestio de vocandis Abbatibus tantum generalibus secundum principia iuris iurisdictione quasi episcopali et ex aequitate canonica praxique magis probata sapienter fuerit soluta. Id quoque recte concedit et fatetur *Hinschius* l. c. p. 607.

(59) *Bouix* l. c. omnibus Abbatibus exemptis cum iurisdictione quasi episcopali in solos monachos huiusmodi privilegium et votum *decisivum* vindicavit; at argumentis peremptoriis usus non est ad comprobandum *decisivum* votum omnibus illis Abbatibus proprium. Cfr. *Scherer* l. c. p. 663.

monasteriorum et *Superiores generales* congregationum religiosarum cum votis *simplicibus* ex disciplina vigente non gaudent iure, ut cum suffragio *decisivo* ad Concilia oecumenica convocentur atque etiam de facto ad Concilium Vaticanum vocati non sunt (60).

Scholion. Praeter personas enumeratas nemo iure divino vel ecclesiastico praeditus est cum suffragio *decisivo* interveniendi Conciliis oecumenicis, nisi extraordinario indulto apostolico evocetur v. g. procurator Episcopi absentis (61), administrator dioecesis (62), Vicarius capitularis (63). At non pauci clerici in Conciliis oecumenicis deputantur ad diversa officia et ministeria praestanda v. g. secretariorum, notariorum etc.; alii vero, qui in rebus theologicis et canonicis sunt insignes, ut *consultores* adhibentur ad deliberationes cum voto mere consultativo.

Principes quoque laici *possunt* invitari, tum ut concedant praesidium, tum ut sua vota exponant praesertim in causis *disciplinae* ecclesiasticae. At in Concilio Vaticano *expressa* invitatio principum civilium non reperitur. *Schismaticos* vero orientales, *protestantes* aliosque *acatholicos* Pius IX. specialibus Litteris Apostolicis hortatus est, ut ad ovile Christi *redirent*, non ut admitterentur ad disputandum de doctrina catholica iam pridem definita (64).

847. De Constitutione Concilii oecumenici.

I. Concilium ut oecumenicum statim ab initio censetur legitime constitutum, si post *generalem* convocationem tot

(60) Bouix l. c. p. 397.; Nilles l. c. p. 43. sq.

(61) In Concilio Vaticano procuratores Episcoporum suffragio decisivo carebant atque restricti fuerunt ad reddendas rationes de absentia Episcopi et ius simpliciter subscribendi acta Concilii et locum quandam honorificum in solemnibus Sessionibus. Cfr. Cecconi l. c. p. 138. sq.; Granderath-Kirch l. c. t. I. p. 108. sq.; Benedict. XIV., De Synod. dioecesis. l. III. cap. 12. n. 5. (de praxi Concilii Tridentini et antiquorum Conciliorum); Scherer l. c. p. 664.; Hinschius l. c. p. 605.

(62) Administrator Podlachiae ex indulto apostolico ad Concilium Vaticanum cum voto decisivo admissus est. Cfr. Fessler, D. Vatik. Concil. p. 15. 21.

(63) Vicarii capitulares ad Concilium Vaticanum non fuerunt convocati. Cfr. Cecconi l. c. p. 127.; Granderath-Kirch l. c. t. I. p. 121. sq.

(64) Act. S. Sed. vol. V. p. 143. sq. de miro postulato D. Cumming; Hefele l. c. t. VII. p. 109. 218. sq. de salvo conductu Hussio concessio, sed "*salva iustitia*"; Conc. Trid. Sess. XV. XVIII. de pleniori salvo conductu protestantibus promisso; Billot t. III. l. c. p. 227.; Granderath-Kirch l. c. t. I. p. 122. sq.

convenient Episcopi aliique Praelati privilegiati, quot cum Rom. Pontifice *sufficiant ad Ecclesiam universalem repraesentandam* (65). Quare nequaquam *requiritur*, ut *omnes et singuli* Episcopi vel *maior pars* vel determinatus quidam *numerus* Episcoporum in locum Concilii actu convenient. Etenim in nullo unquam Concilio vere et indubitanter oecumenico *omnes* Episcopi convenerunt, nec expedit, ut id fiat, atque adeo moraliter impossibile est. Nec de determinato quodam numero ex ullo iuris fonte constat, et non pauca fuerunt celebrata Concilia oecumenica, in quibus non maior, sed tantum *minor pars* Episcoporum intervenit v. g. in ipso Concilio Tridentino (66). *Declaratio* authentica et infallibilis de oecumenicitate alicuius Concilii dari potest a Romano Pontifice vel a Concilio quodam oecumenico vel a magisterio disperso; agitur enim de quaestione dogmatica, in qua R. Pontifex errare nequit. Quae *declaratio* autem *efficere* non potest, ut Concilium quoddam *fiat* etiam *convocatione* et *celebratione* oecumenicum, quod ab initio et de facto nec convocatione nec celebratione fuerat oecumenicum, sed tantum ob *confirmationem* dicitur universale, qua obtinuit *vim* et *auctoritatem* obligandi *Ecclesiam universalem* (67).

Quare indubitanter multo maior vel simpliciter maior pars suffragiorum quibus consensus Rom. Pontificis accedit, ad decreta conciliaria sive in materia fidei sive in rebus disciplinaribus *plane sufficit*. Id enim eruitur ex ipsa natura cuiuscunque collegii, ubi certe maior pars suffragiorum *sufficit*, nisi specialis quaedam exceptio possit probari, de qua hac in re nullo iure cavetur. Porro constanti praxi et traditione Ecclesiae idem confirmatur. Neque dubium remanere potest, si quis attendat rationem illam fundamentalem, quod Rom. Pontifex et consentiens maior pars Episcoporum vere constituent *collegium Episcoporum* atque *universam repraesentent Ecclesiam docentem* et regentem, corpus cum capite, cui Christus Dominus suam promisit assistentiam, non parti corporis a capite separatae (68).

(65) Martini V. art. 5. 6. de quibus interrogandi suspecti error. Willeff et Huss apud Denzinger, Enchiridion n. 551. sq.; Bouix l. c. p. 406. sq.; Phillips l. c. p. 237. sq. 251. sq.; Bellarmin. l. c. l. cap. 17.

(66) Conc. Trid. Sess. I. decretum de inchoando Concilio; Phillips l. c.; Hinschius l. c. p. 609. sq.

(67) Bouix l. c. p. 409. sq.; Pesch l. c. n. 448. sq. 459.

(68) De Angelis l. c. p. 271. sq.; Pesch l. c. n. 446. sq.

Denique spectato iure et attenta singulari natura Concilii oecumenici, quod Concilio provinciali vel Capitulo ecclesiastico vel senatui cuidam non est simpliciter aequiparandum (69), ad legitimam decisionem etiam vere *conciliarem* sufficit, si Romani Pontificis consensus accedat minori et saniori parti Episcoporum. Nam imprimis *minor* et sanior pars Episcoporum non est confundenda cum *aliquot Episcopis* (70), quibuscum R. Pontifex publicare possit tantum decisionem mere pontificiam, non vere conciliarem. Etenim minor pars Episcoporum potest esse *tanta*, ut iam *ex sese* aequali ratione, imo *melius* repraesentet Ecclesiam universalem quam maior pars Episcoporum in Concilio dissidentium v. g. in Concilio oecumenico cum maiore numero Episcoporum Africanorum et minore numero ex omnibus reliquis partibus Ecclesiae. At quod maximi momenti est, ibi tantum repraesentatur Ecclesia universalis, ubi est successor S. Petri; illic enim tantum reperitur legitimum collegium Episcoporum supremo pastori unitum sive corpus cum suo capite (71). Quare necessitas quaedam absoluta consensus maioris partis Episcoporum nequit demonstrari. Multo minus admittenda est *obligatio* Romani Pontificis *sequendi* vota maiora Episcoporum, quoniam ipse canones etiam a maiore parte Episcoporum in aliquo Concilio conditos reprobare potest (72).

II. Altera conditio omnino essentialis ad constituendum Concilium oecumenicum est ut *Romanus Pontifex*, sive per se sive per suos Legatos *interveniat* et *praesideat*; secus in Concilio oecumenico non repraesentatur Ecclesia universalis, sed habetur corpus sine capite (73).

(69) *Bellarmin.* l. c. cap. 18. i. f.

(70) Quare *Hinschius* l. c. p. 610. not. 2. 3. doctrinam a Phillips et Bouix propugnatam non recte refert; similiter *Scherer* l. c. p. 665. n. 18. opinionem *De Angelis* l. c. p. 273. iunct. p. 266. minus accurate interpretatus est.

(71) *Bellarminus* l. c. cap. 17.; *De Angelis* l. c. p. 276. Cfr. de singulari modo dandi suffragia secundum "*nationes*", non per capita in Concilio Constantiensi servato; *Hefele* l. c. t. VII. p. 67.; *Hinschius* l. c. p. 373. sq. 618. sq.

(72) *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 2. n. 3.; *Hefele* l. c. t. I. p. 32. sq. (de c. 3. Conc. Constantinop. l. a. 389. non approbato) p. 549. (de c. 28. Conc. Chalced. a. 451. reprobato).

(73) *Bellarminus* l. c. cap. 19. sq.; *Bouix* l. c. p. 398. sq. 408.; *Schmalzgr.* l. c. n. 323. 336.; *Hinschius* l. c. p. 611., ubi theoriā Schulte recte rejicit. Cfr. quoque *Hefele* l. c. t. I. p. 29. sq.

848. De potestate et competentia Concilii oecumenici (74).

Concilium oecumenicum rite constitutum gaudet *ordinaria* potestate (75), quae *extensive* quidem i. e. quoad *numerus* illam exercentium maior est, quam sola auctoritas Papae, non vero *intensive*, cum etiam Romano Pontifici soli in universam Ecclesiam *eadem* suprema et *plena* potestas sit collata, quae Concilio oecumenico cum Papa propria est (76).

Unde Concilium oecumenicum competens est tum ad infallibiles definitiones dogmaticas tum ad universales leges disciplinares condendas. Porro ab eius iurisdictione non excluduntur iudicia sive litigiosa sive criminalia neque inflictio poenarum (77).

849. De celebratione Concilii oecumenici.

I. Imprimis requiritur, ut Rom. Pontifex sive per se sive per suos Legatos *praesideat* (78).

II. Ius quoque *proponendi* res disceptandas apto *ordine* bene *praeparatas* et digestas sane *supremo plenoque* gradu est penes *Rom. Pontificem*, ut evidenter sequitur ex primatu iurisdictionis; at deliberationibus *conciliaribus* omnino congruum est, ut etiam *Episcopis* concedatur, ius proponendi *subordinatum* (79).

III. Universa *discussio* et definitio fiant necesse est cum *plena libertate*, non dolo et fraude, vi metuque sint extortae; secus nullius sunt auctoritatis (80).

(74) *Bellarmin.* l. c. l. II. cap. 1. sq. 12. sq.; *Bouix* l. c. t. III. p. 414. sq. t. II. p. 498. sq.

(75) *Schmalzgr.* l. c. n. 328.; *Pesch* l. c. n. 459.

(76) *Bouix* l. c. t. II. p. 503. sq. 687. sq.; *Palmieri* l. c. p. 691. sq.

(77) *Bellarmin.* l. c.; *Bouix* l. c. t. III. p. 415. sq. Cfr. quoque de *causis* celebrandi Concilia oecumenica: *Schmalzgr.* l. c. n. 314. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 5.; *Hinschius* l. c. p. 614. sq., ubi recte reiecit arbitrariam theoriam a Schulte propugnatam, quod ad Concilium oecumenicum legitime celebrandum requiratur controversia quaedam *dogmatica*, de qua necessario definitio quaedam sit danda. Cfr. *Scherer* l. c. p. 665.

(78) Cfr. scriptores cit. not. 73. h. tit.; *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 116. sq.

(79) Pii IX. Const. " *Multiplices* " 29. Nov. 1869. n. 2. iunct. decret. 20. Febr. 1870.; *Martin* l. c. p. 61. sq. 145. sq., ubi recensentur postulata dogmatica et disciplinaria Episcoporum in Concilio Vaticano; *Cecconi* l. c. p. 181; *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 408. sq., iunct. p. 20. sq. 62. sq. 389. sq. In Concilio Tridentino ius proponendi Legatorum interdum impugnatum est; cfr. Acta Conc. Trid. ed. a *Theiner* t. I. p. 17. iunct. t. II. p. 462.; Sess. XVII. decr. de celebr. Conc., Sess. XXIV. cap. 21. de ref.

(80) *Bouix* l. c. t. III. p. 435.; *Bellarmin.* l. c. l. I. cap. 18. i. f.; *Scherer* l. c. p. 665.; *Granderath-Kirch* l. c. t. II. p. 44. sq. 85. 120. sq. 283. sq. 353.

IV. Cui libertati non obstat, quominus in deliberationibus et votis *ordo aptus* et stabilis sit servandus, in quo a traditionibus longo usu consecratis non facile recedatur. At nequaquam *Rom. Pontifex* in Concilio Vaticano limites suae potestatis excessit, si *solus* ordinem servandum Episcopis *ex sese* et *inconsulto* Concilio praescripsit. Nam ipse etiam in Concilio oecumenico non solum tenet *qualecunque* ius *praesidendi*, sed *primatum iurisdictionis*, cui omnes et singuli Episcopi obedire debent (81).

V. Post maturam et liberam deliberationem et legitime amputatam nimiam loquendi facultatem sane summopere desiderandum est, ut Episcopi congregati *unanimes* suffragio aut saltem per multo maiorem partem votorum dent definitiones dogmaticas aut condant decreta disciplinaria.

At consensus vere et physice unanimis Episcoporum certe non requiritur. Nam istud requisitum arbitrarie est confictum atque in fontibus iuris divini et ecclesiastici nullum habet fundamentum. Neque unquam in aliquo Concilio oecumenico talis conditio fuit definita; imo pluries etiam invitis et contradicentibus non paucis Episcopis Concilia oecumenica sua promulgarunt decreta.

Obstat quoque natura rei, quia posita necessitate unanimis consensus Episcoporum omnis definitio conciliaris practice fit impossibilis et illusoria.

Iisdem argumentis etiam impugnatur necessitas moralis unanimitatis, cui insuper merito specialis illa ratio opponitur, quod sit conditio adeo vaga et indefinita, ut practice adhiberi non possit et innumeris dubiis viam aperiat. Indubitanter igitur *maior* pars votorum, imo quemadmodum

560. sq.; *Hinschius* l. c. p. 472. sq. exceptiones veterum catholicorum contra libertatem Concilii Vaticani recte refutat, sed exceptiones non fundatas contra Legatos Concilii et Episcopos Germaniae profert.

(81) Cfr. text. cit. in not. 79. h. tit. Cfr. de antiquis ordinibus servatis in Conciliorum celebratione: Conc. Tolet. IV. (a. 633.) c. 4.; Conc. Tolet. XI. (a. 675.) c. 1.; Acta Conc. Trid. ed. a *Theiner* t. I. p. 1. sq.; *Scherer* l. c. n. 665. sq.; *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 389. sq. 413. sq. 417. sq. t. II. p. 39. sq. 224. sq.; *Hinschius* l. c. p. 611. sq., ubi recte ex primatu R. Pontificis deducit ius pontificium praescribendi Concilio oecumenico ordinem procedendi, sed ad probandum illud ius proficiscitur a suppositione omnino falsa, scil. quod ex doctrina catholica collegium Episcoporum in Concilium oecumenicum congregatum sit merum consilium R. Pontificis. Nam collegium quoddam v. g. Concilium provinciale potest habere veram potestatem *legiferam* et *iudiciariam*, licet ordo procedendi ipsi a superiore auctoritate praescribatur.

constat ex praecedentibus, etiam *minor* et *sanior* pars, ut ad constituendum Concilium, ita etiam ad decretum conciliare sufficit, si R. Pontificis consensus accedat (82).

850. De confirmatione Concilii oecumenici.

I. Episcopi in Conciliis oecumenicis profecto non sunt meri *consultores* vel *testes* iurisdictione destituti, sed veri sunt *iudices*, qui vi *iurisdictionis* sibi concessae tum in causis fidei tum in negotiis disciplinae ecclesiasticae, in legibus condendis et in iudiciis ferendis atque poenis infligendis suffragium habent decisivum ideoque "*definientes* „ subscribunt decreta conciliaria (83).

II. Quod suffragium decisivum omnium Episcoporum vel maioris aut sanioris partis sane non est merum *factum*, vel *consilium*, vel *testimonium*, sed verum *iudicium* sive validus actus iuridicus vi iurisdictionis positus; attamen continet solummodo subordinatam et incompletam (84), non *supremam* et *definitivam* sententiam, quae ex sese universalem *obligationem* producat. Quare omnino accedat necesse est consensus Rom. Pontificis per *confirmationem* datus. Quae confirmatio (85) i. e. iuris iam quaesiti per Superiorem facta corroboratio non est mere *accidentalis*, sed *essentialis*; etenim deficiente confirmatione pontificia actus Episcoporum manet incompletus corporis sine capite et *plenum valorem* et perfectam vim obligandi non consequitur. Quare canones Conciliorum oecumenicorum, quibus Romani Pontifices suum consensum denegarunt, semper in Ecclesia catholica reprobati sunt (86).

(82) *Pesch* l. c. n. 451. sq.; *De Angelis* l. c. p. 268.; *Hinschius* l. c. p. 615. sq., ubi optimo iure refutat errores "*veterum catholicorum* „; at ipse falso ex *consecratione* deducit *habilitatem* Episcoporum ad definitiones fidei.

(83) *Bellarmin.* l. c. l. I. cap. 18.; *Bouix* l. c. p. 410. sq.; *Scherer* l. c. p. 669. sq. Quare errat *Hinschius* l. c. v. g. p. 630., si putat Episcopos post decreta Vaticana in Conciliis oecumenicis non amplius esse veros iudices, sed tantum conciliarios. Cfr. *Palmieri* l. c. p. 683. sq. 691. sq.; *Pesch* l. c. n. 459.

(84) *Palmieri* l. c. p. 692.; *Phillips* l. c. p. 260. sq.; *Billot* l. c. t. III. p. 228. sq.

(85) *Wernz*, Ius Decretal. tom. I. n. 113. sq.; *Scherer* l. c. p. 667. sq.; *Bloetzer* in Act. theolog. Oenip. t. X. p. 86. sq. 91. sq.; *Hefele* l. c. t. I. p. 46. sq.; aliter *Funk* disputat de confirmatione Conciliorum oecumenicorum v. g. in Kircheng. Abhandl. t. I. p. 87. sq.

(86) Cfr. v. g. can. 3. Conc. Constantinop. (a. 381.) et c. 28. Conc. Chalced. (a. 451.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 32. sq. 549. sq.

Confirmatio autem a Romano Pontifice potest dari *antedecenter* per mandatum quoddam *speciale, non generale*, aut concomitanter in ipso Concilio, cui personaliter praeest, aut *subsequenter* sive in forma *solemni* sive *simplici, expresse* vel *tacite* per facta concludentia, quae aequivalent confirmationi (87). Postquam illà confirmatio Romani Pontificis data et promulgata est, decreta conciliaria *ex sese plene obligant* neque ex aliqua subsequente *receptione* (88) Ecclesiae vim atque *valorem* mutant.

851. De translatione, suspensione, dissolutione Concilii oecumenici.

Quemadmodum Rom. Pontifex supremum plenumque ius habet *indicendi* sive convocandi Concilia oecumenica, ita etiam pro suo primatu iurisdictionis et superioritate eadem Concilia *absque consensu* Praelatorum Congregatorum transferre, suspendere (89), dissolvere valet et de facto ex disciplina vigente hoc iure usus est. Quo ex iure Romani Pontificis indicendi Concilia oecumenica etiam illud sequitur, quod Episcopi congregati inconsulto R. Pontifice nequeant *discedere* aut arbitrario suo discessu *dissolvere* Concilium legitime coactum (90). Quodsi decreta conciliaria a Romano Pontifice "*sacro approbante Concilio* „ *promulgantur*, sane etiam decretum de translatione, suspensione, dissolutione ab ipso Con-

(87) Schmalzgr. l. c. n. 345. sq.; Bloetzer l. c.; Pesch l. c. n. 455. sq.

(88) Pesch l. c.; Scherer l. c. p. 669. sq.; Suarez, De leg. IV. cap. 16. (de acceptione leg. ecclesiast.). Quae Hinschius l. c. p. 624. sq. de *confirmatione* R. Pontificis, quam sensu vero admittit et de *receptione* falso scribit, iam pridem a citatis theologis et canonistis catholicis sunt refutata. Cfr. quoque epist. Card. Antonelli ad Nuntios Apost. 11. Aug. 1870. in Collect. Lac. t. VII. col. 1715., ubi declaravit praeter *confirmationem* et *promulgationem ab ipso* R. Pontifice in *Sessione solemni* d. 18. Iulii 1870. factam nulla *alia promulgatione* Constitutionis primae de Ecclesia opus fuisse, sed istam promulgationem *etiam* in consuetis locis Romae ad superabundantiam, non propter necessitatem habuisse locum. Cfr. Granderath-Kirch l. c. t. I. p. 390.

(89) Leon. X. Const. "*Pastor* " 19. Dec. 1516.; Pii IX. Const. "*Cum Rom. Pontificibus* " 4. Dec. 1869., qua lege generali decernitur Concilium oecumenicum legitime congregatum per mortem R. Pontificis *ipso facto* suspendi; Bouix l. c. p. 406.; Granderath-Kirch l. c. t. I. p. 454. sq.; Hinschius l. c. p. 631. sq.

(90) Cap. 4. X. de iureiur. II. 24.; Concilium Tridentinum i. f., ubi Legati sub poena excommunicationis omnibus Patribus mandarunt, ut, antequam a civitate Tridentina discederent, subscriberent manu propria decretis Concilii; Pii IX. Const. "*Multiplis* " 27. Nov. 1869. n. 9.

cilio cum confirmatione R. Pontificis condi potest, ut v. g. accidit in translatione (a. 1547.) et suspensione (a. 1552.) et dissolutione (a. 1563.) Concilii Tridentini.

§ 2. DE CONCILIIS PARTICULARIBUS.

I. Origines et vicissitudines historicae.

852. Quemadmodum gradus *medii* hierarchiae ecclesiasticae (*Patriarchae, Primates, Metropolitae*), qui inter Rom. Pontificem et Episcopos reperiuntur, non iure divino, sed *ecclesiastico* sunt constituti, ita etiam *Concilia patriarchalia, primatialia, metropolitana ex iure tantum ecclesiastico* suam habent originem. Quamvis enim ex natura rei et generalibus verbis Christi Domini de duobus vel tribus in suo nomine congregatis, facile deduci possint *rationes congruae*, quae *sua-deant* Conciliorum quoque particularium celebrationem, tamen absoluta necessitas et stricta *obligatio* inde colligi nequit, sed *lex positiva* Ecclesiae omnino accedat necesse est praesertim quoad tempus, locum, modum celebrationis (91).

853. *Concilia provincialia* primis saeculis in praxi iam introducta ex canone quinto Concilii Nicaeni (a. 325.) singulis annis *bis* fuerunt celebranda. Quae lex Nicaena de duplici Concilio provinciali per annum cogendo tum in Ecclesia orientali tum in Ecclesia occidentali sequenti tempore non raro inculcabatur (92). At iam ex saeculo sexto frequenter occurrunt canones (93), quibus Concilium provinciale solummodo *semel* quolibet anno praescribitur celebrandum.

Convocatio illorum Conciliorum provincialium spectabat ad *Metropolitam*, cui in casu negligentiae graves statutae fuerant poenae (94). Nec minore rigore *Episcopis Suffraganeis*

(91) Bouix, De Conc. provinc. p. 24. sq. videtur defendere *divinam* originem etiam Conciliorum *provincialium*, sed argumentis efficacibus non probat, imo iis, quae docet de Conciliis oecumenicis t. III. p. 351. sq., potius refutat.

(92) Cfr. c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.); c. 19. Conc. Chalced. (451.) = c. 6. Dist. 18.; Leo M. in cap. 2. D. 18.; c. 8. Conc. Regense (a. 439.) iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 291.; *Thomassin* l. c. P. II. l. 3. cap. 45. sq.

(93) Cfr. 71. Conc. Agath. (a. 506.); c. 2. Conc. Aurel. II. (a. 533.); c. 1. Conc. Aurel. III. (a. 538.); c. 37. Conc. Aurel. IV. (a. 541.); c. 18. Conc. Tolet. III. (a. 589.) c. 3. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); c. 7. Conc. Herford. (a. 673.); c. 8. Conc. Trullan. (a. 692.) c. 6. Conc. Nicaen. II. (a. 787.).

(94) Cfr. c. 20. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 19. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 35. Conc. Agath. (a. 506.) = c. 13. D. 18.; c. 1. Conc. Aurel. III. (a. 538.).

iniuncta fuerat obligatio *personaliter* accedendi ad Concilium provinciale, nisi impediti essent (95). Quo in casu pro suo iure et officio mittebant procuratores, qui illos excusarent et ipsorum vices tenerent (96). At *aliae personae ecclesiasticae*, quae in subsidium Episcoporum pariter ad Concilia provincialia accesserant (97), votum *decisivum* in illis habere non solébant (98).

Competentia antiquorum Conciliorum provincialium in canonibus condendis et in iudiciis etiam criminalibus et universa administratione ecclesiastica satis ampla fuit (99) atque in non pauca obiecta sese extendebat, quae ex disciplina vigenti iisdem omnino sunt subducta v. g. in erectionem novarum dioecesium, in approbationem Episcoporum electorum etc. (100).

Celebrationi Conciliorum provincialium necessario *praefuit* Metropolitanus (101). Episcopi congregati *ordinem* quoque stabilem sunt secuti atque ex natura rei per vota maiora ipsius collegii negotia expedierunt (102). Neque ullum reperitur vestigium, quod primis illis saeculis *recognitio* vel *approbatio* quaedam Conciliorum provincialium per Rom. Pontificem fuerit praescripta (103), sed Episcopi comprovinciales, et sal-

(95) Cfr. c. 19. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 35. Conc. Agath. (a. 506.); c. 6. Conc. Tarracon. (a. 516.) = c. 14. D. 18.; iunct. *Hefele* l. c. t. II. p. 523. 676.; *Kober*, D. Kirchenb. p. 43. sq.

(96) Cfr. c. 18. 19. Conc. Arelat. II. (a. 443.-452.); c. 5. Conc. Emerit. (a. 666.); *Granderath-Kirch* l. c. t. I. p. 108. sq.

(97) Cfr. c. 20. Antioch. (a. 343.); c. 13. Conc. Tarracon. (a. 516.); c. 4. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); *Hefele* l. c. t. I. p. 70. sq.

(98) Cfr. cit. canon. in praeced. notis; *Hinschius* l. c. p. 474.

(99) V. g. c. 2. Conc. Constantinop. (a. 381.) iura Conciliorum provincialium contra Patriarchas defenduntur; *Hefele* l. c. t. II. p. 17.; c. 17. 19. Conc. Chalced. (a. 451.); c. 1. Conc. Arvernens. (a. 535.).

(100) Cfr. c. 4. 6. Conc. Nicaen. (a. 325.); c. 4. 9. 14. sq. 19. sq. Conc. Antioch. (a. 341.); c. 1. 4. Conc. Carthagin. XI. (a. 407.); c. 1. Conc. Gerund. (a. 517.); c. 1. Conc. Lugdun. (a. 567.).

(101) Cfr. cit. canon. Conc. Antioch. (a. 341.) in not. praeced.

(102) Concil. Tolet. IV. can. 4. (a. 633.); *Hefele* l. c. t. I. p. 70. sq.

(103) *Bouix*, De Conc. prov. p. 357. sq. praxi nonnisi per Sixtum V. obligatorio modo praescriptae nimiam vindicat antiquitatem et inter diversa Concilia et genera consensus non satis distinguit. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 3. n. 1. sq. de decretis *dogmaticis* antiquorum Conciliorum particularium ex sese non *infallibilibus*, nisi accessisset confirmatio Rom. Pontificum vel consensus magisterii dispersi. Cfr. *Wilmsers* l. c. p. 402. sq.

tem ordinarie (104) a potestate regia in celebrandis illis Conciliis magna independentia gaudebant, ita etiam in promulgandis decretis magna libertate usi sunt (105).

Saeculis subsequen- tibus medi- i aevi ius constitutum de Conciliis provincialibus quoad substantiam non fuit mutatum, salvis quibusdam mutationibus et exceptionibus trans- euntibus et accidentalibus (106).

Concilium Lateranense IV. (a. 1215.) (107) primum fuit Concilium oecumenicum in Ecclesia occidentali celebratum, quod praxim mitiorem de Conciliis provincialibus *semel* tantum *in anno* cogendis lege scripta et universali expresse approbaret. At praxis illi canoni frequenter non fuit conformis. Hinc iam in Concilio Constantiensi actum est de Conciliis provincialibus *tertio quoque anno* convocandis. Quod statutum Martinus V. (a. 1425.) probavit, reformatores quoque Basileenses suo modo adoptarunt (108), atque Leo X. in Sess. X. Conc. Later. V. 4. Maii 1515. suae Const. "*Regimini* „ i. f. inseruit.

Concilium Tridentinum Sess. XXIV. cap. 2. de ref. innovato decreto de triennio et de poena suspensionis ab officio ferendae sententiae cap. 25. X. de accus. V. 1. iam statuta, alia decreta de iure convocandi, tempore celebrationis, obligatione Episcoporum exemptorum accedendi ad Concilium provinciale denuo publicavit, at recognitionem vel confirmationem decretorum provincialium per Sedem Apostolicam nondum praescripsit.

Quae *recognitio* a Sixto V. Const. "*Immensa* „ 22. Ian. 1589. obligatorio modo praecepta S. Congregationi Concilii fuit de- mandata (109). Inde a Sixto V. ius constitutum de Conciliis

(104) V. g. in Hispania et in Gallia interdum ex permissu vel iussione regum celebrata sunt Concilia provincialia; cfr. Conc. Caesaraug. (a. 592.); Concil. Emerit. (a. 666.) c. 5.; Conc. Bracar. (a. 563.). Cfr. not. sq.

(105) *Hinschius* l. c. p. 475. 477. 482. iunct. *Scherer* l. c. p. 676. not. 37. 38., qui optimo iure tenet nimis rigidam distinctionem inter diversas species Conciliorum quoad interventionem regum et optimatum non posse suffi- cienter demonstrari.

(106) V. g. saeculo nono in Conciliis provincialibus commemorantur etiam *Chorepiscopi*; postea ex saeculo undecimo quandoque a Legatis Sedis Apostolicae Concilia provincialia fuerunt convocata.

(107) Cap. 6. 30. = cap. 25. X. de accusat. V. 1. et cap. 29. X. de praeb. III. 5.; *Thomassin.* l. c. cap. 57.

(108) *Hefele* l. c. t. VII. p. 410.; *Hinschius* l. c. p. 502. sq.

(109) Quae *Hinschius* l. c. p. 504. novae ordinationi Sixti V. obiicit, solido fundamento carent; Collect. Lac. t. I. col. 1. sq.; *Scherer* l. c. p. 296. sq.

provincialibus celebrandis immutationem non subiit. Quodsi teste Cardinali De Luca (110) Archiepiscopis Italiae saeculo decimo septimo prohibita est convocatio Conciliorum provincialium *inconsulta* S. C. C., id nitebatur specialibus et transeuntibus rationibus, non derogationi iuris communis. Neque nostro saeculo, cum disciplina celebrationis Conciliorum provincialium esset restaurata, facta quaedam singularia praeviae licentiae ex superabundantia petitae constituerunt novam disciplinam iurisque necessitatem (111). Denique quod in schemate Vaticano (112) propositum est, non nisi singulis quinquenniis Concilia provincialia esse cogenda, vim legis scriptae nondum obtinuit.

854. Praeter Concilia provincialia a primis saeculis celebrata sunt Concilia, in quibus Episcopi *complurium provinciarum ecclesiasticarum* convenerunt. Cuius praxis vestigia iam saeculo tertio (113) et quarto (114) occurrunt, nec mirum est, quod huiusmodi Concilia dicantur *plenaria* vel *universalia* sive *generalia*.

Inter ista Concilia plenaria sane eminent, quae audiunt generalia Concilia Ecclesiae *orientalis* v. g. Conc. Constantinop. (a. 381.) vel Ecclesiae *occidentalis* v. g. Conc. Arelat. (a. 314.) (115). At maximam celebritatem nacta sunt Concilia plenaria in Africa (Concilia Carthagin.) et Hispania (Concilia Toletana) usque ad invasionem Arabum. Etenim ex *determinato* territorio ecclesiastico (ex Africa septentrionali et regno Visigothorum), cui certi Praelati ecclesiastici (Archiep. Carthag. et Tolet.) ut *Primates praefuerunt*, Episcopi universi *stabili* quadam ratione ad illa Concilia conveniunt (116).

(110) De Luca, Adnot. ad Conc. Trid. disc. 30. n. 4. 5. iunct. Collect. Lac. t. VI. col. 1. 134. 219. 255. 285.

(111) Collect. Lac. t. V. 231. sq. 723. sq., ubi refertur *petitio* Archiep. Coloniensis a. 1859. et Archiep. Ultraiect. a. 1865. Pio IX. proposita ad celebrandum Conc. provinciale.

(112) Martin, Collect. docum. Conc. Vatican. p. 132. sq. Cfr. quoque Leon. XII. Epist. 24. Aug. 1889. ad Episcopos Italiae et insularum adiacentium atque 25. Jun. 1891. ad Episcopos Lusitaniae de *collationibus episcopalibus* (singulis annis) celebrandis.

(113) Euseb. l. c. l. VII. cap. 7.; Hefele l. c. t. I. p. 104. sq.; Hinschius l. c. p. 325. sq.

(114) Conc. Illiberit. (a. 300.-306.); Conc. Ancyran. (a. 314.); Conc. Alexandrin. (a. 320.); Hefele l. c. t. I. p. 148. sq.

(115) Hefele l. c. t. I. p. 211. sq. t. II. p. 1. sq.; Hinschius l. c. p. 514. sq.

(116) Quae Concilia *generalia* in Africa ex decreto Conc. Hippon. (a. 393.)

Similia Concilia plenaria vel nationalia toto medio aevo etiam in Gallia, Germania, Anglia celebrata sunt (117). Singularem autem mentionem merentur illa, quae ipsos Romanos Pontifices vel eorum Legatos praesides habuerunt et ad Concilia Ecclesiae occidentalis atque adeo universalis proxime accesserunt (118).

Orto magno schismate occidentali cum deprimi coeptae essent praerogativae Sedis Apostolicae, denuo crevit potestas principum civilium in convocandis Episcopis regni ad comitia quaedam ecclesiastica (119). Quare congregationes illae Episcoporum licet ob singulares plane rationes coactae stabilem normam non suppeditarint, tamen multum contulerunt ad promovendam falsam notionem Conciliorum nationalium et iurium principum catholicorum praesertim regis christianissimi. Inde factum est, ut ex saeculo decimo sexto inter libertates gallicanas etiam recenseretur ius regis christianissimi coadunandi ipsa *Concilia* nationalia. Quo iure reges Galliae practice usi sunt in convocandis comitiis generalibus cleri gallicani ad concedendas contributiones pecuniarias et in impediendis Conciliis provincialibus (120). Ultimi vero surculi falsae theoriae et praxis de Conciliis nationalibus sunt errores *Febronii* et *Synodi Pistoriensis* a Pio VI. Const. " *Auctorem fidei* „ 28. Aug. 1794. prop. 85. proscripti,

et c. 8. Conc. Carthag. VI. (a. 401.) *singulis annis* fuerunt celebranda. Qui rigor c. 1. Conc. Carthag. XI. (a. 407.) ita temperatus est, ut nonnisi ex necessaria causa universam Africam attingente essent convocanda. Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 53. sq. 60. Concilia *Toletana* ab a. 589.-701. celebrata praesertim repraesentant singularem speciem Conciliorum nationalium medii aevi, quae appellantur *Concilia mixta*. Illa ex ordinatione vel vocatione regis sunt coacta et in iisdem etiam intervenerunt *optimates* regni communique consilio et approbatione regia statuerunt de causis ecclesiasticis et mixtis. Cfr. *Hefele* l. c. t. II. p. 48. sq.; *Scherer* l. c. p. 676. sq.

(117) Cfr. v. g. Conc. Aurel. II. (a. 533.) et *Hefele* l. c. t. II. p. 755.; Conc. Matiscon. (a. 585.) can. 20. et Conc. Paris. V. (a. 614.) iunct. *Hefele* l. c. t. III. p. 39. sq. 67. sq.; Conc. Germanicum (a. 742.) et Littinense (a. 745.); cfr. *Hefele* l. c. p. 497. sq. 522. sq.; *Hinschius* l. c. p. 539. sq.

(118) Concil. Roman. (a. 1059.); Conc. Claromont. (a. 1095.); Conc. Turon. (a. 1163.); *Hefele* l. c. t. IV. p. 800. sq. t. V. 220. sq. 611. sq.; *Thomas-sin*. l. c. cap. 50. sq.

(119) V. g. Carolus VI. a. 1395. et 1408. convocavit Episcopos Galliae in civitatem Parisiensem, ut de tollendo schismate deliberarent. Cfr. *Hefele* l. c. t. VI. p. 975. sq. 986. sq.; *Hinschius* l. c. p. 578. sq.

(120) *Pithou*, Libertéz de l'église gallicane n. 10.; *Bonix* l. c. p. 44. sq.; *Hinschius* l. c. p. 579. sq.

articuli organici in Gallia (a. 1802.) n. 3. 4. usque in hodiernum diem retenti, convocatio Synodi nationalis per Napoleonem I. a. 1811. facta (121). Accesserunt in aliis quoque regionibus regalismi placita et decreta (122) et errores *Nuytz* in Syllabo prop. 35. 36. 37. damnati, ubi pro more Febronii et Pistoriensium Conciliis nationalibus *supremam* potestatem in Ecclesia et independentiam a R. Pontifice vindicat.

Nostra aetate postquam genuina *principia canonica* de Conciliis plenariis vel nationalibus denuo fuerunt in memoriam revocata (123), mox etiam legitima praxis secuta est (124).

II. Disciplina vigens.

855. Concilia provincialia ex iure *communi* hisce ordinatibus reguntur:

I. *Convocatio Concilii provincialis a) Metropolitanus* verus (125) cuiusque *provinciae* ecclesiasticae post acceptum pallium (126) per se vel ipso impedito vel sede metropolitana vacante (127) Coepiscopus *suffraganeus* eiusdem provinciae *promotione antiquior potest* et *debet* pro suo iure ordinario et *absque* praevia

(121) Collect. Lac. t. IV. col. 1223. sq.

(122) Scherer l. c. p. 678.

(123) Cfr. negativum responsum Pii IX. 17. Maii 1849. ad postulatam Episcoporum Germaniae (a. 1848.) celebrandi « *Concilium nationale* » in Collect. Lac. t. V. col. 990. et 994. sq. Idem fere responsum acceperunt Episcopi Galliae 17. Maii 1849., cum mense Februario eiusdem anni a Sede Apostolica peterent licentiam ad celebrationem « *Concilii plenarii totius gentis Gallicanae* ». Cfr. Collect. Lac. t. IV. col. 2. sq.

(124) Cfr. v. g. Concilia plenaria Baltimorensia (a. 1852. 1866. 1884.); Synodus plenaria Hiberniae (a. 1875.); Concilia plenaria Australiae (a. 1885. 1895.); Americae Latinae (a. 1899.). Quidam Episcopi Galliae in Concilio Vaticano postularunt, ut *interdum Concilia plenaria* Episcoporum cuiusque gentis convocarentur et de modo illa celebrandi leges conderentur. Cfr. Martin l. c. p. 157. sq.

(125) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; Fagnan. Comment. in cap. 25. X. de accus. V. 1. n. 1. sq. Quare *Archiepiscopus titularis*, qui non vere ut Metropolitā alicui *provinciae* praestit, cum Praelatis quibusdam exemptis non obstante antiquiore responso S. C. C. Concilium provinciale celebrare nequit. Cfr. Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 5. n. 4. 5. Multo magis hoc iure caret simplex Episcopus *exemptus*.

(126) Cap. 4. 28. § 1. X. de elect. l. 6.; Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. II. cap. 5. n. 8.; Collect. Lac. t. III. col. 10. 11. t. V. col. 151.

(127) Conc. Trid. l. c.; S. C. C. 10. Febr. 1625.; Benedict. XIV. l. c. t. II. cap. 9. n. 8.; Bouix l. c. p. 97. sq. 95. sq.

licentia R. Pontificis vel S. C. C. (128) *convocare* Concilium provinciale servatis servandis. Cui iuri ordinario Metropolitaram non obstat, quominus etiam R. Pontifex per suos *Legatos* (129) *convocet* Concilia provincialia.

b) Convocandi sunt cum voto decisivo:

1) Omnes Episcopi *suffraganei* sive comprovinciales dioecesium provinciae post Bullas provisionis suae rite praesentatas, etiamsi nondum sint consecrati (130). Quibus omnino aequiparantur Administratores Apostolici et Coadiutores Episcoporum, qui cum plena potestate dioecesim gubernant, item Vicarii capitulares et Vicarii Apostolici, qui dioecesim vel Vicariatum Apostolicum intra provinciam regunt (131).

2) Episcopi *exempti* vel Praelati nullius, qui nulli Archiepiscopo subiiciuntur atque pro suo iure et officio ex Metropolitanis vicinis illum sibi elegerunt, in cuius Concilio provinciali deinde cum aliis *interesse debeant* (132).

At *Episcopi titulares* in provincia constituti nequaquam cum voto *decisivo* ad Concilium provinciale vocari *debent*, nisi omnes et singuli Ordinarii comprovinciales in Concilio congregati consentiant. Quodsi ita admissi fuerint, non gaudent *praecedentia supra caeteros*, licet *antea consecrationem* acceperit, nec Episcopis *exemptis* sunt aequiparandi (133).

Cum voto autem *consultativo* vocandi et admittendi sunt:

1) *Procuratores Ordinarium absentium*, nisi ex unanimi suffragio Patrum Concilii votum *decisivum* obtineant (134).

2) *Procuratores Capitulum Cathedralium*; at *inviti* compelli non possunt, ut etiam intersint Concilio provinciali (135).

(128) Conc. Trid. l. c.; *Bouix* l. c. p. 85. sq. 76.; *Scherer* l. c. p. 670. sq.; supra h. tit. not. 111. et 110. et Collect. Lac. ibidem citatam de praxi recentiori Metropolitanarum Italiae.

(129) *Bouix* l. c. p. 73. sq.; Collect. Lac. l. II. col. 18. t. III. col. 665.

(130) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; *Fagnan.* l. c. n. 28.; *Nilles* l. c. P. I. p. 68.

(131) *Ferraris* l. c. v. Concil. art. 2. n. 15.; Collect. Lac. v. g. t. V. col. 151. t. III. col. 417.; *Bargilliat* l. c. n. 679.

(132) Conc. Trid. l. c.; S. C. C. 6. Apr. 1595. iunct. Collect. Lac. t. VI. col. 219.; S. C. C. 28. Maii 1725. apud *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 8. n. 14. et l. II. cap. 2. n. 6. cap. 4. n. 3. sq.

(133) S. C. C. 24. Aug. 1850. apud *Lingen* et *Reuss* l. c. p. 898. sq.; *Bouix* l. c. p. 111. sq.

(134) S. C. C. a. 1581. ad Synod. Rothomag.; *Bouix* l. c. p. 124. sq.; Collect. Lac. de praxi ordinaria ipsis non concedendi votum *decisivum*; *Nilles* l. c. P. I. p. 72. sq.

(135) Cap. 10. X. de his, quae III. 10. iunct. decis. S. C. C. 19. Apr. 1596.

3) *Alii praelati inferiores* sive saeculares sive regulares intra provinciam degentes v. g. simplices Abbates vel Provinciales ordinum religiosorum et congregationum religiosarum ex consuetudine passim recepta *invitari possunt*, ut cum voto consultativo ad Concilium provinciale accedant; sed stricta *obligatio* illos pro suo *iure vocandi* ex iure communi scripto colligi nequit, neque *ipsis* incumbit *obligatio veniendi*, nisi ex consuetudine *particulari* v. g. quoad Vicarios generales, Vicarios in pontificalibus, Praepositos etc. aliud obtineat, salvis tamen privilegiis apostolicis perfectae exemptionis (136).

Quare Concilium Trid. l. c. generali formula statuit, quod praeter Episcopos ad Concilium provinciale convenire teneantur "*alii qui de iure vel consuetudine interesse debent* „.

Quodsi quis ad Concilium provinciale *accedere debet*, arbitrarie quoque non potest *discedere*, et si penitus venire neglexerit, iustis *poenis* est obnoxius (137).

c) *Quolibet triennio* post octavam Paschae resurrectionis D. N. I. Ch. seu alio commodiori *anni* tempore pro more provinciae Concilium provinciale ex iure Tridentino (Sess. XXIV. cap. 2. de ref.) est cogendum. Quod ius Tridentinum iam pridem in praxi praesertim quoad poenas emollitum (138) in

et *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 4. n. 1.; S. C. C. 1573. apud *Benedict. XIV.* l. c. l. XIII. cap. 8. n. 13. At Capitula *collegiata*, nisi gaudeant quae episcopali iurisdictione (cfr. S. C. C. 19. Dec. 1596.), ex iure communi non habent *ius*, ut per suos procuratores Concilio provinciali interesse possint, hinc necessario vocari non *debent*, at certe invitari *possunt*.

(136) Cap. 6. de privil. V. 7. in Sext.: "*Quibus* (i. e. *provincialibus Conciliis et episcopalibus Synodis*) *nonnulli eorum* (i. e. *Abbatum*) *interesse tenentur* „; *Bouix* l. c. p. 130. sq.; *Bargilliat* l. c. n. 680.; *Scherer* l. c. p. 672.; *Hinschius* l. c. p. 636. sq. Cfr. Collect. Lac. de praxi recent. Concil.

(137) Cap. 25. X. de acces. V. 1. statuitur poena suspensionis ab *officio ferendae sententiae*. Conc. Trid. l. c. minatur "*poenas sacris canonibus sancitas* „; at illis verbis non innovavit *omnes* poenas in antiquis canonibus Conciliorum *particularium* statutas et a disciplina vigente alienas. Cfr. *Scherer* l. c. p. 671. 673.; *Nilles* l. c. P. I. p. 75.; *Bouix* l. c. p. 416. sq.

(138) Quamvis consuetudo *nunquam* celebrandi Concilia provincialia non possit haberi legitima, tamen facilius admitti potest in *trienniis* servandis a Sede Apostolica ius Tridentinum non urgeri et mitiorem praxim saltem tolerari. Cfr. *Santi* l. c. l. I. t. 31. n. 153.; *Bouix* l. c. p. 38. sq.; *Ph. Hergenroether-Hollweck* l. c. p. 349. In Ecclesia quoque orientali quovis triennio Concilium provinciale est celebrandum. Cfr. Synod. Mont.

schemate Vaticano ita dicitur esse immutandum, ut Metropolitanus saltem quinto quoque anno Concilium provinciale cogere non omittat, nisi ob iustas et canonicas causas a S. Sede eiusdem termini prorogationem obtineat.

d) *Locus* maxime conveniens, quo Concilium provinciale celebretur, est metropolis, quam Archiepiscopus cessantibus iustis impedimentis relinquere *non debet*, si in ea adsint necessariae commoditates (139). At Metropolitanus pro suo iure etiam ex disciplina vigente in aliam civitatem suae provinciae convocare potest Concilium, si id opportunum esse videatur (140).

e) *Forma legitima* convocationis non requirit, ut singuli, qui de iure vel consuetudine intervenire debent, *personaliter* vocentur, sed sufficit *publicum edictum* rite promulgatum, quo iisdem convocatio loco et tempore accurate designato innotescere possit (141).

II. **Constitutio Concilii provincialis** rite facta est:

a) Si eidem *praesit* Metropolitanus, vel is, qui legitime eius vices gerit (142).

b) Si saltem Praelati *voto decisivo* instructi conveniant; at secundum analogiam Capitulorum ecclesiarum cathedralium aut ordinum religiosorum (expressa enim lex hac de re non existit) non requiritur, ut *omnes* et *singuli* illi Praelati voti decisivi participes congregentur, sed duae tertiae partes cum legitimo praeside *sufficiunt*, ut Concilium provinciale declaretur legitime congregatum (143). Multo minus opus est

Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 319. sq. 409. Synodus vero Alexandr. Copt. (a. 1898.) addit Synodum nationalem (plenariam) quinto quoque anno esse celebrandam.

(139) Ita S. C. C. in responso citato apud *Fagnan*. l. c. n. 27.

(140) Cfr. c. 19. Conc. Chalced. (a. 451.); Collect. Lac. t. III. col. 845. sq. 1059. t. IV. col. 4. 93. 157. 257. t. V. col. 726.

(141) Caeremon. Episc. l. I. cap. 31.; Collect. Lac. v. g. t. III. col. 576. t. IV. col. 535. 540. 156. t. V. col. 224. 237.

(142) Concil. Trid. l. c. Cfr. de iure antiquo c. 20. Concil. Antioch. (a. 341.).

(143) Cap. I. de his, quae fiunt a maiore p. III. 10.; *Schneider*, D. bisch. Domkap. p. 266. sq. Quodsi *Hinschius* l. c. p. 640., cui consentit *Saegmüller*, Lehrb. p. 395., putat omnino *requiri* ad rite constituendum Conc. provinciale, ut saltem adsit *maior pars Episcoporum comprovincialium*, id ex positiva iuris dispositione probare nequit; argumenta vero ex natura rei petita intentionem non probant; secus tandem aliquando sequeretur etiam Concilium oecumenicum, quod repraesentat Ecclesiam *universalem*, non esse legitime constitutum, nisi *maior pars Episcoporum orbis catholici*

expectare adventum omnium illorum, qui solummodo *iure voti consultativi* gaudent aut tantum *invitati* fuerunt, ut *venire possint*.

III. *Potestas et competentia Concilii provincialis* optime potest vocari *ordinaria*; nititur enim *iuris* dispositione et iure nomineque *proprio* exercetur. Porro complectitur potestatem legislativam (144), administrativam (145), iudiciariam (146), coercitivam (147) in *universam provinciam* ad tramites iuris communis quoad personas (148) et causas permissas *disciplinae ecclesiasticae* (149) exercendam.

IV. *Celebratio Concilii provincialis*, postquam illud in forma legitima constitutum et apertum est, ita fiat, ut penes *Metropo-*

conveniat; id quod plane falsum est. Cfr. Scherer l. c. p. 674., qui *praeter* praesidem Concilium provinciale convocantem tantum duos alios Praelatos voto decisivo praeditos absolute *requiri* et sufficere existimat, sed argumentis allatis non demonstrat. Certe tres faciunt collegium atque in ipsis Congregationibus Romanis Cardinalium tres saltem Cardinales requiruntur et ut solummodo duo negotium expedire possint, licentia R. Pontificis est necessaria. Cfr. in Collect. Lac. inter acta Conc. prov. primam sessionem solemnem.

(144) Conc. Trid. l. c.; Collect. Lac.; Wernz, Ius Decret. t. I. n. 181.; Fagnan. l. c. n. 35. sq. 81. 18.

(145) Cap. 25. X. de accus. V. 1. de constituendis *testibus* synodalibus iunct. schemati Vatic. de Conc. prov.; Conc. Trid. Sess. VI. cap. 1. de ref. et Sess. XXIII. cap. 1. de ref. (de residentia), Sess. XXIII. cap. 18. de ref. (de urgenda erectione seminariorum), Sess. XXIV. cap. 3. de ref. (de ap probandis causis ad visitationem dioecesis Suffraganei per Metropolitam), l. c. cap. 13. de ref. (de praeparatione unionis vel melioris dotationis dioecesium), Sess. XXV. cap. 10. de ref. (de designandis iudicibus synodalibus); Bouix l. c. p. 518. sq.

(146) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; Fagnan. l. c. n. 52. sq.

(147) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 5. de ref. (de minoribus causis criminalibus Episcoporum a Conc. provinciali iudicandis) iunct. Sess. XIII. cap. 6. sq. de ref. et Bouix l. c. p. 467. sq.; Fagnan. l. c. n. 40. sq.; Collect. Lac. t. I. col. 635. sq.; Conc. Trid. l. c. cap. 18. (de examinatorebus simoniaciis puniendis), Sess. XXV. cap. 22. de regul. (de supplenda negligentia Episcoporum in promotione disciplinae regularis).

(148) Suarez, De leg. l. IV. cap. 20.; Fagnan. l. c. n. 87. sq.

(149) Quamvis Concilia provincialia non possint authentice dirimere controversias fidei et infallibiliter definire doctrinam catholicam, tamen non prohibentur, quatenus opus sit, ab expositione doctrinae catholicae iam aliunde certae, etsi nondum pro *supremo gradu definitae*. Cfr. Benedict. XIV., De Synod. dioec. l. VII. cap. 1. sq.; Bouix l. c. p. 504. sq.; Santi l. c. n. 157. Quare Hinschius l. c. p. 645. sq. confundens doctrinam *theologice certam* cum dogmate *definito* perperam recentiora Concilia provincialia de violata competentia accusat, si doctrinam de infallibilitate R. Pontificis ut rem *indubitata*m proposuerunt.

litam, vel qui locum eius tenet, sit vera *directio negotiorum*, sed ad instar *praesidis* alicuius senatus (150), non per modum Rom. Pontificis in Conciliis oecumenicis. Ipse enim Metropoli-
lita est potius primus inter pares et unum tantum habet suffragium decisivum, quod plane *aequale* est suffragio singulis Episcopis suffraganeis proprio. Penes totum vero *collegium* Praelatorum cum voto decisivo congregatorum in Concilio est suprema potestas, quae per vota maiora exercetur etiam contra Metropolitam forte suffragium cum minore parte ferentem (151).

Decreta Concilii provincialis cum rite sint condenda, accurate *praeparentur*, *libere* et *ordinate* (152) discutiantur necesse est. Quare ex praxi nunc vigenti a Metropoli-
lita etiam collatis consiliis cum Episcopis comprovincialibus schemata decretorum praeparantur. Quae schemata tum in comitiis Praelatorum cum suffragio decisivo, tum in *commissionibus* specialibus, in *congregationibus generalibus* disceptantur et denique in *sessionibus publicis* (153) solemniter approbantur.

Metropolitanus quamvis solus pro suo iure *convocet* Concilium provinciale, tamen *absque consensu* Coepiscoporum *nequit dissolvere* Synodum legitime congregatam (154).

V. **Confirmatio** (155) *Conciliorum provincialium per Rom. Pontificem* licet Litteris Apostolicis in forma communi vel etiam specifica dari possit, tamen de iure non necessaria et ex disciplina vigenti ordinarie saltem in forma *specifica* non conceditur. At Metropoli-
lita etiam in Ecclesiis orientalibus an-

(150) S. C. C. apud *Fagnan.* l. c. n. 98. 99. Quaestiones de *ordine sedendi* reliquorum synodaliū dirimuntur secundum leges canonicas de *praecedentia*. Cfr. *Bouix* l. c. p. 185. sq.

(151) *Fagnan.* l. c. n. 33. sq. 104., ubi refert decisionem S. D. N.; *Benedict.* XIV., De Synod. dioec. l. XIII. cap. 2. n. 4.; *Santi* l. c. n. 156.

(152) Caeremon. Episcop. l. c.; *Bouix* l. c. p. 538. sq.; Collect. Lac. v. g. t. V. col. 729. sq.; Concil. plenar. Baltimorens. III. (a. 1884.) p. XXXIV. sq.

(153) In prima sessione solemni fit professio fidei *saltem* ab iis synodali-
bus, qui *prima vice* Concilio provinciali intersunt (cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 2. de ref.); at cum usu constanti receptum sit, ut ab omnibus Concilii Patribus emittatur, *quotiescunque* ad Synodum provincialem accedunt, idcirco S. C. de Prop. F. *optavit* (in epist. ad Episc. Angl. post secund. Conc. prov. Westmonast. a. 1855.), ut in futuris Conciliis Episcopi absque ullo discrimine fidem iuxta formulam Pii IV. profiterentur. Cfr. Collect. Lac. t. III. col. 975. 1000. Episcopi vero orientales emittunt professionem fidei iuxta formulam *Orientalibus* praescriptam. Cfr. Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 234. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 211.

(154) S. C. C. apud *Fagnan.* l. c. n. 98. 99.

(155) *Wernz*, Ius Decret. t. I. n. 113. sq. 181.

tequam Concilium provinciale *licite et valide promulget*, omnia eius *acta et decreta* ad Sedem Apostolicam transmittere debet, ut ibidem de more expendantur et *recognoscantur* sive per S. C. C. sive per S. C. de Prop. F., si provincia ecclesiastica huic S. C. sit subiecta (156). Quae *recognitio* est *correctio* atque *censura*, qua expenditur, numquid fortasse in iisdem actis et decretis aut vigenti iuri communi contrarium aut nimis rigidum aut minus rationi et iustitiae atque aequitati canonicae congruum *actum vel statutum* reperiatur. Huiusmodi *correctio*, quae haud raro fieri non potest, nisi aliquid *dematur* vel etiam *addatur* (157), sane non efficit, ut decreta Concilii transformentur in decreta *pontificia* et ad *universalem* Ecclesiam extendantur, vel ut omnia et singula in *actis* relata et in decretis statuta, si forte aliqua sint falsa vel invalida, suprema auctoritate *approbentur* aut *valida* reddantur (158); attamen non ita est deprimenda, quasi *nihil auctoritatis addat* actis et decretis Concilii provincialis.

Etenim est *testimonium* authenticum Superioris competentis Concilium *rite fuisse convocatum* et *celebratum* neque in decretis correctione facta aliquid reperiri *censura dignum*. Inde fit, ut decreta illa etsi *maneant decreta Concilii*, tamen facilius executioni mandentur et ab impugnationibus magis sint immunia (159).

VI. *Promulgatio Concilii provincialis post revisionem* facienda est a *Metropolita*, ut decreta in universa provincia *obligare* incipiant (160). Quae promulgatio a Metropolita in

(156) Cfr. cit. Sixt. V. Const. « *Immensa* »; cit. schema Conc. Vatic.; Collect. Lac. t. II. col. 66. 410. 577. 579. 555. sq. 1. sq.; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 211. sq.; Synod. Alex. (a. 1898.) p. 211. sq.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 3. n. 1. sq. 3. sq.; *Nilles* l. c. P. I. p. 36. sq.; *Bouix* l. c. p. 219. sq.

(157) Auctores postulati apud *Martin* l. c. p. 158. nimium voluerunt restringere potestatem corrigendi Congregationum Romanarum. Cfr. Collect. Lac. t. II. l. c. Multo magis *Hinschius* l. c. p. 646. sq. legitimam revisionem SS. CC. ad angustiores limitat terminos et absque ullo solido fundamento carpit praxim Curiae Romanae et fingit studium quoddam augendi dominationem pontificiam.

(158) *Nilles* l. c. p. 38. sq.; *Benedict. XIV.* l. c. n. 3. 4. 5.

(159) *Nilles* l. c. p. 41. sq.; *Zallinger*, Inst. iur. eccles. l. II. tit. 30. §§ 456. sq. 463. sq.

(160) Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 408. declaravit sua decreta sub peccato mortali non obligare, « *nisi id secum de sui natura aut de iure feral gravitas materiae aut pro eius observantia addatur praeceptum sanctae obedientiae aut dicatur graviter oneratum* »

forma legitima v. g. per publicum edictum facta *sufficit*, ut *statim* decreta plenam vim habeant integrosque sortiantur effectus (161), nisi *vacatio* quaedam in decretis publicatis v. g. per duos menses fuisset statuta (162). Quodsi decreta Concilii provincialis c. 17. D. 18.; cap. 25. X. de accus. V. 1. dicuntur publicanda in Synodis dioecesanis, haec solemnitas certe ex disciplina vigente post publicationem Metropolitae ad *valorem* decretorum non requiritur (163), sed solummodo spectat ad meliorem *divulgationem* statutorum (164).

Qua promulgatione facta etiam Metropolitanus decretis conciliaribus fit subiectus, neque *solus* illa immutare vel abrogare valet, imo ne interpretari quidem authentice potest, nisi Concilium provinciale ipsi hanc facultatem concesserit forte certis clausulis limitatam v. g. *collatis* prius *consiliis* cum reliquis Episcopis comprovincialibus (165).

856. I. **Concilia plenaria** cum ex iure communi nunc vigente nec praescripta nec generaliter permissa nec statutis singularibus ordinata sint, unice ex *delegatione Sedis Apostolicae* suam accipiunt legitimam *constitutionem* et *auctoritatem* (166).

II. Quare imprimis ad R. Pontificem spectat circumscribere *territorium*, ex quo Metropolitanae et Episcopi ad Concilium plenarium conveniant. Nam Episcopi *diversarum provinciarum* pro suo arbitrio Concilium commune cum *iurisdictione superiore* in omnes illas provincias absque licentia Sedis Apostolicae celebrare nequeunt (167). Item a Sede Apostolica

esse delinquentis conscientiam vel in transgressores indignationem Omnipotentis Dei, suspensionem sive excommunicationem comminemur aut infligamus, vel contemptus et pertinacia scandalum grave et lethalis criminis reatum inducant ». Nilles l. c. p. 27. sq.; Bouix l. c. p. 89.; Wernz, Ius Decret. t. I. n. 112.

(161) Conc. plenar. Baltimor. III. (a. 1884.) tit. ult.

(162) Conc. provinc. Ravennat. (a. 1855.) in Collect. Lac. t. VI. col. 211.

(163) Collect. Lac. t. III. col. 375. t. IV. col. 397. t. V. col. 268. sq.

(164) Collect. Lac. t. III. col. 207. sq. 617. 843.; Conc. plenar. Baltim. III. (a. 1884.) p. XIV.

(165) Wernz, Ius Decret. t. I. n. 130. 122.; Bouix l. c. p. 90. sq.

(166) Conc. plenar. Americae latinae (a. 1899.); Nilles l. c. p. 16. sq.; Scherer l. c. p. 676.

(167) Pii IX. responsum datum Episcopis Austriae 6. Iul. 1849. in Collect. Lac. t. V. col. 1336. sq.; Bouix l. c. p. 12. sq.; Scherer l. c. p. 676. not. 36. Cfr. quoque Collect. Lac. t. III. col. 129. 325. sq. 769. 1089. sq. 1107. At iuxta decreta Synod. Sciarae. (a. 1888.) p. 209. sq. et Synod. Alex. (a. 1898.) p. 234. Patriarchae Syrorum et Coptorum tribuitur ius convocandi Con-

designandus est *Delegatus*, qui cum auctoritate Ordinarios illius territorii ad Concilium plenarium *convocet, dirigat*, facta legitima recognitione *promulget* (168). Etenim ex disciplina vigente omnes *Metropolitae* sunt aequales et *immediate* Sedi Apostolicae subiecti. Primates vero aut omnino non existunt, aut si qui sunt, merum titulum *honorificum*, non plenam iurisdictionem Patriarchae vel Primatis habent, aut si quid iurisdictionis primatialis retinuerunt, nequaquam certum ius *convocandi Concilia plenaria* sive nationalia absque licentia Sedis Apostolicae sibi competere sufficienter demonstrare possunt (169).

III. *Constitutio* Concilii plenarii legitima non est, nisi *praesit Delegatus* Sedis Apostolicae. Quoad reliquos Praelatos et clericos, qui cum voto decisivo vel consultativo intervenire possunt et debent, standum est tenori decreti generalis, quo *Delegatus* Sedis Apostolicae Concilium plenarium indixit; deinde servata proportionem eae leges attendendae sunt, quibus *Concilia* provincialia reguntur (170).

IV. *Potestas* et *competentia* Concilii plenarii nunc potius *delegata* quam *ordinaria* dici potest, cum saltem in Ecclesia occidentali nitatur commissione Sedis Apostolicae, non iure proprio et sanctionibus iuris communis. Porro primo loco in ea *obiecta* sese extendit, de quibus ex speciali mandato R. Pontificis disceptatio et definitio conciliaris est facienda (171). Deinde comprehendit ius ad condenda *decreta disciplinaria pro toto illo territorio*, ex quo Concilium plenarium coactum est. Quae decreta, utpote a superiore auctoritate lata sane maiorem habent vim quam decreta Concilii provincialis; at ab iis materiis ordinandis absterneant, quae Conciliis provincialibus specialiter reservata sunt.

V. *Celebrationi* Conciliorum plenarium *Delegatus* Sedis Apostolicae *praesidere* debet; in reliquis vero quoad ordinem,

cilium « *nationale* » a Concilio provinciali distinctum, quoties necessitas id exigit aut quinto quoque anno, neque ulla fit mentio praeviae licentiae a Sede Apostolica petendae.

(168) Pii IX. responsa ad Episcopos Galliae, Germaniae, Austriae in Collect. Lac. t. IV. col. 3. sq. t. V. col. 994. sq. 1336. sq.

(169) *Nilles* l. c. p. 16. 19. sq.; *Scherer* l. c. p. 675., qui opinatur talem licentiam ad celebrandum Concilium primatiale (sive nationale) a Primat Hungariae non esse requirendam; at efficacibus argumentis suam sententiam non probat.

(170) Collect. Lac. l. c. not. 167. h. tit.

(171) Collect. Lac. t. III. 325. 328. sq.

deliberationem, suffragationem, dissolutionem, confirmationem, recognitionem eadem valent normae atque pro Conciliis provincialibus. Denique *promulgatio* decretorum sit per *Delegatum* Sedis Apostolicae (172).

TITULUS XLI.

DE SYNODIS DIOECESANIS.

(*Lib. I. tit. 31. de off. iud. ordin.*)

857. Fontes : Decret. Grat. Dist. 18. — Cap. 9. X. de maior. et ob. I. 33.; cap. 25. X. de accus. V. 1.; cap. 17. X. de privil. V. 33.; cap. 6. de privil. V. 7. in Sext. — Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. 18. de ref., Sess. XXV. cap. 2. 4. 10. de ref.; Benedict. XIV. Const. « *Quamvis* » 26. Aug. 1741.; Pii VI. Const. « *Auctorem fidei* » 28. Aug. 1794. prop. 9. 10. 11.; Leon. XIII. Const. « *Rom. Pontifices* » 8. Maii 1881. — Decis. S. C. C. in ed. Richt. Conc. Trid. post cit. Sess. v. g. p. 328. sq. 457. sq.; Collect. S. C. de Prop. F. n. 91. 100. 108. 228. i. f. 117. 311.; Collect. Lac. t. II. v. Synod. dioec. (« *Hoc institutum* (in Ecclesiam orientalem) *translatum est ex Ecclesia latina et proin huius iure regitur* »); Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 235.

Scriptores : Comment. iur. Decret. in dissert. prooem. v. g. *Schmalzgr.* n. 358. vel in comment. I. I. t. 31. v. g. *Santi* l. c. n. 172. sq. — *Sanguineti* l. c. n. 362. sq.; *Phillips* l. c. t. VII. §§ 365.; *Scherer* l. c. t. I. p. 679. sq.; *Hinschius* l. c. t. III. p. 582. sq. 654. sq. — *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. (opus principale in hac materia); *Ferraris* l. c. v. Synod. dioec.; *Bouix*, De Episcopo t. II. p. 347. sq. — *Thomassin*, l. c. P. II. l. 3. cap. 73. sq.

Praenotiones.

858. I. Connexio materiae. Clerici ab Episcopo ad Synodum dioecesanam convocati licet nec *definientes* legislatores iudices sint ut Episcopi in Conciliis *oecumenicis*, nec ad instar Concilii provincialis cum suo Episcopo constituent collegium, in quo decreta conduntur per vota *decisiva* maioris partis, tamen coadunantur in *congregationem* quandam, quae clerum *universum* dioecesis repraesentat, et in deliberationibus solitis vota *consultativa* dare *potest*, imo saltem uno in casu maioris partis *consensus* ad valorem actus episcopalis plane requiritur. Quare convenienter disputatio de Synodis dioecesanis subiungitur titulo de Conciliis et ob rei gravitatem non incidenter secundum ordinem legalem et pro more antiquorum scriptorum, sed sub propria rubrica est expedienda.

II. Definitio. *Synodus* (1) *dioecesana*, ut nunc ordinarie di-

(172) *Nilles* l. c. p. 1. sq. 27. sq. 82. sq. 126. sq.

(1) Vocabulum « *Synodi* » etiam ex usu loquendi recepto promiscue

citur, est legitima congregatio ab Episcopo coacta ex presbyteris et clericis suae dioecesis aliisve, qui ad eam accedere tenentur, *in qua* de his, quae curae suae pastoralis incumbunt, agendum et deliberandum et decernendum est (2).

III. Divisio. Synodi dioecesanæ

a) aliae sunt celebratae ad tramites *iuris communis*;

b) aliae secundum normas stabilitas in speciali *indulto apostolico*, quae non obstante relaxatione quadam *conditio- num* iure communi requisitarum quoad vim et effectus canonicos aequiparantur Synodis dioecesanis iuris communis (3).

Ab illis *veris* Synodis dioecesanis distinguantur necesse est “*conventus synodales*”, vel “*conferentiae dioecesanæ*”, vel “*conventus cleri dioecesanis*” (4), qui laudabiliter quidem celebrantur et Synodi dioecesanæ *speciem* obtinent (5), sed *iura et privilegia verae* Synodi dioecesanæ non consequuntur.

IV. *Notae historicae* (6). Cum Ecclesia principaliter in civitatibus propagata esset, ipsum presbyterium Episcopi locum tenuit Synodi dioecesanæ. Quae praxis immutata est, postquam etiam ruri in dies maior numerus presbyterorum constitutus est, qui curam haberent fidelium christianorum. Hinc ex saeculo quarto prima reperiuntur vestigia Synodorum dioecesanarum sive congregationum, in quibus clerus

adhibetur cum voce “*Concilii*”, si de Conciliis *Episcoporum* sive oecumenicis sive particularibus agatur; at verbum “*Concilii*” nunc non amplius in usu est ad significandam *Synodum dioecesanam*. Cfr. *Phillips* l. c. t. II. p. 221.; *Bouix*, De Episc. t. II. p. 348. sq. Antiquis temporibus Synodus dioecesana etiam audit *Concilium* (Episcopi, episcopale, generale presbyterorum), Synodus (generalis, plena, plenaria, publica), Capitulum (generale) etc., donec ex saeculo decimo tertio magis magisque verbum *Synodi dioecesanæ* fieret vocabulum artis. Imo si nomen “*Synodi*” nunc sine ulla additione usurpetur, plerumque denotat Synodum dioecesanam. Cfr. *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. I. cap. 1. n. 4. cap. 3. n. 1. de vitando nomine “*sanctae*” Synodi dioec.; *Hinschius* l. c. p. 586. sq. 591.

(2) *Benedict. XIV.* l. c.; *Bouix* l. c.

(3) Cfr. de indulto a S. C. C. d. 11. Iun. 1860. Episcopo Quinque-Ecclesiensi concessio: Arch. f. k. K. t. XII. p. 95. Similes facultates aliis Episcopis v. g. Archiepiscopo Meehliniensi a 1872. impertitae sunt. Cfr. Arch. f. k. K. t. XXIX. p. 160. sq.

(4) Cfr. Collect. S. C. de Prop. F. l. c. in font.; Conc. prov. Turon. (a. 1849.) in Collect. Lac. t. IV. col. 258. sq.

(5) *Benedict. XIV.* l. c. l. I. cap. 2. n. 5.; *Bargilliat* l. c. n. 591. Cfr. quoque S. C. de Prop. F. 19. Iul. 1889. in cit. Collect. S. C. de Prop. F. n. 117. iunct. indulto S. C. C. Episc. Baion. 16 Febr. 1889. dato.

(6) Cfr. *Thomassin.* et *Hinschius* l. c. in font.

dioecesanus cum suo Episcopo coadunatur. Cuius disciplinae in Ecclesia *orientali* primum exemplum hucusque notum est congregatio cleri Alexandrini a Patriarcha Alexandro a. 321. convocata, in qua Arius depositus est (7). Cui Synodo saeculo quinto accesserunt Synodus a Synnesio a. 411. Ptolmaide in Pentapoli celebrata et Synodus Hierosolymitana, quam Ioannes Episcopus contra Pelagianos coegerat (8). In Ecclesia vero occidentali prima vice, quantum ex monumentis historicis certo constat, commemoratur Synodus Antisiodor. (a. 585.) in Gallia (9). At cum in ista Synodo c. 7. iam *praescribatur*, “*ut medio Maio omnes presbyteri ad Synodum in civitatem veniant*”, et eadem *lex de annuis Synodis dioecesanis* celebrandis mox etiam in Conciliis provincialibus reperiatur (10), sane *praxis* cogendi illos conventus cleri dioecesani est antiquior. Imo in compluribus Conciliis iam accuratius definitur, quibusnam de rebus in Synodis dioecesanis sit tractandum v. g. de reddenda Episcopo ratione, de publicandis decretis Conciliorum provincialium (11).

Toto medio aevo *praxis* (12) Synodorum dioecesanarum non cessavit et in Conciliis *particularibus* ita fuit inculcata, ut interdum etiam *bis in anno* Synodus esset celebranda. At *prima vice* a Concilio Lateranensi IV. (a. 1215.) cap. 6. = cap. 25. X. de accus. V. 1. generaliter iureque communi statutum est, ut “*in episcopalibus Synodis*”, *annuatim* per singulas dioeceses *celebratis* decreta Conciliorum provincialium publicarentur. Qua generali ordinatione consuetudines vel leges particu-

(7) *Hefele* l. c. t. I. p. 269. sq.

(8) *Hefele* l. c. t. II. p. 103. 107. sq.

(9) *Hefele* l. c. t. III. p. 42. sq. iunct. p. 14., ubi mentionem facit Synodorum circa a. 560. in Britannia minore celebratarum, quae pariter Synodis dioecesanis videntur esse adnumerandae, neque cum *Hinschius* l. c. p. 583. confugiendum est ad “*institutionem quandam ecclesiae Caldensis*”, plane fictae. Cfr. *Funk*, in *Kirchenlex.* v. Culdeer.

(10) Cfr. c. 1. Conc. Ozensis (a. 598.) in Hispania.

(11) Cfr. c. 26. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); c. 7. Conc. Tolet. XVI. a. 693. = c. 17. D. 18., qui canon non raro a canonistis allegatur ad instar textus iuris communis.

(12) Cfr. c. 4. Synodi gener. (a. 747.) a Bonif. celebr.; c. 25. Conc. Cloveshov. (a. 747.) in Anglia; c. 9. Conc. Tolosan. (a. 844.). Pro singulari indole illius aetatis non raro accidit, ut Synodi dioecesanae celebrarentur pro more Conciliorum *mixtorum*, in quibus etiam laici, viri nobiles, ministeriales et beneficiati *principis* Episcopi intervenerunt. Item laici quoque sunt admissi, si Synodus habita est per modum iudicii synodalis. Cfr. *Phillips*, D. Dioecesan.-Syn. p. 53. sq.; *Hinschius* l. c. p. 584. sq. 588. sq.

lares de frequentiori Synodorum episcopalium celebratione non subierunt mutationem; at in praxi annuae Synodi novo iure communi praescriptae nequaquam ubique regulariter coactae sunt (13).

Concilium Tridentinum insistens vestigiis antiquorum Conciliorum non solum (14) Sess. XXIV. cap. 2. de ref. statuit, ut *Synodi quoque dioecesanæ quotannis* celebrarentur, sed etiam melius definivit, quibusnam incumberet obligatio ad illas *accedendi*. Praeterea non leviter auxit dignitatem et auctoritatem Synodorum dioecesanarum, cum *in illis* praescriberet fidei professionem (Sess. XXV. cap. 2. de ref.), permetteret reductionem Missarum (15), iniungeret designationem iudicum synodalia (Sess. cit. cap. 10. de ref.) et praesertim *approbationem* examinerum concursus parochialis, quos Episcopus in Synodo proponere debet (Sess. XXIV. cap. 18. de ref.). Quae reformatio Tridentina etsi ubique non ad amussim servaretur, tamen illud effecit, ut in compluribus regionibus denuo frequentius celebrarentur Synodi dioecesanæ (16). Inde ex saeculo decimo septimo Episcopi rarius clerum dioecesanum ad Synodum convocarunt. Exeunte vero ultimo saeculo v. g. scriptores quidam in Gallia et Synodus Pistoriensis (a. 1786.) de auctoritate Synodi dioecesanæ in rebus fidei et disciplinae ecclesiasticae ea propugnarunt principia, quae a Pio VI. Const. " *Auctorem fidei* " 28. Aug. 1794. prop. 9. 10. 11. tanquam *falsa, lemeraria* et gravioribus quoque censuris theologicis fuerunt damnata.

Ultimo saeculo cum disciplina ecclesiastica magis magisque restauraretur ad tramites iuris communis, et inde ab a. 1848. magis sublata essent iniusta impedimenta potestatis civilis, etiam praxis celebrandi Synodos dioecesanæ reflorescere coepit. Non defuerunt viri ecclesiastici v. g. in Germania qui etiam nunc perversas theorias de Synodis dioecesanis tenerent; at ista tentamina suo caruerunt effectu practico (17). Cum autem vix negari possit in non paucis dioecesibus ri-

(13) *Thomassin*. l. c. cap. 75.; *Phillips* l. c. p. 63.; *Hinschius* l. c. p. 591. sq.

(14) *Thomassin*. l. c. n. 8. sq.

(15) Sess. XXV. cap. 4. de ref.; at *haec* permissio ad primam Synodum post Concilium Tridentinum restricta nunc sublata est. Cfr. decis. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 139. sq.; *Benedict.* XIV. l. c. l. V. cap. 10. l. XIII. cap. ult. (25.).

(16) *Thomassin*. l. c.; *Hinschius* l. c. p. 597. sq.

(17) Collect. Lac. t. V. col. 979. d. 995. c.

gidum ius commune de Synodis dioecesanis nonnisi difficulter posse executioni mandari, complures Episcopi obtinuerunt indulta apostolica ad faciliorem Synodorum celebrationem (18). In ipso quoque Concilio Vaticano schema de Synodo dioecessana proponitur, ubi renovato iure antiquo et praesertim decreto Tridentino saltem singulis trienniis Synodum habendam esse edicitur, nisi a Sede Apostolica congrua provisio fuerit postulata et obtenta. Episcopi quoque in suis postulatis petierunt, ut praetermissis *apicibus iuris* praxis utilissima Synodorum dioecesanarum restauraretur (19).

§ 1. DE CONVOCATIONE SYNODI DIOECESANAE.

859. Ius convocandi Synodum dioecesanam habent:

I. *Episcopi* residentiales etiam nondum consecrati, postquam Litteris Apostolicis promotionis legitime praesentatis ecclesiae suae possessionem ceperunt (20). Quod ius etiam Archiepiscopo *ante* pallii receptionem non videtur esse negandum, cum in Synodo dioecessana nequaquam pallium gestare possit et debeat (21).

II. *Vicarii capitulares* sede vacante, *si* a die ultimae Synodi dioecesanae ab Episcopo habitae integer annus elapsus sit (22).

(18) Cfr. supra h. tit. not. 3. sq.

(19) *Martin*, Collect. docum. Conc. Vatic. p. 133. sq. 156. 181.

(20) Cfr. de iure *Rom. Pontif.* convocandi Synodum tum in sua dioecesi Romana tum in aliena v. g. per suum Legatum; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 1. 2.; *Hinschius* l. c. p. 664. 559.

Episcopus residentialis ad convocationem Synodi dioecesanae praevidium *consilium Capituli cathedralis* non debet requirere, ut expresse declaravit S. C. C. 17. Maii 1599. apud *Benedict. XIV.* l. c. l. XIII. cap. 1. n. 13., qui nequaquam n. 16. manifeste docet contrarium, ut putat *Scherer* l. c. p. 584. Cfr. quoque *Ferraris* l. c. v. Concil. art. 3. n. 17. 18. Quodsi duabus dioecesibus *aeque* principaliter unitis praepositus sit, pro suo prudenti arbitrio Synodum dioecesanam vel *alternatim* ex *utraque* dioecesi vel *separatim* pro *unaquaque* dioecesi convocare potest. S. C. C. 11. Ian. 1783. et 24. Sept. 1649. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 35. n. 6. l. II. n. 9.; *Benedict. XIV.* l. c. l. II. cap. 4. 5. 6.; *Santi* l. c. l. I. t. 31. n. 172.; ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 328. sq. Episcopi titulares carent iure cogendi Synodum dioecesanam, ut late exponit *Benedict. XIV.* l. c. l. II. cap. 7.

(21) Aliter *Bouix* l. c. p. 356. cum *Ferraris* aliisque, ubi provocat ad *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. II. cap. 6. n. 4.; at *Benedict. XIV.* l. c. et cap. 5. n. 8. agit de Synodo *provinciali* Archiepiscopo ante receptionem pallii interdicta, non de Synodo *dioecessana*, imo l. c. l. III. cap. 11. n. 7. expresse docet Archiepiscopo fas non esse in Synodo dioecessana gestare pallium. Cfr. *Scherer* l. c. p. 680.

(22) *Bened. XIV.* l. c. cap. 9. n. 5. sq.; S. C. C. 28. Iul. 1718. 13. Sept. 1721.

III. *Vicarii generales, si mandato speciali* Episcopi ad convocandam Synodum deputantur; secus ipso iure invalida sunt statuta (23).

IV. *Praelati nullius, si privilegio vel indulto apostolico* gaudent (24).

V. *Vicarii Apostolici, qui ad instar Episcoporum residentialium dioecesim vel vicariatum in missionibus regunt; alii* attendant necesse est tenorem suarum facultatum (25).

860. **Obligatio**(26)*accedendi* ad Synodum dioecesanam propter legitimam convocationem Superioris competentis incumbit:

I. *Abbatibus vel Praelatis non exemptis* sive saecularibus sive regularibus, imo *etiam exemptis*, si capitulo generali non subsit (27), deinde *Superioribus* conventuum religiosorum in Italia, qui non alunt sex religiosos *et* iurisdictioni Episcopi subiiciuntur (28).

II. *Vicariis generalibus* (29) *et foraneis* (30).

(23) S. C. C. 4. Dec. 1655.; *Benedict. XIV.* l. c. cap. 8. n. 3. 4. et cap. 3., ubi *Cardinali Vicario* in Urbe docet competere ius celebrandi Synodum dioecesanam sine mandato speciali.

(24) S. C. C. 17. Aug. 1626., 11. Ian. 1687., 5. Iul. 1738.; *Benedict. XIV.* l. c. cap. 11. n. 5. 6. 7.

(25) Collect. S. C. de Prop. F. n. 311.; *Benedict. XIV.* l. c. cap. 10. n. 8. 9. 10.

(26) Ius canonicum (cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.) principaliter insistit in *obligatione* accedendi *eorum*, qui legitime ad Synodum *vocati* sunt; at interdum etiam statuit in *Superiore obligationem* vocandi certos clericos, qui praeter *officium* accedendi *etiam* habent *ius*, ut ad Synodum *vocentur* nec arbitrarie praetermittantur. Fatendum vero est huiusmodi *ius* a scriptoribus ad non paucos clericos extendi (cfr. v. g. *Zitelli* l. c. p. 78.), in quorum favorem argumenta ex iure *positivo* saepe non afferuntur. Quae argumenta prorsus necessaria sunt; nam huiusmodi *iura* non sunt fingenda, sed probanda, et optime consistere potest *obligatio* veniendi absque *ullo iure* ad admissionem. Vicissim non est negandum *ius*, ut clerici quidam tantum in nonnullis casibus, non ordinarie ad Synodum dioecesanam a *Superiore cogi possint*.

(27) Cap. 9. X. de M. et O. l. 33. iunct. cap. 17. X. de excess. Praelat. V. 31.; cap. 17. X. de privil. V. 33. et cap. 6. de privil. V. 7. in Sext. et Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; S. C. C. 17. Dec. 1604.; *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 1. sq. 9. sq. 16. iunct. decisioni S. C. C. 7. Iun. 1755. approbatae a Clem. XIII. 11. Dec. 1758. in ed. *Rict. Conc. Trid.* p. 414.; *Scherer* l. c. p. 681. not. 16. 19.

(28) Innoc. X. Const. " *Uti in parvis* " 10. Febr. 1654.; Alexandri VII. Const. " *Cum sicut* " 30. Mart. 1661.; *Benedict. XIV.* l. c. cap. 2.

(29) *Benedict. XIV.* l. c. cap. 3. n. 3., ubi affert decisionem Gregorii XIV. ad instantiam Archiepiscopi Hispalensis in causa particulari datam, quae videtur stare in favorem *iuris* et *obligationis* Vicarii generalis interveniendi in Synodo dioecesana.

(30) *Benedict. XIV.* l. c. n. 5. sq. 10., ubi docet Vicarios foraneos " *ar-*

III. *Canonicis ecclesiarum cathedralium* (31) atque saltem *procuratoribus Capitulorum collegiatorum*, si ecclesia collegiata sit extra locum, ubi Synodus habetur (32).

IV. *Parochis* sive saecularibus sive regularibus perpetuis vel ad nutum revocabilibus, qui curam animarum *actu exercent* (33).

V. *Beneficiatis* quoque *simplicibus* aliisque *clericis*, si ipsi ex *consuetudine speciali* ad id teneantur, vel saltem in casibus *extraordinariis* iuxta tenorem edicti ipsi quoque expresse evocentur, eo quod in Synodo sit agendum v. g. de aliqua re *totum clerum* concernente (34).

cessitis nimirum ab Episcopo teneri ad Synodum accedere. Affirmamus praeterea oportere, ut Episcopus omnes suos Vicarios foraneos ad Synodum vocet ».

At conferentia, ad quam ab Episcopo soli Vicarii foranei congregantur, non habet ex se et de iure communi auctoritatem Synodi dioecesanae.

(31) S. C. C. expresse declaravit, ut testatur *Benedict. XIV.* l. c. cap. 4. n. 3. Episcopum *non posse excludere* canonicum poenitentiarium a Synodo dioecesana. Ex communi doctorum sententia idem tenendum est de aliis canonicis ecclesiae cathedralis. Cfr. *Benedict. XIV.* l. c. n. 2. 3.; *Bouix* l. c. p. 359.

(32) *Benedict. XIV.* l. c. n. 5. « *Multo magis oportere aestimamus, ut ad dioecesanam Synodum invitentur* (canonici eccl. collegiat.), *invitados autem non posse accessum detrectare* ».

(33) Cap. 9 X. de M. et O. l. 33.; Conc. Trid. Sess. XXIV.; Leo XIII. Const. « *Rom. Pontifices* » 8. Maii 1881.; *Benedict. XIV.* l. c. cap. 5., ubi n. 3. affert decis. S. C. C. 12. Febr. 1622., qua parochi, qui subsunt Praelato *nul-lius*, dicuntur obligati accedere ad Synodum dioecesanam illius Episcopi, qui tanquam vicinior potest eos *visitare*; Collect. S. C. de Prop. F. n. 117., ubi S. C. de Prop. F. 29. Iul. 1889. insinuat Archiep. Milvaukiensi aut singulis vicibus tantum dimidiam partem rectorum missionum convocare ad Synodum aut illos tantum, quos vocandos in Domino opportunius iudicaverit. Quae verba profecto supponunt non omnibus et singulis *rectoribus missionum ius* inesse, ut per se sive per procuratores Synodo dioecesanae intersint. Pariter cap. 9. X. de M. et O. l. 33. et Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref. urgetur *obligatio* parochorum accedendi ad Synodum, sed *de iure* parochorum omnium, ut vocentur *expressis verbis nihil habetur*. Quare ad summum attenta consuetudine et doctrina canonistarum illud deduci potest, *parochos* quoque *debere* intervenire Synodo nec *omnes* posse excludi; at *quot et qua ratione* interveniant, multum pendere ab ordinatione Episcopi et iure particulari atque specialibus consuetudinibus. Paulo aliter *Scherer* l. c. p. 681. not. 16. p. 684.; *Hinschius* l. c. p. 655. 658. sq. Cfr. Collect. Lac. v. g. t. V. col. 345. Verumtamen ut praesertim in magnis dioecesibus omnes difficultates theoreticae et practicae vitentur optimum consilium est, si Episcopus sibi procurat indultum apostolicum celebrandi veram Synodum dioecesanam cum numero minore et accurate determinato sacerdotum. Cfr. indultum Archiep. Mechlin. in Arch. f. k. K. t. 29. p. 160.

(34) S. C. C. 17. Mart. 1593., 15. Dec. 1629., 17. Ian. 1654.; *Benedict. XIV.* l. c. l. III. cap. 6. sq., ubi cap. 9. disserit, qua ratione *laici* in Synodo in-

Quacum obligatione *accedendi* ad Synodum, nisi iustum impedimentum obstet, coniuncta est illa, quod nemo ex legitime vocatis *arbitrarie* et absque venia Episcopi *discedere* possit. Quare ad eundem Episcopum spectat *iudicium*, num legitima causa impediverit accessum vel excuset discessum. Qua in probatione causae allegatae si clericus deficiat, Episcopus etiam exemptos censuris aliisque poenis permissis coercere potest (35).

Denique qui legitime absunt, nec debent nec possunt mittere *procuratores* ad Synodum, nisi *consuetudo* iam diu in dioecesi vicens illis procuratoribus aditum ad Synodum aperuerit; etenim nemo vocatur ad Synodum dioecesanam cum voto *decisivo* (36).

861. I. Tempus a Concilio Tridentino Sess. XXIV. cap. 2. de ref. ita definitum est, ut singulis annis clerus dioecesanus convocandus sit ad Synodum. Quod decretum Tridentinum teste Benedicto XIV. contraria consuetudine emollitum et temperatum certe non eam admittit interpretationem, quasi convocatio Synodi dioecesanae pro lubitu possit negligi aut arbitrarie ad multos annos differri. Nequaquam enim opus est, ut in singulis Synodis novae semper condantur leges, sed sufficit urgere executionem legum iam latarum et novis ordinationibus corroborare (37).

II. *Locus*, ad quem Synodus dioecesana convocari potest, est quodlibet oppidum congruum *intra dioecesim* situm, non

tervenire possint; *Bouix* l. c. p. 361. Cfr. quoque Synod. Sciarr. (a. 1888.) p. 235., ubi Synodus dioecesana dicitur habenda ab Episcopo cuiuslibet dioecesis: "cum suo Vicario generali, Chorepiscopo, suis Periodentis, Parochis, Superioribus monasteriorum, qui in sua dioecesi sunt".

(35) Cap. 9. X. de M. et O. l. 33.; cap. 25. X. de accus. V. 1.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 2. de ref.; S. C. C. 17. Ian. 1604. aliisque in decis. apud *Richter* l. c. n. 13., ubi n. 14. a S. C. C. 16. Iul. 1704. muleta pecuniaria excipitur a poenis, quae regularibus infligi possunt. Cfr. *Benedict. XIV.* l. c. l. III. cap. 1. n. 10. 13. cap. 12. n. 1. sq. 3. sq.

(36) S. C. de Prop. F. 29. Iul. 1889. interventionem per procuratores non admittit; idem tenet *Benedict. XIV.* l. c. l. III. cap. 12. n. 7. ob rationem allatam, sed *consuetudinem* contrariam non reprobat. Quae consuetudo in se irrationabilis non est et certe tempore medii aevi in magnis dioecesibus interdum vigeat. V. g. in dioecesi Constantiensi a. 1327. Decani cum duobus deputatis a Capitulo rurali electis evocati sunt ad Synodum dioecesanam. Cfr. quoque *Benedict. XIV.* l. c. l. I. cap. 2. n. 5.; S. C. C. in caus. Baion. 16. Febr. 1889.; *Scherer* l. c. p. 634. not. 35.; *Bargilliat* l. c. n. 593.

(37) *Benedict. XIV.* l. c. l. I. cap. 6. n. 5.; *Bouix* l. c. p. 350. sq.; *Martin* l. c. p. 133. sq. schema Conc. Vatic. de Synod. dioec. tertio quoque anno

extra dioecesim, nisi licentia illius Ordinarii accedat. Quodsi impedimentum non obstat, omnino expedit, ut Synodus in civitatem episcopalem convocetur (38).

III. *Forma* convocationis maxime conveniens est edictum publicum rite promulgatum, in quo enumeratis singulis gradibus clericorum ad Synodum convocatis et *tempore locoque* accurate indicatis in fine forte per clausulam generalem omnes invitantur, qui de iure et consuetudine Synodo intervenire possunt et debent (39).

§ 2. DE CONSTITUTIONE SYNODI DIOECESANAE.

862. I. Post convocationem rite factam Synodus censetur legitime constituta, si numerus *sufficiens* clericorum evocatorum conveniat, qui clerum dioecesanum *repraesentare* possit, neque quisquam repellatur, cui *ius* interveniendi competat (40).

II. Praeterea priusquam Synodi celebratio *inchoetur*, ab *Episcopo officiales* et *ministri* deputandi sunt:

a) *Promotor*, cuius est urgere actiones synodales et curare, ut omnia in Synodo legitime et prompte gerantur.

b) *Secretarius*, ad componenda edicta aliasque scripturas.

c) *Notarius*, qui acta et instrumenta authentica Synodi conficit.

d) *Magistri caeremoniarum*, quibus incumbit cura, ut ritus et caeremoniae in omnibus actis synodalibus accurate servantur.

e) *Procurator cleri*, qui nomine omnium in Synodo exponit, quae sint cleri dioecesani vota et postulata.

celebranda, nisi Sedes Apostolica tempus protrahere permittat. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 319. sq. 409., ubi a Synod. Mont. Lib. (a. 1736.) dicitur Synodus dioec. singulis annis celebranda; idem statuatur a Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 235.

(38) S. C. C. 17. Maii 1636.; Benedict. XIV. l. c. cap. 5. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 50., ubi Synodus Ruthen. (1720.) pariter statuit Synodum dioecesanam singulis annis pro tota dioecesi esse celebrandam, vel si parochi ad unum locum commode convenire non possint « *Primo anno habeatur Synodus apud cathedram, secundo anno in loco ipsis parochis pro locorum circumstantiis commodo ac sic deinceps, ita tamen, ut intra triennium Synodus ipsa absolvatur* ».

(39) Bouix l. c. p. 400. sq. 413. sq.

(40) Fagnanus, Comment. in cap. 25. X. de accus. V. 1.

Quibus officialibus accedere possunt *iudices quaerelarum et excusationum*, confessarii, concionatores aliique ministri inferiores (41).

III. *Ordo sedendi* eorum (42), qui in Synodo interveniunt, definitur secundum generales leges et particulares consuetudines *de praecedentia* v. g. Episcopus, Vicarius generalis, Capitulum cathedrale, Abbates, Capitulorum collegiatorum procuratores, Vicarii foranei, parochi.

863. In Synodo dioecessana *unicus legislator et index est Episcopus*; nequaquam vero clerus dioecesanus cum Episcopo constituit *unum collegium*, quod per vota *decisiva* maioris partis, ut fit in Concilio provinciali, negotia expediat (43).

Porro quamvis Episcopus debeat iusto tempore *consilium* Capituli cathedralis requirere, antequam *statuta* dioecessana in Synodo promulget, tamen illud *sequi* non tenetur, nisi in casibus a iure expressis ad certos articulos statutorum etiam *consensus* eiusdem Capituli sit necessarius. Multo minus potestas Episcopi in Synodo eatenus est limitata, quatenus reliquorum clericorum in Synodo congregatorum *consilium* sit prius requirendum vel consensus maioris partis obtinendus, nisi in paucis casibus a iure exceptis (44). V. g. in designandis saltem quatuor iudicibus synodalibus sufficit, si Episcopus audiat *consilium* Synodi (45); sed ad approbationem saltem sex examinerum synodaliū ab Episcopo propositorum requiritur *consensus* maioris partis synodaliū (46); simplices vero beneficiati aliique inferiores clerici in duplici illa quaestione ad votum non sunt admittendi (47).

§ 3. DE CELEBRATIONE SYNODI DIOECESANAE.

864. I. Synodus dioecessana celebrari debet *in ecclesia*. Quod statutum Pontificalis Romani et Caeremonialis Episcoporum

(41) Caeremoniale Episc. l. I. cap. 31.; *Benedict. XIV.* l. c. l. IV. cap. 1. sq.; *Bouix* l. c. p. 368. sq.

(42) *Benedict. XIV.* l. c. l. III. cap. 10.; *Bouix* l. c. p. 362. sq.

(43) Pii VI. Const. « *Auctorem fidei* » 28. Aug. 1794. prop. 9. sq.; *Benedict. XIV.* l. c. l. III. cap. 12. n. 7. l. XIII. cap. 1. sq.; Collect. Lac. t. III. col. 420. t. IV. col. 345. 581. t. V. col. 347.

(44) S. C. C. 5. Iul. 1627.; *Benedict. XIV.* l. c. l. XIII. cap. 1. n. 9. sq. 15. sq.; *Bouix* l. c. p. 386. sq.

(45) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 10. de ref.; *Benedict. XIV.* l. c. l. IV. cap. 5.

(46) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref.; *Benedict. XIV.* l. c. cap. 7.

(47) S. C. C. 10. Sept. 1633.; *Benedict. XIV.* l. c. l. III. cap. 6. n. 3.

intelligendum est de *solis sessionibus solemnibus* sive publicis quae unice in citatis libris liturgicis commemorantur, non de congregationibus generalibus vel particularibus. Illae enim convenientius in seminario vel palatio episcopali vel alia congrua domo coguntur.

Porro inter ecclesias civitatis episcopalis praeferenda est *ecclesia cathedralis*, nisi ex rationabili causa ab Episcopo alia ecclesia v. g. seminarii ob non levia commoda eligatur (48).

II. Quamvis olim etiam *tempus intra annum* ipso iure non raro fuerit statutum, quo Synodus esset celebranda (49), tamen ex disciplina vigente designatio *diei hebdomadae* pro more regionis et utiliori administratione parochiarum relicta est prudenti arbitrio Episcopi.

Quodsi ex Pontificali Romano *duratio* Synodi dioecesanae ad *tres dies* videatur esse restricta, cum tribus diebus tres distinctae assignentur sessiones, id non ita intelligendum est, quasi Episcopus necessitate suadente Synodum non possit aliquantisper protrahere vel *duplici* atque adeo *unica* sessione absolvere (50).

III. Quoad *caeremonias* et *ritus* standum est Pontificali Romano et Caeremoniali Episcoporum. Inter illas caeremonias praesertim commemoranda est *professio fidei* ab iis clericis emittenda, qui ex Concilio Tridentino Sess. XXV. cap. 2. de ref. in prima Synodo dioecesana ad id tenentur. At maxime decet, ut Episcopo praeunte omnes synodales fidem catholicam solemniter profiteantur (51).

IV. Quamvis Episcopus pro iure suo celebrare possit tantum sessiones *solemnnes*, in quibus requisito consilio Capituli cathedralis decreta sua promulget, tamen ex praxi passim recepta et laudabiliter servata iam *ante* Synodum celebrantur congregationes praesynodales (52); in ipsa vero Synodo *praeter solemnnes sessiones* etiam habentur *congregationes generales* omnium synodaliū et *commissiones particulares*. Quibus in commissionibus vel congregationibus apta *Discussio*

(48) S. C. C. 17. Maii 1636., *Benedict. XIV.* l. c. l. I. cap. 5. n. 3. 5.

(49) Cfr. c. 7. Conc. Antissiodor. (a. 585.); *Hinschius* l. c. p. 658. 591.

(50) *Benedict. XIV.* l. c. l. V. cap. 1. n. 2.; *Bouix* l. c. p. 379. sq.

(51) *Benedict. XIV.* l. c. l. V. cap. 2. n. 3. sq.; *Bouix* l. c. p. 376. sq.

(52) *Benedict. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 11. n. 3. l. VI. cap. 1. n. 1. l. XIII. cap. 2. n. 7., unde etiam concluditur canonicos *cathedrales* non habere strictum *ius* interveniendi in illis praesynodalibus congregationibus.

prudenter permittitur, neque quidquam obstat, quominus vota *consultativa* synodalia per verba : *Placet* vel *Non placet data colligantur et computentur* (53).

Finita discussione solius Episcopi est synodales constitutiones *sua subscriptione* firmare, cum ipse unicus sit legislator in Synodo, neque ulla ratione *canonici ecclesiae cathedralis* intervenientes praetendere possunt *ius* una cum Ordinario subscribendi Synodo dioecesanæ (54).

§ 4. DE COMPETENTIA ET DECRETIS SYNODI DIOECESANAE.

865. *Competentia* Synodi dioecesanæ generatim *non latius* patet quam *competentia Episcopi*, qui in Synodo est unicus legislator et iudex. Quare ibidem nihil statui potest, quod sit contra *ius commune* aut legem particularem a *superiore* auctoritate latam v. g. a Concilio provinciali (55). Praeterea *cavendum* est, ne quid in constitutionibus synodalibus decernatur de controversiis dogmaticis vel canonicis nondum diremptis. Neque quidquam statuendum, quod auctoritati et iuribus Sedis Apostolicæ vel privilegiis regularium etc. refragari possit (56).

Quibus *limitibus* attentis et ob oculos habito fine Synodi dioecesanæ, qui refertur ad vitia coercenda, virtutem promovendam, depravatos populi mores reformandos, ecclesiasticam disciplinam aut restaurandam aut fovendam, Episcopus in decretis synodalibus media necessaria et utilia ad illum scopum obtinendum praescribere potest (57).

866. *Decreta* vel *statuta* vel *constitutiones* Synodi dioecesanæ quæ ex disciplina vigente non amplius *canones* appellari possunt (58), apta *methodo* et congruo *stylo* sunt *conscribenda* (59). Porro condenda sunt imprimis *secundum ius*, ut iuris communis *executio* legitima ratione urgeatur; alia

(53) *Benedict. XIV. l. c. l. XIII. cap. 1. n. 1. 4.* Conc. plenar. Baltim. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. III. col. 420.; S. C. C. 29. Aug. 1767. in ed. *Richt.* Conc. Trid., ubi nimium rigorem Episcopi in parochos excedentes coercuit.

(54) S. C. C. 26. Nov. 1689.; *Benedict. XIV. l. c. l. XIII. cap. 2. n. 1.*

(55) *Benedict. XIV. l. c. l. XII. cap. 1. sq.; Wernz, Ius Decretal. t. I. n. 182.*

(56) *Benedict. XIV. l. c. l. VII. VIII. IX.*

(57) *Benedict. XIV. l. c. l. VI. cap. 1. sq. 1. V. cap. 1. sq.* (De gerendis in Synodo).

(58) *Benedict. XIV. l. I. cap. 3. n. 2. sq. 5.*

(59) *Benedict. XIV. l. c. l. VI. cap. 2.*

praeter ius accedere possunt; nihil vero contineant contra ius commune Ecclesiae vel provinciae. Licet periculum illud non prorsus absit, tamen statuta Synodi dioecesanae ante promulgationem ad instar decretorum Conciliorum provincialium recognitioni Rom. Pontificis vel metropolitae non sunt subiicienda, sed illico in Synodo dioecesana solemniter riteque possunt promulgari (60). Imo approbatio pontificia etsi forte petatur, de facto concedi non solet (61).

Quodsi quis statutis Synodi dioecesanae sese gravatum esse existimat, ab appellatione ad S. C. C. non prohibetur; at cum constitutiones synodales versentur plerumque in materia correctionis et reformationis nec unam personam per modum sententiae iudicialis, sed universam dioecesim ut *leges* respiciant, *appellatio* tantum admittitur *in devolutive*, non *in suspensivo* (62).

Post promulgationem legitime factam constitutiones synodales absque vacatione v. g. duorum mensium, nisi expresse aliud ab Episcopo statutum sit, *statim* ligant omnes, ad quos *spectant*, atque de se sunt *perpetuae* sive in robore permanent, donec legitime revocentur vel tollantur (63).

867. Scholion. Quemadmodum *clerus universae dioecesis* ad Synodum dioecesanam evocatur, ita olim etiam *Archidiaconi* et *Archipresbyteri* sive Decani rurales cum clericis suorum districtuum celebrarunt archidiaconales et archipresbyterales synodos vel congregationes, quae pro potestate sive autonomia sibi concessa conderent statuta (64). Neque antiquis temporibus v. g. saeculo nono in Gallia penitus ignotae fuerunt *conferentiae pastorales* singulis mensibus (calendis) celebrandae (65).

Quae synodi archidiaconales iam pridem in desuetudinem abierunt; congregationum vero archipresbyteralium solum-

(60) *Benedict. XIV. l. c. l. XIII. cap. 4. n. 1.*; S. C. C. 30. Aug. 1732. apud *Benedict. XIV. l. c. cap. 5. n. 14.*

(61) S. C. C. 17. Iul. 1645.; *Benedict. XIV. l. c. l. XIII. cap. 3. n. 67.*

(62) Cap. 13. X. de off. iud. ord. l. 31.; cap. 3. X. de appell. II. 28.; Conc. Trid. Sess. XII. cap. 1. de ref., Sess. XXIV. cap. 10. de ref.; *Benedict. XIV. Const. - Ad militantis -* 30. Mart. 1742. § 21. et De Synod. dioec. l. c. cap. 5. n. 12. 13.; *Wernz l. c.*

(63) *Benedict. XIV. l. c. l. XIII. cap. 4. n. 2. sq. cap. 5. n. 1. sq.*

(64) Cfr. c. 11. Conc. Rothomag. (a. 1131.); c. 2. Conc. Londin. (a. 1237.); *Thomassin. l. c. P. II. l. 3. cap. 76.*; *Schneemann* in *Kirchenlex. v. Conferenzen*; *Scherer l. c. p. 685. sq.*

(65) Cfr. c. 9. D. 44. (Hincmar. Rem.).

modo in *capitulis ruralibus* aliqua reperiuntur vestigia pristinae disciplinae (66).

Nostra aetate maioris momenti sunt conferentiae pastorales vel collationes morales, quae principaliter ad fines *asceticos* et *pastorales* saeculo decimo sexto ab a. 1565. per S. Carolum inter clericos saeculares introductae ex Italia etiam in alias regiones propagatae sunt (67).

Quae conferentiae pastorales ab ipsis Romanis Pontificibus amplissimam commendationem reportarunt (68). Quare non pauci Episcopi pro suo iure illas rite ordinatas etiam obligatorio modo clericis praescripserunt (69). Qua in re vel ipsae Congregationes Romanae et Summi Pontifices suam interposuerunt auctoritatem, unde constaret, quinam clerici etiam regulares et exempti ad illas conferentias frequentandas solummodo *invitari* v. g. simplices confessarii *regulares* (70) vel etiam ex stricto praecepto *obligari* possint v. g. parochi et curati etiam regulares alias exempti, confessarii alique ex clero saeculari (71).

(66) Cfr. Statut. Leod. (a. 1851.) n. 48.

(67) Schneemann l. c.; Statuta dioec. Trevir. (a. 1720.); Conc. Rom. (a. 1725.) in Collect. Lac. t. I. col. 371. 435. sq.

(68) Pii IX. Encycl. « *Singulari* » 17. Maii 1856. ad Episcopos Austriae. Cfr. quoque Innoc. XIII. Const. « *Apostolici ministerii* » 23. Maii 1723. pro Hispania a Benedicto XIII. confirmata; Instr. S. C. C. super modo conficiendi relationes statuum suarum ecclesiar. § 3. n. 14.; S. C. de Prop. F. 8. Dec. 1869. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 108.

(69) S. Carol. a. 1565. et 1580.; Conc. Rom. (a. 1725.) in Collect. Lac. t. I. col. 435. sq.; Benedict. XIV., Instit. eccles. 32. 102. 103.; Regulae S. C. C. Episcopis Italiae commendatae in Collect. Lac. t. VI. col. 100. sq.; Conc. prov. recent. in Collect. Lac. v. Collationes; Martin l. c. p. 148.

(70) S. C. C. 16. Mart. 1692.; Benedict. XIV., Instit. eccl. 103. n. 9. 10.

(71) S. C. C. 3. Sept. 1650.; Benedict. XIV., Const. « *Firmandis* » 6. Nov. 1744. § 9.; Leon. XIII. Const. « *Romanos Pontifices* » 8. Maii 1881.; Benedict. XIV. Inst. eccl. 103. n. 9. 10.

LAUS DEO.
O. A. M. D. G.

INDEX ALPHABETICUS

[*Numeri referuntur ad numeros marginales, non ad numeros paginarum*].

- Abbas**, an possit *ordines* conferre, quomodo sit *benedicendus* 388., an *vocandus* ad Concilium *generale* 846. vel concilium provinciale 855. vel synodum dioecesanam 860.
- Ablatio** officiorum ecclesiasticorum ex facto non criminoso 551. sq.
- Abortus** inducit *irregularitatem* 147., privat ipso iure beneficiis ecclesiasticis 537.
- Absens**, quando ad *electionem* sit *vocandus* 358.
- Absentia** Episcopi vel parochi ultra tempus a iure concessum. Cfr. v. *Residentia*.
- Acatolici**, num iurispatronatus sint capaces 409. sq.
- Acceptatio** provisionis canonicae officiorum ecclesiasticorum 336., electionis R. Pontificis 295. 568. sq. 577.
- Accessus** in electione Romani Pontificis suppressus 579.
- Acolythus** 16.
- Actiones** in societatibus industrialibus et commercialibus, num a clericis emi possint 219.
- Administrator** Apostolicus 698., parochialis 840.
- Admissio** postulationis 398.
- Advocati** Curiae Romanae 640., et num officium advocati *clericis* sit permissum 225.
- Aetas** requisita in promovendis ad *ordines* 111., ad *officia* ecclesiastica 295.
- Affectio**, quid sit in beneficiis 333.
- Agens** in curia Romana 643.
- Alimentorum** ius patrono concessum 432.
- Alternativa** mensium 334.
- Alumni** seminariorum 33. sq.
- Amentia**, an inducat *irregularitatem* 116., amissionem officii ecclesiastici 489. sq. vel ipsius Romani Pontificis 614.
- Amissio** officiorum ecclesiasticorum 489. sq.
- Amovibilitas** parochorum 835. sq., vicariorum parochialium 838. sq.
- Anglicanae** ordinationes, cur sint invalidae 27.
- Annatae** R. Pontifici debitae 597.
- Annulus**, quibusnam *clericis* sit permissus 177.
- Apocrisiarii** 686.
- Apostasia** a *fide*, quomodo inducat *irregularitatem* 139. sq. et *privationem* officiorum ecclesiasticorum 537.
- Applicatio** Missae facienda ab Episcopis 758., Capitulis 788., parochis 834.
- Apostoli**, in quorum locum successerunt *Episcopi* 731.
- Approbatio** ordinandorum per examen 39. sq., 42., praeficiendorum officiis ecclesiasticis 323., promovendorum Episcoporum 41., parochorum 323. 827.; quae approbatio contineatur in institutione

autorizabili 850. sq.; num approbatio statutorum capitularium ab Episcopo sit petenda 790.
Archidiaconus 774. Cfr. v. Vicarius generalis.
Archiepiscopus 712. Cfr. v. Metropolitanus.
Archipresbyter. Cfr. v. Vicarius foraneus.
Arclatus ad ordines, quomodo *sede vacante* ordinari possit 29.
Arma, quorum gestatio clericis est prohibita 177.
Artes, quatenus clericis sint prohibita 219. sq.
Assassinium inducit *irregularitatem* 143. sq., *privationem officiorum* ecclesiasticorum 537.
Assessores Vicarii generalis 803.
Assistentia canonicorum in choro 791., in deliberationibus capitularibus, in associatione et receptione Episcopi 790. 791.
Auditor Rotae 674., Sanctitatis Suae 637. sq.
Auxiliaris Episcopus. Cfr. v. v. Coadiutor, Vicarius in pontificalibus.

Baculus pastoralis 607. 756.

Baptismus, cuius abusus inducit irregularitatem 134. sq.; illius *collatio* constituit ius parochia reservatum 829.

Barbam nutrire clericis est prohibitum 178. sq.

Bellum iustum vel iniustum, quando irregularitatem inducat 123.

Benedictio Abbatum, an sit necessaria ad ordines minores conferendos 388.; cui sit reservata 388.; benedictiones, in quibus intervenit sacra *unctio*, Episcopis reservatae 159.; benedictiones nuptiarum, fontis baptismalis, mulierum post partum, num spectent ad iura exclusiva parochorum; benedictiones sacerdotis 159. 828. sq.

Beneficium. Cfr. v. Officium.

Beatificatio nunc R. Pontifici reservata 593.

Bigamia eiusque notio et divisio, historia 120. sq., qua ratione inducat *irregularitatem* 121.

Birretum violaceum a Leone XIII. Episcopis concessum 756. not. 153.

Breviarium, a quibusnam clericis sit recitandum 193. sq.

Caesaries ficta 180.

Cambium, num sit negotiatio clericis prohibita. Cfr. v. Negotiatio.

Camera Apostolica 678.

Camerarius Eccles. Rom. 649., ruralis Capituli 812.

Cancellaria Apostolica 676.

Cancellaria episcopalis 767.; *taxae* Cancellariae episcopalis. Cfr. v. Taxa Innocentiana.

Canonis privilegium clericis concessum, perfectiori gradu Cardinalibus aliisque Praelatis superioribus 163. sq. 461. 632.

Canonicus eiusque nomen, notio, divisio, historia 767.; singuli canonici non sunt *aequales* 771.; qua ratione *Episcopus* pertineat ad Capitulum canonicorum cathedralium; *dignitates* nunc sunt de gremio Capituli 773.; Archidiaconus, Archipresbyter, Primicerius, Sacrista, Custos, aliae quoque dignitates, item officia v. g. canonici poenitentiarum, theologi etc. historie recensentur 774. sq.; *disciplina* vigens de dignitatibus, canonicis theologis, poenitentiarum, curatis, honorariis exponitur 776. Cfr. de provisione, iuribus et oblig., amissione canonicatum v. Capitulum.

Canonizatio Beatorum 593.

Cantoratus 15. 19.

Capellani 240. 837. sq. 841.

Capitulum eiusque notio, divisio, historia 767.; Capitulum constitutio 768., erectio 770., membra 771. sq., innovatio 778.

Provisio dignitatum et officiorum in Capitulis 779.; *potestas* conferendi canonicatus 780. sq.; *qualitates* promovendorum canonicorum 785.; *forma* aliaque requisita provisionis canonicorum 786.

Iura et obligationes canonicorum et Capitulorum; *singulorum* canonicorum *iura* 787., obligationes 788., particularium dignitatum 789.; *Capitulorum* interna iura 790.; obligationes 791.

Iura et obligationes Capitulorum *cathedralium in dioecesi administranda* 792., sede plena quoad consensum et consilium praestandum 793., sede impedita 794., sede vacante 795. Cfr. v. Vicarius capitularis.

Amissio dignitatum et officiorum in Capitulis 796.

Cardinales eorumque nomen 621., notio 622., numerus 623., origo 624., creatio 625. sq., obligationes et iura sede apostolica plena 630. sq., sede apostolica vacante et impedita 567. sq. 612. sq. 635.; amissio dignitatis cardinalitiae 636.

Caritativum subsidium Episcopo praestandum 756.

Castitas a clericis servanda 189.; custodia coelibatus et castitatis clericorum 204. sq.

Catechismus a parochis explicandus 830. 834.

Catechumeni nondum Ecclesiae ut membra incorporati 9.

Cathedralis ecclesiae canonicus (parochus) *curatus* 774.

Cathedraticum, quod Episcopus exigere potest 756.

Chirurgia clericis prohibita 220. sq.

Chorepiscopi 807.

Civitas clericorum 304.

Clericus eiusque notio 10.; institutio, acquisitio, iura et officia, amissio *status clericalis* in genere 11.; singuli gradus clericorum 13. sq.; cfr. v. v. *Ordatio*, *ordo*; notio et

divisio *ordinum* clericorum 14.; *clerici* primae *tonsurae* 15., *minorum* *ordinum* 16. sq., *maiorum* *ordinum* scl. subdiaconatus 20., diaconatus 21., presbyteratus 22., *Episcopatus* 23.

Sacra *ordatio clericorum*; minister sacrae ordinationis eiusque notio et divisio 26.; minister *capax* sacrae ord. 27.; minister *competens* sacrae ord. 28.; minister *delegatus* sacrae ord. atque litterae *dimissoriae* et testimoniales 29.; poenae ministri incompetentis sacrae ord. et illegitime ordinatorum 30.

Scrutinia aliaque praeviae conditiones sacrae ord. *clericorum* 31. sq.; *seminarium clericale* 33. sq.; *exercitia spiritualia* ordinandorum clericorum 35. sq., *ieiunium* ante ordinationem clericorum 38.; *scrutinium* sive examen ordinandorum clericorum 39. sq.; *processus informativus* et examen *Episcoporum* 41.; *furtiva* *ordatio* clericorum 42. sq.

Sacrarum ordinationum *ritus* 47. sq., *tempus* 65. sq., *interstitia* 69. sq., *ordo* 72. sq., *locus* 74. sq., *gratuita* *collatio* 76. sq.

Subiectum sacrae ordinationis et *qualitates* ordinandorum clericorum 78. sq.; *subiectum capax* vel incapax 80. sq.; *legitimum* vel illegitimum 85. sq.; *titulus* sacrae ord. clericorum 90. sq.; *irregularitates* aliaque impedimenta sacrae ord. cler. 94. sq., cfr. v. *Irregularitas*; clericis *peregrini* 151. sq.

Clericorum *iura* et *obligationes* 156. sq., *potestas* 158., *iura honorifica* 160. sq., *privilegium canonicis* 163. sq., *immunitas personalis* 166. sq., *beneficium competentiae* 169. sq. *Vita* et *honestas* clericorum 173. sq., *externa circa vestitum* et *habitum* 175. sq. atque *tonsuram* et *comam barbamque*

178. sq. Clericorum virtutes 181., pietas 182. sq., temperantia 187., beneficentia 188., castitas 189., obedientia 190. sq., recitatio divini officii 193. sq., coelibatus 196. sq., cohabitatio licita vel illicita cum mulieribus 204. sq., concubinatus 208. sq.
- Prohibita negotia *saecularia* clericorum. 210. sq.; oblectamenta 212. sq.; negotiatio 216. sq., studia litteraria et artes 220. sq., civilia et militaria officia 223. sq.
- Amissio ordinum ecclesiasticorum, reductio clericorum ad *communione laicam*, sacrae ordinationes non iterandae 227. sq.
- Coadiutor* 315. Episcopi 509., canonici 314. sq. parochi 839.
- Coelibatus* clericorum 196. sq. maiorum ordinum 197. sq., minorum ordinum 202. sq.
- Cohabitatio* clericorum cum mulieribus 204. sq.
- Collatio* libera officiorum ecclesiasticorum 326., per Romanum Pontificem 327. sq., iure *praeventionis*, *concursum*, *devolutionis*, *reservationis* 333., per Episcopos 337. sq., per alios Praelatos 347. sq.
- Collatio* casuum 867.
- Collegiatum* Capitulum 767.
- Collegium* Cardinalium 645. sq.
- Coloratus* titulus in praescriptione acquisitiva officii ecclesiastici vel iurisdictionis 449.
- Coma* a clericis non nutrienda 178. sq.
- Comitia* politica, quibus Episcopi aliique clerici intervenire possunt 225. 226.
- Commenda* 240.
- Commendatio* ad officium Episcopi 751.
- Communio* paschalis parochis reservata 829.
- Compatibilitas* officiorum ecclesiasticorum 317. sq.
- Communitates* religiosas a iurisdictione parochi exemptae 828.
- Compatronus* 414.
- Competentia* Episcopi ad ordines conferendos 28., ad officia ecclesiastica concedenda 286. sq. 337. sq.
- Competentiae* beneficium 169. sq.
- Compromissum*, quatenus est forma electionis canonicae 372. sq. 579.
- Concilia* in genere eorumque notio, divisio, historia 843.
- Concilia oecumenica* eorumque origines et vicissitudines historicae 844. sq.; disciplina vigens quoad *convocationem* 846., constitutionem 847., potestatem et competentiam 848., celebrationem 849., confirmationem 850., translationem, suspensionem, dissolutionem 851.
- Concilia particularia* eorumque origines et vicissitudines historicae 852. sq.; disciplina vigens in Conciliorum *provincialium* convocatione, constitutione, potestate, celebratione, confirmatione, promulgatione 855.; in Conciliorum *plenary* convocatione etc. 856.
- Conclave*, in quo R. Pontifex est eligendus 573. 578.
- Concubinatus* clericorum 208. sq., causa privationis officiorum ecclesiasticorum 540.
- Concursus* parochialis 827.
- Conferentiae* Episcoporum 843.; clericorum 867.
- Confessarius* monialium 841.
- Confirmatio* decretorum SS. CC. 659., Conciliorum 850. 855. 856., electionis canonicae 380. sq.
- Confraternitas* ab Episcopo erigenda 756.
- Congregationes* Cardinalium in genere 651. sq., earum notio 652., divisio 652., constitutio 653., competentia 654., forma procedendi 655. sq.
- Congregatio Consistorialis 661.

- sq., Inquisitionis 658. sq., Indicis 667., Concilii 663., de Religiosis 664. 665., S. Rituum 668., Indulg. et Sacr. Reliq. 660., de Prop. F. 666., Super negot. ecclesiast. 670., Studiorum 671., Rev. Fabricae S. Petri 672., de Sacram. 662., Caerimonialis 669.
- Congrua* est assignanda in erectione officii ecclesiastici 252.
- Coniugati* qua ratione ad ordines 127. vel officia ecclesiastica 303. admittantur.
- Consecratio* episcopalis 23. sq. 27. 387.
- Conservatores* 562. 709.
- Consistorium* Cardinalium 657. sq.
- Consultores* SS. CC. 653.
- Cooperatores* parochiales 838.
- Coronatio* R. Pontificis 598. sq.
- Corporis* defectus, ex quibus inducitur *irregularitas* 110.
- Creatio* Cardinalium 625. sq.; *ius* creandi Cardinales penes solum Rom. Pontificem 625.; *qualitates* creandorum Cardinalium 626.; *forma* creationis 627., in pectore 628.; *optio* Cardinalium 629.
- Crux* R. Pontificis 608., Metropolitae 725., Episcopi 756.
- Cullus* divinus; iura Rom. Pontificis 593. sq., S. R. C. 668. sq., Episcoporum 756. in ordinando cultu divino.
- Cumulatio* beneficiorum 317. sq.
- Cumulativa* potestas Episcoporum 696.
- Cura* animarum actualis et habitualis 821.
- Curia* Romana 620. sq. Episcopi 803.
- Curiales* inferiores 639. sq.
- Dataria apostolica** eiusque nomen, constitutio, competentia, forma procedendi 677.
- Decanus* Collegii Cardinalium 648. in Capitulis cathedr. et collegiatis et ruralibus 812. sq. Cfr. v. Vicarius foraneus.
- Declaratoria* sententia 539.
- Defensores Ecclesiae antiquae* habuerunt officium, non ordinem 19. defensores olim Romae constituti 637.
- Definitor* in Decanatibus ruralibus 812.
- Delegatus*. Notio et divisio et notae historicae 551.; *acquisitio* iurisdictionis delegatae, potestas delegandi et subdelegandi 552. sq.; subiectum passivum delegationis et subdelegationis 555. sq.; forma delegationis; iura et obligationes delegatorum 558. sq.; cessatio iurisdictionis delegatae 561.
- Delegatus Sedis Apostolicae*. Notio, divisio, notae historicae 693.; Episcopi tanquam Delegati Sedis Apostolicae 694. sq.; Vicarii et Administratores Apostolici 698. sq.; iudices delegati Sedis Apostolicae 707. sq.; executores delegati Sedis Apostolicae 710.
- Delictum*, quatenus inducit *irregularitatem* 133. sq. aut *privationem* officii ecclesiastici 556. sq. aut reductionem clericorum ad *communionem laicam* 228. sq. aut exclusionem laicorum ex gremio Ecclesiae 9.
- Denarium* S. Petri 597.
- Deportus* ius penes R. Pontificem 597.
- Depositio* Rom. Pontificis 617.
- Deputati* ad comitia politica, qua ratione ex clero eligi possint 225. sq.
- Devolutio* provisionis officiorum ecclesiasticorum ad Praelatos superiores 324.
- Diaconissae* 19.
- Diaconus* 21. 159.
- Dignitas* ecclesiastica eiusque notio et divisio 240.
- Dignus* vel *dignior* ad officia ecclesiastica promovendus 309. sq.
- Diminutio* officiorum ecclesiasticorum 320. sq.
- Dimissoriae* litterae ad recipiendos ordines 29.
- Dioecesis* erectio, innovatio, suppressio

- sio spectat ad Rom. Pontificem 596. 733. sq.
- Dismembratio* officiorum ecclesiasticorum 269.
- Dispensatio* ab irregularitate 108.
- Distributiones* quotidianae in Capitulis 787.
- Divisio* officiorum ecclesiasticorum in genere 263. sq., dioecesium 596. 733. sq., parochiarum 822.
- Doctrina catholica*; iura Rom. Pontificis 595., Episcopi 756. sq., parochi in doctrina catholica proponenda 829. sq.
- Domicilium*, quale requiratur ad ordines recipiendos 28.
- Dominativa* potestas, quomodo a iurisdictione distinguatur 3.
- Dominium* temporale Rom. Pontificis 600. sq. Cfr. v. Principatus civilis.
- Donatio* patronatus 420.
- Dos* beneficii ecclesiastici 252.
- Dotatio* ecclesiae praebet titulum iurispatronatus 414.
- Duellum* inducit irregularitatem 130. et privationem officiorum ecclesiasticorum 537.
- Ecclesiae** constructio est titulus iurispatronatus acquirendi 414.
- Electio* canonica in genere 352. sq.; notio, divisio, notae historicae 352.; electores 353. sq.; eligendi et electi 361. sq.; praeparatio, locus, tempus electionis 365. sq.; forma electionis 369.; scrutinii 371., compromissi 372. sq., quasi-inspirationis 378. sq.; intimatio et confirmatio electionis 380. sq.; consecratio vel benedictio Praelati electi et confirmati 387. sq.
- Electio *Romani Pontificis* 567. sq., Episcoporum 736. sq.
- Epileptici* sunt irregulares 110.
- Episcopus*. Nomen, notio, divisio, notae historicae 730. sq.; *institutio*, innovatio, suppressio officii Episcoporum 731. sq.; *concessio officii Episcoporum*; principia fundamentalia, designatio personae 736., collatio iurisdictionis episcopalis 737. sq., institutio corporalis 739.; notae historicae 740. sq.; disciplina vigens in Ecclesia occidentali 751. sq., in Ecclesia orientali 753. *Iura et obligationes* Episcoporum in genere 754. sq.; iura iurisdictionis, ordinis, specialia privilegia, iura honorifica et politica 756.; professio fidei et iuramentum fidelitatis 757.; applicatio Missae et obligatio residentiae 758.; visitatio dioecesis 759.; visitatio ss. liminum 760.; obligationes Episcoporum regularium 760. i. f., restrictio et *amissio* officii Episcoporum 761. sq.
- Error* communis, num suppleat iurisdictionem ecclesiasticam 269.
- Eucharistia*, quando in propria parochia sit recipienda 829., etiamsi agatur de prima comunione 830.
- Examen* ordinandorum 39. sq., praeficiendorum officiis ecclesiasticis, Episcoporum, parochorum. Cfr. v. Approbatio.
- Examinatores* synodales 865.
- Exarcha* 717. Cfr. v. Primas.
- Excardinatio* ex clero dioecesano 155. 305.
- Exclusiva* in electione R. Pontificis 582.
- Excommunicati* prohibentur ab ordinibus 86., officiis 298., iurepatronatus 409. 440.
- Executor* delegatus Sedis Apostolicae 710.
- Exemptio* eiusque notio et divisio in passivam et activam, dativam, praescriptivam 815.; principia fundamentalia 816., notae historicae 817., disciplina vigens exemptionis 818. Cfr. v. Praelati inferiores.
- Exequiae* fidelium, quae spectant ad parochum 829., Episcoporum, quae primae dignitati Capituli cathedralis sunt reservatae 789.
- Exercitia* spiritualia ab ordinandis

- aliisque clericis peragenda 35. sq.
182. sq.
- Exorcismus*, quomodo spectet ad exorcistas vel presbyteros 159.
- Exorcistatus* 16.
- Expeditionis* officia in Curia Romana 676. sq.
- Expositi*, num sint irregulares 132.
- Expectativa* 313. sq.
- Extra tempora*, quomodo ordinationes fieri possint 65. sq.
- Extrema unctio*, quo iure eius administratio sacerdotibus sit concessa 159. et parochis reservata 829.
- Fabrica** S. Petri 672.
- Falsarii* Litterarum Apostolicarum, quomodo officio ecclesiastico priventur 537.
- Famae* defectus inducit irregularitatem 129.
- Familiaritas* quomodo in Episcopo constituat titulum compententiae ad sacram ordinationem 28.
- Femina* est incapax ordinis et iurisdictionis 80. 294.
- Festa* nova possunt institui a Rom. Pontifice non ab Episcopo 593.
- Fictio* in ordinibus recipiendis 28.
- Fidei* professio emittenda ab Episcopis 757.; canonicis cathedralibus 788.; parochis 834.
- Filii* clericorum, quando ad ordines vel officia promoveri non possint 132. Cfr. v. Illegitime nati.
- Foetus* animatus vel inanimatus. Cfr. v. Abortus.
- Fossores* 19.
- Functiones* episcopales, ad quem spectent Episcopo impedito 789.
- Functiones* parochiales 828. sq.
- Fundatio*, quatenus est titulus acquirendi iurispatronatus 414.
- Funeralia*. Cfr. v. Exequiae.
- Furtiva* ordinatio 42. sq.
- Gallicanismus** 566.; comitia cleri Gallicani 854.
- Gradus* hierarchiae ordinis, iurisdictionis iure divino vel humano instituti 3. 14. sq.
- Gratiae* concessionem in Dataria Apost. 677.
- Habitus** clericalis 175. sq.
- Haereditas* est titulus, quo fertur iurispatronatus 419.
- Haeresis* inducit irregularitatem 139. sq. et privat officiis ecclesiasticis 537.
- Hermaphroditi*, quando saltem irregularibus adscribantur 80.
- Hierarchia* eiusque notio 2., divisio in hierarchiam ordinis et iurisdictionis, iuris divini et iuris ecclesiastici etc. 3.
- Hierarchia ordinis* 7. sq. Cfr. v. *Clericus*; gradus hierarchiae ordinis 14. sq.; acquisitio gradus hierarchiae ordinis (sacra ordinatio) 26. sq.; iura et officia cum gradibus hierarchiae ordinis coniuncta 157. sq.; dimissio ex hierarchia ordinis per reductionem ad communionem laicam et prohibita nova admissio ad hierarchiam ordinis per reiteratam ordinationem 228. sq.
- Hierarchia iurisdictionis* in genere 240. sq. Cfr. v. v. *Officium* ecclesiasticum, *Delegatus*, *Vicarius*; hierarchia iurisdictionis in specie 564. sq. Cfr. v. v. *Rom. Pontifex*, *Cardinalis*, *Curia Romana*, *Legatus*, *Delegatus*, *Patriarcha*, *Primas*, *Metropolitanus*, *Episcopus*, *Vicarius*, *Praelatus inferior*, *Parochus*, *Concilium*, *Synodus*.
- Homicidium* facit irregularem 143. sq. et privat officiis ecclesiasticis 537. 540.
- Honestas* vitae in clericis ordinandis et ordinatis 174. sq. atque in promovendis et promotis ad officia ecclesiastica 298.
- Honorarii* canonici 776.
- Honorifica* iura clericorum 160. sq., R. Pontificis 607., Cardinalium 634.,

Patriarch., Primat., Metropolitarum 722. 725. Episcoporum 756. sq.
Horae canonicae recitandae a clericis maiorum ordinum et a beneficiatis ecclesiasticis 193. sq.
Hospitalia a parochis curanda 834.

Ieiunium ante ordinationes 65.

Ignorantia an excuset ab irregularitate incurrenda 100.

Illegitime nati, quomodo sint irregulares 131. sq.

Immunitas personalis clericorum 166. sq.

Impositio manuum, num sit sola materia sacrae ordinationis 53. sq. 59. sq.

Inamovibilitas parochorum 835. sq.

Incapacitas ad sacros ordines recipiendos 80. sq.

Incardinatio clericorum 305.

Incompatibilitas officiorum ecclesiasticorum 317.

Incorporatio officiorum ecclesiasticorum 274.

Indigenatus, num ad officia ecclesiastica requiratur 304. sq.

Indirecta potestas Rom. Pontificis 599. 610.

Indulgentiae, quae a Metropolitis 724. vel Episcopis concedi possunt 756.

Infallibilitas Rom. Pontifici competit 595. non S. C. Inq. vel Indicis 659.

Infamia facti et iuris inducit irregularitatem 129. sq.

Infans, num capax sit ordinis 81. 111. sq., iurisdictionis et officii vel beneficii ecclesiastici 295.

Inhabilitas ad officia ecclesiastica 294. sq.

Innovatio officii ecclesiastici 254.

Insignia Rom. Pontificis 607., Cardinalium 634., Patriarcharum 721. Primatum 722., Metropolitanorum 725. sq., Episcoporum 756.

Inspiratio in electione Episc. vel R. Pont. 378. sq. 578.

Institutio officiorum ecclesiastico-

rum in genere 240. sq. De officiis ecclesiasticis in specie cfr. v. v. R. Pontifex, Cardinalis, Patriarcha, Primas, Metropolitanus, Episcopus, Parochus.

Institutiones in provisione canonica officiorum ecclesiasticorum 442.; institutio *collativa* tituli 443. sq.; institutio *corporalis* 446. sq.; institutio *autorizabilis* 450. sq.

Instrumentorum traditio 53. sq. 62.

Internuntius 690.

Interstitia in sacris ordinationibus servando 69. sq.

Intimatio collationis 336., electionis 380., postulationis 397.

Inthronizatio Rom. Pontificis 569., Episcoporum 739.

Intrusus. Cfr. v. Vacatio off. eccl.

Investitura. Cfr. v. Institutiones; investiturae laicorum a Gregorio VII. proscriptae 749.

Irregularitas in genere eiusque notio, divisio, origo, historia 95. sq. 133.; potestas instituendi irregularitates 97. sq.; irregularitatum subiectum passivum 100., materia et forma 101. sq., effectus 103., cessatio et ablatio 105. sq.

Irregularitates *ex defectu* corporis 110., aetatis 111. sq., sanae rationis 116., scientiae 117.; fidei confirmatae in neophytis et clinicis et non confirmatis 118. sq., sacramenti matrimonii (ex bigamia) 120. sq., perfectae lenitatis 122. sq., libertatis in servis, in administratoribus, in coniugibus 124. sq., famae 129. sq., legitimorum natalium 131. sq.

Irregularitate *ex delicto* 133.; ex abusu baptismi 134. sq., ordinum 136. sq.; ex haeresi 139. sq., homicidio vel mutilatione 143. sq.

Iteratio ordinationis 228. sq.

Iubilatio canonici 788.

Iudices conservatores. Cfr. v. Conservatores; iudices delegati Sedis Apostolicae 707., synodales 708.

- Iura clericorum* in genere. Cfr. v. Clericus; *iura magistratuum ecclesiasticorum*. Cfr. v. v. Officia ecclesiastica, *Romanus Pontifex*, Cardinalis, Legatus, Patriarcha, Primas, Metropoli, Episcopus, Vicarius, Canonicus, Praelatus, Parochus.
- Iuramentum* fidelitatis et obedientiae R. Pontifici praestandum 757.
- Iurisdictio* ecclesiastica eiusque notio et divisio, distinctio a potestate ordinis et potestate dominativa, continet in se potestatem magistrarii 2. sq. De acquisitione et amissione iurisdictionis cfr. v. v. Officium ecclesiasticum, Delegatus.
- Iurispatronatus* eiusque notio, divisio 401. sq.; principia fundamentalia et historia iurispatronatus 403. sq.; *acquisitio* iurispatronatus eiusque subiectum, obiectum, solemnitates 409. sq.; *modi* originarii et derivati acquisitionis 413. sq.; *iura* et obligationes patronorum 423.; ius praesentandi 424. sq.; *iura* honorifica et utilia 430. sq.; *obligationes* patronorum 433.; *amissio* iurispatronatus per cessationem vel extinctionem 436. sq. per suspensionem et derogationem exercitii iurispatronatus 439. sq.; *institutio* clerici a patrono praesentati 442. sq.
- Ius stolae* parochorum 832.
- Laici**, quomodo acquirant suum statum, quae sint ipsorum iura et obligationes, qua ratione amittant statum suum communem in Ecclesia 9.; incapaces sunt officiorum sive beneficiorum ecclesiasticorum 300. sq.
- Lectoratus* 16.
- Legatus* Sedis Apostolicae, notio et divisio Legatorum 683.; principia fundamentalia de Legatis 684. sq.; notae historicae; disciplina vigens; assumptiones 686., iura et obligationes Legatorum 690.; finis Legationis 691.
- Legitimitas* eorum, qui illegitime nati sunt 132.
- Lenitatis* defectus, qui inducit irregularitatem 122. sq.
- Libertatis* defectus, qui inducit irregularitatem 124. sq.
- Limina* Apostolorum, quae ab Episcopis sunt visitanda 760.
- Litterae* Apostolicae; earum *falsificatores* privantur beneficiis ecclesiasticis 537.; *exhibendae* Capitulo ab Episcopo promoti 739.; expediendae, antequam quis capiat possessionem beneficii a Sede Apostolica collati 538.
- Liturgia*, quatenus a R. Pontifice 593. vel a S. R. C. 668. vel ab Episcopo sit ordinanda 756.
- Locus* sacrarum ordinationum 74. sq.; congruus locus pro officiis ecclesiasticis 251.
- Luctus* ius in patrono 430.
- Ludi*, qui clericis sint prohibiti 212. sq.
- Lystrae* ius in patrono 430.
- Magister** S. Palatii 677.
- Magisterium ecclesiasticum* pertinet ad potestatem *iurisdictionis*, non *ordinis* 3. sq.
- Magisterium* R. Pontificis 595., S. C. Inquis. 658., Episcopi 756.
- Maioritas* 457.
- Maiordomus* R. Pontificis 677.
- Mandatum* generale et speciale Vicarii generalis 805.
- Matrimonium* clericis minoribus permissum 202., clericis maioribus, quomodo sit interdictum 197.; *matrimonium spirituale* Episcopi cum sua eccl. 518. sq.
- Medicinae* studium et exercitium, qua ratione clericis sint prohibita 220. sq.
- Mensa communis* est titulus ordinationis 93.

- Menses* papales et episcopales in collatione beneficiorum 333.
- Mercaturam* exercere clerici et missionarii prohibentur 216. sq.
- Metropolitanus* eiusque nomen et definitio 712.; principia fundamentalia 713. sq.; origines et vicissitudines historicae 715.; disciplina vigens; erectio, innovatio, suppressio sedium metropolitanarum 719.; provisio Metropolitanarum 720.; iura et obligationes Metropolitanorum 723.; iura iurisdictionis 724.; iura honorifica 723.; ius pallii 726.; amissio officii Metropolitanarum 728.
- Metus* incussus, an irritet sacram ordinationem 83. vel resignationem beneficii ecclesiastici 497.
- Milites*, quandonam fiant irregulares 144.
- Militares* capellani vel parochi 815. 841.
- Militiam* agere clericis est interdictum 223. sq.; *clerici* sunt *immunes* a militia 166. sq.
- Minister* validae et licitae ordinationis sacrae 26. sq.
- Missa* ab Episcopis 758., canonicis 791., parochis 834., qua ratione sit applicanda.
- Missarum* stipendia ab Episcopo determinari possunt; at Missarum fundatarum reductio eisdem non competit 756. Cfr. v. Synod. dioec.
- Missio* canonica 3.
- Missionis* titulus pro sacris ordinibus recipiendis admittitur 93.
- Monarchia* Sicula 688.
- Mors* delegantis, quando tollat iurisdictionem ecclesiasticam in delegato 561.; morte Episcopi, quomodo cesset iurdictio in Vicario generali 806. vel vis obligandi decretorum episcopalium. Cfr. v. Synod. dioec.
- Mulier* est incapax *ordinis* et *officii* ecclesiastici 80.; clericis, quae *cohabitatio* cum mulieribus sit interdicta 204. sq.
- Mutilatio*, quandonam inducat irregularitatem 143. sq.
- Natalium* defectus, quomodo faciat irregularem 131. sq.
- Negotia* saecularia, quae clericis sint interdicta 211. sq.
- Negotiatio*, quomodo clericis sit prohibita 216. sq.
- Neophyti*, quousque sint irregulares 118.
- Nominatio* clericis ad officium ecclesiasticum, quid sit et quomodo differat a praesentatione aliisque formis provisionis canonicae 284.
- Nominis* mutatio in Rom. Pontificibus 583.
- Notarii* officium, num a clerico obiri possit 225.
- Nullius* Praelatus 815. sq.
- Nuntius* Apostolicus. Cfr. v. Legatus.
- Obedientia** canonica clericorum et magistratum ecclesiasticorum 190. sq. 467.
- Oblationes*, quae parochis debeantur 832.
- Obligationes* societatum commercialium, num a clericis emi possint 219.
- Obsessio* a diabolo, quomodo causet irregularitatem 116.
- Oculus* sinister, si deficiat, num quis fiat irregularis 110.
- Oeconomus* post mortem Episcopi praeter Vicarium capitularem est deputandus 795.
- Officialis*, quomodo quandoque differat a Vicario generali 800.
- Officium* ecclesiasticum eiusque notio et divisio 240. sq.; notio, divisio, historia *institutionis* officiorum ecclesiasticorum 242. sq.; *potestas* instituendi officia eccl. 246. sq.; *conditiones* requisitae ad instituenda officia ecclesiast. 250. sq.; *innovatio* officiorum ecclesiast. in genere 254. per translationem 255. sq., transformationem 260. sq., dismembratio-

nem 269., unionem 270. sq., incorporationem 274.; *suppressio* officiorum ecclesiastic. 276. sq.

Officiorum ecclesiastic. *provisio* in genere eiusque notio, divisio 284. sq.; *potestas* concedendi officia eccl.; principia fundamentalia 286. sq.; notae historicae 288. sq.; disciplina vigens 291. sq.; *qualitates* praeficiendorum officiis eccles. 294.; praeficiendorum aetas 295. sq., morum honestas 298. sq., ordo 300. sq., civitas et incardinatio 304. sq., dignitas 309. sq.; *conditiones* requisitae in *ipsis* officiis eccles. concedendis scl. vacatio 303. sq., compatibilitas 317., sine diminutione 320., speciales modi diminutionis praesertim impositio *pensionis* 321.; conditiones requisitae ad *aetum* provisionis 322. scl. libere, certae personae, absolute, aperte, debita forma, gratis, in perpetuum, legitimo tempore 323.; quando inducatur *devolutio* provisionis ad superiorem Praelatum 324.

Officiorum ecclesiast. *provisio* per liberam *collationem* (cfr. v. Collatio libera), per electionem (cfr. v. Electio), per postulationem (cfr. v. Postulatio), per praesentationem (cfr. v. v. Iuspatronatus, Institutiones).

Illorum *iura*, qui officia ecclesiastica, acquisiverunt 457., cum clericis ordinatis *communia* 458., magistratibus ecclesiasticis *propria* 459. sq., professio fidei, obedientia, recitatio officii divini, susceptio ordinis 467.; residentia 469. sq. Cfr. v. Residentia.

Officiorum ecclesiast. *amissio* in genere 490. sq., per renuntiationem (cfr. v. Renuntiatio), per permutationem (cfr. v. Permutatio), per translationem (cfr. v. Translatio), per ablationem ex facto non criminoso (cfr. v. Ablatio), per privationem ex facto criminoso (cfr. v. Privatio).

Optionis ius in Cardinalibus 629.

Oratorium privatum concedere nequit Episcopus 756.

Ordinaria iurisdictio 3. 240.

Ordinarius, quis hoc nomine significetur 805.

Ordinatio. Cfr. v. Clericus; sacra ordinatio clericorum.

Ordinis potestas 3. 4. 158. sq.

Ordinum abusus 136. sq.

Ordo 14. sq.; ordines minores et maiores 16. sq.

Origo est titulus competentiae in Episcopo ad conferendos ordines. *Ostiarius* 16.

Pallium Metropolitae eiusque notio, divisio, origo historica, significatio symbolica; disciplina vigens de concessione et auctoritate et usu pallii 726.

Papa dubius 618.

Parentes, quo iure gaudeant circa ordinationes suorum filiorum 124.

Parochia 821.

Parochus 820.; notio, divisio, origo officii parochorum 821.; institutio, innovatio, suppressio officii parochorum 822. sq.; provisio canonica officii parochorum; potestas ad provisionem 825.; subiectum providendum 826.; conditiones provisionis praesertim concursus parochialis 827.

Parochorum *iura* et potestas in genere 828.; *iura* in specie 829. sq.; obligationes 834.; *amissio* officii parochorum 835.

Patriarcha eiusque notio, divisio 712.; principia fundamentalia 713.; origines et vicissitudines historicae 715. sq.; disciplina vigens de constitutione 719., provisione 720., iuribus et obligationibus 721., amissione 728. officii Patriarcharum.

Patrimonium est titulus ordinationis 92.

Patronus 401. sq. Cfr. v. Iuspatronatus.

Pedum rectum R. Pontificis 607.

- Pensio* est titulus ordinationis 92.; an beneficia pensionibus gravari sive diminui possint 321.
- Percussores clericorum* 163. sq., Cardinalium aliorumque superiorum Praelatorum 632. plectuntur excommunicatione, item beneficiis ecclesiasticis privantur 537.
- Peregrini* clerici 151. sq.
- Permutatio* officiorum ecclesiasticorum eiusque notio, divisio, historia 501., subiectum 502. sq., obiectum 507. sq., conditiones 509. sq., effectus 513. sq.
- Perpetuitas* obiectiva et subiectiva beneficiorum 240.
- Persona* digna et idonea ad ordines 85. sq. et officia 264. sq. 309. sq.
- Personatus*, quomodo differat a dignitate et officio 767.
- Pietas* clericis praescripta 182.
- Pileolus* violacei coloris a Pio IX. Episcopis concessus 756.
- Pluralitas* beneficiorum, quomodo sit clericis prohibita 317. sq.
- Poenitentiaria* Apostolica 673.
- Poenitentiarius* maior, minor, canonicus 773. 789.
- Politicae* res, qua ratione a clericis non sint tractandae 226.
- Pontifex* Romanus. Cfr. Rom. Pontifex.
- Pontificalia* exercere potest Metropolitae in sua provincia 724. sq., Episcopus in propria dioecesi 756.
- Possessio*, missio in possessionem. Cfr. v. *Institutiones*, institutio corporalis; v. *Inthronizatio*.
- Postulatio* eiusque notio, divisio, historia 391.; postulatorem, postulandi, postulati 392. sq.; forma postulationis 395. sq.; intimatio et admissio postulationis 397. sq.
- Praebenda*. Cfr. v. Officium.
- Praecedentia* Clericorum 160. sq., patroni 430.
- Praeconizatio* Episcopi in Consistorio 380. sq. eiusque effectus quoad vacationem beneficiorum 387.
- Praedicatio*, quomodo sit officium Episcoporum 756. et parochorum 830. 834., an a fidelibus in propria ecclesia parochiali audiri debeat. 830.
- Praefecti* Apostolici 700.
- Praelati* Curiae Romanae 637. sq., Praelati inferiores eorumque notio et triplex species 815.; principia fundamentalia et notae historicae de *exemptis* Praelatis 816. sq.; disciplina vigens de officii Praelatorum inferiorum institutione, provisione, iuribus et obligationibus, amissione 818.
- Praescriptio*, num sit modus acquirendi vel transferendi iuspatronatus 416. 421.
- Praesentatio* 424. sq. Cfr. v. Iuspatronatus.
- Praeventio* in collatione beneficiorum 333.
- Presbyteri* 22. eorumque ordinatio 62., potestas et iura 159.
- Primas* (Exarcha) eiusque notio et divisio 712.; principia fundamentalia 713.; origines et vicissitudines historicae 717.; disciplina vigens de constitutione 719., provisione 720., iuribus et obligationibus 722., amissione officii Primatum 728.
- Primatus* Rom. Pontificis. Cfr. v. Romanus Pontifex.
- Primicerius* 774.
- Principatus* civilis R. Pontificis 600.; est honestus 601., legitimus 602., non contrarius Italiae 603., convenientissimus 604., moraliter necessarius 605.; poenae canonicae in violatores principatus civilis 606.; restrictio potestatis civilis Romani Pontificis in suo principatu quoad extensionem territorii et formam regiminis 611.
- Privatio* officiorum ecclesiasticorum ex facto criminoso 536., ob certa delicta ipso facto incurrenda 537., ob alia crimina per sententiam condemnatoriam infligenda 538.

- Privilegia* clericorum; notio 160. sq., notae historicae 161.; disciplina vicens de loco et habitu honorifico et praecedentia 162.; privilegium canonis 163., immunitatis personalis 166. sq., beneficii competentiae 169. sq.; *privatio* privilegiorum clericalium 172.
- Privilegia magistratuum ecclesiasticorum 457. sq., Episcoporum 756., Cardinalium 632.
- Processionis* ius in patrono 430.
- Processus* informativus in promotione Episcoporum 661.
- Procuratio Episcopis debita 756.
- Procurator* ad ferendum suffragium in *electione*, quando admissus 358.
- Procurator cleri* in Synodo dioeclesana 862.
- Professio* fidei 467., Episcoporum 757., canonicorum 788., parochorum 834.
- Protonotarii* Apostolici 642.
- Provincia* ecclesiastica 244.
- Provisio* canonica officiorum ecclesiasticorum in genere 284. sq.; speciales *formae* provisionis canonicae; cfr. v. v. Collatio, Electio, Postulatio, Praesentatio; provisio officiorum ecclesiasticorum in specie; cfr. v. v. Rom. Pontifex, Episcopus, Canonicus, Parochus etc.
- Psalmistatus* 19.
- Pueri*, quosnam ordines 111. sq. 81. vel quae officia ecclesiastica 295. recipere possint.
- Qualitates** requisitae ad recipiendos ordines 79. sq. vel obtinenda officia ecclesiastica 294. sq.
- Querela nullitatis* de ordine sacro recepto saltem in ordine ad excutiendam obligationem coelibatus et vim impimenti ordinis sacri 201.
- Quindennia* R. Pontifici debita 597.
- Rationis** sanae defectus inducit irregularitatem 116.
- Reaedificatio* ecclesiae, quomodo sit obligatio patroni 433. vel titulus acquirendi ius patronatus 414.
- Rebaptizans*, quando fiat irregularis 135.
- Reditus* beneficiales 448. 464.
- Reductio* clericorum ad communio- nem laicam 11. 228. sq.
- Regulares*, a quo sint ordinandi 27. sq. et quo titulo 92.
- Renuntiatio* officiorum ecclesiasticorum in genere eiusque notio, divisio, historia 493.; renuntiationis subiectum 494., obiectum 495., causae 496., forma 497., admissio 498., effectus 499. Renuntiatio R. Pontificis 613.
- Reservatio* in pectore creationis Cardinalis 628.
- Reservationis* pontificiae officiorum ecclesiasticorum 333.
- Residentiae* eiusque notio, divisio, historia 469.; obligatio residentiae magistratum ecclesiasticorum universim spectata 470., quo iure nitatur 471., ob quas causas cesset 472., quibusnam poenis illius violatio castigetur 473. sq.; residentia R. Pontificis 475. sq., Cardinalium 478. sq., Episcoporum 480. sq., curatorum inferiorum 483. sq., canonicorum 485. sq.
- restrictio* potestatis Rom. Pontificis 608. sq. Episcoporum 761.
- Ritus* sacrarum ordinationum in genere 47. sq., in specie 53. sq.
- Romanus Pontifex* 564.; institutio primatus Rom. Pontificis 565. sq.
- Electio* Rom. Pontificis; *principia* fundamentalia de nominatione personae 567., collatione potestatis 568., inthronizatione electi Rom. Pontificis 569.; notae *historicae* de electione Rom. Pont. 770. sq.; *disciplina* vicens de electoribus 576., de eligendis 577., de forma electionis 578. sq., de exclusiva 582., de acceptione electionis et coronatione et capienda possessione 583.

Potestas Rom. Pontificis eiusque natura et divisio 586. sq.; Rom. Pontificis potestas legislativa, iudiciaria, coercitiva 589. sq., ius in cultum divinum et sacramenta 593. sq., sacrum magisterium et regimen 595. sq., potestas patriarchalis, primatialis, metropolitana 598., potestas indirecta 593., potestas civilis 600. sq. (cfr. v. Principatus civilis), iura honorifica 667.; *limitatio* et restrictio potestatis spiritualis et civilis R. Pontificis, quo sensu admitti possit vel non 608. sq.; *amissio* potestatis Rom. Pontificis per mortem 612., per resignationem 613., per amentiam 614., per haeresim notoriam 615., non per depositionem 617.

Num Romanus Pontifex dubius sit Papa nullus 618.

Romana Sedes 566.

Rota Romana 674.

Sacramenta, et *sacramentalia* quorum administratio Episcopis sacerdotibus 158. 159., parochis 829. 834. competat.

Sacrista 774.

Scholasticus 774.

Scientia requisita ad ordines suscipiendos 117., ad *iurisdictionem* ecclesiasticam (officia) obtinendam 298. Cfr. de scientia requisita pro singularibus officiis ecclesiasticis v. v. Episcopus, Parochus etc.

Scrutinium in promovendis ad ordines 39. sq., in electione canonica 371., in electione Romani Pontificis 579.

Secretaria Brevium 679., Status 679.

Sede impedita, plena, vacante, quid possint Cardinales 632. sq. 635. 649. vel canonici ecclesiarum cathedralium 792. sq.

Seminaria clericorum 33.

Seminaristicum 756.

Sepultura ius patroni 430.

Servi sunt irregulares 124.

Servitia communia 597.

Servitium chori in Capitulis 788.

Servitium dioecesanum haud raro est titulus ordinationis 93.

Signatura Apostolica 675.

Simonia est vitanda in sacris ordinationibus 76. sq. et in *provisione* officiorum ecclesiasticorum 323.; quando inducat ipso iure *privationem* officiorum ecclesiasticorum atque *nullitatem* electionis Rom. Pont. 580. 618.

Spectacula, quae clericis sint prohibita 212. sq.

Spoliorum ius 597.

Status ecclesiastici clericorum, religiosorum, laicorum, 9. sq. 12.

Statuta dioecesana. Cfr. v. Synodus dioecesana.

Stauropegium, quid sit in Patriarchis orientalibus 721.

Subdiaconus eiusque ordo 20., ordinatio 58., iura et obligationes, reductio ad statum laicalem 158.

Subsidium caritativum, quando et quomodo ab Episcopo exigi possit 756.

Suburbicarii Episcopi, quinam nunc sint 623.

Succursales parochiae, quomodo fuerint introductae 821.

Suppressio beneficiorum vel officiorum ecclesiasticorum 276. sq.

Synodus dioecesana eiusque notio, divisio, historia 858. sq., convocatio 859. sq., constitutio 862. sq., celebratio 864., competentia et decreta 865. sq.

Tactus physicus, quomodo in impositione manuum 59. 61. vel traditione instrumentorum sit necessarius 62.

Talaris vestis, quomodo clericis sit praescripta 177.

Taxa Innocentiana nunc reformata 756. pallii 597.

Testimoniales litterae ad sacras ordinationes 29.

Theologus canonicus 789.

Thesaurarius 774.

Thronus episcopalis aliis *Episcopis* concedi potest 756.

Tiara 607.

Titulus ordinationis 90. sq.

Tonsura clericalis 15.

Transformatio officiorum ecclesiasticorum 260.

Translatio beneficiorum sive off. eccl. 255. sq.; translationis *magistratum ecclesiasticorum* notio, divisio 517., principia fundamentalia 518. sq.; historia 521. sq.; disciplina vigens 523. sq.; potestas transferendi 523.; translationis causae, modi 524. sq., effectus 527. sq.

Tribunalia Curiae Romanae 673. sq.

Unctio extrema quomodo eius administratio sit parcho reservata 829.

Unctionis usus per oleum vel chrisma in sacris ordinationibus 73.

Unio officiorum ecclesiasticorum 270. sq.

Utensilia sacra *Episcopi* defuncti, cui debeantur 756.

Vacatio officiorum ecclesiasticorum eiusque nomen, notio, divisio 313., historia 314., disciplina vigens de concessione officii de iure vel de facto nondum vacantis, de designatione successoris, de coadiutoria, de promissione officii nondum vacantis 315., de prohibita innovatione temp. officii vacantis 316.

Vagi, cuinam *Episcopo* vel parcho sint subiecti 828.

Variandi ius in patrono laico 428.

Venatio, qualiter clericis interdicitur 214.

Vestis talaris, quomodo clericis sit praescripta 177.

Vicarius in genere eiusque notio, divisio historia 545.; constitutio

et concessio officii vicariorum 546. sq.; iura et onera vicariorum, eorumque amissio 548. sq.

Vicarius Apostolicus 698. sq.

Vicarius capitularis eiusque vicissitudines historicae, deputatio, officium et potestas eiusque cessatio 795.

Vicarius Episcopi in genere eiusque notio et divisio 799.

Vicarius foraneus: notae historicae 812.; disciplina vigens de constitutione, deputatione, iuribus et obligationibus, remotione *Vicarii foranei* 813.

Vicarius generalis: notae historicae 800.; *Vicarii generalis*, notio et divisio 801. sq., constitutio 803., deputatio, potestas deputandi, qualitas deputandorum, forma deputationis 804.; iura et obligationes deputatorum 805.; amissio officii *Vicarii generalis* 806.

Vicarius in pontificalibus 807. sq.

Vicarius parochialis eiusque notio, divisio 837.; cooperatores parochiales 838.; coadiutores parochiales 839.; administratores parochiales 840.

Vicariatus Urbis 681.

Vicecancellarius Rom. Ecclesiae 676.

Vicesgerens Cardinalis *Vicarii* in Urbe 681.

Violatio censurae inducit irregularitatem 136.

Vis, quid efficiat in sacra ordinatione 81. sq. vel collatione officiorum ecclesiasticorum 323. 581.

Visitatio dioeceseos 759., ss. liminum 760. ab *Episcopis* facienda.

Vita et honestas clericorum 174. sq.

Votum castitatis a subdiaconis latinis emittendum 201.

Vox activa et passiva in Cardinalibus 576. sq. vel Capitulis 357. sq.

Approbatio ecclesiastica operis.

Imprimi potest

Romae, 20 Maii 1915.

OCTAVIUS TURCHI S. I.
Praepositus Provinciae Romanae

IMPRIMATUR

FR. ALBERTUS LEPIDI Ord. Praed. S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR

JOSEPHUS CEPPETELLI Patr. Constant. Vicesg.

IMPRIMATUR

Prati, die 25 Maii 1915. — Can. PAULUS BADIANI, Vic. Gen.

